

FOR THE PEOPLE
FOR EDVCATION
FOR SCIENCE

LIBRARY
OF
THE AMERICAN MUSEUM
OF
NATURAL HISTORY

Bound at
A.M.N.H.
1938

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA.

59.57:06 (43.91)
2

BEDŐ ALBERT, BIRÓ LAJOS,
CHYZER KORNÉL, ENTZ GÉZA és MOCSÁRY SÁNDOR

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL SZERKESZTI

CSIKI ERNŐ.

XV. KÖTET. - 18

1908-12

BUDAPEST.

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
VIII., MAGYAR NEMZETI MŰZEUM.

Tartalomjegyzék.

	Lapszám
Aigner Lajos : Mimiery, selectió, Darwinismus — — — —	1
— Ferdinánd bolgár fejedelem mint entomologus — — — —	6
— Magyarország pillangói. XXIV—XXVII. — 13, 66, 100, 177	13, 66, 100, 177
— Változások a magyar lepke-fauna terén. I—II. — — — —	31, 56
— A faunaterületek tüzetesebb átkutatása — — — —	47
— Nógrád-Verőcze lepke-faunája. I—II. — — — —	76, 124
— Öt hermaphrodita lepke — — — — — — — —	123
— Lepkészeti egyveleg — — — — — — — —	131
— Epinephele Jurtina ab. semialba Brd. — — — — — — — —	133
— A fehér téli lepke — — — — — — — —	135
Biró Lajos : Adatok a magyarországi apró-darazsak faunájához	84
Bodócs István : Kecskemét környékének szitakötő-faunája — — — —	97
Bordán István : Cyprusi útam. I—III. — — — — — — — —	8, 50, 106
Csada Imre : Újabb adatok Magyarország szitakötő-faunájához	49
Csiki Ernő : Magyarország szű-féléi. XI—XIII. — — — — — — — —	35, 88, 129
— Új bogár Magyarországból — — — — — — — —	39
— A bolhák gyűjtése — — — — — — — —	40
— Olvasóinkhoz — — — — — — — —	139
— Catalogus Scaphidiidarum — — — — — — — —	151
— A Magyar Nemzeti Múzeum rovargyűjteményének gyarapodása 1907-ben — — — — — — — —	182
— Egymást kiszorító futrinkák — — — — — — — —	183
— Dr. Mayr Gusztáv — — — — — — — —	183
— Entomologiai előadások — — — — — — — —	184
Dombay Kornél : A gypjas pille kártétele — — — — — — — —	135
Horváth Géza : A rovarászat mint sport — — — — — — — —	93
Kaufmann Ernő : A Walter-féle exhaustor (szövegrajzzal) — — — —	85
Kertész Kálmán : Kohaut Rezső (1858—1908). Arczképpel — — — —	141
Kosztka László : Deilephila livornica — — — — — — — —	43
Kuthy Dezső : Adalék Magyarország Orthoptera-faunájához — — — —	17
Mocsáry Sándor : A lepkébábokban élősködő fémdarazsokról — — — —	5
Rothschild N. Károly : Lepkészeti megfigyelések — — — — — — — —	147
Speiser Ferenc : Bogarászati kirándulások — — — — — — — —	24
Szabó József : Hangyászati jegyzetek — — — — — — — —	175

Szilády Zoltán : Magyarországi rovargyűjtésem jegyzéke. — 1.	
Hemiptera. I—II. — — — — — — — — — —	59, 113
Szombathy Kálmán : Bogarászati jegyzetek — — — — — — — — — —	75
Szűcs József : Csigaházban élő <i>Argyroneta aquatica</i> I—II.	
(Szövegrajzokkal) — — — — — — — — — —	121, 147
Újhelyi József : Hermaphrodita méh — — — — — — — — — —	150

Különfélék.

A bogarak szarvairól — — — — — — — — — —	41
Óriási rovargyűjtemények — — — — — — — — — —	41
A skorpiók szúrása — — — — — — — — — —	42
<i>Colias Myrmidone</i> var. <i>balcanica</i> Rbl. — — — — — — — — — —	42
Védekezés élősdiek ellen — — — — — — — — — —	42
A <i>Vespa Crabro</i> dolgozóiról (<i>D. E.</i>) — — — — — — — — — —	43
A méh társadalma — — — — — — — — — —	90
A szüzennemzéspől — — — — — — — — — —	91
Staphylinidákról — — — — — — — — — —	91
Amerikában járt magyar gyűjtő — — — — — — — — — —	136
Személyi hírek — — — — — — — — — —	136
Elhúnytak — — — — — — — — — —	136
A rovarrevő madarokról — — — — — — — — — —	136
Az <i>Argynnis Laodice</i> -ről — — — — — — — — — —	137

Irodalom.

Az ismertetett munkák szerzőinek jegyzéke:

Aigner 45; Becker 184; Biekhardt 184; Calwer-Schanfuss 185; Csiki 137, 138; Flach 44; Formánek 185; Grund 45; Joukl 185; Karny 92; Krancher 186; Matzumura 138; Jos. Müller 184, 185; Petri 44; Reitter 91, 184, 185; Schilsky 44.

DUGONICS-NYOMDA R.-T.

SZEGED

KÁLVÁRIA-UTCZA 6.

Mimicry, selectió, Darwinismus.

Irta *A. Aigner Lajos.*

Négy évvel ezelőtt Dr. Piepers M. C. „Mimicry, Selection, Darwinismus“ című kötetével azzal a szándékkal lépett a nyilvánosság elé, hogy a mostani társadalomban uralkodó fogalmakra a jogról s mind arra nézve, ami azzal erkölcsi és társadalmi tekintetben összefüggésben áll, fölöttébb szükséges reformot kezdeményezzen, még pedig az emberre és társadalmára való alkalmazásával annak, amit az evolutio tanából biológiai tekintetben meríthetünk.

Ugyan annak a törekvésnek szolgál az imént megjelent újabb kötete (Noch einmal Mimicry, Selection, Darwinismus. Leiden 1907). Abból a meggyőződésből indul ki, hogy a darwinistikus tan, a darwinistikus morál, miként ezek az egész társadalmi életre kihatnak, az abban erősen előtérbe lépő romlottságnak igen jelentékeny tényezői.

Ennélfogva harcot indított ellenük és minthogy a darwinistikus elméletre s kivált a kiválogatódás elméletére a Mimicry-elmélet — miként azt egyik legismertebb követője, Weismann hangsúlyozta — a legerősebb támasztékok egyike, első sorban az ellen fordul, mivel specialis tanulmányai folytán különösen alkalmasnak és jogosultnak érzi magát arra, hogy sikeresen küzdhessen ellene.

Ha ez az egész hadjárat már az alapjául szolgáló nemes szándék miatt is tiszteletet érdemel, szerző műve még azáltal is különösen érdekessé válik, hogy ellentétben a legtöbb antidarwinistikus iratokkal — nem felekezeti, hanem tisztán *tudományos* szempontból indul ki, hiszen a hitet az észnél alantasabb evolucionális álláspontnak tekinti.

Első kötetével s egész törekvésével nem igen szíves fogadtatásban részesült és csak egyesek igyekeztek a színek evolúciójáról szóló új elméletét megczáfolni, többnyire csak vállvonogatással találkozott, vagy éppen agyonhallgatták, mint gyakran szoktak eljárni oly emberrel szemben, aki nem alkalmazkodik az uralkodó divathoz. De azzal a szerző be nem éri, sőt nyilván kényszeríteni akarja a tudósokat, hogy elméletét komoly vizsgálat tárgyává tegyék s ismerjék el annak helyességét vagy mutassák ki ferde voltát. És erre előbbi kötetének bírálóit, azok érveit porba tiporva, éles szavakkal hívja fel.

Mi itt csupán azzal foglalkozunk, amivel a szerző a tudományt gyarapítani akarja.

Az állatok és növények színét nem tekinti olyasminek, ami természeténél fogva változhatatlan, sőt a szín evolutionális változásnak van alávetve, mely olykor látszólag megállapodik ugyan, de máskor fölötte gyorsan tanusítja hatását. E két szélsőség között számos átmeneti fázis észlelhető. Valamely faj egyéneinek különböző színezete azonos folyamatnak ugyanannyi fokozata.

A színfejlődési folyamat lefolyására hat a táplálék éppen úgy mint az éghajlat és sok más ok; az ily külső tényezők azonban *mindig csak közvetve hatnak, amennyiben a természetes evolutionális folyamatot siettetik vagy megakasztják vagy egyébként befolyásolják.* Így azok a megakasztó jelenségek, melyek a hidegnek befolyására a lepkék színének fejlődésében fellépnek, szintén nem valamelyes chemiai vagy physikai hatás *közvetlen* következményei, hanem *közvetett* befolyásuk van, mely a rovar szín. evolutionális folyamatát zavarja. Az *Arctia caja* L. úgynevezett hidegségi eltérését tévesen emlegetik a szerzett tulajdonságok átöröklésének példájául. Ha azonban tudjuk, hogy az állítólagos hidegségi eltérés lényegben nem más, mint — esetleg csakugyan hidegség által felidézett — késleltetése a színevolutionális folyamat lefolyásának, akkor világos, hogy itt szerzett tulajdonságokról szó sem lehet.

Rendesen nem tesznek különbséget a beteges albinizmus s az evolutionális elhalványosodás közt. A hidegség befolyása következtében az idők folyamataiban fehérré vált madárfaj, mint a jeges medve, vagy más már teljesen vagy csak télen a póluson vagy magas hegyeken fehérré váló állatok, vagy a domesztikáció folytán fehérré vált állatok éppen oly kevéssé albinók, mint a

szőkehajú, kékszemű fehér germán, kinek fajtája alighanem a hidegségnek ugyanazon befolyása alatt fejlődött az utolsó jégkorszakban valószínűleg Európa északi tájain. Viszont az emlősök és madarak számos fajánál olykor előforduló fehér példányok mindig beteges eredetű albinók. A beteges albinismust tehát nem szabad összetéveszteni a pigment elhalványodásával vagy eltűnésével, mint a színevolúciónak szabályos jelenségével. Ugyanígy vagyunk az úgynevezett melanismusra való hajlandósággal is. Ez sem véletlen vagy hirtelen fellépő tünet, hanem szórványosan ugyan, de ismételten előforduló, sőt valószínűleg elszaporodó félben.levő evolutionális jelenség olyasmi, ami ismeretlen erőnek látszik, amely az állatok színezésében uralkodik s azt fokozatos változásnak aláveti. Ámde amaz ismeretlen erő nem más, mint a színevolúció jelensége.

A ki előtt ez a jelenség ismeretlen, az voltaképen nem lehet tisztában azzal, hogy ez vagy amaz színnek mily jelleget tulajdonítson és miként feleljen arra a kérdésre, hogy mi oknál fogva olyanok, a minők. Az ilyenek be kell érnie azokkal a már egyszer uralomra kapott ingatag fogalmakkal, melyek szerint azok a hőmérséklet és fény hatásának következményei. Abban a tévtanban is hisz, hogy a déli és északi Európában előforduló lepkefajoknál mutatkozó különbség a melegség különbözetének tulajdonítandó, sőt azt még a dimorphismus lokális eseteire is vonatkoztatja. De már régebben rámutatott a szerző arra, hogy ugyanazok a különbségek nagy számban kimutathatók p. o. az indo-ausztráliai faunában egy azon faj lepkéi között, melyek különböző vidékeken, a teljesen azonos éghajlatú viszonyok közt élnek, pedig ezeknél úgynevezett száraz- és eső évadi alakokról szó sem lehet.

Ezzel kapcsolatban az ily állásponton lévő néhány európai alakban a jégkorszakbeliek megközelítését is látja. Azt is hiszi, hogy az ilyen, az úgynevezett száraz- és eső évadi alakokat, a trópusokban közvetlenül a szárazság vagy nedvesség hatása hozza létre, ami azonban téves fogalom. Ebben a tekintetben széles körben túlzó nézetek kaptak lábra, amelyek a kontinensen egyoldalúan szerzett megfigyelésen alapulnak. Az igaz ezekben azonban csak az, hogy az említett formák következményei annak a fokozott színevolúciónak, melyet az esőévadban a folytonos busás táplálék előidéz. Azt a véleményt sem fogadja el a szerző, hogy a különböző pigmentváltozások csak tévszínek

(Fehlfarben) lennének, mint a pigment bőségének, hiányának vagy eltolódásának jelenségei.

Szerzőnk a színevolutióról szóló elméletének magyarázatául felhozzuk a következő példát: A *Catocalák* alsó szárnyának felülete egyszerűen az eredeti általános piros szín reliktaát mutatja az átváltozás különböző fokozatában. Néhányuknál az előbbi piros színnek még egy része megmarad, vagy már halvány pirossá, sárgává, vagy éppen fehérre elhalványodott, sőt amellet a fekete szín kisebb-nagyobb mértékben gyarapodott, annak utána pedig olykor a kék szín lépett fel interferentiális szín gyanánt. Mind ez tehát pontosan a színevolúció szabályai szerint megy végbe, amint az számtalan lepkén észlelhető. Rejtély azonban, hogy a színreliktaák miért nem találhatók a felső szárnyon is. Valószínű, hogy ezen szárny színe különös oknál fogva megváltozott, még pedig ugyanabból az indokból, mely azt számos más éjjeli lepkén is létre hozta. Az elszíneződés folyamatát előidézői első sorban a hidegség, a domesztikáció és földrajzi természetű befolyások, de kétségen kívül van még több ily hatás is, p. o. a fény, melynek azonban eddigelé túlságos nagy jelentőséget tulajdonítottak.

Ami a domesztikáció hatását illeti, közel fekszik annak feltevése, hogy azt psychikai befolyásnak tulajdonítsuk, miután az állatnak leginkább és folytonosan működő lelki tevékenysége a táplálék felkeresésére irányul is mind arra, ami ezzel összefüggésben áll, ennél fogva az minimumra száll alá a domesztikált állatnál, amelyet az ember lát el táplálékkal. De ezáltal igen megcsökkent a saját egyén és családja biztonságára irányuló gond is, ami okvetetlenül psychikai következményeket von maga után.

Pedig a különbség annak hatása közt, amit ingernek nevezünk és a külső befolyások úgynevezett közvetlen hatása közt abban rejlik, hogy az utóbbiak egyenesen kémiai vagy fizikai úton hoznak változásokat létre, holott az inger a psychikai elemet hozza mozgásba s ennél fogva psychikai hatásokat idéz elő, — habár ezek psychikai mivoltát ismét chemico-physikainak gondolhatjuk — s ennek folytán közvetett szerves változások okozója. Ennek természetes következménye az, hogy mindenütt, ahol bármely, a szervezetet evolutionálisan befolyásoló folyamatban a külső behatás nyilvánul, ez a hatás csak inger folytán, nem pedig közvetlen chemiai-physikai úton jöhetett létre. Nagyon

valószínű tehát, hogy a domesztikáció által létrejött fizikai hatás ígerként lép fel és mint ilyen a színevolúció folyamatának fokozásához hozzá járul. Ennéfogva, mivel az úgynevezett geographiai befolyás is ugyanottan az evolutionális folyamatban hasonló módon érvényesül, valószínűen feltehető, hogy azt ily inger okozza. Minthogy továbbá a nevezett folyamatban a hidegség is ugyanazon módon nyilvánul, ezt a befolyást is ingernek, nem pedig közvetetlen hatásúak kell képzelnünk.

A két kötetes munkát ajánljuk mindazok figyelmébe, akik a tárgy iránt érdeklődnek.

A lepkebábokban élősködő fémdarázsokról.*)

Irta Mocsáry Sándor.

A rovarvilág kolibrijei a különféle ragyogó színekben pompázó fémdarázsok (*Chrysididae*) családjából eddig mintegy 900 faj ismeretes a föld minden részéből.

Miként tudva van, a fémdarázsok kivétel nélkül mind élősdiként, parazit életet élnek, leginkább a saját rokonaiknál, a hártvány-szárnyú rovaroknál (*Hymenoptera*), főleg a kaparó és redősszárnyú darázsoknál és a méhféléknél. Petéiket a már eleséggel és az anyaállat petéjével ellátott fészkekbe csempézik s a pete csak akkor kel ki, midőn a gazda álcája teljes növést már csaknem elérte, az élősdiként annak a hátára veti magát és nedvét lassankint kiszívja, néhány nap alatt teljesen felnő.

Ezzel ellentétben, a levéldarázsok *Nematus* fajainál élősködő három *Cleptes*-faj: a *nitidulus*, *semiauratus* és *pallipes*, a fűrészdarázsok módjára, a szabadban élő levéldarázs lárvák bőre alá rejtik a petéjét és az álca nem hal el előbb, míg nem bábbá változását a földben bevégezte.

Aránylag csak kevés, csupán 87 faj fémdarásznak a gazdája ismeretes. Itt önkényt felmerül az a kérdés, miben élhetnek a többi fajok, főleg a tropikus tájak lakói, hol az *Osmia*- és *Odynerus*-fajok, — melyek a legtöbb fajnak gazdái — csak gyé-

*) Előadatott a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók pozsonyi XXXIV. vándorgyűlésén 1907. aug. 29.

ren vannak képviselve. E kérdésre megfelní látszik két igen érdekes újabb felfedezés, melyek szerint a fémдаразsak газdái nemcsak a hártýásszárnyú rovarok között keresendők, hanem valószínűleg a többi rovarrendek között is. Így Joannis abbé (Annal. Soc. Entom. France. Sér. VII. Tom. VI. 1886. Bullet. p. 147.) számos példányát nevelte és nekem is bőségesen juttatott a *Chrysis Shanghaiensis*-ből, melyeket neki egy Kínában élő miszionárius küldött s a melyek ott a *Monema flavescens* Walk. szövölepkének a parasitái. Ez új fölfedezés már csak abból a szempontból is igen érdekes, hogy itt az anyaállat hosszú tojócsövével a már begubózott s talán már bábbá is alakult hernyót kívülről szúrja meg, miként némely fürkészdarázs-fajok. Ma ez eset már nem egyedül áll az irodalomban. Dr. K. Brauns felfedezte, hogy a *Chrysis Shanghaiensis*-hez nagyon hasonló *Chrysis bombycida* Mocs. Dél-Afrikában (Bothaville, Orange) a *Coenobasis amoena* Feld. nevű, szintén szövölepké parasitája s nekem belőle a gubókkal együtt három példányt küldött ajánlékba.

Ezek után nem lehetetlen, sőt nagyon is valószínűnek látszik, hogy a fémдаразsak a lepkéken és hártýásszárnyú rovarokon kívül még a bogarak s a többi rovarrendeknél is, vagy legalább azok egyrésznél is élőködnek, amely körülmény-felfedezésüket nagyon megnehezíti. Bizonyára igen érdekes volna tudni, miféle állatok parasitái a Budapest körül némely években nem éppen nagyon ritka *Cleptes orientalis* és *Euchroeus purpuratus* szép fémдаразsak? Hazánk bűvarainak még e tekintetben is tágas tér kínálkozik s azért azt, főleg a fiatal nemzedéknek, melegen ajánlani el nem mulaszthatom.

Ferdinánd bolgár fejedelem mint entomologus.

Irta A. Aigner Lajos.

Már egy alkalommal bemutatottuk Ferdinánd bolgár fejedelemet mint gyakorló lepkészt (R. L. XII. kötet 189.), most azonban, midőn nem régen megülte trónra léptének 20-ik évfordulóját, egész működésére vetünk futó pillantást.

Húsz éve annak, hogy a bolgár népképviselő az akkor magyar huszárfőhadnagyot, Coburg herceget fejedelemmé kiálította. Azt a nagy és nehéz feladatot, melyet a fejedelem magának kitűzött, fényesen megoldotta. Egész csendben sikerült Bolgárországban a rendet helyreállítania, tekintélyes hadsereget szerveznie s országát aránylag rövid idő alatt a haladás és jólét ösvényére terelnie. Sofia csinos, modern fővárossá lett s a többi bolgár város is nagy haladásról tanuskodik. A nyilvános iskolák száma négyszerte nagyobb mint volt, a felsőbb tanintézetek felvirágoztak, új bolgár irodalom keletkezett.

Mindezeknél jobban érdekel bennünket itt az, hogy a fejedelem egyuttal entomologus is. Több entomologiai egyesület tagja s a zürichi Societas Entomologica védnöke.

A fejedelemnek két nagy rovargyűjteménye van, az egyik Bécsben van a Coburg-palotában, a másik Sofiában az udvari muzeumban. Az előbbi csak lepkéket foglal magában, többi közt a Millière-féle híres gyűjtemény jó részét. A sofiai muzeum felöl: 1. bogárgyűjteményt, m. e. 10,000 fajjal, többnyire a Balkánból. 2. lepkegyűjteményt, m. e. 3000 exóta és m. e. 2000 palae-arctikus fajjal, különös tekintettel a bolgárországi faunára 3. Fontosabb rovarfajok biologiai gyűjteménye. Mindkét gyűjtemény rendezését és gondozását a bécsi udvari muzeum őre Dr. Rebel H. tanár vállalta el.

A fejedelem Magyarországon, Görög- és Bolgárországban buzgón gyűjtötte a lepkéket és ő volt az első, aki a *Thais Cerysi*-t a Balkán északi oldalán, Tyrnován találta. Jelenleg az ornithológián kívül különféle ritka lepkefaj tenyésztésével s a japán s északamerikai selyemszövők meghonosításával foglalkozik. Ezeket a kísérleteket a tulajdonát képező állatkertben végzi, amelyben m. e. 2000 állatfajt eltart.

A fejedelemnek a rovarvilág iránt tanusított élénk érdeklődése természetesen felköltötte a bolgárok közt is az entomologia iránti hajlamot. Máris számosan gyűjtik a lepkéket és bogarakat és a külföldi bűvárok szívesen veszik igénybe azt a támogatást, melyben Sofiában részesítik arra, hogy a Balkánban gyűjthesse nek. A tudományos egyesületek pontosan számontartják az ország faunáját és maholnap épen oly jól fogjuk ismerni Bolgárország állatvilágát, mint akár saját hazánkét. És mind ez Ferdinánd fejedelem érdeme.

Cyprusi útam.

Irta: *Bordan István.*

I.

Az 1900. év tavaszán a Balkánra készültem, s különösen Albániában és Montenegróban óhajtottam rovarászati kutatásokat eszközölni. Az volt a szándékom, hogy előbb Európa délkeleti vidékeit bejárom, majd a következő évben átmegegyek Syriába és Anatóliába, végre pedig az Archipelágus szigeteire terjesztem ki kutatásaimat.

Tervemet közölvén ismerőseimmel, ezek azt tanácsolták, hogy elsősorban a kevésbé ismert és így érdekesebb „Kypros“-t keressem fel és ne csak rovarokat gyűjtsék, hanem madarakra is terjeszsem ki figyelmemet.

Nagyobb szabású utazásokban ugyan még kezdő lévén, mivel Cyprus archeologiai szempontból is vonzott, elfogadtam a tanácsot s miután felszerelésemet a madár vadászatára és bőrök preparálására is kiegészítettem — április hó 18-án elindultam, részint vasuton, részint pedig hajón igyekeztem célomat mielőbb elérni.

Konstantinápolyig útam a lehető legsimábbau folyt le, első kellemetlenségem az utóbbi helyen támadt: ugyanis daczára a magammal vitt ajánló-levelek, igazoló okmányok stb. a konstantinápolyi vámosok löfegyveremet és lőszerkészletemet elkobozták, s még 650 piaster bírságot is róttak ki reám, mely bírságot azonnal lefizetnem kellett. Nem használt ott könyörgés, sem fenyegetés.

Az osztrák-magyar követség intervenciója folytán megkaptam fegyvereimet és lőszerkészletemet, de a pénzemnek — pedig annak visszaszerzését is megígérték — annak elhegedült szt. Dávid!

Konstantinápolyban három napig kóboroltam, várva a hajó indulását. Ezen idő alatt megnéztem mindazt, amit nagyobb költség nélkül megnézni lehetett. Szép idő lévén a közeli környékre is kirándultam.

Április 26-án felhurezolkodtam a „Catalonien“-re, melyre, hogy ellensúlyozzam a nagy „érvágást“, a nem éppen kényelmes, de sokkal olcsóbb és így rám nézve anyagi tekintetben előnyösebbnek látszott fedélzetre váltottam jegyet. A tengeri út 6 napig

tartott, s eléggé változatos volt; a folyton változó vidék, no meg a hajóélet is elfelejtette a fedélzet egyéb kellemetlenségeit. Április 27-én reggel Hissarlik mellett haladtunk el, jó szemmel tisztán kivehető volt a „fa-ló furfang“ színtere, Trója vidéke. Smyrna elé 28-án érkeztünk. Már előbb is, mikor egy-egy buján zöld, virágpompában diszlett sziget mellett elhaladtunk, igen sok lepkét láttam. Smyrnában, hol kiszállhattunk a rovarvilág gazdagsága voltáról közelebből is meggyőződhettem. Rhodos szigetnél április 29-én kötöttünk ki, de csak rövid ideig tartózkodtunk, így csak a vidék lerajzolására szoritkozhattam. Beyruth elé április 30-án jutottunk. Itt teljes két napig tartózkodtunk, mely időt arra használtam fel, hogy a Libánon alját közelebből megnézzem, hogy annak idején tudjam mennyi fontosságot tulajdonítsak e vidéknek. Itt is valóságos kincses bányát találtam rovarokban. Ilyen kedvező előjelek után már alig vártam, hogy a hat napi tétlenség végét érjem, hogy végre valahára kedvem szerint láthassak a rendes gyűjtéshez. Biztosra vettem, hogy Cypruson, — Smyrna és Beuruth közötti fekvésénél fogva, — szintén gazdag zsákmányra számíthatók, minek már előre is örvendtem. Nagyon csalódtam!

Május 2-án reggel 3 óra körül érkezett hajónk Cyprus közeli-ébe. A nagy köd miatt azonban mit sem lehetett látni. Öt óra körül — minden átmenet nélkül, mint a színházban — hirtelen felemelkedett a köddfüggöny és előttünk feküdt „Aeria“, Aphrodite szülőföldje, a fehér, kietlen kopár, növénytelen „Makaria“, — mint Hesichios nevezte el — mely epitheton ma úgy illik Cyprusra, mint az ökorre a monokli. 5 órakor lebocsájtotta hajónk horgonyát mintegy 2 kilométernyire a larnakai parttól, mert a csekély víz és a sok szikla miatt, melyek a tenger fenekét a sziget körül ellepik, kisebb hajó sem közelítheti meg egészen a szigetet, rendes kikötő pedig a szigeten nincsen.

Míg a bárkások a hajónkhoz érkeztek, miután podgyászomat a kiszálláshoz előkészítettem, távcsövemmel „gusztáltam“ leendőbeli működési teremtet, miközben vérmes reményeim alaposan csökkentek. Amennyire elláthattam a sziget déli részén, mindenütt elszomorító kopárságot konstataálhattam, csak itt-ott ütötte fel egy-egy „török-fa“ (datolyapálma) tépett, tollseprő alakú fejét. A hőmérőm 29° R. mutatott.

Nagy kedvem támadt, az úti fáradalmak és átélt kellemetlenségek daczára, az utat folytatni Pireusba és onnan valami

alkalmatossággal eredeti tervem szerint Albániába tartani, de nem akartam gyávának látszani, de azért is hogy mondhassam, hogy személyesen győződtem meg arról, hogy nem érdemli meg a különösebb anyagi áldozatot magán ember részéről Cyprus szigete, beszálltam a felfogadott bárkába, mely 10 percz alatt a larnakai angol vámcsőszök karjaiba vitt. Mintha csak összebeszéltek volna, a vámőrök itt is elsősorban fegyvereimre vetették magukat, s ezeket szó nélkül szépen elszedték tőlem. A löszerkészletemet itt nem bántották, mert azt elővigyázati szempontjából az összes zsebeimben biztonságba helyeztem.

A görög és török nyelvben való akkori gyakorlatlanságom daczára elég hamar sikerült egy üres elsőemeleti folyosórészt lakásnak kapni, még pedig egy holitschi hazámfiánál, ki azonban csehül dicsérte a magyarok Istenét, s ki mint „Cirkus-Director“ került ide, majd felcsapott „photografos“-nak. „Lakásom“-ért havi $\frac{3}{4}$ L = 18 koronát kellett fizetnem, nó, de legalább volt egyelőre kivel beszélhetni. Chamberlain kormánybiztosnál tett látogatásommal annyit értem el, hogy tiz nappal később $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{2}$ L lefizetése ellenében visszakaptam fegyvereimet, azonban löni, bár vadászjegyet is váltottam $\frac{1}{2}$ L-ért, csak szeptember hó 15-től kezdve volt szabad. A helytartóhoz intézett kérelmem, a fennálló törvényekre való hivatkozással, nemlegesen intéztetett el, ajánló leveleim itt is hiábavalóknak bizonyultak. Még a „Consulato Austriaco“ is ahhoz kötötte közbenjárását, ha „bécsi“ ajánlóleveleket tudok előmutatni.

Mennyire bosszantott, hogy vadászni nem volt szabad, elég ha felemlítem, hogy a bent egészen török jellegű városban ezrivel repült a parti fecske, ritkán ugyan, de néha mégis füstifecske is volt látható. Esténkint pedig virgoucz kuvikok ugrándoztak a lapos háztetőkön.

A „Phanaromene“ (megjelent) nevű ókori óriási sziklatömbökből készült építmény és ezen túl a sóstó mellett levő kis olajfa berekig veréb, pacsirta, egyszer-másszor egy-egy varjuval is találkoztam, a berekben pedig rendesen szalónkát láttam.

Miután az adott körülményekhez képest a törvényeket respektálnom kellett, főképen e rovarokra szorítkoztam, ámde Larnaka és közeli környéke abban az időben ezekre nagyon hálátlan területnek bizonyult. Rétek, mezők a szigeten nem léteznek (a szénát jelző szóra az egész szigeten nem akadtam, a xero chota száraz fű alatt a lábon álló száraz tüskéket értik), az aratást már

április elején fejezték be s a szégyenletesen ritka tarlókon a tikkasztó hőségtől kiszáradt földgörcngyök és forró kövek alatt rovarok nem élhettek. A májusban virágzott gránátalmafa rovarmentesnek bizonyult, a városi kertben, a „Tikiti“-ben megkísérelt csaléttel való fogás teljesen eredménytelen maradt.

Az Anatríches és ehhez tartozó néhány ernyős növényeken észlelhető volt egy kis rovarélet: leginkább légy, darázs és méhféléből. Hangya az még a lakásokban is millió számra volt, úgy a szunyogok sokasága sem hagyott kíváni valót.

A görög nyelvben való járatlanságom miatt eleinte csak a főhadiszállásom közeli környékére terjesztettem ki kirándulásaimat. Keleti irányban az ormidiai szőlőig, észak felé a főszbányáig, nyugoti irányban pedig a sóstó felett fekvő „Agios Georgios mikro“ kolostor és Vlachi nevű házesoportig szoktam kijárni. Az ezen kirándulások után fennmaradt időmet a görög nyelv mielőbbi elsajátítására fordítottam: naponként 50—100 szóval szaporítván emlékezetemben szótáramat.

Ormidia felé tett kirándulásaim alkalmával egy a féluton levő ókori város romjai közötti szántóföldek nyomoruságos tarlón: *Pieris Brassicae*, *P. Daplidice*, *Colias Hyale*, *C. Edusa* és var. *Helice* meglehetősen kopott állapotban repült, a *Capparis spinosa* és *Arum Cyprium*on *Lycaenákat* fogtam, ezek friss példányok voltak, csak a *Baetica* volt szintén kopott, jele annak, hogy későn jöttem. Bogarakból estéenként a sósnövényeken és a sáson nagyobb számban repült egy cserebogár-faj, minden magasabban kiálló tárgyra csapkodva le, még az embert vagy állatot sem kerülve ki. Ugyanitt és mindenütt ahol sós növények tenyésznek, az *Orgyia dubia* hernyója nagy mennyiségben fordult elő. A szárnyatlan nőtény életképes petéit a gubóba párzás nélkül rakja le, melyből a kis hernyók a gubófalat átrágva bújnak ki, miről számtalanszor volt alkalmam meggyőződni; megjegyezve, hogy a túlszaporodást a sok *Ichneumon* és néhány légyfaj gátolja. A hím aránylag ritka és nagyon gyorsan repül a sás sűrűségében.

A sóstó körül s különösen a dzsámin (dervis) kolostor közepében a sás között nagy számban röpködött *Ascalaphus macaronius* nagyon lomhán, pedig ez az állat nálunk Hunyadmegyében a Vále Korbuluiban igen gyorsan szokott repülni. A sóstó körül a virágos tüskéken legyek, darazsak és méhfélék repültek, míg az erre levő tarlókon *Pieris Daplidice* var. *Raphani*, *Colias Hyale*, *Danais Chrysippus* és *Charaxes Jasius*, néha egy-egy *Papilio*

Machaon került hálomba. Később, júliusban itt és az e helyhez közel elfutó földszint feletti vízvezeték aljában zöldelő növényeken és a szőlőkertek kerítései körül *Lycaenakat*, és néhány *Polyommatus*t fogtam.

A főszbányák körül leginkább bogarakat gyűjthettem, de a *Cistus*, zsálya, *Entiana* stb. bokrokon néha egy-egy lepke is volt látható. A „Gliphoni“, helyi elnevezésű, a majoránához nagyon hasonlító, kiállhatatlan erős szagú növényen, melyet a bennszülöttek a főzelék fűszerezéséhez használnak (mitől ez az amugy is alig ehető kotyvalék európai gyomrú emberre nézve teljesen élvezhetetlenné válik), egy bogárfaj nagy mennyiségben fordul elő. Ugyan itt és az ókori Salamis romjai körül, két másik speciese az *Ascalaphus*nak repül, ezek szárnyai tiszta, üvegszerű átlátszók.

Az *Opuntiák* sárga virágai nem csalogatták a rovarokat. E növény főképen Larnaka déli végén terem nagy mennyiségben; az ezek között tenyésző óriási *Anatriches*en azonban gyakran repült a *P. Machaon*. Meg kell jegyeznem, hogy a *Rhaplocerák*hoz tartozó lepkék a szigeten roppant gyorsan repülnek, nagyon „vadak“, egy felzavart állat többé meg nem közelíthető. Sáska ez időben már nem sok, de több válfajban volt észlelhető, a *Mantis religiosa* és *Myrmeleon* is elég gyakori volt fajtársaival. A *Periplaneta*, *Blatta orientalis* valódi díszpéldányokban maga jelentkezett, a vendéglőkben, az asztalra került főzelékbe repülve. Az *Opuntiák* közelében gyűjtöttem, három fejlődési korában, a csinos és változó színezetű *Deiopia pulchellát*, mely igen gyakori volt. A hernyóit és gubókat kövek alatt gyűjtöttem. Ugyan e helyen fogtam a fiatalabb *Anatriches*eken *Chamaeleon africanust* és néhány kigyót is. A *Vipera mauritanica*-t többször közelítetttem meg, de fogni a legnagyobb igyekezet mellett nem sikerült. A gyík is igen gyakori. Helyenként, különösen úton futkároz igen sok apró, a Stavro-Vunó-n (Kereszt-hegyen) és általában sziklás vidéken óriási mennyiség nyüzsög. Ezekből több helyen gyűjtöttem. Közönséges békát, tócsák és kisebb folyóvizek hiányában csak nagyon ritkán találtam. Teknőczőkkel csak egy ízben találkoztam Agios Barnaba környékén, denevér pedig leginkább a sziget északi részén volt észlelhető, ahol a *Perdica graeca* is igen gyakori.

Igen gyakran említettek cyprusi ismerőseim valami, állítólag nagyon veszedelmes rovar, amelyet „Svalangi“-nak nevez-

tek (*Mutilla spec.*), de bár szúrásának végeredményét volt alkal-
mam láthatni (egy női hullát és egy angol orvos által operative
kezelt és kigyógyított nőt kezelés alatt és a felgyógyulás után
láttam) a rovar, jöllehet utána jártam és fáradságot nem kimél-
tem, nem sikerült az első időben látnom, pedig majdnem minden
nap jött a hír, hogy itt vagy ott egy asszony vagy gyermek
áldozatául esett.

Magyarország pillangói

Irta A. Aigner Lajos.

XXIV.

19. *Erebia Aethiops* Esp. ¹⁾

Esper, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I. tab. 25. fig. 1; tab.
63. fig. 1. (1777); *Medea* Hü bner, Samml. europ. Schmet-
terl. fig. 202—22; *Blandina* Fabricius, Entomologia
systematica p. 236 (1793).

A szárnyak feketés barnák, a rozsdaszínű szalagban pupillás
szemek állnak. Alul a felsőszárny szalagja éles körvonalú; az
alsó szárny töve és szalagja fehér behintésű, fehér pontokkal.
Szegélye fogazott; rojtja sárgás-barna, feketével tarkázott.

A *var. leucotaenia* Stgr. ²⁾ az alsó szárnyon alul fehéres
szalaggal, inkább a havasi régióban.

Petéje gömbalakú, szennyes hússzínű. *Hernyője* sárgás szürke,
hátán sötét barna vonal fut le, 27—30 mm. hosszú. Április-
májusban *Poa annua* (perje), *Agrostis canina* (tippan), *Dactylis*
glomerata (ebir) s egyéb fűnemeken él. *Bábja* zömök barnás-sárga.

Előfordul az összes szomszédországokban: A. és F. Ausz-
triában VII—VIII, Krajna, Karinthia VII—VIII, Isztria VII, Szi-
lécia VIII, Bukovina VII—VIII, Románia VII—VII.

Elterjedési köre: Livlandtól Törökországig 57—42° és Angliá-
tól az Amurig 15—150°.

¹⁾ Az aethiopiai.

²⁾ A fehér szalagos.

20. *Erebia Euryale* Esp. ¹⁾

Esper, Die europ. Schmetterl. in Abbild. II. tab. 118. fig. 2., 3. (1780),

A szárnyak színe feketés-barna, rozsdavörös szalagban fekete pontok állanak, melyek ritkán pupillások. Alul az alsó szárnyon sárgás szalag van, mely gyakran igen homályos. A rojt fehér-fekete. Egészben igen hasonlít az *E. Ligea*-ra, de kisebb, halványabb színű, szalagja keskenyebb.

Hazánknak csaknem összes hegyvidékein tenyészik, Mehádiánál 1200-ig emelkedve s itt, valamint Breznóbányán tekintélyes nagyságú, kifeszítve 45—47 mm.

Az *ab. ocellaris* Stgr. ²⁾, melynél a szalag néhány apró foltta megfogyott, Gölniczbányán, Nagyszebennél és a Branyiszkón. Az utóbbin a *var. Euryaloides* Tgstr. ³⁾ is, apróbb vörös foltokkal, fekete pontok nélkül.

Az *ab. Philomela* Esp. keskeny, megszakított szalaggal, mely alul agyagsárga, fehér csipkés szélű, csak Nagyszebennél és Eperjesnél figyelték meg, itt sokfélekép változván, amennyiben szalagja csupán foltokból áll, melyek mindkét szárnyon rajztalajok, vagy vak szemeket, avagy csupán fekete pontokat viselnek; alul sárgás vagy fehér, erősen csipkés szalaggal, valamint fehéres sávval a tötéren.

Hazánk csaknem minden hegyvidékén, már az alhavasi tájon is található, Mehádiánál tekintélyes nagyságú (43—48 mm.) példányok repülnek.

Eperjesnél található hímek, melyek csak fél akkorák, kávészínűek, keskeny szalagjuk sárgás, a felső szárnyon csak a 4. és 5. sejtben vannak egybefüggő apró pupillás szemek, az alsó szárnyon a szalag alig látható pupillátlan sárga foltokból áll.

Ide vonja *Caradja* A. azt a feltűnően kicsiny alakot (37—39 mm.), melyet a Nagy Sándor havason (Csik m.) 1400—1640 m. magasságban talált; ez nagyságra s a mindig pupillátlan szemek számára nézve igen változik és az alsó szárnyon alul hol több, hol kevesebb fehéret mutat.

Hernyója sárgás-barna, hátán barnás vonal, oldalt sárgás sáv fut le, május-juniusban füveken él. *Bábja* sárgás, sötét-barna vonalkák és pontokkal.

¹⁾ A Gorgonok egyike.

²⁾ Az apró szemű

³⁾ Az *Euryale*hez hasonló.

Előfordul az összes szomszédországokban: A. Ausztriában VII, Stiria, Karinthia VII—VIII, Szilézia és Galiczia VII, Románia VIII, Bukovinában VII—VIII. (csak Philomela).

Elterjedési köre: Sziléziától Andaluziáig 50–37° és a Pyreneáktól az Altai-ig 20—110°.

21. *Erebia Ligea* L. ¹⁾

Linné, Systema Naturae. Ed. X. p. 473. (1758); Hübner, Samml. europ. Schmetterl. fig. 225—28; Alexis Esper, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I. tab. 44. fig. 1., 2.; tab. 54. fig. 2. (1777).

A szárnyak feketés-barnák, a rozsdavörös szalagban többnyire pupillás, ritkábban vak szemek állanak. Alul az alsó szárnyon a fehérre hajló és befelé erősen fogazott szalagban a szemek sárga keretűek. A rojt fekete-fehér; az alsó szárny szegélye fogazott.

Felső-Magyarországon igen elterjedt, de egyéb hegységeinkben is gyakori; Mehádiánál a Domegleden különösen szép s igen nagy példányokban, úgyszintén Pujnál is, 45–50 mm, szélességben.

A *var. Adyte* Hb. ¹⁾ valamivel kisebb és világosabb, alul az alsó szárny szalagja agyagsárgás vagy csaknem fehéres, kisebb eperjesi példányok az *E. Euryale* tól igen bajosan megkülönböztethetők, mivel felületük ennek és csak fonák oldaluk felel meg az *Adyte*-nek. Ez a fajváltozat az Oszterván és Sirokán (Tátra), Nagyszebennél és Mehádiánál is előfordul.

Hernyója sárgás szürke, hátán sötétbarna, oldalt fehéres sáv fut le, 27–30 mm. hosszú; májusban *Milium effusum* (kásafű) él. *Bábja* világos-barna, feketés foltokkal.

Előfordul az összes szomszédországokban: A. Ausztria VI, Krajna VI—VII., Szilézia VII, Galiczia VII., Bukovina VI—VIII. Románia VII—VIII.

Elterjedési köre: Lapphontól Olaszországig 70—42° és Franciaországtól az Altai-ig 20—110°.

22. *Erebia lappona* Esp. ¹⁾

Esper, Die europ. Schmetterl. in Abbild. II. tab. 108. fig. 3., (1780); *Manto* Fabricius, Entomologia systematica. pag.

¹⁾ Nimfa neve.

¹⁾ *Adytos*: tilos, szent.

¹⁾ A lapponi.

231. (1783); *Castor* Esper, l. c. tab. 67. fig. 2.; *Mantoides* Butler, Catalogue of Satyridae p. 87. tab. 2. fig. 6. (1868.)

A szárnyak feketés barnák, a felső szárnyon rozsdaszínű szalagban fekete pontok állanak, melyek az alsó szárnyon csak némi barna keretben mutatkoznak. Alul a felső szárny csücsa s az alsó szárny ibolyás szürke, közepén 2 barna csipkés vonal fut le. A nőtény fölül is, alul is világosabb színű. Kifeszítve 35—45 mm.

Hazánkban csakis a magas hegységekben fordul elő, így az Oszobita, Spalenau, Rohács és Banovka havason (Árva m.) a Magas Tátrán, a Branyiszkón, a Pietros havason (Máramaros m.) a Retyezáton, valamint Mehádiánál és Korniareván (1400 mm.-ig.)

Hernyója zöld, hátán fekete vonal fut le, 35 mm. hosszú. *Bábján* a tor- és a szárnyak hüvelye sötét zöld, a potroh sárgás barna.

Előfordul a következő szomszédországokban: Isztria VII., Karinthia, Galiczia, Bukovina, Románia VIII.

Elterjedési köre: Lapphontól Piemontig 70—45° és a Pyrenéaktól az Altai-ig 20—110°.

23. *Erebia Tyndarus* Esp. 1)

Esper, Die europ. Schmetterl. in Abbild. II. tab. 67. fig. 1. (1781); *Neleus* Freyer, Neuere Beitr. z. Schmetterlingskunde tab. 80. fig. 3., 4.; *Cleo* Hübner Samml. europ. Schmetterl. fig. 209—12.

A szárnyak sötétbarnák, zöldes tünettel; a felső szárnyon rozsdaszínű szalagban pupillás szemek állanak, melyek az alsó szárnyon apró foltokban ülnek, de olykor egészen el is tűnnek. Alul a felső szárny csücsa s az alsó szárny világos ibolyásszürke, közepén finom barna csipkés vonal fut le. Kifeszítve 30—35 mm.

Hazánkban csak a Magas Tátrán és Mehádiánál a Vurfu zlyvur alhavasi részén fordul elő június közepétől július közepéig. Az *ab. cassioides* Esp. 2) széles sárga szalaggal és világosabb alsó szárnyakkal, csak a Magas Tátrában és Dalmáciában található. A teljesen elsötétett *ab. coecodromus* Gn.-t, 3) melyen a szemek homályos foltokká váltak vagy egészen eltűntek, csak a Magas

1) Görög hős.

2) A Cassiohoz hasonló.

3) A vak dromus: *dromus* a *Tyndarusnak* pirenéai fajváltozata.

Tátrában figyelték meg. Ez a faj itt éri el északi irányban elterjedésének végső határát.

Hernyója barnás szürke, hátán és oldalt sötét-szürke vonal fut le, 20 m. hosszú, füveken él.

Előfordul a következő szomszéd országokban: Isztria, Krajna Karinthia, Stiria, Bukovina VII.

Elterjedési köre: a Magas Tátrától a Kaukazusig 49—40° és a Sierra Nevadától a Kaukazusig 15—60°.

24. *Erebia Alfer* Esp.¹⁾ *var. dalmata* God.²⁾

Alfer Esper, Die europ. Schmetterl. in Abbild. tab. 83. fig. 4., 5. (1783); *Afra* Boisduval, Icones hist. des Lepid. tab. 34. fig. 1., 2. (1834); *Phegea* Borkhausen, Naturgesch. der europ. Schmetterl. I. p. 101. (1788); *Dalmata* Godart, Encycl. méthod. IX. p. 530.

A szárnyak a törzsfajnál feketés-barnák, a szemsortól a szegélyig világosabbak, mintegy porral behintettek; a szemek vöröses sárga keretekben állnak. Alul az alsó szárny többékevésbé sötét-barna, szürke behintéssel és fehéres erekkel. A felső szárny csúcsa és szegélye erősen lekerekített. A *var. dalmata*-nál a felső szárny szegélye egyenes, mindkét szárnyon az 1. sejtben egyszerű helyett kettős szem áll; alul az alsó szárny erei nem világosak. Az utóbbi kifejlesztve 42—45 mm.

A magyar birodalomban csupán a *var. dalmata* fordul elő Dalmáciában júniusban. *Hernyója* ismeretlen.

Elterjedési köre: a törzsfajnak: Dél-Oroszország, Armenia keleti Szibériáig; a fajváltozat előfordul még nyugati Kurdisztánban.

Adalék Magyarország Orthoptera-faunájához.

Irta *Kuthy Dezső*.

A Berliner Entom. Zeitschrift 1907. évi kötetében Karny H. „Die Orthopteren-Fauna des Küstengebietes von Österreich-Ungarn“ cím alatt összeállítja a Magyar Tengermellék, Isztria,

¹⁾ Az afrikai.

²⁾ A dalmáciai.

Dalmácia és Bosznia-Hercegovina Orthoptera-faunáját, amelyet Pungur és illetőleg Jablonowski katalogusának kiegészítésül átveszünk, elhagyva azokat a fajokat, melyekre nézve újabb termőhely nincsen felemlítve.

Ordo Saltatoria

Subordo Tettigonioidea.

Fam. Stenopelmatidae.

Troglophilus cavicola Koll. Carlopago, Vratnik, Konjsko stb.; — *neglectus* Kr. Károlyváros, Kriviput, Meleda, Lesina stb.; — *ovuliformis* Karny n. sp. Cattaro

Dolichopoda palpata Sulz. Spalato, Cattaro, Lesina, Meleda, Trebinje.

Fam. Ehippigeridae.

Ehippiger ehippiger Fab. (vitium Serv.) Kriviput; — *discoidalis* Fieb. (limbata Fisch.) Kriviput, Lesina, Trebinje, Mostar stb.; — forma *minor* Kr. Kriviput stb.; — f. *major* Kr. Fiume, Novi, Carlopago, Senj, Jablanac, Spalato stb.; — *sphacophilus* Kr. Novi, Zengg, Carlopago, Mostar, Lesina stb.

Fam. Phaneropteridae.

Polysarcus (Orphanina) *denticaudus* Chp. Kriviput, Volujak stb.

Poecilimon elegans Br. Fiume, Novi, Lesina, Mostar stb.; — *ornatus* Schmidt Fiume, Novi, Kriviput, Carlopago stb.

Barbitistes serricauda Fab. Blagaj stb.; — *Yersini* Br. Fiume, Novi, Carlopago, Mostar stb.; — *Ocskayi* Ch. Fiume, Buccari, Carlopago, Bribir stb.

Leptophyes laticauda Friv. Fiume, Kriviput, Lesina stb.; — *albovittata* Koll. Kriviput, Sarajevo stb.; — *Bosci* Fieb. Fiume, Kriviput stb.

Acrometopa macropoda Burm. Fiume, Novi, Mostar, Lesina stb.

Tylopsis liliifolia Fab. Fiume, Zrnovnica, Lesina, Cattaro, Mostar; — f. *gracilis* Germ. Carlopago; — f. *margineguttata* Sew. Cattaro stb.

Phaneroptera falcata Scop. Konjsko; — *quadripunctata* Br. Fiume, Novi, Lesina, Mostar.

Fam. Meconemidae.

Meconema brevipenne Yers. Fiume.

Cyrtaspis scutata Chrp. Susanj, Lesina stb.

Fam. Conocephalidae.

Xiphidion fuscum Fab. Otočac, Cattaro, Trebevic stb.; —
dorsale Latr. Svica stb.

Conocephalus nitidulus Scop. (tuberculatus Rossi) Fiume,
Novi, Salona stb.; — f. *obscura* Padew. Novi stb.; — f. *erythro-*
soma Ol. Zupa.

Fam. Sagidae.

Saga serrata Fab. Fiume, Novi, Curzola, Mostar stb.; —
Natoliae Serv. Castellastua.

Fam. Tettigoniidae.

Tettigonia (Locusta) *cantans* Fuessl. Kriviput stb.; — *cau-*
data Chp. Kriviput, Carlopago stb.; — *viridissima* L. Fiume, Novi,
Salona, Mostar.

Fam. Decticinae.

Gampsocleis abbrevitata Herm. Sinj, Mostar.

Rhacocleis germanica H. S. Fiume, Novi, Zara, Lesina, Mos-
tar, stb.; — *Bucchii* Br. Lesina.

Anterastes Raymondi Yers. Fiume, Lesina, Trebinje stb.

Pachytrachelus striolatus Fieb. Fiume, Novi, Carlopago, Mos-
tar stb.; — *gracilis* Br. Fiume, Kriviput, Sarajevo stb.

Pholidoptera (Thamnotrizon) *Chabrieri* Charp. Fiume, Novi,
Zengg, Lesina, Mostar stb.; — *littoralis* Fieb. Kriviput, Sarajevo
stb.; — *dalmatica* Kr. Fiume, Senj, Valcassione, Mostar
stb.; — *aptera* Fab. Konjsko, Sarajevo, Blagaj stb.; — *femorata*
Fieb. Cupina, Cattaro, Sarajevo, Mostar stb.; — *fallax* Fieb.
Novi, Carlopago stb.; — *cinerea* L. Dragavölgy stb.

Platypleis grisea Fab. Fiume, Portoré, Senj, Mostar stb.; —
intermedia Serv. Fiume, Cattaro, Mostar stb.; — *affinis* Fieb.
Novi, Lesina, Mostar stb.; — *tesselata* Chp. Vratnik, Zupa, Mos-
tar stb.; — *nigrosignata* Costa Ragusa; — *orina* Burr. Bičevica;
— *stricta* Zell. Mamudovac, Carlopago, Blagaj stb.; — *sepium*
Yers. Fiume, Novi, Mostar stb.; — *modesta* Fieb. Fiume, Portoré,
Novi, Mostar stb.; — *Hörmanni* Wern. Baba planina; — *Kraussi*
Padew. Sw. Kriz; — *Roeselii* Hagb. Otočac, Sarajevo stb.; —
prenjica Burr. Tisevica; — *raia* Burr. Tisevica; — *bicolor* Phil.
Carlopago.

Decticus verrucivorus L. Fiume, Kriviput, Carlopago, Baba planina stb.; — *albifrons* Fab. Fiume, Novi, Carlopago, Lesina, Mostar stb.

Psorodonotus Fieberi Friv. Ivan planina stb.

Subordo Achetoidea.

Fam. Oecanthidae.

Oecanthus pellucens Scop. Carlopago, Cattaro, Sarajevo, Tréskavica-planina stb.

Fam. Achetidae.

Nemobius Heydeni Fisch. Fiume, Vratnik, Salona stb.

Liogryllus (Gryllus) campestris L. Fiume, Kriviput, Lesina, Sarajevo, stb.

Acheta (Gryllus) deserta Pall. Novi, Salona, Mostar stb.; — f. *melas* Chp. Fiume, Novi, Zrnovnica; — *Burdigalensis* Latr. Fiume, Novi, Lesina, Popovopolje stb.

Gryllomorpha dalmatina Oesk. Fiume, Zengg, Carlopago, Lesina, Mostar stb.

Fam. Myrmecophilidae.

Myrmecophila ochracea Fisch. Lesina.

Fam. Mogoplistidae.

Mogisoplistes squamiger Fisch. Novi, Ragusa stb.; — *Novaki* Kr. Lesina; — *brunneus* Serv. Fiume, Spalato, Trebinje stb.

Arachnocephalus vestitus Costa Senj, Lesina stb.

Subordo Gryllotalpoidea.

Fam. Gryllotalpidae.

Gryllotalpa gryllotalpa L. (vulgaris Latr.) Fiume, Senj, Lesina, Sarajevo stb.; — f. *cophtha* Haan, Cattaro, Salona.

Subordo Acridoidea.

Fam. Acrydiidae.

Acrydium (Tettix) bipunctatum L. Fiume, Kriviput, Cattaro, Sarajevo, stb.; — f. *Kruessi* Sauley Fiume, Senj, Sarajevo stb.;

— *subulatum* L. Fiume, Senj, Cattaro, Salona, Sarajevo, Mostar stb.; — *depressum* Bris. Fiume, Senj, Cattaro, Stolac stb.

Paratettix meridionalis Rbr. Fiume, Draga, Cattaro stb.

Fam. Locustidae.

Locusta (Acridium) *aegyptia* L. Fiume, Novi, Zengg, Salona, Cattaro, Mostar stb.

Schistocerca peregrina Oliv. Senj, Cattaro.

Calliptamus (Caloptenus) *italicus* L. Novi, Carlopago, Salona Mostar stb.; — f. *marginella* Serv. és f. *germanica* Fab. ugyanott — f. *pallida* Karny n. v. Cattaro.

Paracaloptenus caloptenoides Br. Carlopago, Cattaro, Sarajevo, Mostar stb.

Podisma (Pezottëtix) *Salamandra* Fisch. Fiume, Novi, Carlopago, Sarajevo stb.; — *Schmidti* Fieb. Fiume, Novi, Carlopago, Sarajevo, Mostar stb.; — *pedestris* L. Carlopago, Sarajevo stb.

Pelecycleis (Platyphyma) *Giornae* Rossi Novi, Carlopago, Zara, Mostar stb.

Fam. Eremobidae.

Prionotropis (Cuculligera) *hystrix* Germ. Fiume, Carlopago Mostar stb.

Fam. Oedipodidae.

Psophus stridulus L. Fiume, Carlopago, Sarajevo stb.

Dedaleus flavus L. (*Pachytylus nigrofasciatus* De Geer) Fiume, Carlopago, Lesina, Sarajevo, Mostar stb.

Pachytylus migratorius L. Fiume; — *danicus* L. Fiume, Cattaro, Mostar stb.

Oedipoda miniata Pall. Fiume, Carlopago, Cattaro, Mostar stb.; — *coerulescens* L. Novi, Carlopago, Cattaro, Mostar stb.; — f. *cruciata* Karny n. v. ugyanott; — f. *marginata* Karny n. v. Spalato, Mostar stb.; — f. *collaris* Karny n. v. Zara; — f. *ferugata* Karny n. v. Cattaro; — *ornata* Karny n. v. Cattaro.

Acrotylus patruelis H. S. Ragusa, Mostar stb.: — v. *dorsalis* Karny n. v. Gabela, Mostar; — *versicolor* Burr. Lesina.

Sphingonotus coerulans L. Fiume, Zengg, Gabela stb.

Fam. Acrididae.

Aiolopus (*Epacromia*) *strepens* Latr. Fiume, Novi, Salona, Mostar stb.; — *thalassinus* Fab. Fiume, Cattaro, Zara stb.

Mecostethus grossus L. Ostarije, Dabarpolje stb.

Acryptera fusca Pall. Kriviput, Sarajevo stb.; — *brevipennis* Kr. Fiume, Carlopago, Mostar stb.

Doclostaurus (*Stauronotus*) *Généi* Oesk. Lesina, Mostar stb.: — *maroccanus* Thbg. Mostar, Trebinje.

Gomphocerus sibiricus L. Prenj, Volujak; — *rufus* L. Fiume, Sarajevo stb.; — *maculatus* Thbg. Fiume, Trebevic stb.

Omocestus (*Stenobothrus*) *stigmaticus* Rbr. Carlopago, Sarajevo, stb.; — *nigromaculatus* H. S. Kriviput, Lesina, Trebevic stb.; — *istrianus* Kr. Kriviput stb.; — *Fischeri* Eversm. Fiume, Novi, Carlopago, Mostar stb.; — *lineatus* Panz. Ostarija, Lesina, Trebevic stb.; — *miniatus* Germ. Kriviput, Carlopago, Trebevic stb.; — *rufipes* Zett. Fiume, Novi, Carlopago, Salona, Mostar stb.; — *haemorrhoidalis* Chp. Novi, Trebinje stb.; — *petraeus* Bris. Fiume, Novi, Carlopago, Zara, Mostar stb.

Stauroderus (*Stenobothrus*) *morio* Fab. Kriviput, Carlopago, Sarajevo, Trebevic stb.; — *apricarius* L. Konjsko stb.; — *biguttulus* L. Fiume, Novi, Carlopago; — *bicolor* Chp. Novi, Carlopago, Zara, Sarajevo, Mostar stb.; — *vagans* Fieb. Fiume, Mostar; — *lesinensis* Kr. Cattaro, Lesina, Trebinje, Mostar.

Chortippus (*Stenobothrus*) *declivus* Bris. Novi, Carlopago, Mostar stb.; — *albomarginatus* Geer (elegans Chp.) Kriviput, Gabela, Mostar stb.; — f. *maxima* Karny n. v. Boccagnazo; — *dorsatus* Zett. Kriviput, Sarajevo, stb.; — *parallelus* Zett. Fiume, Novi, Carlopago, Sarajevo stb.; — *maior* Rt. Zupa.

Paracinema tricolor Thbg. Fiume, Boccagnazo stb.

Acrida turrita L. (*Tryxalis nasuta* L.) Fiume, Senj, Mostar stb.

Ordo Gressoria.

Fam. Bacillidae.

Bacillus Rossius Fab. Fiume, Novi, Lesina stb.

Ordo Dermaptera.

Fam. Forficulidae.

Labidura riparia Pall. Fiume, Novi, Salona, Mostar stb.

Anisolabis maritima Bon. Fiume, Novi, Cattaro stb.; —
annulipes Luc. Lesina; — *moesta* Géné Lesina.

Labia minor L. Fiume, Novi, Lesina, Sarajevo stb.

Forficula auricularia L. Fiume, Cattaro, Mostar stb.; —
decipiens Géné Lesina stb.; — *pubescens* Géné Fiume, Senj stb.

Anechura bipunctata Fab. Kriviput, Vasnaja stb.

Apterygida media Hagb. Sarajevo.

Chelidura acanthopygia Géné Fiume, Osterije, Vucjaluka stb.; — *Apfelbecki* Wern. Ukupna duljina; — *Reiseri* Wern. Ukupna duljina.

Ordo Thysanoptera. Subordo Thripodea.

Fam. Aeolothripidae.

Aeolothrips vittata Hal. Jablanac; — *fasciata* L. Cattaro.

Fam. Thripidae.

Physapus ater Geer. Cattaro.

Enthrips annulata Karny. Prozura; — *atrata* Hal. Fiume;
— subsp. *pallidicornis* Karny n. sp. Cattaro; — *dalmatica* Karny
n. sp. Cattaro; — *discolor* Karny n. sp. Cattaro; — *Lythri*
Karny n. sp. Cattaro.

Parathrips n. g. Uzeli Karny n. sp. Cattaro.

Thrips physapus L. Zara, Cattaro; — f. *annulata* Karny n.
v. Cattaro; — *meledensis* Karny, Prozura; — *bicolor* Karny n.
sp. Cattaro; — *communis* Uz. Fiume, Cattaro; — f. *annulicornis*
Uz. Cattaro; — f. *pulla* Uz. Zara; — *pallida* Karny n. sp. Cattaro.

Subordo Phloeothripidea.

Fam. Phloeothripidae.

Anthothrips aculeata Fab. Zara; — *statices* Hal. Zara,
Cattaro; — *minor* Karny n. sp. Zara.

Anthemothrips n. g. *Reuteri* Karny n. sp. Carlopago.

Phoeothrips brunnea Jord. Stalak.

Bogarászati kirándulás.

Irta: *Speiser Ferencz S. J.*¹⁾

Délután egy óraker kiindulási helyünk a Kiserdő.

Ma az összes rovarászó szerekkel indulunk bogárfogásra. A Vajas szélén indulunk a nagy érsekuradalmi legelőre. A Vajas sekélyes partjánál tömérdek növény van épen a legszebb virágzásban: menta, szironták, ernyős- és keresztcses virágú növények, málvák stb. Szerencsét próbálunk e kitünő vadászterületen a kaszálózsákkal. A kaszáló előrehaladva, gyorsan forgatja jobbra-balra a kaszálózsákokat és ha csigák csőrömpölnének a zsákban, azokat azonnal kiveszi, mert ezek összezúzzák a lágyszárnyú meg az apró rovarokat. Rajta! forgasd a zsákokat! Így jól van! Itt az árnyékban kutatjuk a fogott zsákmányt. Méhecskék, poszméh, darazsak, legyek hadd röpjeljenek el; ezek képezik az előcsapatot. Kisebb-nagyobb sáskafélék, levélbolhák egész raja ugrik ki a zsákból. Sok lágyszárnyú bogár, *Cantharis*, *Malachius* stb., röpülve elmenekül. Most következik a serényen kapaszkodó, mászó, futó, rohanó bogarak derékhada. *Bödefélék*, *Coccinella*, *Halyzia*, *Scymnus* stb. minden színben, alakban, nagyságban. Tömérdek körtealakú, kis ormányos bogarak, *Apion*, *Nanophyes* *Gymnetron* stb. futkároznak minden irányban. A széles testű ormányosok, *Centhorrhynchus*, *Rhinoncus* stb., szintén sok alakban, változatban vannak képviselve. Mennyi *Sitona*, *Meligethes*, *Cryptocephalus* stb. stb. kapaszkodik a zsák oldalain? Amit csak kaszálunk, kopogtatunk a fákról, a kék zsákba tesszük, hogy a rovarszemelő láda üresen ne álljon.

Újból forgatjuk a kaszálózsákokat! Súrold végig a zsákokat: a ranunkulusz-csoporton, a menta-telepen, a sáson, nádton, csalánon. A fűzfák árnyékában leülve, tartsunk szemlét a foglyokon. Hagyjuk nyugodtan elrepülni a méheket, darazsakat, különben megszűrnak. Mennyi szép. zöldesen, aranyosan, bronzosan fénylő czinczérkéket sikerült elfognunk ez alkaIommal! Fiúk! e csillogó állatok nem czinczérék, noha azokhoz hasonlítanak, hanem fémesvagy aranybogarak. *Donacia bicolora* Zschach., *Donacia semicuprea* Panz. stb. Ezeket bizonyára a sásról, meg a nádról kaszáltátok.

¹⁾ Mutatvány szerzőnek fenti cím alatt megjelent és tanítványainak oktatására szolgáló tanulmányából. (Különlenyomat a kalocsai Jézus-társasági főgimnázium 1906—7. évi értesítőjéből.)

De minő zománczosan fénylő bogarak vannak a zsák fenekén! Most kezdenek kapaszkodni. Ez a smaragdzöld, ultramarinkék hosszávval, ez a legszebb, *Chrysomela fastuosa Scop.* Ezek a zöldek, tüzes, aranyos zománczszal, ezek talán még szebbek, *Chrysomela menthastri Suffr.* Igazi aranybogarak ezek és a nevezettek leginkább vizek mentén növényekről szedhetők.

Minő növényről kaszálhattuk ezeket az élénk zöld, nagy pajzsbogarakat? Mint látjátok, a kaszálózsákkal rendkívül sok rovar lehet kézre keríteni, de egy kis hátránya van, t. i. az, hogy igen sok esetben nem lehet megtudni, mely növényen él a kérdéses rovar. E tekintetben a rovarernyő fölülmulja a kaszálózsákat.

Nyissátok föl az ernyőt és kopogtassátok a füzfa gallyait, lássuk, ha van-e füzfakedvelő bogár. Levélbolha-nyájak legelésznek a füzfa levelein! Hiszen száz meg száz smaragdzöld, *Chalcoides chloris Foudr.* és aranyos torú, *Chalcoides aurata Marsh.*, ugrik az ernyőben. Itt lépked nagy ünnepélyességgel egy nagy, világos-sárga bogár, a hátát hat fekete folt díszíti, *Lachnaea sexpunctata Scop.* Ebből a sötét-vörösből, melynek szárnyfedői fekete övvel vannak fölékesítve, jó sok él a füzfán, *Clytra laeviuscula Ratz.* Fölfödöztem ugró, ormányos bogarakat, itt ugrándoznak, feketék, fehér hullámos sávval. A neve *Rhynchaenus salicis L.* elárulja, hogy e kis ugró ormányos a füzfát lakja.

Én is találtam kis ormányos bogarat; ez hamvas szíű, ormánya nagyon hosszú. Füzragú ormányosnak mondhatjuk e kis állatot, *Balanobius salicivorus Payk.* Ime itt mászik fehér keresztel földiszitett rokona, *Balanobius crux F.* Fiúk! Vannak tehát füzfakedvelő rovarok!

Hol vannak a rostáló ifjak? Amott a Vajas szélén rázogatták nagy serényen a rostát.

Fiúk! Szerencse kísért-e titeket? Ilyen szerencsénk még nem volt, nem hittük volna, hogy a ronda Vajas mellett ily szép bogarak élnek. Mi megvalljuk, hogy igen kíváncsian be-bekacsintgattunk a rostaszákba és ami feltűnőt láttunk benne, azt kikapkodtuk. Ez a legszebb bogár, amelyet valaha fogtunk. Nagy, sötétkék futóbogár, a szárnyfedőkön körös-körül sárga övvel. Egy vakondok turásán korhadt növények heverték, azok alatt űlt e két csinos bogár. E szép állat, *Chlaenius Dejeani Dej.*, nemesak a Sárköznek, hanem egész hazánknak nagy ritkaságai közé tartozik.

De más nagy futóbogarakra is akadtunk, egy vén füzfa-tuskó redves, elálló kérge közé rejtöztek volt. Szárnyfedői élénk vörös színűek, közös, fekete hosszfolttal. Nagyon szép futóbogarak ezek is, *Dolichus halensis Schall.*

Ebbe az üvegbe tettük a kisebb fajta állatokat. Van benne vörös színű futóbogár, a hátát fekete kereszt ékesíti: azután kék színű, karcsú testű. Az előbbi *Panagaeus cruz major L.*, az utóbbi *Drypta dentata Rossi.* Ugyanabban az üvegben vannak nagyon díszes sötétvörös, aranyos zománczczal bíró pajzsbogarak. A legszebb pajzsbogarak közé tartozik, *Cassida fastuosa Schall.* Hamvas színű, hengeres testű, ormányos bogarak is voltak a rostaszákban. *Lixus iridis Oliv.* és *L. Ascanii L.* a nevük. Azonkívül sok apró-cseprő állatot láttunk a szemét között, azokat majd kifogdossa a rovarszemelő láda. Ti igen helyes rovarász ifjak vagytok! De most előre!

Eme gyalogösvényen a búzaföld szélén egyenkint haladunk. A búzakaiaszokon sok széles, vaskos testű bogár lóg, irgalom nélkül kitekerjük a nyakukat. Nem ok nélkül nevezi a nép e kártékony állatokat gabonaszípolyoknak, *Anisoplia lata Er.* *Anisoplia segetum Herb.* stb., mert fölfalják a kalászos növények virágainak porodáit és tejes szemeit.

Nagy, fekete futóbogarakat szedtem én a kalászokról! Ezek a hirhedt gabona-futrínkák; kimélet nélkül agyontapossuk. Fordítsuk csak meg a szántó föld szélein heverő rögöket, hármat, négyet is találunk egy-egy nagyobb rög alatt. A napot rejtek-helyeken töltik, este felé pedig a gabonafélék szárán fölkapaszkodva pusztítják, rongálják azok fiatal magvait. A földbe rakott petéiből kikel egy fekete fejű álcza, melyet a nép ollós kukacznak mond. A teljesen kifejlődött kukacz eléri a 20—26 mm. és időnkint nagy károkat okoz az őszi és tavaszi vetésekben.

Aki bátor ifjú, velem jön! Elöttünk fekszik másfél, vagy két hetes marhalepény, ezt körül fogjuk, és az állatokat ezekkel a fogócskákkal megragadjuk. Körös-körül sűrög-forog a nagyon gyakori kis galacsinhajtó, *Gymnopleurus pilularius L.* Némelyek széles, lapátos mellső lábaikkal pilulákat gyúrnak, tapasztanak, mások a kész pilulákat, golyócskákat hosszú, hátulsó lábaikkal gurítva hajtogatják, hogy aztán alkalmas helyen azt elásva egy petével megajándékozzák. Egy pilula egy-egy álcának elégséges edelt nyujt.

A lepény szélén látunk nagy ganajtúró bogarakat, *Geotrypes*

stercorarius L. és *Geotrupes mutator* Marsh. Ezek másképpen gondoskodnak az utódok táplálékáról. A ganéj tőszomszédságában, vagy a ganéj alatt menetekét készítenek a földben, a meneteket ganéjjal teletömve egy-egy petét raknak egy-egy menetbe.

Ide nézzen mindenki! A lepény felső, megszáradt részét emeljük. Száznál több bogár, mindenféle alakban és színben, nyüvek kicsinyek és nagyok eviczkélnek a ganéjban. Csaknem mind eltűnt!

Fiúk! most én vagyok a szó! E széles, fekete ganéjtúró két szétálló, hosszú szarvval van földiszítve, akárcsak a magyar ökör, *Onthophagus taurus* Schreb. Eme sárgás szárnyfedelű, zöldes foltokkal tarkázott ganéjtúró pedig a felpajzsnak kellő közepén szarvat visel, *Onthophagus vacca* L. Ennek a nagy feketének még két szarvaeskája van. *Onthophagus camelus* F. Ez az apró, vörös foltos, egy szarvat visel *Onthophagus furcatus* F.

Ezekből a hosszúkás ganéjbogarakból még sokkal több menekül minden irányban. Van itt feketé, vörös, sárga, tarkabarka színű, *Aphodius foetens* F., *fimetarius* L. stb. stb. Szalad itt akármennyi kurtaszárnyú bogár is, *Staphylinidae*; azután a gömbös bogárkák egész nyája legelész itt, *Cercyon*, *Sphaeridium* stb. Kis és nagy sutabogarak bujkálnak mindenfelé. Talpra öcsém! Mi itt összekuporodva, térdelve, egészen belefáradtunk a szemlélő kutatásba.

A kiszáradt marhalepényeket mind kirostáljuk, sok apró lény él azokban, sok meg a napsugár ellen keres azokban menedéket. A Tyúkmajor hidja felé!

Igy tehát még a ganéjban is számtalan állat örvend életének és talál megfelelő táplálékot. A természetnek istentervezte nagyszerű háztartásában semminek sem szabad kárbavesznie.

A víz szélén nagy csoportokban virágzik egy keresztes virágú növény, *Roripa amphibia*, ezt okvetlenül az ernyőbe kell rázogatónk. Az ernyő tele van virágokkal! És a sárga virágok közt egész légió zöldeskék ormányos bogárka szaladgál, *Ceuthorrhynchus erysimi* F.; de egy másik, hamvas színű ormányos bogár is van köztük, *Poophagus sisymbrii* F. Így tehát minden növénynek megvannak a maga állatai. Veregessük a tövises igliczét, *Ononis spinosa*, is az ernyőbe. Számtalan, körtealakú ormányos bogár hullott ernyőnkbe, *Apion ononicola* Bach.

A töltés déli oldalán díszlik a hatalmas számartövis, számbogács, *Onopordon acanthium*. Kedvelik-e ezt is a rovarok?

Mérjünk rá erős csapásokat. Hangyaeső! Bödeeső! Levéltetűeső! Mit keresnek ezek a számartövisen? Az ernyő mélyében fekszik néhány széles testű, óriási ormányos bogár, bogács-ormányos *Larinus latus* Herb., holtaknak tettetik magukat. Más kisebbfajta bogácsbogár is fekszik az ernyőben, *Larinus sturmus* Schall. E bogarak álczái az Onopordon szárában és gyökereiben élnek.

Üssük az ernyőbe ezt a közönséges bogácsot is, *Carduus acanthoides*. Hosszúkás, bogácskedvelő ormányosok egész serege fut szerteszéjjel, *Lixus algirus* L., *Lixus cardui* Oliv.; hát még mennyi kékes ormányos bogárkát leptünk meg, *Apion carduorum* Kirb., *Apion radiolus* Marsh.

Igen nagy gombatelepet fődöztünk föl! Fiúk, ezt meg kell néznünk. Rostálók, most rajtatok van megint a sor! A gombatelepen össze-vissza futkároz a kurtaszárnyúak tarka serege; lassan mászik a gombabogár *Diaperis boleti* L.; mindenféle apró bogarakat is lehet látni, *Cis*, *Eledona* stb. A gombákat darabokra törve, zúzva, fölaprítva a rostába hányjuk. Tölgyfa állott itt; a nagy késsel a korhadt fát is kivágjuk és földestől kirosztáljuk. Ez nagyszerű lelet volt; ilyen helyen mindig sok értékes és ritka bogár él.

Fiúk! most elmondok egy históriát, de nem szabad megjedni, vagy épenséggel róla álmodni. Néhány nap előtt három nagy deák jelentette nekem, hogy igen nagy rovarászati kincses bányát fődöztek föl. A selyemerdő szögletében, közel a káptalani szérüskerthez egy felakasztott nagy komondorra akadtak és úgy gondolják, hogy az már jó hónapig lehet ott a fán. Ez nem mindennapi dolog ám! Fölakasztott dög, a rovaroknak valóságos kincses bányája. Életemben csak háromszor leltem ily rovarászati kincset. Arra a komlókert felé akadtam egyszer ily szomorú véget ért házörzöre, más két alkalommal pedig a hajósi fácza-nosban felakasztott rókákra.

Hogy került a fára a róka koma? Hát csak úgy, hogy az erdősz tavaszkor agyonlötte es mivel ilyenkor értéktelen a bundája, társainak elriasztására fára akasztotta.

Tegyünk előkészületet! Két nagy és két kis gyűjtőüvegben kénfüstöt készítünk, erről a galagonyáról botot vágunk. Hogy bátor ifjak vagytok, azt már többször, de a mai napon is tapasztaltam, most pedig parancsszóra kell cselekednetek. Pusztá kézzel senki se nyúljon a rovarhoz, evvel a három fogócskával

hozzuk őket a gyűjtőüvegbe. Ser! a dögöt meg ne mozgassa, mert ez öreg hiba volna és sok rovarveszteséggel járna.

Erre balra, a kökény cserjésen át a sövény felé. Itt a kincses bánya! Mekkora dongás! Aranylégy, dongólégy, valóságos légyraj! Nézzétek csak, mi van ott a fa tövénél? A temetőbogarak egész serege lakmározik a dögről lecsöppögött nedven. Itt van a temetőbogarak óriása, a nagy, fekete temetőbogár, *Necrophorus germanicus* L., azután egy kisebb fekete, *Asbolus littoralis* L., de legnagyobb számban van képviselve a vörhenyes, fekete sávokkal fölékesített temetőbogár, *Necrophorus vespillo* L. és *vestigator* Hersch. Ezeket miad olyképen ejtjük zsákmányul hogy a fogócskákkal lábuknál megragadjuk és a gyűjtőüvegbe hányjuk.

Most a dög alá tartva a nagy kaszálózsákokat, azt kissé megmozgatom a bottal. Hogy zszibong a légyraj! Valóságos rovar-eső! Leülve, letérdelve körülfogjuk a zsákokat és a fogócskákkal, kiemeljük a prédát. Vöröstorú dögbogár, *Pseudopelta thoracica* L., fekete dögbogár, *Pseudopelta sinuata* F. Igen nagy kurtaszárnyú, *Creophilus maxillosus* L., kisebb rokonainak pedig se szeri, se száma, az egész nyáj minden irányban szétrohan. A zsák fenekén egész rakás kékesen és zöldesen csillogó sutabogár fekszik, *Saprinus*, *Hister*, ilyen fajtaikat eddig még nem találtunk.

A mindenféle nyüvet, pondrót, álezát kirázva a zsákból, azt még egyszer a dög alá tartjuk. Most erősebben megmozgatjuk, megütjük a dögöt, kiporoljuk a bundáját is. Még nagyobb a rovar-eső, mint azelőtt!

Az előbbi bogarakon kívül a zsákban találjuk a különféle szalonnabogarakat, *Dermestes lardarius* L., *Frischi* Kug. stb., a szücsbogarakat, *Attagenus pellio* L. stb. számos alakokat a Nitidulák rendjéből, *Nitidula carnaria* Schall., *Omosita colon* L. stb. stb.

A közelben levő Vajas-árokban becsületesen kimossuk kaszálózsákokunkat, megtisztítjuk fogócskáinkat, kezeinket is megmossuk. Valahányszor erre vetődünk, mindig fölkeressük a dögöt kedvelő rovarok ezen gyülekezési helyét, mert hónapokon át találunk itt más és más fajta bogarakat.

Hát ifjak! amitől mi undorodunk, az jól izlik ezeknek az állatoknak; ami nekünk méreg, az ezeknek a lényeknek esemege. A természetben mindenütt rendet, czélszerűséget találunk, semmi-nek sem szabad veszendőbe mennie.

Az útn hazafelé elmondja ki-ki, ami különöset látott vagy tapasztalt a mai napon.

A legjelesebb és leghatalmasabb préda az én üvegemben van, 35 darab nagy, fekete temetőbogár; jól megolvastam, de jól meg is néztem. Nem teljesen fekete az, szárnyfedőinek oldalai rötsárgák; a csápja pedig vaskos, fekete bunkóban végződik, Mikor a fogócskával megragadtam, sajátságosan czinczogott, vagyis inkább nyöszörgött. Én ezt a czinczogó hangot a tarka temetőbogaraknál is észleltem, de nem vettem észre, hogy torukat hajtogatták volna, mint ezt a czinczerek teszik.

Ugy van! Ezen nyöszörgő hangot az által hozzák létre, hogy potrohukat szárnyfedőik hátsó széleihez dörzsölik.

Néhány temetőbogarat láttam, melyeknek lábai apró, vörös foltokkal voltak tarkázva. Az üvegemben akárhány olyan példány is van, amelynek nemcsak lába, de potroha is tele van ilyen foltokkal. Kérem, én a nagy ganéjtúró bogarakon, de sőt a suta-bogarakon is észleltem ily vörös foltokat.

Nos fiúk! Mik ezek a vörös foltok! Én tudom! Ilyeneket láttunk egy igen karcsu vizipoloska testén, ezek rovaratkák. Helyesen mondd! Ezeket a rovaratkákat, *Gamasus coleopterorum* L., főképen a dögön és a ganéjban élő rovarokon lehet észlelni.

Képesek-e a temetőbogarak egy döglött kutyát eltemetni? Csak kisebb dögöt képesek eltemetni, p. o. egeret, patkányt, vakondokat, kisebb madarat stb. Miért temetik el? Azért, hogy más dögevő állat azokat föl ne falja a benne fejlődő álcákkal együtt.

Mit keresett az a sok hangya a számártövisen? Nemde ugyanegy időben a hangyákkal tömérdek levéltetű is hullott a rovarernyőbe? Ezek a levéltetvek a hangyák fejős tehenei. Ezeket ugyanis addig ütögetik bunkós csápjaikkal, míg édes nedvet nem bocsátanak ki testükből. Ezt az édes nedvet nagy mohón fölnyalják és vele részint a hangyabolyban más munkával elfoglalt társaikat, részint álcáikat etetik.

Hát a bődék tarka serege miért gyülekezett össze a bogácson? Ezek is a levéltetvek miatt kapaszkodtak föl a bogácsra és bizony vérengző munkát végeztek ottan, mert a levéltetvek nekik is, meg álcáiknak is legkedvesebb eledelük.

Változások a magyar lepke-fauna terén.

Irta A. Aigner Lajos.

I.

Seitz A. nagy művében (Die Grossschmetterlinge der Erde) nagyon sok változás esik a nemek, fajok és fajeltérések és új fajváltozatok elkülönítésében, minthogy pedig az egyes csoportokat elismert szaktekintélyek dolgozták fel, elkerülhetetlen ama változásokról tudomást szereznünk, legalább annyiban, amennyiben hazai faunánkra is vonatkoznak. Azonkívül félemlít számos, már elnevezett eltérést, mely hazánkban is előfordul vagy előfordulhat, de amely gyűjtőink figyelmét eddig elkerülte. Az illető változásokat a Seitz-nél követett sorrendben adom.

A *Papilio*-nem (feldolgozta Seitz A.) több alnemre oszlik; a *Papilio* s. str. alnembe tartozik a *P. Machaon* L. Az ab. *Sphyrus* Hb. név helyébe lép ab. *asiatica* Mén.; az ab. *pallida* Tut alapszíne nagyon halványsárgás (Budapest); az ab. *centralis* Stgr.-nál a fekete rajzolat, kivált a felső szárnyé, erősen sárga behintésű (Budapest); az ab. *Drusus* Fuchs lényegtelen átmenet az ab. *aurantiaca* Speyer-hez; az ab. *bimaculatus* Eimer és a fel nem említett ab. *innaculata* Schulz, valamint az ab. *rufopunctata* Wheeler Seitz szerint nem érdemelnek külön nevet, az ab. *tenivittata* Spengel pedig csak torzalak.

Papilio Podilivius L. a *Cosmodesmus* alnembe tartozik; az ab. *undecemlineatus* Eimer nem érdemel külön elnevezést; vajjon az ab. *decemlineatus* Aig. (*reductus* Schultz) és ab. *novemlineatus* Aig. is?

Thais Polyxena Schiff. ab. *Cassandra* Mn. (*bipunctata* Cosm.) név helyébe lép ab. *Rumina* Esp.

A *Parnassius*-nem (feldolgozta Stichel H.) élére lép a *Mnemosyne*-csoport. A *P. Mnemosyne* L.-nél a Staudinger-Rebelféle katalogus az ab. *Hartmanni* Stdfs-t az ab. *melaina* Honr.-hoz vonta, de Stichel újra szétválasztja a kettőt s szerinte az előbbi 1000 m magasságban állandóan előforduló sötétebb alak, holott az ab. *melaina* sokkal több fekete rajzolatot feltüntető melanistikus eltérés; az előbbit a Tatrában, az utóbbit Erdélyben figyelték meg. A Budapesten és Szaáron található példányok legnagyobb része az ab. *Athene* Stichel-hez tartozik (R. L. XIV. 160 l.); az ab. *halteres* Musch.-nál a felső szárny korongsejtjében

levő foltok fekete sáv által vannak összekötve; hazánkban is előfordulhat.

P. Apollo L. eredeti alakja, melyet Linné leírt, Skandináviában repül. Stichel megkülönbözteti a közönséges formát, mely Németországban, így Stájerországban is a stájer határon bizonyára hazánk területén is előfordul, *Apollo geminus* Stich. név alatt az ab. *montana* Stich. nevű havasi formától, mely amannál erőteljesebb és gazdagabb rajzolatú, de foltjai kisebbek; ezeknek a rendesnél sötétebb nőstényei az ab. *nigricans* Car.-hoz, a hímhez hasonló igen világos színű nőstények pedig az ab. *inversa* Aust.-hoz sorozhatók. Az olyan példányokat, melyeken az alsó szárny tövén piros folt mutatkozik, ab. *excelsior*-nak, azokat pedig, melyeken az alsó szemfolt pupillája ketté vált, ab. *graphica*-nak nevezte el Stichel, ab. *decora* Schultz-nál az analis foltok piros magot viselnek; ab. *fasciata* Stich.-nél a felső szárny középterén levő külső két folt feketés szalaggal van összekötve; mind ez alakok előfordulnak a tátrai példányok közt is.

A *Pieridákat* Röber J. dolgozta fel. A *Pieris Brassicae* L. nyári nemzedékét, mely a tavaszinál nagyobb, alsó szárnya alul sokkal világosabb sárga, feketével kevésbé behintett, g. ab. *lepidi*-nek nevezi.

A *Pieris Rapae* L. törzsalakja a nyári nemzedék; a g. vern. *metra* Stp. kisebb, fekete rajzolatai kevésbé kifejlettek, alsó szárnya alul sötétebb sárga, feketével jobban behintett. Az egy időben repülő ab. *immaculata* Strand¹⁾ diagnosisa (a fekete rajzolat csaknem vagy teljesen hiányzik, a felső szárny csúcsa szürkés behintésű) nem egészen találó, mert az ilyen példányokon (csak hímek) a fekete foltok teljesen hiányzanak, még pedig fölül is, alul is, csupán a felső szárny csúcsán mutatkozik olykor a fekete rajz nyoma, a szárnyak töve pedig fekete behintésű; az olyan példányok, melyeken a fekete foltok nyoma fölül vagy alul még látszik, nézetem szerint a v. *leucotera* Stef.-hoz tartoznak. Az utóbbinak nősténye olykor határozottan sárgás, csúcsrajza alig jelzett, a középter fekete foltjai jól kifejlettek, az alsó szárny alul élénk sárga; ezt ab. *flavescens*-nek nevezi Röber (Budapest).

P. Manni Mayert-t önálló fajnak tartja Röber.

¹⁾ A szövegben szerzőként *Ckl* (?) áll, a tartalomban azonban *Strand* (Nvt. Mag. 33. p. 44.). *Rühl* szerint pedig *Fologne* a szerző.

P. Ergane Hb. var. *longomaculata* Rost. fölül sárgás fehér, a felső szárny fekete foltjai erősebben szinezettek, jobban fejlődtek és meghosszabbítottak, a felső szárny csúcsa és az alsó szárny alul sárga: az ab. ♀ *magnimaculata* Rost.-nál a fekete foltok még erősebben tűnnek fel; az ab. ♂ *semimaculata* Rost. fölül tiszta fehér, csupán a csúcsfolt látható. Mind a három eltérést Közép-Olaszországban figyelték meg, de bizonyára található a magyar Tengeremelléken és Dalmáciában is.

A *P. Napi* L. tavaszi nemzedéke közt néhány új alakot különböztet meg Röber. Így a hímnek igen kis példányát ab. *nana*-nak nevezi, amelynek felső szárnya gyöngén sárgás, a szárny csúcsán ninesen összefüggő fekete rajzolat, csak az erek vége felé sötétebb, egyéb rajzolat nem mutatkozik, csupán a, szárny töve sötét; alul a felső szárny fehér, csúcsa világos-sárgás az erek a szárny felső részében szürkék, egyéb rajz nélkül, a alsó szárny világos-sárgás, az erek sötét szegélyűek; ab. *impunctata*-nak nevezi az oly hímeket, mely fölül a rendes fekete csúcson és tövön kívül semmiféle rajzot nem tüntet fel és melyen alul is a felső szárny középfoltjai csaknem vagy teljesen hiányoznak. A nyári nemzedékű *Napaea* Esp. közt akad az ab. *virilis* Röb., oly nőtény, mely a hímeket megközelíti, azaz fölül fehér, csak a felső szárny csúcsa és töve feketés s az alsó szárny elülső szegélyén apró fekete folt van; alul a felső szárny fehér, csúcsa kissé sárgás, az alsó szárny igen világos-sárgás, az erek kevésbé sötét szegélyűek. A tavaszi var. *Bryoniae* O. közt is külön választ Röber két alakot, t. i. ab. *obsoleta* Röb., oly nőtény, melyen a felső szárnyon a középtér folytjai és az erek szegélyezése nagyon elmosódtak, tehát éles rajzolatot nem mutat; ab. *concolor* Röb. pedig oly nőtény, melyen a sötét rajzolat kiterjedése folytán a sárgás alapszín. kivált a felső szárnyon csaknem teljesen el van nyomva. Az ab. *fumigata* Gillm. fölül is alul is füstös színű. Az utóbbit a Csepelszigeten találták, a többi is előfordulhat hazánkban.

A *Daphidice* L.-t méltán kivette a *Pieris*-nem köréből és *Leucochloë* új nemet állított fel számára. Az ab. *anthracina* Schultz-nál a különben fehér szárnyakat erősen ellepik a fekete pikkelyek; melanotikus forma (Budapest).

Euchloë Belia Cr. ab. *Philippii* Rudolph a tavaszi nemzedék oly formája, melyen az apicalis folt a korongsejtig terjed s az alsó szárny közepén fekete behintés mutatkozik. (Dalmácia.)

A *Cardamines* L-t kiveszi Röber az *Euchloë* nemből s ismét az *Anthocharis*-nembe helyezi vissza. A nálunk is gyakrabban előforduló törpe alakot ab. *hesperidis* névvel jelölte Newnham; az ab. *Alberti* Hoffm.-nál a narancs-színű folt élénkebb színű, a fekete rajzolat erőteljesebb, a felső szárny belső része kénszínű, az alsó szárny alul sötétebb zöld, fekete középfolttal; az ab. ♀ *lasthenia* Mill.-nél a felső szárny középfoltja hiányzik, a szárny csúcsán és szegélyén apró fekete foltok vannak, mindkét szárny töve tiszta fehér, az alsó szárny alul nagyon világos zöldes-sárga rajzú; ettől az ab. *immaculata* Pabst úgy látszik csak abban tér el, hogy a hímnek középfoltja hiányzik ugyan, de különben szabályos; az ab. *quadripunctata* Fuchs-nál mindkét szárnyon fölül is, alul is fekete középfolt van, a felső szárnyé vonalszerű, elül lekerekített, hátul lemetszett, az alsó szárnyé pedig fölül finom, körforma, szürkés fekete, alul igen nagy, koromfekete; az ab. *ochrea* Tutt alsó szárnya csaknem egészen sárga, főleg a nőstényé; ab. *lutea* Gillm., a hím speciális foltja citromszínű, Kis-Ázsiában találták, de megfigyelték Pécssett is (az ab. *Turritis* O. hasonló eltérése: ab. *crocea* Röb.); ab. *speciosa* Röb. igen nagy, az apicális folt élénk narancsszínű, az alsó szárny korongsejtjében és külső szegélyén apró fekete foltok jelentkeznek s alul a zöld rajzolat csaknem szalagszerű elrendezésű. Déli Stájerországban figyelték meg, de előfordulhat hazánkban is.

Colias hyale L. ab. *inversa* Alph. a nőstény sárga alakja, ugyanaz mint ab. *flava* Huss; ab. *apicata* Tutt az összes submarginális sárga foltok hiányoznak, csupán az apicális foltok vannak meg; ab. *obsoleta* Tutt, az alsó szárny sötét rajzolatai csaknem egészen eltűntek; ab. *intermedia* Tutt, csak a marginális fekete foltok sora van meg, a submarginális foltok hiányoznak; ab. *unimaculata* Tutt, az alsó szárny közepén kettő helyett csak egy narancsszínű folt van; ab. *pallida* Tutt, az alsó szárny középfoltja halvány; ab. *emarginata* Röb., az alsó szárny szegélyén teljesen eltűntek a fekete foltok, a felsőszárnyon megfogtak a szegélybeli és submarginális fekete foltok.

Colias Chrysotheme Esp. ab. *sibirica* Gr. Gorb., a rendesnél világosabb színű, a hím külső szegélye szélesebb, a nőstényén a submarginális kénszínű foltok nagyobbak; előfordul nemcsak Szibériában, hanem Európában is, pl. Bécs környékén, bizonyára hazánkban is; ab. *Wernerii* Geest, a felső szárny középfoltja igen nagy.

Colias crocus Fourcr. (C *Edusa* F.), ab. ♂ *striata* Geest, a fekete külső szegély sugarakat bocsát a szárny közepe felé. Németországon figyelték meg, de található lesz hazánkban is. Az ab. *helicina* Obth.-t és ab. *Aubuissoni* Car.-t egybe foglalta a Staudinger-Rebel-féle katalogus, Röher azonban különválasztja, ab. *helicina* fehéres sárga, ab. *Aubuissoni* okkersárga, az alsó szárny fölül szürke, középfoltja nagy, élénk narancsszínű.

Colias Myrmidone Esp. ab. *micans* Röber, ibolyás-tünetű. Itt megjegyzem, hogy a C. *Chrysotheme* friss példányain ez az ibolyás tünet igen gyakori, de bizonyos idő múlva eltűnik, alighanem a *Myrmidone*-nál is így lesz.

Leptidia Sinapis L. ab. *subgrisea* Stgr., az alsó szárny alul nem zöldes vagy sárgás, hanem szürke (a gen. vern. *Lathyri* Hb.-nél sötétzöld, a var. *Sartha* Rühl-nél sárgás).

Ennek kapcsán ide iktatok még egy-két eltérést, melyeket Verity (*Rhopalocera palaearectica*) felemlit, ugyanis.

Parnassius Mnemosyne L. ab. *nebrodensis* Turati, átmeneti alak a var. *nubilosus* Chr.-hoz, mely azonban nézetem szerint nem más mint az ab. *Athene* Stich.

Aporia Crataegi L. ab. *minor* Obth., a Pyreneákból leírva, oly példányok, melyek kellő táplálék hiány nálunk is elég gyakran akadnak.

Colias Hyale L. ab. *rufa*-nak nevez el Verity oly eltérést, melynek fonákja a rendesnél sötétebb, a barnásra hajló színezetű

Magyarország szű-féléi.

Irta Csiki Ernő.

XI.

13. n. : **Polygraphus** Erichson.

A csápok bunkója rövid tojásdadalakú, nem gyűrűzött, a csápостor nagyon rövid, öt izból álló. A szemek elül mélyen kikanyarítottak, sokszor majdnem ketté osztottak. Az előtor hátán nincsenek kiemelkedő szemcsék, vagy dudorkák. A szárnyfedők fogacskázott tőle majdnem egyenes, a paizsocska mellett kissé öblös, hosszanti barázdáik a korongon elmosódottak. A lábfej fonálforma, a harmadik lábfejíz egyszerű.

A fajok meghatározó kulcsa:

1. Kiszíneződött (barna vagy fekete) példányok lábai sárgák.
A csápbunkó közepes nagyságú. 1. **polygraphus**.
— Sötétszínű, érett példányok lábai barnák, a czombok többnyire sötétebbek, csak a lábfejek sárgák. A csápbunkó nagyon nagy. 2. **grandiclava**.

A fajok leírása:

1. **Polygraphus polygraphus** Linné (*pubescens* Fabr., Ratzb., *poligraphus* Eichh.)

Hosszúkás, hengeres, feketés-barna, kevéssé fénylő, pikkelyszerűen szőrös, a csápok és a lábak sárgák. A csápbunkó csúcsa hegyes. A homlok sűrűn (♂) vagy gyéren (♀) sárgás-szürke szőrökkel fedett. Az előtor háta a tövén szélesebb mint hosszú, előrefelé erősen keskenyedő és elül gyengén befűződött, felülete finoman és szétszórtan pontozott, erősen fénylő. A szárnyfedők szürke pikkelyektől hamvasak, a hosszanti pontsorok finomak, a közterek szélesek és sorokban szemcsézettek, lejtős csúcsuk domború (♀) vagy kétoldalt gyengén barázdás (♂). A lábfej fonálforma, a harmadik lábfejiz egyszerű, nem osztott. Hossza 2—2·8 mm.

Előfordul Észak- és Közép-Európában; hazai eddig ismeretes termőhelyei a következők: Budapest, Felsőlő, Sziklatelep (Zólyom), Zsolna, Tátrafüred; Hoverla, Lisszahóra és Pop-Iván (Mármaros), Bisztra-telep (Szászsebesi-hegység); Bosznia: Vucjaluka, Igmanplanina.

Tápnövénye a lucfenyő (*Picea excelsa*), ritkábban a jegenye fenyő (*Abies picea*), az erdei fenyő (*Pinus silvestris*), továbbá *P. cembra* és *P. strobus*. Április vagy május hóban rajzik, július és augusztusban jelentkeznek az első, és október-novemberben a második nemzedék kifejlődött példányai, sőt esetleg egy harmadik nemzedék is jöhet létre, ennek lárvái azonban áttelelnek s tavasszal fejlődnek csak teljesen ki. Rágványa nem éppen jellegzetes, az anyamenet alakja lehet különféle és többnyire a kéregben fut végig. Alakja leginkább a csillagos anyamenetes rágványra emlékeztet, habár sok esetben a csillag-alak kimutatása nehéz. A párzási üregből három-négy, ritkán két vagy egy anyamenet indul ki, mindegyikben egy-egy nőtényt találunk. A lárvamenetek össze-vissza haladnak és így a rágvány összekuszált rajzot is mutat. Leginkább a felső ágakat támadja meg.

2. *Polygraphus grandiclava* Thomson (? *punctifrons* Thoms.)

Sötét barnás-fekete, a lábak barnás-feketék, a csápbunkó és a lábfej sárga. A csápbunkó nagy, csúcsa tompán hegyesedő. A nőstények homloka sűrűn és erőteljesen pontocskázott, körben hosszabb szőrökkel fedett. Az előtor háta sűrűn és erőteljesen pontozott, gyengén fénylő, Hossza 2·5—4·5 mm.

Előfordul Közép-Európában és Svédországban; Magyarországon ritka (Nyitra vm.)

Tápnövénye a savanyú meggy (*Prunus Cerasus*) és az édes meggy (*Pr. avium*), melynek törzsét és ágait lakja. Rágványa előbbi faj-éhoz hasonló, de az anyamenetek kissé a külső fakelmébe mélyedben és ebben fekszenek a bábüregek is. Erdészetileg nem fontos, mert ritkább faj.

14. nem: *Hylurgus* Latreille.

A csápostor hat ízből áll, a csápbunkó kerekded és ízelt. Az áll széles szívforma háromszögű, a belső ajak keskenyebb, előrefelé hegyesebb és sörtékkel fedett. A szárnyfedők töéle alig felhajló és egyszerűen rovátkos, nem fogacskázott. A test felületét hosszú sűrűn álló szőrök fedik. Az elülső csipők egymáshoz közelállók, a mellő kimetszése nem terjed ezekig.

A fajok meghatározó kulcsa:

1. Nagyobb, hossza 4·5—5·7 mm. A test oldalán levő szőrözlet felülről szemlélve az előtoron kétszer oly hosszú, mint a szárnyfedőkön. 1. *ligniperda*.
- Kisebb, hossza 3·5—4·5 mm. A test oldalán levő szőrözlet hosszú és egyformán hosszú. 2. *Micklitzii*.

A fajok leírása:

1. *Hylurgus ligniperda* Fabricius (*elongatus* Herbst, *flavipes* Panz.)

Szurokfekete vagy sötétbarna, a csápok és a lábfejek sárgák, teste hosszúkas, keskeny, sűrűn szőrös. A fej szemcskézetten pontozott, az orrmány a tövén harántul benyomott, csúcsán elül élbe folytatódó dudorkával. Az előtor háta csonka kúp alakú, kissé hosszabb mint széles, hosszanti középvonala síma és a középén szélesebb, felülete különben mélyen és sűrűn pontozott. A szárnyfedők hengeresek, pontozottan barázdások, a

barázdák elül és oldalt elmosódottak, hátul mélyebbek, a csúcson (a lecsapott részen) a második köztér bemélyedt, a harmadik kiemelkedő, a lejtő itt hosszú sárga szőrökkel fedett. Az elülső lábszár külső szélén a csúcsa és a közepe között négy apró fogacskával fegyverzett. Hossza 4·5–5·7 mm.

Előfordul Közép-Európában, Olaszországban és a Kaukázusban. Magyarországon elég ritka és csak újabban vált innen ismeretessé. Termőhelyei: Újpest, Zircz, Fenyőfő, Pápa, Lakompak, Rimaszombat. Dalmáciában Meleda szigetén gyűjtötték.

Tápnövénye az erdei fenyő (*Pinus silvestris*), de más fenyők is (*P. strobus*, *P. pinaster*, *P. halepensis*), melyeknek gyökértörzsében él, sokszor mélyen a földben levő gyökerekben is található. Évenként két nemzedéke van, márczius végén vagy április elején rajzik és június vagy júliusban teljesen kifejlődött az első nemzedék. A kifejlődött állat áttelel. Rágványa alig jellemezhető, nagyon szabálytalan. Az anyamenet 4–8 cm. hosszú és hosszirányban fut le, a lárvamenetek szabálytalanul keresztül-kasul haladnak. Erdőgazdasági szempontból nincs nagy fontossága.

2. *Hylurgus Micklitzii* Wachtl.

Olyan mint az előbbi faj, de kisebb és oldalának hosszú szőrözete felülről tekintve egyformán egyenlő hosszú. Hossza 3·5–4·5 mm.

Előfordul Dél Franciaországban, Görögországban, a Kaukázusban és Dalmáciában (Ragusa, Lesina, Meleda).

Tápnövénye a *Pinus austriaca*, *P. halepensis*, *P. pinaster*. Rágványa ismeretlen.

3. nemzetség: *Hylastini*.

Az előtor háta pontozott, oldalt nem szegélyezett. A szárnyfedők tőszéle ormós, nem rovátkolt és nem fogazott, a csúcson meredeken lecsapottak. Az elülső lábszár külső széle fogazott. A harmadik lábfejíz kétkarójú.

A nemek meghatározó kulcsa:

1. A szárnyfedők pontozottan barázdások, a csúcslejtőn mélyített varratmelletti barázdával 2
- A szárnyfedők sorokban elhelyezett pontokkal, gyapja-

san hosszú világos szőrökkel fedettek, a csúcslejtőn a varratmelletti barázda nem mélyített. 3. **Thamnurgus.**

2. A fej lehajló, felülről nézve részben látható, az orrmány rövid és széles. Ide nagyobb fajok tartoznak. 1. **Hylastes.**

— A fej erősen lehajló, felülről alig látható, az orrmány nagyon rövid. Ide nagyon apró fajok tartoznak 2. **Crypturgus.**

Új bogár Magyarországból.

Irta: *Csiki Ernő.*

A Magyar Nemzeti Múzeum természetrajzi osztályainak folyóiratában (V. kötet, 1907.) egyebek között egy új *Dapsa*-t irtam le latin nyelven hazánk központi részéből, melyet Dr. Fodor József helybeli orvos és bűzgő bogarász fedezett fel két példányban Mária-Besnyő és Gödöllő között. Azt hiszem nem végzek felesleges munkát, ha magyar bogarásztársaim kedvéért e helyen közlöm bogarunk leírásának magyar fordítását:

Dapsa (*Phylira*) **Fodori** Csiki, Ann. Mus. Nat. Hung V., 1907. p. 578.

Hosszúkás tojásforma, domború, szétszórtan álló sárgás testhez simuló szőrökkel fedett, vörhenyes, a szárnyfedők közepén túl az oldalszéle mentén és a csúcson fekete szegélylyel, ez a fekete szegély patkó alakú rajzolat alakjában közösen diszíti mindkét szárnyfedőt. A fej harántos négyszögű, pontozott, a homlok és a fejpaizs közötti varrat félkör alakú, a felső ajak elül gyengén öblös. A csápok hosszúak és karesűk, a test felénél rövidebbek, a harmadik csápiz olyan hosszú, mint a negyedik és ötödik iz együttvéve, az utolsó iz visszás tojásforma. Az előtor háta másfélszer oly széles mint hosszú, domború, nagyon finoman bőszerűen ránczolt és sűrűn pontozott, elülső széle egyenes, elülső szögletei kerekített tompaszögűek, oldalszélük csipkézett, elül kerekített, hátrafelé az első harmadtól kezdve kissé öblösen keskenyedő, hátsó szögletei derékszögűek, tövének kétoldali barázdája rövid, nem mély. A paizsocska tojásforma, harántos. A szárnyfedők hosszúkás tojásformák, domborúak, nagyon finoman bőszerűen ránczoltak és sűrűn pontozottak, varratmelletti

barázda nincs, a varrat a csücs felé bemélyedt. A lábak olyanok mint rokonainál, az elülső lábszárak belül nem tüskések. Hossza 4 mm.

Termőhelye: Mária-Besnyő (Gödöllő mellett),

Hazánkban a *Phylira* alnemből (az előtor hátának oldalai az elülső szögletek mögött nem kimetszettek) csak a *D. trimaculata* Motsch. volt ismeretes, ettől fajunk abban különbözik, hogy az előtor hátának elülső széle egyenesen lemetszett (nem kiívelt). Közeli rokona a kaukázusi *D. limbata* Motsch. és *nigripennis* Reitt. fajoknak, de ezektől már színrajza is könnyen megkülönbözteti. A *D. Horváthi* Csiki (Szibériából) és *D. pallescens* Mars. (Algir)-től eltekintve szineződését, főleg abban tér el, hogy az előtor hátának oldalai nem egyenesek, hanem hátul a hátsó szögletek előtt öblösek.

Különfélék.

A bolhák gyűjtése. A bolhák gyűjtésével nálunk mindeztideig alig foglalkozott valaki, pedig ezek képviselik a rovarok között talán egyikét a legérdekesebb csoportoknak. Épen az, hogy mivelőjük alig akad, lehet annak oka, hogy máig sem tudjuk teljes bizonyossággal, hogy a rendszerben hova helyezzük őket. Arról már volt e helyen említés téve (Rov. Lap. XIII., 1906. 65. l.), hogy újabban a bogarak közt jelöltek nekik helyet. Nálunk, eltekintve néhány ismertető népszerű cikktől (Horváth, Kohaut) csak a legújabb időben foglalkozott velök Kohaut Rezső (Magyarország bolhái. Állattani Közlemények. II. 1903. 25—46. és 53—68. l., 5 tábla rajzzal). Kohaut munkájában 6 nembe tartozó 23 fajt ír le Magyarországból. Ez a szám azonban még gyarapodni fog, mert sok nálunk előforduló emlős, madár, denevér bolháját még nem gyűjtötte senki. Így külön említhetem, hogy hazánkban eddig még senki sem gyűjtötte a medve, a hiuz, galamb, fecske, bagoly stb. bolháját. Ismeretlen volt az ürge bolhája is, melyet az idén sikerült gyűjtenem.¹⁾ — Hogy annyi állatfaj bolháját még nem ismerjük, annak nemcsak az az oka, hogy alig foglalkozik valaki gyűjtésükkel, hanem a gyűj-

1) Az ürge bolhájáról. Állattani Közlemények. VI. 1907. 177. l.)

tés nehézsége is. Nagy köszönettel veszem, ha e sorok olvasói alkalom adtán bolhák gyűjtésével segítségemre lennének. A Nemzeti Múzeum bolha-gyűjteményét kellene a hiányzó fajokkal kiegészíteni, azért kérem, hogy minnél több bolhát gyűjtenének és küldenének be czímemre a Magyar Nemzeti Múzeumba. — Tudvalevő dolog, hogy elejtett állaton a bolha csak addig marad, a míg a test ki nem hűl, azért nagy állatot azonnal végig kell vizsgálnunk és a bolhákat azokról leszedniünk, kisebb állatokat legegyszerűbben melegiben spirituszos üvegbe helyezünk, ilyenkor bekerül az üvegbe a bolha is. Kis emlősöket, madarakat elejtésük után belül fehér dobozba vagy zacskóba fektetjük és beöntünk néhány csepp chloroformot vagy benzint, a bolhákat így megölve könnyen összegyűjthetjük a dobozból, a zacskóból vagy a szőr közül úgy, hogy benzinbe vagy chloroformba mártott ecsettel érintjük meg, mire a bolha odaragad és így átvihető az 50%-os spirituszt tartalmazó üvegcsébe, melybe még a pontos adatokat (gyűjtés napja és helye, gazdaállat neve) tartalmazó papírszeletke is jön. Nagy állatról szintén chloroformba vagy benzinbe mártott ecsettel gyűjtjük a bolhákat. A madarak bolháit könnyen nevelhetjük s pedig úgy, hogy azok fészket, a mint a fiatalok azt elhagyták, dobozba fektetjük, időről-időre kissé megnedvesítjük, hogy a bolha-lárvák el ne száradjanak; — így azután 6 hét, két hónap múlva kifejlődnek a bolhák, melyeket azután könnyű össze- gyűjteni.¹

Csiki Ernő.

A bogarak szarvait sokan fegyvernek, mások az életmódhoz képest ásó- vagy fúróeszköznek, némelyek az egyensúly fenntartására szolgáló, vagy riasztó szervnek tartják. Legújabbán Krausze A. H. Olaszországban tanulmányozta e tekintetben a *Bubas bison* nevű ganéjtúrót s azt tapasztalta, hogy a rövidszarvú nőstény éppen oly ügyesen túrja a földet, mint a hosszúszarvú hím s a szarvnélküli *Scarabaeus*-fajok ebben a tekintetben éppen oly ügyesek, mint a hatalmas szarvú *Copris hispanus*. Ennélfogva ezeket az úgynevezett másodlagos ivari bélyegeket véletlen kép-ződéseknek tekinti, a melyeknek semmi célja nincsen. (Zeitschr. f. wiss. Insektenbiol. III. p. 56—58.)

Óriási rovargyűjtemények. Rendkívül nagy és értékes rovargyűjteményeket kapott ismét a londoni természetrajzi muzeum.

¹) A gyűjtéshez szükséges apró üvegcséket Lívánatra küldök.

A legnagyobb és legimpozánsabb ezek között az, amely Fry Sándor hagyatékából szállt a muzeumra. Ebben a gyűjteményben közel 200.000 rovar van 72.000 fajból összeállítva, melyek közül sok még eddig nem volt a muzeumban képviselve. Különös értéket ad a gyűjteménynek a maláji szigetek rovarvilága, mely ugyszólván teljesen képviselve van. Ehhez a gyűjteményhez van mellékelve egy közel 500 kötetből álló tudományos könyvtár, amely a rovarok leírását tartalmazza. — Egy másik gyűjteményben közel 400.000 különféle exotikus lepke, egy harmadikban 18.000 darab nappali lepke és mintegy 23.000 darab európai kullancs van összegyűjtve.

A skorpiók szúrását tanulmány tárgyává tette Dr. Montet Tuniszban. Felnőttekre nézve a skorpiók szúrása általában nem veszélyes. A sebhelyen eleinte többé-kevésbé heves fájdalom érezhető, amely a megmart testrésztöve felé kisugárzik; ehhez olykor hideg-izzadás, láz vagy hányás járul. Helyi kezelés mellett (hypermangansavas kalium vízben való oldata 1:100, a sebhely körül injiciálva) körülbelül 4 óra múlva megszűnnek a betegségi jelenségek. Gyermekekre nézve azonban sokkal intenzívebb a skorpió-méreg hatása. Hatéves fiú néhány órával a szúrás után lázat kapott s a test hőmérséke 42 fokra emelkedett: az említett lokális és megfelelő általános kezelés mellett (a Calmette-féle serum injectiója és ecetsavas amoniák beadása) kigyógyult a beteg. Ellenben a skorpiótól megszárt egyéves, nehéz lélekzés következtében meghalt. Az említett esetekben Montet a szúró skorpiót nem látta; a szülők állítása szerint azonban 10–12 mm. hosszú sárga skorpió volt a tettes. A fekete skorpió sokkal ritkább és kevésbé veszélyes. A sárga skorpió alighanem *Buthus australis* L., a fekete pedig *Scorpio maurus* L., ez utóbbiról már régebben kimutatták, hogy mérge nem oly hatékony mint a sárgáé. (Bull. Mus. Paris 1907. 27)

Colias Myrmidone var. balcanicus Rbl. Wagner F. bécsi lepkesz 1907-ben Boszniában gyűjtve a Sarajevo közelében emelkedő Trebevic havason (1700 m.) fogta a fentnevezett fajnak fehér nöstényét is, mely megfelel a típusos *C. Myrmidone* ab. Agnes Piere és *C. Edusa* ab. *halicina* Obth.-nek és melyet a felfedező ab. *semialba*-nak nevezett el.

Védekezés élősdiek ellen. Glessányi Gusztáv, a soproni evang. lyceum igazgatója a rovarfiókokat, miután a beállítás

levő élősdieket szénkénnel elpusztította újabb kárnak elejét veendő, a földél körül, valamint az esetleges repedéseket saját találmányú kenőccsel bekente. A kenőcsöt úgy készítette, hogy egyharmad rész disznózsirt és kétharmad rész spermacetet (vagy viaszot) arzénsavas natronban megfőzte. Tíz év telt el azóta s a fiókokban nem esett újabb kár. Ugyancsak Glecsányi a nagyobb lepkék gyors megöléséhez a veszélyes nicotin helyett quassia-oldatot szokott használni.

Deilephila livornica Esp. hazánkban országszerte található, de eddig mindenütt oly gyéren figyelték meg, hogy ritkaság számba ment. Izsáki szőlőtelepemen pedig 1906-ban a hernyó a szőlőt oly nagy mennyiségben lepte el, hogy csaknem kártékonynak volt mondható. Június 10—15-ike közt találtam kifejldött hernyóját s egyuttal a *Deilephila Galii* és a *Chaerocampa elpenor*-ét is, de ez utóbbiak az összes hernyóknak csupán 2—2 százalékát tették ki, holott a *D. livornica* é 30 százaléknál több volt. A június derekán elbábozódott hernyók után a lepkék július 15—20 közt keltek ki: 1907-ben mind a három hernyófaj csak igen szórványosan mutatkozott. A *Ch. livornica* hernyójának szeptemberben október közepéig második nemzedéke jelentkezett, melynek bábja azonban kitelelt. A *Galii*-nak van-e második nemzedéke, azt nem állapíthattam meg. Abból a körülményből, hogy júliusban a *D. livornica*-nak összes bájából kikelt a lepke, második ivadéka pedig nincsen; azt következtetem, hogy hazánkban nem honos, állandó faj, hanem hogy a gyorsröptű szender tavaszkor a Balkán felől átjön hozzánk, itt lepetézik s egy nemzedéknek ad életet, mely azonban tovább nem szaporodik.

Kosztka László.

A Vespa Crabro dolgozóiról. 1905. okt. 12-én különös jelenséget vettem észre a *Vespa Crabro* dolgozóin, melyek a délutáni órákban a kertekben, a falak körül meglehetősen nagy zajjal, robajjal röptültek. A darazsaknak röptülése gyöngye volt, mert rövid röptülés után a földre estek. Ezek a dolgozók majdnem olyan nagyok voltak, mint a királynék. Ezen sajátságos körülményt a szokatlan hidegnek tulajdonítom, mert ezen nap esős és hideg volt. Feltűnő volt még az is, hogy sok *Vespa* közelében egy-egy fürkésző darázs is mutatkozott.

D. E.

Irodalom.

Flach, K., Bestimmung-Tabellen der europäischen Coleopteren. Heft 62. *Curculionidae* 16. Theil: Genus *Strophosomus* Stephens. (Különlenyomat: Verh. naturf. Ver. Brünn. XLV. Band, 1907, p. 201—230. Taf. 1.)

Az ormányos bogarak *Strophosomus* nemének egynémelyik faja változó külsejű, azért meghatározásuk nem kis nehézségekbe ütközik. Szerző tehát háladatos munkát végzett ezen munka megírásával. A fajok legtöbbször a spanyol félszigeten fordul elő, nálunk csak öt alakja, melyek közül a *Str. ocularis* Chev. mind-ezideig nem volt megfejtető, egy pedig (*Str. rufipes* Payk. var. *capitatus* Dej. — Horvátország) faunánkra új. A *Str. coryli* F. név helyett a régebbi *Str. melanogrammus* Först. használandó. A használható könyvecske szövegének megértését egy jól rajzolt tábla segíti elő, melyen főleg a fej és tor rajzán kívül, az egyes fajok pikkelyének rajzát találjuk. Csiki Ernő.

*

Petri, Dr. Karl, Bestimmungs-Tabellen der europäischen Coleopteren. Heft 60. *Curculionidae* 14. Theil: Genus *Larinus* und Verwandte. (Különlenyomat: Verh. naturf. Ver. Brünn. XLV. Band, 1907, p. 51—146.)

Szerző, ki nem régen a *Lixus*-ok meghatározására szolgáló táblázatot írta meg, most folytatólagosan a *Larinus* és rokon (*Microlarinus*, *Rhinocyllus*, *Bangastermus*) nemek meghatározására szolgáló kulcsot állította nagy szorgalommal össze. Faunánkban ezek közül csak két nem (*Larinus*, *Rhinocyllus*) fordul elő, a régebben külön nemnek tartott *Stolatus* Petri szerint csak a *Larinus* egy alnemét képezi, mely a régebbi *Lachnaeus* Schönh. nevet kell viselje. A *Lachnaeus*-on kívül a *Larinus* nemből még három alnemet különböztet meg, ezek: *Eustenopus* (n. subg.), *Cryphopus* (n. subg.) és *Larinus* s. str. Közelebbről a tárgyalt fajok közül a következők érdekelnek minket: *L. cynarae* F. erdélyi előfordulása kétes, faunánkból azonban nem törölendő, mert szerző Báziasról említi. Faunánkra újak *L. latus* var. *teretirostris* Schönh. (Magyarország), *L. brevis* var. *granicollis* Boh. (Erdély, Horvátország, Hercegovina), *L. minutus* Gyllh. (Magyarország, Hercegovina) és az új *L. sturnus* var. *proboscideus* Petri (Erdély). A 16 új faj és 13 új fajváltozat egynek kivételével hazánkon kívül fordul elő. Csiki Ernő.

*

Schilsky, J.: Die Käfer Europas. 44. Heft. Nürnberg, 1907.

A Küster által megkezdett munka legújabb kötete többnyire a *Bagoini* nemzetségbe és az *Anthrribidae* családba tartozó fajok leírását tartalmazza, melyek meghatározására kulcsot is

találunk. Csak 4 faj *Cantharida* leírása képez mintegy pótlékot régebbi kötetekhez. Hazai termőhelyeket a következő fajoknál találunk felsorolva: *Orthochaetes setiger* Beck. (Hung., Croatia), *Echinocnemus efferus* Faust (Hung.: Ács), *Dicranthus elegans* F. (Kalocsa), *Bagous* (Lyprus) *Frivaldszkyi* Tourn. (Kalocsa), *B.* (Elmidomorphus) *petro* Hbst. (Hung., Dalm.), *B. lutosus* Gyllh. (Hung., Dalm.), *B. validus* Rosh. (Kalocsa, Bánság), *B. limosus* Gyllh. (Hung.), *B. argillaceus* Gyllh. (Kalocsa), *B. longitarsus* Thoms. (Herczegov.) *Phaenotherium Pulszkyi* Friv. (Herkulesfürdő), *Tropideres* (Enebreutes) *curtirostris* Muls (Hung., Dalm.: Budua), *Tr.* (E.) *cinctus* Payk. (Hung.), *Tr. oxyacanthae* Ch. Bris. (Erdély), *Tr. bilineatus* Germ. (Mehádia, Erdély). Azonkívül Fiume környékéről leírja az új *Daniacaea luteipalpis*-t. Csiki Ernő.

*

Grund, A., *Lycaena Argiades* Pall. und ihre Abarten in der Umgebung von Agram: Entomol. Zeitschrift 1907. XXI. p. 125 - 126

Szerző tárgyalja a Zágráb környékén előforduló következő alakokat: *L. Argiades* Pall (jun. elejétől szeptemberig); gen. vern. *Polysperchon* Bgstr. (ápril. elejétől május végéig); ab. *coretas* O. (ápr. végétől jun. elejéig és jul.—aug.) és ennek eltérése ab. *depuncta* Hasehke (caeca Aig.). Nagyobb figyelmet igényel az ab. *decolorata* Stgr., mely Zágrábban két nemzedékben repül (májusban 19—21 mm., jul—aug. 25—28 mm.), nősténye feketés barna, kék behintés nélkül; szerző a kisebb tavaszi alakot ab. *vernalis*-nak nevezte, a mi nagyon fölösleges volt. Minthogy az *Argiades* és *Polysperchon* színe ibolyás kék, a *decolorata* é pedig halvány zöldes-kék, továbbá a *Polysperchon* nősténye mindig, a *decolorata*-é sohasem mutat kék behintést és átmeneti forma nem létezik, bárha mind a három alak egyidőben és ugyanazokon a helyeken található, felveti szerző azt a kérdést, vajjon a *decolorata* nem önálló jó faj-e? Budapesten és Szaáron a *decolorata* máj.—juniában repül, a II. nemzedéket (jul.) csak Herkulesfürdőn figyeltem meg.

A. Aigner Lajos.

*

A. Aigner Lajos, Magyarország Lepkái tekintettel Európa többi országainak lepke faunájára. A Berge-féle lepkekönyv képeivel. A szöveget átnézte Dr. Horváth Géza. Természettudományi könyvkiadó-vállalat, 77. kötet. Budapest 1907.

A magyar könyvpiacra közelébb oly könyv jelent meg, mely egy eddigi nagy hézagot van hivatva pótolni irodalmunkban és bizonyára nemcsak a kezdő lepkész, de a már gyakorlott gyűjtő és a nagyközönség által is a legnagyobb örömmel fogadtatni.

A természettudományi könyvkiadó vállalat kiadásában megjelent ugyanis „Magyarország lepkéi” című mű, melynek megírásával a k. m. Természettudományi Társulat A. Aigner Lajost,

e lapok szerkesztőjét bízta meg. A mű felette díszes és igen izléses kiállítású, 51 táblán 932 színes és 14 szöveg közti képet tartalmaz, melyek a lepkék meghatározásánál igen alkalmas segédeszközül szolgálnak. A mű címe szerint a „Berge“-féle lepkékönyv 8-ik kiadása alapján készült, azonban annak csak rendszerét és beosztását tartotta meg, mert tartalmát illetőleg a szerző részint saját bő tapasztalatai és megfigyelései, részint más kutatók észleletei, valamint az e tekintetbeni legújabb irodalom felhasználása által annak tartalmát annyira javította, bővítette és átalakította s helyi, valamint fauna viszonyainkhoz annyira alkalmazta, hogy egészen önálló munkának tekintendő. A „Berge“-féle lepkékönyv beosztását és rendszerét főképpen ezen műnek meglevő, előnyösen ismert lepkéábrái kedvéért kellett megtartania. miután ezek sorrendjét megváltoztatni már nem lehetett. Jóllehet ennél fogva e mű még a Staudinger-féle régi rendszert követi, mindazonáltal a szövegben a szerző, ahol csak lehetett figyelembe vette már a Staudinger—Rebel-féle „Catalog der Lepidopteren des Paläarktischen Faunengebietes“ című munkában megállapított új rendszert.

Előnye és nagy érdeme a műnek, hogy a szerző mindenütt a hazai viszonyokat és a magyarországi lepke-faunát írja le; e végből a „Berge“-féle táblákat egy új színes táblával kellett megtoldania, mely egyes a „Berge“-féle műben nem ábrázolt jellegzetes magyar fajokat (pl. *Lyc. Jolas*, *Oxyt. orbiculosa*, *Talp. pannonica* stb.) tartalmaz. A bevezetésben a szerző foglalkozik a lepkék morfológiájával és életmódjával, továbbá gyakorlati útmutatásokat közöl a lepkék fogása, tenyésztése, kikészítése és eltartása tekintetében. A szerzőnek e téren gyűjtött tömérdek és felette érdekes tapasztalatai itt közöltetnek és különösen ezek teszik a megjelent művet, nemcsak a kezdő gyűjtőre nézve, hanem a már tapasztaltabb lepkészre nézve is felette becsessé.

A leíró részben, szerző leírja a lepkéket először családok, azután nemek és egyes fajok szerint, mindig a jellemző vonásokat és jellegzetességeket átnézhetően a laikusra is könnyen megérthetően leírva. Nagy előnye a műnek az is, hogy a szerző a tudományos név mellett sok esetben felemlíti a használatban levő magyar nevet is; az egyes fajoknak nemcsak előfordulási helyét, hanem rövidejét, sőt a hernyó megjelenésének idejét, életmódját és tápnövényét is megnevezi. Mindezek igazolják, hogy egy oly művel van dolgunk, mely a kezdő lepkegyűjtőnek biztos kalauzul van hivatva szolgálni, amellet azonban alakja és kiállításánál fogva minden könyvtár és szalonasztal díszére válik s így mindenesetre nemcsak a szakértő körök, hanem bizonyára a művelt közönségnek is élénk pártolását fogja kivívni. Ara díszkötésben 30 korona.

Ulbrich Ede.

A faunaterületek tüzetesebb átkutatása.

Irta *A. Aigner Lajos*.

A faunaterületek tüzetesebb átkutatásáért kardoskodik Kobelt dr. (Jahrb. Nassau. Verein LX. p. 310.). Régi nézetek szerint — úgymond — Németország állattani tekintetben igen alaposan átkutatott ország volt, amelyben a helyi kutatásnak már alig jutott teendője. Ez annyiban helyes volt, amennyiben csak nagyon kevés állatcsalád, vagy csoport kivételével lehet arra számítani, hogy a tudományra nézve új fajt lehessen felfedezni. Így új gerincezes állatot, új bogarat vagy lepkét, avagy új csigát senki sem fog pl. a Középrajna területéről várni. (48—50°). De ezáltal felkutatottnak tekinthető-e ez a terület? kérdi Kobelt. Tudjuk körülbelül, minő fajok élnek Nassauban; de mihelyt alaposan kezdjük vizsgálni a dolgot, mihelyt az egyes fajok elterjedéséről területünkön tiszta képet akarunk magunknak alkotni, mindenütt széles hézagok tátongnak felénk. Ez még az emlősökről is áll, — a gerinctelen állatokról inkább nem is szólok. Számos fölötte érdekes nemről vagy családról még hivatásos tudósok is alig tudnak egyebet, mint hogy azok területünkön előfordulnak és a legtöbb rovargyűjtőről elmondható, hogy többre becsülik a gyűjtést, mint a kutatást, azaz inkább arra szorítkoznak, hogy a régóta ismert fajokat, a régóta ismert termőhelyeken bizonyos időben összegyűjtsék, sem hogy kevesebb eredménnyel kecsegtető területek rendszeres felkutatásával a honismét gyarapítani igyekeznének.

Eddig Kobelt, kinek panaszai és szemrehányásai mintha

a mi hazai viszonyainkat ecsetelnék, mert Magyarországon nincs oly megye, melyről azt lehetne állítani, hogy állattani szempontból teljesen fel van kutatva. Vegyük pl. Pestmegyét. Tagadhatatlan, hogy Budapest környéke, melyet 100 év óta folytonosan bejárták az entomologusok, alaposan fel van kutatva, úgy hogy nagyon ritkán akadnak már oly lepke- vagy bogár-fajra, mely a hazai faunára új volna. De hogyan állunk lepkészeti szempontból a megye legnagyobb részével Visegrád—Vácztól Abony—Bajáig? A faunakatalogusban találunk adatokat a következő helyekről: Budakesz, Törökbálint, Budafok, Csepelsziget, Isaszegh, Szentmártonkátá, Monor, Peszér, Vác, Izsák, Kalocsa. De ezek az adatok oly gyérek, oly szegényesek, hogy az illető helyi fauna képét nem nyújthatják. A Visegrádtól, Zsámbék és Szentendrétől, a Vácztól, Aszód és Versegig emelkedő hegyek és dombok területén, valamint a déli irányban elterülő nagy rónák számos járásában még nem is járt lepkész.

Mindezeket ismételten hangoztattam a budapesti entomologusok társaságában, hangsúlyoztam annak szükségét, hogy minden lepkész szemeljen ki egy-egy járást, vagy szűkebb területet s azt igyekezzék lehető alaposan felkutatni, ámde szavam elhangzott a pusztában, daczára annak, hogy a megye térképét is számos példányban szétosztottam. Csak három irányban történt dicsérendő kivétel: Péczel—Isaszeghen és Szadán (Gödöllő mellett). Az előbbi területet több év óta nagy buzgalommal kutatja Ulbrich Ede, az utóbbit pedig báró Vécsy István, valamint Tahi-Tótfalun Andreánszky Antal közigazgatási bíró és fia István, joghallgató, a kik eddigi kutatásaik eredményét bizonyára közelebb közre fogják bocsátani és reméljük, hogy példájuk a budapesti lepkészekre buzdítólag fog hatni. Bár kicsinyeljük is talán némelyek a helyi faunák közlését, csak azok összegezése adhatja meg a megye faunájának tiszta képét, valamint a megyei faunák összegezése az egész hazáét.

Újabb adatok Magyarország szitakötő-faunájához

(Dolgozat a budapesti Paedagogium biológiai laboratóriumából).

Irta: Csada Imre.

Az 1905—6. év folyamán, mint a polg. isk. tan. képzőintézet mennyiség- és term.-tud. szakcsoportjának hallgatói, a többi között a szitakötők gyűjtésével is foglalkoztunk. Az egész év alatt 35 fajt 423 példányban gyűjtöttünk. Az alábbiakban hazánk szitakötő-faunájának bővebb ismerete céljából néhány faj újabb lelőhelyét adom közre, megjegyezvén, hogy jelen enumerációm egyszersmind kibővítése egy korábbi dolgozatnak.*) A meghatározást Kohaut Rezső: „Magyarország szitakötő-féléi“ című munka alapján végeztem.

A fajok névjegyzéke „A Magyar Birodalom Állatvilága“ című munkában használt nevek és rendszer szerint a következő:

A gyakoribb helyneveket rövidítve használom: Hódmezővásárhely, = Hmv., Köhidgyarmat = Köhid., Tatatóváros = Tata.

Libellulidae: *Sympetrum flaveolum* Linn. Acsalag, Köhid. — *vulgatum* L. v. *striolatum* Charp. Hmv. — *meridionale* Selys. Hmv., Acsalag, Köhid., Tata. — *sanguineum* Müll. Hmv., Tata., Köhid., Futak, Nagyszöllős. — *Crocothemis erythrea* Brullé. Tata. — *Libellula depressa* Linn. Hmv. — *Orthetrum cancellatum* Linn. et *coerulescens* Fabr. Hmv., Tata. — *brunneum* Fonsc. Hmv. Tata., Futak, Mehádia.

Aeshnidae: *Lindenia forcipata* Linn. Mehádia. — *Aeshna vulgatissima* Linn. Budapest (Római fürdő), Nagyág. — *flavipes* Charp. Paks (Tolna m.). — *Anax imperator* Leach (*formosus* Lind.) Czegléd, Hatvan, Acsalag, Tata., Paks, Futak, Mehádia. *Aeshna cyanea* Latr. Tata.

Agrionidae: *Agrion splendens* Harr. Hmv. — *Micronympha pumilio* Charp. Hmv., Köhid., Futak. — *elegans* Lind. Köhid., Tata. — *Coenagrion puella* Lind. Hmv., Futak. — *hastulatum* Charp. Budapest (Római fürdő), Hmv., Tata. — *Lestes viridis* Lind. Tata. — *Dryas Kirbyi* Acsalag, Futak. — *sponsa* Hans. Hatvan, Acsalag, Tata. — *virens* Charp. Hatvan, Czegléd, Futak. — *Sympyena fusca* Lind. Hatvan, Tata.

*) Váγγελ Jenő dr.: Adatok Magyarország rovar-faunájához. I. Ódonata: Rov. Lap. XII. köt. 1905. 12-14. l.)

Cyprusi útam.

Irta *Bordan István.*

II.

Május 19-ére már annyira haladtam a görög és török nyelvben, hogy főhadiszállásomtól távolabbra eső vidékre való kiterjeszkedésre is gondolhattam.

Tervszerűen óhajtván eljárni, első sorban a keleti irányt szemeltem ki. Ezért, miután távollétem idejére, a netalán bekövetkezhető eső és a hangyák ellen az eddig gyűjtött anyagomat biztonságba helyeztem, május 19-én kocsival a Famagusta melletti Varosiaba utaztam, hová este érkeztem meg. Az úton néhány *Scarabaeus*-on kívül mitsem gyűjthettem.

Alig hogy az úti port magamról kissé levertem és egy kevés frissítőt vettem, átrándultam a közeli Famagustába, hol a vár árkaiban bogarak után kutattam, nagyon gyenge eredménnyel. Másnap ismétettem itt a gyűjtést s ezzel a vár környékére és a tengerpartra is kiterjeszkedtem, sajnos a tegnapiénál nem jobb eredménnyel, pedig 4 drb. csokoládé színű famulusom is segített.

Este a vacsoránál hallottam, hogy Agios Sergios és Agios Theodoros környéke fás és hogy ott zöld rétek is vannak, ezért még az nap este felkerestem egy kíséret, kivel május 21-én reggel 4 órakor gyalog indultam el a 35 klm.-re eső, a „Karpas“ félszigeten fekvő vidékre.

Négy-öt kilométernyi útat az újabban épült „országút“ mentén, a tengerpartot ellepő sás és sós-növények között ballagtunk tikkasztó hőségben; gyűjteni alig volt mit. Lepképből: néhány kopott *P. Machaon*, egy-két *Pierida*, *Colias Hyale* *C. Edusa* és ennek var. *Helice*, néhány jobb állapotban volt *Lycæna*, *Pararge Aegeria*, *Deilephila Livornica* és *Deiopeia pulchella*, valamint néhány molypille, bogarakból az úton bugdácsozó *Scarabaeuson* kívül alig egy-két más féle fajbelit sikerült gyűjteni. Pókokból már több került a gyűjtő üvegbe. A pók különben az egész szigeten elég gyakori. Sáska e helyen kevés volt észlelhető, annál több volt az apró csiga (*Helix*), mely mindenütt a tenger közelében a zöld és száraz növényeket a szó szoros értelmében annyira ellepte, hogy belőlük mi sem volt látható.

A ókori Salamis és más e környéken volt városok építéséhez használt mészkő-bányákban néhány bogarat, *Tarantula* pókot és *Scorviót* találtam. Salamishoz közel, szintén a sásos partvidéken a már említett *Ascalaphust* sikerült hálomba keríteni. Egy kis édesvizi pocsolyában néhány jól kifejlődött görög teknőcz gimnasztikált egymás hátán.

Ha itt e sziklás úttalan úton jár az ember, szinte a holdban képzelhetné magát, annyira csendes ez a vidék: egyetlen madarat sem láttam, csak egy-egy ijedtében elsurranó kigyó vagy fürge gyík, no meg a rekkenő hőség figyelmeztetett, hogy a földön járunk, sőt hajdan áldott, gazdag földön.

A monda szerinti Szt. Katalin sírjában oltottuk kissé szomszágunkat, az itt talált élvezhető ivóvízzel, melyből bőrtömlőinket is megtöltöttük.

Az ezután útunkba esett Pidias meredekben nem fogtam említésre méltót, a kiszáradt folyammedret benötte sás között nagyon kevés rovarra akadtam; itt a hőség nagyobb volt mint kint a tarlókon, pedig ott is 44—46° R mutatott hőmérőm, a napon.

Kiérve a 2 klm. széles forró katlanból, a tarlókon és parlagon heverő földeken, helyenként kilométernyi területeket ellepő tüskék között igyekeztünk előre jutni, miközben nem egy magyaros áldás siklott ki számon.

Már előbb is, de messzebb tőlünk, több ízben láttam lángkévét felcsapkodni, melyeknek okát nem tudtam magamnak itt megmagyarázni. Agios Barnaba után egészen közel, útamba esett egy ilyen, s így alkalmam nyílt egy népszokással megismerkedni, mely engemet mint rovarászt érdekelni kezdett. Ugyanis a keleti időszámítás szerinti Szent János napját minden jóra való görög asszony arra használja fel, hogy csipkedő alberlői között alapos razziaát tartson. Szt. János napján a napra kerül a vaczak, mely rongyok, bőrök, szőnyegek meg párnákból áll. Majd kimennek a szántóföldekre, ott asszonyok és gyermekek összehordanak mindenféle száraz bozótot, és miután ezt a tüskemáglyát meggyújtották, és a lángok körülnyaldossák, átgorják ezeket, miközben pokoli lármát csapva, folyton azt kiáltják, hogy:

Psziloi, psziloi figete,
Ke korgoi pszifigete,
Ke ó agios Joannisz erchete.

Szent János tehát egyszersmind bolha és poloska ijesztő is egy személyben. E népszokás különben nálunk is, különösen Erdélyben, az oláhok lakta vidéken szintén található, csakhogy oláh honleányaink okosabbak, más verset mondanak el: a bolhákat a „párintye“ szakálába menesztik.

No, de folytassuk útunkat.

A sok tüske és tövis daczára is örültem, hogy Pidias medre végre a hátam megett volt, mert itt néha-néha mégis csak került egy-egy állat.

Naplementekor érkezünk Agios Sergiosba, hol a „pápász“-nál, a falú erényekben gazdag lelkipásztoránál sikerült szállást kapnom. Persze előre tudtam, hogy — bár váltig bizonyította a pap felesége, mikor fekhelyemet megmutatta, „epszilomen“ t. i. hogy össze fogdosta a bolhákat — a fáradságos út után keserves éjszakának nézek elé, a cyprusi Zacherlin-napján.

Nem csalódtam feltevéseimben! Azt hiszem a sziget valamennyi bolhája, poloskája, szunyogja stb. nálam keresett menedéket e nevezetes napon; valóságos entomologus eldorádóban töltöttem az éjjelt, de alig vártam ám a végét. Sok keserves éjszakát éltem Cypruson, de az agios-sergioszi hívők papja portáján töltött örökké emlékezetemben fog maradni.

Alig pirkadt, ott hagytam „kreváti“-mat és igyekeztem kifelé a szabadba, körül nézni a faluban, hogy merre is vannak azok az erdők és rétek? Sajnos a legbehatóbb keresés mellett sem sikerült ilyeneket felfedezni, hacsak azt a néhány nyomorúságos olajfát erdőnek nem kellett nézni. Réteknek azonban nyomát sem láttam. Ezért miután végre sikerült az „endómá“-k zaklatása iránt kevésbé érzékeny kíséromet Morpheus karjaiból kizavarni, az obligát „mavró“ (fekete kávé) bekebelezése után búcsút véve páterem és hozzátartozóitól, folytattam útam a „Trachotis“-szon át Agios Theodoros felé, a Karpas-félszigeten evő másodrangú egyházi nevezetességű búcsúhely látogatására.

A Trachotis mivoltát már a neve is elárulja: kietlen száraz földterület ez, melyen még a tüske és tövis sem terem meg: kopár itt minden.

Iránynak a Pendedaktilos-hegységet választottam. Az úton odáig falút vagy telepet nem érintettünk, a „Panagia Paradighiotossa“ kolostor volt az egyedüli emberlakta hely, mely még reggel korán útunkba esett.

10 óra után értük el a Pendedaktilos-hegység homokkö-

nyúlványait, melyek azonban teljesen kopárak voltak, s ezért a hegy lábánál keletfelé tartottam.

11 órára Trikoína faluba érkeztünk, hol óriási szomjunkat valahogyan csillapítani tudtuk. Itt már harmadkori mészkövön ballagtunk, egy kis vegetáció is volt erre észlelhető, majd feljebb, a hegyoldalt egészen ellepte a *Cistus*-rózsa, mely épen javában virágzott: valóságos rózsabereknek látszott lenni e táj, sajnos, hogy néhány apró bogáron kívül csak még néhány fémdarázs és az obligát *G. Cleopatra*, — sajátságos csakis hímek repültek — került a hálomba.

Bagasi felett egy fiatal carubi- és olajfa-„erdőbe“ kerültünk. Itt aztán volt rovarélet, ezt hallani is lehetett. Pokoli lármával fogadott a százezer *Cicada*, azt hiszem örömlükben rendezték fogadtatásomra azt az infernalis koncertet.

Ez a hely bizonyult az eddigiek között a leghálásabbnak: bogár-, légy-, darázs-, méh-, poloska-, pók- és sáska-féléken kívül néhány *Satyrus*, *Pararge Roxelana* és molypille, no meg *Cicada* esett zsákmányul. 5 órát töltöttem e helyen. Ha elemózsia dolgában csak magamról kellett volna gondoskodnom, egy-két napot is szívesen töltöttem volna itt. Kisérőm, telhetetlen gyomrával és lustaságával inkább terhemre és akadályomra volt, sem mint segítségemre vagy hasznomra.

Majd ismét meddő, homokkő-konglomerátus területre jutottunk s este fél 8 órakor Agios Theodoros határát értük el.

Óvatosságból ez éjjelt szabadban kívántam tölteni, ezért egy arra volt kecskepásztorhoz „szálltam“, kinek vendége voltam a vacsoránál is, kísérőm azonban nem volt reábirható, hogy velem tartson; neki fedél kellett. Igen szép, szélcsendes idő lévén, „kőderezni“ próbáltam, ámde rengeteg hangyán kívül nem mutatkozott semmi más állat.

Másnap, visszahagyva álomszuszék kísérőmet, napkelte előtt visszafordultam, igyekezvén a mészkövön maradni. Kastrá, Kamaras és Bagasi falukon át a tengerpart felé tartottam, mert a nagy hőségben féltem, hogy napszúrást kapok. A tengerben való fürdés közben, mint azt eddig is tettem, amit lehetett gyűjtöttem, este 6 óra után betértem Agios Barnaba nevű templom papjához, kiben egy itt igen ritka művelt emberre ismertem. Látszott is a háza táján, hogy értelmes ember a gazdája. 7 óra után érkezett meg Samaho Pansán, öszvéren. Az éjjelt a tiszta paplakban töltöttem.

A következő napon hajnal hasadtával Kalopsida és Kuklia falun keresztül iparkodtam Varosiába vissza.

Délelőtt 9 órakor érkeztem Varosiába, s miután teljesen felesleges volt, kísérőmet kifizettem, a gyűjtött anyagot postára adtam fel és egy kevés harapni valót beszereztem, elhagytam e várost és Capo Greco felé irányítottam keséimet, hogy a sziget egész keleti oldalát végig bejártam légyen. A forró, sima mészsziklás terület, hol a vegetációnak úgyszólván híre sincs, teljesen meddőnek bizonyult: néhány légy és pókon kívül más állatot alig találtam; gyík és kigyó azonban — elég sajtáságos — sok volt.

Csak Agia Napa-ig mentem, innen nyugot felé vettem az irányt, s Sotira után egy az útamba esett félig rom templomban, de azért mégis szabad ég alatt éjjeleztem, alvásról azonban itt szó sem lehetett, mert a sok hangya ezt nem engedte meg.

Másnap, május 25-én Ormidia felé tartottam. Amíg csak e község határába nem értem, frissen vetett babföldeket tapostam, majd a csenevész ciprusfa-bokrok közé érve, itt sem igen volt mit fogni. A nap nagy részét az ormidiai szőlőkben és kertekben töltöttem, utóbbi helyeken a narancs- és gránátfák között nem volt mit gyűjteni, a szőlőkben azonban néhány már eléggé kifejlődött *D. Alecto* hernyót találtam, melyeket össze is szedtem. Gyűjthettem volna igen sokat, azonban a legtöbbje még csak a második és harmadik vedlés között volt és tenyésztésről a főhadiszállásomon, a sok hangya miatt, szó sem lehetett. A Capo Pila felé egy kis száraz patakmedert követve az itt elég buján zöldülő oleánder bokrokat végig kutattam azon reményben, hogy *D. Neri* hernyót sikerül találnom, de még „nyomukra“ sem akadtam; néhány kopott *G. Cleopatra* volt az egész zsákmány, melynek itt birtokába jutottam. Nagyon későn este, elcsigázva s elfáradva érkeztem szállásomra Larnakába, hol legnagyobb meglepetésemre az elég biztonságban hitt előbb gyűjtött anyagomnak már csak egy igen csekély részét találtam még meg. Háziasszonyom állítása szerint az éjjelenként a lakásomba került macskák az üvegeket az állványokról leverték, az így a kövezeten elszóródott férgemet kiséperte. Azt hiszem, nem szükséges ecsetelnem, mennyire megörvendtem ennek: egy félhavi fáradságos gyűjtésem kárba veszett. (Néhány nappal előbb, mielőtt Cyprusnak hátat fordítottam megtudtam, hogy nem négy, hanem kétlábú macskák kerítették el tulajdonomat, persze akkor már késő volt).

Mérgemben másnap, május 26-án reggel 5 óraker kísérő nélkül a sziget közepe felé indultam, anélkül, hogy étel-félével felszereltem volna magamat. Czelul a Stavró-vuni kolostort tűz-vén ki magamnak.

A kovamáladékba vajt Nikosia, a sziget fővárosa felé vezető útát követve igyekeztem czéloomat elérni, de mert kevés kilátásom volt a poros úton bármit is foghatni, letértem és a larnakai vízvezeték mellett folytattam az útát, itt legalább néha-néha egy-egy állat akadt.

Klavdia török falu után kezdetét vette a hegymászás; hol kecske-útakon, hol pedig a hegyi patakok kiszáradt medrében haladtam előre; ugyan azt az útát követve, melyen 1880-ban Sintenis Pál német botanikus járt. Az Evgali-völgyig küzdenem kellett a vízhiány, hőség és főképpen a nagy fájdalmat okozó tüskék ellen. Innen már csak zsálya, cistus, entiana, mirthus, stb. bokrok között baktattam.

A kiszáradt hegyipatakok medrét, mint máshol is oleánder bokrok szegélyezték, ezért főképpen a medrekben maradtam, remélvén, hogy sikerülni fog nagyobb mennyiségű *D. Neriüt.* illetve ennek hernyóját gyűjthetni. Sajnos, ide már későn érkeztem; nyomot sokat találtam, helyenként az oleánder bokrokon csak a Virág maradt meg, hernyó azonban csak néhány csenevész példány került. A mézskő repedések közül, hová a hernyók gubózás végett behúzódtak, nem sikerült a sok báb közül egyet is ép állapotban kipiszkálni, mert a 40–50 cm. mélységig alkalmas eszköz hiányában nem tudtam behatolni, feszítő vasrúdam nem volt, mivel a szaklalapokat felemelhettem volna. Itt is a *G. Cleopatra* meglehetősen gyakori volt, de szintén csak kopott hímek repültek, nőtényt egyetlen egy példányt láttam.

Később kopár, sziklás helyeken bukdácsoltam — néha lefelé is — majd ismét apró bokros területre érkeztem, hol a zsálya stb. bokrokba kapaszkodva tudtam csak előre jutni. Este 5 óraker érkeztem a hegy tetejére, hol a kolostor előtti kis szabad téren pihentem meg és kárpótoltam magamat a napi fáradságért a kellemes, illatos levegővel és gyönyörű kilátással, mely innen nyílt. Majd kipihenvén, a kolostorba mentem, hol az alacsony, poczakos „Proton“ igen szívélyesen fogadott s azt ami felfrisítésemre rendelkezésére állott szívesen adta, csak kár, hogy a tisztaság fogalma a „kalugereknél“ is még nagyon alacsony fokon áll.

Itt is mint a legtöbb helyen, mert a cyprusiak sütni valója meg nem értette azt, hogy „endomákat“ mire is lehet használni „játros“-nak, orvosnak néztek, mire persze gyakran magam is szolgáltattam okot, hol sebészeti ismereteimet igénybe véve, hogy segélyt nyujtsak, hol pedig érdekemet szem előtt tartva reá fogtam, hogy a rovarok gyógyszerekhez kellenek. Így az én házigazdám is, bár a maga nemében világot látott ember volt és főpaporvosnak nézvéen elsősorban a „Svalangi“ ellen kért gyógyszert, mit persze nem adhattam, hiszen az állatot sem láttam még eddig s azt sem tudtam miféle állat legyen az.

Növelte „orvosi“ nimbusomet, hogy készletemből sebészeti köt-és gyógyszereket adtam és magyaráztam azok mikénti használatát, miért aztán a házigazdám azzal kárpótolt, hogy a vacsorához igen régi Commandariabort szolgáltatott ki, de csak nekem. — A papoknak nem szabad bort inni. (Talán csak nyilvánosan, mert titokban azért csak meg-megkostotolják.)

Az első igazán jól töltött éjszaka után, másnap május 27-én a Stavró-Vunó környékét látogattam meg, s amit a zsálya, cistus stb. között foghattam, összegyűjtöttem. Egy helyen, egy a hegyek közti lapálynak termőképessé tételével foglalkozott fiatal pappal találkoztam, ki két ökör vonta „splingia“-val, a cyprusi ekével az e helyen meglehetősen sűrűn hevert köveket túrta ki. — Mintegy 2 órahosszán át jártam az eke után azon reményben, hogy majd akadok bogarakra, ámde hangyánál egyebet nem túrt fel az eke. A pap állítása szerint szeptember hóban igen sok e tájon a lepke; tény, hogy a kolostorhoz tartozó Agia Varvara gazdasági kolostor kápolnája ablakában igen sok száraz *Macroglossa stellatarum* hevert. Este 6 órakor érkeztem szállásomra, melyet a főpap ez alkalommal részletesen megmutatott. A nagyjában még az V. századból származó épület, várszerű építési modorával mindenkinek a figyelmére méltó.

Változások a magyar lepke-fauna terén.

Irta A. Aigner Lajos.

II.

A Staudinger-Rebel-féle lepke-katalogus a *Zygaenidákat* a *Geometridák* s illetőleg közvetlenül az *Arctiidák* után külön csoportban sorolja fel. Ettől eltérően Seitz művének II. kötetét

(Szövő- és zúgó-lepkék), mely az I. kötettel párhuzamosan jelenik meg, velük, mint a *Bombyces* első családjával kezdi meg. Ennek 5. neme az előbbi *Ino* Leach, most *Procris* F., melynek fajain nem esett változás. A 25. nem a *Zygæna* F. Itt a következő eltérések fordulhatnak elő Magyarországon is:

Z. purpuralis Brünn. (*Pilosellæ* Esp.), ab. *Grossmanni* Rühl (*lutescens* Tutt.) alsószárnya világos-sárga; ab. *obscura* Tutt. egész felülete, a piros szín is, a rendesnél sötétebb; ab. *sexmaculata* Burgeff, a felső szárny piros szalagjai megszakítottak, úgy hogy 6 folt mutatkozik; ab. *cingulata* Burgeff, potroha piros övet visel.

Z. Brizæ Esp. ab. *interrupta* Hirschke, a piros foltok megszakítottak; ab. *cingulata* Dziur. piros övű.

Z. Scabiosæ Schev. ab. *flava* Pieszcz. okkersárga; ab. *flaveola* Zickert, narancsszínű; ab. *citrina* Spuler, kénszínű; ab. *Hoffmanni* Zickert, sötétebb; ab. *nigerrima* Zickert, csaknem egyszínű fekete.

Z. Trifolii Esp. ab. *lutescens* Cock., a piros színt citromszín helyettesíti; ab. *obscura* Tutt., barnás; ab. *intermedia* Tutt. narancsszínű; var. *orientalis* Horm., nagy példányok kis foltokkal; var. *gracilis* Fuchs., kis alak.

Z. Loniceræ Schev., ab. *citrina* Obth. (*flava* Oth.), világos-sárga; ab. *chalybea* Auriv., a piros szín elsötétedett; ab. *carnea* Spul., hússzínű; ab. *eborea* Prest., fehéres rojttal; ab. *confluens* Selys, összefolyt foltokkal; ab. *rubescens* Burgeff, felső szárnya egyszínű piros; ab. *privata* Burgeff, a piros foltok 4 igen apró folttá zsugorodottak.

Z. Angelicæ O. ab. *Doleschalli* Rühl., sárga; ab. *sexmacula* Dziurz., 6 folttal; ab. *confluens* Dziurz., megnagyobbodott foltokkal; ab. *transcarpathica* Horm., a foltok aprók, fekete keretűek.

Z. Cynaræ Esp., ab. *tricingulata* Burgeff, a potroh 3 gyűrűje piros, de többnyire csak oldalt; ab. *Centaureæ* F. W., az 5. folt a belső szegély felé megnyújtott; ab. *Genistæ* H. S., a felső szárny világosabb és áttetszőbb, Magyarországon is találták.

Z. Filipendulæ L. ab. *flava* Hobson, sárga; ab. *Chryanthemi* Bkh., a felső szárny foltjai s az alsó szárny barna; ab. *Cytisi* Hb., a felső szárny foltjai páronként egybefolytak; ab. *confluens*

Dziurz, a párok egymás között is; ab. *bipunctata* Stgr., az elülső párok egybefolytak, az 5. és 6. folt szabad marad; ab. *communimacula* Selys, a hátulsó párok egyesültek s a többeli foltok szabadok; ab. *conjuncta* Tutt., az összes foltok egybefolytak; ab. *trivittata* Tutt., a foltok hosszirányban egyesültek.

Z. transalpina Esp. ab. *flava* Dziurz., világos sárga, ab. *nigricans* Oth., a piros szín kávésbarnává lett; ab. *cingulata* Hirschke, a var. *Astragali* Bkh.-nak piros övű példányai.

Z. Ephialtes L. ab. *icterica* Led., a felső szárny 6 foltja s az alsó szárny sárga (az ab. *Aeacus* Esp.-nél csak 5 folt); ab. *Prinzi* Hirschke, a 6., az ab. *aurantiaca* Hirschke-nél az 5. folt sárgás piros; ab. *Grüneri* Hirschke, a felső szárnyon 6 folt van; ab. *Metzgeri* Hirschke, a felső szárny 6 folttal, az alsó szárnyon pedig a piros szín csak középfolt alakjában van meg; az olyan eltérések, melyeknél az alsó szárnyon egy helyett két fehér folt jelentkezik, a következők: ab. *Sophiae* Favre (*Ephialtes*), ab. *Aemilia* Favre (*Medusa*), ab. *Bahri* Hirschke (*Coronillae*) és ab. *Wutzdorffi* Hirschke (*Trigonillae*).

Z. exulans Hochw., ab. *flava* Obth. halvány sárga; ab. *fulva* Spuler, pirosas-sárga; ab. *confluens* Staud., az első mellső 4 folt páronként egybefolyt.

Z. Meliloti Esp. ab. *flava* Burgeff, világos sárga; ab. *decora* Led. piros övű, 6 folttal (az ab. *Stentzii* Frr. csak 5 folttal).

Z. Achilleae Esp. ab. *flava* Rom., citrom színű; ab. *brunnea* Dziurz., kávésbarna; ab. *cingulata* Dziurz., piros övű; ab. *confluens* Dziurz., az első 4 folt páronként egybefolyt; az ab. *Dziurzynskii* Hirschke azonkívül piros övű.

Z. carniolica Sch. ab. *dichroma* Hirschke, a pirosba sárga szín vegyül; ab. *Grossi* Hirschke, a pirosat kávésbarna helyettesíti; ab. *diniensis* H. S., a felső szárny foltjai igen nagyok, élénk pirosak, igen keskeny keretűek; ab. *Bohatschi* Wagn., a foltok páronként egybefolytak; ab. *Weileri* Stgr. (*diniensis* Obth.) a belső foltok egybefolytak, csak a hatodik áll külön; ab. *cingulata* Dziurz. a 6. folt hiányzik; ab. *totirubra* Seitz, egészen piros magyarországi példány után leírva.

Magyarországi rovargyűjtésem jegyzéke.

Közli: *Dr. Szilády Zoltán.*

I. Hemiptera.

I.

Mint a budapesti református gimnázium tanulója 1894-ben kezdtem rendszeresen foglalkozni a rovargyűjtéssel, amelynek minden öröme és sikere hálás emlékembe idézi első buzdítómát és mesteremet, Biró Lajost. Későbbi tanulmányaim alatt beláttam, hogy a gyűjtés és a természetben való szemlélődés az egyedüli út, amelylyel az állatvilágban tájékozottságot szerezhettünk s ennél fogva nélkülözhetetlen alapja az állattan bármely ágára terjedő munkásságunknak. Ebben a tudatban folytattam a mai napig és folytatom tovább is gyűjteményem gyarapítását. E mellett 1901. óta a nagyenyedi Bethlen-kollegium gyűjteményeinek kezelője lettem. Ez a gyűjtemény elődöm, Elekes Károly tanár buzgóságát dicséri, aki Ormay Sándorral folytatott csereviszonyával, saját és tanítványai, köztük Fenichel Sámuel, továbbá Gyulai Demeter Kálmán akkori helyettes tanár gyűjtésével tizenkétezer darabra emelte az állományt. Mindezt darabonként is leltározva és többnyire jól meghatározva vettem át, hogy tovább gyarapítsam s az elavúlt, vagy többszörös példányokat újakkal helyettesítsem. Egyúttal több tanítványom segítségével Alsófehérmegye és Erdély egyes nevezetesebb vidékeinek rovar-tani kikutatását is tervbe vettem, kiterjeszkedve az összes rendekre. Az utóbbi években több ezer példányt eredményezett ez a gyűjtés, amelynek anyagi és szellemi előmozdításáért a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőségének tartozom első sorban köszönettel.

Az alábbiakban az 1894—1906. években gyűjtött félfedeles szárnyúak (Hemiptera) jegyzékét közlöm, kihagyva belőle egyrészt a fauna-katalogusban már közölt, másrészt a havasi területekről származó, (tehát külön dolgozatban tárgyalandó) adatokat. Az előttem ismeretlen darabok meghatározásáért és saját meghatározásaim ellenőrzéséért hálás köszönettel tartozom Dr. Horváth Géza úrnak, a Nemzeti Múzeum osztályigazgatójának, aki előzékenységgel különös érdeklődésem tárgyává tette ezt a rendet.

Pentatomidae.

Coptosoma scutellatum Geoffr Nagyenyed, Miriszló, Hát-szeg, Nagy-Maros, Miskolcz, Széplak (Szolnok-Doboka) VI—VII.*

Thyreocoris scarabaeoides L. Nagyenyed IV., Csombord II. 18 (rostálva), Alsó Orbó VI., Rákos IV.

Odontoscelis fuliginosa L. Nagyenyed IV. 15—V. 1.

Odontotarsus grammicus L. Nagyenyed, Nyírmező (Kököz), Budapest VI—VIII.

Psacasta exanthematica Scop. Kelenföld IV. 9.

Eurygaster maura L. Nagyenyed IV—VIII., Miriszló, Maros-Ujvár, Alsó-Orbó, Igenpataka, Torda, Budapest (a városban) Csepel. — *maura* L. v. *picta* F. Nagyenyed, Alsó-Orbó, Torda, Buda-Örs. — *nigrocucullata* Goeze. Nagyenyed IV. VII. — v. *hottentotta* H.-Sch. Nagyenyed, Maros-Ujvár, Budakesz, Buda-Örs V—VII.

Ancyrosoma albolineatum F. Spalato 1897. VI. 15.

Graphosoma lineatum L. Nagyenyed, Felenyed, Miriszló, Csobánka, Hidegkút V—IX.

Podops inuncta F. Nagyenyed, Buda-Örs IV—VI.

Cydnus nigrita F. Nagyenyed, Felenyed, Miriszló, Torda, Kelenföld IV—VI,

Brachypelta aterrima Forst. Igenpataka, Torda VII—VIII., Budapest (a városban) V.

Sehirus luctuosus M. R. Nagyenyed IV. 30., Runk VIII. 20, — *sexmaculatus* Ramb. Nagyenyed, Budafok, Balatonfüred V—VI. — *bicolor* L. Nagyenyed, Felenyed, Budapest (a városban), Széplak III—VIII. — *dubius* Scop. Nagyenyed V. 13., Budapest (a városban) IV. — v. *melanopterus* H.-Sch. Bedellő, Buda-Örs VII.

Gnathoconus albomarginatus Goeze. Nagyenyed V—VI. — *costalis* Fieb. (= *picipes* Fall.) Buda-Örs VII. 16.

Menaccarus arenicola Scholtz Kispest VI. 19.

Sciocoris macrocephalus Fieb. Buda-Örs VI. 4. — *distinctus* Fieb. Buda-Örs V. — *microphthalmus* Flor. Nagyenyed, Alsó-Orbó, Igenpataka VI—IX. — *cursitans* Schrk. Alsó-Orbó VI., Miriszló VII.

Aelia acuminata L. Nagyenyed, Magyar-Bagó, Miriszló, Felenyed, Igenpataka, Torda, Buda-Örs, Budapest (a városban)

*) A római számok a gyűjtés idejét jelzik hónapok szerint.

V—IX. — *rostrata* B o h. Miriszló, Igenpataka, Alsó-Orbó, Torda, Budapest, Kispest, Csobánka, Kassa VI—IX.

Neotiglossa pusilla G m e l. Alsó-Orbó VI. — *leporina* H.-Sch. Miriszló, Buda-Örs, Buda-Kesz V—VII.

Eusarcoris melanocephalus F. Maros-Ujvár VI.

Rubiconia intermedia W o l f f. Nagyenyed, Miriszló, Alsó-Orbó VI, VII, IX.

Peribalus vernalis W o l f f. Nagyenyed, IV., Alsó-Orbó V., Magyar-Bagó IX., Tusnád VII. — *sphacelatus* F. Nagyenyed IV—V., Balatonfüred VII.

Carpocóris fuscispinus B o h. Visegrád IV., Vihnye, Miskolcz, Tusnád, Néma VII—VIII. — *purpureipennis* D e g. Nagyenyed, Miriszló, Nyírmező (Kököz), Igenpataka, Hátszeg, Kelenföld, Pomáz VI—X., Spalato VI. — *Lynx* F. Kőbánya, Buda-Örs IX, X.

Dolycoris baccarum L. Nagyenyed, Oláh-Lapád, Miriszló, Igenpataka, Torda, Miskolcz V—VIII.

Palomena viridissima P o d a. Nagyenyed VII, IX., Oláh-Lapád V. — v. *simulans* P u t z. Nagyenyed III. — *prasina* L. Nagyenyed, Oláh-Lapád, Kecskető, Igenpataka, Budakesz, Sarajevó V—VII. — v. *subrubescens* G o r s k i. Nagyenyed, Budapest, Csobánka VIII—X.

Piezodórus lituratus F. Nagý-Oklos, Kassa VIII. — v. *alliaceus* G o r s k i. Nagyenyed, Alsó-Orbó, Nagy-Maros VI. 2.—VII. 22. — v. *roseus* G o r s k i. Selmeczbánya VII. 28., Pomáz X.

Raphigaster nebulosa P o d a. Nagyenyed IX—X., Csombord II.

Tropicoris rufipes L. Nagyenyed X., Miskolcz VII.

Eurydenia ornatum L. Remete (A.-Fehér m.), Nagyenyed, Budapest V—IX. — *festivum* L. Budafok VII. — v. *pictum* H.-Sch. Miskolcz VII, Nagy-Oklos VIII. — v. *decoratum* H.-Sch. Oláh-Lapád V., Miriszló VII. — *dominulus* Scop. Nagyenyed, Nyírmező (Kököz), Oláh-Lapád, Tusnád, Miskolcz V—VIII. — *oleraceum* L. Nagyenyed, Oláh-Lapád, Miriszló, Igenpataka, Torda, Széphalom, Kispest IV—VIII.

Arma custos F. Nagyenyed IV., IX.

Troilus luridus F. Nagyenyed VI.

Jalla dumosa L. Nagyenyed, Miriszló III—VI., Szentendre V.

Zicrona coerulea L. Nagyenyed VIII., IX., Budapest IX.

Acanthosoma haemorrhoidale L. Nagyenyed V., Remete (Alsó Fehér m.) VII., Maros-Ujvár VI., Csik-Szent-Márton VIII.

Elasmucha ferrugata F. Budakesz V. — *interstincta* L. Runk (Torda-Aranyos m.), Széplak (Szolnok-Doboka m.) VII—VII. — *grisea* L. Topánfalva VIII. Uj az erdélyi (V) régióra.

Cyphostethus tristriatus F. Budapest IX.

Coreidae.

Enoplops scapha F. Nyirmező (A.-Fehér m.) VII., Balaton-Füred VI., Stomfa IV.

Syromastes marginatus L. Nagyenyed, Miriszló, Igenpataka, Torda, Csobánka V—VII.

Verlusia rhombea L. Nagyenyed, Oláh-Lapád, Igenpataka, Alsó-Orbó, Nagy-Oklos, Rákos, Csobánka, Pilis-Szent-László, Miskolcz V—IX.

Gonocerus acutangulatus Goeze. Nagyenyed VI. — *Juni-peri* Dft. Nagyenyed X.

Bathysolen nubilus Fall. Nagyenyed, Alsó-Orbó III., VI., IX.

Ceraleptus lividus Stein. Nagyenyed V., Buda-Örs VII. — *gracilicornis* H.-Sch. Nagyenyed, Alsó-Orbó, Torda, Budakesz V., VI., VIII.

Coreus scabricornis Panz. Budapest IX. — *denticulatus* Scop. Nagyenyed, Miriszló, Igenpataka, Alsó-Orbó, Szent-Endre V—VII.

Camptopus lateralis Germ. Nagyenyed, Nyirmező (Alsó-Fehér m.) Alsó-Orbó, Kispest, Csobánka VI—IX.

(*Megalotomus junceus* Scop. Styriában a határhoz közel eső Rába melléki St. Ruprecht-nél gyűjtöttem s így feltehetőleg a szomszédos Vas megyében is található).

Alydus calcaratus L. Nagyenyed IX., Remete (Alsó-Fehér m.) VII., Kelenföld IX.

Stenocephalus medius M. R. Nagyenyed V. — *agilis* Scop. Nagyenyed, Nyirmező, Remete, Budapest, Sarajevo IV—VIII. — *albipes* F. Nagyenyed, Miriszló, Alsó-Orbó, Budapest, Buda-Örs V—VIII.

Therapha Hyoscyami L. Nagyenyed, Igenpataka, Remete, Miriszló, Tusnád, Spalató V—VIII.

Corizus abutilon Rossi. Nagyenyed, Miriszló, Alsó-Orbó, Remete, Tusnád, Kispest VI., VII. — *crassicornis* L. Nagyenyed, Remete, Igenpataka, Magyarország V—IX. — *subrufus* Gmel. Nagyenyed VI—VII. — *conspersus* Fieb. Alsó-Orbó VI., Buda-

kesz V. — *distinctus* Sign. Alsó-Orbó VI. — *parumpunctatus* Schill. Nagyenyed, Oláh-Lapád, Miriszló, Remete, Igenpataka, Tusnád, Széphalom, Vihnye VII—IX. — *tigrinus* Schill. Nagyenyed IX., Miriszló VII., Torda VIII

Maccevethus lineola F. Buda-Örs VI.

Myrmus miriformis Fall. Nagyenyed IX.

Chorosoma Schillingii Sehum. Budapest IX.

Berytidae.

Neides tipularius L. Nagyenyed IV., Miriszló VIII., Miskolc VII.

Berytus clavipes F. Nagyenyed IV., IX., Abrudbánya VII. — *minor* H.-Sch. Nagyenyed IV., VII., Abrudbánya VII.

Metacanthus elegans Curt. Nagyenyed VII., Miriszló VIII., Nagy-Bagó IX.

Lygaeidae.

Tropidothorax leucopterus Goeze. Remetei szoros, Igenpataka, Runk, Nagy-Oklos VII—VIII. Mindenütt mézszósziklákön a Vincetoxicum officinale levelein.

Lygaeus equestris L. Nagyenyed, A.-Orbó, Remete, Nyírmező, Torda, Visegrád, Buda-Örs IV—IX. — *saxatilis* Scop. Nagyenyed, Csáklya, A.-Orbó, Igenpataka, Néma (Szolnok-Doboka m.), Szent-Anna tava, Rákos, Szent-Endre IV—IX. — *albomaculatus* Goeze. Nagyenyed, Remete, Visegrád, Budapest, IV—IX. — *superbus* Poll. Igenpataka VII.

Nysius Thymi Wolff. Kispest, Kelenföld. — *Senecionis* Schill. Nagyenyed, A.-Orbó, Torda, Budapest, Pomáz VI—X.

Cymus glandicolor Hahn. Tusnád VIII. — *melanocephalus* Fieb. Nagyenyed, A.-Orbó VI—VIII. — *obliquus* Horv. Nagyenyed VIII.

Ischnorhynchus Resedae Pz. Buda-Örs VI.

Ischnodemus sabuleti Fall. Nagyenyed IX.

Henestaris halophilus Burm. Torda VIII.

Geocoris erythrocephalus Lep. Buda-Örs VII. — *siculus* F. Rákos X.

Chilacis Typhae Perr. Miskolc VII.

Heterogaster affinis H.-Sch. v. *rubricata* Pat. Buda-Örs VI. — *Artemisiae* Schill. A.-Orbó, Igenpataka VI—VII. — *Ur-*

ticae F. Nagyenyed, A.-Orbó, Miriszló, Topánfalva, Csik-Szent-Márton V., VII—VIII.

Platyplax Salviae Schill. Nagyenyed, Igenpataka, Miriszló, A.-Orbó VI—VII., Budakesz V.

Metopoplax Origani K o l. A.-Orbó, Budapest, Kispest VI—VII.

Oxycarenus collaris M. R. Nagyenyed, Budapest IB.

Rhyparochromus antennatus Schill. Nagyenyed VI., Topánfalva VII. — *hirsutus* Fieb. Nagyenyed VII. — *praetextatus* H. - Sch. Nagyenyed, A.-Orbó, Alsó-Jára, Rákos, Miskolcz V—VIII. — *dilatatus* H. - Sch. Nagyenyed, A.-Orbó VI., Topánfalva IX. — *chiragra* F. Nagyenyed, Igenpataka, Csombord, Topánfalva, Budapest (a városban), Buda-Örs, Párkány, Széphalom IV—IX.

Tropistethus holosericeus Scholtz. Nagyenyed, A.-Orbó IV—VI.

Pterotmetus staphylinoides Burm. Miskolcz VII.

Lamprodema maurum F. Nagyenyed, Miriszló, Rákos, Budapest III—IV., X.

Plinthisus brevipennis Latr. Nagyenyed, A.-Orbó VI.

Lasiosomus enervis H. - Sch. Igenpataka VII. Uj az erdélyi (V.) régióra; hazánkban a negyedik ismert termőhelye.

Stygnocoris rusticus Fall. Rákos X. — *pedestris* Fall. Nagyenyed VII. — *fuliginus* Geoffr. Nagyenyed IV.

Peritrechus gracilicornis Putz. Miriszló VII. — *nubilus* Fall. Miskolcz VIII.

Microtoma atrata Goetze. Nagyenyed VII, Rákos X.

Trapezonotus anorus Flor. Nagyenyed, A.-Orbó IV—VIII. — *arenarius* L. Visegrád IV. — *dispar* Stal. Nagyenyed, Igenpataka, Budapest III—VIII.

Sphragisticus nebulosus Fall. Miskolcz VII.

Calyptonotus Rolandri L. Buda-Örs IV., VII.

Aphanus lynceus F. Nagyenyed VIII., Kassa VIII. — *quadratus* F. Nagyenyed, Miriszló, A.-Orbó, Budapest VI—IX. — *confusus* Reut. Miriszló VII., Kelenföld, Pilis-Szt.-László IX. — *alboacuminatus* Goetze. Nagyenyed, Miriszló, Maros-Ujvár, Kaláz, Budapest, Mező-Kövesd II—XI. — *vulgaris* Schill. Nagyenyed, Oláh-Lapád, Igenpataka II—XII. — *v. sanguineus* D. S. Bedelló VII., Sarajevo VI. — *Pini* L. Nagyenyed VIII., Csombord II., Tusnád, Vörösvár VIII., Miskolcz VII. — *adpersus* M. R. Topánfalva VII. Első hazai termőhelye:

Beosus maritimus Scop. Nagyenyed V., VII., Csombord II., Rákos VII.

Emblethis Verbasci F. Nagyenyed, Maros-Ujvár IV., Kassa VIII.

Eremocoris plebejus Fall. Styriában a Rábamelléki St. Ruprechtnél találtam; valószínűleg a szomszédos Vas megyében is feltalálható. — *podagricus* F. Buda-Örs VI.

Drymus sylvaticus F. Nagyenyed VI—VIII. — *brunneus* Sahlb. Csombord II.

Scolopostethus pictus Schill. Miriszló IV. — *affinis* Schill. Nagyenyed, Miriszló, Oláh-Lapád II—V. — *Thomsoni* Rent. Nagyenyed, Nyirmező, Igenpataka IV—IX.

Notochilus hamulatus Thoms. A.-Orbó VI.

Pyrrhocoris apterus L. Nagyenyed, Oláh-Lapád, Miriszló, Mező-Kövesd III—XI. — *marginatus* Kol. Nagyenyed, Miriszló, Rákos, Miskolcz II—VII.

Tingitidae.

Pisma Salsolae Beck. Budapest VIII., Rákos X. — *maculata* Lap. Nagyenyed IV—V. — *capitata* Wolff. Nagyenyed III—IV.

Serentia laeta Fall. A Rába melléki St. Ruprechtén gyűjtöttem s így valószínű, hogy a szomszédos Vas megyében is feltalálható.

Acalypta macrophthalma Fieb. Tusnád VII.

Dictyonota tricornis Schrk. Nagyenyed VIII—IX., Alsó-Orbó VI.

Stephanitis Pyri F. Nagyenyed, Rákos VI—VII.

Copium cornutum Thunb. Budapest VI.

Phyllontocheila auriculata Costa. Kelenföld V., Széphalom VIII. — *capucina* Germ. Nagyenyed VII. *Cardui* L. Nagyenyed VI. — *ciliata* Fieb. Buda-Örs V., Tusnád VII. — *pilosa* Hum. (*angusticolis* H.-Sch.) Nagyenyed IV—VII. — *geniculata* Fieb. Nagyenyed IX.

Catoplatus melanocephalus Pz. Budapest VI—VIII.

Physatocheila dumetorum H.-Sch. Nagyenyed IV—VI. — *scapularis* Fieb. Tusnád VIII.

Monanthia Echii Schrk. Nagyenyed, Miriszló, Kispest, Kelenföld, Pilis-Szent-László V—IX. — *Symphyti* Walt. Duna-Szent-Pál.

Aradidae.

Arachus dilatatus Duf. Igenpataka VII. — *corticalis* L. Nagyenyed V., VII. — v. *annulicornis* F. Nagyenyed IV., VII., VIII. — *Betulae* L. Maros-Gombás IV., Nagy-Oklos VIII.

Aneurus laevis F. Budakesz V.

Gerrididae.

Hydrometra stagnorum L. Nagyenyed IX., Spalato VI.

Velia rivulorum F. Spalato VI.

Gerris rufoscutellatus Latr. Oláh-Lapád VII. — *paludum* F. Bélabánya VII., Kolpach VIII. — *najas* Deg. Körmöczbánya VIII. Uj az északnyugati felföldre (III regio); Veszprém után a második termőhelye. — *Costae* H.-Sch. Oláh-Lapád VIII. Spalato VI. — *thoracicus* Schum. Nagyenyed, Miskolcz VII. — *gibbifer* Schum. Nagyenyed IV. — *lacustris* L. Csombord II., Topánfalva VIII.

Magyarország pillangói.

Irta: A. Aigner Lajos.

XXV.

3. nem. **Satyrus.** F. ¹⁾

Többnyire nagy pillangók; szárnyaik szélesek, fölül barnák vagy feketék, legtöbb esetben világos szalagokkal és szemekkel. A szem csupasz, a tapogató alúl szőrös, utolsó ize általában rövid; a costális s olykor az I. ér duzzadt. A hernyó vastag, orsóalakú, csupasz, hosszanti sávokkal; füveken él, nappal rejtőzik, kitelel és a földben alakul át. A báb vastag. A 44 palaearktikus faj közül hazánkban 9 honos.

1.	A felület fekete vagy sötétbarna, világos szalaggal	...	2
	A felület sötétbarna, a szalag hiányzik vagy alig jelzett		6
2.	A felület bársonyos fekete, a felső szárnyon megszakított széles tejszínű szalaggal és a csúcson nagy szemmel		

Circe F.

	A felület feketés-barna, sárgás-fehér szalaggal	...	3
3.	A szalag sárgás-fehér (nőstény), vagy füstös barnával borított (hím). A felső szárny csúcsán nagy-, az alsó szárnyon kis pupillás szem áll, melyek alúl is láthatók.		

Hermione L.

¹⁾ Satyrok: *Bachus* kísérei.

A szalag sárgás-fehér (nőstény), vagy füstös-barnával borított (hím). A felső szárny csúcsán nagy szem áll (alul is); az alsó szárnyon csak alul van apró pupillás szem. Az előbbi fajhoz nagyon hasonló, de kisebb

Alcyone Schiff.

- A szalag him és nősténynél egyaránt fehér --- --- --- 4
4. A szalag és a felső szárny elülső szegélye fehéres, két nagy szem diszítí, melyek pupillája igen apró. A felület sötét-barna, zöldes tünettel. **Briseis** L.
- A szalag ocker-sárga vagy vöröses-sárgás --- --- --- 5
5. A szalag széles, oker-sárga; a him felső szárnyán sötét barnával egészen behintve, két nagy, pupillás szemmel; a hímnél a szalag az alsó szárnyon foltokká oszlott és egy pupillás szemmel diszített **Selene** L.
- A szalag vöröses-sárga, a hímnél keskenyebb foltokká oszlott. A felső szárnyon egy, fölül vak, alul pupillás szem áll, az alsó szárny belső zúgán egy fekete pont van **Arethusa** Esp.
6. A szalag hiányzik; a felület egyszínű sötét-barna; a felső szárnyon két nagy-, az alsó szárnyon egy kisebb, kék pupillás szem áll. A szemek a sötétebb hímnél kisebbek. **Dryas** Sc.
- A szalag alig jelzett, foltokká oszlott --- --- --- 7
7. Az alapszín sötét-barna, a felső szárny elülső szegélyén világos-szürke, 5 kis szemet visel, melyek közt két fehéres pont látszik. A valamivel világosabb színű nőstényen a szemek sárgás keretűek, **Statilinus** Esp.
- Az alapszín sötétbarna, 2 nagy, kék pupillás szemmel, melyek közt gyakran mutatkozik két kékes-fehér pont. A világosabb színű nőstényen a szemek nagyobbak és vöröses-sárga színű kereten állanak **Actaea var. Cordula** Hb.

25. *Satyrus Circe* F. ¹⁾.

Fabricius, Entomologia systematica p. 495. (1775); *Proserpina* Schiffermüller & Denis, Syst. Verz. d. Schmetterl. d. Wiener Gegend p. 169. tab. 1. fig. 90. o. (1776).

¹⁾ Görög bűvésznő.

A szárnyak bársonyos-feketék, tejszínű széles szalaggal, mely a felső szárny csúcsán levő, többnyire pupillátlan szem alatt megszakított. Alul feketés-barna, szürkével márványozott, a felület rajzaival.

Hazánkban országszerte számos helyen található, de többnyire ritka, csak helyenkint gyakori jun. közepétől aug. közepéig szép nagy példányokban, kifeszítve 57—77 mm. Legkönnyebben reggel fogható, ha a ♂ erdei réteken a fűben ülő és inkább csak délután röpködő ♀-t keresi; később az árnyékba húzódik és szeret fatörzseken és nedves erdei útakon, valamint lóganéjon is ülni, úgyszintén kedveli az izzadtságot és gyakran a gyűjtő kabátjára is rászáll.

Keveset változik; a pupillátlan apicalis folt hol nagyobb, hol kisebb; igen ritka az oly példány, melyen ama foltnak tisztán látható fehér magva van s a 2. sejtben a fehér szalagfoltban szegélyfelé meglehetősen nagy, gyönyörű fehér pupillás szemfolt mutatkozik: ab. *punctata* Aig.

Hernyója feketés-barna, hátán 2 fehér vonal fut le, oldalt sárgás-barna, sárgás, fehér és feketés vonalakkal és okkersárga sávval, 50—40 mm. hosszú. Május—juniusban *Lolium temulentum* (vadóc), *Bromus sterilis* (rozsok), *Anthoxanthum odoratum* (borjúpázs) és egyéb fűnemeken él. Nappal közel a földhöz száraz fűszálak közt tartózkodik. Naplemente után, midőn táplálkozni jár, épen úgy mint ezen nem egyéb fajainak hernyói meringetés által könnyen gyűjthető. *Bábja* elül lelapított, közepén vastag, hátul hegyes, gesztenyeszínű, a szárnyhüvelyeken sárga foltok sora van.

Előfordul a következő szomszédországokban: A.- és Felső-Ausztria VIII., Karinthia VII., Cseh- és Morvaország VII—VIII., Galiczia, Bukovina VIII., Románia VII.

Elterjedési köre: A Harz hegységtől Sicziliáig 52—37° és a Pyreneáktól a Kaszpóig 20—65°.

26. *Satyrus Hermione* I. ²⁾.

Linné, *Museum Ludovicae Ulrica* reg. p. 281 (1764); Hübner, *Samml. europ. Schmetterl.* Fig. 122—24: *Hermione major*. Esper, *Die europ. Schmetterl. in Abbild.* T. tab. 8. Fig. 3. (1777).

²⁾ Görög női név.

A szárnyak feketés-barnák, széles sárgá-fehér (a hímnél füstös-barnával borított) szalaggal, melyben a 'első szárny csúcsán egy nagyobb, az alsó szárny zugán egy kisebb pupillás szem ül, melyek alul is láthatók. Alul az alsó szárny sötét, feketével márványozott, közepén két fekete sáv és széles fehér, barnával pontozott szegélyszáv fut le.

Hazánkban országszerte gyakori, jun. közepétől aug. közepéig. Erdőszélén vagy erdei tisztásokon a fák derekán vagy sziklán szeret ülni, lóganéjon szivogatni; az izzadtság is vonzza és akár-hány rászáll az izzadó emberre.

Példányaink rendszerint igen nagyok, kifejlesztve (65—70 mm) és leginkább csak a szemek számára s alakjára nézve változnak. Akad hím példány, melyen a felső szárny szeme vak; viszont nőstény, melyen a 2. sejtben még egy pupillás nagy vak szem jelentkezik, de még olyan is, melyen a két szem közt a 3. sejtben mutatkozó fekete pont is jelen van: ab. *punctata* Aign.

Petéje hosszúkás, fölül benyomott, sávozott. *Hernyója* vöröses-sötét, hátán igen gyöngye fekete sáv, oldalt halvány barnás-sötét sáv fut le, 30—40 mm. hosszú. Kitevelve júniusig *Holcus lanatus* (czirok) s egyéb fűnemeken él. *Bábja* sötét-barna, a szárny hüvelyek világosabbak.

Előfordul a következő szomszédországokban: A.- és Felső-Ausztria VIII., Karinthia VII—VIII., Cseh- és Morvaország VII., Románia VII.

Elterjedési köre: Közép Németországtól Cyprusig 51—35° és Spanyolországtól a Volgáig 10—65°.

27 *Satyrus Alcyone* Schiff. ¹⁾

Schiffermüller & Denis, Syst. Verz. d. Schmetterl. d. Wiener Gegend p. 169. (1776); *Hermione* Borkhausen, Naturgesch. d. Schmetterl. F. p. 63. II. p. 199. (1788/89); *Hermione minor* Esper, Die europ. Schmetterl. in Abbild. T. tab. 8. Fig. 2. (1777).

A szárnyak feketés-barnák, széles, sárgás-fehér (a hímnél füstös-barnával behintett) szalaggal, melyben a felső szárnyak csúcsán egy szem áll; az alsó szárnyon csak alul van szem. Egészben igen hasonlít az előbbi fajhoz, de kisebb s alsó szár-

¹⁾ Görög női név.

nyának szalagja alul befelé élesebben körvonalazott. Kifeszítve 47—60 mm.

Hazánknak igen kevés pontjain figyelték meg eddig, t. i. Tavarnok, Selmeczbánya, Trencsén-Teplicz, Eperjes és Fiume környékén július—augusztusban.

Petéje gömbalakú, fehéres. *Hernyója* csontszínű, hátán barna, oldalt világos sáv fut le, 35 mm. hosszú, május—júliusban *Brachipodium pinnatumon* (kurtatoff) él és kövek vagy alom alatt bábozódik.

Előfordul a következő szomszédországokban; F.- és Alsó-Ausztria VII—VIII., Karinthia VIII., Cseh- és Morvaország és Szilézia VII., Galiczia VII—VIII., Bukovina VIII.

Elterjedési köre: Danzigtól Kis-Ázsiáig 60—40° és a Pyrene-áktól Derbentig 20 - 65°.

28. *Satyrus Briseis* L. ²⁾

Linné, Museum Ludovicae Ulricae reginae, 276. (1764);
Hübner, Samml. europ. Schmetterl. tab. 130. Fig. 1.;
Janthe major Esper, Die europ. Schmetterl. in Abbild.
T. tab. 26. Fig. 1. (1777).

A szárnyak sötét-barnák, zöldes tünettel; a felső szárnyon, melynek elülső szegélye fehéres, ugyanily színű elkülönített foltokból álló szalag fut le, amelyben két, igen apró pupillájú szem áll; az alsó szárny határai elmosódottak. Alul a felső szárny fehér, töve, csúcsa és szegélye barna, az elülső szegélyen két fekete folt van; az alsó szárny töve fekete, szalagja sárgás-szürke, szegélye pedig barnás-szürke.

Hazánkban országszerte, többké-kevésbé gyakori jul. elejétől aug. elejéig, erdei és hegyi réteken virágzó Scabiosán (sikkantyú) Carduuson (bogács), Eringiumon található.

A rendes színezésű és méretű törzsfaj (kifeszítve 46—56 mm.) csak a felvidéken fordul elő.

Budapestnél nagy alakja röpül (55—60 mm.), melynek szalagjai igen szélessek, alul inkább barnás-szürke, az alsó szárny középszalagja világosabb barnás-szürke, csaknem egyszínű szürke. Ritka az oly példány, mely alul egészen fehéres alapszínű, igen sötét (barnás-fekete) rajzolattal: var. *meridionalis* Stgr.

²⁾ Briseis: Achilles rabnője, ki miatt közte és Agamemnon közt vi-szály támadt.

Más alakjánál a felső szárnya 2. és 5. sejtjében levő pupillás szemeken kívül a 3. sejtben is jelentkezik apróbb pupillás szem, mely azonban csak pont alakjában is jelezve lehet: *ab. punctata* Aign.

Petéje gömbalakú, felső végén 3 sor szemölcsessel. *Hernyója* sárgás-szürke, hátán sötét-, oldalt világos-szürke sáv fut le, 29—30 mm. hosszú, május—juniusban *Sesleria coeruleán* (bibikon) él és napközti kövek alá rejtőzik. *Bábja* zömök, hátán sötét sáv van.

Előfordul az összes szomszédországokban: A.-Ausztia, Karinthia és Morvaország VII—VIII., Isztria VIII—IX., Csehország és Szilézia VII—VIII., Galiczia, Bukovina és Románia.

Elterjedési köre: Németországtól Déli Franciaországig 52—43° és Párisztól a Kaukázusig 20—55°. Fajváltozatai Algirig, Perzsiáig, Szibériáig.

29. *Satyrus Semele* L. 4).

L i n n é, Systema Naturae. Ed. X. p. 474. (1758); E s p e r, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I. tab. 8. Fig. 1. (1777).

A szárnyak sötét-barnák, okker-sárga széles szalaggal, mely a hím felső szárnyán sötét-barnával egészen behintett, és melyben két nagy, pupillás szem áll; a hím alsó szárnyán a szalag foltokká oszlott és egy pupillás szemmel díszített. Alul a felső szárny töve vörös-barna, szalagja pedig sárga, két szemmel; az alsó szárny szürke és barna rajzolású, közepén sötét csipkés harántos sáv fut le.

Hazánkban országszerte tenyészik, általában ritkább, csak helyenkint gyakori, jun. elejétől aug. elejéig, erdőszéleken és erdei réteken, sziklákon és fatörzseken szokott ülni. Példányaink rendszeren igen nagyok (58—63 mm.).

A var. *Aristaeus-Bon.-tet*,⁵⁾ melynek sávjai szélesebbek és úgy mint a középtér élénk színezésűek, csak Fiuménél és Mehádián figyelték meg.

Petéje bordás, sárgás-fehér. *Hernyója* barnás-szürke, hátán sötét-barna vonal, oldalt egy sárgás-szürke és egy szürke sáv fut le, 27—30 mm. hosszú; május—juniusban *Aira canescensen* (pákhordó) és *Deschampsia caespitosán* (nápicz). *Bábja* zömök, szürkés-barna.

4) Kadmus leánya, Bacchus anyja.

5) Görög hős neve.

Előfordul az összes szomszédországokban: A.-Ausztia és Karinthia VIII., Morvaország VII—IX., Szilézia VI—VII., Románia VII.

Elterjedési köre: Lapphontól Algirig 68—35° és Spanyolországtól a Kaspitóig 10—65°.

30. *Satyrus Arethusa* Esp. 1).

Esper, Die europ. Schmetterl. in Abbild. II. tab. 69. Fig. 3. 4. (1781).

A szárnyak sötét-barnák vöröses-sárga szalaggal, mely a hímnél keskenyebb, foltokká oszlott. A felső szárny csúcsán és gyakran 2. sejtjében, valamint az alsó szárny belső zugán is 1—1 fekete pont áll. Alul az alsó szárny barnás-sárga, csúcsán pupillás szem van, elülső és külső szegélye fekete; az alsó szárny barna, világos szürkével márványozott, közepén fehéres sáv fut le.

Magyarországon aránylag kevés helyen található (jul. közepétől aug. végéig), de ott ahol előfordul, többnyire gyakori erdei réteken, Scabiosán (sikkantyú), Eringiumon stb., kifeszítve 38—47 mm.

Budapesten többnyire szép rajzú példányok röpülnek, többé-kevésbé élénk rozsdaszínű szegélyszínnel, mely azonban a ♂-nél, kivált az alsó szárnyon gyakran erősen megfogyott, sőt olykor teljesen eltűnik.

Igen ritka a var. *peszérensis* Aig. 1) világos fakó-barnás színezéssel, melyből a sáv aranyozva tűnik elő. Csak Peszéren figyelték meg.

Hernyója csontszínű, hátán sárgán szegélyezett fekete sáv fut le; május-juniában *Festucán* (csenkesz) él.

Előfordul a következő szomszédországokban: A.-Ausztriában VII., Morvaország-Galicziában, Romániában VI.

Elterjedési köre: Kasantól K.-Ázsiáig 56—40° és Spanyolországtól az Altaiig 10—110°.

1) Görög Nimfa.

1) A peszéri, termőhelye után.

31. *Satyrus Statilinus* Hfn.²⁾

Hufnagel, Tabellen v. d. Tag-Vogeln etc. d. Gegend um Berlin: Berlin Magazin II. p. 84. (1766); Freyer, Neuere Beiträge z. Schmetterlingskunde tab. 499. Fig. 23.; *Farma*. Sulzer, Abgekürzte Gesch. d. Inseln tab. 17. Fig. 8. 9. (1776); *Arechne* Esper, Die europ. Schmetterl. in Abbild II. tab. 95. Fig. 2. 3. (1781).

A szárnyak sötét-barnák; a felső szárnyon két, többnyire pupillás szem és köztük két fehér pont van, az alsó szárny belső zugán fekete pont és szegélyén fehéres pontok sora jelentkezik. A valamivel világosabb nőstényen a szemek sárgás keretűek. Alul a szegély sűrű; a felső szárny szemei sárga keretűek; az alsó szárny barna, közepén fehéres sáv fut le.

Hazánkban aránylag igen kevés helyen található aug. elejétől szept. elejéig és ritka, Budapesten és Peszéren azonban gyakori hegyi réteken és homokbuczkás erdőkben kivált *Eringiumon*, üldöztetve, összetett szárnyakkal száraz fű közé a homokba ül, s akkor alig vehető észre. Kifeszítve 43—48 mm.

A var. *Allionia* F. alul tiszta fehér sávval, csupán Mehádián és Dalmáciában, valamint Fiumén, Buccarin és Portorén található, mely utóbbi helyeken a törzsalakot helyettesíti. A mehádi példányok kisebbek, de élénkebb színezésűek.

Hernyója: agyagszínű, öt egyenlő széles sávval. 30 mm. hosszú; aprilistól-juniusig *Weingaertneria caulescens* (pákhordó), *Festuca ovina* (csenkesz) és *Poa annuán* (perje) él. *Bábja*: zömök, sima, barnás.

Előfordul a következő szomszédországokban: A.-Ausztria VIII., Csehország, Szilézia VIII., Galiczia és Románia.

Elterjedési köre: Danzigtól Kis-Ázsiáig 55—35° és Spanyolországtól Odesszáig 10—5°.

32. *Satyrus Actaea* Esp.³⁾ var. *Cordula* F.⁴⁾

Actaea Esper, Die europ. Schmetterl. in Abbid. II. tab. 57. Fig. 1. 6. (1780). Var. *Cordula* Fabricius, Entomologia systematica p. 226. (1793); *Hippodice* Hübner, Samml. europ. Schmetterl. Fig. 718-ig.

²⁾ A rómaiknál a gyermekek védő istene.

³⁾ Aktaeos: partlakó.

⁴⁾ Női név.

A szárnyak a hímnél sötét feketés-barnák. a felső szárnyon két pupillás szem és köztük két fehér pont van; az alsó szárny zugán egy ritkán pupillás apró szem áll. Alul a felső szárny csúcán levő szem sárgás keretű; az alsó szárny közepén keskeny szürke sáv és szélesebb szegélyszáv fut le, zugán 1—2 s elülső szegélyén olykor egy szem jelentkezik. A világosabb színű nőstény felső szárnyán a szemek nagyok, barnás-sárga keretűek; az alsó szárnyon barna szalagnak némi nyoma mutatkozik. Alul a felső szárny világos barnás-sárga; az alsó szárny világos szürkés-barna, világosabb szalagokkal.

Hazánkban csak Portorén és Dalmáciában figyelték meg augusztusban.

Hernyója: barna, hátán és oldalt 1—1 feketés-barna sáv fut le; fűneműeken él.

Előfordul a következő szomszédországokban: Románia, Podolia; egyébként Franciaország, Svajcz és a Balkán havasain; a törzsfaj Francia-, Spanyol- és Olaszországban.

33. *Satyrus Dryas* Sc.¹⁾

Scopoli, Entomologia Carniolică p. 153. (1763); Esper, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I. tab. 40. Fig. 1. 2. (1777); *Phaedra* Linné, Museum Ludovicae Ulricae reginae p. 280. (1764); *Briseis* Esper, l. c. I. tab. 6. Fig. 1. (1777); *Athene* Borkhausen, Naturgesch. d. europ. Schmetterl. I. p. 71. (1788).

A szárnyak egyszínű feketés-barnák; a felső szárnyon két nagyobb, az alsó szárny zugán egy kisebb kék pupillás szem áll. Alul a szárnyak világosabb színűek, a szemek sárga keretűek; az alsó szárny közepén fehéres szalag fut le, mely a világosabb színű nőstényen tisztábban látható, ennek szemei nagyobbak is.

Hazánkban országsszerte található (jul. közepétől aug. közepéig), többnyire gyakori, helyenkint azonban ritkább. Szeret erdőben a fák árnyékában röpködni. Nagysága változó, a ♂ 48—55, a ♀ 56—60 mm. közt ingadozik.

Rajz és színezés tekintetében is igen változó. A főszárny két szeme nagyobbára halvány-kékes, néha tiszta kék, a ♂-nél gyakran pupillátlan. Az alsó szárny zugán sokszor kék magú szem áll, mely néha csak pont által van jelezve, vagy egészen

1) Görög erdei nimfa.

hiányzik. Alul a felső szárny szemei rendszerint sárgás-vörös keretben állanak s eperjesi példányoknál gyakran jelentkeznek közöttük tisztán kivehető fehéres vonalkák. Az eperjesi példányok az alsó szárnyon alul rendszeren, ♂-nél erősebb, a ♀-nél gyöngébb, tisztán észrevehető fehér szalagot viselnek. Budapesti példányoknál ez a szalag kivált a ♂-nél igen megfogyott, sokszor csak jelezett, ritka esetben teljesen hiányzó. Az efféle példányok a var. *sibirica* Stgr.-hez ²⁾ tartoznak.

Egyik eperjesi ♀-nek feltűnően nagy a két kék szeme, közöttük pedig, a 3. sejtben levő nagyobb szem fölött, a 3. sejtben is jelentkezik egy széles, de kisebb kék szem: ab. *punctata* Aign. Hasonló példányt 3 nagy kék szemmel Romániában és Galicziában is fogtak.

Hernyója: sárgás-szürke, hátán 3 finom fekete kettős vonal, oldalt barnás-szürke sáv fut le, 30—35 mm. hosszú, május-juniusban *Avena elatioron* (zab) él és laza szövedékben a földön bábozódik. *Bábja*: zömök potroha világosabb barnás-szürke.

Előfordul az összes szomszédországokban: A.-Auszttria, Karinthia, Morvaország és Szilézia VII—VIII. Galiczia VII., Bukovina és Románia VII—VIII.

Elterjedési köre: Kazantól Olaszorszáig 56—37° és Franciaországtól Koreáig 20—160°.

Bogarászati jegyzetek.

Irta Szömbathy Kálmán.

1907. nyarán az északnyugati felföldön és a lengyel Pieniny hegyekben bogarászván a magyar fauna adatait néhány érdekes lelettel gazdagíthattam. Adataim a következők:

I. *Nebria Fussi* Bielz. A Veresklastromtól (Szepes vármegye) a lengyelországi Scawnica-Kroszcsienko felé húzódó hegy-csoportban egyebek mellett ezt a fajt is gyűjtöttem, mely eddig csak a Radnai havasok (Únókó, Korongyos) és a szomszédos máramarosmegyei Pietroszról volt ismeretes. Ezek szerint fajunk elterjedési területe a Központi Kárpátokig terjed.

²⁾ A szibériai.

2. *Nebria transsylvanica* Germ. (*femoralis* Chaud.) Ezt a havasalji tájban élő fajt előbbivel együtt ugyanazon hegyesportban gyűjtöttem. Eddig szintén csak a Keleti- és Déli-Kárpátokból (Máramaros vármegye déli részétől Herkulesfürdőig) volt ismeretes.¹⁾

3. Legérdekesebb azonban a *Pterostichus* (*Orthomus*) *barbarus* Dej. nevű faj megállapítása, mely faunánkból ezideig ismeretlen volt. Ezt a fajt 1907. július 3-án gyűjtöttem Gömör vármegye északi határán, a Vernár községhez közel fekvő Mokrahegy tövében. Ezt a Földközi-tenger tájában honos fajt Dejean Dél-Franciaországból (Marseille) írta le, később azután Spanyolországból, Sziciliából, Palesztinából és Görögországból vált ismeretessé.

Miután fajunk Magyarország faunájára új, itt közlöm annak rövid leírását:

Pterostichus (*Orthomus*) *barbarus* Dej. (*longulus* Reiche, *elongatus* Chd., *rectangulus* Fairm., *longior* Chd., *atlanticus* Fairm., *berytensis* Reiche). — Szurokfekete vagy szurokbarna, a csápok, a tapogatók, a lábak és sokszor teste alul barnás-vörös. A fej nem nagy, az előtör háta szélesebb mint hosszú, oldalai kerekítettek, hátrafelé kevésbé és előrefelé erősebben keskenyedők, hátsó szögletei derékszögűek, tövének két oldalán egy-egy hosszanti rovatkával, e között és az oldalszél között elenyésző hosszanti bemélyedéssel. A szárnyfedők gyengén domborúak, elül párhuzamos szélűek, a csúcs előtt öblösek, barázdái mélyek, az első és második között elül rövid paizsocskamelletti barázdával, a harmadik köztérben két beszúrt ponttal. Alul legfeljebb az első haslemezek oldalán gyengén pontozott, a 4—6 haslemez mögött mély harántbarázdával. Az utolsó lábfejiz alul szőrös. Hossza 9—11 mm.

Nógrád-Verőcze lepke-faunája.

Írta A. Aigner Lajos.

I.

Verőcze falú Nógrád vármegye legdélibb csücskén, a Duna mellett fekszik. A falú régiebb része dombnak dűl, melyen a kath. templom és fölötte Geitner és Rausch budapesti kereskedők

¹⁾ Csiki Ernő: Magyarország Bogárfaunája I. köt., 189. 1.

várszerű nyaralója is diszlik. Egyes észak felé eső utczái a lapályba nyúlnak le; a falu újabb, díszesebb része pedig a Duna mentén levő sík helyen, agyagos talajon terül el. A környékén emelkedő dombok is egytől-egyik diluvialis képződmények, csupán a Borbély-hegyen bukkan fel a homokkő. Ezek a dombok a következők: a keletre, Vác-felé nyúló Kecskés-hegy, melyen jó bor terem; az északkeleti irányban, távolabban emelkedő Csapás-hegy; az észak felé fekvő Borbély-hegy, melynek nyugati oldalán szőlőt művelnek, míg déli oldalán felhagyott kőbánya tátong, tetejét és északi lejtőit pedig erdő koszorúzza. Ettől nyugatnak a Migazzi vár felé látjuk a Csalamintás nevű dombot és erdőt, mely lankásan emelkedik a Szokolya-felé elterülő fensíkig. A Kecskés- és Csapás-hegyet a Katalin-völgy választja el, a melyben az országút Szerdahelyre vezet. A Borbély-hegy nyugat felé meredeken ereszkedik le a völgybe, melyben kis patak folydogál a Migazzi vár felé. A dombról büszkén alá tekintő Migazzi vár s illetőleg Kismaros fölött nyílik a Szokolyára vezető szép völgy.

Ezen a területen két nyáron gyűjtöttem, ugyanis 1903 június közepétől szeptember közepéig és 1904. májusban és július elejétől július 23-ig. Egy ízben Puszta Katalintól kiindulva, a Vác fölötti Naszályra (343 m.) is kirándultam. Vasárnapon olykor akadt egy-egy budapesti vendég, többnyire azonban egyedül gyűjtöttem, csupán esti fogásaimban segítkezett egy parasztfiú. A gyűjtés 1903-ban nagyon jó eredménnyel járt, annál gyarlóbb volt a zsákmány 1904-ben, a mikor a rendkívül száraz nyáron meg volt engedve a verőczeieknek, hogy a marlfát az erdőbe hajtsák.

Még csekélyebb eredményt ért el Dombay Kornél, ki egészségi szempontból az 1907-ki évet Verőczen töltötte és melleslegesen lepkét is gyűjtött és tenyésztett. Adatait szives volt nekem átengedni, a miért ez alkalommal is köszönetet mondok neki.

Ezek előre bocsátása után felsorolom a megfigyelt fajokat

Papilionidae.

Papilio Podalirius L. Első nemzedéke 1904. máj. 15-én már kopott; második nemzedéke 1903-ban jul. elején talált hernyók után jul. végén kelt ki, 1904-ben pedig már jul. 10-én repült, de egyik sem volt határozott var.^{ls} *Zanclaesus* Z., mind

csak átmeneti alak, melynek potroha kevéssé fehér; ezek hernyóit aug. elejétől szept. közepéig találtam, csaknem kivétel nélkül sok piros petytyel borítottak, holott a jun.-juliusi hernyó többnyire tiszta sötét volt; ez utóbbiak bábjának színe nagyobbára zöld, kisebb részt barna, s ezek kiteleltek.

Papilio Machaon L. Ritka. 1904. jul. 13. Hernyóját *Dictamnus albumon* találtam 1903. jul. 5-én, mely növényen még nem figyelték meg soha.

Thais polyxena Schiff. 1904. máj. 15-én egy példány.

Parnassius Mnemosyne L. 1904. május közepétől végéig, 1907-ben Dombay is fogta.

Pieridae.

Aporia Crataegi L. 1903. jun. 10-én láttam az utolsó példányt, 1904-ben is gyéren volt.

Pieris Brassicae L. Néhány szép nagy példányt fogtam 1903. július vége felé, egy kisebbet 1904. máj. 15-én.

Pieris Rapae L. Igen gyakori jun. végén és jul. közepétől csaknem szakadatlanul szept. közepéig.

Pieris Napi L. 1904. májusban ritka; második nemzedéke, var. *Napaeae* Esp. jun. végétől jul. közepéig elég szórványosan.

Pieris Daphidice L. Jun. végétől jul. közepéig nem gyakori

Euchloë Cardamine L. Májusban nem ritka.

Leptidia Sinapis L. Május-juniában gyakori; a gen. aest. *diniensis* B. jun. végétől aug. végéig elég gyakori.

Colias Hyale L. Május közepén; az ab. *flava* Husz. jun. végétől szept. elejéig lóherén gyakori. 1903. szept. 7-én megfigyeltem násztánczát is, melynél elől indult ♂, nyomon követve a ♀ által.

Colias Edusa F. Aug. elejétől szept. elejéig lóherén nem gyakori.

Gonopteryx Rhamni L. Jun. végén és jul. 10-én figyeltem meg.

Nymphalidae.

Apatura Iris L. 1903. jun. 19-én a Naszályon egy kopott példányt láttam.

Apatura Ilia var. *Clytie* Schiff. D o m b a y jun. 1—20-ig fogta, magam 1903. jun. 19-én a Naszályon figyeltem meg.

Neptis Lucilla F. Egyetlenegy példányt fogtam 1903. jun. 19-én a Naszályon.

Pyrameis Atalanta L. Ritka, csak egy példányt láttam. D o m b a y aug. 1—10-ig hernyóból tenyésztettem.

Pyrameis Cardui L. 1903-ban jun. 21-én láttam az első példányt; majd jul. 12—19-ig tartó vonulását figyeltem meg Dr. Madarász Gyulával (lásd R. L. X. köt.), azután aug. végéig már csak gyéren volt található, de szept. elején újra nagyobb számban jelentkezett, különösen luczernán; bogáncson csak hernyóját találtam.

Vanessa Io L. 1903. jun. 20-án talált és nyomban elbábozott hernyók után jul. 6. és 7-én kelt ki a lepke, melynek hernyó-ivadéka szept. elején adta a lepkét.

Vanessa Urticae L. Csak egy példányt fogtam 1903. szept. elején.

Vanessa polychloros L. Gyéren mutatkozott 1903. jun. végén

Vanessa Antiopa L. 1904. jul. 10-én halva találtam.

Polygonia C-album L. 1904. máj. 15-én már kopott; 1903-ban jun. elejétől aug. közepéig szórványosan mutatkozott, többnyire a nyári ivadéku var. *Hutchinsoni* Rob. alakjában.

Melitaea Cinxia L. Május-juniusban nem ritka.

Melitaea Phoebe Kn. Májusban elég gyakori, aug. elején és végén ritka. Hernyóját máj. 15-én találtam.

Melitaea Dydima O. D o m b a y jun. 4—20-ig fogta, én jun. közepén, jul. 11-én és ismét aug. elejétől végéig figyeltem meg; hernyóját jul. első felében *Verbascum nigrán* találtam.

Melitaea Trivia Schiff. Igen gyakori máj. 15.—jun. 23.; második nemzedéke aug. elejétől végéig, alakban, színben és rajzban nagyon változó példányokban, köztük néhány egészen apró, mely a var. *nana* Stgr.hez tartozik.

Melitaea Athalia Rott. 1904. május végén láttam egy példányt; jun. második felében nagyon közönséges a Naszályon is; a var. *Corythalia* Hb. egy példányát is fogtam.

Melitaea Aurelia Nick. 1904. máj. 24-én fogtam, D o m b a y 1907. jun. 4—20-ig; 1903. jun. második felében elég gyakori volt.

Melitaea Parthenie Bsch. 1903. jun. végén figyeltem meg.

Melitaea dictynna Esp. 1903. jun. második felében és jul. elején repült.

Argynnis Selene Schiff. Jul. első felében elég ritka.

Argynnis Euphrosine L. Egyetlenegy példányt fogtam 1903. jul. 19-én.

Argynnis Dia L. A tavaszi nemzedék május közepén már kopott, a nyári juliában gyéren, augusztusban nagy számban, szeptember elején már csak szórványosan volt található. Igen változó faj.

Argynnis Hecate Esp. Jul. második felében elég ritka. D o m b a y jun. 4—20. közt fogta.

Argynnis Daphne Schiff. D o m b a y május elejétől végéig figyelte meg.

Argynnis Latonia L. Gyakori, jun. 18-án még az első nemzedék repül, jul. 4-től szept. elejéig a második, többnyire nagy példányok.

Argynnis Aglaja L. Jun 25-től jul. 19-ig figyeltem meg.

Argynnis Niobe ab. *Eris* Meig. D o m b a y egész júniusban fogta.

Argynnis Adippe L. Nem gyakori. D o m b a y jun. 1—20-ig látta, én jun. végétől jul. közepéig fogtam: a var. *Cleodoxa* O. ugyanakkor. de gyéren repült.

Argynnis Paphia L. Jun. második és jul. első felében nem nagyon gyakori.

Melanargia Galatea L. Jun. közepétől jul. végéig erdei tisztásokon közönséges; az ab. *leucomelas* Esp. D o m b a y szerint jun. 20—jul. 10-ig repül, én ritkán láttam.

Satyrus Circe F. Jun. végétől aug. elejéig helyenkint, p. o. a Naszályon gyakori erdőszéleken a fák derekán ülve és könnyen fogható, daczára fonákja védőszínének.

Satyrus Hermione L. Ugyanakkor és ugyanúgy mint az előbbi.

Satyrus Semele L. Ugyanakkor és ugyanúgy, mint az előbbi kettő, de jóval ritkább.

Satyrus Arethusa Esp. Egész augusztusban gyakori, kivált oly helyeken, a hol magas a fű.

Satyrus Dryas Sc. Jul. 22-től aug. végéig igen gyakori bokros helyeken, közte nem ritka a var. *sibirica* Stgr., melynek alsó szárnya alul egyszínű.

Pararge Egeria var. *egerides* Stgr. Az első nemzedék máj. közepén már kopott; a második nemzedék jul. közepétől aug. elejéig nem gyakori.

Pararge Megaera L. Jul. közepén gyéren volt található.

Pararge Maera L. Aug. első felében elég gyakori.

Aphantopus Hyperanthus L. Jun. 21-től jul. végéig közönséges.

Epinephele Jurtina L. Jun. közepétől jul. végéig közönséges; közte ritka a világosabb színű var. *hispulla* Hb. és az albinotikus ab. *semialba* Brd.

Epinephele Lycaon Rott. Jul. közepétől aug. elejéig elég ritka.

Coenonympha Iphie Schiff. Májusban s ismét jun. közepétől aug. végéig gyakori.

Coenonympha Arcania L. Májusban és jun. második felében szórványosan fordul elő.

Coenonympha pamphilus L. Májusban és jun. közepétől aug. végéig gyakori.

Erycinidae.

Nemeobius lucina L. A tavaszi nemzedék máj. közepén már kopott, a nyári jul. közepétől aug. elejéig repül, de nem gyakori.

Lycaenidae.

Thecla Spini Schiff. Jun. közepén többnyire már kopott.

Thecla W-album Kn. 1904. jul. 10-én került egy példány

Thecla Ilieis Esp. Jun. második felében és jul. elején nem ritka, de legnagyobb részt már kopott; az ab. *Cerri* Hb. ritka.

Thecla Acaciae F. Jun. második felében már kopottas.

Callophrys Rubi L. Májusban és június közepétől jul. közepéig igen gyakori Salvián, Melilotuson, gyalogbodzán.

Zephyrus Quercus L. Néhány éves vágásban, tölgyfa bokrokon igen gyakori jul. elejétől szept. elejéig, de ekkor már kopott, daczára annak még szept. 4-én figyeltem meg nászröpülését, vagyis még akkor is párosodott. A sárga foltú ab. *bellus* Geth. igen ritka.

Zephyrus Betulae L. Augusztusban, szept. elején ritka.

Chrysophanus Virgaureae L. Jun. végétől jul. közepéig elég gyéren repült.

Chrysophanus Thersamon Esp. Május közepén és jul. 22-től szept. elejéig úgy nedves réteken, mint dombon levő vágásban

igen gyakori különösen virágzó *Solidago virgaurea*n, este felé pedig fűszálakon; nem ritka közte a hosszúfarkú var. *Omphale* Klug.

Chrysophanus dispar var. *rutilus* Wernb. Az első nemzedéket D o m b a y május végén és jun. elején fogta; a jóval kisebb második nemzedék aug. első felében repült és főleg gyalogbodzán volt fogható.

Chrysophanus phlaeas L. Aug. közepétől szept. elejéig elég gyéren akadt; a sötétebb var. *Eleus* F. igen ritka.

Chrysophanus Dorilis Hufn. Május közepén és aug. első felében főleg virágzó *Solidagó*n nem ritka, többnyire a var. *subalpina* Spr. alakjában, melynek nősténye igen sötét színű.

Lycaena Argiades Pall. Gyakori, jun. végétől aug. elejéig repült a második nemzedék és aug. végén jelentkezett a harmadik is. Májusban és júliusban nem ritka az ab. *Coretas* O. és és a var. *Polysperchon* Bgst.

Lycaena Argus L. (*Aegon* Schiff.) májusban és jun. közepétől aug. elejéig minden nemű virágon s este fűszálakon igen gyakori.

Lycaena Argyrognomon Bgst. (*Argus* Esp.) májusban, jun. közepétől aug. elejéig és aug. végétől szept. elejéig főleg zsályán elég gyakori.

Lycaena Baton Bgst. Május és júliusban ritka.

Lycaena Astrarche Bgst. Májusban nem ritka; jul. végétől aug. közepéig repül a gen. aest. *Calida* Bell., melynek fonákja barnás.

Lycaena Icarus Rott. Májusban és jun. közepétől aug. közepéig mindennemű virágon, este fűszálakon közönséges; ritkább az ab. *icarinus* Scr. és igen ritka az ab. *arcuata* Weym. (máj. 29.).

Lycaena Hylas Esp. Csak egy példányt figyeltem meg aug. 11-én.

Lycaena Meleager Esp. Jul. elejétől aug. közepéig nem gyakori.

Lycaena bellargus Rott. Májusban és aug. közepétől szeptember elejéig nem gyakori.

Lycaena Corydon Poda. Jul. végétől szept. elejéig gyakori.

Lycaena Jolas O. Csak hernyóját találtam augusztusban.

Lycaena minima Fssl. Májusban és jul. elejétől aug. elejéig helyenkint kökénybokrok körül gyakori.

Lycaena Semiargus Rott. Május végén és jun. közepétől jul. közepéig főleg zsályán és Melilotuson igen gyakori; az ab. *caeca* Fuchs-nak egy példányát fogtam.

Lycaena Cyllarus Rott. Május végén és jun. közepétől jul. közepéig különösen zsályán igen gyakori.

Lycaena Arion L. Jun. közepétől jul. végéig szórványosan repült.

Cyaniris argiolus L. Májusban és jun. közepétől jul. közepéig gyalogbodzán, de gyéren található; a második nemzedék a gen. *aest. parvipuncta* Fuchs-hoz tartozott.

Hesperidae.

Heteropterus Morpheus Pall. Jun. végén igen ritka.

Adopaea lineola O. és *Thaumas* Hfn. Jun. közepétől jul. közepéig elég gyakori.

Adopaea Actaeon Rott. Csak aug. elején figyeltem meg, midőn már kopottas volt.

Augiades commis L. Aug. elejétől szept. elejéig elég gyakori, fonákja igen sötét színű, csaknem olyan mint az ab. *catena* Stgr.-é.

Augiades sylvanus Esp. Jun. végétől aug. elejéig gyakori.

Carcharodus Alceae Esp. Jun. végétől jul. közepéig elég ritka.

Carcharodus Altheae Hb. Ritka, jul. 3-án fogtam egy példányt.

Hesperia Carthami Hb. Jul. közepétől aug. közepéig gyakori.

Hesperia orbifer Hb. Egyetlen egy példányt fogtam jun. 18-án.

Hesperia Serratulae Rbr. Aug. első felében ritka.

Hesperia Alveus Hb. Ritka, jul. közepén repül.

Tanaos Tages L. Május közepén és jul. második felében nem gyakori.

Adatok a magyarországi apró-darazsak faunájához.

Irta *Biró Lajos*.

A *Chalcididae* családban külön alcsaládot képez a *Perilampinae* név alatt összefoglalt, egyöntetű alakokból álló csoport, hova mindössze 8 nem tartozik, melynek fajai elszórva élnek mind az öt világrészben. Felismerésüknél, már csak a magyar faunában előforduló alakokra is, a legnagyobb nehézségeket a *Perilampus*-nem okozta, mert az idők folytán számos, újnak tartott fajt írtak le minden kritika nélkül. Ezelőtt pár évvel, 1905-ben Dr. *Mayr Gusztáv* dolgozott ki egy kritikai átnézetet (*Bestimmungstabelle der europ. Perilampus-Arten. Verhandl. zool. bot. Ges. Wien, LV. 1905, pp. 562—569*), mely ez idő szerint a legmegbízhatóbb forrásnak tekinthető, mert szerzője birtokában van a legtöbb leírt fajnak a típusos példánya is.

Dr. *Mayr* a fenti dolgozatban megemlíti három fajt is, minden részletes megjelölése nélkül a termőhelynek. Faunánkra új adat nincsen közte, mert épen azokat említi, a melyeket a *Fauna Regni Hungariae*-ben *Močsáry Sándor* a 66-ik lapon, 43, 45 és 46. szám alatt felsorol.

A Nemzeti Múzeum gyűjteményében levő újabban gyűlt anyagot összesítve az én múlt évi gyűjtésemmel, a mihez most *Szépligeti Győző* tanár ajándékából szintén szép számú *Perilampus* került, Dr. *Mayr* fenti munkája után meghatároztam s a kétesebbeknek látszó példányokat a múlt hetekben Dr. *Mayr* gyűjteményével is összehasonlítottam. Az alábbi részletes jegyzék után nemcsak hazánk e nemű faunája látszik gazdagabbnak, hanem a fajok földrajzi elterjedéséről is jobban tájékozódhatunk.

Perilampini.

1. *Perilampus* Latr.

nitens Först. (*chlorinus* Först.) — Budapest (Svábhegy, Gellért-hegy, Hűvösvölgy; máj.—júl.) Budafok, Isaszeg, Pilis-Marót, Dunaörs, Deliblat, Vrđnik.

chrysonotus Först. — Szeged (Kuthy Dezső gyűjtése).

tristis Mayr — Budapest (Rákos, okt.; Sashegy, okt.; Hűvösvölgy, aug.—szept.), Novi (júl.), Cirkvenica (aug.).

- italicus*** F a b r. (*splendidus* Dalm. Moes.). — Budapest, Budafok, Isaszeg, Öszöd, Szeghalom, Nagyvárad, Beél, Lucski, Torna, Tasnád, (Szilágy-m.) Déva, Herkulesfürdő Orsova, Peér.
- auratus*** P a n z. — Szt.-Lőrincz-puszta, Sziget-Csép.
- violaceus*** F a b r. — Budapest (Rákos, ápr., Kincstári erdő, máj., Gellérthegy és Sashegy jún., Hűvösvölgy, máj.), Pócsmegyer (ápr.), Kalocsa (ápr.), Resicza, Djakovár.
- laevifrons*** D a l m. — Budapest (Rákos, jún., Gellérthegy és Zúgliget jún., Kincstári erdő júl., Rákospalota aug., Sashegy okt.); Budafok, Csepel, Nagytétény, Budaórs (aug.), Isaszeg, Peszér, Deliblat, Keszthely, Rozsnyó (aug.).
- (*cuprinus* F ö r s t)** — A magyar fauna-katalogusba tévedésből jutott, mert a F ö r s t e r-nél idézett helyen nem Transsylvania „Siebenbürgen“, hanem „Siebengebirge“ szó van. — Lehetséges, hogy majd hazánkban is feltaláljuk, de eddigi gyűjtésünk közt nem fordult elő.

2. *Chrysomalla* F ö r s t.

Roseri F ö r s t. — Budapest környékén Bartkó József találta meg e ritka faj második példányát. Az első darab, melyről F ö r s t e r a nemet és fajt leírta 1859-ben, még most is magányosan díszleleg Dr. M a y r gyűjteményében.

3. *Chrysolampus* S p i n.

auricollis F ö r s t — Szintén nagyon ritka, melyből tudomásom szerint kettő most a Dr. M a y r gyűjteményében van, a harmadik a bécsi császári múzeumban. Sz é p l i g e t i G y ő z ő ajándékából van két példányunk, egyik a Svábhegyről (1895. jún. 19), másik a Hűvösvölgyből (1897. máj. 30.)

A Walter-féle exhaustor.

Irta Dr. Kaufmann Ernő.

Az „exhaustor“ a latin exhaurio kimeritek, kiürítetek, kiszedek igéből származik. Valódi magyar értelme annyi volna, hogy meregető, mert a kimerítő kifejezés a magyarban mást jelent. De a meregető elnevezés ezen műszerre nem

helyes, mert a magyarban ez alatt valamely kanál formájú, minden esetre nyeles edény értetődik. Ha már a latin *exhaustor* kifejezést nem akarnánk használni, akkor ezen műszerre legjobban illenék a „felszívó“ elnevezés, mivel működése szíváson alapul.

A rovargyűjtők nagyon jól tudják, hogy a virágból, ernyőből, rostált anyagból, vagy a szabad földről, kivált gyepes fű közül, vagy éppen faodvakból, minő nehéz a rovarokat kiböngészni. A gyorsan futó vagy ugró coleopterák, hemipterák, orthopterák stb. az ujjakkal csak nehezen foghatók meg s ilyenkor a legtöbb esetben megsértetnek, nem egyszer basznavehetetlenné válnak.

Walter találmánya valóságos áldas a rovargyűjtőkre, de különösen a bogárgyűjtőkre s a rovarrosta feltalálása óta a legnevezetesebb vívmány a rovargyűjtés technikája terén, mert ezen készülékkel gyorsan, biztosan, úgyszólván teljes épségükben jutnak birtokunkba a rovarok, sőt oly zúgokból is kifoghatók, a hová különben csak csiptetőkkel jutnánk s a honnét csak sértett rovarokat kaphatnánk ki.

Az *exhaustor* működése szíváson alapszik. Ha egy csővel a levegőt felszívjuk, a cső előtt fekvő, a cső öblénél kisebb tárgy a levegő áramlata által elkapva a csőbe sodortatik. Így tehát egy rovar, mely a cső öblénél kisebb, a szívó légáramlattal a cső belsejébe jutva addig fog tovahaladni, míg valamely akadályba nem ütközik, vagy pedig a légáramlat meg nem szűnik.

Közönséges nyílt csövet rovargyűjtés céljából nem használhatunk, mert a rovarok a felszíváskor szánkba jutnának, a mi bizony kellemetlen dolog volna. Walter egy oly elmés szerkezetű *exhaustort* talált fel, melylyel igen gyors egymásutánban több rovar szívhatunk fel a fogóba a nélkül, hogy azok szánkig jutnának, vagy megsérülnének.

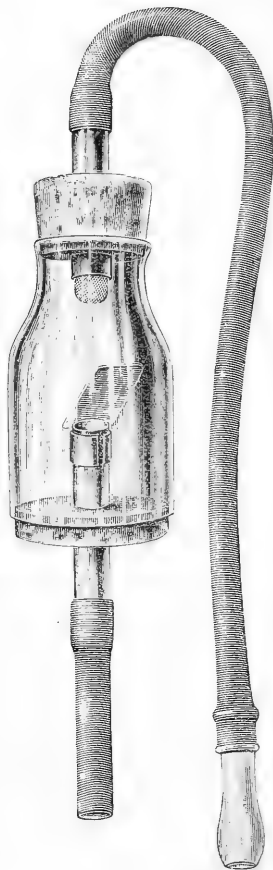
Az egész készülék egy nyílt fenekű üveg, melynek mindkét nyílása parafadugóval van elzárva. Az alsó dugó közepén egy üvegcső fut végig, melynek az üvegbe benyúló végére ruganyos fémgyűrűvel egy kis ferdén álló fedelecske van erősítve, mely a cső nyílása felett mintegy 5—6 milliméternyi távolságban foglal helyet. A felső dugón szintén egy darab üvegcső fut végig, melynek alsó, az üveg üregébe nyíló vége finom sodronyszövevettel van behúzza, hogy az esetleg oda kerülő rovarok még se juthassanak a szánkig, míg külső végére egy 20—25 cm. hosszú és másik végén szópókával ellátott gummicső van felhúzza. Az

alsó üvegcső végére még egy darabka gummicső is húzható, a mi azonban egészen fölösleges.

Nézzük most a műszer működését: Ha a felső gummicső szopókáját számba fogjuk s a levegőt azon felszívjuk, akkor az alsó cső külső nyílásán a levegő erős áramlattal hatol az üveg üregébe, a tulajdonképpeni fogókamrába, itt azonban a ferde fémfedelecskébe ütközve, nem haladhat egyenesen a felső cső felé, hanem előbb ferdén lecsapódik a kamara fenekére felé s ha most ezen légáramlat egy rovar rántott magával, úgy az a rovar sem haladhat egyenesen a felső cső felé, hanem szintén a kamara fenekére csapódik le. És a gyakorlatban ez tényleg így is van, mert 8—10 rovarnak egymás után történt gyors felszívása után, azok tényleg a kamara fenekén vannak. Most az exhaustor felső dugóját felnyitjuk s azt nyitott szájával lefelé fordítva, a szintén felnyitott cyanáliumos, vagy más gyűjtő üveg szájára helyezzük. A kamarába fogott rovarok legnagyobb része most önként dobja magát a gyűjtőüvegbe, míg a kamarában maradtak óvatos rázással könnyen a gyűjtőüvegbe terelhetők.

A mellékelt rajz különben az egész Walter-féle exhaustort igen jól tárja elénk a Winkler & Wagner bécsi cég (XVIII., Dittesgasse 11.) pedig igen olcsón szállítja.

Én már a múlt évben gyűjtöttem ezen eszközzel s mondhatom, hogy a vele elért eredmény felette meglepő volt. Nem is tudom magamnak elképzelni, hogy egy rovarász, kivált coleopterológus, ha egyszer dolgozott vele, többé nélkülözni bírná.

Magyarország szú-féléi.

Írta Csiki Ernő.

XII.

1. nem: **Hylastes** Erichson.

(*Tomicus* Bedel).

A fej rövid és széles ormánynya kihúzott. A csápok az ormány végén elhelyezettek és harántos mély barázdákba befekethetők, az ostor hét ízből áll, a bunkó rövid tojásforma és gyűrűzött. A szemek tojásformák, hosszúkások, elülső szélük ép. Az állon elül élecske van. Az előtor háta körülbelül olyan hosszú mint a milyen széles, hosszanti középvonala síma. A szárnyfedők tövükön egyenesen lemetszettek, szegélyük itt nem vagy gyengén kiemelkedő. A mellő az elülső csipők előtt mélyen benyomott, a mélyedést kétoldalt éles szegély határolja. A test alak hengeres, felül nem vagy gyengén szőrös, színe fekete vagy sötétbarna.

Az idetartozó fajok a túlevelűek gyökerét lakják, abban fejlődnek.

A fajok meghatározó kulcsa:

1. Az előtor háta olyan széles mint hosszú, vagy hosszabb, felül (a korongja is) pontozott, gyakran síma hosszanti középvonallal vagy bordával, elöl nem befűződött. —
1. alnem: **Hylastes** s. str. 2
- Az előtor háta sokkal szélesebb mint hosszú, előrefelé erősen keskenyedő, felül ránczolva pontozott, finom síma középpélel. — 2. alnem: **Hylurgops** Lec. 7
2. Nagyobb fajok, melyek legkevesebb 4 mm. hosszúak. A szárnyfedők hátul sárgán hamvasan szőrösek. 3
- Kisebb fajok, 3 mm.-nél nem nagyobbak. 4
3. Az ormány középső éle hosszú, hátsó részéig terjed. A szárnyfedők tövükön egyenesen lemetszettek. 1. ater.
- Az ormány középső éle rövid, csak a csúcs harántos bemélyedésére szorítkozik. A szárnyfedők tövükön öblösek.

2. **cunicularius.**

4. Az előtor háta másfélszer oly hosszú mint széles, felülete erőteljesen pontozott, a pontok hósszúkások helyenként ranczokká folynak össze. 3. **linearis.**
- Az előtor háta kissé vagy alig hosszabb mint széles, felül sűrűn pontozottak, a pontok kerekék. 5
5. A szárnyfedők pontsorai erőteljesek és mélyek, a közterek keskenyebbek mint a pontsorok, egész hosszáságukban egy sörtesorral fedettek. 4. **attenuatus.**
- A szárnyfedők pontsorai finomak, a közterek szélesebbek mint a pontsorok, elül két, hátul egy finom sörtesorral fedettek. 6
6. Az előtor háta hosszabb mint széles, oldalt gyengén kerekített az ormány tövén hosszanti rovátkák vannak. 5. **angustatus.**
- Az előtor háta olyan hosszú mint széles, oldalt erősen kerekített az ormány tövén hosszanti rovátkák nélkül. 6. **opacus.**
7. Nagyobb (4.5—5 mm.), az előtor háta sokkal keskenyebb mint a szárnyfedők, utóbbiak közterecskéin csak hátul van szemcse- és sörtesor. 7. **glabratus.**
- Kisebb (3 mm.), az előtor háta csak kissé keskenyebb mint a szárnyfedők, melyek közterein a szemcse- és sörtesor majdnem tövükig terjed. 8. **palliatus.**

A fajok leírása:

1. **Hylastes ater** Paykull (*chloropus* Duft., *pinicola* Bedel *piniperda* Fabr.)

Fénylő fekete, a csápók és a lábfej barnás-vörös. Az ormány csúcsán összenyomott és a homlokkal egyformán pontozott, közepén hosszanti élecskével.

Az előtor háta hosszúkás majdnem tojásforma és felül lapított, sűrűn és mélyen pontozott, oldalai majdnem párhuzamosak. A szárnyfedők több mint kétszer oly hosszúak mint szélesek, pontozatlan barázdások, a barázdák a csúcson mélyítettek, a varrat melletti barázda is kissé mélyebb mint a többi, a közterek szélesek, elül finoman pontozottak, hátul finoman szőrösek

és ránczoltak. A hátsó lábszárak belül a csúcson sűrűn szőrösök (ő) és az utolsó haslemezen is sárga szőrökkel fedett gödröske van. Hossza 4—4.5 mm.

Előfordul egész Európában és Szibériában. Magyarországon (Ujpest, Péczel, Kalocsa, Jádvolgy, Zircz, Nyitra, Trencsén, Tátrafüred, Turkul-hegy, Fajnavölgy, Szászrégen, Borszék, Gyeke, Lotriora-völgy, Retyezát). Boszniában (Cevljanovic, Vucjaluka) és Dalmáciában (Meleda) elterjedt.

Tápnövénye az erdei fenyő (*Pinus silvestris*), továbbá a fekete fenyő (*Pinus nigra*), a havasi fenyő (*P. cembra*) és a tengermelléki fenyő (*P. maritima*). Az időjárás szerint márczius vagy áprilisban rajzik és három hónap múlva az első és októberben a második nemzedéke kifejlődött, sőt egyes években egy harmadik nemzedék is előfordulhat. Az anyamenet függőleges, illetőleg rézsütös és többnyire a kéreg alatt, ritkán mélyebben halad, a lárvaemenetek szabálytalanok. Bogarunk a fiatalabb (4—12 éves) fák gyökerét támadja meg és nem ritkán tetemes károkat okoz

var. *brunneus* Erichs.

Szárnyfedői rövidebbek, nem egészen vagy alig kétszer oly hosszúak mint szélesek, erőteljesen pontozottak, a belső pontozott barázdák mélyebbek, a közterek keskenyebbek. Rozsdabarna vagy fekete, a csápok és a lábfejek rozsdavörösek.

Előfordul a törzsfajjal együttesen, de ritka, egyetlen hazai ismert termőhelye a Szeben-hegység.

Külömfélék.

A méh társadalma. Mióta Maeterlinck, a nagy belga költő, oly gyönyörű könyvet írt róluk, divatossá váltak a méhek. Legutóbb Gaston Bonnier olvasott föl a francia akadémia egyik ülésén rendkívül érdekes adatokat a méhek társas érzékéről, és a maga kísérleteiről számolt be. Ha — úgymond — az édes virágnedv helyett tiszta mézcseppet adunk a méhek útjába, a kolónia rögtön tudja, hogy másfajta czukros anyag a mostani. A titokzatos bizottság, mely a társaságot kormányozza — Maeterlinck könyvében a méhtörzs szellemének nevezi — úgy látszik, arra a gondolatra jut, hogy a munkások valami más, a királynét vesztett, elzüllő kaptárból hozták a mézet. Rögtön megadják a harc-

jelet s csakhamar nagy tömeg méh röpül a méz helyére, hogy megkeressék a kaptárt, mely mintegy a képzeletükben él. Érdekes Bonnier-nak még egy kísérlete. Ha a méhek közelébe czukor-darabot teszünk, rögtön tudják, hogy czukortartalmú az anyag. A rágójuk azonban nagyon is gyöngye, hogy letörjenek belőle. Ekkor így segítenek magukon: Nagy tömegben a legközelebbi víztartóhoz röpülnek, vizet hoznak s benedvesítik a czukrot, amíg folyós szirup nem lesz belőle. Ekkor fölszívják és elszállítják a kaptárba. Bonnier végül még annak a nézetének adott kifejezést, hogy az egyes méhnek nincs intelligenciája, de az egész méhtársadalomnak mindig helyes az ítélőképessége és ez egész minden helyzetben gyorsan és okosan cselekszik.

A szüzennemzésről. Legújabbán külön kötetben Dr. Kuckuck M. azt igyekszik kimutatni, hogy a mézelő méhnel nem fordul elő a szüzén nemzés, mint azt Siebold kísérletezései óta hitték, s ebből azt következteti, hogy a szüzén nemzés általában téves fogalom, mint művének már címe is fennen hirdeti (Es gibt keine Parthenogenesis). A méhekre nézve lehet igaza (nem vizsgáljuk), de hogy a lepkénél egyáltalában nem ritka a szüzén nemzés, azt még Kuckuck úr sem fogja tagadni, ha tüzetesebben foglalkozik ezzel a tárgygyal, művét egyébiránt bővebben fogja ismertetni egyik szakemberünk, aki számos kísérleteket végzett.

Staphylinidákat, még pedig *Aleocharina*-fajokat óhajt szerezni Dr. Fényes A. Californiában élő bogarász hazánkfia, elnevezett fajokból 12 név nélküli fajokból 24 példányt, a termőhely jelzésével. Esetleg adna cserében is ritka amerikai *Aleocharina*-fajokat. Ajánlatok (árral) czimére intézendők: Pasadena, California, U. St. of America.

Irodalom.

Reitter, Edm., Dichotomische Übersicht der blinden Silphiden-Gattungen. (Wiener Entom. Zeitg. XXVII. 1908, p. 103—118.)

A barlanglakó vak Silphidák utáni szorgos kutatás nap-nap után új nemek és fajok felfedezését eredményezte, úgy, hogy szerző nagyon háládatos muukát végzett, a mikor az összes eddig leírt nemek és alnemek jogosultságát tisztázta és azok

mieghatározására kulcsot állított össze. Ezek szerint elfogadott nemek a következők:

*1. Antroherpon Reitt.	*18. Drimeotus Mill.
2. Leptoderus Schm.	subg. Drimeotus s. str.
3. Astagobius Reitt.	subg. Fericeus Reitt.
*4. Spelaebates J. Müll.	19. Hexaurus Reitt.
*5. Parapropus Ganglb.	20. Oriotus Mill.
*6. Protobracharthron Reitt.	21. Ardecheus Reitt.
*7. Apholeuonus Reitt.	22. Diaprysius Ab.
*8. Haplotropidius J. Müll.	23. Troglodromus Dev.
subg. Spelaetes Apfb.	24. Isereus Reitt.
subg. Haplotropidius s. str.	25. Cytodromus Ab.
*9. Leonhardia Reitt.	26. Trocharanis Reitt.
*10. Leonhardella Reitt.	27. Antrocharis Ab.
subg. Victorella Reitt.	28. Troglomyces Ab.
subg. Leonhardella s. str.	subg. Troglocharinus Reitt.
*11. Spelaodromus Reitt.	subg. Troglomyces s. str.
*12. Pholeuon Hampe.	29. Perrinia Reitt.
subg. Apropeus Reitt.	30. Spelaechlamys Dieck.
subg. Pholeuon s. str.	*31. Bathyscia Schiödte.
subg. Parapholeuon Ganglb.	subg. Aphaobius Ab.
*13. Charonites Apfb.	subg. Bathyscina Reitt.
*14. Adelopidius Apfb.	subg. Mehadiella Csiki (<i>Fri-</i>
*15. Pholeuonopsis Apfb.	subg. <i>valdszky</i> Ganglb.)
(<i>Blattodromus</i> Reitt.)	subg. Sophrochaeta Reitt.
*16. Anillocharis Reitt.	subg. Bathysciella Jean.
*17. Silphanillus Reitt.	subg. Bathyscia s. str.

A felsorolt nemek közül a csillaggal jelöltek a Magyar Birodalom területén is előfordulnak.

*

Karny, H., Ergebnisse einer orthopterologischen Exkursion an den Neusiedler-See (Wiener Entom. Zeitg. XXVII., 1908. p. 92—98.)

Az orthopterologusok legfiatalabb és irodalmilag már is legtermékenyebbje a múlt évben a Fertő-tó környékére tett kirándulásáról számol be ebben a közleményében. A fajok közül a Dunántúli tájra újak: *Conocephalus nitidulus* (Boz és Bals között), *Gampsocleis glabra* (Védeny, Pátfalú, Mexikó*, Hidegség), *Platycleis affinis* (Védeny, Pátfalú, Bánfalú, Pomogy, Mexiko, Hidegség), *Pl. montana* (Védeny, Pátfalú), *Oedipoda coerulescens* var. *marginata* (Védeny, Pátfalú, Ilmic, *Sphingonotus coerulans* (Védeny, Pátfalú), *Aiolopus strepens* (Védenytől Bals-ig közönséges), *A. tergestinus* var. *pannonicus* (Védeny, Pátfalú, Ilmic, Bánfalú, Pomogy, Mexiko, Hidegség), *Chorthippus albomarginatus* var. *maxima* (Pátfalú Mexiko; Magyarországra új), *Omocestus nigromaculatus* (Mexiko, Hidegség). Végül *Pachytylus migratorius*-ról elmélkedik, mely fajt újabban a Fertő környékén nem sikerült gyűjtenie és melyet valószínűleg a csatornázás pusztított ki. Csiki Ernő.

*Község a Hanságban.

A rovarászat mint sport.¹⁾

Irta: *Dr. Horváth Géza.*

Napjainkban a sportolás korszakát éljük. A modern ember most mindenütt és mindenből sportot űz. Rohamosan elterjedtek és buzgó hivekre találtak a sport különféle nemei hazánkban is.

A dolog természetéből és a magyar temperamentumból folyik, hogy nálunk leginkább azok a sportok divatosak és népszerűek, a melyek lehetőleg sok zajjal, hűhóval, vetélkedéssel és hivalkodással vannak összekötve. Ellenben azok a sportok, melyeket csak csendes elvonultságban magunkba szállva és csupán a saját magunk gyönyörűségére szokás gyakorolni, azok már nem igen tudtak nálunk tért hódítani. Ilyenek péld. a horgászat, a növénygyűjtes vagy akár — rovarászat.

„A rovarászat? Hogyan? Hát spórt tárgyá lehet-e vajjon a rovargyűjtés is?” — fogja bizonyára nem egy olvasónk csodálkozva kérdezni. A legtöbben alkalmasint úgy vélekednek, hogy a rovarászat csak a bogarak és lepkék után való szaladgálásból áll és csak gyermekeknek való játék, de nem komoly embereknek való foglalkozás. Vagy legfeljebb azt hiszik hogy ha már felnőtt emberek adják reá a fejöket, akkor azok csak szorosabb értelemben vett szaktudósok lehetnek, a kik tudományos szempontból szakszerűen tanulmányozzák a rovarokat.

Pedig ez nem áll. A két szélsőség, a gyermekjáték és a tu-

¹⁾ Mutatvány „Az Állatvilág“ czimű folyóirat 1908. évfolyamának 2. számából.

dományos foglalkozás között van még egy széles középút, és ez az, a melyen a rovarászat mint sport foglal helyet.

Nyugat-Európában, a honnan a különféle sportok divatja hozzánk került, számos olyan felnőtt férfi, sőt nő is van, a ki nagy kedvvel foglalkozik rovargyűjtéssel. Teszi ezt a saját szórakozására és gyönyörűségére, a nélkül, hogy tudós számba akarna menni. Ámbár nem ritkán megesik, hogy ilyen egyszerű műkedvelő, ha különben van benne tehetség és hajlam, idővel egészen derék szakemberré nővi ki magát.

Átalánosan ismert és elfogadott igazság, hogy a test erősítésére s az életenergia fokozására a szabadban való mozgás szükséges. A nálunk divatos sportok közül aránylag még legjobban megfelel e czélnak a turistaság. De mennyivel élvezetesebbé és mulatságosabbá válik a turistaság, ha kirándulásainkon nemcsak a bejárt kilométerek számát, nemcsak a megmászott hegycsúcsok tengerszintfeletti magasságát tartjuk számon, hanem a minden lépten-nyomon utunkba akadó természeti tárgyakat, állatokat, növényeket, kőzeteket stb. is megfigyeljük. A pusztá megfigyelés azonban mulékony, emléke csak ideig-óráig marad meg; de állandóan megőrizhetjük és még évek múlva is újra felidézhetjük a kellemes emlékeket, ha a kirándulásaink alkalmával látott és megfigyelt tárgyakat — a mennyire tehetjük — magunkkal visszük, alkalmas módon konzerváljuk, egy szóval magunknak belőlük gyűjteményt csinálunk.

Azok között a természeti tárgyak között, a melyekkel a szabadban találkozunk, a legvonzóbbak és legérdekesebbek bizonyára az állatvilág képviselői. Az állati élet és csodás jelenségei mindenkor nagy mértékben lekötötték a gondolkozó ember érdeklődését. Nincs oly állatcsoport, mely a vele való foglalkozást meg ne érdemelné; mindamellett azt hiszem, hogy a műkedvelő a legtöbb élvezetet mégis csak a rovarászatban fogja feltalálhatni.

A rovarászat nem igényel sem sok költséget, sem sok előzetes szakismeretet

Valamennyi állatcsoport között a legszámosabbak a rovarok. Tartózkodásuk, életmódjuk, szokásaik oly változatosak, hogy a rovargyűjtő minduntalan új megfigyelésekre, új meglepetésekre lehet elkészülve. A különféle gyűjtési módok és fortélyok a szórakozásnak kiapadhatatlan forrásai, melyekből mindig több és több élvezetet meríthet. Kora tavasztól késő őszig szabadon va-

dászhat erdön-mezőn (még vadászjegyet sem kell váltania) és biztos lehet benne, hogy soha sem fog üres kézzel hazatérni.

Ha ideje, egészsége vagy kora a fárasztó turákat nem engedik meg, akkor kisebb kirándulásokkal is beérheti. A kisebb kirándulások is mindig élvezetesek és érdekesek; érdekesek még akkor is, ha a gyűjtő ugyanazon a vidéken egy és ugyanazt a helyet kisebb-nagyobb időközökben ismételve keresi fel. Mert egy-egy helynek a rovarvilága az évszakok előhaladtával úgyszólván hétről-hétre folyvást változik; némely fajok eltűnnek és mások jelennek meg helyettük az élet szinpadán.

Sőt még akkor sem csappanhat meg a rovarász érdeklődése ha éveken keresztül csak bizonyos kisebb területre, péld. csak egy-két község határára volna kénytelen szorítkozni és jóformán mindig csak ugyanazokon a helyeken kellene vadásznia. Még ennek is megvan a maga élvezetes oldala. Ha a gyűjtő jól ismeri már vadászterületének minden zegét-zúgát, akkor mindig tudja, hogy hol és mikor találhat meg bizonyos rovarfajokat akkor minden kiránduláson mindenütt régi ismerőseivel találkozik és évről-évre élvezzi a viszontlátás örömeit.

A mi rovarvilágunk egyébiránt oly gazdag, mondhatnám majdnem kimeríthetetlen, hogy alig van oly rovarászati kirándulás, a melyen a szemes és ügyes gyűjtő legalább egy-két, addig ott még nem észlelt fajt ne ejtene zsákmányul.

És mekkora örömet okoz aztán valami új vagy ritka rovarnak a megtalálása! A kinek még nem volt benne része, az nem is igen fogja ezt megérteni. Némi fogalmat adhatnak azonban talán róla egy szellemes francia rovarász. Charles Nodier következő szavai; „Kéjes gyönyörűségtől reszketek még most is, ha eszembe jut az a jelent, a mikor életemben az első aranyos futrinkát (*Carabus auronitens*) megpillantottam, a mely egy vén tölgyfa kidőlt törzsének nyirkos árnyékákan volt meghúzódva és úgy tündökölt ott, mintha a Nagy-Mogul boglárjából kiesett kərbunkuluskő lett volna. Jól emlékszem, hogy egy pillanatra egészen meg voltam bűvölve ragyogásától és kezem úgy reszketett a felindulástól, hogy többször kellett felé nyulnom, a míg végre valósággal megfogtam. Milyen boldogok a gyermekek, és milyen sajnálatraméltóak a felnőttek, ha nem maradt elég bölcseségük arra, hogy ismét gyermekeké tudjanak válni!”

De magával a gyűjtéssel még nincsenek kimerítve a rovarászat örömei. A hazahozott zsákmány kikészítése preparálása

ismét új szórakozást nyújt. A ki pedig lepkészettel foglalkozik, annak a gyűjtött hernyók felnevelése, etetése és gondozása szolgál kellemes időtöltésül. Sőt még a hideg téli hónapokban is, a mikor mindent hó és jég borít s a természet téli álmát aluszsza, folyvást foglalkozhatik és szórakozhatik a rovarász. A meleg szobában előveszi gyűjteményét; rendezgeti, meghatározza és helyére beosztja az egész éven át szerzett zsákmányt, miközben minden egyes rovar visszaidézi emlékébe a szabadban töltött vidám órákat.

A rovarászat oly egészséges sport, mely a testet és lelket egyaránt felüdíti. Kellemesen szórakoztat, megóv az unalom ellen, felvidítja a kedélyt és megvigasztal bánatunkban. Tudok nem egy esetet, hogy olyanok, a kiket az életben a sors súlyosan meglátogatott, egyedül csak a rovarászatban találtak enyhülést és vigasztalást.

A ki egyszer a rovarászatot megkedvelte, az többé nem igen hagyja abba, hanem életfogytaig hive marad. Egyik legjellemzőbb hazai rovarásznunk, az 1870-ben 72 éves korában elhunyt Frivaldszky Imrének életrajzában olvassuk a következő jellemző sorokat: „Midőn a legtöbb emberekben a szenvedélyek előbbre haladt korban lassan elnémulnak, *Frivaldszky Imre* azon szenvedélye, melylyel ő a természet és a természeteti tárgyak iránt viseltetet, élete fogytaig ugyanazon erőben megmaradt és ugyanazon élvezetet nyújtotta, mint ifjú korában. Egyik korán elhunyt veje, *Bárczy Károly*, előttem e szavakat mondta ipjáról, *Frivaldszky Imréről*: Nem ismerek szerencsésebb embert az ipamnál ő még most is ugyanazon szenvedélylyel fürkészk és buvárkodik, ugyan azon szeretettel viseltetik a természet kedvencz tárgya iránt, mint azt csak egy 24 éves fiatal ember teheti“. (Dr Nendtvich Károly: *Frivaldszky Imre* életrajza. Pest, 1872.)

Melegen óhajtom, hogy a rovarászat, mint sport, hazánkban minél több kedvelőre találjon. Talán akad olvasóink között is egyik-másik, a ki kedvet fog hozzá kapni. Előre biztosíthatom, hogy nem fogja megbánni és hogy a legrövidebb idő alatt meg fog győződni róla, hogy milyen igaz a francia rovaratani társulatnak ismeretes jelmondata: *Natura maxime marinda in minimis*.

Kecskemét környékének szitakötő-faunája.

Irta *Bodócs István.*

Különös jelenség, hogy a törzsökös magyarság gyűjtőmenczéjének, a nagy magyar Alföldnek természeti viszonyai mily kevésbé ismeretesek az ország egyéb vidékeihez képest. Pedig az Alföld rovarvilága sokkal érdekesebb és változatosabb, mintsem az első pillanatra gondolni lehetne, s kutatása igazán megérdemli a fáradságot. No de reméljük, hogy a „Földrajzi Társaság“ kecskeméti vándorgyűlése az Alföld tüzetesebb kutatásának felviradó hajnalát jelenti.

Ami magát Petőfinek „hírös város“-át, a Duna-Tisza-köz emez ősi metropolisát illeti, itt ebben a tekintetben még elég jól állanak a viszonyok, mert itt egy Biró Lajos és egy Hollós László névvel találkozunk, kik Kecskemét környékének állat-, illetve növényvilágát a millenium alkalmával kiadott monographiában megismertették a világgal

Azóta azonban a rovarvilág rendszeres kutatásával senki sem foglalkozott. Szakember nem igen jár ezen a tájon, a kecskeméti illetékesek pedig elsősorban inkább szőlősgazdák. Pedig a város óriási, 200.000 holdnyi határterületén nagyon hálás dolog lenne, a kutatás, mert hiszen a lepkék, reczés- és álreczésszárnyúak rendje még mindig „terra incognita“.

A következőkben Kecskemét szitakötő-faunáját kívánom ismertetni, illetve a faunához adatokat nyújtani. A rendszeres kutatással tudtommal még senki sem foglalkozott, mindössze Biró Lajosnak köszönünk néhány adatot Kohaut monographiájában. Ismertetésemhez 4 évi gyűjtés szolgál alapul, melynek folyamán öcséimmel majdnem az egész határterületet átkutattam Nagy-Kőröstől Félégyházig s a Tisza partjától Fülöpszállásig.

Gyűjtésem eredménnyé 27 faj, köztük a *Lestes macrostigma*, mely a faunakatalógus szerint „ritka“ faj s mindössze két helyről (Budapest és Nagyszében) ismeretes az egész országban, holott Kecskeméten a „Szék-tó“ körül százával található. Ez is mutatja, hogy az úgynevezett „ritka“ fajok száma a faunaterületek tüzetes átkutatásával nagyon meg fog csappanni.

A fauna általános képét a következőkben adom:

Amikor a tavaszi fuvalom nyomán susogni kezd a megbar-

nult nádas, megjelenik gyöngéd termetével az áttelelt *Sympyena fusca*. Ez a tavasz hirnöke a szitakötők között, de mire virágerdőbe borul a „hirős várost“ környező 8.000 holdnyi gyümölcsös, már eltűnik s helyette megjelenik a boglárkától himes rétek felett csapongó *Libellula depressa*, mely a *quadrinaculata*-val együtt egészen a kánikuláig kitart s kiaszott vén példányokban egyes nőtényei még augusztusban is található.

Ezek nem távoznak oly messze a vizektől, mint pl. a *Diplax*- és *Lestes*-félék, s azért inkább a határterület nyugati részében található.

Később megjelenik a *Libella cancellata* és *brunnea*, mégpedig a *Sympyena fusca* fiatal ivadékával egyidőben június végén.

Ezentul a *Diplax*-ok uralma kezdődik. Bármerre járunk is az „arany kalászkóttól ékes rónaság“-on, a pusztai legelők, rétek a várost környező „szőlőhegy“-ek között, a forró nyári napsugárban messziről ragyognak a *Diplax*-ok szárnyai.

Egyes fajaik nem egyszerre jelennek meg. Időrendben első a *sanguinea* július második felében. Azután jön a *vulgata* aug. elején, a *meridionalis* aug. közepén s a *striolata* aug. végén.

Ezekkel egyidőben a *Lestes barbara* adja a táj képét. Ez a környék legközönségesebb szitakötője, mely egész nyáron mindig és mindenütt található.

A vizek körül élénkül a fauna. A nedves rétek fölött egész légió *Myeronympha* röpköd, nagyobb tavak körül pedig ragyogó *Calopteryx*-ek úsznak különös lassú repüléssel a forró nyári levegőben.

A Tisza melletti vizéknél, s a szikrai nádas tündérrózsái fölött vadul czikázik az *Aeschna affinis* és a *mixta*, lesve a nád közt meglapuló nőtényeket. Órákon keresztül keringenek ugyanazon hely körül anélkül, hogy kifáradnának.

A Tisza partján találjuk a fehértestű *Platycnemis*-t, a Szerkezéstónál pedig a környék legnagyobb, de egyúttal legritkább szitakötőjét, az *Anax Parthenope*-t.

Ha ezekhez hozzá számítjuk a kevésbé gyakori *Agrionokat* és az *Erythromma najas*-t, a fauna általános képét ki is meritettük.

A következőkben adom a gyűjtött fajok jegyzékét a faunakatalogus sorrendjét véve alapul.

I. Fam. **Libellulidae.**

Leucorhinia pectoralis Charp. Nem gyakori. Tavasszal repül.

Sympetrum flaveolum Linn. Ez a genus legkevésbé gyakori faja; *vulgatum* Linn., *striolatum* Charp., *meridionale* Selys és *sanguineum* Müll. mindenütt közönséges fajok aug.—szept.

Libellula quadrimaculatum Linn. a határterület nyugati felében gyakoribb. Ugyanígy az:

Orthetrum brunneum Fonse. és *cancellatum* Linn.

II. Fam. **Aeshnidae.**

Gomphus flavipes Charp. A szikrai nádasban, Alpár körül. Nem gyakori.

Anax Parthenope Selys. Bugacz, Szekerczéstó. Nem gyakori.

Aeschna colubercula Harr. Szikra, Mükert, a következővel: *affinis* Lind. Nagyobb vizeknél. Meglehetősen gyakori.

Calopteryx splendens Harr. és *virgo* L. Nagyobb vizek mellett

Platynemis pennipes Pall. Szikrai nádas, Tiszai töltésnél gyakori.

Micronympha punilio Charp. és *elegans* Lind. Vizek körül nagyon közönséges.

Enallagma cyathigerum Charp. Gyakori a következővel.

Coenagrion pulchellum Lind.

Erythromma najas Hans Mükert. Kevésbé gyakori.

Lestes macrostigma Eversm. Kohaut szerint az egész országban ritka. A Széktó körül azonban nagy mennyiségben található.

Dryas Kirby a következővel: *virens* Charp. kevésbé gyakori; *barbarus* Fabr. Mindenütt közönséges.

Sympyca fusca. Lind. Közönséges

A fajok száma 27 tehát a hazai szitakötőféleknek majdnem fele megtalálható a „hírös város“ térségi síkságain. Ezzel azonban Kecskemét szitakötő faunája még nincs teljesen kimerítve s remélhetjük, hogy a tüzetesebb kutatás folyamán még előkerül néhány alföldi faj.

Végül hálás köszönettel kell megemlékeznem Mocsáry Sándor nemz. múzeumi igazgató-őr urról, ki a gyűjtött fajok egy részét revidiálni sziveskedett s így további kutatásomat nagyban megkönnyítette.

Magyarország pillangói.

Irta: A. Aigner Lajos.

XXVI.

4. nem. **Pararge**.¹⁾

Nagyobb pillangók, szárnyuk többé-kevésbé sötét-barna, világosabb szalagokkal és szemekkel díszített; az alsó szárny szegélye kissé hullámos. A szem szőrös; a csáp bunkója többnyire hirtelen megvastagadott; a tapogató keskeny, végső íze rövid; az első lábak igen vékonyak, a nőstényé erősebb. A *hernyó* orsóalakú, rövid gyér szőrzettel borított, zöldszínű. A báb fejfelé lefelé függ. A 14 palearktikus faj közül 7 hazánkban is honos.

1. A felső szárny csúcán egy szem, olykor még 1—2 apró szem áll... .. 2
A felső szárny szegélyén 5, az alsó szárnyon 3—6 szem áll 7
2. Az alsó szárny szemei alul egyszerűek vagy pontalakúak 3
Az alsó szárny szemei alul kettős sárga keretűek 5
3. Alul az alsó szárnyon 4—5 sárgás pont áll fekete árnyékban; az alapszín zöldes-sárga. A felület barna, vörös-sárga foltokkal ékesített *Egeria* L.
Alul az alsó szárnyon egy sor szem áll, a felső szárny csúcán levő igen apró 4
4. Alul az alsó szárny zugán egyszerű szem áll. A felület szürkésbarna; a felső szárnyon nagy vöröses-sárga folt és csúcán egy szem áll; az alsó szárnyon 1—2 pont van
Clymene Esp.
Alul az alsó szárny zugán kettős pupillájú szem áll. A felület szürkés-barna; a felső szárny közepén nagy vöröses-sárga folt, csúcán apró szem áll; a nőstényen az elülső szegélyen s az altesten néhány fehéres-sárga folt, az alsó szárnyon 3 szem mutatkozik *Roxelana* Cr.
5. A felület rozsdavörös, csipkés barna harántos sávokkal, melyek a nőstényen keskenyebbek; a felső szárny csúcán pupillás szem áll; az alsó szárnyon a szegély előtt rozsdavörös szalagban 4—6 szem van. *Megaera* L.
A felület szürkés-barna, rózsaszínű szallaggal vagy foltokkal 6
6. Az alsó szárny közepén gyöngye csipkés vonal; a felső

¹⁾ para: mellette és Arge (Melauargia) genusnévből alkotott név vagyis ama genushoz közelálló.

szárny szalagja igen megfogyott; a szemek keskeny keretűek. Alul a felső szárny a belső szegélyen kevésbé vöröses-barna; egyébként igen hasonló a *Maera*-hoz, de kisebb és sötétebb színezésű. *Hiera* F.

Az alsó szárnyon nincsen csipkés vonal; a felső szárny szalagja jól kifejtett; a szemek széles keretűek. Alul a felső szárny a belső szegélyen igen szélesen vöröses-barna *Maera* L.

7. A felület barna, egy sor vak szemmel, melyek halvány-sárga keretben állnak s alul pupillások. *Achine* Sc.

34. *Pararge Egeria* L.¹⁾

Linné, Systema Naturae. Ed. X. p. 473. (1758); Barrett, The Lepid. of the British Islands. I. tab. 31. (1892); Meone Esper Die europ. Schmetterl. in Abbild III. tab 95. fig. (1789).

A szárnyak barnak, vöröses-sárga foltokkal; a felső szárny csúcsán pupillás szem áll. Alul az alsó szárny zöldes-sárga, a szegély felé ibolyás szürke, sötét árnyékban 4—5 fehéres ponttal van. Kifeszítve 35—42 cm.

Hazánknak csak délebb tájain, Fiuménál és Dalmáciában fordul elő; a világosabb színezésű *var. egerides* L.²⁾ azonban országszerte található, helyenkint ritka, de általában gyakori. 2 ivadékban, (ápr. közepétől jun. elejéig és jul elejétől aug. közepéig) nagy példányokban (kifeszítve 38—43 cm.) főleg árnyékos erdei-utakon röpül.

A sárgás foltok gyakran kisebbek az inkább barnás-sárga törzsfajénál. Budapesten olykor igen nagy, egészen fehéres pettyeket. Hunyad-megyében pedig még valamivel nagyobb, inkább csontszínű foltokat visel.

A két alak közti átmenetet képezi a *var. vulgaris* Z. melyet Fiume környékén figyeltek meg.

Petéje csaknem gömbalakú, fehéres. *Hernyója* halvány zöld, hátán 2 fehér vonal által szegélyezett sötét-zöld sáv, oldalt fehéres-sárga kettős vonal fut le, 29—30 cm. hosszú; májusig és júliusban *Triticum repens* (taraczkbúza) él. *Bábja* világosabb vagy sötétebb zöld vagy barnás, fehérszegélyű szárny hüvelyekkel; kitelel.

1) Olasz nimfa.

2) Az egeriához hasonló.

Előfordul az összes szomszéd országokban ; A.-Ausztria IV—VI, VIII—IX, F.-Ausztria IV—V. VII—VIII, Karinthia V—VIII, Morva- és Csehország, Szilézia és Galiczia IV—V, VII, Bukovina IV—VI, VII—VIII, Románia V—X.

Elterjedési köre: Finnországtól Tunisig 61—35d és a Kanári-szigetektől Ferganáig 1—82°

35. *Pararge Clymene* Esp.¹⁾

Esper. Die europ. Schmetterl. in Abbild. II. tab. 85. fig. 1—3 (1783).

A szárnyak szürkés-barnák ; a felső szárny közepén vöröses-sárga nagy folt terül el és csúcsán pedig sárgakeretű apró szem ; az alsó szárny szegélyén 1—2 szem áll (a nőtényen sárga keretűek). Alul a felső szárny vöröses-sárga, sötét szegélylyel ; az alsó szárny szürke, zugán egyszerű szemfolt van ; a szegélyen levő sárgakeretű szemek aprók és többnyire pupilátlanok. Kifejtve 44—58 cm.

Hazánkban Orsován az Allion-hegységben és Herkulesfürdön a Domogleden fordul elő 1100 m, magasságban. Mind a két helyen igen szűk területre szorítkozik és többnyire sűrű erdőben röpködve, szerfölött nehezen fogható. Egyik gyűjtő p. o. azt írja : „Ha már a *Roxelana* nehezen fogható, a *Clymene* még tízszer oly nehezen keríthető meg“. Erdélyben is fogtak már, de a termőhely ismeretlen. Nálunk éri el nyugati irányban elterjedésének végső határát.

Hernyója zöld, hátán és oldalán sárga sávok futnak le, feje kihegyezett ; füvekén él.

Előfordul a szomszédországok közül Romániában is.

Elterjedési köre: Saratowtól Kis-Ázsiáig 52—40° és Mehádiától Sareptaig 40—65°.

36. *Pararge Roxelana* Cr.²⁾

Craner, Papillons exotiques tab. 161. fig. C F. (1782).

A szárnyak szürkés-barnák ; felső szárnya közepén vöröses-sárga nagy folt, csúcsán pedig apró szem van ; az alsó szárny szegélyén 3 sárgakeretű szem áll. A nőtény felső szárnyán az

¹⁾ Prometheus anyja.

²⁾ II. Szolimán szultán kedvese.

elülső szegélyen egy, és a csúcsán két apróbb sárgás-fehér folt mutatkozik; erei és szegélyei sötét-barnák, a vöröses-sárga nagy folt jóval terjedelmesebb. Alul a felső szárny vöröses-sárga, szegélyei barnák, a csúcsán levő szem sárga keretű; alsó szárnya szürkés-barna, közepén két csipkés csik fut le; szegélye előtt 2 apró és 5 nagy szem sorakozik, melyek közül a zúgon álló kettős pupillájú. Kifeszítve 50—60 cm.

Hazánkban csak Mehádiánál és Orsovánál fordul elő (június közepétől július közepéig.) Az Allion hegyen, Orsovánál, sűrű bokros erdőben röpül, Herkulesfürdőnél rendszerint igen magasan száll a fák körül, de gyakran lejön az erdei utakra és a fák derekán ül. Altalában nagyon nehezen fogható tiszta példány.

Hernyója ismeretlen Magyarországon éri el északi és nyugati irányban elterjedésének határát.

Előfordul a szomszédországok közül Romániában VI.

Elterjedési köre: Mehádiától Cyprusig $36-35^{\circ}$ és Mehádiától Amáziáig $40-55^{\circ}$.

37. *Pararge Megaera* L.¹⁾

Lin né. System. Naturae. Ed. XII. p. 771. (1767); Esper. Die europ. Schmetterl. in Abbild. tab. 6 fig. 3, tab. 68. fig. 4. *Xphia* Boisduval, J. L. L. hist. des Lépid. I. tab. 44. fig. 6 (1832).

A szárnyak rozsdás-vörösek, csipkés barna harántos sávokkal, melyek a nőstényen keskenyebbek; a felső szárny csúcsán pupillás szem van, az alsó szárny töve fekete, szegélye előtt rozsdás-vörös szalagban 4—6 szem áll. Alul a felső szárny világosabb, a szem sárga keretű, az alsó szárny barnás-szürke, csipkés sötét harántos csikokkal és kettős keretű 6 szemmel. Kifeszítve 38—58 cm.

Hazánkban országszerte gyakori 2, sőt helyenkint 3 ivadékból is, (Budapesten apr. közepétől jún. elejéig, júl. elejétől aug. végéig és szept. közepétől okt. végéig.) A lepke szívesen sziklán, falakon és fakerítésen ülni és késő estig röpül.

A *var. Lyssa* B.,²⁾ melynek alsó szárnya alul világosabb, csak déli tájakon, Fiume, Novi, Portoré, Raduc környékén és Dalmáciában fordul elő; a világosabb rajzú kisebb, *var. Tigelius*

1) A bosszúálló istennők egyike.

2) *Lyssa* a veszettség.

Bon¹⁾ csak Fiuménél; valamint a *var. Alberti* Alb., második szemmel a 4. sejtben csupán Budapesten került megfigyelés alá.

Petéje hosszúkás, fehéres. *Hernyója* tenger színű, hátán fehér szegélyű sötét sáv, oldalt fehér sáv; júniusban és augusztusban *Triticum repens* (tarackbúza), *Festuca* (csúkesz) és egyéb fűnemeken él. *Bábja* szürkés vagy fehéres, hátán tompa kiemelkedéssel,

Előfordul az összes szomszédországokban. A.-Auszttria VI, VIII—IX, F.-Auszttria VI, VIII, Karinthia V—X, Morvaország VI, VIII, Szilézia V, VII, IX., Galiczia V—VI, VIII, Bukovina és Románia V—VI, VII—IX.

Elterjedési köre: Christiniától Algirig 60—30° és Spanyolországtól a Kaukázusig 10—60°.

58. *Pararge Hiera* F²⁾

Fabricius, Genera Insectorum s. 262 (1777); Hübner Samml. europ. Schmetterl. fig. 176.

A szárnyak sötét szürkés-barnák; a felső szárnyon keskeny rövid rozsdavörös szalag van, mely az apexen levő szem körül befelé csipkés körvonalú; az alsó szárny közepén gyöngöcsipkés vonal jelentkezik; a szegélyen keskeny rozsdás-barna keretben 3 nagy és 2 kisebb szem áll. Alul a felső szárny belső szegélye kevésbé vöröses-barna. Egyébként igen hasonló a *P. Maera*-hoz, de kisebb és sötétebb színezésű. Kifeszítve 37—43 cm.

Hazánkban főleg a hegyi vidékeken, de Budapesten is, többnyire két ivadékban (május elejétől június elejéig és július első felében) fordul elő. Erdei réteken, bokros helyeken szeret röpködni s a fák lombján ülni.

Hernyója zöld, hátán finom sötétebb sáv fut le; májusig és júliusban *Festucán* (csenkesz) él.

Előfordul a következő szomszédországokban: A.-Auszttria VIII., Karinthia V—VI, Istria V—VII, Galiczia, Románia, Szerbia.

Elterjedési köre: Lapphontól Kis-Ázsiáig 60—90° és Svájcztól Szibériáig 25—100°.

¹⁾ Caesar kegyencze.

²⁾ Alberti a fölfedező.

³⁾ A szent.

39. *Pararge Maera* L.¹⁾

Linné, System. Naturae, Ed. x. p. 437(1758); Esper. Die europ. Schmetterl. in Abbild. 1. tab. 6. fig. 2 tab. 68. fig. 3; Duponchel, Hist. natur. des Lépid. 1. tab. 46, fig. 1—2 (1832)

A szárnyak sötét szürkés-barnák; a nőtény felső szárnya széles, hosszú, rozsdás-vörös szalagban az apexen szem van, mely gyakran kettős pupillájú és mely fölött olykor még egy apró szem is jelen van. A hímnél ez a szalag gyakran nagyon homályos. Az alsó szárnyon rozsdás vörös keretben 3—4 szem áll. Alul a felső szárny rozsdás-vörös, szélei szürkék; az alsó szárny vöröses-szürke, szegélyén barna és rajta sárgakeretű 7 pupillás szem áll; valamivel sötétebb tőterén 2 csipkés harántos csik húzódik végig.

Hazánkban országszerte található; helyenkint ritkább, általában azonban gyakori két ivadékbán, (május elejétől június végéig és július végétől aug. közepéig) hegyi rteken s erdőszélen. A budapesti példányok rendszerint nagyok. Kifeszítve 42—51 mm.

Az apikális szemfolt ritkán két pupillás, a fölötte levő apró szem gyakran hiányzik.

A világosabb színezésű *var. Adrasta* Hb.¹⁾ Peszéren, Gölniczbányán Pújon, Fogarason, Fiuménél és Dalmáciában lett eddig megfigyelve.

Egyik fogarasi gyönyörű nagy ♂-nél (51 mm.) a rendkívül nagy, két pupillás apikális szemén kívül, a 3. sejtben is jelentkezik szép pupillás szem. Az alsó szárnyon a 2. és 3. sejtben nagy szem áll, a 4. sejtben kisebb, az 1. és 6. sejtben egy-egy apró s az utóbbi mellett a szegély fele még egy igen apró pupillás szem mutatkozik, mely szintűgy mint a többi, alul is érvényre jut.

Hernyója világos-zöld, hátán fehérszélű sötét sáv, oldalt fehéres-szürke sáv fut le, 30 m.m. hosszú; májusig és júliusban *Poa annua* (perje), *Glyceria fluitans* (mézpázsit), *Hordeum murinum* (egér árpa), *Festuca* (csenkesz) és egyéb fűnemeken él. *Bábja* halvány sárgás-zöld, a nőtényé sötét-zöld, olykor fekete; feje kéthegyű, háta élesen kiemelkedett.

Előfordul az összes szomszédországokban: A.-Ausztria VI—VIII, F.-Ausztria VII, Karinthia V, VII—VIII, Morvaország

¹⁾ Görög női név.

¹⁾ A meg nem menekülhető.

V—VI, VIII, Szilézia V, VII, Bukovina V—VI, VII—VIII, Románia VI—VIII.

Elterjedési köre: Lapphontól közép Olaszorszáig 68—35° és Spanyolországtól az Altájig 10—110°.

40. Pararge Achine Sc.¹⁾

Scopoli, Entomologia Carniolica p. 156 (1763);

Dejanira Linné, Museum L. Ulricae p. 282 (1764);

Esper, Die europ. Schmetterl. in Abbild I. tab. 9. fig. 2. (1777.)

A szárnyak sötét szürkés-barnák; a szárny szegélye előtt 5, az alsóé előtt 3—6 halvány sárgakeretű fekete szem sorakozik. Alul az alsó szárny világos szürkés barna, közepén túl fehéres harántos szalag fut le; a szemek többnyire fehér pupillások, sárga és barnás keretűek.

Hazánk hegyes-dombos vidékein, valamint homokos területein nem ritka, helyenkint gyakori. Junius elejétől augusztus elejéig főleg árnyékos erdei utakon tartózkodik s az erdőszéleken a hímek körülropkodik a tölgyfákat, melyek lombjain szokott a sokkal ritkább nőstény ülni. Hazai példányaink a 45—50 mmt ütik meg.

Hernyója halvány zöld, hátán egy sötét, oldalt két fehér vonal fut le, 30—35 mm. hosszú, április—májusban *Poa annua* (perje), *Carex glauca* (sás), *Triticum caninum* (eb-búza) és egyéb fűnemeken él.

Bábja zömök, zöld, oldalt két fehér sávval.

Előfordul a következő szomszédországokban. A. Ausztria, Karinthia és Szilézia VI—VII, Cseh- és Morvaország, VI, Krajna, Galiczia, Bukovina és Románia VII—VIII.

Elterjedési köre: Svédország—Krajnáig 60—45, Páris—Korea 20—160°.

Cyprusi útam.

Irta Bordan István.

III.

Május 28.-án egy az utakat jól ismerő fiatal papot kaptam kísérelül, kivel a Troodos-ra indultam.

Valóságos nyaktörő úton mászkáltam szótalan papocskámmal, ki valószínűleg fogadalmat tett a hallgatásra, sokszor majd-

¹⁾ A gyászoló.

nem fogóval kellett egy-egy helynek az elnevezését kicsikarnom.

Útamat, mert állítólag az volt a legközelebbi, a Machera és Adolfé nevű hegyóriások gerinczén tettem meg.

Dél felé Panagia tu Machera nevű kolostorba érkeztünk, hol a magunkkal hozott elemozsia egy részének elfogyasztását szándékoltuk. A pápászokat éppen gazdasági munkával elfoglalva találtuk: lisztet készítettek — egy só-örlőn! — Ebédünk: a magunkkal hozott „kotópulyó vrásztó“ (főtt tyúk), néhány sózott olajbogyó, egy darab cyprusi sajt és lepényből állott. A kolostorbeliek hozzá járultak két narancs és egy irgalmatlan nagy ugorkával. Mint láthatni, lukulusi ebédünk volt.

Közvetetlenül az ebéd után a túlsó völgyben levő Agios Elias templom felé indultunk, de féluton nyugot felé kényszerítettünk, mivel valószínűleg az nap reggel egy leszakadt s az útát elzárt szikla a tovább haladást lehetetlenné tette. D. u. 4 órakor érkeztünk a „Macheras“ csúcsára. Az egész napi gyűjtésem igen csekély volt, a reá fordított fáradságot nem érdemelte meg. — Most már a völgybe ereszkedtünk le, s mert sem falut sem zárdát alkonyat előtt elérnünk már nem lehetett, egy kecskepásztorhoz csatlakoztunk, ki éppen a „Landanum“ gyűjtésével volt elfoglalva — a kecskái szakálát és a csülkék feletti hosszabb szőröket vagdosta le, melyekre a cistus rózsza izadmánya mint gyanta tapadva, összegyűlt.

Május 29.-én érkeztünk a Troodosra. Itt a helytartónak is van egy villája, de sem a helytartó, sem pedig a katonák, kiknek ez a hely szolgál nyári tábornak, még nem jöttek volt ki nyaralni. Itt egy kis madárellet is volt észlelhető; néhány rövid életű forrás mellett pedig páfrány-félék zöldeltek, — az egyik forrásban egy pár táskarák elmélkedett az angolok kísérleti-mániája felett 2500 mtr magasságban. Néhány, az elnyomoritott fenyő erdőben fogott lepke, bogár, légy stb. volt az itteni barangolásom eredménye.

Prodromo közelében találkoztunk egy kisebb csapat vándorsáskával, mely észak felé haladt.

Az éjjelt a közelben eszközölt ásatásoktól nevezetessé lett Prodromo kolostorban töltöttem, hol a vacsoránál a kolostor-főnök a gyakori sáskajárásokról panaszkodott.

Május 30.-án reggel korán a Troodos déli oldalára tartottam, honnan egy pár bérelt öszvéren folytattuk utunkat Agrichi-áig, hova igen késő érkeztünk meg, majd másnap május 31.-én

Levkára, Anglisides falvak érintésével d. u. 2—3 óra közt vissza érkeztünk Stavró-Vunira.

A zárdafőnök két alantos papjával elémbé jött és az általa két napon át gyűjtött rovarokkal kedveskedett nekem.

Következő napon reggel 5 órakor búcsút vettem kedves házigazdám és paptársaitól s Anglisides, Tersefanó, Arpere és Tekke-n át Larnaca felé baktattam.

Anglisides és Tersefanó között, a limaslói országúton találtam az első „Svalangit“, éppen akkor tértek vissza a larnacai piacszól a környékbeli zöldség és ugorka termelők, kik mikor meglátták, hogy milyen „veszedelmes“ jószaggal játszom az út közepén; ijedten reám kiáltottak, hogy meneküljek attól az állattól, mert nagy bajom lehet. Mikor pedig azt látták, hogy jó tanácsukat mennyire nem méltatom figyelemre, sőt nem is hederitek figyelmesztetésükre. azzal buzdították egymást, hogy boldoguljanak hiába beszél az ember. Egészen friss cyános üvegbe tettem az állatot, mégis a kloroformhoz kellett fordulnom mert bizony a cyán nem volt reá hatással.

Hatnapi kirándulásomról nem nagyon megrakva zsákmánnyal érkeztem vissza Larnacába.

Az eddig szerzett tapasztalatok azon elhatározást érlelték meg bennem, hogy mivel a növekvő hőségben az eddiginél is kevesebb zsákmányra lehet reményem. hiszen a nagy szárazságban máris minden növényzet pusztulófélben volt, hogy a még meglevő kevés pénzemet ne fogyaszszam haszontalanul, itthagynom Cyprust s átmegyek a Libánon vagy a Taurus-vidékre, avagy átmegyek Salonikibe és onnan Macedoniába igyekszem, hol legalább arra volt kilátásom, hogy a nozott anyagi áldozatok megtérülnek. — Ezért összecsomagoltam czók-mókomat és vártam a legközelebbi hajót, melylyel elutazhattam. — A hajó mikori érkezése, a sok felül érkezett pestis hírek miatt nem volt előre tudható, s így türelemmel kellett azt lesnem. Eközben esténként ráértem az ágyamból a sok apró gyíkfélét a falról lefogdosni.

Összes pénzem 10 angol font volt, tehát óvatosnak kellett lennem, nehogy valahogyan vesztégzárba kerüljek, mi nem kis felesleges kiadást okozott volna. — Cypruson igaz még 3—4 hónapig elnyomoroghattam volna ez összeggel, de mit csináltam volna azután? Kereseti forrásra itt nem számíthattam. Ilyen reflexió mellett töltöttem a pünkösdi ünnepeket, melyek alatt, nehogy a

fanatikus népnek alkalmat szolgáltatassak megbotránkozásra, egészen tétlenül kellett lennem.

Junius hó 5.-én jött meg az osztrák Lloyd levántei személy és pósthajója. Evvel szándékoztam Pireusba utazni, ez volt a legalkalmasabb hajó a mielőbbi elpárolgásra. De az óriási vihar miatt bárkást nem lehetett kapni s így lemaradtam. Elkeseredésemben még az nap elmentem Paphosba, főképen archaologiai czélból honnan 9.-én este érkeztem vissza.

10 és 11.-én alkalmas volt modern aphrodisiakat, a kataklizmót, a cyrusi görög-keleti pünkösdi ünnepeket végig élvezhetni. Épületes dolgokat nem láttam!

Junius hó 13.-án reggel egy francia gőzös vetette ki horgonyát Larnaca előtt, hogy erről is ne maradjak le, siettem egy bárkát felfogadni, hogy hét szilvámot minél előbb a hajón lássam. Majd a póstára mentem hogy a netalán még ide érkező leveleim hova küldése iránt intézkedjen. A póstán több, a mi hajóval érkezett levelet kézbesítettek, köztük egyet, mely helyes tervemtől elterelt. — Ugyanis a Kir. Természettudományi Társulat értesített, hogy támogatásomra 100 forint szavaztatott meg, s e pénz május 30.-án czimemre feladatott.

Látván a jó indulatot, a jó szándékkal szemben nem akartam hálátlan lenni, ezért, bár már ismertem a helyi viszonyokat és elég tapasztalatot szereztem, egészséges tervemet sutba dobtam — és maradtam, pedig a kiszemelt területekről inkább lett volna módomban az irányomban tanusított jó indulatért hálás lehetni.

Miután a hiányzott anyagokat, szeszt, fényképészeti lemezeket, vegyszereket beszereztem, junius hó 16.-án reggel ismét a nyakamba vettem a cyprusi világot. — Ez alkalommal a sziget északi partvidékét, a Pendedaktilos-szal, tüzttem ki célul-Kenyria leszálló helylyel, hová junius 17.-én, vasárnap délután érkeztem meg.

Ez alkalommal átmetszettem a Messagcreá-t, átballagtam Limbia, Dali, Potamia helységek határain, éjszakásztam Nikosia-ban, a sziget fővárosában, jártam Kytrea-ban és átkeltem a Pendedaktilos hegységen.

Néhány napig a közeli környéken jártam és gyűjtöttem amit lehetett, majd junius hó 20.-án a 44 klmre eső Aganthu és Kantará-ra rándultam ki.

Visszatérőben Chriosostomo, Buffavento (Castelo regina) és

Bellapais kolostorok és várromokat kerestem fel. Utóbbi helyen fogtam néhány denevért is.

Junius hó 23.-án érkeztem vissza Keryniaba. Másnap, egy vasárnapi napon az Agios Ilarion hegyre rándultam ki, hol némi változást találtam a lepkékben, itt fogtam a szép *Cigaritis Aca-mas* Klug sajnos csak egy példányát.

Az Agios Ilario-on csatlakozott hozzám egy kis pásztorfiu, kit mivel láttam, hogy kedve van bogárfogáshoz, megkérdeztem vajjon van-e erre Svalangi? Mire azt a választ kaptam, hogy van lent a kertek között, több helyet tud, ahol fogni lehet. Megbiztam, hogy az átadott cyános üvegbe fogjon a mennyit tud, darabjáért egy dekárát kap (1 dekárá 2.6 fillér:) Ezt az ajánlatomat örömmel fogadta és azonnal lekúszott az észak felőli meredek sziklafalon. Magam délután 3 óráig a gyönyörű romok között rovarokat gyűjtöttem és rajzoltam, majd én is leereszkedtem a sziklafalon. Egyes helyeken, ahol kevesebb veszélyvel járt, a nagyszámban repülő *Pararoe Roxelana* közül néhány példányt fogtam, persze az ép példány nagyon ritka volt, mert gyors repülés közben a sok vékony szárú tüske és tövis között az állatt hamar tönkre megy.

Leérkezve végre a 700 m. magas hegyoldalról, a kertek között ráakadtam kis famuluszomra, ki örvendezve közölte velem, hogy 6 drbot fogott. Miközben az állatokat megmutatta, felnyitotta az üveget s ekközben egy *Mutilla* a kezefejére került, mely mikor el-hesselni akarta, a fiut megszurta.

E váratlan incidensre nem lévén elkészülve kissé megijedtem, de csakhamar a fiu nagy fájdalommal közbeni jajgatása daczára, visszanyertem higgadtságomat s most arra törekedtem, hogy a netáni súlyos következményeknek elejét vegyem még ideje korán, a fiu felső karját körülkötöttem, hogy a vérkeringést meglassítsam, majd pedig mivel más gyógyszerem nem volt, a szúrás helyén egy \div vágást csináltam s az így megnagyított sebhelybe kony hasót dörzsöltem. Rövid idő mulva már némi javulás mutatkozott, s reggelre már csak egy meglehetősen nagy fehéres folt s a vágás helye maradt meg. Miután a fiut kártalanítottam elbocsájtottam, magam pedig Kerynia felé tartottam.

Még az nap a Pendedaktilośnak a város feletti carubi és olaj berkeibe mentem, hol a többféle Cicada concertje mellett *S. Hermione v. cypriacat*, *S. Briseist*, *P. Megera*, no meg a monstre-concert közreműködő tagjai közül néhányat fogtam. Este felé

a város végén levő régi mészkő-bányában felfedezett barlangszerű üregben *C. Hera-t*, a kőbányában viritott bokrokon pedig egyéb rovarokat gyűjtöttem. — Ugyanitt kísértem meg június 26.-án kis baglyokra löni. — E kísérletemet a heryniai böles rendőrség egy angol fontra becsülte, persze az általam bevallott büntetlen előéletemet tekintetbe véve. El kell ismernem, hogy nem sokat teketóriáztak velem. (Az ornis-nak ilyenén védelme nagyon helyén volna Oláh- és Olaszországban.)

Kibékülvén a nemes rendőrséggel, még az nap d. e. Laphosra, illetve Larnaca tu Laphos-ra rándultam ki — Szándékom volt ugyan a Capo Kormatsiti-ig menni, de látván, hogy az utat hiába tenném, az eddig gyűjtött anyag sem érdemelte meg a fáradságot, elálltam tervemtől s vissza tértem az előttem baglyai- és záptieiről híressé vált Keryniába, hol 28.-án este tartottam bevonulásomat.

A szigetnek ez északi része a forgalomtól, illetve a forgalmi vonaltól ugyan elég mesze esik, mégis nagy drágaság uralkodik itt, mert a szigetbeli angol hivatalnokok és kereskedők ide járnak nyaralni július elején.

A drágaság s az igénybe vett kísérők, illetve azok szamarai (mert hogy igazságos legyek, ha számárra vagy öszvérré volt szükségem, a kísérő gazda nem került pénzbe) alaposan felemésztették kevés pénzemet; ezért, is mert gyűjtésem eredményével sehogy sem voltam megelégedve, nem állván egyensúlyban a reá pazarolt fáradság- és pénz- áldozattal felszedtem sátorfámat és június 29.-én reggel öszvér hátán elhagytam a nevezetes helyet és Nikosiára lovagoltam, onnan pedig másnap gyorskocsival Larnacaba tértem vissza.

Most már végképen elhatároztam magam arra, hogy ott hagyom Cyprust és mert még Keryniában megtudtam, hogy Albániába, illetve Macedoniába az akkori zavarok miatt, nem lesz tanácsos menni bogarászni, felettem magamba, hogy felvéve a már megérkezettnek hitt segélyösszeget, Bulgáriába megyek. — Ámde a 100 frt, nem jött meg. (Csak 1901. május 21.-én Pozsonyban vettem kézhez.) A meglevő kis tőkém pedig csak fogyott s végre teljesen pénz nélkül maradtam.

Kellemes helyzetben nem voltam. Hogy rossz pénzügyi helyzetemen lendítsek valamit és a pénzfolytatólágossági hiányát kireperáljam, eladogattam fegyvereimet és lőszerkészletemet, ez úgyis csak terhemre volt, esetleg újabb kellemetlenségeket is

szerezhettem volna velük. S mert láttam, hogy a segélyösszeg érkezése teljesen bizonytalan, ott helyben pedig valami jövedelmi forrásra számítanom nem lehetett, iparkodtam máshonnan annyi pénzt keríteni, hogy legalább elutazhassam.

Ilyen állapotban közel másfél hónapig uszkáltam. Időtől-tésből, mert most már a közeli környéken a nagy hőség miatt nem volt mit gyűjthetni, no meg néha-néha éhes is voltam, ré-gészettel foglalkoztam, mihez bő anyagot találtam az egyes ismerőseim magángyűjteményeiben Kisebb, költségbe nem kerülő kirándulást tettem ugyan, mely alkalmakkor rovarokat is gyűjtöttem, de a kirándulásokat főképen a papokhoz tettem, kiket az én védekezési módszeremre tanítottam a „Svalingi“ ellen, s hogy ne kételkedjenek ad oculum mindannyiszor magamat szúrattam meg egy-egy *Mutillával*. (Persze előzőleg már kipróbáltam rajtam otthon is. Hogy közöltem az eljárást másokkal is első sorban az én kedves házigazdámnak nem tetszett, ki ebből jövedelmi forrást remélt magának, és ezt veszélyeztetve látván nagyon sok kellemetlenséget okozott).

Csak a larnacai vízvezeték mentén és a közelben levő szőlőkben találtam a most már pokoli hőségben (napközben 49 r. fok) néha egy pár lepkét, esténkén egy-egy *D. Alecto* vagy *D. Neri-t* is fogtam.

Augusztus 1.-én, miután pár nappal előbb Aigner Lajos barátomtól kaptam egy kis útravalót, miért ez alkalommal úgy neki, mint pedig Dr. Lendl Adolf úrnak hálás köszönetemet nyilvánítom, rokonaimtól érkezett annyi pénz, hogy elutazhattam, illetve Aphrodite szülőföldjének hátat fordithattam, még pedig még az nap; 12 órakor még Larnaca lakósa, 1 órakor már a „Niger“ francia óceángőzös fedélzetutasa voltam.

Dedikia, Beyruth, Rhodos érintése után augusztus hó 20.-át a Samos-szigeti Port Vathi-ban töltöttük, hol Meyer Gyula Dresden-Löbtau-i tanító társaságában töltöttem a nemzeti ünnepünket. Meyer úr nevét ezért jegyzem ide, mert ő később, augusztus 22.-én Konstantinápolyban mint fogolytársam tanuja volt annak, mint bántak az ottani vámosok az én keservesen gyűjtött anyagommal és mint pusztították el nagy részét egyéb tulajdonomnak csak azért, mert nem voltam hajlandó és nem is tudtam ládánként 45 franc baksist fizetni, nem csak tönkre tették, hanem el is kobozták a gyűjteményemet; védekezni pedig képtelen voltam, mert fent nevezett úrral foglya voltam a kons-

tántinápolyi nemes baksis leső rendőrségnek. Sófiában szálltam le és az ottani követséget kértem meg a rajtam elkövetett sérelemért jogorvoslást követelni. — A sófiái követség közbenjárásának volt is annyi foganatja, hogy a mi még megmaradt, pedig de kevés maradt meg, Konstantinápolyban a ládába csak bedobva lett, úgy, hogy mire ide érkezett és a kivetett nagy behozatali vámot kifizettem, alig kaptam valamit.

Elmondván élményeimet teljes objectivitással, még csak azt akarom megemlíteni, hogy bár látszólag cyprus-i útam eredménytelen volt, egészen haszontalanul azt mégsem tettem, mert ha magam nem gyűjthettem is eleget, az ügy érdekében megtanítottam házigazdámát Glászner Károlyt hogyan kell gyűjteni s mint kell e gyűjtött anyagot preparálni és szállítani. Tudtommal ő folytatta is a gyűjtést s küldött is a Nemzeti Muzeumnak cyprusi állatokat, és így ha közvetlenül nem is, közvetve mégis valami haszonnal járt az útam, de nem nekem.

Magyarországi rovargyűjtésem jegyzéke.

Közli: Dr. Szilády Zoltán.

I. Hemiptera.

II.

Phymatidae.

Phymata crassipes F. Nagyenyed, Miriszló, A.-Orbó, Budapest, Miskolcz, Budaörs. V—VII.

Reduviidae.

Ploiariola culiciformis Deg. Nagyenyed V. VIII.

Pygolampis bidentata Goeze. Nagyenyed V. IX. Pomáz X.

Reduvius personatus L. Nagyenyed, Remete, Runk VI—VIII. Budapest VI. Buda-Kalász VIII. (nympha).

Peirates hybridus Scop. Nagyenyed, Oláh-Lapád, Torda, Budapest, Budakesz IV—V. VIII—X.

Harpactor niger H. - S c h. Buda-Örs VI. — *annulatus* L. Nagyenyed III. VI. Alsó-Orbó V. Tusnád VII—VIII. — *iracundus* P o d a. Nagyenyed, Miriszló, A.-Orbó, Nyirmező, Buda (Gellérthegy) V—VIII.

Coranus subapterus D e g. Nagyenyed, IX. Buda-Örs IX.

Prostemma guttula F. Kelenföld, Buda-Örs, Budapest IV. IX.
— *aeneicolle* Stein, Nagyenyed, Maros Gombás IV—VII. — *sanguineum* Rossi, Nagyenyed IV. VI.

Alloeorhynchus flavipes Fieb. Rákos IV.

Nabis apterus F. Nagyenyed, Miriszló, Magyar-Bagó VIII—XI.
lativentris Boh. Nagyenyed, Nyirmező, Miskolcz IV—VII. (Forma macroptera frequens: Nagyenyed IV.) — *ferus* L. Nagyenyed, M-Bago O-Lapád, Miriszló, Tusnád V—IX. — *rugosus* L. Nagyenyed, Tusnád V—VI.

Cimicidae.

Lytocoris campestris F. Nagyenyed, Miriszló, Torda IV. VII.
— *dimidiatus* Spin. Nagyenyed IV. VII. Miriszló VII. Tusnád VIII. Budapest X. Új az alföldi (I.) és az erdélyi (V.) régióra; eddig csak három hazai termőhelye ismeretes.

Piezostethus cursitans Fall. Igenpataka VII.

Anthocoris gallarum Ulmi Deg. Nagyenyed III. V. XI. — *sylvestris* L. Nagyenyed, Igenpataka, Remete, Csombord, Tusnád, Budapest, Budakesz II. V—VIII. — *pilosus* Jak. Nagyenyed VIII. A magyar faunában ez a harmadik termőhelye, Erdélyre új.

Triphleps nigra Wolff. Nagyenyed, Miriszló VIII. IX. — *maiuscula* Reut, Nagyenyed VIII. — *minuta* L. Nagyenyed IX. Csombord II. Ákosfalva VIII.

Brachysteles rufescens Costa. Nagyenyed IX. Budapest VIII. Új az erdélyi (V.) régióra.

Capsidae.

Acetropis carinata H.-Sch. Kis-Pest VI.

Miris calcaratus Fall. Nagyenyed, Oláh-Lapád IV—VII. — *laevigatus* L. Nagyenyed, A.-Orbó, Igenpataka Abrudbánya V—VII. — *sericans* Tieb. Nagyenyed VII. Az erdélyi (V.) régióra új adat; ez a negyedik ismert termőhelye hazánkban.

Notostira erratica L. Nagyenyed, Oláh-Lapád VII—VIII. Kis-Pest VI.

Megaloceraea linearis Fuessl. Igenpataka VII. Tusnád VII.

Trigonotylus ruficornis Geoff. Nagyenyed, Budapest, Buda-Örs IX.

Leptopterna dolabrata L. Nagyenyed, Igenpataka, A.-Orbó, Garam-Berzencze, Csepel, Budakesz V—VIII.

Monalocoris Filicis L. Magyar-Bagó IX. Igenpataka VII. Ilonda VII.

Bryocoris Pteridis Fall. Nagyenyed VII.

Dionconotus neglectus F. Igenpataka VII. Horvátország és Mehádia után ez a harmadik és hazánkban legészakibb termőhelye ennek az élénk vörös színezetű déli fajnak; Erdélyre új adat.

Lopus gothicus L. Nagyenyed, A.-Orbó Torda, Buda-Örs, Visegrád VI.

Phytocoris Ulmi L. Maros-Ujvár VI.

Adelphocoris lineolatus Goeze. Nagyenyed, Oláh-Lapád, Remete, A.-Orbó, Miriszló, Nyirmező, Tusnád, Budapest IV—IX. — *ticinensis* Mey. Nagyenyed VII. IX. Az erdélyi (V.) régióra új. — *detritus* Fieb. Nagyenyed VIII. — *vandalicus* Rossi. Nagyenyed, Remete, Oláh-Lapád, Buda-Örs Miskolcz, Szin VI—VIII. — *Reicheti* Fieb. Nagyenyed VII. — *seticornis* F. Nagyenyed, Oláh-Lapád VII—IX. Garam-Berzencze VI.

Calocoris bipunctatus F. Léva VIII. — *roseomaculatus* Deg. Remete (A. Fehér-m) VII. M. Tatra VIII. — *affinis* H.-Sch Nagyenyed VIII. Tusnád VII. — *fulvomaculatus* Deg. Nagyenyed, A.-Orbó IV - VI. Tusnád VII. — *biclavatus* H.-Sch. Igenpataka VII. — *sexguttatus* F. Tusnád VII. — *variegatus* Müll. Nagyenyed, Felenyed, Kelenföld, Budakesz V VI. — *pilicornis* P. Kis Pest VI.

Pycnopterna striata L. Budakesz V.

Brachycoleus scriptus F Nagyenyed, Budapest VII.

Stenotus binotatus F. Nagyenyed, Igenpataka, Garam-Berzencze VI—VII.

Lygus pabulinus L. Tusnád VII. — *Spinolae* Mey. Budapest VII. — *pratensis* L. Nagyenyed, Magyar-Bagó, Oláh-Lapád, Remete, Miriszló, Tusnád, Miskolcz VII—IX. — var. *campestris* Fall. Nagyenyed, Miriszló IV—IX. — *Pastinacae* Fall. Nagyenyed, Magyar-Bagó, Torda, Budapest, IV—IX. — *Kalmi* L. Nagyenyed, Topánfalva, Miskolcz II—IX. — *rubicundus* Fall. Nagyenyed, Tusnád, Budapest VII.

Poeciloscytus cognatus Fieb. Kőbánya IX. — *unifasciatus* F. Miriszló, A.-Orbó VI—VII.

Charagochilus Gyllenhalii Fall. Nagyenyed, Kis-Pest VI—VIII.

Liocoris tripustulatus F. Nagyenyed, Oláh-Lapád, Miriszló, Remete, Igenpataka, Tusnád V—IX.

Campptobrochis punctulata Fabr. Kis-Pest, Kelenföld, Pomáz

VII—X. — *lutescens* Schill. Nagyenyed, Igenpataka, Rákos VI—XI.

Capsus ruber L. Rákos VII. Miskolcz VII. — var. *danicus* F. Nagyenyed, Nyirmező. Remete, Miskolcz VII—VIII. — var. *sejusinus* Müll. Nagyenyed, Rákos VI. VII. — *olivaceus* F. Büdöspatak VIII. — var. *fallax* Horv. Nagyenyed VI. Második termőhelye. — *trifasciatus* L. Topánfalva V. — *schach* F. Spalato VI. — *rutilus* H.-Sch. Budapest, Nagy-Maros VI.

Rhopalotomus ater L. var. *tyrannus* F. Nagyenyed, Igenpataka, Remete, Budapest, Rákos. Csepel VI—VIII. — var. *semi-flavus* L. Nagyenyed VII.

Systellonotus triguttatus L. Nagyenyed VII.

Cremnocephalus albolineatus Reut. Vihnye VII.

Orthocephalus saltator Hahn. Nagyenyed VIII. Visegrád VI.

Strongylocoris leucocephalus L. Tusnád VII.

Halticus apterus L. Igenpataka, Miriszló, Tusnád VII. — *luteicollis* Pz. Miriszló, Tusnád, Miskolcz VII.

Dicyphus errans Wolff. Nagyenyed, Magyar-Bagó VIII. IX.

Cyllocoris histrionicus L. Nagyenyed V. — *flavoquadrinaculatus* Deg. Nagyenyed VIII. Budakesz V.

Orthotylus flavosparsus Sahlb. Nagyenyed IX.

Heterocordylus tumidicornis H.-Sch. Nagyenyed V—VII. — *Genistae* Scop. Nagyenyed VII.

Conostethus salinus Sahlb. Rákos VI.

Hoplomachus Thunbergi Fall. Visegrád VI.

Macrotylus quadrilineatus Schrk. Nagyenyed, Tusnád VIII. — *Herrichi* Reut. Nagyenyed VII.

Harpocera thoracica Fall. Budakesz V.

Byrsoptera rufifrons Fall. Tusnád VII.

Phyllus melanocephalus L. A.-Orbó VI. — *Coryli* L. Igenpataka VII.

Psallus ambiguus Fall. Nagyenyed V—VI. — *varians* H.-Sch. Nagyenyed VI.

Atractotomus Mali Mey. Nagyenyed V. VI.

Criocoris nigripes Fieb. Garam-Berzencze VI. — *crassicornis* Hahn. Nagyenyed, Igenpataka, Tusnád VI—VIII.

Plagiognathus alpinus Reut. Nagyenyed VIII. Vihnye VII. — *Chrysanthemi* Wolff. Nagyenyed, Igenpataka. Bedellő VII—VIII. — *fulvipennis* Kb. Nagyenyed, Miriszló VII. — *arbu*

storum F. Vihnye VII. — var. *brunnipennis* Mey. Tusnád VII.
— *albipennis* Fall. Nagyenyed IX. Torda VIII.

Atomoscelis anustus Fieb. Budapest VII. Kőbánya IX.

Chlamydatus pulicarius Fall. Igenpataka VII. Alsó-Orbó VI.

Sthenarus Roseri H. Sch. Nagyenyed VII. Új az erdélyi
(V.) régióra.

Saldidae.

Salda variabilis H. Sch. Nagyenyed VII. — *scotica* Curt.
Nagyenyed VIII. — *saltatoria* L. Tusnád VIII. Fóth IV. — *opacula*
Zett. var. *albipennis* Reut. Kis-Pest VIII. A Fauna Regni
Hung. nem emliti. Faunánkra új adat. — *pallipes* F. Nagyenyed
VIII. — *arenicola* Scholtz. Nagyenyed X. — *Cocksii* Curt.
Nagyenyed III.

Naucoridae.

Naucoris cimicoides L. Nagyenyed VII. IX.

Nepidae.

Nepa cinerea L. Nagyenyed III—IX.

Ranatra linearis L. Nagyenyed IV. Ó-Buda (Aquincum) VIII.

Notonectidae.

Notonecta glauca L. Nagyenyed III—IX.

Plea minutissima F. Nagyenyed V.

Corixidae.

Corixa Geoffroyi Leach. Nagyenyed V. Kőbánya IX. —
affinis Leach. Soroksár VIII. — *hieroglyphica* Duf. Nagyenyed
VIII. Debreczen VIII. Miskolcz VII. Kis-Pest VI. Kelenföld IV. —
Linnéi Fieb. Nagyenyed III. Kőbánya IX. — *Fallenii* Fieb.
Csepel X. — *Fabricii* Fieb. var. *nigrolineata* Fieb. Igenpataka
VII. — *concinna* Fieb. Debreczen VIII.

Micronecta griseola Horv. Nagyenyed VIII. A magyar fau-
nára új; első, romániai termőhelye után ez a második, a melyet
ismerünk.

Jassidae.

Alebra albostrigella Fall. var. *fulveola* H. Sch. Budapesti
botanikus kert. VI. Új az (I.) alföldi régióra, harmadik ismert
hazai termőhelye.

Dicraneura mollicula Boh. Nagyenyed IX.

Chlorita flavescens F. Nagyenyed VIII—IX. Magyar-Bagó IX. Kis-Pest V.

Empoasca smaragdula Fall. Nagyenyed IX.

Eupteryx atropunctata Goeze. Nagyenyed V. IX. Kelenföld V.

Cicadula sexnotata Fall. Nagyenyed, Budapest, Csik-Szent-Márton VII—IX. — *punctifrons* Fall. Nagyenyed IX. Az erdélyi (V) régióra új.

Doratura impudica Horv. Nagyenyed VI. — *stylata* Boh. Hargita VII. Kelenföld IX, — *homophyla* Flor. Nagyenyed, Alsó Orbó VI. Csepel VII.

Graphocraerus ventralis Fall. Nagyenyed VI. VII. Alsó-Orbó VI. Tusnád, Budapest VII.

Thamnotettix fenestratus H.-Sch. Nagyenyed VIII. — *tenuis* Germ. Nagyenyed IX—XI. Budapest X. — *croceus* H.-Sch. Nagyenyed V—IX. — *quadrinotatus* F. Nagyenyed VII—IX. — *sulphurellus* Zett. Vihnye VII. — *subfuscus* Fall. Buda-Örs VI. — *simplex* H.-Sch. Nagyenyed VII.

Athysanns flavovarius H.-Sch. Nagyenyed VII. — *interstitialis* Germ. Nagyenyed, Budapest VII. — *striola* Fall. Budapest VI. — *lineolatus* Brull. Nagyenyed V. — *plebeius* Zett. Nagyenyed, Budapest IV—VIII. — *aemulans* Kb. Nagyenyed IX. Az erdélyi (V.) régióra új. — *procerus* H.-Sch. Bedellő VII. Az erdélyi régióra új.

Jassus furcatus Ferr. Nagyenyed VII. — *mixtus* F. Nagyenyed VII.

Platymetopius undatus Deg. Nagyenyed IX.

Deltocephalus socialis Flor. Nagyenyed VI—IX — *ocellaris* Fall. Nagyenyed V. — *picturatus* Fieb. Nagyenyed V—IX. — *pulicaris* Fall Nagyenyed VII—IX. — *striatus* L. Nagyenyed VI—IX. Kelenföld IX. — *abdominalis* F. Igenpataka, Tusnád, Csepel VII. — *collinus* Dahlb. Nagyenyed VI—VII. Kelenföld IX. — *striifrons* Kb. Nagyenyed IX.

Acocephalus nervosus Schrk. Nagyenyed, M.-Bagó, Tusnád VII—IX. — *bifasciatus* L. Nagyenyed VII. — *albifrons* L. Nagyenyed, Topánfalva VII. — *histrionicus* F. Magyar Bagó IX. — *tivularis* Germ. Nagyenyed, Csik-Szent-Márton VIII.

Fieberiella Flori Stal. Nagyenyed IX. Az erdélyi régióra új.

Selenocephalus obsoletus Germ. Nagyenyed, Nyirmező, Budapest VII.

Penthimia nigra Goetze. Nagyenyed, A.-Orbó, Nagy-Maros VI—VI. — var. *haemorrhoea* Schrk. Nagyenyed, Oláh-Lapád V—VI.

Eriacanthus interruptus L. Igenpataka, Tusnád VII.

Tettigonia viridis L. Nagyenyed, Pilis-Szent-László, Kelenföld IX.

Idiocerus scurra Germ. Budapest VIII. Rákos X. — *Herrichi* Hb. Csombord II. Nagyenyed II. VI. XI. — *lituratus* Fall. Hátszeg VII. — *Populi* L. Nagyenyed XI. Csombord II. Vihnye VII.

Pediopsis veriscens F. Tusnád, Hátszeg, Budapest VII. — *nana* H. - Sch. Nagyenyed, VII. Igenpataka VI. Tusnád VII.

Agallia sinuata M. R. Kis-Pest VI. — *venosa* Fall. Nagyenyed III—XI. Tusnád VII. Rákos X. Budapest VII.

Ledra aurita L. Oláh-Lapád VIII.

Megophthalmus scanicus Fall. Nagyenyed VII. Rákos VI.

Ulopa trivia Germ. Nagyenyed IX.

Membracidae.

Centrotus cornutus L. Nagyenyed, Alsó-Orbó, Csombord, Nagy-Maros II—VIII.

Gargara Genistae F. Oláh-Lapád VIII.

Cercopidae.

Triecphora mactata Germ. Nagyenyed, A.-Orbó IV—VI.

Lepyronia coleoptrata L. Nagyenyed, A.-Orbó, Csepel VI—VII.

Aphrophora Salicis Deg. Csepel. — *Alni* Fall. Nagyenyed, Remete, Tusnád VI—IX.

Ptyelus lineatus L. Nagyenyed VI. — *campestris* Fall. Nagyenyed, Nyirmező-Kőköz VII—IX. — *spumarius* L. Nagyenyed, Oláh-Lapád, Alsó-Orbó VI—IX. — var. *leucocephalus* L. Nagyenyed VI. — var. *leucophthalmus* L. Szalók, Széphalom VIII.

Cicadidae.

Cicadetta montana Scop. Hargita VIII. — *tibialis* Pz. Nagyenyed VI.

Fulgoridae.

Tettigometra atra Hagenb. Nagyenyed V. — *sulphurea* M. R. Nagyenyed V. Eddig csak három hazai termőhelye ismertes. — *obliqua* Pz. Miriszló VI. — *varia* Fieb. Nagyenyed IX.

Cixius pilosus Ol. Torda VIII. — *nervosus* L. Nagyenyed VIII. — *cunicularius* L. Nagyenyed VIII. — *stigmaticus* Germ. Buda-Kesz V.

Hyalesthes obsoletus Sign. Nagyenyed VIII.

Oliarus splendidulus Fieb. Nagyenyed VIII. — *pallens* Germ. Ga:am-Berzencze IV. Új adat a (III.) régióra. — *quincocostatus* Fieb. Nagyenyed VI—VII. Remete VII. — *cuspidatus* Fieb. Nagyenyed, Nyírmező VI—VIII.

Dictyophora europaea L. Nagyenyed VIII—IX. Runk. Buda-Kaláz, Csobánka VIII.

Mycterodus confusus Stal. Nagyenyed, A.-Orbó V—VI. — *nasutus* H. - S c h. Nagyenyed, Oláh-Lapád, Buda-Kesz V.

Issus coleoptratus F. Valószínűleg a Dunán túli (II.) régióban is megvan, mert a határhoz közel eső Rába melléki St.-Ruprecht-nél gyűjtöttem.

Hysteropterum conspurcatum Spin. Bedellő VII.

Asiraca clavicornis F. Nagyenyed V—VIII.

Megamelus notula Germ. Nagyenyed IX.

Kelisia melanops Fieb. Hensehi Horv. Nagyenyed VII.

Conomelus limbatus F. Nagyenyed VII.

Delphax pellucida F. Nagyenyed IV. VII. Tusnád VIII. — *striatella* F. Budapest VII—IX. Rákos VII. — *propinqua* Fieb. Kelenföld IX.

Dicranotropis hamata Boh. Miriszló VIII.

Psyllidae.

Rhinocola speciosa Flor. Nagyenyed VII. Csombord II.

Aphalara Calthae L. Budapest X.

Psylla Foersteri Flor. Nagyenyed, Tusnád, Ilonda VII.

Trioza Urticae L. Nagyenyed VII.

Csigaházban élő *Argyroneta aquatica*.

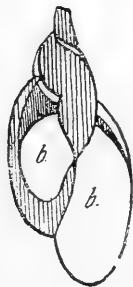
Irta Szücs József.

Április 11-én a győrszigeti határban, az új Rába-meder baloldalán levő csatornának pinnyédi felén egy mocsári csiga (*Limnaeus stagnalis*) lakatlan házában fogtam egy bűvárpókot (*Argyroneta aquatica*).

E jelenség három szempontból szokatlan volt. Először azért, mert tudtommal *Argyronetát* nem fogtak Győrött, másodsor az *Argyroneta* mint hierman Ottó is írja „az állóvizek oly helyeit kedveli, a melyeken a vizinövényzet dúsan tenyészik“, itt pedig vizinövényzet egyáltalán nem volt, harmadszor pedig mit keresett az *Argyroneta* a lakatlan csigaházban?

A pókot hazavittem, betettem az aquariumba a csigaházzal együtt. A csigaház megtelt vízzel és lemerült az aquarium fenekére, másnap reggel azonban a víz színén lebegett függőleges helyzetben csúcsával fölfelé.

Hogyan került a holt csigaház a víz színére?

E kérdésre a feleletet hamar megtaláltam, mert a csigaházon keresztül nézve egy világosabb csaknem gömbalakú réteget vettem észre, melybe alulról egy sötétebb test nyúlt bele, mely nem volt egyéb, mint a pók potroha: ugyanis az *Argyroneta* bűvárrhangot épített a csigaházba, melyet megtöltött levegővel, a levegő pedig felemelte a csigaházat.

E kérdés megoldása kapcsán felmerül egy újabb kérdés, hogy hogyan bocsátja ki a csigaházból az *Argyroneta* az elhasznált, szénsavval telt levegőt? Erre vonatkozólag — azt gondoltam — csak egy mód lehetséges úgy, hogy az *Argyroneta* felmászik a csigaház tetejébe, mire a súlypont felkerül és a csigaház felborul, minek következménye ismét csak az lehet, hogy a

csigaház száján az elhasznált levegő eltávozik, helyébe víz lép és az egész folyamat újból kezdődik. A megfigyelés — mint alább látni fogjuk — e feltevésnek ellene szól.

Április 14-én újra kimentem az említett helyre ahol az *Arqyronetát* fogtam. Szerencsémre sikerült még egy *Argyronetát* fognom, csak hogy a csatornának azon a részén, ahol már egy kis vizinövényzet (borzhinár) volt. Az *Argyronetát* akkor fogtam meg, mikor az harangjából kint volt. Ezt is hazavittem, betettem az aquariumban, melynek fenekére egy üres csigaházat (*Limnaeus stagnalis*) tettem. Csalódásomra a pók nem a csigaházba, hanem az aquariumban levő borzhinárra építette bűvárharangját.

Ápr. 16-án reggelre a borzhinárra épített bűvárharang üres volt. Se pók, se levegő nem volt már benne u. h. egészen összeesett. Kerestem a pókot és mindjárt meg is találtam a csigaházban.

Ápr. 19-ig semmi különösebbet nem észleltem egyik pókon sem, melyek hol a vizszínen, hol a fenekén voltak. Ápr. 19-én azonban észrevettem, hogy az egyik pók (az ápr. 11-én fogott példány) csigaházának tetején lyuk van, amelyen buborékok gyöngyöznek, miközben a ház lesüllyed a fenekére. E jelenség megfigyelése megdöntötte az előbbi feltevésemet az elhasznált levegő kiürítésére vonatkozólag, de viszont megerősíti azon nézetet, — amit Herman Ottó is valószínűnek tart — hogy az *Argyroneták* általában egy rés nyílása által ürítik ki bűvárharangjukból az elhasznált levegőt. Kétségekivül e tény is azt látszik igazolni, hogy a pók bűvárharangjának fonalait széthúzta a csigaházban és annak tetején bocsátotta ki a levegőt.

Azt kérdezhetné most valaki, hogy a lyuk, amelyen a légbuborékok távoztak hogyan kerültek a csigaház tetejére?

A lyuk tekintélyes nagyságu volt és a csigaház utolsó csavarulatának letöréséből származott, de hogy mi vagy ki okozta a letörést azt nem tudom. Nem tartom valószínűnek, hogy a pók csinálta volna a lyukat. Az aquariumban a legszorgalmasabb kutatás ellenére sem találtam meg a letört részt, tehát valószínű, hogy a pók vagy letört végű csigaházat keresett fel, vagy pedig hazaszállításkor törött le a kérdéses rész. A másik csigaház még ekkor teljesen ép volt. Másnap Pestre kellett utaznom, magammal hoztam az *Argyronetát* is a csigaházakkal együtt. Mire Pestre értem a másik csigaháznak is le volt törve a vége — valószínűleg az út viszontagságaitól.

Néhány napig a szokott életmódot folytatták az *Argyroneták*. Nappal csak nagy ritkán jöttek ki, buvárharangjukat éjjel töltötték meg.

Ápr. 25 én este a két *Argyronétát* a csigaházon kívül találtam. Testük már nem volt ezüstszinű, azaz légbuborék nem tapadt hozzá. Azt gondoltam, hogy talán megdőglöttek, de tévedtem, mert az *Argyronéták* még lomhán mozogtak.

Másnap reggelre mindkettő megdőglött, előttem ismeretlen okokból.

A két csigaházat felbontottam, hogy a buvárharang helyzetét megvizsgáljam, de csak annyit tudtam megállapítani, hogy a buvárharang a csiga szájának felső részétől ívalakban terjed k. b. az első nagy csavarulat felső végéig, honnan ismét lekönyül. A buvárharang magasságát — még a pók életében — a harangban levő levegőhólyag kerületéből határoztam meg, t. i. az a rész ahol a levegőhólyag volt átnézve rajta világosabb mint a többi.

A pókoknak rövid élete sajnos lehetetlenné tette további megfigyeléseimet arra vonatkozólag, hogy a lyuk hogyan került a csigaház tetejére, illetőleg hogyan viselkedtek volna a pókok azon esetben, — az elhasznált levegő kicserélésére vonatkozólag ha teljeseen ép csigaházba tesszük őket.

Öt hermophrodita lepke.

Irta A. Aigner Lajos.

Pieris Daplidice L. Ennek a fajnak két úgynevezett hermaphroditáját bírom. Az egyik példányon a jobb oldal egészen kifejezetten nőstény jellemű, a felső szárny középfoltja, az apicális rajz s a belső szegélyhez közel álló folt, valamint az alsó szárny fekete szegélyrajza nagyon jól kifejlettek. (Budapest, 1900 aug. 12.)

Kevésbé határozottan felemás a második példány (balra nőstény, jobbra ♂). A bal szárny apicális rajza alig nagyobb, de kissé sötétebb, a középfolt valamivel nagyobb a jobb szárnynál, a belső szegélyhez közelálló folt pedig apró; az alsó szárny nőstényrajza elég erőteljes, de a jobb alsó szárny külső szegélyein is mutatkozik néhány fekete folt, mely a rendes himen hiányozni szokott. (Budapest, 1902. jul, 20.)

Ezekhez járúl még a gen. vern. *Bellidice* O.-nek egyik példánya (balra nőstény, jobbra hím), melyen a gynandromorphismus gyengén jut kifejezésre; most a bal felső szárny apicális rajza és középfoltja kevésbé nagyobb a mas oldalinál, csak a belső szegély felé álló folt elég nagy; az utolsó szárnyon a nőstény rajzának csak a nyoma látszik. (Budapest, 1896. márczius 18.)

Mind a három esetben az állatok felemás voltát csak a következő napon, a feszítés alkalmával vettem észre. Ennélfogva aztán harmadnapra rá az illető termőhelyeken borzasztó öldöklést vittem véghez a *P. Daplidice* és *Bellidicék* között, sajnos eredmény nélkül, mert újabb hermaphrodita nem akadt.

Erebia aethiops Esp. Hermaphrodita példányom fonákján is balra a nőstény, jobbra a hím rajzát tünteti fel; ehhez képest a bal csáp rövidebb a jobb oldalinál. Potroha himnemű. (Eperjes, Husz Ármin.)

Boarmia repandata L. Korán elhunyt lepkész-barátom, Nécsey Istvántól kaptam annak idején cserébe a *Boarmia repandata* L. oly példány, melynek baloldali csápja himnemű, jobb oldali pedig nőnemű. Potroha nőnemű. (Verebély 1900 július 16.)

Nógrád-Verőcze lepke-faunája.

Irta A. Aigner Lajos.

II.

Sphingidae.

Acherontia Atropos L. Dr. Madarász fia talált egy példányt.

Protoparce Convolvuli L. Augusztusban Mirabilison.

Deilephila Euphorbiae L. Dr. Madarász Gyula fia fogott egy példányt.

Chaerocampa Elpenor L. Jul. közepén fogtam csalétken.

Metopsilus porcellus L. Jul. közepén fogtam egy példányt csalétken.

Macroglossa Stellarum L. Hernyóját jul. közepén találtam Galiumon.

Notodontidae

Cerura bifida Hb. Hernyóját júliusban találtam.

Pheosia tremula Cl. Hernyóját jul. közepén találtam.

Phalera bucephala L. Május végén találtam egy párt copulában, jul. végén pedig hernyó csapatát tölgyfa bokron.

Pygaera anachorata F. Jul. második felében néhány példányt találtam nyárfa derekán.

Pygaera nigra Hufn. Hernyóját találtam jul. közepén.

Lymantridae.

Hypogymna morio L. Május közepén és jun. második felében nem gyakori.

Orgyia gonostigma F. Hernyóját jul. közepén találtam.

Orgyia antiqua L. Jul. második felében nem gyakori.

Dasychira pudibunda L. Hernyóját augusztusban diófán találtam.

Euproctis chrysoorrhoea L. Jul. elejétől aug. elejéig, nem ritka az abr. *punctigera* Teich. Hernyója május—júniusban.

Porthesia similis Fssl. Jul. közepén találtam egy példányt.

Stilpnotia Salicis L. Jul. elején nyárfán találtam.

Lymantria dispar L. 1903-ban jul. végétől aug. végéig, 1907-ben tömördek mennyiségben hernyójával, mely nagy kárt okozott.

Ocneria rubea F. Aug. elején ritka.

Lasiocampidae.

Malacosoma neustria L. Jun. elején, hernyója májusban.

Malacosoma castrensis L. Jul. közepén találtam egy példányt, hernyóját május végén.

Trichiura Crataegi L. Máj. közepén találtam hernyóját.

Eriogaster lanestris L. Hernyóját júniusban láttam.

Marcrothylacia Rubi L. Máj. közepén fogtam nöstényét.

Lemoniidae.

Lemonia Taraxaci Esp. Szept. elején Dr. Madarász Gyula lámpán fogta.

Saturniidae

Saturnia Pyri Schiff. Hernyóját jul. végén szilva- és körtefán láttam.

Saturnia Spini Schiff. Apró hernyóját május végén figyeltem meg.

Drepanidae

Drepana binaria Hufn. Jul. 2-án fogtam egy példányt.

Drepana cultraria F. Jul. közepén fogtam néhány példányt.

Thyrididae.

Thyris fenestrella Sc. Jun. végétől jul. elejéig gyalogbodzán elég gyakori.

Noctuidae.

Acronycta Aceris L. Jul. közepén találtam.

Acronycta Euphorbiae F. Jul. közepén csalétekre jött.

Acronycta Rumicis L. Julius közepétől aug. elejéig csalétekre jött.

Agrotis pronuba L., ab. *innuba* F., *comes* Hb., ab. *adsequa* Tr. c. *nigrum* L., *xantographa* F., var. *cohaesa* H S., *Tritici* L., *ypsilon* Rott. Szeptember elején csalétken.

Agrotis Primulae Esp., *simulans* Hufn., *signifera* F. Julius elején csalétken.

Agrotis segetum Schiff. Hernyóját jul. elején találtam.

Epineuronia cespitis F. Szept. elején csalétken.

Mamestra nebulosa Hufn. Jul. elején csalétken.

Mamestra Brassicae L. Aug. közepén lámpán.

Mamestra Oleracea L. Szept. elején csalétken.

Mamestra Trifolii Rott. Jul. végén lámpára jött.

Mamestra dentina Esp. Jul. közepétől szeptember elejéig csalétken.

Mamestra chrysozona Bkh. Jul. 11-én fogtam egy példányt virágon.

Miana bicoloria ab. *furuncula* Hb. Augusztus végén került hálomba.

Hadena monoglypha Hufn. Jul. közepén világosságához jött.

Hadena lithoxylea F. Jun. közepén ház falán ült.

Dipterygia scabriuscula L. Jul. közepén felkereste a csalétket.

Rhizogramma detersa Esp. Jul. közepén világosságra jött.

Cloantha radiosa Esp. Jul. közepén virágokon ült.

Polyphaenis sericata Esp. Jul. közepén nagy számban kereste fel a csalétket.

Brotolomia maticulosa L. Szept. elején csalétken.

Mania maura L. Halász nevű tanuló fogta.

Hydroecia nictitans Bkh. Jul. vége felé jött a csalétekre.

Leucania virens var. *immaculata* Stgr. Jul. közepén fáról kopogtattam, szept. elején pedig az est homályban fogtam egy kóppott példányt.

Leucania pallens L. Aug. végén és szept. elején estefelé nedves réteken szállt s a csalétekre is jött.

Leucania L-album L. Szept. elején csalétken.

Leucania albipuncta F. Aug. közepétől szept. elejéig estefelé nedves réteken és csalétken is fogtam.

Leucania Lythargyrea Esp. Szept. elején csalétekre jött.

Caradrina quadripunctata F. Jul. végén palánkon ült.

Acosmetia caliginosa Hb. Jun. végén nedves réten repült.

Rusina umbretica Goeze. Julius közepén sűrűn jött a csalétekre.

Amphipyra livida F. Aug. elején fehér házfalon ült.

Amphipyra pyramidea L. Jul. közepén és szept. elején elég gyakran kereste fel a csalétket.

Mesogona acetosellae F. Szept. elején ismételten jött a csalétekre.

Calymnia trapézina L. Jul. közepén csalétken.

Orrhodia Vaccinii L. Szept. elején csalétken.

Calocampa exoleta L. Hernyóját június végén találtam Melitotuson.

Scotochrosta pulla Hb. Szept. elején csalétken.

Calophasia lunula Hufn. Jul. 12-én fogtam egy példányt.

Cucullia Blattariae Esp. Hernyóját máj. végétől jun. végéig aug. elejéig találtam *Verbascum nigrum* és *phoenicium* és *Millefoliumon*.

Cucullia umbratica L. Jun. végén kerítésen ült.

Cucullia Chamomillae Schiff. Aug. végén csalétekre jött.

Cucullia argentea Hufn. Hernyóját szept. közepén Artemisián leltem.

Helica tenebrata Sc. Máj. közepén nedves réten.

Heliodes rupicola Hb. Dombay máj. második felében fogta és jun. közepén fogtam egy kopott példányt.

Heliothis Cardui Hb. Aug. elején kopott.

Heliothis dipsacea L. Jul. közepétől aug. közepéig nyíltan száll virágról-virágra.

Acontia luctuosa Esp. Május közepétől jun. végéig és jul. végétől aug. végéig gyakori.

Erastria pusilla View. Jun. közepétől jul. elejéig fák lombján nem ritka.

Erastria fascina L. Ritka. Julius vége felé fogtam egy példányt.

Rivula sericealis Cl. Aug. elején nedves réteken ritka.

Prothymnia viridaria Sc. Jul. közepén elég ritka.

Emmelia trabealis Sc. Jun. vége felé és jul. végétől aug. végéig virágokon, gyalogbodzán stb. nem ritka.

Scoliopteryx libatrix L. Jun. végén fák lombjairól kopogtattam, szept. elején csalétekre is jött.

Abrostola asclepiadis Schiff. Aug. elején a világosságra jött.

Abrostola tripartita Hufn. Aug. végén csalétken fogtam.

Plusia modesta F. Jun. végén nappal kórón ült.

Plusia chrysitis ab. *innuncta* és ab. *disjuncta* Jun. közepén és aug. végén nedves réteken szállt este felé.

Plusia gutta Gn. Jul. elején és aug. végén este nedves réten fogtam.

Plusia gamma L. Jun. közepén, egész juliában és aug. közepétől szept. közepéig gyakori.

Euclidia ni Cl. Jun. végén és jul. végén nem gyakori.

Euclidia glyphica L. Május—juniában nedves réteken gyakori.

Pseudophia lunaris Schiff. Jul. közepétől aug. elejéig, hernyóját jul. elején tölgybokron találtam.

Catocala electa Bkt. Jul. végén és szeptember elején csalétken.

Catocala elocata Esp. Jul. végén falon ülve találtam.

Catocala nupta L. Aug. végén és szept. elején falon ült és csalétekre is jött.

Catocala dilecta Hb. Jul. vége felé fogtam egy példányt csalétken.

Catocala sponssa L., *promissa* Esp., *Hymenea* Schiff. Julius közepén sűrűn jött a csalétekre.

Ecrita ludicra Hb. Julius közepén családokra jött.

Toxocampa lusoria L., *pastinum* Fr., *Viciae* Hb, *Craccae* F. Aug. elejétől szept. elejéig elég nagy számban jelentkezett a csalátken.

Toxocampa limosa Tr. Jul. közepén gyakran jött a családokra.

Zanclognatha tarsiplumalis Hb Egész juliusban bokroktól felkavarva elég gyakori, családokra iá jár.

Herminia derivalis Hb. Jun. végétől jul. végéig gyakori, családokon is.

Herminia tentacularia L. Máj. végétől jun. közepéig és jul. elejétől aug. végéig gyakori, családokon is.

Hypena proboscidalis L. Aug. közepén a világosságra jött.

Hypena rostralis L. és var. *unicolor* Tutt. Jul. közepétől aug. végéig családokon fogtam.

Magyarország szű-féléi.

Irta Csiki Ernő.

XIII.

2. **Hylastes cunicularius** Erichson (*scabrifrons* Sturm.) Fekete, a csápok (a bunkó sárga) és a lábfejizék barnás-sárgák. Az ormány hosszabb, csúcsán kétoldalt mélyen benyomott és a középben hosszanti élecskével. Az előtor háta a középben olyan széles mint hosszú, oldalai kerekítve kiszélesedettek, felül domború, mélyen és erőteljesen pontozott. A szárnyfedők egy és háromnegyedszer oly hosszúak mint szélesek, tövükön kettősen öblösek, erőteljesen pontozottak, a hosszanti pontozott barázdák közül különösen a belsők mélyek, a közterek keskenyebbek, harántul ránczoltak és gyéren szőrösök. A hímek utolsó haslemezén sárgaszőrű gödröcske van és a hátsó lábszárak belső oldala a csúcson sűrűn szőrös. Hossza 3·5—4·5 mm.

Előfordul egész Európában és faunánkban sem ritka. Eddig ismert termőhelyei : Trencsén, Tátrafüred, Tátraszéplak, Hoverla- és Turkulhegy (Máramaros vm.), Radna-Borberek, Ünökő, Gyergyótölgyes, Tusnád, Tömös, Brassó, Segesvár, Kerczi- és Szeben-

hegység ; Horvátország : Fužine, Delnice ; Bosznia : Vučjaluka, Bjelašnica- és Igman-planina, Višegrad, Krupa.

Tápnövénye a lúczfenyő (*Picea excelsa*) és ritkábban a vörös fenyő (*Larix larix*). Április vagy május hónapokban rajzik, első nemzedéke júliusban, a második októberben teljesen kifejlődött, egy harmadik nemzedék nagyon ritkán fejlődik. Rágványa az előbbi fajéhoz hasonló, eltérés leginkább abban nyilvánul, hogy a nőstény az anyamenet bejérátát kiszélesíti, előcsarnokot készít. Szintén veszedelmes faj, mely különösen a lúczfenyő ültetvényekben okoz tetemes kárt.

3. Hylastes linearis Erichs. (*variolosus* Perris, *clavus* Wollast.

Fekete, kevésbé fénylő, a csápok, a lábfejek és ritkán a szárnyfedők is vöröses-barnák. Az ormány a tövén kissé benyomott, gyenge hosszanti éllel. Az előtor háta másfélszer oly hosszú mint széles, párhuzamos oldalakkal, felül kissé lapított, erőteljesen pontozott, a pontok hosszúkások és helyenként ránczokká folynak össze, hosszanti középvonala síma vagy élecske emelkedik ki. A szárnyfedők hengerek, hosszúak, párhuzamos oldalakkal, a pontozott barázdák elég finomak, a közterek szélesebbek finoman szemecskézettek, testhezálló szőrökkel sűrűn fedettek és egy sor kissé lehajló sörtével díszítettek. Hossza 3—3·5 mm.

Előfordul egész Európában; Magyarországon (Zirczen és a Hoverla-hegyen Máramaros vármegyében) ritka.

Tápnövénye az erdei fenyő (*Pinus silvestris*) és a tengermelléki fenyő (*P. maritima*). Életmódját még nem ismerjük eléggé, az azonban bizonyos, hogy évenként két nemzedéke fejlődik, az első májás-júniusban, a második július-augusztusban lép fel.

var. corticiperda Erichson.

A törzsfajtól következőkben tér el : a szárnyfedők közterei olyan szélesek mint a pontozott barázdák, utóbbiak pontjai nagyok, erőteljesek, a közterekben a sűrű szőrözet hiányzik, csak a sörtesor van meg.

Előfordul a Földközi-tenger tájában, nálunk Dalmáciában (Meleda) szigetén.

Lepkészeti egyveleg.

Irta A. Aigner Lajos.

I.

Chrysophanus Dorilis Hufn.

Az „Entom. Wochenblatt“ 1908. 5. számában leírja Gillmer ennek a fajnak új eltérését mint ab. ♀ *fusca* (egészen fekete, csak a két szárny szegélyszávjá sárgás-piros). Ez az alak Budapest környékén nem ritka. Gyűjteményemben két pár foglaltatik (mert a hímnek is van ily szávjá) ab. *fulvomarginalis* Schultz név alatt. Hol írta le Schultz azt sajnos fel nem jegyeztem, de bizonyára ugyanarról az eltérésről van szó, a melynek a Schultz-féle nevet kell viselni. Megjegyzendő, hogy a budapesti hímnél a szegélyszáv nagyon gyöngén van kifejlődve, míg a nőstény, élénk sárga fonákjánál fogva, átment a var. *orientalis* Stgr.-hez, a melynek egyes példányai Németországban is előfordulnak. (Spuler, Grossschmetterl. 58. 1.)

Zygaena Astrarche Bgstr.

Az említett helyen megállapítja Gillmer a var. *ornata* Stgr.-nek Németországon előfordulását. Magyarországon, nevezetesen Budapesten is található. Ez alkalommal átvizsgáltam *Astrarche* példányaimat és úgy találtam, hogy a törzsfajnál (május-június) a szegélyszáv gyöngén fejlődöt, azaz a felső szárnyon többnyire csak 4, ritkábban csak 2–3 piros folt látható tisztán, míg a szárny csúcsa felé eső 2, illetőleg 3–4 folt igen homályos, vagy teljesen hiányzik. A var. *ornata* a legszebb alak, többnyire a törzsfajnál nagyobb, piros pettyjei nagyobbak (felső szárnyán 6, az alsón 5), fonákja valamivel sötétebb szürke. A gen.aest. *Calida* Bell. ugyanoly nagyságú, mint az előbbi, piros pettyjei (6 és 5) valamivel kisebbek, fonákja barnás. Ez az alak ritka, a nyári nemzedék (jul.-aug.) legtöbb példánya kisebb vagy ugyanoly nagy, mint a törzsalak, pettyjei (6–5) azonban jól kifejlettek és méltán viselhetnék régibb nevüket; var. *aestiva* Stgr., míg a *Calida* amaz eltérésének lenne tekintendő, épen úgy, mint az *ornata* az *Astrarche*-ének.

Lycaena Icarus Rott.

A szárnya tövén többé-kevésbbé kék behintésű nőtényt F u c h s A. *caeruleá*-nak nevezte el; előfordulnak azonban, bár nagyon ritkán, egészen kék nőtények is, a melyeket M a a s s e n (Stett. Ent. Zeit. 1880. p. 160) *glauca* névvel jelölt meg; ezek közt rendkívül ritka az oly nőtény, melynek minden szárnyán egy sornyi piros szegélyfolt mutatkozik. Ezt az alakot G i l l m e r M. (Ent. Wochenbl. 1908. 6. sz.) ab. *amethystina*-nak nevezte el. Gyűjteményemben van egy példány, melyet H u s z Á r m i n fogott Eperjesen.

Colias Hyale L.

Legújabbán a *C. Hyale*-nak oly himjét, mely felső, esetleg alsó szárnya közepén is narancsszín tünetű, G a e s t W. ab. *junior*-nak nevezte el. (Zeitschr. f. wiss. Insektenbiologie I. 1905. p. 380.) Ily példányt kaptam Kassáról, B e z s i l l a S a m u úrtól.

Azt a részben feketés eltérést, melyet nemrég leírtam (Aunales Musei Nat. Hung. IV.) már régebben (1884.) elnevezte G r u m m - G r s h i m a i l o ab *nigrofasciata*-nak, mcst G e e s t W. (l. c. 379.) egy kevésbbé feketés eltérést ab. *radiata*-nak nevezte, mely nézetem szerint az előbbivel egyesítendő.

Gonopteryx Rhamni L.

Újabb időben a német entomologiai lapokban többször volt szó citromlepkékről, melyek sokáig hevervén cyános üvegben, piros foltokat mutattak. Ehhez megemlítem, hogy néhány év előtt a *Colias Hyale* L. és *Pieris Rapae* L. egy-egy példányát a cyános üvegben felejtettem és midőn néhány hónap múlva rájuk bukantam, mind a kettőn karminpiros nagy foltok voltak láthatók.

Ez alkalommal visszatérek a *G. Rhamni* nászrepülésére, melyről a közelmúlt években többször emlékeztek meg az entomologiai lapok. Ily nászrepülésnek néhány év előtt a budapesti Farkasvölgyben szintén tanuja voltam és ugyanakkor megfigyeltem egy *G. Rhamni* hímét is, a mely egy holt nőtény körül forgolódott, de azt meg nem állapíthattam, vajjon ez a hím copulába bocsátkozott-e a holt nőténynyel, a mire már volt eset.

A nászrepülést különben gyakran említik a gyűjtők. Így p. o. a *Vanessa polychloros* L. nászröptét említi R o t h k e (Grossschmetz. von Krefeld 1898. p. 25.) Magam N. Verőczen 1903-ban

figyeltem meg a *Colias Hyale* L. nászröptét, melyben a tovaszálló hímét csökönyösen követte a nőstény.

A *Lycaena Argus* L. (*Aegon* Schiff.)-nél a nászrepüléshez hasonló jelenséget figyeltem meg néhány év előtt Isaszegen. A fűben lehevertem kissé pihenni. Ekkor láttam két *L. Argus* (♂ ♀), a melyek játszadoztak, kergetődztek, majd majd magasabb szárú növény aljára szálltak s azon üzték egymást, vagyis a nőstény spirális vonalban haladt fölfelé, nyomon követve a hím által, ha aztán elértek a növény csúcsához, átszálltak közelálló más növényre s ezen ismételték előbbi játékukat. Jó ideig gyönyörködtem ebben az érdekes játékban, míg végre a két lepke tovaszállt.

Epinephele Jurtina L. ab. semialba Brd.

Irta A. Aigner Lajos.

Az „Entmologische Zeitschrift“ XXI. évfolyam 38. számában Meuth F. H. hírt ad arról, hogy 1907. augusztus hó elején Grácban az *E. Jurtina* oly nőstényét fogta, melynek egyik felső szárnya albinotikusan elszíneződött. Ezt, úgylátszik nagy ritkaságnak tartja. Utalok e tekintetben Rühl-nek „Grossschmetterlinge“ című művére, melynek 602. lapján ezeket írja: „*Ab. semialba* Bruand. Ezen név alatt összefoglalhatók azok az albinistikus alakok, a melyek az *E. Janira* (*Jurtina*) nevű fajnál nem épen ritkák. Ezek csak ritkán tiszta fehérek, (ily példányt ábrázol Esper. A.) mert a legtöbb esetben a fehér szín, többékevésbé erősen, fojtszerűen lép fel, még pedig hol szabályosan, hol szabálytalanul.“ Ez az elszíneződés Magyarországon épen nem tartozik a különös ritkaságok közé. Gyűjteményemben 29 példány foglaltatik hazánk különböző részeiből. Két példány csaknem tiszta fehér, csupán a felső szárny töve felé barnás, az illatozó folt pedig erősen kifejlett; egy példány inkább fakó barnásan elszíneződött; némely példányon mind a négy szárnyon látható szabálytalan nagy fehér vagy fehéres folt; a legtöbb példányon azonban az elszíneződés a felső, vagy alsó szárnyakra, avagy csupán az egyik szárnyra szorítkozik. Oly példány ábráját, a melynek mindegyik szárnyán csaknem szabályos fehér folt látható, lásd a Rovartani Lapok I. kötet 1884. 185. lapján.

Néhányánál az említett példányoknak, melyeket a vidékről kaptam, hiányzik a fogás napja, egyeseket júniusban (16. 27.) és júliusban (15) találtam, a legtöbbet azonban augusztus közepén (15. 17.) — sajnos elkésetten, mert többnyire kopottan — fogtam Budapesten, a Kamaraerdő előtt elterülő réten, mely nyáron át olykor több ízben, nagyobb esőzés folytán, áradásnak van kitéve, mely azonban gyakran le szokott folyni.

Ennélfogva azt hiszem igaza van H a b i c h Ö. bécsi lepkeszűnek, akinek az a véleménye, hogy a szóban levő albinotikus jelenségeket a túlságos nedvesség okozza, a melynek a báb ki van téve.¹⁾

Sőt ennek a nézetnek már régebben adtam kifejezést: „A részleges albinismust valószínűleg a bábót váratlanul ért nagy nedvesség okozza.”²⁾

A részleges albinismusokét Standfuss M. is a túlságos nedvességnek tulajdonítja, mindazonáltal megjegyzi, hogy az *Ep. Janira (Jurtina)* oly bábjai, melyek napsütötte lejtőkön kifejlődnek, albinotikus formáknak adnak életet.³⁾

Ezekkel a véleményekkel szemben megjegyzi a szerkesztő, Stichel H., hogy „az albinismusnak gyakran sajátágosan korlátozott kiterjedésénél tekintetbe veendő az a lehetőség, hogy ilyenkor a szárnyak úgynevezett vérzéséről, vagy a testből eredő maró kiválasztásról van szó, a mely a lepke kikelése alkalmával kiömlik és melynek hatása a szárnyak bizonyos részére szorítkozik.”

Ebben a felfogásban nem osztozhatom. Ellene szólnak az egészen albinotikus, azaz tiszta fehér példányok, valamint az egyidejűleg, augusztus közepén talált fentemlített példányok nagy száma (kb. 20); mert nézetem szerint a „vérzés“-nek csak nagyon ritka esetekben lehetne helye, semmi szín alatt sem olyan nagy mennyiségben, mint az érintett esetben.

1) Jahresbericht des Wiener Ent. Ver. VII. p. 29. 1896.

2) Rovartani Lapok 1899. VI. 14. lap.

3) Handbuch d. p. Grossschmetterlinge 2. Aufl. 1896.

Különfélék.

A fehér téli lepke, melyről a R. L. mult évi utolsó füzetében megemlékeztem, az idén nem került meg, noha néhány lepkeszűnk élénken érdeklődött iránta (magam beteg voltam), sőt Charles Rothschild is, aki még anyagilag is kész volt felfedezését előmozdítani. Mindenek előtt szándékoztam Ujhelyi József, a M. Nemzeti Múzeum praeparátorát Nógrád-Kállóba küldeni, aki azonban megbetegedvén, feltett szándékáról lemondott, más vállalkozó pedig nem akadt. Annál buzgóbban folyt a kutatás a közel Mátrában, Topánkán Wartensleben Ida grófnő napról-napra járt utána, sajnos hiába. Egerben sem értek el eredményt. Cserny Lajos, honvédszázados és buzgó lepkesz, ugyanis felkérte volt az egi honvéd zászlóalj parancsnokát, hogy embereivel figyeltesse meg a lepkét. Ugyanaz felkérte egyenesen a kassai vadásztársaság igazgatóját is, de eredménytelenül. Szadán báró Vécsy István épp oly hiába fáradozott, mint Pillich Ferencz Simontornyan. Még a legnagyobb reménységgel tekintettük Péczel felé. Ugyanis öreg barátom és fiatal lepkesz-társam Niámessny Imre fia Locsodon (Péczel és Isaszegh közti majorság) említette a fehér lepkét. Kálix Zoltán birtokos előtt, aki azt jól ismeri. Szinte olykor már január elején lép fel egyes példányban, de a nagy hideg elől elrejtőzik és csak január végétől február közepéig repül estefelé nagyobb számban, de csak bizonyos szűk területen, az erdő szélén. 1903-ban oly sok lepke volt, hogy vadászat közben rászállt ruhájára, sőt arczába is. Budapesten járván és Niámessny gyűjteményét végig nézvén, kijelentette, hogy a fehér színű lepke alakra leginkább hasonlít a *Spilosoma Menthastris*-ra. A nép is ismeri a lepkét s azt a tavasz első hírnökekint üdvözi.*)

A. Aigner Lajos.

A gyapjas pille kártétele. Nógrád-Verőczen 1907-ben a *Lymantria dispar* hernyója, — a népszava szerint „repülő hernyó“ — oly rengeteg mennyiségben lépett fel, hogy az erdőben való gyűjtés úgyszólván lehetlenné vált. Ez a hernyó részint mászva, részint a szél által tova hordva, az erdőt, a réteket,

*) Utólag kaptam Wartensleben grófnőtől több példányát a *Hybernia rupicapraris*-nak, melyet f. é. február elején fogott. Ezek a rendesnél valamivel világosabb színűek. Repülés közben fehéreknek látszottak. Bizonyára ezek a keresett fehér téli lepkék. Szerk.

mezőket, legelőket oly nagy mértékben lepte el, hogy a dűlő-úton járók, nagyzás nélkül, minden lépéssel néhány hernyót eltapostak. A parasztok panaszkodtak, hogy a hernyók a jóságra nézve is kártékonyak voltak, mivel legelés közben az állatok szájába kerülvén, abban nagymérvű gyuladást idéztek elő. Bábózás után a közeli erdők, főképen az úgynevezett községi erdő, teljesen le voltak kopasztva s a fák, lomb nélkül állva téli képet nyújtottak. Az okozott kár kiszámíthatatlan. A *L. dispar* lepkeje természetesen szintén tömérdek számban mutatkozott s a gyűjtésre nézve is kellemetlenné vált, mivel más lepke után csapva a hálóval, egyidejűleg 2—3 *L. dispar* hím is belekerült.

Dombay Kornél.

Amerikában járt magyar gyűjtő. Dr. Lendl Adolf, alighogy kisázsiai gyűjtő útjának fáradalmaik kipihente volna, 1908. tavaszkor újabb gyűjtő útra indult Dél-Amerikába. Hozzánk érkezett hírszerint Argentiniában Simay és Neuquen folyók közt elterülő területen gyűjtött, majd kétheti meneteléssel nyugat felé a Cordillerákhoz jutott, melyeken a lago Nahuel Huapinál elért és Saso Carlos de Bariloche nevű kis német teleptől kiindulva áthatolt. A chilei oldalról, rövid időzés után, a Pampa Neuquen-en át visszafelé indult és február végén hazatért.

Személyi hírek. Junius első hetében Magyarországon járt Dr. Holdhaus Károly, a bécsi múzeum assistense, aki Csiki Ernő és Diener Hugo-val a Mecsek-hegységben és a Mohács-melletti Margittai szigeten gyűjtött. — Ugyancsak a fővárosban járt átutaztában Rambousek prágai bogarász, aki behatóan megsejmelte a Magyar Nemzeti Múzeum bogárgyűjteményét, főleg a tanulmányainak főtárgyát képező Staphylinidákat.

Elhunytak. Május hó 13-án éjjel hosszabb betegeskedés után elhunyt Kohaut Rezső fővárosi tanár, kiváló aphanipterologusunk, akinek a magyar állattani és főleg rovartani irodalom több becses munkát köszönhet. — Ugyancsak elhunyt Zsedényi Géza, a m. kir. Rovartani Állomás assistense, a Hortobágyon, ahol a földművelésügyi miniszter megbízásából a sáskairtás vezetésével volt elfoglalva.

A rovarrevő madarakat azzal szokták vádolni, hogy az élősdik rovarok pusztítása által a kártékony rovarok elszaporodását előmozdítják. Ez ellen újabban síkra kel Schuster W. (Wien. Ent. Zeit. 1908. Heft 1.) és a madarak partját fogván, állás-

pontját következőleg okolja meg: 1. A madarak által elfogyasztott hernyók nagyobb része nincsen „megszúrva“ élősdiek által. 2. A „megszúrt“ hernyó, daczára a benne fejlődő élősvi álczák-nak, tovább táplálkozik; hernyó-kalamitásnál az élősvi álczák értéke eleinte semmis; ha hatásuk kezdődik, már annyira van a kalamitás, hogy nem marad mit javítaniok. 3. A milliárdnyi élősvi darázs túlságos száma oly nagy, hogy tetemes részüket okvetlenül *kell* pusztítani; a madarak, melyeket viszont örökösen megtizedelnek, *közvetlenül* beavatkoznak, az élősvi darázsok pedig csak másod- vagy harmadsorban. A madarak feladata nem a kalamitást megszüntetni, hanem annak elejét venni.

Az Argynnis Laodice Pall. mindjobban kezd terjedni hazánkban. Újabban Ehrenheim-Schytra Ferdinánd. ki lepkészettel is foglalkozik, Vidrányon, Zemplén vármegyében figyelte meg. Ennélfogva feltehető, hogy hazánk összes keleti megyéinek hegyvidékein, Zempléntől-Bihar-Háromszékiig található.

Irodalom.

Csiki Ernő, Magyarország Bogárfaunája. Vezérfonal a magyar szent korona országainak teüületén előforduló bogarak megismerésére. I. kötet, 5. füzet. (353—546. l., 11 szövegrajzzal. Budapest, 1908. IV. 10.)

Elöttünk fekszik „Magyarország Bogárfaunájá“-nak vaskos 5. füzete, melylyel az I. kötet befejezést nyert. A 12 és fél ives füzet mindenekelőtt a futrinkafélék (*Carabidae*) befejezését hozza, majd a vizibogarak közül a *Hygrobiidae*, *Halipilidae*, *Dytiscidae* és *Gyrinidae* családokat és végül a *Rhysoaidákat* tárgyalja. Az *Amara* nem egyik új alnemén (*Pseudobradytus*) kívül a következő új fajok és fajváltozatok leírását találjuk a füzetben: *Carabus comptus* var. *szörényensis*, *Pterostichus* (*Poecilus*) *Szépligetii*, a var. *tusnádensis* és var. *radneensis* fajváltozatokkal, *Pt. angustatus* ab *igmanensis*, *Pt. Apfelbecki*, *Omphreus Apfelbecki* var. *biokovensisi*, *Cymindis hungarica* és *C. budensis*. A füzetet a kötet czímlapja és előszava, valamint a családok, alcsaládok, nemzetségek, nemek, fajok és fajváltozatok és a szinonimák tárgymutatója zárja be. A füzet előfizetési ára úgy mint az eddigieké 2 kor, a teljes köteté peeg 10 korona. (Bolti ár 12 kor.)

„Az Állatvilág.“ Állattani, vadászati és halászati folyóirat. 1908. évf. 1—3. szám. Laptulajdonos *Pete Csongor*, szerkesztő *Csiki Ernő*. — Előfizetési ára egy évre 5 kor.

Ily czímen hézagpótló, népszerűsítő folyóirat jelenik meg, gazdagon illusztrálva és fényes kiállításban. A megjelent füzetekben hazánk szakíróinak szép gárdájával találkozunk. Az egyik rovar-tani tárgyú cikket jelen számunk is közli mutatóba. Mutatványszámot szívesen küld „Az Állatvilág“ kiadóhivatala (Budapest, VII., Damjanich-utca 36.)

*

Matsumura, Prof. Dr. S., Neue Cicadinen aus Europa und Mittelmeergebiet. (The Journal of the College of Science, Imperial University of Tokyo, Japan. Vol. XXIII, Art. 6, p. 1—46, mit 1 Tafel.)

Szerző ki néhány év előtt hosszabb ideig tartózkodott Budapesten és a Magyar Nemzeti Múzeumban Dr. Horváth Géza vezetése mellett a kabócák tanulmányozásával foglalkozott, szabad idejét az állatok gyűjtésére használta fel. Hazánkon kívül megfordult Németországban, Olaszországban és Észak-Afrikában (Tunis, Algir, Portsaid) mindenütt szorgalmasan gyűjtvén. Tanulmányában most leírja az európai útjában gyűjtött új fajokat, számszerint 49 fajt. Minket a következő hazai fajok érdekelnek: *Typhlocyba (Zygina) serpentina* (Fiume, Novi, azonkívül Szicília és Észak-Afrika), *T. fiumensis* (Fiume), *Cicadula brevis* (Kolozsvár), *Thamnotettix liberatus* (Csepel, Isaszeg és Tunisz), *Deltocephalus relox* (Kolozsvár), *D. immundus* (Magyarország) *D. kolosvarensis* (Kolozsvár), *D. sinuatus* (Budapest), *D. v. nigrum* (Isaszeg), *Idiocerus latifrons* (Magyarország), *I. brunneipennis* (Isaszeg). Az új fajok egy részét szerző képben is bemutatja.

Csiki Ernő.

OLVASÓINKHOZ.

Folyóiratunk ügyvitelében változás történt. Szerkesztőtársam, Aigner Lajos, aki 1897-ben tíz évi szünet után újból megindította a Rovartani Lapokat, majdnem egy esztendeje súlyosan beteg. Munkaereje megtört, irodalmi működése megszakadt. Reménytelen állapota, további közreműködésének lehetetlensége, arra készítette családját, hogy e folyóiratot alulírottnak átadja.

Nehéz körülmények között vettem át a „Rovartani Lapok“ kiadói tisztét, de kötelességemnek tartottam ezt, annál is inkább, mert 11 évi szerkesztői közreműködéséből kifolyólag erkölcsi kötelességemmé is vált, hogy a f. évi megkezdett XV. kötetet befejezzem és ha folyóiratunk ezentúl is abban a jóakaratu támogatásban részesül mint eddig, — tovább is folytassam.

Szakfolyóiratunk némi átalakítást kíván, hogy olvasóink igényeit teljesen kielégítse és osztatlan tetszését elnyerje. Ennek mielőbb meg is akarok felelni. A „Rovartani Lapok“ ezentúl is ugyanaz lesz, ami volt, — legelső sorban a hazai fauna ismertetése, a rovartani ismeretek terjesztése, a gyakorlati rovartan ápolása, a gazdasági és erdészeti szempontból hasznos és káros rovarok ismertetése, stb. Minthogy folyóiratunk hazánk egyetlen ily irányú szaklapja, szükségesnek tartom, hogy olvasóink ennek révén ismerjék meg mindazt, ami az entomologia terén nemcsak hazánkban, hanem a külföldön is történik; az irodalmi rovatból pedig hű képet nyerjenek a rovartani irodalomról.

Szükségesnek tartottam, hogy folyóiratunk külső kiállításán is változtassak, hogy nyomása szebb és jobb legyen mint eddig; azt hiszem, az ujonnan választott nyomda ebben a tekintetben olvasóink igényeinek mindenképen meg fog felelni.

Úgyszintén elhatároztam, hogy ézentúl nem 10, hanem 12 fűzetben, tehát havonként jelentetem meg a Rovartani Lapokat.

Kiváló figyelmet óhajtok arra is fordítani, hogy folyóiratunk tartalma minél változatosabb legyen, — ami azonban mindenestre munkatársaim jóakarató támogatásától is függ.

Ezek után még csak munkatársaink további szíves közreműködését, újabb munkatársak csatlakozását és ami a legfontosabb, támogatóink és előfizetőink további pártolását kérem.

Budapest, 1908. december hó 1-én.

CSIKI ERNŐ.

Kohaut Rezső.

(1858—1908.)

Irta: DR. KERTÉSZ KÁLMÁN.

„Hazánkban — összehasonlítva más országokkal — aránylag kevesen foglalkoznak rovarokkal“ írja Kohaut Rezső a Természettudományi Közlöny XXXVIII-ik kötetében, ismertetve az akkoriban megjelent Junk-féle Entomologen-Adressenbuch-ot.

Bizony kevesen vagyunk, s még kevesebben azok, kik nem elégedve meg a pusztá gyűjtéssel, megfigyeléseiket, tapasztalataikat bűvárlataik eredményét közreadva, ha csak parányival is, hozzájárulnak a rengeteg számú rovar pontosabb ismeretéhez s ezzel az állatország megismeréséhez, vitás kérdéseinek megoldásához.

Ez utóbbiak közzé tartozott Kohaut Rezső is.

1858. október hó 12-én született Budapesten. Atyja, Kohaut József, festő és jónevű fényképész volt, anyja Fraid Helena. Az elemi iskolát elvégezván, a budapesti II. ker. főreáliskolába iratkozott be, hol az érettségi vizsgát az 1875—76-iki tanévben tette le. Felsőbb tanulmányait a kir. magyar tudományegyetemen s a József-műegyetemen

végezte, a hol természetrajzból s kémiából középiskolai tanári oklevelet szerzett. Később, már nős korában, 1889-ben még a földrajzból is szerzett képesítést. 1881-ben a tud.-egyetemen az állattani s összehasonlító-boneztani tanszékhez Margó Tivadar tanár mellé tanársegédnek nevezték ki, s ez állásában 1886-ig maradt meg. Ezen állása mellett azonban 1883-tól a II. ker. állami főreáliskolában mint próbaéves tanár is működött, míg végre 1886-ban a fővárosnál rendes alkalmazást talált. 1886-tól 1889-ig a II. ker. polgári és kereskedelmi iskolában tanított; 1889 október havában a VI. ker. polgári leányiskolához helyezték át s 1908 január havában helyettes igazgatónak nevezték ki. Ezen állásából ragadta el a halál 1908 május hó 13-án.

Kohaut Rezső zoologiai munkásságának irányát, tárgyát az ő természete szabta meg. Bár a szabad természetet imádta, mégis dolgozószobájában érezte magát legjobban, hol olvasással, vagy mikroszkópi készítmények vizsgálatával s rajzolásával töltötte idejét. A rajzhoz és festészethez való hajlamát atyjától örökölte s bár aránylag kevésbé gyakorolta, képei, rajzai, ha nem is művészi remek, pontosság és tisztaság szempontjából semmi kívánnivalót sem hagynak s a szakértelmet az első pillanatban elárulják.

Az egyetemi állattani s összehasonlító boneztani intézettől való távozásakor Margó Tivadar tanár felszólítására az egyes állatphylumok jellemző alakjait olajba festette. Ezek a képek most is az intézet tantermét díszítik. Az egyetemi anthropológiai intézet részére is nem egy képet festett.

1887 tavaszán felszólított, gyűjtenők össze Magyarország szitakötőit s a M. N. Múzeum gyűjteményének felhasználásával írnók meg monographiájukat. Bár én akkoriban édesvízi mikroszkopi állatok tanulmányozásával foglalkoztam, szívesen belegeyeztem a közös munkába, főleg azért, hogy a rovarok tanulmányozásába is beleéljem magamat, másrészt azért is, mert rövidlátása miatt tényleg szüksége volt valakire, a ki egyrészt a gyűjtést eszközölje, másrészt a gyűjtött anyag rendezésében segítségére legyen. Három évig dolgoztunk így együtt, midőn az ő buzdítására én a dipterológiára adtam a fejemet. Nagy kedvvel és ambícióval láttam neki a legyek gyűjtésének és tanulmányozásának s beláttam, hogy sokkal okosabb lesz, ha különválnék s mindenikünk a maga dolgának szenteli minden

idejét, annál is inkább, mert akkor a szitakötők javarésze már össze volt gyűjtve, meghatározva, sőt nagyjából már a leírások is megvoltak. Ez időponttól fogva csak gyűjtöttem részére, de a munkába többé már be nem folytam. A munka, elfoglaltsága miatt lassan haladt, de végre mégis csak elkészült s 1896-ban 3 tábla eredeti rajzzal meg is jelent.

1890-ben hozzáfogott a Mallophagá-k tanulmányozásához. E czélból lefordítottam neki a magyarországi madarakon élő fajok latin diagnosisit, de ezzel a tárggyal azután nagyon keveset foglalkozott.

Eleinte inkább általánosabb természetű zoológiai kérdésekkel foglalkozott s népszerű cikkeket írt; közbe-közbe írt tankönyvet, bírálatot. Népszerű cikkeinek egész sorozatát azonban akkor írta, mikor a „Természet“ megindult s ennek a folyóiratnak talán legszorgalmasabb munkatársa volt. A „Halászat“-ban hazánk összes halfajait ismertette s ezen dolgozatát 60-nál több ábrával tette érthetőbbé s használhatóbbá.

„A magyarországi madarak meghatározó könyvé“-t hamarosan elkaptokták; a második bővített s javított kiadás kézírata élete utolsó napjaiban szintén elkészült, de már meg nem jelenhetett. A „Fauna Regni Hungariae“-ban az Aphaniptera és Mallophaga csoportokat állította össze. Azok részére, kik nem tudományos vizsgálatok céljából, hanem kedvtelésből akarják a természeti tárgyakat nagyobb nagyítással nézegetni, megírta a mikroskopi gyakorlat elemeit, gyakorlati útmutatással a mikroszkópi praeparatumok készítésére.

Mikor a magyar Brehm megindult, őt bízták meg a „Halak“ kötetének magyarba való átültetésével. Ezt a munkáját is azzal a lelkiismeretességgel és pontossággal végezte, mint minden más munkáját.

Meg volt szabva, mikor kell kéziratával elkészülnie. Hogy a határidőt betarthassa, a német kötet lapszámainak összegét elosztotta a rendelkezésére álló napok számával s így tudta meg, mennyit kell egy nap alatt végeznie. De ezt a munkát aztán el is végezte minden körülmények között.

Legbecsesebb munkája azonban kétségkívül a magyarországi bolhák monografiája, 5 tábla eredeti rajzzal, melyet a Természettudományi Társulat a Margó-díjjal jutalmazott meg. Ez volt legkedvesebb tárgya, melyről 1886-tól kilencz tudomá-

nyos és népszerű cikket írt. A munka alapjául szolgáló gyűjteményt a M. N. Múzeum szerezte meg.

Családi élete nagyon boldog volt, a mi szelíd és nyugodt természetéből önként következik. Szeretett neje, Molenda Teréz, kit 1887-ben vett nőül s fia most velünk együtt gyászolja.

Igazi mintaképe volt a kötelességtudó tanárnak, kiért tanítványai rajongtak. Tanártársait a szó szoros értelmében magához tudta bilineselni. Halála napjának délutánján a tan-testület virággal kedveskedett neki s ez a figyelem annyira meghatotta, hogy talán még siettette az amúgy is túlságosan igénybe vett szív munkájának megszüntét.

Sírhalma, melyet a hálás tanítványok koszorúi teljesen elborítottak, ott emelkedik immár a kies fekvésű németvölgyi temető árnyában.

„Embert vesztettünk“.

Áldott legyen emlékezete.

*

Kohaut Rezső irodalmi munkásságát a következő összeállítás mutatja:

1882. 1. A juhok forgóbetegsége, kergekórja. (Természettud. Közlöny. XIV. 349.)
2. A Ferencz-Józsefföld állatvilágáról. (Természettud. Közlöny. XIV. 411.)
1883. 3. A véletlen sérülések és azok következményeinek öröklékenységről (Természettud. Közlöny. XV. 351.)
4. A rovarok lélekző mozgásairól. (Természettud. Közlöny. XV. 176.)
5. A Sciarra militaris. (Magyar Kárpátgyűjtemény. Évkönyv. X. 85.)
1886. 6. A bolha. Ábrával. (Rovartani Lapok. III. 25; ábrával.)
7. Báthory: „Állat-növénytan“ című tankönyvének ösmertetése. (Polg. isk. közl.)
1891. 8. Gazdaságtan, polg. és felsőbb leányiskolák számára. [Sajóhelyi Béla és Tiborc Idával együtt.] (Wodianer kiadása.)
1892. 9. Állattan polg. és felsőbb leányiskolák számára. (Nagel Bernát kiadása.)
10. Vángel Jenő: „Az állatok konzerválása“ című művének ismertetése. (Polg. isk. közl.)
1894. 11. A magyarországi madarak meghatározó könyve. (Lendl A. kiadása.)
12. Roth Samu: „Állattan polg. fiú-iskolák számára“ című tankönyv átdolgozása. (Franklin Társulat.)

1875. 13. Nehány magyarországi szitakötőről. (Természettud. Köz-
löny XXVII. 47.)
14. A magyarországi bolha-félék. (Természettud. Közlöny. XXVII.
329.)
15. Gazdaságtan. II. kiadás. (lásd 8. sz.)
1896. 16. A magyarországi szitakötő-félék természetrajza. 3 tábla
eredeti rajzzal. (A Természettud. Társulat kiadványa.)
1897. 17. Uj bolhafajok hazánkban. (Természettud. Közlöny. XXIX.
318.)
18. A férfiak tejmirigyéről. (Természettud. Közlöny. XXIX.
646.)
19. Az Aphaniptera és Mallophaga csoportok feldolgozása a
Fauna Regni Hungariae-ban. (A Természettud. Társulat
kiadványa.)
20. Szőrmeáru kereskedés. (Természet. I.)
21. Élősdí állatok. (Természet. I.)
22. A rovarok ereje. (Természet. I.)
23. Kitérő emberek. (Természet. I.)
24. Élő lámpák. (Természet. I.)
25. Kutya gereznák. (Természet. I.)
26. Hatalmas szarvasagancs. (Természet. I.)
27. Óriások és törpék az emlősök osztályában. (Természet. I.)
28. Hering és házasság. (Természet. I.)
29. Intelligens macska. (Természet. I.)
30. A fejlődési idő az emlősöknél és madaraknál. (Természet. I.)
31. A lepkeszárny mikroszkópi vizsgálata. Ábrával. (Természet. I.)
32. Állattörvényszékek. (Természet. I.)
33. Valami a cserebogárról. Ábrával. (Természet. I.)
34. A vörös vagy nemes korál. (Természet. I.)
35. Egy kártékony lepkéről. [Ocnaria dispar.] (Természet. I.)
36. A legnagyobb medúza faj. (Természet. I.)
37. Férges a gyümölcsben. (Természet. I.)
38. Ehető fecskeszékek. (Természet. I.)
39. Az elefántsontról. (Természet. I.)
40. A cserebogár télben. (Természettud. Közlöny. XXX. 221.)
41. A rühatka története. (Természet. II.)
42. Téli álmat alvó madarak. (Természet. II.)
43. Az emlősök nyakcsigolyáiról. (Természet. II.)
44. A házi légyről. Ábrával. (Természet. II.)
45. Hajak és szőrmék vizsgálata. Ábrával. (Természet.) II.
46. Mi okozza a kergekört? (Természet. II.)
47. A vérről. Ábrával. (Természet. II.)
48. A madarak repülési sebessége. (Természet. II.)

49. A hálak gondoskodása ivadékukról. (Természet. II.)
 50. A tejről. Ábrával. (Természet. II.)
 51. II. Frigyes mint ichthyologus. (Természet. II.)
 52. A dolgozó méh szájrészei, lába és fulánkja. Ábrával. (Természet. II.)
 53. Az összetett szemről. Ábrával. (Természet. II.)
 54. Sajátságos építők. Ábrával. (Természet. II.)
 55. A tollak szerkezete. Ábrával. (Természet. III.)
 56. A pók szájrészei, fonó- és szövőszervei. Ábrával. (Természet. III.)
 57. A házipoloska. Ábrával. (Természet. III.)
 58. A kagylóhéj szerkezete. Ábrával. (Természet. III.)
 59. A csontok szerkezete. Ábrával. (Természet. III.)
 60. A halvészlől. Ábrával. (Halászat. I.)
1899. 61. Halaink. Hazánk összes halfajainak leírása. 60-nál több ábrával, 24 folytatásban. (Halászat. I., II., III.)
 62. A rovarok légzőszerveiről. Ábrával. (Természet. IV.)
 63. A bogarak lábfejről. Ábrával. (Természet. IV.)
 64. A boka. Ábrával. (Természet. IV.)
1901. 65. A mikroszkópi gyakorlat elemei. Gyakorlati útmutatás a mikroszkópi praeparátumok készítésére. Számos ábrával. (Lendl A. kiadása.)
 66. Gazdaságtan. III. kiadás. (lásd 8. és 15. sz.)
 67. Állattan, polg. leányiskolák számára. II. átdolgozott kiadás. (Wodianer kiad.)
1902. 68. Sztérényi Hugó: „Állattan és növénytan polgári iskolák számára“ című tankönyvének bírálata. (Hivatalos Közlöny. X. 8. szám.)
 69. A hal szervezetének, fejlődésének és életmódjának rövid áttekintése. Számos ábrával. 7 folytatásban. (Halászat. III.)
1903. 70. Magyarország bolhái. 5 tábla eredeti rajzzal. (Állattani közlemények. II. 25—46. és 53—68.)
1904. 71. Egy új bolhafaj Boszniából. — Un Pulicide nouveau de Bosnie. Ábrával. (Annal. Mus. Nat. Hung. II. 87, ábrával.)
 72. Sztérényi Hugó: „Növénytan, polgári iskolák számára, II. kiadás“ című tankönyvének bírálata. (Hivatalos Közlöny XII. 11. sz.)
1905. 73. Gazdaságtan. IV. kiadás. (I. 8., 15. és 66. sz.)
 74. Az állatok világa. VIII. kötet. Halak. Brehm „Tierleben“ című munkájának magyarba átültetett kiadása, 11 műlappal és 146 képpel. (Légrády testvérek kiadása.)
 75. A bolhák. 8 ábrával. (Természettud. Közlöny. XXXVII. 369.)
1906. 76. A világ entomológusai. (Természettud. Közlöny. XXXVIII. 69.)

77. A pisztráng falánkságáról. (Természettud. Közlöny. XXXVIII. 637.)

1907. 78. Csiki Ernő „Magyarország bogárfaunája“ című munkájának ösmertetése. (Polgári isk. közlöny XI. 2. szám.)

Lepkészeti megfigyelések.

Irta: ROTHSCHILD N. KÁROLY.

Talán nem lesz érdektelen e lapok olvasóira, hogy folyó évi június hó 14-én a biharmegyei Cséhtelegen WERTHEIMSTEIN SAROLTA kisasszony a *Hesperia Sidae* ESP. egy hímjét fogta. Ez a példány felette nagy, szárnyainak átmérője ugyanis megüti a 36 mm.-t. Úgy tudom, hogy Cséhteleg Magyarországnak, illetőleg egész Európának legészakibb pontja, ahol ez a lepkefaj eddig találtatott.

A tavalyi nyár folyamán ugyanott, Cséhtelegen, az aranyeső zanót (*Cytisus Laburnum* L.) bokrok leveleit teljesen lekopasztotta egy molypille hernyója. Nekem sikerült egy ilyen hernyót felnevelni, — a báb áttelelt és folyó évi június hó 18-án kelt ki a lepke, melyben a *Mecyna polygonalis* Hb. ab. *gilvata* F.-ra ismertem. Ez a faj is csak Európa déli részében fordul elő.

Csigaházban élő *Argyroneta aquatica*.

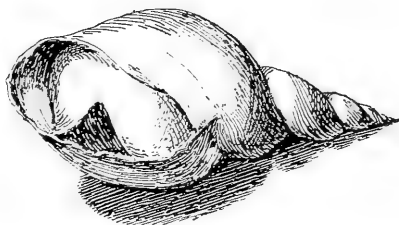
Irta: SZÜCS JÓZSEF.

II.

A nyár folyamán módomban volt több csigaházban élő bűvárpókot megfigyelni. Megfigyelésem eredményeit az alábbiakban közlöm.

A fogságba került pókokat hazavittem és oly aquariumba tettem, melynek fenekén üres *Limnaeus stagnalis* házak voltak. Egyes pókok rövid keresgélés után bementek a csigaházba és ott le is telepedtek, mások ellenben az aquariumomban levő *Ceratophyllum* ágai közé építettek házat. Pár nap múlva a *Ceratophyllum*-ra épített bűvárharangok gazdátlanokká lettek és az előbb még ott tanyázó pókok is felkeresték az üres csigaházakat, valószínűleg azért, mert a fény zavarta őket. Ezt látszik bizonyítani az a tény is, hogy az *Argyroneta* nappal csak nagy ritkán jön ki a csigaházból, ellenben éjjel már többször a házon kívül értem.

A csigaházakba telepedett pókok az éjszaka folyamán megtöltték a házakat levegővel. Reggelre a csigaházak már a víz színén úsztak kissé félredőlve, úgy hogy a ház szája teljesen a víz alatt volt. Kíváncsi voltam, hogy a pók az elhasznált levegőt hogyan cseréli ki frissel a teljesen ép csigaházban, mert ez esetben a levegő kiürítésének ismert módja — hogy a pók széthúzza bűvárharangjának tetején levő szájakat — lehetetlen; ha a csigaházon belül volna is bűvárharang, kiürítése céltalanná válnék, mert a levegő úgy sem mehetne tovább a csigaház csúcsánál és előbb-utóbb a bűvárharang is megtelnék CO₂-os levegővel. Vártam tehát hogyan segít magán a pók. Tudtam, hogy a pók a csigaházban bent nem fullad, tehát valaminek történnie kell. Vártam 1—2—3 napig, még sem történt semmi különösebb változás, kiemeltem tehát a csigaházat pókostól a vízből. A pókon semmi változás nem volt, most is ép oly elevennek látszott, mint a mikor fogtam, ellenben a csigaház szájához háló volt húzva, melyen egy nagyobb nyílás is volt, kb. olyan nagyságú, mint a pók potrohának a keresztmetszete.

Lehetséges, de nem valószínű, hogy védekezés céljából szötte a pók a hálót. Nem valószínű azért, mert azon a lyukon, melyen az *Argyroneta* ki és bejárt esetleges ellensége is befért volna. Lehet, hogy a térfogat nagyobb bitására szolgál a háló, de ez ellen viszont az szól, hogy a pók akkor miért nem szötte már egészen a csigaház széléhez és miért beljebb?

Lehetséges, hogy imént említett két ok játszott közre a háló készítésénél, vagy talán harangépítési ösztöne vezette a bűvárpókot a háló szövésére.

Megjegyzendő, hogy nem mindegyik pókom szöött hálót, egyik közülök 18 napig élt egyfolytában egyazon csigaházban, — mely ez idő alatt állandóan a víz színén lebegett — később kivettem belőle az *Argyronetát*, de a hálónak nyomát sem találtam.

A háló-készítésének céljával készen volnánk, úgy ahogy. Most jön másik fontos kérdésünk, hogy hogyan cserélte ki az *Argyroneta* az elhasznált levegőt frissel teljesen ép csigaházban?

Mint hogy a csigaház mindig a víz színén lebegett, valószínűnek tartom, hogy a pók csak részletenként cserélhette ki az elhasznált levegőt frissel, mert ha egyszerre eresztette volna ki, akkor a csigaház a fenékre süllyedt volna. Valószínű, hogy az elhasznált levegőt az *Argyroneta* potroha és hátsó lábai között kivitte, helyébe pedig ugyanily módon frisset hozott és e műveletet többször ismételte, miáltal a csigaház levegője részben felfrissült, de azért állandóan a víz színén lebegetett.

E feltevés eleinte nevetségesnek látszik és tényleg mulatságos, ha elképzeljük, hogy egy ember rossz levegőjű szobáját a szabadban a szájába szívott levegő kifúvásával akarná felfrissíteni. Nem nevetséges, sőt czélszerű a levegő kicserélésének hasonló módja a búvárpóknál, hol a potrohra vett levegő és a csigaház térfogata között a különbség sokszorta kisebb, mint a szájunkba férő levegő és a szoba térfogata között. A csigaház térfogata legfeljebb tizszer akkora, mint a pók által egyszerre a víz alá vihető levegő mennyisége. Ez arányt alapul véve, ha a pók ötször hoz ki a csigaházból elhasznált levegőt és helyébe ötször visz frisset, feltéve, hogy a friss levegő az elhasználttal teljesen elegyedett, úgy, hogy a pók potrohán is olyan arányban foglaltatik az elhasznált és friss levegő, mint amilyen viszonyban a csigaházban van, akkor az ötödszöri szállításra már k. b. 40%-a a csigaházi levegőnek felfrissül. Igaz ugyan, hogy a levegő teljes megtisztítására ez a mód nem alkalmas, mert ahhoz, hogy a levegőnek 99%-a megtisztuljon, 44-szer kell a póknak friss levegőért mennie. A levegő teljes felfrissítéséhez pedig vagy 100-szor kellene az *Argyroneta*-nak a levegőt a csigaházba szállítania, illetőleg ugyanennyiszor onnan kivinnie. E számítás, ha a valóságot meg sem közelíti, — mert hisz a jó levegő a rosszal nem elegyedett teljesen, továbbá szállítás közben is lélegzett az *Argyroneta* stb. — de legalább fogalmat nyújt arról, hogy aránylag könnyű munka árán a levegő ily módon részben felfrissíthető. Állításom valószínűségét megerősíti az a tény is, hogy nem kell a búvárpóknak teljesen friss levegőben élnie, hogy életműködését zavartalanul folytathassa. W. MÜLLER¹ vizsgálatai szerint emlős állatok 14% oxigént tartalmazó légkörben (rendes körülmények között 20-22% O van a levegőben) még huza-mosabb ideig élnek és csak 7%-nál mutatkoznak zavarok a szervek működésében, 3%-nál pedig már beáll a fulladási halál. Kár, hogy a rovarokra vonatkozólag ilyenmő adatok nem állanak rendelkezésemre.

Nem túlzás, ha azt mondom, hogy ez a mód a legkényelmesebb az adott esetben, mert, ha a pók egyszerre ürítené ki a levegőt, akkor a csigaház az aquarium fenekére süllyedt volna. Az *Argyroneta*

¹ VERWORN: Allgemeine Physiologie. Jena 1895.

a csigaházat újból csak úgy töltheti meg, ha potrohán a levegőt az aquarium fenekéig szállítja, ami meglehetősen nagy munka, tekintetbe véve, hogy pókunk nagyon ügyetlenül mozog oly vízben, ahol semmi kapaszkodó nincs, mint pl. ez esetben is, mert az imént leírt életmódot valószínűleg csak oly helyen folytatja, hol zsákmány bőven akad, de növény nem.

A most felsorolt megfigyelések és előnyök a levegő kicserélésének említett módja mellett szólnak, de nem bizonyítják kétségbevonhatatlanul, hogy adott esetben más mód nem lehetséges. Sőt egy megfigyelésem lehetővé teszi azt, hogy a megfigyelési időszak alatt nem is volt szüksége a buvárpóknak több levegőre, mint amennyi a csigaházba fér, u. i. oly kevés levegővel, mely csak a potroha körül (nem a hátsó lába között is) van két óránál tovább képes a víz alatt maradni anélkül, hogy levegőért egyszer is a víz színére jöjné. Megjegyzem, hogy e megfigyelésnél az *Argyroneta* folyton mozgott a víz alatt, tehát több levegőt kellett elhasználnia, mint rendes körülmények között, mikor egész nap tétlenül ül a csigaházban.

Még mielőtt cikkemet befejezném meg kell említenem, hogy első közleményemben kérdésnek hagytam, hogy hogyan került a lyuk a csigaház tetejébe, most már biztosan állithatom, — amit valószínűnek is tartottam, — hogy nem a buvárpóktól származott, hanem valamely zavaró körülmény okozta.

Hermaphrodíta méh.

Irta: UJHELYI JÓZSEF.

Folyó évi május hó 21-én Isaszegen az *Eucera* (*Tetralonia*) *hungarica* Friese nevű méhfaj több példányát gyűjtöttem, közöttük egy oly nőtényt is, melynek bal csápjja hím, a mit könnyen lehet észrevenni, mert tudvalevőleg az *Eucera*-hímek csápjja háromszor oly hosszú, mint a nőtények-é. Az *Eucera*-nemből eddig csak egy hermaphroditát ismertünk s ez volna a második eset. Az érdekes példány a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményében nyert elhelyezést.

Catalogus Scaphidiidarum.

A földkerekségről eddig ismert Scaphidiidák felsorolása.

Irta: CSIKI ERNŐ.

GEMMINGER és HAROLD nagy bogárkatalogusának (Catalogus Coleopterorum hucusque descriptorum synonymicus et systematicus) 1868-ban megjelent II. kötetében találjuk ezen bogárcsalád legutolsó teljes összeállítását. Nevezett szerzők akkoriban 9 nemhez tartozó 51 fajt sorolhattak fel. Ezen szám azóta különösen REITTER, MATTHEWS, CASEY és mások munkálatai folytán tetemesen nagyobbodott, úgy hogy alábbiakban már 19 nembe tartozó 242 fajt és 6 fajváltozatot sorolhatok fel.

A Scaphidiidák összeállítása azon alkalomból készült el, hogy a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményében levő elég tekintélyes anyag feldolgozásához fogtam. Feldolgozásom e család ismeretét különösen BIRÓ LAJOS újguineai és KATONA KÁLMÁN keletafrikai gyűjtéseiből néhány új nem és nagyszámú új faj megismerésével gazdagította, — ezen tanulmányomban leírandó újdonságokat jelen felsorolásomba még nem vehettem fel. Azt hiszem azonban, hogy szaktársaimnak figyelmét ezen érdekes család tanulmányozására így is felhívhatom és előmozdíthatom ezen téren való munkálkodásukat.

SCAPHIDIIDAE.

Scaphidilia LATREILLE : Gen. Crust. et Insect., II, 3, p. 20 (1807)
— ERICHSON : Naturg. Insect. Deutschl., III, p. 1 (1845) — THOMSON :
Skand. Coleopt., IV, p. 125 (1862)

Scaphidii REDTENBACHER : Fauna Austr. p. 17 (1849)

Scaphidites CASTELNAU : Hist. Nat. Ins. Col., II, p. 18 (1851)

Scaphidiles LACORDAIRE : Genera des Coléopt. II, p. 236 (1854)

Scaphidiides JACQUELIN DUVAL : Genera des Coléopt. d'Europe,
II, p. 121 (1857) — REDTENBACHER : Fauna Austr., 3. Aufl., I, p. LII
& LXXXIII (1872)

Scaphidiidae LECONTE & HORN : Classif. Coleopt. North America.
p. 110 (1883) — MATTHEWS : Biol. Centr. Amer. Coleopt., II, 1.
p. 158 (1888) — SEIDLITZ : Fauna Balt., 2. Aufl., p. XLVI (1888);
Fauna Transsylv., p. XLVI (1889) — CASEY : Ann. New York Acad.

Sci. VII, p. 510 (1893) — EVERTS: Coleopt. Neerland. I, p. 8 & 444 (1898) — GANGLBAUER: Die Käf. v. Mitteleuropa. III, p. 335 (1899) — STIERLIN: Die Käfer-Fauna d. Schweiz. I, p. 12 (1900).

1. Tribus: *Scaphidiini*.

Scaphidiini CASEY: Ann. New York Acad. Sci. VII, p. 510 (1893) — GANGLBAUER: Die Käf. v. Mitteleuropa. III, p. 339 (1899)

Diatelium Pascoe, 1863.

PASCOE: Journ. of Entom. II, p. 27 (1863) — REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, p. 35 (1879)

Wallacei PASCOE: Journ. of Entom. II, p. 27, t. 2, f. 2 Sumatra (1863) — GESTRO: Ann. Mus. Civ. Genova. XV, p. 58 (1880)
spectrum VOLLENHOVEN: Nederl. Tijdschr. Dierkunde, 1865, p. 159.

Ascaphium Lewis, 1893.

LEWIS: Ann. & Mag. Nat. Hist., (6) XI, p. 288 (1893)

apicale LEWIS: Ann. & Mag. Nat. Hist., (6) XI, p. 290 Japonia. (1893)
sulcipenne LEWIS: Ann. & Mag. Nat. Hist., (6) XI, p. 289 Japonia. (1893)
tibiale LEWIS: Ann. & Mag. Nat. Hist., (6) XI, p. 289 Japonia. (1893)

Scaphium Kirby, 1837.

KIRBY: Fauna Bor. Americ. IV, p. 108 (1837) — ERICHSON: Naturg. Ins. Deutschl. III, p. 6 (1845) — LACORDAIRE: Gen. d. Coléopt. II, p. 239 (1854) — JACQ. DUVAL: Gen. d. Coléopt. d'Europe. II, p. 122 (1857) — REDTENBACHER: Fauna Austr., 3. Aufl., I, p. LXXXIII & 335 (1872) — REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, p. 35, (1880); Verh. zool.-bot. Ges. Wien. XXX, p. 42 (1881); Best.-Tab. europ. Coleopt. III, 2. Aufl., p. 4 (1886) — LECONTE & HORN: Classif. Coleopt. North America. p. 111 (1883) — SEIDLITZ:

Fauna Baltica., 2. Aufl., Gatt. p. 72 (1888); Fauna Transsylv., Gatt. p. 72 (1889) — CASEY: Ann. New York Acad. Sci. VII, p. 551 (1893) — EVERTS: Coleopt. Neerland. I, p. 445 (1898) — GANGLBAUER: Die Käf. v. Mitteleuropa. III, p. 339 (1899) — STIERLIN: Die Käf.-Fauna d. Schweiz. I, p. 490 (1900)

castanipes KIRBY: Faun. Bor. Americ. IV, p. 109 America sept.
(1837) — CASEY: Ann. New York Acad. Sci. VII,
p. 512 (1893)

ferrugineum REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, ?Cap bon. sp.
p. 41 nota (1880)

immaculatum OLIVIER: Entom. II, 20, p. 5, t. 1, f. 3 Europa centr.
(1790) [*Scaphidium*] — ERICHSON: Naturg. Ins.
Deutschl. III, p. 4 (1845) — CASTELNAU: Hist.
Nat. Ins. Col. II, p. 18 (1851) [*Scaphidium*] —
JAQU.-DUVAL: Gen. d. Coléopt. d' Europe. II, p.
121, t. 34, f. 167 (1857) — REDTENBACHER: Fauna
Austr., 3. Aufl., I, p. 335 (1872) — REITTER: Verh.
Naturf. Ver. Brünn. XVIII, p. 41 (1880); Verh.
zool.-bot. Ges. Wien. XXX, p. 42 (1881); Best.-
Tab. europ. Coleopt., III, 2. Aufl., p. 5 (1886) —
SEIDLITZ: Fauna Balt., 2. Aufl., p. 295 (1888);
Fauna Transsylv., p. 311 (1889) — EVERTS: Coleopt.
Neerland. I, p. 445 (1898) — GANGLBAUER: Die
Käf. v. Mitteleuropa. III, p. 340 (1899) — STIERLIN:
Die Käf.-Fauna d. Schweiz. I, p. 490 (1900)

optabile LEWIS: Ann. & Mag. Nat. Hist. (6) XI, p. 290 Japonia.
(1893)

quadraticolle SOLSKY: Fedschenko's Reis. Turkestan. Turkestan.
II, 5, p. 221 (1874)

rufipes REITTER: Rev. mens. d'Entom. I, p. 41 (1883); Caucasus.
Best.-Tab. europ. Coleopt., III, 2. Aufl. p. 5, (1886)

Episcaphium Lewis, 1893.

LEWIS: Ann. & Mag. Nat. Hist. (6) XI, p. 290 (1893)

semirufum LEWIS: Ann. & Mag. Nat. Hist. (6) XI, p. Japonia.
291 (1893)

var. *ruficollis* LEWIS: Ann. & Mag. Nat. Hist. (6) XI, Japonia.
p. 291 (1893)

Scaphidium Olivier, 1790.

OLIVIER: Entom. II, 20, p. 1 (1790) — ERICHSON: Naturg. Ins. Deutschl. III, p. 4 (1845) — LACORDAIRE: Gen. d. Coléopt. II, p. 238 (1854) — JACQU. DUVAL: Gen. d. Coléopt. d'Europe. II, p. 121 (1857) — THOMSON: Skand. Coléopt. IV, p. 126 (1862) — REDTENBACHER: Fauna Austr., 3. Aufl., I, p. LXXXIII & 335 (1872) — REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, p. 35 (1880); Verh. zool.-bot. Ges. Wien., XXX, p. 42 (1881); Best.-Tab. europ. Coleopt. III, 2. Aufl., p. 4 (1886) — LECONTE & HORN: Classif. Col. North Amer. p. 111 (1883) — MATTHEWS: Biol. Centr. Americ., Coleopt. II, 1, p. 159 (1888) — SEIDLITZ: Fauna Balt., 2. Aufl., Gatt. p. 72 (1888); Fauna Transsylv., Gatt. p. 72 (1889) — CASEY: Ann. New York Acad. Sci. VII, p. 511 & 513 (1893) — EVERTS: Coleopt. Neerland., I. p. 445. (1898.) — GANGLBAUER: Die Käf. v. Mitteleuropa., III, p. 340 (1899) — STIERLIN: Die Käf.-Fauna d. Schweiz. I, p. 12 (1900)

- alpicola* BLACKBURN: Trans. R. Soc. S. Austral. XIV, Victoria,
p. 90 (1891)
- amplum* CASEY: Journ. New York Entom. Soc. VIII, U. St. Ame-
p. 56 (1900) rica: Indiana.
- amurense* SOLSKY: Horae Soc. Entom. Ross. VII, p. Sibiria or.:
350 (1871) — REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. Amur.
XVIII, p. 36 (1880)
- antennatum* REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, ? Texas.
p. 37 (1880)
- aterrimum* REITTER: Not. Leyden Mus. II, p. 41 (1880) Sumatra.
- atripenne* GESTRO: Ann. Mus. Civ. Genova. XIV, p. Cap York.
561 (1879) — REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn,
XVIII, p. 39 (1880)
- atrum* MATTHEWS: Biolog. Centr. Amer., Coleopt. II, 1. Mexico, Gua-
p. 164, t. 4, f. 7 & 8 (1888) temala.
- basale* CASTELNAU: Hist. Nat. Ins. Col. II, p. 19 (1851) Madagascar.
- bicolor* CASTELNAU: Hist. Nat. Ins. Col. II, p. 19 (1851) Madagascar.
— REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, p.
38 (1880)
- var. *unicolor* CASTELNAU: Hist. Nat. Ins. Col. II, p. 19 Madagascar.
(1851) — REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn.
XVIII, p. 38. nota (1880)
- bimaculatum* MAC LEAY: Trans. Ent. Soc. N. S. Wales, Port Denison.
I, 2, p. 119 (1871)

- bipunctatum* REDTENBACHER: Reise Novara. II, p. 31, Rio Janeiro.
t. 2, f. 1 (1867)
- var. REDTENBACHER: Reise Novara. II, p. 31 (1867)
- castaneum* PERTY: Del. anim. p. 34, t. 7, f. 10 (1830) Brasilia.
REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, p. 37
(1880)
- cerasinum* OBERTHÜR: Coleopt. Novit. I, p. 11 (1884) Amazon.
- Chapuisi* GESTRO: Ann. Mus. Civ. Genova. XV, p. Sumatra.
57 (1880)
- conjunctum* MOTSCHULSKY: Etud. Entom. p. 95 India orient.
(1859)
- consobrinum* CASTELNAU: Hist. Nat. Ins. Col. II, p. Madagascar.
19 (1851) — REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn.
XVIII, p. 39 (1880)
- coronatum* REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, Nov. Holland.
p. 40 (1880)
- cyanellum* OBERTHÜR: Coleopt. Novit. I, p. 5 (1884) N. India.
- cyanipenne* GESTRO: Ann. Mus. Civ. Genova. XIV, p. N.-Guinea.
559 (1879) — REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn.
XVIII, p. 39 (1880)
- emarginatum* LEWIS: Ann. & Mag. Nat. Hist. (6) XI, Japonia
p. 291 (1893)
- exclamans* OBERTHÜR: Coleopt. Novit. I, p. 6 (1884) Australia.
- exornatum* OBERTHÜR: Coleopt. Novit. I, p. 9 (1884) St. Paulo.
- fasciatomaculatum* OBERTHÜR: Coleopt. Novit. I, p. 10 Ega.
(1884)
- fasciatum* CASTELNAU: Hist. nat. Ins. Col. II, p. 19 Madagascar.
(1851) — REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn.
XVIII, p. 38 (1880)
- fascipenne* REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, Brasilia.
p. 38 (1880)
- femorale* LEWIS: Ann. & Mag. Nat. Hist. (6) XI, p. 292 Japonia.
(1893)
- geniculatum* OBERTHÜR: Coleopt. Novit. I, p. 8 (1884) Panama,
— MATTHEWS: Biolog. Centr. Americ., Coleopt. II, Nicaragua.
1, p. 162 (1888)
- grande* GESTRO: Ann. Mus. Civ. Genova. XV, p. 50 Sarawak.
(1880)
- impictum* BOHEMAN: Ins. Caffr. I, 2, p. 557 (1851) Caffraria.
- incisum* LEWIS: Ann. & Mag. Nat. Hist. (6) XI, p. 294 Japonia.
(1893)
- inornatum* GESTRO: Ann. Mus. Civ. Genova. XV, p. Sarawak.
55 (1880)

- interruptum* FAIRMAIRE: Ann. Soc. Ent. Belg. XLI, Madagascar.
p. 368 (1897)
- Japonum* REITTER: Deutsche Entom. Zeitschr. 1877, Japonia.
p. 369; Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, p. 36
(1880)
japonicum LEWIS: Ann. & Mag. Nat. Hist. (6) XI,
p. 292 (1893)
- lineatocolle* MATTHEWS: Biolog. Centr. Amer., Coleopt. Mexico.
II, 1, p. 163, t. 4, f. 5 (1888) [*lineaticolle*].
- longipes* LEWIS: Ann. & Mag. Nat. Hist. (6) XI, p. Japonia.
292 (1893)
- lunatum* MOTSCHULSKY: Etud. Entom. p. 94 (1859) India orient.
- marginale* REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, Calcutta.
p. 38 (1880)
- marginatum* MATTHEWS: Biolog. Centr. Americ., Guatemala.
Coleopt. II, 1, p. 160, t. 4, f. 1 (1888)
- Mastersi* MAC LEAY: Trans. Ent. Soc. N. S. Wales. II, p. Gayndah.
156 (1871)
- Matthewsi* CSIKI: Wiener Ent. Zeitg. XXIII, p. 85 (1904) Panama,
unicolor MATTHEWS: Biolog. Centr. Americ., Coleopt. Costa Rica.
II, 1, p. 161 (1888) [nec CASTELNAU]
- metallescens* GESTRO: Ann. Mus. Civ. Genova. XIV, p. N.-Guinea.
560 (1879)
- mexicanum* CASTELNAU: Hist. Nat. Ins. Col., II, p. 19 Mexico, Brit-
(1851) — REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. Honduras,
XVIII, p. 37 (1880) — MATTHEWS: Biolog. Centr. Guatemala.
Americ., Coleopt. II, 1, p. 161 (1888)
nigripes CHEVROLAT: Guérin. Icon. Règn. Anim.,
Ins., p. 62, t. 17, f. 14.
- nigrocinctulum* OBERTHÜR: Coleopt. Novit., I, p. 7 Andamanes.
(1884)
- nigromaculatum* REITTER: Entom. Monatsbl. II, p. Ceylon.
170 (1880)
- nigrum* CASTELNAU: Hist. Nat. Ins. Col. II, p. 19 Madagascar.
(1851)
- obliteratum* LECONTE: Proc. Acad. Philad. 1860, p. 322. U. St. Ame-
— CASEY: Ann. New York Acad. Sci. VII, p. 513 rica.
& 514 (1893); Journ. New York Ent. Soc. VIII,
p. 56 (1900)
quadriguttatum var. REITTER: Verh. Naturf. Ver.
Brünn. XVIII, p. 36, nota (1880)
- orbiculosum* REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, Borneo.
p. 40 (1880)

- ornatum* CASEY: Journ. New York Entom. Soc. VIII, ? Colorado.
p. 56 (1900)
- pantherinum* OBERTHÜR: Coleopt. Novit. I, p. 9 (1884) Rio Negro.
- pardale* CASTELNAU: Hist. Nat. Ins. Col. II, p. 19 Cayenne.
(1851)
- var. *nigripenne* OBERTHÜR: Coleopt. Novit. I, p. 11 (1884)
- Patinoi* OBERTHÜR: Coleopt. Novit. I, p. 7 (1884) Columbia.
- peraffine* OBERTHÜR: Coleopt. Novit. I, p. 6 (1884) Columbia.
- philippinense* REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. Philippines.
XVIII, p. 39 (1880) [*Philippense*].
- Picconii* GESTRO: Ann. Mus. Civ. Genova. XV, p. 52 Sumatra.
(1880) — REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn.
XVIII, p. 41 (1880)
- var. *secmaculatum* REITTER: Not. Leyden Mus. XI, p.
7 (1889)
- piceum* MELSHEIMER: Proc. Acad. Philad. II, p. 103 U. St. Ame-
(1846) — CASEY: Journ. New York Entom. Soc. rica.
VIII, p. 56 (1900)
- quadriguttatum* var. SAY: Journ. Acad. Philad. III,
p. 198 (1823) — REITTER: Verh. Naturf. Ver.
Brünn. XVIII, p. 36, nota (1880) — CASEY:
Ann. New York Acad. Sci. VII, p. 513 &
514 (1893)
- politum* FAIRMAIRE: Ann. Soc. Entom. France. 1899, Madagascar.
p. 469.
- pulchellum* REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, Madagascar.
p. 40 (1880)
- punctatum* CASTELNAU: Hist. Nat. Ins. Col. II, p. 19 Madagascar.
(1851)
- punctipenne* MAC LEAY: Trans. Entom. Soc. N. S. Gayndah.
Wales. II, p. 156 (1871)
- quadriguttatum* SAY: Journ. Acad. Philad. III, p. 198 U. St. Ame-
(1823) — REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. rica
XVIII, p. 36 (1880) — SCHWARZ: Entom. Amer.
II, p. 138 (1886) — CASEY: Ann. New York Acad.
Sci. VII, p. 513 & 514 (1893); Journ. [New York
Entom. Soc. VIII, p. 56 (1900)
- quadrinotatum* CASTELNAU: Hist. Nat. Ins. Col. II,
p. 19 (1851)
- quadripustulatum* SAY: Journ. Acad. Philad. III,
p. 198 (1823) [nec OLIV.] — REITTER: Verh.
Naturf. Ver. Brünn. XVIII, p. 36, nota (1880)
[*quadriguttatum* var.]

- quadrillum* FAIRMAIRE: Ann. Soc. Ent. Belg. XLII, p. 394 (1898) Madagascar.
- quadrinaculatum* OLIVIER: Entom. II, 20, p. 4, t. 1, f. 1 (1790) — FABRICIUS: Ent. Syst. I, 2, p. 509 (1792); Syst. Eleuth. II, p. 575 (1801) — ERICHSON: Naturg. Ins. Deutschl. III, p. 5 (1845) — JACQU-DUVAL: Gen. d. Coléopt. d'Europe. II, t. 34, f. 166 (1857) — THOMSON: Skand. Col. IV, p. 126 (1862) REDTENBACHER: Fauna Austriaca, 3. Aufl., I, p. 335 (1872) — REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, p. 36 (1880); Verh. zool.-bot. Ges. Wien. XXX, p. 42 (1881); Best.-Tab. europ. Coleopt. III, 2. Aufl., p. 4, (1886) — SEIDLITZ: Fauna Balt., 2. Aufl., p. 296 (1888); Fauna Transsylv. p. 312 (1889) — GANGLBAUER: Die Käf. v. Mitteleuropa. III, p. 341 (1899) — EVERTS: Coleopt. Neerland. I, p. 445 (1898) — STIERLIN: Die Käf.-Faun. d. Schweiz. I, p. 490 (1900) Europa.
- quadripustulatum* OLIVIER: Entom. II, 20, p. 4, t. 1, f. 2 (1790) — FABRICIUS: Syst. Eleuth. II, p. 575 (1801) N.-Hollandia.
- Reitteri* LEWIS: Ann. & Mag. Nat. Hist. (5) IV, p. 460 (1879); l. c. (6) XI, p. 293 (1893) Japonia.
- rubicundum* REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, p. 37 (1880) Amer. merid. (Carthagera.)
- ruficorne* FAIRMAIRE: Ann. Soc. Entom. Belg. XLII, p. 465 (1898) Madagascar.
- rufopygum* LEWIS: Ann. & Mag. Nat. Hist. (6) XI, p. 293 (1893) Japonia.
- rufum* BRANCSIK: Trencsénm. Term.-tud. Etyl. Évk. (Jahresh. Ver. Trencsén.) XV, p. 220 (1893) Nossibé.
- saucineum* MOTSCHULSKY: Etud. Entom. p. 94 (1859) Ceylon.
- semiflavum* GESTRO: Ann. Mus. Civ. Genova. XV, p. 51 (1880) Sumatra.
- simile* CASTELNAU: Hist. Nat. Ins. Col. II, p. 19 (1851) Madagascar.
- sondaicum* GESTRO: Ann. Mus. Civ. Genova. XV, p. 55 (1880) Sumatra. Celebes.
- striatipenne* GESTRO: Ann. Mus. Civ. Genova. XV, p. 55 (1880) Java.
- sulcipenne* GESTRO: Ann. Mus. Civ. Genova. XV, p. 57 (1880) Sumatra.
- testaceum* REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, p. 38 (1880) Brasilia.

- transversale* MATTHEWS: Biolog. Centr. Americ., Coleopt. Panama.
II, 1, p. 164, t. 4, f. 6 (1888)
- variabile* MATTHEWS: Biolog. Centr. Americ., Coleopt. America
II, 1, p. 162, t. 4, f. 3, 4 (1888) centr.
- vittipenne* OBERTHÜR: Coleopt. Novit. I, p. 12 (1884) Amazon.
- yunnanum* FAIRMAIRE: Ann. Soc. Entom. France. (6) Yunnan.
VI, p. 318 (1886)

Cyparium Erichson, 1845.

- ERICHSON: Naturg. Ins. Deutschl. III, p. 3, nota (1845) — LACOR-
DAIRE: Gen. d. Coléopt. II, p. 239 (1854) — REITTER: Verh. Naturf.
Ver. Brünn. XVIII, p. 35 (1880) — CASEY: Ann. New York Acad.
Sci. VII, p. 511 & 512 (1893)
- anale* REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, p. St. Domingo
42 (1880)
- ater* CASEY: Journ. New York Entom. Soc. VIII, p. Texas.
56 (1900)
- Championi* MATTHEWS: Biol. Centr. Americ., Coleopt. Panama.
II, 1, p. 167, t. 4, f. 11 (1888)
- flavipes* LECONTE: Proc. Acad. Nat. Sci. Philad. 1860, U. St. Ame-
p. 322. — REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, rika.
p. 42 (1880) — CASEY: Ann. New York Acad. Sci.
VII, p. 512 (1893); Journ. New York Entom.
Soc. VIII, p. 56 (1900)
- substriatum* REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn.
XVIII, p. 42 (1880)
- inclinans* KIRSCH: Berl. Entom. Zeitschr. XVII, p. 135 Peru.
(1873)
- Mathami* OBERTHÜR: Coleopt. Novit. I, p. 12 (1884) Iquitos.
- palliatum* ERICHSON: Naturg. Ins. Deutschl. III, p. 4, Mexico.
nota (1845)
- piceum* REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, p. Cap. bon. sp.
41 (1880)
- Sallaei* MATTHEWS: Biolog. Centr. Amer., Coleopt. II, Mexico.
1, p. 166, t. 4, f. 10 (1888)
- sibiricum* SOLSKY: Horae Soc. Ent. Ross. VII, p. 350 Sibiria,
(1871) Japonia.
- submetallicum* REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. ?India orient.
XVIII, p. 43 (1880)
- terminale* MATTHEWS: Biolog. Centr. Americ., Coleopt. America
II, 1, p. 167, t. 4, f. 9 (1888) centr.

2. Tribus: *Scaphosomini*.

Scaphosomini CASEY: Ann. New York Acad. Sci. VII, p. 511 (1893)

Scaphosomini GANGLBAUER: Die Käf. v. Mitteleuropa. III, p. 339 & 341 (1889) — REITTER: Wien. Entom. Zeitg. XXVII, p. 31 (1908).

Amalocera Erichson, 1845.

ERICHSON: Naturg. Ins. Deutschl. III, p. 4, nota (1845) — LACORDAIRE: Gen. d. Coléopt. II, p. 240 (1854) — REITTER: Naturg. Ins. Deutschl. III, 2, p. 361 (1885)

Omalocera REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, p. 35 (1880); Wien. Ent. Zeitg. XXVII, p. 31 (1908)

picta ERICHSON: Naturg. Ins. Deutschl. III, p. 4, nota Brasilia. (1845)

punctatissima REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. Celebes. XVIII, p. 43 (1880) [?. *Omalocera*.]

Alexidia Reitter, 1880.

REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, p. 35 & 43 (1880); Wien. Ent. Zeitg. XXVII, p. 31 (1908)

Rogenhoferi REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, N-Granada. p. 44 (1880)

Scaphoschema Reitter, 1880.

REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, p. 35 (1880) [*Scaphischema*].

Scaphischema REITTER: Verh. zool.-bot. Ges. Wien. XXX, p. 42 & 43 (1881); Wien. Entom. Zeitg. XXVII, p. 31 (1908)

Scaphoschema REITTER: Naturg. Ins. Deutschl. III, 2, p. 361 (1885); Best.-Tab. europ. Coleopt. III, 2. Aufl. p. 4 (1886) — SEIDLITZ: Fauna Balt., 2. Aufl., Gatt. p. 73 (1888); Fauna Transsylv., Gatt. p. 73 (1889)

Poupillieri REICHE: Ann. Soc. Ent. France. 1864, p. 238 [*Scaphisoma*]. — REITTER: Verh. zool.-bot. Ges. Wien. XXX, p. 43 (1881) Algir, Hispania mer.

Scaphosoma Leach, 1815.

Scaphisoma LEACH: Edinb. Encycl. IX, p. 89 (1815) — ERICHSON: Naturg. Ins. Deutschl. III, p. 8 (1845) — CASTELNAU: Hist. Nat. Ins. Col. II, p. 19 (1851) — LACORDAIRE: Genera d. Coléopt. II, p. 240 (1856) — JACQU.-DUVAL: Gen. d. Coléopt. d'Europe. II, p. 123 (1857—9) — THOMSON: Skand. Coleopt. IV, p. 127 (1862) — REDTENBACHER: Fauna Austriaca., 3. Aufl., I, p. LXXXIII, 335 (1872) — REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, p. 36 (1880); Verh. zool.-bot. Ges. Wien. XXX, p. 42 (1881) — LECONTE & HORN: Classif. Col. North Amer. p. 111 (1883) — MATTHEWS: Biol. Centr. Amer., Col. II, 1, p. 170 (1888) — SEIDLITZ: Fauna Baltica., 2. Aufl., Gatt. p. 72 (1888); Fauna Transsylv., Gatt. p. 72 (1889) — CASEY: Ann. New York Acad. Sci. VII, p. 511, 523 (1893) — EVERTS: Coleopt. Neerland. I, p. 445, 446 (1898) — STIERLIN: Die Käf.-Fauna d. Schweiz. I, p. 490 (1900)

Scaphosoma REITTER: Naturg. Ins. Deutschl. III, 2, p. 361 (1885); Best.-Tab. europ. Coleopt. III, 2. Aufl., p. 4 (1886); Wien. Ent. Zeitg. XXVII, p. 31 (1908) — GANGLBAUER: Die Käf. v. Mitteleuropa. III, p. 342 (1899)

subg. *Scaphosoma* s. str.

- actuosum* BROUN: Man. N. Zealand Col. p. 664 (1881) N. Zealand
[*actuosaj*].
- acuticauda* FAIRMAIRE: Ann. Soc. Ent. Belg. XLII, p. Madagascar
465 (1898)
- agaricinum* LINNÉ: Syst. Nat., Ed. X., p. 360 (1758) Europa,
[*Silpha*]. — OLIVIER: Entom. II, 20, p. 5, t. 1, f. 4 Caucasus,
(1790) [*Scaphidium*]. — ERICHSON: Naturg. Insekt. Turkestan,
Deutschl. III, p. 9 (1845). — JACQU.-DUVAL: Gen. Asia min.,
d. Coléopt. d'Europe. II, t. 34, f. 168 (1857—9). Africa sept.
- REDTENBACHER: Fauna Austriaca., 3. Aufl., I, p. 335 (1872). — REITTER: Verh. zool.-bot. Ges. Wien. XXX, p. 43 (1881); Best.-Tab. europ. Coleopt. III., 2. Aufl., p. 5 (1886); Entom. Nachr. XXIV, p. 314 (1898). — SEIDLITZ: Fauna Balt., 2. Aufl., p. 296 (1888); Fauna Transsylv. p. 312 (1889). — EVERTS: Coleopt. Neerland. I, p. 446 (1898). — GANGLBAUER: Die Käf. v. Mitteleuropa. III, p. 345 (1899). — STIERLIN: Die Käf.-Fauna d. Schweiz. I, p. 491 (1900). — *Larva*: PERRIS: Gobert Cat. Col. Landes.

- fasc. 3, p. 78; Am. Soc. Linn. Lyon. XXII, p. 269, f. 1—8.
- pulicarium* ROSSI: Mant. Ins. Fn. Etr. p. 21 (1792)
[*Sphaeridium*]
- boleti* STEPHENS: Illustr. Brit. III, p. 4 (1830).
- var. **Petzi** CSIKI: Rovartani Lapok. XV, p. 162 (1908) Austria.
[nov. nom.]¹
- punctipenne* PETZ: Wien. Ent. Zeitg. XXIV, p. 100
(1905) [nec MC LEAY, 1869].
- var. **robustior** PIC: L'Échange. XXI, p. 169 (1905). Mt. Taurus.
- Albertisi** REITTER: Mitth. Münch. Ent. Ver. V, p. 141 (1881) Australia.
- anale** MOTSCHULSKY: Bull. Soc. Nat. Moscou. 1863, II, Ceylon.
p. 434.
- apicale** HORN: Proc. Calif. Acad. IV, p. 363 (1873) California.
- apicifasciatum** REITTER: Wien. Ent. Zeitg. XXVII, D.-O.-Africa.
p. 32 (1908)
- apicellum** BROUN: Man. N. Zeal. Col. p. 160 (1880) N. Zealand.
[*apicella*].
- apicerubrum** OBERTHÜR: Coleopt. Novit. I, p. 14 (1884) Abyssinia.
[*apicirubrum*].
- arkansanum** CASEY: Ann. New York Acad. Sci. VII, Arkansas.
p. 524 & 532 (1893) [*arkansana*]
- assimile** ERICHSON: Naturg. Ins. Deutschl. III, p. 10 Europa,
(1845) — RYE: Ent. Monthl. Mag. 1865, p. 140. — Caucasus.
— REDTENBACHER: Fauna Austriaca. 3, Aufl., I, p. 335
(1872) — REITTER: Verh. zool.-bot. Ges. Wien.
XXX, p. 44 (1880); — Best.-Tab. europ. Coleopt.
III, 2. Aufl., p. 6 (1886); Ent. Nachr. XXIV, p. 315
(1898) — J. SAHLBERG: Act. Soc. Fn. et Flor. Fenn.
VI, p. 81 (1889) — SEIDLITZ: Fauna Baltica, 2.
Aufl., p. 296 (1888); Fauna Transsylv. p. 312 (1889)
— EVERTS: Coleopt. Neerland. I, p. 446 (1898) —
GANGLBAUER: Die Käf. v. Mitteleuropa III, p. 344 (1899)
— STIERLIN: Die Käf.-Fauna d. Schweiz. I, p. 491 (1900)
- atomarium** FAIRMAIRE: Ann. Soc. Ent. Beig. XLII, p. Madagascar
394 (1898)
- balteatum** MATTHEWS: Biol. Centr. Amer., Col. II, 1, p. Mexico.
172, t. 4, f. 12 (1888)
- bifasciatum** REITTER: Mitth. Münch. Ent. Ver. V, p. Australia.
140 (1881)

¹ *Scaphosoma agaricinum* LINN. var. *Petzi* n. nov. nom. pro *punctipenne* PETZ 1905 nec MC LEAY 1869.

- Bilineki* REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, p. 48 (1880). Mexico.
- boleti* PANZER: Fauna Germ. 12, 16 (1793) — ARAGONA: Col. Ital. nov. p. 18 (1830) — ERICHSON: Naturg. Ins. Deutschl. III, p. 9 (1845) — REDTENBACHER: Fauna Austriaca, 3. Aufl., I, p. 335 (1872) — REITTER: Verh. zool.-bot. Ges. Wien. XXX, p. 44 (1880); Best.-Tab. europ. Col. III, 2. Aufl., p. 7 (1886); Ent. Nachr. XXIV, p. 315 (1898) — SEIDLITZ: Fauna Baltica, 2. Aufl., p. 296 (1888); Fauna Transsylv. p. 312 (1889) — J. SAHLBERG: Act. Soc. Fn. et Flor. Fenn. VI, p. 80 (1899) — EVERTS: Coleopt. Neerland. I, p. 446 (1898) — GANGLBAUER: Die Käf. v. Mitteleuropa. III. p. 345 (1899) — STIERLIN: Die Käf.-Faun. d. Schweiz. I, p. 491 (1900) *assimile* THOMSON: Skand. Coleopt. IV, p. 127 (1862). Europa, Caucasus.
- breve* MATTHEWS: Biol. Centr. Amer., Col. II, 1, p. 176 (1888). Panama.
- brevicorne* REITTER: Wien. Ent. Zeitg. XXVII, p. 33 (1908). Africa or germ.
- Carolinae* CASEY: Ann. New York Acad. Sci. VII, p. 524 & 531 (1893) [*carolinae*]. U. St. Amer. (Carolina).
- castaneipenne* REITTER: Deutsch. Ent. Zeitschr. 1877, p. 370 [*castaneipennis*]. Japonia.
- castaneum* MOTSCHULSKÝ: Bull. Soc. Nat. Moscou. 1845, IV, p. 361, t. 6, f. 4. — LECONTE: Proc. Acad. Nat. Sci. Philadelphia. 1860, p. 323. — CASEY: Ann. New York Acad. Sci. VII, p. 523, 526 (1893) [*castanea*]. U. St. America.
- concinnum* BROUN: Man. New Zealand Col. p. 158 (1880) [*concinna*]. — WATERHOUSE: Aid. II, t. 138, f. 6. N. Zealand.
- convexum* SAY: Journ. Acad. Philad. V, p. 183 (1825) — LECONTE: Proc. Acad. Philad. 1860, p. 323. — CASEY: Ann. New York Acad. Sci. VII, p. 523, 525 (1893) [*convexa*]. U. St. America.
- cubense* REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, p. 48 (1880). Cuba.
- curvistris* REITTER: Deutsch. Ent. Zeitschr. 1891, p. 22; Wien. Ent. Zeitg. XVI, p. 78. (1897); Ent. Nachr. XXIV, p. 315 (1898). Lacus Aral.
- desertorum* CASEY: Ann. New York Acad. Sci. VII, p. 524, 530 (1893). Arizona, Texas.
- dilutum* REITTER: Wien. Ent. Zeitg. IV, p. 83 (1885); Best.-Tab. europ. Col. III, 2. Aufl., p. 7 (1886); Ent. Nachr. XXIV, p. 315 (1898). Caucasus.

- distigendum* OBERTHÜR: Coleopt. Novit. I, p. 14 (1884) Abyssinia.
- Eichelbaumi* REITTER: Wien. Ent. Zeitg. XXVII, p. 33 (1908) Africa or germ.
- elongatum* WATERHOUSE: Journ. Linn. Soc. XIV, p. 533 (1879) Rio Janeiro.
- evanescens* CASEY: Ann New York Acad. Sci. VII, p. 524, 528 (1893) Jowa, Texas.
- fernshavense* BLACKBURN: Trans. R. Soc. S. Austral. XXVII, p. 99 (1903) Australia.
- flavonotatum* PIC: L' Échange. XXI, p. 129 (1905) Algir.
- Gestroi* REITTER: Mitth. Münch. Ent. Ver. V, p. 140 (1881) Australia.
- guatemalense* MATTHEWS: Biol. Centr. Amer., Col. II, 1, p. 175 (1888) America centr.
- haemorrhoidale* REITTER: Deutsch. Ent. Zeitschr. 1877, p. 369; Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, p. 46 (1880) Japonia.
- humerosum* REITTER; Verh. Naturf. Ver. Brünn, XVIII, p. 48 (1880) Caracas.
- hybridum* BOHEMAN: Ins. Caffr. I, 2, p. 558 (1851) Caffraria.
- immundum* REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, p. 47 (1880) Carthagena.
- impunctatum* REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, p. 46 (1880) U. St. America.
- repandum* Casey: Ann. New York Acad. Sci. VII, p. 523, 525 (1893) [*repanda*].
- inconspicuum* CASEY: Ann. New York Acad. Sci. VII, p. 524, 530 (1893) [*inconspicua*]. Florida.
- jocosum* OBERTHÜR: Col. Novit. I, p. 15 (1884) St. Georg's Soud.
- laetum* MATTHEWS: Biol. Centr. Amer., Col. II, 1, p. 172 (1888) Guatemala
- laeve* REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, p. 47 (1880) America sept.
- laeviusculum* REITTER: Ent. Nachr. XXIV, p. 314 (1898) Rossia, Sibiria.
- longicolle* MATTHEWS: Biol. Centr. Amer., Col. II, 1, p. 177 (1888) Mexico.
- lunatum* MATTHEWS: Biol. Centr. Amer., Col. II, 1, p. 173, t. 4, f. 13 (1888) Nicaragua.
- luteipes* OBERTHÜR: Col. Novit. I, p. 5 (1884) Matachin.
- madecassum* BRANCSIK: Trencsén Várm. Termtud. Egyll. Évk. (Jahresh. Ver. Trencsén.) XV, p. 221 (1893) Nossibé.
[*madecassa*].
- mediofasciatum* REITTER: Wien. Ent. Zeitg. XXVII, p. 32 (1908) Africa or germ.

- nebulosum* MATTHEWS: Biol. Centr. Amer., Col. II, 1, p. 173 (1888) Guatemala.
- neotropicale* MATTHEWS: Biol. Centr. Amer., Col. II, 1, p. 176 (1888) America centr.
- notulum* FAUVEL: Rev. d'Ent. XXII, p. 292 (1903) N. Caledonia. [notula]. (Noumea.)
- novicum* BLACKBURN: Trans. R. Soc. S. Austr. XIV, p. 92 (1891) Victoria.
- obesulum* CASEY: Ann. New York Acad. Sci. VII, p. 524, 531 (1893) [obesula]. Florida.
- obliquemaculatum* MOTSCHULSKY: Bull. Soc. Nat. Moscou. 1863, II, p. 435. Ceylon.
- peninsulare* HORN: Proc. Calif. Acad. IV, p. 363 (1873) California
- perelegans* BLACKBURN: Trans. R. Soc. S. Austral. XXVII, p. 98 (1903) Australia.
- philippinense* OBERTHÜR: Col. Novit. I. p. 14 (1884) Ins. Philippin.
- pictum* MOTSCHULSKY: Bull. Soc. Nat. Moscou. 1863, II, p. 435. Ceylon.
- politum* MC LEAY: Trans. Ent. Soc. N. S. Wales. II, p. 156 (1871) Gayndah.
- punctatissimum* MATTHEWS: Biol. Centr. Amer., Col. II, 1, p. 177 (1888) Guatemala.
- punctipenne* MC LEAY: Trans. Ent. Soc. N. S. Wales. II, p. 156 (1871) Gayndah
- punctulatum* LECONTE: Proc. Acad. Nat. Sci. Philad. 1860, p. 323. — CASEY: Ann. New York Acad. Sci. VII, p. 523, 526 (1893) U. St. America.
- quadratum* OBERTHÜR: Col. Novit. I, p. 13 (1884) Transvaal.
- queenstandicum* BLACKBURN: Trans. R. Soc. S. Austral. XXVII, p. 98 (1903) Australia.
- Reitteri* CSIKI: Wien. Ent. Zeitg. XXIII, p. 85 (1904) Algir.
laeve GUILLEBEAU: Bull. Soc. Ent. France. 1893, p. CCCXXVII (nec REITTER, 1879)
- rubens* CASEY: Ann. New York Acad. Sci. VII, p. 524, 529 (1893) U. St. America.
- rubrum* REITTER: Deutsch. Ent. Zeitschr. 1877, p. 370 Japonia.
- rufifrons* FAIRMAIRE: Ann. Soc. Ent. Belg. XLII, p. 394 (1898) Madagascar.
- rufoguttatum* FAIRMAIRE: Ann. Soc. Ent. Belg. XLII, p. 223 (1898) Madagascar.
- rufulum* LECONTE: Proc. Acad. Nat. Sci. Philad. 1860, p. 323. — CASEY: Ann. New York Acad. Sci. VII, p. 524, 529 (1893) U. St. America.

- subaeneum* FAUYEL: Rev. d'Ent. XXII, p. 292 (1903) N. Caledonia.
- subalpinum* REITTER: Verh. zool.-bot. Ges. Wien. XXX, Europa,
p. 44 (1881); Naturg. Ins. Deutschl. III, 2, p. 362
(1885); Best.-Tab. europ. Coleopt. III, 2. Aufl., p. Caucasus.
6 (1886); Ent. Nachr. XXIV, p. 315 (1898) — J.
SAHLBERG; Act. Soc. Fn. Fl. Fenn. VI, p. 80 (1889)
— SEIDLITZ; Fauna Baltica, 2. Afl., p. 296 (1888);
Fauna Transsylv. p. 312 (1889) — EVERTS: Coleopt.
Neerland. I, p. 446 (1898) — GANGLBAUER; Die
Käf. v. Mitteleuropa. III, p. 344 (1899) — STIERLIN:
Die Käf.-Faun. d. Schweiz. I, p. 491 (1900)
agaricinum SEIDLITZ; Fauna Baltica, p. 203 (1875)
[non LINNÉ].
- subferrugineum* REITTER: Wien Ent. Zeitg. XXVII. p. Africa or
32 (1908) germ.
- suturale* LECONTE: Proc. Acad. Nat. Sci. Philad. 1860, U. St. Ame-
p. 323 — CASEY: Ann. New York Acad. Sci. VII, rica.
p. 524, 527 (1893) [*suturalis*]
- terminatum* MELSHEIMER: Proc. Acad. Nat. Sci. Philad. U. St. Ame-
II, p. 104 (1846) — LECONTE: Proc. Acad. Nat. Sci. rica.
Philad. 1860, p. 323. — CASEY: Ann. New York
Acad. Sci. VII, p. 524, 527 (1893) [*terminata*].
- thoracicum* MATTHEWS: Biol. Centr. Amer., Col. II, 1, Mexico.
p. 174 (1888)
- tropicum* KIRSCH: Berl. Ent. Zeitschr. XVII, p. 136 (1873) Peru.
- turkomanorum* REITTER: Deutsch. Ent. Zeitschr. 1887, Transeaspia.
p. 507; Ent. Nachr. XXIV, p. 315 (1898)

subg. *Caryoscapha* Ganglbauer, 1899.

GANGLBAUER: Die Käfer v. Mitteleuropa. III, p. 343 (1899)

- limbatum* ERICHSON: Naturg. Ins. Deutschl. III, p. 11 Europa,
(1845) — THOMSON: Skand. Coleopt. IV, p. 128 Caucasus.
(1862) — REDTENBACHER: Fauna Austriaca, 3. Aufl.,
I, p. 335 (1872) — REITTER: Verh. zool.-bot. Ges.
Wien, XXX, p. 45 (1880); Best.-Tab. europ. Coleopt.
III, 2. Aufl., p. 7 (1886) — SEIDLITZ: Fauna Baltica,
2. Aufl., p. 296 (1888); Fauna Transsylv. p. 312
(1889) — EVERTS: Coleopt. Neerland. I, p. 446
(1898) — GANGLBAUER: Die Käf. v. Mitteleuropa.
III, p. 344 (1899) — STIERLIN: Die Käf.-Faun. d.
Schweiz. I, p. 491 (1900)

Scaphiomicrus Casey, 1900.

CASEY: Journ. New York Ent. Soc. VIII, p. 58 (1900)

- dimidiatus* CASEY: Journ. New York Ent. Soc. VIII, U. St. Ame-
p. 59 (1900) rica.
- exiguus* CASEY: Journ. New York Ent. Soc. VIII, p. U. St. Ame-
60 (1900) rica.
- flavescens* CASEY: Journ. New York Ent. Soc. VIII, p. U. St. Ame-
59 (1900) rica.
- lacustris* CASEY: Journ. New York Ent. Soc. VIII, p. U. St. Ame-
59 (1900) rica.
- nugator* CASEY: Journ. New York Ent. Soc. VIII, p. U. St. Ame-
59 (1900) rica.
- pusillus* LECONTE: Proc. Acad. Nat. Sci. Philad. 1860, U. St. Ame-
p. 323 [*Scaphisoma*]. — REITTER: Verh. Naturf. Ver. rica.
Brünn. XVIII, p. 47 (1880) [*Scaphisoma*]. — CASEY:
Ann. New York Acad. Sci. VII, p. 524, 532 (1893)
[*Scaphisoma*]; Journ. New York Ent. Soc. VIII, p.
59 (1900)

Sciatrophes Blackburn, 1903.

BLACKBURN: Trans. R. Soc. S. Austral. XXVII, p. 100 (1903)

- latens* BLACKBURN: Trans. R. Soc. S. Austral. XXVII, Victoria,
p. 100 (1903)

Baeocera Erichson, 1845.

- ERICHSON: Naturg. Insect. Deutschl. III, p. 4, nota (1845). —
LACORDAIRE: Genera d. Coléopt. II, p. 240 (1854). — REITTER: Verh.
Naturf. Ver. Brünn. XVIII, p. 36 (1880); Verh. zool.-bot. Ges. Wien.
XXX, p. 42 & 45, nota (1881); Naturg. Ins. Deutschl. III, 2, p. 361
(1885); Best.-Tab. europ. Coleopt. III., 2. Aufl. p. 4 & 7, nota (1886);
Wien. Entom. Zeitg. XVIII, p. 157 (1899) & XXVII, p. 31 (1908). —
LECONTE & HORN: Classit. Coleopt. North Americ. p. 111 (1883). —
MATTHEWS: Biol. Centr. Amer., Coleopt. II, 1, p. 168 (1888). —
SEIDLITZ: Fauna. Balt., 2. Aufl., Gatt. p. 73 (1888); Fauna Transsylv.,
Gatt. p. 73. (1889). — CASEY: Ann. N. York Acad. Sci. VII, p. 511
& 515 (1893). — GANGLBAUER: Die Käf. v. Mitteleuropa, III, p. 345
(1899).

- abdominalis* CASEY: Journ. N. York. Entom. Soc. VIII, p. 58 (1900). U. St. America.
- apicalis* LECONTE: Proc. Acad. Sci. Philad. 1860, p. 323. U. St. America.
— REITTER Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, p. 45 (1880). — CASEY: Ann. N. York Acad. Sci. VII, p. 515 & 518 (1893); Journ. N. York Entom. Soc. VIII, p. 57 (1900).
- armata* BROUN: Man. N.-Zeal. Coleopt. p. 891 (1886). N.-Zealand.
- bogotensis* REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, p. 45 (1880). Bogota.
- chilensis* REITTER: Verh. Naturf. Verh. Brünn. XVIII, p. 45 (1880). Chile.
- concolor* FABRICIUS: Syst. Eleuth. II, p. 576 (1801) [Scaphidium]. — ERICHSON: Naturg. Insect. Deutsch. III, p. 4, nota (1845). — CASEY: Ann. N. York Acad. Sci. VII, p. 515 & 516 (1893); Journ. N. York Entom. Soc. VIII, p. 57 (1900). U. St. America.
- congener* CASEY: Ann. N. York Acad. Sci. VII, p. 515 & 517 (1893); Journ. N. York Entom. Soc. VIII, p. 57 (1900). U. St. America.
- deftexa* CASEY: Ann. N. York Acad. Sci. VII, p. 515 & 517 (1893); Journ. N. York Entom. Soc. VIII, p. 57 (1900). U. St. America.
- Devillei* REITTER: Wien. Entom. Zeitg. XVIII, p. 157 & 158 (1899). Corsica.
- discolor* CASEY: Journ. N. York Entom. Soc. VIII, p. 58 (1900). U. St. America.
- Erichsoni* MATTHEWS: Biol. Centr. Amer., Col. II, 1, p. 169 (1888). America centr.
- fulvicollis* BROUN: Man. N.-Zeal. Col. p. 891 (1886) [fulvicolle]. N. Zealand.
- gyrinoides* REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, p. 46 (1880). Teapa.
- major* MATTHEWS: Biol. Centr. Amer., Col. II, 1, p. 169 (1888). America centr.
- mexicana* REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, p. 45 (1880). Mexico.
- nana* CASEY: Ann. New York Acad. Sci. VII, p. 516 & 521 (1893); Journ. New York Ent. Soc. VIII, p. 58 (1900). U. St. America.
- nobilis* REITTER: Ann. Mus. Civ. Genova. XXI, p. 371 (1884); Naturg. Ins. Deutschl. III, 2, p. 362, nota (1885); Bull. Soc. Ent. Ital. XVIII, p. 32 (1886); Sardinia, Gallia.

- Best.-Tab. III., 2. Aufl. p. 8 (1886); Wien. Ent. Zeitg. XVIII, p. 158 (1899).
- pallida* CASEY: Journ. New York Ent. Soc. VIII, p. 58 (1900). Pennsylvania.
- Palumboi* RAGUSA: Nat. Sicil. XI, p. 255 (1892). — Reitter: Wien. Ent. Zeitg. XVIII, p. 158 (1899). Sicilia.
- picea* CASEY: Ann. New York Acad. Sci. VII, p. 516, 520 (1893); Journ. New York Ent. Soc. VIII, p. 58 (1900). U. St. America.
- punctipennis* MATTHEWS: Biol. Centr. Amer., Col. II, 1, p. 170 (1888). Amer. centr.
- robustula* CASEY: Ann. New York Acad. Sci. VII, p. 515, 519 (1893); Journ. New York Ent. Soc. VIII, p. 57 (1900). Texas.
- rubripennis* REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, p. 44 (1880). Columbia
- rubriventris* CASEY: Journ. New York Ent. Soc. VIII, p. 58 (1900). U. St. America.
- rufa* BROWN: Man. New Zealand Col. p. 665 (1886) [*rufum*]. N. Zealand.
- Schirmeri* REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, p. 45 (1880); Verh. zool.-bot. Ges. Wien. XXX, p. 45, 221 (1881); Naturg. Ins. Deutschl. III, 2, p. 362, nota (1885); Best.-Tab. europ. Col. III., 2. Aufl., p. 7 (1886); Wien. Ent. Zeitg. XVIII, p. 158 (1899). — GANGLBAUER: Die Käf. v. Mitteleuropa. III, p. 345 (1899). Dalmatia, Lenkoran.
- scutellaris* REDTENBACHER: Reise Novara. II, p. 32 (1867) [*scutellare*]. — REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, p. 44, 172 (1880). N. Zealand
- tenella* PASCOE: Ann. & Mag. Nat. Hist. (4) XVII, p. 48 (1876).
- speculifer* CASEY: Ann. New York Acad. Sci. VII, p. 515, 518 (1893); Journ. New York Ent. Soc. VIII, p. 57 (1900). U. St. America (Jowa).
- texana* CASEY: Ann. New York Acad. Sci. VII, p. 516, 520 (1893); Journ. New York Ent. Soc. VIII, p. 58 (1900). Texas.
- usambarensis* REITTER: Wien. Ent. Zeitg. XXVII, p. 33 (1908). Africa orient. germ.

Brachynopus Broun, 1881.

BROUN: Man. N. Zealand. Col. p. 664 (1881).

laetus BROUN: Man. N. Zealand. Col. p. 664 (1881). N. Zealand.**Scaphicoma** Motschulsky, 1863.MOTSCHULSKY: Bull. Soc. Nat. Moscou. 1863, II, p. 435. — REITTER
Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, p. 36 (1880).*flavovittata* MOTSCHULSKY: Bull. Soc. Nat. Moscou. Ceylon.
1863, II, p. 436*longipes* REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, p. Mysol.
49 (1880).**Toxidium** Leconte, 1860.LECONTE: Proc. Acad. Nat. Sci. Philad. 1860, p. 324. — REITTER:
Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, p. 36 (1880); Wien. Ent. Zeitg.
XXVII, p. 31 (1908). — CASEY: Ann. New York Acad. Sci. VII. p.
511, 521 (1893).*bifasciatum* MATTHEWS: Biol. Centr. Amer., Col. II, 1, Guatemala.
p. 179, t. 4, f. 14 (1888).*compressum* ZIMMERMANN: Trans. Americ. Ent. Soc. II, U. St. Ame-
p. 251 (1869). — CASEY: Ann. New York Acad. rica.
Sci. VII, p. 522 (1893).*evanescens* REITTER: Wien. Ent. Zeitg. XXVII, p. 34 Africa or.
(1908). germ.*gammaroides* LECONTE: Proc. Acad. Nat. Sci. Philad. America sept-
1860, p. 324. — MATTHEWS: Biol. Centr. Amer., Col. & centr.
II, 1, p. 180, t. 4, f. 15 (1888). — CASEY: Ann. New
York Acad. Sci. VII, p. 522 (1893).*integrum* REITTER: Wien. Ent. Zeitg. XXVII, p. 34 (1908). Africa or.*japonicum* REITTER: Verh. Naturf. Ver. Brünn. XVIII, Japonia.
p. 49 (1880).*Oberthüri* REITTER: Mitth. Ent. Ver. Münch. V, p. 141 Abyssinia.
(1881).*ovatum* MATTHEWS: Biol. Centr. Amer., Col. II, 1, p. Guatemala.
180 (1888).*parvum* MATTHEWS: Biol. Centr. Amer., Col. II, 1, p. Guatemala.
181 (1888).

- praeustum* REITTER : Wien. Ent. Zeitg. XXVII, p. 33 (1908). Africa or. germ.
- punctatum* MATTHEWS : Biol. Centr. Amer., Col. II, 1, p. 179 (1888). México.
- Reitteri* OBERTHÜR : Col. Novit. I, p. 16 (1884). Abyssinia.

Trichoscaphella Reitter, 1908.

REITTER : Wien. Entom. Zeitg. XXVII, p. 31 & 34 (1908).

- suturisulcata* REITTER : Wien. Entom. Zeitg. XXVII, p. 34 (1908). Africa orient. germ.

Baeoceridium Reitter, 1889.

REITTER : Notes Leyden Mus. XI, p. 6 (1889); Wien. Entom. Zeitg. XXVII, p. 32 (1908).

- depressipes* REITTER : Notes Leyden Mus. XI, p. 6 (1889) Africa occid.,
- ? *pallipes* KRAATZ : Deutsche Entom. Zeitschr. 1895, Togo.
p. 154 [*Scaphisoma*].

Vituratella Reitter, 1908.

REITTER : Wien. Entom. Zeitg. XXVII, p. 32 & 35 (1908).

- Eichelbaumi* REITTER : Wien. Entom. Zeitg. XXVII, p. 35 (1908). Africa orient. germ.

Index

Genera:

- Alexidia REITT. 160.
Amalocera ER. 160.
Ascaphium LEW. 152.
Baeocera ER. 167.
Baeoceridium REITT. 171.
Brachynopus BROUN. 170.
Caryoscappha GANGLB. 166.
Cyparium ER. 159.
Diatelium PASC. 152.
Episcaphium LEW. 153.
Omaloocera REITT. 160.
Scaphicoma MOTSCH. 170.
Scaphidium OL. 154.
Scaphiomierus CAS. 167.
Scaphischema REITT. 160.
Scaphisoma LEACH. 161.
Scaphium KBY. 152.
Scaphoschema REITT. 160.
Scaphosoma LEACH. 161.
Sciatrophes BLACKB. 167.
Toxidium LEC. 170.
Trichoscapphella REITT. 171.
Vituratella REITT. 171.

Species, varietates:

- abdominalis** CAS. 168.
actuosum BROUN. 161.
acuticauda FAIRM. 161.
agaricinum LINN. 161.
agaricinum SEIDL. 166.
Albertisi REITT. 162.
alpicola BLACKB. 154.
amplum CAS. 154.
amurense SOLSK. 154.
anale MOTSCH. 162.
anale REITT. 159.
antennatum REITT. 154.
apicale HORN. 162.
apicale LEW. 152.
apicalis LEC. 168.
apicefasciatum REITT. 162.
apicellum BROUN. 162.
apicerubrum OBERTH. 162.
arkansanum CAS. 162.
armata BROUN. 168.
assimile ER. 162.
assimile THOMS. 163.
ater CAS. 159.
aterrimum REITT. 154.
atomarium FAIRM. 162.
atripenne GESTRO. 154.
atrum MATTH. 154.
balteatum MATTH. 162.
basale CAST. 154.
bicolor CAST. 154.
bifasciatum MATH. 170.
bifasciatum REITT. 162.
Bilimeki REITT. 163.
bimaculatum MC LEAY. 154.
bipunctatum REDTB. 155.
bogotensis REITT. 168.
boleti PANZ. 163.
boleti STEPH. 162.
breve MATTH. 163.
brevicornis REITT. 163.
Carolinae CAS. 163.
castaneipenne REITT. 163.
castaneum MOTSCH. 163.
castaneum PERTY. 155.
castanipes KIRBY. 153.
cerasinum OBERTH. 155.
Championi MATTH. 159.
Chapuisi GESTRO. 155.
chilensis REITT. 168.
compressum ZIMM. 170.
concinnum BROUN. 163.
concolor FABR. 168.
congener CAS. 168.
conjunctum MOT. 155.
consobrinum CAST. 155.
convexum SAY. 163.
coronatum REITT. 155.
cubense REITT. 163.
curvistria REITT. 163.
cyanellum OBERTH. 155.
cyanipenne GESTRO. 155.
deflexa CAS. 168.
depressipes REITT. 171.
desertorum CAS. 163.
Devillei REITT. 168.
dilutum REITT. 163.

dimidiatus CAS. 167.
 discolor CAS. 168.
 distinguendum OBERTH.
 164

Eichelbaumi REITT.
 (Scaphos.) 164.
 Eichelbaumi REITT.
 (Viturat.) 171.

clongatum WATH. 164.
 emarginatum LEW. 155.
 Erichsoni MATTH. 168.
 evanescens CAS. 164.
 evanescens REITT. 170.
 exclamans OBERTH. 155.
 exiguus CAS. 167.
 exornatum OBERTH. 155.

fasciatomaculatum
 OBERTH 155.

fasciatum CAST. 155.
 fascipenne REITT. 155.
 femorale LEW. 155.
 fernshavense BLACKB. 164.
 ferrugineum REITT. 153.
 flavescens CAS. 167.
 flavipes LEC. 159.
 flavonotatum PIC 164.
 flavovittata MOT. 170.
 fulvicollis BROWN 168.

gamarroides LEC. 170.
 geniculatum OBERTH. 155.
 Gestroi REITT. 164.
 grande GESTRO 155.
 guatemalense MATTH. 164.
 gyrinoides REITT. 168.

haemorrhoidale REITT. 164.
 humerosum REITT. 164.
 hybridum BOH. 164.

immaculatum OLIV. 153.
 immundum REITT. 164.
 impictum BOH. 155.
 impunctatum REITT. 164.
 incisum LEW. 155.

inclinans KIRSCH 159.
 inconspicuum CAS. 164.
 inornatum GESTRO. 155.
 integrum REITT. 170.
 interruptum FAIRM. 156.

japonicum LEW. 156.
 japonicum REITT. 170.
 Japonum REITT. 156.
 jocosum OBERTH. 164.

lacustris CAS. 167.
 laetum MATTH. 164.
 laetus BROWN 170.
 laeve GUILLEB. 165.
 laeve REITT. 164.
 laeviusculum REITT. 164.
 latens BLACKB. 167.
 limbatum ER. 166.
 lineatocolle MATTH. 156.
 longicollis MATTH. 164.
 longipes LEW. 156.
 longipes REITT. 170.
 lunatum MATTH. 164.
 lunatum MOTSCH. 156.
 luteipes OBERTH. 164.

madecassum BRANCS. 164.
 major MATTH. 168.
 marginale REITT. 156.
 marginatum MATTH. 156.
 Mastersi MC L. 156.
 Mathami OBERTH. 159.
 Matthewsii CSIKI 156.
 mediofasciatum REITT. 164.
 metallescens GESTRO 156.
 mexicana REITT. 168.
 mexicanum CAST. 156.

nana CAS. 168.
 nebulosum MATTH. 165.
 neotropicale MATTH. 165.
 nigripenne OBERTH. 157.
 nigripes CHEVR. 156.
 nigrocinctulum OBERTH.
 156.
 nigromaculatum REITT. 156.

nigrum CAST. 156.
 nobilis REITT. 168.
 notulum FAUV. 165.
 novicum Blackb. 165.
 nugator CAS. 167.

Oberthüri REITT. 170.
 obesulum CAS. 165.
 obliquemaculatum
 MOTSCH. 165.
 oblitteratum LEC. 156.
 optabile LEW. 153.
 orbiculosum REITT. 156.
 ornatum CAS. 157.
 ovatum MATTH. 170.

palliatum ER. 159.
 pallida CAS. 169.
 pallipes KRAATZ 171.
 Palumboi RAG. 169.
 pantherinum OBERTH. 157.
 pardale CAST. 157.
 parvum MATTH. 170.
 Patinoi OBERTH. 157.
 peninsulare HORN 165.
 peraffine OBERTH. 157.
 perelegans BLKB. 165.
 Petzi CSIKI 162.
 Philippense REITT. 157.
 philippinense OBERTH. 165.
 philippinense REITT. 157.
 Picconii GESTRO. 157.
 picea CAS. 169.
 piceum MELSH. 157.
 piceum REITT. 159.
 picta ER. 160.
 pictum MOTSCH. 165.
 politum FAIRM. 157.
 politum MC L. 165.
 Poupillieri REICH. 160.
 praeustum REITT. 171.
 pulchellum REITT. 157.
 pulicarium ROSSI 162.
 punctatissima REITT. 160.
 punctatissimum MATTH.
 165.
 punctatum CAST. 157.

- punctatum* MATTH. 171.
punctipenne Mc L.
 (Scaphid.) 157.
punctipenne Mc L.
 (Scaphos.) 165.
punctipenne PETZ 162.
punctipennis MATTH. 169.
punctulatum LEC. 165.
pusillus LEC. 167.
- quadraticolle** SOLSK. 153.
quadratum OBERTH. 165.
quadriguttatum SAY 157.
quadrillum FAIRM. 158.
quadrinotatum OLIV.
 158.
quadrinotatum CAST. 157.
quadripustulatum OLIV.
 158.
quadripustulatum SAY 157.
queenslandicum
 BLACKB. 165.
- Reitteri** CSIKI 165.
Reitteri LEW. 158.
Reitteri OBERTH. 171.
repandum CAS. 164.
robustior PIC 162.
robustula CAS. 169.
Rogenhoferi REITT. 160.
- rubens* CAS. 165.
rubicundum REITT. 158.
rubripennis REITT. 169.
rubriventris CAS. 169.
rubrum REITT. 165.
rufa BROUX 169.
ruficolle LEW. 153.
ruficorne FAIRM. 158.
ruffrons CAS. 165.
rufipes REITT. 153.
rufoguttatum FAIRM. 165.
rufopygum LEW. 158.
rufulum LEC. 165.
rufum BRANCS. 158.
- Sallaei** MATTH. 159.
saucineum MOTSCH. 158.
Schirmeri REITT. 169.
scutellaris REDTB. 169.
semiflavum GESTRO. 158.
semirufum LEW. 153.
sexmaculatum REITT. 157.
sibiricum SOLSK. 159.
simile CAST. 158.
sondaicum GESTRO 158.
spectrum VOLL. 152.
speculifer CAS. 169.
striatipenne GESTRO 158.
subaeneum FAUV. 166.
subalpinum REITT. 166.
- subferrugineum* REITT.
 166.
submetallicum REITT. 159.
substriatum REITT. 159.
sulcipenne GESTRO 158.
sulcipenne LEWIS 152.
suturale LEC. 166.
suturisulcata REITT. 171.
- tenella** PASC. 169.
terminale MATTH. 159.
terminatum MELSIL. 166.
testaceum REITT. 158.
texana CAS. 169.
thoracicum MATTH. 166.
tibiale LEW. 152.
transversale MATTH. 159.
tropicum KIRSCH 166.
turkomanorum REITT. 166.
- unicolor** CAST. 154.
unicolor MATTH. 156.
usambarensis REITT. 169.
- variabile** MATTH. 159.-
vittipenne OBERTH. 159.
- Wallacei** PASC. 152.
- yunnanum** FAIRM. 159.

Hangyászati jegyzetek.

IRTA SZABÓ JÓZSEF.

Az 1908. év nyarán Rimaszombat környékén gyűjtöttem, a hol több ritkábban előforduló hangya került gyűjtőüvegembe. Minthogy ezek többnyire oly hangyák, melyek e vidékről jelezve nem voltak, nem tartom feleslegesnek ez adatoknak alábbiakban való közzétételét.

1. *Solenopsis fugax* LATR. ♀. — Ezt az apró (1·7—2·5 mm.) sárga hangyát többször találtam nagyobb hangyák (*Formica caespitum* és *F. pratensis*) fészkeiben külön államot alkotva. Fészküket azért építik nagy előszeretettel idegen hangyák fészkének falába, mert onnan juthatnak keskeny folyosóikon keresztül legkönnyebben szomszédjaik helyiségeibe, a honnan azok bábjaikat és lárváikat megdézsmálják. A zsákmányt fészkükbé hurezolják és felfalják. Ez a faj a Magyarországon előforduló hangyák között az egyetlen „tolvajhangya.” Kő alatt földből épített fészkekben, más hangyafaj szomszédsága nélkül, csak egy ízben észleltem.

2. *Stenamma Westwoodi* WESTW. ♀. — Egy esetben *Lasius fuliginosus* között akadtam néhány példányra. A ritkábban található fajok közé tartozik, mert mint túrt vendég, többnyire más hangyák között él.

3. *Leptothorax acervorum* FABR. ♀ ♀. — Államuk kis darab száraz gallyban volt. Eddig csak Szinnaikő, Vihorlat és Mehádiáról volt ismeretes.

4. *Dolichoderus quadripunctatus* LINN. ♀ ♀. — Fészket mindig kiszáradt fákba és deszkakerítésekbe rágott folyosókban találtam meg.

5. *Liometopum microcephalum* PANZ. ♀. — Fészket többnyire öreg tölgyfák tövében építi földből a kéreg repedései közé.

6. *Polyergus rufescens* LATR. ♀. — Földből épített fészket csak egy ízben találtam. Rabszolgái a *Formica rufibarbis* példányai voltak. Szórványosan többször is volt alkalmam gyűjteni.

7. *Camponotus lateralis* OLIV. ♀. — A Rimaszombathoz közel lévő Pokorágyi-sziklán fogtam néhány példányát. Magyarországon ez a legészakibb előfordulása.

Ez alkalommal kívánom közölni azon adatokat is, melyekre BÍRÓ LAJOS hívta fel a figyelmemet. Ezen adatok Magyarország hangyafaunájára vonatkozólag újak és eddig közölve nincsenek.

1. *Stigmatomma denticulatum* ROG. ♀. — Termőhelye Metkovic (Dalmácia). Könnyen felismerhető a *Ponerinae* alcsaládot jellemző befűződött potroháról, továbbá a fejpaizs erősen fogazott széléről. Színe téglavörös. Hossza 4—4.5 mm. — Elterjedésének főbb helyeként Firenze, Róma, Nápoly és Zante-sziget volt ismeretes. Dalmáciai előfordulása tehát jóval északabbra tolja elterjedési körét.

2. *Euponera ochracea* MAYR. ♀. — Egyetlen példányát DR. HENSCH ÁRPÁD gyűjtötte a Szerém-vármegyei Ruma mellett.

3. *Formicoxenus nitidulus* NYL. ♀. — Termőhelye Krapina (Varasd vm.), ahol DR. HENSCH ÁRPÁD gyűjtötte. Közép és Észak-Európából gyakorinak van jelezve.

4. *Aphenogaster testaceopilosa* LUC. ♀. — Termőhelye Zengg (Lika-Krbava vm.), gyűjtötte BÍRÓ LAJOS. Előfordul különben Észak-Afrikában, Kis-Ázsiában és Dél-Európában.

5. *Acantholepis Frauenfeldi* MAYR. ♀. — Termőhelye Zengg, ahol BÍRÓ LAJOS gyűjtötte ezt a Dél-Európa faunáját jellemző hangyafajt. Dalmáciából MAYR és ED. ANDRÉ is fölemlítik.

6. *Camponotus pennsylvanicus* DEG. ♀. — Termőhelyei a következők: Görgény-Szt.-Imre (Maros-Torda vm.), gyűjtötte DR. HORVÁTH GÉZA; Oláh-Lapád (Alsó-Fehér vm.), gyűjtötte DR. SZILÁDY ZOLTÁN; Vöröstorony (Szeben vm.), gyűjtötte CSIKI ERNŐ. Egy példány pedig Erdély jelzéssel FRIVALDSZKY gyűjtéséből való.

Ez a faj nemcsak Magyarország hangyafaunáját gazdagítja új adattal, hanem Európáét is. Földrajzi elterjedése az eddig ismert adatok szerint Észak-Amerikán, Japánon és Khinán keresztül Szibéria nyugati részéig terjedt. A fenti adatok elterjedésének határát Erdély nyugati részéig bővítik ki.

A *C. vagus*-hoz, amely hazánk csaknem minden pontján előfordul, hasonló. A két faj közötti különbségek a következők: a *C. pennsylvanicus* potrohát borító sűrű szőrözet aranyárga és hosszú, a potrohszelvények sűrűn, hátsó szélükön erőteljesebben pontozottak.

A *C. vagus* potrohán a szőrözet ritkább, rövidebb és hamuszürke, a potrohszelvények pontozottsága ritkább és egyenletesen elosztott.

Magyarország pillangói.¹

Irta: AIGNER LAJOS.

XXVII.

5. nem: *Aphantopus* Wallgr.

A nemnek egyedüli képviselője sötétszínű, közép nagyságú pillangó: felső szárnyának tövén két ér duzzadt. Tapogatója hosszú, utolsó íze hosszú; csápjja fokozatosan megvastagodott. Az elülső lábak, különösen a hímek-é, csenevészek. A hernyó finoman szőrös.

41. *Aphantopus Hyperanthus* LINN.

LINNÉ, Syst. Nat., Ed. X, p. 471 (1758) — ESPER, Die europ. Schmetterlnige in Abbild. I, t. 5, f. 1 (1777) — *Polymeda* HÜBNER, Samml, europ. Schmetterl., fig. 172—173.

A szárnyak egyszínű feketés-barnák, mindegyiken 2-3 fehér, homályos-sárga keretű, szem van; a nőstény világosabb színű, a szemek tisztábbak. Alul sárgás-barna, elülső szárnyán három, a hátulsón öt okkersárga keretű fekete, fehér pupillás nagy szem van.

Hazánkban június közepétől július végéig országsszerte erdei réteken gyakori: példányaink 40—48 mm. nagyok, sötét színűek és a szárnyak alsó lapjának rajza színezésben nagyon változó.

A hím elülső szárnyának 2. és 5. sejtjében rendszerint egy-egy apró, kevésbé feltűnő, homályos sárgás keretű, ritkán pupillás szem áll. Ritkán mindkét szem pupillás és jól láthatóan sárgás keretű; az alsó szem rendszeren nagyobb és feltűnőbb. Alatta a 2. sejtben néha még egy apró, alig észrevehető szem is jelenik meg. Alul a 2. és 3. sejtben ugyanolyan, de többnyire pupillás szem van és csak ritkán mutatkozik az első sejtben fekete pont.

¹ Szerzőnek ezen már évek óta készen levő munkáját folytatólagosan közölni fogom. A munka egyes helyeken kiegészítésre szorul, de a szerző ezt betegsége folytán már nem teheti meg — azért kérem e hiányok szíves elnézését.

Szerk.

A nőstények mindig világosabb színűek, a szárnyakon ugyanazokat a szemeket találjuk, de ezek többnyire nagyobbak, tisztábban kiválók; az elülső szárny 2. sejtjében levő 3. szem rendszerint világosabb, jobban kivehető, a hátsó szárny első sejtjében levő 3. szem mindig nagyon homályos. A szárnyak alsó oldala világosabb sárgásbarna, a szemek nagyobbak és tisztábbak (különösen nagyok herkulesfürdői példányokon); az elülső szárny második sejtjének 3. szeme nagyon apró, pontszerű vagy teljesen hiányzik.

ab. Arete MÜLL.

Ennél a szárnyakon levő szemek felül és alul egyaránt megkisebbedtek vagy teljesen eltűntek. Kevés helyen figyelték meg.

A p e t é k gömbalakúak, fekete pontsorokkal díszítettek.

A h e r n y ó barnás-, zöldes- vagy fehéres-szürke, finom vöröses szőrökkel fedett, hátán két keskeny fekete vagy barnás, oldalt egy sárgás-fehér és két fehéres sáv fut végig. Hossza 30 mm. Kitelei és májusban a kásafüvön (*Milium effusum*), perjén (*Poa annua*) és más fűneműeken él, laza szövedékben bábozódik a föld színén.

A b á b gömbölyded, világos barna, a szárnyhüvelyek hosszúak, a potroh rövid.

Előfordul az összes szomszéd országokban: Alsó- és Felső-Ausztria VII (VI—IX), Karinthia VII—VIII, Morvaország VI—VIII, Szilézia VI—VII, Galécia VI—VII, Bukovinában V—VIII és Rumániában VI—VIII.

Elterjedési köre Laphontól Liguriáig (68—43°) és Franciaországtól az Amur folyóig terjed.

6. nem: *Epinephele* Hübn.

Kisebb-nagyobb pillangók, melyek világosabb vagy sötétebb szárnyait szemfoltok díszítik. Az elülső szárny tövén két ér duzzadt, a hátsónak belső szegélye kimetszett, a külső szegélye fogazott. A szemek csupaszok, a csápok fokozatosan vastagodók, bunkójuk kicsiny, az elülső lábak esenevészek. A h e r n y ó karesú, orsóalakú, finoman szőrös, különféle füveken él, nappal rejtőzködik. A b á b fejjellefelé függő.

A palearktikus tájban élő 23 faj közül hazánkban csak 4 faj fordul elő.

1.	A szárnyak felül barnák, egy pupillás vagy 1—2 vak szemmel.	2
—	A szárnyak felül vöröses-sárgák, egy kettős pupillájú szemmel	3
2.	A szárnyak felül sötétbarnák, a hímek elülső szárnyának csúcsán egy pupillás szem van, mely a világosabb nőstényeknél nagy okersárga foltban áll.	

Jurtina LIXX.

— A szárnyak felül szürkés-barnák, az elülső szárny csúcsán hímeknél egy, nőstényeknél széles sárgás keretben két vak szem van. *Lycaon* ROTT.

3. A szárnyak felül vöröses-sárgák széles barna szegélylyel, az elülső szárny csúcsán kettős pupillájú, a hátsó szárny zúgában vak szem van. A hátsó szárny alul sárgás-barna, szalagja sárga, két apró fehér folttal. *Tithonus* LINN.

— A szárnyak felül vöröses-sárgák széles barna szegélylyel, az elülső szárny csúcsán kettős pupillájú szem áll. A hátsó szárny alul vöröses-barna, szalagjában fehér folt nélkül.

Ida ESP.

42. *Epinephele Jurtina* LINN.

LINNÉ, Syst. Nat., Ed. X, p. 415 (1758) — HÜBNER, SAMML. europ. Schmetterl. fig. 161—2 — *Janira* LINNÉ, Syst. Nat., Ed. X, p. 475 (1758) — ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I, t. 10, f. 1, 2 (1777).

A hímek szárnyai szürkés-barnák, az elülső szárny csúcsán okersárga keretű pupillás szem van, a belső szegély tövétől kiinduló sötét sáv a szárny közepéig terjed. A nőstények világosabbak, az elülső szárny csúcsán levő szem nagyobb (ritkán kettős pupillájú) és okersárga folt veszi körül, a középtér olykor barnás-sárga. A hátsó szárny alsó lapjának szegélyén világosabb szalag van, melyet 1—3 barnás-sárga keretű, pupilla nélküli fekete szem díszít.

Hazánkban elterjedt faj, mely helyenként két ivadékbán is lép fel (május végétől július végéig és augusztus elejétől szeptember elejéig). Budapesten 40—52 mm. nagy példányok repülnek, a hímek elülső szárnyának csúcsán levő szeme nagy, ritkán kisebb, gyöngén pupillás vagy pupillátlan: a nőstényeknél a szem ritkán kettős pupillájú, a mellékszeme csak ritkán elválasztott. A hátsó szárnyon alul többnyire szemek nélküli fehéres-szürke szalagot találunk, ritkán a szalag helyett 4—6 gyengén pupillás apró szem látható.

Nem ritkák az olyan példányok, melyeknél az elülső szárnyak világosabb és szélesebb szalagjának foltjai nem oly élesen határoltak, mint pl. a délfranciaországi *var. hispulla* ESP.-nél, melyhez átmeneti alakot képeznek. Tipikus *hispulla* csak kevés helyen, Dalmáciában azonban csak ez fordul elő.

Az *ab. semialba* BRD. a legkülönbélebb albinotikus színeződésű változatokban Budapest, Csolnok, Eger, Igló, Eperjes és Púj környékén található.¹ Ennek ellentétje, egészen fekete hátsó szárnyával bíró példányok is léteznek (Budapest, ANKER LAJOS gyűjtése).

¹ Lásd: Rovartani Lapok, XV, 1908, p. 133.

Pozsony környékén oly példányt figyeltek meg, melynek elülső szárnyán két elmosódott szem áll, melyek közül felül az egyik, alul pedig mindkettő fehér pipullás és itt a kettő között még egy harmadik apró vak szem is jelentkezik. A hátsó szárnyon felül egy kis fekete pont, alul egy sorban hat okersárga keretű szem van. ESPEr ezt az alakot *Erymanthea*-nak nevezte el, melyet utóbb a törzsfajhoz vontak.

Hermaphrodita példányok is ismeretesek, DAHL GYÖRGY Mehádia környékén (balra ♀, jobbra ♂), KEMPELEN REZSŐ Eperjesen (balra ♀, jobbra ♂) és SCHMIDT ANTAL Dömsödön (balra ♂, jobbra ♀) fogott egy-egy példányt.

Gömbalakú petéje fehéres; zöld hernyója, melynek hátán sötétebb és kétoldalt sárgás-fehér sáv fut le, áttelevén április és május hónapokban a perjén [*Poa annua*] és más fűféléken él; bábja sárgás-zöld.

Parazitái közül több Braconida-faj, továbbá az *Apanteles nothus* MARSH. és *A. terebrator* (RATZB.) THOMS. ismeretes.

A szomszédos országokban Felső- és Alsó-Ausztriától kezdve Rumániáig (VI—IX) mindenütt előfordul.

Elterjedési köre Laplandtól Algirig és Teneriffától az Uralig terjed.

43. *Epinephele Lycaon* ROTT.

ROTTEMBERG, Naturforscher, VI, p. 17 (1775) — *Eudora* ESPEr Die europ. Schmetterl. in Abbild. I, t. 45, f. 1 (1777); II, t. 69, f. 1, 2 (1781)

A szárnyak szürkés-barnák. A hímek elülső szárnyának közepén feketés hosszanti folt és csúcán vak szem van, alul vöröses-sárga, világos-barna szegélylyel és a csúcson pupillás szemmel: a hátsó szárny vöröses-szürke, a közepén gyakran fekete csipkés sávval. A nőtények elülső szárnyának csúcán pupillás és a 2. sejtben vak szem van a barnássárga szalagban, mely befelé a szárny közepéig terjed és itt sötét behintésű.

Hazánkban országszerte gyakori és helyenként két ivadékban (május közepétől június végéig és július közepétől augusztus végéig) fordul elő az erdők szélén és erdei réteken. Főleg *Scabiosa* és *Eryngium*-on található, a déli órákban pedig fák és bokrok árnyékában ül. A budapesti példányok általában nagyok, kifeszítve 40—45 mm.-esek.

Meglehetősen változó faj. A hímek ritkán fakóbarnák és nagyon ritkán lép fel szárnyuk 2. sejtjében fekete petty. A nőtények 5.

szárnysejtjében levő szem ritkán és csak gyengén, a 2. sejtben levő pedig sohasem pupillás; utóbbi szemfolt némely budapesti és eperjesi példánynál majdnem vagy teljesen eltűnik.

Csak Dalmáciában figyelték meg a *var. lupinus* COSTA nevű változatot, melynél a hím szárnyának feketés sávja és külső szegélye hosszú szőrökkel fedett, a nőstényeknél a szárny töve sűrűn szőrös, szemeit keskeny barnás-sárga keret szegélyezi. Ehhez átmenetet képeznek azon sötét példányok, melyeknél a nagy szemek keskeny sárgás-barna keretűek és pupillátlanok. Budapesten nagyon ritkán a nőstények szárnyának 2. sejtjében levő szem fölött, annak világosabb keretében még egy kisebb fekete petty jelentkezik.

Hermaphroditája is ismeretes, Budapesten fogott egy ilyent Miss FOUNTAINE 1898-ban.

A petéje tojásalakú, alul lapított, halvány rózsaszínű.

A hernyó zöld, hátán két finom fehér vonal és oldalán sárga sáv fut végig. Füneműeken él. A báb zöld.

Előfordul az összes szomszéd országokban: Karinthiában (VII—VIII), Alsó-Ausztriában (VII), Sziléziában (VI—VII), Galiciában VIII—IX), Bukovinában (VII—VIII) és Rumániában (VI—IX).

Elterjedési köre Finnországtól Algirig és Spanyolországtól az Amurig terjed.

44. *Epinephele Tithonus* LINN.

LINNÉ, Syst. Nat., Ed. XII., II, 2, p. 537 (1767) — *Tithonius* LINNÉ, Mant. Plant. I, p. 537 (1771) — ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I, p. 120. — *Amaryllis* BORKHAUSEN, Naturg. d. europ. Schmetterl. I, p. 80 (1788) — *Herse* HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. fig. 156—7, 612. — *Phaedra* ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I, t. 9, f. 1; t. 28, f. 3.

A szárnyak vöröses-sárgák, széles barna szegélylyel és az elülső szárny csúcán kettős pupillájú szemmel. A hím elülső szárnyán elmosódott barna folt van, mely a belső szegélyből indul ki és a középsajten túl terjed; a hátsó szárny zugában pupilla nélküli szem van. A hátsó szárny alul barna, sárga szegélylyel, melyben két apró fehér pont mutatkozik.

Hazánk domb- és hegyvidékét lakja, de aránylag kevés, legutóbb (Öszöd, Selmezbánya, Eperjes, Mehádia, Orsova) gyakori helyen (pl. Budapesten is) ritka. Példányaink kifeszítve 33—35 mm hosszúak és XX, 20 mm szélesek.

Petéje tompa kúpalakú, számos bordával. Hernyója fekete vagy barnás, hátán vöröses és oldalán fehéres vonal fut végig.

hossza 30 mm. Május és június hónapokban található a perjén (*Poa annua*), a kásafüvön (*Milium effusum*) és egyéb fűneműeken. A báb szögletes, zöldes-szürke, fekete és vöröses pettyekkel borított.

Előfordul szomszédságunkban Tirolban, Osehországban, Sziléziában (VII—VIII), Rumániában (VII), Szerbiában és Bolgárországban (V).

Elterjedési köre Angolországtól Korzika szigetéig és Párizstól a Kaukázusig terjed.

45. *Epinephele Ida* Esp.

ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. III, t. 92, f. 2 (1784).

A szárnyak vöröses-sárgák, széles barna szegélylyel. Az elülső szárny csúcsán kettős pupillájú szem áll, alul vöröses-sárga, fekete folt nélkül, helyette a szem fölött fehér folt áll. A hímek elülső szárnyát élesen határolt barna folt díszíti, mely a középsőjén túl nem terjed. A hátsó szárny világos szürke, közepén fehér szalaggal és szegélyén néhány fekete ponttal. Kifeszítve 30—40 mm.

A magyar birodalom területén csupán Dalmáciában fordul elő, a szomszéd országok közül pedig Dél-Tirolban, Krajnában és Rumániában.

Elterjedési köre Tiroltól Tuniszig és Gibraltártól Kis-Ázsiáig terjed.

Különfélék.

A Magyar Nemzeti Múzeum rovargyűjteményének gyarapodása 1907-ben. A Nemzeti Múzeum 1907. évi állapotáról megjelent jelentésben azt olvassuk, hogy a rovargyűjtemény 51,972 példánnyal gyarapodott. Ezen szám következőleg oszlik meg az egyes rovarrendek szerint: *Hymenoptera* 6534, *Coleoptera* 20940, *Lepidoptera* 7, *Diptera* 12727, *Neuroptera* 316, *Orthoptera* 915 és *Hemiptera* 9573 (május 1. A gyűjtemény leginkább vétel útján (40,242 péld.) gyarapodul azonban az ajándék (5166), csere (398) és gyűjtés (6166) *Eryngium*-ült anyag is elég szép számú példányt tesz ki. Az ajándéban ül. Al említhető KRISTEN ADOLF főerdész (Szászkabánya) délmagyarországi légygyűjteménye, mely a múzeum gyűjteményét becses gaggal gyarapította. Gyűjtés útján DR. HORVÁTH GÉZA északamerikai Dr. MÉHELY LAJOS dalmáciai, CSIKI ERNŐ bakonyi és DR. SOÓS

LAJOS horvátországi gyűjtőkirándulásai gyarapították a gyűjteményt. A vásárolt anyagban foglaltatik KATONA KÁLMÁN Assab-vidéki (Kelet-Afrika) és DR. LENDL ADOLF kisázsiai utazásának gyűjtése is.

CSIKI.

Egy mást kiszorító futrinkák. FLEISCHER érdekes tapasztalato-
kat közölt legújabbán Galánta környékének futrinkáiról. Mintegy 25
évvvel ezelőtt e vidéken, aratás idején legközönségesebbek a *Carabus*
Scheidleri var. *Helleri*, *C. violaceus* és *C. Ulrichi* voltak, ritkábban
került *C. hungaricus*, *C. scabriusculus* és *Calosoma auropunctatum*. Az
ezidei aratás idején újból gyűjtetett e vidéken. A gyűjtés eredménye
meglehető volt, a mennyiben 300 példány között csak egy-egy *C.*
Scheidleri var. *Helleri* és *C. Ulrichi* és két *C. violaceus* akadt, a többi
mind *Calosoma auropunctatum* volt.

CSIKI.

Dr. Mayr Gusztáv tanár, ismert hymenopterologus f. évi július
hó 14-én elhunyt Bécsben. Főleg a hangyák és gubacsdarazsak
tanulmányozásával foglalkozott, de más csoportok sem kerülték ki
figyelmét. MAYR orvosi pályára készült, de orvosi oklevelének elnye-
rése után középiskolai tanári képesítést is szerzett magának. Tanári
működését 1856-ban a pesti községi főreáliskolán kezdte meg, a hol
1858-ig működött, innen szülővárosába, Bécsbe került. Magyar-
országon való tartozkodása alatt élénk összeköttetésben állott FRI-
VALDSZKY IMRÉVEL, a kinek buzdítására hazánk hangyáit és a Nemzeti
Múzeum Tingitidáit is tanulmányozta. Irodalmilag is elég szorgal-
masan működött, kisebb-nagyobb munkáinak száma a 89-et teszi ki,
melyek közül néhány minket is közelebről érdekel, a mennyiben
hazai faunánkra vonatkoznak vagy nálunk láttak napvilágot. Ezek
a következők: Beitrage zur Insektenfauna Siebenbürgens (Mitth.
siebenb. Ver. f. Naturwiss. IV, 1853); Ausflug nach Szegedin im
Herbste des Jahres 1855 (Verh. zool.-bot. Ges. Wien. VI, 1856); Die
Ameisen Ungarns (3. Progr. d. städt. Oberrealschule in Pest. 1857);
Beitrag zur geographischen Verbreitung der Tingiden (Verh. zool.-
bot. Ges. Wien. VIII, 1858); Ein Ausflug nach den südlichen Inseln
des Quarnero (Jahresb. Wien. Kommunal-Realsch. im IX. Gem.-Bez.
für 1862/63); Vorläufige Studien über die Radoboj-Formiciden in der
Sammlung der k. k. geolog. Reichsanstalt (Jahrb. geolog. Reichsanst.
XVII, 1867); Über das Vorkommen der Epitritus argiolus genannten
Ameise in Ungarn (Természeträji Füzetek. VI, 1884). Legutóbb
pedig a Nemzeti Múzeumban levő és BIRÓ LAJOS és DR. MADARÁSZ
GYULA gyűjtötte ceyloni és singaporei hangyákat dolgozta fel
(Formiciden aus Ceylon und Singapur; Természeträji Füzetek. XX,
1897). Gyűjteményét a bécsi állattani és növényzeti társulatnak
hagyományozta.

CSIKI.

Entomologiai előadások. A Természettudományi Társulat állattani szakosztályának december 4-én tartott ülésén egyebeken kívül egy rovarantani tárgyú bemutatás is volt, a mennyiben CSIKI ERNŐ Közép-Amerika hegyvidékének egyik jellemző Melolonthida nemét (*Chrysinia*) mutatta be, közöttük egy újat is, melyet *Chrysinia jalapensis* név alatt szándékozik leírni. Ugyancsak ő olvasta fel DR. KERTÉSZ KÁLMÁN-nak Kohaut Rezső-ről írott megemlékezését, melyet jelen számunkban egészében közöltünk.

CSIKI.

Irodalom.

Th. Becker: Diptera duo nova ex Hungaria. (Annales hist.-nat. Musei Nationalis Hungarici. VI, 1908, p. 319.)

Két magyarországi új légyfaj leírása, az egyik (*Leucophenga leucostoma*) Szász-káról (KRISTEN gyűjtése), a másik (*Madiza pachymeria*) Ugodról (DR. KERTÉSZ KÁLMÁN gyűjtése) való.

CSIKI.

Edm. Reitter: Neue paläarktische Rüsselkäfer. (Entomologische Blätter. IV, 1908, p. 65—67.)

Egyebek között egy új ormányosbogár leírását tartalmazza, mely a szlavóniai Ruma-ról való és melyet szerző a felfedező után *Otiorrhynchus Schwiegeri*-nek nevez. Az új faj az *O. scabripennis* GYLL. és *ventricola* WSE. rokona és azoktól főleg abban különbözik, hogy a csápостor 1. és 2. ize egyenlő hosszú, a szárnyfedők skulpturája sokkal finomabb, a barázdák gyengén jelzettek és a finomabb fémes szőrözet sorokban elhelyezett foltokat képez. Hossza 9.5 mm.

CSIKI.

H. Bickhardt: Beiträge zur Kenntniss der Histeriden. I. (Entomologische Blätter. IV, 1908, p. 41—48.)

Szerző a SCHMIDT-féle beosztás szerint a *Hister*-nemnek 6. csoportjába tartozó fajokkal foglalkozik és azok meghatározására új táblázatot állít össze. A leírt két új faj közül az egyik (*Hister Gützelmanni*) horvátországi származású.

CSIKI.

Dr. Jos. Müller: Ueber die europäischen Hister-Arten der VI. Schmidtschen Gruppe. (Entomologische Blätter. IV, 1908, p. 114—121.)

Szerző kritikai megjegyzéseket közöl az előbb ismertett dolgozathoz és kimutatja, hogy az új *Hister Gützelmanni* nem önálló faj,

hanem a *H. stercorarius* HÖFFM. skulptur-eltérése. Az ide tartozó fajok meghatározására szintén közöl meghatározó kulcsot. CSIKI.

*

R. Formánek: Eine neue Rüslergattung und vier neue Rüslerarten. (Wiener Entom. Zeitung. XXVII, 1908, p. 223—228).

A leírt új bogarak közül az egyik magyarországi (Bihar vm., Erdély), ez a *Dorytomus Reussi* nevet kapta. CSIKI.

*

Dr. Jos. Müller: Ein neuer blinder Trechus (*Duvalius* Del., GgIb.) aus Zentraldalmatien. (Wiener Entom. Zeitung. XXVII, 1908, p. 233—234.)

A *Trechus (Duvalius) Nelolitzkyi* új bogár leírása; előfordul Dalmáciában a Mosor-hegység egyik barlangjában és az *Anophthalmus trescavicensis* GANGLB. rokonságába tartozik. CSIKI.

*

Edm. Reitter: Acht neue Coleopteren aus Europa, Kleinasien und Turkestan. (Wiener Entom. Zeitung. XXVII, 1908, p. 243—247).

A leírt új bogarak közül az egyiket (*Epuraea Mühli*) MÜHL frankfurti erdőtanácsos a Tátrában fedezte fel, szerző ezt képen is bemutatja. CSIKI.

*

H. A. Joukl: Nové odrudy některých stredoevropských motylu. — Einige neue Aberrationen mitteleuropäischer Schmetterlinge. (Acta Societatis Entomologicae Bohemiae. V, 1908, p. 96—100).

Szerző cseh és német nyelven négy új lepkeváltozatot ír le és pedig a *Melitaea Cinxia* ab. *Cernyi* nevűt a csehországi Böhmerwaldból, mely a magyarországi ab. *Horváthi* Aig.-hez hasonló; a *M. Phoebe* ab. *Gürtleri*-t a Plitvicei-tavak (Horvátország) környékén gyűjtötték; a *Dianthoecia caesia* ab. *Pecirkai* Graz és a *Callopietria purpureofasciata* ab. *Srdínkoana* Bécs környékéről való. CSIKI.

*

Cam. Schaufuss: C. G. Calwers Käferbuch. Naturgeschichte der Käfer Europas. Sechste, völlig umgearbeitete Auflage. Stuttgart (Sprösser & Nägele) 1908, Lief. 2—9.

Folyóiratunk múlt évi kötetében ismertettük e munka első füzetét. Azóta még nyolcz füzet jelent meg, melyekben az általános rész (69 oldal) befejezést nyer, a tüzetes részben pedig a *Carabidae*, *Halipilidae*, *Hygrobiidae*, *Dytiscidae*, *Gyrinidae*, *Rhysodidae*, *Paussidae*, *Staphylinidae*, *Pselaphidae*, *Scydmaenidae*, *Silphidae* és *Liodidae* családok tárgyaltatnak a már jelzett módon. A táblák közül eddig 3 fokote

(I—III) és 19 színes (1—14, 18, 28, 30, 31, 44) jelent meg. A munkát különösen kezdőknek ajánlhatjuk, sok gyönyörűséget fognak benne találni, az eléggé sikerült táblák pedig sok hívet fognak a bogárszatnak szerezni. CSIKI.

Dr. O. Krancher: Entomologisches Jahrbuch. XVIII. Jahrgang. Kalender für alle Insekten-Sammler auf das Jahr 1909. Leipzig (Frankenstein & Wagner). Ára 1.60 márka.

Immár 18 évfolyama jelent meg ezen különösen Németországban elterjedt zsebkönyvnek. A naptári részben találjuk a bogár- és aprólepkék gyűjtésére vonatkozó utasításokat és üres lapokat jegyzetek készítéséhez. Mint eddig úgy ez a kötet is sok érdekes kis tanulmányt és megfigyeléseket hoz, melyek között mindenki részére jut valami. Tartalmából kiemelhetjük a következőket: Általános érdekűek: Entomologica varia, Röscl von Rosenhof, Feltűnő rovarbábok (táblarajzzal), Dögrovarok, Szorgalmas kéznek. Lepkészetiek: Emlékezések a Hohe Venn-re, Érdekes adatok néhány aprólepké hernyójának életéből, A Limenitis populi életéből, A Tortricida hernyók meghatározó-kulcsa, Apró megfigyelések néhány lepkefajról. Bogárszatiak: A Pityophthorus Lichtensteini életmódjáról, Néhány Tetratoma-faj életmódjáról. Legyészeti: Egy gombalakólégy héjas lárvájáról. Egyenesszárnyúak: Az Orthopterák sarki határa Tirolban. Reczésszárnyúak: Myrmeleon formicarius-ról. Ezeken kívül sok apró megfigyelés, könyvismertetés, hirdetés gazdagítja a könyv tartalmát. CSIKI.

„ROVARTANI LAPOK“

XV. Band, 1—2. Heft. Januar—Februar 1908.

S. 1. **L. v. A. Aigner:** Mimicry, Selection, Darwinismus. Verfasser bespricht Piepers' neuestes Werk: „Noch einmal Mimicry Selection, Darwinismus. Leiden, 1907.“

S. 5. **Mocsáry S.:** In Schmetterlingspuppen schmarotzende Goldwespen. Die Goldwespen (*Chrysididae*) schmarotzen wie bekannt bei ihren Stammesverwandten, bei verschiedenen Hautflüglern. Ein grosser Theil der Wirthes ist aber noch unbekannt und so ist es von grosser Wichtigkeit zu wissen, dass auch unter anderen Insekten Wirthes von Goldwespen zu suchen sind. So erhielt Verfasser *Chrysis Shanghaiensis* aus der Puppe des chinesischen Spinners *Monema flavescens* (darüber berichtete schon Joannis, Bull. Soc. Ent. France. 1896. 47.) und durch Brauns *Chrysis bombycida* Mocs. aus der Puppe eines südafrikanischen (Orange) Spinners (*Coenobasis amoena* Feld.) Ein grosser Theil der tropischen Chrysiden ist also bei anderen Insekten zu suchen, da dort die Gattungen *Osmia* und *Odynerus* spärlich vertreten sind. Auch würde es interessant sein festzustellen, wo *Cleptes orientalis* und *Euchroeus purpuratus* schmarotzen? — letztere zwei Arten sind in manchen Jahren in der Umgebung von Budapest nicht sehr selten.

S. 6. **L. v. A. Aigner:** Fürst Ferdinand von Bulgarien als Entomologe. Anlässlich der 20-jährigen Feier, dass Fürst Ferdinand den Tron von Bulgarien bestiegen hat, berichtet Verfasser über den Stand der entomologischen Sammlungen des Fürsten, die sich Theils in Sofia, Theils in Wien befinden.

S. 8. **St. Bordan:** Meine Reise nach Cyprus. I. Verfasser reiste 1900 nach der Insel Cyprus um dort zoologische Ansammlungen zu machen. Es wird die Reise bis dorthin beschrieben und über die Ergebnisse der ersten Excursionen in der Umgebung von Larnaka berichtet.

S. 13. **L. v. A. Aigner:** Die Tagfalter Ungarns. XXIV. Es wird mit der Beschreibung der *Erebia*-Arten fortgefahren.

S. 17. **D. Kuthy:** Beiträge zur Orthopteren-Fauna Ungarns. Verf. bespricht Karny's Arbeit „Die Orthopteren-Fauna des Küstengebietes von Österreich-Ungarn“ und führt die für unsere Fauna neuen Daten auf.

S. 24 **Speiser F.:** Coleopterologische Ausflüge. Unter dieser Titel veröffentlichte Verfasser (Gymnas.-Programm Kalocsa, 1907) eine Arbeit in welcher er seine Schüler in das Sammeln einführt. Eine Excursion wird daraus abgedruckt in welcher berichtet wird was der Streifsack und Schirm von verschiedenen Pflanzen, das Käfersieb etc. lieferte.

S. 31. **L. v. A. Aigner**: Veränderungen in der Lepidopteren-Fauna Ungarns I. Verfasser spricht über jene Veränderungen die durch Seitz's grosses Werk „Die Grossschmetterlinge der Erde“ bedingt werden.

S. 35. **Csiki E.**: Die Borkenkäfer Ungarns. XI. Verfasser beschreibt die Gattungen *Polygraphus* und *Hylurgus* mit ihren Arten und gibt die Bestimmungstabelle der *Hylastini*-Gattungen.

S. 39. **Csiki E.**: Ein neuer Käfer aus Ungarn. Verfasser gibt eine ungarische Übersetzung der vor kurzem in den Annales hist.-nat. Musei Nat. Hungariei (V. 1907. p. 578.) lateinisch beschriebenen *Dapsa* (*Phylira*) *Fodori* Csiki, die von Dr. J. Fodor zwischen Mária-Besnyó und Gödöllő (Central-Ungarn) entdeckt wurde.

Kleinere Mittheilungen.

S. 40. **E. Csiki**. Das Sammeln von Flöhen. Verfasser gibt Anleitung wie Flöhe zu sammeln sind, macht Notizen über die bisher aus Ungarn bekannt gewordenen Flöhe und führt einige Säugethiere und Vögel auf, deren Flöhe aus Ungarn noch nicht bekannt sind. Schliesslich wird ersucht Flöhe für das National-Museum zu sammeln, damit dessen Sammlung vervollständigt werden kann.

S. 41. Über den Zweck der Hörner der Käfer wird nach Krausze's Mittheilung berichtet.

S. 41. Bericht über die neuestens dem British Museum zugefallenen grossen Sammlungen von Fry und anderen.

S. 42. Der Stich der Skorpione in Tunisz. (Beobachtungen Dr. Montet's).

S. 42. Über *Colias Myrmidone* var. *balkanicus* vom Trebevic bei Sarajevo (ab. *semialba* Wagn.)

S. 42. Bewahrung der Insektensammlungen vor Raubinsekten.

S. 43. **L. Kosztka**: Über *Deilephila livornica* Esp.

S. 43. **D. E.**: Über die Arbeiter von *Vespa crabro*.

Literatur.

S. 44—47. Es werden Arbeiten von Flach, Petri, Schilsky, Grund und A. Aigner besprochen.

„ROVARTANI LAPOK“

XV. Band, 3—4. Heft. März—April 1908.

S. 47. **L. v. Aigner-Abafi**: Die bessere Erforschung der Faunengebiete. Verfasser referirt kurz über Kobelt's diesbezüglichen Artikel (Jahrb. Ver. Nassau, 40, 310) und stellt fest, dass die Verhältnisse in Ungarn dieselben sind und fordert die Sammler auf, vernachlässigte Gebiete in ihr Excursionsgebiet aufzunehmen.

S. 49. **I. Csada**: Neuere Beiträge zur Odonatenfauna Ungarns. Verfasser zählt die neueren Funde, speziell die bisher in der Literatur nicht vorkommenden Fundorte auf.

S. 50. **I. Bordan**: Meine Reise nach Cyprus. II. Nachdem Verfasser schon etwas mehr griechische und türkische Sprachkenntnisse hatte, so machte er schon weitere Excursionen von Larnaka aus. Am 19. Mai machte er ein Excursion nach Varosia und Famagusta, und von da aus nach Agios Sergios und Agios Theodoros. Die Trockenheit war auch hier gross, also war das Sammelergebniss nicht sehr befriedigend. Bei Agios Barnaba konnte er eine interessante Volkssitte beobachten. Zu St. Johannis (nach griechischem Kalender) nämlich versucht das Volk sich von den lässlichen Parasiten zu befreien. Bettzeit, Teppiche etc. kommt alles auf die Sonne, nachher gehen Frauen und Kinder auf das Feld hinaus, wo aus trockenen Pflanzentheilen Feier gemacht wird, worüber sie dann ein Lied mit grossem Lärm singen hinüberspringen. Bei diesen ist also St. Johann auch Verscheucher der Flöhe und Wanzen. Bei Bagasi war ein kleiner Öhlbaum-Wald die bisher ergiebigste Sammelstelle. Über Ormidia führte der Weg nach Stavro vumi, wo gesammelt wurde.

S. 56. **L. v. Aigner-Abafi**: Veränderungen in der Lepidopteren-Fauna Ungarns. II. Verfasser spricht über die Veränderungen die durch Seitz's Werk in der Gattung *Zygaena* bedingt wurden.

S. 59. **Ds. Z. Szilády**: Verzeichniss meiner Insektenansammlungen in Ungarn. I. Hemiptera. I. Ver-

fasser zählt jene Arten nebst ihren Fundorten auf, welche letztere in der Literatur noch nicht bekannt waren.

S. 66. **L. v. Aigner-Abafi**: Die Tagfalter Ungarns. XXV. Es wird die Gattung *Satyrus* behandelt. Nachdem eine Bestimmungstabelle der Arten gegeben wird, werden diese einzeln behandelt.

S. 75. **K. Szombathy**: Coleopterologische Notizen. Verfasser sammelte *Nebria Fussi* Bielz und *N. transsylvanica* Germ. die in den Ostkarpaten nördlich bis Marmaros bekannt waren, nun in der Nähe der Centralkarpaten, nämlich im Gebirgszug der sich von Veresklastrom (Komitat Szepes) gegen das galizische Scawnica-Kroskienko zieht. Am interessantesten ist aber das Vorkommen von *Pterostichus (Orthomus) barbarus* Dej. am Fusse des Berges Mokra bei Vernár (Komitat Gömör) in Ober-Ungarn. Dies wäre also der nördlichste bekannte Fundort dieser mediterranen Art.

S. 76. **L. v. Aigner-Abafi**: Die Lepidopteren-Fauna von Nógrád-Verőcze. I. Nógrád-Verőcze liegt in der südlichen Ecke des Komitates Nógrád. Es wird die Umgebung des Ortes beschrieben und die gesammelten Tagfalter aufgezählt.

S. 84. **L. Bíró**: Beiträge zur Microhymenopteren-Fauna Ungarns. Verfasser behandelt die Unterfamilie Perilampini der Chalcididen von welchen aus Ungarn bisher nur zwei Arten bekannt waren und führt 3 Gattungen mit 9 Arten nebst ihren Fundorten auf.

S. 85. **Dr. E. Kaufmann**: Der Waltersche Exhaustor. Verfasser bespricht diesen durch Winkler & Wagner in den Verkehr gebrachten sehr nützlichen Sammelapparat.

S. 88. **E. Csiki**: Die Borkenkäfer Ungarns. XII. Es wird die Gattung *Hylastes* charakterisiert, eine Bestimmungstabelle der Arten gegeben und *H. ater* nebst der Varietät *brunnens* behandelt.

Kleinere Mittheilungen.

S. 90—91. Notizen über den Bienenstaat, Parthenogenesis und Staphyliniden.

Literatur.

S. 91—92. Es werden Arbeiten von Reitter und Karny besprochen.

„ROVARTANI LAPOK“

XV. Band, 5—6. Heft. Mai — Juni 1908.

S. 93. **Dr. G. v. Horváth**: Die Entomologie als Sport. Verfasser schreibt in seinem Artikel über die Wege der Entomologie und zeigt, dass es nicht genug ist um nach Käfern und Schmetterlingen zu laufen. Deshalb muss man immer Unterschied machen zwischen dem gewöhnlichen sammeln (Sport) und dem wissenschaftlichen Arbeiten.

S. 97. **I. Bodócs**: Die Odonatenfauna der Umgebung von Kecskekémét. Verfasser gibt eine Charakteristik des Gebietes in welchem im ersten Frühjahr *Sympycna fusca* erscheint, welcher *Libellula depressa* und *quadrinaculata* folgt und im Juni *L. cancellata* und *brunnea*. Nachher fängt die Zeit der Gattung *Diplax* an, von welcher im Juli *sanguinea*, im August zuerst *vulgata*, nachher *meridionalis* und *striolata* erscheint. Es werden dann die 27 Arten des Gebietes nebst Fundorten aufgezählt.

S. 100. **S. A.-Aigner**: Die Tagfalter Ungarns. XXVI. Es wird die Gattung *Pararge* mit den Arten *Egeria*, *Clymene*, *Roxelana*, *Megaera*, *Hiera*, *Maera* und *Achine* behandelt.

S. 106. **I. Bordan**: Meine Reise nach Cyprus. III. (Schluss). — Am 28. Mai ging Verfasser nach Trodos, wo der grossen Trockenheit wegen auch nur wenig zum sammeln war. Mitte Juni ging er auf die Nordseite der Insel (Kerynia), wo er unter anderen auch die seltene *Cigaritis Acamas* sammelte. Nachdem Verfasser noch in der Umgebung von Larnaka sammelte, verliess er die Insel am 1. August.

S. 113. **Dr. Z. Szilády**: Verzeichniss meiner Insektenansammlungen in Ungarn. I. Hemiptera II. Verfasser zählt den Rest der Hemipteren nebst ihren Fundorten auf und notirt, die Zeit ihres vorkommens.

S. 121. **J. Szücs**: In Schneckengehäusen lebende *Argyroneta aquatica*. Es ist bekannt, dass die Wasser Spinne pflanzenreiche stille Gewässer bewohnt. Verfasser fand nun die Spinne auf freiem Wasser bei Győr in einem lehren Gehäuse von *Limnaeus stagnalis*. Im Aquarium beobachtete er nun die eingesetzte Spinne und fand, dass sie ihr, einer Taucherglocke ähnliches Gewebe, in der äussersten Windung des Gehäuses (siehe Textfigur b) unterbrachte und die verbrauchte Luft aus dem Gewebe herauslies, die sich dann durch die abgebrochene (also offene) Spitze des Gehäuses entfernte und das Gehäuse also gesunken ist.

S. 123. **L. A.-Aigner**: Fünf Schmetterlingszwitter. Verfasser beschreibt drei Zwitter von *Pieris Daplidice* und je einen von *Erebia aethiops* und *Boarmia repandata* aus seiner Sammlung.

S. 124. **L. A.-Aigner**: Die Lepidopterenfauna von

Nógrád-Verőcze. II. Fortsetzung des Verzeichnisses der beobachteten Schmetterlinge. (*Sphingidae* und *Noctuidae*.)

S. 129. **E. Csiki**: Die Borkenkäfer Ungarns XIII. Es wird *Hylastes cunicularius* und *linearis* nebst *var. corticiperda* beschrieben.

S. 131. **L. A.-Aigner**: Lepidopterologische Mitteilungen I. *Chrysophanus Dorilis ab fusca* Gillmer ist bei Budapest nicht selten, fällt aber mit *ab. fulvomarginalis* Schultz zusammen. *Zygaena Astrarche var. ornata* Stgr. auch bei Budapest; *var. calida* Bell. kann aufrecht erhalten bleiben. *Lycaena Tearing ab. amethystina* Gillm. besitzt Verfasser von Eperjes. *Colias hyale ab. junior* Gst. kommt bei Kassa vor; die vom Verfasser beschriebene dunkle Form (Ann. Mus. Nat. Hung. IV.) fällt mit *ab. nigrofasciata* Grm.-Grshn. zusammen, hierher gehört auch *ab. radiata* Gst. Notizen über *Gonopteryx rhamnii*.

S. 133. **L. A.-Aigner**: *Epinephele Jurtina ab. semialba* Brd. Diese albinistische Form ist in Ungarn nicht selten, zwei Exemplare aus Verfassers Sammlung sind fast ganz weiss. Wahrscheinlich entsteht diese Form dadurch, dass die Puppe plötzlich in grosse Feuchtigkeit geratet.

Kleinere Mittheilungen.

S. 135. **L. A.-Aigner**: Der weisse Winterschmetterling. Der weisse Schmetterling der im Winter beobachtet wurde, war heuer überall gesucht, aber ohne Resultat. Verfasser bekam aber in letzter Zeit lichtere Exemplare von *Hybernia rupicaprararia*, welches Thier wahrscheinlich der gesuchte Schmetterling ist.

S. 135 **K. Dombay**: *Lymantria dispar* war 1907 bei Nógrád-Verőcze in grosse Menge aufgetreten, die Raupe verwüstete nicht nur die Wälder, sondern auch Wiesen und Felder.

S. 130. Dr. Lendl ist von seiner argentinischen Reise (Neuquen) zurückgekehrt. — Dr. Holdhaus (Wien) sammelte Anfangs Juni mit Csiki und Diener im Mecsek-Gebirge.

S. 136 Verstorben ist R. Kohaut, bekannt durch seine gediegenen entomologischen Arbeiten über Odonaten und Puliciden, und G. Zsedényi, Assistent der Kgl. Ung. Entomologischen Station, welcher letzterer einem Schlaganfall am Hortobágy bei Debreczen erlag, während dem er die Arbeiten betreff Vertilgung der schädlichen Marokkanischen-Heuschrecke leitete.

S. 136—137. Notiz über Insektenfressende Vögel (Schuster) und über die Verbreitung von *Argynnis Laodice*, die nun auch aus dem Comitat Zemplén bekannt wurde.

Literatur.

S. 147—138. Es wird Csiki, „Magyarország Bogárfaunája“ Bd. I, Heft 5, die zoologische Zeitschrift „Az Allatvilág“ 1908, No. 1—3 und Matzumura „Neue Cicadinen aus Europa etc. besprochen.

„ROVARTANI LAPOK“

XV. Band, 7—10. Heft. September—Dezember 1908.

S. 139. An unsere Leser! Die ungarische entomologische Zeitschrift „Rovartani Lapok“ hat Redactions- und Verlagswechsel vor sich. Herr L. A. AIGNER, der Redacteur und Verleger der Zeitschrift, ist schon seit über einem Jahr schwer krank und auf sein baldiges Aufkommen ist kaum zu rechnen, also übernahm der bisherige zweite Redacteur Custos E. Csiki die Zeitschrift ganz, die nun mit 1. Januar 1909 monatlich (bisher jährlich 10 Hefte) erscheinen wird. — Alle Sendungen sind von jetzt ab folgenderweise zu adressiren: „Rovartani Lapok“ (per Adresse: *Custos E. Csiki*) **Budapest VIII. Nemzeti Muzem.**

S. 141. **Dr. K. Kertész**: R. Kohaut (1858—1908). — Verfasser würdigt das Leben des am 13. Mai 1908 in Budapest verstorbenen ungarischen Zoologen R. KOHAUT. Er wurde 1858 in Budapest geboren, wo er nach Beendigung des Obergymnasiums auf der Universität und Technik weiter studirte und die Befähigung eines Mittelschulprofessors für Naturgeschichte und Chemie, später aber auch noch für Geographie erlangte. Fünf Jahre hindurch wirkte er als Assistent an zoologischen Institut der Universität neben Professor T. MARGÓ, nachher nam er eine Stelle als ständtischer Bürgerschullehrer an. In dieser Stellung verblieb er bis ihn der Tod als Bürgerschuldirektor entriss. Neben verschiedenen zoologischen Arbeiten beschäftigte er sich hauptsächlich mit dem Studium der Odonaten, über die er sein schönes Werk „Naturgeschichte der ungarischen Libelluliden. Budapest, 1896“ verfasste. Später wandte er sich dem Studium der Aphanipteren, über welche er auch mehrere Arbeiten publicirte, zuletzt eine monographische Bearbeitung derselben (Die Flöhe Ungarns). Diese Arbeit illustriren 5 von ihm gezeichnete und sehr gut gelungene Tafeln. Seine sehr reiche Pulicidensammlung gelangte nach seinem Tod in den Besitz des Ung. National-Museums. — Die Aufzählung seiner Publicationen, 89 an der Zahl, siehe im ungarischen Text (pag. 144—147).

S. 147. **N. K. Rothschild**: Lepidopterologische Beobachtungen. Verfasser berichtet, das Fräulein CHARLOTTE WERTHEIMSTEIN bei Cséhtelek (Comitat Bihar) ein grosses Männchen von *Hesperia Sidae* Esp. erbeutete, dessen Flügelspannweite 36 mm. erlangte. Dies ist der nördlichste Punkt in Ungarn und Europa überhaupt, wo dieser Schmetterling beobachtet wurde. Ebendort wurde der Gold-

regen (*Cytisus Laburnum*) durch die Raupe eines Kleinschmetterlings ganz abgefressen. Es gelang Verfasser eine Raupe aufzuziehen, die sich bald verpuppte. Die Puppe überwinterte. Es entwickelte sich daraus eine ebenfalls südeuropäische Art, nämlich: *Mecyna polygonalis* *ab. gilvata*. F.

S. 147. **J. Szücs**: In Schneckengehäusen lebende *Argyroneta aquatica* II. — Verfasser berichtet über seine neueren Beobachtungen. Die in das Aquarium gesetzten Spinnen suchten leere Schneckengehäuse auf in welchen sie ihre Netze bald aufbauten. Einige Spinnen bauten zwischen den Ästen von *Ceratophyllum*, übersiedelten aber auch bald in Schneckengehäuse. Die Schneckengehäuse waren schon nach der ersten Nacht mit Luft gefüllt und schwammen mit nach unten gerichteter Öffnung. Es wird noch über den Austausch der Luft der Schneckengehäuse berichtet.

S. 150. **J. Ujhelyi**: Ein Bienen-Hermaphrodit. — Verfasser sammelte bei Isaszeg ein weibliches Exemplar von *Eucera* (*Tetralonia*) *hungarica* FRIESE, welches aber einen männlichen linken Fühler hatte. Dies ist der zweite bisher bekannte Fall von Hermaphroditismus in der Gattung *Eucera*. Das Exemplar befindet sich in der Sammlung der Ungarischen National-Museums.

S. 151. **E. Csiki**: *Catalogus Scaphidiidarum*. — Aufzählung der bis jetzt bekannten Scaphidiiden, nebst den bezüglichen Literaturnachweisen. GEMMINGER und HAROLD waren 1868 aus dieser Familie 9 Gattungen mit 51 Arten bekannt, welche Zahl nun auf 19 Gattungen, 242 Arten und 6 Varietäten angewachsen ist.

S. 175. **J. Szabó**: *Myrmecologische Notizen*. — Verfasser zählt einige von ihm im Jahre 1908 in der Umgebung von Rimaszombat (Comit. Gömör) gesammelter Ameisen auf, die aus jener Gegend bisher unbekannt waren. Weiters veröffentlicht Verfasser neue Daten zur Ameisenfauna Ungarns. Die betreffenden Arten sind: *Stigmatomma denticulatum* Rog. ♀ von Metkovic (Dalmatien); *Euponera ochracea* Mayr ♀ von Ruma (Comit. Szerém); *Formicoxenus nitidulus* Nyl. ♀ von Krapina (Comit. Varasd); *Aphaenogaster testaceopilosa* Luc. ♀ und *Acantholepis Frauenfeldi* Mayr ♀ von Zengg (Comit. Lika-Krbava). Sehr interessant ist das Vorkommen von *Camponotus pennsylvanicus* Deg. ♀ in Ost-Ungarn (Görgény-Szent-Imre, Oláh-Lapád, Vöröstorony). Sämtliche Arten befinden sich in der Sammlung des Ung. National-Museums in Budapest.

S. 177. **L. Aigner**: Die Tagfalter Ungarns. XXVII. — Es werden die Gattungen *Aphantopus* (mit der Art *Hyperanthus*) und *Epinephela* (mit den Arten *Jurtina*, *Lycaon*, *Tithonus* und *Ida*) behandelt.

Kleinere Mittheilungen.

S. 182. **E. Csiki:** Zuwachs der entomologischen Sammlung des Ungarischen National-Museums im Jahre 1907. — Nach dem Jahresberichte des Museums für 1907 hat die Insektensammlung einen Zuwachs von 51972 Exemplaren gehabt. Diese Summe vertheilt sich folgendermassen: Hymenopteren 6534, Coleopteren 20940, Lepidopteren 967, Dipteren 12727, Neuropteren 316, Orthopteren 915 und Hemipteren 9573 Exemplare. Die Dipterenansammlung vermehrte sich durch die Sammlung des Oberförsters A. KRISTEN erheblich, die als Geschenk dem Museum zugefallen ist. Von den Custoden des Museums sammelte Direktor HORVÁTH in Nord-Amerika, DR. MÉHELY in Dalmatien, CSIKI im Bakony-Gebirge und DR. SOÓS in Kroatien. Durch Kauf erwarb das Museum aussér anderem die ganze Sammelausbeute von K. KATONA aus Assab (Ost-Afrika) und DR. A. LENDL aus Klein-Asien.

S. 183. **E. Csiki:** Einander verdrängende Laufkäfer. — Es wird über FLEISCHER'S (Wien. Ent. Zeitg. 1908) Mittheilung berichtet, wonach die Caraben der Umgebung von Galánta sözusagen ganz durch *Calosoma auropunctatum* verdrängt wurden.

S. 183. **E. Csiki:** Dr. Gustav Mayr. — Verfasser würdigt das Wirken des vor kurzer Zeit verstorbenen allbekanntesten Hymenopterologen und speziell seine die Fauna Ungarns betreffenden Arbeiten.

S. 184. **E. Csiki:** Entomologische Vorträge. — In der Sitzung vom 4. Dezember 1908. der zoologischen Section der Naturwissenschaftlichen Gesellschaft sprach Verfasser über die Gattung *Chrysina*, wobei er unter anderem auch eine neue Art (*Chrysina jalapensis*) zeugte. In dieser Sitzung gelangte auch die Biographie des verstorbenen ungarischen Entomologen R. KOHAUT zur Verlesung (siehe Abhandlungen).

S. 184—186. **E. Csiki** bespricht verschiedene Arbeiten von TH. BECKER, EDM. REITTER, H. BICKHARDT, DR. JOS MÜLLER, R. FORMÁNEK, H. A. JOUKL, CALWER—SCHAUFUSS und DR. O. KRANCHER.

MAGYARORSZÁG BOGÁRFAUNÁJA.

Vezérfonal a magyar szent korona országainak területén előforduló bogarak megismerésére.

Írta:

CSIKI ERNŐ

a Magyar Nemzeti Múzeumi segédőre.

A négy kötetes munka **első** kötete a Caraboideákat, a **második** a Staphylinoideákat és Palpicorniákat, a **harmadik** a Diversicorniákat, Heteromerákat és Phytophagákat, a **negyedik** a Rhynchophora és Lamellicornia
::: hadakat fogja tartalmazni. :::

Egy-egy kötet 5 füzetből áll, **egy-egy kötet előfizetési ára 10 korona, bolti ára 12 korona.**

Megjelent az I. kötet., mely az általános részen kívül a Caraboideákat (**Cicindelidae, Carabidae, Hygrobiidae, Haliplidae, Dytiscidae, Gyrinidae és Rhysodidae**) tartalmazza. :::

Előfizetések a szerző czimére (Budapest, VIII., Nemzeti Múzeum) küldendők.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA.

BEDŐ ALBERT, BIRÓ LAJOS, ENTZ GÉZA és MOCSÁRY SÁNDOR

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

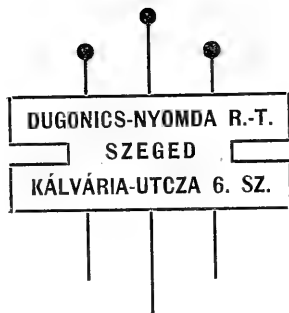
SZERKESZTI

CSIKI ERNŐ.

XVI. KÖTET. — 1909.

BUDAPEST.

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
VIII., MAGYAR NEMZETI MÚZEUM.

Tartalomjegyzék.

	Lapszám
<i>A. Aigner Lajos</i> : Magyarország pillangói. XXVIII—XXXIII.	6, 22, 44, 57, 75, 100
<i>Biró Lajos</i> : <i>Lixus truncatulus</i> Fabr., az új-guineai ültetvények kártevője — — — — —	1
<i>Bolkay István</i> : Az ormányos bogarak <i>Balanobius</i> neméről (3 képpel) — — — — —	20
<i>Csikí Ernő</i> : Magyarország szú-féléi XIV—XVIII. 9, 26, 79, 121,	155
— Új <i>Carabus</i> Norvégiából — — — — —	20
— <i>Cleonus</i> -fajaink — — — — —	66
— Nemzetközi rovar-tani kongresszus — — — — —	97
— Adatok Erdély lepkefaunájához — — — — —	112
— Magyarország Buprestidái I. — — — — —	161
<i>Hörváth Géza</i> : Poloska-óriás a magyar faunában — — —	49
<i>Jablonowski József</i> : Pásztor István (1874—1909). (Arczképpel)	33
<i>Kiss Árpád</i> : Aberratív lepkealakok Sárospatak vidékéről (6 képpel) — — — — —	148
<i>Z. Kiss Endre</i> : A dongókról — — — — —	109
<i>Laczó József</i> : Új levélbogár Trencsén vármegyéből (képpel)	57
<i>Lósy József</i> : Darwin származástana és az entomologia — —	17
<i>Pillich Ferencz</i> : A vetési bagoly-pille — — — — —	40
— Simontornya és vidékének lepkéi — — — — —	53
— Gyűjteményem néhány eltérő lepkéjéről — — — — —	82
— Lepkészetű följegyzések I—II. — — — — —	118, 185
<i>Rothschild N. Ch. báró</i> : Adatok Magyarország lepkefaunájához (5 képpel) — — — — —	130
<i>Schin Bertalan</i> : Adatok Huszt és környékének faunájához —	37
<i>Ulbrich Ede</i> : <i>Heliodes rupicola</i> Hb. — — — — —	86

Különfélék.

<i>Csikí Ernő</i> : A British Museum rovargyűjteményének nagysága	10
— Elhunyt rovarászok — — — — —	11
— Új óriásbogár (képpel) — — — — —	12

Csiki Ernő: A messzinai földrengés által elpusztított gyűjtemények — — — — —	28
— Notaris Merkli Stierl — — — — —	29
— Vadászfy Jenő emlékezetének — — — — —	87
— Parthenogenezis ormányosbogaraknál — — — — —	88
— A bécsi rovar-tani egyesület működése — — — — —	89
— Az esperantó-műnyelv és a rovar-tani irodalom — — — — —	90
— A Magyar Nemzeti Múzeum rovargyűjteményének gyarapodása 1908-ban — — — — —	91
— A Magyar Nemzeti Múzeum természetrajzi folyóirata — — — — —	123
— Elhalálozások — — — — —	188
Dobiasch Ferencz: Charaxes Jasius L. a magyar tenger-meléken — — — — —	90
Kuthy Dezső: Új adat Magyarország Orthoptera-faunájához — — — — —	46
Ujhelyi József: Lemonia balcanica H.-Sch.-ről — — — — —	28
— A házipoloskáról — — — — —	60
Ulbrich Ede: Szívós életű lepke — — — — —	156
Személyi hírek — — — — —	123
A nemzetközi rovar-tani kongresszus magyar bizottsága — — — — —	157
Szerkesztői üzenetek — — — — —	62
Pályázati hirdetés — — — — —	92
Értesítések — — — — —	190
A. Aigner Lajos † — — — — —	65
Dr. Chyzer Kornél † — — — — —	129

Irodalom.

Az ismertetett munkák szerzőinek jegyzéke:

Bernhauer 92; Bezzi 12; Bickhardt 190; Csiki 91; Dzedli-ewicz & Klapálek 60; Dziurzynski 30; Fleischer 46, 92, 189; Frohawk 157; Holdhaus 13; Horváth 124; Kertész 29; Lapouge 14; Lokay 61; Mühl 60; Müller 189; Pax 91; Péterfy 158; Petri 13; Pic 13, 190; Pospisil 126; Rebel 125; Reitter 46, 61, 92, 189; Rothschild 126; Sokolár 158; Sule 29; Szépligeti 12.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XVI. KÖTET.

1909 JANUÁR.

1. FÜZET.

Lixus truncatulus Fabr.,

az új-guineai ültetvények kártevője.

Irta BIRÓ LAJOS.

Ez az orjasbogár egyike a legközönségesebb új-guineai bogaraknak. Stephansort környékén, Friedrich-Wilhelmshafennél, épúgy mint Német-Új-Guinea legnyugatibb lakott pontján Berlinhafenben, mindenütt tömegesen láttam az ültetvényekben gyomként növvő laboda-féléken. Nyolczan-tizen telepedtek egy-egy szárra, azon futkároztván és egyikről a másikra repdesvén. Mert itt a Lixusok sem olyan lusták mint európai fajrokonai, veszély közeledtére nem tettetik magukat holtnak, hanem gyorsan szárnyra kapnak, ha épen nem sikerült idejében elrejtőzni a levél vagy kóró másik oldalán. Bár nappali rovarok, éjjel is elég mozgékonyak, egyeseket sokszor csal magához a lámpa világa s ha lámpával megyek ki közéjük, akkor is legalább megkisértik a repülve menekülést.

Ahol egy rovarfaj bizonyos körülmények között az év minden hónapjában tömegesen él, fejlődése időhöz kötve nincs, tehát bármikor lehet frissen kibújt példányokat találni, annak a bogárnak fejlődését sem nehéz kitapasztalni. Egy darabig ugyan hamis nyomra vezetett a sokféle gizgaz, melyen meghúzódtak, de csakhamar megtaláltam tápláló növényüket egy laboda-félében. Ennek a szárában fejlődik ki a Lixusok tömege.

Nem tudok ráemlékezni valami növényre, melyet rovarokár csapása jobban sujtana, mint ezt az igénytelen labodát. Hernyórágta erdő, cserebogaraktól lekopasztott gyümölcsös, sáskajárás borzasztóbb látvány az igaz, de az csak jön és megy mint a tűz, azután kiheverhetik a növények, de a nyomorult útszéli labodának nincs egy pihenő napja se, itt az öröknyárban ellensége is folyton fejlődik, kívül-belül rajta rágódik. Emellett nem pusztul bele mint a szőlő a fillokszérától, hanem minden részében nyomorékká téve is megél, magyakat hoz, fenntartja magát is, fajtáját is.

Alig néhány hetes a kis laboda, nem magasabb arasznyinál, már rárepül a *Lixus*, helyenként kis lyukakat fúr ormányával és belehelyezi petéit s emellett lekopaszítja a laboda leveleit. A fúrás helye beforrad, de a lárvák a bélig rágják be magukat s felfelé vagy lefelé, amint jön, csövet rágnek a szárbán. A labodának csak az hozhat némi enyhülést, hogy ahol a lárvák egymás útjába kerülnek, egyik megeszi a másikat.

Alig van olyan részecskéje a labodának, hol a bél helyén ne laknék egy-egy *Lixus*. Épen ezért erős a küzdelem a Lixusok között a megélhetésért; a nagyobb lárvá megeszi a kisebbet, ha a csőben megszoríthatja, viszont a bábozás idejében ő esik zsákmányúl a kisebbnek, ha ezek rábukkannak arra a rejtekhelyre, ahol bebábozódott. A báb annyival könnyebben eshetik áldozatul, mert lárvakori helyén puszta, védő burok nélkül fekszik, csak a megemésztett növényanyag törmelékével torlaszolja el magát kétfelől.

Bogárrá való átalakulása után több napon át a bábozás helyén marad, míg külső váza megerősödik és kiszíneződik. Úgy látszik legtöbb időt vesz igénybe annak a sárga porforma anyagnak a kifejlődése, mely a mi európai *Lixus*-fajainkon is megvan. Azután kerek lyuk jelzi a laboda szarán a bogár eltávoztát.

Új-Guineában most még aránylag alig lehet szó földművelésről, mert az a néhány száz holdnyi terület, melyet az Új-Guineai Tár-saság Stephansortnál művelés alá fogott, számításba sem jövő csekély-ség az egész sziget eredeti állapotában levő területéhez képest; a bennszülöttek elszórva fekvő kicsiny ültetvényei még kevésbé csalogatják oda a rovarokat. De már mégis jelentkezik néhány konzer-vatív hajlamú rovarfaj, mely nem akarja megtérni az ősi állapotok megváltoztatását. Első helyen áll ezek között a *Lixus truncatulus* FABR. Már jelentkezik néhol, még most kevés számban, a dohányon, főzelék-növényeken és a finom rostjéért termelt rámi-h-csalánon (*Urtica nivea*) és nem kell hozzá prófétai tehetség, hogy előre lássuk, mennyi baja lesz még valaha e *Lixus*-sal azoknak az ültetvényeseknek, kik majdan Új-Guinea rendkívül termékeny talaját igyekeznek meghódítani a kultúrának.

*

Ezen megfigyeléseim kiegészítéséül melyeket Stephansort-ban 1897 februárjában jegyeztem fel, még azt kívánom megjegyezni, hogy a *Lixus truncatulus*-t FABRICIUS Kelet-Indiából írta le és ezideig csak onnan is ismertük. A Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményében kelet-indiai példányokon kívül vannak olyanok a Malakka-félszigetről (Kwala-Lumpur), Szumatra és Jáva szigetéről, továbbá Német-Új-Guinea több pontjáról (Friedrich-Wilhelmshafen, Stephan-sort, Simbang, Erima), fajunk tehát úgy látszik az indo-ausztráliai szigetvilágon is messze elterjedt.

Újabb adatok Magyarország bogárfaunájához.

(8. pótgjegyzék a faunakatalogushoz).

Irta CSIKI ERNŐ.

A faunánkból kimutatott újabb bogarokról utolsó összeállításomat e folyóirat 1905. évi XII. kötetében tettem közzé. Ugyanakkor közölte WACHSMANN FERENCZ első hét pótgjegyzékem anyagát együttesen a könnyebb áttekinthetés végett.¹ Alábbiakban összeállítottam az azóta ismeretessé vált újabb adatokat, kivéve a Caraboideákat, melyek „Magyarország Bogárfaunája“ című munkám I. kötetében benfoglaltatnak, tehát azok újbóli felsorolását feleslegesnek tartom.

A faunánkat gazdagító adatok a következők:

Staphylinidae.

- Ocalea badia* var. *robusta* BERNH. — Orsova, Erdély.
Amarochara Bonnairei FAUV. — Fiume.
Phloeopora nitidiventris FAUV. — Herkulesfürdő.
Phloeopora opaca BERNH. — Kalocsa.
Ocyusa nigrata var. *Eppelsheimi* BERNH. — Magyarország.
Euryalea (ERICH.) *murina* ERICH. — Horvátország.
Oxyopoda nimbicola FAUV. — Brassó.
Oxyopoda Skalitzkyi BERNH. — Keresztényhavas.
Oxyopoda Doderói BERNH. — Fertő-tó, Kőszeg, Keresztényhavas.
Oxyopoda rugulosa KR. — Herkulesfürdő.
Microglossa longicornis THOMS. — Dél-Magyarország.
Medon piceus KR. — Fiume.
Lathrobium pallidum var. *Jansoni* CROUCH. — Táttra.
Oxytelus Bernhaueri GANGLB. — Magyarország.
Bledius verres ER. — Herkulesfürdő.
Trogophloeus Bodemeyeri BERNH. — Herkulesfürdő.
Xylodromus affinis GERH. — Magyarország.
Phloeonomus (HEER) *bosnicus* BERNH. — Dél-Magyarország, Erdély, Horvátország.
Omalium imitator LUZE — Pozsony, Herkulesfürdő.

¹ Adatok a magyar birodalom bogárfaunája ismeretének bővítéséhez: (A magy. orvosok és természetvizsgálók 1905-ben Szegeden tartott XXXIII. vándorgyűlésének történeti vázlatára és munkálataira. Budapest, 1906, 298—333. l.)

Scydmaenidae.

*Etelea*¹ (CSIKI) [Microtherium PETRI nec MEYER] *tenuis* PETRI—Vöröstoronyi szoros.

Cephenium regale HOLDH. — Vöröstoronyi szoros.

Silphidae.

Cyrtusa paucilla SCHMIDT — Szeged.

Endomychidae.

Sphaerosoma laevicolle REITT. — Fiume.

Sphaerosoma pilosum var. *lunigerum* REITT. — Fiume.

Nitidulidae.

Eपुरaea Mülli REITT. — Tátra.

Cucujidae.

Laemophloeus Krüperi REITT. — Fiume.

Dermestidae.

Megatoma pubescens ZETT. — Lázári (Szatmár vm.; VADAS JENŐ főerdőtanácsos gyűjtése).

Eucnemidae.

Hypocoelus cariniceps REITT. — Velebit.

Cantharidae.

Danacaea luteipalpis SCHILSKY — Fiume.

Cleridae.

Tillus elongatus var. *bimaculatus* DON (*hyalinus* STURM) — Vöröstoronyi szoros.

Meloidae.

Zonabris bosnica REITT. — Lika.

Zonabris bosnica var. *decipiens* MÜLL. — Lika.

¹ Magyarország Bogárfaunája. II, p. 8 (1909).

Aderidae.

(Hylophilidae).

Aderus (Euglenes) *testaceus* KOL. — Fiume.**Curculionidae.***Phyllobius alpinus* DESBR. — Tátra.*Polydrosus Schwiegeri* REITT. — Ruma.*Polydrosus picus* var. *dalmatinus* STIERL. — Fiume.*Brachysomus Zellichi* FORM. — Gyulafehérvár.*Omius concinnus* BOH. — Fiume.*Larinus brevis* var. *granicollis* BOH. — Erdély, Horvátország.*Larinus latus* var. *teretirostris* SCHÖNH. — Magyarország.*Larinus minutus* GYLLH. — Magyarország.*Larinus sturnus* var. *proboscideus* PETRI. — Erdély.*Dorytomus Reussi* FORM. — Bihar vm., Erdély.*Acalles turbatus* ab. *balkanicus* SOL. (*vicarius* DAN.) — Fiume.*Acalles Capiomonti* BRIS. — Fiume.*Rhytidósoma* (Steph.) *fallax* OTTO — Fuzine.*Ceuthorrhynchidius hassicus* SCHULTZE — Dél-Magyarország.*Ceuthorrhynchidius campanella* SCHULTZE — Horvátország.*Ceuthorrhynchidius Thalhammeri* SCHULTZE — Kalocsa.*Miarus distinctus* BOH. — Fiume.*Miarus banaticus* REITT. — Herkulesfürdő.*Apion cerdo* var. *consanguineum* DESBR. — Nyitra vm.*Apion transsylvanicum* SCHILSKY — Várhegy (Maros-Torda vm.)*Apion oblivium* SCHILSKY — Magyarország.*Apion melancholicum* WENCKE — Erdély.*Apion aestimatum* FAUST — Fertő-tó, Brassó.**Lariidae.***Bruchidius varius* SCHILSKY — Herkulesfürdő.**Ipidae.***Eccoptogaster mali* var. *strigilatum* REITT. — Magyarország.**Cerambycidae.***Hylotrapes bajulus* ab. *lividus* MULS. — Fiume.*Rosalia alpina* ab. *Kyselyi* ZOUF. — Nyitra-Podhrágy.*Aromia moschata* ab. *nigra* SCHILSKY — Közép-Magyarország.

*Chrysomelidae.**Cryptocephalus Reitteri* ab. *fiumensis* PIC — Fiume.*Crepidodera picea* PETRI — Kerczi-hegység (Bulea-tó, Vurfu vunetare).*Psylliodes algirica* ALL. — Fiume.*Phyllotreta erysimi* WSE. — Erdély.

Magyarország pillangói.

Irta: AIGNER LAJOS.

XXVIII.

7. nem: *Coenonympha* Hb.

Kisebb, vöröses-sárga vagy barnás pillangók, melyeknek szárnyai nem fogazottak. Az elülső szárnyak tövén három ér duzzadt, a hátsó szárny belső szegélye kissé kimetszett. A szemek csupaszkok, a csápok rövidek, bunkójuk keskeny és hosszú, a tapogatók alul szőrösek, utolsó ízük hosszú. Az elülső lábak csenevészek. — A hernyó vékony, közepén kissé vastagabb, hátul hegyes; kitelelő. — A báb zömök, fejjel lefelé függő:

A palearktikus tájban élő 23 faj közül hazánkban hét faj fordul elő.

1. Mindkét vagy csak az egyik szárny barna, alul fémfényű vonallal	2
— Mindkét szárny vöröses-sárga, alul fémfényű vonal nélkül	6
2. A hátsó szárny alsó lapján a szemsor előtt erősen fémfényű vonal fut le	3
— A hátsó szárny alsó lapján lévő vonal gyengén fémfényű. Az elülső szárny sárgás-barna, a hátsó barnás	4
3. A szárnyak felül feketés-barnák, a hátsó szárny alsó lapján levő sárgás vagy barnás-sárga keretű, fekete szemek pupillája ezüstfehér.	
	<i>Oedipus</i> FABR.
— A szárnyak felül fakó sötétbarnák, a hátsó szárny alsó lapján levő rozdsasárga keretű szemek pupillája fehér.	
	<i>Hero</i> LINN.
4. A hátsó szárny alsó lapján levő világossárga keretű szemek pupillája apró. A hímek szárnya felül okerbarna, a nőstényeké okersárga.	
	<i>Iphis</i> SCHIFF.

- A hátsó szárny alsó lapján levő szemek nagyok, sárga keretűek 5
5. A hátsó szárny alsó lapján, a szemek és a szegélyvonal között levő szalag sárgás-vörös. A hímek szárnya felül szürkés-barna, a nőstényeké világos barnás-sárga, széles sötétbarna szegélylyel. *Leander* ESP.
- A hátsó szárny alsó lapján levő széles szalag fehér. A szárnyak felül okerbarnák, széles szegélyük sötétbarna. *Arcania* LINN.
6. A hátsó szárny alul sárgás-szürke, töve sötétebb, szemek nélkül vagy azok helyett fehér pontokkal. A szárnyak felül okersárgák. *Pamphilus* LINN.
- A hátsó szárny alul barnás-szürke, sárgakeretű pupillás szemekkel. A szárnyak felül barnás-sárgák. *Tiphon* ROTT.

46. *Coenonympha Oedipus* FABR.

FABRICIUS, Mant. Insect. p. 31 (1787) — GODART, Hist. nat. d. Lépid. d. France. II, t. 19, f. 5 (1822) — *Geticus* ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. t. 102, f. 2; t. 107, f. 5 — *Pylarge* HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. f. 245—6, 702—3.

A szárnyak feketés-barnák, a nőstényeknél a szegély mellett egy sor tisztán látható halvány barnáskeretű pupillás szemmel, ezek hímeken homályosak vagy egészen elenyészők. Alul a szárnyak sárgás-barnák, az elülső szárnyon a fémfényű szegélyvonal előtt néhány fekete pupillátlan, a hátsó szárnyon egy sor sárgakeretű és ezüsféhr pupillás szemmel. Kifeszítve 31—37 mm. nagyságú.

Hazánkban kevés helyen található. Réteken fordul elő és lanyhán repül. A budapesti római fürdőnél repülő példányok szép nagyok.

Oly példányok melyek elülső szárnyának alsó lapján levő szemek teljesen eltűnnek és a hátsó szárny ötödik sejtjében levő szem hiányzik vagy nagyon homályos, képezik az *ab. hungarica* AIG.-t.

A hernyó világos-zöld, hátán sötét, oldalán sárgás-fehér sáv díszíti. Hossza 20 mm. Juliusban található perjén (*Poa*), sáson (*Carex*) vagy a sásnőszírom (*Iris pseudoacorus*) levelein, melyeknek felületét rágja. A következő év májusában bábozódik. — A báb sárgás, a szárnyhüvely szegélye fehér, a fej kéthegyű.

Termőhelyei: Budapest (VI—VII közepéig), Peszér, Selmezbánya, a Magas Tátra és Orsova. A szomszéd országok közül Krajnában, Stájerországban és Alsó-Ausztriában fordul elő. Elterjedési köre Kazantól Turinig és Franciaországtól Koreáig terjed.

47. *Coenonympha Hero* LINN.

LINNÉ, Fauna Suecica. p. 274 (1771) — ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. t. 22, f. 4 (1777).

A szárnyak sötét szürkés-barnák, a hátsó szárnyon négy vöröses-sárga, fekete-pupillás és némelykor az elülső szárny csúcsán is egy szem van. Alul az elülső szárny barna, csúcsán apró szemmel, a hátsó szárny szegélyén 5—6 sárgakeretű szem, mellettük keskeny fehér csipkés szalag és a szélén sárgás-vörös fémfényű vonal van. Kifeszítve 28—32 mm. nagyságú.

Hazánkban nagyon ritka, kevés helyről ismeretes. Junius és julius hónapokban repül. Termőhelye: Felső-Lövő, a Tátra, Poprád, Eperjes, Selmeczbánya és Dalmácia.

Petéje barnás-zöld, bordás, alul lapos. Hernyója a czimboron (*Elymus europaeus*) és egyéb fűféléken él.

Hazánkon kívül előfordul szomszédságunkban Alsó-Ausztriában, Csehországban, Sziléziában és Galicziában.

Elterjedt Norvégiától Dalmáciáig és Paristól az Amurig.

48. *Coenonympha Iphis* SCHIFF.

SCHIFFERMILLER & DENIS, Syst. Verz. d. Schmetterl. d. Wiener Gegend. p. 321 (1776) — HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. f. 249—251.

A hím szárnyai okerbarnák, a nőstényei okersárgák, keskeny sárgás-vörös szegélyvel, a hátsó szárnyak sötétebbek. Az elülső szárnyak csúcsán pupillátlan szem van, alul e szárnyak sárgás-barnák, a csúcson némelykor apró pupillátlan szemmel. A hátsó szárnyak alul szürkés-barnák, szegélyük homályos fémfényű vonala előtt hat nagy sárgakeretű és ezüstszerű pupillás szem sorakozik, ezeken belül pedig fehér szalag fut le. Kifeszítve 30—33 mm. nagyságú.

Hazánkban elterjedt és gyakori, többnyire két ivadéka van, az első május közepétől junius végéig, a második julius végétől augusztus végéig repül.

A Budapest-vidéki nőstények némelykor époly sötétek mint a világosabb színezésű hímek és a hátsó szárny szemei és szegélyvonalja homályos. Egy Breznóbányáról származó nőstény ezzel szemben nagyon világos volt, a hátsó szárnyon csak négy szemmel; alul az elülső szárny ötödik sejtjében levő szem alatt, a 4. és 3. sejtben is egy-egy sárgakeretű apró pont, a hátsó szárny első sejtjében pedig tisztán feltűnő mellékszeme volt. Ilyen hímeket és albinotikus nőstényeket ANKER LAJOS Budapesten is fogott.

A hernyó zöld, hátán sötétebb, oldalán fekete sávval, felülete finom hosszú szőrökkel fedett. Hossza 20—24 mm. Májusban található különféle füveken. (*Brachypodium silvaticum*, *Cynosurus cristatus*, stb.). A báb zöld, hátán hat fehér ponttal, szárnyhüvelye sötét szegélyű.

Szomszédságunkban előfordul Alsó- és Felső-Ausztriában, Karinthiában, Morvaországban, Sziléziában, Galicziában, Bukovinában és Romániában.

Elterjedési területe Finnországtól Kis-Ázsiáig és a Pireneusoktól az Amur vidékéig nyúlik.

Magyarország szú-féléi.

Irta CSIKI ERNŐ.

XIV.

4. *Hylastes attenuatus* ERICHSON (*opacus* RATZ., *simplex* REX).

Hösszúkás, fénytelen feketés-barna, a szárnyfedők többnyire barnás-vörösek, a csápok töve és a lábfej barnás-sárga, felül nagyon finom szőrökkel fedett. A fej finoman és sűrűn pontozott, az ormány tövén hosszanti barázda fut le. Az előtor háta hosszabb mint széles, előrefelé kissé kerekítve keskenyedő, sűrűn, mélyen és finoman pontozott, hosszanti középvonala síma és kissé kiemelkedő. A szárnyfedők mélyen pontozottan-barázdásak, a közterekben egy sor szemecs és sörte látható. Hossza 2—2,5 mm.

Előfordul egész Európában; Magyarországon (Budapest, Zircz, Lakompak, Nagy-Boeskö, Kis-Talmács) és Boszniában (Cevljanovic) ritka.

Tápnövénye az erdei fenyő (*Pinus silvestris*) és ritkábban az erdei fenyő (*Pinus austriaca*) is. Rajzása korán indul meg, már márciusban kezd repülni és évenként két nemzedéke van. Rágványa némileg a *Polygraphus polygraphus*-éra emlékeztet, rövid anyamene-tének azonban mindjárt a bejárat mellett sarkantyúalakú kiszélesedése van, melyet a nőstény rág ki. Az erdei fenyő fiatalabb példányait támadja meg és pedig azoknak gyökerét, de a törzs tövét is.

5. *Hylastes angustatus* HERBST (*graphus* DUFT., *opacus* THOMS).

Hösszúkás, fénytelen fekete, a csápok töve és a lábfej barnás. A fej sűrűn pontozott, az ormány tövén levő hosszanti barázda finom. Az előtor háta hosszabb mint széles, előrefelé kissé keskenyedő,

sűrűn és kissé ránczolja pontozott, hosszanti középvonala síma és kissé kiemelkedő. A szárnyfedők pontozottan barázdások, a közterek elül szélesebbek, hátrafelé keskenyedők, elül szabálytalanul szemecskézettek és szőrösek, hátul ezek egy sorban állanak. Hossza 2·5—3 mm.

Előfordul egész Európában és Szibériában. Magyarországon (Pécs, Zircz, Sopron, Bártfa, Brassó) és Dalmáciában (Meleda) ritka.

Tápnövénye az erdei fenyő (*Pinus silvestris*), ritkábban a tenger melléki fenyő (*Pinus maritima*) és a lúczfenyő (*Picea excelsa*). Rágványa a *H. attenuatus*-éhoz hasonló.

6. *Hylastes opacus* ERICHSON (*angustatus* GYLLH.)

Hosszúkas, fénytelen fekete, finoman szőrös, a csápostor és a lábfejek vörösesek. A fej sűrűn pontozott, az ormány domboru, hosszanti vonal vagy barázda nélkül. Az előtor háta alig hosszabb mint széles, oldalai kerekítettek, előrefelé kissé erősebben keskenyedő mint hátrafelé, domború, mélyen és sűrűn pontozott, hosszanti középvonala síma és kissé kiemelkedő. A szárnyfedők pontozottan barázdások, a közterek finoman szőrösek, elül szemecskézetten pontozottak, hátrafelé keskenyedők és a szemecskék egy sorban elhelyezettek. Hossza 2—2·5 mm.

Előfordul egész Európában, Magyarországon (Bártfa, Nagy-Bocskó) ritka.

Tápnövénye az erdei fenyő (*Pinus silvestris*), azonkívül *Pinus maritima* és állítólag az aranyeső zanót (*Cytisus Laburnum*) is. Évenként kétnemzedéke van, mely márczius—áprilisban és június—júliusban rajzik. Rágványa szintén a *H. attenuatus*-éhoz hasonló. Az anyamenet 3—6 cm. hosszú, melyből a lárvamenetek derékszög alatt indulnak ki. Megtámadja a fák törzsének és a gyökereknek a tövét.

Különfélék.

A British Museum rovargyűjteményének nagysága. Az angolok világhírű múzeuma újabban kiadta gyűjteményének történetét, melyben a gyűjtemények nagyságáról számokban is beszámol. Eszerint az 1904. év végén a rovargyűjteményben 1,018,000 példány volt, a névvel jelölt fajok száma pedig kitett 153 ezeret. Az egyes rovar-rendek példányszáma a következő volt: bogarak 398,000, lepkék 355,700, hártáásszárnyúak 132,000, félszárnyúak 57,600, legyek 47,000 egyenesszárnyúak 18,800 és más rovarrendek 9,200. Meghatározott faj pedig volt a bogárgyűjteményben 67,300, a lepkegyűjteményben

41,000, a hártýásszárnyúak között 20,000, a félszárnyúak között 11,700, a legyek gyűjteményében 7400, az egyenesszárnyúak között 3900 és a többi rovarrendből 1900. A rovargyűjtemény zömét néhány nagyobb gyűjtemény képezi, így BOWRING bogárgyűjteménye 230,000, STEPHENS rovargyűjteménye 90,000, LEECH lepkegyűjteménye 50,000 és PASCOE bogárgyűjteménye 45,000 példánnyal (utóbbi gyűjteményben 3000 typus van). — Nem lesz érdektelen, ha fenti számok mellé összehasonlítás kedvéért a Magyar Nemzeti Múzeum rovargyűjteményének számadatait állítjuk. A Magyar Nemzeti Múzeum rovargyűjteményében ugyanakkor, tehát az 1904. év végén volt 542,061 bogár, 74,511 lepke, 52,367 hártýásszárnyú, 124,972 félszárnyú, 73,079 légy, 8089 egyenesszárnyú és 6734 recésszárnyú vagyis összesen 881,813 rovar. Ezek szerint tehát a British Museum-ban csak 136,187 példánnyal volt több, a Magyar Nemzeti Múzeum bogár-, légy- és félszárnyú-gyűjteménye pedig a példányok számát tekintve gazdagabb volt. Hogy múzeumunk gyűjteményében hány névvel jelölt faj van, azt adatok hiányában nem tudjuk. CSIKI.

Elhúnyt rovarászok. A közelmúltban a halál néhány kiváló entomologist ragadt el az élők sorából:

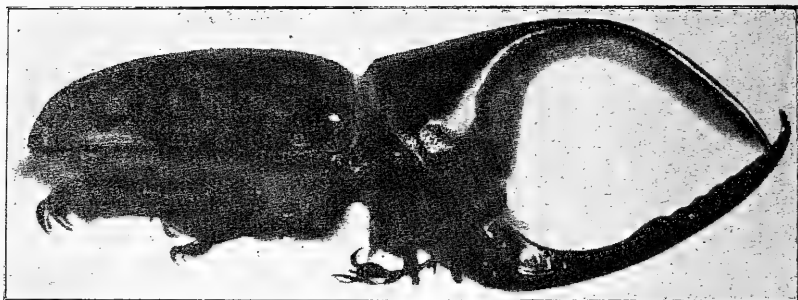
OTTO C. E. SCHWARZ. Meghalt Berlinben 1908 november 22-én, 47 éves korában. Az elhúnyt kiváló bogarász az Elateridáknak ezidőszerint legjobb ismerője volt. Erről a bogárcsaládról szól legtöbb dolgozata, többek között a Wytzman-féle Genera Insectorum című vállalat egyik füzete, egy hatalmas kötet. Gyűjteményét OTTO LEONHARD vásárolta meg és a német rovertani nemzeti múzeumnak ajándékozta.

DR. WILLIAM HARRIS ASHMEAD, a washingtoni múzeum segédőre, meghalt 1908. október 17-én 53 éves korában. Szakmáját a hártýásszárnyúak képezték, ezek közül azonban különösen az Ichneumonoideákkal foglalkozott. A szaktudomány egyik nagyon tevékeny munkását vesztette benne.

WASZILI E. JAKOVLEV, az irkuczki vámhivatal nyugalmazott igazgatója, meghalt Eupatoriában, a Krimi félszigeten, 70 éves korában. Rovarászati működését Asztrachan vidékén kezdette és Irkuczkban folytatta, mely város környéke rovarfaunájának felkutatásával nagy érdemeket szerzett. Ő maga a bogarak és félszárnyúak tanulmányozásával foglalkozott, előbbieik közül azonban kiválóan a *Sphenoptera* és *Dorcadion* nemek kötötték le figyelmét. A félszárnyúak tanulmányozása terén ő Oroszországban úgyszólván úttörő munkálkodást fejtett ki. Az orosz rovarászok benne egyik szorgalmas kártársukat vesztették el. Gyűjteménye, melyet 1898-ban Irkuczkban még megsejmelhettem, kedvencei kivételével, már akkoriban a szentpétervári akadémiai múzeumba került. CSIKI.

Új óriásbogár. MOSER százados a Deutsche Entomologische Zeitschrift legújabbban megjelent füzetében egy új óriásbogarat írt le, melynek hazája Bolivia. Az új faj, mely a *Dynastes Satanas* nevet kapta, fénylő fekete, a fejtető, tora elül, a szarv alúl, valamint a mell és a has alúl sárga szőrökkel fedett, hossza 115 mm., tehát jóval kisebb az általánosan ismert Herkulesbogárnál. Az új faj, melynek képét is bemutatjuk, a *D. Neptunus* legközelebbi rokona.

CSIKI.

Dynastes Satanas MOSER (D. E. Z. nyomán).

Irodalom.

M. Bezzi: Rhagionidae et Empididae palaearticae novae ex Museo Nationali Hungarico. (Annales hist.-nat. Mus. Nat. Hung. VI, 1908, p 389—396).

A czímben említett családokból való 7 új légyfajnak leírása, melyek közül az *Empis scutellariae* Olaszországon és Alsó-Ausztrián kívül Mehádia környékén, *Empis melaena* Szár, Kup, Ugod, Jaszenak és Breze és *Empis gymnopoda* Budapest, Gyón, Pécs, Zlaticza és Jaszenak-on fordul elő, utóbbi faj azonban egész Közép-Európában elterjedt.

CSIKI.

V. Szépligeti: Braconiden aus der Sammlung des Ungarischen National-Museums. (Annales hist.-nat. Mus. Nat. Hung. VI, 1908, p. 397—427).

Főleg külföldi Braconidák leírása mellett, néhány magyarországi állat leírását vagy hazai termőhelyének felsorolását találjuk szerző érdemes dolgozatában felemlítve. Újak a következő hazai fajok: *Micro-*

chelonus (n. g.) *hungaricus* (Áporka), *Chelonus pusillus* (Budapest, Fonyód), *Phanerotoma acuminata* (Mehádia). Néhány *Chelonus*-faj részére felállítja szerző az új *Chelonella* nemet. A *Sigalphus*, *Chelonella*, *Chelonus*, *Ascogaster*, *Orgilus*, *Agathis*, *Microdus*, *Macrocentrus*, *Amicroplus*, *Helcon*, *Gymnoscelus* és *Aspidocolpus*-fajok meghatározására szolgáló kulcsokban a magyarországiak csillaggal vannak jelölve. Az *Ascogaster tritoma* MARSH. nevű fajra szerző új nemet állít fel és azt *Tritoma* névvel jelöli, ez a név azonban mint már többször alkalmazott nem maradhat meg.¹ CSIKI.

*

Dr. K. Petri: Coleopterologische Mitteilungen. (Annales hist.-nat. Musei Nat. Hung. VI, 1908, p. 570—575).

Szerző először is egy új vak Scydmaenida-nemet és fajt ír le, melyet a Vöröstoronyi szorosban fedezett fel, ezt *Microtherium tenue*-nak nevezi. A *Microtherium* név azonban nem maradhat meg, mert ezt a nevet MEYER már 1865-ben alkalmazta egy ősemlős-nem jelölésére. PETRI *Microtherium*-át ennél fogva *Etelea*-nak neveztem el.² Továbbá leírja a *Saulcyella Schmidti* MÄRK. eddig ismeretlen hímjét, melyből Segesvár környékén több példányt gyűjtött és egy új Cleonidiát (*Isomerus Fausti*) Perzsiából. CSIKI.

*

K. Holdhaus: Ein neues Cephennium aus den Transsylvanischen Alpen. (Annales hist.-nat. Musei Nat. Hung. VI, 1908, p. 578—580).

Szerző leírja az új *Cephennium* (*Megaloderus*) *regale* nevű fajt, melyet DR. PETRI KÁROLY fedezett fel a Vöröstoronyi szorosban.

CSIKI.

*

M. Pic: Sur le genre *Cryptocephalus* (L'Échange. XXIV, 1908 p. 91—94.)

Szerző a palearktikus *Cryptocephalus*ok fajváltozatainak egész seregét írja le ezen cikkében, közöttük a *Cryptocephalus Reitteri* Weise var. *fumensis*-t Fiume vidékéről. Ennél mindegyik szárnyfedőn két fekete folt van, az egyik a vállon, a másik a csúcson. CSIKI.

*

M. Pic: Descriptions ou diagnoses et notes diverses. Suite (L'Échange. XXIV, 1908, p. 41—46).

¹ *Bracotritoma* nov. nom. pro *Tritoma* SZÉPLIGETI 1908 nec FABRICIUS 1775.

² Magyarország Bogárfaunája. II, p. 8 (1909): *Etelea* nov. nom. pro *Microtherium* PETRI 1908 nec MEYER 1865.

Egyebek mellett a *Pachybrachys dalmatinus* nevű új faj leírását tartalmazza. Ez Dalmáciából való és a *tesselatus* rokonságába tartozik.

CSIKI.

*

G. V. de Lapouge: Tableaux de détermination des formes du genre *Carabus*. (L'Échange. XXIV, 1908, p. 18—21, 29—31, 37—38, 52—53, 83—85).

Szerző, akinek nagyon furcsa nézetei vannak a fajokról, fajváltozatokról, folytatja évekkal ezelőtt megkezdett úgynevezett meghatározó táblázatait, amelyekben az egyes fajokat csoportonként tárgyalja. A minket is érdeklő fajok közül először a *nemoralis*-csoporttal foglalkozik, ahová a *nemoralis*, *Heydeni*, *montivagus* és *Wiedemanni* tartozik. A *C. nemoralis*-nak 20 varietását, subvarietását és aberrációját írja le a szerző, ezek közül 11 új. Faunánkból való a subvar. *deletus*, amely azonkívül Oroszországban is előfordul; ez kisebb, felül fénylő, színe kárminosan vagy bíborosan fénylő. Mint-hogy ez nem különbség, egyszerűen a *nemoralis* szinonímjei közé sorolandó. Hasonlóképen kell eljárunk a *C. montivagus* új fajváltozatával (var. *medius*), mely a Bánságban, az erdélyi havasokon, Rumániában, Bulgáriában, Szerbiában, Boszniában és Horvátországban volna otthonos, tehát már termőhelyei után ítélve több földrajzi változat egyes példányait foglalja magába. Az *arvensis* csoportba két faj tartozik a *C. obsoletus* és *C. arvensis* F. Az *obsoletus* magyarországi fajváltozatait MALLÁSZ annak idején megállapította, ezen szép tanulmány megírása azonban szerzőre nem volt semmi hatással, mert a szinonimák közül újból feltámasztotta a *carpathicus* és *aureocupreus*-t, a törzsfaj azon egyedeire pedig, melyeknél a másod- és harmadrendű közterecskék többé-kevésbé egybeolvadnak, felállítja az új subvar. *Mallászi*-t, mely sajnos, szintén csak az *obsoletus* szinonimáit gazdagíthatja. A keleti Kárpátokból való var. *Uhligi* HOLDHAUS (i. l.)-t szintén leírja, sajnos úgy, hogy fel nem ismerhető, kár volt szerző leírását be nem várni. A *C. arvensis* 6 új fajváltozattal gyarapodott, szerencsére magyarországi nincs közöttük. A *Trachycarabus*ok közül minket csak a *C. scabriusculus* érdekel, mely hazánkból szerencsére szintén nem szolgáltatott újdonságokat, kijutott belőle azonban Oroszországnak. A *Pachystus*ok csoportjába a *C. glabratus*-sal nagyon heterogen elem került és újból feltámadt a *hungaricus* szinonimái közül a var. *viennensis*, melyet manapság legfeljebb néhány osztrák gyűjtő tart hazafias felbuzdulásból külön fajváltozatnak. Szerző nem hogy tisztázta volna dolgozatával a futrinkák ismeretét, hanem csak tetőzte a zavart.

CSIKI.

„ROVARTANI LAPOK“

XVI. Band.

Januar 1909.

1. Heft.

S. I. L. *Biró*: *Lixus truncatulus* Fabr. ein Schädling der Anpflanzungen Neu-Guineas. — Dieser Rüsselkäfer ist in Deutsch-Neu-Guinea in den Anpflanzungen auf Chenopodiaceen überall häufig. 8—10 Stück sind auf einen Ästchen der Pflanze zu sehen, wo sie schnell herumlaufen oder von Ast zu Ast fliegen. Dieser *Lixus* ist hier nicht so träge wie seine europäischen Verwandten, bei Gefahr versteckt er sich schnell oder fliegt weiter. Auch Nachts fliegt er oft zum Licht. Nachdem er das ganze Jahr hindurch zu finden ist, so ist es leicht gewesen seine Entwicklung zu verfolgen. Er entwickelt sich im Stengel einer Chenopodie. Es gibt keine Pflanze die so viel leiden muss, wie diese vom *Lixus*. Raupenfrass, Maikäferverherung etc. sind durchgehend, die Pflanzen können sich nachher erholen, diese Chenopodie aber niemals. Hier im immerwährenden Sommer entwickelt sich der Käfer fortwährend und frisst an der Pflanze inner- und äusserlich, dabei verkrüppelt sie sich, bringt aber Samen und sorgt für ihre Nachkommen. Schon die ganz kleine Pflanze wird vom Käfer befallen, er frisst kleine Löcher in den Stengel, legt hier die Eier ab und frisst dabei die Blätter ab. Die Löcher wachsen zu, die Larve frisst sich im Stengel ein und ihre Gänge gehen je nach dem, nach unten oder oben. Die Pflanze hat nur insofern Trost, dass sich die Larven beim Zusammentreffen auffressen. Die grössere Larve frisst die kleinere, diese aber die wehrlose Puppe, falls sie diese antrifft, was um so leichter möglich ist, da die Puppe ohne jede Umhüllung liegt. Ein Loch im Stengel zeigt, dass der fertige Käfer ausgeflogen ist. In Neu-Guinea kann jetzt noch nicht von Ackerbau gesprochen werden, die wenigen hundert Joch die bei Stephansort von der Neu-Guinea Gesellschaft einer Kultivirung unterzogen wurden, kommen neben dem riesigen Urgebiet nicht in Betracht, ebenso die kleinen Anpflanzungen der Eingeborenen. Trotzdem melden sich einige konservative Insekten, die die Umänderung der alten Verhältnisse nicht dulden wollen. Zu diesen gehört auch *Lixus truncatulus* FABR., der schon, wenn auch in geringer Anzahl, in den Tabak-, Gemüse- und Ramih-Nessel (*Urtica nivea*)-Pflanzungen auftritt. Schon jetzt kann man profezeien, wie viel Plage jene Pflanzler mit diesem Tier haben werden, die einst den ausserordentlich fruchtbaren Boden Neu-Guineas für die Kultur gewinnen wollen. *Lixus truncatulus* war

bisher nur aus Ost-Indien bekannt, nach den Belegstücken der Sammlung des Ungarischen National-Museums kommt er aber auch auf Malakka (Kwala-Lumpur), Sumatra, Java und in Deutsch-Neu-Guinea (Friedrich-Wilhelmshafen, Stephansort, Simbang, Erima) vor.

S. 3. **E. Csiki:** Neuere Beiträge zur Käferfauna Ungarns. — Verfasser gibt einen 8. Nachtrag zu KUTHY's Katalog der Käfer Ungarns mit Ausnahme der Caraboideen, die in seiner Fauna Ungarns eine neue Zusammenstellung erfahren haben.

S. 6. **L. Aigner:** Die Tagfalter Ungarns. XXVIII. — Verfasser behandelt fortlaufend einige Arten der Gattung *Coenonympha*.

S. 9. **E. Csiki:** Die Borkenkäfer Ungarns. XIV. — Verfasser behandelt fortlaufend *Hylastes attenuatus*, *angustatus* und *opacus*.

Kleinere Mitteilungen.

S. 10. **E. Csiki:** Bestand der Insektensammlungen des British Museum in London. Es wird nach der vor kurzem herausgegebenen Geschichte der Sammlungen dieses Museums über die Grösse derselben berichtet und damit die Sammlungen des Ungarischen National Museums verglichen. Die Insekten-Sammlung des British Museum ist nur um etwa über hunderttausend Exemplare reicher, dagegen ist die Coleopteren-, Dipteren- und Hemipteren-Sammlung des Ungarischen National Museums bedeutend grösser.

S. 11. **E. Csiki:** Verstorbene Entomologen. — Verfasser gedenkt den vor nicht langer Zeit verstorbenen Entomologen ASHMEAD, SCHWARZ und JAKOVLEV.

S. 12. **E. Csiki:** Neuer Herkuleskäfer. — Es wird berichtet, dass MOSER einen neuen *Dynastes* aus Bolivien beschrieben hat (D. E. Z. 1909. 112). Es wird auch die Abbildung der neuen Art, deren Entdeckung überall grosses Aufsehen erregte, reproduziert.

Literatur.

S. **E. Csiki** bespricht verschiedene Arbeiten von M. Bezzi, V. Szépligeti, Dr. K. Petri, K. Holdhaus, M. Pic und G. V. de Lapouge, bei welcher Gelegenheit zwei Gattungen neu benannt wurden.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XVI. KÖTET.

1909 FEBRUÁR.

2. FÜZET.

Darwin származástana és az entomologia.

Irta LÓSY JÓZSEF.

DARWIN KÁROLY az állatok törzspejlődésének elképzelésekor a rovarok származásának kérdésében a legerősebb akadályra talált. A gerinczesek útját megjelölni, a szervezetek azonos szabásának, a gerincoszlopnak, a végtagoknak egy-egyazon vázlatának útmutatói mellett kisedet képes koczkajáték volt annak a nagy hézagnak az áthidalásához képest, amely a rovarok és az ősgerinczesek, avagy azok és a férgek köre között tátong.

DARWIN korrektségére jellemző, hogy elméletének ezt a gyöngye pontját nem takarta el a valószínűség spanyolfalaival: nem keresett okot, álokat a devonban, a júrában, az ősvorok millió elpusztult faja között, hanem a tudomány exakt tárgyilagosságát tartván szem előtt, — bevallja és egyenesen itt ezen a helyen felfödi az *első* „ellentmondó tényt“, amelyre kielégítő magyarázatot adni nem tudott.

A fejlődéses származástan ugyanis nem magyarázza meg ugyanazon hangyafajnak két vagy három munkáskasztyját, vagy terméketlen nőstényeinek a létezését.¹ Ha az első rovar keletkezésének a kérdését a tárgyilagosság szempontjában már tudományosnak nem tartjuk, ez a kérdés annál inkább az, mert benne van az elmélet területében.

A legjobb változatnak a fönmaradása, az ivari kiválogatódás, a legtökéletesebb fajföntartó egyénnek a győzelme a könyörtelenül tizedelő életküzelemben — a rovarok körében — mint érthetetlen jelszó elhalkul és alább a férgek körében a fejlődéses származás a sülyedéses tökéletesedéssel helyettesítendő, mert ottan a szabad egyénnel szemben túlsúlyban, szervezetségükben nyavalyáthintó mételyek, tolvaj és gyilkos megfogyatkozott paraziták, az evolúció élő tagadásai: tökéletes koldúsok teremnek.

¹ CH. DARWIN: Die Entstehung der Arten. p. 622.

A rovarok többalakúságát sem varietással, sem a faj fogalmával magyarázni nem lehet. Föltehető-e az, hogy a felemás-darazsak egymástól merően eltérő testszabású hímje és nőténye nem egy faj? Föltehető-e, hogy a három-négyalakú hangya, természet és méh ugyanannyi szisztematikai faj magaslatán áll? Megengedhető-e, hogy az egymást évszakosan váltogató gubacsdarazsak — például — az ivaros *Spathogaster similis* ADL. és a szűzenszaporító *Cynips longiventris* HART. csere-fajoknak értelmezendők?

Itt mindenhol a kellően nem ismert szűzenszaporítás játszik szerepet. A parthenogenesis vagy eminenter bizonyítja, vagy teljesen tagadja az ivari kiválást. Ma az ellentétes felfogásokban válogathatunk.

DARWIN a parthenogenesist számításba nem vette. Később — mondhatom ismét a korrekt tárgyilagosság nemes indulatában — bámulatát fejezte ki azon, hogy LAMARCK-nak tana ellen: az öröklött szokások ellen, senki sem hozta fel az ivartalan rovarok bizonyító esetét. „I am surprised that no one has hitherto advanced this demonstrative case of neuter insects, against the well-known doctrine of inherited habit, as advanced by LAMARCK.”¹

Talán valóban megfejthetlen rejtély az a mi kivétel. Az *Eciton*, *Cryptocerus*, *Myrmecocystus*, *Anomma*, híres többalakú hangyák különleges szerveződését, behunyt szemmel — hogy az öröklődés tényét ne lássuk — a LAMARCK-elvvel fogjuk ideig-óráig tetszővé tenni. Igen, de a rovarok átalakulásának a kérdése is nyílt maradt.

Czéломtól térnék el, ha ebbe a témába belemélyednék. Csak érintem.

DARWIN-nak örök érdeme, hogy a zoológiai kutatásoknak elvet, irányt és módszert adott. Ez ma már lehet kifogásolható, de soha sem tagadható el, hogy a tudomány történetében korszakot alkotott. Ezer bűvár dolgozott, gondolkozott a DARWIN-féle származástan irányában.

A rovarok fejlődését ennek elébevigó alapgondolatában akarta megfejteni LUBBOCK JÁNOS.² Ugyancsak ezen fáradozott BRAUER, PACKARD, WEISSMANN, MOSELEY, MÜLLER FRIGYES, HAECKEL és mások. Szükség volt egy ősvovarra. Megtalálták a *Campodea*-lárvatípusban, de sajnos, elvesztették a legyek, hártváscsárnyúak, szúk és ormányos bogarak lábatlan nyúveiben és pondróiban. Mi itt a törzsejlődés képe? Különböző phylogenetikai útat járnának a rovarok?

¹ CHARLES DARWIN: On the origin of species. Fifth edition. London, 1869. p. 296.

² JOHN LUBBOCK: Ursprung und Metamorphosen der Insecten, 1876.

FLEISCHMANN¹, KORSCHÉLT és HEIDER hangsúlyozza, hogy a rovarok fejlődése a HAECKEL-féle biogenetikai alaptörvénynek ellene szól. Ez pedig azt mondja: Minden élő alak fejlődésében végigfutja azokat a legfontosabb alakváltozatokat, amelyeket ős elődei törzsfelődésüknek hosszú, homályos ősidejében végigjártak.

KORSCHÉLT és HEIDER azt írják: „Vizsgálatainkból az következik, hogy a rovarok alakváltozását a törzsfelődés irányával összeegyeztetni alig lehet. Szembeütlő, hogy a petéből kikelt lárva nagyjában már a rovarrest tipusos tagozását mutatja, azaz soha, egyetlen egy esetben sem fejlődik a lárvában olyan őselődnek az alakja, amilyentől a legrégebb rovaralakok származhattak volna. Minden, ami a rovarlárvaikon tapasztalható, osztályuk keretében marad“.

Azt, hogy a törzsfelődés elmosódva, eltolódva és új alkalmazkodásokkal módosítva csak mint sejtelem tűnik fel a rovarok fejlődésében, a törzsfelődés megtörténtét meg nem történtté nem teszi. Egy tényt azonban megvilágít. Azt, hogy a devonban csírázott rovar-törzsfaj fejlődését elérte; sőt rendkívül nagy veszteséggel, új és új alkalmazkodással javítva él összezsugorodó osztálykörében. De nem hézagosabb-e és ezzel együtt megfejthetlenebb a férgek köre? Az időben korán kialakult élőlények rendszere az időmesszeség arányában vesztette el a rokon kapcsolatokat és veszíti ma is.

Ennek tudatában azonban tagadni az eddig elért fejlődés fokozatos menetét nem szabad. A rovarok köre a phylogenesiset mint befejezett tényt állítja elénk. A törzsfelődés munkája a rovaroknál oly régen van már befejezve, hogy millió faj pusztulása után, a megmaradottaknak volt idejük bőven új alkalmazkodásokban eltörülni a megtett út nyomait.

Való igaz az is, hogy új rovarfaj keletkezését nem tapasztaltuk. Addig, amíg a DARWIN származástanát a külön teremtések ellenében, mint befejezett tényt veszem, csak addig tudom bizonyítani. A variációs lehetősége szemben áll a fajok konzervativizmusának, azok egybeolvadásának, a meddőségnek és a fajok kihalásának ténybeli valóságával. Sokkal több körülmény gátolja a kirívó varietásnak vezetőszerephez jutását, mint könyörtelen kigyomlálását, azaz a negatív selectiót.

A varietás azonban újra meg újra megjelenik. Izolált területeken a cserebogár tájfajtákká idomul, STANDFUSS, FISCHER kezében a lepke színezete változik meg. Az a jelenség mindig ad a természetbúvárnak gondolatot. S ha DARWIN mellett, ha ellene szól is az új meg az új hipotézis, a háttérben a nagy gondolkodó irányítja az eszméket, mert tömegesen fedezte föl a lét problémájának legszebb és legmélyebb titkú kérdéseit.

¹ A. FLEISCHMANN: Die Descendenztheorie. p. 146.

Új *Carabus* Norvégiából.

Irta CSIKI ERNŐ.

A Magyar Nemzeti Múzeum bogárgyűjteményének rendezése és meghatározása közben a *Carabus violaceus* LINN. nevű futrinka három példánya került kezembe, melyek HERMAN OTTÓ norvégiai gyűjtéséből származnak. HERMAN ezeket könyvében¹ FRIVALDSZKY JÁNOS meghatározása alapján mint a tipikus *C. violaceus*-t sorolta fel. Az újabb vizsgálatok alapján ezen fajt és fajváltozatait, valamint azok elterjedését elég jól ismerjük. A törzsfajnak, vagy a mint HARTERT nevezi, a *Carabus violaceus violaceus*-nak elterjedési területe főleg Németország északi részére szorítkozik, ahonnan délre Ausztriában és Magyarországon, északra pedig Svédországban éri el elterjedésének határát. Ezen tipikus alaktól a HERMAN gyűjtötte észak-norvégiai példányok merőben különböznek és külön nevet érdemelnek. Leírásukat a következőkben adom:

Carabus violaceus LINN. var. *Otonis* nov. var.

A *C. violaceo* typico differt: statura minore, corpore angustiore, mandibulis angustioribus, pronoto dense rugoso-punctato, elytris dense fortiusque irregulariter asperatöagranulatis. Penis ut in forma typica compresso, apice rotundato, ante apicem minus constricto, non incurvato. Colore nigro, marginibus pronoti elytrorumque violaceis vel cyaneis, pronoto basi cyanescente. Long. 21—23 mm.

Norvegia: Bergen (1 ♀, 1888. VI. 12), Thronhjem (2 ♂, 1888. VI. 18); legit OTTO HERMAN.

Secundum descriptionem formae britannicae (var. *solicitans* HARTERT, Novit. Zoolog. XIV, 1907, p. 335) affinis est.

Az ormányos bogarak *Balanobius* neméről.

Irta: BOLKAY ISTVÁN.

Minthogy CSIKI ERNŐ „Magyarország Bogárfaunája“ című nagy munkáján kívül — melyből azonban ez ideig még csak az első kötet jelent meg — nincs hazánk bogárfaunáját tárgyaló magyar munkánk, azt hiszem nem végzek felesleges munkát, ha egyik-másik nem vagy csoport meghatározó kulcsát összeállítom.

¹ Az északi madárhegyek tájáról. Budapest 1893. 437—438. l.

Ez alkalommal az ormányos bogarak (*Curculionidae*) családjának egyik érdekes nemével kívánok foglalkozni. A *Balanobius*-nem a *Tychiini* nemzetség egyik képviselője és a *Balaninus*-nem légközelebbi rokona, melytől jó ideig el sem választották, hanem alnemének tekintették. Másrészt rokonságban van a kártékonyságuk révén általánosan ismert rügyfűrő ormányosokkal (*Aithonomus*) is.

A *Balanobius*-nem a palearktikus táj lakója. Európában öt faj képviseli, melyek közül faunánkban azonban csak három fordul elő. Ezek meghatározására kulcsot állítottam össze, azonkívül a könnyebb felismerhetés kedvéért természet után lerajzoltam azokat.

Balanobius crux FABR., *B. salicivorus* PAYK. és *B. pyrrhoceras* MARSH. képe.
(Szerző rajzai).

Balanobius Jekel.

1. A szárnyfedők helyenként és a test alul fehér pikkelyekkel fedett. A bogár teste rövid és széles, felül a fehér pikkelyekből álló mustrázat a következő: az előtor hátának két oldalán egy-egy hosszanti sáv, a paizsoeska, a szárnyfedőkön egy sáv a varraton, egy harántesík a közepén és több folt a tövükön fehér. A szárnyfedők köztereckéit különben finom sötét szőrözet fedi. Hossza 2—2,5 mm. — Előfordul egész Európában. Faunánkban is elterjedt; termőhelyei: I. Budapest, Péczel, Kaloosa, Szeged, Makó; II. Öszöd, Sopron; III. Trecsén, Rimaszombat; IV. Bártfa, Sátoraljaújhely, Sárospatak, Tokaj, Lodomér, Erdőbénye, Beregszász, Luhi; V. Tasnád, Deés, Szamosújvár, Szászrégen, Előpatak, Segesvár, Brassó, Prázmár, Fogaras, Nagyszeben, Hátszeg; VI.

Herkulesfürdő; VII. Vinkovce, Fuzine. (*crucifer* FUCHS).

1. *crux* FABR.

— A szárnyfedők közterecskéit két-két sorban elhelyezett szürkésen fénylő szőrök fedik. A testet alul fehér pikkelyek borítják

2

2. A szárnyfedők közterecskéi kétszer olyan szélesek mint a barázdák. A bogár teste meglehetősen széles, alul pedig egyforma sűrűn fedik a fehér pikkelyek. Hossza 2—2.5 mm. — Előfordul egész Európában, Magyarországon is elterjedt. Termőhelyei: I. Budapest, Szeged, Makó; II. Öszöd; III. Trencsén; IV. Bártfa, Máramaros; V. Deés, Segesvár, Prázmár, Brassó, Nagycsür, Nagyszeben, Hátszeg, Detonáta; VI. Herkulesfürdő; VII. Vinkovce. (*brassicae* FABR.)

2. *salicivorus* PAYK.

— A szárnyfedők közterecskéi domborúak, kissé szélesebbek mint a barázdák. A bogár teste karcsú, alul sűrűn, a mellvég közepe gyéren fehér pikkelyekkel fedett. Hossza 1.3—2 mm. — Előfordul egész Európában és Magyarországon is elterjedt faj. Termőhelyei: I. Budapest, Makó; III. Rimaszombat; IV. Beregszász; V. Peér, Segesvár, Nagycsür, Szent-Erzsébet, Nagyszeben, Hátszeg, Déva; VI. Herkulesfürdő, Orsova; VII. Vinkovce, Ivankova.

3. *pyrrhoceras* MARSH.

Magyarország pillangói.

Irta: AIGNER LAJOS.

XXIX.

49. *Coenonympha Leander* ESP.

ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. III, t. 89, f. 5 (1784)
— *Clite* HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. f. 526—527, 747—748.

A hímek szárnyai szürkés-barnák, a nőstényekéi világos barnás-sárgák, széles sötétbarna szegélylyel, az elülső szárnyak csúcsán apró vak szem, a hátsók szegélyén fekete pontok vannak. Alul az elülső szárny vöröses-sárga, csúcsán vak szemmel, a hátsó szárnyon nagy világossárga keretű pupillás szemek sorakoznak, közöttük és a fémfényű szegélyvonal között élénk sárgás-vörös szalag fut le. Nagysága kifejlesztve 26—30 mm.

Magyarországon ezideig csak Nezsideren és a herkulesfürdői Domogleden figyelték meg, utóbbi helyen 1200 m. magasságig fordul elő. Május közepétől június közepéig repül. Hazánkban éri el nyugati elterjedésének határát.

Hernyója ismeretlen.

Szomszédóságunkban csak délen fordul elő Szerbiában, Romániában, Bolgárországban és Kelet-Rumeliában.

Elterjedési köre Kasantól és Nezsidertől Perzsiáig terjed.

50. *Coenonympha Arcania* LINN.

LINNÉ, Fauna Suecica. p. 273 (1761) — HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. f. 240—241.

Elülső szárnya felül vöröses-sárga, széles sötétbarna külső szegélylyel és csúcán homályos vak szemmel. A hátsó szárny barna, szegélyén 3—4 barnáskeretű szemmel és belső zugában rozdsasárga szegélyvonallal. Alul az elülső szárny rozdsasárga, csúcán sárgakeretű vak szemmel, a hátsó szárny okerbarna, szegélyén 3—6 sárgakeretű pupillás szemmel, melyek között egyenlőtlen szélességű fehér szalag húzódik végig; mindkét szárny sárgás-vörös szegélyvonala mellett fémfényű vonal fut le. Nagysága kifejztve 30—38 mm.

Hazánkban elterjedt és gyakori, csak helyenként ritkább. Május végétől, június elejéig erdei réteken repül, a fölvidéken úgylátszik júliusban egy második ivadéka is fellép.

A hátsó szárny alsó oldalán levő szemek nagysága és száma a rendestől nem ritkán eltérő.

A havasokon előforduló alakja kisebb, a hímek nem ritkán egészen barnák, a hátsó szárny alsó oldalán levő fehér szalag keskeny (var. *Darwiniana* STAUDGR.) vagy egyenlő széles (var. *Satyrion* ESP.). Nálunk ezeket csak Branyiszkon figyelték meg.

A hernyó csupasz, zöld, hátán sötétzöld, oldalán 2—2 sárga vonallal. Hossza 30 mm. A gyöngyfüvön (*Melica ciliata* és *nutans*) és más füveken található április és május hónapokban. A báb széles, zömök, potroha vöröses, szárnyhüvelye fehéres.

Előfordul az összes szomszédországokban Isztriától Romániáig. Elterjedési köre Svédországtól Algirig és Páristól az Ural-hegységig terjed.

51. *Coenonympha Pamphilus* LINN.

LINNÉ, Syst. Nat. Ed. X. p. 472 (1758) — ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I, t. 21, f. 3 (1777). — *Nephele* HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. f. 237—239.

A szárnyak okersárgák sötét szegélylyel, az elülső szárny csúcán homályos vak szemmel. Alul az elülső szárny barnás-sárga, csúcán sárgakeretű pupillás szemmel, a hátsó szárny sárgás-szürke, töve sötétebb, közepén fehéres szalaggal vagy helyette fehér folttal és szegélye előtt fehér pontokkal. Kifeszítve 28—31 mm. nagyságú.

Magyarország egész területén gyakori, helyenként három ivadékban lép fel (pl. Budapesten) és pedig április végétől június végéig, július elejétől augusztus elejéig és augusztus végétől október közepéig.

Világos vagy sötétebb okersárga e pillangó színe, a szárnyak fekete szegélye pedig keskenyebb vagy szélesebb, a csúcson levő szem többnyire tisztán feltűnő, némelykor nagy; nagyon ritkán az elülső szárny 2. sejtjében és a hátsó szárny 2. és 3. sejtjében is lép fel egy-egy fekete pont. A hátsó szárny alul többnyire egyszínű szürke, szegélyén tisztán látható fehér pontsorral, az elülső szegély fehér csikszerű foltja belül sötéten határolt, a fehér szín azonban többnyire elenyésző, vagy egészen hiányzik.

Nagyon ritkák az oly példányok (Hunyad vm.), melyek elülső szárnyán kettős szem van, melyek közül az alsó kisebb és pupillátlan lehet. (var. *bipupillata* COSM.)

Érdekes egy Portoréról való nőtény, melynek szegélye nagyon széles, csúcán levő szeme nagy, tisztán kivehető pupillával, alatta a 2. sejtben még egy alig pupillás szem lép fel. A hátsó szárnyon az 1—4. sejtben egy-egy gyöngén pupillás, jól látható szem mutatkozik. Alul az elülső szárny szemei nagyobbak, feltűnők, a barna hátsó szárnyon az 1—6. sejt fehér pontjai és a keskeny fehéres középszalag tisztán kiváló. Ez a példány a Dalmáciában is előfordul ab. *Thyrsides* SGR.-hez tartozik.

A második ivadék közt akad oly példány is, melyen a sötét szegélyt hosszában finom sárga vonal szeli ketté: var. *Lyllus* ESP. Egyes példányok sötét szegélye nagyon kiszélesedik, úgy hogy az alapszín csak a közepén jut érvényre.

Elvétve a felület csontszínűvé válik: ab. *eburnea* HAB. Ilyen példányok előfordulnak Budapesten és átmeneti alakokban Orsova és Púj környékén.

A sárgás-barna pete felül kissé púpos, alul lapos, bordázott. A hernyó fűzöld, hátán fehéres kettős vonal, oldalt sárgás sáv

díszíti. Májustól augusztusig különféle füveken található. (*Cynosurus cristatus*, *Poa annua*, *Anthoxanthum odoratum* stb.) A báb zömök, zöld, fehér pontokkal és vonalakkal díszített.

Előfordul az összes szomszéd országokban: Karinthia, Alsó- és Felső-Ausztria, Morvaország, Szilézia, Galiczia, Bukovina és Románia.

Elterjedési köre Norvégiától Algíríg és Portugáliától az Altájig terjed.

52. *Coenonympha Tiphon* ROTT.

ROTTEMBURG, Naturforscher, VI, p. 15 (1775) — *Typhon* HAWORTH, Lepidopt. Brit. p. 16 (1803) — *Davus* FABRICIUS, Gen. Insect. p. 259 (1777) — HERBST & JABLONSKY, Natursyst. aller Insect. t. 186, f. 3—6. — *Tullia* HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. f. 243—244.

A szárnyak barnás-sárgák, az elülső szárny csúcsán egy sárgás keretű (nősténynél többnyire kettő), a hátsó szárny zúgában pedig 2—3 vak szem van. Alul az elülső szárny barnás-sárga, 2—3 pupillás szemmel és ezek előtt világos harántesík; a hátsó szárny barnás-szürke, 4—6 nagy, sárgakeretű pupillás szemmel és ezek előtt a közepén csipkés fehér sávval vagy foltal. Nagysága kifejlesztve 35—40 mm.

Magyarországon szórványosan fordul elő a hegyvidéken: Mehádia, Rév, Tavarnok, Velika, azonkívül Debreczen homokos talaján.

Északi alakja a var. *Isis* Thunbg., melynek szemei kicsinyek, szintén Mehádiánál fordul elő.

A világosszürke pete tojásalakú. A hernyó világoszöld szemölcsös, hátán sötétzöld, oldalt két sárga vonallal. Hossza 25 mm. Április és májusban különféle füveken található (*Festuca elatior*, *Eriophorum angustifolium*, *Carex*). A báb zöld, hátán sötét vonallal.

Szomszédságunkban Karinthiában, Alsó- és Felső-Ausztriában, Sziléziában, Morva- és Csehországban, Galicziában, Bukovinában és Rumániában fordul elő.

Elterjedési köre Lapphontól az Alpokig és Angolországtól Japánig terjed.

IV. család : LIBYTHEIDAE.

A többi nappali lepkétől ez a család a csápok rendkívüli fejlettségében különbözik. Részben az Erycinidákhoz, részben a Nymphalidákhoz hasonlítanak, alakjuk és mustrázatuk is ezekéhez hasonló.

1. nem: *Libythea* Fabr.

A rövid csáp fokozatosan megvastagodott, a szemek csupaszok, a tapogatók sűrűn szőrösek, a csápok félhosszát megütik, a hímek elülső lábai csenevészek.

A palearktikus tájban egyetlen faj fordul elő, mely hazánkban is található.

1. *Libythea Celtis* LAICH.

LAICHARTING, Fuessly's Archiv d. Insectengeschichte. t. 8, f. 1—3; t. 14 (1782) — ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. t. 87, f. 2, 3; t. 109, f. 2—8. (1783).

A szárnyak sötét kávébarnák, vöröses-barna rajzolattal. Az elülső szárny elülső szegélye hajlított, külső szegélye az ötödik éren kampószerűen kiszélesedett, csúcán és elülső szegélyén egy-egy, a középtéren négy foltal. A hátsó szárny fogazott szegélyű és sávszerű folt díszíti. Alul az elülső szárnyon a felső vöröses-sárga rajzolat látszik, a hátsó szárny vöröses-szürke, feketén behintett. Kifeszítve 35—41 mm. nagyságú.

Hazánkban csak a délvidék egyes pontjain fordul elő, de ott pl. Orsován gyakori. Két ivadéka repül, a második ivadék úgy látszik áttelel.

A hernyó fekete pontokkal tarkított zöld, hátán fehéres vonalal és oldalt fehér vagy vöröses sávval. Hossza 30 mm. Tápnövénye az ostorfa (*Celtis australis*). A báb zöld, a szárnyhüvelyek világos szegélyűek.

Élősdijei közül egy légyfaj, a *Machaira serriventris* RDL., ismeretes.

Hazai termőhelyeiként felsorolhatók: Orsova, Herkulesfürdő, Fuzine, Lic, Kapela, Portoré, Fiume és Dalmácia. Elterjedési köre Dél-Tiroltól Kis-Ázsiáig és Franciaországtól az Uralig terjed. Szomszédságunkban előfordul Dél-Tirolban, Isztriában és Bolgárországban.

Magyarország szú-féléi.

Irtó CSIKI ERNŐ.

XV.

7. *Hylastes* (Hylurgops) *glabratus* ZETTERSTEDT (*decumanus* ERICHs., *tenebrosus* SAHLBG., ? *crenatus* PANZ., ? *Paykulli* DUFT.)

Hosszúkás, szurokbarna vagy barnás-vörös, alig fénylő, a csápok töve és a lábfej vöröses-barna. Az ormány tövén félkoralakú

bemélyedés van, a csúcán kis élecske és ennek kétoldalán bemélyedés. Az előtör háta körülbelül olyan hosszú mint széles, felül mélyen pontozott, többé-kevésbé elenyésző hosszanti középvonallal, előre- és hátrafelé keskenyedő, a közepén a legszélesebb, elül befűződött. A szárnyfedők pontozott barázdái elül gyengébbek, a közterek elül ránczolva szemecskézettek, hátul finoman szemecskézettek és dudorozottak, finom pikkelyekkel fedettek. Hossza 4—5 mm.

Előfordul az egész holarktikus tájban. Magyarországon a Kárpátok egész területén nem ritka és előfordul Dalmáciában is. A következő hazai termőhelyekről származó példányokat vizsgálhattam: Tátraszéplak, Máramaros: Hoverla, Menczul és Vizérvölgy, Radnaborberek, Brassó, Bucsecs, Szebenhegység: Presba és Sánta, Kudsiri-havasok: Magura.

Tápnövénye a lúczfenyő (*Picea excelsa*) és ritkábban a havasi fenyő (*Pinus cembra*) is. Valószínűleg két nemzedéke van évenként. Rajzása májusra esik. Rágványa egy 5—8 cm. hosszú anyamenetből áll, melyből jobbra-balra vízszintes irányban lépnek ki a lárvamenetek.

8. *Hylastes* (Hylurgops) *palliatus* GYLLENHAL (*marginatus* DUFT., *Helferi* VILLA, ? *abietiperda* BECHST., ? *piceus* MARSH.)

Hosszúkás teste fénylő feketés-barna, az előtör háta, a szárnyfedők közepe, a csápok, a lábszárak és lábfejzék barnás-vörösek. Az ormány közepén élecske vonul végig, a csúcson kétoldalt bemélyedt. Az előtör háta szélesebb mint hosszú, hátrafelé alig, előre-felé erősebben keskenyedő és befűződött, felülete sűrűn ránczolva pontozott, hosszanti középvonala síma és elül megrövidült. A szárnyfedők pontozott-barázdái finomak, a közterek dudorkásan ránczoltak és sorokban szőrösek. Hossza 2·5—3·5 mm.

Előfordul egész Európában; Magyarországon a Kárpátok területén [Tátrafüred, Bártfa, Máramarosziget, Nagybocskó, Hoverla, Menczul, Nagyszeben, Presba, Kudsiri-havasok (Magura), Brassó (Czenk), Bucsecs, Borşzék], Horvátországban (Skare, Jasenak) és Bosznia-Hercegovinában (Igman-planina, Cevljanovic, Vucjaluka) nem ritka.

Tápnövénye főleg a lúczfenyő (*Picea excelsa*), de azért a többi fenyőt (*Pinus silvestris*, *P. cembra*, *P. austriaca*, *P. leucodermis*; *P. strobus*, *P. pinea*, *P. maritima*, *Abies pectinata*, *Larix europaea*) sem veti meg. A frissen levágott, de szabadon heverő törzseket választja tanyájául, ezek közül is első sorban azokat, amelyeket más szuvak vagy valami gombabetegség már megtámadott. Évenként csak egy nemzedéke van és nem kettő amint azt régebben többen állították. Rajzása a tavasz elejére, márcziusra esik. Rágványa, mivel már más

fajoktól ellepett fákat támad meg, azok rágványával összekúsálódik, tehát nem mutat tiszta képet. Az anyamenet függőleges irányban halad, kissé meggömbült, 2 mm. széles és 4--5 cm. hosszú, a nyílás mellett csizmaalakú kiszélesedést mutat, melyben a petelerakás idejében a hím tartózkodik. A lárvamenetek vízszintesen indulnak ki az anyamenetből, majd később elgömbülnek és egymást sokszor keresztezik. A petelerakás áprilisban kezdődik és júliusban már kifejlődött bogarakat találunk bábok és ki nem fejlődött lárvák mellett. Azon példányok, melyek ősszel nem érik el teljes kifejlődésüket, a jövő májusban érik azt el.

Különfélék.

Lemonia balcanica H.-Sch.-ről. AIGNER LAJOS a Rovartani Lapok 1907. évi XIV. kötetének 158. lapján említi először hazánkból ezen feltevére érdekes balkánfélszigeti lepkét Orsováról, ahol RAICHL SÁNDOR gyűjtötte. 1908 szeptemberében DR. HORVÁTH GÉZA nemzeti múzeumi osztály-igazgató kíséretében megfordulván Orsován, RAICHL és HABETIN ottani gyűjteményében szintén láthattuk a lepkét, de gyűjtenünk nem sikerült. Néhány nap múlva Herkulesfürdőre kerülvén ezt is pótolhattuk, amennyiben a nagy vendéglő teraszán ASZNER világitási szerelő segítségével sikerült két példányt zsákmányul ejteni. A lepkét FRIVALDSZKY IMRE nevezte el, de HERRICH-SCHÄFFER írta le elsőnek a Balkánról (1844) és két évvel később (1846) *Gastropacha Bremeri* név alatt KOLENATI Örményországból. Hernyója a mezei katángon (*Cichorium Intybus*) él. Ezek után a *Lemonia* vagy a mint régebben nevezték a *Lasiocampa balcanica* H.-SCH. magyarországi előfordulása megerősítést nyert, lepkefaunánk balkán elemeinek száma pedig egygyel gyarapodott. UJHELYI JÓZSEF.

A messzinai földrengés által elpusztított gyűjtemények. A december 28-iki földrengés értesülésünk szerint két ottani gyűjtőt is hajléktalanná, földönfutóvá tett, mindenükkel, a gyűjteményüket és könyvtárukat is elpusztította. A szerencsétlenek FRANCESCO VITALE mérnök és DIEGO MARANGOLO. Előbbi menhelyet talált ENRICO RAGUSA ismert palermoi rovarász házánál, a Revista Coleopterologica Italiana szerkesztője (ANTONIO PORTA egyet. tanár) pedig gyűjtést indított részére, kérvén a rovarászokat, különösen pedig a bogárgyűjtőket, hogy adományaikkal segítsenek a mindenét elvesztette szaktársukon. Ugy pénzbeli adományokat, valamint könyveket, különlenyomatokat, szicíliai bogarakat vagy európai ormányos bogarakat köszönettel fogad el és ezek legezélszerűbben címére (Geom. FRAN-

CESCO VITALE, Hôtel des Palmes, *Palermo*) küldendők. A „Rovartani Lapok“ szerkesztősége szívesen közvetíti az adományokat és a maga részéről mozgalmat indított, hogy magyarországi ormányos bogaraktól szép gyűjteményt hozzon össze és küldhessen el. A budapesti gyűjtőktől máris szép anyag került össze, többen pedig kilátásba helyezték ezen gyűjtemény gyarapítását. CSIKI.

Notaris Merkli Stierl. Ezt az ormányos bogarat STIERLIN délmagyarországi példányok alapján írta le, melyek MERKL EDE gyűjtéséből származtak. Legújabbán FORMANEK (*Wiener Entom. Zeitung.*, XXVIII, 1909, p. 31) megvizsgálta ezen faj típusait és megállapította azokról, hogy ez a *Notaris acridulus* LINN. nevű fajjal azonos. Ennél fogva a *N. Merkli* faunáukból is törleendő, illetőleg a *N. acridulus* szinonimái közé felveendő. CSIKI.

Irodalom.

Dr. K. Sule: Zur Kenntniss der weidenbewohnenden *Psylla*-Arten. (*Wiener Entom. Zeitung.* XXVIII, 1909, p. 11—24.)

A fűzfán élő *Psylla*-fajok ismertető bélyegeinek szabatosabb megállapítása és a szinonimáiknak tisztázása kapcsán a szerző *Psylla Klapaleki* néven egy új fajt is leír, melyet KLAPALEK FERENCZ prágai tanár 1904-ben Nagyszében vidékén (Magas Csúrgó) fedezett fel és mely ezenkívül még Ausztriában és Svájcban is honos.

*

Dr. C. Kertész: *Catalogus Dipteriorum hucusque descriptorum.* Vol. III. Budapestini 1908; Vol. IV. Budapestini 1909. Ed. Museum Nationale Hungaricum. In commissione apud G. Engelmann, Lipsiae.

A földkerekségről ismert legyek katalogusából rövid egymásutánban ismét két kötet hagyta el a sajtót. A 367 oldalas III. kötet a *Stratiomyidae*, *Erimnidae*, *Coenomyiidae*, *Tabanidae*, *Pantophthalmidae* és *Rhagionidae* családokat tartalmazza, melyekből 167 nemet és 2874 fajt és a reájuk vonatkozó irodalmi idézeteket találjuk felsorolva. A IV. kötet 352 oldalas és az *Oncodidae*, *Nemestrinidae*, *Mydidae*, *Apioceridae* és *Asilidae* családokat tartalmazza 238 nemmel és 3249 fajjal. A köteteket a nemek és fajok tárgymutatója zárja be. Még felemlítvén, hogy a III. kötet az 1905., a IV. kötet pedig az 1906. évvel záródik, a nagy szorgalommal és kitartással összeállított munkát az érdeklődők szíves figyelmébe ajánljuk. CSIKI.

Clemens Dziurzynski: Die palaearktischen Arten der Gattung *Zygaena* F. (Berliner Entom. Zeitschr. 1908, p. 1–60, mit 1 Textdruck- und 2 Buntdruck-Tafeln.)

A *Zygaena* vagy amint az újabb munkákban nevezik, az *Anthrocera*-nem, a lepkék felette érdekes és mustrázatban nagyon változó nemét szerző tanulmány tárgyává tette és annak eredményeiről fenti munkájában számol be. A morfológiai viszonyok leírását jó rajzok helyettesítik, azokból megismerkedhetünk a test részeivel, a szárnyerezet viszonyaival, a mustrázat főalakjaival, a csápok és a hátsó szárnyak alakjával. Az általános részben szerző rámutat azokra a nehézségekre, melyekkel ezen nem rendszertani ismertetésénél találkozunk. A fajok legbiztosabb elkülönítő bélyegeit a csápok alakja és a szárnyak mustrázatának elhelyezése és alakja képezi. Nagyon változó a mustrázat színe, nemcsak egy szín különféle árnyalatáról lévén szó, hanem sokszor a rendes színt egészen más szín váltja fel. Fontos az egyszínű potrohhal bíró fajoknál egy színes gyűrű fellépése és a szárnyak foltjainak eltünése vagy azok megszaporodása. Az elülső szárny foltjainak elhelyezése alapján szerző három főtípust különböztet meg, melyek szerint azután a fajokat is három csoportba sorozza, e csoportokat pedig *Purpuraliformes*, *Transalpiniformes* és *Carnioliciformes* névvel jelöli. A tüzetesrészt szinonímikái és egyéb jegyzetek vezetik be, majd az új alakok leírása és az eddig ismert fajok és alakjaik ismertetése következik. A munkában a szerző összesen 72 fajt és ezeknek sok alakját sorolja fel. Hazánkat mint termőhelyet csak néhány alaknál találjuk felemlítve, mert a legtöbb változat elterjedési köre nagy és így az egyes országok külön felsorolása feleslegessé vált. A faunánkból említettek a következők: *Z. angelicae* OCHSH. f. typ. (Magyarország), *Z. cynarae* ESP. (Magyarország), f. *rubriana* BURG. (Gödöllő), f. *confluens* BURG. (Gödöllő), f. *genistae* H.-S. (Magyarország, Dalmácia), *Z. filipendulae* L. f. *Ochsenheimeri* Z. (Dalmácia), *Z. ephialtes* L. f. typ. (Magyarország), *Z. meliloti* ESP. f. *decora* LD. (Dalmácia), *Z. laeta* HBW. (Magyarország), *Z. carniolica* Sc. f. typ. (Magyarország) és f. *Vángeli* SCHULTZ¹ (Verőce). Nem találjuk a munkában a *Z. carniolica* f. *Vellayi* AIGN. és f. *Horváthi* AIGN. nevű fajváltozatokat, melyek leírása és képe folyóiratunkban jelent meg (Rovart. Lapok. VI, 1899, p. 103, fig.).

CSIKI.

¹ Recte *Z. carniolica* ab. *Vángeli* AIGN. (Rovartani Lapok. XII, 1905, p. 152; XIII, 1906, p. 74).

„ROVARTANI LAPOK“

XVI. Band.

Februar 1909.

2. Heft.

S. 17. *J. Lósy*: Darwins Abstammungslehre und die Entomologie. — Als DARWIN sich die Stammesentwicklung der Tiere vergegenwärtigte, stiess er in der Frage der Abstammung der Insekten auf das grösste Hinderniss. Den Weg der Entwicklung der Wirbeltiere, im Gegensatz zu jenem der einerseits zwischen Insekten und Urwirbeltieren, andererseits zwischen jenen und Würmern klappte, war als leichter zu bezeichnen. Es gereicht DARWIN'S Exaktheit zur Ehre, dass er diesen schwachen Punkt seiner Theorie nicht verhüllte, sondern diese widersprechende Tatsache eingestand. Die Abstammungslehre erklärt z. B. das Vorhandensein verschiedengestalteter Arbeiter oder unfruchtbarer Weibchen bei einer und derselben Ameisenart nicht. Den Polymorphismus der Insekten kann man weder als Varietäten, noch durch den Artbegriff erklären. Hier spielt die Parthenogenese, die DARWIN gar nicht beachtete, eine grosse Rolle. Zur Erklärung der Phylogenie der Insekten brauchten spätere Forscher ein Urinsekt, welches Sie in der *Campodea*-Larventype fanden, aber bei den fusslosen Larven und Maden vieler Insekten wieder entberren mussten. Die Entwicklung der Insekten spricht gegen HAECKEL'S biogenetisches Grundgesetz, nach welchem jedes Thier in seiner Entwicklung die wichtigsten Organisationsstufen, welche seine Vorfahren durchlaufen haben, durchmacht. Die Insekten erreichten ihre höchste Stammesentwicklung im Devon und leben nun, nach grossen Verlusten und durch neuere Anpassungen verbessert, als ein verminderter Stamm. Die Phylogenie der Insekten zeigt sich uns für abgeschlossen, ihre Stammesentwicklung für vollendet und so haben die zurückgebliebenen, nachdem Millionen von Arten zu Grunde gegangen sind, zwischen neuen Anpassungen die Spuren des zurückgelegten Weges gänzlich verwischt. Es steht fest, dass wir das Entstehen einer neuen Insektenart durch die Erfahrung nicht bestätigen können. Die Variationsfähigkeit spricht gegen die Unveränderlichkeit der Arten, deren Verschmelzung, Unfruchtbarkeit und die tatsächliche Wirklichkeit deren Aussterbens. Vielmehr Umstände verhindern dass eine auffallende Varietät sich zu einer leitenden Rolle emporschwingt, als das unbarmherzige Ausmerzen derselben, das heisst die negative Selection Die Varietät erscheint aber immer wieder. In isolirten Gebieten bilden sich Lokalrassen des

Maikäfers, in den Händen von STANDFUSS, FISCHER, verändert sich die Farbe des Schmetterlings. Dieses Symptom gibt dem Naturforscher immer Gedanken. Und wenn die neuen Hypothesen auch für oder gegen DARWIN sprechen, so lenkt er doch im Hintergrund die Ideen, da er die schönsten und heimlichsten Fragen des Lebeproblems in Anzahl entdeckte.

S. 20. **E. Csiki**: Neuer Carabus aus Norwegen. — Verfasser beschreibt eine neue Varietät des *C. violaceus* aus Norwegen unter dem Namen var. *Ottonis*. Lateinische Diagnose siehe im ungarischen Text.

S. 20. **J. Bolkay**: Über die Rüsselkäfergattung *Balanobius*. — Verfasser gibt eine Bestimmungstabelle der drei in Ungarn vorkommenden Arten und bildet diese auch ab.

S. 22. **L. Aigner**: Die Tagfalter Ungarns. XXIX. — Es werden *Coenonympha Leander*, *Arcania*, *Pamphilus* u. *Tiphon* und die Familie *Libytheidae* mit der einzigen Gattung und Art *Libythea Celtis* behandelt.

S. 26. **E. Csiki**: Die Borkenkäfer Ungarns. XV. — Als Fortsetzung wird *Hylastes* (*Hylurgops*) *glabratus* und *palliatu*s behandelt.

Kleinere Mitteilungen.

S. 28. **J. Ujhelyi**: Über *Lemonia balcanica* H.-Sch. Diesen zuerst durch AIGNER von Orsova aus Ungarn aufgeführten Schmetterling, sammelte Verfasser im September 1908 auch in Herkulesfürdő.

S. 28. **E. Csiki**: Durch das Erdbeben in Messina vernichtete Sammlungen. — Es wird berichtet dass FRANCESCO VITALE und DIEGO MARANGOLO mit Allem, auch ihre Sammlungen verloren. Einem Aufruf Prof. PORTA's zufolge sind die ungarischen Coleopterologen bemüht für VITALE eine Sammlung ungarischer Curculioniden zusammenzubringen.

S. 29. **E. Csiki**: Über *Notaris* Merkli Stierl. — Es wird berichtet, dass dieser Käfer nach FORMANEK mit *N. acridulus* LINN. zusammenfällt.

Literatur.

S. 29—30. Es werden Arbeiten von DR. K. SULC, DR. C. KERTÉSZ und CLEMENS DZIURZYNSKI besprochen.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XVI. KÖTET.

1909 MÁRCZIUS.

3. FÜZET.

Pásztor István.

(1874—1909.)

Irta JABLONOWSKI JÓZSEF.

Ha kishitű vagy babonás volnék, kétségbe kellene esnem, ha meggondolom, hogy a balsors mennyire gyorsan s egymásután sújtja a vezetésemre bízott intézetet, a m. kir. állami Rovartani Állomást! Még nem zöldült ki az a sírdomb, amely a lőcsei temetőben ZSEDÉNYI GEYZA asszistens hiült tetemét takarja s már is utolsó pihenőre kísértük egy másik tisztviselőtársamat, PÁSZTOR ISTVÁN adjunktust a budapesti farkasréti temetőben, ott, ahol nem messze e frissen ásott sírtól egy más sírhalom VELLAY IMRE asszistens földi maradványait takarja. A kegyetlen végzet eme csapása annál sújtóbb, mert a halál áldozatait könyörtelenül mind fiatal, javakorbeli emberek közül szedi.

Hiszen legutóbbi áldozatát is élete legszebb korában ragadta ki közülünk.

PÁSZTOR ISTVÁN 1874. évi december 6-án született Bacska községben, Zemplén vármegyében. Édes atyja, aki földbirtokos volt és akit az ég bizony számos tagú családdal áldott meg, gondosan nevelte ezt a fiát is, csakúgy mint a többi testvéreit. Gimnáziumi tanulmányait Lőcsén a kir. kath. főgimnáziumban végezte s ugyanott tette le 1895-ben az érettségi vizsgálatot. Onnan Budapestre kerülván, a tudományegyetemen a természettudományi szakot hallgatta nyolcz féléven át. Szakvizsgáját 1897-ben, pedagógiai vizsgáját pedig 1899 május

havában tette le. Mielőtt azonban e vizsgáját letette volna, 1897 október havától asszistens volt a Tudományegyetem növénytani tanszékénél. Innen nevezte ki DARÁNYI földművelésügyi miniszter 1898 június 8-án a Rovartani Állomáshoz asszistenssé. Már itt működött, amikor mint egészséges testű, nagy erejű és jól tornázó fiatal ember megszerezte 1900-ban a tornatanári oklevelet is. Ugyanezen év augusztus 2-án kinevezte őt a vallás- és közoktatásügyi miniszter a beregszászi főgimnáziumhoz tanárrá. De PÁSZTOR, aki e minőségben Czeplédre óhajtott volna jutni, e kinevezést megköszönte és továbbra is a Rovartani Állomáson maradt. DARÁNYI, aki PÁSZTOR-t már 1899-ben, azonnal a tanári oklevél megszerzése után adjunktussá és egyúttal helyettesemmé nevezte ki, még a beregszászi kinevezés előtt, 1900 június 15-én ismét előléptette s ugyanezt megtette vele még négyszer (1900-ban még egyszer s azután 1903-ban, 1904-ben és 1907-ben), s ha be nem következik megrendítő halála, most e napokban belekerült volna a VIII. fizetési osztályba.

Ha megjegyzem még, hogy 1896—97-ben lerótta a katonai kötelességét, hogy 1897-ben cs. és kir. hadapród, 1899. évi december havában cs. és kir. hadnagy, 1905 óta pedig m. kir. honvédhadnagy volt: akkor felsoroltam rövid élete főbb eseményeit.

PÁSZTOR a rovartannal már középiskolai tanulmányai idején kezdett behatóbban foglalkozni. A kötelező iskolai bogárgyűjtés anynyira megkedveltette vele a természetrajzot, hogy már akkor, tehát gimnáziumi tanuló korában, kezdett nagyobb arányokban lepkét gyűjteni. E gyűjtést folytatta egyetemi tanulmányai idején is. Mint-hogy magyar nyelvű lepidopterológiánk akkori időben nem volt, maga állított a maga használatára HEINEMANN szerint egyet össze, amelynek kéziratát többször láttam, s amelyet könyvei között halála után is megtaláltunk.

A Rovartani Állomáson a lepkegyűjtést abbahagyta, mert itt a gyakorlati mezőgazdasági rovartan más terhet rótt reá. Amilyen lelkiismeretes volt, feladatának a legnagyobb gondossággal felelt meg, mert valóban szorgalmas és lelkiismeretes, pontos és rendszerető tisztviselő volt. Előzékeny, udvarias volt mindenkivel szemben és senki sem sejtette, hogy ez a csendes ember mennyit szenved akkor, ha valakivel tárgyalnia, vagy csak szóba állania is kellett.

Irodalmi működésre nem volt hajlama és csak hosszas kéréssemre és gyakori biztatásomra határozta el magát, hogy a gyümölcsfákat bántó *Anthonomus*-okkal (*cinctus* REDT. és *pomorum* L.) foglalkozva, írásba foglalja idevonatkozó tanulmányait. E dolgozat 1901-ben jelent meg.¹ A gyakorlati rovartanra igen fontos ez a gondosan és

¹ Az almavirág-ormányos és a körterügyfűró bogár életmódja és írtása. (Kísérletügyi Közlemények. IV. kötet, 1901, 3. füzet. 6 ábrával). — A körterügyfűró bogár. (Rovartani Lapok. IX, 1902, 67.—75. l. 3 ábrával).

alaposan megírt monográfia, amelylyel gyökeresen tisztázta az *Anthonomus*-kérdést, amely pl. a német és a többi irodalomban ma is teljesen össze-vissza kúsált. Utána, ismét csak többszörös unszólásomra fogott hozzá a csajkó (*Lethrus*) tanulmányozásához. Noha e kérdéssel is csak olyan lelkiismeretesen és alaposan foglalkozott, mint az *Anthonomus*-okkal, de lassan haladt előre és munkája, egy kis töredék és néhány apróbb megfigyelés feljegyzése, befejezetlenül maradt.

E befejezetlenség oka PÁSZTOR lelkivilágában folyó nagy tusában keresendő.

Ő nagy kedvvel fogott hozzá 1898-ban a Rovartani Állomáson megkezdett munkájához, de csakhamar látnom kellett, hogy ez a munkakör nem felel meg az ő szellemi hajlamának, mert igen érzékeny lelkű ember lévén, nem közpályára való volt, ahol mint közszolga, nem a maga vágyainak, hanem annak kénytelen élni, amit a hivatás, a vele egybefüggő mindennapi élet reá ró. Ha a sors kedvezett volna neki, hogy csendes természetének megfelelően, visszavonulva az emberektől, a maga szíve vágyának, a saját eszmekörének háborítatlanul élhetett volna, PÁSZTOR talán a legboldogabb ember lehetett volna s rövid életében bizonyára többet alkotott volna, mint azt, amire a hivatás kényszerítette. De nem így történt . . . Az élet árja egyre jobban sodorta az emberek közé, ahova ő nem vágyódott. Ahol tehetette, került a világot s — egy-egy barátját kivéve — került régi ismerőseit is. Állandó kérése az volt, hogy ne küldjem ki hivatalosan sehová. Amennyire tehettem, teljesítettem is e kérését. De távollétemben, vagy ha többi tisztviselőtársa másfelé volt elfoglalva, olykor mégis csak kellett neki is mennie. Hogy ilyen kényszerhelyzet elől meneküljön: 1906-ban orvosi bizonyítvánnyal mentette fel magát a hivatalos külső munkától.

Érzékeny és emberkerülő természete idővel gyanakodóvá tette. Csendes, vagy szinte félenk természeténél fogva nem tűzött ugyan össze senkivel, de hirtelen, ok nélkül szakított egyik-másik barátjával, hogy azután hónapok, esetleg hosszabb idő mulva, mintha közben semmi sem történt volna, ismét közeledjék régi ismerőseihez. A gyanakvó természete nem ismert senkivel, még magával szemben sem határt: mindenkiről azt hitte, hogy rosszakarója. Hogy e zaklató gyanúja miben rejlett, azt sohasem tudtam kivenni belőle. E gyanújával még csekélységemet is illette, habár tizenegy évi együttlétünk alatt tőlem nemcsak rossz szót, de még olyan megjegyzést sem hallott, amelyben valami czélzatos rendreutasítás lappanghatott volna. Mikor mások, az intézet körén kívül állók, zúgolódtak a szokatlan zárkózó természete ellen, nekem kellett őt védenem és kérlelnem az illetőket, hogy nem lehetünk mindnyájan egyformák. Hol van ember, akinek valami hibája ne volna ?

Ilyen lelkületben váltott 1908 tavaszán jegyet. Nem tudom, de sejtem, hogy a jegyváltás által teremtett új helyzetbe szegény PÁSZTOR egyáltalában nem tudta magát beleélni. Nem tudott bele-törődni abba, hogy élete ezentúl nem egyedül az övé, hanem a jegyeséé is és hogy a magányosságra hajló, szinte komor gondolkodás-módjával fel kell hagynia, mert most van egy lény, akiben feltétlenül bíznia s akihez szívvel-lélekkal ragaszkodnia kell. S ő ragaszkodott is, de valamint szertelen volt az emberkerülésben, azonképen szerte-len volt most is, midőn a szomorú és fájó múlt után mind a maga, mind arája boldogságát már eleve is minden bajtól, sötét felhőtől óvni akarta. S ez volt a tragikus végzete! Nem őbenne volt a hiba, hanem a felette már uralkodó balvégzete okozta, hogy az eljegyzés felbomlott. Eleinte némán tűrte a helyzetet. Beteges képzelődése azonban csakhamar megszülte benne az önvádat, hogy ami történt, mégsem jól történt. Gondolkodásmódját folyton agyrémekek háborgatták.

Midőn érezte, hogy lelki egyensúlya felbillenőfélben van, szinte sírva panaszolta el nekem lelki baját. Igyekeztem megnyugtatni, hogy még semmit sem veszített, hiszen nem ő az első, akivel ilyen eset megtörtént. A megnyugvás azonban csak látszólagos volt. Az utóbbi 3—4 hét alatt alig múlt el nap, hogy be nem jött volna hozzám és az ügyéről nem panaszkodott volna. Folyton gyanakodott, hogy ellenségei nem árulták-e be? Hiába igyekeztem megnyugtatni, hogy senki sem árulkodik, hiszen nincs is ok arra és nincs is ellensége. Mindig aggódott, hogy nem indítják-e meg ellene eljegyzése fölbontása miatt a fegyelmi eljárást? Nem helyezik-e el vidékre? A szó és a tettek bizonyítéka nem hatott, PÁSZTOR-ra nézve megnyugtató erejük már nem volt.

A zaklató agyrémekek annyira erőt vettek a szegény ember lelkén, hogy amikor üldözésük elől e földön már nem talált menedéket sehol, menekült oda, ahonnan visszatérés többé nincs! . . . 1909. évi február hó 18-án halva találtuk a szegényt.

Február 21-én eltemettük. DARÁNYI miniszter úr, akinek valóban humánus és jóindulatú gondolkodásmódját a tisztviselőivel szemben mindenki ismeri, szakított a törvény ama ridegségével, amely az elhunyt nőten tisztviselőnek eltemetéséről nem gondoskodik és elrendelte, hogy az elhunytat a kincstár költségén tisztességesen temessük el. Szegény PÁSZTOR-t szomorú utolsó útján elkísérték gyászoló testvérei, atyafiai, elkísérte a Rovartani Állomás egész tisztviselői kara s elkísérték jó barátai is, akiket a temetés idejéről még idejében sikerült értesítenünk.

Zord volt az idő. Sívított a csontokig ható, fagyasztó szél . . . Mi némán követtük a koporsót, hogy elhelyezzük szegény PÁSZTOR-t ama pihenő helyére, ahol felzaklatott lelkének földi maradéka végre nyugalomra talál.

Legyen neki a föld pora könnyű!

Adatok Huszt és környékének faunájához.

(Közlemény a pedagogium biológiai laboratóriumából.)

Irta: SCHIN BERTALAN.

A természeti érdekességekben gazdag Máramaros vármegye rovarfaunájából, különösen a hártýásszárnyú rovarokat és a legyeket illetőleg mindezideig kevés adattal találkozunk az irodalomban.

DR. VÁNGEL JENŐ egyetemi m. tanár, igazgatóm ösztönzésére az 1907. évi szünidőben, június 10-től augusztus 25-ig foglalkoztam jelzett két rovarrend gyűjtésével, mely alkalommal 133 faj Hymenoptérát és 203 faj Dipterát sikerült összegyűjtenem. Ezeket a Természettudományi Társulat által kiadott „A Magyar Birodalom Állatvilága“ című munkában követett rendszer szerint, hazánk faunájának behatóbb ismerete czéljából sorolom fel.

A fajok meghatározását útmutatás és segítség mellett, a pedagogium rovargyűjteménye alapján végeztem, míg a kétes fajokat MOCSÁRY SÁNDOR nemzeti múzeumi igazgatóőr és THALHAMMER JÁNOS tanár, kiváló szakférfiaink voltak szívesek meghatározni. Fogadják ezért ez úton is köszönetünket.

A gyűjtött fajok a következők:

Hymenoptera.

Tenthredinidae. *Abia sericea* L. — *Hylotoma ustulata* L. — *Pteroncus myosotidjís* FABR. — *Phymatocera fuliginosa* SCHRNK. — *Tomostethus ephippium* PANZ. — *Athalia rosae* L. — *Strongylogaster multifasciatus* FOURCR. — *Poecilosoma luteola* KLG. — *Rhogogastera picta* KLG., *viridis* L. — *Macrophya punctumalbum* L., *neglecta* KLG. — *Allantus temulus* SCOP., *marginellus* FABR., *viennensis* PANZ., *fasciatus* SCOP., *Koechleri* KLUG. — *Tenthredo flava* SCOP. — *Megalodontes plagioccephalus* FABR.

Siricidae. *Xiphydria dromedaria* FABR.

Ichneumonidae. *Ichneumon gracilentus* WESM., *culpator* SCHRNK., *multiannulatus* GRAY. — *Crypturus argiolus* GRAY. — *Colpotrichia elegantula* SCHRNK. — *Perithous mediator* FABR.

Chrysididae. *Ellampus auratus* L. — *Holopyga ardens* CQUB. — *Hedychrum nobile* SCOP. — *Chrysis austriaca* FABR., *Saussurei* CHEVR., *succincta* L. var. *bicolor* LEP., *cyanea* L., *nitidula* FABR., *fulgida* L., *rutilans* OLIV., *inaequalis* DHLB., *ignita* L.

Heterogynidae. *Methoca ichneumonoides* LATR. — *Tiphia minuta* VANDERL., *morio* FABR., *ruficornis* SCHRNK., *semipolita* TOURN. — *Sapyga repanda* SPIN.

Pompilidae. *Ceropales maculatus* F. — *Salius pusillus* SCHDTE. — *Pompilus cinctellus* VANDERL. — *Calicurgus fasciatus* SPIN. — *Pseudagenia carbonaria* SCOP.

Sphecidae. *Tachytes europaeus* KOHL. — *Tachysphex nitidus* SPIN. — *Palarus guttatus* FABR. — *Ammophila sabulosa* L. — *Cerceris rybiensis* L., *hortivaga* KOHL., *arenaria* L., *rubida* FABR., *quinfasciata* ROSSI, *labiata* FABR. — *Oxybelus melancholicus* CHEVR. — *Nysson trimaculatus* ROSSI, *maculatus* FABR. — *Alyson fuscatus* PANZ. — *Crabro vagabundus* PANZ., *vagus* L., *chrysostomus* LEP., *planifrons* THOMS., *clypeatus* L., *alatus* PANZ.

Vespidae. *Eumenes pomiformis* FABR., *mediterranea* KRIECHB. — *Odynerus crassicornis* PANZ., *debilitatus* SAUSS., *gracilis* BRULLÉ, *parietum* L., var. *renimacula* LEP., var. *trifasciatus* FABR. — *Vespa sylvestris* SCOP.

Apidae. *Apis mellifica* L. — *Bombus hortorum* L., *subterraneus* L., *Derhamellus* K., *arenicola* THMS., *agrorum* FABR., *variabilis* SCHMD. var. *tristis* SEIDL., *pomorum* PANZ., *lapidarius* L., *soroënsis* FABR., *confusus* SCHRNK., var. *festivus* HOFF., *terrestris* L. var. *lucorum* L. — *Podalirius vulpinus* PANZ., *furcatus* PANZ. — *Eucera salicariae* LEP., *longicornis* L. — *Macropis labiata* PANZ. — *Anthrena Moravitzii* THOMS., *austriaca* PANZ., *Schenckii* MOR., *fuscipes* K. — *Halictus calceatus* SCOP., *costulatus* KRIECHB., *interruptus* PANZ., *leucozonius* SCHRNK., *laevigatus* K., *quadrinotatus* K., *rubicundus* CHRIST., *tetrazonius* K., *tumulorum* L., *zonulus* SM. — *Eriades truncorum* L., *nigricornis* NYL. — *Osmia coerulescens* L., *melanogaster* SPIN., *fulviventris* PANZ., *leucomelaena* K., *Spinolae* SCHRNK. — *Megachile maritima* K., *Willughbiella* K., *ericetorum* LEP., *melanopyga* COSTA, *centuncularis* L., *pacifica* PANZ. — *Anthidium punctatum* LATR. — *Psithyrus vestalis* FOURCR. — *Crocisa scutellaris* FABR. — *Epeolus tristis* SM. — *Nomada fucata* PANZ., *jacobaeae* PANZ., *rhenana* MOR. — *Coelioxys rufocaudata* SM.

Diptera:

Mycetophilidae. *Sciara Thomae* L., *analis* EGG.

Chironomidae. *Ceratopogon flavipes* MEIG. — *Chironomus plumosus* L. — *Camptocladius byssinus* SCHRNK.

Culicidae. *Culex pipiens* L.

Tipulidae. *Pachyrhina pratensis* L., *histrio* FABR. — *Tipula oleracea* L., *ochracea* MG.

Stratiomyidae. *Pachygaster ater* FABR. — *Oxycera leonina* PANZ. — *Odontomyia viridula* FABR. — *Chrysomia formosa* SCOP.

Tabanidae. *Haematopota pluvialis* L. — *Tabanus rusticus* FABR., *fulvus* MG., *bovinus* LW., *bromius* L. — *Chrysops caecutiens* L., *relictus* MG.

Leptidae. *Leptis tringaria* L. — *Chrysopila aurea* MG., *nigrita* FABR., *helvola* MG., *Atherix Ibis* FABR.

Asilidae. *Dioctria atricapilla* MG., *rufipes* DEG., *flavipes* MG. — *Stenopogon sabaudus* FABR. — *Cyrtopogon ruficornis* FABR. — *Laphria ephippium* FABR., *gibbosa* L., *fuliginosa* Pz., *marginata* L. — *Asilus spiniger* ZELL., *rufibarbis* MCQ., *rusticus* L., *flavicornis* RUTHE, *flavipes* MG., *cingulatus* FABR., *trifarius* LW., *crabroniformis* L.

Bombyliidae. *Anthrax morio* LINN. — *Argyromoeba leucogaster* MG. — *Bombylius ater* SCOP., *fulvescens* MG.

Empidae. *Cyrtoma spuria* FALL. — *Empis livida* L. — *Hilara bivittata* STROBL. — *Rhamphomyia umbripennis* MG.

Dolichopodidae. *Dolichopus plumipes* SCOP., *nitidus* FALL., *ungulatus* FABR. — *Gymnopterus celer* MG. — *Chrysotus laesus* WIED. — *Argyra argentina* MG. — *Teuchophorus spinigerellus* ZETT.

Lonchopteridae. *Lonchoptera tristis* MG.

Syrphidae. *Xanthogramma ornatum* MG. — *Melithreptus scriptus* L., v. *strigatus* STAEG., *menthastri* L. — *Catabomba pyrastris* L. — *Syrphus lunulatus* MG., *balteatus* DEG., *ribesii* L., v. *vitripennis* MG. — *Melanostoma mellinum* L. — *Chilosia scutellata* FALL., *impressa* LW., *viduata* FABR., *vernalis* FALL. — *Rhingia rostrata* L. — *Volucella bombylans* MG. v. *plumata* DEG., *pellucens* L. — *Eristalis sepulchralis* L., *aeneus* SCOP., *tenax* L., *arbutorum* L., *nemorum* L., *pertinax* SCOP. — *Myiathropa florea* L. — *Helophilus trivittatus* FABR., *pendulus* L. — *Merodon cinereus* FABR. — *Spilomyia vespiformis* L. — *Temnostoma speciosa* ROSSI. — *Xylota ignava* PANZ. — *Syritta pipiens* L. — *Eumerus ovatus* LW. — *Orthoneura nobilis* MCQ. — *Pipizella virens* FABR., *annulata* MCQU. — *Paragus tibialis* FALL. — *Chrysotoxum bicinctum* L. — *Ceria conopsoides* L.

Conopidae. *Sicus ferrugineus* L. — *Conops coronatus* RNDI., *scutellatus* MG., *quadrifasciatus* DEG. — *Zodion cinereum* FABR. — *Oncomyia atra* FAER.

Oestridae. *Gastrophilus equi* FABR.

Muscidae. *Meigenia bisignata* MG. — *Exorista leucophaea* MG. — *Parexorista gnava* BB. — *Chaetolyga quadripustulata* SCHIN. — *Cnephala bisetosa* BB. — *Macquartia chalconota* WIED. — *Thelaira leucozona* MG. — *Demoticus plebejus* FALL. — *Aphria longirostris* MG. — *Olivieria lateralis* FABR. — *Ocyptera brassicaria* FALL. — *Ocypterula pusilla* MG. — *Fabricia ferox*

Mg. — *Pelleteria tessellata* Mg. — *Plagia curvinervis* SCHIN. — *Siphona geniculata* Mg. — *Gymnosoma rotundatum* L. — *Psallida simplex* FALL., *analis* Mg. — *Phasia analis* FABR., *crassipennis* Mg. — *Ananta lateralis* Mg. — *Melanophora roralis* L. — *Clīsta ignota* BB. — *Onesia sepulchralis* Mg., *floralis* R. D. — *Sarcophaga coerulescens* RDL. v. *carnaria* RDL., *atropos* Mg. v. *noverca* RDL., *haemorrhoea* Mg., *haematodes* Mg. — *Dexia rustica* FALL. — *Prosenia longirostris* EGG. — *Myiocera carinifrons* FALL. — *Stomoxys calcitrans* L. — *Pollenia rudis* FABR., *vespillo* Mg. — *Graphomyia maculata* SCOP. — *Musca corvina* FABR. — *Cyrtoneura simplex* LW. — *Lucilia caesar* L., *cornicina* FLL. — *Calliphora erythrocephala* Mg., *grönlandica* ZETT. — *Stomoxys melanogaster* Mg. — *Aricia erratica* FLL. — *Spilogaster quadrum* Mg., *calceata* RDL., *indistincta* RDL. — *Hydrotaea dentipes* FABR. — *Ophyra leucostoma* FALL. — *Homalomyia scalaris* F., *coracina* LW., *polychaeta* STEIN. — *Hylemyia cinerella* Mg. — *Anthomyia radicum* L., *cilicrura* RDL., *pluvialis* L. — *Hammomyia buccata* FALL. — *Pegomyia bicolor* WIED. — *Coenosia decipiens* Mg. *globuliventris* ZETT., *tigrina* F. — *Cordylura pubera* L. — *Phrosia albilabris* F. — *Scatophaga lutaria* F., *stercoraria* L. — *Helomyza affinis* Mg. — *Sciomyza albocostata* FALL. — *Tetanocera coryleti* SCOP. — *Limnia unguicornis* SCOP. — *Elgiva albiseta* SCOP., *dorsalis* F. — *Seoptera vibrans* L. — *Chrysomyza demandata* F. — *Sapromyza sexpunctata* Mg., *fasciata* FLL., *obsoleta* FLL. — *Lauxania aenea* FALL. — *Meliara crassipennis* FABR. — *Carphotricha pupillata* F. — *Oxyphora Schneideri* LW. — *Urellia cometa* LW. — *Sepsis cynipsea* L. — *Saltella scutellaris* FALL. — *Psila fimetaria* L. — *Meromyza variegata* Mg. — *Centor Cereris* FLL. — *Oscinis lineella* FLL., *annulifera* ZETT., *pusilla* Mg. — *Notiphila cinerea* FALL. — *Trimerina nigella* Mg. — *Gymnopa subsultans* F. — *Hydrellia flavicornis* FALL. — *Drosophila transversa* FALL. — *Agromyza carbonaria* ITL.

Hippoboscidae. *Hippobosca equina* L.

A vetési bagolypille.

Irta PILLICH FERENCZ.

Simontornyai kertemben évek során családokkal nagymennyiségű vetési bagolypillét (*Agrotis segetum* SCHIFF.) gyűjtöttem. Ezen nagyon változó lepke példányait többszörösen megvizsgálván, gyűjteményem részére 28 példányt (17 ♂, 11 ♀) választottam ki, mindegyik más-más típus. Az eltéréseket minden esetben az elülső szárny felső lapján

kerestem, vizsgálván annak alapszínét, foltjait és sávjait. A hímek általában világosabbak mint a nőstények, a rajzolatuk is éleesebb. Egyenlő színű és rajzú hímeket és nőstényeket, kivéve az *ab. nigricornis* VILL.-t, melyet SCHMIDT ANTAL nemzeti múzeumi segédőr volt szíves meghatározni, nem találtam, ennélfogva alábbiakban először a hímpéldányok, majd a nőstények típusait fogom leírni.

Alábbiakban a szárnyak alapszínét tekintvén, a legvilágosabb példányok leírásával kezdem a sorozatot és fokozatosan haladok a legsötétebbekig.

Hímek (♂).

var. pallida STGR.:

1. (1908. VIII. 19). A szárny elülső szegélyének hossza 14 mm. Alapszíne fehéres-szürke, a kör-, vese- és csap-alakú folt es az elülső sáv erős rajzú, a hátsó sáv valamivel gyengébb, a hullámvonalat néhány világos sávocska jelzi, a külső szegély elülső része sötétebb árnyalatú.

forma typica:

2. (1908. V. 21). A szárny elülső szegélyének hossza 19 mm. Alapszíne gyengén sárgás-szürke, a három folt, a két sáv és a világos hullámvonal egészen jól kifejlődött, a külső szegély mentén helyenként sötétebb árnyalatú.

3. (1908. X. 27). A szárny elülső szegélyének hossza 17 mm. Alapszíne gyengén sárgás-szürke, a három folt és az elülső sáv gyenge rajzú, a hátsó sáv és a hullámvonal csak nyomokban van meg, a külső szegély mentén helyenként sötétebb árnyalatú.

4. (1908. V. 17). A szárny elülső szegélyének hossza 17 mm. Alapszíne sárgás-szürke, a foltok és a két sáv jól kifejlődött, a világos hullámvonal csak a külső szegély elülső felében látható, a külső szegély e helyen sötétebb. Nagyon jellemző e példányra egy sötét sáv, mely a vesealakú folt aljától a belső szegélyig terjed.

5. (1908. V. 17). A szárny elülső szegélyének hossza 14 mm. Az egész felület alapszíne gyengén zöldes-szürke, melyből csak a három folt gyenge rajzolata tűnik kissé elő.

6. (1908. VIII. 16). A szárny elülső szegélyének hossza 16 mm. A felület alapszíne szürkés-világosbarna, jól kifejlődött kör- és vesealakú folttal és elülső sávval (csapalakú folt nincs), a hátsó sáv rajza gyenge, a külső szegély közepe táján sötét árnyalat nyoma látható.

7. (1908. IX. 7). A szárny elülső szegélyének hossza 16 mm. A felület alapszíne szürkés-barna, sötét behintéssel, melyből csak a három folt és az elülső sáv eléggé kifejlett rajza válik ki.

8. (1908. VIII. 1). A szárny elülső szegélyének hossza 17 mm.

Alapszíne szürkés-barna, a három folt és az elülső sáv rajza nagyon erős, más rajz, a sötét külső szegélyt leszámítva, nincs.

9. (1908. VIII. 10). A szárnysegély hossza 16 mm. Alapszíne szürkés-barna, a három folt és mindkét sáv rajza nagyon erős, más rajz, a sötét külső szegélyt leszámítva, nincs.

10. (1908. VIII. 2). A szárnysegély hossza 18 mm. Alapszíne világosbarna, a három folt rajza elég jól kifejlődött, az elülső sávból csak annak a csapalakú folt alatti része látható, a világos hullámvonal meg van, a külső szegély mentén az erek végét többé-kevésbé vastag, párhuzamos sötét sávok jelzik, a mi a szegélynek sötét színezetet ad.

11. (1908. V. 17). A szárnysegély hossza 17 mm. Alapszíne világos kávébarna, a három folt rajza gyenge, az elülső sáv és a világos hullámvonal csak gyengén jelzett.

12. (1907. VII. 25). A szárny elülső szegélyének hossza 17 mm. Alapszíne elmosódott szennyesbarna, melyből a sötét vesealakú folt és külső szegély kiválik. Az elülső sáv rajza erős, a hátsóé gyengébb.

13. (1908. VIII. 5). A szárny elülső szegélyének hossza 17 mm. Alapszíne barna, a három folt éles rajzú, az elülső-sáv gyengébb, a hátsó sáv helyét sötét pontsor jelzi, hullámvonal nincs, a külső szegély közepe táján sötét folt van.

14. (1908. V. 23). Az elülső szárnysegély hossza 15 mm. Alapszíne gyengén vörösbe hajló barna. A kör- és vese-alakú foltok körvonala sötét, belseje az alapszínnel egyező. A csap-alakú folt és a két sávnak csak a nyoma látható. A világos hullámvonal jól látható, a külső szegély nem sötét.

15. (1908. VIII. 2). A szárny elülső szegélyének hossza 17 mm. Alapszíne vöröses-barna, teljesen jól kifejlődött rajzolatallal és sötét külső szegélylyel.

16. (1908. VIII. 2). Az elülső szárnysegély hossza 17 mm. Ez a legsötétebb hím, melynek alapszíne feketés-szürke, a kör- és vese-alakú folt kissé világosabb (barnás). A sötét foltok rajza különben élénk, a két sávnak csak gyenge nyoma látható. A külső szegély szélesen sötét.

Nöstények (♀).

A nöstények mind a törzsfajhoz tartoznak.

17. (1908. VIII. 12). Az elülső szárnysegély hossza 19 mm. Alapszíne világosbarnába hajló szürke, ugyanilyen a sötét körvonalú foltok középső része. Az elülső sáv gyengén kifejlődött, a hullámvonalat a külső szegély mentén, az erek végén rövid és párhuzamos világos vonalak jelzik.

18. (1908. VIII. 1). Az elülső szárnysegély hossza 19 mm. Alapszíne barnás-szürke, rajzolata élénk. A foltok és sávok rajza éles, a hullámos vonalat széles és megszakított sötét sáv helyettesíti, melyben helyenként világos sávocskák láthatók, melyek a hullámvonal helyét jelzik.

19. (1908. VIII. 10). A szárny elülső szegélye 16 mm. Ez a legtarkább nőstény. Alapszíne feketés-szürke, helyenként (különösen a tőtéren) barnába hajló. A foltok és sávok rajza élénk. Az erek végén, a külső szegély mellett rövid párhuzamos sötét vonalak vannak, melyek mindegyikének közepén levő világos pontok jelzik a hullámvonalat.

20. (1908. VIII. 4). A szárnysegély hossza 18 mm. Nagyon tarka példány. Alapszíne barnába hajló szürke, a tőtér tájéka világosbarna. A foltok és sávok rajza élénk. Az alapszín a külső szegély felé elsötétedik, ugyanitt fut le a világos hullámvonal.

21. (1907. VIII. 19). A szárny elülső szegélyének hossza 18 mm. Alapszíne rozsdabarna, a foltok sötétek, rajzuk jól válik ki, a sávoknak csak gyenge nyoma látható.

22. (1907. VIII. 16). A szárnysegély hossza 18 mm. Az egész felület egyhangú barnás-szürke, a foltok és sávok rajza elmosódott.

23. (1908. VII. 24). A szárnysegély hossza 17 mm. Alapszíne barnás-szürke, minden rajzolatnak nyoma nélkül.

24. (1907. VIII. 21). A szárnysegély hossza 15 mm. Alapszíne fénylő feketés-szürke, a foltok rajza éles, a sávok-é fogycékos.

25. (1908. VIII. 24). A szárnysegély hossza 16 mm. Alapszíne egyhangú feketés, a tőtéren némi barnás behintéssel. A foltok és az elülső sáv rajza gyenge, alig kivehető.

26. (1908. VIII. 8). A szárnysegély hossza 16 mm. Alapszíne fénylő fekete, a tőtéren barnás behintésű. A foltok rajza éles, a világos hullámvonal nyomokban van jelen.

*

Végül külön említem meg a vetési bagolypillének azon fajeltérésének példányaikat, melyeket szeptemberben gyűjtöttem. Ez a fajeltérés Magyarország faunájára új, hím példánya pedig elűtő a törzsfajtól, hogy eleinte külön fajhoz tartozónak véltem:

var. nigricornis VILL.

27. (1908. IX. 8). ♂ A szárny elülső szegélyének hossza 15 mm. Alapszíne barnás-szürke, az elülső és hátsó sáv ettől eltérő világosbarna. A három folt körvonala világos, rajza homályos.

28. (1908. IX. 17). ♀ A szárnysegély hossza 16 mm. Alapszíne barnás-szürke, a sávok világosbarnák. A foltok és sávok rajza homályos, a szegély mentén a világosabb hullámvonal nyomai láthatók.

Magyarország pillangói.

Irta: AIGNER LAJOS.

XXX.

V. CSALÁD: ERYCINIDAE.

Erre a családra jellemzők az apró tapogatók, a szárnyakon a zárt középsejt és a hímek elülső lábának teljesen elcsenevészedett volta (a nőstények-é jól kifejlődött). A hernyók ászka-alakúak. A báb fejjel fölfelé megerősített.

A palearktikus tájban élő két neme közül Európában csak az egyik fordul elő.

1. nem: *Nemeobius* Steph.

Kisebb pillangók hirtelen megvastagodott csáppal, melynek bunkója rövid. A tojásalakú, fehér keretű szemet rövid szőrök fedik; a tapogatók rövidek, különösen a hegyes utolsó ízük.

A palearktikus tájban csak egy faj él, mely hazánkban is előfordul.

1. *Nemeobius Lucina* LINN.

LINNÉ, Syst. Naturae. Edit. X., p. 480 (1758) — ESPÉR, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I, t. 16, f. 2 (1777).

A szárnyak sötétbarnák, az elülső szárnyon három sor vöröses-sárga folttal, melyek közül a szegélyen levőkben fekete pont van, a hátsó szárnyon hasonló szegélyfoltok és ezek előtt a szárny közepén vöröses-sárga foltok sorakoznak. A szárnyak alul barnák, ugyanolyan szegélyfoltok díszítik mint felül, a hátsó szárnyon azonkívül két fehér szalag látható, mely foltokból áll. Kifeszítve 24—30 mm. nagyságú.

Hazánkban mindenütt gyakori és két ivadékbán (április elejétől május közepéig és július elejétől augusztus közepéig) lép fel. Erdei réteken található leginkább a gyalogbodza virágain.

A lepke leírásában RÜHL tévesen azt állítja, hogy a sötét szegélyszáv és a külső harántvonal között feketés-barna háromszögek állanak. Ez nem helyes, mert említett helyen az alapszínnel egyező holdalakú pettyek sorakoznak, melyekben fekete pontok foglalnak helyet, ezek sötét példányokon csaknem összeolvadnak a szegélylyel, ilyen példányok hátsó szárnya egészen fekete, csupán a szegély pettyei tűnnek tisztán fel, a barna középső szalagnak csak a nyoma maradt meg.

A pete gömbalakú, alul lapos, zölde-sárga. A hernyó ászkaalakú, halvány olajszínű, hátán sötét sáv, oldalán egy sor vöröses szemölcs és világosabb sáv fut le. Hossza 25—27 mm. Junius és augusztusban a kankalin (*Primula*) és lósóskán (*Rumex*) található, nappal azok levelei alá rejtőzik. A báb sárgás-barna és fekete pontokkal díszített; fejfelé fölfelé fonállal megerősített.

Előfordul az összes szomszéd országokban, így Alsó-Ausztriában (IV—VI), Karinthiában (V—VI), Morvaországban és Sziléziában (V), Bukovinában (V, VII—VIII) és Oláhországban (IV—V, VII—IX).

VI. CSALÁD: LYCAENIDAE.

Kis pillangók, apró fejfelé és csupasz vagy szőrös szemekkel. A csápok vékonyak, bunkójuk hosszúkas és gyűrűzött; a tapogató sörtékkal fedett, utolsó íze csupasz. A hímek elülső lábfeje sarlóalakú, nem ízelt, vége horgas, belül rövid tüskékkel fegyverzett; a nőstények lábfeje jól kifejlődött, ízelt és karmokkal ellátott.

A hernyók ászkaalakúak, felül domborúak, finom rövidszőrökkel fedettek. A hernyó feje kicsiny és a test első gyűrűibe visszahúzható. A báb zömök, hátul tompa, fejfelé lefelé függő vagy övvel odaerősített, nem ritkán azonban levélen vagy száraz növényi részek alatt fekszik.

A palearktikus tájban e családot 16, Magyarországon csak 3 nem képviseli.

A nemek meghatározó kulcsa:

1. A csápok fokozatosan megvastagodottak, bunkójuk hosszúkas és aránylag vékony. Az elülső szárny hetedik ere a külső szegélyig fut, a hátsó szárny második ere rendszerint rövid farkocskával végződik. A szárnyak felül többnyire barnák, alul fehér vonalakkal díszítettek. 1. *Thecla*.
- A csápok hirtelen megvastagodottak, bunkójuk meglehetősen nagy. Az elülső szárny hetedik ere a csúcsig vagy az elülső szegélyig terjed 2
2. A hátsó szárny középsejtje csaknem a szárny közepéig terjed; ez a szárny a 2. és 3. ér táján a leghosszabb. Felülete aranyos-vörös. 2. *Chrysophanus*.
- A hátsó szárny középsejtje jóval rövidebb; ez a szárny a 2. és 3. éren olyan hosszú mint az 5-en. A felülete kék vagy barna. 3. *Lycaena*.

Különfélék.

Új adat Magyarország Orthoptera-faunájához. DR. HORVÁTH GÉZA nemzeti múzeumi osztályigazgató 1908-ban Krassó-Szörény-megye őszi rovarfaunáját tanulmányozandó, ezen év szeptemberében megfordult a Kazán-szoros felső bejáratánál fekvő új-moldovai nagy szigeten is. Itt egy felette érdekes déli *Orthoptera*-fajt gyűjtött, melyet hazánk faunájából ezideig nem ismertünk. Ez az *Acrotylus longipes* CHARP. nevű faj, mely eddig Olaszországból, a Balkán-félszigetről (Bolgár- és Görögország), Kis-Ázsiából és Afrikából (Asszab, Dongola, Abesszinia, Zanzibar) volt ismeretes, de említik Mecklenburgból is. Ezen utóbbi adatot már BRUNNER feltűnőnek tartja és magam is azt hiszem, hogy az a valóságnak alig felelhet meg.

KUTHY DEZSŐ.

Irodalom.

Dr. A. Fleischer: Bemerkenswerte Koloritaberrationen. (Wiener Entom. Zeitung. XXVIII, 1909, p. 32).

Szerző két új fajváltozatot ír le faunánkból. Az *Anaspis frontalis* LINN. ab. *Melichari* a Tátrából származik és a törzsfajtól abban tér el, hogy az előtör hátának hátsó szögleteit kisebb-nagyobb sárgás-vörös folt díszíti, a szárnyfedők, a has és a lábak sárgás-vörösek, a mellő és a mellközép fekete, a csápok feketék, első három ízük sárgás-vörös. Ugyanezen helyről kapta szerző az ab. *Hoffgarteni* SCHILSKY nevű fajváltozatot is, mely hazánkból ezideig ismeretlen volt. A másik új fajváltozat a *Timarcha metallica* LAICH. ab. *Wendleri* nevet kapta és a boszniai Dubostica-ról való. Ez a törzsalaktól csak abban tér el, hogy kékes-zöldesen fénylő fekete, a csápok és a lábak pedig érczesen fénylő barnás-vörösek.

CSIKI.

*

Edm. Reitter: Einige neue Coleopteren aus der paläarktischen Fauna. (Wiener Entom. Zeitung. XXVIII, 1909, p. 53—58).

Szerző ezen dolgozatában 11 új bogarat ír le a palearktikus tájból, közöttük van egy, a *Saperda octopunctata* var. *sexpunctata*, mely a Kaukázuson kívül Szlavonországban, Ruma vidékén is előfordul. Ez az új fajváltozat abban tér el a törzsfajtól, hogy a szárnyfedők utolsó (negyedik) foltja hiányzik, azokon tehát összesen csak hat folt látható.

CSIKI.

„ROVARTANI LAPOK“

XVI. Band.

März 1909.

3. Heft.

S. 33. **J. Jablonowski:** István Pásztor (1874—1909). — Die kgl. ung. Entomologische Station verlor wieder einen ihrer Beamten, den Anjunkten und Vorstandsstellvertreter J. PÁSZTOR. Er wurde den 6. Dezember 1874 zu Bacska (Com. Zemplén) geboren, lernte am Gymnasium zu Lőcse und studierte nachher Naturwissenschaft auf der Universität Budapest. Nach Beendigung der Universitätsstudien wurde er Assistent am Botanischen Institut der Universität, von wo ihn Minister DARÁNYI 1898 zum Assistenten und ein Jahr später zum Adjunkten der Entomologischen Station ernannte. Pásztor begann schon als Gymnasialschüler Schmetterlinge zu sammeln, wundte sich aber später seiner Anstellung gemäss der angewandten Entomologie zu. Wir verdanken ihm eine ausgezeichnete Arbeit über den Birn- und Apfelknospenbohrer (*Anthonomus cinctus* REDTB. und *A. pomorum* L.). Diese Arbeit erschien 1901 und war von grosser Bedeutung, indem sie unsere Kenntnisse über die *Anthonomus*-Frage gründlich klärte. Später widmete er sich dem Studium der Entwicklung von *Lethrus apterus* LAXM. Diese gründliche Arbeit konnte er aber nicht mehr beendigen, nur einige Notizen und Fragmente des Manuscriptes blieben zurück. Er starb am 18. Februar 1909.

S. 37. **B. Schin:** Beiträge zur Fauna von Huszt und Umgebung. Verfasser sammelte im Sommer 1907 (VI. 10—VIII. 25) in der Umgebung von Huszt (Com. Máramaros) Hymenopteren und Dipteren, die er aufzählt (siehe im ungarischen Text). Er sammelte insgesamt 133 Arten Hymenopteren und 203 Arten Dipteren. Die Revision der Hymenopteren besorgte Custosdirektor A. MOCSÁRY, die der Dipteren Prof. J. THALHAMMER.

S. 40. **F. Pillich:** Die Saateule. — Verfasser sammelt seit Jahren in seinem Garten zu Simontornya (Com. Tolna) eine grosse Anzahl dieses sehr variirenden Schmetterlings (*Agrotis segetum*). Nach Dursicht des Materials konnte er 28 Exemplare für seine Sammlung herausuchen, jedes Exemplar eine besondere Type in Zeichnung und Farbe darstellend. Verfasser charakterisirt nun diese Exemplare, 17 ♂ und 11 ♀, von welchen ein ♂ der var. *pallida* STDGR., ein Pärchen der var. *nigricornis* VILL. (für die Fauna Ungarns neu), die übrigen Exemplare aber der Stammform angehören.

S. 44. **L. Aigner**: Die Tagfalter Ungarns. XXIX. — Verfasser behandelt fortlaufend die Familie *Erycinidae* mit der einzigen Gattung und Art: *Nemeobius Lucina* L., die in Ungarn weit verbreitet ist, und gibt nach einer kurzen Charakteristik der Lycaeniden eine Bestimmungstabelle für die Gattungen *Thecla*, *Chrysophanus* und *Lycaena*.

Kleinere Mitteilungen.

S. 46. **D. Kathy**: Beitrag zur Orthopterenfauna Ungarns. — Direktor DR. G. HORVÁTH sammelte im Herbst 1907 in Süd-Ungarn (Com. Krassó-Szörény), bei welcher Gelegenheit er auf der grossen Donau-Insel bei Új-Moldova eine südliche Orthopteren-Art: *Acrotylus longipes* CHARP. sammelte, die bisher aus Ungarn nicht bekannt war. Diese Art wird zwar auch aus Mecklenburg angeführt, was schon BRUNNER für sehr auffallend fand und nach dem Verfasser auch ganz unwahrscheinlich ist.

Literatur.

S. 46. **E. Csiki** bespricht je eine Arbeit von DR. A. FLEISCHER, und EDM. REITTER.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XVI. KÖTET.

1909 ÁPRILIS.

4. FÜZET.

Poloska-óriás a magyar faunában.

Irtá : DR. HORVÁTH GÉZA.

Negyven év óta foglalkozom már Magyarország Hemiptera-faunájának kutatásával és bizvást állíthatom, hogy hazánk hemipterologiai tekintetben most már Európának egyik legjobban és aránylag legegyszerűsebben átkutatott országa. A milleniumi Fauna-Katalogus szerint az 1897-ik év végéig a Magyar Birodalom területéről már nem kevesebb mint 1643 Hemiptera-faj volt ismeretes, tehát az egész palearktikus faunaterületről akkor ismert összes fajoknak körülbelül $\frac{1}{3}$ része. Hemiptera-faunánk ismerete azóta is folyvást bővült és most sem mulik el egy év sem, hogy Hemiptera-fajaink száma újabb felfedezésekkel ne gyarapodnék.

Az 1908-ik évben szintén több érdekes s a hazai faunára nézve új fajt sikerült felfedeznünk. A legmeglepőbb és legérdekesebb volt közöttük az az óriási vízi poloska (*Amorgius niloticus* STAL), a melynek természetes nagyságban felvett képmásait a következő lapokon bemutatom.¹

Ez a barnás alapszínű vízi poloska, mely 65—75 mill. hosszú és 23—27 mill. széles termetével valószínű óriás, a Belostomatidák családjának egyetlen európai képviselője és tulajdonképen az afrikai faunához tartozik. Afrika keleti részén el van terjedve Egyiptomtól kezdve délre messze túl az egyenlítőn; földrajzi elterjedésének legdélibb pontja a portugál Mozambique. De előfordul Afrika nyugati

¹ Ezt a rovarfajt rendszeren *Belostoma niloticum* néven szokták a szakirodalomban emlegetni. De MONTANDON 1900-ban kimutatta, hogy az 1807-ből származó LATREILLE-féle *Belostoma*-genust addig tévesen értelmezték és hogy a *Belostoma* név voltaképen azt a genust illeti meg, melyet AMYOT és SERVILLE 1843-ban *Zaitlia* néven irtak le. Ebből következik, hogy ama genus megjelölésére, mely oly sokáig, de tévesen *Belostoma* néven szerepelt és melyhez a mi fajunk is tartozik, a STAL-féle *Amorgius* nevet kell használni.

részén is Angola, Congo és Szenegal vizeiben. Ázsia területéről Arábiából, Szíriából és Rhodus szigetéről jelezték. Európában eddig csak Görögországból és Dalmáciából volt ismeretes.

Dalmácia déli részén, jelesen Raguza és Cattaro vidékén nem épen ritka. Nem hiányzik Hercegovina szomszédos területeiről sem. A szerajevói orsz. múzeumban láttam egy-egy példányát Trebinje, Stolác és Gabela mellől. Elterjedésének legészakibb biztos határpontja ekkoráig Spalato volt, ahonnan LÉON DUFOUR 1863-ban *Belostoma pruinosum* néven új faj gyanánt írta le.

Amorgius niloticus STAL, Temesvárról
(természetes nagyságban).

Arra azonban nem volt eddig semmi hiteles adatunk, hogy ez a természetes vízi poloska a Magyar Birodalom jelenlegi határain belül is előfordulna.

A zágrábi orsz. múzeumban van ugyan egy példány, melyet 1893 körül állítólag Zenggen (a kikötőtől délre fekvő uszoda mellett) iskolás fiúk fogtak és melyet aztán NOVAK zenggi tanító a múzeumnak beküldött. De ez az adat kezdettől fogva oly gyanúsnak látszott nekem, hogy a milleniumi Fauna-Katalogusba nem is mértem felvenni. Most azonban már a zenggi adatot sem tartom annyira gyanúsnak.

A szerencés véletlen ugyanis ugy akarta, hogy az 1908-ik év nyarán az *Amorgius niloticus* hazánk két pontján kézrekerült.

Az első példányt július 28-án éjjeli 11 órakor SPRINGER ÁGOSTON nyug. tüzérkapitány a tem-

mesvári tiszti kaszinó terraszán fogta, a hová az az elektromos lámpafényhez repült és még egészen nedves állapotban lebukott. LINTIA DÉNES tomesvári tanfelügyelőségi tollnok szíves volt nekem róla egy fényképet küldeni, a melynek alapján azonnal meggyőződhettem, hogy a feltűnő rovar minden kétségen kívül a dalmáciai *Amorgius niloticus* fajhoz tartozik. LINTIA DÉNES úr hathatós közbenjárása folytán SPRINGER kapitány utóbb magát a rovar is átengedte a M. Nemz. Múzeumnak.

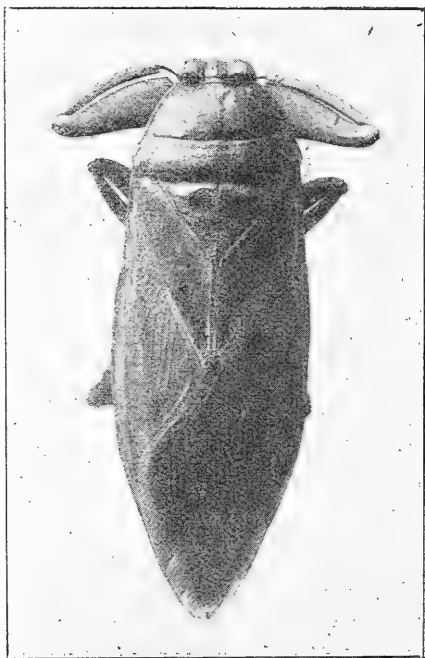
Alig néhány nappal a temesvári nevezetes fogás után megkerült e poloskafajnak második magyarországi példánya Szatmár-Németiből. Ezt GRÓSZ KÁLMÁN, a budapesti polg. iskolai tanítóképezde hallgatója, augusztus első napjaiban a szatmári zsidó templom mellett este 8 óra tájban egy fa tövében találta. E példány, szerencsés találójának ajándéka gyanánt, szintén a M. Nemz. Múzeum gyűjteményébe került.

Ha már most a két lelet állatföldrajzi méltatásába akarunk bocsátkozni, mindenekelőtt hangsúlyoznunk kell, hogy az *Amorgius niloticus* felfedezésével a Magyar Alföld rovarfaunája csakugyan nevezetes egy fajjal gyarapodott. A leletek hitelességéhez — személyes puhatólózásaim alapján állíthatom — semmi kétség sem fér, sőt a két lelet egymásnak a hitelességét kölcsönösen emeli.

Fontos kérdés azonban, hogy honnan jutott az a két elfogott *Amorgius*-példány a Magyar Alföldre. Vajjon csak véletlenül és csak 1908-ban vetődtek-e ide messze földről, mint valami eltévedt vándorok? Vagy pedig régóta honos-e már nálunk ez a nagy vízi poloska, itt tenyészik-e állandóan s a kézrekerült temesvári és szatmári példányok csak az ottani vizekből származnak-e?

A válasz az efféle kérdésekre, ha valamely feltűnőbb állat felfedezéséről van szó, rendszeren mindig az szokott lenni, hogy az illető állatfaj megjelenését csak új bevándorlásnak vagy legfeljebb csak véletlen ide tévedésnek kell tulajdonítani. Ha az állat még hozzá a déli fauna tagja, akkor rendszerint előhozakodnak aztán a szokatlanul forró nyárral, az uralkodó déli szelekkel és más ilyen időjárási viszonyokkal, a melyekkel a déli állatfajok bevándorlását megmagyarázni vélik.

Vizsgáljuk meg, mit lehetne a mi esetünkben az akkor uralkodott időjárásból kimagyarázni. Elöttem fekszik a délmagyarországi

Amorgius niloticus STAL, Szatmár-Németiből (természetes nagyságban).

természettudományi társulat temesvári meteorológiai obszervatóriumának 1908. évi időjárás jelentése s abban azt olvasom, hogy Temesvár 1908. július havában „az időjárás túlnyomóan borult, szeles, esős és az évszakhoz aránylag hűvös volt“, továbbá, hogy „a szelek leggyakrabban az északi negyedből fújtak.“ (Természettudományi Füzetek. XXXII. p. 257.)

Hát ezek bizony mind oly adatok, a melyek épen nem szöluak a mellett, hogy az *Amorgius niloticus* 1908-ban meleg időjárásunktól vonzatva s a déli vagy délnyugati szelektől hajtva került hozzánk. Különbén is tekintetbe kell vennünk, hogy az *Amorgius niloticus* elterjedési körének addig ismert legközelebbi területe, t. i. Dalmácia középső része légvonalban több mint 400 kilométernyire fekszik Temesvártól. Ez akkora távolság, amelyen egy gyors röptű madár vagy rovar (péld. lepke, darázs, légy, szitakötő) aránylag rövid idő alatt csakugyan végig repülhet. Hiszen így kerül hozzánk például a mediterrán régióból elég gyakran az oleander-lepke (*Deilephila Nerii*). De az *Amorgius niloticus* nem valami jó és kitartó repülő, hanem ép úgy mint a többi vízi rovar csak esti szürkületkor szokott szárnyra kelni és legfeljebb csak egyik pocsolyától a másikig elkalandozni. Az ilyen helyi érdekű kóborlások azonban bizonyára nem terjednek a legjobb esetben sem néhány kilométernyi távolságon túl.

Ha továbbá azt is figyelembe vesszük, hogy Dalmácia és Temesvár, illetőleg Szatmár-Németi közt ott fekszenek még a Dinári Alpok és az egész boszniai hegyvidék, egyenesen kizártnak kell tartanunk ama feltevést, hogy a Magyar Alföld keleti szélén talált két *Amorgius*-példány 1908-ban Dalmáciából vetődött hozzánk.

Én azt hiszem, sőt meg vagyok róla győződve, hogy ez a természetes vízi poloska már régóta honos mi nálunk és hogy földrészünkön nemcsak Dalmáciában és Görögországban fordul elő, hanem el van terjedve az egész balkán félszigeten. Csak is innen juthatott el mi hozzánk lassú és folytonos terjedéssel, még pedig úgy, hogy hazánkba minden valószínűség szerint közvetlenül Szerbiából került. Igaz, hogy eddig sem Szerbiában, sem attól délre Maczedóniában még senki sem találta. De ez a negatív körülmény nem sokat bizonyít feltevésem ellen, mert hiszen tudjuk, hogy úgy Szerbia, mint Maczedónia még nagyon kevésé átkutatott területek és hogy rovarfaunájuk még csak hézagosan ismeretes.

Bizonyára elég különös, hogy Magyarországon 1908 előtt még senki sem akadt rá erre a feltűnő és nagy termetű rovarra. Ez azonban még koránt sem jelenti azt, hogy azért nem élt, nem tenyészett és nem lappangott itt észrevétlenül a Magyar Alföld mocsaraiban.

Nagy köszönettel venném, ha a magyar entomologusok ezentül

tüzetesen ügyelnének erre a nevezetes rovarra s újabb hazai termőhelyeinek felfedezésével igazolnák abbeli feltevésemet, hogy az *Amorgius niloticus* csakugyan már ősi jögon és ősi soron benszülött tagja Magyarország rovarfaunájának.

Simontornya és vidékének lepkéi.

Irtta PILLICH FERENCZ.

Alábbiakban nyolcz évi gyűjtésem eredményeként közlöm a Simontornya és vidékén gyűjtött nagy lepkék névsorát, evvel is hozzá akarván járulni lepkéink elterjedésének pontosabb ismeretéhez.

Simontornya három vármegye (Tolna, Fehér, Veszprém) határán fekszik, a vidék jellege északon sík és mocsaras, délen dombos és erdős, közet az egész vidéken nincs.

A fajok felsorolásában a STAUDINGER és REBEL-féle palearktikus lepkékatalogust követem, innen magyarázható, hogy a használt nevek nem mindig azonosak az AIGNER „Magyarország lepkéi“ című munkában használtakkal.

A gyűjtött fajok és fajváltozatok a következők:

Papilionidae. *Papilio Podalirius* L., ab. *undecimlineatus* EIM., ab. *novemlineatus* AIGN., *Machaon* L., ab. *bimaculatus* EIM., ab. *immaculatus* SCHULTZ, ab. *aurantiaca* SPR. — *Thais Polyxena* SCHIFF. — *Parnassius Mnemosyne* L.

Pieridae. *Aporia Crataegi* L. — *Pieris Brassicae* L., *Rapae* L., ab. *leucotera* STEPH., ab. *immaculata* FOL., *Napi* L., var. *Napaeae* ESP., *Daplidice* L., var. *Bellidice* O. — *Euchloë Cardamines* L., var. *Alberti* HOFFM., ab. *turritis* O. — *Leptidia Sinapis* L., var. *Lathyri* HB., var. *diniensis* B. — *Colias Hyale* L., *Chrysothome* ESP., *Edusa* F., ab. *Helice* HB. — *Gonepteryx Rhamni* L.

Nymphalidae. *Apatura Iliia* SCHIFF. var. *Clytie* SCHIFF. — *Neptis Aceris* LEP. — *Pyramis Atalanta* L., *Cardui* L. — *Vanessa Jo* L., *Urticae* L., *Polychloros* L., *Antiopa* L. — *Polygonia C-album* L. — *Araschnia Levana* L., var. *Prorsa* L. — *Melitaea Phoebe* KN., *Didyma* O. var. *occidentalis* STGR., *Athalia Rott.*, *Aurelia* NCK., *Parthenie* BKH. — *Argynnis Selene* SCHIFF., *Dia* L., *Latonia* L., *Aglaja* L., *Adippe* L. ab. *Cleodoxa* O., *Paphia* L., *Pandora* SCHIFF. — *Melanargia Galatea* L., ab. *leucomelas* ESP. — *Satyrus Circe* F., *Hermione* L., *Aleyone* SCHIFF., *Briseis* L., *Semele* L., *Arethusa* ESP., *Statilinus Hufn.*, *Dryas Scop.*, var. *sibirica* STGR. — *Pararge Aegeria* L. var. *Egerides* STGR., *Megaera* L., var. *Alberti* ALB., *Maera* L. *Aphantopus Hyperanthus* L. — *Epinephele Jurtina* L., var.

Hispulla ESP. — Coenonympha Iphis SCHIFF., Arcania L., Pamphilus L.

Erycinidae. Nemeobius Lucina L.

Lycaenidae. Thecla Spini SCHIFF., W-album KN., Ilicis ESP., Acaciae F., Pruni L. — Chalophrys Rubi L., ab. immaculata FUCHS. — Zephyrus Quercus L., ab. bella GERH., Betulae L. — Chrysophanus Thersamon ESP., dispar HAW. var. rutilus WERNB. Phlaeas L., Dorilis HUFN. — Lycaena Argiades PALL. ab. Polysperchon BGST., Argus L., Argyrognomon BGST., Baton BGST., Orion PALL., Astrarche BGST., var. calida BELL., Icarus ROTT., ab. Icarinus SCR., ab. arcuata WEYM., Amanda SCHN., Meleager ESP., Bellargus ROTT., Corydon PODA, minima FÜSSL., semiargus ROTT., ab. Andereggi RÜHL, Arion L. — Cyaniris Argiolus L., ab. parvipunctata FUCHS.

Hesperidae. Heteropterus Morpheus PALL. — Adopaea lineola O., Thaumias HUFN. — Augiades comma L., Sylvanus ESP. — Carcharodus Alceae ESP., Altheae HB. Hesperia Carthami HB., Sao HB., Malvae L. — Thanaos Tages L.

Sphingidae. Acherontia Atropos L. — Smerinthus Quercus SCHIFF., Populi L., ocellata L. — Dilina Tiliae L. ab. Ulmi STGR. — Sphinx Ligustri L. — Protoparce Convolvuli L. — Hyloicus Pinastri L., ab. fasciata LMP. — Deilephila Euphorbiae L. — Chaerocampa Elpenor L. — Metopsilus Porcellus L. — Macroglossa stellatarum L. — Hemaris Scabiosae Z.

Notodontidae. Pterostoma palpina L. — Phalera bucephala L. — Pygaera anastomosis L.

Thaumetopoeidae. Thaumetopoea processionea L.

Lymantriidae. Hypogymna morio L. — Orgyia antiqua L. — Dasychira fascelina L. — Euproctis chrysorrhoea L., ab. punctigera TEICH. — Stilpnotia Salicis L. — Lymantria dispar L.

Lasiocampidae. Malacosoma neustria L. — Eriogaster lanestris L. — Lasiocampa Quercus L., Trifolii ESP. — Macrothylacia Rubi L. — Gastropacha quercifolia L. — Odonestis Pruni L.

Saturniidae. Saturnia Pyri SCHIFF.

Drepanidae. Cilix glaucata SCOP.

Thyrididae. Thyris fenestrella Sc.

Noctuidae Diphthera alpium OSB. — Acronycta leporina L., Aceris L., tridens SCHIFF., Psi L., Euphorbiae F., Rumicis L., ab. Salicis CURT. — Craniophora Ligustri F. — Oxycesta geographica F. — Agrotis janthina ESP., fimbria L., obscura BRHM., pronuba L., var. innuba TR., Comes HB., Baja F., C-nigrum L., xanthographa F., var. cohaesa H.-S., ab. rufa TUTT., ab. nigra TUTT., depuncta L., simulans HUFN., putris L., exclamationis L., ab. pallida

TUTT., ab. obsoleta TUTT., ab. picea HAW., Tritica L. var. aquilina HB., obelisca HB., Ypsilon ROTT., segetum SCHIFF., var. pallida STGR., ab. nigricornis VILL., saucia HB., crassa HB. — Epineurohia popularis F. — Mamestra Brassicae L., albicolon HB., oleracea L., ab. obscura SPUL., dissimilis KNOCH, thalassina ROTT., Trifolii RTT., reticulata VILL., chrysozona BKH. — Dianthoccia luteago HB., compta F., capsicola HB., Cucubali FSSL. — Miana strigilis CL., var. latrun-cula HB., bicoloria VILL. — Bryophila raptricula HB., receptricula HB. — Diloba caeruleocephala L. — Apamea testacea HB. — Celaena matura HUFN., — Hadena sordida BKH., monoglypha HUFN., Secalis BJERK., var. leucostigma ESP. — Aporophyla nigra Hw. — Polia polymita L. — Miselia Oxyacanthae L. — Dryobota monochroma ESP. — Dipterygia scabriuscula L. — Chloanta polyodon CL., Hyperici F. — Trachea Atriplicis L. — Euplexia lucipara L. — Brotolomia meticulosa L. — Luceria virens L. — Leucania pallens L., ab. ectypa HB., obsoleta HB., L-album L., vitellina HB., albiguncta F., lythargyrea ESP. — Grammesia tri-grammica HFN. — Caradrina quadripunctata F., Kadenii F., Morpheus HUFN., Taraxaci HB., ambigua F. — Rusina umbratica GOEZE. — Amphipyra Tragopogonis L., livida F., pyramidea L. — Taenio-campa gothica L., pulverulenta ESP., stabilis VW., incerta HUFN., ab. fuscata Hw., var. pallidior STGR., munda ESP. — Dicycla Oo L. — Orthosia circellaris HUFN., pistacina F., ab. serina ESP., nitida F. ab. obscurata SPUL., litura L. — Xanthia gilvago ESP. — Qrrhodia erythrocephala F. ab. glabra HB., Vau-punctatum ESP. — Scopelosoma satellitia L., ab. brunnea LAMP. — Calocampa vetusta HB., exoleta L. — Calophasia lunula HUFN. — Cucullia verbasci L., umbratica L., Campanulae FRR. — Heliaca tenebrata SC. — Heliothis dipsaceus L., scutosus SCHIFF. — Chariclea Delphinii L. — Acontia lucida HUFN., var. albicollis F., luctuosa ESP. — Thalpochares purpurina HB. — Erastria argentula HB., deceptoria SCOP., fasciana L. — Emmelia trabealis SCOP. — Scoliopteryx libatrix L. — Abrostola triplasia L., tripartita HUFN. — Plusia chrysis L., Festucae L., gutta GN., gamma L. — Euclidia Mi CL., glyphica L. — Aedia funesta ESP. — Catocala electa BKH., elocata ESP., puerpera GIORN., nupta L., dilecta HB., sponsa L., promissa ESP., hymenea SCHIFF., nymphagoga ESP. — Simplicia rectalis EV. — Zanclognatha tarsiplumalis HB., tarsipennalis TR., tarsicrinalis KN. — Herminia tentacularia L. — Hypena proboscidalis L., rostralis L., ab. radiatalis HB., unicolor TUTT.

Cymatophoridae. Thyatira batis L. Cymatophora octogesima HB.

Brephidae. Brephos puella ESP.

Geometridae. *Geometra vernaria* HB. — *Nemoria viridata* L. — *Thalera fimbrialis* SCOP. — *Acidalia dimidiata* HUFN., *virgularia* HB., var. *canteneraria* B., *rusticata* F., *humiliata* HUFN., *degeneraria* HB., *inornata* HW., *aversata* L., ab. *spoliata* STGR., *emarginata* L., *immorata* L., *rubiginata* HUFN., *marginepunctata* GOEZE, *caricaria* REUTTI, *strigilaria* HB., *flaccidaria* Z., *ornata* SCOP., *violata* THUNBG. var. *decorata* BKH. — *Ephyra porata* F. — *Rhodostrophia vibicaria* CL., var. *strigata* STGR. — *Timandra amata* L. — *Lythria purpuraria* L., var. *rotaria* F., ab. *abstinentiaria* FUCHS, ab. *lutearia* STGR. — *Ortholitha moeniata* Sc. — *Minoa murinata* SCOP., ab. *cineraria* STGR. — *Lithostege farinata* HUFN., *griseata* SCHIFF. — *Anaitis plagiata* L. — *Triphosa dubitata* L. — *Scotosia rhamnata* SCHIFF. — *Larentia ocellata* L., *viridaria* F., *ferrugata* CL., *sociata* BKH., *picata* HB., *albicillata* L., *bilineata* L., ab. *infuscata* GMPBG., *autumnalis* STRÖM, *rubidata* F., *comitata* L. — *Asthena candidata* SCHIFF. — *Tephroclystia oblongata* THBG., *lariciata* FRR., *subnotata* HB. — *Chloroclystis rectangulata* L. — *Phibalapteryx polygrammata* BKH., *tersata* HB. — *Abraxas grossulariata* L., *adustata* SCHIFF. — *Deilinia exanthemata* Sc. — *Selenia lunaria* SCHIFF. — *Hygrochroa syringaria* L. — *Therapis evonymaria* SCHIFF. — *Urapterix sambucaria* L. — *Epione apiciaria* SCHIFF. — *Caustoloma flavicaria* HB. — *Venilia macularia* L. — *Semiothisa alternaria* HB., *litrata* CL. — *Hybernia aurantiaria* ESP., *marginaria* BKH., *defoliaria* CL. — *Biston hirtaria* CL. — *Boarmia gemmaria* BRHM., *roboraria* SCHIFF., *consortaria* F., *lichenaria* HUFN., *selenaria* HB., *crepuscularia* HB., ab. *defessaria* FRR. — *Gnophos serotinaria* HB. — *Ematurga atomaria* L. — *Diastictis artesiarum* F. — *Phasiane clathrata* L., *glarearia* BRHM. — *Eubolia arenaearia* HB., var. *flavidaria* Ev., *murinaria* F. — *Scoria lineata* Sc.

Syntomidae. *Syntomis Phegea* L.

Arctiidae. *Spilosoma mendica* CL., *lubricipeda* L., *menthastri* ESP. — *Phragmatobia fuliginosa* L. — *Diacrisia Sanio* L. (*russula* L.) — *Arctia Caja* L., *villica* L. — *Callimorpha quadripunctaria* PODA. — *Cybosia mesomella* L.

Zygaenidae. *Zygaena Achilleae* ESP., *Lonicerae* SCHV., *Filipendulae* L., *carniolica* Sc. — *Ino ampelophaga* BAYLE, *statices* L.

Psychidae. *Pachytelia unicolor* HUFN.

Sesiidae. *Sesia empiformis* ESP.

Cossidae. *Cossus cossus* L. — *Phragmataecia Castaneae* HB. — *Zeuzera pyrina* L.

Hepialidae. *Hepialus sylvina* L.

Új levélbogár Trencsén-vármegyéből.

Irtá: LACZÓ JÓZSEF.

Orsodacne lineola PANZ. *ab. Brancsiki* NOV.

Testacea, capite sternoque nigris, macula ovali discoidali pronoti, scutello, fascia arcuata mox ante medium elytrorum et margine suturali ante hanc fasciam usque ad basin elytrorum extensa violaceo-nigris micantibus.

Habitat circa Bolesó (Com. Trencsén).

Barnás-sárga, a fej és a mell fekete, egy hosszirányban elhelyezett tojásforma folt az előtor hátának közepén, a paizsocska, egy ívesen hajlott harántesík a szárnyfedők közepe előtt és a varratszegély elül a harántesíkgig kékes-feketén fénylő.

Előfordul Bolesó környékén Trencsén vármegyében.

Ezt a feltűnő új fajváltozatot DR. BRANCSIK KÁROLY vármegyei főorvosnak tiszteletére neveztem el, aki Trencsén vármegye faunájának kikutatásában kiváló érdemeket szerzett.

Magyarország pillangói.

Irtá: AIGNER LAJOS.

XXXI.

1. nem: *Thecla* Fabr.

Kicsiny, sötét színű pillangók, melyek hátsó szárnyának 2. erén farkocskával ellátottak. A szem szőrös vagy csupasz, a hosszú tapogatók utolsó íze apró.

A pete kitelel. A hernyó ászka-alakú, rövid szőrökkel fedett, átalakulása a földön, leveleken vagy ágakon megy végbe. A báb háta domború, alul lapos.

Ez a nem főleg a trópusokban gazdagon képviselt, az európai fajok rajzolata egymáshoz hasonló, évenként egyszer jelennek meg.

Az alnemek és fajok meghatározó kulcsa:

1. A hátsó szárny hátul farkocskával végződik 2
 — A hátsó szárnyon nincs farkocska, alsó oldalán szegélyrajz nélkül. — 2. alnem: *Callophrys* BILBB. — Ide egyetlen faj tartozik. 6. *Rubi*.

2. A tapogató hosszú, utolsó íze kicsiny. — 1. alnem: *Thecla* FABR. 3
 — A tapogató rövid és vékony, az utolsó íz kivételével hosszú szőrökkel fedett. — 3. alnem: *Zephyrus* DALM. 7
3. A hátsó szárny alsó oldalán fehér sáv van, mely némelykor megszakított 4
 — A hátsó szárny alsó oldalán levő sáv kékes-fekér, a szegélyszalag vöröses-sárga, benne kékes-fehér keretű fekete pontokkal. Felül sötétbarna, vöröses-sárga szegélyfoltokkal.
5. *Pruni.*
4. A hátsó szárny alsó oldalának fehér sávja meg nem szakított 5
 — A hátsó szárny alsó oldalának sávja megszakított 6
5. A szárnyak alul sötétbarnák, mindkét szárnyon alul fehér csík fut végig a hátsó szárny zugáig, ahol nagyobb kék folt van. Felül sötétbarna, a hátsó szárny zugán 1—2 vörös petty van. 1. *Spini.*
 — A szárnyak alul szürkés-barnák, a két szárnyon alul végig futó fehér csík a hátsó szárny zugában éles W-alakot mutat. 2. *W-album.*
6. A hátsó szárny alsó oldalának szegélyén vöröses-sárga, befelé feketés pettyek sorakoznak, a fehér csík megszakított. 3. *Ilicis.*
 — A hátsó szárny alsó oldalának szegélyén vöröses-sárga foltok vannak, a fehér csík meg nem szakított. 4. *Acaciae.*
7. A szárnyak alul selymes világosszürkék. 7. *Quercus.*
 — A szárnyak alul okérsárgák. 8. *Betulae.*

1. *Thecla Spini* SCHIFF.

SCHIFFERMILLER & DENIS, Syst. Verz. Schmetterl. Wiener Gegend. p. 186 (1776) — HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. f. 376—377 (1776)
 — *Lynceus* ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I, p. 356 (1777).

A szárnyak sötétbarnák, a hátsó szárny zugán és a farkocskától tövén gyakran vöröses-sárga pettyek jelentkeznek. A hímek elülső szárnyán a középsejt vége felé szürkés petty áll, mely felül benyomott, alul kiálló. Alul a szárnyak sötétbarnák fehér csíkkal, mely mindkét szárnyon végigfut s a hátsó szárny zugán szöveget képezvén az itt levő kékes folttal érintkezik, a szegélyfoltok vöröses-sárgák, belül feketével szegélyezettek. Kifeszítve 30—33 mm. nagyságú.

Magyarország egész területén elég gyakori és június elejétől július elejéig repül erdei réteken a kakukfű (*Thymus*), zsálya (*Salvia*) és gyalogbodza (*Sambucus ebulus*) virágain.

A hátsó szárny zugán levő sárgás-vörös folt többnyire alig látható, alul sötétkék, majdnem fekete. A herculesfürdői példányok szárnyának alsó oldala kávébarna, tornai példányoké alul erősen kék behintésű. ANKER LAJOS Budapest vidékén egy olyan példányt fogott, melynek rajza alul hullámos volt.

Az *ab. linceus* HB., melynek nösténye az elülső szárny közepén nagy rozsdasága foltot visel, eddig csak Budapest, Pécs, Brassó és Puj környékéről ismeretes.

A hernyó zöld, hátán három világos sárgás vonal fut végig, köztük sárga vagy vöröses szemölcsök állanak, oldalt világosabb vonal és a lábak fölött fehéres-sárga sáv van. Hossza 20—25 mm. Májusban *Rhamnus cathartica*, *Rh. frangula*, *Rh. saxatilis*, *Prunus spinosa* és *Pr. domesticá*-n található.

A báb zömök, barnás-szürke, barnás-szürkén márványozott. A báb az ágakhoz teste körül futó szövédékszállal van erősítve.

Előfordul az összes szomszéd országokban, így Alsó-Ausztriában (VI—VIII), Karinthiában, Sziléziában és Bukovinában (VI—VII), Morvaországban és Rumániában (VII—VIII) és Isztriában (VI). Elterjedési köre Kasantól Andaluziáig és Spanyolországtól Japánig terjed.

2. *Thecta W-album* KN.

KNOCH, Beitr. z. Insectengesch. II, p. 85, t. 6, f. 1—2 (1782)
— Fenton's BUTLER, Proc. Zool. Soc. London. 1881, p. 854.

A szárnyak sötétbarnák, a hátsó szárny második erén farkszerű nyulván van és ezelőtt 1—2 vörös petty. Alul világos szürkésbarna, a mindkét szárnyon végig futó fehér csík a hátsó szárny zugában éles W-alakot mutat, a vörös szegélyszáv belül fekete szegélyű. Kifeszítve 27—32 mm. nagyságú.

Előfordul Magyarország egész területén, de mindenütt a ritkább fajok közé tartozik. Junius elejétől július elejéig szilfák közelében virágzó gyalogbodzán szeret időzni.

A herculesfürdői példányok alul sötét kávébarnák.

A hernyó zöld, hátán kettős finom fehéres tüskesor van, a fej sárgás-barna. Hossza 22—25 mm. Májusban szilfán (*Ulmus campestris* és *alba*), bengén (*Rhamnus frangula*), lonczon (*Lonicera tatarica*), sóskafán (*Berberis vulgaris*), bangitán (*Viburnum lantana*), vörös somon (*Cornus sanguinea*), tölgyön és hársfán található.

A báb szürkés-barna, a szárnyhévely sötétebb.

Parazitája a *Microgaster triangulator* Wsm. nevű Braconida.

A szomszéd országok közül előfordul Alsó-Ausztriában, Karinthiában és Galicziában (VI), Salzburgban és Sziléziában (VI—VII) és Bukovinában (VI—VIII). Elterjedési köre Stockholmtól Kalábriáig és Angolországtól az Amur-vidékig terjed.

Különfélék.

A házipoloskáról. Kísérleti czélokra nagyszámú házipoloskát (*Cimex lectularia* LINN.) gyűjtöttem és neveltem a közelmúltban. Ezeket a poloskákat egy üvegben tartottam, amelyben minden táplálék híján éldegéltek. Egyik kísérletem czélja a szénkéneg hatásának kipróbálása volt, melytől nemcsak a kifejlődött példányok, hanem a peték is gyorsan elpusztultak. Egy másik kísérletem odaírányult, hogy külön üvegesebe helyeztem el petéket, melyekből 1908. évi október hó 23-án keltek ki az apró poloskák. Ezeket az apró poloskákat szintén minden eleség nélkül tartottam el, ami f. évi február hó végéig sikerült is, ekkor kezdtek ugyanis az első példányok pusztulni, az utolsó példány azonban március 25-ig húzta ki, tehát teljes öt hónapig élt. A poloska koplalóművészetének kipróbálásával már többen kísérleteztek és ahhoz az eredményhez jutottak, hogy a házipoloska nagyon szívós állat, mely teljes esztendeig is kihúzza étlenül. Újszülött példányok ily hosszú koplalásáról még nem volt tudomásunk. Az éheztetett apró poloskákról még meg akarom jegyezni, hogy azok nem vedlettek. UJHELYI JÓZSEF.

Irodalom.

Mühl: Bemerkungen zu *Epuraea Mühli* Reitt. (Wiener Entom. Zeitung. XXVIII, 1909, p. 37).

E folyóirat mult évi kötetének 185. lapján megemlítettem, hogy REITTER a Tátrából leírt egy új Nitidulidát *Epuraea Mühli* név alatt. Szerző most a leírás kiegészítéséül közli, hogy nevezett bogár csápja nem egyszínű vöröses-sárga, hanem a csápbunkó barna vagy fekete. Előfordulását illetőleg megjegyzi, hogy 1899 és 1902 júliusában a Tátrában (a béla-zdjári úton Barlangliget és a Mária-Terézia-út között) gyűjtötte a jegenyefenyő rakásra dobott frissen levágott ágairól. CSIKI.

*

József Dziedzielewicz et Frant. Klapálek: Novae species Neuropteroideorum in Karpathibus Orientalibus anno 1907 collectae. (Acta Societatis Entomologicae Bohemiae V, 1908, p. 21—24, 3 fig.)

A Keleti Kárpátokból (Csernahora) való két új faj leírása, az egyik egyúttal egy új nem képviselője. Mindkét faj a reczésszárnyúak *Limnophilidae* családjába, illetőleg *Chaopteryginae* alcsaládjába tartozik és név szerint a következők: *Heliconis* (DZIEDZ., nov. gen.) *chomiacensis* DZIEDZ. és *Heptagenia nigrescens* KLP. CSIKI.

Dr. Em. Lokay: Studie o rodu: Hladkon, *Liosoma* Stephens. (Acta Societ. Entom. Bohemiae. V, 1908, p. 103—138, 15 fig.)

Szerző az ormányos bogarak *Liosoma* nemét tette tanulmány tárgyává és ezen dolgozatában számol be vizsgálatairól. A mennyire a cseh nyelven megírt dolgozattól tájékozódni lehet 20 faj meghatározó táblázatát és ezek részletes leírását nyújtja, közöttük egy új fajt is találunk, a *L. Formáneki*-t Krajnából, melynek latin leírását és képét is adja. A legtöbb faj hímvevője is le van rajzolva. Új a *L. deflexum*-nak egy fajváltozata is Franciaországból, melyet szerző *var. Bang-Haasi*-nak nevez. Minket közelebbről az érdekel, hogy szerző a BRANCSIK által Trencsén vármegyéből leírt *L. carpathicum* és *var. ruficollis*-t a *Liosoma cribrum* szinonimái közé sorolja és hogy a *L. bosnicum* K. DAN. két újabb termőhelyét közli a Keleti-Kárpátokból (Csernahora, Máramaros). CSIKI.

*

Edmund Reitter: Fauna Germanica. Die Käfer des Deutschen Reiches. I. Band. Mit 66 Text-Illustrationen und 40 Farbendrucktafeln, zusammengestellt und redigiert von DR. K. G. LUTZ. p. IX. + 248. Stuttgart, 1908.

A német bogarászati irodalom újból egy jó kis könyvecskével gyarapodott, mely egyúttal a német tanítók természettudományi egyesülete munkáinak 22. kötetét képezi. Nevezett egyesület elhatározta, hogy tagtársai részére jó kézikönyveket ad ki, melyekből hazájuk természeti kincseit könnyen megismerhessék. Így sorra került egy a bogarakat ismertető kézikönyv kiadása. A munka megírására megnyerték REITTER ÖDÖN császári tanácsost, az általánosan ismert kiváló szaktudóst. Terv szerint a Német Birodalom bogarait kellett volna analitikus módszerben ismertetni, szerző azonban lakóhelyének (Morvaország) faunáját is felvette és így LETZNER-t követvén még Csehországot és Sziléziát sem mellőzhette. Az I. kötet az általános részen kívül a bogarak első alrendjét és hadát, a Caraboideákat tárgyalja. Az általános részben szerző a bogarak morfológiai viszonyait tárgyalja, majd ismerteti a gyűjtőeszközöket és azok használatát, a preparálást, a gyűjtemény berendezését stb., egyszóval röviden megismerteti olvasóival mindazt, amit tudniok kell. A tüzetes részben röviden ismerteti a családokat és nemeket, közli a felölelt területen előforduló fajok rövid meghatározó kulcsát és a könyv első felében röviden a fajokat is jellemzi, utóbb azonban a helyszűke miatt ettől el kellett tekintenie. Jegyzet alakjában több új faj és fajváltozat leírását találjuk, ezek legnagyobb részt nem németországiak, néhány faj részére pedig új alnemeket állít fel a szerző. Újak a következők: *Bembidion lamprinulum* (Kaukázus), *B. Haupti* (Ordubad),

B. punctulatum var. *bracteonoides* (Kaukázus, Talysh), *B. nitidulum* var. *lyrikense* (Kaukázus, Lenkoran), *Trechus bescidicus* (Beszkidek, Cseh-erdő), *Patrobus austriacus* (Alsó-Ausztria: Schneeberg), *Amara nitida* var. *imbella*, *Harpalus pygmaeus* ab. *pygmaeolus* (Bajorország), *Oodes Hahni* (Tashkend, Bokhara), *Lebia scapularis* ab. *insolita* (Sziria: Akbes), *Hydroporus Lutzii* (Galicia), *Agabus inguttatus* (Kaukázus) és *Gyrinus fulviventris* (Sziria: Akbes). Új nevet kapott a *Lionychus unicolor* Fleisch. (nec Heyd., Schilsky) = *Fleischeri*. Az új alnemek pedig a következők: *Pterostichus* subg. *Parasteropus* (*Pt. Illigeri* részére), *Harpalus* subg. *Acardystus* (*H. rufus* stb. részére) és *Chlaenius* subg. *Stenochlaenius* (*Chl. coeruleus* és *anchomenoides* részére) és és subg. *Chlaeniellus* (*Chl. variegatus*, *vestitus* stb. részére). A kötethez mellékelt 40, illetőleg 20 mindkét oldalára nyomott színes tábla nagyon sikerültnek mondható, a közbe alkalmazott részlet és lárvarajzok azok becsét nagyon emelik. A táblák rajzai főleg STURM, DEJEAN, JACQUELIN-DUVAL, FOWLER és SCHIÖDTE ismert munkáiból vétettek át. Sajnálunk kell azonban, hogy a kiadó helykímélés szempontjából a testrészek nevének teljes kiírása helyett rövidítések alkalmazását kötötte ki, a mi a meghatározó kulcsok használatát megnehezíti. Ugyanesek költségkímélésből nagyon gyarló papirosra nyomatták a munkát, a mi az elég jól sikerült és csinos táblák mellett nagyon is szembeötlik. A munka rövidre szabott szövege és táblái révén Németországon túl is el fog terjedni. CSIKI.

Szerkesztői üzenetek.

D. A. (Munkács). — Köszönettel vettük sorait és szívesen megfélemlünk kívánságának. A rovargyűjtő eszközöket és az egyéb hozzávalókat a „Hazai Zoologiai Laboratorium”-tól (Budapest, VII. Damjanich-utca 36) rendelheti meg. Külföldi cégek közül a „Winkler & Wagner, Wien XVIII. Dittes-Gasse 11” céget ajánlhatjuk leginkább. Jó eszközöket szállít még Deyrolle Párizsban, Niepelt Zirlauban és mások, de eszközeiket a magas vám nagyon megdrágítja.

K. J. (Kondoros). — Előfizetőink csereajánlatát szívesen és díjmentesen közöljük. Megjegyzendőnek tartjuk azonban, hogy nálunk Magyarországon a cserebelés kevésbé elterjedt, gyűjtőink ugyanis többnyire csak hazánk faunáját gyűjtik és nagy súlyt fektetnek arra, hogy gyűjteményükben lehetőleg minden példány saját gyűjtésük eredményeként foglaljon helyet. Ez helyes is, mert így nagyobb gondot fordíthatnak az állatok életviszonyainak megfigyelésére és sohasem fognak a külföldön olyan divatos „tömegben való gyűjtésnek” hódolni, mely nem egy ritka faj kipusztítására vezet.

Többeknek. — Folyóiratunk terjedelmét nem apasztottuk, az ez idei kötet is legalább 15 ívnyire van tervezve, de úgy határoztuk, hogy havonként csak egy ívet adunk és egy füzetet pedig négy ívre bővítünk ki, hogy ebben egy terjedelmesebb munka láthasson napvilágot, ezáltal akarván a „folytatásos” cikkek számát apasztani. Ilyen közlésre váró cikkeink közül felemlíthetjük a magyarországi „díszbogarak (*Buprestidae*)” és a „dongók (*Bombus*)” meghatározó kulcsait; hasonló meghatározó kulcs készül „hangyáinkról” is, de ez utóbbi valószínűleg már csak a jövő évi kötetre fog maradni.

„ROVARTANI LAPOK“

XVI. Band.

April 1909.

4. Heft.

S. 49. *Dr. G. Horváth*: Riesenwanze in der Fauna Ungarns. — Die Hemipterenfauna Ungarns vermehrt sich fortwährend indem immer noch für die Fauna neue Arten gefunden werden. Im verflossenen Jahre 1908 wurde eine sehr interessante und bemerkenswerthe Entdeckung gemacht, nämlich es wurde die Risenwasserwanze *Amorgius niloticus* in Ungarn gesammelt. Die zwei ungarischen Exemplare werden auch bildlich (siehe im ungarischen Text) dargestellt. *Amorgius niloticus*, oder wie die Art früher genannt wurde *Belostoma niloticum*, ist in Afrika von Ägypten bis Mozambique verbreitet, kommt aber auch in Arabien, Syrien, auf der Insel Rhodus und in Europa in Griechenland und Dalmatien vor. In Dalmatien ist die Art bei Ragusa und Cattaro nicht selten, ebenso in der angrenzenden Herzegowina (Trebinje, Stolac, Gabela). Der nördlichste bisher bekannte Fundort war Spalato, von wo die Art als *Belostoma pruinosum* durch DUFOUR (1863) beschrieben wurde. Aus dem Königreich Ungarn war die Art bisher nicht bekannt, im Museum zu Zágráb befindet sich zwar ein angeblich bei Zengg gesammeltes Exemplar diese Angabe ist aber zweifelhaft gewesen. Im verflossenen Jahr wurde nun *Amorgius niloticus* am 28. Juli bei Temesvár gefunden, wo Hauptmann A. SPRINGER das Exemplar fing, welches dem elektrischen Licht zuflog. Einige Tage später (Anfangs August) sammelte K. GRÓSZ das zweite Exemplar bei Szatmár-Németi. Es ist nun noch die Frage ob die Tiere nur zufällig, vielleicht durch Wanderung nach Ungarn kamen, oder ob die Art hier seit jeher endemisch ist? Nach der Ansicht des Verfassers ist eine Einwanderung ausgeschlossen, dagegen sprechen zuerst die meteorologischen Aufzeichnungen und die geographische Lage der ungarischen Tiefebene, nämlich zwischen Dalmatien und Ungarn liegen die Dinarischen-Alpen und das bosnische Gebirge, die eine direkte Einwanderung ausschliessen. Das Tier wurde bisher bei uns wahrscheinlich nur übersehen, wir müssen den Sümpfen unserer Tiefebene eine grössere Aufmerksamkeit schenken und werden dann noch näheres über diese interessante Wasserwanze erfahren.

S. 53. *F. Pillich*: Die Schmetterlinge von Simontornya und Umgebung. — Verfasser berichtet über sein achtjähriges Sammelergebniss in der Umgebung seines Wohnortes Simontornya (Comitat Tolna). Die Stadt liegt an der Grenze der Comitate Tolna,

Fehér und Veszprém, ihr Gebiet ist nördlich eben und reich an Sümpfen, südlich hügelig und bewaldet. Gestein ist im ganzen Gebiet nicht zu finden. Es werden dann die gesammelten Macrolepidopteren aufgezählt, deren Liste aus dem ungarischen Text ersichtlich ist.

S. 57. **J. Laczó:** Ein neuer Blattkäfer aus dem Comitat Trencsén. — Verfasser beschreibt *Orsodacne lineola* var. *Brancsiki* aus der Umgebung von Bolesó. Lateinische Diagnose und Abbildung siehe im ungarischen Text.

S. 57. **L. A. Aigner:** Die Tagfalter Ungarns. XXXI. — Es wird fortlaufend die Gattung *Thecla* charakterisiert, eine Bestimmungstabelle der Untergattungen und Arten gegeben und *Th. Spini* und *Th. W-album* beschrieben.

Kleinere Mitteilungen.

S. 60. **J. Ujhelyi:** Über die Bettwanze. — Verfasser hielt eine grössere Anzahl der Bettwanze (*Cimex lectularia*) in Gläsern ohne jede Nahrung. Ein Theil wurde mit Kohlenschwefelstoff getötet, wobei sämtliche Exemplare (auch Eier) schnell abstarben. Aus Eiern die in besondere Gläschen gesetzt wurden krochen die kleinen Wanzen am 23. Oktober 1908 aus und blieben ohne Aufnahme jeder Nahrung bis Ende Februar 1909 am Leben, das letzte Exemplar lebte sogar bis 25. März. Die jungen Wanzen hänteten sich während dieser Zeit nicht.

Literatur.

S. 60. **E. Csiki** bespricht Arbeiten von MÜHL, J. DZIEDZIELEWICZ und FR. KLAPÁLEK, DR. EM. LOKAY und EDM. REITER's Fauna Germanica „Die Käfer des Deutschen Reiches“ Band I. Letzteres Werk wird ausführlich und anempfehlend besprochen und die darin beschriebenen neuen Käfer aufgezählt. Als Fehler des Werkes, die aber nur den Verleger betreffen, müssen hervorgehoben werden: das unter jeder Kritik schlechte Papier und das Sparren mit den Lettern. REITER's ausgezeichnetes Werk soll ja ein Handbuch sein, welchem Zweck ein schlechtes Papier doch gar nicht entspricht. Auch die vorgeschriebenen zahlreichen Abkürzungen erschweren dem Laien und Anfänger den Gebrauch, — ohne diese Hieroglyphen hätte sich der Text höchstens um 1—2 Druckbogen vermehrt, was doch bei der Herausgabe eines solchen guten und auf weite Verbreitung rechnenden Werkes doch kaum in Betracht kommen dürfte.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XVI. KÖTET.

1909 MÁJUS—JUNIUS.

5—6. FÜZET.

A „*Rovartani Lapok*“ szerkesztősége mély fájdalommal jelenti, hogy

A. Aigner Lajos

folyóiratunk volt szerkesztője, hosszas betegség után f. évi június hó 19-én, életének 69. évében elhunyt.

Folyóiratunknak tizenkét éven át ő volt a szerkesztője és legfáradhatatlanabb munkása, a míg súlyos betegsége munkaerejét meg nem törte, a halál pedig rovartani irodalmunk egyik legszorgalmasabb munkását örökre el nem némította.

A „*Rovartani Lapok*“ benne elveszítették egyik megalapítójukat is, az ő érdeme volt és fáradozásainak köszönhető ugyanis, hogy folyóiratunkat 12 évi szünetelés után 1897-ben újból megindította és minden tehetségét annak fejlesztésére fordította.

Béke poraira !

Cleonus-fajaink.

Irta CSIKI ERNŐ.

Mezőgazdasági szempontból talán egyike a legfontosabb ormányos-bogár-nemeknek a *Cleonus*, melyet irodalmunkban répabogárnak vagy répabarkónak neveznek. Az idetartozó fajok nagy része és talán bizonyos körülmények között az összesek is nagy ellenségei a répának. Régebben alig jöttek figyelembe, de a répatermesztés növekedésével a répabarkók is jelentkeztek, nem egy helyen pedig az egész termést veszélyeztették. Gazdasági fontosságuk folytán irodalmunkban már többször foglalkoztak velük, különösen a lisztes répabogárral (*Cleonus punctiventris* GERM.), az összes fajok közül a leghirhedtebbel. Eltekintve a Rovartani Állomásnak e bogarak írtására vonatkozó útmutatóitól, folyóiratunk is foglalkozott említett fajjal,¹ újabban pedig szintén JABLONOWSKI tárgyalta a répa ezen kártevőit behatóan.²

Amíg tehát a gazdasági irodalomban eléggé foglalkoztak a *Cleonus*-fajokkal, addig tisztán rendszertani szempontból nem igen vizsgálták azokat, a faunánkban előforduló fajokat nem állapították meg végérvényesen, az irodalmi adatokat pedig felülvizsgálásnak nem vetették alá. Igaz ugyan, hogy ez nehéz feladat is volt, mert előbb a palearktikus táj összes fajait kellett volna megállapítani, hogy a mi fajainkról is tiszta képet nyerhessünk. Végre 1904-ben megjelent az időközben elhunyt kiváló Curculionida-ismerőnek, FAUST-nak tanulmánya ezekről a bogarokról, melyet későbben REITTER egészített ki.

FAUST tanulmányában³ néhány amerikai faj kivételével a földkerekségről ismert összes fajokat revideálta, meghatározó kulcsokat állított össze a nemek és részben a fajok részére is. Ő a *Cleonini*-k nemzetségét 61 nemre osztja, ezeket azonban többnyire oly csekély különbségekre alapítja, hogy azok legnagyobb részét külön nemekként fentartani lehetetlen, azok legfeljebb alnemeknek tekinthetők.

A Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményének tekintélyes anyagát FAUST munkája alapján revideálván, sok érdekes dolgot sikerült megállapítanom, így pl. néhány fajról kimutatni, hogy azok faunánkban nem fordulnak elő, hanem téves meghatározások révén jutottak az irodalomba és helyüket így mostanáig megtartották a katalogusokban, másrészt új adatokat is sikerült megállapítanom, amennyiben állatjaink között faunánkra nézve újakat is találtam. A FAUST-féle

¹ JABLONOWSKI JÓZSEF: A répabogár. (Rovartani Lapok. IV, 1897, 115—120. l., szövegrajzzal).

² JABLONOWSKI JÓZSEF: A czukorrépa állati ellenségei. Budapest, 1906.

³ J. FAUST: Revision der Gruppe Cléonides vrais. (Deutsche Entomolog. Zeitschr. 1904, p. 177—302).

nemeket sajnos, nem tarthattam fenn, azokat ennélfogva csak mint a *Cleonus*-nem alnemeit tárgyalom. Az egyes fajokra vonatkozó érdekesebb feljegyezni valókat a megfelelő helyeken tárgyalom.

A Magyar Birodalom területén előforduló *Cleonus*-fajok meghatározó kulcsa:

1. Az előtor háta a tövén egyenesen lementszett, a középben a paizsocska felé nem vagy alig kihúzott. — 1. alnem: *Leucosomus* MOTSCH. — Fekete, szürkés-fehér, sárgás-szürke vagy szürkés-barna szőrökkel sűrűn és foltokban fedett, az ormány két barázdája, egy-egy hajlott sáv az előtor hátának oldalán és két kerek folt a szárnyfedőkön sűrűbben világosabb szőrökkel fedett. Az előtor hátának középső hosszanti élecskéje csak elül jelzett. A test rövidebb és széles tojásforma. Hossza 10 5—15 mm., szélessége 4·5—7 mm. — Előfordul Közép- és Dél-Európában; faunánkban elterjedt és nem ritka faj, mely a Nemzeti Múzeum gyűjteményében a következő helyekről van meg: Budapest, Hidegkút, Bag, Pilismarót, Bártfa, Radnót, Szent-Erzsébet, Fiume, Buccari, Zengg, Raduc, Mali Rainac Jezero, Arbe, Knin. (*Momus* SCOP., *quadrifunctatus* SCHRANK, *ophthalmicus* ROSSI, *distinctus* F., *ocellatus* FARR.)
 1. *pedestris* PODA.
 - Az előtor hátának a töve kétoldalt öblös, kerekített vagy lementszett és a középben hátrafelé kihúzott 2
 2. A szárnyfedők pikkelyekkel fedettek, a világos színű pikkelyek kerekített lándzsaalakúak, kerek, vesszőalakúak, csücskösek vagy csomószerűen összeállított szőrökből állanak. Az ormány a homloktól nem elválasztott 3
 - A szárnyfedők szőrösek, ritkán pikkelyesek, de akkor az ormányt harántbarázda választja el a homloktól 12
 3. A csápostor második íze rövidebb mint az első íz 4
 - A csápostor második íze hosszabb mint az első íz. — 5. alnem: *Bothynoderes* SCHÖNH. 10
 4. A hátsó lábfej második íze sokkal hosszabb mint a harmadik íz. A haslemezeken nincsenek harántsorban elhelyezett csupasz pontok 5
 - A hátsó lábfej második íze nem hosszabb mint a harmadik íz. A haslemezeken egy harántsor csupasz pont van vagy feketésen harmatosak. — 4. alnem: *Pachycerus* SCHÖNH. 9
 5. A mellvég hosszabb mint amilyen széles az első haslemez nyulványa a hátsó csípők között. — 2. alnem: *Coniocteonus* MOTSCH. (*Plagiographus* CHEVR.) 6

— A mellvég rövidebb mint amilyen széles az első haslemez nyulványa a hátsó csipők között. — 3. alnem: *Stephanocleonus* MOTSCH. — Szürke vagy szürkés-barna szőrökkel fedett, a toron négy világos keskeny hosszanti sáv, a szárnyfedőkön pedig két rézsútos kívülről befelé haladó csík és a csúcs előtt, a kiemelkedő dúdorka mellett, sötét folt van. Az előtor hátának közepén elül finom élecske, hátul széles és mély barázda van. A szárnyfedők a csúcson háromszögűen kimetszettek, finoman pontozottan-barázdások, a köztterek símák, a 3. és 4. köztéren a szárnyfedők közepe előtt rövid és mély sötét bemélyedés van. Hossza 11—14 mm., szélessége 4·5—6 mm. — Előfordul Dél-Oroszországban, a Kaukázusban és Magyarországon (Budapest, Kolozsvár, Herkulesfürdő)¹; ritka. (*concinus* GYLLH.)

6. *tetragrammus* PALL.

6. A czombok felső részén vagy oldalán nincs hosszú elálló szőrözet 7

— A czombok felső részén és oldalán hosszabb többé-kevésbé elálló szőrök vannak. Fekete, szürke szőrökkel fedett. Az ormányon két barázda vonul végig, ezek között hosszanti élecske emelkedik ki. Az előtor háta oldalt a közepén kissé öblös, közepén hosszanti élecske van, ennek két oldalán elül nagyobb és hátul a paizsoeska előtt kisebb gödröcske van. A szárnyfedőkön két rézsútos csupasz csík van, az elülsőn, mely a szárnyfedők közepe előtt van és nagyobb, a harmadik köztér duzzadt és domború, a hosszanti barázdák pedig itten mélyebbek és szélesebbek. A hátsó kisebb csíkban a harmadik köztér szintén kiemelkedő, a bemélyedések azonban kisebbek. A szárnyfedők tövén az első, harmadik és negyedik barázda gödöröszerűen bemélyedt, a negyedik köztér pedig élszerűen kiálló; az utolsó negyedben levő kiálló dudor erősen kiemelkedő. Hossza 10—13 mm., szélessége 3·5—5 mm. — Előfordul Közép-Európában, Magyarországon (Budapest, Nagyszeben, Szent-Erzsébet, Nagycsúr) ritka. (*ericæ* FAHRS., *callosus* BACH, *arciferus* CHEVR., *spinosus* PONZA).

5. *cicatricosus* HOPPE.²

7. A szárnyfedők hosszanti pontsorai közül elül egyikem barázdaszerűen bemélyedt. Fekete, szürkés-fehér szőrökkel tarkán fedett. Az ormány két barázdája között erősen ki-

¹ A faunakatalogusban említett *Cl. microgrammus* GYLLH. példányai is ezen fajhoz tartozóknak bizonyultak.

² A magyar faunakatalogusban (p. 149) *Cl. crinipes* FAHRS. név alatt szerepél, ez azonban más kaukázusi faj.

emelkedő lécz van. Az előtor hátának közepén elül kiemelkedő él, hátul mély és széles gödröcske van. A szárnyfedők pontsorainak pontjai nagyok és mélyek, helyenként kettessel nagyobb gödröcskévé olvadnak össze, a két csupasz harántesik kisebb-nagyobb. Hossza 8·5—11 mm., szélessége 3·5—4 mm. — Előfordul Európában és Szibériában, Magyarországon ritka; termőhelyei: Nagyvárad, Fenyőfő, Szerencs, Fogaras, Segesvár. (*glaucus* GYLLH., *obesulus* DESBR.)

2. *glaucus* FABR. *ab. turbatus* FAHRS.

— A szárnyfedők első, harmadik és negyedik pontsora elül barázdaszerűen bemélyedt 8

8. Az ormány oldalai a csápbarázdától a csücsig szőrösek. Fekete, szürkés-fehér szőrökkel fedett. Az ormányon két barázda van, ezek sűrűn szürkés-barna szőrökkel fedettek, a középső élecske keskeny és csupasz. Az előtor háta oldalt kissé öblös és hátrafelé kiszélesedő, oldalán két kissé hajlott fehér sáv díszíti, különben barnás szőrökkel fedett, közepén elül kiemelkedő élecske, hátul gödöröszerű bemélyedés van. A szárnyfedők sűrűn szőrösek, a közepén világosabbak, oldalt sötétebbek, két rézsútos sötét csíkjuk befelé kiszélesedik, ezekben a hosszanti pontsorok barázdaszerű gödröcskékké bemélyedtek. Hossza 9—13 mm., szélessége 3·5—5 mm. — Előfordul Dél-Európában, Észak-Afrikában és Kis-Ázsiában, Magyarországon (Budapest, Isaszeg) és Dalmáciában (Sebenico) ritka. (*lacunosus* GYLLH., *tabidus* GYLLH., *megalographus* FAHRS.)

3. *excoriatus* GYLLH.¹

— Az ormány oldalai tövüktől a csücsig simák és csupaszok. Fekete, szürkés-fehér szőrökkel fedett, a szárnyfedők felül világosabbak, oldalt sötétebbek, rajtuk két sötét rézsútos csík van, ezek befelé szélesbedők, az ormány barázdái barnás szőrökkel fedettek, úgyszintén az előtor háta is, a két kétoldali kissé hajlott fehér sáv kivételével. Szineződését és mustrázatát illetőleg előbbi fajjal majdnem teljesen megegyező, de ormányának elül is teljesen csupasz oldalai révén könnyen megkülönböztethető. Hossza 10·5—14 mm., szélessége 3·4—5 mm. — Előfordul Európa déli felében, Turkesztánban és Észak-Afrikában; faunánkban nem ritka, elterjedt faj. (*obliquus* FABR., *albirostris* CHEVR., *leucomelanus* HOPE).

4. *nigrosuturatus* GOEZE.

9. A szem keskeny, hosszúkás, majdnem párhuzamos szélű.

¹ Faunánkra új, nálunk eddig a *Cl. nigrosuturatus* GOEZE (*obliquus* FABR.) fajtól, melyhez hasonló, nem különböztették meg.

A has sűrűn pikkelyezett, néhány csupasz folttal. Fekete, felül szürke, szőrszerű pikkelyekkel fedett, az előtor hátán és a szárnyfedők köztereiben csupasz és fénylő szemcsékkal vagy kiemelkedő ránczokkal. Az ormány keresztmetszetben négy-szögű, felül lapos, két széles barázdával és párhuzamos oldalélel. A hátsó lábszár egyenes. Hossza 9—10 mm., szélessége 3·5—4 mm. — Előfordul Közép-Európában; Magyarországon (Budapest, Péczel, Kecskemét, Debreczen, Nagycsűr, Gyeke, Mezőzáh, Oravicza) és Horvátországban elég ritka. (*cordiger* GERM., *segnis* GERM.) 7. *madidus* OLIV.

— A szem felül szélesebb, lefelé ék alakúan keskenyedő. A has szőrözetét elég sűrűn álló csupasz kerek foltok tartkítják. Fekete, szürke vagy szürkés-barna és sötétebb pikkelyszerű szőrökkel tarkázott. Az ormányon két sekély barázda van. Az előtor háta erőteljesen, a szárnyfedők finomabban és hátrafelé elenyészőbbben szemcsézettek. Az előtor hátának középső hosszanti barázdája finom. A hátsó lábfej második íze hosszabb mint a harmadik íz. Hossza 9—11 mm., szélessége 3·1—4·8 mm. — Előfordul Európa déli felében, Kis-Ázsiában és Oranban, Magyarországon (Budapest, Péczel, Isaszeg, Kalocsa, Pécs, Oravicza, Carlopago, Fiume) ritka. (*seriegranosus* CHEVR.) 8. *varius* HBST.¹

10. Az előtor hátának korongja egyformán sűrűn pontozott, a pontok között nagyobb pontok vagy ránczok nélkül. Felül fehéres pikkelyekkel sűrűn fedett. Hossza 8—10 mm., szélessége 3·6—4·2 mm. — Előfordul Európa déli felében, nálunk Magyarországon és Dalmáciában. (*maculicollis* CHEVR., *mus* CHEVR.) 9. *albicans* GYLLH.

— Az előtor hátának finom pontjai között erőteljesebb pontok vagy ránczok vannak 11

11. A testalak karsú. Felül fehéres, szürkés vagy ritkán sárgás pikkelyekkel fedett, a szárnyfedőkön a rendes sötét rézsútos csikon és a csúcs előtti fehéres dudor körüli folton kívül sötétebb foltok nélkül. Az előtor hátának középső élecskéje jól kifejlődött, gyenge vagy hiányzik. Hossza 10—17 mm., szélessége 3·8—6 mm. — Előfordul Közép-Európában, Oláh- és Oroszországban, a Kaukázusban és Spanyolországban. Magyarországon elterjedt, a répa leghirhedtebb ellensége. (*uniformis* CHEVR., *Menetriesi* CHEVR.) 10. *punctiventris* GERM.

¹ Ide tartoznak azon példányok is, melyek a magyar bogártani irodalomban *Cl. mixtus* FABR. név alatt szerepeltek. Utóbbi fajnak nálunk való előfordulása nagyon is kétes.

Változata: Olyan mint a törzsfaj, a szárnyfedők a rendszeres sötét rajzolon kívül sűrűn tarkázottak. -- Előfordul Kelet-Európában, Dél-Oroszországban és Magyarországon (Budapest, Pécel, Pilis-Marót, Nagyszeben).

ab. stigma STURM.

- Széles és zömök testű. Olyan mint az előbbi faj, a szárnyfedők azonban a rendszeres sötét foltokon kívül sűrűn sötét pikkelyekkel tarkítottak. Az előtor hátának tojásforma bemélyedésében három kiemelkedő élecske van. Hossza 11—15 mm. — Előfordul Közép-Európában, Magyarországon¹, Dél-Oroszországban, a Kirgiz steppén és Transzkáspiában. (*irroratus* MÉN., *betavorus* CHEVR., *lineiventris* CHEVR.)

11. *farinosus* FAHR.

12. A szárnyfedők váll nélküliek. A hátsó lábfej második íze nem hosszabb mint a harmadik íz. — 7. alnem: *Pseudocleonus* CHEVR. 13

— A szárnyfedők válla jól kifejlődött 14

13. Felül szürke vagy sárgás-szürke pikkelyekkel fedett. Az előtor háta mindkét oldalának közepén 1—1 hátrafelé szélesedő, az oldalszegély mentén pedig keskeny íves sáv van, a hosszanti középél teljes. Az ormány középső élecskéjének mindegyik oldalán 1—1 sekély, fehér szőrökkel fedett barázda van. A has és a lábak jól láthatóan harmatosak. Hossza 7·5—13 mm., szélessége 3—5·5 mm. — Előfordul Európa déli felében, faunánkban elterjedt és gyakori. (*costatus* FABR.)

16. *cinereus* SCHRNK.

- Felül okerbarnán beporzott, az előtor hátán keskeny fehér vagy sárgás oldalsáv van, melynek folytatásaként a szárnyfedők vállán kis folt és ugyancsak a szárnyfedők második pontsora tövében hasonlószerű kerek folt van. Az előtor háta ránczolja-pontozott, a kiemelkedő lécz csak elül éles. A has fátyolozott, a lábak nem harmatosak. Hossza 10—11 mm., szélessége 3·6—4·4 mm. — Előfordul Közép- és Dél-Európában; Magyarországon (Budapest, Segesvár, Fiume) nagyon ritka.

17. *grammicus* PANZ.

14. A haslemezek szimmetrikusan sötétben foltosak, a foltok oldalt némelykor összefolynak. — 8. alnem: *Chromoderus* MOTSCH. 15

¹ Ezt a répabogarat, mely a gazdasági irodalomban többnyire *Cleonus betavorus* név alatt szerepel, először REITTER említi (Deutsche Entom. Zeitschr. 1903, p. 205) hazánkból. Magam magyarországi példányt nem láttam és egyáltalában azt hiszem, hogy a *betavorus* név alatt ismeretes állat nem más mint a *Cl. punctiventris*, a M. Nemzeti Múzeum kelet-európai *betavorus*-ai is ennek bizonyultak.

- A haslemezeken nincsenek sötéten szőrös szimetrikus foltok vagy harántsorban elhelyezett csupasz foltok 16
15. Az előtor hátán nincs sötét csupasz oldalsáv, ezt csak elül jelzi egy kis folt. A bogár felületét nagyon sűrűn álló fehér, szürkés-fehér vagy sárgás-fehér pikkelyek fedik, a fej, egy hátrafelé erősen kiszélesedő sáv az előtor hátán, egy folt a vállon, egy harántcsík a szárnyfedők közepe mögött és egy folt a csúcs előtti kidudorodás körül sötét és többé-kevésbé csupasz. Az előtor háta erőteljesen ránczolt és pontozott. Hossza 7—10·5 mm., szélessége 2·8—3·8 mm. — Előfordul Európában és Szibériában; Magyarországon a síkság és dombvidék lakója; nem ritka. (*affinis* SCHRANK., *niveus* BOISD., *albidus* FABR., *berolinensis* GMEL.) 18. *fasciatus* O. F. MÜLL.
- Az előtor hátán sötét és csupasz oldalsáv van, mely a szárnyfedőkön folytatódik és ezek elülső harántcsíkjával egyesül. A szárnyfedők második harántcsíkja fokozatosan keskenyedvén a csúcsig terjed. Az egész testet különben fehéres pikkelyek sűrűn fedik. Hossza 7—11 mm., szélessége 2·5—3·6 mm. — Előfordul Dél-Oroszországban, Szibériában és Magyarországon a Nagy Alföldön (Budapest, Gödöllő, Kecskemét, Kezsel, Hajós, Nagyvárad, Pécs, Öszöd, Deliblat); ritka. (*scalaris* FISCH., *hamatus* GEBL., *picipes* FAHRS.)
19. *declivis* OLIV.
16. Az előtor háta a szem mögött nem lebenyszerűen előrehúzott, itt egyenlőtlen hosszúságú pillaszőrök fedik. Az ormányon két barázda van. — 9. alnem: *Cyphocleonus* MOTSCH. 17
- Az előtor háta a szem mögött lebenyszerűen előrehúzott, pillaszőrök nem fedik vagy ha ilyenek is vannak jelen, ezek rövidek és egyenlő hosszúak 20
17. Az ormány közepén végigvonuló élen nincs elül barázda 18
- Az ormány közepén levő élen elül barázda van 19
18. Az előtor háta oldalt az elülső széle mögött hirtelen befűződött, az ormány a homloktól elkülönített. Fekete, az ormány két barázdájában, az előtor hátán reczét alkotva és a szárnyfedőkön egyes csupasz foltok és néhány szürke vagy barnás szőrfolt kivételével fehéres pikkelyekkel fedett. Az előtor hátán és a szárnyfedők tövén erősen kiemelkedő fényes ránczok és szemölcsök vannak. Hossza 8—14 mm., szélessége 2·6—4·5 mm. — Előfordul Európában, a Kaukázusban és Perzsiában; faunánkban elterjedt és nem ritka faj. (*marmoratus* FABR.) 20. *tigrinus* PANZ.
- Az előtor háta elül befűződés nélküli, az oldalak ennél fogva ívesen kerekítettek, az ormány nincsen a homloktól

elkülönítve, a két mély barázdája pedig csak a homloktól a csápok tövéig terjed. Sárgás-barna pikkelyekkel sűrűn fedett, az ormány két barázdája, az előtor hátának középső hosszszanti sávja, harántesíkja és oldalsávja, a szárnyfedők rézsűtos csíkokat képező foltjai és a test alul fehér pikkelyekkel fedett. Az előtor hátának és a szárnyfedők tövének kisebb kiemelkedő szemcséi és a szárnyfedők egyes pontjai nem pikkelyesek, feketésen elötűnök. Hossza 9·5—15·5 mm., szélessége 3—5·8 mm. — Előfordul Magyarországon (Budapest, Peszér, Kalocsa, Sátoraljaújhely, Tolcsva, Brassó, Resicza, Deliblát), Szmirnában, Teneriffán és Szenegáliában; nálunk ritka. (*achatesides* CHEVR., *morbillosus* auct. non FABR.)

21. *Achates* FAHRS.

19. A szárnyfedők rövidebbek, a vállon belül és a paizsocska körül alig láthatóan benyomottak, a szőrözet rövid és vékony. Az ormányon három barázda van, a középső azonban sokkal finomabb és rövidebb mint a szélsők. Fekete, az ormány barázdái, az előtor hátának középső és két oldalsávja és a szárnyfedők foltosan finom szőrökkel fedettek. Hossza 8—11 mm., szélessége 3·5—4 mm. — Előfordul Európa déli felében; Magyarországon (Parád, Pilis-Marót, Nyitra, M.-Laborecz, Szinna, Vulkán, Nagyszeben, Kercezi-hegység, Királykő, Segesvár, Dicsőszentmárton, Temesvár) ritka.

22. *trisulcatus* HBST.

- A szárnyfedők hosszabbak, a vállon belül és a paizsocska körül mélyen benyomottak, a szőrözet hosszabb és vastagabb. Színre nézve előbbi fajhoz hasonló, a szőrözet fehéres-szürke. Hossza 9—12 mm., szélessége 3·5—4 mm. — Előfordul Dél-Oroszországban és Ázsia határos nyugati részében, nálunk pedig VÁNKY szerint Szeged környékén. (*occultus* FAHRS.)

23. *altaicus* GEBL. var. *adumbratus* GYLLH.

20. A lábszárak alul nem szemcsések. A hátsó lábfej harmadik íze alul teljesen szivacsos. A paizsocska jól látható. — 6. alnem: *Mecaspis* SCHÖNH. 21
 — Legalább az elülső lábszárak alul szemcsések. A has harmatos 24
 21. A has fátyolosan harmatos 22
 — A has élesen harmatos 23
 22. Az előtor hátának sávjai mélyek és szélesek, szürkés-fehér szőrökkel fedettek. A szárnyfedők 1, 2, 7, 8. és 9. köztere egészen, a 3. a csúcs kivételével, a 4, 5 és 6. foltokra megszakítva sűrűn szürkés-fehér szőrökkel fedett. Hossza 9—10 mm., szélessége 3·9—4·2 mm. — Előfordul Dél-Európában, Algirban és Szíriában; Magyarországon (Budapest, Sátoralja-

újhely, Tolesva, Czéke, Varannó, Szent-Erzsébet) ritka. (*coenobita* OLIV.) — 12. *striatellus* FABR.

- Az előtor hátának sávjai keskenyek és nem mélyítettek. A szárnyfedők laposan harántul domborúak, legfeljebb a negyedik és ötödik köztérben van néhány sötét folt, különben finoman és nem sűrűn szürkésen szőrösök. Az előtor háta finoman pontozott. Hossza 6·5—9·9 mm., szélessége 2·5—4 mm. — Előfordul Dél-Európában, Magyarországból eddig csak Szent-Erzsébetről (Szeben vm.) ismeretes.

13. *nanus* GYLLH.

23. Fekete, szürke szőrökkel fedett, a szárnyfedők negyedik és hatodik köztére megszakítva szőrös, az előtor hátán négy gyengén bemélyedt szürkés-fehér sáv van. Az ormányon három kiemelkedő élecske van, ezek között pedig két barázdá. A szárnyfedők kétszer oly hosszúak mint szélesek. Hossza 8·5—13 mm., szélessége 3·6—5 mm. — Előfordul Közép- és Dél-Európában. Faunánkban elterjedt, de elég ritka faj. (*lucrans* HBST.)

14. *alternans* HBST.

- Fekete, szürke szőrökkel fedett, a szárnyfedők harmadik és nyolczadik pontozott barázdája között nagy sötét folt van, mely oldalt előrefelé a vállig terjed. A szárnyfedők körülbelül másfélszer oly hosszúak mint szélesek. Hossza 8—9·4 mm., szélessége 3·2—3·7 mm. — Előfordul Dél-Európában, Dél-Oroszországban és a Kaukázusban, nálunk Fiume körül és Horvát- s Szlavonországokban (Papuk-hegység, Bukova-kusa, Cirkvenica) fordul elő. (*cunctus* FAHRS., *moerens* FAHRS.)

15. *caesus* GYLLH.

24. Az ormány középső éle nem barázdás. A hátsó lábfej harmadik ízének talpa nem egészen szivacsos, a tor és a szárnyfedők szemcsézettek. — 10. alnem: *Adosomus* FAUST. — Fekete vagy szurokbarna, felül fehéres-szürke foltokban tarkázott, a szárnyfedőkön e foltok szabálytalan harántesíkok irányában elhelyezettek. A has gyengén és fátyolozottan harmatos. Hossza 9·5—16 mm., szélessége 3·3—6 mm. — Előfordul Európa déli felében és Magyarországon (Kalocsa, Nagyvárad, Pécs, Zircz, Sopron, Keszthely, Villány, Bártfa, Sátoralja-újhely, Hátszeg, Nagyszeben, Kőhalom) s Horvátországban (Bukova-kusa) ritka. (*Fabricii* GEMM.)

24. *voridus* PALL., FABR.

- Az ormány középső éle egész hosszában vagy csak elülső felében barázdás. A hátsó lábfej harmadik ízének talpa teljesen szivacsos. A paizsocska jól látható. — 11. alnem: *Cleonus* SCHÖNH. — Az ormány három barázdája majdnem

egyforma széles. Fekete, sűrűn pontozott, az előtor háta és a szárnyfedők töve szemcsés, elég sűrűn szürkésen szőrös, az előtor hátának közepén levő sáv és két sáv oldalt fehéresen szőrös, a szárnyfedőkön két kívülről felfelé rézsútosan haladó sötét csík van. Hossza 10—19 mm., szélessége 4—5·9 mm. — Előfordul Európában, Észak-Afrikában és Ázsia némely vidékén; Magyarországon elterjedt; közönséges faj, mely mint a répa kártevője, figyelemre méltó. (*sulcirostris* LINN.)

25. *piger* SCOP.

Változata: Némely vidéken hatalmas nagy példányok fordulnak elő, melyek teste szélesebb is, színeződésük pedig egyenletes szürke vagy sárgás-barna, az előtor hátának világos sávjai nagyon gyengék, a szárnyfedők két rézsútos csikja elenyészett s helyettük némelykor a köztterek szőrözete sötét pontok által megszakított. Hossza 15—18 mm., szélessége 5·5—6·5 mm. — Előfordul a törzsfaj között, Magyarországon (Budapest, Szeged, Mezőhegyes, Ulma, Pécs) ritka. (*impexus* MOTSCH. *var. scutellatus* BOH.)

Magyarország pillangói.

Irta: A. AIGNER LAJOS.

XXXII.

3. *Thecla Ilicis* ESP.

ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I, p. 353 (1777). — HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. fig. 378—379 (1776). — *Linceus* FABRICIUS, Mant. Insect. II, p. 69 (1787).

A szárnyak sötétbarnák, a hátsó szárny második ere apró farkszerű nyulvánnyal végződik, zugában vörös petty van. A nőstények elülső szárnyán nagy rozsdavörös folt jelentkezik. Alul a szárnyak világosbarnák, rajtuk fehér csík fut végig, mely a szárny zugában V-alakot nyer; a szegély mentén 4—5 feketén szegélyezett vörös petty áll. Kifeszítve 32—38 mm. nagyságú.

Magyarországon elterjedt és nem ritka. Junius elejétől július közepéig tölgyesekben repül tölgyfák, fagyal (*Ligustrum vulgare*), gyalogbodza, szeder és virágzó kakukfű (*Thymus*) körül.

Változatai közül nálunk kettő fordul elő.

Az *ab. Cerri* HB. nőstényének elülső szárnyán nagy rozsdavörös folt terül el, ez azonban nem oly élesen határolt, mint pl. dél-franciaországi példányokon. Hasonló, de halványabb rajzot DAHLSTROEM GYULA eperjesi hímeknél is megállapított.

A *var. caudatula* Z. abban különbözik a törzsfajtól, hogy farkocskája hosszabb. Délkeleti alak, mely nálunk Dalmáciában található.

A hernyó halványzöld, finom vöröses szőrökkel fedett, harántvonalakkal és oldalsávval, a fej és első lábai feketék. Hossza 22—25 mm. Május végéig tölgyön és szilfán (*Ulmus campestris*) található.

A báb barna, potrohrészén három sorban elhelyezett fekete ponttal.

Szomszédságunkban mindenütt előfordul, így Alsó-Ausztriában, Karinthiában, Sziléziában és Oláhországban. Elterjedési köre Sziléziától Kis-Ázsiáig és Portugáltól a Kaukázusig terjed.

4. *Thecla Acaciae* FABR.

FABRICIUS, Mant. Insect. p. 69 (1771). — HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. fig. 741—746.

A szárnyak sötétbarnák, a hátsó szárny második erén farkszerű nyulvány, zugában pedig 1—2 vöröses-sárga petty van. Alul szürkés-barna, tövén némi halvány zöldes-szürke tünettel; mindkét szárnyon fehér, kissé csipkés csík fut le, a hátsó szárny szegélyén pedig piros pettyek sorakoznak, melyeket belül 3—4 fehérszélű fekete hold határol. Kifeszítve 30—35 mm. nagyságú.

Az egész országban elterjedt, de csak helyenként gyakori. Május elejétől június végéig repül és leginkább kökénybokron és virágzó kakukfűvön szeret ülni.

A hosszú farkocskával bíró *var. abdominalis* GERH. nevű változat egy példányát ANKER LAJOS állítólag Budapest környékén fogta és ugyanott a törzsalaknak egy ibolyás példányát is.

A hernyó sárgás-zöld, hátán kettős sárga vonal és oldalt sárga harántvonalacsák futnak le, a lábak fölött pedig szintén sárgás vonal van. Május elejétől június elejéig kökényen található.

Előfordul szomszédságunkban Alsó-Ausztriában (VI—VII), Karinthiában, Tirolban, Csehországban, Galicziában, Bukovinában és Oláhországban (VII) és Bolgárországban (IV). Elterjedési köre a Pireneusoktól a Kaukázusig és Triertől Granadáig terjed.

5. *Thecla Pruni* LINN.

LINNÉ, Syst. Nat., Ed. X, p. 482 (1758). — ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I, t. 19, f. 3; t. 39, f. 1 (1777).

Sötétbarna, a hátsó szárny második erén farkszerű nyulvány és szegélyén, némelykor az elülső szárny zugában is, néhány vöröses-

sárga petty van. A hímek elülső szárnyán a középsejt vége felé benyomott apró hely mutatkozik. Alul vöröses-szürke, mindkét szárnyon kékes-fehér csík fut le, az elülső szárny szegélyén pedig 2—3 kékes-fehér szélű fekete pont áll, a hátsó szárny szegélyén vörös sáv van, melyet belül 6—7 kékes szélű fekete pont szegélyez.

Faunánkban elterjedt, de mindenütt elég ritka. Május végétől július közepéig repül szilvafa-félék körül.

A rozsdaszínű szegélypettyek a hímeknél többnyire alig láthatók, a nőstényeknél némelykor egészen hiányzanak.

A pete fehéres-zöld, a hernyó világoszöld, feje sárga, hátán fehéres-sárga hosszanti és finom harántvonalak vannak. Hossza 23 mm. Májusban található kökényen, szilván, bengén (*Rhamnus cathartica*) és mandulán. A báb barna, tora mögött erősen befűződött.

A szomszéd országok közül előfordul Alsó-Ausztriában (VII), Karinthiában és Oláhországban (VI—VII), Morvaországban és Galiciában (VI), Sziléziában (V—VI), Bukovinában (V—VII) és Bolgárországban (IV). Elterjedési köre Finnországtól Granadáig és Angliától az Amur vidékéig terjed.

6. *Thecla* (*Callophrys*) *Rubi* L.

LINNÉ, Syst. Nat., Ed. X, p. 483 (1758). — ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I, t. 21, f. 2 (1777).

A szárnyak sötétbarnák, a hátsó szárny fogazott. Alul élénkzöld, mindkét szárnyon fehér pontsor fut végig, mely az elülső szárnyon azonban sokszor elenyésző. Kifeszítve 25—30 mm.

Országszerte gyakori és két nemzedéke május elejétől június közepéig és június végétől július közepéig repül. Leginkább virágzó kakukfűn (*Thymus*), zanóton (*Cytisus*), somon és egyéb bokrokon található.

Gyakoriak az olyan példányok, melyek átmenetet képeznek az *ab. immaculata* FUCHS-hoz, amennyiben azoknál csak az elülső szegély előtt találunk egyetlen fehéres pettyet. Az *ab. immaculata* hátsó szárnyán alul nincs egyetlen fehér petty sem.

A hernyó fűszínű vagy sárgás-zöld, hátán sárga vonal, lábai fölött fehéres-sárga sáv fut le, feje barna. Hossza 18—20 mm. Junius elejéig és augusztusban a következő növényeken található: zanót (*Cytisus nigricans*), kökény, őszibarack, rekettye, seprőzanót (*Sarothamnus vulgaris*), szaka (*Sedum palustre*), kakasfej (*Onobrychis sativa*), málna, vörös áfonya, som- és nyírfa. A báb barna, a stigmák világosabbak; teste zömök. Moha vagy alom alatt telel ki.

Élősködői közül két légyfaj ismeretes, ezek a *Parexorista tritaeniata* és *confinis*.

Szomszédságunkban előfordul Alsó- és Felső-Ausztriában és Sziléziában (IV—V), Karinthiában (IV, VI), Morvaország és Galiciában (V), Bukovinában (V—VII), Oláhországban (V—VIII), Salzburgban és Bolgárországban (IV). Elterjedési köre Laphontól Algirig és Franciaországtól az Amurig, illetőleg Észak-Amerikáig terjed.

7. *Thecla* (Zephyrus) *Quercus* L.

LINNÉ, Syst. Nat., Ed. X, p. 482 (1758). — ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I, t. 19, f. 2. (1777).

A hímek szárnya ibolyáskék széles fekete szegélylyel, a nőstényeké sötétbarna, az elülső szárny tövén két ibolyás tünetű hosszanti folttal. Alul világos selymesszürke, fehéres csikkal, mely az elülső szárny elülső szegélyétől a hátsó szárny belső szegélyéig fut és itt W-alakú szöveget alkot, ez előtt pedig két sárgás-vörös keretű fekete vak szem van. Kifeszítve 26—31 mm.

Hazánkban gyakori, tölgybokrok körül röpköd, azok levelén ül, este felé a fákat magasan körülrajozza.

Az *ab. bellus* GERH. elülső szárnyán 2—3 rózsaszínű pettyet mutat. Nagyon ritka, kevés helyen figyelték meg.

A hernyó szennyes testszínű vagy sárgás-barna, hátán egy sor kiálló háromszögű sárgás folttal, oldalt sárga sávval, feje barna. Hossza 22—24 mm. Május közepétől június közepéig tölgyféléken él és lomb alatt bábozódik a földön. A báb oldalt kerekített, barna, sötétebb pontokkal diszített.

Élősködői közül a *Parexorista confinis* FEL. légyfaj ismeretes.

Előfordul az összes szomszédországokban, így Alsó-Ausztriában (VI—VIII), Karinthia és Bukovinában (VI—VII), Morvaországban (VII—VIII), Sziléziában (V). Elterjedési köre Stockholmtól Szardiniáig és Angliától az Uralig terjed.

8. *Thecla* (Zephyrus) *Betulae* L.

LINNÉ, Syst. Nat., Ed. X, p. 482 (1758). — ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I, t. 19, f. 1. (1777).

A szárnyak sötétbarnák, a hátsó szárny belső zuga és farkocskája vöröses-sárga, a hímek elülső szárnyán világosabb szegélyű fekete középfolt, a nőstényekén sárgás-vörös sávszerű harántos nagy folt van. Alul okersárga, az elülső szárnyon a szegély előtt téglavörös harántos csikkal, mely kifelé fekete és fehér szélű, a hátsó szárnyon vöröses-sárga csik fut le, mely mindkét oldalon fekete és fehér szegélyű. Kifeszítve 30—40 mm. nagyságú, délen nagyobb, északon kisebb.

Hazánkban országsszerte található, de mindenütt ritka, rendszerint különféle bokrok vagy szilvafák körül röpköd vagy virágzó gyalogbodzán ül. Julius közepétől szeptember végéig repül.

Az *ab. Spinosa* GERH. hímjének elülső szárnyán egy nagyobb és többnyire két kisebb világosabb folt van. Magyarországon eddig csak Budapesten, Lipiken és Eperjesen figyelték meg. DAHLSTRÖM GYULA Eperjesen hasonló színezésű nőtényt is gyűjtött, melynél a narancsszínű szalagot azonban az erek 2—3 foltra osztották. DAHLSTRÖM a törzsfaj hermaphodita példányát is fogta, mely balra a ♂, jobbra a ♀ jellemző tulajdonságait mutatta.

A hernyó kékes-zöld, hátán kiálló kettős sárga vonal fut le, mely a fej előtt szétágazik, oldalt sárgás sáv díszíti, feje pedig barna. Hossza 27 mm. Május közepétől június végéig szilvafán, kökényen, mandulán, zelniczen (*Padus vulgaris*), nyírfán és kajszínbaraczkon található. Lomb alatt, a föld színén bábozódik.

Szomszédságunkban előfordul Alsó-Ausztriában és Sziléziában (VII—IX), Felső-Ausztriában (VIII—IX), Karinthiában, Morvaországban és Galieziában (VII), Bukovinában (VII—X) és Oláhországban (VIII—X). Elterjedési köre Angolországtól Örményorszáig és Franciaországtól az Amurig terjed.

Magyarország szú-féléi.

Irta CSIKI ERNŐ.

XVI.

2. nem: *Crypturgus* Erichson.

A csápостor két ízből áll és sokkal rövidebb mint a csápbunkó, utóbbi tojásforma és fénylő. A fej erősen lehajló, felülről alig látható, az ormány rövid. Az előtor háta egyenletesen pontozott. Az elülső csípők majdnem érintkeznek, a melltő kimetszése nem terjed a csípőkig. A lábszárak szélesen lapítottak, elül szélesebbek, külső szögletük kerekített.

Ebbe a nembe kivétel nélkül apró fajok tartoznak.

A fajok meghatározó kulcsa:

1. A test felül fénylő, majdnem síma, az előtor háta többnyire gyéren pontozott, a szárnyfedők pontsoraiban kerek pontok vannak, a közterek jól kifejlődtek és egy sorban elhelyezett néhány ponttal és hosszabb sörtével. A test színe fekete, némelykor a szárnyfedők barnák, vagy az állat egészen barna. 2

- A test felül fénytelen, az előtor háta pikkelyszerűen ránczolt, a szárnyfedők rovátkoltan barázdások, a pontok harántrovátkákká kihúzottak, a közterek nagyon keskenyek, harántul ránczoltak, sűrű finom pont- és sörtesorral. A finoman és sűrűn szőrös test többnyire barna, a lábak barnás-sárgák, ritkán sötétek. 3
2. Az előtor háta gyéren pontozott és bőrszerűen reczézett, ezért nem erősen fénylő. 1. *pusillus*.
- Az előtor háta sűrűn és erőteljesen pontozott, síma és fénylő. 2. *cribrellus*.
3. Felül fénytelen, az előtor hátának pontozottsága nagyon finom és alig látható, a szárnyfedők barázdái nem mélyek. 3. *cinereus*.
- Felül gyengén fénylő, az előtor háta sűrűbben és mélyebben pontozott, a pontok elég jól láthatók, a szárnyfedők rovátkolt barázdái mélyek. 4. *numidicus*.

1. *Crypturgus pusillus* GYLLENHAL (*parallelecollis* EICHH.)

Hosszúkás, fénylő, fekete, majdnem csupasz. Az előtor háta hosszúkás, kissé hosszabb mint széles, finoman bőrszerűen ránczolt és gyéren pontozott, hosszanti középvonala síma. A szárnyfedők olyan szélesek, mint az előtor háta a középén és kétszer oly hosszúak, mint együttesen szélesek, mélyen pontozottan-barázdások, a közterek szélesek, a középén egy sor egymástól távol álló ponttal. Hossza 1—1.1 mm.

Előfordul egész Európában, Algirban, Japánban és Észak-Amerikában. Magyarországon (Trencsén, Tátrafüred, Tátraszéplak, Bártfa, Hoverla, Nagytalmács, Szebenhegység, Kudsiri havasok: Chirpa) és Bosznia s Hercegovinában (Ruiste, Pesurici, Rogatica, Trebevic, Visegrad, Cevljanovic, Vucjaluka) elterjedt, de nem épen gyakori faj.

Tápnövénye első sorban a lúczfenyő (*Picea excelsa*), de előfordul még a következő tűlevelűeken: *Abies pectinata*, *Larix europaea*, *Pinus silvestris*, *P. strobus*, *P. pinaster*, *P. pinea*, *P. austriaca*, *P. montana*, *P. leucodermis*.

Évenként úgy látszik két nemzedéke van, késő tavasszal rajzik és mint kifejlődött bogár, báb- vagy lárvállapotban telet át. Rágványa vízszintes anyamenetből és sűrűn egymás mellett futó keskeny függőleges lárvamenetekből áll; sok esetben azonban más szűfélé meneteiben található az ott levő faliszttben. Úgy a fiatalabb mint a vén fákat támadja meg, kártétele azonban nem nagy és így alig számbavehető, ennélfogva erdészeti szempontból alig bir nagyobb fontossággal.

2. *Crypturgus cribrellus* REITTER.

Domború, fénylő barna, a lábak sárgák. Az előtor háta hosszabb mint széles, oldalai kerekítettek, előre felé azonban jobban keskenyedő mint hátrafelé, a közepe mögött a legszélesebb, felületén sűrűn és erőteljesen pontozott, különben síma és fénylő. A szárnyfedők barázdái finomak és sűrűn állanak, a barázdákban sűrűn és erőteljesen pontozottak, a varrat melletti barázda kissé mélyebb. Hossza 1·2 mm.

Előfordul Dalmáciában (Ragusa, Meleda), Dél-Franciaországban és Korzika szigetén.

Tápnövénye a *Pinus halepensis*. Oekologiai viszonyai ismeretlenek.

3. *Crypturgus cinereus* HERBST (*tenerimus* SAHLBG.)

Hosszúkás teste hengeres, szurokfekete, majdnem fénytelen, szürke szőrökkel fedett, a csápok és a lábak barnásak. Az előtor háta kissé (♀) vagy jóval (♂) hosszabb mint széles, fénytelen, felül erősen domború, nagyon finoman és sűrűn pontozott, oldalai kerekítettek, hátsó szögletei lekerekítettek. A szárnyfedők barázdái nem mélyek és nagy harántos pontok által harántul rovátkoltaknak látszanak, a közterek keskenyek. Hossza 1·2—1·5 mm.

Előfordul egész Európában és Algirban. Magyarországon (Menczul-hegy Máramaros vármegyében, Brassó, Bodzai hegység) és Bosznia-Hercegovinában (Ruiste, Mokro) ritka.

Tápnövénye az erdei fenyő (*Pinus silvestris*), azonkívül *P. leucodermis*, *halepensis*, *strobis*, *austriaca*, *pinaster* és *Picea excelsa*. Évente két nemzedéke van, először tavasz végével, másodszor októberben rajzik. Rágványa teljes határozottsággal még nem ismeretes, többnyire más szű-fajok meneteiben található. Előszeretettel a fiatalabb fákat (15—30) éveseket támadja meg, ahol az ágakon, ritkábban a törzs alján található. Erdészeti szempontból nem bír nagy fontossággal.

4. *Crypturgus numidicus* FERRARI (*mediterraneus* EICHL., *dubius* EICHL.)

Teste hosszúkás és hengeres, szurokfekete, gyengén fénylő, a csápok és a lábfejek barnás-sárgák. Az előtor háta nem vagy kissé (♀) vagy jóval (♂) hosszabb mint széles, oldalai majdnem egyenesek és párhuzamosak, tövén lemetszett, felül finoman, sűrűn és mélyen pontozott. A szárnyfedők pontozott barázdái mélyek, a pontok szélesre kihúzottak, rovátkaszerűek, a közterek keskenyek, a varrat mellett kiemelkedők, nagyon finom pontsorrall. Hossza 1·2—1·6 mm.

Előfordul Dél-Európában, Algirban és a Kaukázusban, nálunk csak Dalmáciában (Meleda, Lesina) és Hercegovinában (Drieno).

Tápnövénye a *Pinus halepensis*, továbbá a *P. pinaster* és *P. leucodermis*. Rágványa és életviszonyai ismeretlenek.

Gyűjteményem néhány eltérő lepkéjéről.

Irta: PILLICH FERENCZ.

Alábbiakban lepkegyűjteményem több eltérő példányának, illetőleg példány-csoportjának leírásával az illető fajok tanulmányozásához óhajtok anyagot szolgáltatni. A lepkék egy része nem hazánkbeli, de ezeket is én gyűjtöttem az illető országokban.

Papilio Podalirius L. — E lepke törzsalakjának elülső szárnyán levő ötödik sávját vizsgálván, nem találkozott oly példány, melynél e sáv egyenletes lefutású lett volna. A hátsó közép-érnél a szárny világos-sárga alapszíne ékalakban többé-kevésbé behatol e fekete sávba.

Az *ab. undecimlineatus* EIM. egyik (Simontornya, 1908. V. 13.) példányánál a szóbanforgó sávnak a hátsó közép-ér alatti része felé nyire megvékonyodott és közvetlenül a felső, osztott sávrésznek belső csíkja alatt osztatlanul folytatódik a szárny belső szegélyéig.

Egy másik *ab. undecimlineatus* (Simontornya, 1905. május.) példányánál nevezett sáv hasonlóan megvékonyodva a felső osztott sávrésznek külső csíkja alatt húzódik le: a hátsó közép-érnél a szárny alapszíne ék alakjában behatol e sávba.

Ismét egy *ab. undecimlineatus* (Simontornya, 1906. V. 8.) példányánál a szóbanforgó sáv felső, osztott része a hátsó közép-érnél megszűnik és egy sejt kihagyása után vékonyabban, osztatlanul húzódik lefelé.

A *Papilio Podalirius* var. *Feisthameli* DUP. nyári ivadéknak, az *ab. Latteri* AUST.-nak fekete potrohú példányai közül kiválik egy délfranciaországi (Boulou, Pyrénées orientales, 1904. VII. 28.), melynek potroha a var. *Zanclus* módjára fehérén behintett.

Euchloë Cardamines L. ♂. (Styria: Thörl, 1904. V. 24.) felső szárnyainak nagy foltja narancsszínű helyett fakó okersárga.

Thecla Spini SCHIFF *ab. major* RÜHL ♂ (Krajna: Adelsberg, 1907. VII. 18.) 35 mm. és ♀ (Karinthia: Eisenkappel, 1907. VII. 7.) 34 mm., mindkettőnek fonákja sötétbarna, a törzsfaj simontornyai példányainak világosbarna fonákjával szemben azonfelül mindkét példány elülső és hátsó szárnyának fonákján levő fehér csík összefüggő hajlott ívet képez, holott a törzsfaj itteni 32—33 mm-es példányainak elülső szárnyfonákján levő csík lefutás közben a külső szegélyhez közeledik, úgy hogy a hátsó szárnyfonákon a fehér csík 2 mm.-el beljebb kezdi lefutását.

Zephyrus quercus ♀. Az elülső szárny felső lapján rendszerint kék foltú példányok között a simontornyai erdőben lila foltúakat is fogtam, melyeknél ez a többiektől elütő lila jelleg évek után is megmarad.

Zephyrus quercus ♀. ab. *bella* GERH.-nak *unipunctus* TUTT. válfaja repked a simontornyai erdőben.

Chrysophanus Virgaureae L. ♂. (Stájerország: Schönstein; 1907. VII. 4.) A hátsó szárny fonákjának közepén levő többé-kevésbé erős rajzú fekete ívescke e példánynál hiányzik.

Lycaena Alcon F. 1907. július 7. Eisenkappel-nél Karinthiában fogott 24. ♂ és ♀ példány elülső szárnya fonákjának tövét vizsgálva, a bal és jobb szárnyon következőnek találtam a tőfoltok számát: 1—1; 1—0; 0—0. (A *Lyc. Icarus*-nál tudvalevőleg ez utóbbi változat indokolja az ab. *Icarinus* SCR.-t.)

Vanessa Polychloros L. — A hátsó szárny felületének külső szegélye mentén több fekete pont szokott sorakozni, egy simontornyai (1901.) példány azonban e helyen pont nélküli.

Melitaea Athalia ROTT. (Tirol: St. Johann, 1904. VII. 5.) A hátsó szárnyfonák töve mellett összefüggő széles, világossárga sejt-öv foglal helyet, kívülről kacskaringós, keskeny, barna (alapszínű) öv által körülfogva; e szárnyfonák további külső része rendes jellegű.

Melanargia Galatea L. (Simontornya, 1905. VI. 15.) A hátsó szárny felületének töve körül és az elülső szegély közepe táján egy-egy foltoska van; a szárny középső részéből hiányzik a fekete foltrajz, úgy hogy az szélesen fehérnek látszik, a szegélyen a rojtig terjedő széles fekete szalagban csak a hátsó zúg tájékán van 3 kis fehér folt.

Melanargia Galatea L. (Simontornya, 1902. VI.) és *Mel. Galatea* var. *Procida* HBSR. (Krajna: Adelsberg, 1907. VII. 18.) Mindkét példány elülső szárnyának fonákján két szemfolt van; az egyik folt a csúcsban, a másik ez alatt, a külső szegély közepe táján helyezkedik el.

Egy másik var. *Procida*-n (Italia: Pontebba, 1907. VII. 11.) szintén két szemfolt van, de itt a foltok a szárnyfonák csúcsában, közvetlen egymás mellett vannak.

Melanargia Galatea ab. *Ulbrichi* AIG. (Krajna: Adelsberg, 1907. VII. 18.) A hátsó szárny alapszíne a szokott fehères szín helyett krémsárga jelleget visel; e szárny felületén és fonákján fekete szegély-sávban több kékes pont van.

Satyrus Circe F. (Délfranciaország: 1904. VII. 24.) A simontornyai példányoknál jóval nagyobb (83 mm.); barnás-fekete felületének hófehér sávjai elütők az itteni példányoknak gyengén krémbe átmenő fehér színétől. A déleuropai *Circe*-k valószínűleg mind ilyen elütő jellegűek.

Satyrus Hermione L. — A quarneramenti (Buccari, Abbázia) ♂ példányoknál a szárnyfelület széles szegély-sávja, kivált a hátsó szárnyon sokkal világosabb, mint a tolnamegyei példányoknál. Ugyan-

ottani ♀ példányoknál az említett sáv szintén nem csontszínű sárgás, mint a mi példányainknál, hanem jóval világosabb szennyes-fehér színű.

Satyrus Actaea ESP. (Délfranciaország: Avignon, 1904. VII. 24.) Majdnem egyszínű barna felületéből az elülső szárny csúcsán egy nagy, alatta pedig a külső szegély mentén három további kisebb szemfolt válik ki; e foltok a fonákon is láthatók.

Satyrus Actaea var. *Cordula*. (Délfranciaország: Douzère, 1904. VII. 24.) Az egyszínű bársonyfekete felületből az elülső szárny csúcsán egy fehér pupilla tűnik elő.

Satyrus Drias Sc. — Simontornyai ♂ és ♀ példányoknál a hátsó szárny felületén a hátsó zúgnál gyakran lép fel egy kis szemfolt. Ugyanott fogtam az ab. *tripunctatus* NEUBGR.-t is.

Említést érdemel egy *Dryas* ♂ (Simontornya, 1905. VII. 28.) melynél az elülső szárny két szemfoltja a felületen tiszta fekete, míg a fonákon rendes pupillás jellegű. — Egy másik ♂-nél (Simontornya, 1907. VIII. 15.) e két folt a szárnyfelületen nagy, kékpupillás, míg a szárnyfonákon szintén nagy, de tiszta fekete.

Pararge Hiera F. — 1904 május 25-én a stájerországi Hochschwab-hegyláncz tövében fogott példányok hátsó szárnya fonákjának alapszíne többnyire barna volt, de akadt köztük lilaszürke példány is.

Pararge Maera L. — A simontornyai példányok hátsó szárnya fonákjának alapszíne barna, mint a *Pararge Megaera* ugyanottani törzsalakjánál. A Karinthiában (Villach, Eisenkappel) és Krajnában (Kronau) fogott példányok (több év július havában) eme szárnyfonákja mindig sokkal világosabb, határozott sűrű színt mutatott, akárcsak a *Pararge Megaera* var. *Lyssa* B.

Pararge Achine SCOP. — A hátsó szárny fonákjának töve mellett e lepkefajnál többnyire világos sáv vagy folt lép fel, egy karinthiai példánynál (Eisenkappel, 1909. VII. 7.) azonban e tötér rajztalan.

Acherontia Atropos L. (Simontornya, 1908. IX. 8.) A halálfejet mutató rajz rendszerint sűrűs homlokrésze e példánynál feketén beporzott.

Egy másik példánynál (Simontornya, 1908. X. 5.) az elülső szárny fonákjának (rendesen igen erős rajzú) fekete középsávja alig látható.

Deilephila Euphorbiae L. — Az elülső-szárny felületén, az elülső szegély közepe alatti olajzöld folton kívül, attól kifelé gyakran lép fel egy kisebb folt is. Egy simontornyai példánynál e két foltot széles fekete sáv köti össze.

Az elülső szárny felületének szegélyét simontornyai példányoknál sűrű, rózsaszínű és sötét-ibolyaszínűnek, sokszor pedig ezen színek vegyüléséből származott jellegűnek találtam.

Ugyanezen példányoknál az elülső és hátulsó szárnyak szegélyében, továbbá az elülső szárny középterében gyakran észlelhető némi fekete beporzás. Nyolczvan közül két példánynál az elülső szárny egész középtere sűrű fekete beporzást mutat, e kettő egyikénél azonfelül mindkét szárny fonákja is feketén beporzott.

Ino ampelophaga BAYLE. Egyes években e lepkefaj tömegesen lepi el Simontornya vidékét. Tora és potroha hol fekete, hol zöld, hol meg kék. Előfordul azonban, hogy tor és potroh nem egyszínű, például a tor fekete, a potroh pedig kék. A példányok javarészenek mindkét szárnya feketés, előfordulnak azonban szürkés szárnyúak is.

Arctia Villica L. (♂. Simontornya, 1905. VI. 10.) A hátsó szárny felületén a külső szegély mentén a hátsó zúg táján levő két nagyobb fekete foltot fekete sáv köti össze.

Gastropacha quercifolia L. var. et ab. *ulmifolia* HEUÄCKER. — 1905 július havában fogták Crkvenicán.

Saturnia Pyri SCHIFF. — Említést érdemel egy simontornyai ♂ példány (1909. IV. 29.), ennek a négy rendesen kifejlett szárnyon kívül a baloldali elülső szárnya alatt egy ötödik szárnyaeskája is van, mely 19 mm. hosszú, feketés színű és széles szürkés szegély veszi körül.

A hátsó szárny felületén a szemfolttól kívül eső hullámos sáv egyes simontornyai példányoknál többé-kevésbé elmosódott. Egy 1903 tavaszán kelt példánynál azonban e hullámos sávnak nyoma sincs; itt a hátsó szárny szemfoltját körülvevő világos középtér a külső szegély felé fokozatosan elsötétedik. Ezen érdekes, még meg nem figyelt fajtérést *ab. Aignerii* nével óhajtanám megjelölni.

Saturnia Pavonia L. ♂ (Simontornya, 1907. V. 10.) Az elülső szárny felületén a külső hullámos sáv beljebb fut le mint rendesen, úgy hogy a szemfoltot érinti.

Agrotis Pronuba L. — Néhány száz simontornyai példányt átvizsgálván, a felső szárny felületének alapszínére nézve négy tipikus színű példányt találtam u. m.: krémbarna, hamuszínű, szürkés-barna és feketésbarna alapszínűeket; a kör- és vese-folt az összes példányoknál jelen volt.

Annál változatosabb képet nyújtanak az *Agrotis Pronuba* var. *innuba* Tr. példányok. Az elülső szárnyfelület az egyes jellemző példányoknál a következő alapszíneket mutatja: krémszürke, galambszürke, világos-barna, vörös-barna, feketés barna és feketés-szürke. A körfolt néha hiányzik; egy feketés-szürke példánynál pedig a vesefolt sem látható, csak a tiszta fekete csúcsfolt válik ki a szárnyfelületből.

Agrotis xanthographa F. — Úgy a törzsfaj, valamint a változatok példányainál a hátulsó szárny fonákján rendszerint egy, a külső

szegélylyel párhuzamos sötét sáv lép fel, mely azonban néha hiányzik. Egy var. *cohaesa* példánynál (Simontornya, 1907. VIII. 30.) a körfolt hiányzik.

Agrotis ypsilon ROTT. — Ez év márczius 31-én és április 1-én néhány ♀ példányt fogtam csalétken, mi azt bizonyítja, hogy e lepke áttelel.

Leucania albipuncta F. — Simontornyai példányaim fonákja többnyire rajzolatlan, a hátsó szárnyfonákon azonban gyakran, az elülsőn ritkábban, még ritkábban ezen felül mindkét szárny felületén is fekete pontsor húzódik végig.

Taeniocampa stabilis VIEW. (Simontornya, 1908. III. 30.) Az elülső szárny felületén a kör- és vesefolt kerülete, továbbá a hullámvonal barnás-sárga. A hullámvonal előtt hiányzik a fekete pontsor.

Taeniocampa incerta HUFN. (♂. Simontornya, 1909. III. 24.) Elülső szárnyának felülete egyszínű barnás-vörös, a hátfolt és a hullámvonal rajzával.

Plusia chrysitis L. — A nagyszámban fogott példányok egy részénél az elülső szárny felületének két fémfényű sávja zöld, másik részénél ettől elütő aranyzínű; e sávok vagy külön vannak egymástól, vagy a legkülönbözőbb szélességű sávok által egymással összekötöttek.

Lithostege griseata SCHIFF. *ab. Stöckli* nov. ab. (Simontornya, 1906. V. 14. — Mérete 29 mm.) Az elülső szárny felületén a csúcstól sötét sáv húzódik le a belső szegélyig; 2 mm.-el beljebb ezzel párhuzamosan egy második, szintén sötét, de valamivel élesebb sáv húzódik végig a külsőtől a belső szegélyig.

Ezen új változatot STÖCKL ÁGOST lemergi lepkész tiszteletére neveztem el.

Heliodes rupicola Hb.

Ira: ULBRICH EDE.

Május hó vége felé jelenik meg nálunk a *Heliodes rupicola* HB., mely úgy szórványos előfordulása, mint szépsége és egyéb tulajdonságainál fogva minden tekintetben leköti a gyűjtő figyelmét. Ez a lepke szórványosan fordul elő, de előfordulási helyein némely esztendőben éppen nem mondható ritkának. Nagy fürgesége és élénk-sége, továbbá neutrális, a háttérrel gyorsan összeolvadó színezete, nemkülönben apró volta azt hozza magával, hogy a lepke nehezebben észlelhető és ritkábban hozzáférhető.

Kedvencz tartózkodási helye a kakukfű (*Thymus*), mely megjelenése idejében éppen a legszebb virágzásban áll. Csak kivételesen lehet a lepkét más növényen is találni, de csak azért, hogy gyors röptében rövid pihenőt tartson. Röptében csak nagyon nehezen és ritkán lehet megfogni, a mi apró zömök alkotásán alapuló roppant ügyessége és gyorsasága, nemkülönben szárnyainak a környezettel egybeolvadó színezetén alapszik.

A kakukfűvön elemében van, azon teljesen otthonosnak érzi magát; valóságos kéjelgéssel tartózkodik a buja illatú virágzaton, amikor a biztonságára való óvatosságról is megfeledkezik és ilyenkor közelíthető és fogható meg a legkönnyebben. Hosszabb ideig azonban egy és ugyanazon a virágszálon soha sem időzik, hanem ép oly ügyességgel és eleganciával, amilyennel magát a bodor virágzat közé vetette, az illatos virágkehelyből való néhány szippantás után onnét újra felszáll és elrepül, hogy megjelenésével egy más virágot szerencsétessen. E tekintetben igazi csapodár. Azonban soha nem száll a közvetlen szomszéd virágokra, nem száll mint a szenderek virágról-virágra, hanem inkább az egynéhány lépésnyire tovább eső közeli kakukfű csoportra, hogy onnét is csakhamar tovább útra keljen. A virágraszállás pillanata és azon való rövid időzése a legalkalmasabb és csaknem egyedüli időpont arra, hogy zsákmányul ejthessük, mert máskülönben a már említett okoknál fogva csak nagyon nehezen fogható meg.

Röpülési ideje nálunk május 20-tól körülbelül június 6-ig tart, ellenben a közeli fejmegyei Szaáron és a nógrádmegyei Verőczen még június közepén és azontúl is találhatók egészen hibátlan, frissen kikelt példányok, mi arra enged következtetni, hogy a csekély szélességi eltérés daczára, ott az állat későbbben jelenik meg és minden valószínűség szerint még június vége felé is található.

Különfélék.

Vadászfy Jenő emlékezetének. Folyó évi május 3-án elhunyt Pilismaróton szorgalmas bogarásztársunk VADÁSZFY JENŐ m. kir. közalapítványi erdőtanácsos, pilismaróti erdőgondnok. A megboldogult a szepesmegyei Imrefalván született 1846. évi április 11-én. Középsiskolai tanulmányait Lőcsén és Nagyváradon, az erdészetieket a selmeczbányai erdészeti akadémián végezte. Erdézi oklevelének megszerzése után COBURG herceg magyarországi uradalmában nyert alkalmazást, ahonnan a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter az igazgatása alá tartozó közalapítványi erdészeti ágazathoz nevezte ki.

A köztisztviselői pályán éppen a 40. esztendő-t töltötte, amikor a halál hirtelen elragadta 64 éves korában. Szakavatott erdész lévén, előljáróinak figyelmét hamarosan magára vonta, úgy hogy már szolgálatának első éveiben erdőgondnoki állásba jutott, sokáig volt Budapesten, utolsó állomása pedig Pilismarót volt. Tisztviselőtársainak önzetlen kollegája, alárendeltjeinek mindenkor igazságos és nemes-szívű főnöke volt. Az erdőgazdaságon kívül előszeretettel foglalkozott méhészettel és rovar-tani kutatásokkal, de ott találjuk mindenütt, ahol hazájának szolgálatot tehetett. Szaktudásának elismerése juttatta oda, hogy tevékeny részt vett az 1885.-i országos és 1896. évi millennáris kiállítás rendezésében, illetőleg utóbbi kiállítás alatt mint bíráló-bizottsági tag munkálkodott, mindkét alkalommal legfelsőbb elismerés érte a közhasznú közreműködésért. A rovar-tannal mindig előszere-tettel foglalkozott szabad óráiban s pedig nemcsak az erdőgazdasági szempontból fontosak kötötték le figyelmét, hanem egyáltalán szor-galmasan kutatta lakóhelyeinek faunáját, amiről hátrahagyott bogár-gyűjteménye eléggé tanuskodik. Budapestről eltávozván Pilismaróra, felhívta budapesti ismerősei figyelmét ezen vidék gazdag és érdekes faunájára, úgy hogy a budapesti rovarászok azóta minduntalan fel-keresték e vidéket gyűjtés céljából, mely alkalommal nem egy érdekes, de a tudományra nézve új fajok is kerültek elő. Egy ízben a Természettudományi Társulat állattani szakosztálya szokásos pün-kösi gyűjtőkirándulását VADÁSZFY meghívására Pilismarót és vidé-kére rendezte; hogy ezen kirándulás olyan jól sikerült és szép ered-ménnyel járt, azt tisztán az ő vezetésének és útbaigazításainak köszönhattük. Nemcsak szakmája vesztett benne egy kiváló munkást, kartársai önzetlen kollegát és alárendeltjei igazságos és nemesszívű főnököt, hanem a magyar rovarászok kis csapatja is fájlalja egyik szorgalmas munkásának, mindnyájunk jó barátjának elhunytát. Nyu-godjék békében hazánk azon földjében, ahol a természet nagyszerű-ségét oly gyakran csodálhatta.

CSIKI ERNŐ.

Parthenogenesis ormányosbogaraknál. Az *Otiorrhynchus*-nem fajai közül a *O. turca*-ra vonatkozólag SSILANTJEW orosz rovarász 1905-ben közölte kísérleteinek eredményét, melyek szerint ez az ormányosbogár parthenogenetikus úton is szaporodik. Legújabban a nálunk is közönséges és kártékonyságáról ismeretes *Otiorrhynchus ligustici*-ről közli WASSLIEW hasonló megfigyeléseit. Ez a bűvár Oroszország jekaterinoslawi kormányzóságában tanulmányozta a bogár biológiai viszonyait. E helyen a lárvák a luczernásokban okoztak nagy károkat. WASSLIEW-nek feltűnt, hogy a gyűjtött példányok kivétel nélkül nőstények voltak, amit a legpontosabb boncz-tani vizsgálat is megerősített. A luczernásból szedett négy példány bábból kifejlődtek külön-külön üvegben a bogarak, melyek közül három

nőstény hamarosan elpusztult, a negyedik pedig télen a meleg szobában megkezdte petéinek lerakását. Egy hónapon keresztül 213 petét rakott le, melyek 50—70%-ból kikeltek a lárvák, ezek felnevelése azonban nem sikerült. Egy másik kísérlet abban állott, hogy néhány teljesen kifejlődött, de még puha és ki nem szineződött bogarat is ásott ki nevezett luczernáson, ezeket külön elzárva tartotta. A példányok egy részét megvizsgálta CHOLODKOWSKI és megállapította, hogy azok nőstények voltak, továbbá hogy a receptacula seminis-ben spermatozoonok nem voltak és hogy a petefészkek kevésbé voltak kifejlődve. A többi bogár szépen lerakta petéit, melyekből 12—13 nap múlva kikeltek a kis lárvák. CSIKI ERNŐ.

A bécsi rovartani egyesület működése. Ez az egyesület most adta ki az 1908. évi 19. jelentését, melynek egyik-másik közleménye minket is közelebbről érdekel. A tagok (számszerint 54) majdnem kizárólag lepkészek, ami a közölt cikkekből is látszik, mert ezek egynek kivételével mind lepkészeti tárgyúak. Az egyesületi összefüggések jegyzőkönyvében olvassuk, hogy BOHATSCH OTTÓ egy alkalommal néhány magyarországi lepkét mutatott be és pedig az *Argynnis Paphia* ab. *Marillae* AIGN.-t nemcsak eredeti termőhelyéről Marillafürdőről, hanem a szlavonországi Lipik vidékéről is, továbbá az ab. *nigricans* COSMOV.-t (♂♀) Aradról. A közlemények során MAUER P. a *Colias Edusa* egy új eltérését írja le ab. *nigricans* néven a felső-ausztriai Taufkirchen vidékéről, melynél az elülső szárny széles oldalszegélye sötét fekete, az elülső szegély sárga foltjai alig jelzettek, a hátsó szárny sárga szegélyfoltjai pedig hiányzanak, amennyiben a széles fekete szegélyszáv azokat teljesen elnyomja; a hátsó szárny narancssárga középső foltja jól kifejlődött, ezen szárny felülete különben zöldes-szürke pikkelyekkel fedett. STERZL A. adatokat közöl az alsó-ausztriai ugynevezett „Waldviertel“ lepkefaunájáról. MEISZL FR. R. a *Larentia ferrugata* egy új eltérését írja le a bécsi Schneeberg-ről és azt ab. *Georgi*-nak nevezi (elülső szárnya sötét sárgás-barna, keskeny fekete elmosódott harántcsíkkal a tő előtt és szintén elmosódott szegélyszávval, melyben az erek mentén hosszúkás rozsdabarna foltok vannak; hátsó szárnya füstös-szürke, az erek végén apró szegélyfoltokkal; a szárnyak rojtja füstös-barna). DR. WERNER F. adatokat közöl Ausztria Orthoptera-faunájához, HOFFMANN FR. pedig a Glockner-vidék lepkefaunájához. DR. SCHAWERDA KÁROLY jelentést tesz néhány lepkészeti gyűjtőkirándulásról, melyet ő és társai Boszniába és Hercegovinába tettek és közli azon termőhelyeket, melyeket REBEL munkájában még nem sorolt fel. A felsorolásban néhány új lepke leírását is találjuk, így a *Colias myrmidone* var. *balcanica* Rbl. következő eltéréseit: *Orcus*, *nigrocuneata*, *Aphrodyte Stefania*, *Anna*, továbbá a *Melitaea aurinia* ab. *balcanica* és *Erebia*

manto var. *osmanica*-t. HIRSCHKE százados a *Parnassius Phoebus* egy új eltérését írja le ab. *Barthae* név alatt, melyet DALNOKFALVI BARTHA VIKTOR főhadnagy gyűjtött Sulden fölött Tirolban.¹ KRONE W. tanár három új aprólepkéjűt ír le: *Elachista alpella* (az Alpok magasabb helyeiről: Schneeberg, Groszgiöckner, Ortler stb.), *Coleophora helichrysiella* (Dalmácia: Gravosa) és *Lithocolletis lapadiella* (Dalmácia: Lapad-félsziget Gravosa m.). DZIURZYNSKI KL. a *Zygaena*-nem egy-néhány eltérését írja le és közli azoknak színes képét egy táblán, melyen a fentebb említettek közül még több más újdonság jó képét is megtaláljuk.

CSIKI ERNŐ.

Charaxes Jasius L. a magyar tengermelléken. Ezt a déleurópai pillangót, nappali lepkénk egyik legnagyobbját, évekkel ezelőtt Carlopagonál láttam repülni — a mit azonban senki sem akart nekem elhinni. Végre f. évi június 12-én déli egy órakor zenggi kertemben sikerült egy példányát fogni. Lepkénk Dalmáciában is előfordul, ahol pl. 1906 nyarán Budua mellett DR. HORVÁTH GÉZA nemzeti múzeumi osztályigazgató gyűjtötte. A lepke hernyójának tápnövénye az *Arbutus Unedo* nevű déleurópai bokor, melyet a magyar tengermelléken is kultiválnak, de akad belőle vadontermő is, — így tehát valószínű, hogy a zenggi példány nem Dalmáciából származó vándor, hanem lepkefaunánk bennszülött képviselője.

DOBLASCH FERENCZ.

Az esperanto-műnyelv és a rovartani irodalom. Tudvalevő dolog az entomologusok előtt, hogy újabban majdnem minden nemzet a saját nyelvén írja le a tudományra nézve új fajokat is, a minnek következménye már most is a dolgozó entomologusok részéről nagy nyelvismeretet igényel. Azon régi megállapodásnak, hogy minden új állatot latin diagnózissal kell megismertetni, mindinkább kevesebb követője akad és pedig azon egyszerű okból, mert a latin nyelv tanítása sok országban már a legkevesebbre terjed vagy egyáltalában el is hagyták. Újabban pedig a latinon kívül az angol, francia vagy német nyelven való ismertetést kívánják kötelezővé tenni, a mi nemcsak a kisebb, de nagy nemzetek (orosz, japán) sérelme, azért másrésről a közömbös esperanto-műnyelvet ajánlják a latin nyelv pótlásául. Ez azonban nemcsak kívánság, hanem az első kísérlet már meg is történt. FOREL, a hangyák jeles ismerője és egyébként is ismert svájci tudós, ugyanis az esperantisták tudományos folyóiratának, az „Internacia Scienca Revuo“ 1907. évi IV. kötetének 144. lapján *Myrmecocrypta Emeryi* név alatt tisztán esperanto-műnyelven egy új hangyafajt írt le és *Wheeleriella* név alatt új hangya-nemet vezetett a tudományba.

CSIKI ERNŐ.

¹ Ezt az érdekes lepkét néhány nappal később ugyanott DR. KERTÉSZ ABA is gyűjtötte.

A Magyar Nemzeti Múzeum rovargyűjteményének gyarapodása 1908-ban. A Nemzeti Múzeum 1908. évi állapotáról megjelent jelentésben olvassuk, hogy a rovargyűjtemény ebben az esztendőben 54,060 példánnyal gyarapodott. Ezen szám az egyes rovarrendek között következőleg oszlik meg: *Hymenoptera* 13.501, *Coleoptera* 11.578, *Lepidoptera* 4638, *Diptera* 14.534, *Neuroptera* 246, *Orthoptera* 392, *Hemiptera* 10.055. A rovargyűjtemény leginkább vétel útján gyarapodott és pedig 38.423 példánnyal, a többi ajándék (5171), csere (220) és gyűjtés (10.246) útján került a gyűjteménybe. Az ajándékozók között találjuk DR. ALMÁSY GYÖRGYÖT, a ki tjansani expedíciójának becses anyagát ajándékozta a múzeumnak. Az állattári osztály tisztviselői közül DR. HORVÁTH GÉZA igazgató UJHELYI JÓZSEF preparátorral Krassó-Szörény vármegye hegyvidékén és az Al-Dunánál, DR. KERTÉSZ KÁLMÁN múzeumi őr Pest és Bars vármegyékben, CSIKI ERNŐ múzeumi őr Baranya vármegyében, DR. SOÓS LAJOS múzeumi segédőr Dalmáciában és SCHMIDT ANTAL segédőr a Bakonyban és Budapest vidékén gyűjtöttek különféle rovarokat.

CSIKI ERNŐ.

Irodalom.

Dr. Ferdinand Pax: Einige fossile Insekten aus den Karpathen. (Zeitschr. f. wissenschaftl. Insektenbiologie. IV, 1908, p. 99—100).

Szerző említi az *Aeschna grandis* L. nevű szitakötőt a fehérpataki (Alacsony-Tátra) mésztuffából, egy szüféle rágványát Felek (Szeben m.) vidékéről való fosszilis fenyőfából, két legyet (*Stratymis chamaeleon* L. és *Ceria* sp.) a gánóczyi mésztuffából és a *Solenopsis fugax* LATR. nevű hangyát ugyancsak a feleki palásszénből.

CSIKI.

*

Csiki Ernő: Magyarország Bogárfaunája. II. kötet, 1. füzet. 1—80 l., 8 szövegekőzti rajzzal. Megjelent 1909. május 10-én.

A Bogárfauna legújabb füzete a Staphylinoideák hadának jellemzésén kívül az idetartozó 11 bogárcsalád meghatározására szolgáló kulcsot tartalmazza. A többi szöveg a *Scydmaenidae*, *Clambidae* és *Silphidae* családok ismertetését foglalja magába, utóbbi családból azonban csak a *Liodini* és *Agyrtini* nemzetségekre vonatkozó rész jelenhetett meg. Új bogár a tárgyaltak közt csak egy volt, az *Aga-*

thidium rhinoceros SHARP. *ab. ferrugineum*, mely Bártfáról való. Annál több azonban a helyesbítő, valamint a faunánkra vonatkozó új adat.
CSIKI.

*

Dr. Max Bernhauer: Beitrag zur Staphylinidengattung *Sipalia*. (Entomolog. Blätter. V, 1909, p. 102—104).

Többek között a faunánkból való *Sipalia Deubeli* nevű új faj leírását tartalmazza, melyet DEUBEL FRIGYES gyűjtött a brassói Czenker és Alsó-Rákos mellett.
CSIKI.

*

Edm. Reitter: Coleopterologische Notizen. (Wiener Entom. Zeitg. XXVIII, 1909, p. 110).

Jegyzeteiben említi szerző, hogy az általa leírt *Saperda octopunctata ab. sexpunctata*-t (lásd Rov. Lap. XVI, p. 46) ugyanezen név alatt FLEISCHER már előbb leírta (Wiener Entom. Zeitg. XXVII, 1908, p. 14). Egy másik jegyzet szerint a kaukázusi *Hydrophilus sartus* SEM. nevű vízibogár Budapest környékén is előfordul (MIHÓK OTTÓ gyűjtése.)
CSIKI.

*

Dr. A. Fleischer: Eine Koloritaberration des *Stenus gracilipes* Kr. (Wiener Entom. Zeitg. XXVIII, 1909, p. 110).

Szerző leírja a *Stenus gracilipes ab. Wankai* nevű fajváltozatot Hercegovinából (Igar-völgy), mely a törzsfajtól abban különbözik, hogy alsó állkapcsi- és alsó ajaktapogatója barnás-sárga, a második csápíz csúcsa és a többi egészen vöröses-barna, a lábfejeik sárgás-vörösek.
CSIKI.

Pályázati hirdetés

a budapesti m. kir. kertészeti tanintézetbe való felvételre.

A budapesti m. kir. kertészeti tanintézet okleveles kertészképző három éves tanfolyamán 10 bentlakó rendes tanuló és korlátolt számú kintlakó rendes tanuló felvételére ezennel pályázat hirdettetik.

Felvételi kellékek:

a) Legalább 16 éves, legfeljebb 20 éves életkor, mely anyakönyvi kivonattal igazolandó.

b) Hatósági bizonyítvány arról, hogy a pályázó büntetlen múltú és kifogástalan magaviseletű.

c) Iskolai bizonyítvány a középiskola 6 osztályának jeles eredményel történt elvégzéséről.

d) Hiteles bizonyítvány arról, hogy a folyamodó a közép-, avagy a polgári iskolai osztály elvégzése után valamely nagyobb rendszeres és ismertebb hazai kertészetben egy évet mint kertész-tanuló töltött el és a kertészeti foglalkozáshoz szükséges képességet tanúsított. Előnyben részesül az, a kinek magasabb iskolai képzettsége, vagy az előírt iskolai képzettségen kívül hosszabb idejű gyakorlati előképzettsége van.

e) Hatósági orvosi bizonyítvány arról, hogy a pályázó ép, erős testalkatú; teljesen egészséges, védhímlővel újra be van oltva, undorító vagy fertőző betegségben nem szenved, látóképesége mindkét szemén külön-külön és együttvéve kifogástalan; nem tulságosan közel vagy távollátó és kifogástalan hallása van. A felvett tanulót belépésekor az intézet orvosa is felülvizsgálja és végleges felvétele ettől tétetik függővé.

f) A szülő vagy gyám hiteles nyilatkozata arról, hogy a felvett tanulót a szükséges ruházattal és eszközökkel saját költségére a tanfolyam egész tartamára ellátja és a bentlakásért az évi 600 korona ellátási díjat a szabályszerű időben és részletekben megfizeti; a kintlakó tanulónak pedig lakásáról és ellátásáról saját költségén gondoskodik.

Pályázók kötelesek a nagyméltóságú m. kir. földmivelésügyi miniszter úrhoz címzett, kellően felszerelt és bélyegzett, sajátkezűleg írott kérvényeiket f. évi augusztus hónap 1-ig a Kertészeti Tanintézet igazgatóságához (Budapest, I. ker., Ménesi-út 45.) beküldeni.

A nagyméltóságú m. kir. földmivelésügyi miniszter úr minden évfolyamra 6, összesen 18 alapítványi helyet létesít, melyre szegénysorsú vagy árva, de jó magaviseletű és jelesebb iskolai bizonyítványú tanulók pályázhatnak.

Az alapítványi helyre felvett tanuló szülője vagy gyámja kötelező nyilatkozatot tartozik kiállítani arról, hogy az ellátási díjat megteríti abban az esetben, ha ez alapítványi helyre felvett tanuló a tanfolyam teljes elvégzése előtt saját akaratából hagyja el az intézetet.

Akik az alapítványi helyre pályáznak, kérvényükhöz hatósági szegénységi bizonyítványt is tartoznak mellékelni.

Budapesten, (I. ker., Gellérthegy, Ménesi-út 45.) 1909. évi június hónap 10-én.

A budapesti m. kir. Kertészeti Tanintézet igazgatósága.

„ROVARTANI LAPOK“

XVI. Band.

Mai—Juni 1909.

5—6. Heft.

S. 65. — *Todesanzeige*. Herr L. A. AIGNER, der frühere Herausgeber und Redakteur der „Rovartani Lapok“, ist am 19. Juni d. J., nach langer Krankheit und schwerem Leiden, im Alter von 69 Jahren gestorben. Er war 12 Jahre hindurch nicht nur Redakteur, sondern auch einer der fleissigsten Mitarbeiter dieser Zeitschrift, bis vor Jahresfrist eine schwere Erkrankung seine Arbeitskraft unterbrach und der Tod einen der fleissigsten Arbeiter der ungarischen entomologischen Literatur weggraffte. Diese Zeitschrift verlor in ihm auch einen seiner Begründer, nämlich sein Verdienst war, das die „Rovartani Lapok“ nach zwölfjähriger Pause im Jahre 1897 mit dem IV. Band weitergeführt wurden. Sein Lebensbild und die Würdigung seines Wirkens werden wir in einem der nächsten Hefte veröffentlichen.

S. 66. — *E. Csiki*: Unsere Cleonus-Arten. — Eine der in landwirtschaftlicher Hinsicht wichtigsten Rüssler-Gattungen ist die Gattung *Cleonus*, deren meiste oder in gewissen Fällen auch sämtliche Arten, die grössten Feinde der Zuckerrüben sind. In früherer Zeit kamen diese Rüsselkäfer kaum in Betracht, mit dem Aufschwung der Rübenpflanzung kamen nun auch diese zum Vorschein und wurden oft der ganzen Ernte gefährlich. Der landwirtschaftlichen Bedeutung zufolge wurde in unserer Literatur oft über diese Rüsselkäfer, besonders aber über den gefährlichsten, über *Cleonus punctiventris* GERM. geschrieben. Ausser den Wegweisern zur Bekämpfung dieser Schädlinge, die von der Kgl. Ung. Entomologischen Station veröffentlicht wurden, behandelt J. JABLONOWSKI, Direktor der Kgl. Ung. Entom. Station, die schädlichen Arten sehr ausführlich in seinem in ungarischer Sprache erschienenem Werke: Die tierischen Feinde der Zuckerrübe (Budapest, 1906). Wenn nun in der landwirtschaftlichen Literatur auch viel über diese Käfer geschrieben wurde, so wurden die in Ungarn vorkommenden Arten bisher noch keiner Revision unterzogen, was ja auch nicht so leicht war, da wir ja einer Revision sämtlicher paläarktischen Arten zuerst bedurften, um nachher mit unseren Arten klar zu werden. Im Jahre 1904 erschien endlich die nicht ganz vollendete Revision der Cleoniden des inzwischen verstorbenen ausgezeichneten Curculioniden-Kenners J. FAUST, welche Arbeit später durch E. REITTER ergänzt wurde. Verfasser hat nun das Material der Sammlung des Ungarischen National-Museums einer Revision unterzogen und eine Bestimmung-

stabelle der in Ungarn vorkommenden Arten zusammengestellt, in welcher die FAUST'schen Gattungen aber nur als Untergattungen behalten wurden. Die Revision stellte fest, dass *Cleonus microgrammus* GYLLH. in Ungarn nicht vorkommt und dass die in der Literatur unter diesem Namen aufgeführten Exemplare sich als *Cl. tetragrammus* PALL. herausstellten. Ebenso ist *Cl. crinipes* FHRS. zu streichen, die Exemplare sind *Cl. cicatricosus* HPE. gewesen. *Cl. excoriatus* GYLLH. kommt auch in Ungarn (Budapest, Isaszeg) und Dalmatien (Sebenico) vor und wurde bisher von dem sonst häufigen *Cl. nigrosuturatus* GOEZE nicht unterschieden. *Cl. mixtus* FABR. scheint in Ungarn auch nicht vorzukommen, die als *mixtus* bezettelten Exemplare erwiesen sich als *Cl. varius* HBST. Eine sehr fragliche Art ist der in der landwirtschaftlichen Literatur als *Cleonus betavorus* sehr bekannte Schädling, dessen älterer Prioritätsberechtigte Name *Cl. farinosus* FHRS. ist. Diese Art wird auch als in Ungarn vorkommend bezeichnet, die in der Literatur vorzufindenden Unterschiede reichen aber kaum dazu die Art von *Cl. punctiventris* GERM. abzutrennen. Die russischen Exemplare des *betavorus* der Musealsammlung erwiesen sich auch nur als zu *punctiventris* gehörig.

S. 75. — **L. A. Aigner**: Die Tagfalter Ungarns. XXXII. — Verfasser behandelt fortfahrend die Arten der Gattung *Thecla*, und zwar: *Th. Ilicis* FABR. (mit *ab. Cerri* HB. und *var. caudatula* Z.), *Th. Acaciae* FABR. (mit *var. abdominalis* GERH.), *Th. Pruni* LINN., *Th. Rubi* LINN. (nebst Übergängen zur *ab. immaculata* FUCHS), *Th. Quercus* LINN. (nebst *ab. bellus* GERH.) und *Th. Betulae* LINN. (mit *ab. Spinosae* GERH.)

S. 79. — **E. Csiki**: Die Borkenkäfer Ungarns. XVI. — Es wird die Gattung *Crypturgus* mit den Arten: *pusillus* GYLLH., *cribrellus* REITT., *cinereus* HERBST und *numidicus* FERR. behandelt.

S. 82. — **F. Pillich**: Über einige abweichende Lepidopteren meiner Sammlung. — Verfasser bespricht mehrere aberante Exemplare seiner Sammlung die meistens aus der Umgebung von Simontornya, einige aber aus Süd-Frankreich, Steiermark, Krain, Kärnthen und Italien stammen. Von *Saturnia Pyri* wird einen *ab. Aigneri* nach Exemplaren von Simontornya (Com. Tolna) beschrieben. Bei diesen Exemplaren ist die ausserhalb des Augenflecks liegende Wellenlinie der Hinterflügel ganz verloschen und der lichte Fleck ringsum des Augenflecks wird gegen den Aussenrand immer dunkler. — *Lithostege griseata ab. Stöckli*, nach Herrn A. Stöckl in Lemberg benannt und 14. Mai 1906 bei Simontornya gesammelt, misst 29 mm.; am Vorderflügel zieht sich ein dunkler Streifen vom Aussenwinkel bis zum Innenrand, ein zweiter schärferer dunkler Streifen zieht sich mit ersterem parallel aber 2 mm. weiter nach innen vom Aussen- bis zum Innenrand.

S. 86. — **E. Ulbrich**: *Heliodes rupicola* Hb. — Dieser Schmetterling kommt nur sporadisch vor, ist aber mitunter stellenweise nicht selten. Seine Lieblingspflanze ist *Thymus*, die zu seiner Erscheinungszeit in bester Blüte stéht. *Heliodes rupicola* fliegt von 20. Mai bis 6. Juni, ist aber z. B. bei Szaár und Verócze auch noch Mitte Juni in frischen Exemplaren zu sammeln.

Kleinere Mitteilungen.

S. 87. — **E. Csiki**: Dem Andenken J. Vadászfy's. Forstrat JENŐ VADÁSZFY, ein eifriger Käfersammler, ist am 3. Mai d. J. in Pilismarót verstorben. Er wurde am 11. April 1846 zu Imrefalva geboren, und stand eben 40 Jahre im Staatsdinst.

S. 88. — **E. Csiki**: Parthenogenese bei Curculioniden. Es wird über WASSILIEV's Beobachtungen referiert, der Parthenogenese bei *Otiorrhynchus ligustici* feststellte.

S. 89. — **E. Csiki** berichtet über den Wiener Entomologischen Verein (nach dessen 19. Bericht 1908) bei welcher Gelegenheit bemerkt wird, dass DR. ABA KERTÉSZ den im Bericht neubeschriebenen *Parnassius Phoebus ab. Barthae* einige Tage später als der Entdecker ebenfalls bei Sulden sammelte.

S. 90. — **F. Dobiasch**: *Charaxes Jasius* L. im ungarischen Littorale. — Verfasser hat diesen südeuropäischen Schmetterling der auch in Dalmatien vorkommt (Direktor HORVÁTH sammelte diesen bei Budua) nun auch bei Zengg gesammelt. Er ist für unsere Lepidopterenfauna neu.

S. 90. — **E. Csiki**: Die Esperantosprache und die Entomologie. — Verfasser berichtet, dass die schöne lateinische Sprache in neuerer Zeit in der descriptiven Entomologie nur wenig benützt wird. Jede Nation beschreibt nova ohne lateinischer Diagnose in seiner eigenen Sprache, wass grosse Sprachkenntnisse eines jeden Entomologen erfordert. In neuerer Zeit wird versucht die internationale Esperantosprache einzuführen. Prof. FOREL ist der erste der eine neue Ameise: *Myrmecocrypta Emeryi* in der Zeitschrift „Internacia Sciencia Revuo“ (IV, 1907, p. 144) in dieser Sprache beschrieben hat.

S. 91. — **E. Csiki**: Zuwachs der entomologischen Sammlung des Ungarischen National-Museums im Jahre 1908. — Der Zuwachs in diesem Jahre waren 54.060 Exemplare, davon Hymenopteren 13.501, Coleopteren 11.578, Lepidopteren 4.638, Dipteren 14.534, Neuropteren 246, Orthopteren 392 und Hemipteren 10.055. Ein werthvolles Geschenk bildete die Tjanshan-Ausbeute des DR. G. ALMÁSY.

Literatur.

S. 91. — **E. Csiki** bespricht Arbeiten von PAX, CSIKI, BERNHAUER, REITTER und FLEISCHER.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XVI. KÖTET. 1909 JULIUS—AUGUSZTUS. 7—8. FÜZET.

Nemzetközi rovartani kongresszus.

Az a tény, hogy a rovartan a nemzetközi állattani kongresszusokon csak alárendelt szerepet játszik, arra indított néhány angol rovarász, hogy külön nemzetközi rovartani kongresszus tartását indítványozzák.

Az előmunkálatok végzésére megalakult egy ideiglenes „állandó bizottság“, mely elhatározta, hogy az I. Nemzetközi Rovartani Kongresszust 1910 augusztus első hetére Brüsszelbe hívja össze.

A főcéllok egyike a rovarászokat egyrészt az általános állattannal, másrészt a gyakorlati rovartannal közelebbi érintkezésbe hozni, ezért az állandó bizottság minden harmadik évben nemzetközi kongresszus tartását indítványozza és pedig körülbelül mintegy 14 nappal az állattani kongresszust megelőzőleg, hogy esetleges általános fontosságú indítványok vagy elhatározások utóbbiakon is előterjeszthetők legyenek.

A tárgyak, melyek megbeszélésre kerülnek és melyekből előadások tartására az összes rovarászokat felszólítják, a következők: rendszertan, nomenklatura, boncztan, élettan, pszichológia, ontogenia, származástan, őslénytan, ökológia, mimikri, bionómia, állatföldrajz, orvosi és gazdasági rovartan és múzeológia.

A kongresszus tagjai lehetnek: alapítók és rendesek. Alapító tagok azok, a kik egy- és mindenkorra 200 márkát fizetnek be az összes meg tartandó rovartani kongresszusok tagdíjának fedezésére. Ezért a kongresszusok alkalmából megjelenő összes kiadványokat megkapják. A rendes tagok minden kongresszus alkalmából 20 márka díjat fizetnek és ezért az illető kongresszus összes kiadványait díjtalanul kapják meg. A tagok kíséretében levő hölgyek vagy gyermekek minden kongresszus alkalmával 10 márka díjat fizetnek, az összes kedvezményekben részesülnek, de a kiadványokat nem kapják meg.

Az ideiglenes állandó bizottság tagjai: E. L. BOUVIER, H. ROWLAND-BROWN, G. C. CHAMPION, F. A. DIXEY, L. GANGLBAUER, W. HORN, A. JANET, K. JORDÁN, A. LAMEERE, G. B. LONGSTAFF, E. B. POULTON és G. SEVERIN.

A felsoroltak közül négyen képezik egyúttal a végrehajtó-bizottságot és pedig úgy, hogy: HORN képviseli Kelet-Európát, beleértve Dániát, Németországot, Svájcot és Olaszországot, továbbá Japánt, JANET Franciaországot a gyarmataival, Spanyolországot és Portugáliát, JORDAN Angolországot gyarmataival és Dél-Amerikát és SEVERIN Belgiumot, Németalföldet, az észak-amerikai Egyesült Államokat és Mexikót.

A végrehajtó bizottság támogatására helyi bizottságok alakultak az egyes országokban, melyek minden kérdésre felvilágosítást adnak. Az eddig megalakult helyi bizottságok elnökeinek jegyzéke a következő:

- Angolország*: G. B. LONGSTAFF — London.
Ausztrália: W. FROGGATT — Sydney.
Ausztria: A. HANDLIRSCH — Bécs.
Balkán-államok: P. BACHMETJEW — Sofia.
Belgium: H. SCHOUTEDEN — Bruxelles.
Dánia: A. KLÖCKER — Kopenhagen-Valby.
Dél-Afrika: L. PÉRINGUEY — Capetown.
Dél-Amerika: H. V. IHERING — Sao-Paulo.
É.-Am. Egyesült Államok: H. SKINNER — Philadelphia.
Franciaország: A. GROUVELLE — Paris.
Japán: S. MATSUMURA — Sapporo.
Kanada: C. J. S. BETHUNE — Guelph.
Magyarország: DR. HORVÁTH GÉZA. — Budapest.
Németalföld: J. C. H. DE MELERE — Amsterdam.
Németország: S. SCHENKLING — Berlin.
Norvégia: W. M. SCHÖYEN — Christiania.
Olaszország: A. BERLESE — Firenze.
Oroszország: N. J. KUSNEZOW — Szt.-Pétervár.
Spanyolország és Portugália: I. BOLIVAR — Madrid.
Svájc: V. SCHULTHESS — Zürich.
Svédország: Y. SJÖSTEDT — Stockholm.

A brüsszeli kongresszus tisztikarában is már meg van a megállapodás. Elnök lett: A. LAMEERE (Bruxelles), főtitkár: G. SEVERIN (Bruxelles) és pénztáros: A. H. JONES (London).

A brüsszeli vilákiállítás alkalmával tartandó kongresszus tárgysorozatát a jövő tél folyamán fogják megállapítani, egyelőre csak arra nézve történt megállapodás, hogy az állandó bizottság 1910 július 29-én tartja utolsó ülését és 31-én ismerkedési estély lesz.

Augusztus elsején hétfőn nyitja meg LAMEERE elnök a kongresszust, mely alkalommal a szakosztályok vezetőségét is megválasztják. Kedden (elnök BOUVIER), szerdán (elnök LAMEERE) és csütörtök (elnök POULTON) délelőtt általános ülések, ugyanazon napokon délután pedig szakosztályi ülések lesznek. Pénteken (elnök LAMEERE) rekesztik be a kongresszust. A záróülésem választják meg az új állandó bizottságot, állapotodnak meg a II. kongresszus helyét illetőleg és megválasztják annak elnökét. A kongresszus berekesztése után szombaton kirándulás lesz az Ardennekbe.

Az általános ülésekre 1—2 hosszabb előadást terveznek francia, angol vagy német nyelven, melyek megtartására a végrehajtó bizottság nevesebb rovarászokat fog felkérni. A világ összes rovarászait pedig felkérlik, hogy rövid előadásokat jelentsenek be a szakosztályi ülésekre.

A helyi bizottságok¹ működésére vonatkozólag a következőkben állapodtak meg:

1. A bizottságot az elnök tagok kinevezésével a szükséghez képest kiegészíti, esetleg az országban albizottságokat szervez.

2. A bizottság kötelessége a kongresszus érdekében minden lehető elkövetni, az I. kongresszus tömeges látogatása érdekében közreműködni, a kongresszus kiadványaira előfizetőket (20 márka tagdíj fejében) és alapító tagokat szerezni. A kongresszuson nemcsak a tudományosan működő rovarászok vehetnek részt, hanem mindenki, aki a rovartan iránt érdeklődik.

3. A bizottság kötelessége pontos jegyzéket készíteni a következő címekről és azt a végrehajtó-bizottság tagjainak beküldeni:

a) a rovartan iránt érdeklődő összes magánemberekről és tisztviselőkről;

b) az összes rovarani, állattani és orvosi egyesületekről;

c) egyetemek és akadémiák állattani és orvosi karáról; az erdészeti-, kertészeti-, földműves-, bortelemelő-, selyemtermelő, stb. intézetekről; az összes természetrajzi múzeumokról;

d) a rovarani szempontból (a c) alattiak tekintetbe vételével tekintetbe jövő kereskedői ezégekről;

e) az összes kormányhatóságokról, melyek hatáskörébe valamelyik rovarani tanulmány tartozik. (Az illető tisztviselők pontos címe és állása megkivántatik).

4. Neves rovarászokat felkérni, hogy előadások tartásával a szaküléseken részt vegyenek.

¹ A kongresszus magyar bizottsága legközelebb meg fog alakulni, a miről annak idején hírt fogunk adni.

5. Közbejárni, hogy a 3. alatt felsorolt hatóságok minél több hivatalos kiküldöttel képviseltessék magukat.

6. Előterjesztést tenni a szakosztályok megalakítása ügyében, azok elnökének és jegyzőjének és az állandó bizottság új tagjainak megválasztása ügyében.

Magyarország pillangói.

Irta: A. AIGNER LAJOS.

XXXIII.

2. nem: *Chrysophanus* Hb.

Kicsiny aranyos-vörös pillangók, melyek szeme csupasz, csápjja hirtelen megvastagodott, hosszúkás csápbunkóval. Az elülső szárnyak sugár-ere négyágu, a középső ér töve a sugár-érrel összekötött. A hátsó szárny középső sejtjét a haránterek rézsútossá teszik.

A peték zöldesek, korongalakúak, felületükön mély és nagy hatszögű gödröcskéekkel.

A hernyók kissé karesúbbak, mint a *Lycuena*-nem hernyói, finom rövid szőrözettel fedettek, barna fejük is apró. Előszertettel sósán élnek, áttelelnek és fűszálakon vagy a földön bábozódnak.

A báb hátul tompán lekerekített.

Ebből a nemből 23 faj él a palearktikus tájban, melyek közül 8 Magyarországon is található.

A fajok meghatározó kulesa:

1. A hátsó szárny alul vöröses-okersárga, a külső sor fekete pontjait kifelé fehér pontok határolják. A szárnyak fölül aranyos-vörösek (hímek) vagy aranyos-sárgák fekete foltokkal (nőstények). 1. *Virgaureae*.
- A hátsó szárny alul nem vöröses-okersárga, a fekete pontok fehérkeretűek 2
2. Az elülső szárny alsó oldalának szürke szegélyében egy sor fekete pont van, a hátsó szárny alul sárgás-barna. Az elülső szárny felül aranyos-vörös, a hátsó szárny barna, a hím-é ibolyás tünetű, a nőstény-é fekete foltokkal diszített. 2. *Thersamon*.
- Az elülső szárny alsó oldalának szürke szegélyében nincsen fekete pontsor 3
3. A szárnyak felülete nem kékes tünetű 4
- A szárnyak felülete részben vagy egészen kékes tünetű 6

4. A hímek és nőstények színeződése nem egyforma 5
 — A hímek és nőstények színeződése egyenlő, a felület aranyos-vörös, széles fekete szegélylyel és négyszögű fekete foltokkal, a hátsó szárny fekete, széles aranyos-sárga szegély-sávval. 6. *phlaeas*.
5. A hímek elülső szárnya felül aranyos-vörös fekete középfolttal, a nőstényeknél azonfelül a szegély előtt egy sorban elhelyezett fekete pettyek állanak, melyek alul a fekete tőtérrel érintkeznek. A hátsó szárny alul hamuszínű.
 3. *dispar var. rutilus*.
 — A szárnyak felül feketés-barnák fekete pettyekkel (hímek) vagy sárgás-vörösek, vöröses-sárga szegélyfoltokkal, melyekben egy-egy fekete petty áll (nőstények). 7. *Dorilis*.
6. A hímek és nőstények színeződése különböző 7
 — A hímek és nőstények színeződése egyforma. A szárnyak felül vöröses-sárgák kék tünettel, az elülső szárny közepén fekete petytör, a keskeny vöröses-sárga szegély-sáv előtt pedig kékszegélyű petytör van. 8. *Amphidamas*.
7. Felül élénk aranyos-vörös és a szegély mentén erősen kék tünetű (hím) vagy barna és a hátsó szárny szegélyén vöröses-sárga pettyek állanak (nőstény). Alul sárgás-szürke, az elülső szárny szegélyén fehérkeretű pontsorrall.
 4. *Hippochoë*.
 — Felül aranyos-sárga kék behintéssel (hím) vagy barna és a hátsó szárny szegélyén egy sor sárgakeretű petty, ezek előtt pedig kis kékes foltok (nőstény). 5. *Alciphron*.

1. *Chrysophanus Virgaureae* LINN.

LINNÉ, Syst. Nat. Ed. X, p. 484 (1758). — ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I, t. 22, f. 2 (1777).

A hím felül tüzes aranyos-vörös, keskeny fekete szegélylyel és a hátsó szárnyon még egy evvel összefüggő pontsorrall. A nőstény arany-sárga fekete pontsörökkel. Alul mindkét nem egyenlő, az elülső szárnyak fénytelen vöröses-sárgák, a középsejtben négy folttal és hátul ívesen elhelyezett pontsorrall, a hátsó szárny zöldes-szürke vagy okerbarnás, tövén apró pontokkal és a külső egyenes pontsör között hosszúkás fehér foltokkal. Kifeszítve 32—37 mm.

A hegyvidék lakója s különösen havasi réteken gyakori, május közepétől július közepéig repül. Bars-, Sáros- és Hunyad-megyékben szélesebb fekete szegélyű példányok repülnek, nagyon szépek a Herkulesfürdő vidékéről való példányok is.

A *var. Miegii* VOGEL sárgásabb és az elülső szárny közepét fekete pettyek díszítik. Nálunk csak a Branyiszkói-hegységben figyelték meg.

A peték felényi oly magasak mint szélesek, felületük gödröcskés. A hernyó sötétzöld, hátán sárga dudorokkal, oldalt sárgászöld vonallal. Hossza 25–27 mm. Május és júniusban különféle sósokán (*Rumex acutus, acetosa, acetosella, crispus*) él. A báb zömök, színe barnás, szárnyhüvelye sötétebb.

Magyarországi termőhelyei: Budapest V. 10–VII. 12, Szeged, Nagyvárad, Rézbánya, Vaskóh, Feketeerdő, Pless-hegy, Jádvolgy, Eger, Parád VI. 10, Pécs, Szaár VII. 17, Zala-Tapolca, Visegrád VI. 29, Győr, Kőszeg, Felső-Lövő; Sopron VII–VIII, Pozsony VII, N.-Lévánd, Tavarnok VI–VII, Verebély, Zsarnóca VI. 23–30, Selmeczbánya, Bakabánya, Besztercebánya, F.-Szarvas, Gács, Koritnicza, Rózsahegy, Trencsén-Teplisz, Óvár, Teretova, Rozsnyó V. 20–VII. 15, Árvaváralja, Gölniczbánya VI. 26–VIII. 2, Igló VI. 15–VII. 13, Szepesolaszi, Magas-Tátra VII. 15–20, Eperjes VI. 25–VII. 25, Kassa, Szoroskő, Homonna, Ungvár, Vörösmart, Gatinhegy, Kolozsvár, Borszék VII. 15, Nagyszeben VIII, Nagyág, Hátszeg, Puj VIII, Mehádia VI. 28–VII. 4, Korniareva, Ferenczfalva, Temesvár, Ogulin, Jasenak, Fiume VI, Buccari, Dalmácia.

Előfordul az összes szomszéd országokban: Alsó-Ausztria, Bukovina és Oláhország VII–VIII, Felső-Ausztria és Karinthia VII–VIII, Morvaország VI–VII, Szilézia és Galícia VII.

Elterjedési köre Laphontól Görögorszáig és a Pireneusoktól az Amurig terjed.

2. *Chrysophanus Thersamon* Esp.

ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. t. 89, f. 6 (1784) — *Xanthe* HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. f. 346.

Felül aranyos-vörös, a hímek kissé ibolyásan fénylők. A nőstények elülső szárnyán két sor fekete petty és a szegély előtt aranyos-vörös sáv van. Az elülső szárny alul vöröses-sárga, szegélyén két sor apró és egy sor nagyobb petty van, a hátsó szárny sárgászürke, a közepén szemsorral és a vörös szegélyszáv kétoldalán fekete pontokkal. Kifeszítve 29–35 mm.

Magyarország egész területén található, de a ritkább fajokhoz tartozik, csak helyenként gyakoribb. Két-három ivadéka van, ezek Budapesten április végétől június végéig, július elejétől augusztus elejéig és augusztus közepétől szeptember közepéig repülnek. Az első ivadék kifejlesztve 24–26 mm., a második ivadék 29–33 mm. széles. A lepke különösen a gyalogbodzát és az aggófűt (*Senecio*) kedveli.

A nyári ivadék rendszeren a *var. Omphale* KLUG-hoz tartozik, mely a törzsfajtól abban különbözik, hogy farkocskája hosszabb.

A hím gyakran ibolyás, egyébként nem oly változó, mint a nőstény. Egyik budapesti nőstényen az elülső szárny közepén levő petyzsor csak három pont jelzi, azonkívül egy-egy kifelé tolt pont fekete vonal által a külső petyzsor megfelelő pontjaival függ össze. Egy másik nőstény egészen halvány világos aranyos-sárga. A hátsó szárny egy nősténynél egészen fekete, egy másiknál piros, minden rajz nélküli.

A hernyó zöld, hátán világos csikkal, sötét rézsútos vonalakkal oldalt és sárga vonalakkal a lábak fölött. Hossza 20—25 mm. Tápnövénye a sóska (*Rumex*) és zanót (*Sarothamnus*). A báb zömök, világosbarna, finom sötét vonalkákkal.

Magyarországi termőhelyei a következők: Budapest IV. 22—VI. 30, VII. 8—VIII. 8, VIII. 19—IX. 20, Pészér V. 10, VI. 30, Szeged IV, VIII, Szentés V, Arad V. 5, Nagyvárád, Debreczen, Eger, Gyöngyös, Parád, Kisujszállás, Pécs IV. 28—V. 26, VII. 1—VIII. 17, IX. 1-től, Győr, Felső-Lövő, Sopron VI—VII, Pozsony VII—VIII, Tavarnok V, VII—VIII, Verebély IV. 30—V. 11, Gács, Rozsnyó, Kocsócz, Gölniczbánya VII. 20—VIII. 4, Eperjes VII. 18—VIII. 20, Komjáti, Szoroskő, Kolozsvár, Szentgothárd, Gyeke, Nagyág, Réa, Mehádia, Szekul, Jeselnicza, Vrdnik, Vinkovce, Lipik; Dalmácia.

Előfordul a következő szomszéd országokban: Alsó-Ausztria, Morva- és Csehország, Felső-Ausztria, Tirol, Salzburg, Oláh- és Bolgárország.

Elterjedési köre Szászországtól Perzsiáig és Piemonttól Szibériáig terjed.

3. *Chrysophanus dispar* Hw. *var. rutilus* WERNB.

dispar HAWORTH, Lepidopt. Brit. p. 40 (1803). — WOOD, Index Entomolog. f. 59 a, b (1833). — *Hippothoë* LEWIN, The Insects of Gr. Brit. t. 40 (1795).

rutilus WERNEBURG, Beitz. z. Schmetterlingskunde. I, p. 391 (1864). — *Hippothoë* HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. f. 352—4, 966—8.

A törzsfaj Angolországban volt honos, de kipusztult, amennyiben mintegy 50 esztendeje nem gyűjtötte senki.

A szárnyak aranyos-vörösek, keskeny fekete szegélylyel és fekete középfoltal, a nőstényen azonkívül a szegély előtt fekete foltok sorakoznak, melyek a hátsó szárnyon hosszúkás alakot nyernek s a feketés tötérrel érintkeznek. A hátsó szárny alul hamuszínű, tövén kék behintéssel.

Egész Magyarországon található a havasi tájak kivételével és alighanem mindenütt két ivadéka repül vizenyős réteken. Budapesten május végétől június végéig és július végétől szeptember elejéig repül. Előszertettel keresi fel a boglárka (*Ranunculus*) és az ördög szem (*Scabiosa*) virágait. Budapesten és Herkulesfürdőn rendszerint nagy példányok (31—40 mm.), viszont Nezsidernél, a krassószőrénymegyei Kavaran-Szakulon és gyakran Eperjesen is nagyon kicsinyek repülnek. Az eperjesi példányok fekete szegélye szélesebb, középfoltjuk pedig nagyobb szokott lenni, azonkívül a hímeknél gyakran és a nőstényeknél mindig találunk az elülső szárny középfoltján belül a tő felé egy fekete pontot vagy pettyet. Ugyanazt viseli egy nagy peszéri hím-példány is, mely minden tekintetben nagyon megközelíti az Angliában kihalt törzsfajt.

A nőstény a petéket egyenként vagy 10—12 darabonként rakja le a tápláló növény alsó lapjára. A hernyó sötétzöld, sötét bársonyos szőrözettel. Hossza 16 mm. Május és júliusban található sósokán (*Rumex acetosa*, *hydrolapathum*, *aquaticus*) és a kigyós keserűfűvön (*Polygonum bistorta*). A báb hamuszínű, a hátán barna szöges rajzokkal; fejjel felfelé övvel a tápnövényhez erősítve függ.

Termőhelyei: Budapest V. 28—VI. 26, VII. 26—IX. 12, Pészér, Szeged V, VIII, Nagyvárad, Parád, Pécs V. 26—VIII. 15, Zala-Tapolca, Szaár, Nezsider, Pozsony VI, VII—VIII, Tavarnok V—VI. VIII—IX, Verebély V. 20, VIII. 19, Selmeczbánya VI—VII, Nagymaros, Verőce, Rozsnyó V. 20, Kikulahegy, Eperjes V. 16—VI. 2, VII. 10—VIII. 15, Szoroskő, Nagyszeben VI. 11, Segesvár VII. 15, Előpatak, Gyeke, Nagyág, Mehádia, Szakul, Fehértemplom VII. 20, Vinkovec, Lipik VII. 20, Josipdol; Dalmácia.

Előfordul a következő szomszéd országokban: Alsó-Ausztria VII—VIII, Szilézia VI, Csehország, Galícia, Bolgárország, Bukovina, Oláhország V, VIII—IX.

Elterjedési köre Kasan-tól Toszkanáig és Angolországtól Pekiü-gig terjed.

4. *Chrysophanus Hippothoe* LINN.

LINNÉ, Fauna Suecica. II, p. 274 (1761). — ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I, t. 22, f. 3, t. 28, f. 5 (1777). — *Eurydice* ROTTEMBERG, Naturforscher VI, p. 28 (1775). — ESPER, l. c. t. 31, f. 3. — *Chryseis* BORKHAUSEN, Naturg. europ. Schmetterl. I, p. 144 (178).

A szárnyak élénk aranyos-vörösek, a feketés-barna szegélyen kék tünettel (hím) vagy barnák, a hátsó szárny szegélyén vöröses-sárga pettyekkel (nőstény). Alul sárgás-szürke, az elülső szárnyon két sor fehérkeretű fekete ponttal és a hátsó szárny szegélyén

vöröses-sárga pettyekkel és kétoldalt fekete pontokkal, ezek előtt fehérkeretű fekete pettyekből álló sor és a szárny közép- és tőterén ugyanilyen 6—7 petty van. Kifeszítve 32—35 mm.

Hazánkban országszerte, különösen a hegyvidéken található vízenyős réteken június és júliusban. A világosabb és középfolyt nélküli *var. Eurybia* OCHS. csak a Branyiszkón és Dalmáciában, a *var. confluens* GERH. (alul egybefolyó pettyekkel) Eperjesen és Gölnicz-bányán fordul elő.

A hernyó sötétzöld, fehér bársonyos szőrökkel fedett, hátán sötét és oldalt két fehéres vonallal. Hossza 25—27 mm. Májusig sósokán (*Rumex acetosa*) és kígyós keserűfűvön (*Polygonum bistorta*) él. A báb zömök, hátul lekerekített, sárgás, szárnyhüvelye fekete.

Termőhelyei: Nagyvárad, Pécs VI. 17, Zala-Tapolca, Sopron VII—VIII, Pozsony, Tavarnok VII, Bars m., Selmeczbánya VI, VII, Breznóbánya, Rozsnyó VII. 10, Rózsahegy, Árvaváralja, Gölnicz-bánya VII. 5—18, Igló VI. 3, Magas-Tátra VII. 16, Eperjes VI. 2—26, Máramaros, Szent-Gothárd, Mehádia, Ulma, Temesvár, Josipdol; Dalmácia.

Előfordul az összes szomszéd országokban: Alsó-Ausztria VI—VIII, Felső-Ausztria és Morvaország V—VI, Csehország és és Szilézia V—VI, Karinthia V—VII, Salzburg VI—VII, Galiczia VI—VII, Bukovina V—VI, Oláhország VI—VII, Bolgárország V.

Elterjedési köre Norvégiától Toszkanáig és Angliától Pekingig terjed.

5. *Chrysophanus Alciphron* ROTT.

ROTTEMBERG, Naturforscher VI, p. 11 (1775). — *Hipponoë* ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. t. 78, f. 6 (1782). — *Lampetie*, HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. fig. 356—7.

A szárnyak aranyos-sárgák, erősen kéken behintve, a szegély előtt két sor fekete pettyel és néhány petty a középén (hím), vagy barnák és a leírt rajzon kívül a hátsó szárny szegélyén egy sor vöröses-sárga foltal. Az elülső szárny alul vöröses-sárga, szegélyén egy sor fekete petty és előtte párosával álló szemek; a hátsó szárny alul vöröses-szürke, szegélyén vöröses-sárga sávval melyet kétoldalt fekete pontsor szegélyez, előtte szemsor és azon belül 6—7 szem van.

Hazánkban országszerte található ritkább faj, mely csak helyenként gyakoribb. Hegyvidéki és erdei réteken található június és július hónapokban. Budapest környékén, Isaszegen, Peszéren és Herkulesfürdőnél nagy, többnyire 38—41 mm. nagy példányok fordulnak elő.

A hímek mindig kisebbek és gyakran erősen pirosak, ezen

példányok átmenetet képeznek a sárgás-piros *var. gordius* SULZ-hoz, melynek tipikus példányai a Branyiszkón, Plitvicán, Dubokojon és Dalmáciában fordulnak elő.

A peték körtealakúak, zölde-sárgák, kitelelők. A hernyó faközöld, hátán két barna és a lábak fölött feketés vonal van. Hossza 25—27 mm. Április és május hónapokban a sósokán (*Rumex acetosa*) található és a föld színén laza szövedékben alakul át. A báb zömök, a tor mögött befűződött, szürke, zöldeesen csillámló.

Termőhelyei: Isaszeg, Peszér VI. 1—30, Nagyvárad, Debreczen V. 27—VI. 9, Pécs, Pozsony, Gács, Rozsnyó, Gölniczbánya VI. 26—VII. 30, Eperjes VI. 8—VII. 4, Réa, Mehádia, Bázias, Ferencz-falva, Josipdol, Raduc.

Előfordul a legtöbb szomszéd országban: Alsó-Ausztria és Csehország VI—VII, Karinthia V, Tirol, Isztria, Szilécia VII, Galécia VI, Bukovina és Oláhország VI—VIII.

Elterjedési köre Livlandtól Görögorszáig és Svájcztól az Altai-ig terjed.

6. *Chrysophanus phlaeas* LINN.

LINNÉ, Fauna Suecica, p. 285 (1762). — ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I, t. 22, f. 1 (1777).

Az elülső szárny aranyos-vörös, széles fekete szegélylyel és fekete nagy foltokkal, melyek sávszerűen sorakoznak. A hátsó szárny feketés-barna, szegélyén aranyos-vörös szegélylyel. Alul az elülső szárny sárgás-vörös szürke szegélylyel s a felület rajzaival; a hátsó szárny vöröses-hamuszínű, fehér keretű apró fekete pontokkal s alig jelzett vöröses szegélylávval.

Hazánkban országszerte gyakori, helyenként két söt három ivadéka repül. Budapesten április közepétől május végéig, június közepétől július végéig és augusztus elejétől október elejéig repül. Példányaink rendszerint nagyok (27—32 mm.) és nagyon változó rajzolatúak. A hátsó szárny egész felülete (különösen hímeknél) barnás-vörös, a nőstényeknél feketés, nálunk csaknem általában sötét feketés-barna vagy ritkán fekete.

A kevés helyen megfigyelt II. ivadékú *var. Eleus* FABR. elülső szárnya nagyon elsötétedett, úgy hogy csak a tövén mutatkozik az alapszín. Az I. és II. ivadék némely példányán azonban a hátsó szárny szegélye előtt a rendesnél nagyobb s élénkebb színű kék pettyek vannak; ezek a példányok az *ab. coeruleopunctata* STRG.-hez tartoznak, melyet eddig Bars, Hunyad és Szilágy vármegyékben figyeltek meg. Fehér alapszínű példányok sötét rajzollal képezik

az *ab. Schmidti* GERH.-t, mely Szilágy vármegyéből, Poprád, Eperjes és Nagyszeben vidékéről került.

A peték szélesebbek mint magasak, szürkés-zöldek. A hernyó zöld, hátán és oldalt vörös vagy sárga sávval. Hossza 18—20 mm. Április, május, július és augusztusban *Rumex acetosa*-n és *Polygonum bistorta*-n található.

A törzsalak termőhelyei: Budapest IV. 18—V. 29, VI. 17—VII. 27, VIII. 4—X. 6 (vagy VIII. 4—IX. 5 és X. 2, 4), Peszér, Szeged IV. 14, Nagyvárad, Beél, Belényes, Székelyhíd, Debrecen, Eger, Parád, Gyöngyös, Pécs IV. 24—V. 31, VII. 6, Pápa, Szaár, Győr, Felsőlövő, Sopron, Pozsony V, VIII—IX, Nagylévánd, Tavarnok IV, VI—VIII, Verebély VI, VIII. 19—27, Selmeczbánya, Besztercebánya, Gács, Rozsnyó V. 9—20, VII. 8—12, Kocsócz, Árvaváralja, Gölniezbánya V. 8—26, VII. 17—IX. 18, Igló VII. 9—22, Szepes-Olaszi, Poprád, Eperjes V. 5—30, VII: 15—VIII. 3, Kassa, Jászó, Szoroskó, Homonna, Parnó, Huszt, Kolozsvár, Szentgothárd, Kovászna, Előpatak, Nagyszeben VII. 10—27, Fogaras V—XI. 20, Nagyág, Réa, Puj, Mehádia, Orsova, Oravicza, Temesvár X. 20, Lipik, Josipdol, Raduc, Vinkovec, Fiume IV, V, VI—X, Buccari, Novi; Dalmácia.

Az *ab. Eleus* FABR. termőhelyei: Budapest, Tavarnok, Gölniezbánya, Poprád, Eperjes, Nagyszeben, Puj.

Előfordul az összes szomszéd országokban, mint Alsó-Ausztria V, VII—X, Felső-Ausztria IV, VII—VIII, Karinthia IV—X, Tirol, Csehország és Morvaország V—VIII, Galiezia V, VII, Bukovina V—VI, VII—IX, X—XI, Oláhország V—X.

Elterjedési köre Laphontól Észak-Afrikáig és a Kanári szigektől Peking-ig terjed, előfordul azonkívül Észak-Amerikában is.

7. *Chrysophanus Dorilis* HUFN.

HUFNAGEL, Berlin. Magazin, II. p. 68 (1766). — *Circe* SCHIFFMILLER & DENIS, Syst. Verz. d. Schmetterl. d. Wiener Gegend. p. 181 (1776). — HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. f. 334—36. — *Xanthe* FABRICIUS, Mantissa Insect. p. 81. (1787). — *Phocas* ROTTEMBURG, Naturf. VI, p. 29.

A hímek szárnya feketés-barna, a szegélyen egy sor apró sárgás-vörös pettyel, melyet kétoldalt fekete pettyek szegélyeznek, előttük egy sor és a középsőjben három fekete petty van. A nőstények elülső szárnya sárgás-vörös, erős feketés behintéssel és két sor fekete pettyel; a hátsó szárny feketés. Alul fehéres-szürke (a nőstény sárgás-szürke), a szegélyen két sor fekete ponttal, melyek

között keskeny vöröses-sárga sáv fut le, mögöttük számos apró szemfolt van. Kifeszítve 30—32 mm.

Magyarország egész területén erdei tisztásokon és réteken gyakori. Kedvező években három ivadéka is jelentkezik (május közepétől június közepéig, július elejétől augusztus végéig). A lepke tavasszal különösen a *Senecio* virágait keresi fel.

A *var. subalpina* SPR. felül mindkét nemnél egyforma, kissé fénylő feketés-barna, alul is csak elmosódott vöröses szegélyfoltokkal. Előfordul Tavarnokon és a Brányiszkón.

A *var. orientalis* STRG. alul sárgás-szürke, a nőstények felül egészen sötétek, a fekete szegélypontok kerete barnás-vörös. Előfordul Budapesten.

A peték fénytelen zöldek, felületükön hatszögű gödröcskékkel. A hernyó világos-zöld, ritkán ibolyás, fehéresen pontozott és vöröses sörtékkal fedett. Hossza 19—23 mm. Április és július hónapokban található *Rumex acetosa* és *R. acetosella*-n, *Genista*-n, *Sarothamnus*-on; a föld színén alakul át. A báb zömök, zöld vagy barnás. Élősködője az *Ichneumon luctatorius* nevű fürkészdarázs.

Hazai termőhelyei: Budapest V. 10—VI. 13, VII. 8—VIII. 15, VIII. 27, Pészér, Nagyvárad, Eger, Parád, Pécs IV. 22—V. 25, VII. 27, Zákány, Szaár V. 26—VI. 13, Győr, Nezsider, Felsőlövő, Sopron; Pozsony V, VIII, N.-Lévánd, Tavarnok VI, VII, Verebély V. 6—VI. 4, Selmeczbánya VI, VIII, Gács, Rozsnyó V. 26—VI. 8, VIII. 21, Kocsócz, Magas-Tátra VI. 8, Eperjes V. 4—30, VII. 4—28, Kassa, Jászó, Nagyszeben VI. 12, VII. 27, Előpatak, Nagyág, Réa, Mehádia, Vinkovec, Vrduik, Lipik, Josipdol, Fiume V; Dalmácia.

Előfordul az összes szomszéd országokban: Alsóausztria V, VII—IX; Felső-Ausztria IV—V, VIII; Karinthia V—IX, Morvaország V—VIII; Szilézia V, VII—VIII; Galécia V—VIII; Bukovina és Oláhország V—VI, VIII—IX; Bolgárországban V.

Elterjedési köre Kasantól Görögorszáig és a Pireneusoktól az Altái-ig terjed.

8. *Chrysophanus Amphidamas* ESP.

ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. II, t. 58, f. 4; t. 63, f. 5 (1779). — *Helle* HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. fig. 331—3.

Az elülső szárnyak vöröses-sárgák, feketés behintéssel, a szegélyen keskeny vöröses-sárga sávval és a középben két sor fekete pettyel. A hátsó szárny feketés-barna, vöröses-sárga szegélyszíjva feketén pontozott, ez előtt mindkét szárnyon fekete pontok állanak, ezek a pontok a nőstényeknél kék szegélyűek, míg a hímek egészben kék tünetűek. Alul az elülső szárny sárgás-vörös, a hátsó szárny

pedig vöröses-szürke, mindkét szárny szegélyén vöröses-sárga sáv fut le, melyet lefelé fehér-fekete pontsor határol, e mögött egy sor és ezen belül több fekete petty van. Kifeszítve 18—25 mm.

Magyarországon nagyon ritka és eddig csak kevés helyen figyelték meg: Szeged és Segesvár (V), Poprád, Rókusz, Eperjes (VI—VII). Magyarországon úgy látszik, hogy úgy mint Németországban két ivadéka repül vizenyős réteken.

Petéje fehéres, hernyója világos-zöld, hátán három halvány-sárga sávval, felül sűrűn rövid szőrökkel fedett. Julius és augusztusban *Polygonum bistorta*-n és *Viola canina*-n található. A báb sárgásbarna, hátán feketén pontozott.

Szomszédságunkban előfordul Alsó-Ausztriában (V—VI), Csehország és Sziléziában (V—VI, VIII), Galicziában (VII) és Bukovinában (V).

Elterjedési köre Laphontól a Kaukázusig és Belgiumtól az Amurig terjed.

A dongókról.

Írta: DR. ZILAHY KISS ENDRE.

A magyar nép dongóknak nevezi a *Bombus*-nembe tartozó méheket s jól megkülönbözteti más rovaroktól.

Az összes Magyarországon élő méhfajok közül a legnagyobbak a dongók, melyek színezetükkel, hangjukkal annyira feltűnők, hogy közismertek. Ez a közismeret azonban nem terjed tovább a nem ismereténél s nem különböztet meg a nem keretén belül több fajt. Pedig van belőle Magyarországon is elég, számra nézve mintegy 25 faj és 14 fajváltozat, melyek a fekete, szürke, barna, vörös és sárga színek minden változatát és keretét betöltik. Már jókor tavasszal megjelennek és zummogó hangjukat az első havazásig mindig hallhatjuk, legtöbb ebből is nyáron van.

Lássuk, hogy hogyan élnek ezek a nevezetes állatok.

Kora tavasszal, a hó olvadásával előkerülnek rejtkehelyeikből a tél keserveit átélt megtermékenyített nőstények s odahagyva a régi hajlékot megfelelő hely után néznek, hogy új hazát alapítsanak.

Vannak fajok, melyeknek erre a célra valamely elhagyott egér- vagy ürge-lyuk vagy vakondok-menet látszik legalkalmasabbnak, vannak melyeknek inkább tetszik a lehullott levelek és moha közötti hézag. Általában egyik faj sem ragaszkodik különösen valamely meghatározott helyhez s néha igen különös helyekre, például csókafészek, elhagyott méhkas, sőt mint HOFFER írja egy padláson maradt ócska köpenyeg roncái is szolgáltak lakás-építésére szolgáló

helyül, hogy midőn a szerencsétlen tulajdonos a köpenyeget nyakába kerítve egy egész légióját zúditotta fel a gyilkos fulánkosoknak, kik nem is késtek a méltatlankodásuknak megfelelő kifejezést adni.

A mikor megvan a lakás helye, elkezdődik az építés. Építőanyagul úgy mint a méheknél, itt is viasz szolgál, de ez nem oly szép sárgás-fehér mint a méh-é, hanem egészen sötétbarna.

Az első sejtek elkészültük után mindjárt bölesőül is szolgálnak, mert a még egyedül élő anya petéit ezekbe rakja le. A lárvákból, melyek a petékből 4—5 nap alatt kelnek ki, eleinte mind csak dolgozók fejlődnek.

Eleinte az egész családot az anya látja el. Ő hord nekik mézet, ő építi az újabb sejteket s ő végzi a petelerakást is. Később, midőn már kellő számú dolgozó van, az anya többé nem hagyja el a fészket s az eleséggyűjtés és sejtépítés nehéz munkáját a dolgozók veszik át. Az egyes fajoknál nagyon különböző számú egyén él együtt egy-egy fészkekben, a *Bombus terrestris* és *B. hortorum* fajoknál találjuk a legtöbbit, számszerint egészen 500 példányt is. Ily nagyszámú egyénekből álló fészkekben már meglehetősen mennyiségű méz is van. Ezt persze sokfelé tudják a gyermekek is és nyomban kiássák ezen annyira hasznos állatok fészket s a mézet kirabolva, tönkre teszik az egész társaságot.

Élénk emlékemben van, hogy mint kezdő rovargyűjtő ezeket a fészkeket tanulmányozni akartam s egynéhányat, — azt a biztatást nyervén, hogy nyugodtan tehetem, mert csak ott donganak az ember füle körül, de nem szúrnak, — kiástam. Bizony összeszurkáltak engem s öcsémot alaposan, sőt minthogy éppen egy mezei út mellett volt a fészkek, még a szekéren gyanutlanul arrahaladó parasztokat is megtámadták, szúrásuktól pedig a lovak is megvadultak. Lehet, hogy nem mindig ilyen hareziasok, nekem azonban elment a kedvem attól, hogy számukra vonatkozólag statisztikai adatokat gyűjtsék. Ez éppen a *Bombus lapidarius* faj volt. A kiásott fészket azonban mégis megvizsgáltam. Mintegy gyermekfej nagyságú gömböt képezett, mely összehányt hordó alakú sejtekből állott. A sejtek vegyesen lárvákkal és mézzel voltak megtelve.

A fészkek sejteiben levő lárvákból nem mindig fejlődik dongó, hanem nagyon gyakran alig egynéhány dongó és emellett sok élőködő. Ezek között van egy méhnek is, melynek fajai annyira hasonlítanak a dongókhöz, hogy még szakértőknek is meg kell nézni, hogy nem *Bombus*-e a mi a kezében van? Ez a *Psylthirus*-nem, magyarul „áldongó“-nak nevezhetők. Ezeken kívül még sok más hártáásszárnyú van a fészkekben, melyek mind a szegény dongók rovására élnek.

De nem ezek a legveszedelmesebb élőködők, hanem az *Aphoria*

colonella L. nevű viaszmolymely, mely tönkre teszi magát az építményt, a sejteket kirágja, összefonja és gyakran az egész fészkek pusztulását okozza. A *Meloë*-bogár lárvájának sok példánya is szokott közöttük lenni, mivel ezek lárváállapotuk egy szakaszát itt élik át.

A kiépített fészkekből azután a nyár folyamán megjelennek az apró dolgozókon kívül az úgynevezett „kis nőtények“ is, melyek a parthenogenetikusan rakott petékből fejlődnek. A hímek, amint ki-fejlődnek, rendesen elhagyják a fészket s csak kivételesen keresik azt fel, mégis a párosodás a fészkekben kell hogy történjék. Ezt abból következtetem, hogy bár tavasszal elég sok nagy nőtényt látunk, ősszel pedig, mikor ezek már kivannak fejlődve, csak elvétve kerül egy-egy a szemünk elé. Párosodni sohasem láttam őket, de arról nincs tudomásom, hogy más megfigyelő látta volna, azért valószínű, hogy a párosodás magában a fészkekben történik.

A dongóknál egy igen érdekes életjelenséget figyelhetünk meg, de a mint látszik nem minden fajnál s még annak sem mindegyik fészkeben. Ez a jelenség a trombitások jelenléte, t. i. reggel jókor a népes család bejáratánál megjelenik egy kis nőtény s ott szárnyait fentartva elkezd zümmögni, mintegy munkára hívja a dolgozókat, melyek engednek a hívó szónak s lassankint mind nagyobb számban kezdik el napi munkájukat. Ez eltart mintegy órahosszat, mire a kis nőtény eltűnik a fészkekben.

Ezt a megfigyelést már mintegy 200 évvel ezelőtt tette GÖDART és írta le, azonban megfigyeléseinek helyességét az összes többi megfigyelők, közöttük még REAUMUR is tagadták, míg végre HOFFER gráczai tanár rehabilitálta s megerősítette, hogy igenis a trombitások megvannak.

A nyár előrehaladtával azután a hímek nem térnek többé vissza a fészkekbe, a megtermékenyített nagy nőtények is ott hagyják a fészket, az előregedett anya elhal s az első fagyok beálltával a még meglevő lárvák is éhen vesznek s az egykor oly népes fészkekben csendesség lesz.

Nálunk Magyarországon, mint elsősorban földművelő államban a szó szoros értelmében terjeszteni kellene a dongókat, mivel sok növény beporzását egyedül ők végzik. Van olyan gazdasági növényünk, mely ő nélküle egyáltalán nem hozna magot. Ez a lóhere, melyet kivált a délvidéki felföldön termelnek nagyban. Megfigyeltem, hogy száraz években, melyek a dongóknak kedveznek, rendesen több a lóheremag mint máskor. A közönséges méh a lóhere megtermékenyítésében sem tudja a dongót pótolni.

Adatok Erdély lepkefaunájához.

Irta: CSIKI ERNŐ.

Bogarászati kirándulásaim alkalmával, ha időm engedi itt-ott néhány lepkét is gyűjtök. Ezt megtettem a délkeleti felföldön tett kirándulásaimon is és így évek során elég tekintélyes mennyiségű lepkét gyűjtöttem. Alább közlöm jegyzéküket és termőhelyeiket. Állatföldrajzi szempontból talán nem lesz felesleges, ha a gyűjtött fajok jegyzékét és termőhelyét közlöm, annál is inkább, mert van közöttük néhány nemcsak Erdély, hanem Magyarország faunájára nézve új alak is. Az állatokat néhai A. AIGNER LAJOS barátom határozta meg és sorozta be a Nemzeti Múzeum gyűjteményébe.

Papilionidae.

Papilio podalirius LINN. — Dicsőszentmárton.

— *Machaon* LINN. — Dicsőszentmárton.

Parnassius Mnemosyne LINN. — Vöröstoronyi szoros (Vurfu leului), Nagydisznód (Götzenberg).

Pieridae.

Aporia crataegi LINN. — Dicsőszentmárton, Vöröstoronyi szoros (Vurfu leului).

Pieris brassicae LINN. — Déva, Vöröstoronyi szoros (Vurfu leului).

— *rapae* LINN. — Déva.

— *napi* LINN. var. *napaeae* EsP. — Déva, Kózsa, Szováta, Radnaborberek.

— — var. *bryoniae* O. — Radnaborberek.

Euchloë cardamines LINN. — Déva, Preszáka, Lotrioravölgy, Radnaborberek.

Leptidia sinapis LINN. — Preszáka, Dicsőszentmárton, Szováta.

— — var. *dániensis* B. — Déva.

Colias hyale LINN. — Dicsőszentmárton.

— — ab. *flava* Husz. — Szováta.

Gonepteryx rhamni LINN. — Preszáka, Lotrioravölgy, Szováta.

Nymphalidae.

Apatura Iris LINN. — Lotrioravölgy, Szováta, Mezőhavas (Cscrepeskő), Radnaborberek.

Limenitis populi LINN. — Szurduk-szoros.

— *Sibylla* LINN. — Radnaborberek.

- Neptis Lucilla* LINN. — Preszáka, Vöröstorony, Radnaborberek.
 — *aceris* LEP. — Dicsőszentmárton, Szováta.
- Pyrameis cardui* LINN. — Kózsa, Radnai havasok (Ünőkő).
- Vanessa Io* LINN. — Mezőhavas (Cserepeskő).
 — *urticae* LINN. — Dicsőszentmárton, Szováta, Mezőhavas (Cserepeskő).
- Polygonia c-album* LINN. — Dicsőszentmárton, Szováta.
- Araschnia Levana* LINN. var. *Prorsa* LINN. — Marosillye, Felső-Csértés, Szováta, Mezőhavas (Cserepeskő), Radnaborberek.
- Melitaea Trivia* SCHIFF. — Kózsa.
 — *Athalia* ROTT. — Kózsa, Felső-Csértés, Dicsőszentmárton, Szováta.
 — *Aurelia* NICK. — Felső-Csértés.
 — *Dictynna* ESP. — Felső-Csértés.
- Argynnis Selene* SCHIFF. — Dicsőszentmárton.
 — *Dia* LINN. — Kózsa, Felső-Csértés, Lotrioravölgy, Dicsőszentmárton.
 — *Daphne* SCHIFF. — Kózsa.
 — *Latonía* LINN. — Szováta, Radnaborberek.
 — *Aglaja* LINN. — Szurduk-szoros, Szováta.
 — *Niobe* LINN. — Szováta.
 — — ab. *Eris* MEIG. — Felső-Csértés, Szováta.
 — *Paphia* LINN. — Lotrioravölgy, Dicsőszentmárton, Szováta.
- Melanargia Galathea* LINN. — Felső-Csértés, Preszáka, Vöröstorony, Dicsőszentmárton, Szováta.
- Erebia Melampus* FSL. — Radnaborberek.
 — *aethiops* ESP. — Preszáka, Dicsőszentmárton, Szováta, Mezőhavas (Cserepeskő).
 — — var. *leucotaenia* STGR. — Mezőhavas (Cserepeskő).
 — *Euryale* ESP. — Mezőhavas (Cserepeskő), Radnaborberek.
 — *Ligea* LINN. — Lotrioravölgy, Dicsőszentmárton, Mezőhavas (Cserepeskő).
 — *lappona* ESP. — Ünőkő.
- Satyrus Hermione* LINN. — Dicsőszentmárton.
 — *Semele* LINN. — Preszáka, Nagy-Árpás-havas (Fogarasi megye), Dicsőszentmárton, Szováta, Mezőhavas (Cserepeskő).
 — *Dryas* SCOP. — Erdőalja.
- Pararge Aegeria* var. *egerides* STGR. — Szováta.
 — *Megaera* LINN. — Lotrioravölgy, Szováta.
 — *Maera* LINN. — Nagydisznód (Götzenberg), Lotrioravölgy (Girku), Fogarasi havasok (Nagy-Árpás), Szováta, Mezőhavas (Cserepeskő), Radnaborberek.
 — *Achine* SCOP. — Dicsőszentmárton.

- Aphantopus Hyperanthus* LINN. — Dicsőszentmárton, Szováta, Mezőhavas (Cserepeskő).
Epinephele Jurtina LINN. — Kőzsa, Felső-Csertés, Dicsőszentmárton, Erdőalja, Szováta, Mezőhavas (Cserepeskő).
Coenonympha Arcania LINN. — Preszáka, Szováta.
 — *Pamphilus* LINN. — Vöröstorony, Dicsőszentmárton.

Erycinidae.

- Nemeobius Lucina* LINN. — Szováta.

Lycaenidae.

- Thecla spini* SCHIFF. — Dicsőszentmárton, Szováta.
 — *acaciae* F. — Dicsőszentmárton.
Callophrys rubi LINN. — Felső-Csertés, Vöröstorony.
Chrysophanus virgaureae LINN. — Lotrioravölgy, Radnaborberek.
 — *phlaeas* LINN. — Riuvadului.
Lycaena Argiades PALL. — Szováta.
 — *Argus* LINN. — Dicsőszentmárton, Szováta.
 — *Astrarche* BERGSTR. — Riuvadului.
 — *Icarus* ROTT. — Vöröstorony, Riuvadului, Dicsőszentmárton, Erdőalja.
 — *bellargus* ROTT. — Preszáka, Riuvadului.
 — *cyllarus* ROTT. — Felső-Csertés, Dicsőszentmárton.
 — *Alcon* F. — Felső-Csertés.
 — *Arion* L. — Szováta.
Cyaniris argiolus L. — Kőzsa.

Hesperidae.

- Pamphila Palaemon* PALL. — Riuvadului, Dicsőszentmárton.
Adopaea Thaumias HUFN. — Szováta.
Argiades sylvanus ESP. — Felső-Csertés, Dicsőszentmárton, Erdőalja, Mezőkapus.

Sphingidae.

- Chaerocampa Elpenor* L. — Szováta.

Notodontidae.

- Cerura bifida* HB. — Szováta.
Lophopteryx camelina L. — Vöröstorony (Vurfu leului).
Pterostoma palpina L. — Nagyszében.

Lymantriidae.

- Hypogymna morio* L. — Dicsőszentmárton.
Euproctis chrysoorrhoea L. — Dicsőszentmárton.
Stilpnolia salicis L. — Dicsőszentmárton.

Lasiocampidae.

- Lasiocampa quercus* L. — Dicsőszentmárton.

Noctuidae.

- Acrionicta leporina* L. — Szováta.
 — *runicis* L. — Szováta.
Agrotis obscura BRAHM. — Lotrioravölgy (Girku).
 — *pronuba* L. — Nagyszeben, Lotrioravölgy (Girku).
 — *plecta* L. — Lotrioravölgy (Girku).
 — *obelisca* HB. — Nagyszeben.
 — *zypsilon* ROTT. — Nagyszeben.
Mamestra leucophaea Vw. — Lotrioravölgy.
 — *persicariae* L. — Szováta.
 — *albicolon* HB. — Lotrioravölgy.
Dianthoecia luteago HB. — Nagyszeben.
 — *compta* F. — Déva.
Miana strigilis CL. — Nagyszeben.
 — — var. *latruncula* HB. — Nagyszeben.
Hadena monoglypha HUFN. — Vulkán-szoros, Nagyszeben, Mezőhavas (Cserepeskő).
 — *lithoxylea* F. — Nagyszeben.
Dipterygia scabriuscula L. — Nagyszeben.
Trachea atriplicis L. — Szováta.
Caradrina quadripunctata F. — Kutyfalva.
 — *Morpheus* HUFN. — Szováta.
 — *alsines* BRAHM. — Nagyszeben, Szováta.
Amphipyra tragopogonis L. — Lotrioravölgy (Girku).
 — *pyramidea* L. — Erdőalja.
Calymnia trapezina L. — Lotrioravölgy (Girku), Szováta.
Dyschorista fissipuncta Hw. — Nagyszeben.
Cucullia umbratica L. — Szováta.
Acontia luctuosa ESP. — Déva.
Erastria fasciana L. — Kutyfalva.
Rivula sericealis SCOP. — Szováta.
Scoliopteryx libatrix L. — Szováta.
Abrostola triplasia L. — Vöröstorony.
 — *tripartita* HUFN. — Dicsőszentmárton.

- Plusia chrysitis* L. — Nagyszeben.
 — *gutta* GN. — Erdőalja.
 — *jota* L. ab. *percontationis* TR. — Lotrioravölgy (Girku).
 — *gamma* L. — Erdőalja, Szováta.
 — *interrogationis* L. — Lotrioravölgy (Girku).
Euclidia glyphica L. — Dicsőszentmárton.
Aedia funesta ESP. — Nagyszeben.
Catocala elocata ESP. — Dicsőszentmárton.
Zanclognatha tarsiplumalis HB. — Dicsőszentmárton.
Hyppena proboscidalis L. — Szováta, Mezőhavas (Cserepeskő), Lotrioravölgy (Girku).

Geometridae.

- Pseudoterpna pruinata* HUFN. — Déva.
Euchloris smaragdaria F. — Mezőhavas (Cserepeskő).
Hemithea strigata MÜLL. — Szováta.
Acidalia similata THBG. — Dicsőszentmárton.
 — *rufaria* HB. — Dicsőszentmárton.
 — *deversaria* H.-S. var. *diffuata* HB. — Dicsőszentmárton.
 — *rubiginata* HFN. — Erdőalja.
 — *strigilaria* HB. — Déva.
Ortholitha limitata SCOP. — Preszáka, Szováta, Radnaborberek.
Minoa murinata SCOP. — Szováta.
Anaitis praeformata HB. — Dicsőszentmárton.
Triphosa sabaudiata DUP. — Lotrioravölgy (Girku).
Scotosia vetulata SCHIFF. — Dicsőszentmárton.
 — *rhamnata* SCHIFF. — Dicsőszentmárton.
Larentia ocellata L. — Felső-Csertés.
 — *fluctuata* L. — Dicsőszentmárton.
 — *montanata* BKH. — Lotrioravölgy (Girku).
 — *designata* ROTT. — Lotrioravölgy (Girku).
 — *albicillata* L. — Lotrioravölgy (Girku).
 — *alchemillata* L. — Lotrioravölgy (Girku).
 — *albulata* SCHIFF. — Lotrioravölgy (Girku).
 — *bilineata* L. — Dicsőszentmárton.
Tephroclysta vulgata Hw. — Lotrioravölgy (Girku), Szováta.
 — *pygmaea* HB. — Szováta.
Abraxas grossulariata L. — Dicsőszentmárton.
 — *sylvata* SCOP. — Radnaborberek, Ünökő.
 — *marginata* L. — Lotrioravölgy (Girku).
Metrocampa margaritata L. — Szováta.
Emmomos abiararia L. — Nagyszeben.

- Angeronia prunaria* L. — Radnaborberek.
Caustoloma favicularia HB. — Dicsőszentmárton.
Venilia macularia L. — Szováta, Radnaborberek.
Semiothisa signaria HB. — Fogarasi havasok (Nagy-Árpás).
Amphidasis betularia L. — Erdőalja.
Boarmia cinctaria SCHIFF. — Lotrioravölgy. (Girku).
 — *gemmaria* BRAHM. — Vöröstorony, Szováta.
 — *repandata* L. — Lotrioravölgy (Girku).
 — *consortaria* F. — Vöröstorony.
 — *crepuscularia* HB. — Szováta.
Gnophos glaucinaria HB. — Preszáka.
Psodos quadrifaria SULZ. — Ünökő.
Ematurga atomaria L. — Szováta.
Phasiane clathrata L. — Dicsőszentmárton.
Eubolia murinaria F. — Szováta.
Scoria lineata SCOP. — Erdőalja.

Syntomidae.

- Syntomis phegea* L. — Dicsőszentmárton, Szováta.
Dysauxes ancilla L. — Preszáka, Erdőalja.

Arctiidae.

- Spilosoma menthastri* ESP. — Vöröstorony.
Phragmatobia fuliginosa L. — Dicsőszentmárton.
Parasenia plantaginis L. — Vöröstorony, Szováta, Radnaborberek.
 — — var. *hospita* SCHIFF. — Lotrioravölgy, Radnaborberek.
Arctia Caja L. — Dicsőszentmárton.
 — *villica* L. — Lotrioravölgy.
Callimorpha dominula L. — Szurduk-szoros, Vöröstorony, Lotriora-
 völgy (Girku), Preszáka, Szováta.
 — — ab. *hamelensis* PFLÜM. — Szováta, Radnaborberek.
 — — var. *bythinica* STGR. — Preszáka, Radnaborberek.
 — *quadripunctaria* PODA. — Dicsőszentmárton, Erdőalja, Szováta,
 Radnaborberek,
Mitochrista miniata FORST. — Mezőhavas (Cserepeskő).
Cybosia mesomella L. — Lotrioravölgy (Girku),
Gnophria rubricollis L. — Radnaborberek.
Lithosia lurideola ZINCK. — Szováta.
 — *complanata* L. — Dicsőszentmárton, Szováta.

Zygaenidae.

- Zygaena purpuralis* BRÜNN. — Preszáká, Szováta.
 — *achilleae* ESP. — Szováta.
 — *loniceræ* SCHEV. — Szováta.
 — *filipendulae* L. — Felső-Csertés, Dicsőszentmárton, Szováta.
 — *Ephialtes* L. ab. *trigonillae* ESP. — Dicsőszentmárton.
 — *carniolica* SCOP. — Felső-Csertés.
Ino pruni SCHIFF. — Dicsőszentmárton.
 — *statices* L. — Déva.

Sesiidae.

- Sesia tipuliformis* CL. — Dicsőszentmárton.
 — *formicaeformis* ESP. — Radnaborberek.
 — *empiformis* ESP. — Nagyszében, Dicsőszentmárton.

Hepialidae.

- Hepialus carna* L. — Lotrioravölgy (Girku, Pojana fagatielu).

Pyralidae.

- Aglossa pinguinalis* L. — Lotrioravölgy (Girku), Szováta, Radnaborberek.
Pyralis farinalis L. — Erdőalja.
Nomophila noctuella SCHIFF. — Erdőalja.
Pionea nebulalis HB. — Lotrioravölgy (Girku).
Pyrausta nubilalis HB. — Déva, Nagyszében.
 — *alpinalis* SCHIFF. — Radnaborberek.

Tineidae.

- Adela croesella* SCOP. — Déva.

Lepkészetűi följegyzések.

Irtá: PILLICH FERENCZ.

Gyalogszerrel véghez vitt rovarászati kirándulásaink, kivált ha a vidék jellegét erdő, rét, mező, nádas, hegy, havas tarkítja, bőséges, változatos anyagot szolgáltatnak. Ha az apostolok lova helyett más gyorsabb, általunk kormányozható közlekedési eszközt választunk, úgy nagyobb területet van módunkban átkutathatni és az eredmény is változatosabb.

Az 1904. év nyári hónapjaiban kerékpáron hosszabb kirándulást tettem. A kiindulási pont Fiume volt, honnét az osztrák és svájci Alpokon keresztül-kasul, majd Délfranciaországon át a Pireneusok spanyolországi oldalán fekvő Figueros városkáig, innét pedig visszafordulva Franciaországon, Délnémetországon és Csehországon át visszatértem hazánkba. Utazásom célja főként szórakozás, az illető országok megismerése volt, mindazonáltal feltettem magamban, hogy mindazon lepkéket, melyek nappal az út mentén lekötik figyelmemet és a melyeket egy-egy szép tájékon melleleg megtett gyalogsétáim alkalmával megpillantok, lehetőleg zsákmányul ejtem. Hálóm botja az első kerék villája mentén volt megerősítve és szükség esetén azonnal rendelkezésre állott, a többi kollékek: háló, dobozok és üvegek pedig kabátomnak külön e célra készített öblös zsebeiben foglaltak helyet. Eme utazásom alkalmával megfigyelt egyes eltérő fajokról e folyóirat 5—6. számában számoltam be, most még néhány vidék jellemző lepkevilágáról szeretnék egyet-mást elmondani.

A Fiume—adelsbergi útvonalon akkoriban, június végével, a *Melanargia galatea* var. *procida* Hbst. volt mindenütt található, annak eltérő alakját, az ab. *Ulbrichi* AIG.-t, az Adelsbergtól északra elterülő, lepkékben gazdag erdőségekben figyeltem meg több esetben. A következő napon a világszép Veldesi-tó környékén a *Zygaena Carniolica* Scop. sok fajváltozata szolgáltatott gyűjtésre bőséges anyagot. Karinthiában gyakori lepke a *Pararge Achine* Scop., Tirolban Imst környékén az országút nedves részein a *Melitaea Didyma* rubinpiros (var. *alpina* Stgr.) példányait gázoltam le tömegesen a szó szoros értelmében. Az Inn-nek Landecktől felfelé Nauders-ig terjedő részén *Lycaena Damon* Schiff., *Odezia atrata* L. és *Parnassius Apollo* L. voltak az uralkodó fajok. Ez utóbbi gyönyörű állat az évnek ama szakában az Alpokban véges-végig repkedett megszámlálhatatlan helyi fajtákban; napos időben egy hálócsapásra gyakran öt is fíz-kándozott a hálóban. Svájez területére érkezvén, mindjárt első nap az Engadin völgy nyújtott nagy választékot mindennemű havasi lepkékből, de valóságos lepkészeti eldoradónak nyilvánult a Furka-és Grimsel-szorosok közti részlet, a fenséges Rhône-Gletscher vidékével. Országutakon járó turista szeme elé olyan látvány tárul mint sehol másutt Európában, a merre a szem ellát, pedig innét bizony messze ellát, földrészünk leghatalmasabb hegyesúcsai merednek körös-körül az égnek. Napijárásnyira nincs falu a vidéken s az itt-ott tündöklő néhány „szálloda“ nevet viselő kastély mesés árjegyzéseivel hathatóan távol tartja az avatatlan szemeket a vidék szemlélésétől.

A Furkának a Szt.-Gotthárd hegyesoporra néző része a kora

reggeli órákban sárgálott lombhán repkedő *Cleogene lutearia* F. rajától. Egy-két óra múlva már megkezdhettem sík vidék lakója módjára a válogatást az eddig még nem fogott szebbnél-szebb *Erebiák*-ban (*E. Melampus* FSSL., *Mustra* HB., *Euryale* ESP., *Tyndarus* ESP., *Gorge* ESP.) stb. és *Endrosák*-ban (*E. aurita* var. *ramosa* F., *Kühlweini* HB.). Délután a Grimsel oldalán *Colias Palaeno* L. száguldott nagy mennyiségben, atyafia a havasi *Colias Phicomone* ESP. társaságában. Előkelő társaságukba itt-ott egy fürge *Pieris Callidice* ESP. is vegyült.

Később, július vége felé Délfranciaországban állandó kísérőim voltak: *Pieris rapae* var. *minor* COSTA, *Pieris Manni* MAYER, a *Pararge Egeria* L. törzsfaja, *Coenonympha Dorus* ESP. és már nagyon kopott *Melanargia Lachesis* HB. példányok. A napsugarak behatása folytán leperzselt növényzetű kopár helyeken *Satyrusok* tanyáztak, névszerint: *Statilinus* var. *allionia* F., *arethusa* ab. *dentata*, *actaea* ESP. és egyúttal ennek fajváltozata var. *Cordula* F. is. Közel a Pyreneusokhoz, Perpignan városa tájékán a *Papilio Podalirius* var. *Feisthameli* második ivadéka tűnt fel u. n. füstös habitusa által. Javában repkedett a *Gonepteryx Cleopatra* L. is. A *Hesperia*-kat *H. Sao* ab. *Eucrate* O. és *Proto* ESP. képviselte.

*

Ha faunakatalogusokban lapozgatunk, azt látjuk, hogy nagy városok, pl. Budapest, Temesvár, Kassa, Eperjes stb. vagy külföldön Bécs, Berlin, Boroszló stb. rendelkeznek a legváltozatosabb listák felett, mi első sorban annak tudandó be, hogy e városokban sok gyakorlott rovarász lakik. Ha alkalmunk van egy vidék lepkefaunáját évek során át minden évszakban megfigyelhetni, úgy egy-kétszeri látogatás által hálátlannak vélt tájakon is sikerül néha kedvező vagy mondjuk szerencsés napokon alkalmi fogásokat eszközölni s így a vidékről gazdag, változatos faunajegyzéket állíthatunk össze. Hosszas gyűjtés után néha említésre érdemes dolgok is lekötik figyelmünket. Saját észleléseim eredményeként alábbiakban néhány Simontornya vidékére vonatkozó, többé-kevésbé érdekes megfigyelést közlök:

Az ákáczosokban egyes napokon sok *Oxycesta geographica* F.-ra lehet szert tenni; a lepke két ivadékból lép fel, nappal repked s könnyen fogható. — Ugyanott némely években nyártól őszig tündérek *Simplicia rectalis* Ev.-t zavarhatunk fel a bozótból; e lepke előszeretettel telepszik le folyosók fehér falára és ugyancsak sűrűn jár ősz elején alma-csalétekre. Gyakori lepkéje a vidéknek *Aedia funesta* ESP., mely nappal a bokrokból könnyen kizavarható és a házak fehér falain is elüldögél. 1906. évi július 15-én délután egy budapesti tanuló negyvennél több *Argynnis Pandora* SCHIFF.-tól fosztotta meg a simontornyai erdőt. E lepke, mely az *Arg. Paphia* L. társaságában tartózkodott, más években csak szórványosan volt látható. *Ino am-*

pelophaga BAYLE hernyója Simontornyán majd minden év május havában kárt tesz a bortermő szőlő fiatal levélhajtásaiban, később a permetezés elüzi onnét; sokkal nagyobb mennyiségben lepi el azonban e hernyó a vadszőlőt. Lepkéjéből eddig csak az első ivadékot figyeltem meg, mely június-juliusban a tápnövények levelein és azok mellett a földön üldögél, hol néha sok agyontaposott példányra bukkantam. A hímek meleg napos órákban csendesen rajzanak. 1903 július 20-án esti 10 órakor ugyanott egy gyümölcsös közelében gyertyafény mellett vacsorázva, *Zeuzera pyrina* L. néhány száz hím példányát sikerült fognom, melyek a gyertya fényét lombán körül-röpködték. Több hernyó gyűjtése itten jó jövedelmi forrását képezi a gyermekvilágnak, így minden év július havában a *Saturnia pyri* SCHIFF. hernyója, melyet fejlődő korában körte-, nyári barack- és almafákról vagy pedig már bábozódásra készülő barna állapotban mindenféle bokrokról, kerítésekről szednek. Az 1901. év őszén burgonyaszedéskor, az 1908. év nyarán pedig *Lycium*-bokrokon ezerszámra gyűjtötték a halálfejes pille (*Acherontia atropos*) hernyóit. Itt említhetem több ízben tett észleletemet, hogy a nagy szenderek bábjából a lepke délutáni 4 óra tájban kel ki. A siómenti füzesekben évről évre gyakori június-juliusban a *Pygaera anastomosis* hernyója, mely itt a *Phalera bucephala* hernyóinak társaságában idyllikus csendéletet folytat. Előbbiekből tenyésztett néhány eltérő példány a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményét gyarapítja.

*

1904 május 21-én délelőtt Sümegről Tapolczára igyekeztem a Bakonyon át, az esőre hajló borult idő daczára a nem mindennapi *Melitaea Trivia* és *Aurinia*-ból tettem nagyobb mennyiségre szert, mely lepkék útmenti virágokon pihentek.

Magyarország szű-féléi.

Irta: CSIKI ERNŐ.

XVII.

3. nem: *Thamnurgus* Eichhoff.

A csápok hosszúak, a csápostor ötizes, fonálszerű, a bunkó rövidebb. A mellő nyulványa jól kifejlődött. Az előtor hátának korongja egyformán pontozott. A szárnyfedők hengeresek, sorokban pontozottak, a közterekben gyapjasan szőrösek, a csúcslejtő síma, nem fogazott, a varratmellleti barázda ezen nem mélyített.

Ebből a nemből Európában 8 faj él, melyek közül faunánkban azonban csak három fordul elő. Az ide tartozó fajok dudvás növé-

nyekben tanyáznak s rendes meneteket sem fúrnak, mert a nőstények a dudvák felületén okozott gubacsszerű képződményekbe rakják petéiket.

A fajok meghatározó kulcsa:

1. A lábak feketék vagy barnás-feketék, a lábfej sárgás. A szárnyfedők csúcslejtője meredek, a varrat itten kissé kiemelkedő.
 1. *varipes*.
- A lábak vörösek vagy világos barnás-sárgák, a czombok ritkán sötétebbek 2
2. A szárnyfedők csúcslejtőjén kétoldalt a kissé kiemelkedő varrat mellett hosszában mélyen benyomott. 2. *euphorbiae*.
- A szárnyfedők-csúcslejtőjén csak hátul van egy sekély, némelykor megrövidült hosszanti barázda. Az előtor háta sűrűn és erőteljesen pontozott. 3. *Kaltenbachi*.

1. *Thammurgus varipes* EICHHOFF (*euphorbiae* PERR.)

Hosszúkás, fénylő fekete, fehéresen szőrös, a csápok és a láb-szárak sárgásak, a lábak különben feketék vagy feketés-barnák. Az előtor háta sokkal hosszabb mint széles, oldalt kerekített, előre-felé kissé jobban keskenyedő mint hátrafelé, egyformán sűrűn pontozott, hosszanti középvonala síma. A szárnyfedők hengeresek, a mély pontok többé-kevésbé szabályos sorokat képeznek; a csúcslejtő erősen meredek, lapított és síma. Hossza 2·3—2·6 mm.

Flófordul Dél-Európában (Pireneusok, Dél-Franciaország, Hercegovina, Alsó-Ausztria), nálunk Boszniában (Reljevo) és Hercegovinában.

Tápnövénye két kutyatejféle: *Euphorbia amygdaloides* és *E. Gerardiana*.

2. *Thammurgus euphorbiae* KÜSTER.

Hosszúkás, karesú, fénylő gesztenyebarna, fehéresen szőrös, a csápok és a lábak barnás-sárgák. Az előtor háta felényivel hosszabb mint széles, oldalai kerekítettek, előre- és hátrafelé egyformán keskenyedők, felül hosszúkás pontokkal fedett, a hosszanti középvonal kissé kiemelkedő, síma és fénylő. A szárnyfedők hengeresek, finoman pontozottak, a pontsorok szabálytalanok; a csúcslejtő félkör alakú, fénylő, símán benyomott. Hossza 2·4—2·6.

Előfordul Franciaországban, Olaszországban és Görögországban, nálunk Dalmáciában és Hercegovinában (Mostar).

Tápnövénye az *Euphorbia dendroides*, *Gerardiana* és *Wulfenii*.

3. *Thamnurgus Kaltenbachi* BACH (declivis REITT.)

Hosszúkas testű, fénylő fekete, hosszú fehères szőrökkel fedett, a csápok és a lábfejek vöröses-sárgák. Az előtor háta kissé hosszabb mint széles, előrefelé kissé erősebben keskenyedő mint hátrafelé, felül hosszúkas pontokkal gyéren fedett, a hosszanti középvonal elmosódott. A szárnyfedők hengeresek, erőteljesen ránczott hosszúkas és mély pontokkal, melyek szabálytalan sorokban elhelyezettek; a csücslejtő kissé lapítottan domború és pontozott, a hímeknél a varrat itten kiemelkedőbb és az oldalszegély élesebb. Hossza 1·7—2·4 mm.

Előfordul Közép-Európában, Francia- és Olaszországban és a Pireneusokban. Magyarországon ritka; termőhelyei: Budapest, Pilis-hegy, Gerebencz.

Tápnövényei a vízi gamandor (*Téucium Scordium*), a vad majorána (*Origanum vulgare*), a fehér árvaesalán (*Lamium album*), az orvosi tisztesfű (*Stachys v. Betonica officinalis*) és az erdei tisztesfű (*Stachys silvatica*).

Különfélék.

Személyi hírek. A párizsi természetrajzi múzeum DR. HORVÁTH GÉZA nemzeti múzeumi osztály-igazgatót levelező tagjává választotta. — A földművelésügyi m. kir. miniszter a Rovartani Állomás adjunktusává BAKÓ GÁBOR asszisztent és asszisztenssé KADOCSA GYULÁT nevezte ki.

A Magyar Nemzeti Múzeum természetrajzi folyóirata. A Nemzeti Múzeum természetrajzi osztályainak folyóiratából (Annales hist.-nat. Musei Nationalis Hungarici) július elején jelent meg az ezidei VII. kötet első része 352 oldalnyi szöveggel, hét táblarajzzal és 28 szövegközi rajzzal. A vaskos füzet cikkeinek legnagyobb része a rovar-tani irodalmat gazdagítja. DR. HORVÁTH GÉZA és DR. H. REBEL előbb ismertetett hazai vonatkozású cikkén kívül a rovar-tani tárgyú cikkek közül a következőket említhetjük: A hártványsszárnyúak rendjéről két dolgozat szól, az egyik MOCsÁRY SÁNDOR múzeumi igazgató-úr szorgalmát dicséri és 88 faj új levéldarázs leírását tartalmazza ékes latin nyelven (*Chalastogastra nova in collectione Musei Nationalis Hungarici*), a másikban DR. H. FRIESE, a méhek ismert jeles specialistája, BIRÓ LAJOS felette gazdag gyűjtései alapján Új-Guinea méh-faunáját tárgyalja (*Die Bienenfauna von Neu-Guinea*). Szerző BIRÓ LAJOS fáradozásait méltányolván, az ő neve után a következő új fajokat keresztelte el: *Sphexcodes Birói*, *Halictus Birói*, *Allodape Birói*, *Megachile Birói*, *Anthidium Birói*, *Nomada Birói*, *Coelioxys Birói* és *Trigona Birói*.

Bogarokról is két dolgozat szól, az egyik SZOMBATHY KÁLMÁN-é (Notes sur quelques Élaterides exotiques), melyben a Nemzeti Múzeum Elateridáinak egy részéről ír, a másik CSIKI ERNŐ-é (Coleoptera nova in Museo Nationali Hungarico. II.), melyben több exotikus új bogárfajt ír le, közöttük egy 110 mm. nagyságú óriászcinczért Paraguayból (*Enoplocerus gigas*), melyet színes táblán képben is bemutat. Legyészeti tárgyú czikk DR. J. J. KIEFFER-é (Considérations sur le genre *Stenoxenus* Coq. avec description d'une espèce nouvelle), FRIEDR. HENDEL-é (Über die Gattung *Euxesta* Loew.) és DR. KERTÉSZ KÁLMÁN két czikke (Vier neue südamerikanische Mycetophiliden. — Noch einiges über die Dipterengattung *Loxoneura* Macqu.). Egyeneszárnyúakkal csak DR. ACHILLE GRIFFINI (Studi sopra alcuni Grillacridi del Museo Nazionale di Budapest) foglalkozik. Sokkal több czikk kerül a félszárnyúakról, DR. HORVÁTH GÉZA előbb ismertetett cikkén kívül egy másikban TH. BECKER ismert dipterologus kanári-szigeti gyűjtését dolgozza fel (Hémipteres recueilis par M. Th. Becker aux îles Canaries), A. L. MONTANDON pedig vízipoloskákra értekezik (Nepidae et Belostomidae. Notes diverses et descriptions d'espèces nouvelles). KATONA KÁLMÁN keletafrikai gyűjtéséből RICHARD SIDOWAY BAGNALL egy új Thysanopterát ismertet, mely egyszersmind új nem és család képviselője (On *Urothrips paradoxus*, a new type of Thysanopterous Insects). A füzet többi részét más állatokról írt czikkek töltik ki, így DR. SOÓS LAJOS csigákról, DR. HOLLÓS LAJOS gombákról, BOLKAY ISTVÁN békalárvákról, DR. DADAY EENŐ egy új rákról, DR. MADARÁSZ GYULA mongolországi madarokról és vadludakról és ZIMÁNYI KÁROLY egy braziliai ásványról ír.

CSIKI ERNŐ.

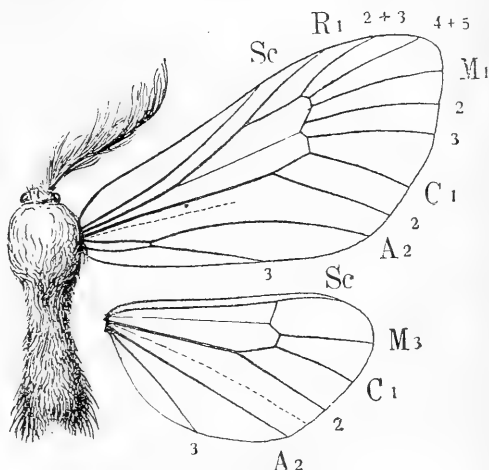
Irodalom.

Dr. G. Horváth: Les *Graphosoma* d'Europe. (Annales hist.-nat. Muséi Nationalis Hungarici. VII, 1909, p. 143—150, avec 6 figures).

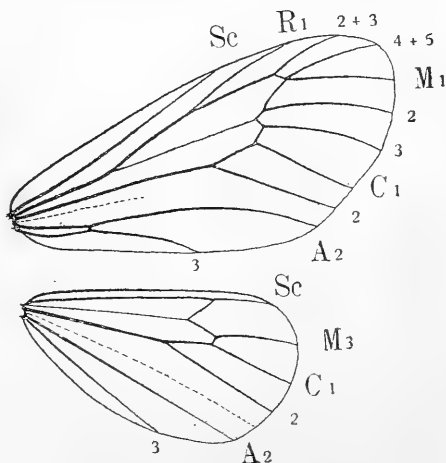
Szerző 1903-ban közölte a *Graphosoma*-nem monografiáját, melynek kiegészítéséül az európai fajokra vonatkozó újabb megfigyeléseit közli. A *Gr. semipunctatum* FABR. fajváltozatai közül az egyik új (*var. subaequale*), ennek elterjedési köre Dél-Európára és Észak-Afrikára szorítkozik és faunánkban is előfordul Cirkvenicán és a dalmáciai Ragusán. Egy másik új változat (*var. anceps*) nálunk nem fordul elő. Újnak bizonyult egy krétaszigeti faj BIRÓ LAJOS gyűjtéséből: *Gr. creticum*, az új *var. hemistictum* fajváltozattal. A másik tárgyalt két faj a *Gr. lineatum* L. és *Gr. italicum* MÜLL. CSIKI.

Dr. H. Rebel, Eine neue Psychiden-Art aus Croa-tien. (Annales hist.-nat. Musei Nationalis Hungarici. VII, 1909, p. 344—346, mit 2 Textfiguren).

Szerző a Magyar Nemzeti Múzeum lepkegyűjteményéből *Oreopsyche Birói* név alatt új szövő-pillét ír le faunánkból. Ezt a lepkét még 1893 július 28-án gyűjtötte BIRÓ LAJOS a Velebitben Raduc mellett. PÁVEL JÁNOS annak idején megállapította, hogy a lepke új, de az egyetlen gyűjtött példány alapján vonakodott azt leírni. Az új faj minden tekintetben figyelemre méltó felfedezés, mindennekelőtt érdekes, hogy két nyugateurópai faj, a dél-franciaországi *O. vesubiella* MILL. és a Pyreneusokból való *O. Leschenaulti* STGR. rokonságába tartozik és különösen előbbi fajhoz hasonló és közelálló. Az új *O. Birói* az *O. vesubiella*-tól következőkben tér el: a hím csápjja hosszabb és hosszabban fésűs, a szárnyak középséjtjének felső része tompított, az R_{4-5} és M_1 erek töve egymástól távolabb ered. (Az erezetben levő különbséget az itt is lenyomott eredeti rajzok jól mutatják). Az új lepke leírását következőkben ismertethetjük: A csápostor vége nem terjed egészen az elülső szárnyak elülső szélének közepéig. A csápok fésűfogainak száma 21, ezek hosszúak és sűrűn szőrösek.

Oreopsyche Birói REBEL.

Oreopsyche vesubiella MILL.

A csápok barnások, a fésűfogak tövükön fehéresen behintettek. A szemek fénylők, aranyos-vörösek. A test karesú, fekete szőrökkel bolyhosan fedett, a potroh karesú, a hátsó szárnyak belső szögletén túlterjed, a far szőrösomója kettéosztott. A lábak hosszúak, karesúak,

sarkantyú nélküliek. A szárnyak megnyúltak, áttetsző szürkék, nagyon finom szőrszerű pikkelyekkel fedettek, oldalról nézve tejszerűen opalizáló, rövid barna rojtjal, mely csak a hátsó szárnyak tövén hosszabb, szőrforma. Az elülső szárnyak elülső széle csak a csúcs előtt hajlott: a sugár-ér három ága (R_1 , R_{2-3} , R_{4-5}) kissé íves, az utolsó még a csúcs előtt egyesül a szegélylyel. A középső sejt fokozatosan kiszélesedik, hátul a kis beszögéléstől eltekintve majdnem egyenesen lemetszett. Az elülső szárny hossza 10 mm., legnagyobb szélessége 5 mm., kifeszítve az állat 22 mm. széles. . CSIKI.

*

Walter Rothschild: Catalogue of the Collection of Parnassiinae in the Tring Museum, with systematic Notes. (Novitates Zoologicae. XVI, 1909, p. 1—20).

Szerző a tringi múzeumában meglévő Parnassiinákat sorolja fel termőhelyeikkel együtt, egyik-másik alakhoz megjegyzéseket is fűz. Minket közelebről a következők érdekelnek: A *Parnassius mnemosyne* L. törzsalakja északi alak, mely a Skandináv-félszigeten és Észak-Oroszországban fordul elő, magyarországi alakját *P. mnemosyne hungaricus* név alatt külön alfajként írja le, mely a többi európai alaktól abban tér el, hogy sötét mustrázata nagyon redukált, a lepke pedig nagyon széles. ROTHSCHILD gyűjteményében ezt 7 példány képviseli, melyek Brassó és Herkulesfürdő vidékéről és a galicziai Przemyslről valók. A *P. Apollo* L. törzsalakja szintén északi állat, faunánkból valók a következő subszpecziések: *P. Apollo carpathicus* REBEL & ROGENHOFER (Selmezbánya, Tátra, Barlangliget, Branyiszközi hegyek, Radna, Brassó), *P. Apollo bosniensis* STICHEL (Bosznia: Koriena, Sarajevo) és *P. Apollo liburnicus* REBEL & ROGENHOFER (Ve-lebit, Croatia). CSIKI.

*

Karl Pospisil: Bekämpfung des Rüben-Rüsselkäfers. (Societas entomologica. XXIV, 1909, p. 57—59).

Szerző, aki valamelyik magyarországi nagyobb répatermelő gazdaságban volt alkalmazásban (hogy hol, azt nem mondja meg!), elmondja cikkében a répabarkó összes kártételeiről, az ellene való védekezés eredményéről tett tapasztalatait. Végül felemlíti a répa többi rovar ellenségét, mely alkalommal az *Agrotis segetum* hernyójának kiváló pusztítójaként a *Carabus auratus*-t nevezi meg, ami azonban nem helyes, mert tudvalevő, hogy ez a futrinka Csehországról elterjedésének keleti határát, Magyarországon nem fordul elő. CSIKI.

„ROVARTANI LAPOK“

XVI. Band.

Juli—August 1909.

7—8. Heft.

S. 97. — *Internationaler Entomologen-Kongress.* — Es wird über den im Jahre 1910 nach Brüssel einberufenen I. Entomologen-Kongress berichtet und zu reger Teilnahme aufgefordert. Das Lokal-Komitee für Ungarn wird sich in kürzester Zeit konstituieren.

S. 100. — *L. A. Aigner:* Die Tagfalter Ungarns. XXXIII. — Verfasser behandelt die Gattung *Chrysophanus*, gibt eine Bestimmungstabelle der 8 im Gebiet vorkommenden Arten und beschreibt diese ausführlich. Die behandelten Arten nebst ihren Varietäten und Aberrationen sind folgende: *virgaureae* und var. *Miegii*, *Thersamon* und var. *Omphale*, *dispar* var. *rutilus*, *Hippothoë* mit var. *Eurybia* und var. *confluens*, *Alciphron* mit var. *gordius*, *phluca* mit var. *Eleus*, ab. *caeruleopunctata* und ab. *Schmidtii*, *Dorilis* mit var. *subalpina* und var. *orientalis* und *Amphidamas*.

S. 109. — *Dr. E. Zilchi-Kiss:* Über die Hummeln. — Verfasser beabsichtigt die Hummeln Ungarns zu bearbeiten und schreibt bei dieser Gelegenheit über die Hummeln im Allgemeinen.

S. 112. — *E. Csiki:* Beiträge zur Lepidopterenfauna Siebenbürgens. — Verfasser sammelte auf seinen coelopterologischen Ausflügen, insofern es möglich war, mitunter auch Schmetterlinge und führt die Liste derselben nebst den Fundorten auf. Einige Formen sind nicht nur für Siebenbürgen, sondern auch für die Fauna Ungarns neu.

S. 118. — *F. Pillech:* Lepidopterologische Aufzeichnungen. — Verfasser machte auf seinem Fahrrad in den Sommermonaten des Jahres 1904 eine Exkursion von Fiume aus durch die oesterreichischen und schweizerischen Alpen bis nach Figueras in den Pyrenäen auf spanischer Seite und zurück durch Frankreich, Süddeutschland und Böhmen. Diese Reise wird kurz geschildert und einige der gesammelten Lepidopteren namhaft gemacht. — Die übrigen Aufzeichnungen betreffen Schmetterlinge aus der Umgebung seines Wohnortes Simontornya (Komitat Tolna). In den Akazienwäldern ist an manchen Tagen *Oxycesta geographica* in Anzahl zu finden, ebendort in den Sommermonaten *Simplicia vectalis*. Auch *Aedia funesta* ist eine häufige Art des Gebietes. Am 15. Juli 1906 sammelte ein Schüler 40 Exemplare der hier sonst seltenen *Argynnis Pandora*. Die Raupe von *Ino ampelophaga* verursacht im

Mai immer Schaden, indem sie die jungen Triebe der Weinrebe abfrisst, noch häufiger ist sie aber am wilden Wein anzutreffen. In der Nähe eines Obstgartens flogen einmal gegen 10 Uhr Abends über 100 Exemplare von *Zeuzera pyrina* an das Kerzenlicht. Im Sommer des Jahres 1908 war die Raupe von *Acherontia Atropos* zu tausenden auf *Lycium*-Sträuchern zu finden. In den Weidenbeständen an der Sió sind im Juli und August die Raupen von *Pygaera anastomosis* und *Phalera bucephala* sehr häufig.

S. 121. — **E. Csiki**: Die Borkenkäfer Ungarns. XVII. — Es wird die Gattung *Thammurgus* mit den drei Arten: *varipes* EICHL., *euphorbiae* KÜST. und *Kaltenbachi* BACH behandelt.

Kleinere Mitteilungen.

S. 123. — **Personalmeldungen.** DR. G. HORVÁTH, Direktor der Zoolog. Abtheilung des Ung. National-Museums in Budapest wurde korrespondierendes Mitglied des Museum d'Histoire Naturelle in Paris. — Der kgl. ung. Ackerbauminister ernannte den Assistenten G. BAKÓ zum Adjunkten und GY. KADOCSA zum Assistenten der kgl. Entomologischen Station.

S. 123. — **Die Naturhistorische Zeitschrift des Ungarischen National-Museums.** Es wird über den Inhalt des I. Teiles des diesjährigen VII. Bandes referiert.

Literatur.

S. 124. — E. CSIKI bespricht Arbeiten von DR. G. HORVÁTH, DR. H. REBEL, WALTHER ROTHSCHILD und KARL POSPISIL.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XVI. KÖTET. 1909 SZEPTEMBER—OKTÓBER. 9—10. FÜZET.

A „*Rovartani Lapok*“ szerkesztősége mély fájdalommal jelenti, hogy

Dr. Chyzer Kornél

miniszteri tanácsos, a Lipót rend és Ferencz József rend lovagja,
a Magyar Tudományos akadémia tagja stb.

folyóiratunk szerkesztőbizottságának tagja, f. évi szeptember hó 21-én, életének 74. évében, rövid szenvedés után elhunyt.

Az elhunyt mint hazánk közegészségügyének vezetője, életének javarészét ezen hivatásának szentelte, mindamellettt azonban szabad óráit állattani kutatásokra fordította. Alapvető munkái a rákokról voltak első tanulmányainak eredménye, később inkább a pókok, bogarak és skorpiók tanulmányozásával foglalkozott. E téren való működéséről több kiváló munkája tanuskodik.

Folyóiratunknak nemcsak buzgó munkatársa, hanem mint a szerkesztőbizottság tagja hathatós támogatója is volt.

Áldott legyen emlékezete!

Adatok Magyarország lepkefaunájához.

(*Beiträge zur Lepidopterenfauna Ungarns.*)

Irta: BÁRÓ N. CH. ROTHSCHILD (London).

Az ezen cikkemben felsorolt lepkéket HOLTZ MÁRTON gyűjtötte az 1908. év nyarán; ő meglátogatta kérésemre az alább felsorolt különböző helyeket.

A jegyzéket, valamint a két új faj leírását tisztelt barátomnak Dr. H. REBEL-nek (Bécs) köszönhetem, kinek fáradozásáért és drága idejének erre való felhasználásáért őszinte köszönettel tartozom.

A két új fajon kívül több olyan is van, melyek Magyarország területéről e helyen említetnek első ízben; ezek *dült* betűvel jelöltek.

HOLTZ MÁRTON úr sikeresen gyűjtött lámpafény mellett és csalétekkel, mely módszereket a magyarországi gyűjtők is valószínűleg rendkívül kedvező eredménnyel felhasználhatnak.

A termőhelyek, a gyűjtés idejének felemlítésével, a következők:

- Almádi (Veszprém vármegye¹), VII. 19—VIII. 1.
Csorna (Sopron vármegye), VI. 9—VII. 11.
Fonyód (Somogy vármegye), VIII. 1—VIII. 4.

Die im vorliegenden Artikel genannten Exemplare wurden im Sommer 1908 von Herrn MARTIN HOLTZ, der auf mein Ersuchen die verschiedenen hier genannten Localitäten besuchte, gesammelt.

Die Liste, sowie die Beschreibung der zwei neuen Arten, wurden von meinem geehrten Freund, PROF. DR. HANS REBEL (Wien), gemacht und bin ich ihm für seine Mühe und kostbare Zeit, die er dazu verwendete zu aufrichtigem Dank verpflichtet.

Ausser den zwei neuen Arten sind mehrere andere, die aus Ungarn hier zum ersten Mal verzeichnet wurden; dieselben sind durch *liegenden* Druck hervorgehoben.

Herr MARTIN HOLTZ machte ausgiebigen Gebrauch von Lichtfang sowohl als Köderfang, welche Methoden wahrscheinlich von Sammlern in Ungarn mit ausserordentlich günstigem Erfolg angewendet werden könnten.

Die Fundorte, nebst Angabe der Sammelzeit, sind folgende:

¹ vármegye = Komitat.

- Hortobágy (Hajdu vármegye), V. 18, V. 28—30.
 Nádudvar (Hajdu vármegye), V. 10—26, VI. 1—4.
 Nádudvar : Makkodszél, V. 15.
 Nádudvar : Nagy-Halomzug, V. 16—V. 22.
 Nádudvar : Sebesérhalom, V. 14.
 Osló (Sopron vármegye), VII. 8.
 Pákozd (Fehér vármegye), VI. 15.
 Siófok (Veszprém vármegye), VII. 29.
 Szentkirályszabadja (Veszprém vármegye), VII. 31.

Papilionidae.

Papilio Machaon L. — Pákozd.

Pieridae.

Pieris brassicae L. — Almádi.

— *napi* L. — Csorna.

— *Daphidice* L. — Almádi.

Leptidia sinapis L. — Csorna.

Colias Hyale L. — Csorna, Almádi.

— *Edusa* F. — Csorna, Almádi, Fonyód.

Gonepteryx rhamni L. — Csorna.

Nymphalidae.

Apatura Ilia SCHIFF. var. *Clytie* SV. — Csorna (gyakori — zahlreich).

Pyrameis cardui L. — Almádi.

Vanessa urticae L. — Csorna.

— *polychloros* L. — Csorna.

Polygonia C-album L. — Csorna, Fonyód.

Araschnia Levana L. gen. aest. *Prorsa* L. — Csorna.

Melitaea Phoebe KNOCH. — Szentkirályszabadja.

— *Athalia* ROTT. — Fonyód.

— — ab. *Corythalia* HB. (transit.) — Fonyód.

— *Dictynna* ESP. — Csorna.

Argynnis Dia L. — Csorna.

— *Aglaja* L. — Csorna.

— *Adippe* L. — Pákozd, Fonyód.

— *Paphia* L. — Pákozd, Csorna.

Satyrus Hermione L. — Almádi.

— *Briseis* L. — Szentkirályszabadja.

— *Semele* L. — Pákozd, Szentkirályszabadja.

— *Arethusa* ESP. — Almádi, Fonyód.

- *Dryas* Sc. — Almádi, Fonyód.
- Pararge Aegeria* L. var. *Egerides* StGR. — Osl.
- *Megaera* L. — Almádi, Fonyód.
- Epinephele Jurtina* L. — Pákozd, Csorna.
- Coenonympha Oedipus* F. — Csorna.
- *Iphis* SchIFF. — Almádi, Fonyód.
- *Arcania* L. — Pákozd.
- *Pamphilus* L. — Fonyód, Csorna, Pákozd, Nádudvar.

Lycaenidae.

- Zephyrus betulae* L. — Almádi.
- Chrysophanus Thersamon* Esp. — Almádi, Nádudvar.
- *dispar* Haw. var. *rutilus* WERNB. — Csorna.
- *phlaeas* L. gen. aest. *Eleus* F. — Almádi.
- Lycaena Argiades* PALL. — Csorna, Osl.
- *Argus* L. (*Aegon* SchIFF.) — Alsó-Osl, Almádi, Csorna, Nádudvar (gyakori — zahlreich).
- *Argyrognomon* BRGSTR. — Alsó-Osl.
- *Icarus* ROTT. — Csorna.
- *Corydon* Poda. — Almádi, Szentkirályszabadja.
- *minimus* FUESSL. — Csorna.
- *Argiolus* L. — Csorna.

Hesperiidae.

- Heteropterus Morpheus* PALL. — Csorna.
- Adopaea lineola* O. — Csorna, Pákozd.
- Argiades Sylvanus* Esp. — Csorna.
- Carcharodus alcaeae* Esp. — Almádi.
- Hesperia carthami* HB. — Pákozd.
- *orbifer* HB. — Almádi.
- *malvae* L. — Fonyód, Szentkirályszabadja.
- Thanaos Tages* L. — Fonyód, Almádi, Csorna.

Sphingidae.

- Smerinthus populi* L. — Csorna.
- Deilephila euphorbiae* L. — Csorna.
- Hemaris scabiosae* Z. — Almádi.

Notodontidae.

- Pheosia tremula* Cl. (*dictaia* Esp.) — Csorna.

- Notodonta dromedarius* L. — Csorna.
Lophopteryx camelina L. — Csorna.
Pterostoma palpina L. — Fonyód, Nádudvar.
Pygaera curtula L. — Siófok.

Lymantriidae.

- Hypogymna morio* L. — Almádi, Pákozd.
Euproctis chryorrhoea L. — Csorna.
Stilpnolia salicis L. — Csorna.

Lasiocampidae.

- Malacosoma neustria* L. — Csorna, Pákozd.
Cosmotriche potatoria L. var. *berolinensis* HEYNE — Csorna.
Epicnaptera tremulifolia HB. — Csorna.

Drepanidae.

- Drepana falcataria* L. — Csorna.
Cilix glaucata Sc. — Csorna.

Noctuidae.

- Acronycta leporina* L. ab. *bradyporina* Tr. — Csorna VI. 28, VII. 4 (♂).
 — *aceris* L. — Almádi VII. 20.
 — *megacephala* F. — Csorna VI. 26, VIII. 9.
 — *psi* L. — Csorna VI. 23—VII. 9.
 — *rumicis* L. — Nádudvar V. 18, Csorna VII. 5 (gyakori — häufig).
Arsilonche albovenosa GOEZE — Hortobágy V. 25, Csorna VI. 26.
Agrotis pronuba L. — Almádi VII. 21.
 — *ditrapezium* БКН. — Csorna VI. 26 (♂).
 — *plecta* L. — Csorna VI. 22.
 — *exclamantionis* L. — Nádudvar, Fonyód, Csorna.
 — *tritici* L. var. *aquilina* HB. — Csorna VII. 5.
 — *corticea* HB. — Csorna VI. 27.
 — *ypsilon* ROTT. — Csorna VII. 5.
 — *segetum* L. — Csorna VII. 5, Almádi, Fonyód VIII. 2.
Mamestra brassicae L. — Almádi VII. 22.
 — *splendens* HB. — Csorna VII. 5 (többszörösen — mehrfach).
 — *oleracea* L. — Csorna VII. 5.
 — *genistae* БКН. — Nádudvar: Nagyhalomzug.
 — *dissimilis* KNOCH — Csorna VI. 23—27.
 — — ab. *confluens* Ev. — Csorna VI. 23—27.

- — ab. *variegata* RBL. — Csorna VI. 23—27.
- *trifolii* ROTT. — Nádudvar: Nagyhalomzug, Almádi VII. 26.
- *dentata* SV. ab. *Latenai* PIER. — Fonyód VIII. 2 (♀).
- *reticulata* VILL. — Csorna VI. 24.
- *dianthi* TAUSCH. — Nádudvar: Nagyhalomzug, Hortobágy, Pákozd V. 25—VI. 10.
- Dianthoecia cucubali* FUESSL. — Csorna VI. 22—VII. 3.
- Miana strigilis* CL. ab. *latruncula* Hw. — Csorna VI. 22.
- — ab. *aethiops* Hw. — Csorna VI. 22.
- *bicoloria* VILL. — Almádi VI. 23 (♂).
- Bryophila fraudatricula* HB. — Nádudvar, Pákozd (többszörösen — mehrfach).
- Hadena sordida* BKH. — Nádudvar: Nagyhalomzug V. 18.
- *monoglypha* HUFN. — Csorna VI. 29.
- *lithoxylea* F. — Csorna V. 7.
- *secalis* L. — Almádi VII. 26.
- Dipterygia scabriuscula* L. — Nádudvar, Almádi, Fonyód.
- Cloantha hyperici* F. — Csorna VI. 21—27.
- Trachea atriplicis* L. — Csorna VI. 26. (tömegesen — zahlreich).
- Leucania impudens* HB. — Csorna VI. 28—VII. 6.
- *impura* HB. — Csorna VI. 26—VII. 6.
- *pallens* L. — Csorna VI. 16—30.
- *straminea* TR. — Almádi VII. 19 (♂), Fonyód VIII. 5 (♂).
- *obsoleta* HB. — Hortobágy, Almádi VII. 26.
- *L-album* L. — Csorna VII. 5.
- *conigera* F. — Csorna VII. 5.
- *albipuncta* F. — Csorna VI. 28, Almádi VII. 28.
- *turca* L. — Csorna VI. 28.
- Caradrina superstes* TR. — Almádi VII. 27.
- *alsines* BRAHM. — Csorna VII. 20.
- *taraxaci* HB. — Csorna VII. 10.
- *lenta* TR. — Fonyód VIII. 3 (♂).
- Petilampa arcuosa* Hw. — Csorna VI. 24 (3 péld. — 3 Stück).
- Amphipyra tragopogonis* L. — Csorna (nagyon közönséges — sehr häufig).
- *livida* F. — Almádi VII. 20.
- *pyramidea* L. — Csorna VII. 6.
- Calymnia pyralina* VIEW. ab. *cuprea* HORM. — Csorna VI. 24 (♂).
- *affinis* L. — Csorna VII. 4.
- *trapezina* L. — Csorna VI. 26.
- Dyschorista fissipuncta* Hw. — Csorna VI. 22—26 (nagy mennyiségben — massenhaft).
- Platenis retusa* L. — Csorna VII. 9 (2 péld. — 2 Exempl.)

- Platenis subtusa* F. — Csorna VI. 22 (1 péld. — 1 Exempl.)
Calophasia lunula HUFN. — Csorna VII. 10, Almádi VII. 28.
 — *platyptera* ESP. — Almádi VII. 26—28 (3 péld. — 3 Exempl.)
Cucullia umbratica L. — Csorna VII. 8, Fonyód VIII. 6.
Eutelia adulatrix HB. — Almádi VII. 18.
Heliothis cognata FRR. — Almádi VII. 20.
 — *dipsacea* L. — Hortobágy.
Acontia lucida HUFN. — Nádudvar, Csorna, Almádi.
 — — *ab. albicollis* F. — Almádi VII. 22.
 — *luctuosa* ESP. — Nádudvar, Csorna, Almádi.
Thalpocharis purpurina HB. — Nádudvar (1 ♂), Csorna VI. 24.
 — *communimacula* HB. — Almádi VII. 20.
Enmelia trabealis Sc. — Nádudvar, Csorna, Almádi.
Erastria argentula HB. — Csorna VI. 28—VII. 10 (nagyon közönséges —
 sehr häufig).
 — — *ab. confluens* SCHULTZ — Csorna (1 péld. szabálytalan
 alakú — 1 Stück assymetrisch).
 — *uncula* CL. — Csorna VII. 4, Almádi VII. 29.
 — *pusilla* VIEW. — Csorna VII. 5 (számos példány — zahlreich).
 — *deceptoria* Sc. — Csorna VII. 27.
 — *fasciana* L. — Csorna VII. 6.
Rivula sericealis Sc. — Csorna VI. 22.
Prothymia viridiaria CL. *ab. fusca* TUTT — Csorna VI. 24—28 (gyakori
 — häufig).
Scoliopteryx libatrix L. — Csorna VI. 28 (többszörösen — mehrfach).
Plusia gutta GN. — Csorna VII. 1.
Euclidia glyphica L. — Almádi VII. 21.
Catephia alchymista SCHIFF. — Almádi VII. 22.
Catocala nupta L. — Csorna VII. 7.
Madopa salicalis SCHIFF. — Csorna VII. 27.
Hermia derivalis HB. — Csorna VII. 22.
Hyppena rostralis L. — Csorna VII. 6.

Cymatophoridae.

- Cymatophora duplaris* L. — Csorna VI. 19 (2 péld. — 2 Stück).

Geometridae.

- Geometra papilionaria* L. — Csorna VI. 19 (1 ♂).
Euchloris smaragdaria F. — Fonyód VIII. 2 (2 ♂).
Nemoria viridata L. — Nádudvar, Almádi, Fonyód.
 — *pulmentaria* GN. — Nádudvar, Almádi VII. 26.
Thalera fimbrialis Sc. — Csorna VII. 2.

- Acidalia trilineata* Sc. — Csorna VI. 26.
 — *ochrata* Sc. — Almádi VII. 28, Siófok VII. 29.
 — *dimidiata* HUFN. — Csorna VII. 2, Fonyód VIII. 2.
 — *rusticata* F. — Almádi VII. 22, Csorna.
 — *humiliata* HUFN. — Csorna VII. 11.
 — *immorata* L. — Fonyód, Siófok.
 — *rubiginata* HUFN. — Nádudvar : Nagyhalomzug, Pákozd, Csorna, Almádi.
 — *marginepunctata* GOEZE — Nádudvar : Nagyhalomzug, Almádi VII. 26.
 — *caricaria* REUTTI — Nádudvar (1 ♂).
 — *immutata* L. — Csorna VI. 23—VII. 9.
 — *corrivalaria* KRETSCH. — Csorna VI. 23. (1 ♂).
 — *flaccidaria* Z. — Nádudvar, Csorna VI. 23, Fonyód VIII. 3.
 — *ornata* Sc. — Almádi VII. 23.
 — *violata* THBG. var. *decorata* BKH. — Almádi VII. 26.
Codonia punctaria L. — Almádi VII. 20.
 — *ruficilaria* HS. — Almádi VII. 19.
 — *linearia* HB. — Nádudvar (1 ♀).
Rhodostrophia vibicaria CL. — Almádi VII. 26.
 — — ab. *strigata* STGR. — Almádi (kis példányok — kleine Stücke).
Timandra amata L. — Nádudvar, Csorna VI. 29, Fonyód VIII. 5.
Lythria purpuraria L. — Csorna VI. 19, Almádi VII. 19.
 — — gen. aest. *rotaria* F. — Nádudvar : Nagyhalomzug V. 16.
Mesotype virgata ROTT. — Csorna VI. 30.
Lithostege farinata HUFN. — Nádudvar, Makkodszél.
 — *griseata* SCHIFF. — Nádudvar, Makkodszél.
Anailis plagiata L. — Fonyód VIII. 5.
Lobophora sexalata RITZ. — Csorna VII. 6.
Larentina fulvata FORST. — Csorna VII. 27.
 — *ferrugata* CL. — Nádudvar VI. 2, Csorna VII. 6.
 — *fluviala* HB. — Csorna VI. 30.
 — *vittata* BKH. — Csorna VII. 5 (1 ♀).
 — *sociata* BKH. — Csorna VII. 4 (nagyon sötét — sehr dunkel).
 — *obliterata* HUFN. — Csorna VII. k.
 — *bilineata* L. — Csorna VII. 11.
 — *rubidata* F. — Almádi VII. 26.
 — *comitata* L. — Fonyód VIII. 3.
Tephroclystia oblongata THBG. — Nádudvar : Nagyhalomzug, Csorna VII. 4—11.
 — *linariata* F. — Csorna VII. 9, Almádi VII. 26.
 — *assimilata* GN. — Nádudvar : Nagyhalomzug.
 — *subnotata* HB. — Almádi VII. 27.

- Tephroclystia valerianata* Hb. — Csorna VI. 28.
Phibalapterix polygrammata BKH. — Csorna VI. 9.
Abraxas marginata L. — Csorna VI. 24.
 — *adustata* SV. — Almádi.
Stegamia dilectaria Hb. — Csorna VI. 28—VII. 10.
Deilinia pusaria L. — Csorna VII. 1.
Selenia lunaria SCHIFF. ab. *delunaria* Hb. — Csorna VII. 5.
 — *tetralunaria* HUFN. gen aest. *aestiva* STGR. — Csorna VI. 26.
Epione apiciaria SCHIFF. — Csorna VI. 19 (♀).
Caustoloma flavicaria Hb. — Nádudvar (1 ♂).
Semiothisa notata L. — Nádudvar (1 ♂).
 — *alternaria* Hb. — Csorna VI. 23—VII. 2.
Amphidasis betularia L. — Csorna VII. 6.
Boarmia lichenaria HUFN. — Nádudvar, Csorna.
 — *selenaria* Hb. — Fonyód VIII. 5 (♂).
 — *crepuscularia* Hb. — Csorna VI. 27.
 — — ab. *defessaria* FRR. — Csorna VI. 28.
 — *punctularia* Hb. — Csorna VI. 28—VII. 5. (kiesiny és nagyon sötét — klein und sehr dunkel).
Fidonia fasciolaria ROTT. var. *tessularia* METZN. — Nádudvar : Sebes-érhalom V. 14, Nagyhalomzug.
Ematurga atomaria L. — Csorna VII. 1—10.
Phasiane petrarua Hb. — Csorna VI. 30.
 — *clathrata* L. — Nádudvar, Pákozd, Csorna VI. 6.
 — *glarearia* BRAHM. — Almádi VII. 26.
Eubolia arenacearia Hb. — Nádudvar.
 — — ab. *flavidaria* EV. — Csorna VII. 4—7.
Aspilates formosaria EV. — Csorna VII. 1 (3 ♂, kopott — verflögen).

Nolidae.

- Nola chlamydulalis* Hb. — Csorna.
 — *albula* SCHIFF. — Csorna.
 — *centonalis* Hb. — Csorna (gyakori — häufig).

Cymbidae.

- Earias chlorana* L. — Csorna.

Syntomidae.

- Naclia ancilla* L. — Csorna.

Arctiidae.

- Spilosoma lutea* HUFN. (*lubricipeda* ESP.) — Csorna.
 — *lubricipeda* L. (*menthastris* ESP.) — Almádi, Csorna (a hátsó szárnyak sokszor foltok nélküliek — die Hinterflügel oft ungefleckt).
 — *urticae* ESP. — Nádudvar, Csorna.
Phragmatobia fuliginosa L. — Csorna, Almádi,
Rhyparioides Metelkana LED. — Csorna (6 példány — 6 Stück).
Arctia caja L. — Osló.
Hipocrita jacobaeae L. — Csorna.
Lithosia griseola HB. — Csorna.
 — *sororcula* HUFN. — Nádudvar.
Pelosia muscerda HUFN. — Almádi, Csorna.

Zygaenidae.

- Zygaena filipendulae* L. ab. *cytisi* HB. — Almádi.
 — *carniolica* Sc. transit. ad var. *amasina* StGR. — Almádi.
Ino cognata HS.¹ — Csorna.

Sesiidae.

- Sesia ichneumoniformis* F. — Csorna, Siófok.
 — *empiiformis* ESP. — Nádudvar.

Cossidae.

- Dyspessa ulula* BKH. — Nádudvar.
Phragmatoecia castaneae HB. — Csorna, Nádudvar, Pákozd.

Pyralidae.

- Melissoblastes bipunctanus* Z. — Pákozd, Csorna VI. 30.
Galleria mellonella L. — Csorna VII. 10.
Crambus paludellus HB. — Fonyód VIII. 5.
 — *inquinatellus* SV. — Fonyód VIII. 3.
 — *contaminellus* HB. — Nádudvar, Nagyhalomzug.
 — *luteellus* SCHIFF. — Nádudvar, Nagyhalomzug, Csorna (közön-
 séges — zahlreich).
 — *perlillus* Sc. — Csorna.

¹ SEITZ: Groszschmetterl. der Erde. Palaearctica II, p. 8, 1906.

Lásd azonkívül ezen czikk befejező sorait. — Siehe ausserdem die letzten Zeilen dieses Artikels.

- Crambus aureliellus* F.-R. — Csorna VI. 23—VII. 11 (a nőstények sokszor majdnem tiszta fehérek — mehrfach die ♀ fast rein weiss).
- *margaritellus* HB. — Pákozd (1).
- *verellus* ZCK. — Csorna — VI. 30—VII. 4.
- *falsellus* SV. — Csorna VII. 1—5.
- *chrysonuchellus* Sc. — Nádudvar.
- *craterellus* Sc. — Nádudvar, Csorna.
- *hortuellus* HB. — Csorna VI. 23—VII. 9.
- — ab. *melanotica* — Csorna (1).
- *silvellus* HB. — Fonyód VIII. 2.
- *pascuellus* L. — Csorna (gyakori — zahlreich).
- Platytes cerusellus* SCHIFF. — Nádudvar (gyakori — zahlreich).
- Chilo phragmitellus* HB. — Csorna VII. 6 (♂♀).
- Talis quercella* SV. — Almádi VII. 28.
- Schoenobius forficellus* THBG. — Csorna, Nádudvar, Pákozd (gyakori — zahlreich).
- Donacaula mucronella* SV. — Csorna VII. 26.
- Ematheudes punctella* TR. — Almádi VII. 26.
- Homoeosoma sinuella* F. — Hortobágy, Pákozd, Almádi, Fonyód (gyakori — zahlreich).
- *nebulella* HB. — Nádudvar, Csorna, Almádi.
- *nimbella* Z. — Almádi VII. 26.
- *binavella* HB. — Nádudvar.
- Ancylosis cinnamomella* DUP. — Almádi VII. 27 (gyakori — zahlreich).
- Heterographis oblitella* Z. — Nádudvar, Csorna, Almádi VII. 27.
- Pempelia dilutella* HB. — Csorna VI. 23.
- Euzophera cinerosella* Z. — Fonyód VIII. 3.
- Nyctegretis achatinella* HB. — Nádudvar : Makkodszél, Csorna VII. 5.
- Etiella zinckenella* TR. — Nádudvar, Almádi.
- Hyporatasa allotriella* H.-S. — Nádudvar (1 ♂).
- Megasis illignella* Z. — Nádudvar, Almádi VII. 24.
- Epischnia prodromella* HB. — Almádi VII. 28.
- Selagia argyrella* F. — Csorna, Fonyód.
- Salebria semirubella* Sc. — Csorna VII. 2.
- Nephopteryx hostilis* STEPH. — Csorna VII. 5.
- Trachonitis cristella* HB. — Almádi VII. 18.
- Brephia compositella* TR. — Almádi VII. 28 (második kisebb nemzedék — zweite kleinere Generation).
- Acrobasis Zelleri* RAG. — Csorna VI. 20.
- *consociella* HB. — Almádi.
- Glyptoteles leucacrinella* Z. — Csorna VII. 4.
- Myelois cribrella* HB. — Nádudvar.

- Myelois tetricella* F. — Nádudvar.
Endotricha flammealis SV. — Almádi VII. 19.
Aglossa pinguinialis L. — Hortobágy (1 ♀).
Hypsopygia costalis F. — Nádudvar, Csorna VII. 5.
Pyralis farinalis L. — Csorna, Almádi.
Herculia glaucinalis L. — Csorna.
— *rubidalis* SV. — Almádi VII. 28.
Actenia honestalis TR. — Almádi VII. 28, Fonyód VIII. 2.
— *brunnealis* TR. — Fonyód VIII. 2—4.
Cledeobia bombycalis SCHIFF. — Nádudvar : Sebesérhalom VI. 14 (3 ♂).
— *angustalis* SV. — Csorna VII. 4.
Nymphula stagnata DON. — Nádudvar, Csorna.
— *nymphaeata* L. — Nádudvar, Csorna.
Catachysta lemmata L. — Csorna VI. 19, Almádi VII. 24.
Stenia punctalis SCHIFF. — Hortobágy.
Eurrhyncha urticata L. — Nádudvar, Csorna VII. 9.
Psammotis pulveralis HB. — Csorna VII. 9.
Scoparia Zelleri WCK. — Csorna VII. 22.
— *ambigualis* TR. — Csorna VII. 5.
— *frequentella* STT. — Almádi VII. 18—26.
Sylepta ruralis SC. — Csorna VII. 6.
Noctophila noctuella SV. — Csorna VI. 26.
Evergestis aenealis SCHIFF. — Nádudvar (1 ♂).
— *straminealis* HB. — Csorna VII. 1—4.
Phlyctaenodes verticalis L. — Nádudvar, Almádi.
— *turbidalis* TR. — Almádi VII. 26, Fonyód VIII. 2.
— *sticticalis* L. — Nádudvar.
Diasemia literata SC. — Nádudvar.
Calamochrous acutellus EV. — Nádudvar VI. 4 (3 ♂).
Metasia ophialis TR. — Almádi VII. 26 (1 ♀).
Pionea rubiginalis HB. — Csorna VII. 5.
Pyrausta ciliialis HB. — Csorna VII. 6.
— *terrealis* TR. — Pákozd. (1 ♀).
— *sambucalis* SCHIFF. — Pákozd, Nádudvar.
— *nubilabilis* HB. — Pákozd, Csorna.
— *cespitalis* SCHIFF. — Nádudvar, Csorna.
— — var. *intermedialis* DUP. — Csorna.
— *sanguinalis* L. — Csorna VII. 5, Almádi VII. 27.
— *purpuralis* L. — Csorna VI. 28.
— *aurata* SC. — Csorna.
— — ab. *meridionalis* STGR. — Csorna VII. 5.
— *albofascialis* TR. — Nádudvar : Nagyhalomzug V. 16 (1 ♀).

Pterophoridae.

- Platyptilia gonodactyla* SCHIFF. — Pákozd.
Alucita pentadactyla L. — Nádudvar.
Pterophorus monodactyla L. — Pákozd, Csorna, Almádi.
Stenoptilia pterodactyla L. — Nádudvar.
 — *bipunctidactyla* Hw. — Csorna VII. 5.

Tortricidae.

- Cacoecia Podana* Sc. — Csorna VII. 4.
 — *costana* F. — Nádudvar V. 20, Fonyód VIII. 2 (♂).
 — *strigana* HB. — Fonyód.
Pandemis heparama SV. — Csorna VI. 26–29.
Cnephasia incertana Tr. — Nádudvar.
 — *Wahlbomiana* L. — Csorna.
 — *nubilana* HB. — Csorna VI. 23.
Lozopera bilbaënsis RÖSSL. — Almádi VII. 24 (♂).
Conchylis dubitana HB. — Hortobágy.
 — *posterana* Z. — Nádudvar, Csorna, VI. 23.
 — *Mussehliana* Tr. — Nádudvar : Sebesérhalom.
 — *údana* Gn. — Nádudvar (1 ♂).
 — *callosana* HS. — Nádudvar : Nagyhalomzug.
 — *coenosana* Mn. — Nádudvar : Nagyhalomzug, Csorna VI. 24.
 — *ambiguella* HB. — Csorna VII. 11.
 — *zephyrana* Tr. — Nádudvar : Makkodszél.
Euxanthis lathoniana HB. — Pákozd.
 — *hamana* L. — Nádudvar, Csorna.
 — *zoegana* L. — Csorna VII. 4.
 — *straminea* Hw. — Csorna VII. 11.
Carposina scirrhosella HS. — Almádi VII. 26 (1 ♀).
Olethreutes capreana HB. — Csorna VII. 6.
 — *rivulana* Sc. — Csorna VI. 23.
 — *lacunana* Dup. — Csorna, Fonyód.
 — *antiquana* HB. — Csorna VI. 30.
Steganoptycha rufimitrana HS. — Almádi VII. 24, Fonyód VIII. 5 (♀).
Bactra lanceolata HB. — Nádudvar.
 — *robustana* Chr. — Nádudvar (4).
 — *furfurana* Hw. — Hortobágy (nagyon közönséges — sehr zahlreich), Csorna VI. 23.
Semasia hypericana HB. — Csorna VI. 26.
 — *aemulana* Schläg. — Csorna VI. 26.
 — *conterminana* HS. — Almádi VII. 24.
Notocelia junctana HS. — Hortobágy V. 20, Csorna VI. 28, Almádi VII. 27.

- Epiblema albidulana* HS. — Csorna VII. 6.
 — *fulvana* STEPH. — Csorna VI. 27.
 — *tripunctana* F. — Nádudvar.
 — *Pflugiana* Hw. — Hortobágy, Csorna.
Grapholitha succedana FROEL. — Csorna VI. 27.
Tmetocera ocellana F. — Csorna VI. 23, Almádi.
Ancyliis derasana HB. — Almádi VII. 29.
Dichrorampha petiverella L. — Csorna VI. 27.

Glyphipterygidae.

- Simaethis Fabriciana* L. — Pákozd.
Glyphipteryx Thrasonella Sc. — Nádudvar.

Hyponomeutidae.

- Hyponomeuta padellus* Z. — Csorna, Almádi.

Plutellidae.

- Plutella maculipennis* CURT. — Nádudvar, Almádi, Fonyód.

Gelechiidae.

- Metzneria neuropterella* Z. — Csorna VI. 30.
Platyedra vilella Z. — Nádudvar V. 20, Csorna VII. 1.
Bryotropha terella HB. — Nádudvar, Csorna.
Gelechia distinctella Z. — Almádi VII. 27.
 — **oppletella** HS. — Csorna VI. 19.
 — *solutella* Z. — Almádi VII. 27 (♂).
Lita atriplicella F.-R. — Nádudvar.
 — *obsoletella* F.-R. — Nádudvar : Nagyhalomzug.
Teleia luculella HB. — Csorna VII. 9.
Tachyptilia popullata CL. — Csorna VI. 22.
Acanthophila alacella DUF. — Csorna VI. 26.
Xystophora lucidella STEPH. — Nádudvar.
 — **questionella** HS. — Csorna VI. 26.
Brachmia trianulella HS. — Csorna VII. 9.
 — **inornatella** DGL. — Csorna VI. 23.
Ypsolophus barbellus HB. — Almádi VII. 28.

Egy Nádudvaron május közepén gyűjtött és nagyon jó állapotban lévő hím példány Gelechiida, beható vizsgálat után új nem felállítását

Ein einzelnes, sehr gut erhaltenes männliches Stück einer Gelechiide, welches in Nádudvar Mitte Mai erbeutet wurde, macht nach genauer

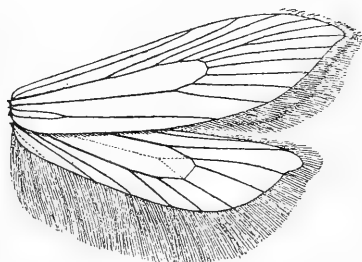
tette szükségessé, ez a nem a *Brachmia* (Hb.) MEYR. nemmel van legközelebbi rokonságban.

Untersuchung die Aufstellung einer neuen Gattung notwendig, welche die nächste Verwandtschaft einer *Brachmia* (Hb.) MEYR. besitzt.

Catabrachmia REBEL n. g.

A hosszú, a csúcs felé jól láthatóan fogazott csápok töize egyenletesen megvastagodott és hengeres, a csápok a szárnyak elülső szélének majdnem $\frac{4}{5}$ részéig terjednek. A nagyon hosszú és erős tapogatók töize aránylag hosszú, az ösz-

Die langen, gegen die Spitze deutlich gezähnelten Fühler zeigen ein gleichmässig verdicktes, cylindrisches Basalglied und reichen fast bis $\frac{4}{5}$ der Vorderrandlänge. Die sehr langen, kräftigen Palpen besitzen ein relativ langes Basalglied,

Catabrachmia Rozsikella n. sp.

szenyomott középső íz hozzásimuló pikkelyekkel fedett és kifelé kiszélesedett. A nagyon hegyes, sárlóforma végiz hosszabb mint a középső íz és azon merőlegesen elhelyezett. A lábak hozzásimuló pikkelyekkel fedettek, a hátsó lábszárakon két pár hosszú sarkantyúval.

Az elülső szárnyak nagyon megnyultak, éles csúcsuk felé mind-egyik oldalon rézsütöcsak, csak az R₄ és R₅ erek hosszú nyelűek, az összes többi erek egymástól távol erednek. A hátsó szárnyak oly szélesek mint az elülsők, csúcsuk lebenyszerűen előrehúzott, szegélyük lemetszett, mely a közepén — az M₂ éren — kerekített szögletet képez. A hátsó szárnyak összes erei nyél nélküliek. A középső sejt mindkét szárnyon annak $\frac{3}{4}$ hosz-

das kompressse Mittelglied ist anliegend beschuppt und nach Aussen deutlich erweitert. Das sehr spitze, sichelförmige Endglied übertrifft an Länge das Mittelglied und steht auf domselben senkrecht. Die Beine sind anliegend beschuppt, die Hinterschienen mit zwei Paar langen Sporen.

Die Vorderflügel sehr gestreckt, gegen die scharfe Spitze beiderseits deutlich zugeschrägt, zeigen nur Ader R₄ und R₅ lang gestielt, alle anderen Adern entspringen weit getrennt von einander. Die Hinterflügel von gleicher Breite mit den Vorderflügeln, besitzen eine lappig vorgezogene Spitze und einen gestutzten Saum, der in der Mitte — auf Ader M₂ — eine gerundete Ecke bildet. Sämtliche Adern der

száig terjed. A belső szegély rojtjai a hátsó szárnyak belső szélén eléri a szárnyak szélességét.

A *Brachmia*-nemtől a tapogatók hosszabb végíze, a szárnyak hosszabb középsejtje és a hátsó szárnyak nem nyeles erei alapján azonban megkülönböztethető.

Catabrachmia Rozsikella REBEL n. sp. — Nádudvar V. 15 (♂).

A csápok sárgás-szürkék, gyengén sötéten hamvasok. A tapogatók középső íze fekete csúcán sárgán szegélyezett. A végíz agyagsárgás és csak a csúcson gyengén sötétedő. A fej agyagszínű pikkelyzete a középén feketés-barna. A tor háta barnásan hamvas, a vállfedők agyagsárga szegélyűek. A potroh rövid, a csúcson szélesen lemetsett. A lábak agyagsárgák, az elülsők külső oldalukon erősen feketés-barnák. A hátsó lábak láb-szára rövid szőrökkel fedett, gyengén barnásan hamvas. Az elülső szárnyak agyagsárgák, erősen barnán hamvasok, a csúcson feketés-barna hosszanti vonalakkal, ép oly rövid töcsikkal és sötét erekkel. A közép-sejt csúcán, a hosszanti sáv alatt, egy agyagsárga keretű feketés-barna kerek pont van és előtte egy feketés-barna hosszanti csík, a szegélyrojtok világos agyagsárgák, szakadozott fekete hamvas vonallal. A hátsó szárnyak fehéres-szürkék, a rojtok agyagsárgásan fénylők. Az elülső szárnyak alul világos-szürkék, barnásan hamvasok világosabb erekkel, a hátsó szárnyak erei az elülső szegély felé barnásan hamvasok. Az elülső szárnyak hossza 9, kifeszítve 18 mm.

Hinterflügel sind ungestielt. Die Mittelzelle reicht auf Vorder- und Hinterflügel bis $\frac{3}{4}$ der Flügellänge. Die Fransen erreichen am Innenrand der Hinterflügel die Flügelbreite an Länge.

Von der Gattung *Brachmia* durch längeres Palpenendglied, längere Mittelzelle aller Flügel und ungestielte Adern der Hinterflügel so gleich zu unterscheiden.

Die Fühler sind gelbgrau, schwach dunkler bestäubt. Das Mittelglied der Palpen ist schwarz, an seiner Spitze gelb gerandet. Das Endglied gelblich lehmfarben, nur an der Spitze schwach verdunkelt. Die Kopfbeschuppung lehmfarben, in der Mitte schwarzbraun. Der Thoraxrücken ist braunstaubig, die Schulterdecken lehm-gelb gerandet. Der Hinterleib kurz, am Ende breit gestutzt, bräunlich-grau. Die Beine lehm-gelb, die Vorderbeine aussen stark schwarzbraun verdunkelt, die Hinterbeine mit kurz behaarten Schienen sind schwach braun bestäubt. Die Vorderflügel sind lehm-gelb, stark braunstaubig mit schwarzbraunem Längsstreifen in der Spitze, solchem kurzem Faltenstreifen an der Wurzel und dunklen Adern. Am Schluss der Mittelzelle liegt unterhalb des Längsstreifens ein schwarzbrauner runder Punkt mit lehm-gelben Hof, davor ein schwarzbrauner Längsstreifen. Die Saumfransen hell lehm-gelb mit schwarzer, unterbrochener Staublinie. Die Färbung der Hinterflügel ist weisssgrau, die Fransen lehm-gelb schimmernd. Die Unterseite der Vorderflügel hellgrau, braun bestäubt mit lichterem Adern,

Ezen nagyon érdekes faj, melyet ROTHSCHILD N. KÁROLY BÁRÓ neje tiszteletére neveztem el, már szárnyainak alakja által tűnik ki, miben a következő fajjal megegyezik. Az új faj típusa a bécsi természetrajzi udvari múzeumban van.

Catabrachmia esornensis REBEL n. sp. — Csorna VII. 9 (♀).

Egy egyedüli nőténypéldány, melyet július 2-én gyűjtöttek Csornán, a legfőbb bélyegekben, különösen a tapogatók és szárnyak alakjában mint az ezetben nagy hasonlatosságot mutat az előbb leírt új fajhoz (*C. Rozsikella*), úgy hogy daczára a csekély különbségeknek, ugyanabba a nembe kell tenni.

A faj kisebb, színe okersárgás, az elülső szárnyak sötét hamvasága sokkal gyengébb.

A részben letűredozott csápok agyagsárgák. Az okersárga tapogatók középső íze kívülől fekete, az ugyanolyan hosszú és túforma végiz csak okersárgás. A test és a lábak okersárgásak, többé-kevésbé barnásan hamvasok. Az elülső szárnyak rövidebbek mint az előbbi fajnál, okersárgák, gyengén barnásan hamvasok, egy-egy fekete ponttal a középsejt közepén és végén. Egy rövid fekete hosszanti sáv van még az elülső szegély alatt, a szárnyhossz első ötödében. A rojtok agyagsárgák, gyengén barnásan hamvasok. Az úgy mint előbbi fajnál alakított hátsó szárnyak szürkék agyagsárga rojtokkal. Az elülső szárnyak alul okersárgák és szürkén hamvasok. Az elülső szárnyak hossza 8, kifeszítve 16 mm.

jene der Hinterflügel gegen den Vorderrand braunstaubig. Vorderflügel-länge 9, Expansion 18 mm.

Diese sehr interessante nach Frau BARONIN N. CHARLES ROTHSCHILD benannte Art ist schon durch die Flügelform, die mit der folgenden Art übereinstimmt, sehr ausgezeichnet. Die Type befindet sich im Naturhistor. Hofmuseum in Wien.

Ein einzelnes weibliches Stück, in Csorna am 9. Juli erbeutet, zeigt in den organischen Merkmalen, besonders in der Palpen- und Flügel-form und Geäder so grosse Übereinstimmung mit der vorherbeschriebenen Art (*C. Rozsikella*), dass trotz kleiner Differenzen die gleiche Gattung anzunehmen ist.

Die Art ist kleiner, die Färbung ockergelblich, die dunkle Bestäubung der Vorderflügel viel schwächer.

Die zum Theil abgebrochenen Fühler sind lehmgelb. Das Mittelglied der ockergelben Palpen aussen schwarz, das gleichlange, nadelförmige Endglied nur ockergelblich. Körper und Beine ockergelblich, mehr oder weniger braunstaubig. Die Vorderflügel kürzer geformt als bei der vorigen Art, ockergelb, schwach braunstaubig, mit je einem tief schwarzen Punkt in der Falte bei $\frac{1}{2}$ und am Schluss der Mittelzelle. Ein kurzer schwarzer Längsstrich findet sich auch noch unterhalb des Vorderrandes bei $\frac{1}{3}$ der Flügellänge. Die Fransen lehmgelb, schwach braunstaubig. Die wie bei der vorigen Art geformten Hinterflügel grau mit lehmgelben Fransen. Die Unterseite der Vorderflügel ockergelb, grau bestäubt. Vorderflügellänge 8, Exp. 16 mm.

Ez a faj színben és rajzolatban némileg a *Brachmia inornatella* DGL. és *Megacraspedus binotellus* F.-R.-hez hasonló, de szervi alkatában azoktól nagyon különbözik.

A típus a bécsi természettudományi múzeum gyűjteményében van.

Diese Art gleicht in Färbung und Zeichnung einigermaßen *Brachmia inornatella* DGL. und *Megacraspedus binotellus* F.-R., weicht aber durch die organische Beschaffenheit von beiden weit ab.

Die Type befindet sich im Naturhistorischen Hofmuseum in Wien.

Sophronia humerella SV. — Csorna VI. 23.

Oegoconia quadripuncta Hw. — Nádudvar, Almádi VII. 23.

Hyppatima inunctella Z. — Csorna VII. 5.

Pleurota rostrella HB. — Nádudvar (♂).

— *salviella* HS. — Nádudvar.

Psecadia sexpunctella HB. — Csorna VII. 5.

— *bipunctella* F. — Nádudvar, Almádi VII. 27.

— *funerella* F. — Csorna VII. 5.

Depressaria ? amanthicella HEIN. — Csorna VII. 5. (Tipikus példányoknál kisebb ♂, az elülső szárnyak 9.5 mm. hosszúak, szélesebbek, tisztább szürkék, a középső sötét foltjuk közelebb fekszik a tövükhöz, közelebb a kettős ponthoz, a tapogató végize tövén is fekete gyűrűt mutat. Talán új faj. — Ist ein kleineres ♂ als typische Stücke, Vorderflügel 9.5 mm. lang, breiter und reiner grau, der dunkle Mittelfleck derselben liegt mehr basalwärts, näher zum Doppelpunkt, das Palpenendglied zeigt auch an der Basis einen schwarzen Ring. Vielleicht neue Art).

— *propinquella* TR. — Csorna VII. 11.

— *artemisiae* NICK. — Nádudvar.

— *nervosa* Hw. — Csorna VII. 5 (nagyon apró ♂ — sehr kleines ♂).

Lecithocera Briantiella TUR. — Fonyód VIII. 2 (♂).

Borkhausenia unitella HB. — Csorna VI. 22-VII. 9.

— *formosella* HB. — Csorna VII. 11.

— *procerella* SV. — Csorna VI. 19.

Elachistidae.

Scythris chenopodiella HB. — Nádudvar.

Limnaecia phragmitella STR. — Csorna VII. 5.

Stagmatophora serratella TR. — Almádi VII. 20, Fonyód VIII. 2.

Coleophora aleyonipenella KOLL. — Nádudvar.

- Coleophora brevipalpella* WCK. — Csorna VI. 28; VII. 11 (3 nagy ♂ — 3 grosse ♂).
- *murinipenella* DUP. — Nádudvar.
- *troglydytella* DUP. — Nádudvar.
- *Therinella* TNGSTR. — Csorna.
- *caespititiella* Z. — Csorna VII. 5.
- Elachista cerusella* HB. — Nádudvar, Csorna.

Lithocolletidae.

- Bedellia somnulentella* Z. — Nádudvar : Makkodszél.

Tineidae.

- Atychia appendiculata* ESP. — Pákozd (♀).
- Monopis imella* HB. — Nádudvar.
- *monachella* HB. — Pákozd, Fonyód.
- Trichophaga tapetzella* L. — Csorna VI. 23.
- Tinea Ankerella* MN. — Csorna VI. 23.
- *fraudentella* HS. — Csorna VI. 23 (1 ♀).
- *granella* L. — Nádudvar, Almádi.
- *fuscipunctella* Hw. — Nádudvar, Csorna.
- *pellionella* L. — Nádudvar.
- *lapella* HB. — Nádudvar.
- Tineola biselliella* HUM. — Nádudvar.
- Adela Degeerella* L. — Osló VII. 8.

* * *

Az *Ino*-nem némely fajtát csak a hímivarszervek segítségével lehet pontosan meghatározni. A mint az itt álló rajzokból látható, ezen szervek az egymáshoz külsőleg nagyon hasonló fajoknál: *globulariae*, *cognata* és *budensis* nagyon különbözök. Mellékesen felemlíthető, hogy az a faj, mely Angolország déli

Einige Arten der Gattung *Ino* kann man mit Sicherheit nur mit Hilfe der männlichen Genitalien identificieren. Wie aus nebenstehenden Figuren ersichtlich ist, sind diese Organe in den ausserlich einander sehr ähnlichen Arten *globulariae*, *cognata* und *budensis* recht verschieden. Es sei nebenbei bemerkt, dass

részében repül és melyet az angol lepkészek tévesen *globulariae*-nak neveznek, nem az, hanem *Ino cognata*.

die im Süden Englands fliegende Species, welche die englischen Lepidopterologen fälschlich *globulariae* nennen, *Ino cognata* ist.

globulariae

cognata

budensis

Aberrativ lepkéalakok Sárospatak vidékéről.

Irta: KISS ÁRPÁD.

Az aberrativ lepkéalakok összegyűjtése és tanulmányozása állandóan kedves tárgya volt a lepkészeknek. Bár beható tanulmányokat is végeztek az aberrálás irányának és okainak felderítésére, mégis a kérdés számos részét homály fedi; úgy hogy biztos ítéletet csak igen kevés esetben mondhatunk. Egyrészt mivel a lepkék színezetére, rajzára igen sok tényező módosító, átalakító hatással van, másrészt, mivel sok esetben nem tudjuk, hogy az életkörülmények egy-némelyikének megváltozása milyen hatást idéz elő a kérdéses fajnál, amennyiben mindenik faj természetének megfelelő elváltozással felel a reakcióra.

Igy az aberrativ alakok tanulmányozásánál sok új adatot várhatunk, főleg a részletkérdésekben; egyszersmind felvilágosítást nyerünk a faj természetére, variálási irányaira, esetleg törzsfejlődésére vonatkozólag. Főleg ez az utóbbi körülmény tesz értékesé egyes aberratiókat. E kutatásainkban felette óvatosoknak kell lennünk, mivel a rajz egyéni fejlődéséből nem következtethetünk minden esetben a törzsfejlődésre, továbbá minden aberrativ alakot sem tekinthetünk a törzsfejlődés bizonyosságának.

Hogy milyen tényezők működnek, illetőleg működhetnek közre aberratiók létrehozásánál, arra nézve legáltalánosabban azt felelhetjük, hogy mindazok, amelyek között a hernyó vagy a báb él. Minden fajra nézve fennáll az életkörülményeknek egy oly összalkata, amelynél normális példányok jönnek létre. Bármelyik legyen is ezek közül feleslegben jelen, a lepke alakja, nagysága, színezete változást szenved. Minél nagyobb a rendetlenség az életkörülményekben, annál

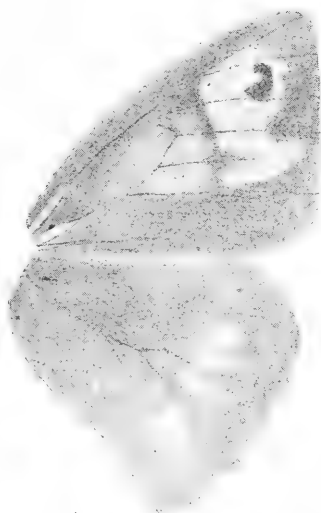
nagyobb elváltozást remélhetünk. Ha az életkörülmények alakulása káros a fajra, létrejönnek a pathologikus elváltozások.

Tehát aberratív alakok létrehozásában közreműködhetnek, — a rendesnél alacsonyabb vagy magasabb hőmérséklet, a táplálék hiánya vagy bősége, annak minősége a szükségesnél több vagy kevesebb nedvesség. E tényezők hatásával jelenleg nem foglalkozom, mivel lejjebb úgysis lesz róluk szó az egyes aberrációk ismertetésénél.

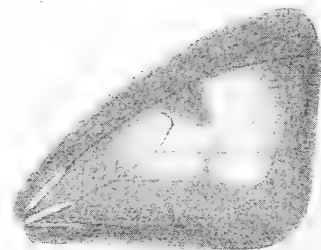
Bár e tényezőknek az aberrációk létrehozásában való szerepe kétségtelen, mégis marad az eltéréseknek oly csoportja, amelyet ezekkel megmagyarázni nem tudunk. Ezek alatt az egyéni eltéréseket értjük a faj alkatan, sajátosságain alapuló variálási hajlandóságot. Feltűnően látható ez az erősen variáló fajoknál. Így a *Melitaea Didyma* O. nőstényei között alig találunk két egyforma példányt, holott nem tételezhetjük fel, hogy mindenik más körülmények között nőtt volna fel. Az ilyen esetekben fel kell tennünk, hogy az illető faj jelenleg erős átalakulásban van, vagy sajátosságai nem szilárdultak meg eléggé. Valószínű, hogy mint mindennek, úgy e nagyfokú variálásnak is megvan a maga oka, de ez jelenleg üsmeretlen.

A talált aberratív példányokat könnyebb áttekintés kedvéért a következő csoportokba foglalva tárgyaljuk: atrophía, eltorzulás, albinismus, melanismus és egyéb eltérések. Az utóbbi csoportba foglaljuk össze az egyéni variáció eseteit és az egyoldali, assymmetrikus aberrációkat.

Atrophía abban az esetben áll elő, ha a hernyó nem kap elegendő táplálékot. Ekkor, vagy egyáltalában nem fejlődik ki a lepke, vagy a rendesnél jóval kisebb — pygmaeus — lesz. Rendkívül száraz nyáron, amikor a növényzet összeaszott, a lepkék a rendesnél kisebbek. Ezt az 1905. évi szárazság alkalmával a *Pieris Daphidice* L.-n vettem észre. Az időnként nagy mennyiségben fellépő fajoknál, — mint a *Lymantria*

1. kép. — *Epinephele Jurtina*
L. ab.

2. kép. — *Epinephele Jurtina* L.
ab. *ino cellata* nov. ab.

dispar L., *Malacosoma neustria* E., *Aporia crataegi* L. — a nagy elszaporodás alkalmával, de még inkább az ezt követő évben a törpe példányok nagy mennyiségben lépnek fel. Ezt a tulságos elszaporodás folytán előálló táplálékhiány s az emiatti degeneráció hozza létre. Törpe példányokat a következő fajokból találtam: *Pieris Daplidice* L., *Aporia crataegi* L., *Lycaena Arion* L., *Argynnis Paphia* L., *Melitaea Didyma* O., *Malacosoma neustria* L. és *Lymantria dispar* L.

A torzképződés meglehetősen gyakori. Oka lehet a báb megsérülése vagy rendellenes helyzete. Kellő nedvesség hiányában a szárnyak tökéletlenül fejlődnek ki s így nagy szárazság idején a torzpéldányok meglehetősen gyakoriak. Az eltorzulás foka rendkívül változó. Majd mind a négy, majd csak az egyik szárny hibás, össze-

3. kép. — *Lythria purpuraria* L. ab.

4. kép. — *Lythria purpuraria* L. ab.

gyűrődött, illetőleg csökevény alakjában van jelen. A rajz rendszeren az eltorzult szárnyakon is normális, a mi azt mutatja, hogy az eltorzulás annak kifejlődése után következett be. Öszszegyűrődés előállhat oly módon, hogy a lepkének még lágy szárnyát nyomás éri, vagy a növekedés egyes helyeken idő előtt megszűnik. A szárnyak hiányos, vágott volta parazita működésének tulajdonítandó. Torzpéldányokat a következő fajokból találtam: *Melitaea Athalia* ROTT., *Pararge Egeria* L. var. *Egerides* STGR., *Sphinx ligustri* L., *Syntomis Phaegea* L., *Saturnia*

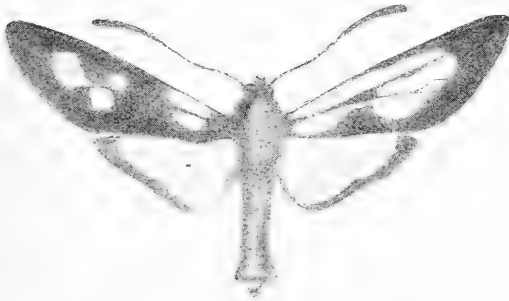
spini SCHIFF., *Lymantria dispar* L., *Larentia bilineata* L., *L. fluctuata* L., *Venilia macularia* L. és *Ortholitha limitata* Sc.

Gyakori az az eset is, hogy a szárnyak teljesen épek, csak-hogy közülök egy vagy több a rendesnél kisebb, esetleg nagyobb, vagy alak tekintetében többé-kevésbé eltérő. 1908. évi júliusban találtam egy olyan *Lycaena Orion* PALL-t, amelynél a bal elülső szárny középtáján egy kis befűződés van. Ez oly módon állhatott elő, hogy a szárny e részén a növekedés idő előtt megszűnt. 1909 júniusban talált *Melitaea Aurelia* NICK-nál a jobb elülső szárny a másiknál kisebb. Hasonló eltérést mutat az ugyanabban az időben talált *Heterogenea limacodes* HUFN. bal hátsó szárnya.

Albinismus alatt az eltérésnek azt a fajtát értjük, amikor a pikkelyek festékanyaga, a szárny egész területén, vagy annak egyes

pontjain, részben, vagy egészben hiányzik, ami által a szárny többé-kevésbé fehér, illetőleg fehér foltos lesz. Az előző esetben teljes, az utóbbiban részleges az albinismus. Okául a bábót ért tulságos nedvességet tekintik, amely esetben az albinismust kóros elváltozásként foghatjuk fel. A rajztól teljesen független, úgy hogy az teljes albinismus esetében is látható.

A teljes albinismus meglehetősen ritka jelenség s bár több darab albinistikus alakot találtam, egy sincsen közöttük ilyen. Legjobban megközelíti az 1909 június 16-án talált *Melitaea Athalia* Rott., melynek alapszíne sárgás-fehér. E világos színből élesen kiválik a barnás-fekete rajz. A szárny eredeti sárgás színe csak helyenként látható a fekete rajz körül. A másik albinistikus példány egy *Augiades commā* L (1907 augusztus), melynél a szárnyak színe fehéres-sárga. A rendes szín egyedül az elülső szárny fekete középfoltja körül látható. Szintén albinistikus alaknak tekinthető egy igen világos *Epi-*

5. kép. — *Zygacna loniceræ* SCHEV.

nephele Lycaon Rott. (1906 július), *Lymantria dispar* L. és *Ematurga atomaria* L.

A fentemlített példányokra jellemző az, hogy a fehér színezet a szárnyakon egyenletesen oszlott el. Gyakran előfordul, hogy a szárnyak színe normális s csak helyenként vannak fehér foltok. Így egy nőtény (lásd az 1. képet) *Epinephele Jurtina* L.-nél (1907 július) a jobb elülső szárnyon, részben a fekete szemfolton s lejjebb 1—1, a hátsó szárnyon pedig sorban 4 hasonló folt van. Egy *Argymnis Aglaja* S.-nél pedig a bal hátsó szárny szélén van egy sárgás-fehér folt.

Esős idő után meglehetősen gyakran találtam az *Epinephele Jurtina* L. oly nőtény példányait, melyeknél az elülső szárny vörhenyes foltja részben, vagy egészben szennyes-fehérré változott (ab. *pallens* TH.-MEIG.) Véleményem szerint ezek az ab. *pallens* TH.-MEIG. névvel ellátott alakok épen úgy albinistikusak, mint az ab. *semialba* BRD. alatt összefoglalt eltérések, s így különválasztásuknak semmi értelme nincsen.

A melanismus abban az esetben áll elő, ha a vér festőanyaga, a melanin, a pikkelyekben a rendesnél nagyobb mennyiségben rakódik le. Független a faj rajzától, s a tiszta feketétől kezdve előfordul minden átmenetben. Oka, amint AIGNER írja,¹ „alighanem individualis hajlamon alapul s tultengésen, az erők tulságos mértékén alapul, amint az ilyen melanistikus példányok nagyság tekintetében is többnyire felülmúlják a rendes példányokat“.

E magyarázat kétségkívül helyes alapon nyugszik, de mindenben nem kielégítő. A melanismus létrehozásában helyet kell engednünk a hőmérsékletnek, amint azt a földrajzi sötét alakok igazolják. Így ismeretes tény, hogy egyes lepkefajoknak hidegebb vidéken sötétebb alakjaik vannak. Ez az eltérés is sok esetben független a rajztól s a tiszta feketéig fokozódhatik. A földrajzi sötét alakokat és a kivételesen fellépő melanistikus példányokat egymástól élesen el nem választhatjuk. KOLBE szerint² valószínűleg a klíma hatására jön

6. kép. — *Melitaea Athalia* Rott. ab.

létre és a hűvös, borongós idő okozza. Ezt megerősíthetem, amennyiben 1909 júliusban több darab, a sárospataki rendes példányoknál sötétebb *Lycaena Arion* L. fogtam, amit a tavaszi és nyáreleji hűvös, borongós idő okozhatott.

Egyes esetekben a melanismust visszaütésként is foghatjuk fel, a következők alapján. A jelenleg élő alacsonyabb fejlettségű rovaroknál uralkodó a melanin okozta fekete szín s így feltehetjük, hogy ez a régi ősi színezet, azaz származástaniilag a legrégebbről.³ Hogy a lepkeknél is a melanin-színezet a legrégebbről, azt többek között LINDEN a *Papilio podalirius* L., *Thais Polyxena* SCHIFF. s néhány *Vanessa*-n végzett ontogenetikai vizsgálatával igazolja.

¹ Rovartani Lapok. VI, 1889, 12—16. l.

² KOLBE: Einführung in die Kenntniss der Insecten.

³ WALDEMAR GEEST: Untersuchungen über die Wechselbeziehungen und zwischen Pigment und Schuppenform u. zw. Zeichnung u. anatomische Verh. d. Flügels etc. (Zeitschr. f. wiss. Insectenbiologie 1908).

Ha a melanizmus egyes eseteit visszaütésnek tekinthetjük, akkor kellő óvatossággal és körültekintéssel a melanizmus származásánál is értékesíthető. Ezt kísérlete meg AIGNER az *Argynnis Paphia* L. sötét alakjainak magyarázásakor.¹ Hogy az *Argynnis* és *Melitaea* nemeknél az ősi alak sötétebb lehetett, azt a konzervatívabb nőstények sötétebb színézete és a nem ritkán egészen fekete alakjai is igazolják.

E meglehetősen hosszú kitérés után áttérek a talált néhány melanistikus példány ismertetésére. 1908 július hónapjában találtam egy csaknem egészen fekete ♀ *Melitaea Didyma* O.-t, továbbá egy *M. Phoebe* KN.-t, melynél az elülső szárny a középtérig, a hátsó pedig a külső szegély kivételével barnás-fekete és egy *M. Athalia* ROTT. ab. *samonica* RIES-t. Nagyon szép melanistikus példány egy *Endrosa ivorella* CL. (1909 VII. 10). A szárnyak alapszíne ennél füstös-barna, a szegélyrojtok feketék. Az elülső szárny foltjainak száma, elhelyezése normális. Mikroszkopi vizsgálat szerint e színeltérést az okozza, hogy a szárnyak fonákján levő pikkelyek túlnyomó része fekete, úgyszintén meglehetősen sok van a szárnyak színén is. Ilyen fekete pikkely a normális példányoknál csak elszórtan fordul elő és pedig főleg a felső szárny fonákján, az erek mentén.

A rajzban mutatkozó eltérések felette változatosak. Okaik sok tekintetben bizonytalanok s könnyebbség kedvéért a faj variálási hajlamával magyarázzuk. Egyes jobban variáló fajnál nincs a rajznak olyan eleme, amely kisebb-nagyobb változást ne mutatna fel. Gyakran a faj megkülönböztetésére használt bélyegek is elmosódnak, helyökbe új elem lép. Mennél nagyobb a rendelkezésünkre álló anyag, annál több a kivételes példány s az átmeneti alakok hosszú sorozata.

Rendkívül változó az *Epinephele Jurtina* L. nősténye. A normális példányok mellett találtam egyrészt olyanokat, melyeknél a felső szárny vörhenyes foltja megkissebbedett vagy részekre oszlott, másrészt olyanokat, melyeknél erősen megnagyobbodva a középtérre is elterjedt s a hátsó szárnyon is hasonló foltok mutatkoztak (var. *hyspulla* ESP.) A foltok színe a tüzes narancssárgától a szennyes-fehérig felmutat minden átmenetet. Változik az apicalis folt is, amennyiben a középben lévő fehér folt majd kettős, majd elenyészik. Egy augusztus 13-án talált példánynál a fekete folt is teljesen hiányzik. Ezt az érdekes eltérést, melyet a *Satyridákra* jellemző apicalis folt elmaradása jellemez, ab. *inocellata*-nak² neveztem el. (Lásd a 2. képet.)

¹ AIGNER L.: Hét lepkefaj új eltérése. Rovartani Lapok IX, és „Az *Argynnis paphia* L. melanistikus alakjai.” R. L. VI. p. 82—4.

² *Epinephele Jurtina* L. ab. *inocellata* nov. ab. (fig. 2). A typo differt: macula apicali deficiente. — Habitat in Hungaria septentrionali circa Sárospatak.

A *Lythria purpuraria* L. fajnál találtam olyan példányokat, melyeknél a két sáv között fellépett egy harmadik és pedig majd középen, majd a külső kiszélesedett sávhoz kapcsolódva. (Lásd a 3. képet.) Egy 1909 júliusban talált példánynál a felső szárny csaknem teljesen piros, s a hátsó szárny fonákja tele van piros foltokkal. (Lásd a 4. képet).

A *Syntomis Phaegea* L. fajnál a következő eltérő példányokat találtam: a) az elülső szárnyon öt, a hátsón egy, b) az elülsőn három, a hátsón egy petty van, c) az elülső szárnyon két, a hátsón három petty van.

Zygaena filipendulae L.-nél találtam oly példányokat, melyeknél két-két petty egybeolvadt és pedig egyrészt olyanokat, a melyeknél az 5–6, másrészt olyanokat, a melyeknél 3–4 petty olvadt össze.

Az 1908 június 26-án talált *Endrosa irorella* CL.-nél a fekete foltok az elülső szárnyról hiányzanak.

1909 júliusában találtam egy *Larentia decolorata* Hb.-t, melyen több és sötétebb a rajz mint a normális példányokon.

1905 májusban kelt ki egy *Papilio podalirius* L., melynek rajza sokban hasonlít a var. *undecimlineatus* LINN.-hoz. Feltűnő, hogy a negyedik haránt sáv a középen megszakított és felső része O alakú.

Egyoldali eltérés esetében mutatkoznak a legnagyobb szabálytalanságok. Ekkor ugyanis a lepke jobb vagy baloldali szárnyai normálisak, míg az ellenkező oldalon kisebb-nagyobb eltérés, esetleg egészen új rajz mutatkozik. Ezek az eltérések legjobban a laterális hermafroditizmus eseteihez hasonlíthatnak, azzal a különbséggel, hogy itten nem a másodlagos ivarjellegekhez tartozó rajzelemek változnak, hanem egészen újjak.

Magyarázatul egyesek azt említik, hogy új sajátossággal van dolgunk, amelyek először az egyik oldalon mutatkoznak, hogy később állandósulva a másik oldalon is fellépjenek. E nézet helyes voltát csak kísérletek és megfigyelések igazolhatnák, de valószínűsége ellen szól az a tény is, hogy az ilyen eltérések egyszer a jobb, máskor a bal oldalon mutatkoznak. Szerintem az ilyen elváltozásokat a bábót egyoldalon ért fizikai vagy vegyi hatásnak kell tulajdonítani.

Kisebb eltérések elég gyakoriak, így találtam olyan *Apatura Iris* L.-t és *Synthomis Phaegea* L.-t, melynél az egyik oldalon egy kis fölös petty volt. Nagyobb eltérések meglehetősen ritkák, s mindössze négy ilyen példányt találtam, melyek a következők: *Zygaena lonicerae* SCHEV. (1909 június 14.) a jobb elülső szárny foltjai egybefolytak oly módon, hogy a *Z. purpuralis* BRÜNNICH-hoz hasonló rajz jött létre (lásd az 5. képet). *Melitaea Athalia* ROTT. (1909 június 14.) a jobb elülső szárnyon hiányzik a középtér harántsávja, a fonákán pedig semmi rajz nincsen, míg az ellentétes szárnyon mindez élesen meg-

van (lásd a 6. képet). *Endrosa ivorella* CL. (1909 július), a jobb elülső szárnyon a foltokat fekete hosszanti sávok kötik össze. Végül ide tartozik a 4. képen feltüntetett *Lythria purpuraria* L. is.

Ezek voltak azok az aberratív lepkealakok, amelyeket ismertetésre méltónak gondoltam. Végül felemlítem, hogy a felsorolt példányok jelenleg a Magyar Nemzeti Múzeum tulajdonát képezik.

Magyarország szű-féléi.

Irta: CSIKI ERNŐ.

XVIII.

4. nemzetség: *Ipini*.

Az előtor háta elül szemecskezett vagy dudorkás, oldalt nem szegélyezett. A szárnyfedők tőszéle ormós, de ez sem nem rovátkolt, sem fogazott, a csúcson meredeken lefelé hajlottak. Az elülső lábszár külső széle fogazott vagy legalább a végén egy kifelé irányult foggal fegyverzett. A harmadik lábfejiz mindig hengeres.

A nemek meghatározó kulcsa:

1. Az előtor hátának elülső részében többé-kevésbé háromszögű nagy szemcsézett folt van, az elülső szél közepén pedig finom szemcesor vagy apró előreálló fogaeskák vannak, töve finoman és keskenyen szegélyezett. A test többnyire fénytelen, a szárnyfedők pikkelyesen szőrösek vagy világos vastag sörtesorokkal díszítettek. 1. *Cryphalus*.
- Az előtor hátán oldalt és hátul nincs élesen határolt szemcses-folt, a felület skulpturája oldalfelé és hátrafelé mind finomabb, az elülső szélen nincsenek fogaeskák vagy szemcsék, töve ritkán szegélyezett. A test egyszerűen szőrös, a szárnyfedőkön nincsenek pikkelyszerű sörtesorok 2
2. Az előtor hátának töve finoman szegélyezett. A szárnyfedőcsúcs meredek lejtőjén a varrat mellett síma barázda van. 2. *Pityophthorus*.
- Az előtor hátának töve nem szegélyezett 3
3. Az előtor háta oldalainak közepén harántos vagy rézsútos bemélyedés van. 4
- Az előtor háta oldalainak közepén nincs bemélyedés 6
4. Az előtor hátának hátsó felében síma és lapos hosszanti

- duzzadás van. A szárnyfedők pontsorai nagyon gyengék, a hímek csúcslejtőjén tüskékkel. 3. *Pityogenes*.
- Az előtor hátának töve előtt nincs hosszanti duzzadás. A szárnyfedők pontsorai erőteljesek 5
5. A szárnyfedők pontsorai többnyire erőteljesek, a csúcslejtő kivájt és oldalt fogaeskás. 4. *Ips*.
- A szárnyfedők sűrű pontsorai finomak, a csúcslejtő domború vagy rézsútosan lapított, nem fogaeskázott, legfeljebb szemcesorok és hosszú szőrsorok díszítik. 5. *Taphrorychus*.
6. A szemek nem osztottak 7
- A szemek két teljesen elválasztott külön részre osztottak. 10. *Xyloterus*.
7. A paizsoeska csökevényes, alig látható. A hímek szárnyfedőjének csúcslejtője kivájt és fénylő, felül kúpforma fogaeskával fegyverzett, a nőstényeknél lapított, fel nem fegyverzett, kiemelkedő varrattal és a középén finom szemcesorral. 6. *Xylocleptes*.
- A paizsoeska apró, de mindig jól látható. A szárnyfedők a csúcslejtőn mindkét nemnél sem nem kivájtak, sem fogaeskázottak 8
8. A szárnyfedők csúcslejtője domború, szemcesorok vagy dudorkák nélküli 9
- A szárnyfedők csúcslejtője rézsútosan lapított, finom szemcesorokkal vagy dudorkákkal. A test hengeres: 8. *Xyleborus*.
9. A szárnyfedők varratmelletti barázdája a csúcslejtőn többnyire mélyített. A hímek és nőstények teste egyaránt hengeres. Az előtor háta hosszában alig domború. 7. *Dryocoetes*.
- A szárnyfedők varratmelletti barázdája a csúcslejtőn nem mélyített. A nőstények teste hengeres és magasan domború, a hímeké rövid visszástojásforma. Az előtor háta hosszában púposan domború (♀) vagy lapított (♂). 9. *Anisandrus*.

Különfélék.

Szívós életű lepke. A múlt esztendő végén NEOGRÁDI ANTAL festőművész barátom hozott nekem néhány Rhopalocerát, melyeket junius végétől augusztus elejéig Gömör-megye északi részén, a hol a nyarat tanulmányok festése végett töltötte, részemre gyűjtött és kis papirdobozoskákban (Düte) magával hozott. Az állatok között volt néhány *Parnassius Apollo*, különféle *Apatura*, *Melitaea*, *Argynnis* és *Lycaena*-félék s néhány *Vanessa Antiopa* és *polychloros*. Én ezen állatokat, úgy a hogy a papirdobozokban voltak, október 31-én fel-

puhítás végett az áztatóba tettem és november 2-án onnét kivettem. Mily nagy volt azonban meglepetésem, a midőn egy ilyen papirdoboz felnyitása után, egész vígan felém repült egy *Vanessa polychloros* ő, mintha csak nyár kellő közepén lett volna! Tekintettel arra, hogy a *polychloros*-okat barátom junius végén és julius elején gyűjtötte, a minden bizonynyal nem teljesen megölt állat a papirdobozban feléledt és onnét kezdve egészen október végéig, tehát teljes négy hónapig feküdt a legnagyobb szárazságnak kitéve a papirdobozban s november elején, minden sanyarúságot és méltatlanságot elfeledve, mintha semmi sem történt volna, felrepült, bizonyára a hivatásszerű lepetezés műveletére gondolva. Az ily visszás körülmények közötti megélés, minden esetre mutatja, mily nagy életerő és szívósság lakik egy ily állatocskában.

ULBRICH EDE.

A nemzetközi rovartani kongresszus magyar bizottsága megalakult. Tagjai DR. HORVÁTH GÉZA nemzeti múzeumi osztály-igazgató elnöke mellett JABLONOWSKI JÓZSEF kir. tanácsos, a Rovartani Allosmás főnöke és DR. KERTÉSZ KÁLMÁN s CSIKI ERNŐ nemzeti múzeumi örök. A bizottság az érdeklődőknek szívesen szolgál felvilágosítással.

Irodalom.

F. W. Frohawk: Life-history of *Argynnis Laodice*. (The Entomologist. XLII, 1909, p. 49—54, egy színes táblával).

ROTHSCHILD N. KÁROLY, a ki magyar származású neje révén meleg érdeklődéssel viseltetik Magyarország és jelesen annak lepkefaunája iránt, 1907-ben Biharmegyében Cséhteleken a ritka *Argynnis Laodice* pillangót gyűjtötte és életmódját megfigyelte. (V. ö. Rovartani Lapok. XVI, 1907. p. 222.) Sőt sikerült neki négy nőtényt le is tojgatni. Ezek a fogságba került nőtények szeptemberben a sovány ibolya (*Viola canina*) leveleire és szárára rakták petéiket. ROTHSCHILD a petéket átadta a szerzőnek, a ki aztán belőlük a hernyót, bábót és pillangót felnevelte és jelen dolgozatában minden egyes fejlődési stádiumot pontosan és részletesen leírt. A peték februáriusban keltek ki, tehát átteleltek; a hernyók, melyek a sovány ibolya leveleivel táplálkoztak, ötszöri vedlés után junius második felében bábozódtak be.

A dolgozathoz csatolt színes tábla valóságos műremek s bámulatos finomsággal és pontossággal mutatja be a hernyó különféle stádiumait, valamint a bábót és a kifejlett pillangót.

—a.

Dr. Fr. Sokolár: *Carabus irregularis* F. (Entomologische Rundschau. XXVI, 1909, p. 87—89).

Szerző tanulmányában megállapítja, hogy törzsalaknak a németországi Középhegység alakját kell venni, mely Sziléziáig fordul elő. Az Alpokban élő (Svájcz) alak var. *sculptitilis* Heer-nek veendő, a Keleti-Alpok alakja, mely a bécsi erdőben nyeri el legszebb kifejlődését var. *cephalotes* (nov. var.). Krajna és Horvátország határterületén honos a var. *bucephalus* Kr. A boszniai, eddig szintén *bucephalus*-nak (Apfelbeck) tartott alakot szerző var. *Ramanus* név alatt különíti el. A délkeleti Kárpátok alakjait szerző újra különválasztja és a keletit (Nagy-Hagymás, Rareu) var. *Montandoni* Buyss., a délit pedig (Fogarasi- és Szeben-hegység) var. *Peronae* Hopffg. (*brunnipes* Beuth)-nek jelöli.

*

Dr. Péterfi Tibor: Szövettan. (Stampfel-féle Tudományos Zsebkönyvtár. 209—212. sz., Budapest, 1909. Ára 240 fillér).

E munka elsősorban az orvosnövendékek számára készült segédkönyv, amelyet a szövettani előadások és a szövettani gyakorlatok anyagának átisméltésekor czélszerűen használhatnak. A könyv terjedelme azonban túlhaladja a használatban lévő u. n. kompendiumok terjedelmét, másfelől azonban önállóbb és részletesebb tárgyalásra igyekszik. Ennek főleg az az oka, hogy ez az első ilyen irányú magyar tankönyv, melyet mai nap az orvostanhallgatók tanulmányaikban felhasználhatnak. A terjedelmes anyag összefoglalását és áttekinthetőségét sematikus szövegrajzok és összefoglaló táblázatok könnyítik meg. A szerző tekintettel volt a művelt laikus közönségre is, mely természettudományi tanulmányaiban a szövettannal kapcsolatos általános biológiai és fejlődéstani fogalmakkal is megismerkedni óhajt s a szövettanról mint egységes tudományról egységes összefoglaló képet akar nyerni. Ezért tárgyalja az első részben behatóbban a sejt alaktani és élettani jellegeit és az egyénfejlődéssel összefüggő általános biológiai és természetfilozófiai kérdéseket. A könyv tartalma sejttan, általános fejlődéstan, általános szövettan és részletes szövettan részekre oszlik. E felosztás mellett megkísérli a szerző, hogy az egész tárgyat egy egységes alapra, a sejtelméletre helyezze, úgy hogy az általános szövettan tételei a sejttanban elmondottakból, a szervek szövettanának sajátosságait viszont az általános szövettanból magyarázza meg. Az idegrendszer szövettana kimaradt a munkából, mert mint az előszóban meg van említve, ez a rész mint a szövettannak egyik legjobban kidolgozott területe egy külön füzet tartalmául marad. A nagy gondal és tudományos alaposággal készült jeles könyv irodalmunkat egy igen értékes hiányt pótló munkával gyarapítja, mert eddigelé idegen, jobbára német művekből lehetett csak a szaktávókat ismereteket elsajátítani.

sz.

„ROVARTANI LAPOK“

XVI. Band.

September—Oktober 1909.

9—10. Heft.

S. 129. — *Dr. Kornelius Chyzer*, Ministerialrath, Ritter des Leopold- und Franz Josef-Ordens, Mitglied der Ungarischer Akademie der Wissenschaften und des Redaktions-Komitees der „Rovartani Lapok“ ist am 21. September im Alter von 74 Jahren plötzlich gestorben. Seine ersten Arbeiten schrieb er über Crustaceen, befasste sich später aber mehr mit dem Studium der Arachnoideen und Coleopteren. Ausser faunistischen Arbeiten schrieb er gemeinsam mit KULCZYNSKI das gross angelegte dreibändige Werk über die Spinnen Ungarns: *Araneae Hungariae*, welches von der Akademie der Wissenschaften herausgegeben wurde. Biographie und Bild des Verstorbenen wird demnächst in dieser Zeitschrift publiziert werden.

S. 130. — *Baron N. Ch. Rothschild* (London): Beiträge zur Lepidopterenfauna Ungarns. — (Den deutschen Text siehe neben dem ungarischen Text).

S. 148. — *A. Kiss*: Aberrative Schmetterlingsformen aus der Umgebung von Sárospatak. (Mit 6 Textfiguren). — Verfasser schreibt kurz über die Schwierigkeiten einer präzisen Beurteilung aberrativer Formen und bespricht die beobachteten Formen folgender Gruppen: Atrophie, Verkümmerng, Albinismus, Melanismus, andere Aberrationen (zu diesen werden die individuellen Variationen und einseitig assymetrische Aberrationen gerechnet).

Zwergexemplare faud Verfasser von folgenden Arten: *Pieris Daphidice* L., *Aporia crataegi* L., *Lycaena Orion* L., *Argynnis Paphia* L., *Melitaea Didyma* O., *Malacosoma neustria* L. und *Lymantria dispar* L.

Verschiedene Grade monströser Entwicklung wurden beobachtet bei: *Melitaea Athalia* ROTT., *Pararge Egeria* L. var. *Egerides* STGR., *Sphinx ligustri* L., *Syntomis Phaegea* L., *Saturnia spini* SCHIFF., *Lymantria dispar* L., *Larentia bilineata* L., *Larentia fluctuata* L., *Venilia macularia* L. und *Ortholitha limitata* Sc. Verkümmerng eines Flügels bezüglich Form oder Fläche zeigte sich bei *Lycaena Orion* PALL., *Melitaea Aurelia* NICK. und *Heterogenea limacodes* HUFN.

Vollständigen Albinismus beobachtete er bei *Augiades comma* L., *Epinephele Lycaon* ROTT., *Lymantria dispar* L. und *Ematurga atomaria* L., partiellen Albinismus bei *Epinephele Jurtina* L. (Fig. 1.) und *Argynnis Aglaja* L. Die Aberrationen *pallens* TH.-MG. und *semialba* BRD. von *Epinephele Jurtina* verdienen als albinistische Formen keinen besonderen Namen.

Verfasser schreibt dann über den phylogenetischen Werth des Melanismus und führt folgende Fälle auf: *Melitaea Didyma* O., *M. Phoebe* KN., *M. Athalia* ROTT. ab. *samonica* RIES und *Endrosa iorella* CL.

Als neu wird beschrieben *Epinephele Jurtina* L. ab. *inocellata* (Fig. 2), bei welcher der den Satyriden eigenthümliche apicale Fleck fehlt. Von *Lythria purpuraria* L. werden zwei Exemplare mit aberranter Flügelzeichnung abgebildet (Fig. 3 und 4). Von *Synthomis Phaegea* L. werden drei Exemplare mit aberranter Fleckenzeichnung und von *Zygaena filipendulae* solche mit verschmolzenen Flecken erwähnt. Vom Vorderflügel einer *Endrosa iorella* CL. fehlen die Flecken, während bei einer *Larentia decolorata* die Zeichnung dunkler und grösser ist.

Assymetrie wurde bei *Apatura Iris* und *Synthomis Phaegea* in kleinerem und bei *Zygaena loniceræ* (Fig. 5), *Melitaea Athalia* (Fig. 6) und *Lythria purpuraria* (Fig. 4) in grösserem Maasse beobachtet. Zuletzt wird ein Exemplar von *Endrosa iorella* erwähnt bei welchem die Flecke des rechten Vorderflügels durch Längsbinden verbunden sind.

S. 155. — **E. Csiki:** Die Borkenkäfer Ungarns. XVIII. — Es werden die *Ipini* charakterisiert und eine Bestimmungstabelle der Gattungen gegeben.

Kleinere Mittheilungen.

S. 156. — **E. Ulbrich:** Ein zäher Schmetterling: — Verfasser berichtet, dass Ende Juni und Anfangs Juli 1908 gesammelte und in Düten gelegte *Vanessa polychloros* am 2. November, nachdem sie auf zwei Tage unter die Glasglocke kamen, nach Öffnung der Düte ganz frisch wegflogen. Die Schmetterlinge lagen also vier Monate in der grössten Trockenheit.

S. 157. — Das Lokalkomitée für Ungarn des I. Internationalen Entomologen-Kongresses konstituirte sich unter dem Präsidium von DR. G. HORVÁTH. Mitglieder des Komités sind J. JABLONOWSKI, DR. K. KERTÉSZ und E. CSIKI.

Literatur.

S. 157. — Besprechung der Arbeiten von F. W. FROHAWK, DR. FR. SOKOLÁR und DR. T. PÉTERFI.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XVI. KÖTET. 1909 NOVEMBER—DECZEMBER. 11—12. FÜZET.

Magyarország Buprestidái.

Irta: CSIKI ERNŐ.

I.

„Magyarország díszbogarai“ című munkám, melyet a K. M. Természettudományi Társulat 1903. évi közgyűlése dicsérettel tüntetett ki, majd válaszmánya kiadásra is elfogadott, közbejött sajnálatos körülményekből kifolyólag nem láthatott napvilágot és hogy ez a közel jövőben megtörténjen, arra sincs semmi remény, azért barátaim unszolására elhatároztam, hogy terjedelmes munkámból a meghatározásra szolgáló kulcsokat kivonatképen kiadom. Ezzel több évi munkám nem marad teljesen hiábavaló, gyűjtőink pedig legalább meghatározhatják állatjaikat és megismerhetik faunánk ezen csoportját, mert MARSEUL-nek 1865-ben megjelent és már elavult monografiája óta a külföldi irodalomban sem találnak erre való munkát, REDTENBACHER (1874) és SEIDLITZ (1888) közkézen forgó kézikönyvei ugyanis állatjainknak csak egy részét tartalmazzák, KERREMANS most megjelenő nagy monografiája pedig, eltekintve attól, hogy belátható időn belül nem lesz teljes, a palearktikus táj fajait a külföldiekkel szemben feltűnő felületességgel és minden kritika nélkül tárgyalja.

Munkámban részletesen írtam le az egyes nemeket és fajokat, valamint azok biológiai és ökológiai viszonyait, azért abban a meghatározásra szolgáló kulcsok csak a legfontosabb bélyegek felsorolására szorítkoztak. Így szükséges ezen kulcsokat a leírásokból az állatok rövid jellemzésével és elterjedési viszonyaikra vonatkozó adatokkal kiegészíteni, hogy a munka így is némi teljességre számot tarthasson.

Abban a reményben, hogy nemcsak gyűjtőinknek könnyítem meg ezen díszes és előszeretettel gyűjtött bogarak megismerését, hanem erdszeink is meghatározhatják azt a sok kártevőt, mellyel ez a bogáresalád a gondjainkra bizott erdők fáit rongálja, nem sajnáltam az időt és munkát monografiám kivonatolására. Azt hiszem, hogy

az egyes fajokat pontos megvizsgálás után, még ha a legnehezebben meghatározható nemek valamelyikéhez (pl. *Agrius*) is tartoznak, mindenkor könnyű lesz meghatározni. Lesz nehézség egyes esetekben, de a ki ilyenkor pontról pontra követi a meghatározó kulcs tételeit, azt hiszem mindenkor helyes eredményhez fog jutni.

A díszbogarak az egész földkerekségen elterjedtek (a legészakibb és legdélibb hideg területek kivételével) és a pusztaságokban épúgy otthonosak mint a növényzetben bővelkedő területeken. Eddig hatezernél több díszbogarat ismerünk, ezek közül legtöbb a neotropikus tájban él (1782), azután következik az indo-maláji táj 1151, az etiopiai 1124, az ausztráliai 944, a palearktikus 834 és a nearktikus táj 263 fajjal. A palearktikus fajoknak alig egy hatod része lakja faunaterületünket.

A mi díszbogaraink nagyságban, alakban vagy színpompában ugyan meg sem közelítik külföldi rokonaikat, mindazonáltal faunánknak is van néhány jellemző és díszes faja.

A díszbogarak a rendszerben a *Throscidae*, *Eucnemidae*, *Cerophytidae* és *Elateridae* családokkal együtt, egy elég jól elkülönített csoporthoz (*Sternozia*) tartoznak, mely csoport a *Polyphaga* alrend és *Diversicornia* hadnak alkotórésze.

A Buprestidák legjobb és a legtermészetesebb beosztását KEREMANS-nak köszönhetjük, a ki a családot 12 nemzetségre osztja, melyekből faunánkban hatnak van képviselője. Magam a díszbogarakat mindenekelőtt három alszaládra osztom, fajainkat pedig hét nemzetségbe sorolom.

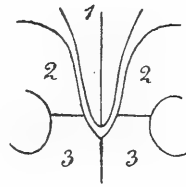
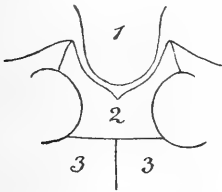
BUPRESTIDAE.

A fej rövid és függőlegesen álló, a szemek eliptikusak vagy tojásformák, ritkán alul kimetszettek, a csápok tizenegy-ízesek, többnyire a szemek belső és alsó szélén innen erednek, a harmadik vagy nyolczadik íztől kezdve fogazottak, a háromszögű ízek egyik vagy mindkét oldalán pórusokkal borítottak, melyek némelykor egy gödröcskébe szorultak. A felső ajak keskeny és kiálló. Az alsó ajaktapogató rövid, háromízese. A felső állkapcsok rövidek és erőteljesek. Az alsó állkapcsi tapogatók rövidek és négyízesek. Az előtor többnyire harántos, előrefelé keskenyedő. A paizsocska alakja változó, nem ritkán nem látható. A szárnyfedők befedik a potrohot vagy legfeljebb a farfedőt hagyják fedetlenül, a csúcson többnyire fogazottak vagy tüskével végződnek. A mellő előrenyuló, a toroklemez attól éles varrat által elkülönített. A mellközép rövid, a mellvég harántos. A haslemezek száma öt, az első és második összeforradt, a hímek

ötödik haslemeze kimetszett, a kimetszésben egy apró hatodik lemez tűnik elő. A lábak rövidek, a lábfejézek száma öt.

Az alsaládok meghatározó kulcsa:

1. A mellgödrot oldalt és hátul csak a mellközép határolja.
(1. kép). 1. *Sternocerinae*.
- A mellgödrot oldalt a mellközép, hátul a mellvég határolja
(2. kép). 2
2. A mellközép oldalnyulványa hosszúkas. 2. *Buprestinae*.
- A mellközép oldalnyulványa nagyon rövid, oldalt elenyésző
vagy nem látható. 3. *Trachydinae*.

1. kép. — *Ptosima* melle. 2. kép. — *Buprestis* melle.
1 = melltő, 2 = mellközép, 3 = mellvég.

I. alsalád: STERNOCERINAE.

Ezt az alsaládot a mellgödör szerkezete jellemzi, azt a bemélyedést ugyanis, melybe a melltő nyulványa belefekszik, egyedül a mellközép határolja.

Ebbe az alsaládba KERREMANS következő nemzetségei tartoznak: *Julodini*, *Polycestini*, *Schizopini* és *Thrincopygini*, melyek közül faunánkban csak a *Polycestini*-k vannak képviselve, ezeket azonban a prioritás törvényei szerint az *Acmaeoderini* elnevezés illeti meg.

1. nemzetség: *Acmaeoderini*.

A mellgödrot csak a mellközép határolja. A csápízek porusai egy alul vagy oldalt álló gödröcskében elhelyezettek. A paizsoeska vagy nem látható vagy látható, de utóbbi esetben is rendesen nem tűnnyag. A karmok a mi állatjainknál fogazottak.

Faunánkban ezt a nemzetséget két nem képviseli, melyek mindegyike egyúttal egy-egy alnemzetség képviselői.

Az alnemezetségek és nemek meghatározó kulcsa:

1. A paizsocska nem látható. — 1. alnemezetség: *Acmaeoderae*.
— Egyetlen nemmel. 1. *Acmaeodera*.
- A paizsocska látható. — 2. alnemezetség: *Ptosimae*. — Egyetlen nemmel. 2. *Ptosima*.

1. nem: *Acmaeodera* Eschscholtz.

A fej lapos vagy kissé domború, a csápögdrök harántosak, a csápok rövidek és karsúik, 5.—10. ízük fűrészkes, a szemek nagyok és kissé domborúak. Az előtor háta harántos, némelykor szélesebb mint a szárnyfedők, a közepén barázdás vagy domború. A mellő széles, lapos vagy kissé domború, a csúcson szélesen kerekített. A mellközép elül kimetszett. A lábak rövidek, a lábfejek vaskosak, az ötödik lábfejiz majdnem olyan hosszú mint a többi együttvéve.

A fajok meghatározó kulcsa:

1. A szárnyfedők oldalszéle a váll mögött egyenes. A test alul fehér szőrökkel fedett 2
- A szárnyfedők oldalszéle a váll mögött többé-kevésbé erősen szögletesen kimetszett 3
2. Az előtor háta, úgy mint az egész test, fekete. Felül szürkés-fehér szőrökkel fedett. A fej kicsiny, kissé domború és sűrűn pontozott, a szemek nagyok. Az előtor háta kétszer oly széles mint hosszú, hátul három gödröskével és mély hosszanti barázdával a közepén. A szárnyfedők az utolsó harmadig majdnem párhuzamosak, innen hátrafelé keskenyedők és fogazottak, a hosszanti barázdák pontozottak és elég élesek. Hossza 8—10 mm. — Előfordul a Földközi-tenger tájában (Dél-Európa, Észak-Afrika, Szíria). Nálunk állítólag Fogarason fordul elő (BIELZ, KUTHY), ez az adat azonban nagyon kétes és ha ez a faj csakugyan előfordulna faunánkban, akkor is nem ott, hanem a tengermelléken keresendő. (*acuminipennis* LAP., *cylindrica* auct.) 1. *convoluti* WALTZ.
- Az állat fémfényű rézsínű, fehér szőrökkel fedett, a szárnyfedők sárga rajzolatúak, illetőleg sárgák, az oldalakon kisebb, a varrat mentén nagyobb és összefolyó rézsínű foltokkal. A fej domború, sűrűn ránczolja pontozott, a közepén gyenge barázdával, a szemek nagyok. Az előtor háta domború, sűrűn pontozott, tövén három gödröskével, középső hosszanti

barázdája gyenge. A szárnyfedők olyan szélesek mint az előtor háta, pontozott barázdái élesek. Hossza 8 mm. — Előfordul Észak-Olaszországban, Dél-Tirolban és Magyarországon (Kolozsvár, Déva, Papuk-hegység, Nasice) ritka. (*discoidea* OLIV.) 2. *pilosellae* BON.

3. A test alul fehér szőrökkel fedett 4
 — A test alul fehér pikkelyekkel fedett 6
 4. A test a sötét alapszínen sötét szőrökkel fedett 5
 — A test a sötét alapszínen is világos hosszú szőrökkel fedett.

Fémfényű fekete, a szárnyfedőkön 2—4 sárga folttal, melyek hosszanti sorban elhelyezettek, az első három folt nagyobb, a csúcs előtti kisebb vagy egyáltalában hiányzik. Sűrűn pontozott, az előtor hátának középvonala és a töve előtti gödröcskék nagyon gyengék. A szárnyfedők oldalszéle a váll mögött gyengén kimetszett. Hossza 6 mm. — Előfordul Dél-Európában és Észak-Afrikában. Nálunk Fiume vidékéről említi MATISZ. (*sexpustulata* LAP., *Pittneri* ROSH.)

5. *bipunctata* OLIV.

5. A szárnyfedők sárga foltjai két sorban elhelyezettek. Feketeskék, a szárnyfedők ibolyások, felül fehér, alul fekete, a sárga foltokon sárga szőrökkel fedett; a szőrözet felül egyszerű, lehajló. A fej erőteljesen pontozott, a homlok közepén apró sárga foltocskával. A törzsfajhoz tartozó példányok előtorának hátát is öt sárga folt díszíti, melyek közül az egyik az elülső szél mellett a közepén, kettő-kettő pedig az oldalszél mellett fekszik. Hossza 8—11 mm. — Előfordul Dél-Európában és Algirban. Az irodalomban faunánkból mindenünnen csak a törzsfajt említik, az előttem fekvő példányok azonban mind az alábbi fajváltozathoz tartoznak. (*octodecimguttata* PILLER & MITTERP., *sedecimpunctata* SCHRNK., *multipunctata* LUC.) 3. *degener* SCOP.

Változata: A test karesú, az előtor hátán nincsen hosszanti középvonal és sárga foltok, a szárnyfedők sárga foltjai egyenlőtlenek és kevésbé szabályosak. — A következő helyekről ismerem: Pápa, Pécs, Peér, Pele, Szent-Erzsébet, Nemece, Novi.

var. Frivaldszkyi MARS.

- A szárnyfedőkön sárga harántesíkok vagy harántul kiszélesedett foltok vannak. A szőrözet felül szürkés-fehér, a foltokon sárga, alul fekete, hosszú és felálló. Fénylő fekete, a szárnyfedők ibolyaszínűen fénylők. A fej domború, sűrűn pontozott, a közepén sárga folttal, a tojásforma szemek nagyok. Az előtor háta erőteljesen pontozott, oldalt kissé ránczolt, elmosódott hosszanti középvonallal és gödröcskék-

kel a töve előtt, oldalszegélye sárga. A szárnyfedők pontozott barázdái erőteljesek, a válldudor kiemelkedő és fénylő; a harántcsíkok közül az első kissé rézsútosan be- és hátrafelé, a következő kettő be- és előre felé irányult, az utolsó pedig egyenes; az első két harántcsík között az oldalszél mellett azonkívül sárga folt van. Hossza 8—10 mm. — Előfordul Dél-Európában és Algirban és MARSEUL szerint Magyarországon is; közelebbi termőhelye ismeretlen. (*mutabilis* SPIN.)

4. *quadrifasciata* ROSSI.

6. A szárnyfedők szőrökkel vagy hosszúkás pikkelyforma szőrökkel fedettek. Karesűbb, fénylő fekete, némelykor rézszerűen vagy ibolyásan fénylő. A fej és az előtor háta hosszú sárgás-fehér szőrökkel sűrűn fedett. A fej domború, ránczolja és sűrűn pontozott, a tojásforma szemek nagyok. Az előtor hátának hosszanti barázdája elég mély, a töve előtti három gödrücskéje jól kifejlődött, felülete ránczolja pontozott. A szárnyfedők kissé szélesebbek mint az előtor háta, a pontozott barázdák száma tíz, ezek elég erőteljesek, a két sárga harántcsík közül az egyik a középben, a másik az első csík és a csúcs között a középben elhelyezett, ezenkívül nem ritkán a szárnyfedők első harmadában is találunk néhány sárga foltocskát; a közterek közepén a fehér szőrök egy sorban állanak és különösen a szárnyfedők hátsó felében jól kifejlődtek. Hossza 6·5—11 mm. — Előfordul Európa déli felében és Algirban; faunánkban nem ritka. (*taeniata* F.)

6. *flavofasciata* PILL. & MITTERP.

- Színe és mustrázata az előbbi fajéhoz teljesen hasonló, de attól zömökebb, rövidebb és szélesebb teste által és főleg abban tér el, hogy a szárnyfedők nem szőrökkel, hanem széles tojásforma pikkelyekkel fedettek. Hossza 6—9 mm. — Előfordul Pestmegye homokpusztáin (Peszér, Kecskemét, Csepel).

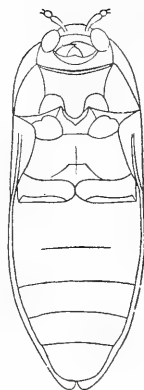
7. *arenicola* CSIKI.

2. nem: *Ptosima* Solier.

A fej függőlegesen lefelé álló, a csápok rövidek, a szemek nem nagyok, a fejtetőn egymástól távol állók. Az előtor hátának oldalszéle élszerűen kiálló. A paizsocska apró és kerek. A szárnyfedők mellfedője elül a váll mögött erősen kiszélesedett, a hátsó csípők táján azután kikanyarított és hirtelen keskenyedő, oldalszélük és kerekített csúcsuk finoman fogaeskázott. A melltő elül szélesen öblös, nyulványa a csúcson kerekített, a mellközép elül kimetszett, a mellvégtől

finom és egyenes varrat választja el, a hátsó csipők kifelé kissé szélesedők, elülső szélük öblös, hátsó szélük egyenes. A lábak nem hosszúak, a lábszárak egyenesek, hengeresek, a csúcs felé kissé kiszélesedők, a karmok töve fogacskázott. A has első két szelvénye összeforradt és körülbelül olyan hosszú mint a következő három együttvéve.

Ez a nem Madagaskar és Ausztrália kivételével az egész földkerekségen előfordul; 13 ismert faj közül faunánkban csak egy fordul elő.

3. kép. — *Ptosima undecimmaculata* alulról.

Hosszúkás, hengeres, fénylő feketés-kék, szürkés szőrökkel fedett. A fej domború, sűrűn pontozott, a szemek nem nagyok, tojásformák. Az előtor háta finoman, oldalt erőteljesebben és sűrűbben pontozott, középső hosszanti barázdája és egy-egy rövid rovátka tövének két-oldalán finom. A szárnyfedők oly szélesek és háromszor oly hosszúak mint az előtor háta, felületükön finoman és sűrűn pontozottak, a hosszanti barázdák finomak. A törzsfaj sárga mustrázata a következő: a homlok közepén egy kerek folt van, az előtor hátának mindegyik oldalán két, tehát összesen négy folt van, melyek közül a belső hosszúkás, a külső kerek, mindegyik szárnyfedőn pedig három-három folt van, ezek közül az első holdalakú és a váll mögött, a második a közepén és a harmadik az utolsó negyedben van, utóbbi kettő többnyire harántos. Hossza 8,5–13 mm. — Előfordul Dél-Európában, Kis-Ázsiában, Szíriában és Észak-Afrikában; Magyarországon elég elterjedt faj. (*flavoguttata* ILLIG.)

1. *undecimmaculata* HERBST.

Változatai: *a.* Olyan mint a törzsfaj, az előtor hátának mindegyik oldalán azonban csak a belső hosszúkás sárga folt, tehát összesen csak két folt van jelen. — Előfordul a törzsfaj között és Magyarországon közönségesebb mint az.

ab. novemmaculata HBST.

b. A fejen és az előtoron sárga foltok nélkül, mindegyik szárnyfedőn három folttal. — Előfordul a törzsfaj között (Pécel, Debreczen, Peér).

ab. maculiceps PIC.

c. Az előtoron nincs sárga folt, a fejen egy, a szárnyfedőkön 3–3 sárga folttal. — Előfordul a törzsfaj között (Budapest, Pécel, Isaszeg, Bártfa).

ab. sexmaculata HERBST.

d. A fejen és az előtor hátán nincs sárga folt, a szárnyfedők mindegyikén pedig csak a két hátsó folt van meg,

az elülső hiányzik. — Előfordul Franciaországban és Magyarország (Szádelő). *ab. quadrimaculata* PIC.

e. Az állat összes sárga foltjai hiányzanak, kivéve a szárnyfedők utolsó harántos foltját, mely majdnem a varratig terjed. — Előfordul Pécs vidékén. *ab. unifasciata* CSIKI.¹

II. alosalád: BUPRESTINAE.

A mellgödrot oldalt a mellközép és hátul a mellvég határolja, előbbinek oldalnyulványa hosszúkás.

Ebbe az alosaládba a következő nemzetségek tartoznak: *Chrysochroini*, *Chalcophorini*, *Sphenopterini*, *Buprestini* és *Chrysobothrini*, melyek közül az elsőnek azonban faunánkban nincsen képviselője.

A nemzetségek meghatározó kulcsa:

1. A csápízeken levő likacsok az ízek mindkét oldalán elhelyezettek. A paizsoeska szabadon fekvő, jól látható. (*Chalcophorini*). 2. *Capnodini*.
- A csápízeken levő likacsok mindegyik ízen egy gödröcskében elhelyezettek 2
2. A homlok a csápok töve között széles, a szemek egymáshoz egyik oldalon sem közeledők 3
- A homlok a csápok töve között keskeny, a szemek rézsútosan elhelyezettek, felül egymáshoz közeledők.
5. *Chrysobothrini*.
3. A paizsoeska széles, hátul hegyesedő. Az áll nagy és háromszögű. A csápízek gödröcskéi a likacsokkal a szélen elhelyezettek. 3. *Sphenopterini*.
- A paizsoeska középszerű, előrefelé nem szélesbedő, hátul nem hegyesedő. Az áll harántos. A csápízek likacsos gödröcskéi alul vagy oldalt elhelyezettek. 4. *Buprestini*.

2. nemzetség: *Capnodini*.

A mellgödrot hátul a mellvég, oldalt a mellközép határolja. A csápízeken a likacsok az ízek mindkét oldalán elhelyezettek. A paizsoeska látható.

¹ *Ptosima undecimmaculata* Hbst. *ab. unifasciata* nov. — A typo differt: maculis flavis, solum elytrorum macula ultima transversa excepta, deficientibus. — Habitat circa urbem Pécs (Hungaria merid., Comit. Baranya).

Ezt a nemzetséget két alnemzetségre lehet osztani, ezeket faunánkban négy nem képviseli.

A nemek meghatározó kulcsa:

1. A hátsó lábfej első íze sokkal hosszabb mint a második íz.
— 1. alnemzetség: *Chalcophorae*. — Ide egyetlen nem tartozik.
3. *Chalcophora*.
- A hátsó lábfej első íze olyan hosszú mint a második íz. —
2. alnemzetség: *Capnodi* (Psilopterites) 2
2. Az utolsó haslemez a két ivarnál (σ° φ) különböző. A harmadik és negyedik lábfejíz oldalrészze rövidebb mint a talplemez 3
- Az utolsó haslemez mindkét ivarnál egyenlő. A harmadik és negyedik lábfejíz oldalrészze legalább olyan hosszú mint a talplemez. 6. *Capnoidis*.
3. A hímek utolsó haslemeze a csúcson kimetszett és két fogacskával végződik. A szárnyfedők a csúcson egyenesen lementszettek és két hegyes fogacskával fegyverezettek.
4. *Latipalpis*.
- A hímek utolsó haslemeze a csúcson lementszett. A szárnyfedők a csúcson egyenkint kerekítettek. 5. *Perotis*.

3. nem: *Chalcophora* Solier.

A fej erősen ránczolt, a középben benyomott, nem mély hosszanti középvonallal. A csápok majdnem olyan hosszúak mint a fej és az előtor háta együttvéve. A szemek nem nagyok, hosszúkásan kerekítettek. Az előtor háta harántos, domború, a középben hosszanti élecskével. A paizsocska apró. A szárnyfedők hosszúkások, domborúak, közepüktől hátrafelé ívesen keskenyedők, a csúcson kerekítettek, felületükön négy bemélyedéssel. A mellő elül egyenesen lementszett, nyulványa hátul kerekített, közepén két hosszanti barázdával. Az első haslemez közepén hosszanti mélyedés van, melyet kétoldalt kiemelkedés határol. A hímek utolsó haslemeze a csúcson félkör alakúan kikanyarított, a nőstényeké kerekített vagy nagyon gyengén öblös.

Ez a nem az egész holarctikus tájban fordul elő; eddig mintegy 10 fajt ismerjük, melyek közül faunánkban azonban csak egy fordul elő.

Felül fémfényű feketés-barna, a mélyedésekben vöröses vagy zöldes rézszínű, némelykor hamvas, alul rézvörös. A szárnyfedőkön négy bordának megfelelő kiemelkedés van, ezek között, valamint a középső két kiemelkedés megszakításában ránczolva pontozottak, a ránczok pedig rézvörösek vagy zöldesek. Hossza 24—32 mm. — Lárvája a *Pinus silvestris* és *P. strobus* már elhalt törzseiben található, tehát a bogár kártékonynak nem mondható. Előfordul Európában, Nyugat-Szibériában és Algirban; Magyarországon elég ritka (Budapest, Pécs, Kőszeg, Pozsony, Nagyszombat, Trencsén, Illava, Nagyszeben, Nagytalmács, Herkulesfürdő; Horvátország: Lipik; Szlavonország; Bosznia: Zavidovic) és csak ott található a hol nagyobb területű erdeifenyő-erdők vannak. (*hiulca* PALL., *deaurata* VOET). 1. *mariana* LINN.

4. nem: **Latipalpis** Solier.

A fej ránczolt, a csápok nem hosszúak, a szemek tojásformák, kissé rézsütosak és a fejtetőn egymáshoz közelebb állók. Az előtor háta szélesebb mint hosszú, oldalai elül szélesen kerekítettek és hátul erősen keskenyedők. A paizsoeska nagyon apró, kissé harántos, kerekded vagy tojásforma. A szárnyfedők párhuzamos szélűek, az utolsó harmadban erősen keskenyedők, a csúcson lemetszettek. Az első haslemez közepén levő hosszanti bemélyedés sekély, az utolsó haslemez a csúcson kimetszett (♂) vagy kerekített (♀). A test általában széles, kissé domború, a közepén párhuzamos szélű, elül kerekítve, hátul egyenesen keskenyedő.

Ezt a nemet Dél-Európában két és Chile-ban egy faj képviseli.

A fej ránczolt és erőteljesen pontozott, a pontok zöldek vagy rézszínűek, a csápok ibolyás-feketék, tövük fekete. Az előtor háta harántos, szabálytalanul pontozott, a pontok aranyosak és rézszínűek. A szárnyfedők pontozottan barázdásak, szabálytalanul pontozottak, a pontok aranyszínű foltokká tömörülnek. A test alul rézszínű, a lábfejek kékszerűek. Hossza 17 mm. — Előfordul Görögországban és Dalmáciában. 1. *stellio* KIESW.

5. nem: **Perotis** Solier.

(*Aurigena* CAST. & GORY).

Széles és lapos testű állatok, a tojásforma test előrefelé kerekített, hátrafelé keskenyedő. A fej ránczolt, az előtor háta széles,

gyengén domború, oldalai elül szélesen kerekítettek, hátul egyenesek. A paizsocska kissé harántos és nagyon apró. A szárnyfedők az utolsó harmadig párhuzamos szélűek, innen a csúsig ívesen keskenyedők. A mellő közepén két barázda van. Az első haslemez közepén hosszanti bemélyedés van, az utolsó haslemez kerekített. A lábfej első négy íze szívforma, széles és egyenlő hosszú.

Az ebbe a nembe tartozó fajok egynek kivételével a palcarctikus táj lakói. Nálunk két faj fordul elő.

1. Szép fémfényű aranyos-zöld, a szárnyfedők közterecskéi símák, egyszerűen pontozottak. A csápok feketések, az első csápíz rézszerű. A fej ránczolva pontozott, kissé domború, a fejtetőn finoman barázdás, a szemek tojásformák, nagyok. Alul rézszerű, molyhosan fehérszőrös, a lábfejizék kékeszöldek. Hossza 16—26 mm. — Előfordul Görögországban, Kréta és Cziprus szigetén, Sziriában, Kis-Ázsiában és faunánkban állítólag Dalmáciában is. (*gossypata* REICHE & SAULCY).

1. *chlorana* CAST. & GORY.

- Sötét fémfényű rézvörös, barnás, zöldes vagy feketés színű, alul aranyos rézvörös, fehér szőrökkel fedett, a lábfejizék kékeszínűek. A csápok a rézvörös első íz kivételével kékesfeketék. Az előtor háta két és félszer oly széles mint hosszú, oldalai hátul egyenesek, előre felé kerekítve keskenyedők, felülete gyéren, az oldalak felé sűrűbben pontozottak, a hosszanti középbarázda nyoma legfeljebb elül látható, kétoldalt a hátsó szögletek felé rézszerűtlen bemélyedés halad. A paizsocska széles és keskeny vagy kerekded, a közepén benyomott. A szárnyfedők sűrűn pontozottak, a pontok oldalt ránczokká folynak össze, mindegyik szárnyfedőn azonkívül három sorban elhelyezett síma és fénylő mezőcskék emelkednek ki. Hossza 16—27 mm. — Főleg Közép- és Dél-Európában, Dél-Oroszországban, a Kaukázusban, Szibériában, Kis-Ázsiában és Sziriában fordul elő; Magyarországon nem ritka és különösen elpusztult kőénybokrok száraz ágain, úgyszintén beteg és száraz szilvafákon található. (*Laportea* BRULL., *aereiventris* REICHE, *mutabilis* AB., *punctulata* AB., *europaea* AB.)

2. *lugubris* FABR.

6. nem : **Capnodis** Eschscholtz.

Zömöktestű, elég domború, fekete vagy rézszerű állatok, melyek a pontszerű mélyedésekben többnyire sűrű fehér nyálkaszerű anyag-

gal fedettek. A fej a szemek között benyomott, a szemek nagyok, tojásformák. Az előtor háta harántos, oldalt kerekített és kiszélesedett, a hegyes hátsó szögletek előtt befűződött, a paizsocska előtt háromszögű mély vagy két kerek bemélyedéssel, felülete sűrűn bőr-szerűen pontozott, helyenként kiemelkedő fénylő foltokkal. A szárnyfedők rovátkásan, a közterekben finoman pontozottak. A mellő elül mélyen kimetszett, nyulványán két barázda van vagy nagyobb pontokkal beszórt. A szegélyezett utolsó haslemez tompán lemetszett (♂) vagy kerekített (♀). A lábak erőteljesek, a lábszárak tüskések, a lábfejek szélesek, kétoldalt tüskeszerűen megnyultak.

Ez a nem a palearktikus tájban és Ázsia némely szomszédos vidékén fordul elő.

1. A test felül és alul fekete, a pontokban fehér nyálkaszerű anyaggal fedett 2
- A test felül többé-kevésbé rézvörös, alul fémes feketés-kék. A fej sűrűn pontozott, homlokán benyomott, a fejtetőn éles középvonallal, a csápok rövidek, rézvörösfényű feketék. Az előtor háta szívforma, mert oldalt félkör alakúan kiszélesedett, felülete sűrűn pontozott, közben nagyobb pontokkal és 3—3 nagyobb és több apró síma kiemelkedéssel. A paizsocska domború, kissé kiemelkedő és nagyon finoman pontozott. A szárnyfedők oldalai elül egyenesek, a közepén túl ívelten, majd egyenesen keskenyedők, a csúcson kerekítettek, felületükön nagyon finoman és sűrűn pontozottak. Alul fémfényű feketés-kék, nagyon finoman pontozott, a pontok hátrafelé mindinkább megnyultak és élénk rézvörösek. Az utolsó haslemez a csúcson egyenesen lemetszett (♂) vagy kerekített (♀). Hossza 17—20 mm. — Előfordul a Földközi-tenger tájában, nálunk a tenger melléken (Carlopage) és Dalmáciában. (*tenebrionis* Rossi, *dorsata* Voet, *semisuturalis* Mars.)

3. *tenebricosa* Oliv.

Változata: A törzsfajtól abban különbözik, hogy az előtor háta nem szívforma, hanem harántos, majdnem négy-szögű. — Eddig csak faunánkból ismeretes: Carlopage; Dalmácia: Spalato, Almissa, Lissa, Ragusa.

var. lugens Küst.

2. A mellő nyulványán oldalt mély hosszanti barázda fut le. Fénylő fekete, a szárnyfedők pontozottan barázdások. A test felületén levő és különben rézvörös pontokat hófehér nyálkaszerű anyag fedi. Az előtor háta kétszer oly széles mint hosszú, oldalai kerekítettek és előrefelé jobban keskenyedők mint hátrafelé, felülete sűrűn, helyenként ránczolva ponto-

zott, több kissé kiemelkedő finoman pontozott és fénylő kerek vagy szögletes mezőcskével. A szárnyfedők az utolsó harmadban ívesen keskenyedők és a csúcs előtt gyengén öblösek, felületükön rövid paizsoçskamelletti és tiz rendes pontozott barázda van, a közterek finoman pontozottak, helyenként nagyobb pontszerű és fehér nyálkás anyaggal fedett mélyedésekkel. A mellő elülső széle a közepen erősen kimetszett. Az utolsó haslemez szegélyezett és a csúcson egyenesen lemetszett vagy kissé öblös (♂) vagy kerekített (♀). Hossza 30—35 mm. — Előfordul a Földközi-tenger tájában; nálunk szintén a tengermelléken: Carlopago, Ragusa. Lárvája a pisztáciaokban (*Pistacia lentiscus*) fejlődik. (*Bruttia* PETAGN., *tenebrionis* CYR.) 1. *cariosa* PALL.

- A mellő nyulványán csak néhány erőteljesebb pont van, oldalbarázdák nincsenek. Kevésbé fénylő inkább homályos fekete, a test felületén levő nagy pontokban fehér nyálkaszerű anyaggal fedett, a szárnyfedők barázdásan pontozottak. A fej gyéren, rovátkákká összefolyó pontokkal fedett. Az előtor háta kétszer oly széles mint hosszú, oldalai a hátsó szögletek előtt egyenesek majd előrefelé félkör alakúan kiszélesedők, felülete erőteljesen és sűrűn pontozott, a pontok fémfényűek és fehér nyálkaszerű anyaggal fedettek, azonkívül rendszeren öt fénylő és kiemelkedő mezőcske diszít. A szárnyfedők barázdásan pontozottak, ezen pontok erőteljesek, a közterekben pedig finoman pontozottak és finom harántránczok által átjártak, a mélyedéseken fehér nyálkaszerű anyaggal fedettek. A mellő elül öblös vagy szögletesen kimetszett, az utolsó haslemez a csúcson egyenesen lemetszett (♂) vagy kerekített (♀). Hossza 14—28 mm. -- Előfordul Európa déli felében, a Kaukázusban és Algirban, nálunk nem ritka és egész faunaterületünkben található. Lárvája a kökény fájában, de más gyümölcsfában is található; a bogár májustól kezdve szintén kökényen található, melynek kéregrepedéseibe augusztusban és szeptemberben rakja le petéit. (*variegata* GOEZE, *tenebrioides* PALL., *naevia* GMEL., *moluccensis* VOET, *aerea* CAST. & GORY). 2. *tenebrionis* LINN.

3. nemzetség: *Sphenopterini*.

A mellgödröt hátul a mellvég, oldalt a mellközép határolja. A csápok ízein levő likacsok egy oldalt fekvő gödröcskében elhelyezettek.

A paizsoeska széles, csúcsa felé hegyesedő. A hátsó csipők elülső széle egyenes, a hátsó öblös.

Ebbe a nemzetségbe négy nem tartozik, melyek közül Európában és így faunánkban is csak egy fordul elő.

7. nem: **Sphenoptera** Solier.

A fej széles, a homlok lapos, többé-kevésbé éles hosszanti középvonallal. Az előtor háta harántos, oldalai egyenesek vagy kerekítettek. A paizsoeska széles tojásforma és hegyes csúcscsal végződik. A szárnyfedők szélesek, a vállon kiszélesedettek, a hátsó csipők irányában öblösek, a csúcson kerekítettek (idegenföldi fajoknál esetleg lemetszettek vagy három többé-kevésbé hegyes fogacskával végződnek). A mellő elül lemetszett, nyulványa széles, a csúcsa kerekített.

Ebből a nemből eddig mintegy 400 fajt ismerünk, faunánkban azonban csak öt faj fordul elő.

1. A mellő nyulványa a csúcson nem szegélyezett. A szárnyfedők pontsorai mély rovátkákból állanak 2
- A mellő nyulványa a csúcson szegélyezett. A szárnyfedők barázdásan pontozottak 4
2. A mellő nyulványának oldalán nincs szegélybarázda. Sötét rézszínű, alul fénylő rézvörös. A homlok finoman és szabálytalanul pontozott, a fejtetőn két kiemelkedő dudorodás van, a középén gyenge barázdával. Az előtor háta szélesebb mint hosszú, felületén három széles és nem mély hosszanti barázda fut végig, oldalszegélye nem terjed az elülső szögletekig. A paizsoeska félkör alakú, felülete homorú. A szárnyfedők közterecskéi finoman pontozottak, a 2. és 4. kissé kiemelkedő. Hossza 9·5—15 mm. — Előfordul Dél-Európában, a Kaukázusban és Kis-Ázsiában, nálunk a tenger melléken (Fiume, MATISZ).
1. *tapidaria* BRULLÉ.
- A mellő nyulványa oldalt barázdával szegélyezett 3
3. A szárnyfedők ránczolva pontozottak. Felül sötét rézvörös vagy feketés-kék, alul kék vagy rézvörösén fénylő ibolyás-kék. A homlok bemélyedésében két kiemelkedő dudor van. Az előtor hátának közepén hosszanti barázda van, mely egy a paizsoeska előtt levő gödröcskével végződik, oldalt bemélyedt, a középén szétszórtan pontozott. A paizsoeska háromszögű. Hossza 8—15 mm. — Előfordul Európa déli felében és Kis-Ázsiában; Magyarországon elterjedt (Budapest, Kalooca, Keczel, Hajós, Nagyvárad, Pécs, Balatonfüred, Mező-

záh, Szászrégen, Brassó [Czenk], Kercz, Hátszeg, Puj, Nagyg, Nagylak, Gerebencz, Carlopago), de elég ritka. (*litigiosa* MANNH., *iridiventris* CAST. & GORY, *dianthi* STEV., *inaequalis* STEV., *variolosa* KERREM.)

2. *antiqua* ILLIG.

- A szárnyfedők finoman pontozottak, nem ránczoltak és gödröcskék nélküliek. Aranyos-rézvörös, érczesen fénylő, alul hasonló színű, de többé-kevésbé erősen ibolyásan fénylő. Felülete nagyon finoman borszerűen pontocskázott, közbeszórva nagyobb pontokkal. Az előtor hátán a hosszanti barázdán kívül, négy bemélyedést találunk a töve előtt. Hossza 8—15 mm. — Előfordul Európa déli részében, Kis-Ázsiában és Algirban, nálunk a tenger melléken (Fiume, MATISZ). (*conica* CAST. & GORY, *cupriventris* CAST. & GORY).

3. *gemellata* MANNH.

4. Nagyobb testű. A szárnyfedők pontozott barázdái mélyek, erőteljesek és a csúcsig élesek. Fénylő barnás-rézvörös. A fej domború, a középén hosszanti barázdával, erőteljesen pontozott, a homlokon két dudorkával. Az előtor háta egy harmaddal szélesebb mint hosszú, sűrűn és erősen pontozott. A paizsoeska harántos, hátul hegyes. A szárnyfedők a csúcson kerekítettek, tompítottan háromfogacsok, a közterek ránczoltan pontozottak. Hossza 6—9 mm. — Előfordul Dél-Európában és Szibériában; Magyarországon elterjedt (Budapest, Kalocsa, Keczel, Hajós, Dabas, Peszér, Izsák, Nagyvárad, Debreczen, Szeged, Pécs, Szőlőske, Jaszenova, Gerebencz, Vrdnik), de elég ritka. (*metallica* CAST. & GORY nec F.)

4. *Laportei* SAUND.

- Kisebb állat. A szárnyfedők pontozott barázdái finomabbak és a csúcsot nem érik el. Fénylő barnás-rézsínű. A fej erőteljesen pontozott, a hosszanti barázda a középén erőteljes, a homlokon levő két dudórka gyenge. Az előtor háta egy harmaddal szélesebb mint hosszú, a paizsoeska előtt bemélyedt, felülete sűrűn, oldalt ránczolva pontozott. A paizsoeska hegyes háromszögű. A szárnyfedők a csúcson tompán kerekítettek, egy alig látható fogacsával oldalt, a közterekben egy sor apró pontocskával. Hossza 5—5.6 mm. — Előfordul Európa déli felében; Magyarországon (Budapest) ritka.

5. *parvula* CAST. & GORY.

4. nemzetség: *Buprestini*.

A mellgödrot hátul a mellvég és oldalt a mellközép határolja. A csápgödörök alakja különböző, egymástól távol állók. A csápok

likacsai az ízek oldalán vagy alul levő gödröcskében tömörülnek. A hátsó csípők belső széle erősen kiszélesedett.

Ezt a nemzetséget három alnemzetségre osztják, melyekbe mintegy 50 nem tartozik.

Az alnemzetségek és nemek meghatározó kulcsa:

1. Az alsó állkapcsi tapogató utolsó íze többé-kevésbé háromszögű. A hátsó lábfej első íze olyan hosszú vagy alig hosszabb mint a második íz. — 1. alnemzetség: *Dicercae* 2
- Az alsó állkapcsi tapogató utolsó íze hengeres vagy tojásforma. A hátsó lábfej első íze hosszabb (kétszer oly hosszú vagy még hosszabb) mint a második íz 4
2. A paizsocska apró pontforma. A hátsó lábfej első íze olyan hosszú mint a második íz. A második csápíz majdnem olyan hosszú mint a harmadik íz. 8. *Dicerca*.
- A paizsocska harántos. A hátsó lábfej első íze hosszabb mint a második íz. A második csápíz sokkal rövidebb mint a harmadik íz 3
3. A mellvég és az első haslemez barázdás. 9. *Poecilnota*.
- A mellvég és az első haslemez nem barázdás. 10. *Lampra*.
4. A mellő nyulványa a csúcson tompa. Az előtor háta a tövén a legszélesebb, oldalai kerekítettek. — 2. alnemzetség: *Bupresti* 5
- A mellő nyulványa a csúcson háromhegyű. Az előtor hátának oldalai majdnem párhuzamosak, nagyon ritkán kissé íveltek. — 3. alnemzetség: *Anthaxiae* 6
5. A paizsocska nem nagy, kerek. A második csápíz rövidebb mint a harmadik íz. 11. *Buprestis*.
- A paizsocska nagy, harántos, tojásdadalakú. A második és harmadik csápíz egyenlő hosszú. 12. *Eurythyrea*.
6. Az előtor háta a tövén kétoldalt öblös 7
- Az előtor háta a tövén lementszett vagy oldalt alig öblös. 16. *Anthaxia*.
7. Amellő elülső széle egyenesen lementszett, toroklemez nélküli. 8
- A mellő toroklemeze elül öblös. 15. *Kisanthobia*.
8. A hátsó lábfej első íze csak kissé hosszabb mint a második íz. Az előtor háta a tövén legszélesebb, előrefelé erősen keskenyedő. 13. *Phaenops*.
- A hátsó lábfej első íze másfélszer vagy kétszer olyan hosszú mint a második íz. Az előtor háta a közepén a legszélesebb. 14. *Melanophila*.

8. nem **Dicerca** Eschscholtz.

A fej lapos és ránczolt, a csápgödrök háromszögűek, nagyok. A csápok rövidek és vékonyak, belső oldalukon fűrészesek, az ötödik íztől kezdve alul gödrücskével, melyben a likacsok vannak. Az előtor háta szélesebb mint hosszú. A paizsoeska apró, kerek. A szárnyfedők hátul erősen keskenyedők, csúcsuk többnyire kihúzott, a végén lemetezett, öblös vagy kéthegyű. A mellő lapos, barázdás vagy homorú. A mellvég és az első haslemez barázdás.

Ez a nem a holarktikus táj lakója, mintegy 33 fajtát ismerjük, melyek közül azonban faunánkban csak 6 fordul elő.

1. A mellő nem széles, közepén mély barázdászerű bemélyedéssel, oldalai erősen kiemelkedők. Az utolsó haslemez hátul kimetszett (♂) vagy háromfogú (♀). — 1. alnem: **Dicerca** s. str. 2
- A mellő széles, a közepén alig bemélyedt, oldalai alig kiemelkedők. Az utolsó haslemez kimetszett (♂) vagy kerekített (♀). — 2. alnem: **Argante** KIESW. — Hosszúkás tojásforma, domború, sötét rézvörös vagy fémfényű fekete, alul bronzszínű. A fej erőteljesen ránczolta-pontozott, a homlok és a fejtető benyomott. Az előtor háta kétszer oly széles mint hosszú, oldalai hátul párhuzamosak, kissé öblösek, előrefelé ívesen keskenyedők, felületén négy hosszanti, kissé kiemelkedő síma és fénylő vonallal, melyek közül kettő egymás mellett a közepén van, a felület különben sűrűn és erőteljesen pontozott, a pontok rézvörösek. A paizsoeska kétszer oly széles mint hosszú, közepén bemélyedt. A szárnyfedők szélesebbek mint az előtor, hátrafelé kissé kiszélesednek, az utolsó harmadban hátrafelé keskenyedők, a csúcson rézsútosan lemetseztek, felületük sűrűn pontozott, az oldalak felé azonkívül ránczolt, a varrat felé a pontok sorokba rendeződnek, a csúcson 2—3 bordászerű vonal emelkedik ki. Hossza 14—19 mm. — Előfordul Európában és Szibériában, faunánkban (Velebit és Bosznia) ritka. (*quadrilineata* HERBST.)
6. **moesta** FABR.
2. A szárnyfedők csúcsának külső és rendszerint belső szöglete is fogacskával végződik 3
- A szárnyfedők hosszúra kinyuló csúcsa kerekítetten lemetezett, szögletei nem fogacskások 5
3. A szárnyfedők erőteljesen pontozottak, a barázdák pontjai erőteljesebbek 4
- A szárnyfedők finoman ránczolta-pontozottak, helyenként

síma fényes foltokkal, a varrat mellett finoman barázdásan pontozottak. Fémfényű rézvörös vagy zöldes rézszínű, ritkán a szárnyfedők élénk zöld, bíborvörös vagy ibolyaszínűen fénylők, vagy a fej és az előtor háta bíboros-rézszínű és a szárnyfedők zöldek. A fej erőteljesen pontozott, a fejtetőn ránczolt. Az előtor háta kétszer oly széles mint hosszú, erőteljesen, oldalt sűrűbben pontozott, hosszanti barázdája sekély, ezt oldalt egy-egy szabálytalan kiemelkedés határolja. A kerék paizsocska a közepén benyomott. A szárnyfedők csúcsa kihúzott, lemetszett, belső szögletében kisebb, a külsőben nagyobb fogacskával. Az utolsó haslemez a csúcson egyenesen lemetszett (♂) vagy háromfogú (♂). Hossza 17—22 mm. — Előfordul Franciaországtól a Kaukázusig és Németországtól Bolgárországig; faunánkban eléggé elterjedt (Budapest, Péczel, Nagyvárad, Öszöd, Vádé-pusztá, Pozsony, Besztercebánya, Putnok, Tasnád, Nagyapold, Kozsa, Herkulesfürdő, Pétervárad, Eszék, Papuk-hegység, Zengg). Lárva gyertyán- és bükkfában fejlődik s hatalmas meneteivel ezeket a fákat tönkreteszi. A kifejlődött bogár júniusban jelenik meg és ugyanakkor párosodik, de előfordul késő ősziig is. (*gigantea* SCOP., *calcarata* SCHALL., *fritillum* MÉNÉTR.)

3. *berolinensis* HERBST.

Változata: Némelykor a bogár feketés színű. — Előfordul a törzsfaj között (Torna, Velebit, Fiume).

ab. obscura SCHILSKY.

4. Keskenyebb testű. Az előtor hátának közepén hosszanti barázda van. A szárnyfedők barázdásan pontozottak, a közterekben hosszúkás kiemelkedő tükörfoltokkal, csúcsuk hosszúra nyulik ki. A hímek középső lábszára belső szélének közepe előtt nagy fog van. Sötét rézvörös, felül a pontocskákban és alul világosabb bronzszínű, ritkán a pontok fémes zöldszínűek. Hossza 17—22 mm. — Előfordul Közép-Európában, a Kaukázusban és Örményországban; Magyarországon sem ritka (Péczel, Kecskemét, Zala-Tapolca, Pozsony, Besztercebánya, Kerec, Vöröstorony, Lotriona-völgy, Nagyszeben, Nagybaár, Herkulesfürdő, Resicza, Papuk-hegység, Djakovár). A lárva égerfákban fejlődik, a kifejlődött bogár júliusban jelenik meg. (*mariana* DE GEER, *calcarata* MANNH., *fagi* CAST. & GORY.)

1. *alni* FISCH.

- Teste szélesebb. Az előtor hátának közepén nincs hosszanti középbarázda. A szárnyfedők sűrűn pontozottak, a közterekben kiemelkedő tükörfoltok nélkül, csúcsuk alig kinyuló. A hím középső lábszára belső szélének közepe előtt levő

foga kisebb. Sötét érekszínű, némelykor zöldes vagy rézszínű és nem ritkán szürkésen hamvas. Hossza 17—23 mm. — Előfordul egész Európában, de különösen délibb részeiben és faunánkban is elterjedt. Lárvája nyárfák és égerfákban fejlődik, a kifejlődött bogár pedig július és augusztus hónapokban található. (*cuprea* SCOP., *subrugosa* PAYK., *oxyptera* PALL., *austriaca* SCHRNK., *reticulata* F., *carniolica* F., *scabrosa* MANNH., *alni* ER.)

2. *aenea* LINN.

5. A test hosszúkás és keskeny, a szárnyfedők hosszúra kinyuló csúcsának közepén egy borda emelkedik ki, hátsó széle egyenesen lementszett, a homlokon nincs bemélyedés vagy ez nagyon gyenge. Felül sötétebb, alul világosabb rézvörös, a csápok és a lábak biboros rézvörösek. Az előtor háta majdnem kétszer oly széles mint hosszú, oldalai a közepén kerekítettek, előrefelé egyenesen és hátrafelé öblösen keskenyedők, felülete szabálytalanul, de erőteljesen pontozott, hosszanti barázdája mély. A paizsocska szélesebb mint hosszú. A szárnyfedők pontsoraik erőteljesek, a közterekben kissé kiemelkedő, fénylő, négyszögletes mezőcskéekkel. Hossza 16—22 mm. — Előfordul a palearktikus táj északi felében, Magyarországon (Pécs, Csurgó, Kőszeg, Szkala, Bártfa, Papuk-hegység) ritka. (*furcata* THUNBG., *calcarata* FABR.)

4. *acuminata* PALL.

- A test rövidebb tojásforma, a szárnyfedők kinyuló csúcsa rövid, közepén kettős bordával, a homlok mély bemélyedéssel és hosszabb fehér szőrözettel, erőteljesen ránczolva-pontozott. Felül fekete, fénylő, a pontozott helyek sárgarézszíniűen fénylők, alul aranyos rézvörös. A paizsocska félkör alakú, apró és síma. A szárnyfedők oldalt erőteljesen és sűrűn barázdásan pontozottak, a belső közterek hátul bordásan kiemelkedők. Hossza 17 mm. — Előfordul Herzegovinában.

5. *miranda* REITT.

9. nem: *Poecilonota* Eschscholtz.

A fej alig domború, a szemek tojásformák, nem nagyok, a csápok rövidek, belső oldalukon fűrészszek és a negyedik íztől kezdve az alsó oldalon gödröcskével, melyben a likacsok elhelyezettek. Az előtor háta harántos, előrefelé keskenyedő. A paizsocska kétszer oly széles mint hosszú. A szárnyfedők pontozottak és barázdások, a csúcsán kétoldalt fogaeskával végződnek. A mellő elül széles és lementszett, hátrafelé hegyesedő, kétoldalt bordás, belül barázdás.

A hátsó csípők elül öblösek, hátul rézsútosak. A mellvég és az első haslemez barázdás.

Ez a nem a holarktikus táj lakója, Európában és így nálunk is csak egyetlen faja fordul elő.

Kissé domború, zömök, tojásforma teste fémfényű fekete és rézvörös vagy rézszínű foltokkal tarkázott. A homlok benyomott, ránczolva pontozott és szőrös, a középén elég éles középvonallal. A csápok rövidek, az ötödik íztől kezdve fűrészesek. Az előtor háta harántos, kétszer oly széles mint hosszú, oldalt kerekített, előre és hátrafelé keskenyedő, felül sűrűn és erőteljesen, az oldalak felé ránczoltan pontozott, a hosszanti középvonal kissé kiemelkedő és síma. A szárnyfedők az utolsó harmadig gyengén kiszélesedők, innen az egyenesen és kifelé lemetszett csúcsig ívesen keskenyedők, itten fűrészések és a külső csúcshölglet hegyes; a hosszanti barázdák elég mélyek, a köztterek ránczolva pontozottak. A test felületén levő nagyobb pontok többnyire szürkésfehér nyálkaszerű anyaggal fedettek. A mellő hosszú (♂) vagy rövid (♀) szőrökkel fedett, az utolsó haslemez szélesen (♂) vagy háromszögűen (♀) kimetszett. Hossza 15—18 mm. — Előfordul Európában, Szibériában és Algirban; faunánkban nagyon ritka (Dabas, Peszér, Csepel, Székelyhíd, Kőszeg, Ránk, Czódvölgye, Herkulesfürdő, Horvátország). Lárvája fűzfák törzsében és a rezgő nyárfa ágaiban él. (*rustica* HERBST. *tenebrionis* PANZ., *conspersa* GYLLH.; *plebeja* HBST.)

1. *variolosa* PAYK.

10. nem: **Lampra** Lacordaire.

(*Ovalisia* KERREM., *Poecilomota* auct.)

Tojásforma, kissé domború, a fej lapos, a fejtetőn finom barázdával, a csápok rövidek, a belső oldalon fűrészesek, a negyedik íztől kezdve az alsó oldalon gödröcskével, melyben a likaok elhelyeztek. A szemek nagyok, kissé domborúak, tojásformák, felül egymáshoz közeledők. Az előtor háta harántos, úgyszintén az apró paizsoeska is. A szárnyfedők a csúcs felé ívesen keskenyedők és itten fűrészesek. A mellő elül széles és lemetszett. Az első haslemez a középén nem barázdás, az utolsó haslemez kimetszett (♂) vagy lemetszett (♀).

Ez a nem Afrikának a Szaharán túli része és Madagaszkarnak kivételével az egész földkerekségen előfordul, mintegy 40 faját ismerjük.

1. Az előtor háta élénk fémfényű zöld, oldalt rézvörös . . . 2

— Az előtor háta élénk fémfényű zöld és kerek sötétvioletszínű foltokkal díszített, oldalt nem rézvörös. Hosszú, oldalt többé-kevésbé párhuzamosak, a fej domború sűrűn pontozott, a csápok zöldes-rézszínűek, az első három íz visszás kúpforma, a többi fokozatosan kisebbedik és fűrész. Az előtor háta kétszer oly széles mint hosszú, töve kétoldalt öblös, elül egyenesen lementszett, oldalt barázdás, közepének két oldalán nagy és elég mély, aljában ibolyás-kék bemélyedéssel. A szárnyfedők a csúcson tömpén esonkítottak és fogazottak, barázdásan pontozottak, a közterek finoman pontozottak. A szárnyfedőket rendszeren nyolcz kerek kékesfekete folt tarkítja. Az utolsó haslemez félköralakúan (♂) vagy gyengén (♀) kimetszett. Hossza 6—11 mm. — Előfordul Franciaországban, Tirolban és Algírban, faunánkban a Papuk-hegységben és Boszniában. Lárvája a közönséges borókafenyő (*Juniperus communis*) kérgében és fájában él, azokban rágja görbe, ívalakú meneteit. (*decempunctata* ROSSI, *decempunctata* FABR.)

4. *festiva* LINN.

2. Az előtor hátán nincsenek ibolyaszínű hosszanti vonalak. Fémfényű zöld, kissé kékesen fénylő, az előtor hátának oldalai és egy sáv a szárnyfedők oldalszegélye mentén aranyos vagy rézvörös, a szárnyfedőket azonkívül fémfényű sötét hosszúkas foltok tarkítják. Az előtor háta a közepén finoman oldalt sűrűbben pontozott, oldalai előrefelé erősebben keskenyedők mint hátrafelé, középvonala kissé kiemelkedő és fénylő, a paizsocska előtt gödröcskével és kétoldalt nagyobb bemélyedéssel. A szárnyfedők elül domborúak, hátul lapítottak, pontozottak, a pontok oldalt ránczokká folynak össze, a hosszanti barázdák élesek. Az utolsó haslemez hátul kerekítve (♂) vagy szögletesen (♀) kimetszett. Hossza 11—15 mm. — Előfordul Európa déli felében, a Kaukázusban és Algírban; faunánkban elterjedt és nem ritka. Lárvája hársfákban, de más lombos fákban is él, azok törzsét keresztülkaszul fúrja és így meglehetősen kárt, sőt a fák teljes elpusztulását is okozza. (*fastidiosa* ROSSI, *aeruginosa* HERBST, *rustica* SCHRANK, *fastuosa* JACQU.-DÜV.)

1. *rutilans* FABR.

Változata: Némelykor az állat fémfényű zöld és rézvörös, a sötét foltok pedig hiányzanak. — Előfordul a törzsfaj között, nálunk eddig csak Budapesten figyelték meg. (DR. FODOR JÁNOS.) (*inornata* THÉRY.)

ab. immaculata SCHILSKY.

— Az előtor hátát sötét ibolyaszínű hosszanti vonalak díszítik . 3

3. Az állat teste széles, a paizsocska kétszer oly széles mint

hosszú, a szárnyfedők barázdái nem mélyek. Fémfényű aranyos-zöld, az előtor háta oldalt és egy sáv a szárnyfedők oldalszéle mellett rézvörös. A fej ránczolva pontozott, szőrös, a szemek között kiemelkedő fénylő mezőcskével. Az előtor hátán három hosszanti vonal és a középén egy-egy kerekded kissé kiemelkedő folttal. A mellő nyulványa alig (♀) vagy sűrűn (♂) pontozott. Hossza 12—16 mm. — Előfordul a Földközi-tenger keleti tájában Örményorszáig, nálunk a Velebitben, Fiume vidékén, Dalmáciában és Boszniában.

2. *gloriosa* MARS.

- Az állat teste keskeny, a paizsoeska alig szélesebb mint hosszú, a szárnyfedők barázdái mélyek. Ragyogó aranyos-zöld, oldalt rézvörös, az előtor hátán sötét ibolyásfekete vonalakkal és hasonlószerű foltokkal a szárnyfedőkön, alul zöld, kékes-zöld vagy kék. A szárnyfedők a pontozott barázdák között símák és erőteljesen pontozóttak, a pontok oldalt harántredőkké folynak össze. Hossza 9- -14 mm. — Előfordul Európa déli felében; faunánkban (Kalocsa, Remece, Öszöd, Besztercebánya, Vinkovec, Novi) ritka. (*limbata* MANNH., *dives* GUILLEB.)

3. *decipiens* MANNH.

11. nem: **Buprestis** Linné.

(*Ancylochira* ESCHSCH.)

A fej kissé domború és ránczolt, a csápok vékonyak, a likaesok a belső oldalukon levő gödröcskében elhelyezettek, a második csápíz rövidebb mint a harmadik íz, az alsó állkapcsi tapogató utolsó íze hengeres vagy tojásforma. Az előtor háta harántos, előrefelé keskenyedő. A paizsoeska apró, kerek. A mellő nyulványa a csúcson tompa. A hátsó lábfej első íze sokkal hosszabb, mint a második íz.

Ez a nem a holarktikus tájban fordul elő és mintegy ötven eddig ismert faja közül csak kettő él a forró földöv tájában.

1. Rézszerű vagy zöldes-kék, ritkábban aranyos-zöld, többé-kevésbé rézvörösén fénylő 2
- Fénylő fekete, az előtor háta sűrűn pontozott, a pontokban fehér nyálkaszerű anyaggal fedett, csak egy hosszúkás középső és ettől kétoldalt négy többé-kevésbé kiemelkedő folt nem pontozott. A szárnyfedők első harmadában hosszúkás sárga foltok vannak, melyek harántesík alakjában elhelyezettek. Az utolsó haslemez a csúcson öblös (♂) vagy kerekített. (♀). A hímek elülső lábszárának végén apró befelé

irányult horog van. Hossza 20—25 mm. — Előfordul Olaszországban, Sziciliában és nálunk a tengermelléken (Buccari, Novi, Spalato), itt a spanyol borókán (*Juniperus oxycedrus*) él és valószínűleg ebben fejlődik a lárvája is. (*mutabilis* COSTA.)

7. *cupressi* GERM.

2. A szárnyfedőkön 3—4 borda emelkedik ki. Érzékenyű zöld, helyenként rézvörös. A csápok vékonyak, fűrészeseek. Az előtor háta előrefelé erősen keskenyedő, oldalai íveltek, a paizsocska előtt hosszúkás és sekélyedéssel. A szárnyfedők csúcsa kerekített, a varrat kis fogacskaival végződik. Hossza 16—20 mm. — Előfordul Európa északi és középső részében, ahol nagyobb erdei fenyő-erdők vannak. Mint mindenütt, úgy nálunk is ritka; termőhelyei: a Szeben-hegység, Herkulesfürdő és a boszniai Zavidovic. (*splendens* FABR., *splendida* PAYK., *pretiosa* HBST.)

1. *aurulenta* LINN.

- A szárnyfedők pontosan barázdások, a közterek domborúak 3
3. A szárnyfedők a csúcson rézsútosan befelé lemesztettek. Testalakja hosszúkás tojásforma, az előtor háta rövid és széles, oldalai erősen keskenyedők, a hátsó szögletek előtt erősen kerekítettek, a szegélyléc összefügg az elülső szögletekkel. Élénk aranyos-zöld, zöldes-kék, zöld vagy rézszerű, néha kék és ibolyásan fénylő, nem ritkán a fej és az előtor háta rézszerű, a szárnyfedők pedig zöldek; a felsőajak sárga. A hímek felső állkapcsának töve, egy folt a szemek előtt és egy a csápok töve között sárga. Az utolsó haslemez a csúcson öblös, (♂) vagy kerekített (♀). Hossza 12—19 mm. — Előfordul egész Európában, Szibériában, a Kaukázusban, Örményországban és Algirban; faunánkban elterjedt és nem ritka. Lárva a fenyők törzsében fejlődik. (*lata* SÜLZ., *violacea* DEG., ♂ *signaticeps* FLEISCH.)

2. *rustica* LINN.

Változatai: a. Némelykor a hímek fején levő sárga rajzolaton kívül az előtor hátának elülső szögletei is sárgák. — Előfordul a törzsfaj között.

ab. *bisornata* FLEISCH.

b. Olyan mint az előbbi, de az utolsó haslemez két oldalán is van egy-egy sárga folt. — Előfordul a törzsfaj között.

ab. *bimaculata* KRAATZ.

- A szárnyfedők a csúcson rendszeren egyenesen, ritkán, kissé rézsútosan lemesztettek és oldalt rendszeren tuskéval végződnének. Az előtor hátának oldalléce előrefelé fokozatosan elenyésszik, elül teljesen hiányzik. 4
4. A mellő nyulványa hosszabb mint a mellő az elülső csipők előtt 5
- A mellő nyulványa nem vagy alig hosszabb mint a mellő

az elülső csípők előtt. Világosabb vagy sötétebb acélkék, a hímek feje, előtora és testük alul rézvörös vagy zöldes. A felső állkapcsok tövén kerek, a szemek előtt keskeny és hosszúkás, a nőtények homlokán apró kerek sárga folt van, az előtor hátának sárga oldalszegélye némelykor az elülső szegélyre is átterjed. A szárnyfedők első és negyedik sárga foltja inkább háromszögű, az ezek között fekvő 2. és 3. folt harántos négyszögű, a váll hosszúkás sárga foltja átterjed a mellfedőre is. A test alsó oldalát is sárga foltok, a hátsó csípőket sárga sáv díszíti. Hossza 10—15 mm. — Előfordul Európában, Szibériában és Észak-Afrikában; Magyarországon (Zircz, Kőszeg, Bán, Herkulesfürdő) ritka. (*albopunctata* DEG.)

6. *octoguttata* LINN.

5. Az állat teste karesúbb, négyszer oly hosszú, mint széles. Sötét zöldes-rézszínű vagy sötétkék ibolyás fénynyel, a fej elül a szemek között sárga, két zöld folttal, az előtor háta kis megszakítással sárgán szegélyezett, az utolsó haslemezen két sárgás-vörös folt van. A szárnyfedők felülete kétoldal is sima, bemélyedések nélküli. Hossza 13—19 mm. — Előfordul a Balkán-félszigeten, Kréta szigetén és Kis-Ázsiában, nálunk Dalmáciában; nagyon ritka. 4. *dalmatina* MANNH.

Változata: Némelykor a szárnyfedők is sárga rajzolatúak. Leggyakrabban az elülső negyedben, a középen, lép fel egy hosszúkás vagy féloldalakú, majd hátrább is néhány sárga folt, melyek azután keskenyebb vagy szélesebb hosszanti sávvá egyesülhetnek. Állandóan látható egy apró kerek sárga folt a vállon. Egyidejűleg a haslemezek mindegyikének oldalán, sőt esetleg a közepén is, lépnek fel sárga foltok, úgy hogy egy-egy haslemezen 2—4 foltot találhatunk. — Előfordul a törzsfaj között. (*Ledereri* MARS.)

ab. flavostrigata FRIV.

- Az állat teste szélesebb, háromszor oly hosszú mint széles. 6
6. A szárnyfedők egyszínűek, sárga foltok nélkül. Sötét rézszínű vagy rézbarna, ritkán sötétzöld vagy kékes-zöld. A fejen a felső állkapcsok töve, a fejpaizs, három hosszúkás elül többnyire összefüggő folt a homlokon a csápok között, egy hosszúkás folt a szemek előtt és egy kisebb szögletes folt a szemek alatt sárga. Az előtor hátának elülső szögleteiben levő sárga folt sokszor kiterjed az oldalszél első harmadára is. Hossza 13—20 mm. — Előfordul Európa északi felében és Szibériában, Magyarországon elterjedt és különösen a Kárpátokban nem ritka. (*punctata* FABR., *barbarica* GMEL., *barbara* OLIV., *bicolor* FABR.) 3. *haemorrhoidalis* HBST.

Lepkészeti feljegyzések.

Irta : PILLICH FERENCZ.

II.¹

A tavalyi nagy szárazság, mely sok hernyó tápnövényét már májusban elperzselte és az idei (1909) országsszerte hidegnek mondott esztendő nem kedvezett lepkészeinknek. Egyes lepkefajokra e kedvezőtlen körülmények ugyan nem voltak káros befolyással, sőt némelyek még a szokottnál is nagyobb számban léptek fel (*Pieris Brassicae* L., *P. Rapae* L., *Pyrameis Atalanta* L., *Acidalia virgularia* HB., *A. humiliata* HUFN., stb.), mégis sokkal nagyobb volt azon fajok száma, melyek alig vagy egyáltalán nem voltak Simontornyán észlelhetők, pld.: *Papilio Machaon* L. I. ivadéka, *Pyrameis Cardui* L., *Agrotis exclamatiōnis* L., *Catocala elocata* ESP.; *Amphipyra pyramidea* L., stb., melyek más években rendszerint a közönségesek közé sorozhatók. A nyári és őszi esték a „felöltő“ jegyében állottak, átlagos napi hőmérsékletük a rendesnél 3—4 fokkal kevesebb volt, ennek tulajdonítom, hogy a lámpafényhez is vajmi kevés rovar jött; a csalétekkel való gyűjtés is csődöt mondott ezen évszakokban. Ezen utóbbi fogásmódot évek óta nap-nap után folytatom, így a lefolyt évben is március 2-ától november 9-ig állandóan foglalkoztam vele. Kora tavasszal, a gyümölcsfák bimbózása előtt a szokottnál jobb eredményt értem el vele, amit annak tulajdonítok, hogy tavaly a tél már október elején beállt s így a kitelelő fajok, korai pihenésre szorítva, ki voltak éhezve. Márczius 1-én naplementekor még — 1° C.-t mutatott a hőmérő, rákövetkező nap az időjárás enyhére fordult, ez volt ez évben az első fagymentes nap, este + 3° C.-nál fogtam az első két *Scopelosoma satellitia* L.-t. A következő napokon azután mindig több és több lepke jött zsinorra fűzött, sörbe és szirupba áztatott több éves almaszeleteimre egész április 14-ig, amikor még 30 darabot fogtam az erdőszélen. Április 15-én már csak egy lepke jött a csalétekre, azután pedig a tél beálltaig szünet állott be. Néha ugyan még sikerült egy-egy lepkét a csalétken találnom, így április 29-én 3 darabot, augusztus 4-én 4 darabot, augusztus végétől — szeptember 20-ig 8 darabot, október 12—17-ig, mikor is a hőmérő a szokott + 10° helyett + 14° C.-t mutatott, 6 darabot, de mindez nem nevezhető eredménynek. A kora tavasszal csalétekkel fogott 1200 darab közül 800 *Scopelosoma satellitia* L., 200 *Orrhodia erythrocephala* F., 100 *Calocampa exoleta* L., a többi 100 darab pedig más fajokhoz tartozott, javarészt *Orrhodia*-k voltak.

¹ Lásd Rovartani Lapok. XVI, 1909, 118. 1.

Az idei bőséges esőzés földszintes lakásom légkörét nedvessé tette, a lepkeszokrányek falazata nedves tapintatú lett. A lepkeének így könnyen bekövetkezhető megpenészesedésének úgy vettem elejét, hogy a lepkeszokrány alsó, nagy fiókjában széles szájú üvegekben több diónagyságú égetett mézsdarabkát helyeztem el, melyek nedv-szívó tulajdonságuknál fogva egészen jól beváltak.

Ezen általános észleletek után rátérek egyes Simontornyán fogott lepkefajokra vonatkozó újabb biológiai és szisztematikai megfigyeléseimre.

A *Parnassius mnemosyne* L. (var. *hungaricus* ROTHSCHILD.) itt 105—120 méternyi tengerfeletti magasságban fekvő homokos talajú berkekben gyakori. A nőstények potroha oldalt és alul sárgán beporzott, megtermékenyítés után a potroh végén az ismeretes táska-alakú szerv jelentkezik. A hímek mégis legkönnyebben, már első tekintetre szőrös potrohuk által különböztethetők meg a síma, fekete potrohú nőstényektől, mely megkülönböztetési módszert a *Parn. apollo* L.-nál is a legkönnyebbnek tartom.

Egy *Pieris Brassicae* L. ♀-nél (1909. V. 3. — 67 mm.) az elülső szárnyak 2 nagy szegélyfoltja felül és a fonákon fekete sáv által van összekötve.

Kertemnek szőlővel beültetett 200 négyszögméternyi területén évenként néhány *Pyrameis Atalanta* L.-t. szoktam fogni. Ez évben szeptember 20-tól kezdve feltűnő nagy mennyiségben repkedett itt ez a lepkefaj a felrepedt szemű szőlőfürtök körül. Két hét lefolyása alatt 400 példányt gyűjtöttem e kis területen. Október 2-án repült a legtöbb. Szüret után, október 10-én is még csoportosan lakmároztak a napra kiakasztott alma csalétken. Az összes példányok közül 12 *ab. fracta* TURR-nak bizonyult, 40-nél az elülső szárnyfelület vörös szegélysávja kivált a külsőszélen fakósárga. Felemlitek kivételesen még egy Rohonczon (Vas m.) 1904. V. 31-én fogott példányt, hol a hátulsó szárnyfelület téglavörös szegélysávjában a szokott négy fekete pont hiányzik, csak a legalsónak van csekély nyoma.

Egy *Polygonia C-album* L.-nál (1909. X. 16.), melynek alsó oldala feketés, a C jegyet egy a *Vanessa Egea* CR.-nál fellépő szögcske helyettesíti.

Acherontia atropos L.-nak sárga színű közepesen kifejlett hernyóját ősszel orgonabokron (*Syringa vulgaris*) táplálkozva találtam.

Külön tipust képvisel egy *Protoparce convolvuli* L. ♂, melyet e lepkefaj kedvenc virágján az illatos kerti *Petunia hybrida*-n fogtam 1909. IX. 30-án. Elülső szárnyfelületének közepén a két hullámvonal közti rész fekete. E fekete sáv az elülső szegélyen 16 mm. szélességben kezdődik, a szárny közepén könyök alakban befelé hajlik s egyúttal megvékonyodik és a belső szegélyen 10 mm. szélességben

végződik. A lepke mérete 108 mm. Ezt a fekete sávost alakot ab. *fasciata*-nak óhajtom elnevezni.¹

Agrotis ypsilon ROTT. ♂ és ♀ példányainál a hátsó szárnyfonák közepe táján gyakran lép fel egy kis sötét folt.

Ez év május 17. és 26. közt esti szürkületkor kertemben levő néhány fenyőfa (*Abies excelsa* és *pectinata*) puha világos-zöld hajtásai körül tömérdek bagolyféle repkedett, melyekből 10 napon át (addig tartott az esti rajzás) összesen 500 példányt sikerült hálóval fognom. Ezen új fogásmód kárpótolt az akkoriban eredménytelen csalétkezésért. A fogott lepkék zöme *Agrotis segetum* SCHIFF. volt, de sok *Mamestra* is akadt közöttük, mint *dissimilis* KNOCH., *thalassina* ROTT., *trifolii* ROTT., azonkívül 5–6 ritkább faj. *Agrotis segetum*-jaimat áttekintve, egy 3 példány által képviselt típus köti le figyelmemet, mely lepkék nem sorozhatók be az eddig elnevezett számos aberratio-csoport egyikébe sem. Ezeknél az elülső szárnyfelület alapszíne a rendes, t. i. ♂ példányoknál különböző árnyalatokban barna, ♀ példányoknál sötétebb, szürkésbarna. Főjellegük abban áll, hogy a vesefolt többé-kevésbé homályos rajzát leszámítva, teljesen egyszínűek, rajztalanok a szegély is). Ide sorozom az e folyóiratban (XVI, 1909, p. 43., 23. sz. alatt) leírt teljesen rajztalan lepkét is. E típushoz, melyet *ab. unicolor*² elnevezéssel óhajtok megkülönböztetni, átmenetet képeznek azon gyakoribb példányok, melyeken még a körfolt nyomai is láthatók.

Mamestra Brassicae L.-nek nyár elején repkedő első ivadéknál az elülső szárnyfelület világosabb, tarkább a nyár végén repkedő második ivadéknak kivétel nélkül egyszínű feketés-szürke szárnyfelületénél.

Lakhelyemen nagyon ritka a *Brotolomia meticulosa* L.-nek egy fajeltérése, melynél az elülső szárnyfelületen a rendesen olajbarna rajz színe vörösbarna. Vöröses a lepke tora, valamint mindkét szárnyfonáknak csúcsa is. Ezt az alakot Lemberg vidékéről is ismerem és valószínűleg Magyarország más helyein is található.

A *Leucania albipunctata* F. és *Leucania lythargyrea* ESP. pillás csápú hím példányainak fonákja erősen csillámos, míg a nőstények fonákja gyengén zsírfényű.

Az *Amphipyra livida* FABR.-ból minden évben gyűjtök többkevesebb példányt, ennél a hím példányok elülső szárnyfelülete bársonyfeke, míg a nőstényeké esokoládé-barnába hajlik.

¹ *Protoparce convolvuli* ab. *fasciata* nov. — Alis anterioribus in medio inter lineis undulatis late nigrofasciatis. — Hungaria: Simontornya (Com. Tolna).

² *Agrotis segetum* ab. *unicolor* nov. — A typo differt alis unicoloribus, haud picturatis. — Hungaria: Simontornya (Com. Tolna).

Több eltérő *Caradrina quadripunctata* FABR. közt feltűnik egy igen sötétbarna példány teljes sávfolt- és szegélyrajzzal (1909. IX. 28. — 26 mm.), mely a *v. leucoptera* THBG.-hez tartozik (lásd: Rovartani Lapok. XIII, 1906, p. 75), továbbá egy világosbarna példány szegély- és sávrájzzal, de kör- és vesefolt nélkül. (1909. X. 12. — 28 mm.)

A *Caustoloma flavicaria* HB. ♂ példányainak csápja hosszú fésűkkel ellátott, míg a nőstények csápjának fésűi rövidebbek.

Teljesen kifejlett *Arctia Caja* L. hernyókból minden évben körülbőlül 100 darabot gyűjtöttem és ezeket a szabadban elhelyezett hernyószekrényekben hagytam bábbá alakulni. Egyesek előzőleg még néhány napig táplálkoztak saláta (*Lactuca sativa*) és gyermeklánczfű (*Leontodon taraxacum*) levelekkel. Az augusztusban kikelt példányok közül 5—6-nak rendszerint barnás-vörös, 2—3-nak pedig citromsárga hátsó szárnya volt, 20—25-nek hátsó szárnya e két szín közti fokozatos árnyalatokat mutatott. A többi 60 hernyó mindig parazitákkal volt fertőzve és tönkrement. A törzsalak hátsó szárnyának alapszíne a vörös, nálam pedig évenként természetesnek mondható úton oly példányok keltek, melyeknek hátsó szárnya az *Arctia villica* L. hátsó szárnyának alapszínét viseli, ezeket a példányokat az *ab. flava* AIGNER fajváltozathoz tartozóknak vélem. A gyűjteményemben levő három példány leírása a következő:

1. ♂. 1909. VIII. 18. — 55 mm., elülső szárnyán nagyon széles fehér rajzolat, hátsó szárnyfelületen belül 1, kívül 3 különálló kis fekete foltal.

2. ♀. 1902. VIII. — 70 mm., elülső szárnyán nagyon széles fehér rajzzal, hátsó szárnyán belül 1, kívül 4 különálló nagyobb fekete foltal.

3. ♀. 1909. VIII. 4. — 65 mm., elülső szárnya a megfogyott fehér rajzolat folytán erősen barna, hátsó szárnyán belül két összefolyt nagy és kívül négy nagy fekete foltal, mely utóbbiak szintén kettősséval összefolytak.

Különfélék.

Elhalálozások. November 2-án elhunyt Berlinben DR. KRAATZ GUSZTAV, a német rovar-tani társulat tiszteletbeli elnöke. A halál életének 78. évében érte utól, utolsó éveit már majdnem teljesen megvakulván, visszavonultan élte. Ő volt Németország rovarászai közül egyike a legismertebbeknek. Már kora ifjúságában fogott a bogarak tanulmányozásához és 18 éves korában írta első rovar-tani cikkét, az utolsót, számszerint az 1393.-at, pedig 1903-ban. Ő alapította 1856-ban a berlini rovar-tani társulatot, mely később a német rovar-tani társulat címet vette fel. Ő indította meg a „Berliner“ majd

„Deutsche Entomologische Zeitschrift“ és az „Entomologische Monatsblätter“ című folyóiratokat. 1904-ben alapította a „Deutsches Entomologisches National-Museum“-ot, melynek nemcsak gazdag gyűjteményét és könyvtárát, hanem most halálával egész vagyónát is hagyományozta. Holttestét a hamburgi hullaégetőben szenesítették el. A hamuját tartalmazó urna utolsó rendelkezése szerint a német rovarani nemzeti múzeumban, a Staphylinidákat tartalmazó gyűjteményszekrényen nyert elhelyezést. A Staphylinidák voltak ugyanis már fiatal korában legkedveltebb állatai, később mikor a szeme már gyengült leginkább a Cetonidákkal foglalkozott.

Nemcsak a német rovarászokat érte gyász, hanem sajnos minket is: November 18-án elhunyt ugyanis rövid néhány napi betegeskedés után, 62 éves korában, rovarásztársaságunk elnöke: DR. UHRYK NÁNDOR. Ő volt sokáig hazánkban az egyedüli a ki az aprólepkék tanulmányozásával foglalkozott. Gazdag Microlepidoptera-gyűjteményét rövid idővel halála előtt a Magyar Nemzeti Múzeum vásárolta meg. Életrajzát közölni fogjuk. CSIKI.

Irodalom.

Dr. Josef Müller: Sechs neue Höhlenkäfer aus den südlichen Kalkalpen, dem istro-dalmatinischen Karstgebiet und dem Balkan. (Wiener Entom. Zeitung. XXVIII, 1909, p. 273—282, mit 5 Abbildungen).

A leírt új barlangi bogarak közül a két Pselaphida faunánkból való és pedig a *Bythinus Neumanni* Ragusavecchia környékéről és a *B. issensis* Lissa szigetéről. CSIKI.

*

Edm. Reitter: Neue Coleopteren aus der paläarktischen Fauna. (Wiener Entom. Zeitung. XXVIII, 1909, p. 303—312).

13 többnyire oroszországi bogárfaj leírása, hazai közülük az *Edaphus Kaufmanni* nevű kis Staphylinida, melyet DR. KAUFMANN ERNŐ Fiume mellett gyűjtött. CSIKI.

*

Dr. A. Fleischer: Ein neuer Stenus aus der Herzegowina. (Wiener Entom. Zeitung. XXVIII, 1909, p. 313—314, mit 2 Figuren).

Egy a *Stenus ater*-hez nagyon hasonló új faj leírása, melyet gyűjtője tiszteletére *St. Zonfali*-nak, a sárgás-vörös vagy barnás-vörös lábakkal bíró példányokat pedig *ab. Matzenaneri*-nek nevezte el. Ez a faj a hercegovinai Mostarsko blato-ról való. CSIKI.

*

H. Bickhardt: Beiträge zur Kenntnis der Histeriden. III. (Entomologische Blätter. V, 1909, p. 220—224.)

A többi között egy Magyarországon is előforduló új sutabogár leírását tartalmazza, ez a *Saprinus semistriatus* Scr. var. *subnitescens*, mely nálunk Újpesten és Erdélyben fordul elő. CSIKI.

*

M. Pic: Descriptions ou diagnoses et notes diverses. (L'Échange. XXV, 1909, p. 185—186.)

Szerző cikkében két magyarországi bogarat is ír le, ezek a *Cryptocephalus 14-maculatus* var. *magyarana* Budapest környékéről és a *Crypt. frenatus* var. *notatithorax*, melynek közelebbi termőhelye azonban ismeretlen. CSIKI.

Értesítések.

Magyar gazdasági szakkönyvek jegyzéke 1910. czímen a „Pátriá“ r.-t. gazdasági szakkönyvkereskedése (Budapest, IX., Üllői-út 25.) kiadta legújabb könyvjegyzékét, melyben az egyes munkák szakok szerint osztályozva vannak felsorolva. A jegyzéket olvasóinknak könyvvásárlásaiknál mint jó útmutatót ajánlhatjuk.

Új állattani folyóirat. A Hazai Zoologia Laboratorium (Budapest, VII., Damjanich-u. 36.) új tudományos állattani folyóiratot indított meg „Archivum Zoologicum“ czím alatt. A folyóirat időhöz nem kötött füzetekben jelenik meg, a 20 ívből álló kötet előfizetési díja pedig 25 korona. Mutatványszámot szívesen küld a kiadó intézet.

Zoologusok czímtára. A berlini FRIEDLÄNDER könyvkiadó-czég „Zoologisches Adressenbuch“-jának új kiadását rendezi sajtó alá. Magyarországra vonatkozó részét DR. HORVÁTH GÉZA nemzeti múzeumi osztályigazgató állítja össze. Hogy a hazánkra vonatkozó rész mirél teljesebb legyen, kérjük olvasóinkat, hogy ha az állattan valamelyik részével foglalkoznak, akkor küldjék be pontos czímüket és jelöljék meg szakmájukat is (pl. lepkék, bogarak, madarak, anatomia stb.). De köszönettel vesszük, ha zoologus-ismerőseik czímét is tudatják a Rovartani Lapok szerkesztőségével.

Külföldi lepkék. Indiából, Dél-Amerikából stb. származó importált elsőrendű minőségű kifeszített lepkéket szállítók előjegyzésre két héten belül.

Attacus Atlas (Ceylon) ♂ Kor. 2.80, ♀ Kor. 3.50; *Actias Isis* Kor. 12—14, *A. Selene* ♂ Kor. 5.—, ♀ Kor. 6.—, *A. Mimosae* Kor. 5.50, *A. mandshurica* ♀ Kor. 4.40; *Caligula simla* (India) Kor. 4.50; *Eacles imperialis* ♂ Kor. 3.—, ♀ Kor. 3.60; *Thysania Agrippina* nagyság szerint Kor. 7—9; *Papilio Raddei* (Ussuri) megállapodás szerint; *Ornithoptera Hecuba Pronomus* párja ♂♀ Kor. 14.—, *O. Hephaestus* var. (széles fehér erezzel) Kor. 3.60; *Telea Polyphemus* ♂ Kor. 1.20; *Antheraea Roylei* ♂ Kor. 3.—, *A. zambesina* Kor. 7.80; *Cricula trifenestrata* Kor. —.80; *Deilephila mauretanicus* Kor. 6.—, *Antheraea Pernyi* ♂×*Roylei* ♀ keresztezése (nagyon nagy példányok) Kor. 3.20.

Szétküldés utánvét vagy az összeg előzetes beküldése mellett. Postadíj és csomagolás a lehető legolcsóbban számíttatik. Budapesten esetleg személyes kézbesítés. Megrendelést elfogad *Surmin Rudolf*, Vác.

„ROVARTANI LAPOK“

XVI. Band.

November—Dezember 1909.

11—12. Heft.

S. 161. — **E. Csiki**: Die Buprestiden Ungarns. I. Verfasser gibt einen Auszug aus seiner vor Jahren verfertigten „Monographie der Buprestiden Ungarns“, welche aber bisher noch nicht im Druck erscheinen konnte. Nach einer allgemeinen Charakterisierung der Familie teilt er diese nach dem Bau der Mittelbrust in drei Unterfamilien, die er *Sternocerinae*, *Buprestinae* und *Trachynae* nennt. Diese werden dann in systematischer Reihenfolge behandelt und zwar die *Sternocerinae* mit der einzigen Tribus *Acmaeoderini* und den Gattungen *Acmaeodera* und *Ptosima*. Von *Ptosima undecimmaculata* wird als *ab. unifasciata* eine neue Aberration beschrieben. Aus der Unterfamilie *Buprestinae* werden die *Capnodini* mit *Chalcophora*, *Capnodis*, *Aurigena* und *Latipalpis*, die *Sphenopterini* mit *Sphenoptera* und von den *Buprestini* die Gattungen *Dicerca*, *Poecilnota*, *Lampra* und *Buprestis* behandelt.

S. 185. — **F. Pillich**: Lepidopterologische Aufzeichnungen. II. — Verfasser schreibt über einige aberrante Lepidopteren seiner Sammlung und über das Auftreten einzelner Arten in Anzahl bei Simontornya. Bei dieser Gelegenheit belegt er zwei neue Formen mit besonderen Namen; diese sind: *Protoparce convolvuli ab. fasciata* und *Agrotis segetum ab. unicolor*, beide aus der Umgebung von Simontornya. Deren lateinische Diagnose siehe im ungarischen Text.

Kleinere Mitteilungen.

S. 189. Verstorben ist Dr. G. KRAATZ in Berlin und Dr. FERDINAND UHRYK, prakt. Arzt in Budapest. Dr. UHRYK ist am 18. November 1909 in Alter von 62 Jahren plötzlich gestorben, er war Vorsitzender der Budapester Entomologischen Gesellschaft und bis vor Jahren der einzige Microlepidopterologe in Budapest. Seine sehr reichhaltige Microlepidoptereusammlung kaufte noch kurz vor seinem Tode das National-Museum in Budapest. Seine Biographie werden wir gelegentlich publizieren.

Literatur.

S. 189. E. CSIKI bespricht Arbeiten von BICKHARDT, FLEISCHER, MÜLLER, PIC und REITTER.

DESCRIPTIONES NOVAE.**Hymenoptera.**

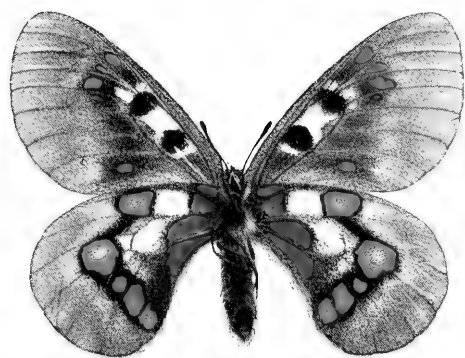
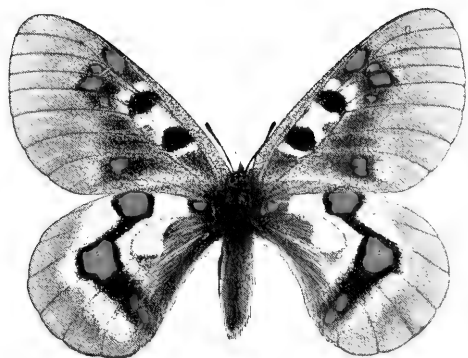
- p. 13. *Bracotritoma* CSIKI nov. nom. pro *Tritoma* SZÉPL. 1908 nec F. 1775.

Coleoptera.

- p. 20. *Carabus violaceus* var. *Ottónis* CSIKI. — Norvegia.
 p. 23. *Etelea* CSIKI nov. nom. pro *Microtherium* PETRI 1908 nec MEYER 1865.
 p. 168. *Ptosima undecimmaculata* ab. *unifasciata* CSIKI. — Hungaria: Pécs.
 p. 57. *Orsodacne lineola* ab. *Branesiki* LACZÓ. (fig.) — Hungaria: Bolesó.

Lepidoptera.

- p. 153. *Epinephele Jurtina* ab. *inocellata* KISS. (fig.) — Hungaria: Sárospatak.
 p. 187. *Protoparce convolvuli* ab. *fasciata* PILLICH. — Hungaria: Simontornya.
 p. 85. *Saturnia pyri* ab. *Aigneri* PILLICH. — Hungaria: Simontornya.
 p. 187. *Agrotis segetum* ab. *unicolor* PILLICH. — Hungaria: Simontornya.
 p. 86. *Lithostege griseata* ab. *Stöckli* PILLICH. — Hungaria: Simontornya.
 p. 143. *Catabrachmia* REBEL n. g. Gelechiidarum.
 p. 144. — *Rozsikella* REBEL (fig.) — Hungaria: Nádudvar.
 p. 145: -- *csornensis* REBEL. — Hungaria: Csorna.

Parnassius Phoebus Prun. ab. Ines A. Kert.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA.

BEDŐ ALBERT, BIRÓ LAJOS, ENTZ GÉZA és MOCSÁRY SÁNDOR

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

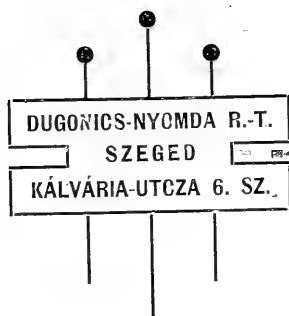
SZERKESZTI

CSIKI ERNŐ.

XVII. KÖTET. — 1910.

BUDAPEST, 1910.

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
II., RÉZMÁL, BOGÁR-UTCZA 3.

Tartalomjegyzék.

	Lapszám
† <i>A. Aigner Lajos</i> : Magyarország pillangói. XXXIV—XXXVI.	40, 109, 147
— Adalék a Magyar Tengermellék, Horvátország és Dalmácia lepkefaunájához. I—II. — — — — —	55, 77
<i>Bolkay István</i> : A Brenthidák egy új alakja Halmahera szigetéről (képpel) — — — — —	185
<i>Csiki Ernő</i> : Magyarország Buprestidái. II. — — — — —	17
— Új bogárnevek — — — — —	28
— A. Aigner Lajos. 1840—1909 (arczképpel) — — — — —	34
— Adatok Erdély pókfaunájához — — — — —	38
— Adatok Magyarország bogárfaunájához — — — — —	57
— Új Carabidák Magyarország faunájából — — — — —	114
— Magyarország szű-féléi. XIX—XX. — — — — —	117, 151
— Dr. Chyzer Kornél (3 arczképpel) — — — — —	129
— Mocsáry Sándor — — — — —	162
— Mocsáry Sándor irodalmi működése — — — — —	165
— Ausztrália egy új Erotylidájáról — — — — —	177
<i>Horváth Géza</i> : Entomologiai munkaprogramm — — — — —	1
— Magyarországi új Homoptera — — — — —	176
<i>Kaufmann Ernő</i> : Coleopterologiai jegyzetek — — — — —	68
<i>Kendi Károly</i> : Adatok Bosnyákország bogárfaunájához. —	6
<i>Kertész Aba</i> : <i>Parnassius Phoebus</i> ab. Ines A. Kert. (színes táblával) — — — — —	5
<i>Kertész Kálmán</i> : Magyarország szárnyatlan és csökevényes szárnyú legyei (3 képpel) — — — — —	179
<i>Kuthy Dezső</i> : Új szöcskefaj a Kaukázusból (képpel) — — — — —	178
<i>Laczó József</i> : A havasi ezinczér új változata — — — — —	12
<i>Lósy József</i> : Dr. Uhryk Nándor — — — — —	145
<i>Meusel Róbert</i> : Adatok a Velebit bogárfaunájához — — — — —	106
<i>Mihók Ottó</i> : Adatok Magyarország Coleoptera-faunájához —	25
<i>Mocsáry Sándor</i> : A magyarországi dongóméhekről — —	3

Pillich Ferencz: Újabb adatok Simontornya lepkefaunájához—	22
— Rovarászati feljegyzések — — — — —	135
— Simontornyán gyűjtött bogaraim jegyzéke. I. — — —	154
Pongrácz Sándor: Egy magyarországi új hangyalesőről (képpel)	187
Schmidt Antal: <i>Crambus hungaricus</i> (képpel) — — — —	37
Szabó József: Új hangya Új-Guineából (képpel) — — —	186
Szombathy Kálmán: Egy magyarországi új <i>Elateridá</i> ról —	190
Magyar Entomologiai Társaság — — — — —	65

Különfélék.

Blumenthal Miklós: Lepkészeink figyelmébe — — — —	139
Csiki Ernő: Az I. nemzetközi rovtani kongresszusról —	29, 158
— Új rovtani múzeum — — — — —	29
— A halálfejes pille eltérései — — — — —	29
— <i>Lycæna Icarus</i> ab. <i>biarcuata</i> — — — — —	29
— Magyar rovarászok külföldi utazása — — — — —	29
— A Magyar Nemzeti Múzeum rovargyűjteményének gyarapodása 1909-ben — — — — —	120
— Méhészeti vándorgyűlés és kiállítás — — — — —	120
— Ritka lepke előfordulása Magyarországon — — — —	139
Pillich Ferencz: Adatok néhány lepkénk elterjedéséhez —	59
Rebel, Dr. H.: Lita lakatennis Rbl. előfordulása Magyarországon	140
Ajánlás — — — — —	161
Elhúnyt magyar lepkegyűjtő — — — — —	121
Félszáz esztendő rovtani társulat — — — — —	59
Magyar Entomologiai Társaság — — — — —	59
Levélszokrény — — — — —	142

Irodalom.

Az ismertetett munkák szerzőinek jegyzéke:

Bernhauer 159; Czekelius 124; Fleischer 142; Formának 30; Froggatt 158; Fruhstorfer 124; Heikertinger 29; Horváth 159; Jeannel 61; Lokay 191; Luze 141; Mocsáry 142; Jos. Müller 158; Petri 126; Pic 125, 140; Rambousek 140; Reitter 13, 30, 125, 126, 192; Rothschild 192; Schaufuss 60; Schenking 59; Schilsky 140.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XVII. KÖTET.

1910 JANUÁR.

1. FÜZET.

Entomologiai munkaprogramm.

Irta: DR. HORVÁTH GÉZA.

Mióta csak a szakemberek és műkedvelők rovargyűjtéssel és rovargyűjtemények összeállításával foglalkoznak, érdeklődésük középpontjában csaknem mindig és mindenekelőtt a lepkék és a bogarak állanak. A legtöbb gyűjtő a lepkékkel vagy a bogarakkal kezdi s mindvégig ezeknek marad a híve; sőt ha figyelmét eleinte talán valamennyi rovarrendre is kiterjesztette volna, előbb-utóbb végre mégis csak a lepkékre vagy a bogarakra szorítkozik, a többi rovarral pedig felhagy. Aránylag ritkábban akadnak olyan rovarászok, a kik nem okvetetlenül a lepkéket vagy a bogarakat választják tanulmányozásuk tárgyává, hanem valamelyik más rovarrendet.

Igaz, hogy míg a lepkékről és bogarokról számos többé-kevésbbé használható kézikönyv áll a kezdő rendelkezésére, a többi rovarokról ilyen bevezető és tájékoztató munkák csak gyéren akadnak. Pedig bizvást merem állítani, hogy azok a rendesen mellőzött rovarrendek formagazdagságuk, szépségük, életviszonyaik stb. tekintetében szintén legalább is oly érdekesek és figyelemreméltók, mint akár a lepkék vagy a bogarak. Egyébiránt a velük való foglalkozásnál nem is oly nagyok a kezdet nehézségei, mint a mekkoráknak látszanak. Sőt, ha csak némileg belemélyedünk tanulmányozásukba, hamar meggyőződhetünk az ellenkezőről.

De akármelyik rovarrendre vagy rovaresoporra essék választásunk, az értelmes rovarász mindig bőséges alkalmat és tág teret találhat arra, hogy a hajlamainak és körülményeinek leginkább megfelelő irányban céltudatosan és hasznosan foglalkozhassék.

Most az új év küszöbén nem lesz talán érdektelen néhány pontban összefoglalni azokat a fontosabb feladatokat, a melyeknek megoldásán minden gyakorlati rovarász közreműködhetik. Mire a tavasz megnyílik s a rovargyűjtés időszaka ismét beköszönt, addig olvasóink is választhatnak e programmpontok közül és programmszerűen hozzáfoghatnak aztán, ha kedvük tartja, a dologhoz.

Hazánk rovarfaunája már meglehetősen ismeretes ugyan, de azért még igen sok teendő vár a magyar entomologusokra. Ezek a teendők főbb vonásaikban a következők:

1. *Új fajok felfedezése.* A magyar faunaterületen még mindig sok eddig ismeretlen rovarfaj lappang. Egyik legjobb bizonyítéka ennek az a körülmény, hogy hazánkban minden évben kerülnek elő a tudományra nézve új fajok és pedig nemcsak az elhanyagoltabb rovarrendekből, hanem még a bogarak, sőt a lepkék közül is.

2. *A hazai faunára nézve új fajok és alakok kutatása* szintén igen hálás feladat. Minduntalan találunk faunánkra nézve új fajokat és varietásokat még Budapest környékén is, a mely pedig Magyarországnak legjobban átkutatott területe s a hol már több mint egy évszázad óta sok buzgó rovarász foglalkozkodott. Hány oly vidékünk van még az országban, a hol alig vagy éppen nem járt entomologus! Mennyi érdekes dolog vár ott még a gyűjtőkre!

3. *Új termőhelyek kinyomozása.* Kívánatos, hogy az összes hazai rovarfajok topographiai elterjedését az ország területén lehetőleg pontosan ismerjük; azért a már ismert fajokra szintén ügyelnünk kell, kivált oly vidékeken, a melyek még keveset vannak átkutatva. Különös gondot érdemelnek e tekintetben azok a ritkaságszámúba menő fajok, melyek még csak egy pár helyről ismeretesek.

4. *A fajok szabatosabb jellemzése.* Azok a rovarfajok, melyek legközelebbi rokonaikhoz külsőleg nagyon hasonlítanak és csak nehezen különböztethetők meg, tüzetesebb vizsgálatot érdemelnek. Tüzetes vizsgálattal olyan újabb bélyegek után kell kutatni, melyek a fajbeli megkülönböztetést biztosabb alapokra helyezik. Kiváló figyelmet érdemelnek e szempontból a külső ivarszerek; ezek jellemző alakjukkal és szerkezetükkel gyakran kitűnő faji bélyegeket képviselnek.

5. *A fajváltozás tanulmányozása.* A fajok változékonyságának határai szerfelett különbözők s a polymorph fajoknál érik el a maximumot. Érdemes dolog a faj körén belül előforduló változatokat megfigyelni. De azért nem szükséges minden legcsekélyebb eltérést, minden alig észrevehető színárnyalatot, vagy jelentéktelen rajzbeli különbséget mindjárt külön latin névre keresztelni, mint a hogy ez például a lepkészeknél divatos.

Sokkal érdekesebb és hálásabb munkát végeznének lepkészeink, ha e helyett inkább afféle tenyésztési kísérletekkel foglalkoznának, a minőket külföldön WEISMANN, STANDFUSS, DIXEY, PACKARD és mások alacsonyabb vagy magasabb hőmérsékletnek kitett hernyókkal és bábokkal tettek.

6. *Biologiai megfigyelések.* A rovarász ne elégedjék meg csak annyival, hogy a rovar megfogja, megöli és gyűjteményébe teszi, hanem terjeszse ki figyelmét az életmód, táplálkozás, szaporodás stb.

jelenségeire is. Jegyezze fel a rovar megjelenési idejét, fejlődési stádiumát (pete, álcza, báb, imago), pázását, tápláló növényét, tartózkodási helyét stb.

7. *Az ivarok számarányának megállapítása.* Tudjuk, hogy bizonyos rovaroknál a hímek, másoknál a nőstények szoktak többségben lenni, míg ismét másoknál mind a két ivar körülbelül egyenlő számban van képviselve. Ez a számarány fajonként változik és minden egyes fajnál külön állapítandó meg.

8. *A fejlődési viszonyok tanulmányozása.* Az ivarérettséget megelőző korábbi fejlődési stádiumok még aránylag legjobban ismeretesek a lepkéknél, mert hernyóiknak felnevelése a gyűjtő szempontjából gyakorlati fontossággal bír. De a többi rovarrendek körében a fajok legnagyobb részének álczái (és bábjai) még ismeretlenek. Az álczák nevelésével és megfigyelésével sok új adattal járulhatunk a rovarani ismeretek gyarapításához.

9. *A rovarok parazitái.* Különös figyelmet érdemelnek az egyes rovarfajok parazitái, melyek rendszeren vagy a Hymenoptera vagy a Diptera rendjéhez tartoznak. Mint tudjuk, vannak olyan élősdik rovarok is, melyek valamely parazitának a parazitái, vagyis: hyperparaziták.

10. *Népies rovarnevek gyűjtése.* Nemcsak rovarászati, hanem nyelvészeti szempontból is érdekes annak a kifürkészése, hogy miféle neveken ismeri a nép a neki ismerős rovarfajokat. A rovarokra vonatkozó népies babonák és közmondások szintén feljegyzésre méltók.

Ime, már e pontozatokból is kitűnik, hogy mekkora tág terület van a rovarani kutatásoknak. Elég sok érdekes és változatos munkát találhat ezen a tág téren minden értelmes rovarász. E téren munkálkodva nemcsak magának szerez kellemes szórakozást és elmemozdító foglalkozást, hanem jó szolgáltatásokat tehet egyszersmind a szaktudományok is.

A magyarországi dongóméhekről.

(*Bombi et Psithyri Hungariae*).

Irta: MOCSÁRY SÁNDOR.

A hártvás-szárnyú rovarok meghatározásával foglalkozó szakbúvároknak mai napig is nem csekély nehézséget okoz a dongóméhek fajainak és változatainak szabatos ismerete. Áll ez különösen azokra, a melyekből a meghatározás alkalmával csak kevés példány vagy éppen csak egyes elütő alakok vannak birtokunkban. Ilyenkor a fajoknak egymáshoz való nagy hasonlatossága folytán a tévedés sincsen teljesen kizárva. Ezekhez járulnak még egyes külföldi hymenopterologusok közleményeinek felületos meghatározásokon alapuló hamis adatai.

Midőn 1897-ben a Természettudományi Társulat által kiadott „A Magyar Birodalom állatvilága“ című munka részére a Hymenopteraikat kidolgoztam, említett okokból több hibás adat csúszott be e munkába, melyeket az újabb tapasztalatok alapján ez alkalommal kívánok kijavítani.

Igy a Budapest, Pészér és Tordáról említett és tulajdonképen csak a Balkán-államokban, Görögországban, Kis-Ázsiában és a Kaukázusban előforduló *Bombus vorticosus* GERST., helyébe a *Bombus Silantjewi* MOR. (Horae Soc. Entom. Ross. XXVI, 1892, p. 132, ♂♀) teendő, melyet a jeles orosz bűvár Kelet-Oroszországból, Szaratov vidékéről írt le. Ez a faj nálunk is nagy ritkaság.

Hasonlóképen áll a dolog a Svájezban, Tirolban és a Pireneusokban élő *Bombus allicola* KRIECHB. fajjal, mely nálunk e néven Közszeg, Trencsén és Máramarosból említetik, de nem az, hanem a *Bombus Derhamellus* K. var. *montanus* LEP. PÉR.

A faunából törlendők a következő fajok:

1. *Bombus alpinus* LINN., melyet DALLA TORRE Mehádiáról említ. Ez a faj azonban csak az Alpokban és Észak-Európában fordul elő.

2. *Bombus mucidus* GERST., ezt HENRICH Nagyszében környékéről sorolja fel. Ez a faj is csak az Alpokban fordul elő.

Végül az élőködő dongóméhek közül a

3. *Psithyrus globosus* EV. törlendő. Ezt a fajt, mely Észak- és Közép-Európában fordul elő, nálunk Trencsén, Tátrafüred és Korytniczáról említik. Az újabb gyűjtések fajunknak hazánkban való előfordulását eddig igazolni nem tudták, nem lehetetlen azonban, hogy a hegyvidékről még előkerül.

Ezekkel szemben azonban faunánkba felveendőek a következők:

1. *Bombus laesus* MOR. var. *Moecáryi* KRIECHB. Míg a turkesztáni törzsfaj torán nincs vagy csak apró fekete folt van, addig ez a folt magyarországi példányokon nagy, úgy hogy példányaink mint külön fajváltozat megkülönböztetendők.

2. *Bombus haematurus* KRIECHB. Ezt a Kis-Ázsiából és a Kaukázusból ismeretes fajt nálunk a Kazán-szorosban gyűjtötték (1 ♂).

3. *Bombus pyrenaicus* PÉR. A Pireneusok ezen lakóját SCHMIDT ANTAL a Magas-Tátrában (Tátraszéplak), CSIKI ERNŐ a Fogarasi-havasokon és DR. VÁNGEL JENŐ tanítványai a Kudsiri-havasokon gyűjtötték.

4. *Psithyrus tissonurus* THOMS. Ezt a Laphonból ismert fajt SCHMIDT ANTAL a Fogarasi-havasokon és DR. VÁNGEL JENŐ tanítványai a Kudsiri-havasokon gyűjtötték.

Ezek alapján Magyarország területéről eddig 27 faj (és több fajváltozat) *Bombus*-t és 7 faj *Psithyrus*-t ismerünk, faunánk tehát ebben a tekintetben is eléggé érdekes és változatos.

Parnassius Phoebus ab. Ines A. Kert.

Írta: DR. KERTÉSZ ABA.

(1 tábla.)

Az „Archivum Zoologicum“ I. kötetének 29. és 30. oldalán a *Parnassius Phoebus* egy új változatát írtam le német nyelven és közöltem annak rajzát is. Azt hiszem, hogy nem végzek felesleges munkát, ha lepkészeinket is megismertetem cikkem tartalmával és azt a helyen magyarul közlöm, a lepke képét pedig a mellékelt I. táblán szintén bemutatom.

H. HIRSCHKE százados a bécsi rovar-tani egyesület 1908. évi jelentésének 127. lapján¹ a *Parnassius Phoebus* PRUN. egy különösen szép változatát *ab. ♀ Barthae* név alatt írta le, ezt a lepkét DALNOK-FALVI BARTHA VIKTOR főhadnagy 1908. június 27-én gyűjtötte 1900 m. magasságban Sulden fölött Dél-Tirolban.

Véletlenül ugyanabban az időben magam is gyűjtöttem a vidéken és két nappal később, július 29-én, ugyanabban a magasságban, de a BARTHA által megjelölt termőhelytől mintegy két kilométernyi távolságban, magam is gyűjtöttem egy nem kevésbé érdekes fajváltozatot.

Addig, amíg a BARTHA által gyűjtött példányt csak szóbeli ismertetés alapján ismertem, példányomat ugyanannak tartottam. Miután azonban alkalmam volt példányomat az *ab. Barthae* eredeti leírásával és képével összehasonlítani, csakhamar feltűnt a kettő közötti különbség és így eléggé indokoltnak tartottam azt *ab. Ines* néven leírni.

HIRSCHKE leírása az *ab. Barthae* elülső szárnyairól kevés kivétellel példányomra is illik. HIRSCHKE leírása a következő:

„Az elülső szárnyak felül, a középső foltjai között levő világosabb helyek és a hátsó szegély kivételével, olyan feketék, mint a *Parnassius mnemosyne ab. melaina* Grosz.-nál. Különösen a szegélytér egészen fekete, ennél fogva hiányzik a törzsfaj szegélyalatti csíkja. A középső foltban három fekete, kissé elmosódott folt van, ezek közül a tölfolt ék alakú és a törzsfajnál sohasem észlelhető élességű.

A négy apikális folt magva erősen vörös, a belső szegélyfolt 5 mm. nagyságú, 3 mm. nagy vörös maggal, melyet a fekete borda ketté oszt.”

A mint említettem, ez a leírás, kivéve a következő pontokat, példányomra is ráillik.

A négy apikális folt vörös magva nem olyan szabályos, a mint azt az *ab. Barthae* képe mutatja, hanem az első és harmadik mag

¹ XIX. Jahresbericht des Wiener entomologischen Vereines 1908, p. 127. (lásd azonkívül a Rovartani Lapok 1909. évi XVI. kötetének 90. lapját.)

egyenlő nagy, a második félakkora és a negyedik mag egyáltalában csak pontalakú. Azonkívül a foltok külső szélén visszamaradt fehérség egy összefüggő, csak a 2. és 3. terecskében elmosódott, csíkot alkot.

Feltűnően eltérő a hátsó szárnyak rajza. Az elülső szem egészen vörös, a hátsó inkább vesealakú és fehér maggal bír. Az *ab. Barthae*-nél a mag a *P. Apollo ab. graphica*-éhoz hasonlóan osztott. Mindkét szemet fekete szegély veszi körül és 3 mm. széles fekete csík köti össze, mely a belső szegélyig folytatódik és a csúcson két vörös foltot zár magába. A fekete szegély keskenyebb mint az elülső szárnyon, belül pedig fehér sáv szegélyezi, ez felül 6 mm. széles, hátrafelé keskenyedik és a belső szegélynél már csak 3 mm. széles. Lefutásában ez a sáv hullámos, legszélesebb helyén egészen fehér, különben feketés behintésű. A fekete tőtér egy vörös foltot zár körül.

Alul világosabb mint felül. Az elülső szárnyak alsó oldalának mustrázata megfelel a felül levőnek. A hátsó szárnyak alsó oldala azonban a felsőtől elütő, csak a szegélytér, a felső sáv és a középtér fehér rajzolata azonos. Feltűnő a hajlandóság gazdagabb vörös foltképződéshez. Az első és második, a felül levőknek megfelelő foltot alul is fekete csík köti össze; az *ab. Barthae*-nél ezen fekete csík helyén is vörös foltot találunk. A fekete csíkot további lefolyásában három vörös szem helyettesíti. Az összes vörös szemeket fekete szegély veszi körül és csak a harmadiknak nincs fehér magva. Az első, negyedik és ötödik foltan egyszerű, a másodikban kettős fehér mag van, az *ab. Barthae*-nél utóbbit egyszerű széles fehér folt díszíti. Az *ab. Barthae*-nél különben nem öt, hanem hat folt van jelen, melyek közül az 1., 3., 5. és 6-nak van fehér magva, a 2. és 4. pedig egyszerűen vörös. A tőtérben is négy vörös folt van, melyek közül az első hosszúkás, a második szabálytalanul kerek és a harmadik és negyedik esepalakú.

A kifejlesztett példány, mely különben egy meg nem termékenyített nőstény, 58 mm. nagy.

Adatok Bosnyákország bogárfaunájához.

Irta: KENDI KÁROLY.

Alábbiakban közlöm gyűjteményemből azon adatokat, melyek Bosnyákország középső részének faunájáról való ismereteinket vannak hivatva kiegészíteni. A felsorolt bogarakat Zavidovic és környékén gyűjtöttem, mely vidék, különösen a közeli Gostovic-völgy, felette érdekes anyagot szolgáltat. E helyen említhetem, hogy az alább felsorolt fajokon kívül, melyek gyűjteményemben vannak meg, még gyűjtöttem néhány érdekes állatot, melyet a Magyar Nemzeti Múzeumnak engedtem át. Ilyenek pl. a *Calosoma sycophanta* var. *severum* CHD.

és a *Nomius pygmaeus* DEJ. A vidék faunájának ritka jelenségeként említhetem azonfelül a *Buprestis aurulenta* L. (splendida F.) nevű fajt, melyből CSIKI ERNŐ barátom gyűjtött egyik itteni kirándulása alkalmával egy példányt a Gostovic-völgyben.

Eddig 595 fajt és fajváltozatot sikerült ezen vidéken gyűjtenem, ezek következők:

Cicindelidae. *Cicindela campestris* L., ab. *conjuncta* D. TORRE, *silvicola* LATR., *hybrida* L., *germanica* L., ab. *fusca* D. T.

Carabidae. *Calosoma sycophanta* L. — *Procerus gigas* CREUTZ. — *Carabus coriaceus* v. *Hopffgarteni* KR., *croaticus* v. *bosnicus* APFB., *violaceus* v. *azureus* DEJ., *intricatus* L., *granulatus* L., *cancellatus* v. *maximus* HAURY, *Ulrichi* GERM., v. *Weneri* REITT., *Parreyssi* PALL., *montivagus* PALLD., *convexus* F. — *Leistus ferrugineus* L. — *Nebria brevicollis* F. — *Notiophilus palustris* DUFT. — *Omophron limbatum* F. — *Elaphrus aureus* MÜLL. — *Brosicus cephalotes* L. — *Tachypus caraboides* SCHRK. — *Bembidion lampros* HERBST, v. *properans* STEPH., *varium* OLIV., *ustulatum* L., *dalmatinum* DEJ., *nitidulum* MARSH., *elongatum* DEJ., *quadriguttatum* F., *Genei* KÜST., *4-maculatum* L., *tenellum* ERICHS., *assimile* GYLLH., *inoptatum* SCHAUM. — *Tachys sextriatus* DUFT. v. *bisbimaculatus* CHEVR., *bistriatus* DUFT. — *Tachyta nana* GYLLH. — *Trechus discus* F., *4-striatus* SCHRK. — *Perigona nigriceps* DEJ. — *Platynus ruficornis* GOEZE, *scrobiculatus* F., *assimilis* PAYK., *sempunctatus* L., *Mülleri* HERBST, *lugens* DUFT., *antennarius* DUFT., *dorsalis* PONT. — *Dolichus halensis* SCHALL. — *Calathus fuscipes* GOEZE. — *Lagarus vernalis* PANZ. — *Pterostichus cupreus* L., v. *affinis* STURM, *coerulescens* L., *niger* SCHALL., *nigrita* F., *gracilis* DEJ., *interstinctus* STURM, *melas* CREUTZ., *metallicus* F., *Meisteri* REITT. — *Abax carinatus* DUFT. — *Stomis pumicatus* PANZ. — *Amara communis* PANZ., *aenea* DEGEER, *curynota* PANZ., *familiaris* DUFT. — *Ophonus obscurus* F., *rupicola* STURM, *rufibarbis* F., *puncticollis* PAYK., *azureus* F., *maculicornis* DUFT., *pubescens* MÜLL., *griseus* PANZ., *calceatus* DUFT., *brevicollis* SERV. — *Harpalus aeneus* F., ab. *confusus* DEJ., ab. *semipunctatus* DEJ., ab. *limbopunctatus* FSS., *vulgaris* DEG., *distinguendus* DUFT., *dimidiatus* ROSSI, *modestus* DEJ. — *Anisodactylus binotatus* v. *spureaticornis* DEJ., *nemorivagus* DUFT., *signatus* PANZ. — *Stenolophus teutonius* SCHRANK, v. *abdominalis* GENE, *proximus* DEJ. — *Acupalpus suturalis* DEJ., *exiguus* DEJ., *consputus* DUFT. — *Badister unipustulatus* BON., *bipustulatus* F. — *Chlaenius nitidulus* SCHRANK, *flavipes* MEN., *vestitus* PAYK. — *Callistus lunatus* F. — *Lebia chlorocephala* HOFFM., *crux minor* L. — *Brachynus explodens* DUFT., *Ganglbaueri* APFB.

Dytiscidae. *Coelambus impressopunctatus* SCHALL. — Hy-

droporus planus F., ferrugineus STEPH. — Laccophilus variegatus STURM. — Ilybius fuliginosus F. — Copelatus ruficollis SCHALL. — Graphoderes cinereus v. intermedius WESTH. — Cybister laterimarginalis DEG.

Gyrinidae. Gyrinus colymbus ER., natator AHR. — Orectochilus villosulus MÜLL.

Hydrophilidae. Hydrous piceus L. — Hydrobius fuscipes L. — Philydrus 4-punctatus HERBST, affinis F. — Cereyon flavipes F., aquaticus LAP., quisquilius L. — Megasternum obscurum MARSH. — Helophorus granularis L., viridicollis STEPH.

Parnidae. Dryops lutulentus ER., viennensis HEER. — Parnus obscurus DUFT.

Staphylinidae. Oxypoda vittata MÄRK., opaca GRAV. — Atheta trinotata KR., gogatina BAUDI, tibialis HEER, elongatula GRAV. — Leucoparyphus silphoides L. — Tachinus subterraneus L. — Quedius cinctus PAYK. — Emus maxillosus L. — Ocybus tenebricosus GRAV. — Philonthus debilis GRAV. — Xantholinus punctulatus PAYK. — Paederus Baudii FAIRM., limophilus ER., ruficollis F., sanguinicollis STEPH. — Stenus carbonarius GYLL. — Platysthetus alutaceus THOMS. — Oxytelus sculpturatus GRAV. — Bledius opacus BLOCK. — Deleaster dichrous GRAV. — Coryphium angusticollis STEPH. — Omalium caesum GRAV. — Anthobium longipenne ER. — Megarthrus sinuaticollis LAC.

Micropeplidae. Micropeplus staphylinoides MARSH.

Seydmaenidae. Seydmaenus tarsatus MÜLL. — Mastigus dalmatinus HEYD.

Silphidae. Choleva cisteloides FRÖL. — Catops coracinus KELLN. — Necrophorus humator GOEZE, interruptus STEPH. — Asbolus littoralis L. — Pseudopelta sinuata F., rugosa L., thoracica L. — Peltis atrata L. — Ablattaria laevigata F.

Trichopterygidae. Trichopteryx grandicollis MAERKEL.

Scaphidiidae. Scaphidium 4-maculatum OLIV.

Phalacridae. Olibrus liquidus ER.

Erotylidae. Cyrtotriplax bipustulata v. binotata REIT.

Cryptophagidae. Antherophagus nigricornis F. — Cryptophagus acutangulus GYLL., scanicus L.

Lathridiidae. Lathridius nodifer WESTW. — Enicmus transversus OLIV. — Corticaria pubescens GYLL., serrata PAYK.

Tritomidae. Typhaea fumata L.

Nitidulidae. Brachypterus urticae, F. — Epuraea decemguttata F., aestiva L., florea ER. — Meligethes hebes ER., rufipes GYLL., ovatus STURM, brunnicornis STURM. — Cryptarcha strigata F. — Glischrochilus quadripustulatus L.

- Trogositidae.** *Trogosita coerulea* OL. *Tenebroides mauritanicus* L. — *Ostoma grossum* L., *ferrugineum* L.
- Colydiidae.** *Ditoma crenata* F.
- Cucujidae.** *Hyliota planatus* L.
- Trixagidae.** *Byturus fumatus* F., *tomentosus* F.
- Dermestidae.** *Dermestes lardarius* L. — *Attagenus piceus* OLIV. — *Trogoderma glabrum* HERBST. — *Orphilus glabratus* F.
- Cistelidae.** *Seminolus pilula* L. — *Cytilus varius* F.
- Histeridae.** *Hister 4-maculatus* L. — *Aeritus nigricornis* HOFFM.
- Lucanidae.** *Lucanus cervus* L., v. *capreolus* FUESSL. — *Dorcus parallelepipedus* L. — *Systemocerus caraboides* L.
- Scarabaeidae.** *Copris lunaris* L., v. *corniculatus* MULS. — *Onthophagus taurus* L., v. *capra* F., *ovatus* L., *Schreberi* L. — *Aphodius fossor* L., *finetarius* L., *granarius* L., *melanosticus* v. *centrolineatus* PANZ., *contaminatus* HRBST., *pubescens* STRM., *obliteratus* PANZ., *varians* DUFT., *luridus* F. — *Rhyssemus germanus* L. — *Bolboceras unicolorne* SCHRANK. — *Geotrupes spiniger* MARSH. *mutator* MARSH., *sylvaticus* PANZ. — *Oryctes nasicornis* L. — *Rhizotrogus solstitialis* L. — *Anoxia orientalis* KRYN. — *Polyphylla fullo* L. — *Melolontha melolontha* L., v. *ruficollis* MULS., v. *femoralis* KR. — *Serica holosericea* SCOP. — *Anomala aurata* F., *vitis* F., v. *cupreonitens* BAU, v. *signata* SCHILSKY, *aenea* DEG., v. *coerulescens* SCHILSKY, v. *maculata* SCHILSKY. — *Hoplia farinosa* v. *Karamani* REITT. — *Epicometis hirta* PODA. — *Leucocelis funesta* PODA. — *Cetonia aurata* L., v. *purpurata* HEER. — *Potosia speciosissima* SCOP, *cuprea* F. — *Valgus hemipterus* L. — *Osmoderma eremita* SCOPOLI. — *Gnorimus nobilis* L. — *Trichius fasciatus* v. *divisus* MULS., *gallicus* HEER.
- Buprestidae.** *Chalcophora mariana* L. — *Poecilonota rutilans* F. — *Buprestis haemorrhoidalis* HRBST. — *Eurythyrea austriaca* L. — *Anthaxia fulgurans* SCHRANK. — *Chrysobothrys affinis* F. — *Agrilus viridis* L., v. *nocivus* RATZB., *angustulus* ILLIG., *derasofasciatus* LAC., *aurichalceus* REDTB. — *Trachys minuta* L.
- Eucnemidae.** *Drapetes biguttatus* PILLER.
- Elateridae.** *Adelocera punctata* HERBST. — *Archontas murinus* L. — *Elater cinnabarinus* ESCH., *praeustus* F., *sanguinolentus* SCHRANK, *elongatulus* F., *quadrisignatus* GYLL., *sinuatus* GERM. — *Betarmon bisbimaculatus* SCHH. — *Melanotus rufipes* HERBST. — *Limonius pilosus* LESKE, *minutus* L. — *Athous niger* L. — *Agriotes pilosus* PANZ., *ustulatus* SCHALLER. — *Synaptus filiformis* F. — *Adrastus lacertosus* ER.
- Dascillidae.** *Cyphon variabilis* THUNB.
- Cantharidae.** *Lygistopterus sanguineus* L. — *Lampyrus noctiluca* L. — *Lamprohiza splendidula* L. — *Luciola mingrelica*

MÉN. — *Cantharis fusca* L., *rustica* FALL., *obscura* L., *livida* v. *rufipes* HERBST, *fulvicollis* F. — *Rhagonycha fulva* SCOP. — *Driulus concolor* AHR. — *Malachius aeneus* L., *marginellus* OL., *viridis* F. — *Dasytes plumbeus* MÜLL. — *Danaeaea nigritarsis* KÜST., *marginata* KÜST.

Cleridae. *Clerus formicarius* L. — *Trichodes apiarius* L. — *Necrobia rufipes* DEG. — *Elateroides dermestoides* L. — *Lymexylon navale* L.

Bruchidae. *Bruchus fuscus* L.

Tenebrionidae. *Gnaptor spinimanus* PALL. — *Bolitophagus reticulatus* L. — *Diaperis boleti* L. — *Uloma culinaris* L., *Perroudi* MULS. — *Tenebrio obscurus* F., *molitor* L. — *Acanthopus caraboides* PETAG. — *Helops coeruleus* L., *incurvus* KÜST.

Alleculidae. *Allecula aterrима* KÜST. — *Eryx ater* F. — *Gonodera Luperus* HERBST.

Lagriidae. *Lagria hirta* L.

Melandryidae. *Serropalpus barbatus* SCHALL. — *Melandrya caraboides* L., *rufibarbis* SCHALL.

Mordellidae. *Mordella aurofasciata* COMOLL., *fasciata* F., *aculeata* L., *Kendii* CSIKI. — *Mordellistena micans* GERM., *pumila* GYLL. — *Anaspis frontalis* L.

Pyrochroidae. *Pyrochroa coccinea* L.

Anthicidae. *Anthicus floralis* F., *antherinus* L.

Oedemeridae. *Nacertes rufiventris* SCOP., *fulvicollis* SCOP., *adusta* PANZ. — *Oedemera podagrariae* L., *flavescens* L., *subulata* OLIV., *flavipes* F., *annulata* GERM., *lurida* MARSH. — *Chrysanthia viridis* SCHMIDT.

Pythidae. *Pytho depressus* L.

Curculionidae. *Otiorrhynchus bisulcatus* F. — *Phyllobius glaucus* SCOP., *piri* L., *oblongus* L. *Polydrusus sericeus* SCHALL., *viridicinctus* GYLLH. — *Sitona flavescens* MARSH., *lateralis* MARSH., *sulcifrons* THUNB. — *Liophloeus Herbsti* GYLL. — *Chlorophanus graminicola* SCHÖNH. — *Cleonus alternans* HERBST, *piger* SCOP. — *Lixus algerus* L., *cardui* OL. — *Larinus sturnus* SCHALL., *planus* F. — *Lepyrus capucinus* SCHALL. — *Hylobius abietis* L., *fatuus* ROSSI. — *Hypera punctata* F. — *Eremotes planirostris* PANZ. — *Cryptorrhynchus Lapathi* L. — *Coeliodes 4-maculatus* L., *lamii* F. — *Ceuthorrhynchus viduatus* GYLL., *crysimi* F. — *Calandra granaria* L. — *Balaninus elephas* GYLL., *nucum* L. — *Anthonomus rubi* HERBST. — *Orchestes subfasciatus* GYLL., *populi* F., *salicis* L., *stigma* GERM. — *Gymnetron netum* GERM., *fuliginosum* ROSH., *tetrum* v. *antirrhini* GERM. — *Miarus campanulae* L. — *Cionus serophulariae* L., *thapsi* F., *hortulanus* MARSH. — *Magdalis opaca* REIT. — *Apion ononicola* BACH, *punctirostre* GYLL.,

minimum HERBST, pisi F., vorax HERBST, frumentarium L., affine KIRBY. — Rhynchites cupreus L. — Rhinomacer betulae L., populi L. — Cyphus nitens SCOP. — Attelabus coryli L.

Anthribidae. Platystomus albinus L.

Lariidae. Laria pisorum L., viciae OLIV., loti PAYK., cisti F. — Spermophagus cardui BOHEM. variolosopunctatus GYLL.

Scolytidae. Hylastes ater PAYK., palliatus GYLL. — Pityophthorus micrographus L. — Pityogenes bidentatus HERBST. — Ips sexdentatus BOERN., laricis F. — Xyloterus lineatus OLIV. — Platypus cylindrus F.

Cerambycidae. Spondylis buprestoides L. — Prionus coriarius L. — Ergates faber L. — Aegosoma scabricorne SCOP. — Rhagium sycophanta SCHRANK, mordax DEG., bifasciatum F., inquisitor L. — Oxymirus cursor ab. noctis L. — Toxotus meridianus L. — Aemaeps collaris L. — Leptura fulva DEG., rubra L., scutellata F., dubia ab. limbata LAICH., cerambyceiformis SCHRANK, quadrifasciata L., maculata PÖDA, pubescens F., melanura L., bifasciata MÜLL., attenuata L. — Allosterna tabacicolor DEG. — Obrium brunneum F. — Cerambyx cerdo L., miles BON., Scopoli FÜSSL. — Criocephalus rusticus L. — Asemum striatum L. — Phymatodes alni L. — Hylotrupes bajulus L. — Rhopalopus clavipes F. — Rosalia alpina L., ab. prolongata REITT. — Clytus arcuatus L., arvicola OLIV., varius MÜLL., sartor MÜLL. — Morimus funereus MULS. — Lamia textor L. — Monohammus Mulsantii SEIDL. — Acanthocinus aedilis L., reticulatus RAZUM., griseus F. — Exocentrus balteus L. — Pogonochaerus hispidus L. — Anaesthetis testacea L. — Agapanthia cardui L. — Saperda carcharias L. — Phytoecia affinis HARRER, pustulata SCHRANK, ephippium F. — Oberea oculata L.

Chrysomelidae. Plateumaris consimilis SCHRANK. — Lema cyanella L., melanopus L. — Crioceris merdigera L., v. rufipes HERBST. — Labidostomis longimana L. — Clytra laeviuscula RATZEB. — Gynandrophthalma salicina SCOP., flavicollis CHARP., xanthaspis GERM. — Coptocephala rubicunda LAICH. — Cryptocephalus signatus LAICH., bipunctatus L., biguttatus SCOP., sericeus L., aureolus SUFFR., hypochoeridis L., violaceus LAICH., nitidulus F., 10-maculatus L., v. bothnicus L., v. ornatus HERBST, flavipes F., v. signatifrons SUFFR., ocellatus DRAP., labiatus L., Moraei L., v. bivittatus GYLL., bilineatus v. armeniacus FALD., pusillus F., rufipes GOEZE. — Pachybrachys hieroglyphicus LAICH., tessellatus OLIV. — Pales ulema GERM. — Gastroidea viridula DEG. — Timarcha tenebricosa F. — Chrysomela coerulea OLIV., haemoptera L., goettingensis L., hyperici FORST., fastuosa SCOP., menthastri SUFFR., polita L. — Phyllodecta vitellinae L. — Phaedon pyritosus ROSS.

— *Plagiodera versicolora* LAICH. — *Melasoma cuprea* F., *collaris* L., *populi* L. — *Agelastica alni* L. — *Luperus xanthopus* SCHRANK. — *Lochmaea capreae* L. — *Galerucella nymphaeae* L., *lineola* F., *calmariensis* L. — *Galeruca tanacetii* L., *Pomoniae* SCOP. — *Podagrica fuscicornis* L. — *Crepidodera ferruginea* SCOP. — *Epitrix pubescens* KOCH. — *Chalcoides splendens* WEISE, v. *laeta* WS., *cyanea* v. *splendens* WEISE, v. *laeta* WSE, *aurata* MARSH., *chloris* FOURC. — *Chaetocnema concinna* MARSH., *hortensis* FOURC. — *Haltica lythri* AUB., *oleracea* L. — *Hermaeophaga mercurialis* F. — *Phyllotreta sinuata* STEPH., *undulata* KUTSCH., *nemorum* L. — *Aphthona venustula* KUTSCH., *hilaris* STEPH., *Euphorbiae* v. *cyanescens* WSE. — *Longitarsus luridus* SCOP. — *Dibolia Försteri* BACH. — *Sphaeroderma cardui* GYLL. — *Cassida viridis* L., *fastuosa* SCHALL., *murraea* L., *vibex* L., *prasina* LL., *subferruginea* SCHRANK, *fiaveola* THUNB., *margaritacea* SCHALL., *hemisphaerica* HRBST.

Coccinellidae. *Subcoccinella 24-punctata* L. — *Adonia variegata* GOEZE, ab. *5-maculata* F., ab. *constellata* LAICH., ab. *carpini* FOURC., ab. *neglecta* WS. — *Semiadalia 11-notata* ab. *graminis* WS. — *Adalia bipunctata* L., ab. *inaequalis* WSE, ab. *6-pustulata* L., ab. *4-maculata* SCOP. — *Coccinella 7-punctata* L., *5-punctata* L., *conglobata* L., *14-pustulata* L. — *Synharmonia lyncea* ab. *remota* WSE. — *Halyzia 14-guttata* L. — *Thea vigintiduopunctata* L. — *Propylea 14-punctata* L., ab. *tetragonata* LAICH., ab. *conglomerata* F. — *Chilocorus bipustulatus* L. — *Hyperaspis campestris* HERBST. — *Scymnus haemorrhoidalis* HRBST., *ater* KUG., *frontalis* F., v. *quadripustulatus* HERBST.

A havasi czinczér új változata.

Irtta: LACZÓ JÓZSEF.

Rosalia alpina LINN. ab. *Branesiki* nov.

A typo differt: macula apicali vero utrinque reducta in duas maculas minimas, quarum externa aliquod maior.

Hungaria occid.: Libóresudvard (Com. Trecsen).

Olyan mint a törzsfaj, csakhogy a szárnyfedők hátsó fekete foltját két apró és egymás mellett álló kerek folt helyettesíti, melyek közül a külső kissé nagyobb mint a belső.

Előfordul Libóresudvardon, Trecsen vármegyében.

Ezt az új fajváltozatot DR. BRANCSIK KÁROLY, kir. tanácsos, Trecsen vármegye tudós főorvosa tiszteletére neveztem el.

Irodalom.

Edmund Reitter: Fauna Germanica. Die Käfer des Deutschen Reiches. II. Band. Mit 70 Text-Illustrationen und 40 Farbdrucktafeln, zusammengestellt und redigiert von Dr. K. G. Lutz. p. 1—392. Stuttgart, 1909.

Nem régen ismertettem REITTER munkájának I. kötetét, melyet most a másfélszáz oldalal terjedelmesebb 2. kötet is követett, melyről csak elismeréssel szólhatunk, mert szerzője mindig újjal szolgál, még ha mások által újabban feldolgozott és kimerített családokról is van szó. Minden bogarász örömmel fogja venni a kötet elején levő s a *Polyphaga* alrendbe tartozó hadak és családok meghatározására szolgáló kulcsot. REITTER megtartotta az ide sorozott hét hadat, de GANGLBAUER-pel szemben a lemezeseápúakat a rendszer végéről a *Staphylinoidea*-k mögé helyezi. Ez a kötet a *Staphylinoidea*, *Lamellicornia* és *Palpicornia* hadakat tárgyalja, melyek közül az elsőt négy csoportra osztja: *Staphylinida*, *Necrophaga*, *Ptiliigia* és *Histerida*. Szerző sok új bélyeget alkalmaz a megkülönböztetéseknel, nem egy olyant, mely az eddigi nehéz meghatározást nagyon megkönnyíti, azonkívül sok új nevet is vezet be a tudományba. *Staphylinidae*: Az *Aleochara* nemben a következő új alnemeket állítja fel: *Polystomaria* (*Polystoma* STEPH. nec ZEDER), *Polycharina*, *Euryodma*. Újak még: *Homoensa acuminata* MRKLL. var. *tomentosa* (Kaukázus), *Myrmedonia* n. subg. *Pellochromonia* (*ruficollis* GRIMM. részére), *Atheta* n. subg. *Rhopalocerina* (*Rhopalocera* GANGLB.), *Ischnopoda* n. subg. *Calischnopoda* (*exarata* ER. részére), *Falagriola* n. g. (*Falagria nigra* GRAVH., *laevigata* EPP., *gratilla* ER., *naevula* ER. és az új *F. Lutzi*, utóbbi Transzkáspia és Margelanból való, részére), *Gyrophæna* n. subg. *Agaricophæna* (*boleti* L. részére), *Mycetoporus Ludwigi* n. sp. (Bosznia: Ivan) és *Reichei* var. *subpronus* nov. (Morvaország, Szilézia, Kis-Ázsia), *Bryoporus* n. subg. *Bryophacis* (*rufus* ER., *plagiatus* EPPH., *vittatus* EPPH., *rugipennis* PAND. és az új *strigellus* részére, utóbbi Madridból való), *Bolitobius pygmaeus* var. *transversulus* nov. (Kaukázus), *Tanygnathinus* nom. nov. (*Tanygnathus* ER.), *Quedius* nov. subg. *Euryquedius* (*curtus* ER. részére), *Q. microphthalmus* n. sp. (Kaukázus), *Q. Lutzi* n. sp. (Transzkaukázus, Lenkoran), *Staphylinus* nov. subg. *Parabemus* (*fossor* SCOP., *chrysocomus* MANNH. és *Eppelsheimi* REITT. részére), *St. amoenus* n. sp. (Uralsk), *St. pedator* GRAV. ab. *Bonnairi* nov. (Franciaország), *St. atronitidus* (Cyprus-sziget), *Philonthus ancora* n. sp. (Transzkáspia: Aulic-Ata), *Ph. rufimargo* (Erivan), *Ph. wralensis* n. sp. (Uralsk), *Xantholinus* nov. subg. *Typhlolinus* (*hungaricus* REITT. részére), *Scymbalopsis* nov. gen. (*Scymbalium grandiceps* REITT. részére), *Lathrobium quadratum* PAYK. ab. nov. *rufopacum* (Németország) és ab. nov. *rufonitidum* (Turkésztan, Lenkoran), *L.*

styliferum n. sp. (Kaukázus), *Stilicus orbiculatus* PAYK. v. *pictipennis* nov. (Görögország), *Astenus* n. sbg. *Eurysunius (paradoxus)* EPPH., *collaris* FAUV., *latus* ROSH., *curtulus* ER., az új *graecus* és *velebiticus* részére; nov. subg. *Astenognathus (uniformis)* DUV., *filiformis* LATR., *pulchellus* HEER, *flum* AUBÉ, *Thaboris* SAULCY, *nigromaculatus* MOTSCH., *bimaculatus* ER. és az új *rufopacus*, az Araxes-völgy és Lenkoranból, részére), *A. rutilipennis* n. sp. (Késmárk, Kaukázus, Araxes-völgy), nov. subg. *Suniogaster (ampliventris)* REITT. részére), *Oxytelus nitidulus* var. nov. *subnitidus* (Kaukázus), *Ancyrophorus aureus* FAUV. var. nov. *ruficornis* (Görz), *Lesteva longelytrata* GOEZE var. nov. *dorsalis* (Araxes-völgy), *Acidota caucasica* n. sp. (Kaukázus), *Deliphrosoma* nov. gen. (*Arpedium macrocephalum* EPPH., *fratellum* ROTTENB., *Skalitzkyi* BERNH. és *prolongatum* ROTTBG. részére), *Phyllocrepa (Hapalaraea) alutacea* n. sp. (Circassia), *Acrulia angusticollis* n. sp. (Velebit). A *Pselaphidae* családban: *Pygoxyini* nov. tribus (*Pygoxyon* részére), *Euplectus metopiustus* (Lombardia), *E. pharax* (Circassia), nov. subg. *Euplectellus (Hummeri)* REITT. részére), nov. subg. *Diplectellus (puncticeps)* REITT., *afar* REITT. és *Felschei* REITT. részére), *Reichenbachia ochanensis* n. sp. (Görögország), *Faradayus* n. gen. (*Pselaphoptrus Banghasi* REITT. és *Lomnickii* REITT. részére), *Pselaphaulax* nov. gen. (*Pselaphus dresdensis* HERBST részére), *Pselaphostomus* nov. gen. (ide tartozik a legtöbb európai *Pselaphus*-faj és az új *Fiori* nov. nom. [*Reitteri* FIORI nec RAFFR.]). *Scydmaenidae*: *Neuraphes carinatoides* nov. sp. (Krajna), *Euconnus* nov. subg. *Euconophron (promptus)* COQU., *Alcides* SAULCY, *Koziorowcezi* CROISS., *demissus* REITT. stb. részére), nov. subg. *Cladoconnus (Motschulskyi)* STURM és *denticornis* M. & K. részére). *Silphidae*: *Colon Sekerae* n. sp. (Lombardia), *Necrophorus antennatus* REITT. ab. *bistriaculatus* nov. (Szilézia, Csehország), Morvaország, Bécs), *Hydnobius parallelus* n. sp. (Bokhara), *Liodopria* nov. gen. (*Anisotoma serricornis* GYLLH. részére). Az eddig általánosan használt *Trichopteryx* nevet el kellett ejteni, mert HÜBNER előbb már így nevezett el egy lepke-nemet, azért REITTER e helyen a családot már *Ptiliidae* névvel jelöli. *Euryptilium Flachi* n. sp. (Böhmerwald, Mecklenburg). A *Trichopteryx* név helyébe *Acrotichis* MOTSCH. lép. *Histeridae*: *Hister* nov. subg. *Merohister (H. Ariasi)* MARS. részére), nov. sub. *Eucalohister (binotatus)* ER., *gratiosus* SOLSKY, *Solskyi* SCHM., *thoutmosis* SCHM. és *Haroldi* MARS. részére), nov. subg. *Atholister (scutellaris)* ER. és *bimaculatus* L. részére), nov. subg. *Eudiplister (lugubris)* TRUQUI, *smyrnaeus* MARS., *Coquereli* MARS. és *planulus* MÉN. részére). *Hydrophilidae*: *Limnhydrobius* nov. gen. (*Hydrobius convexus* BRILLÉ részére). A színes táblák nagyon jól sikerültek. Ezt a kötetet is ajánlhatom az érdeklődőknek, sokat fognak belőle meríthetni. CSIKI.

„ROVARTANI LAPOK“

XVII. Band.

Januar 1910.

1. Heft.

S. 1. — *Dr. G. Horváth*: Entomologisches Arbeitsprogramm. — So Fachleute, wie auch Dilettanten, die sich mit dem Sammeln von Insekten befassen, haben ihre Aufmerksamkeit von jeher meistens auf die Schmetterlinge und Käfer gelenkt und nur selten fand sich Jemand der irgend eine andere Insektendordnung bevorzugte. Der Grund mag jener sein, dass über Schmetterlinge und Käfer zahlreiche Handbücher zur Verfügung des Anfängers stehen, während über andere Ordnungen solche Werke zur Einführung kaum zu finden sind, obwohl das Studium der übrigen Insekten ebenso viel Interessantes bietet. Übrigens welche Gruppe immer wir uns wählen, Arbeit gibt es immer. Die Insektfauna Ungarns ist so ziemlich erforscht, trotzdem wartet auf die einheimischen Entomologen noch Arbeit genug, die den Hauptprinzipien nach folgendermassen gruppiert werden kann: 1) Entdeckung neuer Arten. 2) Das Aufsuchen für die Fauna neuer Arten und Formen. 3) Das Nachforschen nach neuen Fundorten. 4) Eine genauere Definition der Arten. 5) Das Studiren der Veränderlichkeit der Arten. 6) Biologische Beobachtungen. 7) Das Feststellen des numerellen Verhältnisses beider Geschlechter. 8) Das Studium der Entwicklung und 9) der Parasiten der Insekten. 10) Das Sammeln der volkstümlichen Namen der Insekten. Schon aus diesem ist zu ersehen wie viel interessante und mannichfaltige Arbeit uns vorsteht, mit welcher wir nicht nur uns eine angenehme Zerstreuung erwerben sondern auch der Fachwissenschaft gute Dienste leisten.

S. 3. — *A. Mocsáry*: Über die Hummelfauna Ungarns (Bombi et Psithyri Hungariae). — Verfasser veröffentlicht Berichtigungen die Gattungen *Bombus* und *Psithyrus* betreffend zur Fauna Regni Hungariae. Hymenoptera, 1897. So ist an Stelle von *Bombus vorticosus* GERST. nun *Bombus Silantjewi* MOR. zu setzen, von welcher Art bisher nur einige Exemplare aus der grossen Tiefebene und Siebenbürgen bekannt sind. Ferner ist statt *Bombus alticola* KRIECHB. jetzt *Bombus Derhamellus* K. var. *montanus* LEP. PÉR. aufzunehmen. Aus der Fauna sind zu streichen: *Bombus alpinus* L., welche DALLA-TORRE von Mehadia anführt, *B. mucidus* GERST. die HENRICH aus der Umgebung von Nagyszeben aufgezählt hat und *Psithyrus globosus* EV., deren Vorkommen in neuerer Zeit auch nicht bestätigt werden konnte. — Diesen entgegen sind aber folgende Arten in die Fauna aufzunehmen: 1. *Bombus lucus* MOR. var. *Mocsáryi* KRIECHB., da bei

der ungarischen Form in der Mitte des Thorax meist ein grosser schwarzer Fleck vorhanden ist, während bei der typischen Form aus Turkestan dieser Fleck ganz fehlt oder aber sehr klein ist. 2. *Bombus haematurus* KRIEGB., von welcher ein ♂ im Kasanpass gesammelt wurde. 3. *Psithyrus pyrenaeus* PÉR., welche in grösserer Anzahl in der Hohen Tátra und in der Transsylvanischen Alpen (Fogaraser- und Kudsirer-Gebirge) gesammelt wurde. 4. *Psithyrus lissonurus* THOMS. welche ebenfalls im Fogaraser-Gebirge gesammelt wurde. Aus Ungarn sind nun 27 Arten (und mehrere Varietäten) *Bombus* und 3 Arten *Psithyrus* bekannt, so dass unsere Fauna auch in dieser Hinsicht genug interessant und mannigfaltig erscheint.

S. 5. — **Dr. A. Kertész:** *Parnassius Phoebus* ab. Ines A. Kert. (Hierzu Taf. I). — Ungarische Übersetzung des im „Archivum Zoologicum“ (Band I, 1909, p. 29—30, fig.) unter obigem Titel erschienenen Artikels, enthaltend die Beschreibung einer neuen Aberration von *Parnassius Phoebus*, welche Verfasser bei Sulden im Ortlergebiet (Tirol) sammelte.

S. 6. — **K. Kendi:** Beiträge zur Käferfauna Bosniens. — Verfasser zählt 595 Arten und Varietäten auf die er in der Umgebung von Zavidovic in Central-Bosnien, seinem jetzigen Wohnort sammelte. Im Vorwort erwähnt er ausserdem noch einige Arten, wie *Calosoma sycophanta* var. *severum* CHD. und *Nomius pygmaeus* DEJ. die er dem National-Museum in Budapest übergeben hat, ausserdem *Buprestis aurulenta* L. (splendida F.), die E. CSIKI im Gostovic-Thal bei Zavidovic sammelte.

S. 12. — **J. Luczó:** Eine neue Aberration des Alpenboeckes. — Verfasser beschreibt eine neue Aberration der *Rosalia alpina*, welche sich von der Stammform dadurch unterscheidet, dass die hintere schwarze Makel der Flügeldecken geteilt, durch zwei ganz kleine Makeln ersetzt ist. Die neue Aberration, die DR. BRANCSIK zur Ehre mit dem Namen ab. *Brancsiki* belegt wurde, sammelte Verfasser bei Libóresudvard (Kom. Trencsén). Lateinische Diagnose im ungarischen Text.

Literatur.

S. 13. — E. CSIKI bespricht REITTER's Fauna Germanica, Bd. II. Das gediegene Werk des Verfasser bringt viel Neues. Auch in solchen Gruppen, die in neuerer Zeit schon von anderen Seite Ausführlich behandelt wurden, findet Verfasser neue Charaktere, die eine leichtere Determination ermöglichen. Die Tafeln sind ebenfalls sehr gut gelungen und kann auch der Verleger nun nur Lob erhalten, das dieser Band schon auf gutes Papier gedruckt wurde. REITTER stellte auch in diesem Band eine ganze Reihe von neuen Gattungen, Untergattungen, Arten und Varietäten auf (diese sind im ungarischen Text aufgeführt).

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XVII. KÖTET.

1910 FEBRUÁR.

2. FÜZET.

Magyarország Buprestidái.

Irta: CSIKI ERNŐ.

II.

(11. nem: *Buprestis* L. — Folytatás.)

Változatai: *a.* Olyan mint a törzsfaj, de nem csak az utolsó haslemezen, hanem a többiekén is van sárga folt, sőt az előtor hátának szegélyfoltja átterjed az alsó oldalra is, azonkívül némelykor az elülső csipőket is díszíti apró sárga foltoska. — Előfordul a törzsfaj között (Őszöd, Bártfa, Torda, Medgyes, Nagytalmács, Borszék).

ab. inframaculata FLEISCH.

b. Olyan mint a törzsfaj, csak hogy az előtor hátán négy gödröske van, kettő a tövén és kettő ezek előtt. — Előfordul Németországban és nálunk Borszéken.

ab. quadristigma HBST.

— A szárnyfedők mindegyikét négy sárga folt díszíti, ezek közül az első a legkisebb, a harmadik pedig a leghosszabb. A foltok alakja különben nagyon változó, részben el is tűnhetnek, máskor pedig többé-kevésbé összefolynak. Az állat különben sötét ércszínű, zöldesen fénylő, ritkán kék vagy ibolyakék, az előtor hátának sárga oldalszegélye sokszor átterjed az elülő szegélyre is. A hímek hasszelvényeit két, a uőstényekét négy sárga folt díszíti. Hossza 14—20 mm. — Előfordul a palearktikus tájban; nálunk (Zircz, Bártfa) is ritka. (*flavopunctata* DEG., *tetrastichon* LINN., *octomaculata* PALL., *flavomaculata* FABR., *maculosa* GMEL.) *5. novemmaculata* LINN.

Változata: Némelykor a szárnyfedők első-második és harmadik-negyedik sárga foltja holddá folyik össze. — Előfordul Szibériában és Magyarországon. *ab. maculata* FABR.

12. nem: **Eurythyrea** Lacordaire.

A fej kissé domború, a fejtető középvonala finom. A csápok rövidek, első két ízük visszás kúpforma, a többi fűrészkes, alul a likaesokat tartalmazó gödröskével, a második és harmadik csápip egyenlő hosszú. Az alsó állkapcsi tapogató utolsó íze a csúcson lemeztett, visszás kúpforma. Az előtor háta szélesebb mint hosszú, a tövén a legszélesebb, oldalai kerekítettek. A paizsoeska nagy és tojásalakú, harántos vagy kisebb és harántos szívforma. A szárnyfedők hosszúkások, finoman barázdások és pontozottak. A mellő nyulványa a csúcson tompa. A has pontozott, az utolsó haslemez a csúcson kétoldalt egy-egy többé-kevésbé hosszú fogacskával fegyverzett. A hátsó lábfej első íze hosszabb mint a második íz, 2.—4. íz széles.

Ez a nem a palearktikus táj lakója, hat faja közül nálunk három fordul elő.

1. A paizsoeska harántos, kétszernél szélesebb mint hosszú. Fémfényű aranyos-zöld, felül kissé kékesen fénylő, alul rézbarna, a haslemezek hátul kékes vagy zöldes szegélylyel. Az előtor háta előrefelé keskenyedő, oldalai ívesek, felületén gyéren pontozott, tövén a paizsoeska előtt, kis gödröskével. A szárnyfedők a csúcson rézsútosan kifelé lemeztettek, kétoldalt némelykor apró tompa fogacskával, a barázdák közül a 3. és 4. és az 5. és 6. hátul egyesül, a közterek, különösen a szélsőkerőt teljesen pontozottak. A mell erőteljesen pontozott és hosszabb szőrökkel fedett, a has finoman pontozott és rövidebb szőrökkel fedett. Hossza 15—23 mm. — Előfordul Európa déli felében és Algirban, nálunk a hegyvidék lakója és nem ritka. Lárvája az erdei fenyőben (*Pinus silvestris*) fejlődik. (*aurantenta* ROSSI, *quercus* HERBST, *marginata* HERBST).

1. *austriaca* LINNÉ.

- A paizsoeska többé-kevésbé szívforma és alig vagy legfeljebb másfélszer oly széles mint hosszú 2
2. A szárnyfedők egyszínűek, fémfényű zöld vagy kékszinűek, az állat különben aranyos-zöld, a mell lemezeinek szegélye, a haslemezek hátsó széle és a lábszárak kékes fényűek, a csápok feketék. Az előtor háta előrefelé keskenyedő, oldalai kerekítettek, felülete domború, fénylő, sűrűn pontozott, tövén a paizsoeska előtt és némelykor kétoldalt is gödröskeszerű bemélyedéssel. A szárnyfedők pontozott barázdái erőteljesek, a közterekben finoman és szétszórtan pontozottak, a csúcson egyenesen lemeztettek és kétoldalt fogacskával végződnek.

A mellő erőteljesen, a haslemezek finoman pontozottak, az utolsó haslemez a csúcson lemetszett, kétoldalt fogacskával. Hossza 16—26 mm. — Előfordul Közép- és Dél-Európában és faunánkban sem ritka. Fejlődésmenetét nem ismerjük, csak annyit tudunk róla, hogy lárvája valószínűleg tölgyben fejlődik. (*carniolica* HERBST, *similis* SCHÖNH.)

2. *scutellaris* OLIV.

- A szárnyfedők fémfényű aranyos-zöld színűek, széles rézvörös szegélyszávval, a csápok és a lábak kékszínűek. A fej sűrűn, az előtor háta finoman pontozott. A paizsoeska kerekített, síma. A szárnyfedők köztereckéi símák, sűrűn és finoman pontozottak, a csúcson lemetszettek és oldalt tompa fogacskával. Hossza 14—24 mm. — Előfordul Dél-Európa nyugati felében és Algirban és állítólag Magyarországon is; magam hazai példányt még nem láttam, az irodalomban említett példányok közül néhányat megvizsgáltam, ezek azonban a másik két fajhoz tartozóknak bizonyultak.¹ Lárva nyárfák elhalt törzsében fejlődik. (*micans* F.) 3. *marginata* OLIV.

13. nem: **Phaenops** Lacordaire.

A test hosszúkás tojásforma, kissé domború. A fej széles, a homlok lapított. Az alsó állkapcsi tapogató utolsó íze hengeres. Az előtor háta a tövén kétoldalt öhlös, oldalai egyenesek, ritkán kissé ívelték, tövén legrészesebb, előrefelé keskenyedő. A mellő elül egyenesen lemetszett, toroklemez nélküli, a nyulványa a csúcson háromhegyű. A hátsó lábfej első íze csak kissé hosszabb mint a második íz.

Ez a nem a palearktikus táj lakója, nálunk három faj fordul elő.

1. Az előtor háta egyformán erőteljesen ránczolva pontozott, a paizsoeska előtt gödröskével. A szárnyfedők pontozottak, a pontok párosával sorakoznak hullámos harántsorokban, a közterek símák és fénylők 2

- Az előtor háta oldalt ránczolva pontozott, a pontok a koronon finom harántredőkké folynak össze, a paizsoeska előtt gödröske nyomával. Fekete, gyenge zöldes fénynyel, alul feketés-kék vagy sötétzöld. A szárnyfedők finoman, oldalt erőteljesebben szemeckézettek, minden szemeckét három pont határolja, oldalszegélyük a csúcs felé erőteljesebben fogacskazott. Az utolsóelőtti haslemez kerekített (♂♀) és

¹A Beregszászról említett példány *E. scutellaris*-, a gyertyótölgyesi *E. austriaca*-nak bizonyult.

szegélybarázda nélküli. A hímek utolsó haslemezén háromszögű dudorodás van, ez hosszabb fekete szőrökkel fedett, oldalt pedig egy-egy pontozott gödröcske határolja. Hossza 7—11 mm. — Előfordul Boszniában (Sarajevo) és Horvátországban.

3. *Knoteki* REITT.

2. Az utolsóelőtti haslemez hátul lemetszett (♀) és itt félholdalakú vagy háromszögletes síma bemélyedéssel, vagy lemetszett (♂), erőteljes harántszegélylyel, felülete pedig reszelőszerűen pontozott. Az apró utolsó haslemez síma, egyformán finoman és szétszórta pontozott, vagy a csúcs felé sűrűbben (♂) pontozott, a tövén síma, közepén pedig szőrös dudorkával. Felül kék vagy kékes-zöld, alul kék vagy rezeszöld. A szárnyfedők szőrözete nagyon rövid. Hossza 8—11 mm. — Előfordul Európában és Szibériában, nálunk elterjedt (Isaszeg, Timorháza, Kassa, Bártfa, Mezőlaborecz, Kercz, Brassó, Hosszúfalu, Prázsmár, Gyergyó, Maros-hegység, Herkulesfürdő), de elég ritka. Tápnövénye az erdei fenyő. (*chalybaea* VILL., *tarda* FABR., *clypeata* PAYK.) 1. *cyanea* FABR.
- Az utolsóelőtti haslemez hátul lemetszett (♂♀) és itt keskenyen és simán szegélyezett. Az apró utolsó haslemez egy-szerűen, simán és szórványosan nagyon finoman pontozott (♀) vagy fénytelen, sűrűn pontoskázott és sűrűn fekete szőrökkel fedett. Rézsínű, a szárnyfedőket hosszabb szőrözet fedi, a haslemezek sűrűbben pontozottak. Hossza 6—9 mm. — Előfordul Boszniában (Uvac). 2. *aerea* FORM.

14. nem: **Melanophila** Eschscholtz.

(*Apatura* CAST. & GORY, *Diana* CAST. & GORY, *Trachypteris* KIRBY, *Oxypteris* KIRBY.)

A fej széles, a homlok lapos, az alsó állkapcsi tapogató utolsó íze hengeres vagy tojásforma. A csápok nem hosszúak és elég vékonyak, az utolsó ízek hosszabbak mint a középsők. Az előtor háta sokkal szélesebb mint hosszú, előrefelé erősebben keskenyedő mint hátrafelé, oldalai majdnem egyenesek, ritkán kissé ívelték, töve kétoldalt öblös. A paizsoeska apró. A szárnyfedők szélesebbek mint az előtor háta a tövén, a csúcson kerekítettek vagy hegyben végződők. A mellő elülső széle egyenesen lemetszett, toroklemez nélküli, nyulványa a csúcson háromhegyű. A lábak kissé vaskosak, a hátsó lábfej első íze másfélszer vagy kétszer oly hosszú, mint a második íz.

Ez a nem az egész földön elterjedt. Mintegy ötven fajtát ismerjük, melyekből faunánkban azonban csak négy fordul elő.

1. A szárnyfedők csúcsa kerekített. Sötét bronzsínű, fénylő, sárga foltokkal tarkázott, a fej és az előtor háta némelykor kissé zöldes-bronzsínű. A szárnyfedők finoman, reszelőszerűen pontozottak, négy többé-kevésbé éles hosszanti bordával és hat nagy sárga folttal, ezek közül egy a tő közepén, kettő az oldalszél mellett, egy a varrat mellett és kettő az utolsó harmadban elhelyezett; ezek a foltok sokszor összefolynak. Hossza 10—14 mm. — Előfordul Szibériában, de Európában is található, nálunk ritka. (Hajós, Debreczen, Fehértemplom, Herkulesfürdő).

1. *picta* PALL.

Változata: A törzsfajtól csak abban tér el, hogy a szárnyfedők sárga foltjai aprók és nem folynak össze, tövükön pedig egy helyett gyakran három folt van. — Előfordul Európa déli felében, Észak-Afrikában, Szibériában és Turkesztánban. Faunánkban ritka: Debreczen, Gerebencz. Tápnövénye a nyárfa (*Populus nigra* és *alba*), melynek fiatal fáit gyorsan elpusztítja. (*decastigma* JACQU.-DUV., *silphoides* SCHRNK., *quatuordecimguttata* OLIV., *chrysostigma* FABR., *consobrina* CHEVR.)

var. decostigma FABR.

- A szárnyfedők csúcsa hegyben végződik. Egyszínű sötét fajok, sárga mustrázat nélkül. 2

2. Érzefényű sötét zöldes-kék vagy zöldes-fekete. Teste karsú, kissé domború. Az előtor hátának közepén kisebb, tövének két oldalán nagyobb bemélyedéssel. A paizsoeska apró félkör alakú. A szárnyfedők nagyon finom pikkelyekkel fedettek. Az utolsó haslemez a csúcson lemetszett és kissé öblös. Hossza 6·5—10 mm. — Előfordul a Földközi-tenger tájában, nálunk Dalmáciában. (*oxyura* MARQUET, *aequalis* MANNH.)

2: *cuspidata* KLUG.

- Fekete, néha kissé fénylő 3

3. Kissé fénylő fekete. Az előtor hátának oldalai kerekítettek, a hegyes hátsó szögletek előtt kissé öblösek. A paizsoeska szívforma. A szárnyfedők finoman pontozottan szemecskézettek, a válltól a csúcsig terjedő rézsutos kiemelkedő bordaszerű duzzadással. A hímek melle bolyhosan szőrös. Az utolsó haslemez a csúcson ívesen kikanyarított. Hossza 8—12 mm. — Előfordul a palearktikus tájban, nálunk elég ritka: Máramaros (Hoverla), Tusnád, Gyulafalva, Brassó, Czód-völgye. (*appendiculata* FABR., *morio* PAYK., *Pecchiolii* CAST. & GORY, *anthaxioides* MARQUET).

3. *acuminata* DE GEER.

- Fekete, a fej, az előtor háta és a test alul érzefényű. Az előtor oldalai íveltek, hátul a tompaszögű sarkok felé egye-

nes vonalban keskenyedők, nem öblösek. A szárnyfedők laposak, kiemelkedések és mélyedések nélkül. A mellő elül egyenesen lemetezett sűrűn bőrszerűen ránczolt, a középén finom harántredőkkel, sárgás-fehér szőrökkel fedett. Az utolsó haslemez ívelten kikanyarított, hátsó sarkai hegyesek. Hossza 14·5 mm. — Egyetlen eddig ismert példánya Nagyvárad környékéről való. 4. *hungarica* CSIKI.

15. nem: **Kisanthobia** Marseul.

Az alsó állkapcsi tapogató utolsó íze hengeres. A csápgödör apró és kerekített. Az előtor hátának oldalai majdnem párhuzamosak, kissé íveltek, tövén kétoldalt öblös. A mellő elül toroklemezt visel, melynek elülső széle öblös.

Ide egyetlen faj tartozik.

Fénylő aranyos-zöld, alul szőrös. A fej sűrűn ránczolva pontozott. Az előtor háta jóval szélesebb mint hosszú, hosszanti középvonala alig látható. A paizsoeska szívforma, nem nagy. A szárnyfedők finoman és sűrűn szemecskézetten pontozottak, hátsó szegélyük fogacskazott. Hossza 8—9 mm. — Előfordul a Földközi tenger tájában, nálunk Dalmáciában; felette ritka. 1. *Ariasi* ROBERT.

Újabb adatok Simontornya lepkefaunájához.

Irta: PILLICH FERENCZ.

E folyóirat 1909. évi XVI. kötetének 53—56. lapján közzétett jegyzék kiegészítéseképen ez alkalommal az azóta meghatározott régebben gyűjtött lepkeanyag és az újabb gyűjtések eredményeként alant felsorolt lepkéket közlöm. A község határában eddig gyűjtött lepkék száma kitesz 407 nagylepkét (35 varietással és 84 aberrációval) és 113 kislepkét 2 fajeltéréssel.

A Microlepidoptera meghatározását egytől egyig SCHMIDT ANTAL nemzeti múzeumi segédőr szívességének köszönhetem.

Pieridae. *Pieris Brassicae* L. var. *lepidii* RÖBER., *Rapae* L. var. *metra* STPH., ab. *flavescens* ♀ RÖBER. (09. V. 14.)

Nymphalidae. *Pyrameis Atalanta* L. ab. *fracta* TUTT. — *Polygonia C-album* L. ab. *variegata* TUTT., ab. *pallidior* TUTT., ab. *Hutchin-*

soni ROBSON. — *Satyrus Dryas* SC. ab. *tripunctatus* NEUBGR. — *Epinephele Tithonus* L. (ritka) — *Coenonympha Iphis* SCHIFF. ab. *Iphicles* STGR., *Pamphilus* L. ab. *bipupillata* COSM.

Lycaenidae. *Lycaena Icarus* ROTT. ab. *semipersa* TUTT., *Belargus* ROTT. ab. *parvipunctata* AIGN. (gyakori.)

Sphingidae. *Dilina Tiliac* L. ab. *maculata* WLLGR. — *Sphinx Ligustri* L. ab. *Spiraeae* ♂ ESP. (orgonabokron talált hernyóból kelt V. 2.-n; mérete 85 mm.) — *Protoparce Convolvuli* L. ab. *fasciata* PILLICH. — *Deilephia Euphorbiae* L. ab. *Paralias* NICK. (ritka; ellenben a kevésbé rózsaszínű átmeneti alakok gyakoriak.), *galii* ROTT. (este orgonavirág körül repkedett 2 példány.)

Saturniidae. *Saturnia Pyri* SCHIFF. ab. *Abafii* (♀) BORDAN, ab. *Aigneri* (♂) PILLICH, *pavonia* L.

Drepanidae. *Drepana falcataria* L.

Noctuidae. *Agrotis polygona* F., *exclamationis* L. ab. *costata* TUTT., ab. *rufescens* TUTT., ab. *brunnea* TUTT., *Ypsilon* ROTT. ab. *pallida* TUTT., segetum SCHIFF. ab. *monileus* HAW. (Rovart. Lap. XVI., 1909, p. 41, 7 sz.), ab. *segetis* HBN. (ugyanott 18. sz.), ab. *fuscosa* ESP., ab. *venosa* HAW., ab. *pectinata* HAW., ab. *subatra* HAW., (Rovart. Lapok XVI., 1909, 43, 26 sz.), ab. *unicolor* PILLICH. — *Mamestra dissimilis* KNOCH ab. *W-latinum* ESP., ab. *laeta* REUTER., ab. *variegata* RBL. *dentina* ESP. — *Bryophila raptricula* HB. ab. *deceptricula* HB. — *Hadena basilinea* F. — *Naenia typica* L. — *Caradrina quadripunctata* F. var. et. ab. *leucoptera* THNBG. (1909. október), alsines BRAHM. — *Taeniocampa incerta* HUFN. ab. *atra* TUTT., ab. *rufa* TUTT., *munda* ESP. ab. *immaculata* STGR. — *Sora rubricosa* P. ab. *pilicornis* BRAHM. — *Orthosia pistacina* F. ab. *canaria* ESP., ab. *Lychnidis* F. — *Orrhodia erythrocephala* F. ab. *impunctata* SPULER., *Veronicae* HB., *Vau-punctatum* ESP. ab. *immaculata* STGR., *Vaccinii* L., ab. *mixta* STGR., *ligula* ESP. ab. *polita*., ab. *subspadicea* STGR. — *Xylina socia* ROTT., *ornithopus* ROTT. — *Calocampa vetusta* HB. ab. *brunnea* TUTT. — *Xylomyges conspicillaris* L. — *Calophasia casta* BKH. — *Cucullia chamomillae* SCHIFF., *absynthii* L. — *Plusia chrysis* L. ab. *aurea* HNE., ab. *juncta* TUTT. — *Heliothis Cardui* HB. — *Rivula sericealis* SC. — *Hermia derivalis* HB.

Cymatophoridae. *Polyploca rideus* F.

Geometridae. *Acidalia similata* THNBG., *ochrata* SC., *virgularia* HB. var. et ab. *Bischoffaria* LAH., *laevigata* SC., *herbariata* F., *bisetata* HUFN., *dilutaria* HB. (interjectaria B.), *deversaria* H. S. — *Gnophos obscuraria* HB. — *Lithostege griseata* SCHIFF. ab. *Stöckli* PILLICH. — *Lobophora sexualisata* HB. — *Larentia dotata* L. *fluctuata* L., ab. *acutangulata* CHR., *riguata* HB., *galiata* HR., *procel-*

lata F., nigrofasciaria GOEZE. — Tephroclystia vulgata Hw. — Chloroclystis rectangulata L. ab. cydoniata BKH.

Psytomidae. Naclia ancilla L.

Arctiidae. Arctia Caja L. ab. flava AIGN., Hebe L. — Lithosia muscerda HFN.

Psychidae. Fumea casta PALL. (intermediella BRD.)

Sesiidae. Sesia tipuliformis CL., myopaeformis BKH.

Pyratidae. Melissoblaptes bipunctatus Z. (VII, 10, 25). — Aphomia sociella L. (VIII. 1). — Galleria mellonella L. (VIII. 28). — Lamoria anella SCHIFF. (VI. 27; VII. 6, 24). — Crambus paludellus HB. (VII. 26), inquinatellus SCHIFF. (VIII. 10, 22), tristellus SCHIFF. (VIII. 29), luteellus Schiff., perlellus Sc., falsellus SCHIFF. (VIII. 13; IX. 15), chrysonuchellus Sc. (V. 2), craterellus Sc. (VI. 1, 23), culmellus L. (VII. 13, 22), pascuellus L. (VI. 8, 20). — Homoeosoma nebulellum SCHIFF. (VIII. 8). — Ephestia elutella HB. (VI. 6; VIII. 5, 8; IX. 11). — Plodia interpunctella HB. (VI. 16, 23; VIII. 10, 25; IX. 7, 26). — Heterographis oblitella Z. (VIII. 11, IX. 23). — Euzophera bigella Z. (IV. 24). — Etiella zinckenella Tr. (VI. 14, 19; VIII. 27). — Salebria semirubella Sc. (IX. 1, csalétken). — Myeloides tetricella SCHIFF. (V. 17). — Endotricha flammealis SCHIFF. (VIII. 8, 10; csalétken). — Aglossa pinguinalis L. (VI. 5, 29; VIII. 2, 7). — Hypsopygia costalis F. (VI. 3, 16; IX. 15). — Pyralis farinalis L. (VII. 19, 25). — Herculia glaucinalis L. (VIII. 17). — Cataclypta lemnata L. (IX. 23). — Cledeobia angustalis SCHIFF. — Nymphula nymphaeata L. (VIII. 14), stratiotata L. (VIII. 28, ♀) — Eurrhyncha urticata L. (V. 28-tól VII. 5-ig). — Scoparia pallida STPH. (IX. 11), sphaeloleuca Z. (V. 16). — Syllepta ruralis Sc. (VII. 25; IX. 5). — Evergestis frumentalis L., extimalis Sc. (V. 17; VIII. 13). — Nomophila noctuella SCHIFF. (VIII. 9, 15; IX. 23, 26). — Phlyctaenodes palealis SCHIFF. (VII. 12), verticalis L. (V. 30; VI. 2, 10; VIII. 22), sticticalis L. — Diasemia litterata Sc. (VIII. 28). — Pionea pandalis HB. (VIII. 23), verbascalis SCHIFF. (V. 15), forficalis L. (VI. 1; VIII. 15; IX. 9), rubiginalis HB. (VII. 22; VIII. 18, 23). — Pyrausta sambucalis SCHIFF. (V. 18—26; VI. 8, 19; VIII. 15), nubilalis HB. (VI. 24, ♂; VII. 19, ♀), cespitalis SCHIFF. (IV. 26; VIII. 29, lámpafény-nél), sanguinalis L., purpuralis var. obstrinalis HB. (VI. 19), aurata Sc. (VII. 15; VIII. 20).

Pterophoridae. Oxyptilus tristis Z. (IX. 15), parvidactylus Hw. (VII. 27). — Platyptilia Bertami ROESL., rhododactyla (VI. 19). — Alucita pentadactyla L. (VI. 8, 20; VIII. 7, 11). — Pterophorus monodactylus L. (VII. 17, 25; IX. 2; X. 6, 13).

Orneodidae. Orneodes desmodactyla Z. (IV. 3.)

Fortricidae. Acalla variegana SCHIFF., ferrugana Tr. (X. 14),

contaminana HB., var. ciliana HB. (IX. 17). — *Cacoecia semialbana* GN. (VI. 1—27; VIII. 12; IX. 7). — *Pandemis ribeana* HB. (VI. 6), *heparana* SCHIFF. (VI. 10; VII. 2—15; VIII. 20—IX. 11). — *Tortrix dumetana* FR. (IX. 10—15). — *Cnephasia Wahlbomiana* L. (V. 6; VII. 22), var. *virgaureana* TR. (VI. 6), *incertana* TR. (VIII. 19). — *Clysia (Conchylis) ambiguella* HB. (VI. 1; VII. 10). — *Euxanthis hamana* L. (VI. 20). — *Argyroploce salicella* L. (IX. 11, csalétken), *variegana* HB. (VI. 9—29), *oblongana* Hw., *urticana* HB. (IV. 26), *lacunana* DUP. (VII. 7), *antiquana* HB., *striana* SCHIFF. (VI. 18; VII. 15). — *Olethreutes arcuella* CL. (V. 2; VI. 4). *Ancylis achatana* F. (VI. 10); *unguicella* L. — *Bactra furfurana* Hw. (VI. 1). — *Semasia Metzneriana* TR. (VI. 1). — *Notocelia roborana* TR. (V. 20). — *Epiblema fulvana* STEPH. (VII. 22), *tripunctana* F. (VI. 20). — *Carpocapsa pomonella* L. (VII. 7; VIII. 8).

Hyponomeutidae. *Hyponomeuta padellus* Z. (VII. 30), *malinellus* Z. (VII. 15—30; VIII. 9).

Plutellidae. *Plutella maculipennis* CURT. (VIII. 13).

Gelechiidae. *Platyedra vilella* Z. (VIII. 7). — *Gelechia distinctella* Z. (VIII. 10). — *Brachmia trianulella* H. S. (X. 6). — *Oegoconia quadripuncta* Hw. (VII. 19). — *Endrosis lacteella* SCHIFF. (IX. 12, 20). — *Blastobasis phycidella* Z. (VII. 4, 7). — *Psecadia pusiella* ROEMER (VIII. 30), *bipunctella* F. (VII. 30). — *Depressaria propinquella* TR. (IV. 17), *Alstroemeriana* CL. (VIII. 8; IX. 6), *purpurea* Hw. — *Borkhausenia formosella* HB. (VIII. 5).

Elachistidae. *Heliodines Roesella* L. (VII. 10). — *Coleophora laripennella* ZETT. (VIII. 22), *clypeiferella* HOFFM. (VIII. 18).

Lyonetiidae. *Phyllocnistis saligna* Z. (X. 29).

Tineidae. *Lypusa maurella* F. (V. 17). — *Euplocamus anthracinalis* Sc. — *Tinea fuscipunctella* Hw. (VI. 20; IX. 6; X. 12), *parasitella* HB. (V. 17), *cloacella* Hw. (IX. 11, 23). — *Nemophora Swannerdammella* L. (IV. 22). — *Nemotois Pfeifferellus* HB. (VII. 28), *fasciellus* F. (VII. 17, ♂; VI. 23, ♀).

Adatok

Magyarország Coleoptera-faunájához.

Irta: MIHÓK OTTÓ.

Magyarország bogárfaunáját néhány új adattal gazdagíthatom, ezekkel a faunakatalógusban megállapított területről, tehát Magyarországon és társországainak (Horvát- és Szlavonországon) területéről

összesen 7632 fajt és fajváltozatot ismerünk, melyek 79 család és 1319 nemhez tartoznak.

Az alább felsorolt bogarak kivétel nélkül gyűjteményekben vannak meg.

Dytiscidae.

Agabus undulatus SCHRNK. ab. *interruptus* SCHILSKY — Budapest.

Staphylinidae.

Micropeplus fulvus ER. var. *Mariettii* DUV. — Herkulesfürdő.

Lathrobium punctatum ZETT. — Remech.

Leptacinus linearis GRAV. — Budapest (Aquincum).

Quedius coxalis KR. — Herkulesfürdő.

— *humeralis* STEPH. var. *fraternus* BERNH. — Herkulesfürdő.

Tachyporus solutus ER. var. *caucasicus* KOLEN. — Biharfüred.

Oligota flavicornis LAC. — Hosszúszó.

Atheta atramentaria GYLLH. — Biharfüred.

Silphidae.

Thanatophilus dispar HERBST. — Budapest.

Blitophaga opaca L. — Tátrafüred.¹

Hydrophilidae.

Hydrophilus sartus SEM. — Budapest.

Cantharidae.

Rhagonycha nigriceps WALTL var. *atricapilla* KIESW. — Biharfüred.

Nitidulidae.

Meligethes aeneus SCOP. ab. *australis* KÜST. — Herkulesfürdő.

Cryptophagidae.

Cryptophagus scanicus L. ab. *patruelis* STRM. — Herkulesfürdő.

— *pallidus* STRM. — Herkulesfürdő.

¹ A Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményében meg van a sopronmegyei Lakompak-ról (KENDI gyűjtése), BRANCSIK pedig Trencsén vármegyéből is említi. — Cs.

Erotylidae.

Dacne rufifrons F. var. *Reitteri* SCHILSKY — Herkulesfürdő.

Phalacridae.

Phalacrus fimetarius PAYK. m. *Doebneri* FLACH. — Isaszeg.

Lathridiidae.

Lathridius Bergrothi REITT. — Budapest, Trencsén.

Colydiidae.

Anommatus Reitteri GANGLB. — Herkulesfürdő.

Dryopidae.

Dryops griseus ER. — Lippa.

Helodidae.

Cyphon variabilis THUNBG. var. *nigriceps* KIESW. — Budapest.

Byrrhidae.

Byrrhus fasciatus FORST. ab. *inornatus* REITT. — Isaszeg.

Elateridae.

Agriotus ustulatus SCHALL. var. *flavicornis* PANZ. — Pilisi-hegy.

Hypnoidus dermestoides HERBST ab. *bipustulatus* SCHILSKY. — Biharfüred.

Drasterius bimaculatus ROSSI ab. *sexsignatus* BUYSS. — Kovácspatak.

Buprestidae.

Agrilus viridis L. var. *ater* F. — Pilisi-hegy.

Anthicidae.

Anthicus floralis L. var. *formicarius* GOEZE. — Hosszúszó.

Mordellidae.

Mordella bipunctata GERM. — Budapest.

— *aculeata* L. ab. *leucaspis* KÜST. — Isaszeg.

Anaspis varians MULS. ab. *collaris* MULS. — Herkulesfürdő.

Cerambycidae.

Clythus rhamni GERM. ab. *temesiensis* GERM. — Herkulesfürdő.

Chrysomelidae.

Cryptocephalus sericeus L. ab. *pratorum* SUFFR. — Budapest.

Phytodecta rufipes DFG. ab. *sexpunctata* FABR. — Budapest.

Chaetocnema semicoerulea KOCH ab. *saliceti* WEISE. — Hosszúszó.

Longitarsus fulgens FOU DR. — Herkulesfürdő.

Curculionidae.

Acalles turbatus BOH. — Herkulesfürdő.

Apion dispar GERM. — Hosszúszó.

Scarabaeidae.

Homaloptia erythroptera FRIV. var. *carbonaria* BLANCH. — Herkulesfürdő.

Rhizotrogus vernus GERM. var. *fraxinicola* HAGENB. — Budapest.

Új bogárnevek.

IRTA CSIKI ERNŐ.

Az új általános bogárkatalógus részére összeállítván a földke-rekségről eddig ismert Corylophidákat és Discolomidákat, több ket-tős nevet találtam, melyek közül ennél fogva az újabbakat meg kell változtatnom. Ezek a következők:

Corylophidae.

Sacium bifasciatum MATTH. 1899 nec MOTSCH. 1858 = **Matthewsi** nov. nom.

Sacium collare LEA 1895 nec MATTH. 1888 = **Leai** nov. nom.

Sacium ellipticum REITT. 1908 nec LEA 1895 = **africanum** nov. nom.

Sericoderus basalis BROUN 1893 nec SHARP 1885, nec REITT 1891 = **Brouni** nov. nom.

Sericoderus fulvicollis BROUN 1893 nec REITT. 1877 = **seelandicus** nov. nom.

Sericoderus minutus LEA 1895 nec MATTH. 1894 = **parvus** nov. nom.

Discolomidae.

Discoloma circulare SHARP 1899 nec CHEVR. 1863 = **Sharpi** nov. nom.

Különfélék.

Az I. nemzetközi rovartani kongresszusról. A mint értesülünk az augusztus elején Brüsszelben összeülő kongresszus alkalmával 12 szakosztály fog megalakulni. Ezek a következők: 1. múzeológia, 2. gazdasági rovartan, 3. orvosi rovartan, 4. állatföldrajz, 5. bionómia és oekológia, 6. mimikry, 7. élettan és pszichológia, 8. őslénytan és származástan, 9. ontogenia, 10. bonoztan, 11. nomenklatura és 12. rendszertan. Cs.

Új rovartani múzeum. A berlini német rovartani nemzeti múzeum legközelebb új hajlékot kap, a mennyiben az O. LEONHARD által adományozott tizezer márkából a Berlin melletti Dahlem-ben erre a célra alkalmas telket vásároltak. Cs.

A halálfejes pille eltérései. Az *Acherontia Atropos*-ban a legújabb időig egy olyan fajt ismertünk, melyet az aberrációktól megkíméltek. De lehetett is azután egy csomót leírni, így maga TUTT könyvében 9 alakot nevez meg (ab. *imperfecta*, *conjuncta*, *extensa*, *suffusa*, *obsoleta*, *intermedia*, *virgata*, *variegata*, *flavescens*), ezekhez tartozik mint 10. a Honduras-ból (hamis termőhely!) leírt *Acherontia sculda* KIRBY. Nem régen azután CLOSS berlini lepkész az aberrációk számát még egygyel gyarapította, ő ugyanis elnevezett egy karinthiai példányt, melynek hátsó szárnyán felül a korongon levő fekete csik kettéosztott, alul ez a csik szélesebb és feketébb. CLOSS ezt az alakot *f. Charon*-nak nevezi. Cs.

Lycæna Icarus ab. biarcuata. A mezők kis kék pillangója eltéréseinek a száma is megnövekedett, amennyiben W. FRITSCH egy hallei nősténypéldányt, melynél az elülső szárnyok alsó oldalán levő ív kettős (az *ab. arcuata*-nál egyszerű) *ab. biarcuata*-nak nevezett el. Cs.

Magyar rovarászok külföldi utazása. FERNBACH GYULA magyar-kanizsai tanár február végén utazik Braziliába, Las Xavier-be (Colonia Jaguar, Rio Grande do Sul), ahol egy telepítvényes földije meghívására mintegy fél esztendőt kíván tölteni és a vidék rovarfaunáját összegyűjteni. — MEUSEL RÓBERT (Jánospuszta, u. p. Szokolya, Hont-megye) ismert gyűjtő és rovarkereskedő márcziusban a Kaukázusba utazik, hol néhány hónapig fog rovarokat gyűjteni. Cs.

Irodalom.

F. Heikertinger: Diagnosen von Halticinen. (Verhandl. zool.-bot. Ges. Wien. LIX, 1909, p. [290]—[295]).

Szerző két új és egy kevésbé ismert levélbolha leírását nyújtja. A két új faj faunánkból való. A *Phyllotreta Ganglbaueri* főleg Her-

kulesfürdő környékén fordul elő, de szerző még Triest vidékéről és Herzegovínából (Pisino) is ismeri. Az új faj a *Ph. nigripes* FABR.-hoz hasonló, de annál nagyobb (2·2—3 mm.), teste domborúbb, felül erőteljesebben és durvábban pontozott, a fej pedig síma, nem pontozott. A másik faj a *Phylloreta balcanica*, melyet szerzője görögországi, albániai, dalmáciai (Metkovic), herzegovínai (Mostar) és horvátországi (?) példányok alapján írt le. Ez a *Ph. atra* csoportjába tartozik, mely fajtól első négy világos csápize és részben sárga láb-szára és lábfeje következtében könnyen megkülönböztethető.

CSIKI.

*

Edm. Reitter: Helms Zoufali n. sp. Wiener Entom. Zeitg. XXIX, 1910, p. 36).

A boszniai Visegrádról való új faj leírása, mely a *H. Maugei*—*abene* alakköréhez tartozik.

CSIKI.

*

Edm. Reitter: Über *Hister stercorarius* Hoffm. und Götzelmanni Bickh. nebst der Beschreibung einer neuen mit diesen verwandten Art. (Wiener Entom. Zeitg. XXIX, 1910, p. 37—38).

E folyóirat 1908. évi XV. kötetének 189. lapján szó volt arról, hogy BICKHARD *H. Götzelmanni* név alatt egy új sutabogarat írt le Horvátországból, melynek faji önállóságát később MÜLLER kétségbe vonta. Egy ebből kifolyólag támadt polémiát fejez be mintegy REITTER, aki a *H. Götzelmanni*-t szintén csak a *H. stercorarius* Hoffm. aberrációjának tartja.

CSIKI.

*

R. Formánek: Ein neuer Otiorrhynchus aus Siebenbürgen. (Entomolog. Blätter. VI, 1910, p. 17—18).

Szerző *Ot. Mazuræ* név alatt egy új ormányos bogarat ír le a hunyadmegyei „Kimpului nyag“ havasról, mely az *Ot. paucillus*-hoz nagyon hasonló, de előtóra hosszabb, szemcséi erőteljesebbek és fénylők, a szárnyfedők sörtéi kétszer oly hosszúak, a czombok bunkósan megvastagodottak és fogaeskával fegyverezettek, az elülső fog a legerősebb, széles és kéthegyű.

CSIKI.

„ROVARTANI LAPOK“

XVII. Band.

Februar 1910.

2. Heft.

S. 17. — *E. Csiki*: Die Buprestiden Ungarns. II. — Verfasser setzt seine Bearbeitung der Buprestiden Ungarns fort. Es wird die Gattung *Buprestis* beendet und die Gattungen *Eurythyrea*, *Phaenops*, *Melanophila* und *Kisanthobia* behandelt.

S. 22. — *F. Pillich*: Neuere Beiträge zur Schmetterlingsfauna von Simontornya. Verfasser veröffentlichte im XVI. Band (1909, p. 53—56) dieser Zeitschrift ein Verzeichniss der Schmetterlinge der Umgebung seines Wohnortes Simontornya (Komitat Tolna), zu welchem er nun einen Nachtrag liefert. Die Bestimmung der Microlepidopteren dankt er Herrn Custosadjunkt A. SCHMIDT. Aus der Umgebung von Simontornya sind bisher 407 Grossschmetterlinge (mit 35 Varietäten und 84 Aberrationen) und 113 Kleinschmetterlinge (mit 2 Varietäten) bekannt. Die Aufzählung der Arten siehe im ungarischen Text.

S. 25. — *O. Mihók*: Beiträge zur Coleopterenfauna Ungarns. — Verfasser zählt einige für die Fauna neue Käfer seiner Sammlung auf. Mit diesen sind aus Ungarn (nebst Kroatien und Slavonien) 7632 Arten und Varietäten bekannt.

S. 28. — *E. Csiki*: Neue Käfernamen. — Verfasser ändert anlässlich der Bearbeitung für den „Coleopterorum Catalogus“ einige Käfernamen aus den Familien *Corylophidae* und *Discolomidae* um. Siehe im ungarischen Text.

Kleinere Mitteilungen.

S. 29. — *Über den I. Internationalen Entomologen Kongress.* — Es wird berichtet, dass sich anlässlich des Kongresses 12 Klassen konstituieren werden, diese werden aufgezählt.

S. 29. — *Neues Entomologisches Museum.* — Es wird berichtet, dass das Deutsche Entomologische National-Museum in Dahlem bei Berlin ein Muscalgebaude bauen wird.

S. 29. — *Aberrationen von Acherontia Atropos.* — Es wird berichtet, dass zu den zehn, meist von TUTT beschriebenen Aberrationen, jetzt eine neue hinzukommt, die CLOSS f. *Charon* nennt.

S. 29. — *Lycæna Icarus ab. biarcuata.* — Unter diesem Namen beschrieb W. FRITSCH eine neue Form die der *ab. arcuata* nahe steht, was berichtet wird und die Charaktere angegeben werden.

S. 29. — *Entomologische Reisen.* — Es wird berichtet, dass Gy. FERNBACH aus Magyar-Kanizsa nach Brasilien (Rio Grande do Sul, Colonia Jaguary) und R. MEUSEL aus Jánospuszta bei Szokolya nach Transkaukasien reist um entomologisch zu sammeln.

Literatur.

S. 29. — Es werden Arbeiten von F. HEIKERTINGER, EDM. REITTER, und R. FORMANEK besprochen.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XVII. KÖTET. 1910 MÁRCZIUS—ÁPRILIS. 3—4. FÜZET.

A. Aigner Lajos.

1840. II. 11 — 1909. VI. 19.

A. Aigner Lajos.

1840—1909.

Irta : CSIKI ERNŐ.

Nemcsak folyóiratunkat, hanem a magyar entomológiát is nagy veszteség érte, a midőn 1909. évi június 19-én hosszas betegség után örökre lehúnyta szemét A. AIGNER LAJOS. A veszteség súlyos volt, daczára annak, hogy csak élete alkonyán kezdett a rovarattannal behatóan foglalkozni, mégis rövidesen a magyar rovarattani irodalomnak egyik legbuzgóbb és legtermékenyebb munkása lett.

AIGNER LAJOS 1840-ben, február 11-én született a torontál-megyei Nagy-Jécsa községben nemes szülőktől. Ugyanott kezdte az iskolát járni, majd Temesvárott folytatta tanulmányait, a hol 1853-ban került ki a Stieber-féle kereskedelmi iskolából. Könyvkereskedői pályára lépett, de emellett tovább képezte magát mint magántanuló az ottani gimnáziumban. Temesvárról Pozsonyba (1858—60), majd Budapestre (1860—63) került, innen pedig Németországba ment, hogy a könyvkereskedői pályán magát tovább kiképezze. Így 1863—1865 Lipcsében, Kölnben, majd Stuttgartban találjuk. 1866-ban vissza-került Budapestre, a hol Ráth és később Osterlamm könyvkereskedésében működik, 1868-ban Rautmann-nal, 1869-ben pedig önállóan könyvkereskedést nyit, melyet rövidesen a főváros egyik legjobb és legnagyobb könyvkereskedésévé fejleszt és nem elégszik meg az egyszerű kereskedéssel, hanem mint kiadó igyekszik nevét ismertté tenni. Így közelebbi érintkezésbe kerül az akkori írókkal, annyival is inkább, mert maga is az irodalomnak él. Irodalmi működése eleinte leginkább irodalomtörténeti tárgyú volt, emellett ismertetéseket írt és költőinket német fordításban ismertette meg a külfölddel. Így első sorban PETŐFI költeményeiből, majd a népkölteményekből bocsát ki egy-egy kötetet. Mindezeket megelőzőleg „Az elegiáról“ című munkájával, mely 1869-ben jelent meg, nemcsak pályadíjat nyert, hanem nevét irodalmunkban ismertté és megbecsültté tette, a mit a Petőfi-Társaság azzal hálált meg, hogy 1876-ban tagjává választotta. A Petőfi-Társaságban székét „Mikes Kelemen ismeretlen leveleiről“ írt értékezésével foglalta el.

Több folyóiratot és gyűjteménysorozatot indított meg és szerkesztett, így 1869—70-ben a „Magyar könyvészet“-et, 1875-ben megindította a „Magyar Könyvesház“-at, 1878-ban pedig a Nemzeti Könyvtár című gyűjteményes vállalatot. 1876-ban átvette a „Figyelő“ ozimú folyóirat szerkesztését és 1884-ben megindítja a „Hazánk“ című történelmi folyóiratot. Ő létesítette az „Országos Magyar

Könyvkereskedők Egyesülete“-t és indította meg 1878-ban ennek hivatalos közlönyét, a „Corvina“-t.

Ezekon kívül írt néhány régészeti cikket és benne találunk a szabadkőmivések avatott történetírójukra, amennyiben megírja a „Szabadkőmivesség története Magyarországon“ és a több kötetes „Geschichte der Freimaurerei in Ungarn“ című munkákat.

Sok cikke, költeménye, álnév alatt jelent meg, így használta a Jécsai Lajos, Ajgó Lajos, Apor Lajos és Abafi Lajos neveket.

Könyvkereskedése a nyolczvanas évek végével, hanyatlásnak indult, illetőleg, hogy saját szavaival éljek, jóhiszeműsége a tönk szélére juttatta. Néhány lelkiismeretlen alkalmazottja révén az általa kiadott munkák legtöbbje nem egyenes úton került minden könyvesboltba és forgott közkézen, pedig nála alig került néhány példány eladásra.

Anyagi helyzetének rosszabbodása és könyvkereskedésének hanyatlása sok gondot okoztak neki, a mire a szabad természetben keresett és talált is vigasztalást. Hozzáfogott a lepkék gyűjtéséhez és életmódjuk tanulmányozásához, mely kedvtelésnek a 90-es évek közepe táján már minden idejét szenteli, miután kénytelen volt könyvkereskedésén túladni.

Tulajdonképen itt kellett volna kezdenem, hiszen ezen időtől kezdődőleg számítható entomologiai működése. Első lepkészeti cikkei a „Societas entomologica“ című német rovtartani folyóiratban láttak napvilágot, a melyben egyik kiváló régi lepkegyűjtőnkéről, ANKER LAJOS-ról írott megemlékezésével kezdte meg irodalmi működését. Későbbi cikkei a hibridekről, a *Saturnia Hybrida minor*-ról és a *Psyche Ecksteinii*-ről szólnak. 1895-ben már a Nemzeti Múzeum természetrajzi osztályainak folyóiratában, a „Természetrajzi Füzetek“-ben közöl két nagyobb cikket és a millennium évében jelenik meg tőle a PÁVEL JÁNOS-sal együttesen írott és a nagylepkéket tárgyaló része a faunakatalogusnak. Ugyanerre az időre esik azon fáradozása, hogy a magyar rovtartani ismeretek terjesztésére külön folyóirat indíttassék meg, a mi hamarosan sikerül is, mert 1897-ben JABLONOWSKI JÓZSEF-fel újra megindítja, illetőleg a IV. kötettel folytatja a DR. HORVÁTH GÉZA által 1884-ben alapított és 1886-ban megszűnt Rovartani Lapokat. Ezzel azonban működése nem volt kimerítve, a folyóirat megindítása nem volt elegendő az ügy fejlesztésére, hiányzott a munkatársak, ha még oly kis csapatja is, azért kikutatta nemcsak a Budapesten, hanem az egész országban lakó úgy szakszerűen mint kedvtelésből rovarászattal foglalkozókat is. Buzdított mindenfelé, serkentett a munkára, hiszen csak így számíthatott eredményre. Az ő fáradozásának köszönhető, hogy a budapesti entomologusok a 90-es évek eleje óta hetenkint rendszeren összejönnek a rákóczi-úti

KASZÁS- (azelőtt MŰHR)-féle vendéglő különhelyiségében, a hol azután tapasztalataik elmondásával egymást kioktathatták, ezáltal előnyösen közreműködvén faunánk kikutatásán is.

AIGNER rovartani, főleg lepkészeti czikkei első sorban a „Rovartani Lapok“-ban láttak napvilágot, ezek pedig olvasóink előtt eléggé ismeretesek, úgy hogy azok felsorolásától eltekinthetek, csak arra akarok utalni, hogy ezek egyik-másika kiváló becsesel bír, ezekben írta le néhány jellemző lepkénk teljes történetét, szolgált útmutatással azok életmódjáról, előfordulási viszonyairól, stb. Ugyancsak folyóiratunkban kezdte meg „Magyarország pillangói“ című pályadíjjal koszoruzott munkájának közlését, melynek befejezését még a jelen kötetben remélhetjük. Feldolgozta a nappali pillangókon kívül a szender-féléket (*Sphingidae*), mely munkáját a Természettudományi Társulat szintén dicsérettel jutalmazta. Ez a két munka külön kiadás-ként nem jelenhetvén meg, nehéz lévén nálunk ilyen szakmunkákra kiadót kapni, elhatározta, hogy megpróbálkozik egy népszerű munka megírásával, — így született azután meg a BERGE-féle lepketáblákkal illusztrált „Magyarország lepkéi“ című munkája, melyből rövid egy esztendő alatt annak négyezer példányból álló kiadása teljesen elfogyott.

Nem hagyhatom említetlenül egyik másik, tárgyánál fogva ha nem is annyira elterjedt, de nagyon fontos munkáját „A lepkészet történetét Magyarországon“ címűt, mely 1898-ban jelent meg a Természettudományi Társulat kiadványaként. Ezzel a munkájával olyasmit teremtett, a mivel semmiféle nemzet nem dicsekedhetik, — mi pedig sokat tanulhatunk ebből a munkából, mely minden magyar lepkésznek örökké fontos segédkönyve fog maradni.

A könyvkereskedői pályától teljesen visszavonulván, alkalmazást nyert a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőségénél mint annak természetrajzi szakmegbízottja, majd PÁVEL JÁNOS-nak 1901-ben bekövetkezett halála után elfoglalta annak helyét a Nemzeti Múzeumban, miáltal abba a helyzetbe került, hogy ezen intézet nagy lepkegyűjteménye és szakkönyvtára segélyével ismereteit mindjobban bővíthesse, gyarapíthassa.

Ezelőtt négy évvel azután betegeskedni kezdett, a budai hegyekben egyik gyűjtőkirándulása alkalmával napszúrást szenvedett, a későbbi években pedig több ízben szélütés érte, a minek következtében egymásután a beszélő-, majd a látóképességet veszítette el. Ha be is következett időnként egy kis javulás, a különben szívós ember teljes egészségét többé nem nyerte vissza, az utolsó esztendő kínos szenvedéseitől pedig csak a halál szabadította meg 1909 június 19.-én.

Ha a halál el is ragadta körünkből, emlékéet nemesak barátjai

fogják megőrizni, megőrzi azt mindörökké az a tudomány, a melynek gazdag tárházában életének talán legkeservesebb idejében la-pozgatva megnyugvást keresett és talált.

Crambus hungaricus.

Irtta: SCHMIDT ANTAL.

Nem régen az „Archivum Zoologicum“ című folyóiratban egy új molypillét írtam le, a mely minden valószerűség szerint jellemző a Nagy Magyar Alföldre s így megérdemli, hogy leírását e helyen magyar nyelven is közöljem.

Még 1906 augusztus havában több példányban gyűjtöttem Mezőberény és Békés-Csaba között egy *Crambus*-fajt, mely az eddig ismertek egyikével sem volt azonosítható. Azóta az Alföld több pontjáról került még elő, nevezetesen Ujpestről, ahol GABRIELI gyűjtötte, Harta (Pusztá-Bojár) mellől s Izsákról (UHRIK gyűjtése.)

Ez a faj, amelyből immár 14 példány áll rendelkezésemre, még pedig úgy-híemek mint nőstények, az *Inquinatellus*-csoporthoz tartozik. Nagyság, szárnyszabás és mustrázat tekintetében legjobban SCHIFFERMÜLLER *Crambus magrimatellus*-ával egyezik meg.

A hím csápja barna, fűrész és rövid szőrökkel borított. A hosszú ajaktapogató felül világosszürke, sötét feketésbarna pikkelyekkel tarkázott. Feje, valamint tora is ugyanilyen.

Az elülső szárny alapszíne világos mogyoró-barna, a mely azonban csak a szegélyér (costa) és a főerek mentén tűnik szembe. A szárnyfelület többi része szürkésbarna pikkelyekkel borított, annyira, hogy némely példány csaknem egészen feketésbarna, füstszínű minden mustrázat nélkül való. Helyenkint, főleg az erek mentén fehéresszürke terecskék láthatók.

Magát a mustrázatot két feketésbarna harántvonal alkotja, melynek lefutása olyan, mint a *Crambus inquinatellus*-é azzal a különbséggel, hogy a 2-ik ér mentén a legtöbb esetben még egy hosszanti vonal is látszik, a mely a két harántvonalat összeköti; az előbbtől még abban is különbözik, hogy a külső harántvonalnak kifelé hajló rövid íve a 2-ik értől kezdve, nem ferdén, hanem inkább derékszögben halad a belső szegély felé.

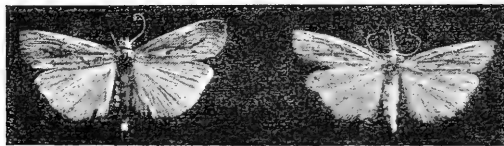
A szárnyak elülső szélét világosabb szegélyvonal határolja. Előtte az érvégződés között fekete pontok vannak, a külső szegély mentén pontsort alkotva. A rojt alig világosabb mint az alapszín.

A hátsó szárny selyemfényű, barnás-ezüstszürke, a töve s a belső szegély közepe felé világosabb árnyalatú. A sötét szegélyvonal

élesen elválnak a világosszürke rojtoktól, amelyek alapszínét egy világosabb csík szeli át.

Az elülső szárnyak alsó oldala épp úgy mint a *Crambus inquietellus*-nál barnás-sötétszürke, a szegély felé halavány-sárgás árnyalatú. A hátsó szárny alul valamivel halaványabb mint felül.

A nőtényt a hímthől világosabb színű fonalszerű vékony csápjja és keskenyebb elülső szárnya különbözteti meg. Alapszíne általában sokkal világosabb, sárgásba hajló s kevesebb szürkével behintett, továbbá a hím elülső szárnyán helyenként föllépő fehéresszürke színű pikkelyek is hiányzanak. A mustrázat olyan, mint a hímnél. A hátsó szárny felül és alul egyszínű ezüstszürke. Az elülső szárny hossza 11—13 mm. Kifeszített szárnyakkal 22—26 mm.

♂

♀

Crambus hungaricus SCHMIDT. — Eredeti nagyságban.

Adatok Erdély pók-faunájához.

Irta: CSIKI ERNŐ.

Bogarászati kirándulásaim alkalmával egyebek mellett pókokat is gyűjtöttem. A gyűjtött anyag egy részét KULCZYNSKI LÁSZLÓ krakói tanár volt szives meghatározni. Minthogy ez az anyag oly vidékekről származik, a hol azelőtt még senki sem gyűjtött pókokat, azért helyén valónak tartom ezen adatok közlését.

A gyűjtött fajok a következők:

Dictynidae.

Dictyna uncinata THOR. — Dicsőszentmárton.

Dysderidae.

Dysdera Ninnii CAN. — Vajdahunyad.

Drassidae.

Gnaphosa lucifuga WALCK. — Dicsőszentmárton.

Theridiidae.

- Theridium lineatum* CLERCK — Dicsőszentmárton.
 — *impressum* L. KOCH — Dicsőszentmárton, Erdőalja.
Steatoda bipunctata LINN. — Erdőalja.

Argiopidae.

- Linyphia pusilla* SUND. — Erdőalja.
Pachygnatha Degeeri SUND. — Radnóth.
Tetragnatha extensa LINN. — Mezőkapus.
 — *pinicola* L. KOCH — Csüdótelke.
 — *Solandrii* SCOP. — Dicsőszentmárton.
Meta segmentata CLERCK — Vajdahunyad.
Argiope Bruennichii SCOP. — Dicsőszentmárton.
Mangora acalypha WALCK. — Mezőkapus.
Araneus folium SCHRNK. ? — Radnóth.
 — *diadematus* CLERCK — Dicsőszentmárton.
 — *cucurbitinus* CLERCK — Dicsőszentmárton.
 — *ixobolus* THOR. — Erdőalja.
 — (Singa) *nitidulus* C. L. KOCH — Mezőkapus, Radnóth, Dicsőszentmárton.

Thomisidae.

- Thomisus albus* GMEL. — Mezőkapus.
Misumena vatia CLERCK — Erdőalja.
 — *tricuspidata* FABR. — Mezőkapus, Erdőalja.
Diaea dorsata FABR. var. (♂, CHYZER & KULCZYNSKI, Araneae Hungariae. I, 1891, p. 86) — Dicsőszentmárton.
Oxyptila praticola C. L. KOCH — Dicsőszentmárton.
Xysticus Kochii THOR. — Radnóth, Erdőalja, Dicsőszentmárton.
 — *cristatus* CLERCK? — Mezőkapus, Radnóth.
Philodromus poecilus THOR. — Dicsőszentmárton.
 — *rufus* WALCK. — Dicsőszentmárton.
 — *aureolus* CLERCK subsp. *caespiticola* WALCK. — Dicsőszentmárton, Erdőalja. (Dicsőszentmártonról való azonkívül még egy példány, mely egy Magyarország faunájára új alfajt képvisel).

Clubionidae.

- Micrommata virescens* CLERCK — Dicsőszentmárton.
Clubiona lutescens WESTR. — Dicsőszentmárton.
 — *brevipes* BLACKW. — Dicsőszentmárton.

Agalenidae.

Argyroneta aquatica CLERCK — Radnóth.

Lycosidae.

Pardosa monticola CLERCK — Csüdótelke.

— *prativaga* L. KOCH — Radnóth.

— *lugubris* WALCK. — Dicsőszentmárton.

— *amentata* CLERCK — Radnóth.

— *nebulosa* THOR. — Dicsőszentmárton.

Lycosa miniata C. L. KOCH — Radnóth, Dicsőszentmárton.

— *pulverulenta* CLERCK. — Radnóth.

— (*Pirata*) *piratica* CLERCK. — Radnóth.

— — *piscatoria* CLERCK. — Radnóth.

Attidae.

Salticus formicarius DEG. — Vajdahunyad.

Heliophanus dubius C. L. KOCH — Dicsőszentmárton.

— *auratus* C. L. KOCH — Dicsőszentmárton.

— *cupreus* WALCK. — Dicsőszentmárton.

— *flavipes* HAHN — Mezőkapus.

Epiblemum scenicum CLERCK — Radnóth, Erdőalja, Dicsőszentmárton.

Marptusa radiata GRUBE — Radnóth.

Philaeus bicolor WALCK. — Dicsőszentmárton.

Ergane arcuata CLERCK — Dicsőszentmárton.

Ballus depressus WALCK. — Dicsőszentmárton.

Végül még egy atkafélét, az Oribatidákhoz tartozó *Damaeus geniculatus* L. nevű fajt említhetem meg, melyet Dicsőszentmárton környékén gyűjtöttem. Ez a faj a faunakatalogus (Acarina, p. 2) szerint eddig csak Gospic-ról volt ismeretes.

Magyarország pillangói.

Irtá : † A. AIGNER LAJOS.

XXXIV.

3. nem : *Lycæna* Fabr.

Többnyire kisebb pillangók, melyek hímje kék, nősténye pedig barnás. A szem szőrös vagy csupasz, a csáp fehér gyűrűvel tarkított, rövid és gyenge, hirtelen megvastagodó, a tapogatók utolsó íze karesű, hogyes. A szárnyak középsejtje zárt vagy nyitott; a hátsó szárny zuga nem megnyujtott, a második ér végén némelykor farkocskával.

A hernyó rövid, pincebogár-alakú, gyengén szőrös. A legtöbb faj hernyójának tápnövénye különféle pillangós virágú, melyek virága és magva szolgál táplálékául. Többnyire mint hernyó telet ki és tavasszal a föld színén vagy övvel tápláló növényéhez erősítve alakul át. A báb zömök, tompított.

Ez a fajokban gazdag nem főleg az ó-világot lakja. Faunánkban három alneme fordul elő.

Az alnemek és fajok meghatározó kulcsa:

1.	A szárnyak középsejtje zárt	2
—	A szárnyak középsejtje nyitott. — 3. alnem : <i>Cyaniris</i> DALM.
— Ide egyetlen faj tartozik. 33. <i>Argiolus</i> LINN.	
2.	A hátsó szárnyon hosszabb farkoeska van, alul fehérkeretű fekete pontok nélkül. — 1. alnem : <i>Lampides</i> HB.	3
—	A hátsó szárny többnyire farkoeska nélküli, alul fehérkeretű fekete pontokkal. — 2. alnem : <i>Lycæna</i> s. str.	5
3.	Az elülső szárnyat felül nem díszítik fekete foltok	4
—	Az elülső szárnyat felül fekete foltok, alul fehér alapon apró feketés-barna foltok és vonal, a hátsó szárny szegélyét pedig ezüstös pontok díszítik. 3. <i>balkanica</i> .	
4.	A szárnyak alul barnás-szürkék fehér szalaggal és vonalakkal és a hátsó szárny zugában két kék pettyel. 1. <i>boeticus</i> .	
—	A szárnyak alul fehéres-szürkék, fehér hullámvonalakkal és a hátsó szárny zugában két ezüstös-zöld keretű fekete pettyel. 2. <i>Telicanus</i> .	
5.	A hím felül kék, a nőtény barna	6
—	A hím és a nőtény felül barna	11
—	A hím és a nőtény felül kék	20
6.	A hátsó szárny második ere farknyujtványnyal ellátott. A szárnyak felül világos vörösés-kék (♂) vagy barna (♀) színűek, alul kékes-fehérek, a hátsó szárny zugában vörösés foltokkal. 4. <i>Argiades</i> .	
—	A hátsó szárny farkszerű nyujtvány nélküli	7
7.	A hátsó szárny alsó oldalán a szegély mentén ezüstös vagy kékesen fénylő pettyek állanak	8
—	A hátsó szárny alsó oldalán a szegély mentén vörösés-sárga pettyek állanak	10
—	Mindkét szárny alsó oldalának szegélyén vörösés-sárga pettyek állanak	13
8.	Az elülső szárny alsó oldalának szegélyén két sor fekete és ezek között egy sor vörösés-sárga petty áll	9

- Az elülső szárny alsó oldalának szegélyén két sor fekete petty áll, közöttük azonban nincs vöröses-sárga petty sor. A hím felül sötét ibolyás-kék, a nőstény barna, tövén kék behintésű. A hátsó szárny alsó oldalának zugán kékesen fénylő és vöröses-sárga pettyek állanak. 8. *Optilete*.
9. A hím felül sötétkék, meglehetősen széles fekete szegélylyel; a lábszár vége tüskével fegyverzett. A nőstény barna, a hátsó szárny szegélyén vöröses-sárga sávval, alul pedig ezüstös kék pupillájú fekete pontokkal. 5. *Argus*.
- A hím felül vöröses-kék (az előbbi fajnál világosabb), keskeny fekete szegélylyel; a lábszár végén tüske nélkül. A nőstény barna, az alsó szárny szegélyén vöröses-sárga sávval (ez tisztábban látható mint az előbbi fajnál), alul pedig vöröses-sárga sáv mutatkozik, ezt ezüstöskék szélű fekete pontok szegélyezik. 6. *Argyrognomon*.
10. A szárnyak felül vörös és kék színűek fekete szegélypontokkal (♂) vagy barnák, tövükön kék behintésűek és sárgás keretű szegélypontokkal (♀). Az elülső szárny alsó oldalának szegélyén fekete pontok s azok előtt szemek sorakoznak. 9. *Baton*.
- A szárnyak felül sötétkék színűek elülső és külső szegélyük fekete (♂) vagy kék behintésű sötétbarnák, kék keretű fekete szegélypontokkal (♀). Alul az elülső szárny szegélyén szemés ez előtt széles folt sor áll. 10. *Orion*.
11. A hátsó szárny alsó oldalának szegélyén vöröses-sárga petty sor és előtte fehér folt áll; az elülső szárny tövén szem nélkül. Felül barna, vöröses-sárga szegélyfoltokkal. 11. *Astrarche*.
- A hátsó szárnyon alul fehér hosszanti sáv van 12
- A hátsó szárnyon alul többnyire homályos vöröses-sárga szegélyfoltok vannak 21
12. A hátsó szárnyon alul a tőtől a szemsorig fehér sáv fut végig. A szárnyak felül barnák, a hátsó szárny zugán néhány rozsdavörös pettyel. 12. *Eumedon*.
- A hátsó szárnyon alul a tőtől a szegélyig fehér sáv fut le. A szárnyak felül zöldes-kék színűek széles feketés-barna szegélylyel (♂) vagy barnák (♀). 13. *Donzelii*.
13. A rojt fehér vagy barnás-fehér 14
- A rojt feketével tarkított 18
14. A hátsó szárny alsó oldalán a szemsor és a szegélyfoltok közt nincs fehér folt 15
- A hátsó szárny alsó oldalán a szemsor és a szegélyfoltok közt fehér folt van 16
15. A hím felül ibolyáskék, a nőstény barna, hátsó szárnya zugán

- vöröses-sárga foltokkal. Az elülső szárny alsó oldalának tövén nincsen szem, a hátsón vöröses-sárga szegélyfoltok, fekete szemsor és a tövön négy petty látható. 7. *Sephyrus*.
- A hím felül világoskék, a nőtény barna, hátsó szárnyán felül és alul vöröses-sárga szegélyfoltokkal. Az elülső szárny alsó oldalának tövén nincsen szem. 16. *Amanda*.
16. Az elülső szárny alsó oldalának tövén 1—2 szem, a hátsó szárny szegélyén élénk vöröses-sárga foltok vannak. 15. *Icarus*.
- Az elülső szárny alsó oldalának tövén nincsen szem 17
17. A hím ibolyáskék, a nőtény barna, vöröses-sárga szegélyfoltokkal. A hátsó szárny alsó oldalának vöröses-sárga szegélyfoltjai előtt fehér folt van. 19. *Escheri*.
- A hím fénylő világoskék, a nőtény feketés-barna. A hátsó szárny alsó oldalának vöröses-sárga szegélyszávjára előtt a közepén fehér folt van. 17. *Hylas*.
18. A rojt kevésbé tarkított. A hím felül világos zöldes-kék, a nőtény barna, mindkettőnél a szegély mellett fekete pontok és halvány vöröses-sárga sáv van. A hátsó szárny alsó oldalának vöröses-sárga szegélyfoltjai előtt fehér foltok vannak. 14. *Anteros*.
- A rojt erősen tarkított 19
19. A hím fénylő égszínkék, keskeny fekete szegélylyel a nőtény barna, vöröses-sárga szegélyfoltokkal. A hátsó szárny alsó oldalát vöröses-sárga szegélyfoltosor és előtte fehér folt díszíti. A rojt fehér és fekete. 20. *Bellargus*.
- A hím fehéres-kék, széles fekete szegélylyel, a nőtény barna, a hátsó szárnyon vöröses-sárga szegélyfoltokkal. A hátsó szárny alsó oldalának vöröses-sárga szegélyfoltosora előtt a 3. és 4. sejtben fehér folt van. A rojt fehér és barna. 21. *Corydon*.
20. A hátsó szárny fogazott. A felület világoskék, a hímen keskeny, a nőtényen széles szegélylyel, utóbbin azonkívül fekete erekkel. Alul a hím fehéres-szürke, a nőtény barnás-szürke, apró szemfoltokkal és két sornyi halvány-szürke szegélyfolttal. 18. *Meleager*.
- A hátsó szárny nem fogazott 26
21. A hátsó szárny vöröses-sárga szegélyfoltjai elmosódottak, az elülső szárny tövén nincsen szem. A felület barna, a nőtény kissé világosabb és hátsó szárnyának zugán többnyire néhány elmosódott vöröses-sárga folttal. 22. *Admetus*.
- A hátsó szárny alsó oldalán nincsenek vöröses-sárga szegélyfoltok. A felület feketés-barna, a hím kissé kékes behintésű.

- Alul világosszürke, a szegély mentén apró szemekből álló sorral. 26. *minima*.
- A hátsó szárnyon alul nincsen vöröses-sárga szegélyfolt. A hím kék, a nőstény barna 22
22. A hátsó szárny alsó oldalán a tőtől a szegélyig fehér sáv fut le. A hím fénylő világos-kék, széles fekete szegélylyel; a nőstény egyszínű sötétbarna. 23. *Damon*.
- A hátsó szárny alsó oldalán nincsen fehér sáv 23
23. Alul szürke 24
- Alul barna 25
24. Alul fehéres-szürke, tövén kékes-zöld behintésű apró szem-sorral. A hím felül ibolyáskék, keskeny fekete szegélylyel, a nőstény barna, tövén ibolyás behintésű. 25. *Sebrus*.
- Alul szürke, a szegélylyel párhuzamosan szemsorral. A hím felül sötétkék, a nőstény barna. 27. *semiargus*.
- Alul világosszürke, az elülső szárnyon nagyobb, a hátsón kisebb szemekből álló sorral, a hátsó szárny töve zöld behintésű. A hím felül sötétkék, a nőstény feketés-barna, a szárnyak töve kék behintésű. 28. *Cytlarus*.
25. A hím felül vöröses-kék, keskeny szegélylyel, a nőstény feketés-barna, tövén a szárnya többnyire kék behintésű, elmosódott fekete pontsorral. Alul barnás-szürke, két sor szemszerű szegélyfolttal és egy sor szemmel. 29. *Alcon*.
- A hím felül sötét-kék, széles feketés-barna szegélylyel, a nőstény barna egy sor szemmel. 32. *Arcas*.
26. Az elülső szárnyon felül nincsenek fekete foltok. Felül vöröses-kék, széles szürke elülső és külső szegélylyel. Alul világos-szürke, elmosódott sötét szegélyfoltokkal és egy szemsorral; az elülső szárny szemfoltjai nagyobbak és a szegélylyel párhuzamosan sorakoznak. 24. *Jolas*.
- Az elülső szárnyat felül fekete középfolt vagy néhány fekete folt díszíti 27
27. A hím felül sötétkék, széles fekete szegélylyel és fekete középfolttal; a nőstény valamivel sötétebb. Alul barnás-szürke, egy-egy sor szemszerű szegélyfolttal és szemmel. 30. *Euphemus*.
- A hím felül sötétkék, széles fekete szegélylyel, fekete középfolttal és egy sornyi hosszúkás fekete folttal. A nőstény valamivel sötétebb. Alul hamuszínű, egy-egy szemszerű szegélyfolt- és szemsorral. 31. *Arion*.

1. *Lycaena* (Lampides) *boeticus* LINN.

LINNÉ, Syst. Nat. Ed. XII, p. 789 (1767). — ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I, t. 27, f. 3, t. 91, f. 3.

A szárnyak vöröses-kék színűek fekete szegélylyel (♂) vagy sötétbarnák és sűrűn kék behintésűek (♀), a hátsó szárny a második ér folytatásában hosszú farkszerű nyulvánnyal végződik, ezelőtt pedig két (♂) vagy 3—5 (♀) halványsárgás keretű kék petty van. Alul a szárny barnás-szürke, finom fehér harántos vonalakkal és széles fehéres szalaggal, a hátsó szárny zugában azonkívül két kék petty van, mely befelé sárgás-vörös szegélyű. Kifésztve 25—35 mm.

Hazánkban ritka és eddig csak néhány helyen figyelték meg, így Budapest, Pécs, Eperjes, Nagyszeben és Fiume vidékén és Dalmáciában (augusztustól októberig). Nálunk úgy látszik csak egy, déli és keleti országokban azonban két ivadékban lép fel.

Petéje sárgás-zöld, hernyója zöld, hátán vörös vonallal és oldalt fehér sávval. Tápnövényei a következők: seprő-zanót (*Sarothamnus vulgaris*), sül-zanót (*Ulex europaeus*), rekettye (*Genista*), csigafürt (*Lupinus mutabilis*), rozsmaring (*Rosmarinus officinalis*), csigacsó (*Medicago sativa*), borsó (*Pisum sativum*) és a dudafürt (*Colutea arborescens*) magtokja. A báb barna, halványabb pontokkal.

Előfordul a szomszéd országok közül Oláhországban VII és Bolgárországban V.

Elterjedési köre Eperjestől Görögországig és Tenerifától Farsis-tanig terjed, előfordul azonkívül egész Afrikában és Ausztráliában.

2. *Lycaena* (Lampides) *Telicanus* LANG.

LANG, Verz. Schmetterl. p. 47 (1789). — HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. fig. 371—372, 553—554.

A szárnyak ibolyáskékek, keskeny fekete szegélylyel (♂) vagy feketés-szürkék, kék tóvel és fekete foltokkal (♀). A hátsó szárny második érén hosszú és keskeny farkszerű nyulvány van, mely előtt két apró fekete petty áll. Alul fehéres-szürke, hullámos fehér vonalakkal és a hátsó szárny zugában két ezüstös-zöld keretű pettyel. Kifésztve 20—28 mm.

Hazánkban nagyon ritka, csak szórványosan figyelték meg, a tenger melléken júliustól szeptemberig valamivel gyakoribb. Termőhelyei: Budapest, Diósgyőr, Német-Bogsán, Mehádia, Buccari, Portoré, Novi és Fiume.

A hernyó biborszínű, hátán sötét vonallal. Hossza 16—18 mm. július és augusztus hónapokban a réti fűzényen (*Lythrum salicaria*), a közönséges esarapon (*Calluna vulgaris*), a somkórón (*Melilotus albus*)

és a borsókás luczernán (*Medicago minima*) található. A báb okersárga, mindkét végén tompa.

Előfordul a szomszéd országok közül Isztriában (III, VII—VIII), Tirolban, Krajnában és Karinthiában (VIII), Felső-Ausztriában, Sziléziában és Oláhországban (IX).

Elterjedési köre Sziléziától Algirig és Portugáliától Amasiaig terjed.

3. *Lycaena* (Lampides) *balkanica* FR.

FREYER, Neu. Beitr. Schmetterlingskunde. V, p. 63, t. 421, f. 1, 2 (1844). — *psittacus* HERRICH-SCHÄFFER, Syst. Bearb. Schmetterl. v. Europa. I, p. 129, f. 220—223. (1844).

A hím szárnya ibolyakék, az elülső szárnyon néhány fekete folttal, a nőstényé barna, tövén ibolyás tünettel. Alul fehér, számos feketés-barna apró folttal és vonallal és a hátsó szárny szegélyén ezüstös pontsorral. Kifeszítve 22—24 mm.

Faunánkban csupán Dalmáciában és Hercegovina déli részében fordul elő és itt éri el északi és nyugati irányban elterjedésének végső határát. A szomszéd országok közül csak Oláh- és Bolgárországban fordul elő.

A hernyója ismeretlen, tápnövénye állítólag a *Paliurus australis*. Elterjedési köre Dalmáciától Perzsiáig terjed.

4. *Lycaena Argiades* PALL.

PALLAS, Reisen durch versch. Prov. russ. Reiches. I, p. 472 (1771). — BARRETT, Lepidopt. British Islands. t. 10, f. 2a. — *Tiresias* ROTTEMBERG, Naturforscher. VI, p. 23 (1775). — ESPÉR, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I, t. 34, f. 1—2 (1777): — *Amyntas* HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. fig. 322—324.

A hím szárnya vöröses-kék, keskeny sötét szegélylyel, a nőstényé barna, némi kék behintéssel, hátsó szárnya zugában azonkívül két vöröses-sárga petty van. Alul kékes-fehér, a hátsó szárny zugában a farkszerű nyulvány előtt 2—3 vöröses-sárga pettyel.

Hazánkban országszerte található, de sehohsem gyakori. Kéthárom ivadékban lép fel (április közepétől május közepéig, június közepétől augusztus elejéig és augusztus második felében) és erdei réteken röpköd.

A törzsalak (I. ivadék) meglehetősen nagy (30—32 mm.) A nőstény elülső szárnya közepén kék pikkelyekkel behintett. Egy eperjesi példány mindkét szárnya alsó oldalán a szegély mentén

nagyobb fehér (nem fekete) pettyek vannak, a hátsó szárny belső szegélyén pedig két nagy vörös pont van. (*ab. caeca* AIGN.)

Az *ab. Polysperchon* BRGSTR. (I. és III. ivadék) egyaránt nagy (20—26 mm.), azaz jóval kisebb mint a törzsalak; a hátsó szárny alsó oldalán levő két vörös folt nagyon apró. A nőtény erősen kék behintésű.

Az ibolyakék *ab. Coretas* OCHS. az I. ivadékban 19—26 mm., a II.-ban 22—29 mm. Alsó oldalán a vörös foltok hiányzanak.

Eperjesnél gyűjtött DAHLSTRÖM oly eltérést (♀), melynek színezése olyan mint a *Lycaena Optilete*-é, az egész felület ugyanis kék tünető, csak a hátsó szárny elülső szegélye fekete. (*ab. jodina* AIGN.)

Budapesten, Szaáron és Eperjesen nem ritka az *ab. decolorata* STGR., ez feketés pikkelyektől sötétebb, fekete szegélye szélesebb, fekete középfoltja nincs, alul fehéres-szürke, vörös pettyeknek nincsen nyoma még az egészen fekete nőténynél is.

A hernyó világos zöld, hátán az áttetsző hátedény, oldalt elmosódott sötét vonal látható. Hossza 18 mm. Junius, augusztus és szeptember hónapokban a hernyó a következő növényeken található: sarlós és komlós luczerna (*Medicago falcata* és *lupulina*), koronafürt (*Coronilla varia*), szarvas kerep (*Lotus corniculatus*), rekettye (*Genista*), nyúlhere (*Anthyllis vulneraria*) és borsó (*Pisum sativum*). Budapesten júliusban a dudafürtön (*Colutea arborescens*), annak magtokjában fgyelték meg. A báb világos barna, hátán fekete vonallal.

Hazai termőhelyei: Budapest IV. 12—V. 19, VI. 19—VIII. 3, VIII. 14—30, Peszér, Szentés, Szeged, Arad, Nagyvárad, Parád, Gyöngyös, Vác, Pécs IV. 19-től, VII. 14-től, VIII. Szaár, Győr, Sopron VII—VIII, Pozsony V, VII—VIII, N. Levárd, Tavarnok IV, VII, Verebély IV. 26—V. 5, VI. 27, IX. 7, Gács, Rozsnyó V. 18, VII. 22, Kocsócz, Zsolna, Teplicz, Drietoma, Árvaváralja, Gölniczbánya VII. 10—VIII. 14, Igló V. 12, Magas-Tátra VII. 22, Eperjes V. 2—25, VII. 10—IX. 10, Szatmár V, Királyháza VII, Kassa V. 30, Ungvár, Huszt VII, Berlebás (Máramaros vm.), Szent-Gothárd, Fogaras, Nagyszeben, Előpatak, Nagyág, Réa, Mehádia, Újszeged, Vinkoveze, Lipik VII. 20, Dálja VIII. 7, Rajevomzel, Josipdol, Fiume V és Dalmácia.

A felsorolt termőhelyek legtöbbször az *ab. Polysperchon* és *ab. Corethas* is előfordul.

Előfordul az összes szomszéd országokban, így Alsó-Ausztriában IV—V, VII—VIII, Felső-Ausztriában V—VI, Karinthiában VI—VIII, Salzburgban VII—VIII, Morvaországban V, VII, Csehországban V, Sziléziában IV—V, VII, Galiciában V, Bukovinában IV—V, VII—IX és Oláhországban IV—V, VII—IX.

Elterjedt Königsbergtől Korzikáig és Párizstól Japánorszáigig.

5. *Lycaena Argus* LINN.

LINNÉ, Syst. Nat. Ed. X, p. 483, ♂ (1758). — *Idas* LINNÉ, I. c. p. 484, ♀ (1758). — *Aegon* SCHIFFERMÜLLER & DENIS, Syst. Verz. d. Wiener Gegend. p. 185 (1776). — HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. fig. 313—315. — *Argyrotoxa* BERGSTRÄSSER, Nomenclat. u. Beschr. Insecten. II, p. 77, t. 47, f. 3, 4 (1779).

A hím felül sötétkék, meglehetősen széles fekete szegélylyel, a hátsó szárny szegélyén homályos fekete pontokkal és széles fehér rojttal. A nőtény barna, a hátsó szárny szegélyén vöröses-sárga sávval és 4—5 fekete ponttal. Alul a hím szürke, a nőtény világos barna, a szegélyen fekete pontoktól kísért vöröses-sárga szalaggal és előtte fehérszegélyű fekete szemsorral; az elülső szárny közép-foltja fekete fehér szegélylyel, a hátsó szárny szegélypontjai ezüstös kék pupillájúak. Az elülső és középső lábszár vége tüskével fegyverzett.

Hazánkban közönséges, 2—3 ivadéka van, mely a mezőket, réteket május közepétől június közepéig, június végétől augusztus elejéig és szeptember elejétől október végéig népesíti be. Legnagyobbak az első ivadék példányai (27—29 mm.), míg a II. és III. ivadék példányai alig haladják meg a 19—24 mm.-t. Naplemente után fűszálakon ülve százával található.

Meglehetősen állandó faj, mely alig változik. Feltünőbb eltérést mutat egyik budapesti ♂ példány, melynek színe szürkéskék, fekete szegélye pedig nagyon széles, különösen a hátsó szárnyon. Egy eperjesi nőtény elülső szárnya késsel behintett, a hátsó szárny fekete pontjai pedig egybefolytak.¹

A pete gömbalakú, felül és alul lapított, fehér; kitelelő. A hernyó kacsú, zöld vagy vöröses-barna, hátán vörös vonallal és oldalt vöröses sávval. Hossza 18—19 mm. Április, június és augusztus hónapokban a következő növényeken található: festő rekettye (*Genista tinctoria*), lóhere (*Trifolium*), sül-zanót (*Ulex*), iglicz (*Ononis*), balta-virág (*Helysarum*), baltaczim (*Onobrychis viciaefolia* Scop.), bükköny (*Vicia*), dudafürt (*Colutea arborescens*). A hernyót a hangyák is kedvelik és felkeresik. A báb világos zöld, hátán biborszínű vonallal.

Termőhelyei: Budapest V. 15—VI. 14, VI. 22—VIII. 8, VIII. 30—X. 25, Peszér, Szeged, Arad V. 5, Peér, Nagyvárad, Beél, Debreczen, Eger, Parád, Kisújszállás, Pécs VI. 7-től, Keszthely, Pápa, Szaár, Győr, Felső-Lövő, Sopron VI—VII, Pozsony VII—VIII, N.-Lévard, Tavarnok V—VII, Verebély V. 15, IX. 7—10, Szliács, Gács, Rozsnyó VI, Kocsócz, Árvaváralja, Gölniczbánya VII. 10—VIII. 12,

¹ Ez a példány az *ab. coeruleocuneata* EBERT-nek felel meg. — Szerk.

Magas-Tátra VI. 8, Eperjes V. 6—VI. 2, VII. 10—VIII. 14, Ungvár, Nagy-Boeskö V. 25—VIII. 21, Rahó VI. 11, Berlebás VII. 12, Bustyaháza, Huszt, Kolozsvár VI. 3, Szent-Gothárd, Gyeke, Kovászna, Előpatak, Nagyszeben VI. 7, Nagyág, Réa, Mehádia, Orsova VII. 1, Temesvár, Fehértemplom VII. 28, Gerebencz, Vinkovce, Lipik VII. 20, Lic VI, Josipdol, Plitvica, Fiume, Buccari, Novi.

Előfordul az összes szomszéd országokban: A.-Ausztria V—VI, VIII, Karinthia, Szilézia, Bukovina VI—VIII, Salzburg és Morvaország VI—VII, Galiczia VI, Oláhország VI—VII, VIII.

Elterjedt Skandináviától Perzsiáig és Spanyolországtól Japánig.

6. *Lycæna Argyrognomon* BERGSTR.

BERGSTRÄSSER, Nomenclat. u. Beschr. d. Insecten. II, p. 76, t. 46, f. 2, t. 51, f. 7—8 (1779). — *Argus* ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. t. 20, f. 3, t. 101, f. 5.

Előbbi fajhoz nagyon hasonló, a hím azonban nem olyan sötétkék mint az, a fekete szegély pedig keskenyebb. A hátsó szárny szegélyén fekete pontok vannak, a rojt keskeny, fehér. A lábszár végén nincs tüske. A nőstény barna, a hátsó szárny szegélyén fekete pontokkal díszített vöröses-sárga sáv van, mely az előbbi fajénél tisztábban látható. Alul világos barnás-szürke, szegélyén fekete pontoktól kísért vöröses-sárga szalaggal, az elülső szárny fekete közepfoltja fehérszélű, a hátsó szárny szegélyfoltjainak széle ezüstöskék.

Hazánkban országszerte gyakori erdei réteken. Két, kedvező években három ivadéka repül, így Budapesten május közepétől június közepéig, július közepétől augusztus végéig és október elején repül.

Az első ivadék 30—32 mm. nagyságú. A hím ibolyáskék, nem oly vöröses csillogású mint a *L. Argus* és a fekete szárnysegély is jóval keskenyebb mint annál. Rendszerint nagyobb mint a *L. Argus*, melynek hátsó szárnya mindig teljesen bekerekített, míg a *L. Argyrognomon*-é közel az elülső szegélyhez inkább hosszúkásan megnyujtott. Alul a *L. Argus* fehéres-szürke, a *L. Argyrognomon* pedig világos kávébarna.

A második ivadék kisebb, 24—30 mm. A szárny fekete szegélye szélesebb. A hím ibolyásszínű, alul zöldes-barna, a nőstény alul kávébarna, a fekete pontok kisebbek, a vörös sáv keskenyebb és élénkebb színű mint az első ivadéknál.

A II. ivadék között ritkán tűnik fel az élénkebb kék behintésű *ab. Callarga* STGR. (*Argyrognomon* BERGSTR.), melyet Budapest, Pozsony, Verebély, Lipik, Mehádia és Eperjes környékén figyeltek meg, utóbbi helyen olyan nőstényt is, mely fölül kékes, alul pedig

a hátsó szárnyon kevés, az elülsőn pedig semmi szemfolt nincs. Eperjesen fordult elő az ♀ *ab. argutus* FREY is, mely fölül olyan ibolyáskék akárcsak a hím.

A hernyó zöld, hátán fehér szélű sötétbarna, oldalt a lábak fölött vöröses-barna sávval. Hossza 16—18 mm. Május és júniusban található a következő növényeken: hegyi lóhere (*Trifolium montanum*), mézkerep (*Melilotus officinalis*), rekettye (*Genista germanica*), baltavirág (*Hedysarum obscurum*), szarvas kerep (*Lotus corniculatus*), hanga (*Erica vulgaris*), kakasfej (*Onobrychis sativa*), seprőzanót (*Sarothamnus vulgaris*). A hernyó különben szintén a hangyakedveltekhez tartozik.

Termőhelyei: Budapest V. 19—VI. 14, VII. 14—VIII. 30, X. 6, Peszér, Szeged, Arad V. 5, Nagyvárad, Beél, Belényes, Parád, Pécs V. 17-től, és VII. 14-től, Győr, Felsőlövő, Sopron és Pozsony, VII—VIII. N.-Lévárd, Tavarnok VI—VII, Verebély VI. 17, Selmezbánya VI, IX, Szliács, Zólyom VIII. 4, Rozsnyó, Kocsóc, Árvaváralja, Gölnczbánya VI. 11—VII. 31. Eperjes V. 6—VI. 2, VII. 10—VIII. 14, Zsadány, Sátoraljaújhely, Homonna, Jeszenő, Vihorlat, Ungvár, Máramaros vm., Szatmár, Kolozsvár, Szent-Gothárd, Kovászna, Nagyszeben VI. 16, Nagyg, Mehádia, Temesvár, Gerebencz, Lipik VII. 20, Josipdol, Plitviceza, Fiume.

Előfordul az összes szomszéd országokban: A. Ausztria és Karinthia (VII—VIII), Tirol, Csehországban és Sziléziában V, VIII—IX, Bukovinában V, VIII és Oláhországban VII.

Elterjedt Skandinávia déli részétől Perzsiáig és Spanyolországtól Japánig.

7. *Lycaena Sephyrus* FRIV.

FRIVALDSZKY IMRE, Magy. Tudós Társ. Évkönyvei. II, p. 269, t. 7, f. 1—2 (1835).

A hím felül ibolyakék, keskeny fekete szegélylyel és a hátsó szárny zugában apró fekete pontokkal; a nőtény barna, a hátsó szárny zugában többnyire kékszegélyű vöröses-sárga foltokkal, 1—2 hasonló folt látható némelykor az elülső szárnyon is. Alul világos szürke, a szegély mentén fekete pontokkal szegélyezett vöröses-sárga sávval és előtte fekete szemfoltosorral és a kettő között fehér szalaggal. Kifeszítve 25—30 mm.

Magyarországon eddig csak egyetlen helyen figyelték meg, Nagyg vidékén, a hol elterjedésének északi és nyugati határát éri el. Hazája különben Bolgárország, a honnan délkeletre Perzsiáig fordul elő.

8. *Lycaena Optilete* Kn.

KNOCH, Beitr. z. Insectengeschichte, I, p. 76, t. 5, f. 2—6. (1781).

A hím felül sötét ibolyakék, keskeny fekete szegélylyel; a nőtény feketés-barna, a szárnyak töve kék behintésű. Alul szürke, a szegélyen fekete pettyek kettős sorával és ezelőtt egy sor nagy szemfolttal; a hátsó szárny zugában 1—2 fekete szélű, sötétkék pupillás, vöröses-sárga petty áll. Kifeszítve 25—30 mm.

Faunánkban elég ritka és eddig csak a Tátrából, Eperjes vidékéről és Dalmáciából ismeretes, a hol julius közepétől augusztus elejéig tözegezes talajon található.

A hernyó halványzöld, vörös szőrökkel fedett, oldalt fekete-szélű fehér sávval. Május és júniusban áfonyán (*Vaccinium oxycoccös, uliginosum, myrtillum*) él, melynek virágjával táplálkozik. A báb zömök, halványzöld.

Előfordul szomszédságunkban Felső-Ausztria és Karinthiában (VI—VIII), Tirolban (VII), Csehországban és Sziléziában (VI—VII) és Bukovinában (VI, IX).

Elterjedt Skandináviától az Alpokig és Piemonttól Japánig.

9. *Lycaena Baton* BERGSTR.

BERGSTRÄSSER, Nomenclatur u. Beschreib. d. Insecten. II, p. 18, t. 60, f. 6—8 (1779). — *Amphion* ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. II, t. 53, f. 1 (1780). — *Hylas* HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. fig. 325—327.

A hím felül vöröses-kék, fekete középfolttal és a hátsó szárny szegélyén fekete pontokkal; a nőtény feketés-barna, tövén kék behintésű, a szegély mentén sárgás szélű fekete foltokkal. Alul hamuszínű, az elülső szárny szegélyén fekete pettyekkel, ezek előtt szemfoltssorral és a középfolttal, tövén pedig szemfolttal; a hátsó szárny szegélyén vöröses-sárga sáv van, melyet fekete pontok kísérnek, előtte pedig szemsor, a középfolttal és tövén három petty van. A nőtény csaknem fekete, kék behintésű. Kifeszítve 22—28 mm.

Magyarországon kevés helyen fordul elő; erdők szélén röpköd és pedig ritkán két ivadéka, az első május elejétől június elejéig, a második julius közepétől augusztus közepéig.

A hernyó világos zöld, hátán vörös vonallal és pontokkal. Április és májusban található kakukfűvön (*Thymus serpyllum* és *vulgaris*) és a koronafürtön (*Coronilla varia*), melyek magvával táplálkozik. A báb tojásalakú, agyagszínű.

Termőhelyei: Budapest V. 8—VI. 1, VII. 17—VIII. 18, Parád, Pécs IV. 27—V. 31, VI. 30, Szaár VII. 17, Sopron V, VII, Pozsony

V, VIII, Tavarnok V—VII, Verebély V. 25, Gács, Kocsócz, Eperjes VI. 6—30, VII. 15—VIII. 8, Szent-Gothárd, Nagyszeben, Nagyg, Mehádia, Vinkovezo, Lipik, Josipdol, Fiume, Dalmácia.

Előfordul az összes szomszéd országokban: Alsó Ausztria IV—VI, VIII, Karinthia V—VI, VII, Szilézia, Galiczia és Oláhország V, VII.

Elterjedési köre Thorn-tól Algirig és Tibetig és Párizstól az Altájig terjed.

10. *Lycaena Orion* PALL.

PALLAS, Reisen durch versch. Prov. russ. Reiches. I, p. 471 (1771). — *Telephii* ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. t. 41, f. 2. (1779). — *Battus* HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. fig. 328—330.

A hím felül sötétkék, elülső és külső szegélye valamint közép-foltja fekete; a nőtény sötétbarna, tövén kék behintésű, szegélyén kék keretű fekete pontsorrall. Alul fehéres, három sornyi négyszögű fekete folttal, a hátsó szárny két külső sávja között vöröses-sárga sáv fut le. Kifeszítve 24—31 mm.

Magyarországon nem ritka és többnyire két ivadéka repül erdei réteken, az első április közepétől június végéig, a második július közepétől augusztus közepéig.

Az I. és II. ivadék között nem ritka a *var. ornata* Stgr., melynél az elülső szárny szegélye előtt világos fehéres-kék keretű fekete szemfoltokból álló sor van. Ezt a változatot nálunk eddig csak Budapesten, Eperjesen, Mehádián és Dalmáciában figyelték meg.

A második ivadék csaknem kivétel nélkül az *ab. nigra* GERH.-hoz tartozik, mely nagyobb, felül pedig majdnem vagy teljesen fekete. Ezt a fajváltozatot PECH JÁNOS fedezte fel Budapesten, ezenkívül csak Mehádiáról, Gölniczbányáról és Eperjesről jegyezték fel. Ide tartoznak valószínűleg a nagyon sötét fumei példányok is.

Egyéb eltérései közül felemlítendő egy példány, melynek hátsó szárnyán fekete foltok, és egy másik, melynek hátsó szárnyán kék radiális sávok jelentkeznek (ANKER LAJOS).

A hernyó halvány zöld, hátán széles ibolyaszínű sávval. Áprilistől júliusig található a varjuhéjon (*Sedum telephium* és *album*), a levelek alsó oldalán, a hol ezeket és a növény szárát rágja meg. A myrmekophil hernyó 11. gyűrűjén két fehéres kiülthető húsos szarvacskával bir, mely a *Camponotus pubescens* nevű hangya csiklandozására vagy csipkedésére váladékot bocsát, melyet nevezett hangya kedvel. A báb zömök, barnás-sárga, szárnyhüvelye zöld.

Hazai termőhelyei: Budapest IV. 11—VI. 29, VII. 11—VIII. 20, Peszér V. 11—VI. 3, VI. 30, VIII. 8—20, Arad, Rézbánya, Vaskóh,

Pécs IV. 13—V. 25, Csolnok, Esztergom V. 22, Pozsony V, N.-Lévárd, Tavarnok VI—VII, Verebély VI. 27, Gács, Rozsnyó V. 10, Kocsócz, Árvaváralja, Gölniczbánya V. 8—VI. 5, VII. 20, Sz.-Olaszi, Eperjes VII. 1—30, Kassa, Szádelő, Berlebás, Szent-Gothárd, Gyeke, Hosszúfalu, Verestorony, Nagyszeben VII, Réa, Nagyág, Mehádia, Josipdol, Plitvicza, Fiume IV—VI, VII és Dalmácia.

Előfordul az összes szomszéd országokban: Alsó-Ausztria IV—VII, Isztria és Karinthia V, Csehország, Morvaország VI—IX, Szilézia V, VII, Bukovina és Bolgárország V.

Elterjedési köre Sziléziától Kórkizáig és a Provence-től Pekinigig terjed.

11. *Lycaena Astrarche* BERGSTR

BERGSTRÄSSER, Nomenclatur u. - Beschr. d. Insecten. III, p. 4, t. 49, f. 7—8 (1779). — *Medon* ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. t. 32, f. 1, t. 55, f. 7. — *Agestis* HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. f. 303—5.

A szárnyak feketés-barnák vöröses-sárga szegélyfoltokkal, melyek a hím elülső szárnyán némelykor elenyészők, a nőstényen mindig megvannak és alul nagyobbak. Alul hamuszínű, a szegélyen vöröses szalaggal, ezen belül egy sor fehérkeretű fekete szemfolttal és fekete középfolttal; a hátsó szárny tövén 3 homályos foltal. Kifeszítve 24—30 mm.

Hazánkban hegyi és erdei réteken elég gyakori és két ivadéka repül, egyik április közepétől június közepéig, a másik július elejétől augusztus közepéig. A mehádiai példányok feltűnő nagyok.

A II. ivadék, *var. calida* BELL. (*aestiva* HB.), példányain a pettyek szélesebbek és élesebben körvonalazottak, alul barnás. Találták Budapesten, Kocsóczon, Eperjesen és Mehádián. Közte ritka az egyszínű barnás-fekete *ab. allous* HB., melyet csak Budapesten és Eperjesen figyeltek meg.

A pete gömbölyded, felül benyomott, zöldes-szürke. A hernyó világos-zöld, hátán biboros barna sáv, oldalt biborvörös dudorral. Május és augusztus hónapokban található a gémorron (*Erodium cicutarium*), golyaorron (*Geranium dissectum* és *pusillum*) és a tetemtoldón (*Helianthemum*).

Élősdijeként ismerjük az *Apanteles Astrarche* MARSH. nevű Braconidát.

Termőhelyei: Budapest IV. 14—VI. 14, VII. 1—VIII. 14, Peszér V. 11—VI. 14, IX. 9, Székelyhid, Pécs V. 31—VI. 26, Sopron VII—VIII, Pozsony V, VIII, N.-Lévárd, Rozsnyó V. 30, Kocsócz, Tavarnok, Babiagora (Árva vm.), Gölniczbánya, Magas-Tátra VII. 9, Zó-

lyom vm., Eperjes V. 15—VI. 6, VII. 10—VIII. 6, Szatmár vm., Máramaros vm., Kolozsvár, Szent-Gothárd, Borszék VII. 20, Brassó VI. 14, Segesvár VII. 28, Nagyszeben IX. 11, Nagyág, Mehádia, Orsova VII. 1, Vinkovcze, Josipdol, Plitvica, Fiume V—VI, Novi, Portoré.

Előfordul az összes szomszéd országokban: Alsó-Ausztriában VIII, Karinthiában V, VIII, Tirolban VII, Morvaországban V, VIII, Sziléziában V, VII—VIII, Galicziában V—VI és Bukovinában V, VIII—IX.

Elterjedési köre Skandináviától Görögorszáig és a Himalájáig és Gibraltártól Pekingig terjed.

12. *Lycaena Eumedon* Esp.

ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. t. 52, f. 2. (1780). — Chiron ROTTEMBERG, Naturforscher. VI, p. 27 (1775).

A szárnyak sötétbarnák, a nősténynél vöröses-sárga szegélyfoltokkal, melyek némelykor csak a hátsó szárnyon jelentkeznek. A rojt keskeny, szennyes-fehér. Alul barnás szürke, a szegély mellett fehéren szegélyezett vöröses-sárga foltssorral, előtte szemfoltssorral és ettől a tőig fehér sávval. Kifeszítve 30—35 mm.

Magyarországon eddig csak a felvidéken és a délkeleti felföldön, a havasi tájban figyelték meg, így a Tátrában, Besztercebányán, Rozsnyón, Árvaváralján, Alsó-Kubinban és Eperjesnél, továbbá Marosújvár és Nagyszeben környékén.

A *var. Fylgia* SPANGB.-t (fehér tőszögár nélkül) és az *ab. Speyeri* HUSZ (a középholdon kívül petty nélkül), csak Eperjesen találták, a hol utóbbit DAHLSTRÖM GYULA fedezte fel és HUSZ ÁRMN írta le. Május közepétől június közepéig röpköd nedves erdei réteken.

A hernyó ismeretlen, állítólag a gólyaorr (*Geranium pratense* éz *purpureum*) magvában él.

Előfordul Alsó-Ausztriában és Tirolban VII, Csch- és Morvaországban, Galicziában és Bukovinában VI—VII, Sziléziában és Oláhországban VII—VIII.

Elterjedési köre Kristiániától a Pamir fensíkig és az Auvergne-től az Amur vidékéig terjed.

Adalék a Magyar Tengermellék, Horvátország és Dalmácia lepkefaunájához.

Irta: † A. AIGNER LAJOS.¹

Aligha van magyar zoologus, aki nem óhajtott volna személyesen megismerkedni hazánk délnyugati részének: a Magyar Tengermelléknek és Horvátország déli megyéinek faunájával. De nem volt hiány oly férfiakban sem, kik kutatásaikat kiterjesztették oly területekre is, melyeket csak jogilag, vagy jogilag is csak részben vallhatunk magunkénak (Dalmácia, Bosznia és Hercegovina), de a melyek faunáját, legalább entomologiai tekintetben, már évek óta a magyar fauna kiegészítő részének tekintjük (Rovartani Lapok. VIII, 1901, 179. l.; IX, 1902, 129. l.; Állattani Közlemények. I, 1902, 39. l.).

Mielőtt felsorolnám azokat a lepkefajokat, melyeket magyar gyűjtők a jelzett területen megfigyeltek, előre bocsátom ama férfiak névsorát, kik a területen kutattak, illetőleg annak lepkefaunájához, tudtommal, bármi adattal hozzájárultak, tekintetbe nem véve azokat az adatokat, melyeket MANN JÓZSEF és mások német folyóiratokban közzétettek. Azokat a kutatásokat sem vettem figyelembe, melyeket a boszniai múzeum tisztviselői és a horvát tudósok végeztek.

A szóban forgó terület lepkefaunájához nagyon sok adatot köszönhetünk DR. HORVÁTH GÉZA-nak, a Magyar Nemzeti Múzeum osztályigazgatójának, kinek figyelme régóta irányult ezen tájakra. Ő 1884, 1885 és 1886-ban Fiume környékén, 1890, 1891 és 1892-ben Modrus-Fiume és Lika-Krbava megyében kutatott, 1893 óta főleg Novi környékén, 1900-ban Arbe szigetén is, 1901-ben Dalmácia-, Bosznia- és Hercegovinában, 1906-ban pedig Dalmácia több pontján Hemipterákon kívül számos egyéb rovat is gyűjtött. Lepkéket mellékesen majdnem minden alkalommal gyűjtött ugyan, de 1897 óta nagyobb számban is.² 1901-ki útjában megismerkedett Arbe szigetén MARKOVIC KRISTÓF rabi tanítóval, kinek lepkegyűjteményéből nagyobb számú adatot jegyzett fel, melyek közlését nekem engedte át.

A legtöbb adatot szolgáltatotta PÁVEL JÁNOS, a Magyar Nemzeti Múzeum preparátora, ki 1892 és 1893-ban Modrus-Fiume megyében, 1893, 1900 és 1901-ben pedig Lika-Krbava megyében, kivált a Velebit-hegységben gyűjtött s az utóbbi évben mint DR. HORVÁTH GÉZA kísérelője, Arbe szigetét és Dalmácia egyéb területeit is bejárta.

Fáradhatatlan gyűjtő volt BIRÓ LAJOS, a M. N. Múzeum tb. őre

¹ Szerzőnek hátrahagyott irataiból. — Szerk.

² Adatok a Magyar Tengermellék lepkefaunájához. (Rovartani Lapok. VI, 1899; 45—47 l.)

is, ki 1885-től 1891-ig csaknem minden évben gyűjtött Fiume környékén, 1892-ben Czirkvenicza és Zengg környékén, 1893-ban bejárta Lika-Krbava megye nagy részét, gyűjtve mindennemű rovar, számos lepkét is.

Több ízben járt területünkön DR. KERTÉSZ KÁLMÁN, a M. N. Múzeum őre, így 1894-ben Fiume környékén, 1899 és 1900 Noviban és 1905 tavaszán a Velebit-hegységben Dipterákon kívül több lepkét is gyűjtött.

Lepkészeink közül DR. KISS ISTVÁN simontornyai körorvos gyűjtött 1905-ben Czirkveniczán, 1894-ben ugyanott jelen sorok írója is és ULBRICH EDE, a budapesti tőzsde ügyésze.

Coleopterologusaink közül CERVA FRIGYES 1898-ban Boszniában; WACHSMANN FERENCZ, m. á. v. főfelügyelő 1899 és 1900-ban Noviban; KENDI KÁROLY gyárigazgató 1904 óta Zavidovicon (Bosznia) és CSIKI ERNŐ, a M. N. Múzeum őre 1906-ban Dalmáciában és Boszniában gyűjtött mellesleg lepkéket is, szintúgy mint DR. VÁNGEL JENŐ pedagiumi igazgató is, ki 1905-ben bejárta a magyar Tengermelléket és Dalmáciát.

Számos adatot köszönhetek MEISSNER KÁROLY lepkésznek, ki mint gyárigazgató több évig tartózkodott Fiumében s annak környékét buzgón kutatta; adatait közlés végett átengedte nekem.

DOBIASCH FERENCZ zenggi rovarkereskedőnek, ki főleg Lika-Krbava megyében gyűjtött, szintén több adat köszönhető; az általa megfigyelt összes lepkék jegyzékét, sajnos, nem szolgáltatta be.

Lepkéket gyűjtöttek még: DR. HASPER FERENCZ orvos Czirkveniczán és DAMIN NARCISZ, a tengerészeti akadémia tanára Buccariban, az előbbi egyébként főleg bogarakat, az utóbbi pókokat; BIRÓ LAJOS útján DAMIN több faj példányai jutottak a M. N. Múzeum birtokába.

Ezeken kívül területünket bejárták még: MOCSÁRY SÁNDOR, a M. N. Múzeum igazgatóőre, ki 1877-ben Fiume környékének Hymenopteráit kutatta.

DR. CHYZER KORNÉL, miniszteri tanácsos 1893 óta ismételtén gyűjtött Fiume és Czirkvenicza környékén, 1905-ben pedig Zelenikán főleg pókokat és skorpiókat (Rovartani Lapok. XIII, 1906, 91. l.)

TOMALA NÁNDOR budapesti főmérnök 1898-ban járt Boszniában és Herzegovinában.

KELECSÉNYI KÁROLY (Tavarnok) 1899-ben tett Boszniába és Herzegovinába bogarászati kirándulást. (Rovartani Lapok. VII, 1900, 62. l.)

BOGSCH JÁNOS pozsonyi tanár 1901-ben Modrus-Fiume megyében bogarakat gyűjtött.

DR. BRANCSIK KÁROLY, Trencsénmegye tisztii főorvosa 1904-ben

bejárta Dalmáciát, Boszniát és Hercegovinát bogarászati szempontból. (Trencsén m. Term.-tud. Egyl. évk. 1904/5. 61. l.)

Egyéb tekintetben sem hanyagolták el zoologusaink a nevezett területét. Ennek igazolásául csak a következő adatokat hozom fel.

DR. KÁROLY JÁNOS, a M. N. Múzeum s. őre 1871-ben gyűjtött halakat és hüllőket; DR. LENDL ADOLF, a M. N. Múzeum s. őre, utóbb orsz. képviselő 1894-ben Horvátországban és a magyar Tenger-melléken gyűjtött pókokat és hüllőket, DR. DADAY JENŐ, a M. N. Múzeum s. őre, utóbb műegyetemi tanár, 1893 és 1894-ben, DR. PANTOCSEK JÓZSEF pozsonyi főorvos 1897-ben, id. DR. ENTZ GÉZA egyetemi tanár 1897 óta évről évre, ifj. DR. ENTZ GÉZA műegyetemi tanársegéd pedig 1901, 1902 és 1903-ban a Quarnero mikrofaunáját kutatta.

Újabban DR. MÉHELY LAJOS, a M. N. Múzeum igazgató őre 1904 és 1905-ben a Kapela-hegységben hüllőket, DR. SOÓS LAJOS, a M. N. Múzeum s. őre pedig ugyanazon években a Tenger-melléken a Fiumétól Zengig elterülő partvidéken Molluskákat gyűjtött. Végül pedig DR. MADARÁSZ GYULA, a M. N. Múzeum igazgató-őre 1898 és 1899-ben Novi környékén és CSÖRGEY TITUSZ, az ornithologiai központ titkára Dalmáciában tanulmányozta a madárvilágot.

Sokat gyűjtött Boszniában, Hercegovinában és Horvátországban DR. HENSCH ANDOR is, a ki volt szíves gyűjtött lepkéinek jegyzékét átadni, tehát ezen adatokat is felhasználhattam.

Adatok Magyarország bogárfaunájához.

Irtá : CSIKI ERNŐ.

Alábbiakban összeállítottam azon adatokat, melyek hazánk faunáját újabban gyarapították. Ezek részben irodalmi adatok, részben a Nemzeti Múzeum gyűjteményéből kerültek elő, de van egynéhány melyre a végzett meghatározások közben akadtam.

Ezek a következők:

Staphylinidae.

Acrulia angusticollis REITT. — Velebit.

Edaphus Kaufmanni REITT. — Fiume.

Astenus rutilipennis REITT. — Késmárk.

— (*Eurysumius*) *velebiticus* REITT. — Velebit.

Sipalia Deubeli BERNH. — Brassó (Czenk), Alsó-Rákos.

Silphidae.

Necrophorus interruptus STEPH. ab. *centrimaculatus* REITT. — Bolesó (LACZÓ).

Histeridae.

Saprinus semistriatus SCRIBA var. *subnitescens* BIEKH. — Újpest, Erdély.

Cantharidae.

Malthinus flaveolus PAYK. — Budapest, Hidegkút, Törökbálint, Brusane.

— *maritimus* PIC. — Rankföld, Szováta.

Malthodes atramentarius KIESW. — Fogarasi havasok: Nagy-Árpás.

Ostomidae.

Ostoma pubescens ER. — Dömös (DIENER).

Endomychidae.

Dapsa (Phylira) Fodori CSIKI -- Mária-Besnyő.

Buprestidae.

Ptosima undecimmaculata HBST. ab. *novemmaculata* HBST. -- Magyarország.

— — ab. *maculiceps* PIC. — Péczel, Debreczen, Péér.

— — ab. *sexmaculata* HBST. — Budapest, Péczel, Isaszeg, Bártfa.

— — ab. *quadrinaculata* PIC. — Szádelő.

— — ab. *unifasciata* CSIKI — Pécs.

Sphenoptera parvula CAST. & GORY — Budapest.

Lampra rutilans FABR. ab. *immaculata* SCHILSKY — Budapest.

Buprestis rustica L. ab. *bisornata* FLEISCH. — A törzsfaj között.

— — ab. *bimaculata* KR. — A törzsfaj között.

Buprestis haemorrhoidalis HBST. ab. *quadristigma* HBST. — Borszék.

— *novemmaculata* L. ab. *maculata* FABR. — Magyarország.

Melanophila picta PALL. — Hajós, Debreczen, Fehértemplom, Herkulesfürdő.

Mordellidae.

Anaspis frontalis L. ab. *Melichari* FLEISCH. — Tátra.

— — ab. *Hopffgarteni* SCHILSKY — Tátra.

Cerambycidae.

Rosalia alpina L. ab. *Brancsiki* LACZÓ — Libórcs-Udvárd.

Saperda octopunctata SCOP. ab. *sexpunctata* ELEISCH., REITT. — Ruma.

Chrysomelidae.

Orsoducne lineola PANZ. ab. *Brancsiki* LACZÓ. — Bolesó.

Cryptocephalus 14-maculatus SCHNEID. ab. *magyaranus* PIC. — Budapest.

— *frenatus* LAICH. ab. *notatithorax* PIC. — Magyarország.

Curculionidae.

Cleonus excoriatus GYLLH. — Budapest, Isaszegh.

— *punctiventris* GERM. ab. *stigma* STURM. — Budapest, Péczel,
Pilis-Marót, Nagyszében.

Liosoma bosnicum K. DAN. — Máramaros.

Scarabaeidae.

Aphodius Kraätzei HAROLD. — Klenak (Szerém vm.; DIENER).

Trichius fasciatus L. ab. *divisus* MULS. — Fenyőháza.

Különfélék.

Félszáz esztendőös rovartani társulat. A szentpétervári orosz rovartani társulat márczius 11.-én ünnepelte alapításának 50. fordulóját, mely alkalomból kiadta összes kiadványainak tárgymutatóját.

Magyar Entomologiai Társaság. Végre nekünk magyaroknak is lesz nemzeti rovartani társaságunk. Az új társaság május 4.-én tartja alakuló ülését a Nemzeti Múzeum tanácstermében. Lapunk következő számában erről bővebben fogunk olvasóinknak beszámolni.

Adatok néhány lepkénk elterjedéséhez. Alábbiakban néhány lepke újabb termőhelyét közlöm, ezek Torontál és Vas megyéből valók. A torontálmegyei Óbéba környékéről valók: *Crambus luteellus* SCHIFF., *Talis quercella* SCHIFF., *Pyralis farinalis* LINN., *Stenia punctalis* SCHIFF., *Nomophila noctuella* SCHIFF., *Pleurota pyropella* SCHIFF. — Baltavár (Vas vm.): *Olethreutes pruina* HB. V. 21. — Rohonc (Vas vm.): *Euplocamus monetellus* LD. ♂, V. 31.

PILLICH FERENCZ.

Irodalom.

Coleopterorum Catalogus auspiciis et auxilio W. Junk editus a S. Schenkling. Berlin, 1910. Pars 1—12.

A földkerekségről ismert összes bogarakat felsoroló katalogusunk, eltekintve GEMMINGER és HAROLD-nak 1876-ban befejezett és most már elavult 12 kötetes katalogusát, nem lévén, JUNK berlini könyvkiadó elhatározta egy ilyennek kiadását. Tekintettel arra, hogy egy ilyen nagyszabású mű csak hosszú idő alatt készülhetne el, ha azt egy ember állítaná össze, azért munkatelosztással akarják ennek elejét venni. A nagy munka szerkesztését a kiadó S. SCHENKLING-re, a német rovartani nemzeti múzeum őrére bizta, a ki a földkerekség összes neves specialistáinak közreműködésével a munka megjelené-

sét és gyors befejezését biztosította. A munkatársak a következők: ALWARTH, ARROW, AURIVILLIUS, BEDEL, BERNHAUER, BICKHARDT, BORCHMANN, BOUCOMONT, BOURGEOIS, CLAVAREAU, CSIKI, FLEUTIAUX, FOWLER, GEBIEN, GESTRO, GILLET, GROUVELLE, HAGEDORN, HORN, JORDAN, KERREMANS, KOLBE, LAMEERE, LESNE, LÉVEILLE, MARSHALL, OHAUS, OLIVIER, PAPE, PIC, PORTEVIN, RAFFRAY, REITTER, RITSEMA, ROESCHKE, VAN ROON, ROSSEAU, SCHAUFUSS, SCHENKLING, SCHMIDT, v. SCHÖNFELDT, SCHUBERT, SEIDLITZ, SHARP, SIGARD, SPAETH, WAGNER, WEISE, WELLMAN, ZAITZEV.

A munka füzetekben jelenik meg, melyeknek ára ívenként Kor. 1.80, az egész munkára való előfizetésnél pedig ívenként Kor. 1.20.

Eddig a következő füzetek jelentek meg:

1. R. GESTRO: Rhysodidae.
2. F. BORCHMANN: Nilionidae, Othniidae, Aegialitidae, Petriidae, Lagriidae.
3. F. BORCHMANN: Alleculidae.
4. M. HAGEDORN: Ipidae.
5. R. GESTRO: Cupedidae, Paussidae.
6. H. WAGNER: Cureulionidae: Apioninae.
7. H. v. SCHÖNFELDT: Brenthidae.
8. G. VAN ROON: Lucanidae.
9. E. OLIVIER: Lampyridae.
10. E. OLIVIER: Rhagophthalmidae, Drilidae.
11. A. LÉVEILLE: Temnochilidae.
12. E. CSIKI: Endomychidae.

CSIKI.

*

Cam. Schaufuss: C. G. Calwers Käferbuch. Naturgeschichte der Käfer Europas. Sechste, völlig umgearbeitete Auflage. Stuttgart (E. Schweizerbartsche Verlagsbuchhandlung, Nägele & Dr. Sproesser) 1909, Lief. 10—15. (p. 67—88, 289—496).

A Rovartani Lapok XIV. és XV. kötetében ismertetem az új CALWER első kilencz füzetét, ez alkalommal az azóta megjelent füzetekről akarok egyetmást elmondani. Ezekben a füzetekben szerző a következő bogárcsaládokat tárgyalja: *Clambidae*, *Leptinidae*, *Platypsyllidae*, *Corylophidae*, *Sphaeriidae*, *Trichopterygidae*, *Hydroscaphidae*, *Scaphidiidae*, *Histeridae*, *Hydrophilidae*, *Cantharidae*, *Dasytidae*, *Cleridae*, *Derodontidae*, *Byturidae*, *Ostomidae*, *Sphaeritidae*, *Nitidulidae*, *Cucuiidae*, *Cryptophagidae*, *Erotylidae*, *Phalacridae*, *Thorictidae*, *Lathridiidae*. A családok, a közönségesebb nemek és fajok leírásán kívül megtaláljuk az alosaládok, nemzetségek és nemek meghatározására szolgáló kulcsokat és az összes palearktikus fajok felsorolását. A dült lapszámokkal ellátott bevezető részből is megjelent egy kis rész, mely a Németországban gyakrabban előforduló hangyák és P. KUHN

tollából a bogárcsaládok meghatározó kulcsát tartalmazza. A hangyák meghatározó kulcsa jó kiegészítő fejezet, melyre a gyűjtőknek a myrmekophil bogarak hangyagazdájának megállapításánál van szüksége. A bogárcsaládok meghatározó kulcsa rövid és a szükséges magyarázó rajzokkal bőven illusztrált. A táblák közül 12 jelent meg, (15—17, 19—27), ezek elég jók és a szöveg kiegészítéseképpen jó szolgálatot tehetnek különösen a kezdőknek. A munkát melegen ajánlhatom az érdeklődők figyelmébe. Egy-egy füzet ára 1 márka.

*

CSIKI.

R. Jeannel: Essai d'une nouvelle classification des Silphides cavernicoles. (Archives de Zoologie expérimentale et générale. 5. Série, V, 1910, p. 1—48, fig. 1—23.)

A barlanglakó Silphidák nemeinek meghatározására két évvel ezelőtt REITTER állított össze egy elég jó kulcsot (lásd: Rovartani Lapok. XV, 1908, p. 91) és máris egy újabbról adhatunk számot. DR. JEANNEL ugyanis megkísérelte főleg az ivarszervek szerkezete alapján valami újat nyújtani. Ő a *Bathysciini* nemzetséget mindenekelőtt négy alnemzetségre osztja (*Euryscapiti*, *Gymnomorphi*, *Brachyscapiti* és *Antroherpona*), melyek jellemzése után a nemek meghatározó kulcsát adja és áttekintést nyújt ezek származásáról. Tanulmányában nagyon sok új nemet állít fel, a régi *Bathyscia*-nemet pedig teljesen feldarabolja. A cikk végén közli a Bathysciák katalógusát, mely szerint a mi fajaink következőleg oszlanak meg:

I. *Euryscapiti*.

Adelopsella JEAN.

bosnica REITT.

Bathysciola JEAN.

silvestris MOTSCH.

Pholeuonella JEAN.

Erberi SCHAUF.

Ganglbaueri APFB.

curzolensis GANGLB.

II. *Gymnomorphi*.

Bathyscia SCHIÖDTE.

montana SCHIÖDTE.

subsp. *hungarica* REITT.

subsp. *Apfelbecki* GANGLB.

var. *jablanicensis* GANGLB.

Bathysciidius JEAN.

tristiculus APFB.

Phaneropella JEAN.

Lcsinae REITT.

Bathysciotes JEAN.

(*Khevenhüller* MILL.)

subsp. *croatica* MILL.

subsp. *Horváthi* CSIKI.

Speonesiotes JEAN.

narentinus MILL.

subsp. *hirsutus* JEAN.

dorotkanus REITT.

issensis MÜLL.

Paganetti GANGLB.

Gobanzi REITT.

Proleonhardella JEAN.

Matzenaueri APFB.

Leonhardella REITT.

angulicollis REITT.

subsp. *Setnikana* REITT.

Anillocharis REITT.

Ottonis REITT.
subsp. *plutonius* REITT.

Pholeuonopsis APFB.

herculeanus REITT.
setipennis APFB.
Ganglbaueri APFB.
Grabowskii APFB.

Silphanillus REITT.

Leonhardi REITT.

III. **Brachyscapiti.****Mehadiella** CSIKI.

Páveli FRIV.

Drimeotus MILL.

Ormayi REITT.
Chyzeri BIRÓ.
Entzi BIRÓ.
Kovácsi MILL.
Horváthi BIRÓ.

sub. *Fericeus* KR.

Kraatzi FRIV.

Pholeuon HAMPE.

angusticolle HAMPE.
leptoderum FRIV. (*Hazayi* FRIV.)

subg. *Parapholeuon* GANGLB.

gracile FRIV.
hungaricum CSIKI.

Sophrochaeta REITT.

insignis FRIV.
Merkli REITT.
Reitteri FRIV.

Proleonhardia JEAN.

Neumanni APFB.

Charonites APFB.

Matzenaueri APFB.

Adelopidius APFB.

Sequensi REITT.

Leonhardia REITT.

Hilfi REITT.
Reitteri BREIT.

Haplotropidius J. MÜLL.

pubescens J. MÜLL.
Taxi J. MÜLL.
subinflatus APFB.

Apholeuonius REITT.

longicollis REITT.
nudus APFB.
subsp. *Sturanyi* APFB.

Protobracharthron REITT.

Reitteri APFB.
Grabowskii APFB.

Parapropus GANGLB.

sericeus SCHM.
Pfeiferi APFB.
Ganglbaueri GANGLB.
subs. *humeralis* APFB.

Spetaeodromus REITT.

Pluto REITT.

IV. **Antroherpona.****Spetaeobates** J. MÜLL.

Novaki J. MÜLL.
pharensis J. MÜLL.
Peneckei J. MÜLL.
Kraussi J. MÜLL.

Antroherpona REITT.

cylindricolle APFB.
subsp. *thoracicum* APFB.
Matzenaueri APFB.
subsp. *latipenne* APFB.
Dombrowskii APFB.
Ganglbaueri APFB.
Matulici REITT.
stenocephalum APFB.
pygmaeum APFB.
Hörmanni APFB.
subsp. *hypsophilum* APFB.
Lorecki ZONE.
Leonhardi REITT.

„ROVARTANI LAPOK“

XVII. Band.

März—April 1910.

3—4. Heft.

S. 33. — *E. Csiki*: L. A.-Aigner. 1840—1909. — Am 19. Juni 1910 entriss der Tod nicht nur den Redacteur dieser Zeitschrift, sondern auch einen der wirksamsten Entomologen Ungarns. AIGNER wurde den 11. II. 1840. in Nagy-Jécsa (Comitat Torontál) von adeligen Eltern geboren. Lernte in Temesvár und trat nach Absolvierung der Schulen in den Kaufmannstand, er wurde Buchhändler. Zuerst lernte er dieses Fach in Budapest, ging aber bald nach Leipzig, Köln und Stuttgart, von wo er 1866 zurückkam und in Budapest eine Buchhandlung eröffnete, die bald eine der ersten wurde. Nebenbei befasste sich AIGNER auch mit Literatur und wurde durch seine Übersetzungen von Petöfi's Gedichten und Volksliedern ins Deutsche bald bekannt. Die Petöfi-Gesellschaft wählte ihn 1876 zu seinem Mitgliede. Er gründete mehrere Zeitschriften historischen, bibliographischen und litterarischen Inhalts und den „Ungarischen Buchhändler-Verein“ und dessen Fachblatt „Corvina“. Im verdankt die Freimaurerei in Ungarn ihre Geschichte, welche zuerst in ungarischer, später aber auch in deutscher Sprache erschien. Ende der 80-er Jahre liess er den Buchhandel auf und wendet sich ganz der Entomologie, speziell Lepidopterologie zu. Bald wird er einer der fleissigsten Arbeiter auf diesem Gebiet, publiziert auch viel in den „Természetrajzi Füzetek“, „Rovartani Lapok“ und anderwärts. Seine wichtigsten Werke lepidopterologischen Inhalts sind die „Geschichte der Lepidopterologie in Ungarn“ (1898) und die ungarische Bearbeitung des Schmetterlingbuches von Berge. Er hinterliess eine grosse Lepidopterensammlung über deren Hinbleib aber noch nicht verfügt wurde.

S. 37. — *A. Schmidt*: *Crambus hungaricus*. — Verfasser bringt die Beschreibung dieses Schmetterlinges in ungarischer Sprache (deutsch siehe: Archivum Zoologicum. I, 1909, p. 31).

S. 38. — *E. Csiki*: Beiträge zur Spinnenfauna Siebenbürgens. — Verfasser zählt einige Spinnen auf die er während seiner Exkursionen sammelte und deren Bestimmung er Herrn Prof. KULCZYNSKI (Krakau) dankt.

S. 40. — † *L. A.-Aigner*: Die Tagfalter Ungarns. XXXIV. — Verfasser behandelt fortfahrend die Gattung *Lycaena*, wovon ausser der Bestimmungstabelle, die Beschreibung von 12 Arten gegeben wird.

S. 55. — † *L. A.-Aigner*: Beiträge zur Lepidopterenfauna des ungarischen Littorale, von Kroatien und Dalmatien. — Im Nachlasse des Verfassers fand sich diese fertige Arbeit vor, die jene Schmetterlinge aufzählt, die von Dr. G. HORVÁTH, J. PÁVEL, L. BIRÓ, Dr. K. KERTÉSZ, Dr. I. KISS, F. CERVA, F. WACHSMANN, K. KENDI, E. CSIKI, F. DÖBIASCH, K. MEISSNER, Dr. F. HASPER, Dr. A. HENSCH und nderen im betreffenden Gebiet gesammelt wurden. Das Verzeichniss folgt nächstens.

S. 57. — *E. Csiki*: Nachtrag zur Käferfauna Ungarns. — Verfasser zählt einige Coleopteren auf, die in neuerer Zeit aus der Fauna des Landes festgestellt wurden.

Kleine Mitteilungen.

S. 59. — Es wird berichtet, dass die *Russische Entomologische Gesellschaft* in St.-Petersburg am 11. März 1910 ihr fünfzigjähriges Jubiläum feierte.

S. 59. — Die „*Ungarische Entomologische Gesellschaft*“ hält als eingetragener Verein am 4. Mai d. J. ihre constituirende Versammlung.

S. 59. — *F. Pillich*: Daten zur Verbreitung einiger Schmetterlinge. — Verfasser zählt einige Lepidopteren auf die er bei Óbéba, Baltavár und Rohonez (in Ungarn) sammelte.

Literatur.

S. 61. — Es werden Arbeiten von Dr. R. JEANNEL, der *Coleopterorum Catalogus* (Heft 1—12) und Lieferung 10—15 von CALWERSCHAUFUSS Käferbuch besprochen.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XVII. KÖTET. 1910 MÁJUS—AUGUSZTUS. 5—8. FÜZET.

Magyar Entomologiai Társaság.

A míg a külföldön majdnem minden városnak meg van a maga rovartani társasága, addig hazánkban egy ilyent hiába kerestünk, pedig ilyennek létezését nagyon is nélkülöztük. Rovarászaink a különféle természettudományi társulatokban nem találták azt a támogatást, melyre tanulmányaikhoz szükségük volt. Azért a budapesti rovarászok közül néhányan már évek óta buzgólkodtak azon, hogy a magyar rovarászokat közelebbi érintkezésbe hozzák egymással, hogy egymást megismerhessék, egymást támogathassák.

Miután az előmunkálatokkal annyira voltak, hogy az első nyilvános lépést megtehessék, az előkészítő bizottság nevében DR. HORVÁTH GÉZA elnök, CSIKI ERNŐ, DR. KERTÉSZ KÁLMÁN és MIHÓK OTTÓ 1910. évi május 4.-ére meghívták a magyar rovarászokat a „Magyar Entomologiai Társaság“ alakuló gyűlésére.

A Magyar Nemzeti Múzeum igazgatósági tanácstermében ez alkalomból mintegy félszáz entomologus gyűlt össze, kiket az előkészítő bizottság nevében DR. HORVÁTH GÉZA üdvözölt és a tanácskozást a következő beszéddel nyitotta meg:

Tisztelt uraim!

Engedjék meg, hogy mint az előkészítő bizottság elnöke szót emeljek és szíves megjelenésüket megköszönve, melegen üdvözljem.

A meghívókból értesültek, hogy mai összejövetelünknek mi a célja. Szíves megjelenésükből bizvást merem következtetni, hogy ezt a célt, t. i. egy *Magyar Entomologiai Társaság* megalakítását helyeselni méltóztatnak.

Egy entomologiai társulat megalakításának eszméje már ismételve felmerült a budapesti entomologusok körében. Az évek óta vajudó eszme végre annyira megérett, hogy a megvalósítás ideje most már megérkezett. Budapesti entomologus szaktársaink majdnem

kivétel nélkül arra a meggyőződésre jutottak, hogy valóban itt az ideje annak, hogy a magyar entomologusok szintén egy külön entomologiai társulatban tömörüljenek.

Hiszen tudjuk, hogy mennyi sok entomologiai társulat létezik és virágzik Európaszerte. Nemcsak a nagy nemzeteknél, az angoloknál, francziáknál, németeknél, olaszoknál, oroszoknál vannak már régóta fennálló entomologiai társulatok, hanem még a kisebb nemzeteknél is. Külön entomologiai társulataik vannak a belgáknak, hollandusoknak, svédeknek, dánoknak, sőt még a cseheknek is. Mintegy 3 év előtt már Kairóban is megalakult egy entomologiai társulat, az egyiptomi entomologiai társulat.

Hát csak épen mi magyarok legyünk annyira elmaradva? Vajjon nem lehetne-e a magyar entomologusokat szintén egy társulatba összehozni? és egy magyar entomologiai társulatot megalakítani?

Én azt hiszem és sokan azt hisszük, hogy ez igen is lehetséges. Megvan hozzá minden előfeltétel.

Hazánkban és magában Budapesten annyi buzgó és érdemes entomologus van, hogy könnyű szerrel megteremthetjük a magyar entomologusok társulati szervezetét.

Az entomologia különben sem volt soha idegen hazánkban és a magyar földön már LINNÉ ideje óta mindig voltak szakavatott entomologusok.

Az első magyarországi rovarokat már 1772-ben, tehát hat évvel LINNÉ halála előtt SCOPOLI JÁNOS írta le, a ki akkor a selmeczi bányászati akadémia tanára volt. 1782-ben DR. CONRÁD JÓZSEF, Sopron városának orvosa, Sopron környékén gyűjtött 30 bogárfaj leírását adta. 1783-ban PILLER MÁTYÁS és MITTERPACHER LAJOS budai egyetemi tanárok szlavoniai bogarakat írtak le. 1795-ben SCHÖNBAUER JÓZSEF hazánk egyik specialitásának, a kolumbácsi légynek első monographiáját adta ki.

Ekkor vette kezdetét a fővárosban az intenzívebb entomologiai élet. Tudomásunk szerint akkor, t. i. a 18-dik század végén és a 19-dik század elején, négy buzgó rovarász foglalkozott Budán rovargyűjtéssel, u. m. KOY TÓBIÁS, BÖHM JÁNOS, HOLZER és FRENREISZ. Azóta aztán sohasem szakadt meg itt a fővárosban az entomologiai munkásság, a melynek vezéralakjai előbb FRIVALDSZKY IMRE, utóbb FRIVALDSZKY JÁNOS voltak. Rendkívül érdekes és gazdag rovarfaunánk ide édesgetett több külföldi gyűjtőt is, akik aztán nálunk állandóan meg is telepedtek. Ilyenek voltak: a KINDERMANN-ok, HABERHAUER-ek és ANKER-ek.

Most már szép számmal vannak nálunk szorgalmas rovargyűjtők nemcsak a fővárosban, hanem a vidéken is. Sőt vannak a rovartanak oly kiváló művelői is, akiknek neve és tudományos munkássága

még a külföldi szakkörökben is általános tiszteletben és elismerésben részesül.

Mindez azt bizonyítja, hogy az entomologia hazánkban már régóta termékeny talajra talált. Mi rajtunk van most a sor tisztelt uraim, hogy ebbe a talajba a *Magyar Entomologiai Társaság* cseméjét a mai napon beleültessük. Avval a benső óhajtással, hogy ez a mai csemete-ültetésünk jól sikerüljön, és hogy az ültetendő csemete erőteljes fává növekedve, a magyar név dicsőségére és az entomologia hasznára majdan dúsan virágozzék és gyümölcsözzék, még egyszer köszönöm szíves megjelenésüket és kérem, hogy mai alakuló ülésünk vezetésére elnököt választani méltóztassanak.

*

DR. HORVÁTH GÉZA nagy tetszéssel fogadott megnyitója után MOCSÁRY SÁNDOR indítványára az alakuló ülés elnökévé ugyancsak DR. HORVÁTH GÉZÁ-t, jegyzőjévé pedig CSIKI ERNŐ-t választották meg.

Az elnök elfoglalván helyét elsősorban felteszi a kérdést, hogy a megjelentek kívánják-e azt, hogy a *Magyar Entomologiai Társaság* megalakuljon. Ennek elhatározása után következett az alapszabályok tervezetének felolvasása és pontonként való tárgyalása majd pedig a tisztikar és választmány megválasztása.

Az újonnan megalakult *Magyar Entomologiai Társaság* első tisztikara és választmánya egyhangu választás után a következő lett:

Tisztikar :

Elnök :	DR. HORVÁTH GÉZA.
Alelnökök :	JABLONOWSKI JÓZSEF, MOCSÁRY SÁNDOR.
Titkár :	CSIKI ERNŐ.
Pénztáros :	DR. KERTÉSZ KÁLMÁN.
Jegyző :	SZOMBATHY KÁLMÁN.
Könyvtáros :	DR. BOLKAY ISTVÁN.

Választmány :

DR. BAUDISZ ANTAL.	SZLABEY ERNŐ.
DIENER HUGÓ.	SZÉPLIGETI GYÓZŐ.
GÖTZELMANN TIVADAR.	TOMALA NÁNDOR.
DR. KERTÉSZ ÁBA.	DR. VÁNGEL JENŐ.
KUTHY DEZSŐ.	WACHSMANN FERENCZ.
MIHÓK OTTÓ.	ULBRICH EDE.

Coleopterologiai jegyzetek.

Irta: DR. KAUFMANN ERNŐ.

1. *Homaloptia ruricola* myrmecophil? — Ez év június hó 8-án a palicsi tó mellett elbúzózó zentai országút északi árokpartján, daczára a sok csözés miatt annyira gyarló rovarszendőnek, egy körülbelül 2 négyzetméternyi területen, szokatlan nagy mennyiségű *Homaloptia ruricolá*-ra bukkantam. Ezek e kicsiny, fűvel csak itt-ott ellepelt területen, a déltáji verőfényes napon erősen rajzottak, t. i. ide-oda röpködtek, de mindig e terület határai közt. Ugyan e helyen a *Formica rufa* L. hangya fészkeinek kendermag-nagyságú, egymástól 2—4 cm. távolságban nyíló kijáratait találtam, melyeken a hangyák, élénken közlekedtek. Közelebről vizsgálva a nyílásokat, azokból a hangyákon kívül *Homaloptiák* is bujkáltak ki s e terület fölött egész sereg *H. ruricola* röpködött, de mindegyik csak rövid, 20—30 cm. távolságra, mire a földre, vagy a fűszálakra ereszkedve, gyorsan idestova futkostak, mintha valamit keresgélnének. Ezek leginkább hímek voltak s úgy látszott, hogy párosodás céljából keresték a nőstényeket, mert midőn a hangyafészkek nyiladékából egy nőstény előbujt, azonnal 3—4 hím is ott termett s mindjárt párosodtak is. — Pár perc alatt az exhaustorral 100-nál több példányt fogtam össze. Nem hagyott békét a kíváncsiság s ebéd után, bár az eső fenyegetett, azonnal ismét a helyszínére mentem. Most már egyetlen egy *Homaloptia* sem volt látható. Felástam a fészket fenéig s a járatokban még 6 db. *Homaloptiá*-t találtam, melyeket a hangyák közömbösen túrtak.

Nincs róla tudomásom, hogy ezt az érdekes rovarbiológiai jelenséget valaki már észlelte volna; ezen egyetlen rövid megfigyelésből pedig nem voltam képes e két rovarfaj életfolyása közt valamely összefüggést kiböngészni, de úgy hiszem, hogy mégsem a véletlenség volt az, a mi e két, egymástól annyira különböző rovarfajt ezen feltűnően kicsiny területen összehozta, mert e napon egyetlen *Homaloptiá*-t sem találtam az egész környéken, bár az idő eső nélkül szépen kiderült.

2. *Saperda scalaris*. — Ez a szép czinczérfa tudvalevőleg a nyírfában él, már t. i. a lárvája s még a kiterjedt nyiresekben sem tartozik a gyakori fajok közé; annyival is inkább feltűnt nekem, hogy az ebédlőszobámban ez év február hó 8-án, úgy déltájban, a kis macska valamely darázsforma állattal játszott a padlón, mely azután nagy meglepetésemre egy szépen kifejlődött nőstény *Saperda scalaris* volt s most ott diszeleg a gyűjteményemben.

Nem tudom elképzelni, honnan került e rovar ide, mert sem élő, sem száraz nyírfa az egész vidéken s az egész épületben nem fordul

elő, sőt ezt a fajt 35 év óta itt egyáltalában nem is találtam. Meglehet, hogy a nyírfán kívül e bogár tán más fában is előfordul, de még ez esetben is felette érdekes volt ez a jelenség.

3. *Ceuthorrhynchus chlorophanus* ROUG. és *C. ignitus* GERM. annyira hasonlítanak egymáshoz, hogy e két faj elkülönítése közönséges nagyítóüveggel alig lehetséges, míg igen erős nagyítás mellett pl. górcsővel IV-es szemlencse és 3-as tárgylencse (Reichert) alatt élesen és határozottan szétválaszthatók:

C. ignitus. A szárnyfedők rovátkáinak köztérséi keskenyek, 5—6-szor hosszabbak mint szélesek, a csúcson hogyes pikkelysertékkal gyéren fedettek; az előtor felületén végig húzódó széles sekély csatorna elülső fele mélyebb. A bogár erősen fénylő, az orrmány smaragdzöld.

C. chlorophanus. A szárnyfedők pikkelysertéi sűrűbbek, szélesebbek, csak 3—4-szer hosszabbak mint szélesek, a csúcson tompák, itt-ott villaszerűleg vagy rövid seprőalakuan behasítottak. Az előtor hosszanti csatornája csak gyengén fejlett s elülső fele alig mélyített. Kevésbé fénylő mint az előbbi faj, az orrmány fekete.

Más különbség e két szép, smaragdzöld-szinű faj között nincsen. A *C. ignitus* inkább délvidéki (Fiume, Isztria, Dél-Horvátország) ritka rovar, míg a *C. chlorophanus* nálunk elterjedt, sőt némely évben nem is olyan ritka. Az a körülmény, hogy e két fajt együttesen nem találtam soha, határozottan faji különbség felvételére jogosít, bár e e fajok sok gyűjteményben összetévesztve foglalnak helyet.

4. *Peritelus familiaris* és *Mytacus seminulum*. — Teljesen bebizonyított dolog, hogy e két rovar, mely mindig együttesen fordul elő, tisztán csak kovahomokos területen élhet. — Még 1880-ban tettem velük egy döntő kísérletet. Azon évben a kélesi (Bácsmegye) még akkor javarészt futóhomok területen, milliónyi példányban jelent meg ez a két bogárfaj, de valamely észrevehető mezőgazdasági kárt nem okozott. Több száz élő példányt helyeztem két hernyókatulyában friss fű közé s ezeket szerencsésen élve el is hoztam Mecsek-szabolcsra. Itt ezeket részint nehéz agyagtalajú, részint mészhomokos sivar, jószágtól nem igen járt legelőterületen bocsátottam szabadon, még pedig három különböző helyen. — A rákövetkező években szorgalmasan kerestem a rovarokat a kitevés területén, de soha egyetlen egy példányát sem voltam képes feltalálni. Másrészt a szabadkai határban is azt tapasztaltam, hogy nehéz, homokmentes talajokon, a minők e vidéken csak itt-ott találhatók, e rovarok nem fordulnak elő, míg a legközelebbi homokos területeken már nagy mennyiségben találhatók. Ezekből világos, hogy e két rovarfaj kizárólag kovahomokos talajhoz van kötve.

5. *Bacanius rhombophorus* AUB. és *B. Soliman* MARSH. —

E kis ritka Histerida az európai faunához tartozik, míg a kaukázusi *consobrinus* AUB., melyet PETRI, mint Erdélyben előfordulót tévesen sorol fel (GANGLBAUER, Die Käfer von Mitteleuropa. III, p. 403) szorosán véve európai fajnak nem mondható.

Az irodalomban, úgy látszik, zavar uralkodik a két faj meghatározása körül, mert az előttem fekvő, Pécs környékén gyűjtött és REITTER által *B. rhombophorus*-nak meghatározott 2 példány nem felel meg a rendelkezésemre álló, különben elég terjedelmes irodalomban leírt fajnak. — A gyűjteményemben levő *Bacanius* leírása főbb jellegeiben a következő:

Sötét rótbarna, gyengén fénylő, a csápunkók, lábak, váll- és szárnycsúcsok valamivel világosabbak, a szárnyfedők töve és varrata vonalosan, a paizsocska környéke elmosódottan sötétebb. A fej finoman, elég sűrűn pontozott; a fejpaizs a homloktól egy a csáptő alsó szélétől kiinduló, felfelé gyengén, inkább tompa szegletben ivelt, a közepén jól benyomott gödröcskével ellátott éles vonalas varrattal elkülönített. Az előtor felülete egyenletesen, erősen domború, elég sűrűn és erősen, az oldalak felé finomabban pontozott, minden egyéb jelleg nélkül; oldalai elül és oldalt finoman szegélyezettek, szorosán a szárnyfedők tövéhez fekszik. Górcső alatt (3-as object., IV-es ocular) a pontok közterei simák és minden pont fenekéből egy rövid hegyes, fehéres serte nyúlik hátrafelé. Paizsocska még górcső alatt sem található. A szárnyfedők ugyanolyan sűrűn, de erősen pontozottak mint az előtor. A paizsocska helyétől valamivel hátrább, a varrattól kiindulva, mindkétoldalt rézsút, ki- és hátrafelé a szárnyfedők szélességének egy harmadáig haladva, innét ismét szögletben rézsútosan hátrafelé a szárnyvarratokhoz húzódva s ott a varrat közepe előtt ismét összetalálkozva, egy durva pontokból, itt-ott rendetlenül elhelyezett szemcsékből álló, nem egészen egyenes, de nagyjában véve jól kivehető mesgyevonalat látunk, mely egy oly rhombos téresét zár körül, melynek rövidebb átméretű szögletei a szárnyvarraton vannak. Ez a terület erősebben fénylő s rajta ritkásan, itt-ott csaknem hosszanti vonalsorban álló finom pontozat látható; elülső fele a határmesgye szélein kissé, de élesen határolva lelapított, míg hátsó felének határai csak elmosódottan lapulnak el. A rovar hossza 1 mm. A többi jellegeiben különben megegyezik a LECONTE által leírt *Bacanius*-nemm.

A leírt faj tehát két fő mozzanatban üt el az irodalomban leírt nemi és faji jellegektől. Először is a homlok a fejpaizstól éles, a közepén gödröcskévé kiszélesedett vonalas varrat által van elválasztva, holott LECONTE szerint a homlok a fejpaizszsal varrat nélkül van összeforrv. Másrészt a szárnyfedőkön észlelhető és felette jellemző rhombos, hogy úgy mondjam: „relief” rajzolat oly feltűnő, hogy a

ki azt egyszer látta, soha el nem feledheti. Már pedig REITTER ezt a bogarat határozottan *Bacanius rhombophorus*-nak ismerte fel, holott az irodalomban ez a faj az előtor fölületén, a paizsoeska előtt viseli a jellemző rhombos téresét, míg az én példányaimnak ez a jellemző rhombos udvara a szárnyfedők elülső harmadán van. — Én tehát azon okból, hogy az előtoron semmiféle, az irodalomban felsorolt jelleg a *B. rhombophorus*-ra nem utal, az előttem levő fajt egyelőre *B. Soliman*-nak tartom, annál is inkább, mert a *B. rhombophorus*, legalább a HEYDEN—REITTER—WEISE-féle katalógus ezt a fajt mint németet és francziát tünteti fel, míg a *B. Soliman* keleti honosnak tekintethető. — Végre az is lehetséges, hogy az előttem levő faj, tekintve a szárnyfedők annyira jellemző s az irodalomban sehol fel nem sorolt alakulását, egészen új s így természetesen hazánkra feletté fontos fajt képvisel.

Adalék a Magyar Tenger mellék, Horvátország és Dalmácia lepkefaunájához.

Irta: † A. AIGNER LAJOS.

II.

Áttérvén a gyűjtött lepkék felsorolására, még felemlítem, hogy a gyűjtők nevét a termőhelyek, illetőleg a gyűjtés napja után rövidítve közlöm. A használt rövidítések a következők:

- Horv. = DR. HORVÁTH GÉZA.
 Hsch. = DR. HENSCH ANDOR.
 Kdi. = KENDI KÁROLY.
 Mark. = MARKOVIC KÁROLY.
 Meiss. = MEISSNER KÁROLY.
 Páv. = PÁVEL JÁNOS.

Papilionidae.

Papilio Podalirius L. Krapina IV. 27, V. 20 (Hsch.), Fiume IV, IX (Meiss.), Buccari (Páv.), Novi VII (Páv.), Uvac V. 5 (Hsch.), Almissa V. (Páv.), Arbe (Páv.) — *ab. Zanclaeus* Z. Novi (Páv.) -- *ab. undecimlineatus* EIM. Zengg VI. (Páv.) — *Machaon* L. Krapina (Hsch.), Fiume IV, V (Meiss.), Novi VII (Horv.), Arbe (Mark.), Spalato VI (Páv.), Zelenika VI (Csiki). — *var. Sphyrus* HB. Zengg VI (Páv.)

- Thais Polyxena* SCHIFF. Krapina IV. 17 (Hsch.), Velebit VI (Páv.), Fiume VI (Meiss.), Cirkvenica (Hasper), Bilek V. 16 (Hsch.) — *var. Cassandra* HB. Fiume VI (Meiss.), Velebit VI (Páv.)
- Parnassius Apollo* L. Lic VI, VII (Meiss.), Fuzine (Páv.), Vaganski vrh VIII (Biró). *var. liburnicus* RBL. & RGH. Velebit VI (Páv.) — *Mnemosyne* L. Lic VI, VII (Meiss.), Fuzine (Páv.), Stalak (Páv.), Brusane VII (Páv.) — *ab. nubilosus* CHR. Velebit VI (Páv.) — *ab. melaina* HONR. Brusane VII (Páv.), Krapina VIII. 10 (Hsch.), Bilek (Hsch.), Mosko V. 21 (Hsch.)

Pieridae.

- Aporia crataegi* L. Krapina (Hsch.), Fiume (Meiss.), Novi VII (Horv.)
- Pieris brassicae* L. Krapina VII. 20 (Hsch.), Fiume (Meiss.), Zengg VI, VII (Páv.), Arbe (Mark.) — *rapae* L. Krapina (Hsch.), Fiume (Meiss.), S. Pietro (Biró), Novi VII (Horv.), Zengg VII (Páv.), Arbe (Páv.), Uvac VIII. 8—16 (Hsch.) — *var. leucotera* STEPH. Zengg VI (Páv.) — *napi* L. Krapina (Hsch.), Arbe (Páv.) — *var. Mami* MAYER Zengg (Páv.), Spalato VI (Páv.) — *var. Rossii* STEPH. Cirkvenica, Cattaro VII (Kiss). — *Ergane* HÜBN. Fiume (Meiss.), S. Pietro (Páv.), Novi VII (Horv.), Brusane, Zengg, Carlopago VII (Páv.), Cavtat VIII (Horv.), Radostak VI (Csiki). — *Daphidice* L. Ruma VIII. 20 (Hsch.), Fiume VIII (Meiss.), Zavidovic (Kdi), Uvac VIII. 7 (Hsch.), Arbe (Mark.) — *var. Bellidice* O. Fiume IV (Meiss.)
- Euchloë cardamines* L. Krapina V. 11 (Hsch.), Fiume IV. (Meiss.)
- Leptidia sinapis* L. Fiume IV. (Meiss.), Buccari (Páv.), Arbe (Mark.), Uvac VI. 21—IX. 1 (Hsch.) — *var. lathyri* HÜBN. Krapina (Hsch.), Fiume IV (Meiss.) — *var. diniensis* B. Krapina (Hsch.), Fiume VIII, IX (Meiss.), Brusane VII (Páv.), Zelenika VI. 12 (Csiki), VIII (Horv.)
- Colias Hyale* L. Fiume IV—X (Meiss.), Novi VII (Horv.), Uvac VIII. 2, 16 (Hsch.) — *ab. flava* HUSZ Novi VII (Horv.) — *Chrysotheme* ESP. Zavidovic (Kdi). — *Edusa* F. Krapina VI. 26, VIII. 18 (Hsch.), Fuzine (Páv.), Fiume IV—X (Meiss.), Novi VII (Páv.), Arbe (Mark.), Zelenika VIII (Horv.) — *ab. Helice* HÜBN. Fiume X, XI (Meiss.), Uvac VIII. 13 (Hsch.) — *Myrmidone* ESP. Krapina (Hsch.)
- Gonopteryx rhamni* L. Fuzine (Páv.), Krapina VII. 13 (Hsch.), Fiume IV (Meiss.), Arbe (Mark.) — *Cleopatra* L. Arbe V (Páv.)

Nymphalidae.

- Charaxes Jasius* L. Budua VIII (Horv.)
- Limnitis Camilla* SCHIFF. Ruma VIII. 4, Krapina VI. 24 (Hsch.), Fuzine (Páv.), Fiume V, VIII (Meiss.), Buccari (Páv.), Cirkvenica (Biró), Velebit VI, Brusane VII (Páv.), Uvac VI. 21, VIII. 17 (Hsch.), Ragusa VIII (Horv.) — *populi* L. *ab. tremulae* ESP. Fuzine (Meiss.)
- Neptis Lucilla* F. Fuzine (Meiss.), Krapina (Hsch.) — *var. Ludmilla* H.-S. Velebit VI (Páv.) — *aceris* LEP. Károlyváros V. 15, Krapina VII. 27 (Hsch.)
- Pyrameis Atalanta* L. Ruma VII. 4, Krapina IX. 30 (Hsch.), Stalak VII (Horv.), Mamudovac (Páv.), Fiume IV, VIII, IX (Meiss.), Novi VII (Horv.), Arbe V (Páv., Mark.) — *cardui* L. Krapina (Hsch.), Fiume IV, VIII (Meiss.), Arbe V (Páv.)
- Vanessa Io* L. Krapina VII. 12 (Hsch.), Fiume IV, VIII (Meiss.), Uvac VII. 24 (Hsch.) — *urticae* L. Krapina (Hsch.), Fiume IV (Meiss.) — *polychloros* L. Krapina VIII. 5 (Hsch.), Buccari (Páv.), Novi VII (Horv.), Zelenika VI (Csiki), Uvac VI. 26 (Hsch.) — *xanthomelas* ESP. Uvac VI. 12 (Hsch.) — *Antiopa* L. Krapina (Hsch.), Fiume IV, IX (Meiss.)
- Polygonia c-album* L. Krapina VI. 26 (Hsch.), Fuzine (Meiss.), Velebit VI (Páv.) — *Egeu* CR. Fiume IV (Meiss.), Buccari (Páv.), Cirkvenica (Kiss), Novi VII (Horv.), Zengg, Spalato, Almissa V (Páv.), Arbe (Páv.), Castelnuovo, Cattaro, Zelenika, Cavtat, Igale VIII (Horv.)
- Araschnia Levana* L. Gjurgjevac IV. 8 (Hsch.) — *var. Prorsa* L. Virovitica, Krapina (Hsch.)
- Melitaea Matura* L. Lic VI (Meiss.), Bjelobrd (Hsch.) — *Cinxia* L. Krapina (Hsch.), Stalak VII (Horv.), Fiume (Meiss.) — *Phoebe* KN. Károlyváros V. 15, Krapina (Hsch.), Buccari (Páv.), Teodozupa VIII (Horv.), Uvac VII. 13 (Hsch.) — *Didyma* O. Fiume V (Meiss.), Knin, Zelenika VI (Csiki), Uvac VII. 23 (Hsch.) — *var. occidentalis* STGR. Buccari (Páv.), S. Georgio VII (Biró), Cirkvenica (Kiss), Zengg VII (Páv.), Knin, Zelenika VI (Csiki). — *var. persea* KOLL. Novi VIII (Horv.) — *Athalia* ROTT. Ruma VI. 12, Krapina VI. 18 (Hsch.), Fiume V (Meiss.), Buccari VII. (Páv.), Novi VII (Horv.), Stalak VII (Horv.), Virovitica VII. 28, Bjelobrd VII. 7, Uvac VI. 16, VIII. 13 (Hsch.) — *var. mehadziensis* GERH. Károlyváros V. 15 (Hsch.), Zágráb VI (Páv.) — *Trivia* SCHIFF. Krapina VIII. 30, IX. 9 (Hsch.) — *Aurelia* NCK. Fiume (Meiss.), Uvac (Hsch.) — *Dictynna* ESP. Krapina (Hsch.), Brusane VII (Páv.) — *Dia* L. Krapina VIII, Uvac VIII. 9 (Hsch.)

- Argymnis Euphrosyne* L. Brusane VII (Páv.) — *Daphne* SCHIFF. Raduc, Brusane VII (Páv.), Uvac VI. 13 (Hsch.) — *Hekate* ESP. Uvac VII. 21 (Hsch.) — *Latonia* L. Fiume IV, VIII (Meiss.) — *Aglaia* L. Fiume (Meiss.), Buccari (Páv.), Brusane VII (Páv.), Zavidovic (Kdi.), Uvac VI. 21, VIII. 12. — *Niobe* L. Fiume (Meiss.), Zengg VII (Páv.), Arbe (Mark.) — *var. Eris* MEIG. Fiume (Meiss.), Raduc, Mamudovac VI (Páv.), Zengg VII (Páv.); Uvac VII, 25 (Hsch.) — *Adippe* L. Fiume (Meiss.), Raduc, Brusane VII (Páv.), Zavidovic (Kdi.) — *Paphia* L. Lic VI (Meiss.), Fuzine (Páv.), Zavidovic (Kdi.), Uvac VII. 14, VIII. 12 (Hsch.)
- Melanargia Galatea* L. Krapina VI. 6 (Hsch.), Fuzine VI, VII (Meiss.), Novi VII (Horv.), Uvac V. 21 (Hsch.) — *ab. leucomelas* ESP. Arbe (Mark.) — *var. procida* HBST. Fiume V (Meiss.), Carlopago VII (Páv.) — *ab. turcica* B. Carlopago VII (Páv.) — *Larissa* HB. Novi (Páv.), Zengg VII (Páv.) — *var. Hertha* H. G. Novi VII (Páv.), Spalato: Mte Marian VI (Csiki).
- Erebia Medusa* F. Fuzine (Páv.), Velebit VI (Páv.) — *var. Psodea* HBN. Brusane VII, Velebit VI (Páv.) — *Oeme* HBN. Velebit VI (Páv.) — *var. Spodia* STGR. Velebit VI (Páv.) — *aethiops* ESP. Brusane VII (Páv.), Bjelobrd VIII. 4 (Bosnia mer., Hsch.) — *Ligea* L. Kunjevaca (Dobiasch), Brusane VII (Páv.)
- Satyrus Circe* F. Fruska gora VII. 10 (Hsch.), Fiume (Meiss.), Novi VII (Horv.), Zengg VII (Páv.), Cattaro, Zelenika VIII (Horv.) — *Hermione* L. Fiume (Meiss.), Novi VII (Horv.), Arbe (Mark.), Domanovic VIII. 5 (Hsch.), Zavidovic (Kdi.) — *Briseis* L. Fiume (Meiss.), Novi VII (Horv., Wachsmann), Arbe (Mark.), Zavidovic (Kdi.), Uvac VII. 17 (Hsch.) — *Semele* L. Fiume (Meiss.), Buccari (Páv.), Novi (Horv.), Zengg, Brusane VII (Páv.), Arbe (Mark.), Zavidovic (Kdi.), Bjelobrd, Domanovic VIII. 5 (Hsch.) — *Statilinus* HUFN. Cirkvenica (Kiss), Zelenika VIII (Horv.), Domanovic VIII. 5, Uvac VIII. 8 (Hsch.) — *var. Allionia* F. Fiume VIII (Meiss.), Buccari (Páv.), Arbe (Mark.) — *Actaea* ESP. *var. Cordula* F. Novi VII (Páv.) — *Dryas* Sc. Zavidovic (Kdi.), Uvac VII. 22 (Hsch.)
- Pararge Egeria* L. Arbe V (Páv.), Zelenika VI (Csiki). — *var. egerides* STGR. Fiume (Meiss.), Arbe V (Páv.), Budua, Cavtat VIII (Horv.) — *Megaera* L. Krapina (Hsch.), Arbe (Mark.) — *var. Lyssa* B. Fiume VIII (Meiss.), Buccari (Páv.), Novi VII (Horv.), Raduc VII (Páv.), Kunjevaca (Dobiasch). — *Maera* L. Fiume (Meiss.), Brusane VII (Páv.), Arbe (Mark.), Bilek V. 28 (Hsch.) — *var. Adrasta* HB. Fiume (Meiss.), Raduc, Brusane VII (Páv.)
- Aphantopus Hyperanthus* L. Károlyváros, Uvac VII. 12. (Hsch.)
- Epinephele Jurtina* L. Ruma VI. 30, VII. 4, Krapina (Hsch.), Fiume

(Meiss.), Brusane VII (Páv.), Arbe V (Páv.), Domanovic VI. 4, VIII. 5, Uvac VIII. 5 (Hsch.) — *var. hispulla* HB. Zelenika, Radostak VI (Csiki). — *Tithonus* L. Krapina VII. 27, VIII. 15 (Hsch.), Novi VII (Horv.), Arbe (Mark.), Domanovic VIII. 5 (Hsch.) — *Ida* ESP. Spalato: Mte Marian VI (Csiki).

Coenonympha Iphis SCHIFF. Fiume (Meiss.) — *Arcania* L. Novi VII (Páv.), Kunjevaca (Dobiasch). — *Pamphilus* L. Fiume (Meiss.), Buccari (Páv.), Novi VII (Horv.), Arbe V (Páv.), Krapina (Hsch.), Zelenika VIII (Horv.), Uvac VIII. 3, Domanovic VIII. 4 (Hsch.) — *var. Lyllus* ESP. Novi (Horv.), Carlopago VII (Páv.)

Libytheidae.

Libythea Celtis LAICH. Fiume IV, IX, Lie VI (Meiss.), Fuzine, Buccari, Novi VI, VII, Brusane VII (Páv.)

Erycinidae.

Nemeobius Lucina L. Krapina V. 2, VII. 27, Virovitica VII (Hsch.), Fiume (Páv.), Uvac VIII. (Hsch.)

Lycaenidae.

Thecla spini SCHIFF. Krapina VII. 14 (Hsch.), Fiume (Meiss.), Carlopago VII, Novi VI (Páv.), Spalato: Mte Marian VI (Csiki). — *W-album* KN. Ruma VI. 26 (Hsch.), Fiume (Meiss.) — *ilicis* ESP. Krapina (Hsch.), Fiume (Meiss.), Fuzine, Brusane VII (Páv.), Domanovic VI. 6, Uvac VI. 21 (Hsch.) — *ab. cerri* HB. Fiume (Meiss.) — *acaciae* F. Krapina VI. 8 (Hsch.), Fiume (Meiss.), Uvac VI. 12 (Hsch.) — *pruni* L. Eszék, Krapina V. 4 (Hsch.) *Callophrys rubi* L. Fiume IV (Meiss.), Krapina VI. 6 (Hsch.), Almissa V (Páv.), Uvac (Hsch.)

Zephyrus quercus L. Fiume VII (Meiss.), Krapina, Domanovic VI. 12, Uvac VI. 23 (Hsch.) — *betulae* L. Krapina VII. 23 (Hsch.), Zavidovic (Kdi.)

Chrysophanus virgaureae L. Kunjevaca (Dobiasch). — *Thersamon* ESP. Zavidovic (Kdi.), Uvac VII. 25, VIII. 15 (Hsch.) — *Alciphron* ROTT. Raduc VI (Páv.), Bjelobrdó (Hsch.) — *Phlaeas* L. Fiume IV—X (Meiss.), Novi VII (Horv.), Kunjevaca (Dobiasch), Arbe (Mark.), Krapina VIII. 17 (Hsch.) — *var. Eleus* F. Novi VII (Horv.), Domanovic VIII. 5, Uvac VII. 13 (Hsch.) — *Dorilis* HUFN. Krapina VIII. 1, Károlyváros V. 15, Uvac V. 7, VII. 22, IX. 20 (Hsch.) — *rutilus* WERNB. Krapina, Károlyváros, Uvac VIII. 17 (Hsch.)

- Lampides boeticus* L. Fiume VIII—X (Meiss.), Novi VII (Páv.), Zelenika VIII (Horv.) — *Telicanus* LANG. Fiume VII—IX (Meiss.), Buccari (Páv.), Novi VII (Horv.), Arbe (Páv.), Uvac VII. 26, VIII. 22 (Hsch.)
- Lycaena Argiades* PALL. Fiume (Meiss.), Krapina VII. 28, VIII. 18, Uvac VII. 20 (Hsch.) — *ab. Coretas* OCHS. Fiume IV (Meiss.) — *Argus* L. Lic VII (Meiss.), Buccari (Páv.), Novi VII (Horv.), Zengg VII (Páv.), Krapina, Bjelobrd (Hsch.), Arbe V (Páv.) — *Argyrognomon* BERGSTR. Krapina VIII. 9, Uvac V. 30, VIII. 9, 22 (Hsch.) — *Baton* BERGSTR. Fiume (Meiss.), Novi VII (Páv.), Zengg VII (Páv.), Carlopago VII (Páv.), Zavidovic (Kdi.), Uvac VIII. 16 (Hsch.) — *Orion* PALL. Krapina VI 6 (Hsch.), Fiume IV, V, VII (Meiss.), Mamudovac V (Páv.), Zavidovic (Kdi.) — *var. ornata* STGR. Mamudovac V (Páv.), Almissa V (Páv.) — *Astrarche* BGSTR. Fiume (Meiss.), Novi (Páv.) — *var. calida* BELL. Brusane VII (Páv.), Spalato: Mte Marian VI (Csiki). — *Anteros* FRR. Mamudovac, Arbe V (Páv.) — *Icarus* ROTT. Fiume V—VIII (Meiss.), Novi VII (Horv.), Mamudovac V (Páv.), Carlopago VII (Páv.), Arbe (Mark.), Zelenika VIII (Horv.), Uvac VIII. 7, 22 (Hsch.), Zavidovic (Kdi.) — *ab. arcuata* WEYM. Krapina, Uvac VIII. 9 (Hsch.), Zelenika VIII (Horv.) — *Hylas* ESP. Fiume (Meiss.), Novi VII (Horv.), Kunjevaca (Dobiasch.) — *Meleager* ESP. Fuzine (Meiss.), Krapina VII. 14, VIII. 16 (Hsch.), Novi VII, Zengg VII (Páv.), Arbe (Mark.) — *Bellargus* ROTT. Fiume V—VIII (Meiss.), Novi VII (Horv.), Krapina VIII (Hsch.), Almissa V (Páv.), Zelenika VIII (Horv.), Uvac VIII. 7, IX. 3. (Hsch.) — *Corydon* PODA Fuzine (Meiss.), Novi VII (Horv.), Zengg VII (Páv.), Uvac VII. 22, VIII. 5, Krapina VIII. 21 (Hsch.) — *Jolas* OCHS. Fiume (Meiss.), Buccari (Páv.) — *minima* FSSL. Fiume (Meiss.), Buccari (Páv.), Raduc (Páv.), Arbe V (Páv.) — *Arion* L. Krapina VII. 14 (Hsch.)
- Cyaniris argiolus* L. Novi VII (Horv.), Krapina VII. 7, VIII. 21, Uvac VIII. 22 (Hsch.)

Hesperidae.

- Heteropterus Morpheus* PALL. Vrdnik VII (Hsch.)
- Adopaea lineola* OCHSH. Fiume (Meiss.), Uvac (Hsch.) — *Thaumas* HUFN. Fiume (Meiss.) — *Actaeon* ROTT. Fiume (Páv.), Novi VII (Horv.), Velebit VI (Páv.)
- Argiades comma* L. Fiume (Meiss.), Krapina (Hsch.) — *Sylvanus* ESP. Fiume (Meiss.), Buccari (Páv.), Zágráb VI (Páv.), Krapina (Hsch.), Arbe V (Páv.), Uvac VI. 12, VII. 14 (Hsch.)

- Carcharodus alceae* ESP. Fiume (Meiss.), Novi VII (Horv.), Arbe V (Páv.), Ruma VIII. 3, Uvac VIII. 13 (Hsch.) — *altheae* HBN. Ruma VI. 14, Uvac VI. 13, VIII. 5, IX. 1 (Hsch.)
- Hesperia Proto* ESP. Sutomore, Zelenika VIII (Horv.) — *carthami* HB. Fiume (Meiss.), Novi VII (Horv.) — *orbifer* HB. Novi VII (Páv.) — *Sao* HB. Fiume (Meiss.), Domanovic, Uvac VIII. 22 (Hsch.) — *Alveus* HB. Fiume (Meiss.), Novi VII (Horv.), Krapina, Domanovic, Uvac VI. 12, VIII. 7. (Hsch.) — *ab. fritillum* TR. Portoré, Zengg (Páv.) — *malvae* L. Károlyváros, Krapina (Hsch.), Fiume (Meiss.), Arbe (Mark.), Uvac V. 17 (Hsch.)
- Thanaos Tages* L. Fiume IV, VIII (Meiss.), Novi VII (Horv.), Novi VII (Horv.), Krapina IV. 27, VII. 15, Károlyváros, Uvac VIII. 12 (Hsch.)

Sphingidae.

- Acherontia Atropos* L. Ruma, Krapina (Hsch.), Novi (Horv.), Arbe (Mark.)
- Smerinthus quercus* SCHIFF. Fiume (Meiss.), Buccari (Páv.), Arbe (Mark.) — *ocellata* L. Krapina (Hsch.), Fiume V, IX (Meiss.) — *populi* L. Uvac VII. 28 (Hsch.)
- Dilina tiliae* L. Ruma VII. 13 (Hsch.), Fiume V, IX (Meiss.), Uvac VI. 22 (Hsch.)
- Daphnis nerii* L. Fiume V, IX (Meiss.), Buccari (Páv.), Novi (Horv., Wachsmann), Arbe (Mark.), Zelenika VIII (Horv.)
- Sphinx ligustri* L. Ruma, Krapina VI. 5 (Hsch.), Fiume (Meiss.)
- Protoparce convolvuli* L. Krapina IX. 20 (Hsch.), Fiume (Meiss.), Arbe (Mark.)
- Hyloicus pinastri* L. Krapina (Hsch.), Lic (Meiss.), Arbe VIII (Horv.)
- Deilephila euphorbiae* L. Krapina (Hsch.), Fiume VIII, IX (Meiss.), Zengg VI (Páv.), Arbe (Mark.), Uvac VI. 20 (Hsch.) — *lineata* F. var. *livornica* ESP. Fiume IX. (Meiss.), Buccari (Páv.)
- Chaerocampa Elpenor* L. Krapina (Hsch.), Fiume VIII, IX (Meiss.)
- Metopsilus porcellus* L. Krapina VI. 8, VIII. 9 (Hsch.), Kunjevaca (Dobiasch), Uvac VIII. 15 (Hsch.)
- Pterogon Proserpina* PALL. Fiume (Meiss.) — *Gorgoniades* HB. Zengg (Dobiasch.)
- Macroglossa stellatarum* L. Ruma, Krapina III. 28 (Hsch.), Fiume (Meiss.), Novi VII (Horv.), Arbe (Páv.), Knin VI (Csiki). — *croatica* ESP. Fiume V (Meiss.), Novi VII, Zengg VI (Páv.)
- Hemaris fuciformis* L. (*bombyliformis* O.) Lic (Meiss.), Buccari (Páv.) — *scabiosae* Z. (*fuciformis* O.) Ruma V. 1 (Hsch.), Lic (Meiss.), Velebit VI (Páv.), Uvac VI. 8 (Hsch.)

Notodontidae.

- Cerura furcula* CL. Károlyváros (Hsch.) — *bifida* HB. Krapina (Hsch.), Fiume IV, V (Meiss.)
- Dicranura erminea* ESP. Fiume (Meiss.) — *vinula* L. Fiume IV, V (Meiss.), Uvac II. 26 (Hsch.)
- Stauropus fagi* L. Ruma, Krapina (Hsch.), Fiume (Meiss.), Buccari (Páv.)
- Exaereta ulmi* SCHIFF. Buccari (Páv.)
- Hoplitis Milhauseri* F. Fiume (Meiss.), Domanovic VI. 7 (Hsch.)
- Drymonia trimaculá* ESP. Fiume (Meiss.), Uvac V. 18 (Hsch.) — *var.* *Dodonea* HB. Fiume (Meiss.), Domanovic IV. 19 (Hsch.) — *Chaonia* HB. Krapina V. 8, Uvac V. 18 (Hsch.)
- Pheosia tremulae* CL. Domanovic (Hsch.)
- Notodonta ziczac* L. Eszék II. 5, Krapina VII. 9, VIII. 21 (Hsch.), Fiume (Meiss.) — *dromedarius* L. Fiume (Meiss.) — *tritophus* ESP. Eszék (Hsch.)
- Spatalia argentina* SCHIFF. Fiume (Meiss.), Krapina VII. 30, VIII. 8, Domanovic VII. 16 (Hsch.)
- Ochrostigma velitaris* ROTT. Krapina VI. 17, Uvac V. 18 (Hsch.)
- Lophopteryx camelina* L. Fiume (Meiss.), Stalak VII (Horv.), Domanovic (Hsch.) — *ab. giraffina* E. Eszék, Krapina V. 21 (Hsch.)
- Pterostoma palpina* L. Ruma VI. 17, 26, Krapina VIII. 13 (Hsch.), Fiume (Meiss.), Uvac VII. 14, 30 (Hsch.)
- Phalera bucephala* L. Krapina (Hsch.), Fiume (Meiss.), Uvac VI. 8 — *bucephaloides* O. Domanovic VII. 9 (Hsch.)
- Pygaera curtula* L. Fiume (Meiss.) — *anastomosis* L. Eszék IX. 7, VII. 28 (Hsch.) — *anachoreta* F. Krapina V. 8 (Hsch.) — *pigra* HUFN. Krapina V. 20, VII. 27 (Hsch.)

Lymantriidae.

- Hypogymna morio* L. Ruma VI. 2, 26, Uvac V. 17 (Hsch.)
- Orygia gonostigma* F. Eszék (Hsch.) — *antiqua* L. Krapina VII. 24 (Hsch.)
- Dasychira selenitica* ESP. Uvac V. 22 (Hsch.) — *pubibunda* L. Krapina V. 21 (Hsch.)
- Euproctis chrysorrhoea* L. Fiume (Meiss.), Krapina, Ruma VI. 17, Uvac VI. 27, Domanovic VI. 10 (Hsch.)
- Porthesia similis* FSSL. Fiume (Meiss.), Uvac (Hsch.)
- Stilpnotia salicis* L. Fiume (Meiss.)
- Lymantria dispar* L. Fiume (Meiss.), Novi VII (Horv.), Krapina VII.

20, Uvac VII. 9, 18, Domanovic (Hsch.) — *monacha* L. Bjelobrd
(Bosznia) VIII. 17, Uvac VII. 12 (Hsch.)

Ocneria rubea F. Fiume (Meiss.)

Lasiocampidae.

Malacosoma neustria L. Fiume (Meiss.), Krapina VI. 23, VII. 26,
Károlyváros V. 30, VII. 6 (Hsch.)

Trichiura crataegi L. Uvac IX. 5 (Hsch.)

Eriogaster rimicola HB. Fiume (Aigner). — *catax* L. Krapina X. 7,
15, Uvac IX. 28, X. 18 (Hsch.)

Lasiocampa quercus L. Ruma VIII. 13, Krapina VII. 28, VIII. 27, IX.
30 (Hsch.), Fiume (Meiss.), Arbe (Mark.), Domanovic IV. 2
(Hsch.) — *trifolii* Esp. Eszék, Krapina VIII. 31 (Hsch.), Fiume
(Meiss.), Uvac VIII. 10, 19, 27 (Hsch.) — *ab. medicaginis* B.
Károlyváros (Hsch.) — *ab. Cocles* H.-S. Domanovic, Uvac VIII.
27 (Hsch.)

Macrothylacia rubi L. Krapina VI. 18, VII. 8 (Hsch.), Fiume (Meiss.),
Uvac VI. 8 (Hsch.)

Epicnaptera tremulifolia HB. Bjelobrd V. 27, Krapina (Hsch.)

Gastropacha quercifolia L. Fiume (Meiss.), Arbe (Mark.), Uvac VII.
20 (Hsch.)

Odonestis pruni L. Eszék, Krapina VII. 4 (Hsch.), Fiume (Meiss.)

Dendrolimus pini L. Uvac VII. 18 (Hsch.)

Pachypasa otus DRURY Fiume (Meiss.)

Lemoniidae.

Lemonia taraxaci Esp. Fiume (Meiss.) — *dumi* L. Krapina X. 30 (Hsch.)

Saturniidae.

Perisomena caecigena KUP. Fiume IX, X (Meiss.)

Saturnia pyri SCHIFF. Krapina V (Hsch.), Fiume IV, V (Meiss.), Novi
VII (Horv.), Zengg (Dobiasch), Arbe (Mark.) — *spini* SCHIFF.
Krapina IV. 5, 15, 25 (Hsch.), Fiume (Meiss.) — *pavonia* L.
Fiume (Meiss.), Krapina IV. 18, Uvac IV. 30 (Hsch.)

Aglia Tau L. Krapina IV. 26 (Hsch.)

Drepanidae.

Drepana falcataria L. Lic VIII (Meiss.), Zavidovic (Kdi.) — *binaria*
HUFN. Zavidovic (Kdi.) — *cultraria* F. Krapina VI. 24 (Hsch.)

Cilix glaucata Scop. Fiume (Meiss.), Krapina V. 26, VIII. 27, Domanovic V. 20, VI. 12, Uvac VIII. 27 (Hsch.)

Thyrididae.

Thyris fenestrella Sc. Krapina VII (Hsch.), Novi VII (Horv.), Zelenika (Csiki), Uvac V. 3 (Hsch.)

Noctuidae.

Panthea coenobita Esp. Fiume (Meiss.)

Diphthera alpium Osbeck Károlyváros VII. 5. (Hsch.)

Demas coryli L. Virovitica, Krapina I. 25, III. 1, IV. 4, Bjelobrd V. 27 (Hsch.), Zavidovic (Kdi.)

Acronycta aceris L. Fiume (Meiss.), Fuzine (Páv.), Zengg VI (Páv.), Krapina VI. 23, Domanovic VII. 24 (Hsch.) — *ab. candelisiqua* Esp. Ruma VII. 23 (Hsch.) — *megacephala* F. Zengg VI (Páv.) — *alni* L. Fiume (Meiss.) — *strigosa* F. Krapina VIII. 4 (Hsch.) — *tridens* Schiff. Krapina V. 23 (Hsch.) — *psi* L. Krapina VI. 4 (Hsch.) — *auricoma* F. Krapina VIII. 2, X. 10 (Hsch.) — *euphorbiae* F. Krapina IV. 30 (Hsch.) — *var. euphrasiae* Brahm. Fiume (Meiss.) — *runicis* L. Fiume (Meiss.), Arbe V. (Páv.), Zelenika VIII (Horv.), Domanovic IX. 5, Krapina III. 13, IV. 12, VI. 29, VII. 30, VIII. 24 (Hsch.), Zavidovic (Kdi.)

Agrotis strigula Thunb. Károlyváros VII. 3 (Hsch.), Vaganski vrh VIII (Biró). — *janthina* Esp. Fiume VII, VIII (Meiss.), Domanovic VIII. 22 (Hsch.) — *linogrisea* Schiff. Zelenika VIII (Horv.), Domanovic VII. 15, VIII. 6 (Hsch.) — *fimbria* L. Fiume (Meiss.), Domanovic (Hsch.) — *obscura* Brahm. Ruma VI. 17, 30, Krapina VI. 16, 28 (Hsch.) — *pronuba* L. Károlyváros V. 31, Ruma VI. 14 (Hsch.), Fiume (Meiss.) — *ab. innuba* Tr. Velebit VI (Páv.), Bilek VIII (Hsch.) — *ab. Hoegei* H.-S. Ruma (Hsch.) — *comes* Hb. Fiume (Meiss.), Zelenika VIII (Horv.), Domanovic VII. 22 (Hsch.) — *ab. prosequa* Tr. Krapina VI. 22 (Hsch.) — *castanea* Esp. *var. neglecta* Hb. — Domanovic IX. 29, Uvac VIII. 25 (Hsch.) — *triangulum* Hufn. Fiume (Meiss.), Ruma VI. 28 (Hsch.) — *c-nigrum* L. Fiume (Meiss.), Virovitica VIII, Károlyváros, Krapina VIII. 27. — *ditrapezium* Bkh. Zavidovic (Kdi.) — *xanthographa* F. Fiume (Meiss.), Krapina VIII. 19, Domanovic IX. 22 (Hsch.) — *plecta* L. Fiume (Meiss.), Ruma VIII. 4, Krapina III. 2, VI. 10, VIII. 14, Uvac VIII. 31 (Hsch.) — *flamma* F. Ruma VI. 22 (Hsch.) — *simulans* Hufn. Ruma VI. 17, Krapina VI. 14, 19 (Hsch.) — *griseescens* Tr. Galben VIII. (Páv.) — *puta* Hb. Mar-

tinsceica (Páv.) — *putris* L. Eszék, Krapina (Hsch.), Zavidovic (Kdi.) — *cinerea* HB. Fiume (Meiss.), Vaganski vrh VIII (Biró), Velebit VI (Páv.), Zavidovic (Kdi.) — *exclamationis* L. Eszék, Krapina VIII. 20, Domanovic, Uvac VIII. 9 (Hsch.) — *nigricans* L. Uvac VI. 6 (Hsch.) — *tritici* L. var. *aquilina* HB. Ruma VI. 26, VII. 5, IX. 6, Uvac VIII. 22 (Hsch.) — *obelisca* HB. var. *ruris* HB. Domanovic IX. 29 (Hsch.) — *Ypsilon* ROTT. Krapina VII. 14, VIII. 9, Ruma VI. 26, IX. 12, Uvac VII. 23 (Hsch.), Zelenika VIII (Horv.) — *segetum* SCHIFF. Eszék, Ruma VII. 28, VIII. 12, Krapina VIII. 12 (Hsch.), Fiume (Meiss.) — *saucia* HB. Fiume (Meiss.), Ruma VI. 20, Krapina XI. 11, Uvac VIII. 23 (Hsch.) — *ab. margaritosa* HB. Zavidovic (Kdi.) — *crassa* HB. Domanovic IX. 4, Uvac VIII. 15, IX. 23 (Hsch.)

Pachnobia rubricosa F. Zavidovic (Kdi.)

Epineuronia popularis F. Fiume (Meiss.), Uvac (Hsch.) — *cespitis* F. Kriviput (Dobiasch), Uvac IX. 15 (Hsch.)

Mamestra leucophaea Vw. Fiume (Meiss.), Spalato V (Páv.) — *nebulosa* HUFN. Károlyváros (Hsch.), Zavidovic (Kdi.) — *brassicae* L. Fiume (Meiss.), Ruma VII. 19, VIII. 3, Krapina V. 14, VII. 13, VIII. 28. — *oleracea* L. Fiume (Meiss.), Ruma VII. 12, VIII. 1, Krapina IV. 21, VI. 17, VII. 13, VIII. 8, Domanovic IX. 12, Bilek IX. 8, Uvac VIII. 4 (Hsch.) — *genistae* ВКН. Fiume (Páv.), Zavidovic (Kdi.) — *dissimilis* KNOCH Fiume (Meiss.), Ruma VII. 2, Károlyváros, Krapina V. 22 (Hsch.) — *thalassina* ROTT. Ruma VI. 20, Gregorevce (Szlavonia) V. 27, Krapina V. 1, 20, 27, VIII. 12, Károlyváros V. 31, Uvac V. 29, Bilek IV. 22 (Hsch.) — *contigua* VILL. Krapina VII. 7, IX. 24, Károlyváros VI. 19 (Hsch.) — *pisi* L. Fiume (Meiss.) — *dentina* ESP. Virovitica VIII, Krapina VIII. 9, 31 (Hsch.) — *ab. Latenai* PIER. Krapina VI. 6 (Hsch.) — *trifolii* RTT. Ruma VI. 28, VIII. 17, Domanovic IX. 12 (Hsch.) — *chrysozona* ВКН. Fiume (Meiss.), Krapina VI. 16, VII. 17 (Hsch.) — *sevena* F. Krapina VIII. 22 (Hsch.), Arbe V (Páv.) — *ab. corsica* RBR. Domanovic VIII. 18 (Hsch.)

Dianthoecia luteago HB. Fiume (Meiss.) — *capsincola* HB. Ruma VII. 3, Krapina VI. 17, VIII. 9 (Hsch.), Brusane VII (Páv.), Kunjevaca (Dobiasch). — *cucubali* FSSL. Ruma III. 23, Károlyváros V. 31, Krapina V. 13, VII. 2, VIII. 25 (Hsch.) — *carpophaga* ВКН. Fiume (Páv.)

Miana strigilis CL. Gregorevce (Szlavonia) V. 27, Károlyváros V. 30, Krapina VI. 9 (Hsch.) — *ab. latruncula* HB. Ruma VI. 10, 30, Krapina VI. 10, VII. 5, Uvac V. 25, Domanovic (Hsch.) — *bicoloria* VILL. Károlyváros, Krapina (Hsch.)

Bryophila raptricula HB. Eszék, Ruma VII. 11; Uvac VIII. 14, 24

- (Hsch.) — *receptricula* HB. Ruma VII. 5, 11, Krapina VII. 17, VIII. 27, X. 1 (Hsch.), Zelonika VIII (Horv.) — *algae* F. Ruma VII. 9, VIII. 18, Uvac VIII. 24 (Hsch.) — *muralis* FORST. Novi VII, Budua VIII (Horv.)
- Diloba caeruleocephala* L. Fiume XI (Meiss.), Uvac X. 18, Krapina X. 4 (Hsch.)
- Valeria oleagina* F. Krapina III. 21 (Hsch.)
- Apamea testacea* HB. Krapina VIII. 27, Ruma VIII. 25, Uvac V. 17, Domanovic IV. 16 (Hsch.)
- Celaena matura* HUFN. Fiume (Aigner, Meiss.), Domanovic IX. 5, Uvac VIII. 12, 20 (Hsch.)
- Luperina rubella* DUP. Fiume (Meiss.) — *virens* L. Krapina VIII. 3 (Hsch.)
- Hadena monoglypha* HUFN. Károlyváros VI. 9, Krapina VI. 13, Uvac VII. 14 (Hsch.) — *lithoxylea* F. Károlyváros VI. 21, Krapina VI. 18, VII. 7. (Hsch.) — *platinea* TR. Kriviput (Dobiasch.) — *Solieri* B. Fiume (Meiss.) — *basilinea* F. Gregurevce V. 27, Krapina V. 26 (Hsch.) — *seclais* BJRK. Krapina VI. 30, VII. 13 (Hsch.), Brusane VII (Páv.) — *ab. secalina* SCHIFF. Domanovic IX. 13, Uvac VIII 26 (Hsch.)
- Aporophyla australis* B. Domanovic X. (Hsch.)
- Annoconia caecimacula* F. Krapina IX. 8, X. 5 (Hsch.)
- Polia rufocincta* H. G. Krapina XI. 2 (Hsch.), Fiume (Meiss.) — *Chi* L. Uvac VIII. 29 (Hsch.) — *canescens* DUP. Fiume (Meiss., Páv.), Knin VI (Csiki).
- Brachyonycha Sphinx* HUFN. Krapina XI. 18 (Hsch.)
- Miselia oxyacanthae* L. Krapina IX. 11, X. 18, Uvac IX. 21, X. 6 (Hsch.)
- Chariptera viridana* WALCH. Domanovic VI. 18, VII. 5. (Hsch.)
- Dichonia convergens* F. Krapina X. 21, Domanovic XII. 1 (Hsch.)
- Dryobota protea* BKH. Eszék, Krapina V. 13, VI. 16 (Hsch.), Fiume (Meiss.)
- Dipterygia scabriuscula* L. Krapina (Hsch.), Knin VI (Csiki).
- Rhizogramma deterosa* ESP. Krapina VI. 13, 17, VII. 31, VIII. 30 (Hsch.), Vaganski vrh VIII (Biró).
- Chloantha polyodon* CL. Ruma VI. 7, VIII 7, Károlyváros VII. 5, Krapina V. 28, VIII. 1, 28, Uvac VIII. 24 (Hsch.) — *hyperici* F. Krapina VIII. 28, Bilek VIII. 4, Uvac VII. 27 (Hsch.)
- Callopietria purpureofasciata* PILL. Zavidovic (Kdi.), Domanovic VII. 8. (Hsch.)
- Trachea atriplicis* L. Károlyváros V. 31, Krapina VI. 12, VIII. 12, Uvac VIII. 28 (Hsch.)
- Phlogophora scita* HB. Vaganski vrh VIII (Biró).

- Brotolomia meticulosa* L. Fiume (Meiss.), Uvac VIII. 13, Krapina (Hsch.)
Mania maura L. Krapina VI. 26, VII. 12, VIII. 13 (Hsch.)
Naenia typica L. Fiume (Meiss.), Krapina VI. 28.
Sesamia cretica LD. Arbe V (Páv.)
Leucania impura Hb. Krapina VIII. 20 (Hsch.) — *pallens* L. Ruma VIII. 27, Domanovic IX. 2 (Hsch.) — *zeae* DUP. Bilek IV (Hsch.) — *comma* L. Buccari (Páv.) — *L-album* L. Fiume (Meiss.), Krapina VIII. 26, Bilek VII. 28, Uvac VIII. 12 (Hsch.) — *vitellina* Hb. Buccari (Páv.) — *albipuncta* F. Ruma VI. 30, VIII. 27, Krapina VIII. 5, 13 (Hsch.) — *lythargyria* ESP. Krapina VIII. 4, 21 (Hsch.) — *turca* L. Eszék, Krapina VI. 11, 30, VIII. 9, 31 (Hsch.)
Praestilbia armeniaca STGR. Fiume (Meiss.)
Grammesia trigrammica HUFN. Fiume (Meiss.), Károlyváros V. 20, Krapina VI. 4, Domanovic V. 8 (Hsch.)
Caradrina exigua Hb. Fiume V, IX (Meiss.), Krapina V. 28, Domanovic VI. 24, IX. 12, 24, Uvac VII. 20, VIII. 20 (Hsch.) — *quadripunctata* F. Fuzine (Páv.), Ruma VI. 20, Krapina VI. 6, 20, IX. 15, Uvac VI. 11, 23 (Hsch.) — *selini* B. var. *minor* KALCHB. Ragusa VIII (Horv.) — *Kadenii* FRR. Ruma VI. 28 (Hsch.) — *superstes* TR. Uvac VII. 23 (Hsch.) — *alsines* BRHM. Virovitica, Ruma VI. 25, Krapina VII. 5, 29, Uvac VII. 23 (Hsch.) — *taraxaci* Hb. Uvac VII. 7, VIII. 27 (Hsch.) — *ambigua* F. Eszék, Ruma V. 28, Krapina VI. 19, IX. 2, Domanovic VI. 15, VIII. 18, Uvac IX. 4 (Hsch.)
Hydrilla gluteosa TR. Ruma VII. 4, VIII. 18 (Hsch.)
Acosmetia caliginosa Hb. Ruma VI. 28 (Hsch.)
Rusina umbratica GOEZE Ruma VI. 28, Krapina VII. 24 (Hsch.)
Amphipyra tragopogonis L. Ruma VI. 28 (Hsch.) — *livida* F. Domanovic IX. 23, Uvac VII. 31 (Hsch.) — *pyramidea* L. Novi VII (Horv.), Ruma VII. 4, Krapina VII. 12, X. 21, Domanovic IX. 1, Uvac VI. 30, VII. 14 (Hsch.)
Taeniocampa gothica L. Krapina III. 29, VI. 8 (Hsch.) — *miniosa* F. Fiume (Meiss.), Ruma IV. 16 (Hsch.) — *pulverulenta* ESP. Krapina III. 17 (Hsch.) — *stabilis* Vw. Krapina III. 6 (Hsch.) — *incerta* HUFN. Krapina III. 16 (Hsch.) — *gracilis* F. Krapina III. 27 (Hsch.)
Panolis griseovariegata GOEZE Uvac IV. 4 (Hsch.)
Mesogona acetosellae F. Uvac VIII. 31 (Hsch.)
Dicycla Oo L. Fiume (Meiss.) — *ab. renago* Hw. Fiume (Meiss.)
Calymnia affinis L. Krapina VI. 30, Uvac VI. 27 (Hsch.) — *diffinis* L. Ruma VI. 20, Uvac VII. 2 (Hsch.) — *trapezina* L. Ruma VI. 15, Krapina VII. 20, Uvac VI. 22 (Hsch.)
Dyschorista fissipunctata Hw. Zavidovic (Kdi.), Krapina VI. 19, Domanovic, Uvac VI. 26 (Hsch.)

- Plastenis retusa* L. Krapina VII. 9, 20 (Hsch.)
Cirrhoedia ambusta F. Uvac VIII. 31 (Hsch.)
Orthosia circumcellaris HUFN. Ruma IX. 26, Krapina IX. 22 (Hsch.) —
helvola L. Uvac VIII. 22, IX. 24 (Hsch.) — *nitida* F. Krapina
 IX. 2, Domanovic IX. 24, Uvac VIII. 25, IX. 4 (Hsch.) — *litura*
 L. Krapina IX. 29, Uvac VIII. 11 (Hsch.)
Xanthia sulphurago F. Krapina IX. 22 (Hsch.) — *aurago* F. Krapina
 IX. 11 (Hsch.)
Hoporina croceago F. Uvac V. 20 (Hsch.)
Orrhodia erythrocephala F. Uvac IV. 12 (Hsch.) — *Vau-punctatum* ESP.
 Krapina IX. 30 (Hsch.) — *vaccinii* L. Uvac IX. 3 (Hsch.) —
ligula ESP: *ab. polita* HB. Krapina X. 26, XI. 11 (Hsch.) — *ab.*
subspadicea STGR. Krapina VIII. 26 (Hsch.) — *rubiginea* F. Krapina
 III. 27, IX. 24 (Hsch.)
Scopelosoma satellitia L. Krapina VIII. 20, XI. 4, Uvac VIII. 17, IX.
 1. (Hsch.)
Xylina socia ROTT. Krapina IV. 7, VIII. 13 (Hsch.) — *furcifera* HUFN.
 Károlyváros, Uvac VIII. 27 (Hsch.) — *ornithopus* ROTT. Eszék
 IX. 9, Krapina VIII. 20, IX. 12, X. 21 (Hsch.)
Calocampa vetusta HB. Fiume (Meiss.), Krapina V. 11, X. 22. (Hsch.)
 — *exoleta* L. Ruma X. 4 (Hsch.)
Xylomyges conspicillaris L. Fiume (Meiss.), Krapina III. 20, Uvac IV.
 30, V. 2 (Hsch.) — *ab. melaleuca* VIEW. Fiume (Meiss.), Krapina
 III. 23, IV. 12. (Hsch.)
Epimecia ustula FRR. Novi VII, Zengg VII. (Páv.)
Calophasia casta BKH. Spalato V (Páv.), Domanovic IX. 5 (Hsch.) —
platyptera ESP. Krapina IX. 1, Domanovic IX. 1 (Hsch.)
Cucullia verbasci L. Eszék, Krapina V. 22 (Hsch.) — *scrophulariae*
 CAP. Fiume (Meiss.) — *blattariae* ESP. Fiume (Meiss.) — *umbra-*
tica L. Károlyváros VI. 11, Krapina V. 28, VII. 2, Uvac VIII. 7,
 IX. 1 (Hsch.) — *tanaceti* SCHIFF. Budua VIII (Horv.) — *lucifuga*
 HB. Fiume (Meiss.) — *lactucae* ESP. Fiume (Meiss.), Ruma VII.
 29, Krapina VI. 4, VIII. 2, Uvac IX. 5 (Hsch.) — *absynthii* L.
 Ruma VIII. 3, Krapina VIII. 15 (Hsch.)
Eutelia adulatrix HB. Fiume (Meiss.), Domanovic VII. 7, Uvac VI. 19,
 VIII. 15 (Hsch.)
Heliaca tenebrata SC. Ruma IV. 29, Krapina V. 18, Uvac V. 21 (Hsch.)
Heliothis cardui HB. Krapina VII. 5 (Hsch.) — *dipsaceus* L. Ruma
 VII. 5, Krapina VIII. 9 (Hsch.), Novi VII (Horv.), Spalato V
 (Páv.), Uvac VII. 22 (Hsch.) — *scutosus* SCHIFF. Krapina VIII.
 20 (Hsch.) — *peltiger* SCHIFF. Ruma VI. 26 (Hsch.), Buccari.
 Zengg V (Páv.), Zelenika, Igale VIII (Horv.), Domanovic V. 2
 (Hsch.) — *armiger* HB. Krapina VIII. 14, Domanovic IX. 1, Uvac
 VIII. 20 (Hsch.)

- Pyrrhia umbra* HUFN. Zággráb VI (Páv.), Krapina V. 30, VII. 10, IX. 1. (Hsch.)
- Chariclea delphinii* L. Ruma VI. 8 (Hsch.)
- Acontia lucida* HUFN. Arbe V (Páv.), Ruma VI. 17, VIII. 3, Domanovic VI. 18, Bilek VI. 26, IX. 25 (Hsch.) — *luctuosa* ESP. Fiume (Meiss.), Novi VII (Horv.), Knin VI (Csiki), Krapina, Domanovic VI. 18, Uvac VI. 12 (Hsch.)
- Eublemma suavis* Hb. Carlopago VI (Páv.)
- Thalpochares communinacula* Hb. Krapina VIII. 2, Uvac VII. 23 (Hsch.) — *purpurina* Hb. Ruma VII. 24 (Hsch.), Zengg VII (Páv.) — *parva* Hb. Buccari (Páv.) — *viridula* Gn. Fiume (Meiss.), Buccari (Páv.), Novi VII (Horv.)
- Erastria argentula* Hb. Károlyváros (Hsch.) — *pusilla* VIEW. Krapina VI. 16, VII. 31 (Hsch.) — *fasciana* L. Károlyváros VI. 4 (Hsch.)
- Rivula sericealis* Scop. Krapina VI. 18, IX. 27 (Hsch.)
- Prothymnia viridaria* Cl. Krapina (Hsch.), Fiume V (Páv.), Zavidovic (Kdi.)
- Emmelia trabealis* Scop. Krapina VI. 4, VII. 4 (Hsch.), Fiume V (Meiss.), Novi VII (Horv.), Arbe (Páv.)
- Scoliopteryx libatrix* L. Ruma VI. 17, Krapina VII. 26 (Hsch.), Fiume (Meiss.), Novi VII (Horv.)
- Calpe capucina* Esp. Novi VII (Wachsmann.)
- Telesilla amethystina* Hb. Ruma VIII. 29, Virovitica, Krapina (Hsch.), Zavidovic (Kdi.)
- Abrostola triplasia* L. Krapina VII. 8 (Hsch.) — *asclepiadis* SCHIFF. Krapina VIII. 22 (Hsch.) — *tripartita* HUFN. Fiume (Meiss.), Krapina V. 13, VIII. 22 (Hsch.)
- Plusia c-aureum* KNOCH Károlyváros (Hsch.) — *deaurata* Esp. Brusane VII (Páv.) — *moneta* F. Brusane VII (Páv.) — *chrysitis* L. Velebit (Meiss.), Krapina VI. 20, VII. 28, Uvac VIII. 16, 27 (Hsch.) — *gutta* Gn. Eszék, Ruma VI. 20, Krapina VII. 12 (Hsch.), Zavidovic (Kdi.) — *chryson* Esp. Fruska gora: Grgeteg (Hsch.) — *jota* L. *ab. percontationis* Tr. Stalak VII (Horv.) — *gamma* L. Fiume (Meiss.), Zelenika VIII (Horv.), Arbe (Páv.), Uvac VIII. 15, Krapina (Hsch.) — *ni* Hb. Fiume (Meiss.)
- Euclidia ni* Cl. Buccari V (Páv.) — *glyphica* L. Fiume (Meiss.), Arbe V (Páv.), Uvac VI. 12 (Hsch.)
- Zethes insularis* RBR. Buccari VII (Páv.)
- Leucanitis stolidia* F. Novi VII (Horv.), Carlopago VII, Spalato V (Páv.), Domanovic VII. 24 (Hsch.)
- Pseudophia lunaris* SCHIFF. Bilek IV. 24 (Hsch.)
- Grammodes algira* L. Fiume (Meiss.), Buccari (Páv.), Novi VII (Horv.), Zengg VII (Páv.), Zelenika, Cavtat VIII (Horv.), Domanovic VII. 5 (Hsch.) — *geometrica* F. Castellastua VIII (Horv.)

- Aedia funesta* ESP. Károlyváros VI. 4, Krapina VI. 4, Domanovic VI. 8 (Hsch.), Brusano (Páv.), Zavidovic (Kdi.)
- Catephia alchymista* SCHIFF. Károlyváros (Hsch.), Fiume (Meiss.), Arbe V (Páv.), Zelenika VI (Csiki).
- Catocala fraxini* L. Rogatica (Hsch.) — *electa* БКН. Krapina VIII. 2, Uvac VII. 30 (Hsch.) — *elocata* ESP. Fiume (Meiss.) — *puerpera* GIORN. Uvac VII. 23 (Hsch.) — *nupta* L. Fiume (Meiss.), Arbe (Mark.), Ruma VII. 16, Uvac VII. 25 (Hsch.) — *dilecta* Hb. Krapina VII. 28 (Hsch.), Novi VII (Horv.) — *sponsa* L. Arbe (Mark.), Bjelobrdó (Hsch.) — *promissa* ESP. Bjelobrdó (Hsch.) — *hymenea* SCHIFF. Domanovic VII. 10, Uvac VII. 12, VIII. 5 (Hsch.) — *fulminea* SCOP. Krapina VII. 31, Uvac VI. 30 (Hsch.), Arbe (Mark.) — *nymphaea* ESP. Arbe (Mark.), Zelenika VIII (Horv.) — *conversa* ESP. Zengg VII (Páv.), Domanovic VI. 10, VII. 13, Uvac V. 7 (Hsch.) — *diversa* H. G. Novi VII (Horv.), Domanovic (Hsch.)
- Apopestes spectrum* ESP. Fiume (Meiss.), Arbe (Mark.)
- Toxocampa pastinum* TR. Krapina VI. 30, VII. 8, Domanovic IX. 1 (Hsch.) — *craccae* F. Fiume (Meiss.), Buccari (Páv.), Arbe (Mark.) — *limosa* TR. Fiume (Meiss.), Zelenika VIII (Horv.)
- Parascotia fuliginaria* L. Károlyváros VII. 5, Krapina VI. 4, VII. 5 (Hsch.), Zavidovic (Kdi.)
- Epizeuxis calvaria* F. Uvac VI. 13 (Hsch.)
- Simplicia rectalis* EV. Uvac VII. 14 (Hsch.)
- Zanclognatha tarsiplumalis* Hb. Krapina (Hsch.), Novi VII. (Horv.), Zelenika VIII (Horv.) — *tarsicrinalis* KNOCH. Krapina VI. 10 (Hsch.), Zavidovic (Kdi.) — *grisealis* Hb. Krapina VI. 29, VII. 10, VIII. 26 (Hsch.) — *tarsipennalis* TR. var. *bidenattis* HEIN Krapina VI. 26, Uvac VI. 30, VII. 25, VIII. 5 (Hsch.) — *tarsicristalis* HS. Krapina VI. 10, Domanovic VI. 13 (Hsch.) — *emortualis* SCHIFF. Krapina (Hsch.)
- Madopa salicalis* SCHIFF. Krapina VI. 6, 29, VII. 9, 28 (Hsch.), Zavidovic (Kdi.)
- Herminia crinalis* TR. Fiume (Meiss.), Novi VII (Horv.) — *derivalis* Hb. Zággráb VI (Páv.), Domanovic VI. 6 (Hsch.) — *tentacularia* L. Krapina VI. 8, VIII. 4 (Hsch.) — *gryphalis* HS. Buccari (Páv.), Novi VII (Horv.), Mamudovac, Salona V (Páv.)
- Pechipogon barbalis* CL. Zággráb VI (Páv.), Károlyváros, Ruma V. 7 (Hsch.)
- Hypena palpalis* Hb. Fiume (Meiss.) — *obesalis* TR. Bosznia: Megara peciná (Hsch.) — *obsitalis* Hb. Buccari (Páv.), Ragusa VIII (Horv.) — *proboscidalis* L. Krapina VI. 12, VIII. 18, IX. 9 (Hsch.) — *rostralis* L. Fiume (Meiss.), Ruma VI. 16, VII. 9, Krapina

IV. 15, V. 1, VIII. 5, IX. 12, X. 9. (Hsch.) — *ab. radiatalis* Hb. VI. 31 (Hsch.) — *ab. unicolor* TURR Krapina X. 4 (Hsch.) — *antiqualis* Hb. Buccari (Biró, Páv.), Novi VII (Horv.), Velebit VI, Zengg VI (Páv.)

Orectis proboscidata HS. Buccari, Carlopago VII (Páv.), Novi VII (Horv.)

Cymatophoridae.

Thyatira batis L. Krapina V. 30 (Hsch.), Zengg VII (Páv.)

Cymatophora or *F. Fiume* (Meiss.), Krapina VII. 27 (Hsch.) — *octogesima* Hb. Eszék (Hsch.), Fiume (Meiss.)

Geometridae.

Pseudoterpna pruinata HUFN. Károlyváros VI. 4, Krapina VI. 29, VII. 28 (Hsch.), Buccari V, Arbe V (Páv.)

Geometra papilionaria L. Krapina VII. 12 (Hsch.) — *vernaria* Hb. Krapina VI. 7, VII. 28, Uvac VI. 15 (Hsch.)

Euchloris smaragdaria F. Krapina VI. 12 (Hsch.)

Eucrostes herbaria Hb. Carlopago VII (Páv.)

Nemoria porrinata Z. Carlopago VII (Páv.) — *pulmentaria* GN. Ruma VIII. 11, Krapina VIII. 2 (Hsch.), Novi VII (Horv.), Domanovic VI. 24 (Hsch.) — *viridata* L. Krapina V. 18, VIII. 1, 28 (Hsch.)

Thalera fimbrialis SCOP. Krapina VII. 7, 25 (Hsch.) — *putata* L. Fuzine (Páv.), Krapina VII. 7, VIII. 14 (Hsch.)

Hemithea strigata MUELL. Uvac VI. 27 (Hsch.)

Acidalia simulata THBG. Krapina VIII. 25 (Hsch.), Fiume (Meiss.), Arbe (Mark.) — *ochrata* SCOP. Krapina (Hsch.), Novi VII (Horv.), Zengg VI (Páv.) — *rufaria* Hb. Krapina VII. 8, 16, Uvac VII. 18 (Hsch.) — *moniliata* F. Novi VII (Horv.), Krapina VII. 10, Uvac VII. 12 (Hsch.) — *muricata* HUFN. Krapina VIII. 4 (Hsch.) — *dimidiata* HUFN. Ruma VII. 4, IX. 1, Krapina VIII. 27 (Hsch.) — *sodalaria* HS. Zengg VI, Spalato V, Salona V (Páv.), Zelenika VIII (Horv.) — *virgularia* Hb. Ruma VII. 18, Krapina V. 30, VI. 16, VIII. 26, IX. 11 (Hsch.) — *var. australis* Z. Fiume (Meiss.) — *var. canteneraria* B. Velebit VI (Páv.) — *subsericeata* Hw. Salona V, Arbe V (Páv.) — *straminata* TR. Krapina (Hsch.) — *laevigata* SCOP. Ruma VI. 26, Krapina VII. 17 (Hsch.) — *subsericeata* Hw. Arbe V, Salona V (Páv.) — *extarsaria* H. S. Carlopago VII (Páv.) — *obsoletaria* RBR. Novi VII (Horv.), Carlopago VII (Páv.) — *incarnaria* HS. Arbe V (Páv.) — *herbariata* F. Krapina V. 29, VI. 16, VII. 7, 18 (Hsch.) — *trigeminata* Hw. Domanovic VIII. 25 (Hsch.) — *politata* Hb. Zavidovic (Kdi.) — *var. abmarginata* BOH.

- Novi VII (Horv.) — *filicata* HB. Novi VII (Horv.), Arbe V (Páv.), Zelenika VIII (Horv.) — *rusticata* F. Károlyváros (Hsch.), Fiume (Meiss.) — *var. vulpinaria* HS. Novi VII (Horv.) — *dilutaria* HB. Krapina VI. 22, VII. 7, VIII. 29, Domanovic VI. 24, Uvac VII. 19 (Hsch.) — *rubraria* STGR. *var. bilinearia* FUCHS Fiume V (Páv.) — *degeneraria* HB. Ruma VIII. 11, Krapina VIII. 10 (Hsch.) — *deversaria* HS. Brusane VII (Páv.) — *aversata* L. Krapina VI. 22, VII. 29, Uvac VII. 12 (Hsch.), Arbe (Mark.), Zavidovic (Kdi.) — *ab. spoliata* STGR. Krapina VII. 14, VIII. 27, Domanovic VI. 9, Uvac VI. 27 (Hsch.) — *immorata* L. Krapina VII. 26, Uvac VII. 20 (Hsch.) — *var. tessellaria* B. Bjelobrdó (Hsch.) — *rubiginata* HUFN. Ruma VIII. 18, Krapina VII. 28, VIII. 28, Domanovic, Uvac V. 15 (Hsch.), Arbe V (Páv.), Zelenika VIII (Horv.) — *var. ochraceata* STGR. Ruma VIII. 29 (Hsch.) — *marginepunctata* GOEZE Ruma VIII. 29, Krapina IX. 24 (Hsch.), Fiume (Meiss.), Buccari V (Páv.), Zelenika VIII (Horv.) — *luridata* Z. Domanovic (Hsch.) — *var. confinaria* HS. Fiume (Meiss.), Novi VII (Horv.), Zengg VI (Páv.), Cattaro VIII (Horv.) — *submutata* TR. Fiume (Meiss.), Buccari V, Raduc V, Zengg VI, Carlopago VII (Páv.) — *incanata* L. Krapina VII. 24, VIII. 3 (Hsch.), Zágráb V, Spalato V (Páv.) — *remutaria* HB. Fiume (Meiss.) — *caricaria* REUTTI Ruma VIII. 18, Krapina V. 31, VI. 12 (Hsch.) — *immutata* L. Krapina VII. 1, VIII. 18 (Hsch.). Zágráb VI (Páv.), Fiume (Meiss.), Zavidovic (Kdi.) — *strigaria* HB. Ruma, Krapina VIII. 26 (Hsch.) — *strigilaria* HB. Fiume (Meiss.), Buccari V (Páv.), Castelnuovo VI (Csiki), Zelenika VIII (Horv.) — *emutaria* HB. Arbe V (Páv.) — *imitaria* HB. Fiume (Aigner, Meiss.), Zengg VI, Spalato, Salona, Arbe V (Páv.), Domanovic VI. 8 (Hsch.) — *flaccidaria* Z. Krapina VI. 16, VIII. 6 (Hsch.) — *ornata* SCOP. Fiume (Meiss.), Arbe V (Páv.), Uvac V. 21, VII. 22 (Hsch.) — *violata* THBG. *var. decorata* BKH. Uvac VI. 12 (Hsch.)
- Ephyra albiocellaria* HB. Fiume (Meiss.), Mamudovac VII, Carlopago VII (Páv.), Zavidovic (Kdi.) — *annulata* SCHULTZE Ruma VII. 5, Krapina IV. 17, V. 15, VII. 5, VIII. 18 (Hsch.) — *pupillaria* HB. Domanovic VI. 20, Bilek VII. 27 (Hsch.) — *porata* F. Domanovic VIII. 6 (Hsch.) — *punctaria* L. Fiume (Meiss.), Krapina V. 31, VI. 8, VIII. 6, Uvac VIII. 2 (Hsch.) — *ab. naevata* BSTLB. Zavidovic (Kdi.) — *linearia* HB. Brusane VII (Páv.)
- Rhodostrophia vibicaria* CL. Krapina IX. 16, Domanovic VI. 4, Uvac VI. 14 (Hsch.) — *calabraria* Z. Fiume (Meiss.), Buccari V, Zengg, Carlopago, Spalato V (Páv.), Domanovic V. 31 (Hsch.)
- Timandra amata* L. Fiume (Meiss.), Krapina, Uvac VI. 27, VIII. 2, IX. 1 (Hsch.)

- Sterrha sacraria* L. Velebit V (Páv.), Domanovic (Hsch.)
- Lythria purpuraria* L. Ruma VIII. 11, 30, Uvac VIII. 7 (Hsch.) —
var. *rotaria* F. Bjelobrdó (Hsch.)
- Ortholitha coarctata* F. Novi VII (Horv.) — *plumbaria* F. Fiume (Meiss.),
Domanovic (Hsch.) — *limitata* SCOP. Fiume (Meiss.), Krapina
VII. 29 (Hsch.) — *moeniata* SCOP. Krapina IX. 3, Uvac VIII. 20
(Hsch.) — *bipunctaria* SCHIFF. Fiume (Meiss.), Krapina VII. 8,
Domanovic V. 21 (Hsch.)
- Minoa murinata* SCOP. Fiume (Meiss.), Buccari VI (Páv.), Krapina V.
30. (Hsch.) — var. *monochroaria* HS. Almissa V (Páv.)
- Siona decussata* BKH. ab. *fortificata* TR. Uvac VI. 15 (Hsch.)
- Lithostegia farinata* HUFN. Eszék (Hsch.)
- Anaitis plagiata* L. Fiume (Meiss.), Krapina VI. 18, VIII. 12, IX. 15,
Domanovic (Hsch.)
- Cheimatobia boreata* HB. Fuzine (Páv.) — *brumata* L. Krapina XI. 1,
23 (Hsch.)
- Triphosa sabaudjata* DUP. Fiume (Meiss.), Uvac VI. 27, VIII. 23 (Hsch.)
— *dubitata* L. Kunjevaca (Dobiasch), Ruma VII. 1, Krapina VII.
1, 31, Uvac VII. 6 (Hsch.)
- Eucosmia certata* HB. Krapina IV. 8 (Hsch.)
- Scotosia vetulata* SCHIFF. Krapina VI. 14, 29 (Hsch.) — *rhamnata*
SCHIFF. Krapina VI. 25 (Hsch.)
- Lygris prunata* L. Fuzine (Páv.) — *testata* L. Krapina VI. 28 (Hsch.)
- Larentia dotata* L. Krapina VII. 10 (Hsch.) — *fulvata* FORST. Krapina
VI. 12, VIII. 7 (Hsch.) — *ocellata* L. Uvac VI. 2, VIII. 17 (Hsch.),
Zavidovic (Kdi.) — *bicolorata* HUFN. Zavidovic (Kdi.) — *variata*
SCHIFF. Fiume (Meiss.), Zengg V (Páv.), Krapina VI. 7, VIII. 10
(Hsch.) — *siderata* HUFN. Fiume (Meiss.) — *viridaria* F. Krapina
V. 22, VIII. 10 (Hsch.) — *olivata* BKH. Krapina VIII. 26, IX. 1
(Hsch.) — *fluctuata* L. Ruma IX. 12, Krapina IV. 30, VII. 27,
VIII. 23 (Hsch.) — *vespertina* BKH. Krapina IX. 11 (Hsch.) —
montanata BKH. Fiume (Meiss.), Velebit VI (Páv.), Krapina V. 28
(Hsch.) — *quadrifasciaria* CL. Krapina VI. 22 (Hsch.) — *ferrugata*
CL. Fiume (Meiss.), Eszék, Krapina V. 8, VII. 18 (Hsch.), Zavi-
dovic (Kdi.) — *fluviata* HS. Ruma VI. 30, Domanovic, Uvac VII.
22, IX. 1 (Hsch.) — *dilutata* BKH. Krapina X. 4, XI. 2 (Hsch.) —
ab. *obscurata* STGR. Krapina X. 4 (Hsch.) — *autumnata* BKH.
Krapina XI. 11 (Hsch.) — *tophaceata* HB. Krapina VI. 8, VIII. 1,
Domanovic VIII. Uvac V. 31 (Hsch.) — *nebulata* TR. Fiume V,
Buccari V (Páv.) — *scripturata* HB. Fiume (Meiss.), Velebit VI.
(Páv.) — *riguata* HB. Novi VII (Horv.), Krapina V. 12, VII. 18,
Bilek IV, Uvac VIII. 7, 20 (Hsch.) — *galicata* HB. Mamudovac V
(Páv.), Krapina VI. 8, VIII. 9, Uvac VI. 14, VIII. 27 (Hsch.) —

- rivata* HB. Krapina VII. 28 (Hsch.) — *sociata* BKH. Krapina V. 6, VIII. 22, IX. 2, Uvac VIII. 12 (Hsch.), Arbe V (Páv.) — *picata* HB. Krapina VIII. 18 (Hsch.) — *procellata* F. Krapina II. 27, V. 17 (Hsch.) — *albicillata* L. Fiume (Meiss.), Krapina V. 8 (Hsch.) -- *lugubrata* STGR. Stalak VII (Horv.) — *hastata* L. Cir-kvenica (Kiss). — *luctuata* HB. Krapina (Hsch.) — *corydalaria* GRAES. Velebit VII (Páv.) — *molluginata* HB. Buccari V (Páv.) — *alchemillata* L. Krapina VIII. 4, 13 (Hsch.) — *unifasciata* Hw. Uvac VIII. 18 (Hsch.) — *adaequata* BKH. Fiume (Meiss.), Velebit VI (Páv.) — *albulata* SCHIFF. Krapina (Hsch.), Jaszenák (Méhely), Buccari V (Páv.) — *obliterata* HUFN. Zágráb VI (Páv.), Krapina VI. 21 (Hsch.) — *luteata* SCHIFF. Velebit VI (Páv.) — *flavofasciata* THBG. Buccari V (Páv.) — *bilineata* L. Fiume (Meiss.), Arbe V (Páv.), Krapina, Uvac VIII. 3, 19 (Hsch.) — *silacea* HB. Krapina (Hsch.) — *var. insulata* Hw. Krapina V. 8 (Hsch.) — *corylata* THBG. Buccari V (Páv.) — *badiata* HB. Krapina III. 9, V. 1 (Hsch.) — *berberata* SCHIFF. Krapina V. 4, VIII. 13 (Hsch.) — *rubidata* F. Ruma VI. 15, Krapina V. 3, VII. 1, VIII. 1, Uvac VI. 15 (Hsch.) — *comitata* L. Ruma IX. 7, Krapina, Uvac VIII. 12 (Hsch.) — *nigrofasciaria* GOEZE Krapina (Hsch.)
- Asthena candidata* SCHIFF. Krapina V. 15 (Hsch.)
- Tephroclystia pusillata* F. Fuzine (Páv.) — *togata* HB. Jaszenák (Méhely). — *venosata* F. Fiume (Meiss.) — *gemellata* HS. Buccari V (Páv.), Novi VII (Horv.), Zengg VI (Páv.) — *pyreneata* MAB. Krapina (Hsch.) — *oblongata* THBG. Krapina V. 3, Bilek VII. 28, Domannovic IX (Hsch.) — *linariata* F. Krapina IX. 8 (Hsch.) — *insignata* HB. Krapina IV. 20 (Hsch.) — *subnotata* HB. Ruma VIII. 29 (Hsch.) — *fenestrata* MILL. Velebit VI (Páv.) — *vulgata* Hw. Károlyváros, Krapina V. 6, VI. 20 (Hsch.) — *silenata* STDF. Fuzine (Páv.) — *millefoliata* RÖSSL. Krapina VI. 10 (Hsch.) — *satyrata* HB. Bilek VIII. (Hsch.) — *isogrammaria* HS. Buccari, Fuzine (Páv.), Krapina VI. 25, VII. 27 (Hsch.) — *innotata* HUFN. Ruma VIII. 18, Uvac VIII. 21 (Hsch.) — *rosmarinata* MILL. Fiume (Meiss.) — *pumilata* HB. Fiume (Meiss.), Zengg VI (Páv.), Ruma VIII. 18, Krapina VIII. 13, Bilek VIII. 15 (Hsch.)
- Chloroclystis coronata* HB. Krapina (Hsch.) — *rectangulata* L. *ab. nigrosericeata* Hw. Krapina VI. 6, 22 (Hsch.), Fuzine (Páv.) — *ab. subaerata* HB. Krapina VI. 7, 22 (Hsch.) — *chloerata* MAB. Uvac V (Hsch.)
- Collix sparsata* TR. Krapina VI. 20 (Hsch.)
- Phibulapteryx polygrammata* BKH. Ruma (Hsch.) — *vitalbata* HB. Zengg VI, Velebit VI (Hsch.), Krapina VII. 6, Uvac VII. 26 (Hsch.) — *corticata* TR. Krapina VIII. 4 (Hsch.), Buccari V (Páv.) — *tersata* HB. Krapina V. 2, VII. 21 (Hsch.)

- Abraxas grossulariata* L. Ruma VI. 12, Krapina VI. 30 (Hsch.) — *sylvata* Scop. Fiume (Meiss.), Krapina VII. 8 (Hsch.) — *marginata* L. Ruma VI. 28, Krapina (Hsch.), Fuzine (Meiss.) — *adustata* SCHIFF. Fiume (Meiss.), Novi VII (Horv.), Zengg VI (Páv.), Krapina VII. 9, VIII. 2 (Hsch.)
- Bapta temerata* Hb. Krapina V. 8, VIII. 5, 20 (Hsch.)
- Deilinia pusaria* L. Fiume (Meiss.), Károlyváros, Krapina (Meiss.) — *exanthemata* Scop. Zágráb VI (Páv.)
- Numeria capreolaria* F. Fuzine (Meiss.), Jaszenák (Bogsch.)
- Metrocampa margaritata* L. Ruma VIII. 29, Krapina IX. 1 (Hsch.), Fiume (Meiss.), Vaganski vrh VIII (Biró), Zavidovic (Kdi.)
- Ellopia prosapiaria* L. Krapina V. 6. (Hsch.)
- Ennomos quercinaria* HUFN. Krapina IX. 8, Uvac VII. 10, VIII. 11 (Hsch.) — *ab. carpinaria* Hb. Krapina VII. 26 (Hsch.) — *fuscantaria* Hw. Krapina VIII. 13 (Hsch.) — *erosaria* Hb. Fiume (Meiss.) — *quercaria* Hb. Krapina VII. 21, VIII. 10, Domanovic VI. 26 (Hsch.)
- Selenia bilunaria* ESP. var. *juliaria* Hw. Krapina VII. 29 (Hsch.) — *lunaria* SCHIFF. Krapina II. 25, IV. 13, 28 (Hsch.) — var. *delunaria* Hb. Ruma VII. 15, Krapina VII. 27, Uvac VII. 21 (Hsch.)
- Therapis evonymaria* SCHIFF. Krapina VIII. 30. (Hsch.)
- Himera pennaria* L. Fiume (Meiss.), Krapina IX. 27, X. 21 (Hsch.)
- Crocallis tusciaria* BKH. Krapina VII. 10, X. 25 (Hsch.) — *clinguarua* L. Krapina VIII. 5, Uvac VIII. 3, 27 (Hsch.)
- Angerona prunaria* L. Krapina VI. 22, VII. 15, Bjelobrdo (Hsch.), Zavidovic (Kdi.) — *ab. sordidata* FÜSSL. Krapina VI. 29, VII. 10 (Hsch.)
- Urapteryx sambucaria* L. Uvac VI. 19 (Hsch.)
- Eurymene dolabraria* L. Eszék (Hsch.)
- Opisthograptis luteolata* L. Krapina III. 11, V. 28 (Hsch.), Fiume (Meiss.), Velebit VI, Arbe V (Páv.)
- Epione apiciaria* SCHIFF. Krapina IX. 26 (Hsch.) — *parallelaria* SCHIFF. Zavidovic (Kdi.) — *advenaria* Hb. Krapina (Hsch.)
- Caustoloma flavicaria* Hb. Ruma V. 26 (Hsch.)
- Venilia macularia* L. Fiume (Meiss.), Károlyváros VI. 4, Krapina, Domanovic (Hsch.), Brusane VI (Páv.)
- Eilicrinia cordiaria* Hb. Ruma VII. 10 (Hsch.)
- Semiothisa notata* L. Zágráb (Méhely). — *alternaria* Hb. Zavidovic (Kdi.) — *aestimaria* Hb. Ruma VII. 12, Károlyváros VI. 4, Krapina III. 28, VII. 24, Uvac VIII. 28 (Hsch.), Salona V (Páv.)
- Hybernia rupicapraria* Hb. Krapina II. 12, III. 15 (Hsch.) — *bajaria* SCHIFF. Krapina X. 18, XI. 9 (Hsch.) — *aurantiaria* ESP. Krapina XI. 6, Uvac IX. 3 (Hsch.) — *marginaria* BKH. II. 16, III. 10 (Hsch.) — *defoliaria* CL. Krapina X. 25, XI. 7 (Hsch.)

- Anisopteryx aceraria* SCHIFF. Krapina XI. 6, 20 (Hsch.) — *aescularia* SCHIFF. Krapina II. 16, III. 26 (Hsch.)
- Phigalia pendaria* F. Krapina III. 30 (Hsch.)
- Biston graecarius* STGR. Fiume (Meiss.) — *hirtaria* CL. Eszék, Krapina VII. 11 (Hsch.), Fiume (Meiss.) — *strataria* HUFN. Krapina III. 21 (Hsch.)
- Amphidasis betularia* L. Ruma VII. 12 (Hsch.), Fiume (Meiss.)
- Nychiodes lividaria* HB. Domanovic VII. 25 (Hsch.)
- Hemerophila abruptaria* THBG. Domanovic VI. 26 (Hsch.)
- Synopsia sociaria* HB. Krapina, Domanovic VI. 5, Bilek VIII. 15 (Hsch.)
- Boarmia perversaria* B. var. *correptaria* Z. Arbe V (Páv.) — *cinctaria* SCHIFF. ab. *consimilaria* DUP. Krapina IV. 22 (Hsch.) — *gemmaria* BRAHM Fiume (Aigner), Ruma VIII. 30, Krapina V. 26, VIII. 4 (Hsch.), Zengg, Mamudovac, Arbe, Salona V (Páv.), Zelenika VIII (Horv.), Domanovic VIII. 4 (Hsch.), Zavidovic (Kdi.) — *repandata* L. Fiume (Meiss.), Krapina VIII. 7 (Hsch.) — *roboraria* SCHIFF. Krapina VI. 16, Uvac VI. 25 (Hsch.) — ab. *infusata* STGR. Zavidovic (Kdi.) — *consortaria* F. Krapina (Hsch.), Salona V (Páv.) — ab. *consobrinaria* БКН. Zavidovic (Kdi.) — *angularia* THBG. Krapina VII. 1, XII. 31 (Hsch.), Fuzine (Meiss.), Velebit VI (Páv.) — *selenaria* HB. Fiume (Meiss.), Buccari V (Páv.), Novi VII (Horv.), Krapina V. 26, VII. 16, VIII. 18 (Hsch.) — *crepuscularia* HB. Krapina IV. 16, VII. 8, X. 15 (Hsch.) — *punctularia* HB. Krapina VI. 4 (Hsch.), Buccari V (Páv.)
- Gnophos fuvata* F. Krapina VII. 24, VIII. 5, Bjelobrd (Hsch.) — *Stevenaria* B. Carlopago VII (Páv.) — *sartata* TR. Fiume (Meiss.), Zengg VII (Páv.), Domanovic IX. 11 (Hsch.) — *obscuraria* HB. Fiume (Meiss.), Krapina VIII. 23 (Hsch.) — ab. *argillacearia* STGR. Domanovic (Hsch.) — *pullata* TR. Krapina (Hsch.) — *glaucinaria* HB. Buccari V, Arbe V (Páv.), Bilek VIII. 11 (Hsch.) — *variegata* DUP. Fiume V (Páv.) — *sordaria* THBG. var. *mendicaria* HS. Velebit VI (Páv.) — *serotinaria* HB. Brusane VI (Páv.)
- Ematurga atomaria* L. Ruma VI. 23, Krapina (Hsch.), Buccari V, Arbe V (Páv.), Uvac VII. 25 (Hsch.)
- Thamnonoma wauaria* L. Fiume (Meiss.)
- Diastictis artesiaria* F. Krapina VII. 6, VIII. 21 (Hsch.)
- Phasiane petraría* HB. Károlyváros VI. 4, Krapina V. 14, Bjelobrd (Hsch.) — *clathrata* L. Fiume (Meiss.), Krapina VII. 24, Ruma VI. 28, Uvac VII. 18 (Hsch.) — *glarearia* BRHM. Ruma VI. 30, Krapina (Hsch.), Fiume (Meiss.), Buccari V (Páv.), Novi VII (Horv.), Spalato V (Páv.)
- Eubolia arnucearia* HB. Eszék, Krapina V. 22, VI. 27 (Hsch.) — var.

- flavidaria* Ev. Ruma VI. 30, VIII. 11, Krapina VII. 13, VIII. 1 (Hsch.) — *murinaria* F. Ruma VI. 26, VIII. 1. (Hsch.)
Scodiona conspersaria F. Buccari V (Páv.) — *var. raunaria* FRÉ. Ma-
 mudovac VII (Páv.)
Scoria lineata Scop. Károlyváros VI. 9, Uvac VI. 12 (Hsch.)
Aspilates ochrearia Rossi Domanovic V. 27 (Hsch.)
Perconia strigillaria HB. Krapina VI. 3 (Hsch.)

Nolidae.

- Nola cucullatella* L. Ruma VIII. 30, Krapina VI. 24, VII. 5 (Hsch.) —
cicatricalis TR. Portoré V, Arbe V (Páv.) — *strigula* SCHIFF. Mar-
 tinseica, Zengg VII (Páv.) — *ancipitalis* HS. Zengg VII (Páv.) —
chlamidulalis HB. Salona V. (Páv.)

Cymbidae.

- Earias vernana* HB. Fiume (Meiss.) — *chlorana* L. Krapina V. 14,
 VII. 23 (Hsch.)
Hylophila prasinana F. Fiume (Meiss.), Krapina V. 8 (Hsch.) — *bico-
 lorana* FSL. Fiume (Meiss.), Domanovic VII. 26. (Hsch.)

Syntomidae.

- Syntomis Phegea* L. Krapina (Hsch.), Fiume (Meiss.), Brusane VII
 (Páv.), Novi VI (Horv.), Zengg VII (Páv.), Arbe (Mark.), Bje-
 lobrdo (Hsch.) — *ab. Phegeus* ESP. Fiume (Meiss.), Knin VI
 (Csiki). — *ab. Cloelia* BKH. Fiume (Meiss.) — *ab. Pflumeri* WACQ.
 Brusane VII (Páv.)
Dysauxes ancilla L. Krapina (Hsch.), Cattaro VI (Csiki). — *punctata*
 F. Budua VIII (Horv.) — *ab. servula* BERCE. Cattaro VIII (Horv.)

Arctiidae.

- Spilosoma mendica* CL. Fiume IV (Meiss.), Arbe V (Páv.), Krapina
 IV. 23, V. 14, Uvac V. 27 (Hsch.) — *lubricipeda* L. Ruma V. 20,
 Krapina (Hsch.) — *menthastri* ESP. Krapina (Hsch.), Fiume
 (Meiss.), Arbe (Mark.), Zavidovic (Kdi.) — *urticae* ESP. Fiume
 (Meiss.), Krapina V. 21, Uvac V. 29 (Hsch.)
Phragmatobia fuliginosa L. Fiume IV (Meiss.), Novi VII (Horv.),
 Károlyváros III. 15, Krapina, Domanovic VI. 9 (Hsch.), Zavidovic
 (Kdi.) — *var. fervida* STGR. Fiume VI (Páv.) — *placida* FRIV.
 Sarajevo (Hsch.) — *luctuosa* H. G. Fiume (Meiss.), Susak V (Páv.),
 Krapina V. 14 (Hsch.)

- Parasemia plantaginis* L. Velebit VI (Páv.) — *ab. matronalis* FRÉ. Stalak VII (Horv.)
- Rhyparia purpurata* L. Fiume (Meiss.), Uvac (Hsch.)
- Diacrisia russula* L. Ruma V. 26, Krapina VI. 6, VIII. 21 (Hsch.)
- Arctinia caesarea* GOEZE. Fiume IV (Meiss.)
- Arctia Caja* L. Eszék, Krapina VIII. 12 (Hsch.) — *villica* L. Fiume IV, V (Meiss.), Zengg VII, Arbe V, Spalato (Páv.), Krapina, Uvac VI. 12 (Hsch.) — *ab. angelicae* B. Fiume V (Páv.), Cirkvenica V (Aigner), Novi VII (Horv.), Zelenika VI (Csiki). — *Hebe* L. Bilek IV. 30 (Hsch.)
- Euprepia pudica* ESP. Neum V. 16, Domanovic IX. 11 (Hsch.)
- Callimorpha dominula* L. Krapina VI. 19, VII. 1, 8 (Hsch.), Lic VII (Meiss.) — *quadripunctaria* PODA. Fiume (Meiss.), Krapina, Uvac VII. 25, VIII. 4 (Hsch.), Arbe V (Páv.), Zavidovic (Kdi.)
- Coscinia striata* L. Deleuse (Herzegovina) VII (Hsch.) — *ab. melanoptera* B. Bjelobrd, Domanovic VI. 6, IX. 10 (Hsch.)
- Hipocrita jacobaeae* L. Fiume (Meiss.), Krapina VI. 14, 28, VII. 8, 28 (Hsch.), Zelenika VI (Csiki.)
- Deiopeia pulchella* L. Fiume V, IX, X (Meiss.), Buccari V (Páv.)
- Nudaria mundana* L. Raduc VI, Brusane VII (Páv.)
- Miltochrista miniata* FORST. Virovitica, Krapina VII. 28, Uvac VII. 18 (Hsch.)
- Endrosa roscida* ESP. Uvac VIII. 2 (Hsch.)
- Cybosia mesomella* L. Krapina VI. 24, VII. 1, Uvac (Hsch.)
- Gnophria rubricollis* L. Fiume (Meiss.)
- Oeonistis quadra* L. Virovitica, Krapina VII. 12, VIII. 21 (Hsch.)
- Lithosia deplana* ESP. Virovitica VII. 28, Krapina VII. 16 (Hsch.) — *griseola* Hb. Verőcze VII. 28, Uvac VI. 27 (Hsch.) — *livideola* ZINCK. Vrdnik VII. 18, Krapina VII. 15, VIII. 27, Uvac VI. 27, Fiume (Meiss.), Brusane VII (Páv.) — *complanata* L. Krapina VII 28, Uvac VI. 25 (Hsch.) — *caniola* Hb. Fiume (Meiss.), Arbe V (Páv.) — *unita* Hb. *ab. palleola* Hb. Uvac VIII. 2 (Hsch.) — *ab. arideola* HERING. Zengg VI (Páv.); Uvac VII. 20 (Hsch.) — *lutarella* L. Virovitica VII. 28, Uvac VII. 20 (Hsch.) — *pallifrons* Z. Krapina VI. 24, Uvac VIII. 5 (Hsch.) — *sororcula* HUFN. Arbe V. (Páv.), Krapina, Bilek (Hsch.)
- Pelosia muscerda* HUFN. Eszék (Hsch.)

Zygaenidae.

- Zygaena purpuralis* BRÜNNICH. Krapina VI. 18 (Hsch.) — *ab. Pluto* O. Fiume (Meiss.), Fuzine (Páv.) — *ab. nubigena* LED. Herzegovina: Neum-Kula (Hsch.) — *punctum* O. Fiume (Meiss.), Arbe (Mark.),

Domanovic VI. 22 (Hsch.) — *var. contaminooides* STGR. Zengg VII (Páv.) — *achilleae* ESP. Krapina VII. 1 (Hsch.), Fuzine (Páv.), Fiume (Meiss.), Buccari V, Zengg VII, Spalato V (Páv.), Uvac VI. 21 (Hsch.) — *var. bellis* HB. Krapina VII. 1 (Hsch.), Fuzine, Zengg VII (Páv.) — *ab. viciae* HB. Uvac VII. 1 (Hsch.) — *meliloti* ESP. Krapina VII. 13 (Hsch.) — *var. Stentzii* FR. Krapina VII. 17 (Hsch.) — *loniceræ* SCHEV. Fiume (Meiss.), Brusane VI, Zengg VII (Páv.), Uvac VII. 7 (Hsch.) — *filipendulae* L. Krapina VII. 28, VIII. 13 (Hsch.), Fuzine (Páv.), Fiume (Meiss.), Zengg VII, Salona, Arbe V (Páv.) — *var. Ochsenheimeri* Z. Fiume (Meiss.) — *angelicæ* O. Krapina VII. 17 (Hsch.) — *transalpina* ESP. Krapina VII. 21 (Hsch.) — *Ephialtes* L. *ab. coronillæ* ESP. Novi VII (Horv.), Zengg VII (Páv.), Uvac VII. 4 (Hsch.) — *ab. trigonillæ* ESP. Fiume (Meiss.), Krapina (Hsch.) — *carniolica* SCOP. Fiume (Meiss.), Krapina VII. 15, 28, 30, Uvac VII. 11 (Hsch.) — *ab. hedyari* HB. Fiume (Meiss.), Arbe (Mark.) — *occitanica* VILL. Buccari V (Páv.), Cirkvenica VII (Dr. Kiss), Brusane VII (Páv.)

Ino ampelophaga BAYLE. Ruma VII. 4 (Hsch.) — *pruni* SCHIFF. Ruma VI. 21, Krapina VI. 26, VII. 9, Uvac VI. 21 (Hsch.) — *cognata* RBR. *var. subsolana* STGR. Fiume V, VI (Meiss.) — *statices* L. Fiume (Meiss.) — *obscura* Z. Buccari V (Páv.), Zelenika VI (Csiki).

Cochlididae.

Cochlidion limacodes HUFN. Fuzine (Páv.), Krapina VI. 24 (Hsch.)

Psychidae.

Acantopsyche opacella HS. Fiume (Meiss.)

Pachytelia unicolor HUFN. Arbe V (Páv.), Uvac (Hsch.) — *villosella* O. Fiume (Meiss.)

Amicta Ecksteini LED. Domanovic VI. 6 (Hsch.)

Psyche viciella SCHIFF. Arbe V (Páv.), Uvac VI. 15, 19 (Hsch.)

Apterona crenulella BRD. Novi VII (Horv.) — *ab. helix* SIEB. Fiume (Meiss.)

Rebelia plumella HS. Ruma VIII. 26 (Hsch.) — *surientella* BRD. Uvac V, 28 (Hsch.) — *Sappho* MILL. Krapina VI. 4, VII. 1 (Hsch.)

Epichnopteryx pulla ESP. Fiume (Meiss.), Ruma, Károlyváros, Krapina VI. 20, 27, Uvac V. 10 (Hsch.)

Psychidea bombycella SCHIFF. Krapina V. 28, VI. 12 (Hsch.) — *pectinella* F. Brusane VII (Páv.)

Fumea crassiorella BRD. Buccari (Páv.) — *casta* PALL. Buccari V, Arbe V, Salona (Páv.)

Sesiidae.

- Sciapteron tabaniformis* Rott. Ruma VII. 9, Uvac VI. 21 (Hsch.)
Sesia cephaliformis O. Buccari V (Páv.), Gospic VI (Biró). — *tipuliformis* Cl. Ruma V. 28, Krapina VII. 28, Domanovic V. 24 (Hsch.), Buccari V, Brusane, Stalak VII (Páv.), Novi VII (Horv.) — *vespiformis* L. Krapina VII. 15 (Hsch.) — *myopaeiformis* Bkh. Ruma V. 29, Krapina VII. 10, Domanovic VI. 15 (Hsch.) — *ichneumoniformis* F. Fiume, Buccari V, Brusane VII, Stalak VII. Zengg VI (Páv.), Novi VII (Horv.), Ruma VII. 4, VIII. 3 (Hsch.) — *var. megillaeformis* Hb. Buccari V (Páv.) — *uroceriformis* Tr. Portoré V (Páv.), Novi VII (Horv.) — *masariformis* O. Buccari V, Zengg VI (Páv.) — *annellata* Z. *var. ceriaeformis* Ld. Uvac V. 16 (Hsch.) — *var. oxybeliformis* Hs. Ruma VI. 16 (Hsch.) — *empiformis* Esp. Ruma VIII. 18, Krapina VII. 27 (Hsch.) — *triannuliformis* Frr. Ruma VI. 13 (Hsch.), Novi VIII (Horv.) — *stelidiformis* Frr. Novi VII (Horv.), Krapina (Hsch.) — *bibioniformis* Esp. Krapina VII. 1 (Hsch.) — *chrysidiformis* Esp. Fiume (Meiss.) — *chalcidiformis* Hb. Portoré V (Páv.) — *ab. Schmidtii* Frr. Fiume (Meiss.), Buccari V (Páv.)
Paranthrene tineiformis Esp. *var. brosiiformis* Hb. Zelenika VIII, Cavtat VIII (Horv.)

Cossidae.

- Cossus cossus* L. Krapina (Hsch.) — *terebra* F. Fiume (Meiss.)
Hypopta caestrum Hb. Fiume (Meiss.), Cirkvenica VII (Kiss), Novi VII (Horv.)
Dysspessa ulula Bkh. Fiume, Buccari V (Páv.), Novi VII (Horv.), Spalato V (Páv.), Uvac VI. 14, 20, Bilek V. 29 (Hsch.)
Phragmataecia castaneae Hb. Eszék (Hsch.)
Zeuzera pyrina L. Fiume (Meiss.), Novi VII (Horv.), Arbe (Mark.)

Hepialidae.

- Hepialus sylvina* L. Ruma IX. 4, Krapina VIII. 26, 30, IX. 9 (Hsch.), Fiume IX (Meiss.), Domanovic IX. 12, Uvac VIII. 16, 23 (Hsch.) — *lupulina* L. Uvac V. 17, 27 (Hsch.) — *Hecta* L. Krapina VI. 24 (Hsch.)

Pyralidae.

- Aphomia sociella* L. Krapina VI. 27. VIII. 1 (Hsch.)
Galleria mellonella L. Ruma VII. 28, VIII. 31, Károlyváros, Krapina IX. 2, Domanovic VII. 16 (Hsch.)

Mellisoblyptes bipunctatus Z. Krapina VII. 10 (Hsch.)

Crambus jucundellus HS. Fiume (Páv.) — *acutangulellus* HS. S. Giorgio VII (Biró). — *paludellus* HB. Ruma VI. 16, Krapina VIII. 2 (Hsch.) — *inquinatellus* SCHIFF. Ruma VIII. 18, 30, Krapina VIII. 27 (Hsch.) — *tristellus* F. Fiume (Meiss.), Ruma VIII. 29, Krapina VIII. 14, IX. 10. (Hsch.) — *luteellus* SCHIFF. Ruma VII. 24, IX. 4, Krapina VIII. 2 (Hsch.) — *perlellus* SCOP. Ruma VIII. 25, Krapina VI. 16, VII. 1 (Hsch.) — *lithargyrellus* HB. Ruma VII. 11, VIII. 20. — *saxonellus* ZK. Novi VII. (Horv.) — *pinellus* L. Zavidovic (Kdi.) — *myellus* HB. Krapina VI. 2, VII. 1 (Hsch.), Fuzine (Páv.), Zavidovic (Kdi.) — *falsellus* SCHIFF. Sveto Brdo VIII (Biró), Ruma VIII. 11, Krapina VII. 28, VIII. 13 (Hsch.) — *chrysonuchellus* SCOP. Fiume (Meiss.). Buccari V (Páv.), Novi VI (Kertész). — *craterellus* SCOP. Krapina VII. 2, Buccari V (Páv.), Zavidovic (Kdi.) — *var. cassentinellus* Z. Novi VI (Kertész) — *hortuellus* HB. Zavidovic (Kdi.) — *ab. caespitellus* HB. Ruma VII. 9 (Hsch.), Zavidovic (Kdi.) — *culmellus* L. Krapina (Hsch.) — *dumetellus* HB. Krapina VII. 1 (Hsch.) — *pratellus* L. Velebit VI (Páv.), Krapina (Hsch.) — *pascuellus* L. Ruma, Krapina VI. 19 (Hsch.), Fuzine, Velebit VI (Páv.), Zavidovic (Kdi.)

Platytes cerusellus SCHIFF. Buccari (Páv.), Cirkvenica VI (Biró). — *superbellus* Z. Spalato VI. (Páv.)

Ancylolomia palpella SCHIFF. Fiume (Meiss.)

Ematheudes punctella TR. Krapina VIII. 4 (Hsch.), Novi VII (Horv.)

Scirpophaga praelata SCOP. Ruma VII. 3 (Hsch.)

Chilo phragmitellus HB. Ruma VII. 20, VIII. 29, Krapina VI. 11, VIII. 5 (Hsch.)

Donacaula mucronellus SCHIFF. Krapina V. 21, VI. 12 (Hsch.)

Anerastia lotella HB. Ruma VII. 24, VIII. 20 (Hsch.)

Homoeosoma sinuella F. Ruma VIII. 1, 18, Krapina VIII. 29 (Hsch.), Fiume (Meiss.), Novi VII (Horv.), Salona V (Páv.) — *nebulella* HB. Ruma VIII. 2, Krapina VII. 1 (Hsch.) — *interpunctella* HB. Ruma, Krapina VII. 6, VIII. 17 (Hsch.)

Pempelia subornatella DUP. Ruma VIII. 1 (Hsch.), Arbe V (Páv.) — *dilatella* HB. Buccari V (Páv.)

Nyctegretis achatinella HB. Krapina (Hsch.)

Hypochalcia ahenella HB. Buccari V (Páv.)

Etiella zinckenella TR. Ruma (Hsch.), Arbe V (Páv.)

Epischnia prodromella HB. Zengg VII (Páv.)

Catastia marginæa SCHIFF. Bosznia: Bjelobrdo VII. 21 (Hsch.)

Salebria palumbella F. Spalato VI (Páv.) — *semirubella* SCOP. Ruma VIII. 11, Krapina (Hsch.), Zágráb VI (Páv.), Novi VII (Horv.),

- Zavidovic (Kdi.) — *var. sanguinella* Hb. Fuzine VIII (Páv.), Zelenika VIII (Horv.), Zavidovic (Kdi.)
- Trachonitis cristella* Hb. Ruma VII. 1, VIII. 17, Krapina VII. 3 (Hsch.)
- Phycita spissicella* F. Novi VII (Horv.)
- Acrobasis obtusella* Hb. Krapina VII. 2 (Hsch.) — *tumidana* SCHIFF. Ruma VIII. 1 (Hsch.)
- Rhodophaea rosella* SCOP. Krapina VIII. 1 (Hsch.)
- Myelois marmorea* Hw. Krapina VI. 12, VII. 9 (Hsch.) — *cribrella* Hb. Ruma VI. 7, Krapina VII. 1 (Hsch.), Carlopago VII, Arbe V (Páv.) — *cirrigerella* Zk. Buccari (Páv.)
- Aglossa pingualis* L. Ruma, Krapina VI. 26 (Hsch.), Fiume (Meiss.), Sveto Brdo VIII (Biró), Uvac VII. 22 (Hsch.) — *cuprealis* Hb. Károlyváros (Hsch.), Novi VII (Horv.)
- Hypsopygia costalis* F. Krapina VII. 1 (Hsch.), Novi VII (Horv.)
- Pyralis regalis* SCHIFF. Novi VII (Horv.) — *farinalis* L. Krapina VI. 10 (Hsch.), Fiume (Meiss.), Arbe V (Páv.), Zavidovic (Kdi.), VI. 10 (Hsch.)
- Herculia glaucinalis* L. Ruma VII. 15, Krapina VI. 14, VII. 11 (Hsch.), Zágráb VI (Páv.), Zavidovic (Kdi.) — *rubidalis* SCHIFF. Krapina VII. 3 (Hsch.)
- Cledeobia moldavica* ESP. Ruma VI. 8 (Hsch.), Carlopago VII (Páv.) — *angustalis* SCHIFF. Ruma VII. 11, Krapina VII. 8, VIII. 1 (Hsch.), Fuzine (Páv.)
- Nymphula rivulalis* DUP. Arbe V (Páv.) — *stagnata* DUP. Krapina VII. 11 (Hsch.), Sveto-Brdo VIII (Biró). — *nymphacata* L. Ruma VIII. 11, Krapina VI. 12 (Hsch.), Sveto-Brdo VIII (Biró). — *stratiotata* L. Domanovic (Hsch.)
- Cataglyphis lemnata* L. Ruma VIII. 29, Krapina VII. 5 (Hsch.)
- Stenia punctalis* SCHIFF. Krapina VII. 24 (Hsch.), Buccari (Páv.)
- Psammotis pulveralis* Hb. Ruma VIII. 2 (Hsch.) — *hyalinalis* Hb. Fiume (Meiss.), Brusane VII (Páv.)
- Eurhhypara urticata* L. Ruma, Krapina (Hsch.)
- Scoparia ochrealis* SCHIFF. Krapina V. 26 (Hsch.), Zengg VII (Páv.) — *ambigualis* Tr. Krapina VI. 18, VII. 12 (Hsch.), Zágráb VI, Brusane VII, Zengg VII (Páv.), Zavidovic (Kdi.) — *ingratella* Z. Krapina V. 22 (Hsch.), Fuzine, Buccari (Páv.), Novi VII (Horv.) — *perplexella* Z. Buccari (Páv.) — *phaeoleuca* Z. Fuzine (Páv.) — *truncicolella* Str. Krapina V. 22, VI. 9, VIII. 13 (Hsch.), Buccari (Páv.) — *crataegella* Hb. Ruma (Hsch.), Zengg VII (Páv.) — *frequentella* Str. Krapina VII. 29 (Hsch.)
- Agrotera nemoralis* Scop. Ruma V. 12, Krapina VIII. 5 (Hsch.)
- Sylepta ruralis* L. Krapina V. 5, 24, VIII. 3 (Hsch.)
- Glyphodes unionalis* Hb. Zelenika VIII. (Horv.)

- Evergestis sophialis* F. Fiume (Meiss.), Buccari (Páv.) — *extimalis* Scop. Fiume (Meiss.), Krapina (Hsch.)
- Nomophila noctuella* Schiff. Ruma VIII. 17, Krapina VIII. 3, IX. 22 (Hsch.), Fiume (Meiss.), Buccari, Arbe V (Páv.), Novi VII (Horv.)
- Phlyctaenodes palealis* Schiff. Krapina VII. 28, IX. 3, Bilek VIII. 4 (Hsch.) — *verticalis* L. Ruma V. 16, VI. 26, Krapina V. 13 (Hsch.), Fiume (Meiss.), Fuzine, Buccari (Páv.) — *turbidalis* Tr. Fiume (Páv.) — *sticticalis* L. Krapina VII. 26, 28 (Hsch.) — *aeruginalis* Hb. Buccari, Zengg VII (Páv.)
- Diasemia litterata* Scop. Krapina VII. 18, VIII. 4 (Hsch.), Buccari (Páv.)
- Mecyna polygonalis* Hb. Ruma, Domanovic (Hsch.)
- Cynaeda dentalis* Schiff. Domanovic VI. 18, IX. 10, 15, Uvac VIII. 24 (Hsch.)
- Titanio pollinalis* Schiff. Fuzine (Páv.), Bosznia: Bjelobrd (Hsch.)
- Metasia ophiialis* Tr. Krapina VII. 16, 27 (Hsch.), Novi VII (Horv.)
- Pionea testacealis* Z. Salona V (Páv.) — *crocealis* Hb. Krapina (Hsch.) — *ferrugalis* Hb. Ruma VIII. 1 (Hsch.), Fuzine (Páv.), Fiume (Meiss.), Novi VII (Horv.) — *prunalis* Schiff. Novi VII (Horv.), Arbe V (Páv.) — *verbascalis* Schiff. Arbe V (Páv.) — *forficatis* L. Fiume (Meiss.), Krapina III. 16, IV. 4, 23, IX. 10 (Hsch.) — *rubiginalis* Hb. Ruma V. 16, VI. 30, VIII. 21, Krapina VII. 8 (Hsch.) — *nebulalis* Hb. Mosunje (Kertész), Velebit VI (Páv.)
- Pyrausta terrealis* Tr. Krapina VII. 28 (Hsch.) — *fuscalis* Schiff. Krapina (Hsch.) — *sambucalis* Schiff. Ruma VII. 5, VIII. 18, Krapina VII. 28, VIII. 5 (Hsch.) — *nubilalis* Hb. Ruma VII. 4, Krapina VI. 30, VII. 12 (Hsch.), Fiume (Meiss.), Novi VII (Horv.), Arbe V (Páv.), Zavidovic (Kdi.) — *cespistalis* Schiff. Ruma VIII. 4, 11, 17, Krapina VII. 27 (Hsch.), Buccari (Páv.) — *var. intermedialis* Dup. Krapina VIII. 9 (Hsch.), Zavidovic (Kdi.) — *sanguinalis* L. Novi VII (Horv.) — *castalis* Tr. Novi VII (Horv.) — *purpuralis* L. Fiume (Meiss.), Krapina VII. 9, 24, VIII. 5, 21 (Hsch.), Fuzine (Páv.), Novi VII (Horv.), Arbe V (Páv.) — *var. ostrinalis* Hb. Novi VII (Horv.) — *aurata* Scop. Krapina VII. 28 (Hsch.), Novi VII (Horv.), Carlopago VII, Arbe V (Páv.) — *nigrata* Scop. Károlyváros (Hsch.), Fuzine (Páv.) — *cingulata* L. Fiume (Meiss.), Novi (Horv., Kertész, Páv.), Krapina (Hsch.), Brusane VII (Páv.) — *fumebriis* Ström. Krapina VIII. 9 (Hsch.) — *nigralis* F. Brusane VII, Velebit VI (Páv.) — *luctualis* Hb. Ruma (Hsch.) — *flavalis* Schiff. Krapina (Hsch.)
- Heliothela atralis* Hb. Buccari (Páv.), Novi VII (Horv.)

Pterophoridae.

- Oxyptilus pilosellae* Z. Krapina V. 30, VII. 6 (Hsch.), Fuzine (Páv.) — *hieracii* Z. Krapina VI. 4, VIII. 28 (Hsch.) — *parvidactylus* Hw. Krapina VI. 13, VII. 5, Uvac (Hsch.), Fuzine (Páv.)
- Platyptilia rhododactyla* F. Buccari (Páv.), Krapina VI. 17, 30, VII. 11 (Hsch.) — *Zetterstedti* Z. Brusane VII (Páv.) — *gonodactyla* SCHIFF. Krapina V. 23, VI. 11, VII. 11, 24 (Hsch.)
- Alucita pentadactyla* L. Krapina V. 28 (Hsch.), Zavidovic (Kdi.) — *tetradactyla* L. Krapina (Hsch.), Fuzine, Velebit VI (Páv.)
- Pterophorus monodactylus* L. Krapina VI. 9, 24, VII. 13, 18, XI. 15 (Hsch.) — *Lienigianus* Z. Arbe V (Páv.)
- Stenoptilia pterodactyla* L. Novi (Kertész).
- Agdistis adactyla* Hb. Spalato V (Páv.)

Orneodidae.

- Orneodes Hübneri* WALLGR. Krapina VII. 13, Uvac (Hsch.)

Tortricidae.

- Acalla holmiana* L. Krapina VII. 5 (Hsch.) — *contaminana* Hb. Ruma VII. 9, Krapina VII. 18, 31 (Hsch.)
- Dichelia Grotiana* F. Arbe V (Páv.)
- Cacoecia decretana* Tr. Arbe V (Páv.) — *Podana* SCOP. Krapina VII (Hsch.) — *xylosteanæ* L. Fiume (Meiss.) — *semialbana* Gn. Ruma VIII. 1, Krapina VI. 4, VIII. 1 (Hsch.), Buccari (Páv.) — *strigana* Hb. Ruma (Hsch.) — *ab. stramineana* HS. Zengg VII. (Páv.) — *Lecheana* L. Krapina V. 13, 28 (Hsch.)
- Pandemis ribeana* Hb. Krapina VI. 24, VII. 13 (Hsch.) — *dumetana* Tr. Ruma VIII. 25, Krapina VII. 21, 31 (Hsch.) — *heparana* SCHIFF. Krapina VI. 12 (Hsch.), Velebit VI (Páv.)
- Eulia ochreana* Hb. Krapina (Hsch.), Arbe V (Páv.) — *politana* Hw. Vaganski vrh VIII (Biró). — *asinana* Hb. Fiume (Páv.) — *ministrana* L. Krapina (Hsch.)
- Tortrix stibiana* SNELL. Mamudovac V (Páv.) — *Bergmanniana* L. Ruma, Krapina VI. 1, VII. 5 (Hsch.) — *Loeflingiana* L. *ab. ectypana* Hb. Buccari (Páv.) — *viridana* L. Krapina VI. 3 (Hsch.) — *pronubana* F. Fiume (Meiss.) — *rusticana* Tr. Karst VI (Biró).
- Cnephasia argentana* Cl. Velebit VI (Páv.) — *longana* Hw. *var. insolitana* HS. Buccari (Páv.) — *Wahlbomiana* L. Fuzine, Velebit VI (Páv.), Krapina V. 4, 18, 29, VI. 10 (Hsch.) — *nubilana* Hb. Krapina VI. 9 (Hsch.) — *incertana* Tr. *var. minorana* HS. Fuzine (Páv.) — *abrasana* Dup. Fuzine (Páv.), Tersato V (Kertész).

- Doloploca punctulana* SCHIFF. Buccari (Páv.)
- Aphelia furfurana* HN. Ruma, Krapina VI. 12, VII. 8 (Hsch.)
- Conchyliis dubitana* HB. Velebit VI (Páv.) — *rupicola* CURT. Buccari (Páv.) — *cebrana* HB. Buccari (Páv.) — *purana* GN. Buccari, Zengg, Brusane VII (Páv.) — *zephyrana* TR. Novi VII (Páv.) — *alcella* SCHULZE Krapina VII. 9 (Hsch.), Fiume (Meiss.), Buccari (Páv.) — *Hartmanniana* CL. Buccari (Páv.) — *badiana* HB. Krapina VII. 23 (Hsch.) — *albipalpata* Z. Carlopago VII (Páv.) — *contractata* Z. Ruma VIII. 21, Krapina VII. 5, IX. 1 (Hsch.)
- Euxanthis lathoniana* HB. Zengg VII (Páv.) — *hamana* L. Krapina VI. 20 (Hsch.), Zavidovic (Kdi.) — *zoegana* HB. Krapina VI. 20 (Hsch.), Fiume (Meiss.), Raduc VII (Páv.) — *straminea* Hw. Krapina VII. 3 (Hsch.)
- Olethreutes salicella* L. Krapina VI. 19 (Hsch.), Arbe V (Páv.) — *capreana* HB. Krapina V. 25, VI. 7, 31 (Hsch.) — *variegata* HB. Krapina VII. 31 (Hsch.), Fiume (Meiss.), Fuzine (Páv.) — *pruinata* HB. Krapina VI. 10, VIII. 10 (Hsch.), Arbe V (Páv.) — *arcuella* CL. Krapina V. 30, VI. 14, 22, VII. 1 (Hsch.) — *rivulana* SCOP. Krapina VIII. 6 (Hsch.), Fuzine (Páv.) — *striata* SCHIFF. Ruma VIII. 1, Krapina (Hsch.) — *capreolata* HS. Ruma VII. 18, Krapina VII. 28, VIII. 13 (Hsch.) — *lacunata* DUP. Krapina V. 8, VI. 24, 30, VIII. 13 (Hsch.), Fuzine, Raduc VI (Páv.) — *lucivagana* Z. Fuzine VI (Biró). — *rupestrata* DUP. Buccari, Raduc VI (Páv.) — *cespitata* HB. Krapina (Hsch.), Fuzine (Páv.) — *hercyniana* TR. Krapina VI. 11 (Hsch.) — *achatana* F. Krapina VI. 9, 19 (Hsch.) — *antiquana* HB. Ruma VII. 11, Krapina V. 28, VII. 21 (Hsch.)
- Steganoptycha nigromaculata* Hw. Velebit VI. (Páv.) — *quadrata* HB. Ruma (Hsch.) — *subsequana* Hw. Novi VII (Páv.) — *trimaculata* DON. Krapina VII. 5 (Hsch.)
- Bactra lanceolata* HB. Arbe V (Páv.)
- Semasia hypericana* HB. Fuzine (Páv.), Krapina V. 27, VII. 1 (Hsch.) — *aspidiscana* HB. Krapina (Hsch.)
- Notocelia Uddmanniana* L. Krapina (Hsch.) — *suffusana* Z. Krapina VI. 4 (Hsch.)
- Epiblema albidulana* HS. Ruma (Hsch.) — *modicana* Z. Buccari, Fuzine (Páv.) — *caecimaculata* HB. Krapina VIII. 4 (Hsch.) — *tedella* CL. Fuzine (Páv.) — *immundana* F. Krapina (Hsch.) — *dalmatana* RBL. Buccari (Damin). — *tripunctata* F. Fuzine (Páv.), Krapina (Hsch.) — *cyosbana* F. Krapina V. 8, VI. 4, VII. 1, 31, VIII. 24 (Hsch.) — *luctuosana* DUP. Krapina V. 28, VII. 13 (Hsch.) — *Pflugiana* Hw. Ruma VIII. 11 (Hsch.) — *Brunnichiana* FROEL. Krapina VI. 22 (Hsch.), Buccari (Páv.) — *foenella* L. Krapina

- VI. 22, VII. 1, 24, VIII. 13 (Hsch.), Zavidovic (Kdi.)
Grapholitha Albersana HB. Krapina IV. 20 (Hsch.) — *Woerberiana* SCHIFF. Ruma VII. 9, VIII. 1; Krapina (Hsch.) — *funeraria* TR. Krapina V. 10, VI. 19 (Hsch.) — *caecana* SCHLÄG, Krapina V. 8 (Hsch.), Buccari (Páv.) — *succedana* FROEL. Fuzine (Páv.) — *Servillana* DUP. Buccari (Páv.) — *fissana* FROEL. Buccari (Páv.) — *compositella* F. Krapina V. 8 (Hsch.) — *aurana* F. Sveto-Brdo VIII (Biró).
Tmetocera ocellana F. Krapina VIII. 1 (Hsch.)
Carpocapsa pomonella L. Krapina V. 26, VII. 1 (Hsch.)
Ancylis derasana HB. Ruma (Hsch.) — *lundana* F. Krapina VII. 13 (Hsch.) — *siculana* HB. Krapina V. 8 (Hsch.)
Dichrorampha sequana HB. Fuzine (Páv.) — *petiverella* L. Krapina (Hsch.) — *alpinana* TR. Buccari (Páv.) — *distinctana* HEIN. Buccari (Páv.)
Lipoptycha plumbana SCOP. Fuzine, Velebit VI (Páv.) — *incursana* HS. Buccari (Páv.)

Glyphipterygidae.

- Chloreutis Bjerkanrella* THNBG. Fuzine (Páv.) — *Myllerana* F. Ruma VII. 18, VIII. 12, Krapina VII. 20 (Hsch.); Buccari (Páv.), Novi VI (Kertész).
Simaethis nemorana HB. Novi VII (Horv.)
Glyphipteryx thrasonella SCOP. Fuzine (Páv.) — *Fischeriella* Z. Buccari (Páv.)

Yponomeutidae.

- Yponomeuta plumbellus* SCHIFF. Krapina VII. 5 (Hsch.) — *irvorellus* HB. Ruma (Hsch.), Novi (Wachsmann). — *padellus* L. Novi VII (Horv.) — *cognatellus* HB. Ruma VI. 16, Krapina VII. 13, 24 (Hsch.)
Swammerdamia pyrella VILL. Krapina (Hsch.)
Argyresthia ephippella F. Buccari (Biró). — *mendica* Hw. Krapina V. 22, VI. 9 (Hsch.)

Plutellidae.

- Plutella maculipennis* CURT. Krapina V. 8, VII. 18 (Hsch.), Fuzine, Raduc (Páv.), Novi VII (Horv., Kertész).
Cerostoma persicella F. Krapina (Hsch.) — *asperella* L. Ruma VI. 26 (Hsch.) — *horridella* TR. Ruma, Krapina VI. 30, VII. 9 (Hsch.)
Theristes mucronella SCOP. Krapina III. 8, VII. 20, VIII. 16 (Hsch.)

Gelechiidae.

- Bryotropha terrella* Hb. Ruma, Krapina VI. 11, VII. 12 (Hsch.), Fuzine, Raduc VI (Páv.)
- Gelechia vepretella* Z. Fuzine (Páv.) — *Peliella* Tr. Ruma VIII. 1, Krapina VIII. 1 (Hsch.) — *distinctella* Z. Ruma VI. 20, VIII. 3 (Hsch.) — *artemisiella* Tr. Fuzine (Páv.) — *acuminatella* SIRCOT. Fuzine (Páv.) — *leucomelanella* Z. Raduc VI (Páv.) — *fugacella* Z. Fuzine (Páv.)
- Acompsia tripunctella* SCHIFF. var. *maculosella* HS. Fiume (Páv.)
- Tachyptilia scintillella* F. Buccari VI (Páv.)
- Anacampsis coronillella* Tr. Buccari VI, Fuzine (Páv.) — *anthyllidella* Hb. Ruma (Hsch.) — *taeniolella* Z. Krapina V. 8 (Hsch.), Fuzine (Páv.), Sveto-Brdo VIII. (Biró).
- Aristotelia subericinella* HS. Buccari (Páv.)
- Recurvaria leucatella* Cl. Krapina VI. 7, 17, 23 (Hsch.) — *nanella* Hb. Krapina (Hsch.)
- Stenolechia albiceps* Z. Ruma, Krapina (Hsch.)
- Chrysopora stipella* Hb. Ruma, Krapina (Hsch.)
- Sitotroga cerealella* OLIV. Fuzine (Páv.)
- Brachmia triannulella* HS. Fuzine (Páv.), Ruma VIII. 18 (Hsch.) — *dimidiella* SCHIFF. Fuzine (Páv.)
- Rhinosia Denisella* F. Buccari, Fuzine (Páv.) — *sordidella* Hb. Buccari (Páv.)
- Ypsolophus ustulellus* F. Krapina V. 22 (Hsch.) — *fasciellus* Hb. Krapina V. 27 (Hsch.) — *limosellus* SCHLÄG. Krapina VII. 27, VIII. 4, 20 (Hsch.), Buccari VI (Damin).
- Sophronia semicostella* Hb. Raduc VI (Páv.)
- Symmoca albicanella* Z. Fuzine, Buccari, Raduc, Velebit VI (Páv.)
- Endrosis lacteella* SCHIFF. Ruma IX. 1, Krapina V. 4, VII. 19, VIII. 5 (Hsch.), Buccari (Páv.)
- Pleurota pyropella* SCHIFF. Krapina VII. 9, 14 (Hsch.), Fuzine, Raduc VI (Páv.) — *aristella* L. Buccari, Fuzine (Páv.), Novi VII (Kertész).
- Topentis barbella* F. Krapina (Hsch.)
- Protasis punctella* COSTA. Buccari, Fuzine (Páv.), Novi VII (Horv.)
- Chimabache fagella* F. Krapina IV. 1 (Hsch.)
- Epigraphia Steinkelleriana* SCHIFF. Krapina III. 17, 20, 23 (Hsch.)
- Psecadia bipunctella* F. Ruma VIII. 17, Krapina VIII. 11 (Hsch.)
- Depressaria atomella* Hb. Krapina IX. 8 (Hsch.) — *arenella* SCHIFF. Krapina IV. 4, 15, V. 28 (Hsch.), Fuzine (Páv.) — *Alstroemeriana* Cl. Ruma VII. 15 (Hsch.) — *applanata* F. Ruma, Krapina III. 1, 23, VII. 9, 12 (Hsch.) — *nervosa* Hw. Krapina VII. 24 (Hsch.)
- Enicostoma lobella* SCHIFF. Krapina (Hsch.)

- Hypercallia citrinalis* Scop. Krapina (Hsch.), Buccari (Páv.)
Harpella forficella Scop. Krapina VII. 5, 13, 26, 27 (Hsch.), Vaganski
 vrh, Sveto Brdo (Biró).
Alabonia bractella L. Buccari V (Damin).
Oecophora oliviella F. Krapina VII. 21 (Hsch.), Buccari VI (Páv.)
Borkhausenia unitella Hb. Krapina VII. 7 (Hsch.) — *stipella* L. Fuzine
 (Páv.) — *similella* Hb. Sveto-Brdo VIII (Biró). — *minutella* L.
 Krapina VI. 9 (Hsch.) — *formosella* F. Krapina VI. 30 (Hsch.)

Elachistidae.

- Scythris seliniella* Z. Cirkvenica VI (Biró). — *aerariella* Hs. Buccari
 (Páv.) — *tabidella* Hs. Buccari (Páv.) — *ericetella* Hb. Buccari
 (Páv.) — *gravatella* Z. Buccari (Páv.) — *parvella* Hs. Buccari
 (Páv.) — *Knochella* F. Buccari VI, Carlopago VI, Zengg VI (Páv.)
 — *punctivittella* Costa. Novi VII (Horv.) — *chenopodiella* Hb.
 Ruma (Hsch.)
Blastodacna rhamniella Z. Buccari (Páv.)
Chrysochista Linneella Cl. Ruma, Krapina (Hsch.)
Stigmatophora pomposella Z. Novi VII (Kertész). — *serratella* Tr.
 Krapina (Hsch.)
Coleophora fuscadinella Z. Ruma (Hsch.) — *cuprariella* Z. Krapina
 (Hsch.) — *spissicornis* Hw. Ruma VIII. 4 (Hsch.) — *artemisiae*
 Müll. Krapina (Hsch.) — *ornatipenella* Hw. Buccari (Páv.) —
troglydytella Dup. Krapina (Hsch.)
Elachista cinereopunctella Hw. Buccari (Páv.) — *nigrella* Hw. Buccari
 (Páv.) — *cingitella* Hs. Tersato V (Kertész). — *revinctella* Z.
 Buccari (Páv.) — *gangabella* Z. Arbe V (Páv.) — *argentella* Cl.
 Novi V (Kertész).

Gracilariidae.

- Ornix guttea* Hw. Krapina IV. 30 (Hsch.), Buccari (Páv.)
Lithocolletis faginella Z. Buccari (Páv.) — *cerasinella* Reutt. Buccari
 (Páv.)

Lyonetidae.

- Bucculatrix fragulella* Goeze. Krapina (Hsch.)

Talaeporiidae.

- Solenobia triquetrella* F. Fuzine (Páv.)

Tineidae.

- Atychia appendiculata* ESP. Buccari, Zengg VII (Páv.)
Ochsenheimeria taurella SCHIFF. Ruma VI. 20 (Hsch.)
Melanasia lugubris HB. Zelenika VIII (Horv.)
Lypusa maurella F. Ruma (Hsch.)
Euplocamus monetellus LD. Fiume, Arbe V (Páv.) — *anthracinalis* SCOP.
 Krapina V. 8, 20, Uvac V. 20 (Hsch.)
Scardia boleti F. Ruma VI. 8, VIII. 1, Krapina VIII. 10 (Hsch.)
Monopis imella HB. Ruma VIII. 30, Krapina VIII. 10 (Hsch.) — *fer-*
ruginella HB. Krapina VI. 12, 30 (Hsch.)
Tinea arcella F. Krapina (Hsch.) — *parasitella* HB. Krapina V. 26,
 VI. 23 (Hsch.) — *Ankerella* MN. Ruma, Krapina (Hsch.) — *gra-*
nella L. Ruma (Hsch.) — *cloacella* Hw. Krapina V. 4, 22, 29
 (Hsch.), Fuzine (Páv.) — *pustulatella* Z. Buccari (Páv.) — *misella*
 Z. Krapina VII. 1, 12 (Hsch.), Buccari (Páv.), Novi VII (Kertész.)
 — *fuscipunctella* Hw. Ruma, Krapina IV. 29, V. 4, VI. 9 (Hsch.),
 Fuzine (Páv.) — *pellionella* L. Sveto-Brdo VIII (Biró). — *simpli-*
cella HS. Buccari VI (Páv.)
Incurvaria vetulella ZETT. Velebit VI (Páv.) — *capitella* CL. Fuzine
 (Páv.) — *Oehlmanniella* TR. Krapina V. 8, 16 (Hsch.)
Nemophora pilella F. Buccari, Fuzine (Páv.) — *metaxella* HB. Krapina
 V. 3, 7 (Hsch.)
Nemotois metallicus PODA Fiume (Moiss.), Buccari VI (Páv.), Cirkve-
 nica VI (Biró), Krapina VI. 4, VII. 8 (Hsch.) — *cupriacellus* HB.
 Buccari (Páv.) — *fasciellus* F. Krapina VII. 14, 29 (Hsch.), Buc-
 cari (Páv.) — *minimellus* Z. Krapina (Hsch.), Sveto-Brdo VIII
 (Biró).
Adela viridella THBG. Krapina V. 2, 4, 8 (Hsch.), Fiume (Meiss.),
 Velebit VI, Arbe V (Páv.) — *croesella* SCOP. Zággráb VI (Páv.),
 Krapina V. 25 (Hsch.), Fiume VI (Páv.) — *Degeerella* L. VI. 22,
 27 (Hsch.) — *fibulella* F. Buccari (Páv.) — *rufffrontella* TR. Ruma,
 Krapina IV. 26 (Hsch.)

Eriocraniidae.

- Eriocrania subpurpurella* Hw. var. *fastuosella* Z. Fuzine (Páv.)

Micropterygidae.

- Micropteryx ammanella* HB. Fuzine (Páv.) — *aruncella* SCOP. Fuzine
 (Páv.)

Adatok a Velebit bogárfaunájához.

Irta: MEUSEL RÓBERT.

Néhány évvel ezelőtt gyűjtven a horvátországi Karsztban és megismervén annak érdekes faunáját, elhatároztam, hogy az idén kutatásaim szinteréül újra ezt a vidéket választom. Állandó tartózkodási helyül legalkalmasabbnak Stirovaca (Kosinj-Gornji mellett, Lika-Krbava vármegyében) kinálkozott, a miben nem is tévedtem a mint azt az eddig gyűjtött anyag igazolja. Azt hiszem, hogy nem végzek felesleges munkát, ha esetről-esetre gyűjtéseim eredményéről beszámolok, úgy a mint a meghatározott anyagot az illető szakemberektől visszakapom.

Ez alkalommal Kosinj és Stirovaca környékén gyűjtött bogarakat sorolok fel és a hol szükséges volt, az előfordulásra vonatkozó adatokat is megemlítettem. Az új vagy faunánkra nézve új fajok nevét megkülönböztetésül vastag betűből való szedés jelzi.

Nebria velebiticola REITT. Ezen faj közelebbi termőhelye eddig ismeretlen volt, én Stirovacán fadarabok alatt találtam.

Dyschirius rotundipennis CHD. mindenütt közönséges.

Trechus Meuseli REITT. Ezt az új fajt, melyet REITTER csak most irt le, az Alancic-on és Dundovici-n fedeztem fel, itt fű gyökere alatt található mintegy 1628 m. magasságban.

Trechus croaticus DEJ. Stirovacán a fenyők lehullott tűlevele alatt található.

Anophthalmus Bilimeki STURM. var. *Kiesenwetteri* SCHAUM és var. *likanensis* SCHAUF. a Kosinj és Stirovaca környékén levő barlangokban található.

Licinus Hoffmannseggii PANZ. Kövek alatt a Javornik-on.

Molops ovipennis CHD. var. *Hopffgarteni* HEYD. Stirovaca környékén mintegy 5–6 km.-nyi körben fadarabok alatt található.

Calathus micropterus DUFT. Stirovaca és környékén fadarabok alatt közönséges.

Proteinus ovalis STEPH. és *brachypterus* F. Leégett erdőben tűlevélalom alatt Stirovaca közelében.

Lathrimaeum melanocephalum ILL. Mint előbbiek.

Amphichroum canaliculatum ER. Stirovaca, kéreg alatt.

Lesteva longelytrata GOEZE. Stirovaca, leégett erdőben tűlevélalom alatt. Ugyanitt, de másutt is található még a következő Staphylinidák:

Bryoporus rufus ER., *Bryocharis formosa* GRAV., *Leptusa Reitteri* EPPH. és *bosnica* EPPH., *Atheta (Traumoecia) angusticollis* THOMS., *A. (Microdota) amicola* STEPH. és *A. (Liogluta) nitidula* KR., *Dadobia im-*

mersa ER., *Oxygoda alternans* GRAV. és *O. (Bessopora) annularis* MANNH. *Aleuonota (Apimela) Meuseli* REITT. (n. sp. i. l.) Kosinj, Mali vrh., bogács gyökeréből rostálva.

Euplectus Fischeri AUB. Stirovaca, leégett erdőben tülevélalom alatt.

Euplectus bescidicus REITT. Stirovaca, kéreg alatt ritka.

Bibloporus bicolor DENNY. Stirovaca, kéreg alatt ritka.

Bythinus crassicornis MOTSCH. Kosinj, moha alatt; *B. longulus* KIESW. Stirovaca, leégett erdőben tülevélalom alatt; *B. nodicornis* AUBÉ Kosinj, moha alatt; *B. Stussineri* REITT. Stirovaca, leégett erdőben tülevélalom alatt; *B. validus* AUBÉ Stirovaca, kéreg alatt.

Euthia plicata GYLLH. Kosinj, moha alatt.

Cephenium majus REITT. és *carnicum* REITT. Stirovaca, leégett erdőben tülevélalom alatt.

Neuraphes Capellae REITT. Stirovaca, leégett erdőben tülevélalom alatt; *N. nodifer* REITT. Kosinj, moha alatt; eddig csak Bolgárországból volt ismeretes.

Stenichnus scutellaris MÜLL. Kosinj, moha alatt; *St. collaris* MÜLL. Stirovaca, leégett erdőben tülevélalom alatt elég gyakori.

Euconnus Motschulskyi STURM Kosinj, moha alatt. *E. (Tetramelus) oblongus* STURM. Mindenütt gyakori bükkfalomb alatt; var. *Gredleri* REITT. (csak Tirolból volt ismeretes) és *E. styriacus* GRIM. Stirovaca, leégett erdőben tülevélalom alatt ritka.

Spelaeodromus Pluto REITT. Stirovaca, barlangban.

Catops Watsoni SPENCE, *C. alpinus* GYLLH. (sötét változata), *C. nigrita* ER., *C. neglectus* KR. és *C. longulus* KELLN. dögön mindenütt elég gyakori.

Necrophorus vespilloides HBST. Szórványosan található mindenütt dögön.

Necrophilus subterraneus DAHL. Dögön mindenütt közönséges.

Agathidium atrum PAYK. Stirovaca; ritka.

Pteryx suturalis HEER Stirovaca, leégett erdőben tülevélalom alatt (2 példány).

Trichopteryx thoracica WALTT. és *suffocata* HALID. Stirovaca, dögön ritka; *T. intermedia* GILLM. Kosinj, moha alatt.

Sphaerites glabratus F. Stirovaca, dögön ritka.

Heterhelus scutellaris HEER és *solani* HEER. Stirovaca, Sambucus-on gyakori.

Epurea angustula STRM. Stirovaca, a leégett erdőben tülevélalomtól rostálva, ritka.

Rhizophagus dispar PAYK. Stirovaca, kéreg alatt gyakori.

Henoticus serratus GYLLH. Stirovaca, fakéreg alatt.

Atomaria pulchra ER. Stirovaca, a leégett erdőben tülevélalomtól rostálva, ritka; *A. turgida* ER. Kosinj, moha alatt.

Enicmus transversus OLIV. Kosinj, moha alatt; *E. rugosus* HBST. Stirovaca, kéreg alatt.

Corticaria ferruginea MRSH. Stirovaca, kéreg alatt.

Cis bidentatus OLIV. Stirovaca, kéreg alatt.

Diodesma subterranea DUP. Kosinj, moha alatt.

Cozelus pictus STURM Stirovaca, kéreg alatt és a leégett erdőben tülevélalom alatt.

Anommatus 12-striatus MÜLL. Kosinj, moha alatt.

Cerylon fagi BRIS. és *ferrugineum* STEPH. Stirovaca, kéreg alatt.

Sphaerosoma glabrum REITT., *globosum* STRM., *laevicollis* REITT. és var. **bosnicum** REITT. Stirovaca, a leégett erdőben tülevélalomból rostálva.

Simplocaria carpathica HAMPE Stirovaca, tülevelek alatt ritka.

Byrrhus gigas F. Stirovaca, az utakon gyakori.

Curimus erinaceus DUFT. Kosinj, moha alatt.

Ptilinus pectinicornis L. Kosinj.

Orchesia grandicollis ROSH. Stirovaca, kéreg alatt.

Melasia Perroudi MULS. Stirovaca, a gőzfürésznél fűrészpör alatt közönséges.

Evodinus clathratus F. **ab. nigritus** PIC. Mindenütt található egyes példányokban virágokon.

Anthrribus variegatus FOURCR. Kosinj, elég gyakori.

Otiorrhynchus inflatus GYLLH. Stirovaca, Sambucus levelein; *O. plumipes* GERM., *O. cribrus* GERM., *O. signatipennis* GYLLH. és *O. Brusinae* STIERL. Kosinj, lombos fákról kopogtatva, ritkák; *O. plebejus* STIERL. Sambucus levelein; *O. elegantulus* GERM. Kosinj, moha alatt; *O. multicostatus* STIERL. Stirovaca, moha alatt.

Stomodes gyrosicollis BOH. Kosinj, moha alatt.

Phyllobius glaucus SCOP. Stirovaca, Sambucus levelén ritka; *Ph. oblongus* L. **ab. floricola** HBST. Kosinj, egyes példányait fűhálóval gyűjtöttem.

Polydrosus pilosus GREDEL. Stirovaca, Sambucus levelén ritka.

Trachyphloeus alternans GYLLH. Kosinj, fű gyökérzetéből rostálva.

Tropiphorus carinatus MÜLL. Stirovaca, az úton.

Liosoma deflexum PANZ. Kosinj, fűhálóval ritkán gyűjtöttem.

Cotaster unciipes BOH. Stirovaca, a leégett erdő részben.

Phytonomus plantaginis DEG. Kosinj; *Ph. viciae* GYLLH. Kosinj.

Orthochaetes setiger BECK. Kosinj, moha alatt.

Dryophthorus corticalis PAYK. Stirovaca, az elégett erdő területén.

Acalles Meuseli REITT. (n. sp. i. l.) Kosinj, moha alatt; *A. pyrenaeus* BOH. Stirovaca, az elégett erdő területén.

A. hypocrita BOH. Stirovaca, bükkfalomb alatt 1400 m. magasságban.

Ceuthorrhynchus floralis PAYK. Kosinj, gyakori.

Anthonomus inversus BEDEL. Kosinj, gyakori.

Tychius cuprifer PANZ. Kosinj, közönséges.

Mecinus pyraeaster HBST. Mindenütt közönséges.

Rhynchites aequatus L. **ab. Paykulli** SCHILSKY Kosinj, gyakori ;
R. pubescens F. Kosinj, ritka.

Magyarország pillangói.

Irtá : † A. AIGNER LAJOS.

XXXV.

13. *Lycaena Donzelii* BOISD.

BOISDUVAL, Icon. historiqu. des Lépidopt. I, p. 64, t. 15, f. 1—3 (1832).

A hím felül zöldes-kék, széles feketés-barna szegélylyel, a nőstény barna, kevés-kék behintéssel. Alul fehéres-szürke, fekete középfolttal és gyakran egy sornyi homályos vöröses-sárga szegélyfolttal, előtte egy sor fehérkeretű apró szemfolt, a hátsó szárnyon fehér sáv fut a tőtől a szegélyig. Kifeszítve 23—25 mm.

Magyarországon eddig csak BUDA ÁDÁM fogta a Retyezáton (BORDÁN ISTVÁN szerint).

A **var. *Hyacinthus*** H.-S. nevű fajtérést, mely Kis-Ázsiában honos, FRANZENAU JÓZSEF a hunyadmegyei Gyalár-on figyelte meg ; ennél a hátsó szárny alsó oldalán levő fehér pecsét hiányzik.¹

A törzsfaj Kazántól a Rivieráig és a Svájctól az Uralig fordul elő, leginkább azonban a déli Alpokban található.

14. *Lycaena Anteros* FRÉ.

FRÉYER, Neuere Beitr. z. Schmetterlingskunde. III, p. 101, t. 265, f. 1 (1838).

A hím felül világos zöldes-kék, meglehetősen széles barna szegélylyel, a hátsó szárny szegélyén pedig fekete pontok és elmosódott vöröses-sárga pettyosor van. A nőstény barna, hátsó szárnyának szegélyén fekete pontokkal és vöröses-sárga pettyosor van. Alul olyan mint a *L. Astrarche*, csak hogy az elülső szárny tövéen 1—2 szem van. Kifeszítve 22—26 mm.

Előfordul Mamudovaczon (Carlopage mellett, Lika-Krbava vármegyében) és Arbe szigetén, egyébként Oláhországot, a Balkánt, Kis-Ázsiát és Örményországot lakja.

¹ Nem lehetetlen, hogy a FRANZENAU-féle példány nem ehhez a kis-ázsiai fajváltozathoz, hanem a hasonló **ab. obsoleta** COURV.-hez tartozik. (Szerk.)

15. *Lycaena Icarus* Rott.

ROTTEMBERG, Naturforscher VI, p. 21 (1775). — ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I, t. 32, f. 4 (1777). — ALEXIS HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. fig. 292--294. — THETIS ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I, t. 32, f. 2 (♀).

A hím felül vöröses-kék, keskeny fekete szegélylyel, a nőstény barna, a tövén gyakran kék behintésű, vöröses-sárga szegélyfoltokkal és a hátsó szárnyon fekete szegélypontokkal, melyek kifelé kékesekek, a rojt szennyes fehér. Alul a hím világos-szürke, a nőstény világos-barna, a szegélyen vöröses-sárga foltssorral, a foltok befelé feketék, előttük szemsorral; a szárnyak közepén egy folt és a zöldeskék behintésű tövükön az elülső szárnyon 1—2, a hátsón 3—4 petty van.

Magyarországon két, helyenként három ivadéka van és mindenütt gyakori (április végétől június végéig, július elejétől augusztus végéig és szeptember első felében). A példányok többnyire nagyok, kifeszítve megütik a 35 mm.-t, a nyári ivadék kisebb; egyébként is nagyon változó, különösen a szárnyak alsó oldalának színeződését és rajzát illetőleg.

Az *ab. Icarinus* SCR.-t, melynél az elülső szárny tövén nincs petty, sok helyen figyelték meg, míg az erősen kék behintésű (leginkább a II. ivadéokban) *ab. caerulea* FUCHS (♀)-ot csak Budapest, Pészér, Tavarnok, Eperjes, Nagy-Károly, Vinkovce és Lipik környékén figyelték meg. Az élénk kék pikkelyezésű *ab. glauca* MS. csak Eperjesről, az *ab. arcuata* WEYM. pedig Budapest és Eperjesről ismeretes; utóbbinál az elülső szárny alsó oldalán az 1b és ritkán az 1c sejtben álló tőpettyet a közepén levő sor megfelelő pettyével ívelt fekete vonal köti össze.

Petéje lapított, halvány kékes-zöld vagy vöröses. A hernyó világos-zöld, oldalt sárgás vagy fehéres sávval. Hossza 18—25 mm. Április, május és júliusban található lóherén (*Trifolium*), rekettynén (*Genista*), mézkerepen (*Melilotus*), igliczen (*Ononis spinosa*), szamóczán (*Fragaria vesca*), csigacsövön (*Medicago minima*), továbbá *Astragalus* és *Glycyphyllus* virágzatán. A báb barnás-zöld, hátán sötét vonallal. Parazitái közül az *Apanteles zyaenarum* MARSH. nevű *Bracon*-féle ismeretes.

Termőhelyei: Budapest IV. 21—VI. 28, VII. 9—VIII. 29, IX. 7—X. 14, Pészér V. 11—VI. 14, VIII. 8, IX. 9, Keckemét V. 19, Szeged VIII, Élesd, Debreczen, Kisújszállás, Parád, Pécs V. 12—VI. 1, VII. 7-től, Tapoleza, Szaár V. 26, Győr, Felsőlövő, Sopron, Pozsony V, VIII, N.-Lévárd, Tavarnok V, VI, Verebély VI. 26—VII. 14, IX. 8—X. 3, Selmezbánya VI, IX, Szliács, Besztercebánya, Gács,

Trencsén, Rozsnyó V. 20—30, Árvaváralja, Gölniezbánya V. 18—VI. 26, VII. 8—VIII. 5, Igló V. 9—VI. 8, VII. 9, Lőcse, Szepesolaszi, Poprád, Eperjes V. 25—VI. 30, VII. 20—IX. 8, Kassa, Zsadány, N.-Booskó, Homonna, Bresttő, Ungvár V. 23, Huszt, Trebusa, Berlebás, Rahó, Bustyaháza, Szentgothárd, Katona, Kovászna, Előpatak, Fogaras, Nagyszében VI. 6, VII. 29, Nagyg, Réa, Mehádia, Orsova VII. 1, Fehértemplom, Gerebencz, Temesvár, Palics, Vinkovce, Lipik VII. 10, Josipdol, Plitvica, Fiume V—VI, VII, VIII, Novi és Dalmácia.

Az *ab. Icarinus* termőhelyei Budapest, Pécs, Pozsony, N.-Léárd, Gölniezbánya, Poprád, Eperjes, Nagyszében, Lipik és Dalmácia.

Előfordul az összes szomszéd országokban: Alsó-Ausztria V—IX, Karinthia IV—VIII, Tirol, Cseh- és Morvaország V—VIII, Szilézia V, VII—IX, Galiczia V—VI, Bukovina V—VII, VIII—IX és Oláhországban V—X.

Elterjedési köre Lapphontól Algirig és Kelet-Indiáig és Teneriffától az Amurig terjed.

16. *Lycæna Amanda* SCHN.

SCHNEIDER, Neuestes Magaz. f. Entom. IV, p. 428 (1792). — HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. fig. 283—285. — *Icarinus* ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. t. 99, f. 4.

A hím felül világoskék, homályos fekete szegélylyel, a nőstény barna, vöröses-sárga szegélyfoltokkal, töve olykor kék behintésű. Alul barnásszürke, a szegélyen fekete pontoktól kísért vöröses-sárga szalag van, mely a felső szárnyon homályosabb, előtte egy sornyi szemfolt van, a hátsó szárny tövéen pedig három folt áll. A hímek nagyobbak (34—39 mm.), a nőstények kisebbek (31—35 mm.)

Egész Magyarországon elterjedt, Budapesten két ivadéka is repül, különben kevés helyen figyelték meg. Erdei réteken repül és főleg a virágzó vadbükkönyt kedveli.

A hernyó sötétzöld, hátán fehérszegélyű barnás vonal, oldalán barnás sáv és a lábak fölött fehér sáv fut le. Hossza 20—23 mm. A hernyó májustól júliusig a kaszanyügbabón (*Vicia cracca*) található.

Termőhelyei: Budapest V. 19—VI. 28, VII. 17—VIII. 10, Peszér, Nagyvárád, Pécs, Szaár III. 13, Verebély VI. 20, Besztercebánya, Bresttova, Javorina, Bustyaháza, Huszt, Nagyg, Fehértemplom, Velike.

A szomszéd országok közül előfordul Alsó-Ausztriában, Salzburg-ban, Tirol- és Sziléziában (VII), Karinthiában (VI—VII), Cseh-, Morva- és Oláhországban.

Elterjedési köre Dél-Norvégiától Spanyolországig és Perzsiáig, és Andaluziától az Amur vidékéig terjed.

17. *Lycaena Hylas* Esp.

ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I, p. 375, t. 45, f. 3, t. 55, f. 1. — *Dorylas* HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. fig. 289—291. — *Agester* BERGSTRÄSSER, Nomenclatur u. Beschr. der Insecten. III, t. 58, f. 3, 4, t. 61, f. 1—4 (1780). — *Thetis* ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I, t. 33, f. 3.

A hím fénylő világoskék, keskeny fekete szegélylyel, a nőtény barna, vöröses-sárga szegélyfoltokkal. Alul világosszürke, a szegélyen háromszögű vöröses-sárga petytorsorral és előtte egy sor szemfolttal, a hátsó szárnyon nagy fehér középfolt van, melytől kifelé nagy fehér pecsét húzódik a szegély felé. Példányaink többnyire nagyok (29—35 mm.), de akad az általában valamivel kisebb második ivadék között ritkái 19 mm. kiterjedésű törpe példány is.

Egész Magyarországon elterjedt, de aránylag kevés helyen figyelték meg; hegyek és erdők rétjein repül két ivadékban is április közepétől június végéig és július közepétől augusztus végéig.

A hím felül nem változik, alul azonban a szemfoltok olykor rendkívül nagyok, a szegély mentén álló, csaknem háromszögű fehér foltok nagyok, az előttük levő sárga rajz pedig nagyon széles és élénk; ez azonban a legtöbb esetben halvány, az elülső szárnyon pedig csaknem elenyésző. A nőtény ritka esetben kék behintésű, az elülső szárnyon többnyire csak 2—3 sárga szegélyfolt mutatkozik, olykor egy sem.

A hernyó sötétzöld, hátán sötétszürke, oldalt sárgás vonal fut le. Május, június és augusztusban található a mézkerepen (*Melilotus officinalis*), kakukfűvön (*Thymus serpyllum*), lóherén (*Trifolium*) és szapukán (*Anthyllis vulneraria*). Parazitája az *Apanteles spurius* WESM. nevű Braconida.

Termőhelyei: Budapest IV. 15—VI. 27, VII. 10—VIII. 31, Pészér, Nagyvárad, Eger, Pécs VII. 14—VIII, Sopron VII—VIII, Pozsony VII—VIII, Nagylévárd, Beszteczebánya V—IX, Gölniczbánya V. 8, VII. 8—VIII. 3, Eperjész VI. 2—30, VII. 15—VIII. 20, Huszt, Nagyboeszkó, Bustyaháza V—VIII, Rahó VII, Fogaras, Csík m.: Gyilkos-tó, Lipik VI, Josipdol, Fiume VII, Novi, Dalmácia.

Előfordul az összes szomszédos országokban: Alsó-Ausztria VI—VIII, Karinthia V—VIII, Salzburg VII—VIII, Morvaország VII, Szilézia VI—VII, Bukovina VII—VIII, Oláhország V.

Elterjedési köre Szentpétervártól Andaluziáig és innen Amáziáig terjed.

18. *Lycaena Meleager* ESP.

ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. t. 45, f. 2, t. 62, f. 1. — *Daphnis* BERGSTRÄSSER, Nomenclatur u. Beschr. d. Insecten. t. 58, f. 1, 2.

A szárnyak fénylő világoskékek, a hímen keskeny fekete szegélylyel, a nőtényen széles fekete elülső és külső szegélylyel és fekete erekkel. A hátsó szárny fogazott. Alul a hím fehéres-szürke, a nőtény barnás-szürke, két sornyi halványszürke szegélyfolttal és megkeskenyedett szemfoltokkal, melyek a hátsó szárnyon többnyire homályosabbak. Példányaink többnyire 35—37 mm. kiterjedésűek.

Magyarországon országszerte előfordul, de csak egyes helyeken gyakoribb. Budapesten a hím átlag július 16.-án, a sokkal ritkább nőtény pedig július 26.-án jelenik meg.

A hímek alig változnak, annál inkább azonban a nőtények, melyeknél a kék szín világosabb vagy sötétebb vagy a fehér szín több-kevesebb.

Az *ab. Steveni* TR., mely tulajdonképen felül sötétebb nőtény, nálunk Lipiken fordul elő.

A hernyó zöld, sárga dudorokkal; május—júniusban található kakukfüvön (*Thymus latifolium*), ledneken (*Orobus niger*), csigacsövön (*Medicago*), kakasfejen (*Onobrychis sativa*) és *Astragalus*-on.

Termőhelyei: Budapest VII. 9—VIII. 14, Nagyvárad, Eger, Parád, Pécs VI. 30—VII. 31, Szaár, Csolnok, Esztergom, Győr, Felsőlövő, Sopron VI—VII, Pozsony VII, Besztercebánya, Tavarnok VI—VII, Zsarnócza VI. 28, Gács, Rozsnyó VIII. 1—27, Kocsócz, Lőcse, Eperjes VII. 10—VIII. 16, Kassa, Huszt, Bustyaháza VI—VIII, Nagybocskó VI—VII, Berlebás VII, Kolozsvár, Segesvár, Gyilkos-tó (Csík vm.), Nagyág, Réa, Mehádia, Orsova VII. 1, Lipik VII. 20, Fuzine, Josipdol, Pleternica, Portoré, Dalmácia.

Előfordul a következő szomszéd országokban: Alsó-Ausztria, Galiczia VI—VII, Karinthia, Morvaország VII—VIII, Tirol és Szilázia VII, Bukovina VI.

Elterjedési köre Kasantól déli Olaszorszáig és Franciaországtól az Uralig terjed.

19. *Lycaena Escheri* HB. *var. dalmatica* SPR.

Escheri HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. fig. 799—800, fig. 867—868 (1819). — *var. dalmatica* SPEYER, Stettiner Entom. Zeit. 1882, p. 381; l. c. 1885, p. 81.

A törzsfaj hímje világos ibolyakék, keskeny fekete szegélylyel, a nőtény barna, gyakran ibolyás tünettel és vöröses-sárga szegély-

foltokkal. Alul barnás-szürke, a tövön kék behintéssel és a szegélyen vöröses-sárga foltokkal, melyeket befelé háromszögű fekete foltok határolnak; ezek és a középfolt között egy sor fehérkeretű nagy fekete szemfolt van, a hátsó szárnyon itt még egy fehér pecsét látható.

A *var. dalmatica* hímje felül világosabb, szegélye szélesebb, elülső szárnya pedig hegyesebb. A nőstényen felül a vöröses-sárga szegélyfoltok elmosódottabbak, alul sötétebb sárgás-szürke. Kifeszítve 30—35 mm.

A törzsfaj Dél-Európában (Portugália, Dél-Franciaország, Wallis, Felső-Olaszország, Balkán), a fajváltozat Dalmáciában fordul elő, átmeneti alakok pedig Görögországban találhatók.

Új Carabidák Magyarország faunájából.

Irtta: CSIKI ERNŐ.

Alábbiakban három új futrinkát szándékozom leírni, melyek közül kettőt BOKOR IMRE főhadnagy úr fedezett fel Gömör vármegyében, egyet pedig JUNIUS elején fedeztünk fel a Bucsecs-en Brassó vármegyében. Az új állatok típusai a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményében vannak.

1. *Trechus Bokorianus* n. sp.

Nitidus, testaceus, glaber. Capite ovato, sulcis frontalibus integris usque ad stricturam capitis extensis, arcuatis, antice profundioribus, postice subtilioribus, temporis diametro oculorum triplo latoribus, oculis parvis. Antennis dimidio corporis paulo longioribus, articulis secundo et quarto subaequalibus. Pronoto cordato, latitudine paulo longiore, lateribus arcuatis, postice ante angulos posticos rectos rectis et parallelis, margine laterali angusto et tenuiter reflexo, linea mediana longitudinali integra sat profunda. Elytris oblongo-ovatis, leviter convexis, angulis humeralibus angulato-rotundatis, margine laterali reflexo, striis tribus internis profundis, externis obsoletis, interstitio tertio punctis setigeris tribus instructo. Long 4.7—5.2 mm.

Hungaria septentrionalis: in antro prope Szilicze (Com. Gömör).

Tr. microphthalmus MILL. affinis; sed differt: corpore angustiore, pronoto angustiore, margine laterali tenuiter reflexo, lateribus leviter arcuatis et postice ante angulos posticos rectis et parallelis, elytris angustioribus, humeris angulato-rotundatis, striis subtilioribus, externis obsoletioribus.

Vöröses-sárga, fénylő és csupasz. A fej tojásdad, az ívelt homlokbarázdák teljesek, hátul a fej befűződéséig terjednek, elül mélyebbek, hátul sekélyebbek, a halánték háromszor olyan széles mint az apró szem átmérője. A csápok kissé hosszabbak mint a test fele, a második és a negyedik csápiz körülbelül egyenlő hosszú. Az előtor háta szívforma, kissé hosszabb mint széles, oldalai kerekítettek, hátul a derékszögű hátsó szögletek előtt egyenesek és párhuzamosak, az oldalperem keskeny és gyengén felhajló, a hosszanti középvonal teljes és elég mély. A szárnyfedők hosszúkás tojásformák, gyengén domborúak, a vállon szögletesen kerekítettek, oldalperemük felhajló, a három belső barázda mély, a szélsők elenyészők, a harmadig köztérben három sörtét viselő ponttal. Hossza 4·7—5·2 mm.

Előfordul Gömör vármegyében a Szilicze melletti barlangban, a melyben BOKOR IMRE főhadnagy fedezte fel. Az új fajt felfedezője tiszteletére neveztem el.

2. *Anophthalmus (Duvallius) Bokori* n. sp.

Rufo-testaceus, nitidus, glaber. Capite breviter ovato, sulcis frontalibus integris usque ad stricturam capitis extensis, arcuatis, antice profundioribus, postice subtilioribus. Antennis dimidio corporis paulo brevioribus, articulo secundo articulo quarto nonnihil brevior, articulo tertio quam articulo secundo vix sesquialter longiore. Pronoto cordato, latitudine vix brevior, lateribus arcuatis, postice angustatis et ante angulos posticos sinuatis, angulis posticis acutiusculis et prominulis. Elytris oblongo-ovatis, glabris, margine laterali antice punctis quatuor instructis, angulis humeralibus late angulato-rotundatis, apice singulatim rotundatis, angulo suturali nullo, striis internis tribus subtilibus, externis obsoletis. Long. 4·3 mm.

Hungaria septentrionalis: in antro prope Pelsőcz (Com. Gömör).

Magnitudine ac forma corporis *An. Deubelianum* simulat, sed *An. hungarico* magis affinis et differt ab hoc: corpore minore antenarumque articulo tertio quam articulo secundo vix sesquialter longiore.

Fénylő sárgás-vörös, csupasz. A fej rövid tojásforma, a homlokbarázdák teljesek, hátul a fej befűződésénél végződnek, elül mélyek, hátul sekélyek. A csápok kissé rövidebbek mint a féltest hossza, a 2. csápiz kissé rövidebb mint a negyedik íz, a 3. csápiz alig másfélszer olyan hosszú mint a második íz. Az előtor háta szívforma, kissé rövidebb mint széles, oldalt ívelt, hátrafelé keskenyedő és a hegyesen kiálló hátsó szögletek előtt öblös, az oldalperem keskeny, a hosszanti középvonal finom. A szárnyfedők hosszúkás tojásformák, csupaszok,

az oldalszáron elül egy sorban négy beszúrt ponttal, a vállon szélesen kerekített tompaszögűek, a csúcson egyenként kerekítettek, varratszöglet nincs, a hosszanti barázdák közül a belső három finom, a külsők elenyészők, egyes pontok vagy pontsorok jelzik. Hossza 4·3 mm.

Előfordul Gömör vármegyében a Pelsőcz melletti barlangban. Az új fajt, melynek egyetlen példányát szintén BOKOR IMRE főhadnagy gyűjtötte, a felfedező tiszteletére neveztem el.

Nagyság és alakra nézve az *An. Deubelianus*-ra emlékeztet, különben az *An. hungaricus* legközelebbi rokona, melytől azonban kisebb teste és a csápok alakja (a harmadik csápíz alig másfélszer oly hosszú mint a második íz) által könnyen megkülönböztethető.

3. *Anophthalmus (Duvalius) Dieneri* n. sp.

Nitidus, rufo-testaceus, glaber. Capite breviter ovato et pronoto angustiore, sulcis frontalibus integris usque ad structuram capitis extensis, arcuatis, antice profundis, postice subtilioribus, antice minus, postice magis divergentibus. Antennis dimidio corporis haud brevioribus, articulo secundo quam articulo quarto brevior, articulo tertio quam secundo sesquialter longiore, articulis 4—8 subaequalibus, articulo ultimo quam penultimo sesquialter longiore. Pronoto cordato, longitudine paulo latiore, lateribus arcuatis, ante angulos posticos acutiusculos paulo sinuatis, linea mediana longitudinally acuta integraque. Elytris oblongo-ovatis, leviter convexis, angulis humeralibus angulato-rotundatis, margine laterali antice punctis quatuor instructis, striis punctatis, internis tenuibus, externis obsoletis, interstitiis, convexiusculis, interstitio tertio punctis setigeris tribus vestito. Long 4·5 mm.

Hungaria merid.-orient.: Mons Bucsecs.

An. Deubeliano valde affinis; sed differt: antennis paulo longioribus, articulis secundo et tertio paulo longioribus, articulo ultimo quam penultimo sesquialter longiore, pronoto latiore, lateribus magis arcuatis et ante angulos posticos acutiusculos prominulosque sinuatis, elytris latioribus, striis internis vix profundis.

Fénylő vöröses-sárga, csupasz. A fej rövid tojásforma, keskenyebb mint az előtor háta, a homlokbarázdák teljesek és hátul a fej befűződéséig terjednek, íveltek, elül mélyek, hátul sekélyebbek, elül kevésbé, hátul erősebben széttartók. A csápok a test felénél nem rövidebbek, a második csápíz rövidebb mint a negyedik íz, a harmadik csápíz másfélszer oly hosszú mint a második íz, a 4—8. íz majdnem egyenlő hosszú, az utolsó íz másfélszer oly hosszú mint az utolsóelőtti. Az előtor háta szívforma, kissé szélesebb mint hosszú, oldalai kerekítettek, a kissé kiálló hegyes hátsó szöglet előtt öblös,

a hosszanti középvonal elég éles és teljes. A szárnyfedők hosszúkas-tojásformák, gyengén domborúak, a vállszögletek kerekített tompaszögűek, az oldalszél mellett elül négy beszúrt pont van, a hosszanti pontozott barázdák közül a belső három finom, a szélsők elenyészők, a közterek domborodók, a harmadik köztérben három sörtét viselő pont van. Hossza 4·5 mm.

Előfordul a Déli-Kárpátokban, a Bucsecsen, a hol folyó évi június hó elején gyűjtöttük (DEUBEL, DIENER, HOLDHAUS, KERTÉSZ, MIHÓK és CSIKI) az erdő felső határában nagy kövek alatt. Az új fajjal együtt volt található az *An. Bielzi* SEIDL. var. *transylvanicus* CSIKI is, melyet eddig a Bucsecsről szintén nem ismertünk. Az új fajt DIENER HUGÓ barátom tiszteletére neveztem el, a ki az első példányt találta.

Az *An. Deubelianus*-hoz nagyon közel álló, attól a következőkben tér el: a csápok kissé hosszabbak, a második és a harmadik csápíz hosszabbak, az utolsó íz másfélszer oly hosszú mint az utolsó-előtti, az előtor háta szélesebb, oldalai erősebben kerekítettek és a hegyesedő és kiálló hátsó szögletek előtt öblösek, a szárnyfedők szélesebbek, a belső hosszanti barázdák kevésbé mélyek.

Magyarország szú-féléi.

Irta: CSIKI ERNŐ.

XIX.

1. nem: *Cryphalus* Erichson.

(*Homococryphalus* LIND.)

A csápostor négyízes, a csápbunkó pedig kerekded-tojásforma és négy gyűrűből álló. Az előtor háta magasan domború, előrefelé keskenyedő, többnyire szélesebb mint hosszú, elül többé-kevésbé háromszögű nagy szemcsézett folt van, az elülső szél közepén pedig finom szemcesor vagy apró előreálló fogacsákák vannak, töve finoman és keskenyen szegélyezett. A szárnyfedők pikkelyszerűen szőrösek vagy világos vastag sörtesorokkal díszítettek, a csúcslejtő egyszerűen domború, kiemelkedések nélküli. A lábszár összenyomott, a csúcs felé kiszélesedett, külső széle kerekített és fogazott.

Ebből a nemből eddig mintegy 96 fajt ismerünk, melyek közül Európában azonban csak 21 faj fordul elő, ezek közül is egynéhány behurcolt külföldi faj. Különféle lombos- és tülevelű fában fejlődik. Az anyamenet többnyire öblös, széles kamrát alkot, melybe a nőtény petéit csomósan rakja le, a kikelő lárvák pedig minden irány felé rágják meneteiket.

A fajok meghatározó kulcsa:

1. Az előtor háta fénytelen. A szárnyfedőket testhez símuló finom pikkelyek fedik, melyeken kívül némelykor felálló hosszabb szőrök, ritkán pedig rövid sörtékből álló sorok vannak 2
- Az előtor háta többnyire fénylő, elülső szélén a középben több-kevesebb apró fogacska van. A szárnyfedők alapját nem fedik pikkelyek, ezek vagy egyszerűen szőrösek vagy simák és pikkelyszerű szőrsorokkal díszítettek 6
2. Az előtor hátának közepén elül nincsenek előreálló dudorok. A szem elül kikanyarított. — 1. alnem: *Taenioglyptus* BED. 3
- Az előtor hátának elülső szélén a középben néhány (többnyire kettő) hegyes szemcse van. A szem elül nem kikanyarított. — 2. alnem: *Ernoporus* THOMS. 4
3. A szárnyfedőket egyes hosszabb szőrök fedik. 1. *piccae*.
— A szárnyfedőket csak egész rövid szőrsorok vagy pikkelyszerű szőrökből álló sorok fedik. 2. *abietis*.
4. Az előtor hátán hosszúkás folt van, melyen négy sor erőteljes dudorka emelkedik ki. A szárnyfedők alig $1\frac{3}{4}$ szer oly hosszúak mint együttesen szélesek. 3. *tiliae*.
— Az előtor hátán széles, szabálytalan alakú és finoman szemcsés folt van 5
5. A szárnyfedők két és félszer oly hosszúak mint szélesek, gyéren sűrű pikkelyekkel fedettek és többnyire csak hátul kiálló pikkelyszerű szőrökből álló sorral. 4. *fagi*.
— A szárnyfedők kétszer oly hosszúak mint szélesek, finom sárgás pikkelyekkel fedettek és a tövükig jól látható pikkelyszerű szőrökből álló sorral. 5. *caucasicus*.
6. A szárnyfedők pontsorai finomak vagy pontsor nélküliek, a közterek sűrűn szőrösek, a szőrök között sörtesorral, a csúcslejtő a varrat mellett lenyomott, elül a 3. vagy 4. köztérben dudorkával. Az előtor hátán nincsenek jól kivethető pikkelyszerű szőrök. A csápbunkó hosszúkás tojásforma. Nagyobb (1·3—2·3 mm.) fajok. — 3. alnem: *Trypophloeus* FAIRM. (*Glyptoderus* EICHH.) 7
- A szárnyfedők pontsorai sokszor erőteljesebbek, a közterekben elenyészően vagy nagyon gyéren szőrösek, azért többnyire fénylők, a közterekben sörtesorral, a csúcslejtő egyenletesen domború. Az előtor hátát is felálló pikkelyszerű szőrök fedik. A csápbunkó kerekded. Nagyon apró fajok. — 4. alnem: *Hypothenemus* WESTW. — Ide egyetlen fajunk tartozik. 6. *Hampei*.

7. A szárnyfedők felületén jól látható pontsorok vannak, a csúcslejtőjükön barázdások, a varrat mellett lenyomottak, a varrat élszerűen kiálló. 7. *granulatus*.

— A szárnyfedők korongján nincsenek vagy alig észrevehetőek a pontsorok, a csúcslejtő erősen lelapított, finom barázdákkal, a varrat kevésbé kiemelkedő, a hímeknél a negyedik közterben a csúcs előtt erőteljes szemcsével. 8. *asperatus*.

1. *Cryphalus (Taenioglyptus) piceae* RATZ.

Hosszúkás tojásforma, hengeresen domború, szurokbarna, szürkés szőrökkel és ezek között a szárnyfedőkön finom testhez: símuló apró pikkelyekkel fedett, a csápok és a lábak barnás-sárgák. Az előtor háta kétszer oly széles mint hosszú, tövén a legszélesebb, fénytelen, elülső szélétől a középig terjedő apró szemcsékből álló széles foltal, oldalt egyes hosszabb szőrökkel. A szárnyfedők kissé világosabb színűek, olyan szélesek mint az előtor hátának töve és alig kétszer oly hosszúak mint az, a pikkelyek között hosszabb szőrökkel, a csúcslejtő a varrat mellett nem lapított. A hímek feje majdnem csupasz, a nőstényeké rövid szőrökkel fedett. Hossza 1.5–2 mm.

Előfordul Észak- és Közép-Európában, továbbá Olaszországban és a Pireneusokban, nálunk Tátrafüreden, Bártfán, Kerczen, Vrata-n és Boszniában (Vucjaluka, Hranisava, Igman planina).

Tápnövénye a jegenyefenyő (*Abies pectinata*), ritkábban azonkívül a lúczyenyő (*Picea excelsa*), az erdei fenyő (*Pinus silvestris*), a vörös fenyő (*Larix europaea*) és *Thuja*. A bogár a fiatalabb ágak vékony kérgét támadja meg, rágványa áll az üregszerű anyamenetből vagy költőüregből, melyből gyengébb rágványban párhuzamosan, erőteljesben szabálytalanul haladnak mindenfelé a lárvamenetek. A kifejlődött állat többnyire áttelel, ritkán tel el át a lárva vagy a báb is. A bogár korán tavasszal rajzik, majd nyáron másodsor.

2. *Chryphalus (Taenioglyptus) abietis* RATZEB. (*tiliae* FERR.)

Hosszúkás, domború, szurokbarna, majdnem fénytelen, rövid szürke szőrökkel fedett, a csápok és a lábak barnás-sárgák. Az előtor háta felényivel szélesebb mint hosszú, a töve előtt a legszélesebb, elül egy a közepen túl terjedő háromszögű mezővel, mely szétszórtan szemcsézett, elülső széle nem szőrös vagy nagyon rövid szőrök fedik. A szárnyfedők hengeresek, kissé szélesebbek mint az előtor háta, rövid pikkelyszerű szőrökkel fedettek, a pontozott rovátkák elül élesek, hátul elmosódottak. Hossza 1.3–1.8 mm.

Előfordul Észak- és Közép-Európában, délen a Pireneusok-ig terjed. Magyarországon (Selmezbánya, Szeben-hegység) ritka.

Tápnövénye a lúczfenyő (*Picea excelsa*), de előfordul még az *Abies pectinata*, *Pinus silvestris*, *strobis* és *austriaca*-ban is, melyeken a fiatalabb, vékony kérgű, ágakat támadja meg. Rágványa előbbi fajéhoz hasonló, áll egy tágas üreget alkotó anyamenetből, melybe a nőstény tömegesen rakja le petéit; a lárvamenetek minden irányban haladnak. Némely vidéken két, sőt három nemzedéke is repül.

Különfélék.

Elhúnyt magyar lepkegyűjtő. Folyó évi április hó 22.-én elhúnyt Orsován HABETIN JÁNOS, a ki lakóhelyének és környékének lepkefaunáját éveken át szorgalmasan kutatta.

A Magyar Nemzeti Múzeum rovargyűjteményének gyarapodása 1909-ben. A Nemzeti Múzeum most megjelent 1909. évi jelentése szerint a rovargyűjtemény 46,936 példánnyal gyarapodott, ebből ajándék 262, vétel 31,395, csere 68 és gyűjtés 15,211 példány. Ez a szám, az egyes rendek szerint következőleg oszlik meg: *Hymenoptera* 4054, *Coleoptera* 16,591, *Lepidoptera* 12,783, *Diptera* 6901, *Neuroptera* 119, *Orthoptera* 234 és *Hemiptera* 6254 példány. Ezeken kívül a múzeum birtokába jutott KOY TÓBIÁS történeti becsű lepkegyűjteménye. KOY egyike volt a legelső magyarországi entomológusoknak, a ki a XVIII. század végén és a XIX. század elején Budán élt és rovargyűjtéssel foglalkozott. Gyűjteményét 1829-ben bekövetkezett halála után FRIVALDSZKY IMRE vásárolta meg s abból aztán a lepkéket 1864-ben KOY szekrényével együtt a kir. József-műegyetem állattani intézetének ajándékozta, mely mostan a Nemzeti Múzeumnak ajándékozta. Így kapta meg a múzeum ezt a gyűjteményt eredeti állapotban. Ezt a lepkegyűjteményt nem annyira tudományos értéke, mint inkább az a körülmény teszi becsessé, hogy ez a legrégebb magyarországi rovargyűjtemény, mely teljesen ép állapotban maradt meg egész mostanáig.

Méhészeti vándorgyűlés és kiállítás. A magyar, német és osztrák méhészek 55. vándorgyűlése alkalmából a városligeti korcsolyacsarnokban rendezett méhészeti kiállítást augusztus 20.-án délelőtt 11 órakor nyitotta meg a földmivelésügyi miniszter képviseletében OTTLIK IVÁN földmivelésügyi államtitkár. Az ünnepi megnyitásra több száz főnyi közönség jelent meg. AMBRÓZY BÉLA BÁRÓ lendületes beszéddel köszöntötte az államtitkárt a kiállítás területén. Rámutatott arra, hogy a német és osztrák méhészekhez való csatlakozás óta mennyire föllendült Magyarország méhészete és a kiváló külföldi méhészekkel való érintkezésből mennyi haszon származott a magyar

méhészetre. OTTLIK IVÁN államtitkár válaszában kijelentette, hogy örömmel tesz eleget a megtisztelő feladatnak, mert meggyőződése szerint ez a kiállítás — kapcsolatban a vele egyidejűleg tartandó nemzetközi konferenciával — a külföldi nemzeteknek erre az alkalomra itt egybegyűlt képviselői előtt ékesen szóló tanubizonyosságot fog tenni arról, hogy a gazdasági haladás az egyes gazdasági ágazatok fejlesztése terén sem a kormány, sem a törekvő, buzgó gazdátársadalom nem zárkózik el egy jutalmazó munkára módot adó gazdasági termelési ágnak helyes és czéltudatos művelésétől. Majd német nyelven üdvözölte a német és osztrák vendégeket, mire a kiállítási bizottság néhány tagját mutatták be neki.

A kiállítás megtekintésénél AMBRÓZY BÉLA BÁRÓ, majd KOVÁCS ANTAL méhészeti felügyelő, főtitkár, szorgált a szükséges felvilágosításokkal. KOVÁCS ANTAL-nak külön is elismeréssel adózott az államtitkár a kiállítás mintaszerű elrendezéseért és gratulált a gödöllői állami méhészet kiváló csoportjaiért. Majd részletesen megmagyaráztatta magának ERDŐS LAJOS polgári iskolai tanár méhészeti megfigyelő-állomásának működését.

Augusztus 21.-én délelőtt kilencz óraker nyitotta meg AMBRÓZY BÉLA báró a magyar, német és osztrák méhészek 55. vándorgyűlését a városligeti Mücsarnokban a három nemzet legkiválóbb elméleti és gyakorlati méhészeinek jelenlétében. A magyar földművelésügyi kormányt OTTLIK IVÁN államtitkár, az osztrák földművelésügyi kormányt pedig BECK PÁL lovag cs. és kir. osztrák kereskedelmi minisztériumi osztályfőnök képviselte.

AMBRÓZY BÉLA BÁRÓ elnöki megnyitó beszédével valósággal meghódította a méhészeket. A hála és kegyelet érzelmét tolmácsolta MÁDAY IZIDOR nyugalmazott földművelésügyi miniszteri tanácsossal szemben, kinek helyét elfoglalja. A legmélyebb hódolattal említi föl JÓZSEF királyi herczeg érdemeit, a ki a vándorgyűlés fővédői tisztét foglalta el, majd szólt SERÉNYI BÉLA gróf földművelésügyi miniszterről, a ki üdvözlését küldte a vándorgyűlésnek és a tanácskozáson OTTLIK IVÁN földművelésügyi államtitkárral képviseltette magát.

BECK PÁL az osztrák kormány nevében szólt a magyar méhészet rendkívüli nagy föllendüléséről, a mely mint Ausztriában is. Az osztrák kormány és a földművelésügyi miniszter nevében üdvözölte a magyar méhészeket, szólt a szoros összeköttetésről, a mely a két kormány gazdasága között meg van s kívánja a magyar méhészet, vele a magyar gazdaság még nagyobb föllendülését. SIDOW O. klanini lelkész (Németország) JÓZSEF királyi herczeget, SERÉNYI BÉLA gróf földművelésügyi minisztert, OTTLIK IVÁN államtitkárt és AMBRÓZY BÉLA BÁRÓT aposztrofálván, a németországi méhészek üdvözlését tolmácsolta. SZILASSY ZOLTÁN az Országos Magyar Gazdasági

Egyesület nevében üdvözölte a nagygyűlést s egyúttal ZICHY ALADÁR gróf üdvözlését hozta tudomásul. Üdvözlő beszédet mondott még KANTOR ANTAL troppai, MARCINKOV JÁNOS galicziai és ZSÜGÖN BÉLA dr. erdélyrészi kiküldött.

Azután HAUER BÉLA-nak, a Pestmegyei Méhész-Egyesület elnökének indítványára egyhangu lelkesedéssel AMBRÓZY BÉLA BÁRÓT választották meg az összes ülés elnökévé, a ki bejelentette, hogy 23 magyar és 13 német előadást fogadott el a vándorgyűlés előkészítő bizottsága.

A magyarok tanácskozását a Mücsarnok kisebb termében SZILASSY ZOLTÁN országgyűlési képviselő társelnök vezette. Az első előadó SZMRTNIK JÁNOS máv. főellenőr volt, ő „A kis és nagy keretméretekről“ értekezett. RODICZKY JENŐ előadása kapcsán kimondta a szakcsoport, hogy az Országos Magyar Méhészeti Egyesület közromuködésével megalakítandónak tartja a magyar országos méhészsövetséget és az alapszabályok kidolgozását az O. M. M. E.-re bízták. LUDWIG EDE gerlai tanító a méhek rajzásáról és RESCH IGNÁCZ DR. dunaszentbenedeki plébános a méhek természetéről, különösen mikroszkopi részéről értekezett.

A német csoport AMBRÓZY BÉLA BÁRÓ elnöklésével kezdte meg tanácskozásait. Először GÜNTHER KÁROLY seebergeni méhészt (Thüringia) tartott magvas előadást „Haladásunk az építmény szétszedhetésének feltalálása óta az elmélet és gyakorlat terén“ czímen. Utána LICHTENTHÄLER GUSZTÁV herdorfi méhészt (Németország) fejtette ki „Mi volna a további teendő a költés-senyv ellen való okszerű védekezésben“ című előadásában, hogy mikép lehet a legsikeresebben védekezni a költés-senyv név alatt ismeretes ragadós baj ellen. A harmadik előadó KUCHENMÜLLER MIKSA, a konstanzi Imkerzeitung szerkesztője volt, aki „A méztermelés egyszerű módjáról és a méz értékesítéséről“ értekezett. SCHOLTZ GYULA méhészeti vándortanár (Németország) „Mely utak vezetnek biztos haszonhoz a méhtenyésztés terén“ czímen tartott igen szakszerű és tanulságos előadást; utána SENST VILMOS állomási előljáró Trebbinből (Németország) értekezett „A méhtenyésztés és a vasut“ cím alatt. A tárgyalások sorát MARCINKOV JÁNOS neu-mizuni méhészt (Galicia) zárta be „A délövi méhfaj meghonosítása Galiciában“ című érdekes előadásával. A tanácskozások félbeszakítása után társasbédre gyűltek a résztvevők a városligeti Kovács-féle étteremben.

A vándorgyűlés augusztus 22.-én délelőtt folytatta tanácskozásait AMBRÓZY BÉLA BÁRÓ és SZILASSY ZOLTÁN országgyűlési képviselő elnöklésével.

A magyar szakcsoportban az első előadó LAKATOS KÁROLY

igazgató-tanító, a komáromi méhész-egyesület elnöke volt. Előadásában a méhcsaládok meganyasításánál szokásban levő eddigi zárkarendszert elítéli és a királynők szabadon való beadását, mint feltétlen sikerre vezetőt, ajánlja. KREMINTZKY ALADÁRNÉ (Kolozsvár) a méhészkedésről értekezett, majd ERDŐS LAJOS székesfővárosi polgári iskolai tanár részletesen megokolt indítvány kapcsán javasolta a méhészeti megfigyelő-állomások létesítését. LENGYEL KÁROLY kőrösladányi tanító a méhek tavaszi fiasításának a természetes virágpor etetése által való elősegítéséről beszélt, azután DONÁTH ALADÁR jankafalvi állami tanító „Természetesség a méhészetben“ czímen tartott előadást. CSEPY PÁL ekecsi plébános a méhlegelő javításáról értekezett. PATAKY BÉLA pápai méhészeti szaktanár a mézfogyasztás fokozásáról beszélt. TÖRÖK JÓZSEF öcsödi tanító pedig arról szólt, hogy mi a legnehezebb és a legfőbb dolog főképpen a nagy és jövedelmező méhészetben. Végül PRINDL EDE budapesti cukrász a magyar mézeskalácsos-ipart ismertette.

A német csoport tárgyalását HOFMANN KÁROLY országos méh-tenyésztési felügyelő Bajorországból nyitotta meg, szakszerűen fejtegetvén a kérdést: „Hogyan tehetünk szert hasznotadó méhfajra?“ Utána GÜNTHER VILMOS gisperslebeni (Tübingiai) méhészt szolgált hasznos tudnivalókkal „A méhek szétküldése és szállítása“ czimű előadásával. Majd a vándorgyűlés illusztris elnöke AMBRÓZY BÉLA BÁRÓ lépett az előadói asztalhoz és „A vérhas ellen való védekezés módja“ czimű magvas előadásában a fontos, de nehéz kérdés megoldásához adatokkal és utbaigazításokkal szolgált. MUCK OSZVALD, az Osztrák Méh-tenyésztés Középponti Egyesületének elnöke és ALFONSUS ALAJOS, az osztrákok másik nagy méhészeti szaktekintélye szintén hozzászólt a nagyfontosságú kérdéshez. Utánuk KÄSZ FABIÁN pinneyi m. á. v. pályafelügyelő tartott tartalmas előadást. SZABÓ GYÖRGY komáromi méhésznek „Újabb megfigyelések az akácvirágzás kezdetéről“ czimű előadása után J. KÁNTOR Troppauból azt az előterjesztést tette, kerestessék meg a magyar és osztrák kormány, hogy a méhészeknek a méhek etetése céljából engedélyezzen adómentes cukort. Ez az indítvány azonban nem talált visszhangra, mert a legtöbb méhészt a méz jó hírnevének érdekében állást foglalt ellene. HRANKAY BÉLA gödöllői méhészt és RAUCHBERGER bukovinai gazdasági tanár előadásaival a tanácskozások véget értek s GRAEBENER karlsruhei pap a gyűlés tagjait meghívta a jövő évben Konstanzban tartandó vándorgyűlésre. Utána AMBRÓZY BÁRÓ elnök köszönetet mondva a sok tanulságos előadásért, a gyűlést befejezettnek jelentette ki.

Ezzel röviden beszámoltunk a méhészeti vándorgyűlés lefolyásáról, még csak néhány szót a kiállításról, mely gazdagságával általános érdeklődést keltett. A kiállítók száma majdnem elérte a

háromszázat, köztük sok külföldi, habár a hazai anyag túlsúlyban volt. A kiállított anyag hat csoportban nyert elhelyezést (élőméhek, méhlikások, eszközök, méz és viasz, a méz és viasz feldolgozása, szakirodalmi és tanítási tárgyak), mindegyike gazdagon képviselve. Az élőméhek a szabadban, a városligeti tó partján nyertek elhelyezést és általános érdeklődést keltettek, úgyszintén a méhlikások és eszközök csoportja, melyben a Kühne Ferencz utóda (Budapest, I. Atilla-u.) és Meister Testvérek (Budapest, VII. Dongó-u. 3.) czégek készítette kaptárak keltettek feltűnést. Örömmel láthattuk, hogy hazánkban mind több czég foglalkozik nemcsak kaptárak, hanem a különféle méhészeti eszközök előállításával is. A szakirodalmi és tanítási csoportban méltó feltűnést keltett a gödöllői állami méhészeti gazdaság kollektív kiállítása, valamint mások kisebb anyaga is, különféle könyvek, folyóiratok stb. Nem hagyhatjuk említetlenül RESCH IGNÁCZ DR. dunaszentbenedeki plébános szép boncz- és szövet-tani preparátumait, melyek nemcsak a méhészek, hanem a zoologusok érdeklődését is felkeltették. A vándorgyűlés és kiállítás elnöksége kiadta a kiállítás katalógusát is, mely 17 nyomtatott íven magyar és német szöveggel nemcsak a kiállított tárgyak jegyzékét, hanem a vándorgyűlés programját és „Magyarország méhtenyésztésének fejlődése“ című czikket tartalmazza. CSIKI.

Irodalom.

Dr. D. Czekelius: Beiträge zur Schmetterlingsfauna Siebenbürgens. V. (Verhandl. u. Mitteil. des siebenbürg. Vereins für Naturwissenschaften zu Hermannstadt. LVIII, 1908 [1909], p. 153—164).

Szerző 1897-ben megjelent erdélyi lepkekatalógusának kiegészítése képen 237 fajt és fajeltérést sorol fel termőhelyeikkel együtt, melyek Erdélyből eddig ismeretlenek voltak. Van közöttük sok olyan is, mely Magyarország faunájára is új. CSIKI.

H. Frühstorfer: Neue palaearktische Argynnisrassen. (Entomologische Zeitschrift. Stuttgart. XXIV, 1910, p. 37).

Több új *Argynnis*-fajta leírása, ezek közül az *Argynnis niobe laranda* Dalmáciát, Hercegovinát és Dél-Magyarországot lakja. Ez nagy termetű, világos vörösös-barna, sötét tőszineződése gyengébb, fekete foltjai aprók és a szegélycsikok elenyészők. A hátsó szárnyak élesen határolt hosszcsíkja helyett egy fakó, sokszor a sárgás foltokkal összefolyó és a sejtéken kívül fekvő csík lép fel.

CSIKI.

M. Pic: Étude complémentaire du *Rhagium bifasciatum* F. (Matériaux pour servir à l'étude des Longicornes. 7me cahier, 2e partie. 1910, p. 17—20).

Szerző ezen czinczér színeltéréseiről értekezvén, azok meghatározására új meghatározókulcsot állít össze, melyben Magyarországból egy új színeltérést ír le. Ez az *ab. medionotatum* Pic, melynél a sárga harántesíkok közepén a varrat mellett keresztalakú sötét fémes rajzolat vagy apró sötét mezőcskék vannak. Ezzel a *Rhagium bifasciatum* változatainak a száma elérte a kilenczet. CSIKI.

*

Edm. Reitter: Neue Coleopteren aus den Familien der Psephiden nebst Bemerkungen zu verschiedenen bekannten Arten. (Wiener Entom. Zeitg. XXIX, 1910, p. 151—163).

Az újonnan leírt fajok közül az egyik, az *Euplectus (Plectophloeus) ornatifrons*, Erdélyből, az oláh határ közeléből való és az *E. Fischeri* rokonságához tartozik. A *Pselaphus mehadiensis* részére szerző nem régen (lásd Rov. Lapok. XVII, 1910, 14. l.) külön nemet (*Pselaphostomus*) állított fel, melyet most két alnemre oszt; fajunk a *Pselaphogenius* alnembe tartozik. CSIKI.

*

E. Reitter: Ein neuer *Trechus* aus Kroatien. (Wiener Entom. Zeitg. XXIX, 1910, p. 163).

MEUSEL RÓBERT a Stirovaca és Dundovici hegyeken (Lika) körülbelül 1100 m. magasságban egy új *Trechus* fajt gyűjtött, mely a *Tr. striatulus* PUTZ. rokonságába tartozik és melyet szerző *Tr. Meuseli* név alatt írt le. CSIKI.

*

Edm. Reitter: Eine neue *Bathyscia* aus Dalmatien. (Wiener Entom. Zeitg. XXIX, 1910, p. 164).

Ez az új *Bathyscia*, mely felfedezője tiszteletére a *B. Mariani* nevet kapta, a déldalmáciai Krivosczie egyik barlangjából való és egyúttal egy új alnem (*Blattochaeta*) képviselője. CSIKI.

*

Edm. Reitter: Beschreibungen neuer Coleopteren aus der Familie der Elateriden und Bemerkungen über bekannte Arten. (Wiener Entom. Zeitg. XXIX, 1910, p. 165—178).

Egyes nemek és fajsoportok meghatározó kulcsát és egyes leírásokat tartalmazó czikk, melyben faunánkból a következő új alakok szerepelnek: *Selatosomus aeneus* L. var. *subpuberulus* a Kárpátokból, *S. amplicollis* GERM. var. *montenegrinus* Dalmáciaiból (és Montenegróból). CSIKI.

*

Edm. Reitter: Über *Rhizophagus* Brancsiki Reitt. (Col.)
(Wiener Entom. Zeitg. XXIX, 1910, p. 206).

Szerző MÉQUIGNON-nal (L'Abeille. XXXI. 1909, p. 103—119) szemben a *Rh. Brancsiki*-t külön fajnak s nem a *Rh. bipustulatus* faj-eltérésének tartja. A *Rh. Brancsiki* eddig Boszniából, Herzegovinából és a Kaukázusból volt ismeretes, újabban pedig Dr. PETRI KÁROLY Erdélyben is gyűjtötte.

*

Dr. Karl Petri: Was Schäszburg dem Entomologen bietet,
(Festschrift den sächsischen Vereinen anlässlich ihrer
Tagung in Schäszburg überreicht vom Festausschusz.
20—22 August 1910. Schäszburg, 1910, p. 87—106.)

Szerző ezen cikkében elvezeti a rovarászt lakóhelye (Segesvár) környékére, jellemzi az egyes gyűjtőhelyeket és felsorolja az ott található jobb bogarakat és egyes fajokra vonatkozólag ökológiai adatokat is közöl. A cikk nemcsak olvasmánynak érdekes, hanem sok faunisztikailag fontos adatot is tartalmaz. Ezek felsorolásától helyszűke miatt el kell hogy tekintsek, legfeljebb azt az egyet akarom megemlíteni, hogy az eddig csak a Vöröstoronyi szorosból és Herkulesfürdőről ismert *Batrissus Ormayi*-t nemcsak a Szurduk-szorosban, hanem Segesvár környékén is megtalálta és pedig nemcsak kora tavasszal, hanem később májusban és késő ősszel. Magyarország faunájából még nem voltak ismeretesek a felsoroltak közül a következő fajok: *Carabus Linnéi* var. *quinquecostatus* PETRI (i. l.), *Tachys sexstriatus* var. *politus* PETRI (i. l.), *Bledius dissimilis* var. *nigrescens* ER., *Saulcyella Schmidtii* MÄRK.I., *Batrissodes moreanus* REITT., *Euplectus Felschei* REITT., *Trimium latipennis* TOURN., *Brachygluta haematica* var. *trigonoprocta* GANGLB., *Ochthebius narentinus* REITT., *Heterocerus marginatus* KIESW., *Cryptophagus subfumatus* KR., *Elater sanguineus* var. *rubidus* CAND., *Dorytomus hirtipennis* BED. és *salicis* WALT., *Ceuthorrhynchus boraginis* F.² és *Cryptocephalus pygmaeus ab. orientalis* WSE. Az érdekes cikk elolvasását az érdeklődőknek csak ajánlhatom, belőle sokat fognak meríthetni.

CSIKI.

¹ Lásd: Annales Musei Nat. Hungarici. VI, 1903, p. 572.

² A Magyar Nemzeti Múzeumban is vannak példányok Megyer (HAJÓS) és Bakóvác (MEUSEL)-ről.

A nem régen általam a Velebit-hegységben felfedezett

Trechus Meuseli Reitt.

nevű felette ritka bogárfajból néhány kifogástalan példány — darabonként 6 koronáért — eladó. MEUSEL RÓBERT, *Kosinj-Gornji* (Lika-Krbava vm.)

„ROVARTANI LAPOK“

XVII. Band.

Mai—August 1910.

5—8. Heft.

S. 65. — *Ungarische Entomologische Gesellschaft.* — Am 4. Mai d. J. hielt die Ungarische Entomologische Gesellschaft ihre constituirende Versammlung. Im Sitzungssaal des National-Museums versammelten sich sehr zahlreich die budapester Entomologen, die durch den Vorsitzenden der vorbereitenden Commission, Herrn Direktor DR. G. HORVÁTH begrüsst wurden. Direktor HORVÁTH hielt eine Ansprache, in welcher er einen Rückblick auf die Entomologie und entomologische Arbeit in Ungarn machte. Schon seit LINNÉ hatte Ungarn immer einige hervorragende Entomologen aufzuweisen, die die entomologische Forschung lenkten. Die ersten Insekten aus Ungarn beschrieb 1772 J. SCOPOLI, der damals Professor an der Bergakademie in Selmeczbánya war. 1782 beschrieb DR. J. CONRAD, Stadtphysikus von Sopron, 30 Coleopterenarten aus der Umgebung seines Wohnortes. 1783 beschrieben die Professoren der Universität in Buda, M. PILLER und L. MITTERPACHER, zahlreiche Insekten aus Slavonien. In dieser Zeit entspann sich ein reges entomologisches Leben in der Hauptstadt. Hier wirkte zu dieser Zeit KOY nebst seinen Freunden BÖHM, HÖLZER und FRENREISZ. Seit jener Zeit war dann immer ein reges entomologisches Leben in der Hauptstadt zu sehen, dessen Führer E. v. FRIDVALSZKY und nachher J. v. FRIDVALSZKY waren. Heute ist die Anzahl der Entomologen und Sammler schon so gross, dass wir an die Gründung einer Entomologischen Gesellschaft denken können, die sämtliche Interessenten des Landes zu vereinigen bestrebt ist. — Nachdem die Anwesenden die Constituirung aussprachen, wurde DR. G. HORVÁTH zum Vorsitzenden, J. JABLONOWSKI und A. MOCSÁRY zu dessen Stellvertretern, E. CSIKI zum Sekretär, DR. K. KERTÉSZ zum Kassier, K. SZOMBATHY zum Schriftführer und DR. S. BOLKAY zum Bibliothekar gewählt. Ausserdem wurden in den Ausschuss 12 Mitglieder gewählt und die Statuten verhandelt.

S. 68. — *Dr. E. Kaufmann:* Coleopterologische Notizen. — 1. Verfasser beobachtete *Homaloptia ruricola* in grosser Menge ober den Eingängen des Nestes von *Formica rufa* herumfliegen. Aus den Löchern kamen ausser den Ameisen auch Exemplare des Käfers hervor, meistens ♂♂ die die Weibchen behufs Copulation aufsuchten. Einige Stunden später fanden sich beim Ausgraben des Ameisennestes 6 Exemplare des Käfers darin, die von den Ameisen geduldet wurden. — 2. *Saperda scalaris* lebt in Birken, Verfasser fing nun aber ein Exemplar in seiner Wohnung, in deren Nähe und überhaupt in der ganzen Umgebung keine Birkenbäume sind. — 3. *Ceuthorrhynchus chlorophanus* und *ignitus* sind in den meisten Sammlungen vermengt, sind aber mittelst Mikroskop sehr leicht zu unterscheiden. — 4. *Peritelus familiaris* und *Mylacus seminulum* sind an das Flugsandgebiet der ungarischen Tiefebene gebunden, Übersetzungsversuche auf Kalksandgebiete blieben erfolglos. — 5. Verfasser sammelte eine *Bacanius*-Art bei Pécs, die ihm als *B. rhombophorus*

bestimmt wurde, eine Durchsicht der diese Art bezüglichen Literatur bestätigte dies nicht. Die Art wird wohl *B. Soliman* zugehören.

S. 71. — † *L. A. Aigner*: Beiträge zur Lepidopterenfauna des ungarischen Littorale, von Kroatien und Dalmatien. II. — Verfasser zählt sämtliche Arten nebst ihren Fundorten mit Angabe der Fangzeit und des Sammlers auf (Siehe im ungarischen Text.)

S. 106. — *R. Meusel*: Beiträge zur Käferfauna des Velebit. — Verfasser sammelt seit Frühjahr im Velebit-Gebirge in Kroatien, wo er von Stirovaca bei Kosinj Gornji (Komitat Lika-Krbava) aus seine Excursionen macht. Er sammelte bis jetzt viele interessante und neue Arten, die aus dem ungarischen Text zu ersehen sind.

S. 109. — † *L. A. Aigner*: Die Tagfalter Ungarns. XXXV. — Es werden *Lycaena Donzelii*, *Anteros*, *Icarus*, *Amanda*, *Hylas*, *Meleager* und *Escheri* var. *dalmatica* beschrieben.

S. 114. — *E. Csiki*: Neue Carabiden aus der Fauna Ungarns. — Verfasser beschreibt einen neuen *Trechus* und zwei neue *Anophthalmus*-Arten. Lateinische Diagnose im ungarischen Text.

S. 117. *E. Csiki*: Die Borkenkäfer Ungarns. XIX. — Verfasser behandelt die Ipiden-Gattungen *Cryphalus*.

Kleine Mitteilungen.

S. 120. — J. HABETIN, ein eifriger Erforscher der Schmetterlingsfauna der Umgebung seines Wohnortes, ist am 22. April d. J. in Orsova gestorben.

S. 120. — Die Insektensammlungen des Ungarischen National-Museums hatten laut Jahresbericht des Museums im Jahre 1909 einen Zuwachs von 46,936 Exemplaren, davon entfallen auf *Hymenoptera* 4054, *Coleoptera* 16,591, *Lepidoptera* 12,783, *Diptera* 6901, *Neuroptera* 119, *Orthoptera* 234, *Hemiptera* 6254 Exemplare. Ausserdem erhielt das Museum eine der ältesten Insektensammlungen Ungarns, nämlich die über hundertjährige Schmetterlingssammlung von T. Koy. Über diese sehr gut erhaltene Sammlung wird in einer der nächsten Nummern näher berichtet werden.

S. 120. — E. CSIKI: Wanderversammlung der Imker und Bienen-Ausstellung in Budapest. — Es wird über den Verlauf der Wanderversammlung der deutschen, oesterreichischen und ungarischen Imker und der damit verbundenen Bienen-Ausstellung berichtet. Die Versammlung war sehr besucht, es wurden 23 ungarische und 13 deutsche Vorträge gehalten. Die Ausstellung wurde sehr gut besichtigt und kann als vorzüglich gelungen bezeichnet werden.

Literatur.

S. 124. — Es werden Arbeiten von Dr. D. CZEKELIUS, H. FRUHSTORFER, M. PIC, EDM. REITTER und Dr. K. PETRI besprochen.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XVII. KÖTET.

1910 SZEPTEMBER.

9. FÜZET.

Dr. Chyzer Kornél.

Írta: CSIKI ERNŐ.

A kérlelhetetlen halál folyton szedi áldozatait. Ezen munkájában zoológusaink kis csapatát sem kiméli meg, egymásután temetjük legkiválóbbjainkat. Így vesztettük el a mult esztendőben a magyar zoológia egyik legrégebb munkását, DR. CHYZER KORNÉLT, kit két hónappal előbb a neje, rovartani kutatásaiban legszorgalmasabb segítője¹, előzött meg a halálban.

CHYZER KORNÉL Bártfán született 1836. évi január hó 4.-én, ugyanitt végezte el az elemi iskolát és gimnáziumot, csak az utolsó két gimnáziumi osztályt végezte Kassán és Temesvárott, a honnan a pesti egyetemre került, melyen az orvosi tanfolyamot 1857-ben végezte el. Már ebben az időben a legnagyobb előszeregettel foglalkozott zoológiai tanulmányokkal, hiszen erre az időre esnek első irodalmi közleményei is, úgy hogy állattani ismereteinek gyarapítására 1858-ban Bécsbe küldötték, a hol azonkívül az élettanban is kiképezte magát. 1860-ban már mint a természetrajzi osztály őrségédét találjuk a Magyar Nemzeti Múzeumban, ugyanabban az időben emellett a pesti főreáliskola helyettes tanáraként is működött. Ez a munkakör azonban nem elégítette ki a tettevágyó fiatal tudóst, a ki ezért 1861-ben szülővárosa meghívására az orvosi pályára tért vissza és mint városi főorvos és fürdőorvos 1869-ig működött Bártfán. Innen Sátoraljaújhelyre került mint Zemplén vármegye főorvosa, a honnan 1892-ben mint osztálytanácsos, majd egy évvel később mint miniszteri tanácsos, a belügyminiszteriumba került a közegészségügyi osztály élére, melynek haláláig volt vezetője.

Nem czélom CHYZER orvosi, fürdőszeti és gazdasági működését e helyen méltatni, megtették azt mások más helyen, de nem hagyhatom említetlenül azon érdemeit, melyeket a zemplénmegyei orvosgyógyszerészeti egyesület megteremtésével és a magyar orvosok és

¹ lásd: CSIKI, Bártfa bogárfaunája. (A magy. orv. és természetvizsg. XXXI. vándorgyűl. munkálatai. 1902, 300—322. 1.)

természetvizsgátlók vándorgyűlése intézményének felvirágoztatásával szerzett.

Zoologiai munkálkodását az alsóbbrendű rákok tanulmányozásával kezdte, melyekről egymásután több tanulmánya látott napvilágot, így 1857-ben TÓTH SÁNDOR-ral együttesen megírta a „Budapest vidékén eddig talált héjanczokról“ című munkáját, melynek kiegészítésül a következő években még több cikket közölt úgy hazai mint külföldi szakfolyóiratokban. Ezen működése hamarosan elismertté

Dr. Chyzer Kornél.

tette nevét, úgy hogy a Magyar Tudományos Akadémia 1861. évi december 20.-án az alig 25 éves CHYZER-t levelező tagjává választotta.

Ebben az időben az elismerés mellett egy a jövőjére nagyon is kiható sérelem érte. A budapesti egyetem állattani tanszékét, a melyre nevelték, ugyanis mással töltötték be, úgy hogy szülővárosa meghívására sok gondolkodás nélkül otthagya a múzeumi állását és a fővárost, visszatért az orvosi pályára, melyen a későbbi időben oly áldásos működést fejtett ki.

Az a szeretet és érdeklődés, melyet az állattan iránt táplált, a

tapasztalt sérelem után orvosi működése alatt sem tudta vele ezen tudományát elfelejtetni, úgy hogy CHYZER-rel nemsokára mint faunánk egyik leglelkesebb kutatójával újra találkozunk. Eleinte Bártfa környékének, majd Zemplén vármegye állatvilágát kutatja a legnagyobb gondossággal, a miben neje is hathatósan támogatja. Rengeteg anyagot gyűjt e célból össze, melyet azután részben maga, részben másokkal dolgoztat fel és tesz a közismeretnek hozzáférhetővé. Eleinte halakkal foglalkozik, de később PETÉNYI S. JÁNOS hagyatékának fel-

Dr. Chyzer Kornélné sz. Mánn Jolán.

dolgozása mellett emlősökkel is. Közreműködik a *Phylloxera*-kutatásnál és Zemplénmegye rovarfaunáját is számos cikkében teszi közzé. Emellett az érdeklődőket buzdítja, hozzálát minnél több természetbarát szerzéséhez és mindenkit állattani gyűjtésekre serkent, ezáltal további tanulmányaihoz óriási anyagot hord össze az egész országból. A míg úgyszólván mindent gyűjt és az anyagot másokkal dolgoztatja, közzététi, addig ő kevés szabad idejét úgyszólván teljesen egy csoport, a pókok tanulmányozására fordítja.

A régi szisztematikai munkák mellett a pókok tanulmányozá-

sával hazánkban alig foglalkozik valaki, a míg HERMAN OTTÓ a hatvanas évek közepe táján néhány közleményével, majd a hetvenes évek második felében megjelent fenomenális pókfaunájával a pókok tanulmányozására nem tereli a figyelmet. HERMAN OTTÓ rendkívül éles megfigyelőtehetségével elénkbe tárja a pókok felette érdekes életviszonyait, miáltal az érdeklődés mindinkább ezen eddig figyelembe nem vett állatok felé fordul. Mások mellett ezen érdeklődők között találjuk CHYZER KORNÉL-t is, a ki lassan az egész országból óriási anyagot hoz össze, melynek tanulmányozása közben a faunánkból ismert pókfajok számát kétszeresére tudja felemelni. Ilyen óriási anyag birtokában azután elhatározta, hogy pókfaunánk megismerése céljából új könyvet ír, mely 3, illetőleg 4 kötetben, KULCZYNSKI LÁSZLÓ krakkói tanár közreműködése mellett, meg is jelent. Az Arachnoideák többi csoportjának feldolgozását azonban nagy hivatali elfoglaltsága, majd később szembaja miatt, már nem eszközözhette. Ugyanezen körülményekből kifolyólag más csoportok tanulmányozásával sem foglalkozhatott, mindazonáltal tevékeny működést fejtett ki tudományos intézeteinkben, így a Magyar Tudományos Akadémiában, a Kir. magy. Természettudományi Társulatban, melynek választmányi tagja és ugyanannak állattani szakosztályában, melynek alelnöke volt.

Pók-gyűjteményét és rovargyűjteményéből mindazt a mire a Magyar Nemzeti Múzeumnak szüksége volt, mint irodalmi működésének letéteményét, még életében ezen intézetnek ajándékozta.

DR. CHYZER KORNÉL működésével maradandó emléket állított magának a magyar zoológiában, egy oly emléket, a melynek követezése mindnyájunk szeme előtt lebegjen. Ő nemcsak maga kutatta hazánk földjének természeti kincseit, hanem másokat is erre serkentett, ezáltal nemcsak a tudománynak akarván szolgálatot tenni, hanem első sorban hazánk faunájának minnél teljesebb kikutatását tűzvéni ki célul, a mint azt a „Rovartani Lapok“ egyik régibb kötetében (II, 1885, 100. l.) a következőkben körvonalozza: „Akkora területen, minő Magyarország, nem is remélhető másként a rovarfaunánk tökéletes feltárása, mint ha az ország különböző vidékein lakó rovarászok lakóhelyük környékén éveken át rendszeres kutatásokat folytatnak és ezeknek eredményét közzé teszik. Csakis ily módon lesz majd elérhető, hogy a magyarországi rovarfauna teljes ismeretéhez valaha eljuthassunk.“

*

CHYZER nagy irodalmi munkálkodást fejtett ki, melyből e helyen azonban csak a minket közelebbről érdeklő állattani tárgyuakat sorolom fel a megjelenés időrendjében:

1857. A Budapest vidékén eddig talált héjanczokról. (Magyarhoni Természetbarát. I, 1857, 71. l., 1 táblával.) [TÓTH SÁNDOR-ral.]

1858. Ueber die Crustaceenfauna Ungarns. (Verhandl. zool.-bot. Ges. Wien. 1858, 505. l.)
1861. Crustacea Phyllopoda Faunae Pesthinensis. (Magy. Tud. Akadémia, math.-termtud. Közlem. I, 1861, 7 táblával).

Dr. Chyzer Kornél és neje (Czirkevénai felvétel 1909-ben).

1861. Berichtigungen und Ergänzungen zu meiner Abhandlung „Ueber die Crustaceenfauna Ungarns“. (Verhandl. zool.-bot. Ges. Wien. 1861, 111. l.)

1862. Nachtrag zu Victor Sill's Mittheilungen über die in den Salzsoolteichen Siebenbürgens vorkommende *Artemia*. (Verh. u. Mittheil. siebenb. Ver. f. Naturwissenschaften in Hermannstadt, 1862, 56. l.)
1863. Magyarország édesvízi halainak rendszeres átnézete. Irta HECKEL JAKAB. Fordította CHYZER KORNÉL. (Magyar orvosok és termvizsg. VIII. nagygyűlésének évkönyve. 1847. Pest, 1863).
1880. Zárjelentés a phylloxerakutatásról S.-A.-Ujhelyben, a szerencsi és bodrogi járásban. (A „Zemplén“-ben, 1880).
1881. Reliquiae Petényianae, néhány szó Petényiről mint ichthyolog-ról. (Természettud. Füzetek. V, 1881, 23—26. l.)
1881. Reliquiae Petényianae. (U. o. V, 1881, 91—146. l.)
1882. Adatok Zemplénmegye természettud. ismeretéhez. I. Zemplénmegye halai. (A Magyarországi Kárpátgyűlés Évkönyve. IX, 1882, 1. l.) [Németül is.]
1883. Myiasis esete. (Rovarászati Lapok. I, 1883, 196. l.; Orvosok és természetvizsg. XXII. gyűlésének munkálatai).
1883. Adatok Zemplénmegye természettud. ismeretéhez. („Zemplén“ 1883.)
1884. Szitakötők vándorlása. — Migration des Libellulides. (U. o. I, 1884, 125. l.)
1885. Újabb adatok Zemplénmegye bogárfaunájához. — Notes additionnelles á la faune des Coléoptères du département de Zemplén. (U. o. II, 1885, 100, 122 és 142. l.)
1885. Ritka kéregpoloska. (U. o. II, 1885, 173. l.)
1885. Pótló adatok Zemplénmegye bogárfaunájához. (U. o. II, 1885, 251. l.)
1886. Torzcsápú fürkésződarázs. — Un Hyménoptère monstrueux. (U. o. III, 1886, 44. l.)
1886. Adatok a felsőmagyarországi százlábúak faunájához. — Notes pour servir á la faune des Myriopodes de la Hongrie septentrionale. (U. o. III, 1886, 74—77. l.)
1887. Zemplén vármegye méhféléi. (A magy. orv. és term. vizsg. XXIII. vándorgyűl. munkálat. 207. l.)
1892. A magyarországi *Estheria*-rákokról. (Pótfüzetek a Termtud. Közlönyhöz. XXIV, 1892, 63—74. l., 1 táblázattal és 4 ábrával).
1892. Magyarország új pókfaunájáról. (Math. és Termtud. Értesítő. X, 1892, 93—102. l.)
1893. Über die Estherien Ungarns. (Math. Naturw. Berichte aus Ungarn. X, 1893, 119—135. l.)
1893. Über eine neue Spinnenfauna Ungarns. (Selbstrecension eines kürzlich erschienenen Werkes über Ungarns Arachnidenfauna.) (U. o. X, 1893, 108—118 l.)

1896. Scorpiones. (Fauna Regni Hungariae. III, 1896, 1—2. l.)
 1896. Araneae. (U. o. III, 1—33. l.) [KULCZYNSKI LÁSZLÓ-val.]
 1897. Zemplén vármegye Orthopterái. (Rovartani Lapok. IV, 1897, 99—101. l.)
 1897. Poloskafaj tömeges megjelenése. (U. o. IV, 1897, 128. l.)
 1891—7. Araneae Hungariae secundum collectiones a Leone Becker pro parte perscrutatas conscriptae a CORNELIO CHYZER et LADISLAO KULCZYNSKI. I, 1891, 1—168. l.; II, 1894, 1—152. l.; III, 1897, 1—366. l., 16 táblával.
 1901—2. Zemplénmegye Hymenopterái. I—V. (Rovartani Lapok. VIII, 1901, 184—186, 207—209. l.; IX, 1902, 16—17, 32—34, 54—56. l.)
 1906. Téli gyűjtés Zelenikán. (U. o. XIII, 1906, 91—95. l.)

Rovarászati följegyzések.

Irta: PILLICH FERENCZ.

Visszapillantván most az őszi beálltával az 1910. év eredményére, mindenekelőtt megállapíthatom, hogy az enyhe lefolyású 1909—10. évi tél nem befolyásolta károsan a rovarvilágot. Egész június közepéig nem volt ok rovarhiány miatt panaszkodni. A kertekben és réteken különösen sok szitakötő volt látható. A rovarrosta, ez a célszerű eszköz, mely az összes rovarrendekből előteremti nekünk a rejtve élő állatokat, az 1909. év tavasza óta szünet nélkül sikerrel, sőt nagy sikerrel volt használható. A rovarok közt a legfiligránabb alkotásúak, tehát az idő viszentagságai iránt a legérzékenyebbek, a lepkék, szintén elegendő mennyiségben voltak fellelhetők. A nappal szállingó, a csalétket s lámpafényt felkereső lepkék, továbbá a kopogtatott hernyók, bár nem adtak oly busás zsákmányt, mint például az 1902. és 1903. években, mégis mindig akadt valami, sőt valamivel több, mint az 1909. évben. Tapasztalatom szerint az utolsó 4—5 év nem volt oly lepkedús esztendő, mint az ezeket megelőző esztendők, aminek okai a kedvezőtlen időjárás, a gyakori itéletidők, viharok, az állandóan magas légnyomás stb. lehettek. A néhány év óta (tömeges vándorlása óta) kevésbé gyakori bogáncspille, mintha előre megérezte volna annak idején a közelgő rossz esztendőket, mert a mióta e lepkék délnyugati irányban elszárguldtak, csakugyan nem volt lepkékben gazdag év. Vajjon a jövőbeni bogáncspille vándorlásokra is ilyen szűk esztendők következnek majd?

A június közepén tombolt, európaszerte hirhadt felhőszakadás és az utána beállott hűvös időjárás aztán egy csapásra véget vetett a víg rovaréletnek. Ez alkalommal bizonyára sok rovarfaj elpusztult; július és augusztus legalább már határozottan a lepkeszegénység

jegyében mutatkoztak. Augusztus végén, vagy egyáltalában a kánikula idején, midőn este a fehér asztalterítón bucsufelvonulást rendeznek lepkék, bogarak, egyenesszárnyuak, legyek stb. — az idén kevés asztaltárs mutatkozott; itt-ott egy *Larentia comitata* L. szégyenkezett a főzelékes tálban és egy-egy szomjas Staphylinida uszkált segítségért pislogva poharunkban. Szeptemberben pedig már aránylag alig mutatkozott élet a rovarvilágban. Egyes figyelemre méltó esetek a következők voltak:

Tavaszzsal, a kissé megkésve érkezett és gyérszámú fecskék közül az egyik úgyszólván hálóm elől kapott el egy általam üzött, közepes nagyságú bagolypillét; az év folyamán azután még többször láttam kisebb-nagyobb bagolypilléket (*Catocala elocata*) fecskéknek zsákmányul esni, mely alkalmakkor a fecske néha pajkos kergetődzést vitt véghez a lepkével.

Csalátekkel ez idén is vadásztam lepkékre, de az eredmény egyáltalán nem elégitett ki. Miután egyes lepkészek alma helyett szilva és füge zsinórokat használnak sikerrel csalétek gyanánt, én aromatikusan sárgadinnye szeletekkel is kísérleteztem, ámde teljesen sikertelenül, ezekre sohasem szállt lepke. A kora tavasszal fogott, tavalyról áttelelt lepkékben nem telik sok öröm, ezen állatok mind kopottak, fakó színűek s nem valók gyűjteménybe, csak a 2—3 héttel később jelentkező idén kelt korai lepkékkel kezdődik az értékeesebb zsákmány.

Egyes esztendőkből, néha 2—3 éven át is egyhuzamban gyakoriak voltak egyes lepkefajok, mint például: *Acidalia flaccidaria* Z., *Caradrina Kadenii* FR., *Agrotis crassa* HB. és *xanthographa* F., *Orthosia pistacina* F. stb. Ez évben a nagy lepkék közül tavasszal csalétken kivételesen gyakori volt *Sora rubricosa* F. Az *Agrotis obscura* BRAHM junius végén és julius elején nap-nap után tömegesen húzódott meg egy üzleti czégtábla mögött, hol minden reggel belőle néhány tucatra tettem szert, julius—augusztusban padlásom ablakain gyakori jelenség volt a *Bryophila raptricula* HB. Hogy ez utóbbi lepke úgy repült-e be a padlásra, avagy úgy tenyészett az ott felhalmozott füveken, nem sikerült kipuhatólnom, utóbbi eshetőség azonban valószínűbb. *Sphinx ligustri* L. bábokból immár mindkét ivadékból nyertem *ab. spiraeae* ESP. példányokat, melyek szerintem csak csenevész, éhenkórász alakok. Márczius elején a réten egy hatalmas *Cossus cossus* L. hernyó mászkált a földön, ez idehaza fűrészpörben néhány hét múlva bebábozott és nyár elején szép ♀ lepkét adott. *Agrotis pronuba* L. nyári lepkéi szép tarkák, ritka közöttük az egyszínű *var. innuba* TR., míg az őszi lepkeivadék javarészt az egyszínű fajváltozatból áll. Megjegyzem e helyen, hogy AIGNER „Magyarország lepkéi“ című művében e lepkénél téves az a

megjegyzés, hogy: „ritkán az alsó szárny középső pontja eltűnik: *ab. Hoegeri* H. S.“ Az alsó szárny ugyanis ponttalan s épen a középfoltos példányok viselik említett aberratio nevét. *Saturnia pyri* SCHIFF. bábjaimból egy kifeszített szárnyakkal 94 mm. méretű törpe, de jól fejlett példány kelt ki e tavasszal. Május 14.-én egy ringló-fa ágacs-káján e lepkének 7 petéjét leltem egy sorban, ugyanakkor néhány lépéssel tovább orgonabokor levelének felületén ugyancsak 4 petét találtam. Előbbeniekről feltételeztem, hogy jó helyre lettek rakva, utóbbiakat azonban megfigyelés céljából magammal vittem. A néhány nap múlva kikelt hernyók közül 3 darab pár nap alatt elpusztult, a negyedik 2 hétig elvegetált, utóbb azonban ez is oda lett. Ebből kifolyólag már-már az anyaállatoknak a peték lerakása alkalmával való gondatlanságát, illetve a szülői előrelátás hiányát véltem feljegyezhetni, midőn DR. KISS ISTVÁN körorvos és lepkésztársam közlé velem, hogy ő nagy, fejlett hernyókat látott juliusban Hajdumegyében orgonabokron.

Az ugynevezett molypillék gyűjtésével már egy évtized óta foglalkozom; kellő utasítás és ebből folyó gyakorlat híján azonban nem sok örömöm telt a felkészített anyagban; az állatok nagy része kidolgozás közben annyira megviselődött, hogy meghatározásuk lehetetlenné vált. Midőn az „Entomologisches Jahrbuch“ 1910. évi kiadásában DR. MEYER-nek a molypillék felkészítésére vonatkozó útbaigazításait átolvastam, e tavasszal újból neki álltam e kis rovarok gyűjtésének. Ezeket vattagombolyaggal bedugott üvegecskékből hoztam haza és csak közvetlen a felkészítés előtt öltem meg eczetéter gőzével, kifeszítéskor pedig nem annyira a feszítő tűvel, mint fuvással hoztam a szárnyakat a megfelelő helyzetbe. Az idei eredmény azután már kielégített, mert a legapróbb mikrókat is sikerült így jól meghatározható állapotban felkészítenem. Véleményem szerint mindkét végükön hegyes minutia-tűk forgalomba bocsájtásával igen meg lehetne könnyíteni a mikrók feltűzését, a mi a felkészítés legnehezebb része, a mennyiben ezek a hasi oldalról a vékonyka lábak veszélyeztetése nélkül volnának feltűzhetők. A molypilléssel elért idei eredményemről egy más alkalommal fogok beszámolni.

A bogarak közül az idén a kőrishogár (*Lytta vesicatoria* L.) nem mutatkozott, talán a nedves időjárás pusztította ki egy időre? Kített dögön sikerrel gyűjtöttem egész nyáron át, a ritka *Saprinus sparsutus*-ból is sikerült ez úton több példányt fognom. A bádognartályba elhelyezett csigákkal is jó eredményt értem el, augusztustól kezdve azonban, sajnos, mindig varangyos békák trónoltak az edényben és csináltak erős konkurencziát.

Figyelemmel vagyok a nép használta lepkenevékre és tapasztalatból merítve mondhatom, hogy ezek javarészt nem lehetnek mérv-

adók és komolyan sem vehetők. Hazánkban kevesen méltatják figyelmükre a lepkéket. Falusi gyermekek, felnőttek, sőt még egyes tanítók is, egyaránt összecserélik a neveket, például császárpillének nevezik a két papiliót és a különféle Pieridákat, boszorkánypille nevet adnak vegyest a halálfejes lepkének, éjjeli pávaszemnek és a *Catocala*-fajoknak stb. A mint tapasztaltam, Németországban másként áll a dolog. 1885-ben az egyik elemi osztályt Bunzlau-ban (Porosz-Szilézia) végeztem. Iskolatársaim közül sokan gyűjtöttek lepkét, bogarat; egyikük e téren nagyon gyakorlott volt, ő tanuló társaitól körülvéve a konviktus termében, példásan feszített különféle lepkéket. Egy másik pedig egy hittérítő küldte tropikus bogarakkal gyarapította ugyanakkor gyűjteményét. A szomszédos Gnadenberg-ben egy kocsmáros három fiát láttam hernyótenyésztő házikójuknál foglalatoskodni; nagy volt örömük, mert épen egy frissen kelt *Gastropacha quercifolia*-t (Kupferglucke) fedeztek fel a házikóban. A merre jártam, városban, falun egyaránt, a német gyermekek lépten-nyomon lepkészték s bogarásztak. Mindezek egytől-egyig rovaraiknak csak német elnevezését ismerték. Ott kaptam én is kedvet a dologhoz és visszakerülvén Budapestre, a mikor csak tehettem, rovarásztam. A Deák-szobor sétányának virágain esténkint sok *Deilephila euphorbiae*-t fogtam, bár e foglalkozásban az entomologia iránt nem sok érzéket tanusító örök alaposan megzavartak. A mostani országház helyén sok *Argynnis Latonia*-ra tettem szert, egy, a bazilika előtt üldögélő anyókatól pedig selyemhernyókat vásároltam és bár ezek részére messziről, az arénaszínház tájékaról kellett eperfalevelet hoznom, ez nem lohasztotta buzgalmammat. Később, a deáktéri gimnázium ötödik osztályába járván, gyakran botanizáltunk tanárunk vezetésével a főváros környékén, én ilyenkor rovarokat is gyűjtöttem, társam azonban ebben a budapesti tanulók közt sohasem akadt.

A lepkéfajok népies elnevezése terén nagy munkát végzett LAMPERT „Die Gross-Schmetterlinge und Raupen Mitteleuropas“ című művében, melyben a legkissebb araszólepkéig minden faj német nevet, még pedig néha igen hosszú nevet kap, például: ockergelber psychenähnlicher Sackträger (*Psychidea bombycella* SCHIFF.) stb. Vajjon e neveket ki használja? Megváltoztatni e neveket aligha fogja valaki, meg fognak azok maradni a papirosan úgy a mint kreálva lettek, ellentétben a latin nevekkal, melyek (úgy a család-, mint a nem- és faj-nevek) úgyszólván évtizedről évtizedre változnak.

Végül visszatérve a népies entomológiához, eszembe jut egy községembeli öreg szállósgazda, ki amúgy mint jó eszű polgár „szép tudálékú és jó kibeszédű“ ember hírében áll; midőn egy ízben tudakoltam tőle, vajjon rég óta el van-e a szállókben terjedve az *Ino ampelophaga* szürke, szőrös hernyója, emígy válaszolt: „ez a hernyó

mindig kárt tett; ősszel pókháló fonadékban tartózkodik (= *Euproctis chrysoorrhoea*), abban is telet ki, tavasszal vékony fonálon leereszkedik és ellepi a szőlőtő friss hajtásait, azután megnő, kék és vörös sávos és pontos hernyó lesz (*Ocneria dispar* és *Malacosoma neustria*), végül a föld alá megy, begubózik és ebből lesz azután az a hosszúfarú bogár, melyet úgy hívnak, hogy szitakötő.“

Különfélék.

Ritka lepke előfordulása Magyarországon. 1909. évi szeptemberben a mint olvassuk [Verh. zool.-bot. Ges. Wien. LX, 1910, p. (89)] PRALL százados Herkulesfürdőn villámos lámpán egy lepkét fogott, mely eddig csak Bolgárországból és Örményországból volt ismeretes. Ez a *Hydroecia moesiaca* H.-S., melynek a Balkán vidékéről való példánya különben FRIVALDSZKY IMRE gyűjteményével a Nemzeti Múzeumba került. A herkulesfürdői példány a bécsi múzeum tulajdonába ment át.

CSIKI.

Lepkészeink figyelmébe! A *Sphinx convolvuli* őszi nemzedékének termékenyítő és szaporodó képességét illetőleg eltérő véleményeket olvastam több folyóirat és lepkészeti munkában STANDFUSS azt állítja, hogy a *Sph. convolvuli* gyorsan kikelő őszi nemzedéke nem képes szaporodni, mert a petevezeték nem fejlődik ki és a hím is hiájával lenne a termékeny spermának. Ennek okát a bábra ható túl magas hőmérsékletben sejtí. Más gyűjtők ezzel szemben azt állítják, hogy az őszi nemzedék is szaporodik és hogy mindkét ivar nemi productuma kifejlődik. BÖTTCHER azt hiszi, hogy az augusztusban repülő példányok szaporodnak és csak az októberi nemzedék fejlődésképtelen. Magam több augusztusban fogott *convolvuli*-nőstényt bonczoltam fel, de petét egyikben sem találtam. Érdekes, hogy BÖTTCHER most kínál eladásra petéket. Honnan szerezhetette azokat, mikor az általam fogottakban nem volt pete. Vagy talán a lepetezés után is még hosszabb ideig repülnek a nőstények? Vagy talán azonnal a kikelés után raknak le a petéket? Miért lenne éppen az októberi nemzedék meddő, hiszen a hőmérséklet, mely ezeket a bábokat éri, kisebb mint az augusztusi bábokat érő meleg. Mi lehet az oka, hogy az augusztus 21.-én fogott nőstényekben nem találtam petéket, ha ezen nőstények másutt termékenyek lennének? Mindezek olyan kérdések, melyek tisztázása fontos és érdekes lenne, azért lepkészeinkhez azon kéréssel fordulok, hogy az alább közölt kérdésekre válaszolva, megfigyeléseiket e folyóiratban közöljék, talán sikerülne a kérdés megfejtése. Kérdéseim a következők:

1. Mely hónapokban és hol találtak hazánkban *Sph. convolvuli*-hernyókat?
2. Sikerült-e valakinek fogott nőténytől petéket kapni és mely hónapban?
3. Az augusztusi lepkék testében talált-e valaki fejlett petéket?
4. Az októberben fogott vagy nevelt nőténytől szerzett-e valaki petéket?
5. Talált-e valaki és mely hónapokban párosodáshoz levő *Sph. convolvuli*-lepkéket?
6. Micsoda véleménye van a *Sph. convolvuli* különböző nemzedékeinek termékenységét illetően?

BLUMENTHAL MIKLÓS (Zombor).

Lita lakatensis Rbl. előfordulása Magyarországon. N. CHARLES ROTHSCHILD BÁRÓ f. évi június 10.-én a pestmegyei síkságon ezen faj egy nőtényét fogta, mely jól egybevág a bécsi udvari múzeumban levő típussal. Ezt a kis Gelechiidát, mely a *Lita Petryi* Hofm.-hoz áll legközelebb, egy Lakat környékén (Herczegovina) 1903. évi július 23.-án gyűjtött példány alapján írtam le (Annalen Naturhist. Hofmus. Wien. XIX, 1904, p. 351, t. 5, f. 24). DR. H. REBEL (Wien).

Irodalom.

M. Pic: Descriptions ou diagnoses et notes diverses. (L'Échange. XXVI, 1910, p. 65–66).

Szerző cikke néhány új faj és fajváltozat leírását tartalmazza, közöttük a *Xylosteus Spinolae* FRIV. ab. *Merkli* nov. var.-ét, mely a krassó-szörénymegyei Szemenikről (MERKL gyűjtése) származik és abban különbözik a törzsfajtól, hogy a szárnyfedők sárga középső foltjai hosszában összefolytak. CSIKI.

Fr. G. Rambousek: Beitrag zur Staphylinidenfauna Dalmatiens. (Entomologische Blätter. VI, 1910, p. 227–228).

Szerző DR. KARAMAN EDE spalatói orvostól különféle dalmáciai Staphylinidákat kapott meghatározásra, melyek közül az érdekesebb fajok nevét közli, azonkívül a *Lathrobium sodale* KR. egy új fajváltozatát írja le ab. *obscuripenne* név alatt, melynél a szárnyfedők egészen feketék. Ezt a fajváltozatot szerző még Krajnából is ismeri. CSIKI.

J. Schilsky: Die Käfer Europa's. 46. Heft. Nürnberg, 1910. (Verlag von BAUER & RASPE: EMIL KÜSTER).

Az Európa bogarait tárgyaló munka legújabb füzeté egy újon-

nan leírt Nitidulida (*Brachypterus Sydowi* Algirből) kivételével mind az ormányos bogarak *Polydrosus* és az eddig ennek alnemének tekintett *Metallites* nemekkel foglalkozik. Szerző ismert alapossggal írja le az egyes fajokat és pedig 14 *Metallites*-t és 85 *Polydrosus*-t, melyek között néhány új faj is van, ezek a következők: *Metallites subnotatus* (Kalábria: Sta Eufemia d'Aspromonte), *Polydrosus Stierlini* (Attica), *P. analis* (Tibet: Kuku-noor), *P. deplanatus* (Szíria: Mardin) és *P. Seidlitzii* (Naxos). A kötet bevezető soraiban szerző rámutat azokra a nehézségekre, melyekkel a fajoknak rendszerbe foglalásánál találkozunk és az általa összeállított meghatározó kulcsot sem tartja a fajok természetes csoportosításának, hanem kimondott műalkotásnak. Mindazonáltal az általa nyújtott kulcs jobb az eddigieknél, azokat nemcsak a fajok számánál fogva, hanem használhatóság tekintetéből is felülmulja. Sajnálni való, hogy egyes fajok szerzőnek ismeretlenek maradtak, azokat megtekintésre nem bírta megszerezni, — a mi különösen némely DESBROCHERS-féle fajra és olyan régibb fajokra vonatkozik, melyek típusainak holléte ismeretlen. Hogy mégis ennyire is teljes feldolgozást nyújthatott, az különösen annak tulajdonítható, hogy átvizsgálhatta LEONHARD (STIERLIN-gyűjteményével), HEYDEN, REITTER, PAPE, SEIDLITZ, a drezdai- (FAUST-gyűjteményével) és helsingfors-i (SAHLBERG-gyűjtéseivel) múzeum, nemkülönbben a STAUDINGER és BANG-HAAS czég gazdag anyagát. Faunánkból való termőhelyeket is találunk egyes fajoknál említve, így a következőknél: *Metallites tibialis* GYLLH. (Hung., Dalm.: Metkovic), *pauper* STIERL. (Hung.), *elegantulus* BOH. (Dalm., Hercegov.), *impar* GOZIS var. *vranicensis* REITT. (Bosznia: Vranica planina), *carpathicus* BRANCS. (Kárpátok), *Polydrosus Kahri* KIRSCH (Dalm.: Knin; Hercegovina), *gracilicornis* KIESW. (Magyarországból közelebbi termőhely nélkül, faunánkra új), *viridicinctus* GYLLH. (Hung., Croatia, Dalm.), *coruscus* GERM. (Zágráb), *cephalotes* DESBR. (Hung.), *lateralis* GYLLH. (Cro., Dalm.), *thalassinus* GYLLH. (Herkulesfürdő; Dalmácia: Dinári-Alpok; Bosznia: Maklen-szoros, Koriena; Hercegovina: Travnik, Jablanica), *amoenus* GERM. (Tátra), *paradoxus* STIERL. (Tátra, Kárpátok), *mollis* STROEM (Bosznia: Volujak), *brevipes* KIESW. (Dalmácia: Zara, Spalato, Castelnuovo; Hercegovina: Jablanica), *Schwiegeri* REITT. (Szlavonia), *picus* F. Horvátország), var. *dalmatinus* STIERL. (Dalmácia). A könyvecskét, melynek ára 3 márka, melegen ajánlhatom az érdeklődőknek. CSIKL.

*

G. Luze: Neue paläarktische Arten der Staphyliniden-Gattung *Anthobium* Steph. (Verhandl. zool.-bot. Ges. Wien. LX, 1910, p. 226—245).

Szerző cikkének bevezetésében megjegyzéseket közöl egynéhány ismért fajhoz, ezek közül minket is érdekel az, hogy az *An-*

thobium Viertli GANGLB. nevű faj újabban Hercegovinából is előkerült. Az újonnan leírt 19 faj közül pedig faunánkból való az *A. dissimile*, melynek termőhelyei: Herkulesfürdő, Kerczesora és a Kapella, de előfordul még Montenegróban és Krajnában is és az *A. croaticum* Horvátországból. CSIKI.

*

Dr. A. Fleischer: Eine interessante neue Carabenrasse aus den transsylvanischen Alpen. (Wiener Entom. Zeitung. XXIX, 1910, p. 198).

Szerző *Carabus cancellatus var. Mazurai* név alatt leír a hunyadmegyei déli határhegységben fekvő Kimpulunyágról egy futrinkát, mely azonban a *var. moestus* DEJ.-nal azonos. Szerző ugyanis a *var. graniger* szörénymegyei fekete példányait tartja tévesen *moestus*-nak és így a MAZURA, PECIRKA és TILL csehországi bogarászok által gyűjtött állatot újnak vélte. A *var. moestus* elterjedési köre különben a Szebenhegység magasabb részétől a hunyadmegyei határhegységen át a Szörényi havasokig terjed (lásd: CSIKI, Magyarország Bogárfaunája. I, p. 143). CSIKI.

*

Alexander Mocsáry: Über *Oryssus unicolor* Latr. und eine nahe verwandte neue Art aus Kroatien. (Ann. hist.-Nat. Musei Nationalis Hungarici. VIII, 1910, p. 160—162.)

DR. HENSCH ANDOR a horvátországi Krapina környékén egy kis fekete fadarazsat gyűjtött, melyből egy példányt *Oryssus unicolor* LATR. név alatt a Nemzeti Múzeumnak is küldött. Szerző megvizsgálta a ritka darazsat és úgy találta, hogy ez nem vág össze LATREILLE leírásával, azért a berlini múzcumban levő tyussal is összehasonlítván kimutatta, hogy a krapinai állat új, melyet azután a gyűjtő nevééről *Oryssus Henschii*-nek nevezett el és írt le. CSIKI.

LEVÉLSZEKRÉNY.

Többeknek. A Magyar Entomológiai Társaság működését 1911 január 1.-vel fogja megkezdeni, a tagdíj is akkortól kezdve fizetendő, a tagdíj 10 korona lesz és 2 korona belépti díj egy és mindenkorra az oklevél díja fejében. A tagok a tagdíj fejében folyóiratot (a Rovartani Lapokat, melyek egyúttal a társaság hivatalos lapját fogják képezni) és a külön kiadványokat fogják kapni. Különben a társaság prospektust fog szétküldeni minden rovarásznak a kinek címét csak tudja, melyből mindent meg fognak tudhatni.

„ROVARTANI LAPOK“

XVII. Band.

September 1910.

9. Heft.

S. 129. — *E. Csiki*: Dr. Kornelius Chyzer. Im vergangenen Jahre starb am 21. September Ministerialrat CHYZER, einer der ältesten Zoologen Ungarns. Er wurde am 4. Jänner 1836 zu Bártfa geboren wo er auch seine ersten Schulen besuchte, in Temesvár das Gymnasium absolvierte und von da auf die Universität nach Budapest zog um Medizin zu studieren. 1857 erlangte er das Diplom eines Arztes. Schon als Mediziner hegte er ein besonderes Interesse für Zoologie. Um sich in Zoologie und Physiologie noch besser auszubilden zog er 1858 nach Wien. Im Jahre 1860 wurde er als Assistent am Ungarischen National-Museum angestellt, folgte aber 1861 dem Rufe seiner Vaterstadt um dort die Stelle eines Stadt- und Badearztes anzunehmen. Hier wirkte er bis 1869, wo er als Komitats-Oberarzt nach Sátoraljaújhely übersiedelte. Im Jahre 1892 aber wurde er als Sektionsrat ins Ministerium des Inneren ernannt und mit der Leitung des Gesundheitsamtes betraut, welches er von 1893 an bis zu seinem Tode als Ministerialrat leitete. Chyzer beschäftigte sich zuerst mit dem Studium der Crustaceen und publizierte seine erste diesbezügliche Arbeit im Jahre 1857. Seine gediegenen Arbeiten über Crustaceen erregten grosses Interesse gegen den jungen Zoologen, der dann im Jahre 1861 im Alter von kaum 25 Jahren schon von der Ungarischen Akademie der Wissenschaften zu ihrem korrespondierenden Mitglied gewählt wurde. In Bártfa und später im Komitate Zemplén explorierte er die Fauna dieser Gebiete in jeder Hinsicht. Nachdem aber O. HERMAN seine in biologischer Hinsicht bahnbrechende dreibändige Spinnenfauna Ungarns publizierte, wandte sich CHYZER auch ganz dem Studium der Spinnenfauna Ungarns zu. Nachdem er durch sein fleissiges Sammeln und sammeln lassen zu einem riesigen Materiale kam, so konnte er auch bald die Artenzahl der Spinnen Ungarns auf das doppelte erhöhen, was das niederlegen einer neuen Fauna erwünschen liess. Dies bewerkstelligte nun CHYZER mit seinem Freunde KULCZYNSKI, so dass ihr vierbändiges Werk *Araneae Hungariae* in den Jahren 1891—97 vollständig erscheinen konnte. — Hier soll gleich auch CHYZER's Gemahlin geb. JOLÁN MANN gedacht werden, die ihre Mannes beste Hilfe im ansammeln, präparieren und conservieren des riesigen Materials war. So ist es nur Ihrer Sammeltätigkeit zu verdanken, dass es möglich wurde eine Käferfauna der Umgebung von Bártfa zu publizieren.¹ Frau CHYZER ging ihrem Manne zwei Monate früher in den Tod voran. — Am Schlusse der Biographie wird Chyzer's sämtliche zoologische Literatur aufgeführt (siehe im ungarischen Text: Seite 132—135).

S. 135. *F. Pillich*: Entomologische Aufzeichnungen. — Verfasser macht einen Rückblick auf das Jahr 1910, welches bis Juni, was das Reichthum an Insekten anbelangt, nicht zu beklagen

¹ Csiki: Bártfa bogárfaunája. Budapest, 1902.

war, nachher war Alles wie ausgerottet verschwunden. Interessant war die Beobachtung wie die Schwalben heuer oftmals fliegende Eulen, z. B. *Catocala elocata* erhaschten. Ziemlich häufig waren in diesem Jahre *Sora rubricosa*, *Agrotis obscura* und *Bryophila raptricula*. *Sphinx ligustri* ab. *spiraeae* erhielt Verfasser aus Puppen beider Generationen und hält diese nur für Krüppel, Hungerformen. *Saturnia pyri* wurde auf Flieder beobachtet. An Käfern fehlte in diesem Jahre *Lytta vesicatoria*, dagegen wurde den ganzen Sommer hindurch der seltene *Saprinus sparsutus* auf ausgelegten Aas gesammelt.

Kleine Mitteilungen.

S. 139. — E. CSIKI berichtet, dass *Hydroecia moesiaca* H.-S. bei Herkulesbad gesammelt wurde [siehe Verh. zool.-bot. Ges. Wien. LX, 1910, p. (89)]. Diese Art war bisher nur aus Bulgarien (Coll. Musei Nat. Hungarici, Budapest) und Armenien bekannt.

S. 139. — M. BLUMENTHAL fordert auf bezüglich der Fortpflanzungsfähigkeit der Herbstgeneration von *Sphinx convolvuli* eingehende Beobachtungen zu machen, da diesbezüglich die Ansichten verschiedenen sind. Es wäre also zu beobachten: 1. In welchen Monaten und wo wurden in Ungarn Raupen von *Sphinx convolvuli* gefunden? — 2. Gelingt es jemand von gefangenen ♀♀ Eier zu bekommen und in welchen Monaten. — 3. Hat im Körper von August-Schwärmern Jemand entwickelte Eier gefunden? — 4. Von im Oktober gefangenen oder gezüchteten ♀♀ hat Jemand Eier bekommen? — 5. Hat irgend Jemand und in welchem Monat *Sphinx convolvuli*-Schwänner in copula gefunden. — 6. Was für eine Meinung hat Jedermann über die Befruchtungsfähigkeit der verschiedenen Generationen von *Sphinx convolvuli*.

S. 140. — DR. H. REBEL (Wien): Über das Vorkommen von *Lita lakatensis* Rbl. in Ungarn. Verfasser teilt mit, dass Herr Baron N. CHARLES ROTHSCHILD in der Tiefebene des Pester Komitates am 10. Juni heurigen Jahres ein weibliches Exemplar dieser Art erbeutet habe, welches sehr gut mit der im Naturhistorischen Hofmuseum in Wien befindlichen einzigen Type übereinstimmt. Diese kleine Gelechiide wurde nach einem in Lakat in der Herzegowina am 23. Juli 1903 gefangenen Stück beschrieben (Ann. Naturh. Hofmus. Wien. XLX, 1904, p. 351, t. 5, f. 24) und steht der *Lita Petryi* Hofm. zunächst.

Literatur.

S. 140. — Es werden Arbeiten von PIC, RAMBOUSEK, SCHILSKY, LUZE, FLEISCHER und MOCSÁRY besprochen. Unter diesen wird SCHILSKY's „Die Käfer Europa's“ Heft 46 (Verlag BAUER & RASPE: EML KÜSTER, Nürnberg, 1910) eingehend besprochen. Das neueste Bändchen des Werkes behandelt die Rüsslergattungen *Metallites* und *Polydrosus*. Ausser den ausführlichen Beschreibungen der einzelnen Arten enthält das Heft auch eine Bestimmungstabelle dieser Gattungen. SCHILSKY hat damit die coleopterologische Literatur wieder mit einer schönen Arbeit beschenkt, die in das bisherige Chaos ein wenig Ordnung brachte. Der Band kann Interessenten nur bestens empfohlen werden.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XVII. KÖTET.

1910 OKTÓBER.

10. FÜZET.

Dr. Uhryk Nándor.

Irta : LÓSY JÓZSEF.

Magyar természetvizsgálónak lenni nehéz és hálátlan feladat. Tisztán a lélek és a jellem kötelességtudó parancsszavának engedni, a mi alantasan elmaradt közvéleményünk ellenében, önzetlen önfeláldozás. Az emberiség tudományos törekvései azonban megkövetelik, hogy mindaz, a mi művelt, fölemelkedett embert a szép és az igaz megismerésében érdekel, minden földön viszhangra találjon. Megkövetelik, hogy a tudományos kérdések magyar földön is választ nyerjenek és mégis mily kevesen vagyunk, jobban mondva : lehetünk, a kik a természettudomány terén, a kultura sötétlő, hézagos, parlagterületén apró gyertyavilágunkat meggyújtjuk, hogy tanuljunk és tanítsunk mellette, hogy szerény útmutatói legyünk a tudományos haladásnak.

A megismerés nyílt kérdése Magyarország faunája. Mégis kevesen azok, a kik ismergetik. A rovar, a lepke kit érdekel? A gyermeket a míg játékát látja benne, addig a míg új játékot meg nem ismer és a tudnivágyót, a ki már megtanulta, hogy az életben nincsen játék.

Ha visszatekintünk az elmúlt évekre, látjuk, hogy a kultura magyar földjén vaksötétség feküdt, csak tévhit, babona lidérczfénye imbolygott rajta olykor-olykor. Aztán látjuk, hogy a parlag különböző mesgyéjén apró világok gyulnak ki, irányt vesznek, elindulnak és azok, akik a tudományos vizsgálódásnak egy célja felé vonzódnak, egymásra találnak. Apró emberek, sorsukban kicsiny fénybogarak. A tudomány a maga valóságában, mint a csillagos égbolt ragyog le rájuk. Kevesen vannak a dolgozók, sokan a játékosok. Szinte véletlen, hogy összekerültek a kicsiny, gyöngé munkásai a hatalmas tudománynak, de hisznek, jószemekkel látnak utat, irányt, célzt a haladásban.

UHRYK NÁNDOR barátunk is egy kicsiny mécsvilág volt a nagy tudomány köztársaságában. Mikor a maga mesgyéjén egymagában elindult, sötétben volt, árván és egyedül. Az üres és léha közvéle-

mény sötétjében fedezte föl őt a tudományos érdek akkor, amikor kötelességünké vált a magyar fauna katalógusának az összeállítása. A legapróbb, a finomság és a titkos életmód miatt legérdekesebb lepkék sorozata felületes, hiányos, töredékes és rendszertelen maradt volna, ha ő árva kis mécese világánál, saját erejére támaszkodva, önzetlenül össze nem gyűjti azokat az adatokat, a melyekre a magyar fauna kimutatásában szükség volt és a nagy európai fauna összeállításakor szükség lesz. 1900-ban, mikor az Arthropodák kötete megjelent, az ő neve, magános munkálkodása, váratlan eredményt jelentett, mert úttörő munkát végzett.

A rejtett életmódon tengődő bagolymolyok között új fajt fedezett fel: a *Depressaria Uhrykellá*-t. Megjegyeztük, bár nem látta életcélját abban, hogy neve sok nyomdafestéket lásson. ABAFI-AIGNER LAJOS-sal és PÁVEL JÁNOS-sal, a kik rá már a túlvilágon vártak, együtt állította össze az ismert magyar lepkefajok jegyzékét. E nehéz és hosszadalmas munkával szolgálta a jelenben a tudományt. A microlepidopterák jegyzéke alapot ad a további munkára, fiait természetvizsgálóknak nevelte, ezekkel szolgálta a jövőt.

Faunisztikai munkái a következők:

1. A Magyar Birodalom Állatvilága: Microlepidoptera. Budapest, 1896. [Pável János-sal.]
2. Két új lepkefajváltozat. (Rovartani Lapok. V, 1898, p. 7—9, négy ábrával).
3. Újabb adatok Magyarország lepkefaunájához (Microlepidoptera). (Rovartani Lapok. V, 1898, p. 127—132).
4. L. von Aigner-Abafi: Die Geschichte der Lepidopterologie in Ungarn. (Illustr. Zeitschr. f. Entom. IV. 1899, p. 334—335). Ismertetés.
5. Butalis Mülleri Mn. (Rovartani Lapok. VII, 1900, p. 18).
6. Adatok Magyarország lepkefaunájához. (Rovartani Lapok. VII, 1900, p. 37—39).
7. Újabb adatok Magyarország lepkefaunájához. (Microlepidoptera). (Rovartani Lapok. VIII, 1900, p. 188—189).
8. Újabb adatok Magyarország lepkefaunájához. (Microlepidoptera). (Rovartani Lapok. VIII, 1901, p. 209).
9. Hypopta thrips és caestrum. (Rovartani Lapok. IX, 1902, p. 27—29).
10. Újabb adatok a magyar lepke-faunához. (Rovartani Lapok. X, 1903, p. 58—61).
11. A magyar lepke-fauna bővülése. A molypillék. I—II. (Rovartani Lapok. X, 1903, p. 67—69 és 03—97).

Tudományos gyűjtésével megajándékozta a kulturát, napi ren-

des munkájával gyógyította a beteg embert. Csak jót cselekedett. Emléke képét takarom el, ha jóságáról megfeledekzem.

1893-ban, január hóban, négyen az apró gyertyavilágok közül, összetalálkoztak, mint a fénybogárkák, messze a tudomány csillagai alatt. Ő agitált és azon fáradozott, hogy a tudományos rovaroknak szétszórta kalandozó méceit összehozza egy egyesületbe, a melyben törekvéseiknek megértést, segítséget, lelkesülést találjanak. Az egyesület a magyar természetnek megfelelő formában megalakult és ő lett első elnöke és az maradt 16 esztendeig. Egyszerű szívjóságot sugárzott a tekintete mindig, mert heti összejöveteleink estéje békés pihenés volt és szórakozás tudományos passzióink eszmekörében. Abból a huza-vonából, mely a magyar tudományos törekvések között szakadatlanul — a hiúság vértjében, az önzés paizsával — tusázik, a kis társaságba soha egy zavaró szót sem engedett bejutni. Az ő érdeme volt, hogy igénytelen szerénység, önzetlen barátság és buzgó tudományszeretet, változatlan békében összetartott bennünket.

Temetése napján szintén közös érzés hozta össze a magyar entomologusok kisdud társaságát. Az érzés az nap is szelíd és békés volt, de e mellett nagyon szomorú. Akkor bucsúztunk szeretett elnökünkötől. Köszönjük barátságát, a melylyel megtisztelt bennünket, köszönjük a hangyamunkát, a melylyel a hatalmas tudományt szolgálta és köszönjük egyéniségének békés, szelíd, önzetlen és nemes példáját, a melynek megengesztelő hatású emlékével folytatjuk életünk, kötelességünk útját, addig, a míg a barátság zavartalan érzésével újra nem találkozunk.

Magyarország pillangói.

Irta : † A. AIGNER LAJOS.

XXXVI.

20. *Lycaena Bellargus* ROTT.

RÖTTEMBERG, Naturforscher. VI, 1775, p. 25. — ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. t. 32, f. 3; t. 55, f. 2—6. — Adonis HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. fig. 298—300.

A hím felül fénylő égszínkék, keskeny fekete szegélylyel, a hátsó szárny szegélyén többnyire fekete pontsor van. A nőstény sötétbarna, a szárny tövén kékes behintéssel és vöröses-sárga szegélyszíval, utóbbi a hátsó szárnyon kékes szegélyű fekete pontokat zár körül, az elülső szárnyat fekete középfolt is diszíti. A rojt fehér és fekete, a fehér rész szélesebb mint a fekete. Alul a szárnyak barnás-szürkék, zöldes behintésű tövel, a szegélyen két sor fekete

ponttal és ezek között vöröses-sárga foltos áll, mely előtt szemfoltok és középfolt van; az elülső szárny tövén két, a hátsón négy folt van, a hátsó szárny középfoltja fehér fekete manggal, a szemek nagyok, a szegély felé azonkívül még egy fehér pecsét fekszik. Kifeszítve 28—35 mm.

Hazánkban elterjedt, gyakori faj, mely erdei és hegyi réteken többnyire két ivadékból repül és pedig április végétől június végéig és augusztus elejétől szeptember végéig.

Aránylag kevés helyen repülnek oly nőstények, melyek egészen kék behintésűek; ezek képezik az *ab. cernonus* ESP.-t. Az *ab. cinnus* HB.-t, melynél az alsó oldalon levő szemfolt hiányzik, eddig csak Eperjesen figyelték meg. A *var. punctigera* OBTH.-nél a hátsó szárny szélén levő fekete foltok erősek, ez állítólag Tavarnokon (KELECSÉNYI) fordul elő.

Egyéb eltérései a hímnek a következők: 1. *ab. Czekelii* AIGN. kevésbé fénylő, feltűnő szürkés-kék (Peszér 1898). — 2. A hátsó szárny rojtja tiszta fehér (*albofimbriata* GILLM.) — 3. A hátsó szárny szélén álló fekete pontok alig vagy épen nem láthatók.

A nőstény a legkülönbözőbb eltérésekben található: 1. A rendesen világosabb barna, az alsó szárny szegélyén levő fekete pettyek széle nem rozsdaszínű, hanem narancsszínű vagy fehér, más példányoknál e pettyek széle kívül kék, belül vöröses-sárga vagy a keret kifelé fehéres, befelé sárgás s azontul kékes. — 2. Az elülső szárny szemszerű pettyei homályosak, a középfolt hol kisebb, hol nagyobb, némelykor fehéres szegélyű. A szárnyak töve mindig kissé kék behintésű. A hátsó szárny alsó oldalán a fekete szegélypontokban sohasem látni ezüstös pupillát, mely a *L. Corydon* nőstényén mindig jelezve van.

Hermaphroditát (balra ♀, jobbra ♂) 1899 június 28.-án fogtak Budapesten.

A petéje gömbölyded, lelapított, világos-zöld. A hernyó zöld vagy világos-barna, hátán sötét sávval, oldalt vöröses-sárga pettyek és sárga sáv van. Hossza 24—27 mm. Április és júliusban található a koronafürtön (*Coronilla varia, minima és montana*), patkóczyimen (*Hippocrepis comosa*), *Stachys sylvatica*-n, csigacsövön (*Medicago sativa*), rekettyén (*Genista sagittalis*) és lóherén. A báb zömök, zöldes-barna.

A törzsfaj hazai termőhelyei: Budapest IV. 23—VI. 28, VIII. 7—IX. 24, Peszér, Szeged, Nagyvárad, Belényes, Beél, Biharhegy, Plesshegy, Pécs V, 20—VI. 8, VII. 14-től, Győr, Tapolca, Felsőlövő, Sopron VI, VIII, Pózsony V, VIII, N.-Lévárd, Tavarnok VI, VIII, Besztercebánya V—VI, VII, Mohi VI. 3, Selmeczbánya VI, IX, Gács, Rozsnyó V. 23—VI. 3, Trencsén, Bresztova, Javorina, Igló VIII. 13, Eperjes V. 15—VI. 8, VII. 18—VIII. 20, Kassa, Szilicze, Huszt,

Nagybocskó V—VI, VII, Szentgothárd, Gyeke, Segesvár VII. 28, Nagyszeben IX. 6, Réa, Nagyg, Orsova VII, Vinkovce, Lipik, Josipdol, Plitvica, Fiume V—VI, VII—VIII, Buccari, Portoré, Novi; Dalmácia.

Előfordul az összes szomszéd országokban: A.-Ausztria V, VII—IX, Karinthia VI, Salzburg VI—VII, VIII—X, Istria IX, Morva- és Csehország VI, VIII, Szilécia V, VII—VIII, Galiczia VI, Bukovina VI, VIII, Oláhország VI—IX.

Elterjedési köre Krisztianiától Algirig és Granadatól Perzsiáig terjed.

21. *Lycaena Corydon* PODA.

PODA, Insecta Mus. Graec. 1761, p. 77. — ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. t. 33, f. 4; t. 19, f. 1.

A hím felül fehéres-kék, széles fekete szegélylyel, melyhez a hátsó szárnyon fekete pettyek sorakoznak; a nőtény barna, az elülső szárnyon sötét középolt, a hátsó szárnyon belül többnyire vöröszegélyű sötét szegélyfoltos van. A rojt fekete és fehér, mindkét színű rojt egyenlő hosszú. Alul a hím fehéres vagy barnás-szürke, a nőtény sötét barnás-szürke, a szegélyen fehérszélű fekete pontsor, mindegyik pont előtt háromszögű vöröses-sárga és fekete foltal, előtte egy sor szemfolt és köztük fehér pecsét van; a tövön azonkívül néhány petty mutatkozik, a hátsó szárny középoltja többnyire fehér.

Hazánkban hegyi és erdei réteken július közepétől szeptember elejéig gyakori. Nagysága változó, átlag 30 mm. széles, de akad 26 mm. és 40 mm.-es példány is. Színét és rajzát tekintve szintén nagyon változó. Eltérései közül felemlíthető:

1. ♂, nagyon széles fekete szegélylyel, mely részben azáltal keletkezik, hogy az erek szélesen fekete behintésűek (Budapest).

2. ♂, a hátsó szárny szegélyén a fehérkeretű szemfoltok pupillája rozsdaszínű (Eperjes, Púj).

3. ♂, szürkés-kék és a rendesnél kevésbé fényes (Peszér).

4. ♀, a szárnyak középoltját elég jól kifejlett fehér keret veszi körül.

5. az alsó oldalon szemfolt nélkül (Budapest, LANGERTH JÓZSEF gyűjtése).

6. ♂, az elülső szárny alsó oldalán levő pettyek egybeolvadtak = *ab. confluens* Vángel¹ (Kocsóc, Eperjes).

7. ♂, égszínkék, keskeny fekete szegélylyel, a hátsó szárny szegélyén levő szemfoltok a rendesnél kisebbek. Alul az alapszín

¹ Rovart. Lapok. III, 1886, p. 170 (et Revue p. XXIV.)

nagyon világos, a szemfoltok keretei s a vörös szegélysáv szabályosak. Ezt az eltérést Vinkovcén KOCA GYÖRGY fogta. Egy valószínűleg ezen hímhez tartozó nőtényt ugyancsak ő fogott Kriepoljén. Ennél a barna alapszín kék pikkelyezést mutat, a hátsó szárny szemfoltjai pedig feketék; az alsó oldalon a rajz elmosódott, kevés szemfolttal, ezeknek a hátsó szárnyon alig van nyomuk.

A hernyó kékes-zöld vagy fűzöld, apró szemölcsökkel és szőrökkel borított. Hossza 25—27 mm. Előfordul május és júniusban a koronafürtön (*Coronilla varia*), a babón (*Vicia*), bókán (*Astragalus glycyphyllos*) és patkócézimen (*Hippocrepis comosa*), nappal pedig kövek alá rejtőzik. A báb karsú, szennyes barnás-sárga.

Parazitái közül a *Microgaster inclusus* RTZB. nevű *Bracon*-féle ismeretes.

Hazai termőhelyei a következők: Budapest VII. 19—IX. 10, Peszér, Feketeerdő, Eger, Pécs VII. 24—VIII. 21, Esztergom, Felső-lövő, Sopron VI—VIII, Pozsony VII—VIII, N.-Lévárd, Tavarnok VII—VIII, Besztercebánya VII—X, Selmeczbánya, Szliács, Gács, Rozsnyó VII. 16—22, Kocsócz, Javorina, Bresztova, Igló VII. 17—VIII. 8, Sz.-Olaszi, Magas Tátra VII. 22, Eperjes VII. 4—VIII. 2, Kassa, Huszt VII—IX, Szentgothárd, Székelyvölgy (Biharhegység), Szászsebes VII, Nagyszeben VIII. 7, Nagyág, Réa, Vinkovec, Josipdol, Fuzine, Ogulin, Fiume VII, Portoré, Cirkvenica, Novi; Dalmácia.

Előfordul szomszédságunkban Alsó-Ausztriában (VII—VIII), Karinthiában (VI—VIII), Salzburgban, Morvaországban és Galiciában (VII—VIII), Sziléziában (VII—IX), Bukovinában és Oláhországban (VIII).

Különben Szt.-Pétervártól Kalábriáig és Andaluziától Tokatig elterjedt.

22. *Lycaena Admetus* ESP.

ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. t. 82, f. 1—5.

A szárnyak sötétbarnák, a nőtény kissé világosabb, a hátsó szárny szegélyét gyakran néhány vöröses-sárga folt diszíti. Alul vöröses-szürke, fekete középfolttal, egy sor világos szélű fekete szemmel és feketés szegélyfoltok kettős sorával, melyek között a nőtények hátsó szárnyán gyakran vöröses sárga sáv mutatkozik.

Magyarországon aránylag kevés vidéken fordul elő és többnyire ritka. Budapest erdei és hegyi rétein a kakasfejen (*Onobrychis sativa*) és vadbükkönyön nem ritka. A hím átlag július 18.-án, a nőtény pedig július 22.-én szokott megjelenni; némely évben azonban korábban is jelenik meg, így fogták már július 8.-án, sőt július 10.-én már kopott példányt is fogtak. Példányaink 30—34, ritkán 27 mm. szélesek; a nőtény mindig valamivel kisebb mint a világosabb hím.

Egyes példányok átmenetet képeznek a *var. Ripertii* Frr.-hez, a mennyiben a hátsó szárny alsó oldalának tövén tisztán kivehető fehér sugarat mutatnak.

A hernyó baltaczimén (*Onobrychis*) és patkóczimén (*Hedysarum*) él.

Termőhelyei: Budapest VII. 23—VIII. 8, Eger, Pécs VII. 14-től, Csolnok, Pozsony VII, Tavarnok VI, Zsarnóca VI. 28, Kocsóc, Zsolna, Szulló, Árvaváralja.

Szomszédságunkban előfordul Alsó-Ausztriában, Galicziában és Oláhországban.

Elterjedési köre Kasan-tól Görögorszáig és Lyon-tól Amáziáig terjed.

Magyarország szű-féléi.

Irta: CSIKI ERNŐ.

XX.

3. *Cryphalus* (Ernopor) *tiliae* PANZ. (*Ratzburgi* FERR., *Lederi* REITT.)

Hosszúkás, domború, szurokbarna, kissé fénylő, a csápok és a lábak vöröses-barnák. A csápostor négy ízes, a szemek nem kikanyarítottak. Az előtor háta szélesebb mint hosszú, hátul erősen kerekítve kiszélesedett, elülső szegélyének közepén két, ritkán négy, hegyes szemcse van, a korongon elül háromszögű szemcsés mező van, melynek durva szemcséi négy sorban elhelyezettek. A szárnyfedők másfélszer oly hosszúak mint szélesek, pontsoraik elenyészők, a pikkelyszerű szőrök finomak, porszerűek, az erősebbek fehérek és sorokban elhelyezettek. Hossza 1·3—1·7 mm.

Előfordul Közép- és Dél-Európában és a Kaukázusban, faunánkban a délkeleti felföldön (Nagyszében, Nagycsür, Berethalom).

Tápnövénye a hársfa (*Tilia parvifolia*), ritkábban *Carpinus betulus* és *Hybiscus syriacus*.

Rágványa egy vagy két, helyenként öblösen kiszélesedett harántos anyamenetből áll, mely fiatalabb ágakban rézsútossá, sőt függélyessé is változik. A lárvemenetek derékszögben indulnak ki az anyamenetekből. A bogárnak két nemzedéke van, az egyik májusban, a másik júliusban repül, utóbbinak kifejlődött utódai már októberben megtalálhatók meneteikben.

4. *Cryphalus* (Ernopor) *caucasicus* LINDEM. (*Schreineri* EICHL.)

Hosszúkás, hengeres alakú, szurokfekete, gyengén fénylő, sárgás-fehér finom pikkelyszerű szőrökkel fedett, a csápok töve és a lábak barnás-sárgák, a hátsó czombok sötétek. Az előtor háta szélesebb mint hosszú, hátrafelé szélesedő, elülső szélén 2—4 kiálló szem-

csével, korongján elül pedig széles kerekded mezővel, mely finomabb szemcsékkal borított. A szárnyfedők kétszer oly hosszúak mint szélesek, finoman és sűrűn bőrszerűen ránczoltak, a hosszanti pontsorok finomak és kissé bemélyedtek, azonkívül felálló rövid szőrökből álló sorokkal díszítettek. Hossza 1·4—1·8 mm.

Előfordul Közép-Európában és a Kaukázusban, nálunk eddig csak Nyitra vármegyében találták meg.

Tápnövénye a kislevelű hársfa (*Tilia parvifolia*), de észlelték a *Tilia ulmifolia* fájában is. Két nemzedéke van évenként, az első korán tavasszal, a másik nyáron repül. Rágványa áll egy vízszintes, körülbelül másfél centiméter hosszú anyamenetből, melynek nem ritkán kis oldalágai is vannak, az anyamenetből ágaznak ki a lárvamenetek. A rágvány tisztán csak a kéregben van, azért a bogár nem igen okoz kárt, annál is inkább, mert eddig csak elhalt száraz ágakban észlelték.

5. *Cryphalus* (*Ernoporus*) *fagi* FABR. (*Thomsoni* FERR.)

Az állat teste hosszúkás, hengeres, szurokfekete, gyengén fénylő, sárgás pikkelyszerű szőrökkel fedett, a csápok töve és a lábak barnás-sárgák, a hátsó czombok sötétek. Az előtor háta nem nagy, olyan hosszú mint széles, előrefelé kerekített, elülső szélének közepén két kis előreálló szemcsével, a finoman szemcsés mező széles és szabálytalan alakú. A szárnyfedők két és félszer oly hosszúak mint szélesek, keskeny hengeresek, finoman és sűrűn bőrszerűen ránczoltak, a pontsorok alig láthatók, inkább csak oldalt, a felületük gyéren szürkésen hamvas és csak hátul jobban kifejlődött szürkés vagy sárgás pikkelyszerű szőrsorokkal. Hossza 1·5—1·8 mm.

Előfordul Közép-Európában, Angolországban és Svédországban. Magyarországon (Remecez, Zirez, Sátoraljaújhely, Kerez, Kisdisznód, Herkulesfürdő) és Bosznia-Hercegovinában (Ivan planina, Treskavica planina, Nemila) eléggé elterjedt.

Tápnövénye az erdei bükk (*Fagus sylvatica*) és ritkábban a közönséges gyertyánfa (*Carpinus betulus*). Rágványa csak a kéregben van és pedig legfeljebb 6 cm. átmérőjű ágakon. A rágványa áll egy tágas anyamenetből, mely jó öblös kamrát képez, melyből a lárvamenetek minden irányban, de leginkább hosszirányban indulnak ki. Ritkább esetekben a költő-üreg csillagalakú vagy elágazó szabálytalan üreg. Két nemzedéke van.

6. *Cryphalus* (*Trypophloeus*) *granulatus* RATZB.

Hosszúkás tojásforma, fekete vagy szurokbarna, fénytelen, szürkésen szőrös, a csápok és a lábak sárgák, a csápbunkó barna.

Az előtör háta a középben a legszélesebb, előrefelé kerekítve keskenyedő és befűződött, elülső szélén négy kiálló szemcsével, a korongon levő szemcsés mező félköralakú, hátul finoman pontozott. A szárnyfedők pontozottan barázdások, a csúcson a varrat mellett bemélyedtek és hátul tompán lekerekítettek, a válldudor nagy, előreálló és síma, a közterekben sorokban elhelyezett szőrök vannak. A hímeknél a szárnyfedők negyedik közterében a csúcs előtt sűrűn szőrös kis dudorka van. Hossza 1·5—2·2 mm.

Előfordul Észak- és Közép-Európában; Magyarországon Budapesten és Bártfán találták.

Tápnövénye a fehér nyárfa (*Populus alba*) és némelykor a rezgő nyárfa (*P. tremula*).

7. *Cryphalus* (*Trypophloeus*) *asperatus* GYLLH. (*binodulus* RATZB.)

Hosszúkás-hengeres testű, fekete, kevésbé fénylő faj, mely szürkésen szőrös, csápjai és lábai pedig sárgák. Az előtör háta félköralakú, elülső szélének közepén négy kiálló dudorkával, felületén elül széles szemcsés mezővel, hátul nagyon finoman pontozott. A szárnyfedők alig kétszer oly hosszúak mint szélesek, finoman hamvasan szőrösek, a közterekben rövid szürke szőrökből álló sorokkal, a pontozott barázdák a korongon alig láthatók, a lapított csúcslejtőn finomak, a varratmelletti köztér a csúcson kiemelkedő. A hímeknél a szárnyfedők negyedik közterén a csúcson egy hegyes dudorka van. Hossza 1·3—2 mm.

Előfordul egész Európában, így Magyarországon (Kalocsa, Trecsén, Kercz) is.

Tápnövénye a rezgő nyárfa (*Populus tremula*), azonkívül ritkábban még a *Populus pyramidalis* és *Salix fragilis* kérge alatt található.

8. *Cryphalus* (*Hypothememus*) *Hampei* FERR.

Fekete, a csápok és a lábak sárgák. Az előtör hátának elülső szélén 4—6 apró fogacska van, a finoman szemcsézett mező nem emelkedik ki és a középben túl terjed. A szárnyfedők $1\frac{3}{4}$ -szer oly hosszúak mint szélesek, kevésbé fénylők, a közepüktől a csúcs felé fokozatosan lejtősek, a pontsorok a csúcsig mélyek és erőteljesek, a közterek keskenyek, alig ráncoltak, a középben finom sötétsárga sörtesorral. Hossza 1·1 mm.

Európába kávészemekben importált faj, mely BIELZ szerint hazánkban is előfordul, ő Erdélyből említi.

Simontornyán gyűjtött bogaraim jegyzéke.

Irta : PILLICH FERENCZ.

I.

A mult év tavasza óta lakóhelyem és környékének bogarait is kutatom, hogy a vidék faunájának megismeréséhez adatokkal járulhassak. A bogarakat részben kertemben és az avval határos nádasokban gazdag réteken, részben a közeli erdős, berkes, homokos dombvidéken, valamint a Sió-csatorna partján gyűjtöttem.

A bogarak meghatározását CSIKI ERNŐ és DR. KAUFMANN ERNŐ uraknak köszönhetem.

A gyűjtött bogarak névsora a következő :

Carabidae. *Calosoma sycophanta* L. VI. — *Carabus coriaceus* L. IX; *violaceus* L. var. *obliquus* THOMS. V. 31; *granulatus* L. VIII; *cancellatus* ILL. VIII; *Ulrichi* GERM. var. *Sokolari* BORN. II. 23; *Scheidleri* PANZ. var. *pannonicus* CSIKI VI. — *Leistus ferrugineus* L. IV. — *Notiophilus palustris* DUFT. IX. — *Clivina fossor* L. IV, V; *collaris* HBST. X. — *Dyschirius aeneus* DEJ.; *globosus* HBST. IV—VIII. — *Broscus cephalotes* L. IV—VIII. — *Asaphidion flavipes* L. — *Bembidion varium* DUV. II, VII; *quadrinotatum* L.; *articulatum* GYLLH. VIII., *assimile* GYLLH. IV, V; *biguttatum* F. IV. 21. — *Tachys bistriatus* DUFT. IV, V. — *Trechus quadristriatus* SCHRNK. — *Patrobus excavatus* PAYK. IX. — *Panagaeus crux major* L. IV. 25; *bipustulatus* F. — *Chlaenius nigricornis* F. VII, VIII; *tristis* SCHALL. VII, VIII. — *Oodes helopioides* F. VIII. — *Badister unipustulatus* BON. IV. 25; *bipustulatus* F. III, VIII; *peltatus* PANZ. VII. — *Ophonus azureus* F. V; *maculicornis* DUFT. IV. 28; *griseus* PANZ. VI; *pubescens* MÜLL. IV—VII; *calceatus* DUFT. V—VII. — *Harpalus aeneus* F. IV; *distinguendus* DUFT. III—VII; *smaragdinus* DUFT. IX; *autumnalis* DUFT. X; *tardus* PANZ. VI. 23; *anxius* DUFT. IX; *serripes* QUENS. V—VII. — *Stenolophus teutonius* SCHRNK. ab. *abdominalis* GENÉ; *Skrimshireanus* STEPH. VI; *discophorus* FISCH; *mixtus* HBST. IV, VI. — *Acupalpus flavicollis* STURM IX; *meridianus* L. VIII; *dorsalis* F. VIII; *luteatus* DUFT. IV; *exiguus* DEJ. IV. — *Diachromus germanus* L. VIII. — *Anisodactylus binotatus* F. IV, V; ab. *spurcaticornis* DEJ. VII; *signatus* PANZ. IV. 9. — *Zabrus tenebrioides* GOEZE (*gibbus* F.) IX. 26; *blapoides* CREUTZ. V. 24. — *Amara convexior* STEPH. VII; *aenea* DEG. II—VIII; *eurynota* PANZ. VIII; *anthobia* VILLA IV—VII; *familiaris* DUFT. IV; *municipalis* DUFT. VI; *bifrons* GYLLH. IX; *apricaria* PAYK. VIII. — *Stomis pumicatus* PANZ. IV. 15. — *Pterostichus cupreus* L. IV—VIII; *vernalis* PANZ. IV, VI; *niger* SCHALL.

VIII; anthracinus ILLIG. VIII; minor GYLLH. IV. 21. — Sphodrus leucophthalmus L. V, VI. — Calathus fuscipes GOEZE VI. 23; erratus SAHLBG. II—IV; ambiguus PAYK. VI. — Dolichus halensis SCHALL. VII, VIII. — Agonum obscurum HBST. IV. 21, VI; lugens DUFT. IV. 21. VII; viduum PANZ. ab. moestum DUFT. VIII; dorsale PONT. IX. — Metabletus obscuroguttatus DUFT. II—V; pallipes DEJ. II. 27; truncatellus L. II, VI. — Microlestes minutulus GOEZE II. 27; maurus STURM II, VI. — Dromius linearis OLIV. II—IV. — Demetrius monostigma SAM. IV—VI. — Odacantha melanura L. IX. — Drypta dentata ROSSI IX. — Brachynus crepitans L. X; explodens DUFT. IV. 25.

Halipidae. Cnemidotus impressus PANZ. IX.

Dytiscidae. Hygrotus inaequalis F. VIII. — Coelambus impressopunctatus SCHALL. VIII; parallelegrammus AHR. VIII. — Bidessus unistriatus ILLIG. VIII; geminus F. VIII. — Noterus crassicornis MÜLL. X; clavicornis DEG. X. — Laccophilus obscurus PANZ. VIII. — Agabus bipustulatus L. VIII; undulatus SCHRANK. VIII; labiatus BRHM. VIII. — Ilybius fuliginosus F. X. — Cope-latus ruficollis SCHRANK, VIII. — Rhantus notatus F. — Colymbetes fuscus L. VIII. — Hydaticus seminiger DEG. VIII; transversalis BRÜNN. VIII. — Graphoderes austriacus STRM. VIII. — Acilius sulcatus L. VIII. — Dytiscus dimidiatus BERGSTR.; marginalis L. VIII; circumflexus F. VIII. — Cybister laterimarginalis DEG. VIII.

Scydmaenidae. Neuraphes angulatus MÜLL. & KUNZE VIII, — Euconnus hirticollis ILLIG. VI. — Scydmaenus tarsatus MÜLL. & KUNZE X.

Clambidae. Clambus punctulum BECK. IX; pubescens REDT.

Silphidae. Agyrtes castaneus F. III, VII. — Necrophorus vespillo L. V. — Thanatophilus sinuatus F. V. 17; rugosus L. V. 13. — Blitophaga undata MÜLL. — Xylodrepa quadripunctata SCHREB. VI. 8. — Silpha obscura L. IV, V. — Ablattaria laevigata F. V. 24. — Catops fuscus PANZ. VI; nigricans SPENCE IV. 14.

Scaphidiidae. Scaphosoma assimile ER.

Corylophidae. Corylophus cassidoides MRSH. IV. 21, VI. — Moronillus ruficollis DUV.

Histeridae. Hister quadrimaculatus L. IV—V; cadaverinus HOFFM. VII; bipustulatus SCHRANK. (fimetarius HBST.) IV—V; purpurascens HBST. IV. 28, V. 1; corvinus GERM. VIII. — Gnathoncus rotundatus KÜG. IV. 18. — Saprinus semipunctatus F. VII, VIII; semistriatus SCRIBA V—VII; politus BRHM. VI; aeneus FABR. VIII; var. immundus GYLLH. VIII; sparsutus SOLSKY V. 17—VIII; conjungens PAYK. VIII. — Onthophilus affinis REDTB. — Acritus nigricornis HOFFM.; seminulum KÜST.

Trichopterygidae. *Ptenidium fuscicorne* ER. VIII. 15; *myrmecophilum* MOT. VI; *pusillum* GYLLH. VIII. — *Actidium Boudieri* ALLIB. VIII. 15. — *Trichopteryx grandicollis* MANNH.; *Montandoni* ALLIB.; *atomaria* DEG.

Staphylinidae. *Phyllodrepa salicis* GYLLH. VIII. — *Omalium caesum* GRAV. V. 6. — *Xylodromus concinnus* MARSH. — *Trogophloeus bilineatus* STEPH. IV. 21; *rivularis* MOT.; *memnonius* ER.; *elongatulus* ER. IV. 21; *corticinus* GRAV. IV. 21; *nitidus* BAUDI; *despectus* BAUDI; *exiguus* ER. — *Oxytelus rugosus* F. IV. 15; *piceus* L. IV. 9; *sculpturatus* GRAV. VI; *nitidulus* GRAV. IV, VI; *tetracarinatus* BLOCK. II—III. — *Platystethus cornutus* GRAV.; *capito* HEER; *nitens* SAHLB. IV. 21. — *Bledius cribricollis* HEER IV. 25. — *Stenus bipunctatus* ER. VIII; *bimaculatus* GYLLH. II; *Juno* PAYK. IX; *ater* MANNH. II; *providus* ER. VIII; *canaliculatus* GYLLH. VIII; *morio* GRAVH.; *atratus* ER. IV. 9, VI; *circularis* GRAV.; *fuscipes* GRAV. VIII; *crassus* STEPH. IV. 45, VI; *Erichsoni* RYE V; *pallipes* GRAV. IV. 15. — *Euaesthetus bipunctatus* LJUNGH VI. — *Paederus riparius* L. II—IV; *caligatus* ER. IV. 15, VIII; *fuscipes* CURT. II—V. 11; *litoralis* GRAVH. II, IV. 25. — *Stilicicus subtilis* ER. II; *orbiculatus* PAYK. VIII. — *Scopaeus didymus* ER. IV. 21, VI; *minimus* ER. VIII; *bicolor* BAUDI; *laevigatus* GYLLH. IV. 21, VI. — *Medon brunneus* ER. II; *fusculus* MANNH. IV. 1; *melanocephalus* F. II—IV; *obsoletus* NORDM. IV, VI. — *Lathrobium quadratum* PAYK. II, IV. 9; *castaneipenne* KOL. IX; *fulvipenne* GRAVH. II. — *Cryptobium fracticorne* PAYK. II, IV, VI. — *Leptacinus batychnus* GYLLH. V. 7. — *Xantholinus punctulatus* PAYK.; *linearis* OLIV. II—VI. — *Neobisnius procerulus* GRAV. var. *prolixus* ER. VIII. — *Philonthus coruscus* GRAV. VIII; *immundus* GYLLH. IV. 9; *debilis* GRAV. IV; *varius* GYLLH. ab. *bimaculatus* GRAV. X; *sordidus* GRAV. IV. 13; *discoideus* GRAV. X; *quisquiliarius* GYLLH., *fumarius* GRAV. VI; *salinus* KIESW. VIII; *punctus* GRAV. VIII; *nigritulus* GRAV. II, IV. — *Staphylinus fulvipes* SCOP. IV; *caesareus* CEDERH. VIII. — *Creophilus maxillosus* L. VII. 12. — *Quedius fulgidus* F. XII. 3; *cruentus* OL. X; var. *virens* ROTTB. X; *molochinus* GRAV. IX; *picipennis* HEER X; *boops* GRAV. — *Heterothops praevia* ER. X. — *Mycetoporus clavicornis* STEPH. IV. 9. — *Conosoma pubescens* GRAV. II. — *Tachyporus nitidulus* F. II; *pusillus* GRAV. VIII; *atriceps* STEPH. VI; *hypnorum* F. II, IV. — *Tachinus fimetarius* GRAV. V—VII; *collaris* GRAV. X. — *Dinopsis crosa* STEPH. IV. 21. — *Myllaena intermedia* ER. VI; *minuta* GRAV. IX. — *Oligota flavicornis* LAC. IV. 9; *inflata* MANNH. IV. 9. — *Gyrophaena lucidula* ER. IV. 15. — *Falagria sulcata* PAYK. IV—VIII; *thoracica* CURT. VIII; *obscura* GRAV. II—IV. — *Tachyusa*

nitella FAUV. — Gnypeta carbonaria MANNH. VIII. — Atheta trinitata KR.; parvula MANNH. VIII; melanaria MANNH. VIII; sordida MARSH. II—VI; fungi GRAV. IV. 9; clientula ER.; analis GRAV. IX. — Astilbus canaliculatus F. II—IV. — Zyrras similis MAERK. IV. 21. — Aleochara curtula GOEZE V. 17; brevipennis GRAVH.; intricata MANNH. X; tristis GRAV. X; bipustulata L. V. 13.

Pselaphidae. Euplectus sanguineus DENNY VIII. — Brachygluta fossulata REICHB. VI, VIII; haematica REICHB. — Reichenbachia impressa PAMZ. — Bryaxis longicornis LEACH. II. 17. — Bythinus Hopffgarteni REITT. IV. 9. — Tychus niger PAYK. VIII. — Pselaphus Heisei HBST. VIII.

Hydrophilidae. Helophorus griseus HBST. X; granularis L. X. — Hydrochus carinatus GERM. IV. 21; brevis HBST.; angustatus GERM. IX. — Ochthebius impressus MARSH. IX; pusillus STEPH. IX. — Hydraena riparia KUG. VIII. — Hydrous piceus L. VIII; aterrimus ESCHSCH. VIII. — Hydrophilus caraboides L. VII, VIII; flavipes STEV. VII, VIII. — Limnoxenus oblongus HBST. VIII. — Hydrobius fuscipes L. IV. 22. — Anacaena limbata F. VI; var. ochracea STEPH. VII. — Philydrus melanocephalus OL. VIII; minutus F. IV. 25; testaceus F. VIII. — Helochares lividus FORST. VII. — Chaetarthria seminulum HBST. VI. — Limnebius truncatellus THBG. X; picinus MARSH. — Sphaeridium scarabaeoides L. IX; bipustulatum FABR. — Cercyon bifenestratus KÜST.; quisquilius L. IX; granarius ER. IX; convexiusculus STEPH. VI; flavipes THUNBG.

Cantharidae. Lampyris noctiluca L. VII. 15. — Cantharis rustica FALL. IV, V; obscura L. IV. 20—V. 9; pulicaria F. IV. 25; livida L. VI. 6; var. rufipes HBST. V; lateralis L. VIII. 7. — Rhagonycha fulva SCOP. VII. — Axinotarsus pulicarius F. VI. 16. — Malachius aeneus L. IV, V; geniculatus GERM. V, VI. — Anthocomus bipunctatus HARR. V, VI. — Henicopus pilosus SCOP. VI. — Dasytes flavipes OLIV.; plumbeus MÜLL. IV. 25. — Haplocnemus pini REDT. IV. 25. — Dolichosoma lineare ROSSI V.

Cleridae. Clerus mutillarius F. IV. 29. — Trichodes apiarius L. VI. 3—8. — Necrobia ruficollis F. IX.

Byturidae. Byturus tomentosus F. V. 13—VI.

Nitidulidae. Cateretes pedicularius L. IV. 25. — Heterostomus pulicarius L. VI. — Soronia grisea — L. II. 27, IX. — Omosiphora limbata F. — Omosita colon L. VI. — Meligethes aeneus F. II, IV—VI; symphyti HEER IV. 25.

Cucujidae. Monotoma quadrioveolata AUB. IX; bicolor VILL. — Psammoeocus bipunctatus F. IV. 21, VI. 11.

Crotophagidae. Telmatophilus typhae FALL. X. — Cry-

ptophagus scanicus L.; acutangulus GYLLH. X; pilosus GYLLH. IV. 26; Schmidtii STURM. — Atomaria nigriventris STEPH.; linearis STEPH. IV. 25; fuscicollis MANNH. IV. 1; mesomelaena HBST. X; analis ER. IV. 9, VIII. — Ephistemus globulus PAYK. IV. 9, VI; exiguus ER. VIII.

Phalacridae. Olibrus affinis STRM. VIII; bicolor F. IV. 25—V. 16. — Stilbus atomarius L. VIII.

Különfélék.

Az I. nemzetközi rovartani kongresszust az előzetes megállapodáshoz híven augusztus 1—6-ig megtartották. Közel háromszáz entomologus jelentkezett az egész földkerekségről, Magyarországot DR. HORVÁTH GÉZA, DR. KERTÉSZ KÁLMÁN és DR. SZILÁDY ZOLTÁN képviselte, kiknek kíséretében még ott volt DR. SZILÁDY ZOLTÁN-né és KERTÉSZ EMMA. A kongresszus megnyitó ülése augusztus 1-én volt LAMEERE tanár elnöklete mellett, ki megnyitó beszédében a kongresszus céljait fejtegette. Miután a szakosztályok elnökeit kijelölték ezek is megkezdették ülésvezetésüket. Magyar részről DR. HORVÁTH GÉZA és DR. KERTÉSZ KÁLMÁN tartottak előadásokat. DR. HORVÁTH GÉZA-t az általános szakosztály, DR. KERTÉSZ KÁLMÁN-t pedig a rendszertani szakosztály elnökévé választották meg. A kongresszus lefolyásáról ezúttal ennyit, a mennyiben arról részletes jelentést fogunk legközelebb közölni.

Irodalom.

Dr. Josef Müller: Diagnosen neuer Höhlensilphiden. (Zoologischer Anzeiger XXXVI, 1910, p. 184—186).

Szerző négy új barlangi Silphidát ír le és pedig a következőket: *Bathyscia tristicula* APFB. subsp. *fallaciosa* Ragusa vidékéről (az Ombla-forrás fölötti barlangból). *Aphaobius Kraussi* Dél-Stájerországból (Leutsch), *A. Milleri* SCHM. subsp. *Springeri* a Triesti karsztból (Petnjak-barlang Storje mellett) és *Antroherpon Apfelbecki* Herczegovinából (Jasenica és Zavala között fekvő barlangból). Utóbbi faj a legnagyobb *Antroherpon*, mely megüti a 8·5 mm.-t. CSIKI.

*

Walter Froggatt, Locusts in Australia and other Countries (Departement of Agriculture, New South Wales. Farmers' Bulletin, No. 29. February 1910. 40 pag., 12 fig.)

Új-Dél-Wales állami entomologusa W. FROGGATT ezen legújabb munkájában Ausztrália hat kártékony sáskájával, azok fejlődésével,

kártételével és az ellenük való védekezéssel foglalkozik. A míg nálunk csak a marokkói sáskával kell küzdenünk, addig Ausztráliában hat fajjal, a *Chortoicetus terminifera* WALK. és *pusilla* WALK.; *Oedaleus senegalensis* KRAUSS, *Acridium maculicollis* WALK., *Locusta danica* L. és *australis* BRUN. fajokkal van dolguk. Miután szerző ezen fajokat részletesen leírja és képüket is közli, áttér a kártétel leírására és az ellenük való védekezési módok tárgyalására, majd leírja a sáska kártételét Magyarország, az Egyesült Államok, Kanada, Dél-Amerika, Cyprus, India, Dél-Afrika, Algir és Mesopotania területén. A Magyarországra vonatkozó részben a hortobágyi sáskairtás leírását találjuk meg, a mi a JABLONOWSKI-féle sáskairtógéppel történik, melynek alkalmazását három képen is bemutatja. Nagy fontosságot tulajdonít szerző a sáskák természetes ellenségeinek, élősdjeinek, melyek közül a *Gordius*-férgek, atkák és különféle legyeken kívül a saskapeték parazitáival is foglalkozik, melyek közül két *Proctotrupida*-faj (*Scelio australis* és *chortoicetes*) újnak bizonyult. Ezeket részletesen leírja a szerző és az egyiket képen is bemutatja. Külön fejezet jutott még a sáskák gombaelőidézte (*Mucor racemosus*) betegségének.

CSIKI.

Dr. G. Horváth: Species nova europaea Cimicum sanguisugarum. (Ann. Musei Nationalis Hungarici. VIII, 1910, p. 361—363, fig.)

Szerző a házipoloska egy új rokonát írja le *Clinocoris dissimilis* név alatt és azt képen is bemutatja. Az új fajt CERVA FRIGYES fedezte fel a pestmegyei Csépen, lakóházának eresze alatt. Ez alkalomból szerző még az európai *Clinocoris*-fajok meghatározókulcsát is közli, melyben az új fajon kívül a házipoloska (*Cl. lectularius* L.), a *Cl. columbarius* JEN., *improvisus* REUT. és *Pipistrelli* JEN. szerepel. A cikket a *Clinocoris*-fajokra vonatkozó jegyzetek zárják be.

*

Dr. Max Bernhauer: Beitrag zur Staphylinidenfauna des palaearktischen Gebietes. (Entom. Blätter. VI, 1910, p. 256—260).

Szerző több új Staphylinidát ír le ezen cikkében, az egyik új faj hazánkból való, ez a *Sipalia Kocsii*, melyet Kocsí erdész úr fedezett fel Trencsén vármegyében (Zsihlavník, Nagy Sziklás, Szelecz). Az új faj a *S. laevata* MULS & REY közeli rokona; attól következőkben tér el: a csápok rövidebbek és vastagabbak, az előtor háta rövidebb és a hosszanti középvonal mentén mély és széles hosszanti barázdával ellátott, mely az elülső és hátsó szegélyt nem éri el. Hossza 1·5—2 mm.

CSIKI.

„ROVARTANI LAPOK“

XVII. Band.

Október 1910.

10. Heft.

S. 145. — **J. Lósy**: Dr. Ferdinand Uhryk. Verfasser gedenkt des im vorigen Jahre verstorbenen praktischen Arztes DR. FERDINAND (NÁNDOR) UHRYK, der sich grosse Verdienste um die Erforschung der Microlepidopteren-Fauna Ungarns erworben hat. Anfangs sammelte er Grossschmetterlinge, erst später wandte er sich dem bei uns sehr vernachlässigtem Gebiete der Kleinschmetterlinge zu. Literarisch war er auch thätig und publizierte einige faunistische Arbeiten. Sein Hauptwerk ist die Zusammenstellung der Microlepidopteren Ungarns in der „Fauna Regni Hungariae“. Er war einer der Mitbegründer der Vereinigung der Budapester Entomologen, an deren Spitze er als Vorsitzender 16 Jahre hindurch stand. Seine sehr reichhaltige Microlepidopteren-Sammlung gelangte in den Besitz des Ungarischen National-Museums. Die Aufzählung seiner Arbeiten siehe auf S. 146 des ungarischen Textes.

S. 147. — † **L. A.-Aigner**: Die Tagfalter Ungarns XXXVI. — Es wird die Gattung *Lycaena* fortlaufend behandelt und die Arten: *Bellargus* ROTT, *Corydon* PODA und *Admetus* ESP. nebst ihren in Ungarn vorkommenden Aberrationen beschrieben.

S. 151. — **E. Csiki**: Die Borkenkäfer Ungarns. XX. — Verfasser beschreibt *Cryphalus tiliae* PANZ., *caucasicus* LINDEM., *fagi* FABR., *granulatus* RATZB., *asperatus* GYLLH. und *Hampei* FERR., womit die Behandlung dieser Gattung zum Abschluss kommt. Bei den einzelnen Arten wird auch deren Verbreitung in Ungarn, sowie die biologischen Verhältnisse derselben behandelt.

S. 154. — **F. Pillich**: Verzeichniss der bei Simontornya gesammelten Käfer. I. — Verfasser beginnt die durch ihn gesammelten Käfer der Umgebung seines Wohnortes zu publizieren. Die Liste enthält ungefähr das Ergebniss eines zweijährigen Sammelns und wird ergänzt werden. Verfasser sammelt Käfer nur nebenbei und so sind einige Lücken leicht zu erklären. Die Determination dankt er den Herrn Kustos CSIKI (Budapest) und DR. E KAUFMANN (Mecsekszaboles.)

Kleine Mitteilungen.

S. 158. — Es wird berichtet, dass der „I. Internationale Entomologen-Kongress“ programmässig vom 1—6. August in Brüssel abgehalten wurde. Es haben sich gegen 300 Theilnehmer angemeldet. Aus Ungarn waren DR. G. HORVÁTH, DR. K. KERTÉSZ (und Tochter) und DR. Z. SZILÁDY (und Frau) anwesend. Erstere zwei hielten auch Vorträge. Über den Kongress wird später noch ausführlich berichtet werden.

Literatur.

S. 158—159. — E. CSIKI bespricht Arbeiten von DR. J. MÜLLER (Diagnosen neuer Höhlensilphiden), W. FROGGATT (Locusts in Australia and other Countries), DR. G. HORVÁTH (Species nova europaea Cimicum sanguisugarum) und DR. M. BERNHAUER (Beitrag zur Staphylinidenfauna des palaearktischen Gebietes).

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XVII. KÖTET. 1910 NOVEMBER—DECZEMBER. 11—12. FÜZET.

A „*Rovartani Lapok*“ ezen számát szerkesztő-
bizottsága tagjának és munkatársának,

Mocsáry Sándor

*királyi tanácsos, nemzeti múzeumi igazgató-őr, a Ferencz József-rend tiszti
keresztjének tulajdonosa, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, stb.
úrnak,*

*a Magyar Nemzeti Múzeumban és így a magyar rovar-
tan szolgálatában is eltöltött negyven év fordulója alkal-
mából felajánlja elismerése és legmélyebb tisztelete jeléül
munkatársai nevében is*

Csiki Ernő.

Mocsáry Sándor.

Írta: CSIKI ERNŐ.

Folyó évi április hó 27-én ritka ünnepély folyt le a Magyar Nemzeti Múzeum egyik szerény munkásának dolgozó asztala mellett. E napon töltötte ugyanis be MOCSÁRY SÁNDOR a Nemzeti Múzeumban való szolgálatának negyvenedik esztendejét. A Nemzeti Múzeum természetrajzi osztályainak tisztviselői szeretettel vették körül kollégájukat és DR. HORVÁTH GÉZA, az állattár igazgatója, lelkes szavakkal köszöntötte az ünneplő kartársat és méltatta kiváló munkásságát, melylyel az egész földkereksége nemcsak saját nevének, hanem nemzeti intézményünk és magyar hazájának is csak dicsőséget, elismerést szerzett.

MOCSÁRY SÁNDOR 1870-ben lépett a Nemzeti Múzeum kötelékébe. Itt FRIVALDSZKY JÁNOS oldalán a rovargyűjtemény egy részének, különösen pedig kedvenceinek, a hártýásszárnyú rovarok gyűjteményének gondozását bízták reá. Pedig tulajdonképen nem is gondozásról volt itt szó, hanem úgyszólván a kevésből, a semmiből kellett valamit teremteni. És mit teremtett MOCSÁRY négy évtized alatt, — egy óriási, egyes részeiben pedig páratlan és világhírű gyűjteményt. Az első tíz esztendő az anyag összegyűjtését, hazánk Hymenoptera-faunájának kutatását vette igénybe, emellett MOCSÁRY néhány elterjedtebb lapban számos cikket közölt, melyekben a méhek, darazsak, stb. élettörténetének felette érdekes részeivel ismerteti meg nagyközönségünket és költi fel annak érdeklődését az eddig figyelemre alig méltatott tárgy iránt, másrészt sorba ejti vármegyéinket, kutatja azok állatvilágát és közrebocsátja gyűjtéseinek eredményét. A második tíz év már lefoglalja MOCSÁRY-nak minden idejét, kora reggeltől késő estig ott találjuk a múzeumi dolgozójában. A gyűjtemény rendszeres feldolgozása mellett hozzáfog a magyar fauna másnejű darázsainak (*Heterogynidae*), majd a fémdarazsak magánrajzának a megírásához és utóbbival einyeri a Magyar Tudományos Akadémiában a Vitéz-féle jutalmat. Miután a Hymenopterákra vonatkozó összes irodalom jegyzékét közrebocsátja, hozzáfog kedvencei, a fémdarazsak nagy monografiájának megírásához. Ezzel a munkájával is hamarosan elkészül, úgy hogy az ékes latin nyelven megírt negyedrétaakú vaskos kötet már 1889-ben, mint a Magyar Tudományos Akadémia külön kiadványa, napvilágot láthatott. Ha MOCSÁRY-t ezen két decennium alatt kiadott sok kisebb-nagyobb közleménye és számos új fajnak precíz leírása alapján Európa szakkörei már eléggé ismerték is, a „Monographia Chrysididarum orbis

terrarium universi“ című korszakalkotó munkájával az egész földkerekség szakköreinek méltó elismerését vivta ki magának.

Kiváló szakismerete hamarosan összehozta a legnevesebb hymenopterologusokkal, akik csak úgy elárasztják szebbnél-szebb anyaggal, kérvén ennek tudományos feldolgozását, a mi elől MOCSÁRY sohasem tért ki, mert jól tudta, hogy csak így lesz abban a helyzetben, hogy a múzeumi gyűjteményt minnél teljesebbé tehesse. Ez sikerült is neki, a mennyiben a gyűjteményt páratlanná, egyes részeiben pedig alig elképzelhető gazdaggá, majdnem teljessé tette. Így elsősorban a fémdarazsak, továbbá a legdíszesebb méhek (*Euglossa*, *Centris*) és az óriási *Pepsis*-félék gyűjteményét oly gazdaggá fejleszti, hogy ma már világhírűek és teljesség tekintetében úgyszólván már utolérhetetlenekké váltak.

MOCSÁRY SÁNDOR négy évtizedes csendes, de eredményekben gazdag munkálkodásával osztatlan elismerést aratott, pedig szerénységével az elismerést, kitüntetését nem kereste, tudományos munkálkodásának eredményeit nem vitte a nagy dobra, a mint az sajnos, különösen újabban mind divatosabbá válik. Mindezek daczára ha nem is kereste, kijutott neki is az elismerésből, számos tudományos intézmény elismerése jeléül tagjává választotta, így a Magyar Tudományos Akadémia 1884-ben levelező, az Orosz Rovartani Társulat pedig tiszteleti tagjává választotta. Elérte őt két ízben a legfelsőbb elismerés is, így 1900-ban, „a tudományosság terén szerzett érdemeiért“ a királyi tanácsosi címet és nem régiben a Ferencz József-rend tiszti keresztjét kapta. Az elismerésnek ezen módjain kívül azonban olyan ritka kitüntetésben is részesült, amely nevét a tudományban örökké meg fogja tartani, azt halhatatlanná tette. Értem alatta a szakbuvárok azon megtisztelő elismerését, hogy MOCSÁRY SÁNDOR nevééről félszáznál több állatot kereszteltek el. MOCSÁRY nevét egy levéldarazs-nem és számtalan faj és fajváltozat viseli, melyeknek talán nem is teljes jegyzékét a szerzők nevével és az elnevezés időpontjával együtt itt sorolom fel:

Mocsárya KONOW, 1897.

Aenictus Mocsáryi EMERY, 1902.

Ammophila Mocsáryi FRIVALDSZKY, 1876.

Ampulex Mocsáryi KOHL, 1898.

Anthidium Mocsáryi FRIESE, 1897.

Anthrena Mocsáryi SCHMIEDEKNECHT, 1883.

Athalia rufoscutellata var. *Mocsáryi* KONOW, 1891.

Aulacochilus Mocsáryi CSIKI, 1910.

Barycephalus Mocsáryi BRAUNS, 1895.

Bombus Mocsáryi KRIECHBAUMER, 1877.

- Bradyporus Mocsáryi* KUTHY, 1910.
Centris Mocsáryi FRIESE, 1900.
Cephaloplites Mocsáryi SZÉPLIGETI, 1897.
Cephus Mocsáryi KIRBY, 1882.
Ceratina Mocsáryi FRIESE, 1896.
Cerceris Mocsáryi KOHL, 1888.
Chrysis Mocsáryi RADOSZKOWSZKI, 1888.
Cleptes Mocsáryi SEMENOW, 1891.
Crocisa Mocsáryi FRIESE, 1909.
Cryptopone Mocsáryi SZABÓ, 1910.
Delphax Mocsáryi HORVÁTH, 1897.
Discopoma Mocsáryi CANESTRINI, 1897.
Dolerus Mocsáryi KONOW, 1895.
Eriades Mocsáryi SCHLETTERER, 1889.
Ellampus Mocsáryi RADOSZKOWSZKI, 1887.
Erythroneura Mocsáryi HORVÁTH, 1910.
Euglossa Mocsáryi FRIESE, 1899.
Gynacantha Mocsáryi FÖRSTER, 1898.
Idolus Mocsáryi SZOMBATHY, 1910.
Leptobracon Mocsáryi SZÉPLIGETI, 1901.
Leptorhynchus Mocsáryi BOLKAY, 1910.
Macrophya Mocsáryi KIRBY, 1882.
Megacanthopus Mocsáryi DUCKE, 1909.
Megalodontes Mocsáryi KIRBY, 1882.
Melitaea Cinxia ab. *Mocsáryi* AIGNER, 1905.
Mutilla Mocsáryi ANDRÉ, 1896.
Myrmeleon Mocsáryi PONGRÁCZ, 1910.
Myzine Mocsáryi DALLA-TORRE, 1897.
Nerius Mocsáryi KERTÉSZ, 1899.
Nomada Mocsáryi SCHMIEDEKNECHT, 1882.
Odynerus Mocsáryi ANDRÉ, 1884.
Ophion Mocsáryi BRAUNS, 1889.
Osmia Mocsáryi FRIESE, 1895.
Otiorrhynchus Mocsáryi CSIKI, 1899.
Parnopidea Mocsáryi BRAUNS, 1903.
Pedinopelta Mocsáryi SZÉPLIGETI, 1900.
Pepsis Mocsáryi LUCAS, 1894.
Philygria Mocsáryi KERTÉSZ, 1910.
Pompilus Mocsáryi RADOSZKOWSZKI, 1887.
Ponera Mocsáryi EMERY, 1900.
Prionopelta Mocsáryi FOREL, 1907.
Rhiacophila Mocsáryi KLAPÁLEK, 1898.
Salix Mocsáryi KOHL, 1884.

- Scapheutes Mocsáryi* HANDLIRSCH, 1887.
Sceliphron Mocsaryi DALLA-TORRE, 1897.
SpheX Mocsáryi KOHL, 1885.
Spintharis Mocsáryi RADOSZKOWSKI, 1890.
Spilomena Mocsáryi KOHL, 1898.
Stizus Mocsáryi HANDLIRSCH, 1895.
Strombocerus Mocsáryi KONOW, 1901.
Strumigenys Mocsáryi EMERY, 1897.
Tachynomyia Mocsáryi TURNER, 1910.
Tachysphex Mocsáryi KOHL, 1883.
Tenthredo Mocsáryi ANDRÉ, 1882.
Tetraconus Mocsáryi SZÉPLIGETI, 1903.
Trigona Mocsáryi FRIESE, 1900.

Ez egy olyan emlék, a milyennel kevesen dicsekedhetnek. Nem kevésbé marad e mögött azonban az az emlék sem, melyet MOCSÁRY SÁNDOR irodalmi működésével állított magának, a miről hamarosan meggyőződhetünk, ha egy pillantást vetünk munkáinak hosszú jegyzékére, melyet külön fejezetként közlök folyóiratunk ezen számában.

Most már csak egy kívánsággal zárhatom soraimat és pedig azzal, hogy adassék meg ünnepeltünknek, hogy az ötödik évtizedben is úgy mint eddig, jó egészségben láthassuk munkája mellett, hogy a tudomány, a magyar rovartan és a Nemzeti Múzeumnak is még soká lehessen hű és odaadó munkása.

Mocsáry Sándor irodalmi működése.

Összeállította : CSIKI ERNŐ.

MOCSÁRY SÁNDOR irodalmi működését 1868-ban kezdte meg és folytatta megszakítás nélkül mostanáig. Az összes cikkeinek és munkáinak jegyzékét alábbiakban közlöm a megjelenési évek szerint csoportosítva.

1868.

1. Rovartani tanulmányok. (Természetrajzi szemelvények. Nagyvárad, 1868, p. 56—81).
2. Adatok Nagyvárad és vidéke puhányainak ismeretéhez. (U. o. p. 108—119).
3. A dohány. (U. o. p. 120—142).
4. Rövid szemle Nagyvárad és vidéke természetrajzi nevezetességei fölött. (U. o. p. 143—153).

1870.

5. Jellegző adatok Biharmegye téhelyröpüinek ismeretéhez. (Magy. orvosok és természetvizsg. Fiumében tartott XIV. nagygyűlésének munkálatai. Budapest, 1870, p. 311—318).

1871.

6. Az emberi nem régisége. (A biharmegyei orvos-, gyógyszerész- és természettud. egyesület évkönyve. 1868—1871. Nagyvárad, 1871, p. 114—117).

1872.

7. Adatok Biharmegye faunájához. — Data ad faunam Hungariae orientalis Comitatus Bihar. (Magy. Tudom. Akad. Math. és Természettud. Közlem. Budapest, X., 1872, p. 163—180).

1873.

8. Biharmegye téhely- és pikkelyröpüi. (Magy. Tud. Akad. Math. és Természettud. Közlem. Budapest, X., 1873, p. 95—110).

1874.

9. Zur Hymenopterenfauna Siebenbürgens. (Verhandl. u. Mittheil. siebenbürg. Vereins f. Naturwiss. XXIV. Hermannstadt, 1874, p. 117—122).
10. A Sebes-Kőrös és a Pecze folyó halai. („Nagyvárad“ 1874, 38. és 39. szám).
11. A szőlők megmentése érdekében. (U. o. 1874, 99. szám).

1875.

12. A hangyák életéből. (Fővárosi Lapok. XII, 1875, p. 524—525).
13. A rovartan méltatása. (U. o. XII, 1875, p. 992—993).
14. A rovarvilág zenészei. (U. o. XII, 1875, p. 1184—1185).
15. A hangyákról. (Természettud. Közöny. VII, 1875, p. 229—240).
16. A Torontál megyei sáskáról. (U. o. VII, 1875, p. 408—409).
17. Harcsaférgék Győr mellett. (U. o. VII, 1875, p. 409).
18. Adatok Zemplén és Ung megyék faunájához. — Data ad faunam Hungariae septentrionalis Comitatum Zemplén et Ung. (Magy. Tud. Akad. Math. és Természettud. Közlem. Budapest, XII, 1875, p. 134—150).
19. A sáskáról. (Természettud. Szemle. Nagyvárad, 1875. 4. és 5. szám).
20. A szőlők megóvása a tavaszi fagy ellen. (Nagyvárad, 1875, 95—99. szám).

1876.

21. A méh mérgének hatása és gyógyító ereje. (Természettud. Közlöny. VIII, 1876, p. 361—362).
22. Európai hasznos rovarok meghonosítása más világrészekben. (U. o. VIII, 1876, p. 405—406).
23. A kolumbácsi légy. (Vasárnapi Ujság. 1876, p. 329—330).
24. Barlangjaink állatvilága. (Fővárosi Lapok. XIII, 1876, p. 70—71).
25. A rovarvilág kolibrijei. (U. o. XIII, 1876, p. 103.)
26. A rét méhei. (U. o. XIII, 1876, p. 986—987. és 992—993).
27. A darázsok életéből. (U. o. XIII, 1876, p. 1212—1213).
28. A hangyák és barátaik. (A Budapesti Bazár melléklapja. XVII, 1876, p. 167 és 175).
29. A fürkészfélék szerepe a természetben. (Természet, VIII, 1876, p. 71—75 és 88—91).
30. A gubacsdarázsok életéből. (U. o. VIII, 1876, p. 211—218 és 225—235).
31. A biharmegyei barlangok állatvilága. (Természettud. Szemle. Nagyvárad, I, 1876, p. 201—205 és 224—229).
32. A díszdarázsok életéből. (U. o. I, 1876, p. 361—363).
33. A darázsok életéből. (Orvos-természettud. Szemle. Nagyvárad, II, 1876, p. 98—107 és 113—121).

1877.

34. A mézelő méh érzékei. (Fővárosi Lapok. XIV, 1877, p. 127).
35. A világitó rovarokról. (U. o. XIV, 1877, p. 542—543).
36. A mézelő méh életéből. (Természet. IX, 1877, p. 29—35 és 43—54).
37. Trois espèces nouvelles d'Abeilles. (Petites Nouvelles Entom. Paris, II, 1877, p. 109).
38. Biologiai jegyzetek. (Természetrajzi Füzetek. I, 1877, p. 23).
39. Új hártyaröpűek a Nemzeti Múzeum gyűjteményében. — Hymenoptera nova in collectione Musaei Nationalis Hungarici. (U. o. I, 1877, p. 87—92).
40. Új méhfajok a Nemzeti Múzeum gyűjteményében. — Mellifera nova in collectione Musaei Nationalis Hungarici. (U. o. I, 1877, p. 231—235).
41. Bihar és Hajdu megyék hártya-, két-, reczés-, egyenes- és félröpűi. — Hymenoptera, Diptera, Neuroptera, Orthoptera et Hemiptera Hungariae Comitatum Bihar et Hajdu. (Magy. Tud. Akad. Math. és Természettud. Közlem. XIV, 1877, p. 37—50).

1878.

42. Adatok Zólyom és Liptó megyék faunájához. — *Data ad faunam Hungariae septentrionalis Comitatum Zólyom et Liptó.* (U. o. XV, 1878, p. 223—238).
43. Espèces nouvelles du genre *Eucera* Latr. (*Petites Nouvelles Entom. Paris*, II, 1878, p. 277—278).
44. Drei neue Schlupfwespen aus Ungarn. (*Entom. Nachr.* IV, 1878, p. 209—210).
45. Új méhfajok a Nemzeti Múzeum gyűjteményében. — *Mellifera nova in collectione Musaei Nationalis Hungarici.* (*Természetrajzi Füzetek*. II, 1878, p. 15—22).
46. Új méhfajok a Nemzeti Múzeum gyűjteményében. — *Mellifera nova in collectione Musaei Nationalis Hungarici.* (U. o. II, 1878, p. 118—122).
47. *Biologiai jegyzetek.* (U. o. II, 1878, p. 123—125).
48. *Biologische Notizen.* (U. o. II, 1878, p. 180—182).
49. A hártyaröpű rovarok életjelenségeinek rövid vázlata. (*Természet.* X, 1878, p. 325—327).
50. A kérészek életéből. (U. o. X, 1878, p. 319—321).

1879.

51. *Zur Biologie einiger Chrysiden.* (*Entom. Nachrichten.* V, 1878, p. 82—83).
52. Újabb adatok Temesmegye hártyaröpű faunájához. — *Data nova ad faunam hymenopterologicam Hungariae meridionalis Comitatus Temes.* (*Magy. Tud. Akad. Math. és Természettud. Közlem.* XVI, 1879, p. 1—70).
53. Új méhfajok a Nemzeti Múzeum gyűjteményében. — *Mellifera nova in collectione Musaei Nationalis Hungarici.* (*Természetrajzi Füzetek*. III, 1879, p. 8—12).
54. Új hártyaröpűek a magyar faunából. — *Hymenoptera nova e fauna Hungarica.* (U. o. III, 1879, p. 115—128).
55. Új méhfajok a Nemzeti Múzeum gyűjteményében. — *Mellifera nova in collectione Musaei Nationalis Hungarici.* (U. o. III, 1879, p. 233—240).
56. Jellemző adatok Budapest környékének hártyaröpű faunájához. — *Data characteristica ad faunam hymenopterologicam regionis Budapestinensis.* (GERLÓCZY és DULÁCSKA, *Budapest és környéke*. I, 1879, p. 364—386).

1880.

57. Új hártyaröpűek a föld különböző részeiből. — *Hymenoptera*

nova e variis orbis terrarum partibus. (U. o. IV, 1880, p. 267—274).

1881.

58. A magyar fauna másnejű darázsai. (Heterogynidae faunae Hungaricae). (Magy. Tud. Akad. Math. és Természettud. Közlemények. XVII, 1881, p. 1—96, 2 táblával).
59. Új hártyaröpűek a föld különböző részeiből. — Hymenoptera nova e variis orbis terrarum partibus. (Természetrzaji Füzetek. V, 1881, p. 29—37).
60. Synonymische Bemerkungen. (Entom. Nachr. VII. 1881, p. 18—20).
61. Drei neue Hymenopteren. (U. o. VII, 1881, p. 327—330).

1882.

62. A magyar fauna fémdarázsai. — Chrysididae faunae Hungaricae. A M. T. Akadémia által a Vitéz-féle jutalommal kitüntetett pályamű. (A M. T. Akadémia III. osztályának különkiadványa. Budapest, 1882, 2 táblával).

1883.

63. Literatura Hymenopterorum. (Természetrzaji Füzetek. VI, 1883, p. 3—122).
64. A dongó-méhek életéből. (Természettud. Közlöny. XV, 1883, p. 505, ábrával).
65. Aus der Geschichte der Literatur der Goldwespen. (Entom. Nachr. IX, 1883, p. 136—139).
66. Zur geographischen Verbreitung der Goldwespen. (U. o. IX, 1883, p. 140—141).
67. Európai és másföldi új hártyaröpűek. — Hymenoptera nova europaea et exotica. (Magy. Tud. Akad. Értekezések a természettud. köréből. XIII, 1883, p. 1—72).

1884.

68. Jellemző adatok Erdély hártyaröpű rovarainak faunájához. (Természetrzaji Füzetek. VIII, 1884, p. 185—186).
69. Characteristische Daten zur Hymenopteren-Fauna Siebenbürgens. (U. o. VIII, 1884, p. 218—226).
70. Species generis Anthidium Fabr. regionis palaearticae. (U. o. VIII. 1884, p. 241—278).
71. Hermanphrodita rovarok a m. n. múzeumban. (Rovartani Lapok,

- I, 1884, p. 53—57, 1 ábrával. — Les Insectes hermaphrodites du Musée national de Hongrie. (l. c. Suppl. p. VII).
72. Cserebogaraink. (U. o. I, 1884, p. 118—122, 2 ábrával.) — Nos hannetons. (l. c. Suppl. p. XIV).
73. Kártékony bogár e a csajkó? (U. o. I, 1884, p. 59—60).
74. A művészméhekről. (U. o. I, 1884, p. 181—184, 2 ábrával.) — Sur les Abeilles artistes. (l. c. Suppl. p. XXIV).
75. A lopó-darázsok életmódjáról. (U. o. I, 1884. p. 82—83). — Sur les moeurs des Pelopoeus. (l. c. Suppl. p. XI).
76. Két méhfaj kölesönös viszonya egymáshoz. (U. o. I, 1884, p. 20—21). — Relation mutuelle entre deux espèces d'abeilles (l. c. Suppl. p. IV).
77. Jellemző adatok Erdély hártyaröpű rovarainak faunájához. (Data characteristic ad faunam Hymenopterologicam Transsilvaniae). (Magy. Tud. Akad. Math. és Természettud. Közlem. XIX, 1884, p. 383—398).

1885.

78. Species novae vel minus cognitae generis Pepsis Fabr. (Természettud. Füzetek. IX, 1885. p. 236—271).
79. Egy fazekas-darázsról. (Rovartani Lapok. II, 1885, p. 15—16, ábrával.) — Description du nid de l'Agénia punctum Vanderl. (l. c. Suppl. p. II).
80. Egy elesúfitott áldozat. (U. c. II, 1885, p. 106—107, ábrával).
81. Két érdekes fa-ronró darázs. (U. o. II, 1885, p. 147—148). — Découverte des Sirex fantoma Fabr. et augur Kl. dans le département de Máramaros, nouvelles pour la faune hongroise. (l. c. Suppl. p. XXI).
82. A fürkészdarázsok életéből. (Természettud. Közöny. XVII, 1885, p. 16—21, 9 ábrával).
83. Adatok Magyarország fürkészdarázsainak ismeretéhez. (Data ad cognitionem Ichneumonidarum Hungariae). I. Ichneumones Wesm. (Magy. Tud. Akad. Math. és Természettud. Közlem. XX, 1885, p. 53—144, 1 táblával).

1886.

84. Hártyásszárnyúak (Hymenoptera). (Helyrajzi emlékmű a magy. orv. és természetvizsg. 1886. évi Buziás-Temesvárott megtartott LXIII. vándorgyűlésére. Temesvár, 1886, p. 137—143).
85. Legyek (Diptera). (U. o. p. 152—157).
86. Reczésszárnyúak (Neuroptera). (U. o. p. 157—158).

87. Egyenesszárnyúak (Orthoptera). (U. o. p. 159–161).
 88. A magyarországi fa-rontó darázsok. I–V. (Rovartani Lapok. III, 1886, p. 9–13, 38–42, 67–73, 98–106, 113–120, ábrával). Les Siricides de la Hongrie. I–V. (l. c. Suppl. p. III, VI, XI–XII, XIII–XIV, XV–XVII).
 89. Species aliquot Tenthredinidarum novae. (Entom. Nachr. XII, 1886, p. 2–3).

1887.

90. Studia synonymica. (Természetrizsi Füzetek. XI, 1887, p. 12–20).
 91. Species tres novae generis Anthidium Fabr. (U. o. XI, 1887, p. 28–29).
 92. Eine neue Goldwespen-Art und Varietät aus Deutschland. (Entom. Nachr. XIII, 1887, p. 291).

1888.

93. Az idei sáskajárásról. (Természettud. Közlöny. XX, 1888, p. 329–343, ábrával).

1889.

94. Monographia Chrysididarum orbis terrarum universi. Földünk fémdarázsainak magánrajza. (A Magy. Tud. Akad. különkiadványa. Budapest, 1889, 2 táblával).
 95. Monographia Chrysididarum orbis terrarum universi. [Kivonat]. (Math. és Természettud. Értesítő. VII, 1889, p. 178).
 96. Monographia Chrysididarum orbis terrarum universi. (Entom. Nachr. XV, 1889, p. 345–353).
 97. Catalogus Chrysididarum Europae et confinium. (Math. u. Naturwiss. Berichte aus Ungarn. VII, 1889).

1890.

98. Additamentum primum ad Monographiam Chrysididarum orbis terrarum universi. (Természetr. Füzetek. XIII, 1890, p. 45–66).

1891.

99. Tenthredinidae et Siricidae novae. (Természetr. Füzetek. XIV, 1891, p. 155–159).
 100. Újabb adatok Biharmegye molluscafaunájához. (Magy. orvos. és természetvizsg. XXV. vándorgyűlésének munkálatai. Budapest, 1891, p. 445–446).

1892.

101. A méhfélék életéről. (Természettud. Társulat Emlékkönyve. 1892, p. 548—558).
102. Hymenoptera in expeditione Comitum Belae Széchenyi in China et Tibet a Dom. G. Kreitner et L. Lóczy anno 1879 collecta. (Természetr. Füzetek. XV. 1892, p. 126—131).
103. Additamentum secundum ad monographiam Chrysididarum orbis terrarum universi. (U. o. XV, 1892, p. 213—240).

1894.

104. Species novae vel minus cognitae generis Pepsis Fabr. (Publicatio secunda). (Természetr. Füzetek, XVII, 1894, p. 1—14).
105. E fauna Apidarum Hungariae. (U. o. XVII, 1894, p. 34—37).

1895.

106. Hymenoptera parasitica educata in collectione Musaei Nationalis Hungarici. (Természetr. Füzetek. XVIII, 1895, p. 67—72).

1896.

107. Species Hymenopterorum magnificae novae in collectione Musaei Nationalis Hungarici. (Természetr. Füzetek. XIX, 1896, p. 1—8, egy táblával).
108. Egy lepke érdekes története. (U. o. XIX, 1896, p. 125—127, egy táblával).
109. Die interessante Geschichte eines Schmetterlinges. (U. o. XIX, 1896, p. 225—227, mit 1 Tafel).

1897.

110. Species septem novae generis Euglossa Latr. in collectione Musaei Nationalis Hungarici. (Természetr. Füzetek. XX, 1897, p. 442—446).
111. Hymenoptera nova e fauna hungarica. (U. o. XX, 1897, p. 644—647).
112. Hymenoptera. (A Magyar Birodalom Állatvilága. Fauna Regni Hungariae. 1897, p. 1—113).
113. Az újguineai hangyákról. (Rovartani Lapok. IV, 1897, p. 107—108, két ábrával).
114. Hymenoptera e China et Tibet. (Gróf Széchenyi Béla kelet-ázsiai útjának tudományos eredményei. II, 1897, p. 657—663).

1898.

115. Magyarország Hymenopterái. — Ungarns Hymenopteren. (Természetr. Füzetek. XXI, 1898, p. 153—163).
116. Species novae generis Euglossa Latr. et Epicharis Klug. (U. o. XXI, 1898, p. 497—500).
117. Magyarország Hymenoptera-faunája. (Rovartani Lapok. V, 1898, p. 171—175).
118. Hymenoptera. (Wissenschaftliche Ergebnisse der Reise des Grafen Béla Széchenyi in Ostasien. 1877—1880. Wien, 1898. II. Bd. p. 511—518).

1899.

119. Species novae generis Centris Fabr. in collectione Musaei Nationalis Hungarici. (Természetr. Füzetek. XXII, 1899, p. 251—255).
120. Species Chrysididarum novae in collectione Musaei Nationalis Hungarici. (U. o. XXII, 1899, p. 483—494).
121. Troides (Oruithoptera) Elisabethae Reginae n. sp. (Diagnosis praecursoria). (U. o. XXII, 1899, p. 114—115). [DR. HORVÁTH GÉZÁ-val].
122. Pseudoneuroptera. (A Magyar Birodalom Állatvilága. — Fauna Regni Hungariae. 1899, p. 23—32).
123. Neuroptera. (U. o. 1899, p. 33—44).
124. Ungarns Hymenoptera. (Math. u. Naturwiss. Berichte aus Ungarn. XV, 1899, p. 115—121).
125. Xantus János l. t. emlékezete. (Akadémiai Emlékbeszédek. IX. köt., 9. szám, 1899, p. 231—258).
126. Magyarország Neuropterái. (Akadémiai Értesítő. X, 1899, p. 516—521).

1900.

127. Magyarország Neuropterái. — Ungarns Neuropteren. (Természetr. Füzetek. XXIII, 1900, p. 109—116).
128. Siricidarum species duae novae. (U. o. XXIII, 1900, p. 126—127).
129. Les espèces du genre Troides appartenant aux collections du Musée National Hongrois. (U. o. XXIII, 1900, p. 160—165, három színes táblával). [DR. HORVÁTH GÉZÁ-val].
130. A Magyar Nemzeti Múzeum Troides-gyűjteménye és Erzsébet királyné pillangója. (Math. és Természettud. Értesítő. XVIII, 1900, p. 97—101). [DR. HORVÁTH GÉZÁ-val].
131. Délmagyarország Neuropterái. (A magyar orvosok és termé-

- szetvizsg. XXX. vándorgyül. munkálatai. Budapest, 1900, p. 599—608).
132. Magyarország Neuropterái. (Rovartani Lapok. VII, 1900, p. 31—34).
133. A Hymenopterák gyűjtéséről. (U. o. VII, 1900, p. 70—72 és 128—129).
134. A legnagyobb nappali pillangók. (U. o. VII, 1900, p. 89—93).

1901.

135. A rovarokról. (Természettud. Közlöny. XXXIII, 1901, p. 153—165).
136. Hymenopterák. — Hymenopteren. (Zichy Jenő gróf harmadik ázsiai utazása. II. köt., 1901, p. 121—171). [SZÉPLIGETI GYŐZŐ-VEL].
137. Gróf Neuhaus Emil. (Rovartani Lapok. VIII, 1901, p. 93—95).
138. A Deilephila Nerii életéhez. (U. o. VIII, 1901, p. 109—110).

1902.

139. Species aliquot Chrysididarum novae. (Természetr. Füzetek. XXV, 1902, p. 339—346).
140. Chrysididae in Africa meridionale a Dre H. Brauns collectae. (U. o. XXV, 1902, p. 536—572).
141. Hymenopterák. (A Magyar Nemzeti Múzeum múltja és jelene. Budapest, 1902, p. 243—244).
142. Neuropterák. (U. o. p. 250).
143. A M. N. Múzeum Hymenoptera-gyűjteménye. (Rovartani Lapok. IX, 1902, p. 201—204).

1903.

144. Species novae vel minus cognitae generis Synagris Latr. (Ann. Mus. Nat. Hung. I, 1903, p. 503—508).
145. A M. N. Múzeum Neuropterái. (Rovartani Lapok. X, 1903, p. 36—38).

1904.

146. A lepkék magyar elnevezésének kérdéséhez. (Rovartani Lapok. XI, 1904, p. 120—121).
147. Chrysididae in Africa meridionali a Dre H. Brauns collectae. II. (Annales Mus. Nat. Hung. II, 1904, p. 403—413).
148. Siricidarum species quinque novae. (U. o. II, 1904, p. 496—498).
149. Observatio de Clepthe aurora Smith. (U. o. II, 1904, p. 565—569).

150. Ueber die Gattung *Clavellaria* Oliv. (Zeitschr. f. Hymenopterologie u. Dipterologie. IV, 1904, p. 350—352).

1905.

151. *Rhyssae sociarumque species in collectione Musei Nationalis Hungarici.* (Annales Mus. Nat. Hung. III, 1905, p. 1—20).

1906.

152. A méhfélékről. (Rovartani Lapok. XIII, 1906, p. 1—6).
 153. *Vespidarum species quattuor novae.* (Ann. Mus. Nat. Hung. IV, 1906, p. 197—200).

1907.

154. Lepkebábokban élősködő fémdarazsakról. (A Magyar orvosok és természetvizsg. XXXIV. Pozsonyban tartott nagygyűlésének munkálatai. 1907, p. 233—234).

1908.

155. *Chrysididen von Madagascar, den Comoren und Ost-Afrika.* (Voeltzkow: Reise in Ost-Afrika in den Jahren 1903—1905. Band II, 1908, p. 256—263).
 156. *Chrysididae in Africa meridionali a Dre H. Brauns collectae.* Publicatio tertia. (Ann. Mus. Nat. Hung. VI, 1908, p. 505—526).
 157. *Species tres magnificae generis Euglossa.* (U. o. VI. 1908, p. 581—582).
 158. A lepkebábokban élésködő fémdarazsokról. (Rovartani Lapok. XV, 1908, p. 5—6).

1909.

159. *Chalastogastra nova in collectione Musei Nationalis Hungarici.* (Ann. Mus. Nat. Hung. VII, 1909, p. 1—39).
 160. *Chrysididae Klugianae.* (U. o. VII, 1909, p. 398—408).
 161. *Chrysididae in Territorio Syr-Dariae a Leone Wollmann collectae.* (Archivum Zoologicum. I, 1909, p. 1—9).

1910.

162. A magyarországi dongóméhekről. (Bombi et Psithyri Hungariae). (Rovartani Lapok. XVII, 1910, p. 3—4).
 163. Über *Oryssus unicolor* Latr. und eine nahe verwandte neue Art aus Kroatien. (Ann. Mus. Nat. Hung. VIII, 1910, p. 160—162).

Magyarországi új Homoptera.

DR. HORVÁTH GÉZÁ-TÓL.

A magyarországi kabócák közt van már egy faj, mely MOCSÁRY SÁNDOR érdemes entomologusunk nevét viseli. Ez a *Delphax Mocsáryi* nevű Fulgorida-faj, melyet 1897-ben Szegedről írtam le (Természettudományi Füzetek, XX. p. 624), és mely azóta még Budafokról és Isaszegről is megkerült.

A jelen alkalommal egy Jassida-fajt szándékozom ugyancsak MOCSÁRY SÁNDOR barátunk tiszteletére elnevezni. E fajt 1908 szeptember 16-án a Mehádiát környező erdőkben fedeztem fel, a hol az a Herkulesfürdő felett emelkedő Csórics-magaslaton és pedig ennek a Cserna felé hajló oldalán a *Dactylis glomerata* levelein nagy mennyiségben volt található. Egy része akkor még csak nympa-stádiumban volt, de legnagyobb része már teljesen ki volt fejlődve, sőt némely példányok párosodtak is.

Erythroneura Mocsáryi n. sp.

Elongata, angusta, flavo-albida, nitidula; capite cum oculis pronoto paullo latiore, vertice antice obtuse rotundato-producto, medio quam lateribus distincte longiore et latitudine sua fere dimidio brevior, saepissime prope apicem punctis duobus parvis obsolete fuscis notato; fronte latitudine sua superiore circiter $\frac{1}{3}$ longiore, tota impicta vel interdum utrinque versus latera striolis transversis obsolete fuscis signata, marginibus lateralibus rectis; clypeo plerumque plus minusve infuscato; pronoto vertice $\frac{3}{4}$ longiore et longitudine sua duplo latiore, antorsum vix angustato; scutello prope angulos basales maculis duabus elongato-triangularibus nigris notato et apice nigro; elytris longe pone apicem abdominis extensis, albido-hyalinis, albido-venosis, clavo fere toto limboque costali corii dilute flavis, area apicali tertia apice parum dilatata; alis fusco-venosis; dorso abdominis magnam ad partem nigro vel nigricante; pedibus flavo-albidis, unguiculis nigricantibus. Long. corp. $2\frac{1}{4}$ — $2\frac{1}{2}$, cum elytris $3\frac{1}{4}$ — $3\frac{1}{2}$ mill.

♂. Valvula genitali nulla; laminis genitalibus elongatis, basi parallelis, pone medium leviter, deinde fortiter angustatis, apice acuminatis et recurvatis, triente apicali nigris.

♀. Segmento ventrali ultimo postice recto; vagina segmento hoc saltem duplo et dimidio longiore, recurvata, nigra, apice exserta.

Hungaria meridionalis: Mehadia (Mus. Hung.). Specimina numerosa prope thermas Herculis in foliis *Dactylidis glomeratae* legi.

Species haec generis, Jassidarum *Erythroneura* FITCH (*Zygina* FIEB.) quoad picturas *E. scutellari* H.-SCH. (*serpentinae* MATSUM.). similis, sed statura paullo majore, colore flavo-albido, vertice magis producto, fasciis duabus transversis fuscis destituta, pronoto et elytris impictis ventreque toto vel fere toto pallido differt.

Ausztrália egy új Erotylidájáról.

Irta: CSIKI ERNŐ.

Az egész földkerekségen elterjedt Erotylidák leginkább a meleg égöv lakói, Európának, illetőleg a palearktikus tájnak és Ausztráliának belőlük nagyon kevés jutott. Külalak és színpompa tekintetében első helyen Közép- és Dél-Amerika gazdag faunája áll, a melyhez képest Dél-Ázsia és Közép-Afrika Erotylidáinak nagyon szerény hely jutott. Így vagyunk az *Aulacochilus*-nemmel is, a mely mint az ó-világ sajátja kevésbé feltűnő fajokat foglal magába. Legtöbb fajuk egyszínű kék vagy fekete és csak az indo-auztráliai archipelágus mutathat fel néhány élénkebb színeződésű fajt. Ezek közé tartozik az alább leírt faj is, mely azonfelül azért is érdekes, mert az *Aulacochilus* első képviselője Ausztráliából.

Aulacochilus *Mocsáryi* CSIKI, n. sp.

Oblongus, niger, nitidus, subtus piceus, abdomine rufo, palpis rufo-ferrugineis, antennis (clava excepta) tarsisque rufescentibus, elytris circulo sanguineo, ad suturam interrupto, ornatis. Capite subtiliter et parce punctato, oculis subtiliter reticulatis. Pronoto paulo convexo, longitudine duplo latiore, ad apicem versus angustato, lateribus arcuatis, angulis posticis rectis, angulis anticis rotundato-obtusis et paulo prominulis. Elytris convexis, striato-punctatis, interstitiis disperse et subtilissime punctatis. Metasterno abdomineque subtiliter et non dense punctatis. Long. 6.5—7 mm.

Australia occidentalis.

Az új fajt MOCSÁRY SÁNDOR tiszteletére neveztem el.

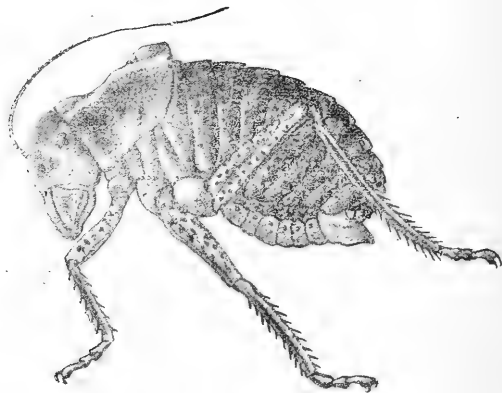
Új szöcskefaj a Kaukázusból.

Irta: KUTHY DEZSŐ.

A Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményében egy érdekes szöcskefélélet találtam, mely a Kaukázusból való és melyet MOCSÁRY SÁNDOR ajándékozott nemzeti intézetünknek. Ezt az újnak bizonyult fajt írom le alábbiakban, egyúttal felajánlván azt ünneplő kedves kollegám és barátomnak, kinek nevééről neveztem el.

Bradyporus Mocsáryi KUTHY n. sp.

♂. Corpore magno et robusto, fulvo-castaneo, capite supra et pronoto superne, hujus etiam lateribus, obscure aeneis, dorso abdominis aeneo-micante. Costis lateralibus pronoti roseo-flavis, postice ad marginem basalem maculis trinis parvis nigris pictis. Segmentis dorsalibus abdominis margine apicali maculis nigris et flavis ornatis.

Capite pronotoque fortius, abdomine supra subtilius irregulariter rugulosis. Antennis castaneis, articulis 1—17 pallide flavis, annulo apicali obscuriore ornatis. Prosterno bispinoso, meso- et metasterno lobatis. Femoribus extus pallidis, irregulariter nigro-maculatis, intus plus minusve nigro-castaneis. Abdomine segmento ultimo medio profunde impresso, lamina supraanali subrotundata; cercis pallidis, cylindricis, validis, brevibus, basi dente obtuso armatis. Longitudo corporis 56 mm., pronoti 16 mm., femoribus posticis. 18 mm.

Caucasus (Mus. Hung.)

In honorem ALEXANDRI MOCSÁRY denominavi.

Species haec, quam pronoti costis lateralibus roseo-flavis eximia, *Br. dasypo* ILLIG. affinis, sed corpore robustiore, aliter colorato, fortius ruguloso cercisque validioribus bene differt.

Magyarország szárnyatlan és csökevényes szárnyú legyei.

Irta: DR. KERTÉSZ KÁLMÁN.

Mai ismereteink alapján feltehetjük, hogy a legyek szárnyatlan-sága, illetve a szárnyak csökevényessége nem ősi állapot, hanem visszafejlődés.

Az okok, melyek ezt a visszafejlődést előidézték, csak részben ismeretesek. Hogy a *Braula*, a *Melophagus* és a *Nycteribiidák* szárnyait teljesen elvesztették, az kétségtelenül élősködő életmódjuknak a folyománya. Ugyanez az oka annak is, hogy a *Lipoptena cervi* nőténye az év előrehaladottabb szakában, október végén vagy november elején, szárnyait elveszti s mint szárnyatlan alak telel át a szarvas, vagy az őz bundájában.

Azonban hogy mi okozza, hogy egyes fajok szárnyai állandóan csökevényesek, arra megfelelni nagyon nehéz.

Általános a nézet, hogy itt a szél játszik nagy szerepet. Rendszeren a Kerguelen-szigetek faunáját hozzák fel példának, a hol a legtöbb rovar csökevényes szárnyú. Azt mondják, hogy ezeken a szigetekeken a szél ereje oly nagy, hogy a felrepülő rovar menten a tengerbe sodorja. Minthogy tehát a rovarnak nincs szüksége szárnyaira, azok elesökevényesednek. Mindazonáltal ezzel kapcsolatban fölmerül a kérdés, miért nem általános az a jelenség, miért vannak ott rendszeren fejlődött szárnyú rovarok is? Erre a kérdésre, melynek kulcsát talán az életmódban kell keresnünk, a biológiai megfigyelések eddigi csekély száma miatt még nem felelhetünk.

Az Európában élő szárnyatlan és csökevényes szárnyú legyek száma a fejlett szárnyúakéhoz képest elenyészően csekély s ezeknél igazán semmi okát sem tudjuk a jelenségnek adni. Megtaláljuk őket télen és nyáron, északon és délen, síkon és hegyen egyaránt.

Méginkább összekuszálja a kérdést az is, hogy egy esetben a hím szárnya csökevényes s a nőtényé rendes, más esetben fordítva, a nőtényé csökevényes s a hímé rendes. A csökevényes szárnyú fajoknál azonban a csökevényesség mértéke sem állandó, mert egy fajon belül változó, de a rendes alakot a szárny sohasem éri el. Itt tehát egy bizonyos irányzatot látunk, mely egy bizonyos csapáson halad, de nem tudjuk határozottan megmondani, hogy a magasabb fejlettség, vagy a fokozottabb csökevényesedés felé-e? Ámbár valószínű, hogy az utóbbi felé, ez mégis nyílt kérdés, melyre a felelettel egyelőre adósoknak kell maradnunk.

A mi a szárnyak visszafejlődését illeti, az kétirányú, t. i. hosszanti- és harántirányú. Az első esetben a szárnyak megrövidülnek, a második esetben megkeskenyednek.

Ha azt a kérdést vetjük fel, hogy a szárnyatlanság melyik irány-
nak a végeredménye, arra azt kell felelnünk, hogy valószínűleg mind a
kettőé. Az élősködőkre nézve a fecske élősdije, az *Oxypterus hirun-*
dinis nyújt némi támpontot, keskeny, hegyes szárnyaival, melyek idő-
vel valószínűleg szintén teljesen vissza fognak fejlődni. De nincs ki-
zárva az az eset sem, hogy ezek a legyek eleinte csak időleges ekto-
paraziták voltak s bizonyos időszakban éppen úgy vesztették el szár-
nyaikat, mint manapság a *Lipoptena cervi*, míg végre állandó élősködők-
ké válva, szárnyuk többé ki sem fejlődött.

Másképpen áll azonban a dolog, ha a szabad természetben élő
fajokat tekintjük. Ezeknél a szárnyak mind a két irányban csökevé-
nyesednek s éppen emiatt már teljességgel nem tudunk arra felelni,
hogy mi módon vesztette el azokat a *Chionea* vagy az *Aptilotus*.

Hazánkból eddig 9 családból 12 nembe tartozó 18 szárnyatlan
és csökevényes szárnyú fajt ismertünk s ezek a következők:

Tipulidae.

Chionea araneoides DALM.

Mindkét ivar szárnyai hiányoznak, a rezgetyük fejlettek.

Molophilus ater MEIG.

A hím szárnyai többé-kevésbbé csökevényesek.

Bibionidae.

Penthetria holosericea MEIG.

A hím szárnyai csökevényesek.

Empididae.

Tachista microptera Lw.

A nőtény szárnyai csökevényesek.

Borboridae.

Aptilotus paradoxus MİK.

Mindkét ivar szárnyatlan, a rezgetyük is hiányzanak.

Chloropidae.

Elachiptera brevipennis MEIG.

Mindkét ivar szárnyai többé-kevésbbé csökevényesek
rövidek.

Elachiptera hungarica BECK.

Az egyetlen ismert példány szárnyai feltűnően rövidek.

Geomyzidae.

Anthomyza sabulosa HAL.

Mindkét ivarszárnyai csökevényesek, keskenyek, hegyesek.

Hippoboscidae.*Stenopteryx hirundinis* L.

Mindkét ivar szárnya keskeny, hegyes.

Lipoptena cervi L.

A nőtény szárnyát ősz vége felé elveszti.

Melophagus ovinus L.

Mindkét ivar szárnyatlan, sőt a rezgetyük is hiányzanak.

Nycteribiidae.*Penicillidia Dufourii* WESTW.*Penicillidia conspicua* SPEIS.*Penicillidia Nattereri* KOL.*Nycteribia (Acrocholidia) vexata* WESTW.*Nycteribia (Listropodia) Blasii* KOL.*Nycteribia (Stylidia) biarticulata* HERM.A *Nycteribiidae* család valamennyi faja denevéreken elősködik, szárnyaik nincsenek, rezgetyüik azonban fejlettek.**Braulidae.***Braula coeca* NITZSCH.

Szárnyatlan, rezgetyűje is hiányzik. A méh külélősdije.

Ez a jegyzék azonban semmiesetre sem teljes. Eltekintve azoktól a fajoktól, melyek a környező országokból ki vannak mutatva s s valószínűleg nálunk is élnek, rámutatok a *Nycteribiidae* család aránylag kevés számú fajára. Hogy a denevérek ezen külélősdiei nálunk nagyobb számban fordulnak elő, kétséget nem szenved, de aránylag nehezen szerezhetőek meg.

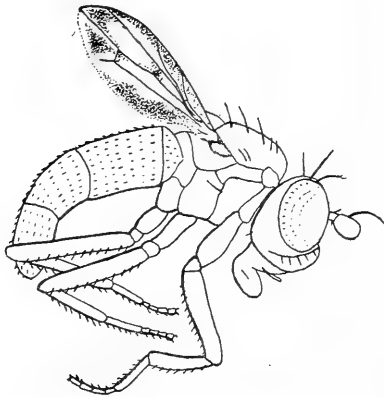
A fent felsorolt 18 fajhoz még egy új járul, melyet 1910 június havában a Bucsecsen, kb. 2000 m. magasságban egy hóval övezett sziklán gyűjtöttem s a melyet MOCSÁRY SÁNDOR igazgatóőr úr tiszteletére vezettem el abból az alkalomból, hogy immár 40 év óta lankadatlan buzgalommal és kiváló eredménnyel szolgálja a magyar rovartant.

Az új faj az *Ephydridae* család *Philygria* nemébe tartozik. Ebből a családból több csökevényes szárnyú fajt ismerünk. Az *Apetaenus litoralis* EATON, mely nézetem szerint a *Phycodromidae* családba jobban volna beilleszthető, az *Amalopteryx maritima* EATON-nal a Kerguelen szigeteket lakja; a *Scatophila curtipennis* BECK.-t Argentiniából, a *Chamaeosca microptera* SPEIS.-t Chileből és a *Poecilostenia decemguttata* BEZZI-t Nyugatafrikából írták le.

Az érdekes új faj ismertetőjelei a következőkben foglalhatók össze:

Philygria Mocsáryi n. sp.

Triangulum ocellare brunneo-cinereum, quam in ceteris speciebus majus, totam fere frontem tegens, duas maculas nigro-brunneas ad ocularum margines tantum relinquens, quae trianguli aequilateri instar basim ad antennas et verticem ad ocellorum altitudinem habent; maculae triangulares istae margine cinereo-lutescente praebent. Epistoma tomento laevi ex cinereo lutescente tectum, genae et peristomium cinerea. Antennae nigrobrunneae, cinereo micantes; articulus tertius paullo longior quam latus, extus rotundatus; arista nigrobrunnea, subtus tenuiter pubescens, supra apicem versus brevissime pectinata (quod tantum microscopii auxilio perspiciendum est, dum sub simplici lente arista prorsus nuda videtur). Occiput cinereum. Thorax dilute brunneo-cinereum, vittis tribus obscurioribus exornatum, quarum intermedia scutellum attingit,

exteriores vero ante scutellum evanescent; inter vittas istas obscuras striae duae dilute cinerae observantur, quae tamen ultra medium non prodeunt; humeri, regiones notopleurales atque maculae duae parvae ante scutellum, quoque cinerea sunt. Macrochaetae dorso-centrales validae tres, duo graciliores praeterea praepositae; setulae acrostichales uniseriatae. Scutellum ex cinereo brunneum, ad latera et ad apicem cinereum; macrochaetae scutellares quatuor, quarum apicales decussatae. Abdomen quadriannulatum, viridescenti-aeneum, cinerei tomentosum, pilis parvis sparsis nigris hirsutulum; segmenta dua ultima quam anteriora distincte magis nidita; segmentum tertium fere duplo longius quam secundum. Pedes nigri, tarsorum articuli quatuor ultimi obscure rufescentes. Alae plus minusve abbreviatae, fusco maculatae. Costa usque ad venam quartam producta; vena secunda breviuscula, ideoque costae segmenta secundum et tertium

fere aequilonga; quinta ante marginem desinens; venae transversae non approximatae, posterior longe pone alae medium sita et ab anteriore longitudine sua duplo distans. Cellula costalis praeter basim nigricans; macula elongata in cellula submarginali, maculae fere triangulares singulae in cellulis posterioribus prima et secunda et cellulae posterioris tertiae dimidia inferior pars quoque nigricantes sunt. Venae transversae nigricante marginatae, posterior tamen minus quam anterior. Halteres fusciscentes.

Long. corp. mm. 1.5—1.7; alar. 0.6—0.9.

Hungaria orientalis: Bucsecs. (Mus. Hung. et Vindob.)

Specimina nonnulla die 6 Junii 1910, in altitudine 2000 m. in pariete lapidea prope nivem collecta.

In familia *Ephydridarum*, species alis abbreviatis rarius occurrunt, ac fere omnes in hemisphaero australi tantum obviae, ex gratia *Apetaenus litoralis* EATON ex insulis Kerguelen (qui tamen melius ad familiam *Phycodromidarum* adscribendum est), *Scatophila curtipennis* BECKER ex Argentina, *Chamaebosca microptera* SPEISER ex

Chile; apud *Amalopteryx maritima* EATON ex insulis Kerguelen et *Poecilostenia decemguttata* BEZZI ex Africa australi alae longae et valde angustatae sunt.

A fejtető háromszöge barnás-szürke, az eddig ismeretes fajokénál jóval nagyobb, a mennyiben, — két egyenlőszárú háromszög-alakú rész kivételével, — csaknem az egész homlokot elfoglalja. A két említett, sárgás-szürkén szegélyezett háromszög a szemek mellett fekszik, feketés-barna, alapja a csápok felé, csúcsa a fejtető felé irányul s csaknem az egyszerű szemekig nyúlik. Az ajakpaizs molyhos, sárgás-szürke, a pofató és a pofavég szürke. A csápok feketés-barnák, a molyhos szőrözettől szürkén csillogók; a harmadik íz magasságánál valamivel hosszabb, elül kerekített; a csápserte feketés-barna, tövétől közepéig kissé pelyhes, innen pedig hegyéig fésűszerűen elrendezkedett rövid szőrökkel borított, — a serte szőrözése azonban csak mikroszkóppal látható, kézinagyító alatt teljesen csupasznak látszik. A nyakszirt szürke. A tor háta világos barnás-szürke, három sötétebb hosszanti sávval, melyek középsője a paizsot

eléri, míg a két szélső hátrafelé mindinkább keskenyedik s még a paizs előtt eltűnik. A három hosszanti sáv között két világos-szürke sáv látszik, melyek azonban a tor hátának csak közepéig érnek. A váll, a notopleuralis tájék és két kis folt a paizs előtt szürke. A három erőteljes dorsocentrális serte előtt még két kisebb ötlik szemünkbe. Az akrostikális serték egy sorba rendeződtek. A paizs szürkés-barna, széle és csúcsa szürke; négy sertéje közül a csúcson állók keresztezik egymást. A potroh négy gyűrűből áll; a gyűrűk zöldes ércfényét barnás-szürke molyhos szőrözet tompítja, mely utóbbi között fekete, szétszórtan álló apró serték is láthatók. A két utolsó gyűrű fényesebb a két elsőnél. A harmadik gyűrű csaknem kétszer hosszabb a másodiknál. A lábak feketék, a lábfej négy utolsó íze sötét vöröses-barna. A szárny többé-kevésbé csökevényes, foltos. A szegélyér a negyedik hosszanti érig terjed; a második hosszanti ér meglehetősen rövid, minék következtében a második és harmadik szegélyszelvény körülbelül egyenlő. Az ötödik hosszanti ér nem éri el a szárny szegélyét. A két harántér nincs nagyon közel egymáshoz, a hátulsó jóval a szárny közepén túl fekszik; a kettejük között levő távolság csaknem kétszer oly hosszú, mint a hátulsó. A sugársejt, tövének kivételével feketés-barna; ugyanilyen az alsó szegélysejtben egy hosszúkás, az első és második hátsó szegélysejtben egy-egy háromszög alakú folt, valamint a harmadik hátsó szegélysejt egész alsó része is. A két harántér feketésen szegélyezett, de a hátulsó kevésbé, mint a rendes. A rezgetyűk barnásak.

Hossza 1·5—1·7 mm.; a szárny hossza 0·6—0·9 mm.

A Brenthidák egy új alakja Halmahera szigetéről.

Irta: DR. BOLKAY ISTVÁN.

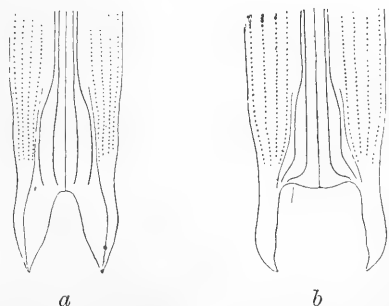
Leptorrhynchus Mocsáryi BOLKAY, n. sp.

L. linearis PASC. similis sed differt: corpore maiore, parte basali parte apicali rostri longiore (4 : 1), sulco longitudinali capitis ante basim interrupto, elytris brevioribus, latioribus et apice in processum (fig. b) introrsum curvatum productis, femoribus posticis usque ad apicem elytrorum extensis. Long. 43—46 mm.

Ins. Halmahera (2 ♂, Mus. Hung.)

Speciem novam in honorem ALEXANDRI MOCSÁRY denominavi.

Ez az új ormányos bogár színre nézve megegyezik az új-guineai *L. linearis* Pasc. nevű fajjal, melynek különben legközelebbi rokona is. Egyébként attól a következőkben tér el: termete nagyobb,

a = *Leptorrhynchus linearis* PASC.; b = *Leptorrhynchus Mocsáryi* n. sp.
szárnyfedőcsúcsa (apex elytrorum).

az ormány tőrésze hosszabb mint csúcsrésze (4 : 1) [*L. linearis*-nál 3·5 : 1], a fejtető középső hosszanti barázdája a tő előtt megszakított (*L. linearis*-nál végig éles), a szárnyfedők szélesebbek és rövidebbek, alig két és félszer hosszabbak mint az előtor (7 : 16·5), míg a *L. linearis* szárnyfedői épen háromszor oly hosszúak mint az előtor (5 : 15). A szárnyfedők a csúcson hengeres nyulvánnyal végződnek, melynek hegye befelé görbült (*b* kép), ez a nyulvány a másik fajnál inkább lándzsavég-alakú (*a* kép). Jellemző bélyege az új fajnak az is, hogy a hátsó czombok vége eléri a potroh végét, míg a *L. linearis*-nál azt meg sem közelíti, csak a második haslemez közepéig terjed. Hossza 43—46 mm.

Hazája Halmahera szigete, a honnan 2 ♂ példány van a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményében. Ezt az új fajt nagynevű hymenopterologusunk, MOCSÁRY SÁNDOR úr tiszteletére neveztem el.

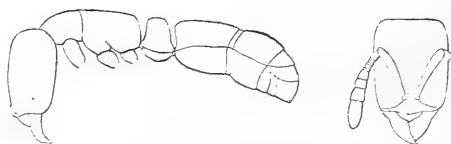
Új hangya Új-Guineából.

Irta : SZABÓ JÓZSEF.

Daczára annak, hogy BIRÓ LAJOS új-guineai gyűjtéséből a hangyák legnagyobb részét már EMERY feldolgozta, mindamellett akad még egy-egy új faj mint az alább leírt *Cryptopone*, melyet MOCSÁRY SÁNDOR nemzeti múzeumi igazgató-őr úr tiszteletére neveztem el.

Cryptopone Mocsáryi SZABÓ n. sp. (fig.)

Operaria : Flava, paulo nitida; antennis, mandibulis pedibusque pallidioribus. Capite confertim, thorace abdomineque rarius punctatis. Corpore dense et brevissime pubescente, clypeo margine ciliato, abdomine postice piloso. Capite elongato, latitudine circiter quarta parte longiore, antrorsum aliquantum angustiore, postice truncato, angulis posticis rotundatis. Oculis minutis ad $\frac{1}{3}$ longitudinis laterum

Cryptopone Mocsáryi n. sp. a latere et caput a fronte viso.
(Az állat teste oldalról és feje elülről nézve).

capitis sitis. Mandibulis brevibus, apice dentibus tribus majoribus, posterioribus obtusis armatis. Antennarum scapo brevi, fere ad $\frac{2}{3}$ partes longitudinis capitis extenso, funiculo basi tenui, articulis ante clavam quadriarticulatam et valde incrassatam brevissimis. Thorace dorso subrecto, pronoto rotundato, superne viso in regione suturae meso-epinotalis vix coarctato, sutura pro-mesonotali distincta, meso-epinotali obsoleta, angulo inter paginam basalem et declivem distincto, epinoti pagina paulo sinuosa. Petioli squama superne vix attenuata, paginis antica posticaque subparallellis. Abdominis segmentum post-petiolare antice leviter concavum. Long. 1—1.2 mm.

Cr. tenui Em. proxima, sed differt: corpore minore, antennarum scapo brevior, segmento postpetiolari antice leviter concavo.

Nova-Guinea: Friedrich-Wilhelmshafen. (Legit L. BIRÓ 1901; Coll. Mus. Nat. Hung.)

Egy magyarországi új hangyalesőről.

Irta: IFJ. PONGRÁCZ SÁNDOR.

Hazánk Neuroptera-faunájára vonatkozó újabb megfigyelések e rovarrend élet- és alaktani viszonyairól egyre világosabb képet nyújtanak.

Noha felületes az a beszámoló, melyet eme, nálunk csak kevéssé kultivált szaktudományról ezidőszerint adhatunk, azok az összehasonlító kutatások, melyek főleg bizonyos fajoknak változatairól szólnak, nemcsak a típusok variációiról adtak fogalmat, hanem arról is meggyőztek, hogy az a változatlanúság, melyet sokan a Neuropterákuak tulajdonítanak, korántsem olyan jellegű mint amilyenek azt gondolták, hanem ellenkezőleg, itt is, mélyreható ingadozásoknak lehet alávetve.

Különböző faunaterületeknek egyazon fajhoz tartozó egyénei ugyanis egymás között is gyakran annyira elütők, hogy egyazon fajbéli jogosultságuk kétségessé válik, ami nyilván arról tanúskodik, hogy a külső viszonyok elváltozása a reczésszárnyúak szervezetén is oly változásokat hozhat létre, melyeknek figyelembe vétele nemcsak faunisztikai, hanem szisztematikai szempontból is fontos.

Tekintettel mindezekre tehát nem ritka eset, ha egyes kikutatlan vidékek faunisztikai újdonságokkal lepnek meg, melyek különösen akkor érdekesek, ha közöttük még le nem írt fajok is akadnak. Az alábbiakban is egy ilyen állatot óhajtok bemutatni hazánk területéről, mely nemcsak a magyar faunára nézve új, hanem teljesen ismeretlen az irodalomban.

Az új faj, melynek leírását és rajzát a következőkben adom, a magyar tengermellékről, Novi-ból származó hangyaleső, melyet DR. HORVÁTH GÉZA állattári igazgató úr 1899. július havában gyűjtött két példányban, ezek a Nemzeti Múzeum gyűjteményében vannak.

Új genust nem alkot, mert tekintettel arra, hogy a lábak 2. és 3. tarsusa sokkal rövidebb az elsőnél, hogy a csápok hosszabbak, mint a fej és tor együttvéve s végül, hogy a szárnyak lándzsaalakúak, szintén *Myrmeleon*-fajnak tekintendő, emezektől azonban már első megtekintésre is lényegesen eltérőnek bizonyul, a miről azután a behatóbb vizsgálatok még jobban meggyőznek.

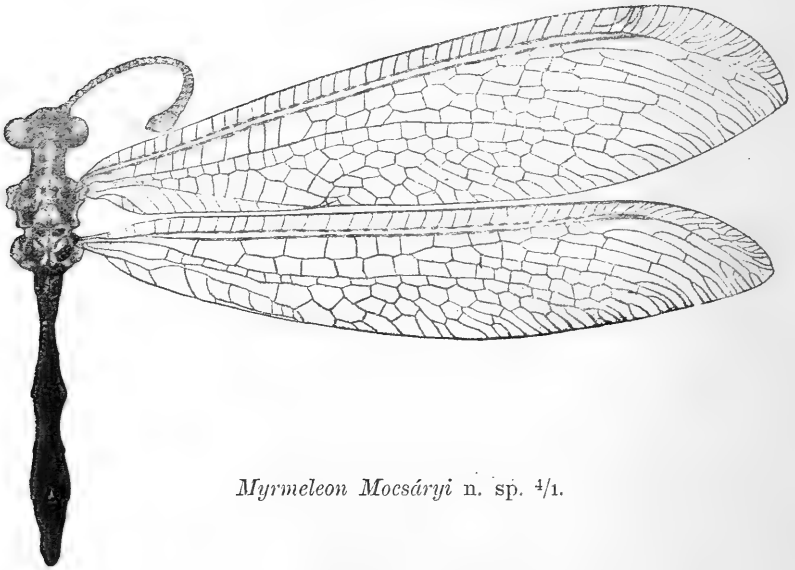
Myrmeleon Mocsáryi PONGR. n. sp.

Corpore sordide ochraceo-albido; antennis nigro-annulatis, quam capite thoraceque longioribus; capite maculis 12, thorace maculis 6 ornatis; meso- et metathorace abdomineque irregulariter maculatis, tergitis ultimis tribus supra atro-fuscis, abdomine subtus obscuro. Alis oblongo-lanceolatis, posticis angustioribus haud brevioribus, immaculatis, solum ad

pleurostigma infuscatis et albo-maculatis, costis bicoloratis, radio et subcosta striis obscurioribus signatis. Femoribus posticis apice nigro-annulatis. Long. corporis 15—17 mm., alarum 23 mm.

Hungaria: Novi.

A test alapszíne piszkos tejfehér, egy kevés okkeres árnyalattal, mely színeződést a testnek mind a három szelvénye megőrzi. A fej alakja gömbölyded s a *Myrmecaelurus* nembe tartozó fajokéra emlékeztet. Rajta 12 foltocska látható akkép elhelyezve, hogy közülük 4 egy négyzetet alkotva a fejtető közepén, 3—3 közvetlenül az összetett szemek szélén, 2 pedig az előbbi háromnak legelsői között — mely utóbbi kettő a torulus és az összetett szem közé esik — akkép foglal helyet, hogy azokkal egy sorba esik. Ezenkívül a két

Myrmeleon Mocsáryi n. sp. 4/1.

torulus között egy \vee alakú rajz is látható, mely két végével a homlok felé irányul. A csápok aránylag hosszúak, világos vörösbarna alapon, feketén gyűrűzöttek, végükön bunkósak. Náluk jóval sötétebb a száj nyílása, mely majdnem feketén van szegélyezve. Ugyancsak foltok láthatók továbbá az előtoron is, számszerint 6, melyek egymás után párosával vannak a tor felületén elhelyezve, míg a tor szélein egy-egy széles barna szegély sáv, ez alatt pedig ismét egy foltocska jelenik meg. Hasonló mustrázat a középtoron és az utótoron is tovább folytatódik. Az előbbinek felülete 4 foltot, oldalsó karéján a szárny tövénél egy-egy nagy foltot, a többi részen pedig egészen tarka mustrázatot alkot, mely az alsó lemezekre, sőt a láb tövére is kiterjed; az utótor rajzolata is hasonló az elő-

toréhoz, a mennyiben a szárnyak tövénél lévő két főfolt itt is meg van.

A feltűnően rövid potroh sincs kivéve a tarkaság alól. Felületén levő potroh és foltok az egyes szelvényeken ismétlődnek, a potroh alsó része azonban — az első 4 potroh szelvényt kivéve — egészen barnás-fekete, mely színezet az utolsó 3 világosan szegélyezett potrohszelvénynek felületére is kiterjed. Az egész test végül finom, világos szőrökkel fedett.

A szárnyak hosszúkás lándzsaszerűek, a hátsók keskenyebbek a mellsőknél, de nem rövidebbek, ellentétben a többi *Myrmeleon*-fajokkal, melyeknél a mellső szárnyak a hátsók hosszát mindig túlhaladják. Színük víztiszta, oldalról tekintve lilásvörös fényű, kétszínű erezzel, foltok nélkül, csak a pterostigma helyén egy sötétebb apró, s e mellett egy tejfehér, gyöngö foltal s ugyancsak egy apró árnyalattal a cubitus alsó ágának végén, a szárny alsó szélén. A sötét árnyalatok sehol sem foltok, csak a harántereknek helyenkinti megvastagodásai, melyek a hátsó szárnyakon teljesen hiányzanak. Erezetre nézve is lényeges különbség az, hogy a radius és subcosta barna vonalakkal tarkázott, melyek mindig a haránterek végződéseire esnek s a subcostán jóval hosszabbak s másrészt, hogy a két főér alatt csak 3 hosszanti ér következik, a sub-radius, a cubitus, mely annál vastagabb és a subcubitus.

A lábak feltűnő hosszúak s e részben a *Megistopus*-éit is túlhaladják; mindenütt finoman pontozottak. A legelső lábpár czombja kívül feketés, a 3. párnak czombvégein hirtelenül sötétedő fekete gyűrű látható. A karmok párosak és egyszerűek, kevésbé görbültek s az utolsó tarsus íznek hosszát majdnem elérik.

Az egész test hossza 15—17 mm., a szárnyhosszúság 23 mm.

A felsorolt bélyegek alapján a leírt faj nemcsak a hazai, hanem az európai fajoktól is nemcsak mustrázatra, de alaktani bélyegekre nézve is lényegesen elüt, úgy hogy új fajnak tekintendő, mely hazánk faunájában a tizenkettedik hangyaleső fajt képviseli.

Az új fajt MOCSÁRY SÁNDOR múzeumi igazgató-őr úr és mes- terem tiszteletére nevezttem el.

Egy magyarországi új Elateridáról.

Irta: SZOMBATHY KÁLMÁN.

A Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményében *Idolus picipennis* BACH név alatt számos példányt találtam, melyek megvizsgálása után kitűnt, hogy tulajdonképen két fajjal van dolgunk. Az erdélyi, erősebb testalkatú példányok teljesen megfelelnek az *Idolus picipennis* leírásának, míg a kisebb, a magyar tengeremellékről származó példányok egy új fajhoz tartoznak és ezen a vidéken az *Idolus picipennis*-t helyettesítik.

Sajnos, az *Idolus picipennis* BACH hímje, daczára az előttem fekvő nagy anyagnak, előttem ismeretlen maradt, úgy hogy a két rokon fajt egyelőre csak a nőstények alapján különböztethetem meg.

Idolus Mocsáryi SZOMBATHY, n. sp.

♂. Convexus, opacus vel subnitidus, antennarum articulis duobus primis tarsisque testaceis, femoribus tibiisque piceo-brunneis, corpore subtus griseo-sericeo-piloso, antennis, pronoti disco et elytris plus minusve pilis erectis testaceo-brunneis obtectis. Capite magis incurvato, convexo, rugoso-punctato, margine frontali incrassato. Antennis quam capite pronotoque simul sumtis longioribus, articulo primo magno, turgido et quam articulo secundo et tertio simul sumtis longiore, articulo secundo parvo, cylindrico, paulo nitido et minus punctato quam articulo tertio, paulo longiore et obconico. Pronoto latitudine paulo longiore, dense rugoso-punctato, lateribus parallelis, antice rotundatis. Elytris magis convexis, prope suturam usque ad trientem ultimam deplanatis, lateribus parallelis, postice angustatis, punctato-striatis, striis profundioribus, interstitiis convexis. Long. 4·7—4·8 mm., lat. 1·2 mm.

♀. Pronoto latitudini aequilongo.

Habitat in montibus Hungariae regionis croaticae (Fuzine, Brusane; PÁVEL) et Bosniae (Trebevic prope Sarajevo; HORVÁTH).

I. picipenni BACH (cui ♂ mihi ignotus) affinis, sed differt corpore minore, haud vel minus nitido, solum articulis antennarum duobus basalibus testaceis, articulo secundo quam tertio minore (in *I. picipenni* articulus secundus longior), pronoto latitudine haud (♀) vel vix (♂) longiore, elytris fortius striato-punctatis et lateribus medio dilatato-rotundatis.

♂. Domború, fénytelen vagy kissé fénylő fekete, az első két csápíz és a lábfejzék sárgások, a czombok és a lábszárak szurok-barnák, a test alul szürke selymes szőrözettel, a csápok, az előtor hátának korongja és a szárnyfedők pedig többé-kevésbé elálló sárgás-barna szőrözettel fedettek. A fej erősen lehajló, domború, ránczosan

pontozott, a homlokszegély erősen megduzzadt. A csápok erőteljesek, kissé hosszabbak mint a fej és a tor együttvéve, az első csápíz nagy, duzzadt és olyan hosszú mint a következő kettő együttvéve; a második íz apró, hengeres, kissé fénylő és gyengébben pontozott mint a kissé hosszabb harmadik íz, mely visszás-kúpformájú. Az előtor háta valamivel hosszabb mint széles, sűrűn ránczoltan pontozott, oldalai párhuzamosak, elül kerekítettek. A szárnyfedők erősen domborúak, a varrat mellett az utolsó harmadig lapítottak, az oldalak párhuzamosak és csak az utolsó harmadban hajlanak a csücs felé, pontozottan rovátkosak, a barázdák mélyek, a közterek domborúak. Hossza 4·7—4·8 mm., szélessége 1·2 mm.

♀. Az előtor háta olyan hosszú mint széles:

Előfordul Horvátországban (Fuzine, Brusane; PÁVEL) és Boszniában (Sarajevo: Trebevic, HORVÁTH).

Az *Idolus picipennis* BACH nőténye (a hímet ezideig nem ismerem) mindig nagyobb testű, hossza 6·2—6·4 mm., szélessége 1·3—1·4 mm. Fénylő fekete, az első három csápíz és a lábfejzék vörös barnák. A csápostor finomabb alkotású, a második íz hosszabb mint a harmadik, mindkettő hengeres, fénylő s gyengébben pontozott mint a csápostor többi íze. Az előtor háta jóval hosszabb mint széles, hátul kissé elszélesedő, a hátsó szögletek kissé széthajlók. A szárnyfedők oldalai a középen túl kiszélesednek (itt érik el legnagyobb szélességüket, 1·5—1·6 mm.-t) és csak azután keskenyednek a csücs felé, a hosszanti barázdák kissé gyengébben pontozottak.

Irodalom.

Dr. Emanuel Lokaj: Novy Faronus Aubé. — Un nouveau Faronus Aubé. (Acta Soc. Entom. Bohemiae. VII, 1910, p. 94—97, fig.)

Szerző f. évi szeptember havában a Radnai havasokon, a Koronyos havasaljai növényzete alul egy nagyon érdekes törpebogarat fedezett fel. Ez az új faj egy eddig csak a Földközi tenger tájából ismert nem (*Faronus*) képviselője. A *Faronus Raffrayi*, a mint szerző elnevezte, a *F. Lafertei* közeli rokona, barna, fénylő, a csápok, a tapogatók és lábak sárgás-barnák, az előtor hátának oldalai szögletesen kerekítettek, töve mindkét oldalán apró. a hátsó szögletekben hosszú és mély gödröcskével, a szárnyfedők hosszúak. Hossza 1·6 mm. A talált példány ♂. Szerző a rövid latin diagnózison kívül állatunkat részletesen írja le cseh és francia nyelven és sikerült képét is közli.

CSIKI.

Edm. Reitter: Übersicht der europäischen Anommatus-Arten (Coleopt.) (Wiener Entom. Zeitg. XXIX, 1910, p. 264—266.)

Európából ezen legújabb feldolgozás szerint az *Anommatus* nemből 14 fajt és 2 fajváltozatot ismerünk. melyek közül faunánkban a következők fordulnak elő: *A. Titanus* Reitt. (Dalmácia), *A. Reitteri* Ganglb. (Magyarország, Horvátország, Észak-Bosznia), var. *Apfelbecki* Ganglb. (Bosznia és Hercegovina), *A. duodecimstriatus* Müll. (egész Közép-Európában), *A. rugifer* Reitt. (Hercegovina, Bosznia), *A. Schrötteri* Reitt. n. sp. (Bosznia, Hercegovina) és *A. plicatus* Reitt. (Dél-Dalmácia). CSIKI.

*

Edm. Reitter: *Neuraphes verticicornis* n. sp. (Col.) (Wiener Entom. Zeitung. XXIX. 1910, p. 272).

Ez az új *Scydmaenida* a *Pararaphes* alnembe tartozik és a *N. coronatus* J. Sahlbg. legközelebbi rokona; attól következőkben tér el: a fej olyan széles mint az előtor háta, a homlok előre felé kevésbé keskenyedő, a fejtetőn levő szarvacska hosszabb és hegyesebb, az előtor háta egyharmaddal hosszabb mint széles és majdnem teljesen párhuzamos szélű, a szárnyfedők varratja a hátsó harmadban gyengén barázdaszerűen bemélyedt (♂). Hossza 1·3 mm. — Előfordul a déli Kárpátokban, a Bucsecsen. CSIKI.

*

M. Ch. Rothschild: On some European Siphonaptera. (Entomologist's Monthly Magazine. XLVI, 1910, p. 253—255, fig. 1—3).

Szerző megvizsgálván a *Ceratopsylla Wagneri* Kohaut (Állattani Közlemények. II, 1903, p. 62, t. 7, f. 3; 8, 9, 10) nevű bolhának a Magyar Nemzeti Múzeumban levő típusát, megállapíthatta, hogy ez az *Ischnopsyllus intermedius* Rothsch.-dal azonos. Ugyanezen fajhoz tartozik még az *Ischnopsyllus Schmitzi* Oud. ♀ is, a ♂ ellenben az *Ischn. simplex* Rothsch. synonymája. A közönséges denevér (*Myotis myotis* Bechst.) ezen bolhájának helyes neve tehát: *Ischnopsyllus intermedius* Rothsch. 1898 (*Wagneri* Kohaut 1903, *Schmitzi* Oud. ♀ 1909). — Ezen cikkében szerző még leír egy új fajt is *Ischnopsyllus brachystylus* néven, mely a *Vespertilio serotinus*-on él és Oláhországból (Malcoci Tulcea) való. CSIKI.

„ROVARTANI LAPOK“

XVII. Band.

November—Dezember 1910.

11—12. Heft.

Der Herausgeber widmet dieses Heft der „Rovartani Lapok“ seinem Mitarbeiter, Herrn

Alexander Mocsáry

Königl. Rat, dirig. Kustos am Ung. National-Museum, Inhaber des Offizierskreuzes des Franz Joseph-Ordens, Mitglied der Ungarischen Akademie der Wissenschaften, etc.

anlässlich seines vierzigjährigen Jubiläums im Dienste des Ungarischen National-Museums und der Entomologie.

S. 162. — *E. Csiki*: Alexander Mocsáry. — Verfasser würdigt die Tätigkeit seines Kollegen MOCSÁRY, der am 27. April 1910 sein vierzigstes Dienstjahr beendigte, bei welcher Gelegenheit die Kustoden der naturwissenschaftlichen Sammlungen des National-Museums beim Arbeitstisch MOCSÁRY's erschienen, wo ihn Direktor DR. G. HORVÁTH mit einer Festrede im Namen seiner Kollegen begrüßte, seine Verdienste um das National-Museum und die entomologische Wissenschaft würdigte.

MOCSÁRY gelangte 1870 ins National-Museum, wo er neben JOHANN FRIVALDSZKY einen Teil der entomologischen Sammlungen verwaltete, sein Wirken aber besonders auf das Studium der Hymenopteren beschränkte. Aus einer kleinen Sammlung brachte nun in den verflossenen vier Jahrzehnten MOCSÁRY eine der grössten Hymenopteren-Sammlungen der Erde zusammen, die besonders in einzelnen Teilen fast unerreichbar reichhaltig ist (*Chrysididae*, *Pepsis*, *Euglossa*, *Centris*), in Teilen wieder durch seine Schüler (SZÉPLIGETI, BIRÓ, SZABÓ) weitergebaut wird. In den ersten zehn Jahren bereiste MOCSÁRY die verschiedenen Teile Ungarns um die fast unbekannte Hymenopterenfauna seines Vaterlandes zu erforschen und um eine diesbezügliche Sammlung zusammenzubringen. Im zweiten Jahrzehnt folgte nun die Bearbeitung des reichhaltigen Materials, welches er bis dahin zusammenbrachte; so bearbeitete er die Heterogyniden (1881), Chrysididen (1882) und Ichneumoniden (1885) der ungarischen Fauna, publiziert aber dabei von 1868 angefangen zahlreiche kleinere und grössere Arbeiten und beschenkt im Jahre 1889 die entomologische Weltliteratur mit seiner gediegenen gross angelegten „*Monographia Chrysididarum orbis terrarum universi*.“ Seither publizierte MOCSÁRY fleissig weiter, bearbeitete das viele seither im National-Museum eingelaufene riesige Material und ist eben mit der Neuauftellung der

grossen Sammlung beschäftigt, wovon die Chrysiden, Apiden, Mutiliden und Formiciden beendet wurden.

Zum Schlusse führt Verfasser (Seite 163—165) alle MOCSÁRY zu Ehren benannten Tiere in alfabetischer Reihenfolge an.

S. 165. — **E. Csiki:** Die literarische Tätigkeit A. Mocsáry's. — Verfasser stellte sämtliche Arbeiten MOCSÁRY's zusammen und führt diese in chronologischer Reihenfolge auf. MOCSÁRY publizierte 1868—1910 zusammen 163 Arbeiten, darunter viele von grösserem Umfange.

S. 176—191 publizieren die Kollegen MOCSÁRY's Arbeiten, in welchen Sie MOCSÁRY durch Benennung neuer Arten anlässlich seines Jubiläums ehren. Diese Arbeiten sind folgende:

S. 176. — **Dr. G. Horváth:** Eine neue Homoptere aus Ungarn. — Verfasser beschreibt eine neue Jasside (*Erythroneura Mocsáryi*) die er zahlreich bei Mehadia in Süd-Ungarn auf *Dactylis glomerata* sammelte. (Lateinische Diagnose siehe im ungarischen Text).

S. 177. — **E. Csiki:** Über einen neuen Erotyliden aus Australien. — Verfasser beschreibt aus der aus Australien bisher noch nicht bekannt gewesenen Gattung *Aulacochilus* eine neue Art, die er *A. Mocsáryi* nennt. (Lateinische Diagnose im ungarischen Text).

S. 178. — **D. Kuthy:** Eine neue Locustide aus dem Kaukasus. — Verfasser beschreibt und bildet den neuen *Bradyporus Mocsáryi*, eine mit *Br. dasypus* verwandte, aber leicht unterscheidbare neue Art, ab. (Lateinische Diagnose im ungarischen Text).

S. 179. — **Dr. K. Kertész:** Die ungeflügelten und rudimentärflügligen Dipteren Ungarns. — Die Flügellosigkeit, beziehungsweise die Rudimentärflügligkeit kann, wie wir heute annehmen können, nicht als ein ursprünglicher Zustand, sondern nur als Rückbildung aufgefasst werden. Die Gründe die eine solche Rückbildung erwirkten, sind nur zum Teil bekannt. Dass *Braula*, *Melophagus* und die *Nycteribiden* ihre Flügel verloren haben, ist ihrer parasitischen Lebensweise zuzuschreiben. Derselbe Grund bedingt, dass *Lipoptena cervi* im Herbst ihre Flügel verliert und in flügellosem Zustand im Pelze des Hirsches oder des Rehes überwintert. Sehr schwer ist aber festzustellen aus welchem Grunde die Flügel einzelner Arten rudimentär sind. Meistens wird dies auf den Einfluss des Windes zurückgeführt und als Beispiel die Fauna der Kerguelen angeführt, wo die meisten Insekten rudimentäre Flügel besitzen. Nun fällt es aber auf warum dort nicht alle Insekten rudimentäre Flügel besitzen und warum finden sich dort auch Insekten mit normal entwickelten Flügeln? Die Zahl der Dipteren mit rudimentären Flügeln ist in Europa sehr gering und bei diesen ist es wirklich sehr schwer einen dies verursachenden Grund anzugeben. Wir finden diese im Winter

wie im Sommer, im Norden und Süden, in der Ebene und im Gebirge. Auch verwickelt die Frage jener Umstand, dass in einem Falle die Flügel des ♂, im anderen Falle die des ♀, oder umgekehrt, rudimentär sind. Die Rückentwicklung der Flügel ist zweierlei, u. z. eine solche in Längs- oder Querrichtung. In ersterem Falle verkürzen, in letzterem verschmälern sich die Flügel.

Aus Ungarn waren bisher 18 Arten bekannt, die flügellos oder rudimentärflügelig sind, diese gehören 12 Gattungen und 9 Familien an. (Die Aufzählung dieser Arten siehe auf Seite 180 des ungarischen Textes). Diesen fügt Verfasser noch eine neue Art hinzu, die er am 6. Juni d. Jahres am Bucsecs, in den Süd-Karpathen, in einer Höhe von ungefähr 2000 m. sammelte. Dies ist die den Ephydriden zugehörige *Philygria Mocsáryi*. (Lateinische Diagnose und Abbildung siehe im ungarischen Text).

S. 185. — **Dr. S. Bolkay**: Eine neue Form der Brenthiden von der Insel Halmahera. — Verfasser beschreibt den neuen *Leptorrhynchus Mocsáryi*, eine mit *L. linearis* PASC. verwandte Art. (Lateinische Diagnose und Abbildung der Flügeldeckenspitze der beiden genannten Arten siehe im ungarischen Text).

S. 186. — **J. Szabó**: Eine neue Ameise aus Neu-Guinea. — Verfasser beschreibt *Cryptopone Mocsáryi* und bildet diese neue Art, die BIRÓ bei Friedrich-Wilhelmshafen sammelte, auch ab.

S. 187. — **A. Pongrácz**: Über einen neuen Ameisenlöwen aus Ungarn. — Verfasser beschreibt *Myrmeleon Mocsáryi*, eine neue Art, die am ungarischen Litorale bei Novi durch Dr. G. HORVÁTH in zwei Exemplaren entdeckt wurde. (Lateinische Diagnose und Abbildung siehe im ungarischen Text).

S. 190. — **K. Szombathy**: Über einen neuen Elateriden aus Ungarn. — Bei Untersuchung des Materials von *Idolus picipennis* BACH aus der Sammlung des Ung. National-Museums stellte sich heraus, dass darunter einige Exemplare steckten die einer neuen Art angehören, diese stammen aus Kroatien (Fuzine, Brusane) und Bosnien (Trebevic bei Sarajevo). Die neue Art nennt Verfasser *Idolus Mocsáryi*. (Lateinische Diagnose siehe im ungarischen Text).

Literatur.

S. 191. — E. CSIKI bespricht Arbeiten von LOKAY, REITTER und ROTHSCHILD.

DESCRIPTIONES NOVAE.**Hymenoptera.**

- p. 186. *Cryptopone Mocsáryi* SZABÓ (fig.) — Nova-Guinea.

Coleoptera.

- p. 114. *Trechus Bokorianus* CSIKI. — Hungaria: Szilicze.
 p. 115. *Anophthalmus (Duvallius) Bokóri* CSIKI. — Hungaria: Pelsőcz.
 p. 116. *Anophthalmus (Duvallius) Dieneri* CSIKI. — Hungaria: Bucsecs.
 p. 28. *Sacium Matthiewsi* CSIKI nov. nom. pro *S. bifasciatum* MATH.
 nec MOTSCH.
 p. 28. — *Leai* CSIKI nov. nom. pro *S. collare* LEA nec MATH.
 p. 28. — *africanum* CSIKI nov. nom. pro *S. ellipticum* REITT.
 nec LEA.
 p. 28. *Sericoderus Brouni* CSIKI nov. nom. pro *S. basalis* BROUN
 nec SHARP.
 p. 28. — *seelandicus* CSIKI nov. nom. pro *S. fulvicollis* BROUN
 nec REITT.
 p. 28. — *parvus* CSIKI nov. nom. pro *S. minutus* LEA nec MATH.
 p. 28. *Discoloma Sharpi* CSIKI nov. nom. pro *D. circulare* SHARP
 nec CHEVR.
 p. 177. *Aulacochilus Mocsáryi* CSIKI — Australia occid.
 p. 190. *Idolus Mocsáryi* SZOMBATHY — Croatia, Bosnia.
 p. 12. *Rosalia alpina* ab. *Brancsiki* LACZÓ — Hungaria: Trenesén.
 p. 185. *Leptorrhynchus Mocsáryi* BOLKAY (fig.) — Halmahera.

Diptera.

- p. 182. *Philygria Mocsáryi* KLRTÉSZ (fig.) — Hungaria: Bucsecs.

Neuroptera.

- p. 187. *Myrmeleon Mocsáryi* PONGRÁCZ (fig.) — Hungaria: Novi.

Orthoptera.

- p. 178. *Bradyporus Mocsáryi* KÚTHY (fig.) — Caucasus.

Hemiptera.

- p. 176. *Erythroneura Mocsáryi* HORVÁTH — Hungaria: Mehádia.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA.

MEGINDÍTOTTA 1884-BEN HORVÁTH GÉZA.

A

MAGYAR ENTOMOLOGIAI TÁRSASÁG

HIVATALOS KÖZLÖNYE.

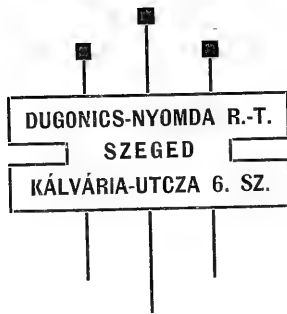
LAPTULAJDONOS ÉS SZERKESZTŐ

CSIKI ERNŐ.

XVIII. KÖTET. — 1911.

BUDAPEST, 1911.

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
II., RÉZMÁL, BOGÁR-UTCZA 3.

Tartalomjegyzék.

	Lapszám.
† <i>A. Aigner Lajos</i> : Magyarország pillangói XXXVII—XXXIX.	5, 132, 177
<i>Bokor Elemér</i> : A <i>Cicindela soluta</i> életéből — — — —	129
<i>Csiki Ernő</i> : Adatok Magyarország bogárfaunájához — —	55
— Egy új <i>Hylaia</i> -faj a Balkánról — — — —	74
— Wachsmann Ferencz (arcképpel) — — — —	81
— Új vak bogarak a bihari barlangokból — — — —	105
— Három új vak bogár a bihari barlangokból — — — —	137
— A bogarak elterjedése a Kárpátokban — — — —	145
— Magyarország Buprestidái III. — — — —	162
<i>Horváth Géza</i> : A magyar entomologusok tömörülése — —	1
<i>Jablonowski József</i> : Mit jelent a „frit” szó? — — — —	17
<i>Kaufmann Ernő</i> : Coleopterologiai jegyzetek II—III. — —	3, 68
<i>Kertész Kálmán</i> : A brüsszeli I. nemzetközi entomologiai kongresszus I—IV. — — — —	22, 33, 49, 70
— Egy különös életmódú légynevről (képpel) — — — —	65
<i>Kürtösi József</i> : A lepkék terjeszkedése — — — —	86
<i>Mihók Ottó</i> : Entomologiai kirándulás a Bucsecsra (8 képpel)	100
— Új Anophthalmusok Magyarország faunájából — — — —	135
<i>Móczár Miklós</i> : Újabb adatok Kiskunfélegyháza környékének Hymenoptera-faunájához — — — —	84
<i>Pillich Ferencz</i> : Simontornyán gyűjtött bogaraim jegyzéke II—III.	8, 24
— Adatok Simontornya pókfaunájához — — — —	88
— Lepkészeti feljegyzések — — — —	157
— Adatok Simontornya Diptera-faunájához — — — —	183
<i>Rothschild N. Ch.</i> : Adatok Magyarország lepkefaunájához —	36
<i>Schmidt Antal</i> : Adatok Magyarország lepkefaunájához — —	53
— Báró Vécsey István (arcképpel) — — — —	97
<i>Szombathy Kálmán</i> : Adatok a magyarországi Elateridák ismeretéhez (14 képpel) — — — —	113
— Egy új <i>Corymbites</i> Boszniából (képpel) — — — —	182

Különfelék.

<i>Blumenthal Miklós</i> : Lepkészeti megfigyelés	171
<i>Csiki Ernő</i> : Elhunyt magyar rovarászok	10
— Mocsáry-számunkhoz	27
— Új bogárnevek	59
— Magyar gyűjtők külföldön	75
— Egy kérdéses futrinkáról	110
— Apion gracilipes-ről	125
— Carabus Pareyssi var. Deubelianus-ról	141
— Pholeuon Knirschi, a bihari barlangok egy új vak bogaráról	141
<i>H. Kanabé Dezső</i> : Torzesápú havasi ezinczér (képpel)	58
<i>Kürtösi József</i> : Az Eilicirnia trinotata Metz. újabb termőhelye	125
<i>Náday Lajos</i> : Útlevél Kis-Ázsiából	89
<i>Pillich Ferencz</i> : Sphinx convolvuli L.	28
<i>Tunkl Ferencz báró</i> : Vízibogarak hosszú életéről	58
Személyi hírek	43, 171
Körrendelet a hernyó-, vértetű- és eserebogárirtás tárgyában	43
Gyászrovat	58
Helyreigazítás	75
Lepkészeink figyelmébe	91
Második nemzetközi entomologiai kongresszus	187

Irodalom.

Az ismertetett munkák szerzőinek jegyzéke:

Bagnall 28; Becker 10; Bernhauer 13, 173; Bezzi 111; Bickhardt 126; Born 47, 141; Bramson 60; Brancsik 92, 142; Breit 126, 142, 188; Csiki 29; Dalla Torre & Kieffer 76; Depoli 13; Eggers 126; Fleischer 142; Formanek 188; Heikertinger 188; Holdhaus 172; Hubenthal 173; Krancher 13, 189; Lejtényi 171; Matsu-mura 59; Jos. Müller 47, 142, 188; Pic 77; Raffray 12; Rebel 190; Reitter 126, 172; Roewer 12; Schaufuss 189; Scheeser 172; Schilsky 91; Stiller 127; Szombathy 28; Villeneuve 92; Vincent 11.

Társulati ügyek.

A választmányi ülésekről	14, 29, 61, 78, 174, 190
A rendes ülésekről	30, 61, 62, 77, 93, 173, 190
A kirándulásokról	78, 93

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XVIII. KÖTET.

1911 JANUÁR

1. FÜZET.

A magyar entomologusok tömörülése.

Irta : DR. HORVÁTH GÉZA.

Midőn ez előtt 27 évvel a Rovartani Lapokat megindítottam, bizony még álomban sem mertem volna elgondolni, hogy a magyar entomologusok társulati szervezkedését, egy magyar rovartani társulat megalakulását valaha meg fogom érní. Akkor még ugyancsak kevesen foglalkoztak hazánkban rovargyűjtéssel és még kevesebben a rovartan szakszerű művelésével. A Magyar Nemzeti Múzeum és a m. k. állami rovartani állomás (akkor még orsz. filloxera-kísérleti állomás) kötelékében álló szakembereket nem számítva, talán a tiz ujjamon megolvashattam volna a magyarországi entomologusokat.

Ily nehéz viszonyok közt indultak meg 1884-ben a Rovartani Lapok. Régi időkről szólok, hát most már bevallhatom, hogy a legnagyobb nehézséget akkor a munkatársak hiánya okozta. Még azok a kevesek is, a kik dolgozni tudtak és szerettek volna, másnemű elfoglaltságuk miatt nem támogathattak minket a szükséges mértékben. E miatt nem is birtuk ki sokáig és három évi megfeszített munkálkodás után kénytelenek voltunk a Rovartani Lapok kiadását egyelőre beszüntetni.

Tiz évi szünet után AIGNER LAJOS vette fel ismét az elejtett fonalat, mely azóta mai napig meg nem szakadt. AIGNER LAJOS buzgalmának és kitartásának köszönhetjük, hogy a Rovartani Lapok 1897-ben újra megindultak és hogy — a jelenlegi szerkesztő CSIKI ERNŐ csatlakozásával — immár 18-ik évükbe léphetnek. Ha e folyóirat tudományos színvonala néha, kivált újjászületésének első éveiben, talán nem is volt egészen kielégítő s nyelvezete sem volt mindig teljesen kifogástalan, azért még sem tagadhatjuk meg elismerésünket előbbi szerkesztőjétől, a ki dilettáns létére egy entomologiai szaklap kiadására vállalkozott s azt lelkes odaadással életben tartani igyekezett.

A Rovartani Lapoknak, ezt el kell ismernünk, bizonyára szintén van némi részük abban, hogy a rovarászok száma nálunk újabb időben örvendetes mértékben megsaporodott. Ha jól tudom, hazánk-

ban ez idő szerint már mintegy 200 entomologus foglalkozik rovargyűjtéssel és rovertani tanulmányokkal. Vannak közöttük többen, a kiknek neve a külföldi szakkörökben is ismeretes; sőt egyesek, tudományos munkásságuk révén, a jelenkor legelső entomológusai közt foglalnak helyet.

A budapesti entomológusok már több év óta részint a kir. magy. természettudományi társulat állattani szakosztályának ülésein, részint rendes heti társas-összejöveteleken eddig is elég sűrűn érintkeztek egymással. Nagy többségük azonban végre elérkezettnek hitte az időt arra, hogy a magyar rovarászok külön entomológiai társaságban tömörüljenek, a melynek keretében aztán intenzivebb módon művelhessék szaktudományukat és kellemesebben áldozhassanak rovargyűjtő kedvtelésüknek. Így alakult meg 1910 május 14-én a Magyar Entomológiai Társaság, mely azonban működését voltaképen csak most, 1911 január elején kezdte meg.

A Magyar Entomológiai Társaság a Rovartani Lapokat választotta közlönyéül. A jelen füzetet a társulat tagjai tehát már tagsági illetmény fejében kapják.

Midőn a Magyar Entomológiai Társaság tagjait ez alkalommal kettős minőségben, mint a Rovartani Lapok alapítója és mint a Magyar Entomológiai Társaság legelső elnöke, melegen üdvözlöm, egyszersmind arra kérem, hogy a Rovartani Lapokat, immár társulati közlönyünket, szellemileg is támogassák és közleményeikkel minél gyakrabban felkeressék. Közöljék itt nemcsak nagyobb dolgozataikat, hanem még apróbb észleteiket, megfigyeléseiket és tapasztalataikat is; számoljanak be érdekesebb kirándulásaikról és újabb leleteikről. Nem egyszer megtörtént már, hogy egy-egy eleinte talán jelentéktelennek látszó adat nagyértékű felfedezésekre vezetett.

Mindenki hozzájárulhat ekként a rovertan fejlesztéséhez s a rovertani ismeretek terjesztéséhez. Mindenki hozzájárulhat hol egy porszemmel, hol egy téglával ahhoz az épülethez, mely majdan Magyarország rovarfaunájának teljes képét fogja mutatni és melyen serényen munkálkodni minden magyar entomológusnak hazafias kötelessége.

Minél többen és minél sűrűbben fogunk a Rovartani Lapok hasábjain egymással találkozni, annál inkább fognak szaporodni és erősödni azok a szellemi kötelékek, melyek a Magyar Entomológiai Társaság tagjait a közös célok javára s az egyesek hasznára egymáshoz fűzni tartoznak.

Végre még egy szavam volna Magyarország összes entomológusaihoz, kivált vidéki szaktársainkhoz.

A magyarországi entomológusoknak még csak mintegy negyed-része sorakozott eddig a Magyar Entomológiai Társaság zászlaja alá.

Kartársi bizalommal hívom fel ennél fogva a többieket is, hogy álljanak ők is sorainkba és vegyenek ők is részt abban a kulturális munkában, melyre a Magyar Entomológiai Társaság vállalkozott s a melynek kettős célja: az entomologia tudományos művelése és a hazai rovarfauna kutatása.

Coleopterologiai jegyzetek.

Írta: DR. KAUFMANN ERNŐ.

II.¹

6. *Jó ragasztó készítése.* — A bogárminutiák felragasztásánál igen sok esetben rossz ragasztóanyagot választanak. Sokan a glutinból álló „Syndeticon“ nevű folyós. enyvot használják, melynek ragasztóereje kétség kívül nagy, de hibája, hogy nyúlós és ha megszáradt, vízben nem oldódik fel. Hogy eczetben felpuhulna, az is csak illúzió. Régi felragasztásokat gyenge eczet nem puhít fel, erős eczethen pedig tönkre megy a rovar.

Az egy időben divatba jött GODIN-féle folyós enyv szintén nem alkalmas a felragasztáshoz, mivel ez is nyúlós, nem tapad jól, sárga színű és idővel megrepedezik.

Sok évi tapasztalásom szerint a legjobb ragasztó következőképpen készül: Veszünk 10 gramm valódi válogatott, szintelen arab mézga (gummi arabicum) szemcsét s ezt kellő mennyiségű lepárolt vízben feloldjuk. A hígnyálkás oldatot óvatosan, folytonos keveréssel, hogy oda ne égjen, porcelláncsészében vagy üvegerlegben felforraljuk s ha félig kihült, 1 gramm (16 csepp) tiszta glycerint teszünk hozzá, azután jól megkeverve előre kimosott és jól kifacsart, de még nedves, ritkább callicotszöveten átszűrjük s az így nyert tiszta mézganyálkát ugynevezett gyermekjáték pohárkába osztjuk szét, mindegyikbe 1 cm. magasságyira. Ezeket a mintegy 20 gramm tartalmú pohárkákat itatóspapírral betakarva meleg helyre teszszük és bennük a mézganyálkát beszáritjuk. A nyomban használni kívánt pohárkában pedig csak kellő sűrűségig szárítjuk be. A beszáritott ragasztó száraz pormentes helyen éveig eltartható.

Használatkor a beszáradt mézghához annyi lepárolt hideg vizet adunk, hogy a többszörös felkeverés mellett teljesen feloldódott anyag épen elég sűrű legyen a ragasztáshoz. Hogy ez a nyálka meg ne penészedjék, két darabka lencsenyi thymolt teszünk hozzá. Ezekkel a thymoldarabokkal érintkezve és többször megkeverve, a ragasztó soha el nem romlik. Az ilyen edényben a mézgmt az azonban

¹ Lásd: Rovartani Lapok. XVII, 1910, p. 68.

többé felmelegíteni nem szabad, hanem besűrűsödés esetén csak néhány csepp hideg lepárolt vízzel kell felhigítani s azután jól összekeverni.

Célszerű a mézgás pohárkákat használat után valamely alkalmas fedővel (skatulafedéllel) befődni s pormentes helyen tartani.

Ez a ragasztószer igen jól tapad, csaknem teljesen szintelen, soha meg nem repedezik, kitűnően tart s a vele felragasztott rovarok meleg lepárolt vízben könnyen és tisztán leválaszthatók. A felkenéshez irótoill módjára hegyezett erős lúdtollat használjunk.

7. A *Pleganophorus bispinosus* HAMPE elterjedésének legészakibb határa az eddigi megfigyelések szerint az északi szélesség 45° 45' körvonalára esik. Ezt a sajátságos hangyalakó fajt HAMPE Nagyszebennél fődözte fel. Ezen kívül egy főhercegi erdőtiszt és én a baranyamegyei főhercegi erdőségekben találtuk. Az én példányaim a pélmonostori háli erdőből valók, hol azokat egyetlen helyen, összesen 17 példányban találtuk egy derékban letört korhadt cserfának lazán fekvő héja alatt, a *Lasius brunneus* LATR. társaságában, ugyanezen hangyafajnak a fakéregben levő járataiban. Egyidejűleg ugyanitt találtunk néhány *Scydmaenus rufus*-t, egy *Scydm. Perrisi*-t és egy *Batrissodes venustus*-t is. Ugy látszik, hogy ez a felette ritka faj kolóniális természetű, a mit persze igazol az a körülmény, hogy létele a *Lasius brunneus*-hoz van kötve. Minthogy magasabban fekvő termőhelye ez idő szerint kimutatva nincsen, legfelsőbb határnak a fenti északi szélességi fok vehető fel. Hogy délre, keletre és nyugotra mekkora a terjeszkedése, még további észleletektől függ; eddig ismert legdélibb termőhelye Görögország.

8. *Claviger testaceus* PREYSSL. és *Cl. longicornis* MÜLL. a gyűjtők tapasztalatai szerint valamely nagyobb területen, egymást kizárja. A múlt nyáron az ellenkezőt tapasztaltam a pélmonostori háli erdőben. A háli csatorna mentén több nagyobb hangyakupac található s ezek lakóját a sárga hangya: *Lasius flavus* képezi. Egy ilyen kupacban feltaláltam a *Claviger longicornis*-t, e helytől tán 50 lépésnyire egy kidőlt vén cserfarönkő héja alatt pedig a *Lasius niger*-nél 3 drb *Claviger testaceus*-t gyűjtöttem. Az a körülmény, hogy a *Cl. longicornis*-t, mely nálunk nem igen ritka, mindig a hypochton *Lasius flavus*-nál találtam, míg a *Cl. testaceus* a felszíni hangyáknál élőszködik, éppen nem szól a mellett, hogy e két faj nem férne meg egymással egy területen. A *Cl. testaceus* e vidéken oly ritka, hogy 40 év alatt a fent leirt 3 darabon kívül soha egyet sem találtam.

9. *Ceuthorrhynchus marginatus* PAYK. és *C. punctiger* GYLL. a csalódásig hasonlítanak egymáshoz és a legtöbb gyűjteményben összekeverve foglalnak helyet. A különbség a kettő között csak annyi, hogy a *C. marginatus* farfedele (*pygidium*) egyenletesen dom-

borodott, ép, míg a *C. punctiger*-nél az alsó szél közepétől felfelé, egy többé-kevésbé hosszú, néha a farfedő felső széléig haladó, más-
kor csak igen rövid, de mindig mélyen hasított csatorna foglal
helyet. Minthogy e két faj együttesen fordul elő s más különbség
közöttük nincsen, közel esik annak a lehetősége, hogy a *C. punctiger*
talán nősténye a *C. marginatus*-nak.

10. *Apion gracilipes* DIETR. — 1883-ban, amikor boldogult
STIERLIN barátom a svájci rovar-tani társulat kiadványában az európai
Curculionidákat meghatározó táblázatokba kezdte foglalni, szives volt
az itten gyűjtött összes *Apion*-jaimat is vizsgálat tárgyává tenni.
Egyik küldeményben talált egy *Apion gracilipes*-t, melynek czédu-
lájára azt írta, hogy „echt“, vagyis, hogy az valódi *Apion gracilipes*.
Levelében arra kért, hogy neki néhány ilyen „jó“ *gracilipes*-t küld-
jek. Ez az egyetlen példány gyűjteményemben van ma is. Azóta
nagy hajszát indítottam ezen faj után; ezekre rugott a vizsgált
rovarok száma, de egyetlen egy „jó“ fajtát sem találtam. A rovar
különben egy tökéletes *Apion flavipes* PAYK., melynek a csápjai a
csápbunkóval együtt egészen és tisztán sárgák, a lábak pedig a
végizületig világosabbak. Végre öt évvel ezelőtt, midőn Budáról,
WACHSMANN úr szivességéből nagy mennyiségű *Apion*-anyagot kap-
tam, találtam közöttük egy *gracilipes*-t, de ez sem volt „jó“, mert ennél
a csápbunkók végső csúcsa kissé feketés. Minthogy az *A. flavipes*-
nél a csápok tövének sárga színe sokszor a bunkóig terjed, alapos
a feltevésem, hogy az *A. gracilipes*, az *A. flavipes*-nek egy oly válfaja,
melynél az egész csáp, a bunkóval együtt tiszta sárga, a lábak pedig
a végizületig világosabbak.

Magyarország pillangói.

Írta: † A. AIGNÉR LAJOS.

XXXVII.

23. *Lycaena Damon* SCHIFF.

SCHIFFERMILLER & DENIS, Syst. Verz. d. Schmetterl. d. Wiener
Gegend. 1776, p. 182. — HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. fig.
275—277. — BITON SULZER, Abgekürzte Gesch. d. Insecten. 1776, p. 146,
t. 18, fig. 7.

A hím fénylő világoskék, széles fekete szegélylyel; a nőstény
barna, a szárnyak tövén kék behintéssel. Alul barnás-szürke, a szár-
nyak töve zöldes-kék behintésű, hosszúkás középfolttal és egy sor fehér
szegélyű fekete szemmel; a hátsó szárnyon fehér sáv fut a tőtől a
szegélyig.

Magyarországon aránylag kevés helyen fordul elő és ezeken is többnyire ritka, Budapest környékén azonban némelykor gyakori. Erdei réteken repül, a baltaczimén (*Onobrychis sativa*) július elejétől augusztus közepéig található, de fogtak egyes példányokat május végén és szeptember végén is, utóbbiak csak a kedvező éveken fellépő I. és III. ivadék képviselői. A hímek 31—34 mm. kiterjedésűek, a nőtények kivétel nélkül kisebbek, 26 mm.-esek.

A hernyó sárgás-zöld, hátán sötétzöld és oldalt fehérszélű sötétzöld sáv fut le. Május júniusban található baltaczimén (*Onobrychis sativa*). A báb zömök, okersárga.

Hazai termőhelyei: Budapest V. 2, VII. 8 — VIII. 18, IX. 29, Rézbánya, Biharhegység, Kőrösölgy, Eger, Esztergom VII. 26 — VIII. 9, Győr, Sopron VII, Pozsony VII, Selmeczbánya, Gács, Kocsócz, Drietoma, Árvaváralja, Szepesolaszi, Eperjes, Mármaros vm., Mehádia, Temesvár és Dalmácia.

A szomszéd országok közül előfordul Alsó-Ausztriában VI—VII. Cseh- és Morvaországban VII—VIII, Galicziában VII, Tirolban és Oláhországban,

Elterjedési köre Kasan-tól Kis-Ázsiáig és a Pireneusoktól az Altáj-ig terjed.

24. *Lycaena Jolas* OCHSENI.

OCHSENHEIMER, Die Schmetterl. v. Europa. IV, 1818, p. 144. — FREYER, Beitr. zur Schmetterlingskunde. t. 110, f. 2, 3.

A hím fénylő kék, ritkán vöröses-ibolyakék- csillogású, a hátsó szárny belső szegélye fehéres-szürke. A nem kisebb nőtény sötétebb, nem ritkán ibolyáskék, az erek fehérek, a szegély (az elülső is) szélesen fekete, a hátsó szárny elülső szegélye széles fekete, a külső szegély fokozatosan eltűnik, a belső szegély szürke. A hím alul világosszürke, a tő felé kékes behintésű, az elülső szárny szegélye felül többnyire pontsorral díszített; a hátsó szárnyon a pontok kisebbek, a szegély második pontsora csak jelzett, a tővön két pont van, mely úgy mint a többi pontok és a két középső keskeny oldalakú folt fehér keretű. A nőtény rajzolata alul hasonló, de valamivel sötétebb.

Hazánkban aránylag kevés helyen fordul elő, mindenütt ritka, kivéve Budapesten, a hol KOV TÓBIÁS 1816 táján fedezte fel, némely évben nem ritka. Május végétől július végéig röpül és helyenként kedvező időjárású esztendőkbén egy második ivadéka is mutatkozik, melynek példányai nagyobbak, a 38—40 mm.-t is megütik.

A petéket a nőtény június és júliusban rakja le a tápnövény virágjába. A hernyó, melyet FRIVALDSZKY IMRE fedezett fel Budapesten, fehéres, zöldes vagy vöröses és a dudafürt (*Colutea arbores-*

cens) magtokjában él (június 16 — szeptember 18, ritkán október elejéig). 1898-ban július és augusztusban a nagy szárazság miatt tápnövénye kevés magtokot termelt és kevés volt a hernyó is, utóbbiak később a másodvirágzaskor ismét megszorodtak, úgy, hogy szeptember 4.-én teljesen kifejlődött hernyók mellett egészen aprók is voltak találhatóak. Ezzel igazoltnak látszik az a gyanítás, hogy némely évben második ivadék is lép fel. Egy ízben egy ilyen második ivadékú hernyó bábjaiból már két hétre kikelt a lepke, míg rendszeren a szürke vagy világosbarna zömök báb 2—3 évig is elfekszik. A hernyó myrmecophil. Parazitái közül az *Anisobas cephalotes* KRIECHB. nevű Braconida ismeretes.

Termőhelyei: Budapest V. 27—VII. 21 (kopott példányokban VIII. 5-ig), Nagyvárad, Eger, Pécs V. 31-től, Sopron VII—VIII, Rozsnyó VII. 1—27, Kocsóc, Eperjes, Dél-Magyarország, Fiume, Buccari; Dalmácia.

A szomszéd országok közül Csehország és Galiciában (VII), Tirolban és Oláhországban (V) fordul elő.

Elterjedési területe Csehországtól Kis-Ázsiáig és Dél-Franciaországtól Amáziáig nyulik.

25. *Lycaena Sebrus* BOISD.

BOISDUVAL, Icones hist. des Lépidopt. I. 1832, p. 72, t. 71, f. 1—3.

A hím felül ibolyáskék, keskeny fekete szegélylyel; a nőstény barna, a szárnyak tövén ibolyás behintéssel. Alul fehéres-szürke, tövén kékes-zöld behintésű, fehérszélű középfoltal és szemfoltosorral. Kifeszítve 25—30 mm. nagyságú.

Magyarországon havasi réteken nagyon ritka, kevés helyről is ismerjük: Branyiszkó (május végétől június végéig és július végétől augusztus közepéig), Kolozsvár, Nagyszeben, Vizakna, Velike; Dalmácia.

A hernyó júliusban található *Orobis montanus*-on.

Előfordul Ausztriában (V), Karinthiában (VI), Galiciában és Bukovinában (VII), Oláh- és Bolgárországban és Macedoniában (V).

Elterjedési köre Kasan-tól Kis-Ázsiáig és Franciaországtól a Pámir fensíkéig terjed.

Simontornyán gyűjtött bogaraim jegyzéke.

Irtta: PILLICH FERENCZ.

II.¹

Lathridiidae. *Enicmus minutus* L. IV, VI; *transversus* OLIV. II—IV, VII. — *Cartodere elongata* CURT. V; *Argus* REITT. IX. — *Corticaria pubescens* GYLLH. II. 25; *serrata* PAYK. VIII; *elongata* GYLLH. IV. 9. — *Melanophthalma gibbosa* HBST. III, IV; *transversalis* GYLLH. var. *sericea* MANNH. VIII; *similata* GYLLH. IX.

Mycetophagidae. *Typhaea stercorea* L. IX.

Colydiidae. *Aglenus brunneus* GYLLH. VIII.

Endomychidae. *Sphaerosoma globosum* STRM. — *Mycetaea hirta* MARSH. IV. 17.

Coccinellidae. *Subcoccinella 24-punctata* L. V. 16. — *Cyngetus impunctata* L. II, V. — *Hippodamia tredecimpunctata* L. IX. — *Adonia variegata* GOEZE IV; ab. *constellata* LAICH. VII; ab. *carpini* FOURCR. — *Adalia bipunctata* L. II, IV, V, XI; ab. *sexpustulata* L. VIII. 30; ab. *quadrinaculata* SCOP. VI, VII, XI; ab. *sublunata* WSE. VII. 12. — *Coccinella septempunctata* L. I—XII; *decempunctata* L. VI; ab. *subpunctata* SCHRANK. VII. 14; ab. *decempustulata* L. VI, VII; *quatuordecimpustulata* L. IV—VIII; *conglobata* L. II, IV, VII, X. — *Micraspis sedecimpunctata* L. II; var. *duodecimpunctata* L. IV—VIII. — *Vibidia duodecimguttata* PODA IV. — *Thea vigintiduopunctata* L. IV—IX. — *Calvia quatuordecimguttata* L. I. — *Propylaea quatuordecimpunctata* L. IV—VI; ab. *tetragonata* LAICH. VII. 16. — *Exochomus quadripustulatus* L. III—V. — *Platynaspis luteoruba* GOEZE II. — *Seymnus frontalis* F. IV—VI; *interruptus* GOEZE II, III, V; *rubromaculatus* GOEZE V. — *Coccidula scutellata* HBST. IV.

Helodidae. *Cyphon variabilis* THUNBG. II, IV; *padi* L. II. 27; *coarctatus* PAYK. IX.

Dryopidae. *Dryops Ernesti* GOZIS IV. 21.

Georyssidae. *Georyssus crenulatus* ROSSI IV, VI.

Heteroceridae. *Heterocerus fuscus* KIESW.

Dermestidae. *Dermestes lanarius* ILLIG. V. 24, VI. 23; *lardarius* L. V. 10. — *Attagenus pellio* L. III, V. — *Anthrenus scrophulariae* L. IV, V; *verbasci* L. V, VI.

Byrrhidae. *Pelochares versicolor* WALTZ IV. 21, VIII. — *Limnichus pygmaeus* STRM. VI. — *Pedilophorus nitidus* SCHALL. IV. 25.

Elateridae. *Selatosomus latus* F. V. 19. — *Agriotes ustu-*

¹ Lásd: Rovartani Lapok. XVII, 1910, p. 154.

latus SCHALL. VII. 9; brevis CAND. IV. 25; sputator L. IV. 14—25; lineatus L. IV. 25. — *Cardiophorus rubripes* GERM. V, VI. — *Melanotus rufipes* HBST. V. 23—VII. 14; *crassicollis* ER. V. 27; *punctolineatus* PEL. (niger F.) V. 25. — *Drasterius bimaculatus* ROSSI II—IV, V. 17, VIII. — *Limonium pilosus* LESKE V, VI; *aeruginosus* OLIV. IV. 25. — *Athous haemorrhoidalis* F. VI; *longicollis* OLIV.; *hirtus* HBST. VI.

Eucnemidae. *Trixagus Duvali* BONV. II. 27; *obtusus* CURT. V. 9.

Buprestidae. *Dicerca berolinensis* HBST. — *Anthaxia manca* F. VI; *nitidula* L. VI. 1. — *Cylindromorphus filum* GYLLE. VI. — *Trachys minuta* L. V. 19; *fragariae* BRIS. IV. 25.

Bostrychidae. *Psoa viennensis* HBST. IV. 25—V. 16. — *Bostrychus capucinus* L. —

Lyctidae. *Lyctus linearis* GOEZE. V. 31.

Ptinidae. *Ptinus fur* L.; *sexpunctatus* PANZ. VI. 25; *latro* F. IV.

Anobiidae. *Xestobium plumbeum* ILLIG. V. 18; var. *aeneicolle* BACH V. 6; *rufo-villosum* DEG. II. 27. — *Sitodrepa panicea* L. II—IV. — *Trypopyty* *carpini* HBST. III. 3, VII.

Oedemeridae. *Oedemera podagraria* L. VII. 7.

Pyrochroidae. *Pyrochroa coccinea* L. V. 6.

Anthicidae. *Notoxus monoceros* L. V, VI. — *Formicomus pedestris* ROSSI IX. — *Anthicus floralis* L. IV, VI; *gracilis* PANZ. IV. 14; *hispidus* ROSSI II—IV, VII; *antherinus* L. IV. 14; *axillaris* SCHMIDT II.

Meloidae. *Meloë proscarabaeus* L. IV; *violaceus* MARSH. IV, V; *coriarius* BRANDT IV, 20; *rugosus* MARSH. IV. 20—V; *scabriusculus* BRANDT V. 24. — *Zonabris floralis* PALL. VIII. 1; *variabilis* PALL. — *Lytta vesicatoria* L. VI. 1.

Mordellidae. *Mordellistena pumila* GYLLE. VI. — *Anaspis frontalis* L. V. 6; var. *lateralis* F. V. 6.

Lagriidae. *Lagria hirta* L. VII.

Alleculidae. *Gonodera luperus* HBST. V. 20; *antennata* PANZ. VI. — *Podonta nigrita* F. VIII. 1. — *Cteniopus sulphureus* L. VII. 1. — *Omophlus rugosicollis* BRULL. V.

Tenebrionidae. *Gnaptor spinimanus* PALL. IV, V. — *Blaps lethifera* MARSH. IV—IX; *mortisaga* L. IV. 26—IX. 10; *halophila* FISCH. VI, VII. — *Pedinus femoralis* L. IV. 20. — *Gonocephalum pusillum* F. V. 11. — *Opatrum sabulosum* L. IV—VII. — *Crypticus quisquilius* L. VI, VIII. — *Diaperis boleti* L. VI. 23. — *Alphitobius testudineus* PILL. VI. 9. — *Tenebrio molitor* L. VII, VIII; *picipes* HBST. VI. 23. — *Helops quisquilius* STRM. III—X; *caraboides* PANZ. IV. 29.

Cerambycidae. *Acmaeops collaris* L. V. 13—VI. — *Leptura bifasciata* MÜLL. VIII. 1. — *Cerambyx cerdo* L. V. 20. — *Phymatodes testaceus* L. V. 31; ab. *rufipes* COSTA VI. 7. — *Pyrrhodium sanguineum* L. IV. 5—V. 7. — *Hylotrupes bajulus* L. V, VII. — *Purpuricen* *budensis* GOEZE VII. 7; ab. *hungaricus* HBST. VII. — *Plagionotus floralis* PALL. ab. *basicornis* REITT. — *Clytus arietis* L. VI. — *Clytanthus varius* MÜLL. VII. 15—VIII. 8; *Herbsti* BRHM.; *sartor* MÜLL. VIII; *speciosus* SCHNEID. VII, VIII. — *Dorcadion fulvum* SCOP. IV, V; *Scopolii* HBST. III. 24—VI. — *Morimus funereus* MULS. VII—IX. — *Pogonochaerus hispidulus* PILL. I. 17; *hispidus* L. II. 27. — *Tetrops praeusta* L. V. 14. — *Phytoecia pustulata* SCHRNK. V. 16—VI. — *Oberea erythrocephala* SCHRNK. VI. 18.

Különfélék.

Elhunyt magyar rovarászok. A múlt év utolsó negyedében újból megritkultak soraink, két derék szaktársunkat veszítettük el.

1910 október 6-án váratlanul elhunyt AJNÁCSKÖI ÉS HERNÁDVÉCSEI BÁRÓ VÉCSEY ISTVÁN, cs. és kir. kamarás, ny. m. kir. honvédszár-őrnagy, életének 47. évében. Benne a hazai lepkefauna egyik lelkes kutatóját veszítettük el.

1910 november 16-án hosszas betegség és szenvedés után elhunyt 72 éves korában WACHSMANN FERENCZ, ny. államvasúti főfelügyelő, a Magyar Entomologiai Társaság választmányi tagja. A budapesti bogarászok benne nesztorukat veszítették el. Ő Magyarországon bogárfaunáját kutatta, de kirándulásain nem feledkezett meg a többi rovarrendről sem, ezekkel barátjai és főleg a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményét gyarapította.

Mindkét rovarásztársunk életrajzát közölni fogjuk. CSIKI.

Irodalom.

Theodor Becker: *Chloropidae*. Eine monographische Studie. I. Teil. Paläarktische Region. (Archivum Zoologicum. I, No. 10, 1910, p. 33—174, tab. II—III); Nachtrag (ibid., No. 15, p. 197—200).

Ennek a terjedelmes munkának a megjelenése nem meglepetés. A szerzővel összeköttetésben állók régen tudják, hogy évek óta gyűjti minden oldalról az anyagot s hogy nem egy tanulmányutat tett külföldön a typosok tanulmányozása céljából. De meglepetésszámba

megy, hogy ezuttal nemcsak a paläarktikus fauna képviselőit veszi tekintetbe, mint eddigi monografiáiban, hanem az egész világ Chloropidáit teszi tanulmány tárgyává.

A munka öt részből fog állani, mindegyik egy-egy régiót ölel fel. A sorozatot a paläarktikus fajok ismertetése nyitja meg.

A Chloropidák, köztudomás szerint a kártékony legyek közé sorolandók, a mennyiben egyesek a vetésekben óriási károkat okoznak.

Rövid bevezetés után, melyben a család jellemvonását s a rendelkezésére állott anyagot ismerteti, áttér a nemek és fajok leírására. Ezek pontosak és kimerítőek. A rendkívül bonyolult synonymiát, kivált a *Chlorops*-nemnél, igazán mesteri módon oldja meg. Részletekbe nem bocsátkozhatom egyrészt a rendelkezésemre álló csekély hely miatt, másrészt azért, mert a ki ezzel a családdal foglalkozni óhajt, ebből a rövid ismertetésből úgy sem tudhatná meg mid-azt, amire szüksége van.

Magyarország területéről a M. N. Múzeum és THALHAMMER J. gyűjteménye alapján a következő új nemeket és fajokat írja le: *Phyladelphus* (n. gen.) *Thalhammeri* (Vadkert); *Lasiosina littoralis* (Gyón); *Anthracophaga infumata* (Budapest); *Chlorops adjuncta* (Budapest), *horrida* (Mehádia), *finitima* (Gyón), *tectifrons* (Gyón), *angustifrons* (Gyón). *eutrophaeformis* (közelebbi termőhely nélkül); *Centorisoma* (n. gen.) *elegantulum* (Gyón, Kalocsa); *Lagaroceras granulosum* (Gyón); *Dicraeus nigropilosus* (Novi); *Gaurax fascipes* (közelebbi termőhely nélkül); *Elachiptera hungarica* (Kalocsa); *Eribolus hungaricus* (Gyón); *Oscinella pectoralis* (Kalocsa), *rubidipes* (Retyezát), *nitidigenis* (Isaszeg, Deliblát), *Kertézi* (közelebbi termőhely nélkül).

A két tábla a munka használatát nagyon megkönnyíti.

A pótlékban STROBL, CZERNY és CORTI dolgozataira tesz megjegyzéseket, melyek a munka imprimalása után jelentek meg.

DR. KERTÉSZ KÁLMÁN.

*

J. Vincent: Une nouvelle variété de *Catocala fraxini* L. (Bullet. Société Entom. de France. 1910, p. 316—317).

Szerző egy Budapestről kapott ♀ után, melyhez még néhány a párizsi múzeumban levő (6 ♂, 2 ♀) példány is tartozik és melyeket POUJADE még 1885-ben nevelt Párizs környékén (La Grange) gyűjtött petékből, a *Catocala fraxini* egy új változatát írja le és azt *var. argillacea* névvel jelöli. Ez a törzsfajtól abban tér el, hogy az elülső szárny középső csikjai (a tövön kívül fekvő és a könyökformán hajlott csík), a fekete csík mindkét oldalán szalma-sárgán szegélyezettek, hasonlóan szalmasárga a vesealaku folt alatt levő folt is.

CSIKI.

*

Dr. C. Fr. Roewer: Revision der Opiliones Plagiostethi (= Opiliones Palpatores). I. Teil: Familie der Phalangiidae. (Subfamilien: Gagrellini, Liobunini, Leptobunini). (Abhandlungen aus dem Gebiete, der Naturwissenschaften herausgegeben vom Naturw. Verein in Hamburg. XIX. Band, 4. Heft. 1910; p. 1—294. mit 6 Tafeln.)

Szerző az összes eddig leírt kaszáspókokat tette tanulmány tárgyává és ennek eredményeként azok revízióját, mondhatnók monografiáját, közli. Az előttünk fekvő hatalmas kötet a czímben felölelt alcsaládokat tárgyalja. A kaszáspókok (*Opiliones*) általános jellemzése után szerző azokat két csoportra osztja, ezek az *Opiliones Plagiostethi* (a régi *Palpatores*) és *Opiliones Mecostethi* (a régi *Laniatores* és *Insi-diatores*). Az első csoportot azután két alcsoportra: *Eupagosterni* és *Apagosterni* osztja. Az *Apagosterni* alcsoportba három család (*Phalangidae*, *Sclerosomidae*, *Ischyropsalidae*) tartozik, melyek közül ez a kötet a *Phalangidae* családdal, illetőleg annak három alcsaládjával foglalkozik. A *Phalangidae* családot szerző öt alcsaládra osztja: 1. *Gagrellini*, 2. *Liobunini*, 3. *Leptobunini*, 4. *Phalangini*, 5. *Oligolophini*. A tárgyaltaak közül a *Gagrellini* és *Leptobunini*-k hazánkban nem fordulnak elő, a *Liobunini*-ket pedig két nem képviseli (*Liobunum*, *Nelima*). A *Liobunum rotundatum* Latr. és *L. rupestre* Hbst. fajokon kívül, melyek faunakatalogusunk szerint faunánkból már ismeretesek voltak, szerző még említi a *L. limbatum* L. Koch fajt is, mely az Alpokon kívül Erdélyben is előfordul, ez a faj tehát faunánkra új. A *Liobunum*-fajok egy részére szerző az új *Nelima* nemet állítja fel, a hová a faunánkból ismeretes *Liobunum glabrum* L. Koch-on kívül, a minket közelebb-ről érdeklő fajok közül a következők tartoznak, miután faunánkra újak: *Nelima nigripalpis* Sim. Franciaországon kívül nálunk is előfordul Brassó vidékén, *N. troglodytes* Roew. (n. sp.) a Dél-Herczegovinai barlangokból (Eliashöhle, Wolfshöhle), *N. aurantiaca* Sim. (*signatum* Kulcz.) Francia- és Bajorországon kívül Boszniában (elterjedt) és Herczegovinában (Semmeringszoros) is előfordul. Szerző alapos munkája befejezése után a kaszáspókok érdekes csoportjának sok hívet fog szerezni.

CSIKI.

*

A. Raffray: Revision des Euplectus paléaretiques (Addenda). (Bull. Soc. Ent. France. 1910, p. 365).

Szerző kimutatja, hogy a Reitter által újabban leírt *Euplectus ornatifrons* (lásd: Rovart. Lapok. XVII. 1910, p. 125) a típusok összehasonlítása alapján azonos az *E. carpathicus* Reitt.-rel.

CSIKI.

*

Dr. Max Bernhauer: Zur Staphylinidenfauna des palaearktischen Gebietes. (Societas entomologica. XXV, 1910, p. 78—79).

Négy új Staphylinida leírása. A leírt fajok közül három faunánkban is előfordul: *Falagria nigra* var. *jonica* (Korfu, Attika, Horvátország), *Atheta (Dimetrota) episcopalis* (Felső- és Alsó-Ausztria, Németország, Svájc és Magyarország) és *Sipalia Meixneri* (Herzegovina: Volujak).

*

Guido Depoli: Eine neue Varietät von *Pentodon punctatus* Vill. (Wiener Entom. Zeitung. XXIX, 1910, p. 306).

Szerző Fiume mellett gyűjtött olyan *Pentodon punctatus*-t, melynél az elülső lábszár 2. és 3. belső foga között lévő apró fogacska hiányzik, továbbá a hátsó czombok tövében harántos bemélyedés, az előtor hátán a nem pontozott középvonal szélesebb és rövidebb, azonkívül oldalt és előre felé egy apró nem pontozott mezőcske van és az állat alsó oldala sokkal világosabb barna mint a törzsfaj. Egy hasonló példányt kapott szerző Sziacziából is, azért nem individuális eltérésnek, hanem jó fajváltozatnak tartja, melynek a var. *simplex* nevet adja.

*

Krancher, Dr. O.: Entomologisches Jahrbuch. 1911. 20. Jahrgang. Kalender für alle Insekten-Sammler auf das Jahr 1911. (Leipzig, 1910. Verlag von Franckenstein und Wagner). Ára 1.60 márka.

A fenti cím alatt megjelenő elterjedt rovarani évkönyv 1911-re immár huszadszor örvendezteti meg az érdeklődőket. Úgy mint eddig a naptáron kívül számos érdekes eredeti cikket is tartalmaz és pedig a két- és félszárnyúak kivételével minden rovarrendre vonatkozót. A havi teendők rovatát az idén is folytatólagosan az aprólepkék gyűjtéséről szóló rész tölti ki. MEIXNER és MEYER ez alkalommal a *Sesiaomorpha*, *Psychaomorpha* és *Zygaenamorpha* csoportokat tárgyalják. Általános érdekű cikket írtak DAEHNE, MEISZNER, LOQUAY, KUHN és ALTE, lepkészetit HOFFMANN, MEDER, LINDNER és MITTERBERGER, bogarászatit DORN, MEIXNER és HAARS, egyenesszárnyúakról GAUCKLER, szitakötőkről LEONHARDT, hártýásszárnyúakról DALLA-TORRE és REICHERT. Végül a szerkesztő egy sereg rovarani szakmunkát, folyóiratot ismertet az irodalmi rovatban. Mellékletként az első 20 kötetben említett vagy leírt lepkék jegyzékét (LOQUAY tollából) találjuk a kötetben. Az említett cikkek közül az egyikben REICHERT a *Sphecohpaga vesparum* RATZ. nevű fürkészdarázs ismerteti, mely darázsészkekben fejlődik. Ezt az állatot színes képben is bemutatja. Nem tart-

jük szerencsés gondolatnak azt, hogy DALLA-TORRE a „Tierreich“ című munka egyik füzetéhez (*Cynipidae*) e helyen közli pótlásait. Nemcsak a kezdő, hanem az előrehaladottabb gyűjtő is sok érdekeset fog találni a kis könyvecskében, melyet az érdeklődőknek csak melegen ajánlhatunk szíves figyelmükbe. CSIKI.

Társulati ügyek.

A „Magyar Entomologiai Társaság“ 1910. évi május hó 4-én megalakulván 1911 január 1-vel megkezdí működését. Az előkészítés czeljából a társaság választmánya 1910. évi november hó 12-én és december 17-én ülést tartott. Ezeken az üléseken a választmány megállapította annak a körlevélnek a szövegét, melyet a társaság az összes magyar rovarászoknak meg fog küldeni. Azonkívül eldöntötte a választmány a folyóirat ügyét is. Miután egy új folyóirat megindítása mindig kockázattal jár, a választmány a már meglévő és 1911-ben a 18-ik évfolyamba lépő „Rovartani Lapok“-kal való megegyezést találta legczélszerűbbnek és legelőnyösebbnek. A folyóirat teljes átvétele a kezdő társaság részéről ezidőszert színtén kockázatos dolog lévén, a választmány a folyóirat tulajdonosával olyan megállapodásra jutott, hogy az a folyóiratnak a tagok számának megfelelő példányát a társaságnak kedvezményes áron bocsátja rendelkezésére. Így lehetséges lesz az új társaság pénzügyi helyzetét kellőképen megerősíteni. Megállapodás történt arra nézve is, hogy a lapon jelezve legyen, hogy ez a társaság hivatalos közlönye, továbbá, hogy nem csak a társasági ügyeket, hanem a mennyire a folyóirat terjedelme megengedi, az üléseken előterjesztett dolgozatokat is közölje. Az összejövetelekre vonatkozólag elhatározta a választmány, hogy ezeket egyelőre a NEUSZIEDLER-féle vendéglő (Budapest, IV. Ferencziek tere) külön helyiségében tartja minden szombaton este 8 órakor, az előadásos összejöveteleket pedig minden hónap harmadik szombatján este 7 órakor. 1911-ben tehát a következő napokon lesznek előadásos összejövetelek:

január 21.	április 22.	október 21.
február 18.	május 20.	november 18.
márczius 18.	junius 17.	december 16.
	szeptember 16.	

„ROVARTANI LAPOK“

XVIII. Band.

Januar 1911.

1. Heft.

S. 1. — *Dr. G. Horváth*: Vereinigung der ungarischen Entomologen. — Als Verfasser vor 27 Jahren diese Zeitschrift ins Leben gerufen hatte, waren nur wenige, die sich in Ungarn mit Entomologie befassten und diese wenigen waren meist nur die Berufsentomologen des National-Museums und der Kgl. Entomologischen Station. Diese Entomologen waren so in Anspruch genommen, dass es sehr schwer war die im Jahre 1884 gegründeten „Rovartani Lapok“ erscheinen zu lassen und so musste schon nach drei Jahren die Herausgabe der Zeitschrift unterlassen werden. Nach zehnjähriger Pause führte L. A.-AIGNER, nachdem sich der jetzige Redacteur (E. CSIKI) ihm angeschlossen hatte, die Zeitschrift weiter, die jetzt den XVIII. Jahrgang beginnt. Dieser Zeitschrift können wir viel verdanken, dass die Zahl der Entomologen und Entomophilen jetzt auf schon über 200 angewachsen ist. Verfasser ruft nun als Gründer der „Rovartani Lapok“ und als derzeitiger Vorsitzender der „Ungarischen Entomologischen Gesellschaft“ alle Entomologen des Landes auf, in die neue Gesellschaft, welche diese Zeitschrift zu ihrem amtlichen Organ machte, einzutreten.

S. 3. — *Dr. E. Kaufmann*: Coleopterologische Notizen. II. — 6. Meistens wird heutzutage als Klebmittel für Kleinkäfer Syntetikon angewendet. Dieses Klebmittel ist aber schlecht, da aufgeweichte Tiere davon nicht befreit werden können. Viel besser ist folgende Mischung: 10 Gramm weisser u. reinster Gummi arabicum wird in destillirtem Wasser aufgelöst, gekocht, aber dabei fortwährend gerührt und nachdem die Masse halb ausgekühlt ist 1 Gramm (16 Tropfen) Glycerin dazugegossen. Diese Masse wird dann durch ein Callicotgewebe in kleine Becherchen bis zu 1 cm. Höhe filtrirt. Um Schimmel vorzubeugen setzten wir noch ein wenig Thymol dazu. Auf diese Weise kann dieses Klebemittel jahrelang aufbewahrt werden und wird vor Gebrauch durch einige Tropfen kaltes Wasser aufgeweicht. — 7. Den äusserst seltenen *Pleganophorus bispinosus* Hampe sammelte Verfasser im Walde von Pélmonostor (Kom. Baranya) unter der Rinde eines faulen Eichenstammes bei *Lasius brunneus* LATR., wo auch *Scydmaenus rufus* und *Perrisi*, wie auch *Batrissodes venustus* zugegen waren. — 8. Es wird meist angenommen das *Claviger longicornis* und *testaceus* einander ausschliessen. Nun sammelte Verfasser im Walde bei Pélmonostor im Hügel von *Lasius flavus* den *Claviger longicornis* und nicht weit davon unter Eichenrinde bei *Lasius niger*

den *Claviger testaceus*. Es kommen also beide in einem Gebiete aber bei Ameisen von verschiedener Lebensweise vor. — 9. *Ceuthorrhynchus marginatus* PAYK. und *punctiger* GYLL. sind einander sehr ähnlich und unterscheiden sich nur dadurch von einander, dass das Pygidium des letzteren durch eine mehr-weniger lange Längsfurche gekennzeichnet ist. Nachdem beide zusammen vorkommen ist es leicht möglich, dass *punctiger* nur das ♀ von *marginatus* ist. — 10. *Apion gracilipes* DIETR. scheint keine besondere Art, sondern nur eine Varietät (mit ganz gelben Fühlern und hellen Beinen) von *A. flavipes* zu sein.

S. 5. — † *A. Aigner Lajos*: Die Tagfalter Ungarns XXXVII. — Als Fortsetzung wird *Lycaena Damon*, *Jolas* und *Sebrus* behandelt.

S. 8. — *F. Pillich*: Verzeichniss der bei Simontornya gesammelten Käfer. II. — Verfasser bringt die Fortsetzung des Verzeichnisses.

Kleine Mitteilungen.

S. 10. — Verstorbene ungarische Entomologen. — Am. 6. X. 1910 verstarb plötzlich in Budapest BARON STEFAN VÉCSEY VON AJNÁCSKÓ ET HERNÁDVÉCSE, Kaisl. u. Königl. Kämmerer, Honvéd-Major a. D., ein eifriger Lepidopterologe im Alter von 47 Jahren. — Ebenfalls in Budapest starb am 16. XI. 1910 FRANZ WACHSMANN, Oberinspector der Königl. ung. Staatbahnen, Ausschussmitglied der Ungarischen Entomologischen Gesellschaft und Nestor der budapester Coleopterologen, im Alter von 73 Jahren. — Ein Nekrolog beider Verstorbenen wird später veröffentlicht werden.

Literatur.

S. 10. — Es werden Arbeiten von BECKER, VINCENT, ROEWER, RAFFRAY, BERNHAUER, DEPOLI und KRANCHER besprochen.

Vereinsangelegenheiten.

S. 14. — Bericht über die Vorstandssitzungen (XI. 12 und XII. 17, 1910) der Ungarischen Entomologischen Gesellschaft. In den Sitzungen wurde unter anderem der Inhalt eines Rundschreibens, welches allen Entomologen Ungarns zugesendet werden soll, festgestellt. Dann wurde mit dem jetzigen Herausgeber der „Rovartani Lapok“ ein Übereinkommen geschlossen, nach welchem diese Zeitschrift auch das Organ der Gesellschaft sein wird. Weiters wird festgestellt, dass die wöchentlichen Zusammenkünfte jeden Samstag Abends 8 Uhr, die Vortragabend aber jeden dritten Samstag des Monats um 7 Uhr beginnen.

Die Vortragabend fallen im Jahre 1911 auf den:

21. Januar	22. April	21. Oktober
18. Februar	20. Mai	18. November
18. März	17. Juni	16. Dezember
	16. September	

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XVIII. KÖTET.

1911 FEBRUÁR

2. FÜZET.

Mit jelent a „frit“ szó?

Irta: JABLONOWSKI JÓZSEF.

Ha a gabona-félék légyellenségeiről beszélünk vagy írunk, a frit-légy (*Musca frit*, *Oscinis frit* vagy *Oscinella frit*) esetében be-érjük azzal, hogy a frit szó a gazdasági rovartan német atyames-tereinek régi magyarázata szerint svéd eredetű és „könnyű portéká“-t jelent. Így magyarázza ezt az általános entomologiai irodalom és a zoológiai kézikönyvek is, ha a mezőgazdaság kártevői közül is fel-hoznak néhány példát.

Íme néhány példa:

NÖRDLINGER¹ azt írja, hogy az árpa szeme, amelyben ezen légy lárvái élőködnek, „könnyű áru marad, a mit Svédországban frit-nek neveznek.“

TASCHENBERG² azt mondja, hogy a lárvák „a puha szemekből élnek, melyek az érés után könnyű árút adnak, ezt az ország (t. i. Svédország) nyelve szerint frit-nek nevezik; innen van a légy neve.“

LEUNIS-LUDWIG³ röviden azt írja, hogy a frit „svéd neve az árpalégynek.“

RITZEMA-BOS⁴ szerint az említett lárváktól megtámadott szemek „könnyű áru“-vá válnak s ez mint mondják (soll heizen!) svédül fritnek neveztetik.

FRANK⁵ ismétli, hogy az ilyen szemek Svédországban „fritnek neveztetnek, a mi könnyű árút jelent és ezen szótól ered a légy neve.“ Megjegyzendő, hogy FRANK tévedett, a mikor említett helyen azt írja, hogy a légy lárvája a búzaszemekben is él.

¹ Die kleinen Feinde der Landwirtschaft. 1869, p. 675.

² Praktische Insektenkunde: Zweiflügler. 1380, p. 152.

³ Synopsis der drei Naturreiche. Zoologie. Dritte Auflage. II, 1886, p. 435.

⁴ Tierische Schädlinge und Nützlinge. 1891, p. 629.

⁵ Kampfbuch. 1897, p. 84.

A francia rovar-tani irodalomban nem találok adatot, a mely e szó magyarozatával foglalkoznék.

A mint látható a vélemények abban megegyeznek, hogy a frit svékusul (svédül) könnyü árút jelent, csak RITZEMA sejtet némi kétséget, a mikor azt mondja, hogy „soll heizen“.

Hogy felvilágosítást szerezzek, kerestem ezen szót SVEN HENRIK HELMS svéd-német szótárában (Leipzig, 1893). Itt azonban csak fritt (így írva!) és fritten szavakat találtam. Az első azt jelenti: szabad, akadálytalan, kétségtelen; míg a fritten és fritter: gabonaféreg (Kornwurm), *Musca*, *Sapromyza* jelzésére szolgál. A mint láthatjuk, a második kifejezés („gabonaféreg“) közelebb visz a célhoz, a mit a magyarzó „*Musca*“ még jobban megerősít.

A skandináv irodalomból csak C. G. THOMSON „Skandinaviens Insekter (Lund, 1862)“ című munkája állott rendelkezésemre, melynek 383. oldalán az állat rövid leírásán kívül — mint gondolom — a légy országosan használt nevét „Slökorns-flugan“ is találom. Slökorn HELMS szótára szerint hitvány szemet, léha (üres) szemet (gabonát), fluga, flugen pedig legyet jelent és így THOMSON szava olyan legyet jelent, mely léha szemű kalászban él. Arról, hogy frit szó svéd volna, nem szolgál magyarozattal.

Ebből tehát nem tudjuk meg, hogy a LINNÉ-féle frit szó mit jelent és azt sem, hogy svékus szó-e?

LINNÉ mint tudjuk a „Systema Naturae“ című munkájának 10. kiadásában leírt *Musca frit*-ről megjegyzi, hogy „habitat in glumis hordei, decimum quoque granum hordeaceum apud nos destruens“. Megemlíti még másutt, hogy Svédországban a kártétel az „ultra centum milia ducatorum aureorum“-ot is meghaladja. Többet az ő szisztematikai dolgozataiban — amennyire azokba betekinhettem — nem találtam, a mi a frit szó kérdésének tisztázásához vezethetett volna.

LINNÉ azon munkája, melyben e légy svédországi kártételeivel foglalkozott és melynek címe „A léha szemű árpáról való vizsgálatok“ állítólag Noxa Insectorum címen jelent meg mint 10. értekezés az Amoenitates Academicae seu dissert. physicae stb. című kiadványban. Ez az értekezés azonban nem LINNÉ, hanem tanítványának, BAECKNER A. MIHÁLY-nak munkája, melyet ez 1752-ben olvasott fel és melyben a kártevő rovarokat többnyire LINNÉ dolgozatai alapján ismerteti összefoglalólag. BAECKNER ezen munkája X. szakaszának 5. kikezdésében a frit-légy még *Musca hordei* néven szerepel és szerző állítása szerint Svédországban évenként az árpának legalább egy ötödrészét viszi el „et vel centum milia tonnarum illius frumentii in granariis suffuratur, quod D. Praeses (t. i. LINNAEUS) l. c. detexit“ vagyis magyarul: „és ugyanezen

gabonából mintegy százezer tonnányit rabol el a magtárban, mint azt az elnök úr idézett helyű munkájában megállapította“. E szövegben azonban van egy kis hiba. Nem az, hogy BAECKNER szerint a kár nagyobb (egy ötöd) mint LINNÉ szerint (egy tized), hanem az, hogy BAECKNER szerint a légy a magtárban (in granariis) tesz kárt. Ez pedig — miként tudjuk már nem a fritlégytől eredő kár, mert a fritlégy az érett, kemény, a magtárban felhalmozott gabonát egyáltalában nem bántja.

De BAECKNER fentti szavaiban benne van, hogy „az elnök úr“ (tehát LINNÉ) ezt a fritlégytől eredő kárt felfedezte és azt az Acta Stockholmiana-kban (1750, p. 182, 9) tárgyalta. Ez a folyóirat tudtommal Budapest könyvtáraiban nincs meg s így LINNÉ eredeti szövegét ezidőszerint nem olvashattam el. Segítségemre jött azonban CURTIS¹, a ki úgy látszik LINNÉ szövegének hű fordítását adja, mely következőkép hangzik: „Ő (t. i. LINNÉ) azt mondja, hogy az (a fritlégy) az árpaszem héjában (polyvájában) tanyázik és a szem menyiségének egy tized részét határozottan elpusztítja és okozza ama kis, könnyű és értéktelen szemeket, a melyeket frit-nek nevezünk s a mi legnagyobb vesztesége a gazdának“. Ebből a szövegből tehát csak azt tudjuk meg, a mit a már előbb említett Systema Naturae-ből már tudtunk és azt, hogy a kis, könnyű szemeket frit-nek nevezik, de nem tudjuk meg azt, hogy a frit szó svéd-e vagy milyen nyelvből származik?

Hogy a frit szó mit jelent, arra a véletlen vezetett rá. A klasszikus római kor gazdasági íróit olvasgatván, ugyanis M. TERENTIUS VARRO „De re rustica“ című munkájának az árpa-félék termésének leírásában találtam egy fejezetet (I. könyv 48. fejezet: Quae in spica sunt et causae eorum), mélyben ezt írja: „Illud autem summa in spica iam matura, quod est minus quam granum, vocatur frit; quod in infima spica ad culmum stramenti summum, item minus quam granum est, appellatur uruncum“.

Ebből látható, hogy a frit latin szó és igazi mezőgazdasági mesterszó. LINNÉ valószínűleg ismerte a rómaiak klasszikus mezőgazdasági irodalmát és nyelvét is és felhasználta a kárt jelentő frit szót a kártevő megjelölésére. LINNÉ annak idején (frit-dolgozata 1750-ben jelent meg) nem tartotta szükségesnek annak magyarázatát, hogy a frit szó latin szó, mert akkor az egész tudományos világ latin volt. Manapság azonban, a mikor verejtékes, nehéz küzdelmek árán is csak keveset konyítunk a latinhoz, már szükséges a magyarázat, hogy a frit nem svédül, hanem latinul van. Hogy a svéd nyelvben a fritten és fritter szavak ma használatosak, azon

¹ Farm Insects. 1860, p. 233—234.

ne csodálkozzunk. Ez éppen olyan LINNÉ ideje után keletkezett és elterjedt szó mint akár nyelvünkben a fritlégy vagy a német irodalomban a Fritfliege.

Eszerint nyilvánvaló, hogy a frit szó ősrégi latin szó és hogy vele a kalász azon felső szemeit jelölték, melyek nem csak a légy támadása következtében, hanem egyébként is fejletlenek, kicsinyek és így könnyűek maradhatnak.

Azt hiszem, hogy ez a magyarázat meg fogja állani a helyét. Ha tévedek, tévedésemet helyreigazíthatják északi kollegáink vagy ama kartársak, kiknek módjukban lesz LINNÉ idézett munkájába betekinteni és azt az itt előadottakkal egybevetni.

A frit-szemek elnevezése, vagyis a „könnyű portéka“ kifejezés nálunk a zabszemre is találó, mert a zabkalász felső szemei, melyeket 1910-ben ez a légy és egy közeli rokona (*Osc. pusilla*) különösen megtámadott, már július 7-én egészen sárgák, majdnem fehérek, míg az egészséges szemek rendes zöldszínűek voltak. Ezekben a felső sápadt szemekben már meg volt található a fritlégy bábja.

Egyúttal megemlíthetem, hogy a fritlégy nálunk mint őszi kártevő a rozszban és a búzában fordul elő és különösen az utóbbi szenved sokat tőle, mindazonáltal úgy látom, hogy a rozusra sokkal veszedelmesebb. Kártétele folytán némely évben akárhány gazda kénytelen tavasszal egész rozsvetését felszántani.

Viszonylagos kártételére a legszebb példát azonban a statisztika szolgáltatja, ha a többi őszi kártevővel összehasonlítjuk. Az alább közölt adatokat a légykárokban felette gazdag 1909—1910. évi térről a m. kir. Rovartani Állomáson állítottam össze. A számok az 1909. évi szeptember 24.-e és 1910. február 28.-a közötti eseteket ölelik fel és a fritlégy (*Oscinella frit* L.), a hesszeni légy (*Mayetiola destructor* SAY), a csikoshátú búzalegy (*Chlorops taeniopus* L.), és a fekete búzalegy (*Chortophila saepia* Mg.) lárvái által a búzában és rozszban okozott kártételekre vonatkoznak. (Az a kár, melyet a német irodalomban a *Hylemyia courcata* FALL.-nak tulajdonítanak, valószínűleg szintén az említett *Chortophila saepia*-é lesz).

A jelzett időben (157 nap alatt) az őszi vetésnek 352 mintája került vizsgálatra, ebből búza 234, rozs pedig 118 volt. A megvizsgált legtöbb mintában több légyfaj lárváját találtuk, sőt egyes esetekben mind a négy kártevő jelen volt.

A 234 búzamintában a kártevő volt:

Fritlégy	66 esetben, tehát 28 ² / ₁₀
Hesszeni légy	43 „ „ 14 ¹ / ₁₀
Csikoshátú búzalegy	80 „ „ 34 ¹⁸ / ₁₀
Fekete búzalegy	11 „ „ 5 ⁷ / ₁₀

A 118 roszmintában volt:

Fritlégy	97	esetben, tehát	82·20%
Hesszeni légy	13	„ „	11·01%
Csikoshátú búzalégy	71	„ „	60·10%
Fekete búzalégy	11	„ „	9·3%

A mint látható 28·2% búzakárral szemben áll 82·2% roszkár; ezt követi a csikoshátú búzalégy 34·18%-os kára a búzában és 60·10%-os kára a rozszban, a hesszeni légy 14·10%-os kára a búzában és 11·01%-os kára a rozszban és végül a fekete búzalégy 5·70%-os kára a búzában és 9·3% os kára a rozszban.

A téli vetések vizsgálatából látható volt, hogy nálunk az őszi vetések közül azok, a melyeket október 4.-e után vetettek, a csikoshátú búzalégy és a fekete búzalégy fertőzésétől mentesek maradtak. A fritlégy gyakorisága ellenére ezen időben csak két esetben volt kimutatható, az egyik esetben a vetés napja október 7—8.-a, a másik esetben pedig október 15.-e volt.

Eddig október 12.-e volt a határnap, a melyen legyes években a vetést megkezdhették. 1909-ben noha hosszú és meleg-száraz őszi köszöntött ránk, a légykárok az október 4.-e utáni vetésekben sem voltak tapasztalhatók, ez tehát a gazdák könnyebbségére szolgál, mert a vetést nyole nappal előbb kezdetük meg, anélkül, hogy a légykártól tartaniok kellene.

Hogy nálunk azokban az években, a mikor légykár fegyvet, az októberi vetést feltétlenül megokoltnak kell tartanunk, ezt láthatjuk a statisztikai adatokból, ha a szeptemberi és októberi vetésekre vonatkozókat egymásmellé állítjuk. A míg a szeptemberi vetések közül 92·20%, addig az októberiak közül csak 23·10% volt megfertőzve a különféle legyektől. Meg kell azonban jegyezni, hogy a tekintetbe vett októberi vetések csak e hónap első négy napjára vonatkoznak, mert az október 4.-e után vetettek a légykároktól teljesen mentesek maradtak.

Mint tavaszi kártevő a fritlégy aggasztó mértékben a zabban fordul elő; az árpa is szenved tőle, de sokkal kevesebbet. Az elmúlt 1910. év sokáig emlékezetes fog maradni a magyar gazdák előtt. Alig volt az országban zabvetés, mely e légytől meg ne lett volna fertőzve. Nem tévedek, ha az országos kártételt 65—75%-ra becsülöm. Április végén és május elején a zabvetések mindenütt vörösek és kivesettek voltak. Egy-egy száraz zabtöbblől és oldalsarjaiból 15—30 frit-bábot lehetett kiszedni. A gazdák azzal nyugtatták meg magukat, hogy ez a kár a tavaszi fagy rovására írandó, ámbár az ellenkezőről ugyancsak könnyen győződhetek volna meg, mert a míg a zabosbükönnyvetésből a zab kiveszett, addig a бүккőny ép és sértetlen maradt. Ennek okát azonban egyik gazda sem kutatta, pedig azt

könnyen megtudhatta volna. A fritlégy csak a zabot és az árpát támadja meg, a bükkönyt pedig nem és csak így maradt ez meg, mert a fagytól — mint nagyon érzékeny növény — inkább szenvedett volna, mint a zab.

Megemlítésre érdemes, hogy a fritlegyet (úgy az *Osc. frit* mint az *Osc. pusilla*) mint nyári kártevőt sohasem találtam a kétsoros árpában, a hatsorosban azonban közönségesnek látszik. A jól kifejldött négy- vagy hatsoros árpakalászbán nemcsak a felső vagy alsó, hanem bármely, tehát a középső szemek egyik-másika is meg van támadva. Az ilyen szem szürkés, sötét színe mindig elárulja a benne élő ellenséget. A zabnál ellenben a buga felső szejzeit szokta ez a légy megfertőzni.

A brüsszeli

I. nemzetközi entomológiai kongresszus.

Irta: DR. KERTÉSZ KÁLMÁN.

I.

Az entomológia hivei és munkásai évről-évre szaporodnak, irodalma roppant nagy mértékben nagyobbodik. A munkások sorában ott találjuk a legjobb nevű zoológusokat. Ennek daczára a zoológiai kongresszusokon az entomológia mégis meglehetősen alárendelt szerepet szokott játszani, a minek okát nem akarom itt bővebben fejtegetni, hiszen úgysis mindnyájan tudjuk. Nem csoda tehát, ha az a sok száz ember, némileg talán önérzetében is sértve, az önállóság felé törekedik. Ennek a törekvésnek megnyilvánulása az I. nemzetközi entomológiai kongresszus, mely 1910 augusztus 1—6. közt ülésezett Brüsszelben.

A kongresszus helye jól volt megválasztva. Nem kétlem ugyan, hogy az újdonság ingere és a kölcsönös ismerkedés vágya más helyen is összehozta volna ezt a társaságot, de Brüsszelben ezenkívül az ottani vilákiállítás vonzó erejére is lehetett számítani.

A kongresszust egy szervező bizottság készítette elő. A tagsági díj 25 frank volt. Az örökítő tagok díja egyszer s mindenkorra fizetendő 250 frankban lett megállapítva. A jelentkezők száma kb. 290 volt s ezek közül mintegy 180-an személyesen is megjelentek. Legjobban voltak Anglia, Belgium, Francia- és Németország képviselve. Magyarországból DR. HORVÁTH GÉZA, DR. SZILÁDY ZOLTÁN nejjével és DR. KERTÉSZ KÁLMÁN leányával vettek részt. DR. HORVÁTH és DR. KERTÉSZ a mi újszülöttünket, a „Magyar Entomológiai Társaság“-ot is képviselték, DR. HORVÁTH azonkívül még a Magyar Nemzeti Múzeumot és a kir. magy. Természettudományi Társulatot.

Julius 31-én este 8 órakor volt az ismerkedési estély Brüsszel egyik előkelő vendéglőjében, a „Taverne Royal” nagy különtermében, melyen a belga entomologiai társaság volt a házigazda. Régi ismerősök melegen üdvözölték egymást s mindenki azon iparkodott, hogy speciális szakának többi munkásaival is mielőbb megismerkedjék. Rövid időn belül meg is találta mindenki azt, a kit keresett s az egyes csoportok mindinkább nagyobbodtak. Ellehetett mondani, a hányrovarrend, annyi csoport képződött, de valamennyit összekapcsolta a kollegialitás benső érzete és az entomologia meleg szeretete.

A felszolgált frissítők csak emelték a kedélyes hangulatot s a babyloni nyelvzavarra emlékeztető estélynek csak az éjfélt vetett véget. A titkárság itt osztotta ki a különféle nyomtatványokat, a kiállítás területére szóló belépőjegyet és a csinos kongresszusi jelvényt.

A kongresszus lefolyásának vázolásánál, azt hiszem, úgy járok el leghelyesebben, ha minden nap krónikáját az egyes szakosztályok szerint foglalom össze, az előadásokat pedig dióhéjban ismertetem.

Az összes ülések délelőtt voltak, a szakosztályoké pedig délután, valamennyi a kiállítás területén az ünnepségek csarnokában (Palais des Fêtes). Esténként a kongresszus tagjai a város egyik népszerű vendéglőjében (Old Tom) találkoztak.

Augusztus 1.

Összes ülés.

LAMEERE elnök az ülést megnyitva, ismerteti a kongresszus előmunkálatait s azután áttér annak jelentőségére.

Az entomologia jelentősége semmivel sem kisebb, mint a zoológia bármely más ágáé, kivált nemzetgazdasági és közegészségügyi szempontból. Ajánlja, hogy ennek a szaknak több tanszéket állítsanak. Az entomologia alapja kétségtelenül a systematika, de e mellett tekintettel kell lenni a biológia általános problémáira is.

SEVERIN G. főtitkár különféle adminisztratív ügyekről tett jelentést s felolvasta a szakosztályok elnökeinek a névsorát. Magyar részről DR. HORVÁTH GÉZÁ-t a bezáró összes ülés, DR. KERTÉSZ KÁLMÁN-t pedig a systematikai szakosztály alelnökévé választották meg.

DR. SJÖSTEDT Y. tartotta meg azután vetített képekkel kísért előadását „A svéd Kilimandjaro expedíció és eredményei” czímen. Csak általánoságban szólt, részletekre nem terjeszkedett ki. Az expedíció 16 hónapig tartott. A Kilimandjarot nyugati oldaláról mászta meg. Ott 1300 méter magasságban ütött tanyát s ez szolgált a kirándulások kiinduló pontjául. Felhatolt az örökös hó határáig, a hol 5500 m. magasságban még egy *Collembolát* és egy *Lycosidát* talált. A közel fekvő Meru hegyet szintén bevonta kutatásai körébe. Az elért eredményeket tárgyaló eddig megjelent három hatalmas kötetet szintén bemutatta.

I. szakosztály: *Gazdasági és pathologiai entomologia.*

THEOBALD F., ki nevét a szúnyogok négykötetes monographiájával tette ismertté „A Collembolák gazdasági jelentőségéről“ beszélt. Már régebben ismeretes, hogy a Collembolák károsak lehetnek a növényekre, az újabb megfigyelések azonban azt mutatják, hogy bizonyos körülmények között a különféle gazdasági növényekre nagyon károsakká válhatnak. Eddig húsznál több fajról mutatták ezt ki. Az ellenük való védekezés abban áll, hogy a növényeket nikotin-oldattal vagy valamely arzénoldattal permetezzük, vagy pedig a földet paraffinemuksióval esetleg mész- és korom-oldattal itatjuk át.

MORRIS D., ismerteti azokat a törvényeket, melyeket Nyugatin-diában azért hoztak, hogy kártékony rovarok, gombák stb., az importált növényekkel oda be ne hurcoltassanak. Ez okból úgy a növények, mint a magvak megfelelően deszinficiálatnak. Deszinficiálásra kéksavat, szénkéneget, bordói levet, szublimátot és kénegőzt használnak.

GEDOELST L. a legyeknek egyik alosaládjáról, a *Calliphorinák*-ról értekezett, melyeknek lárvái háziállatok bőrében élőködnek. Részletesebben szól az afrikai fajokról, melyek a *Cordylobia* genusba tartoznak. Legújában a belga Kongóban a *Pycnosoma megacephala*-ról is megállapították, hogy a szarvasmarhákban élőködik. A legyek az állatok bőrre rakják petéiket, valószínűleg mindig valami sebbe. LAHILLE F. az előadáshoz szólva, a *Chrysomya macellaria* délamerikai elterjedéséről mondott el néhány érdekes adatot.

Simontornyán gyűjtött bogaraim jegyzéke.

Irtá: PILLICH FERENCZ.

III.

Chrysomelidae. Plateumaris consimilis SCHRNK. IV. 25. — Lema melanopus L. II, IV, VIII. — Crioceris 12-punctata L. V—VIII; 14-punctata SCOP. V, VI, IX; asparagi L. II, V, VI. — Labidostomis longimana L. VIII. 1; pallidipennis GEBL. VII. 14; cyanicornis GERM. VII. 21. — Lachnaea sexpunctata SCOP. VII. 8. Clytra laeviuscula RATZB. VI. 23—VIII. 1. — Coptocephala unifasciata SCOP. VIII. 1. — Cryptocephalus aureolus SUFFR. VI; violaceus LAICH. VI; Moraei L.; connexus OLIV. — Pachybrachys hieroglyphicus LAICH. ab. tristis OLIV. IV. 25. — Pachnophorus villosus DUFT. — Colaphus Sophiae SCHALL. IV. 25. — Gastroidea polygoni L. IV—VI. — Entomoscelis sacra L. — Timarcha coriaria LAICH. VI, VI. — Chrysomela goettingensis L. VII; sanguinolenta L. VI; hyperici FORST. VII; cerealis L. ab. alternans PANZ. VIII. 30; fastuosa SCOP. IV—VIII; graminis L. VI. 6. —

Phytodecta rufipes DEG. V. 16. — Phyllodecta vulgatissimus L. II, IV. 25; vitellinae L. VIII. — Plagioderma versicolor LAICH. II, IV, VIII, XII. — Melasoma vigintipunctata SCOP. IV. 14; populi L. VII. 15—VIII. 1; saliceti WEISE VIII. 1. — Galerucella lineola F. II, VIII. — Galeruca tanaceti L. VI; pomonae SCOP. VI—VIII. — Podagrica fuscipes L. IV; fuscicornis L. — Epithrix pubescens KOCH II. — Chalcoides aurata MARSH. II, IV. — Chaetocnema concinna MARSH. IV. 25; tibialis ILLIG. IV. 15; aridula GYLLH. X; hortensis FOURCR. — Psylliodes chrysocephala L.; affinis PAYK. II; dulcamarae KOCH IV. 25; hyosciami L. IV. 25; luteola MÜLL. VIII. 28; circumdata REDT. IV. 9. — Haltica oleracea L. IV, V. — Phyllotreta sinuata STEPH. II—IV; vittula REDT. II—IV; nemorum L. II; atra F. VIII. 28; cruciferae GOEZE II, VI; nodicornis MARSH. VI; procera REDT. IV. 25; nigripes F. VI. — Aphthona lutescens GYLLH. II—IV; venustula KUTSCH. IV. 25—V. 9; coerulea FOURCR. VI; lacertosa ROSH. V—VI. — Longitarsus echii KOCH IV. 14; anchusae PAYK. IV. 25; niger KOCH; parvulus PAYK.; brunneus DUFT. IV. 25; luridus SCOP. IV. 14; nasturtii F. IV. 14; atricillus L. IV. 14; lycopi FOU DR. IV, VI; pellucidus FOU DR. V; succineus FOU DR. — Dibolia Schillingi LETZN. IV. 26. — Hypocassida subferruginea SCHRNK. VI. — Cassida stigmatica SUFFR. IV. 25; rubiginosa MÜLL. IV. 25; nebulosa L. II. V; nobilis L. II, IV.

Lariidae. Spermophagus sericeus FOURCR. V. — Laria affinis FROEL. VI; pisorum L. IV. 14. — Bruchidius varius OLIV. V, VI.

Anthribidae. Anthribus variegatus FOURCR. IV, V.

Curculionidae. Otiorrhynchus raucus F. IV—VI; ligustici L. V. 12—16; scabrosus MARSH. IX; ovatus L. II—IV, VI. — Stomodes gyrosicollis BOH. IV. 25, VIII. — Mylacus seminulum F. IV, V. — Phyllobius piri L. IV. 14—V. 9; oblongus L. IV. 13—V. 14. — Polydrosus marginatus STEPH. VI; scutellaris REDT. VI. — Brachysomus setiger BOH. V. 20. — Eusomus ovulum GERM. V, VI. — Sitona lineata L. IV, VI; sulcifrons THBG. IX; flavescens MARSH. VIII; crinita OL. II, IV, VIII; humeralis STEPH. II, IV. — Trachyphloeus alternans GYLLH. IV. 25; spinimanus GERM. V. 16; aristatus GYLLH. VI. — Psalidium maxillosum F. V. 24. — Liophloeus tessulatus MÜLL. — Thylacites pilosus F. IV. — Chlorophanus viridis L. ab. salicicola GYLLH.; graminicola GYLLH. VII. 14. — Tanymecus palliatus F. VI. 20. — Cleonus (Bothynoderus) punctiventris GERM. IV. 14, VIII. 30; (Chromoderus) fasciatus MÜLL. II. 27. — Lixus subtilis STURM VI, VII. — Larinus turbinatus GYLLH. V. — Rhinocyllus conicus FROEL. IV. 25. — Lepyrus palustris SCOP. II, VII. — Hylobius abietis L. VI. 10; fatuus ROSSI

VI. — *Phytonomus nigrirostris* F. IV. 25; *murinus* F. IV. 18. — *Notaris acridulus* L. IV. 21, VII; *scirpi* F. VII. — *Dorytomus longimanus* FORST. VII; *taeniatus* F. — *Tanysphyrus lemnae* PAYK. IX. — *Bagous cylindrus* PAYK. VII, VIII; *tempestivus* HBST. IV. 21; *lutosus* GYLLH. IX. — *Rhyncolus culinaris* GERM. V, VI. — *Cryptorrhynchus lapathi* L. — *Coeliodes trifasciatus* BACH VIII. 13. — *Rhinoncus gramineus* F. (*inconspectus* auct.) IV. 21; *perpendicularis* REICH. X. — *Phytobius velutus* BECK. IX. — *Phrydiuchus topiarius* GERM. VII. 14. — *Ceuthorrhynchus terminatus* HBST. IV. 15; *floralis* PAYK. IV, VIII; *symphyti* BED. IV. 21; *macula-alba* HERBST VII; *pleurostigma* MARSH. II. 27; *carinatus* GYLLH.; *erysimi* F. IV. 22; *contractus* MARSH.; *hirtulus* GERM. — *Baris artemisiae* HBST. V. 16; *coerulescens* SCOP. IV. 14; *pici-cornis* MARSH. IV. 29. — *Limnobaris T-album* L. IV. 25. — *Calandra granaria* L. II. 25, IV—VI. — *Acalyptus carpini* HBST. ab. *sericeus* GYLLH. II. 27. — *Tichius quinquepunctatus* L. VI. — *Sibinia viscaria* L. VI. — *Orchestes populi* F. II, V. 16. — *Mecinus pyraeter* HBST. VI. — *Gymnetron antirrhini* PAYK. VI; *tetrum* F. IV. 9. — *Magdalis ruficornis* L. IV. 22. — *Apion confluens* KIRBY V. 16; *onopordi* KBY. IV. 25; *radiolus* KBY. IV. 22—25; *validum* GERM. V. 27, IX. 1; *urticarium* HBST. IV. 25; *longirostre* OLIV. VIII; *fulvirostre* GYLLH.; *vicinum* KIRBY II. 27; *flavipes* PAYK. 25; *ononicola* BACH II, IV. 25; *apricans* HBST. III—V. 16; *aestivum* GERM. II—VII; *brevirostre* HBST. VI; *minimum* HBST. II; *pisi* F. VI: *aestimatum* FAUST IV. 25; *punctigerum* PAYK. VI; *pavidum* GERM. VI; *meliloti* KBY. II, V. 16. — *Rhynchites germanicus* HBST. IV. 25; *aequatus* L. IV, V; *Bacchus* L. II, III.

Lucanidae. *Lucanus cervus* L. VI. — *Dorcus parallelepipedus* L. VI, VII.

Scarabaeidae. *Rhyssemus asper* F. IV. 25—27. — *Pleurophorus caesus* PANZ. IV. — *Aphodius erraticus* L. VIII; *subterraneus* L. VIII; *foetens* F. IX; *fimetarius* L. IX; *sulcatus* F. V. 13; *granarius* L. VIII; *lugens* CREUTZ. IX; *immundus* CREUTZ. VIII; *lividus* OLIV. V. 13, VI; *varians* DUFT. IV. 26, VIII; *quadriguttatus* HBST. IV. 25; *melanostictus* SCHM. III. 7; *inquinatus* HBST. IV, V; *prodromus* BRAHM IV. 22. — *Heptaulacus testudinarius* F. II. 26. — *Geotrupes mutator* MARSH. IX; *stercorarius* L. IV, V; *vernalis* L. IV—VI. — *Lethrus apterus* LAXM. IV, V. — *Gymnopleurus Mopsus* PALL. VII. 9. — *Sisyphus Schäfferi* L. VII. 7. — *Oniticellus fulvus* GOEZE VIII. — *Onthophagus taurus* L. VIII; *ovatus* L. VIII; *coenobita* HBST. IX; *austriacus* PANZ. IX; *vacca* L. VIII. — *Caccobius Schreberi* L. VIII. — *Copris lunaris* L. V. — *Maladera holosericea* SCOP. — *Rhizotrogus aequinoctialis* HBST.

V. 24. — *Amphimallus solstitialis* L. VII. 15. — *Melolontha melolontha* L. IV. 30—VI. 26. — *Polyphylla fullo* L. — *Anomala vitis* F. VI. 16—VII. 5. — *Anisoplia austriaca* HBST. VII; *lata* ER. VI. 16—VII. 15. — *Oryctes nasicornis* L. VI, VII. — *Pentodon idiota* HBST. V. 25. — *Valgus hemipterus* L. V. 7—VI. 1. — *Tropinota hirta* PODA IV. 5—V. 19. — *Oxythyrea funesta* PODA VII. 28—VIII. 1. — *Cetonia aurata* L. V, VIII. — *Potosia cuprea* F. VI. 15—VIII. 7; *ab. obscura* AND. V. 23; *hungarica* HBST. V. 25.

Különfélék.

Mocsáry-számunkhoz. — Folyóiratunk mult évi utolsó számában összeállítottam (163—165. l.) azon állatok jegyzékét, melyek MOCSÁRY SÁNDOR nevét viselik. Ez a jegyzék, a mint azt meg is jegyeztem, nem teljes. Most MOCSÁRY SÁNDOR szívességéből pótlólag felsorolhatom a kimaradt fajokat is, ezek a következők: *Amisega Mocsáryi* DUCKE 1902, *Apterogyna Mocsáryi* ANDRÉ 1905, *Camponotus Mocsáryi* FOREL 1902, *Chrysis Alexandri* BUYSSON 1891, *Chrysogona Mocsáryi* BISCHOF 1910, *Heptacola Mocsáryi* KONOW 1905, *Podium Mocsáryi* KOHL 1902 és *Vespa Mocsáryi* BUYSSON 1904. Ezekkel együtt MOCSÁRY nevét 1 nem és 74 faj viseli. — MOCSÁRY irodalmi-működését tárgyaló cikkem kiegészítéseken még felsorolandók a következő munkák:

164. A rovarok anyai gondoskodása. (Fővárosi Lapok. XII, 1875; 213. szám).
165. Data ad faunam hymenopterologicam Sibiriae. (Tijdschrift voor Entomologie. XXI, 1877—78, p. 198—200).
166. Eine kleine Notiz über das Genus *Xenodocon* Först. (Entom. Nachrichten. VI, 1879, p. 11).
167. Species sex novae generis *Pepsis* e collectione Musaei Bremensis. (Abhandl. naturw. Vereins zu Bremen. 1887, p. 161—163).
168. *Chrysis spinidens* n. sp. e Mongolia. (Horae Soc. Ent. Rossicae. XXI. 1887, p. 48).
169. *Chrysis Radoszkowskii*, etc. n. sp. (Horae Soc. Ent. Rossicae. XXIII, 1889, p. 7—36).
170. Chrysididae. (In: Schulze, Zoolog. und Anthrop. Ergebnisse einer Forschungsreise im westlichen und centralen Südafrika. IV. Band. — Jenaische Denkschriften. XVI, 1910, p. 33—34).
Végül megjegyzendő, hogy az irodalmi kimutatásban felsorolt
180. cikk még az Akadémiai Értesítő 1898. évi januári számában és a 152. cikk a „Magyar orvosok és természetvizsgálóknak 1905-ben Szegeden tartott XXXIII. nagygyűlésének munkálataiban (241—242. l.)“ is megjelent.

CSIKI ERNŐ.

Sphinx convolvuli L. — A „Rovartani Lapok“ mult évi XVII. kötetének 139. lapján közölt kérdésekre lakóhelyemet (Simon-tornya) illetőleg a következő megfigyeléseimről adhatok számot: nyárelejei hernyót tíz év alatt csak hármat kaptam községbeli lakosoktól, ezek a hernyók kifejlődött zöldszínű példányok voltak. A szeptember és október hónapokban százszámra gyűjtött példányok kivétel nélkül kifejlődött feketés hernyók voltak. A lepke tenyésztése nekem sohasem sikerült, mert a bábok kiszáradtak. A tömeges őszi hernyókból a rákövetkező év tavaszutóján ritkán láttam lepkét, holott a gyér számú nyári hernyókra a lepke augusztustól októberig majdnem minden évben közönséges. Ebből arra következtetek, hogy hazánkban, más nagy szenderekhez hasonlóan, a nyári lepkék ivarszervei rendszerint, az ősziéi pedig ritkán fejlődnek ki.

PILlich FERENCZ.

Irodalom.

Bagnall, Richard S.: On a small collection of Thysanoptera from Hungary. (Annales Musei Nationalis Hungarici. VIII, 1910, p. 372—376, Plate XII).

Szerző ebben a cikkében azokkal a Thysanopterákkal foglalkozik, a melyeket a Magyar Nemzeti Múzeumtól kapott feldolgozásra. A tárgyalt 11 faj közül eddig csak négyet ismertünk faunánkból, ezek az új termőhelyeikkel a következők: *Anthothrips statices* HAL. (Rév és Izsákról), *Limothrips denticornis* HAL. (Bodrogszerdahely, Budapest), *Chirothrips manicatus* HAL. (Izsák) és *Sericothrips staphylinus* HAL. (Rév) fajokat. A többiek, a melyek faunánkra újak, termőhelyeikkel együtt a következők: *Megathrips lativentris* HEEG. (Izsák), *Cryptothrips Icarus* UZEL var. *pallipes* UZEL (Rév), *Zygothrips minutus* UZEL (Izsák), *Hindsiana flavicincta* KARNY (Bodrogszerdahely), *Acanthothrips bidens* BAGN. n. sp. (Budapest), *Acolothrips fasciatus* L. (Rév, Tápiógyörgye, Mosnicza, Izsák, Kun-Szent-Miklós) és *Dendrothrips tiliae* UZEL (Rév).

CSIKI.

*

Szombathy, Col.: Beiträge zur Kenntniss der ungarischen Elateriden. (Annales Musei Nationalis Hungarici. VIII, 1910, p. 575—589, mit 7 Textfiguren).

Szerzőnek ezt a magyarországi pattanóbogarakról szóló német nyelven megjelent cikkét e helyen a teljesség kedvéért felemlítem, de ismertetésétől eltekintek, mert faunánk ismeretére való fontosságánál fogva folyóiratunkban teljes terjedelmében meg fog jelenni. Cs.

*

Csiki Ernő: Magyarországi új bogarak. (Coleoptera nova ex Hungaria). III. (Annales Musei Nationalis Hungarici. VIII, 1910, p. 590—592).

Czikkemben két új parányi bogarat írok le latin és magyar nyelven. Ezeket a múlt évben a Verestoronyi szorosban gyűjtöttük. Az egyik a *Neuraphes (Scydmoraphes) Dieneri*, a másik az *Euplectus (Plectophloeus) venustus* nevet kapta. CSIKI.

Társulati ügyek.

Választmányi ülés 1911 január 21-én. DR. HORVÁTH GÉZA elnök üdvözi a megjelent választmányi tagokat és jelenti, hogy több sürgős ügy elintézése szükségessé tette, hogy választmányi ülést tartunk. Így első sorban az újonnan jelentkezett tagok megválasztása van napirenden, azért felkéri a titkárt, hogy erről tegyen jelentést. Titkár jelenti, hogy a Magyar Entomologiai Társaság alakuló ülésén részt vettek, illetőleg beléptek a következő tagok¹: DR. BÁLINT SÁNDOR, DR. BOLKAY ISTVÁN, CERVA FRIGYES, CSIKI ERNŐ, DIENER HUGÓ, ifj. DR. ENTZ GÉZA, EHMANN FERENCZ, DR. FODOR JÁNOS, GERGER JÁNOS REZSŐ, GÖTZELMANN TIVADAR, HAJOSS JÓZSEF, DR. HANKÓ BÉLA, DR. HORVÁTH GÉZA, JABLONOWSKI JÓZSEF, KÉMÉNTZY FERENCZ, DR. KERTÉSZ ABA, DR. KERTÉSZ KÁLMÁN, KUTHY DEZSŐ, LEIDENFROST GYULA, LINTIA DÉNES, LÓSY JÓZSEF, MIHÓK OTTÓ, MOCSÁRY SÁNDOR, MONDOK JÓZSEF, NÁDAY LAJOS, DR. PELL MARISKA, DR. RÁTZ ISTVÁN, SCHENK JAKAB, SCHMIDT ANTAL, DR. SIMONYI SEMADAN SÁNDOR, DR. SOÓS LAJOS, SURMIN REZSŐ, SZABÓ JÓZSEF, SZÉPLIGETI GYÖZÖ, DR. SZILÁDY ZOLTÁN, SZOMBATHY KÁLMÁN, TOMALA NÁNDOR, UJHELYI JÓZSEF, DR. VÁNGEL JENŐ, WACHSMANN FERENCZ és WACHSMANN JÁNOS, a kik tehát a Magyar Entomologiai Társaság alapítóinak tekiutendők. Ezen tagok közül azonban fájdalom a halál egyet (WACHSMANN FERENCZ) már kiragadott. Azóta felvételre jelentkezett:

FEHÉR JENŐ fővárosi tanár — Budapest, I. Krisztina-körút 89,
GOICS ANDRÁS Ganz-gyári tisztviselő — Csillaghegy (u. p. Békásmegyér),
DR. GÖTZ ISTVÁN főgimnáziumi tanár — Rozsnyó,
GYÖRFFY JENŐ a m. kir. Rovartani Állomás tisztviselője — Budapest, II. Intézet-u. 1,
KOVÁCS ÖDÖN magánzó — Nagymaros (Hont vm.),
MÓCZÁR MIKLÓS tanítóképzőintézeti tanár — Kassa,
PONGRÁCZ SÁNDOR nemzeti múzeumi gyakornok — Budapest és

¹ Azok a tagok kiknek nevét aláhúzással kiemeltük egyszersmind 100—100 korona alapítványt tettek.

SZLABEY ERNŐ államvasúti igazgató — Budapest, VI. Andrásy-út 88,

a kik mind megválasztatnak, úgy hogy a tagok száma ezidőszerint 48. — Titkár bemutatja az oklevél-mintákat, melyek közül a választmány a litografikus úton előállítottat találja a legmegfelelőbbnek és ennek elkészítését rendeli el. — Elnök jelenti, hogy még az alakuló ülés megbízásából ő és DR. KERTÉSZ KÁLMÁN képviselték a társaságot a brüsszeli I. nemzetközi entomologiai kongresszuson, ebből kifolyólag SEVERIN, a kongresszus titkára, levélbelileg kéri, hogy a társaság lépjen be a kongresszus tagjai közé, azért kéri, hogy a választmány ez ügyben határozzon. Minthogy kívánatos, hogy a kongresszus munkálatai a társaság könyvtárában meglegyenek, a választmány elhatározza, hogy a kongresszusi tagdíj befizetendő. — Több tárgy nem lévén, elnök a választmányi ülést bezárja és majd később megnyitja az első előadásos ülést.

A „Magyar Entomologiai Társaság“ 1. ülése 1911 január 21-én. — DR. HORVÁTH GÉZA elnök melegen üdvözi a nagy számmal megjelent tagokat és az első ülést megnyitó beszédében vázolja azt a munkásságot, melyet a magyar entomologusok az elmúlt évszázban végeztek, pedig akkoriban ez sokkal nehezebb feladat volt mint mostanában. Rámutat egyik szaktársunknak nem régen kimondott szavaira, melyek szerint „magyar természetvizsgálónak lenni nehéz és hálátlan feladat“ volna. Ő éppen ennek az ellenkezőjét állíthatja, nemcsak a közlekedési eszközök, intézetünk és könyvtáraink fejlődése könnyítik meg feladatainkat, hanem faunánk érdekessége, milyennel Európa egyik országa sem rendelkezik, mindig elegendő teret nyújt kutatásainkra és így ez mindig háladatos feladat lesz. — Elnök jelenti, hogy JABLONOWSKI JÓZSEF alelnökünk nem jelenhetett meg s azért cikkét: „Mit jelent a frit szó?“ a titkár fogja felolvasni. — Utána CSIKI ERNŐ bemutatja a *Chrysochroa Buqueti* GORYY nevű jávai díszbogarat és a hozzá közelálló *Chr. rugicollis* SAUND.-t, melyből a Nemzeti Múzeum számos példányt kapott Laos-ból, ezekből szép átmeneti sorozatot állított össze, mely megerősíti azt, hogy a *mirabilis* THOMS., *obliqua* KERR., *Fruhstorferi* WATERH., *binotatu* THÉRY, *suturalis* KERR. és *Kerremansi* THÉRY névvel jelölt alakok mind ezen faj színsorozatának egyes alakjai. — HORVÁTH GÉZA bemutatott néhány képes levelezőlapot, melyeket az Egyesült Államok kormánya ad ki és melyeken a gyapjaspille és Európából importált ellenségeinek (bábrabló stb.) jól sikerült színes képét és a szükséges magyarázó szöveget találjuk. Előadó ezeket a levelezőlapokat felajánlja megvételre a legtöbbet ígérőnek, az így befolyt összeget (Kor. 3-10) pedig a Magyar Entomologiai Társaságnak ajánlja fel. — Végül TOMALA NÁNDOR bemutat néhány érdekes lepkefajváltozatot Szicília szigetéről.

„ROVARTANI LAPOK“

XVIII. Band.

Februar 1911.

2. Heft.

S. 17. — **J. Jablonowski**: Was bedeutet das Wort „frit“? — Verfasser erklärt die Bedeutung des Artnamens *frit* in der Benennung der Fritfliege (*Oscinella frit* L.). Wie allgemein angenommen wird, soll das Wort *frit* ein schwedisches sein und bedeutet „leichte Waare“. Laut einer Stelle bei M. TERENTIUS VARRO (*De re rustica* I, 48: *Illud autem summa in spica iam matura, quod est minus quam granum, vocatur frit; quod in infima spica ad culmum stramenti summum, item minus quam granum est, appellatur uruncum*), ist aber dieses Wort ein römisch-lateinischer Ausdruck und bedeutet jenes Korn, welches in der reifen Ähre ohne jedweden Angriff klein und unentwickelt bleibt. Somit benützte LINNÉ das auch den Schaden bezeichnende lateinische (und nicht schwedische) Wort zur Benennung des Schädlinges selbst. Weiterhin bespricht der Verfasser die Schädlichkeit dieser und anderer Fliegenarten, wie sie in Ungarn im Winter 1909—1910 zu beobachten war.

S. 22. — **Dr. K. Kertész**: Der I. internationale entomologische Kongress zu Brüssel. I. — Verfasser berichtet ausführlich über den I. Kongress, spricht zuerst im Allgemeinen darüber, dann aber auch über die einzelnen Sitzungen und bringt kurze Berichte über die einzelnen Vorträge, über die Besuche in den brüsseler Museen und über die veranstalteten Ausflüge.

S. 24. — **F. Pillich**: Verzeichniss der bei Simontornya gesammelten Käfer. III. — Verfasser bringt die Aufzählung der Käfer aus der Umgebung seines Wohnortes zum Abschluss. Es werden die Chrysomeliden, Lariiden, Anthribiden, Curculioniden, Lucaniden und Scarabaeiden aufgezählt und bei jeder Art der Sammeltag angegeben.

Kleine Mitteilungen.

S. 27. — **E. Csiki**: Zur Mocsáry-Nummer unserer Zeitschrift (Band XVII, Nr. 11—12) bringt Verfasser einige Ergänzungen. So führt er einige Tiere auf die noch MOCSÁRY's Namen tragen, aber im angegebenen (Seite 163—165) nicht enthalten sind, ebenso werden auch noch 7 Arbeiten zur Ergänzung des Literaturverzeichnisses aufgeführt.

S. 28. — **F. Pillich**: *Sphinx convolvuli* L. — Auf die Anfrage von BLUMENTHAL (Rovartani Lapok. XVII, 1910, p. 139) berichtet Verfasser, dass er aus der Umgebung von Simontornya während 10 Jahren nur 3 Stück der zeitigen Sommerraupen bekommen hat, diese waren grün. Die im September und Oktober zu hunderten gesammelten Raupen waren schwärzlich. Den Schmetterling zu züchten gelang es niemals. Im Spätfrühling ist der Schmetterling sehr selten zu beobachten, während er (aus den Sommerraupen) von August bis Oktober häufig ist. Aus diesem ist zu folgern, dass die Fortpflanzungsorgane der Sommerschmetterlinge immer, die der Herbsttiere aber selten entwickelt sind.

Literatur.

S. 28—29. — E. CSIKI bespricht Arbeiten von BAGNALL, SZOMBATHY und CSIKI.

Vereinsangelegenheiten der Ungarischen Entomologischen Gesellschaft.

S. 29 Bericht über die Vorstandssitzung vom 21. Jänner 1911. — Es werden 8 neue Mitglieder aufgenommen, die Form des Mitglieder diploms festgestellt und der Eintritt der Gesellschaft als Mitglied des Internationalen entomologischen Kongresses beschlossen.

S. 30. — Bericht über die allgemeine Sitzung am 21. Jänner 1911. — Der Vorsitzende DR. G. HORVÁTH begrüsst die anwesenden Mitglieder mit einer grösseren Anrede, worauf E. CSIKI JABLONOWSKI'S Arbeit „Was bedeutet das Wort „frit“? (siehe oben) verliest. — E. CSIKI zeugt eine schöne Serie von *Chrysochroa Buqueti* GORY (Java) und der verwandten *Chr. rugicollis* SAUND. aus Lacs, zu welcher *mirabilis* THOMS., *obliqua* KERR., *Fruhstorferi* WATERH., *binotata* THÉRY, *suturalis* KERR. und *Kerremansi* THÉRY als Coloritstufen gehören und der vollständigen Übergangsreihe wegen, keine besondere Namen verdienen. — DR. G. HORVÁTH zeigt von der U. St.-Regierung verausgabte Postkarten mit gelungenen Abbildungen des Schwammspinners (*Limantria dispar*) und seiner Feinde. — N. TOMALA zeigt interessante Schmetterlinge aus Sizilien.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XVIII. KÖTET.

1911 MÁRCZIUS

3. FÜZET.

A brüsszeli I. nemzetközi entomológiai kongresszus.

Irta: DR. KERTÉSZ KÁLMÁN.

II.

II. szakosztály: *Systematika*.

KOLBE, a berlini múzeum őre „A bogarak összehasonlító morphológiája és systematikája“ czímen tartott előadást. Régebben a morphologia nagyon alárendelt szerepet játszott, mert a rendszer nem volt megfelelő s ennek következtében nemcsak egyes nemek, hanem egész családok rossz helyre voltak beosztva. Újabb időben a származástanra támaszkodunk. A bogaragnál két főcsoportot lehet megkülönböztetni, u. m. az Adephagákat és a Heterophagákat, melyek az előbbiekből levezethetők. A természetes rendszer az összehasonlító morphologia eredménye a fejlődéstani vonatkozások figyelembevételével.

KERTÉSZ K. „Az eddig leírt *Pachygaster*-fajok generikus hovátartozásáról“ értekezett. Vizsgálatai alapján kimutatja, hogy az AUSTEN-től felállított *Neopachygaster*, valamint a COUILLETT-től felállított *Zabrachia* nemek jogosultak. A *Pachygaster tarsalis* ZETT. fajra az *Eupachygaster* nemet állítja fel.

L. NAVAS spanyol nyelven előadott értekezésének címe: „*Algunos órganos de las alas de los insectos*“. A Neuropterák szárnyain észlelt bizonyos jelenségeket, melyeket figyelembe véve, egyes nemeket más családokba helyez át.

SPEISER P. „A nem fogalma a mai rendszertanban“ című előadásában abból indul ki, hogy a nem fogalmának megállapítása LINNÉ egyik legnagyobb tette volt, mit az is bizonyít, hogy ez a fogalom még ma is teljesen érvényben van. Régente a nemeket csupán alaktani bélyegekre alapították, ma ez származástani alapon történik. Felvetődik a kérdés, vannak-e a természetben is nemek, vagy csak a systematikus felfogásában. Arra a kérdésre, hogyan kell egy természetes nemnek határolva lennie, azt felelhetjük, hogy a nem

bélyegeinek régebbieknek kell lenniök, mint a faj bélyegeinek. Minden nemnek tehát egyetlen egy fajból kell kiindulnia; e mellett azután figyelembe kell venni ennek a fajnak földrajzi elterjedését, mely néha nagyon kis körre terjed ki. Ebből a körből kell a később keletkezett fajoknak kiindulniok. Minden esetre vannak természetes fajcsoportok (nemek), melyek származásánilag a fejlettség különféle fokán állanak.

III. szakosztály: *Nomenklatura és bibliographia.*

JANET A. arról beszélt, hogy a tartalomjegyzékekben célszerűbb a fajokat abc rendben, mint nemek szerint felsorolni, mert ezzel a keresésnél egyrészt időt takarítunk meg, másrészt, ha a keresett fajt más nembe helyezték át, feltalálása nehézségekbe ütközik. Kifejezi azt a kívánságát is, hogy az irodalmi idézetek ne legyenek tulságosan rövidek.

SEMENOW A. „A faj és taxanomiai határai“ című dolgozatát HORN W. mutatta be. SEMENOW a fajt biológiai egységnek tekinti. Az egyes alakokra használatban levő jelzéseket, varietas, subvarietas, supervarietas stb. egységessé kell tenni. Azt ajánlja, hogy geográfiai rasszokra a *subspecies*, élesen határolt változatokra, egyes generációkra, változott létfeltétel által előállott alakokra a *morphas* individuális változatokra az *aberratio* kifejezés használtassék. Az érdekes előadáshoz többen szólottak hozzá.

Az ülések után a belga entomologusok vezetésével megtekinttük a város szebb pontjait, azután többen a közeli Malines-be rándultak, hogy meghallgassák a híres harangjátékot.

Augusztus 2.

Összes ülés.

BLANCHARD R. „Orvosi entomologia“ című szabadelőadása két órát vett igénybe. Az orvosok azelőtt csak szűrő és élősködő rovarokat ismertek, manapság pedig az orvosi entomológiának több egyetemen már tanszéke is van. A kórboncztanban a pókfélék, a rovarok közül a poloskák, legyek és bolhák játszák a főszerepet. Az *Ixodes*-ek a babeskose-t és a texasi lázat oltják az emberbe. A legyek rendjéből első sorban a *Phlebotomus*-t említi, mely nemcsak a Középtenger partvidékén fordul elő, hanem lehúzódik a nyugat-afrikai partokra is, sőt Délamerikában is otthonos. Szurásával súlyos eseteket okozott a Sarajevóban állomásozó legénység között. A Simulidákról általánosan tudott dolog, hogy kivált a ló és a szarvasmarha gyakran esik áldozatául. A pellagráról azt hitték, hogy romlott kukorica élvezete után lép fel, most már tudjuk, hogy a Simulidák okozák. A beri-beri betegség valószínűleg szintén a Simulidák rovására irandó. Hogy a mocsárlázt, a sárgalázt a szúnyogoknak köszönhetjük,

az most már mindenki előtt ismeretes. A *Glossina morsitans* és *palpalis* az álomkór okozói. „Légy vagy ember“ kiált fel az előadó s a legyek ellen harczba szólítja az egész emberiséget.

WASMANN E. vetített képek bemutatásával „A hangyák s vendégeik“-ről szól. Érdekesen mondja el, mint használják ki a hangyák a vendégeiket. Némelyik hasznára van a hangyáknak, másik csak túrt vendég, a harmadikat üldözik, mihelyt felismerik. Utóbbiak teste a védelemhez alkalmazkodott, a mennyiben majd pán-céljuk oly síma, hogy a hangyák meg nem ragadhatják, majd meg a csápok vagy lábak részére mélyedéseket látunk testükön. Leg-érdekesebb azonban, hogy a hangyák elleni védekezés kiválasztotta a mimikryt. Azok a bogarak, melyek hangyabolyokban élnek, mondhatni a legapróbb részletekig egyeznek a hangyákkal. A vak hangyáknál élők csak testalakban hasonlítanak gazdáikhoz, míg azok, melyek látók bolyaiban élnek, nemcsak testalakban, de színezetben is. Beszélt még arról is, mi módon szerzik meg a hangyák táplálékukat s végül a hangyabolyok és fészkek készítéséről szólt.

I. szakosztály: *Bionomia, physiologia és psychologia.*

BUTTEL—REEPEN előadásának címe: „Atavisztikus jelenségek a méhállamban“. Atavisztikus jelenségnek tekinthető többek között a királyné gömbölyű, függőlegesen lelógó sejtje, a munkások pete lerakása s ennek a petelerakásnak a módja, továbbá sok anyasejt előfordulása bizonyos alfajoknál.

DEWITZ J. nem jelent meg személyesen a kongresszuson, de beküldött kéziratát a titkárság ismertette. Dolgozatának címe: „Élettani vizsgálatok egyes lepkék gubójának színét illetőleg“. Némely Saturnidák hernyója, mielőtt befonná magát, béltartalmát kiüríti. Azután megfonja gubóját, mely fehér. Egy nap mulva a gubóban még egyszer kiüríti a béltartalmát. Ettől a folyadéktól a levegő behatása következtében a gubó megbarnul. Ha a végbél-nyílást röviddel a befonás előtt mesterségesen elzárjuk, a gubó fehér marad.

HASEBROEK K. előadásának címe: „A *Cymatophora* or ab. *albingensis* WARN. és jelentősége a melanismusra“. Ez a bársonyfekete lepkeváltozat négy éve lépett fel Hamburg környékén. Az eddig fogott és nevelt példányok mind egyformák s egyetlen egy átmeneti alak sem került eddig elő. Most azon fáradoznak, hogy a törzsalakot a változattal párosítsák.

OSBORN H. „Északamerika *Jassida*-faunájáról“ értekezett. Az északamerikai és európai *Jassida*-fauna sok közös vonást mutat. A sok fajt számláló nemekben csak kevés a közös és egyes amerikai fajok biztosan önállóan keletkeztek, minek okát előadó az éghajlat-

hoz való alkalmazkodásban és a tápnövényekben véli feltalálni. Egyesek csak nedves, mások száraz helyeken fordulnak elő s rendszeren csak egy bizonyos növényen élnek.

II. szakosztály: *Gazdasági és orvosi entomologia.*

THEOBALD F. V. A sárgalázat előidéző *Stegomyia fasciata* F. elterjedéséről szól. Előfordul egész Amerikában, Nyugat-Indiában, a Középtenger mellékén, Afrikában, Ceylonban, Indiában, Chinában, Japánban s az Indiai oczeán összes szigetein. Rendszeren a házakban található s a legkülönbélebb helyeken, a hol egy kis víz gyűlt össze, kifejlődhetik. Leginkább a hajók huroczolják szét.

Adatok Magyarország lepkefaunájához.

Irta: BÁRÓ N. CH. ROTHSCHILD (London.)

Alábbiakban közlöm azokat a lepkéket, a melyeket megbízásomból UHRYK GÉZA gyűjtött részénre az 1909. év nyarán Magyarország déli részének egynéhány pontján. A meghatározásokat részben DR. H. REBEL úrnak, a bécsi cs. kir. udvari múzeum őrének, köszönhetem.

Az egyes fajoknál a termőhelyeket és a gyűjtés idejét is közlöm.

A gyűjtött anyag a következő termőhelyekről való:

Bonasztad (kirándulóhely Versecz mellett, Temes vármegyében),

Flamunda (telep a Deliblati homokpusztában, Temes vármegyében),

Dráva-Szarvas (Szerém vármegyében) és

Versecz (Temes vármegyében).

A Magyarország faunájára új fajokat az alábbi jegyzékben *vastagabb* nyomással emeltem ki.

Lymantriidae.

Orgyia ericae GERM. Flamunda VI.

Noctuidae.

Demas coryli L. Dráva-Szarvas VII.

Mamestra tincta BRAHM Flamunda VI. — *albicolon* HB. Flamunda VI. —

aliena HB. Flamunda VI. — *thalassina* ROTT. Dráva-Szarvas VII.

— *Leineri* FRR. Flamunda VI. — *reticulata* VILL. Flamunda VI.

— *chryzozona* БКН. Flamunda VI.

Dianthoecia capsicola HB. Flamunda VI. — *irregularis* HUFN. Flamunda VI.

- Miana strigilis* CL. Flamunda VI.
Bryophila fraudatricula HB. Flamunda VI.
Hadena sublustris ESP. Flamunda VI. — *rurea* F. Dráva-Szarvas VII.
Rhizogramma detersa ESP. Flamunda VI.
Chloantha radiosa ESP. Flamunda VI.
Helotropha leucostigma HB. Dráva-Szarvas VII.
Nonagria sparganii ESP. Dráva-Szarvas VII.
Plastenis retusa L. Dráva-Szarvas VII.
Epimecia ustula FRR. Flamunda VII.
Calophasia lunula HUFN. Versecz V.
Cleophana antirrhini HB. Flamunda VI. — *olivina* H.-S. Flamunda VI.
Cucullia balsamitae B. Flamunda VI.
Heliothis cora EV. Flamunda VI.
Acontia lucida HUFN. Flamunda VI.
Thalypochares rosea HB. Flamunda VI. — *purpurina* HB. Flamunda VI.
Erastria argentula HB. Versecz V. — *obliterata* RBR. Flamunda VI. —
pusilla VIEW. Dráva-Szarvas VII. — *fasciana* L. Dráva-Szarvas
 VII.
Rivula sericealis SCOP. Dráva-Szarvas VII.
Plusia festucae L. Dráva-Szarvas VII.
Euclidia triquetra F. Flamunda VI.
Grammodes algira L. Flamunda VI.
Zanclognatha tarsipumalis HB. Flamunda VI. — *tarsicrinalis* KN.
 Dráva-Szarvas VII.
Madopa salicalis SCHIFF. Dráva-Szarvas VII.
Hermia derivalis HB. Flamunda VI, Dráva-Szarvas VII.
Hyppena rostralis L. Dráva-Szarvas VII.
Tholomiges turfosalis WCK. Versecz VI, Bonasztad VI.

Geometridae.

- Nemoria pulmentaria* GN. Flamunda VI.
Acidalia trilineata SCOP. Flamunda VI. — *sericeata* HB. Versecz V,
 Flamunda VI. — *dimidiata* HUFN. Dráva-Szarvas VII. — *sub-*
sericeata HW. Bonasztad VI. — *straminata* TR. Versecz V. —
rusticata F. Flamunda VI. — *holosericata* DUF. Flamunda VI. —
humiliata HUFN. Flamunda VI, Dráva-Szarvas VII. — *degeneraria*
 HB. Flamunda VI. — *deversaria* H.-S. Flamunda VI, Dráva-
 Szarvas VII. — *aversata* L. Dráva-Szarvas VII. — *aversata* var.
spoliata STGR. Dráva-Szarvas VII. — *immorata* L. Flamunda VI.
 — *incanata* L. Flamunda VI. — *punctata* SC. Flamunda VI. —
immutata L. Dráva-Szarvas VII. — *strigaria* HB. Flamunda VI.
 — *ornata* SCOP. Versecz V, Flamunda VI. — *violata* THBG.
 (*decorata* BKH.) Flamunda VI, Dráva-Szarvas VII.

- Ephyra punctaria* L. Dráva-Szarvas VII.
Timandra amata L. Dráva-Szarvas VII.
Lythria purpuraria L. Dráva-Szarvas VII.
Ortholitha plumbaria F. Versecz V, Flamunda VI.
Mesotype virgata ROTT. Flamunda VI.
Minoa murinata SCOP. Flamunda VI.
Lithostege farinata HUFN. Versecz V, Flamunda VI, Dráva-Szarvas VII. — *griseata* SCHIFF. Flamunda-VI.
Anaitis plagiata L. Flamunda VI.
Eucosmia alternata STGR. Dráva-Szarvas VII.
Scotosia vetulata SCHIFF. Flamunda VI. — *rhamnata* SCHIFF. Flamunda VI.
Larentia fluctuata L. Versecz V, Bonasztad V. — *ferrugata* CL. Dráva-Szarvas VII. — *unidentaria* Hw. Dráva-Szarvas VII. — *fluviata* H.-S. Dráva-Szarvas VII. — *riguata* HB. Flamunda VI. — *albicillata* L. Dráva-Szarvas VII. — *bilineata* L. Flamunda VI.
Tephroclystia oblongata THBG. Flamunda VI, Dráva-Szarvas VII.
Abraxas adustata SCHIFF. Flamunda VI.
Deilinia exanthemata Sc. Dráva-Szarvas VII.
Epione apiciaria SCHIFF. Flamunda VI, Dráva-Szarvas VII.
Caustoloma flavicaria HB. Versecz V.
Ilicrinia cordiaria HB. Dráva-Szarvas VII.
Synopsis sociaria HB. Flamunda VI.
Boarmia consortaria F. Dráva-Szarvas VII. — *crepuscularia* HB. Dráva-Szarvas VII. — *bistortata* GOEZE. Flamunda VI. — *bistortata* var. *crepuscularia* DUP. Flamunda VI.
Gnophos Stevenaria B. Flamunda VI. 11.
Fidonia fasciolaria ROTT. Flamunda VI.
Ematurga atomaria L. Dráva-Szarvas VII.
Diastictis artesiaria BRAHM Versecz V.
Phasiane glarearia F. Flamunda VI.
Eubolia arenacearia HB. Flamunda VI. — *murinaria* F. Versecz V, Flamunda VI.
Scodiona conspersaria F. Flamunda VI.
Scoria lineata Sc. Flamunda VI.

Nolidae.

- Nola albula* SCHIFF. Dráva-Szarvas VII.

Cymbidae.

- Earias chlorana* L. Dráva-Szarvas VII.

Arctiidae.

- Miltochrista miniata* FORST. Dráva-Szarvas VII.

Lithosia complana L. Flamunda VI, Dráva-Szarvas VII. — *sororcula* HUFN. Dráva-Szarvas VII.

Pelosiá muscerda HUFN. Dráva-Szarvas VII.

Zygaenidae.

Zygaena purpurális BRÜNNICH Flamunda VI. — *punctum* O. Flamunda VI. — *achilleae* ESP. Flamunda VI.

Psychidae.

Psyche viciella SCHIFF. trans. ad *stetiniensis* HERING Flamunda VI.

Epichnopteryx pulla ESP. Versecz V.

Psychidea bombycella SCHIFF. Versecz V.

Fumea crassiorella BRD. Versecz V. 26.

Sesiidae.

Sesia empiformis ESP. Flamunda VI.

Cossidae.

Hypopta caestrum HB. Flamunda VI.

Dypsessa ulula BKH. Flamunda VI.

Phragmataecia castaneae HB. Dráva-Szarvas VII.

Pyralidae.

Crambus paludellus HB. Dráva-Szarvas VII. — *Uhryki* ROTHSCH. Dráva-Szarvas VII. — *salinellus* TUTT. subsp. *nepos* ROTHSCH. Flamunda VI. — *luteellus* SCHIFF. Flamunda VI. — *aureliellus* F. R. Dráva-Szarvas VII. — *pinellus* L. Flamunda VI. — *fal-sellus* SCHIFF. Bonasztad VI. — *craterellus* SC. Flamunda VI. — *lucellus* H.-S. Flamunda VI. — *hortuellus* HB. Flamunda VI, Dráva-Szarvas VII. — *pascuellus* L. Flamunda VI.

Platytes cerusellus SCHIFF. Versecz V. 26, Flamunda VI.

Chilo cicatricellus HB. Dráva-Szarvas VII. — *phragmitellus* HB. Dráva-Szarvas VII.

Scirpophaga praelata SCOP. Dráva-Szarvas VII.

Schoenobius forficellus THBG. Dráva-Szarvas VII.

Anerastia lotella HB. Flamunda VI.

Homoeosoma sinuella F. Flamunda VI. — *nebulella* HB. Dráva-Szarvas VII.

Heterographis deserticola STGR. Flamunda VI. 22.

Nyctegretis achatinella HB. Flamunda VI.

Hypochalcia decorella HB. Versecz V.

Etiella zinckenella TR. Flamunda VI.

- Epischmia prodromella* HB. Flamunda VI. — *Boisduvaliella* Gx. Flamunda VI.
- Selagia argyrella* F. Flamunda VI.
- Salebria palumbella* F. Flamunda VI. — *adelphella* F. Dráva-Szarvas VII. — *obductella* Z. Flamunda VI. — *faecella* Z. Flamunda VI.
- Nephopteryx hostilis* STPH. Dráva-Szarvas VII.
- Brephia compositella* TR. Flamunda VI.
- Trachonitis cristella* HB. Versecz V.
- Rhodophaea legatella* HB. Flamunda VI.
- Endotricha flammealis* SCHIFF. Dráva-Szarvas VII.
- Aglossa signicostalis* STGR. Dráva-Szarvas VII. 23.
- Hypsopygia costalis* F. Flamunda VI.
- Herculia glaucinulis* L. Dráva-Szarvas VII.
- Cledeobia moldavica* ESP. Flamunda VI. — *angustalis* SCHIFF. Dráva-Szarvas VII.
- Nymphula stagnata* DON. Flamunda VI. — *nymphaeata* L. Versecz VI, Dráva-Szarvas VII. — *stratitota* L. Flamunda VI, Dráva-Szarvas VII.
- Stenia punctalis* SCHIFF. Flamunda VI.
- Psammotis pulveralis* HB. Dráva-Szarvas VII.
- Eurrhypara urticata* L. Bonasztad V.
- Scoparia ochrealis* SCHIFF. Bonasztad V. — *incertalis* DUP. Flamunda VI. — *crataegella* HB. Flamunda VI. 12.
- Sylepta rualis* SCOP. Dráva-Szarvas VII.
- Evergestis frumentalis* L. Flamunda VI. — *aenealis* SCHIFF. Dráva-Szarvas VI.
- Nomophila noctuella* SCHIFF. Dráva-Szarvas VII.
- Phlyctaenodes verticalis* L. Versecz V, Flamunda VI. — *sulphuralis* HB. Flamunda VI. — *turbidalis* TR. Flamunda VI. — *pustulalis* HB. Flamunda VI.
- Diasemia Ramburialis* DUP. Dráva-Szarvas VI.
- Calamochrous acutellus* EV. Dráva-Szarvas VII. 10.
- Cybolomia dulcinalis* TR. Flamunda VI.
- Cynaeda dentalis* SCHIFF. Flamunda VI.
- Titanio pollinalis* SCHIFF. Flamunda VI.
- Pionea ferrugalis* HB. Dráva-Szarvas VII. — *prunalis* SCHIFF. Dráva-Szarvas VII. — *rubiginalis* HB. Flamunda VI.
- Pyrausta ciliialis* HB. Dráva-Szarvas VII. 14. — *flavatis* SCHIFF. var. *lutealis* DUP. Flamunda VI. — *nubilalis* HB. Dráva-Szarvas VII. — *cespitalis* SCHIFF. Flamunda VI. — *sanguinalis* L. Versecz V. — *purpuralis* L. var. *ostrinalis* HB. Flamunda VI. — *cingulata* L. Flamunda VI.

Pterophoridae.

- Oxyptilus pilosellae* Z. Flamunda VI. 7. — *hieracii* Z. Flamunda VI. 7.
 — *parvidactylus* Hw. Versecz V. 26. Flamunda VI. 1, 21.
Alucita tetradactyla L. Flamunda VI. 16—21.
Pterophorus microdactylus Hb. Versecz V. 26.
Stenoptilia miantodactyla Z. Versecz V. 26. — *bipunctidactyla* Hw. var.
plagiodyctyla STT. Versecz V. 26, Flamunda VI. 23. — *paludicola* WALLGR. Dráva-Szarvas VII. 10.

Orneodidae.

- Orneodes grammodyctyla* ZETT. Versecz V. 26, Flamunda VI. 21.

Tortricidae.

- Acalla hastiana* L. Flamunda VI. 12, 27, Dráva-Szarvas VII. 8, ♀.
Cacoecia rosana L. Flamunda VI. 6—27. — *costana* F. Dráva-Szarvas VII. 20—23. — *musculana* Hb. Flamunda VI. 27. — *strigana* Hb. Versecz V. 24, Flamunda XI. 16—25 (közönséges).
Pandemis heparana SCHIFF. Dráva-Szarvas VII. 7.
Tortrix dumetana Tr. Flamunda VI. 22. (nagyon sötét példány).
Cnephasia incertana Tr. Flamunda VI. 27 (nagy mennyiségben). — *nubilana* Hb. Versecz V. 26.
Conchylis dubitana Hb. Versecz V. 26, Flamunda VI. 22. — *zephyrana* Tr. Versecz V. 9, Flamunda VI. 7—22. — *Hartmanniana* CL. Versecz V. 26. — *Smeathmanniana* F. Versecz V. 9, Flamunda VI. 16, Dráva-Szarvas VI. 13. — *Heydeniana* H.-S. Versecz V. 26, Flamunda VI. 7—16.
Euxanthis hamana L. Versecz V. 26, Flamunda VI. 12. — *zoegana* L. Versecz V. 26, Flamunda VI. 16. — *straminea* Hw. Versecz V. 24, Flamunda VI. 7—22.
Phtheochroa pulvillana H.-S. Versecz V. 26.
Olethreutes variegana Hb. Versecz V. 26, Flamunda VI. 22. — *pruinana* Hb. Versecz V. 26, Flamunda VI. 2—22. *gentiana* Hb. Versecz V. 24. — *profundana* F. Dráva-Szarvas AII. 3. — *striana* SCHIFF. Versecz V. 24—26, Flamunda VI. 2. — *rivulana* SCOP. Versecz V. 24. — *cespitana* Eb. Versecz V. 24, Flamunda VI. 7—9, Dráva-Szarvas VII. 7—23. — *achata* Hb. F. Flamunda VI, 19. — *antiquana* Hb. Versecz V. 26, Dráva-Szarvas VI. 21.
Bactra furfurana Hw. Flamunda VI. 16—25, Dráva-Szarvas VI. 16—25, Dráva-Szarvas VI. 11—VII. 7.
Semasia citrana Hb. Versecz V. 26, Flamunda VI. 16—22. — *Metzneriana* Tr. Flamunda VI. 22.
Notocelia Uddmanniana L. Flamunda VI. 25. — *junctana* H.-S. Versecz V. 26.

- Epiblema modicana* ZETT. Versecz V. 26. — *tripunctana* F. Flamunda V. 27. — *Pflugiana* Hw. Versecz V. 24—26, Flamunda VI. 7—22.
Grapholitha funebrana TR. Flamunda VI. 7. — *caecana* SCHLÄG. Flamunda VI. 21. — *Servillana* DUP. Flamunda VI. 7. — *pallifrontana* Z. Flamunda VI. 22. — *discretana* WCK. Flamunda VI. 7. — *janthinana* DUP. Flamunda VI. 21.
Ancylis sicilana HB. Flamunda VI. 22. — *comptana* FROEL. Versecz V. 9.

Yponomeutidae.

- Yponomeuta irrorellus* HB. Flamunda VI. 25. — *rorellus* HB. Dráva-Szarvas VII. 7—12 (számos példány).

Gelechiidae.

- Gelechia pinguinella* TR. Flamunda VI. 9 (számos példány). — *distinctella* Z. Versecz V. 24—26, Flamunda VI. 22. — *solutella* Z. Versecz V. 26, Flamunda VI. 25.
Acompsia cinerella CL. Versecz V. 27.
Aristotelia ericinella DUP. Versecz V. 26, Flamunda VI. 21.
Recurvaria leucatella CL. Versecz V. 26.
Rhinosia formosella HB. Versecz V. 26, Flamunda VI. 16.
Paltodora striatella HB. Flamunda VI. 21—25.
Nothris marginella F. Flamunda VI. 25.
Holcopogon helveolellus STGR. Versecz V. 26, Flamunda VI. 22.
Pleurota rostellata HB. Flamunda VI. 21. — *pyropella* SCHIFF. Flamunda VI. 7.
Topentis barbella F. Versecz V. 26, Flamunda VI. 22.
Borkhausenia flavifrontella HB. Flamunda VI. 22. — *formosella* F. Dráva-Szarvas VI. 15.

Elachistidae.

- Scythris seliniella* Z. Flamunda VI, 21, Dráva-Szarvas — ? *Emichi* ANK. Flamunda VI. 23 (1♀).
Limnaecia phragmitella STT. Dráva-Szarvas VII. 20
Stagmatophora serratella TR. Versecz V. 26. Flamunda VI. 7—21.
Coleophora alcyonipenella KOLL. Flamunda VI. 22, Dráva-Szarvas VII. 11. — *Frischella* L. Flamunda VI. 23. — *ornatipenella* DUP. Flamunda VI. 7—12. — *colutella* F. Flamunda VI. 22. — *vibicigerella* Z. Versecz V. 24, Flamunda VI. 21—25. — *caelebipenella* Z. Versecz V. 26, Flamunda VI. 22. — *conspicua* Z. Versecz V. 24, Flamunda VI. 9—25. — *vibicella* HB. Flamunda VI. 22. — *serratulella* H.-S. Versecz V. 26, Flamunda VI. 21. — ? *silanella* H.-S. Versecz V. 26.

Gracilariidae.

Lithocolletis Cramerella F. Versecz V. 9.

Tineidae.

Atychia appendiculata ESP. Versecz V. 24, Flamunda VI. 21 (sok ♂, egy ♀).

Acrolepia valeriella SNELL. Dráva-Szarvas VII. 11.

Euplocamus anthracinalis SCOP. Bonasztad V. 13—21, Flamunda VI. 10.

Monopis monachella HB. Dráva-Szarvas VI. 15—VII. 1.

Tinea misella Z. Versecz V. 27. — *fuscipunctella* Hw. Flamunda VI. 22.

Incurvaria muscallella F. Versecz V. 9. ♀.

Nemophora pilella F. Versecz V. 6.

Nemotois auricellus RAG. Flamunda VI. 16—22. — *minimellus* Z. Flamunda VI. 23. — *Dumeriliellus* DUP. Flamunda VI. 22.

Adela viridella SCOP. Versecz V. 6 (sok példány). — *croesella* SCOP. Versecz V. 17, Flamunda VI. 7 (sok példány). — *mozzolella* HB. Flamunda VI. 21, egy ♂. — *leucocerella* SCOP. Versecz V. 26, egy ♂.

Különfélék.

Személyi hír. A földművelésügyi m. kir. miniszter BENCZUR ELEK-et a m. kir. Rovartani Állomás asszisztensét adjunktussá nevezte ki.

Körrendelet a hernyó-, vértetű- és cserebogárirtás tárgyában. A földművelésügyi m. kir. miniszter f. évi 5000, VI.—2. 1911. sz. alatt valamennyi törvényhatósághoz a következő rendeletet intézte:

A legközelebb elmúlt években a kártékony hernyók, a vértetű és cserebogár a gyümölcsösökben kiszámíthatatlan károkat okoztak, kiváltképen azért, mert a fák tulajdonosai az 1894. évi XII. törvény-cikk elrendelt s a vonatkozó körrendeletekben részletesen megsabott irtást egyáltalán nem, vagy csak felületesen teljesítették; a hatóságok pedig a mulasztókat ezen, büntető határozatokkal is kikényszeríthető, kötelesség teljesítésére nem szorították.

Szükségesnek tartom tehát a hernyók és cserebogár irtása tárgyában hivatali elődöm 16266/VII. A. 1906., 85075/VII. B. 1906. és 15000/1908. VI.—3. szám alatt kiadatott körrendeletekre, nemkülönben a vértetű irtása tárgyában 9679/1899. szám alatt kiadott körrendeletre a törvényhatóság figyelmét már most újra felhívni és az alább felsorolandó teendők haladéktalan elvégzésére a legszigorúbban utasítani:

I. A hernyó és vértetű irtására vonatkozólag rendellem: 1. A vármegyékben az alispán, a törvényhatósági városokban a tanács köteles az irtásra vonatkozó rendelkezéseknek, a mulasz-

tókra az 1894. évi XII. t.-cikk 95. §. k) pontja alapján 100 (egyszáz) koronáig kiszabható büntetésre való figyelmeztetéssel, legkésőbb folyó évi február 28-ig a legszélesebb körben való közhirretételéről gondoskodni, a közhirretétel megtörténtéről márczius 15-ig meggyőződést szerezni és a tett intézkedésekről hozzám legkésőbb folyó évi márczius 31-ig jelentést tenni. Mindenütt, a hol a dobszóval való hirdetés szokásos, ezen rendelkezések kihirdetését hetenként többször meg kell ismételni.

2. Minthogy az 1894. évi XII. t.-cikk 50. §-a szerint a hernyó általában a fák rügyeinek fakadását megelőző időben irtandó, kötelességévé teszem a törvényhatóság első tisztviselőjének, hogy a hernyóirtás elvégzésére a határidőt a törvényben megjelölt időn belül a törvényhatóság helyi és égalji viszonyainak megfelelően akként tűzze ki, hogy a hernyóirtás még a rügyek fakadása előtt tényleg foganatosíttassék. Az ily módon megállapított határidőre az 1. pont értelmében teljesítendő kihirdetéskor a figyelmet külön is fel kell hívni.

3. Minden törvényhatósági joggal felruházott város tanácsa, minden rendezett tanácsú város polgármestere köteles gondoskodni arról, hogy az 1894. évi XII. t.-cikk idevonatkozó rendelkezései alapján elbírálandó kihágási ügyek elintézésére illetékes elsőfokú hatóságnak egyik tisztviselője a hernyó- és vértetűirtásnak közvetlen ellenőrzésével legkésőbb a folyó év márczius 10-ig megbizassék, járásokban pedig a főszolgabíró köteles gondoskodni arról, hogy összhangban a 9679/1899. számú körrendelet 2. és 5. §-aival, a községi előljáróság annyi tagja névszerint megbizassék az ellenőrzéssel felelősség terhe alatt, amennyi szükséges arra, hogy az illetők a 4. pont szerint a gyümölcskerteket és a lombos fákkal beültetett területeket egy hét alatt személyesen bejárassák.

4. Az ellenőrzéssel megbizott előljárósági tagok a hernyóirtásra a 2. pont szerint megjelölt határidő lejártá után haladéktalanul kötelesek a mezőőr, kertőr, szőlőpásztor, hajdu stb. kíséréte mellett, bejárni az összes gyümölcskerteket és lombos fákkal beültetett területeket (szőlő, legelő, temető stb.), hogy a helyszínen és személyesen győződjenek meg arról, hogy az irtás helyesen megtörtént-e? A talált credményhez képest kötelessége ezeknek a közegeknek, hogy a mulasztót a törvény rendelkezése szerint megbüntetés végett a helyi hatóságnak még az nap bejelentésük. de egyúttal akár a mulasztót magát, akár megbizottját rövid úton és azonnal az elmulasztott hernyóirtás alapos elvégzésére azzal a figyelmeztetéssel utasítsák, hogy amennyiben a kitűzött idő alatt a mulasztó a hernyóirtást (hernyófészkek leszedését, tojászsomók és tojásgyűrűk letakarítását és elégetését) nem teljesíteni, az ellenőrző előljáróság azt az 1894.

évi XII. t.-czikk 52. §-ának kifejezett rendelkezéséhez képest azonnal a mulasztó fél terhére napszámokkal végezteti el és pedig oly módon, hogy az irtás legfeljebb három nap alatt teljesen befejezhető legyen.

Az ilyen irtáshoz felfogadott munkások bérét a helyi hatóság a hivatalos ellenőrző közeg által kiállított napszámjegyzék alapján előlegképen kifizeti s a kifizetett összeget az előbb már kirótt büntetéspénzzel együtt az illető mulasztón hajtja be.

Az irtás alkalmával különös súlyt kell fektetni arra, hogy a fák koronájáról a száraz levél, lepketojás-gyűrű, a fák derekáról pedig (az akáczfáról is!) minden lepketojásosomó (amely kis, egy korona nagyságú és tűzi tapló formájú és színű darabokat mutat) leszedessék és elégeztessék.

5. Az ellenőrzéssel megbízott előljárósági tag az ellenőrzés eredményéről annak végeztével a helyi hatóságnak azonnal élszóval jelentést köteles tenni, hogy a hernyóirtás a megvizsgált területen milyen eredménnyel végeztetett. Ugyanezen alkalommal köteles azok ellen, akiket az irtás körül mulasztás terhel, az illetékes I. fokú hatóságnál az 1894. évi XII. t.-cz. 95. §-ának *k*) pontjába ütköző kihágás miatt a kihágási eljárás folyamatba tétele iránt jelentést tenni. Ha az ellenőrző előljárósági tag az ellenőrzés munkája közben valami akadályra, vagy sürgős orvoslásra szoruló bajra talál, arról még az ellenőrzés befejezte előtt is köteles a helyi hatóságnak jelentést tenni és felhívni a felmerült baj haladéktalan orvoslására.

6. A köztulajdonhoz tartozó gyümölcs- és más olyan lombos fákat, díszfákat (mint a tölgy, cser, zelnice) és bokrokat (kókény, galagonya), amelyek akár a köztereken, akár városi avagy községi utakon, közlegelőkön, vagy köztulajdont képező parlagterületeken állanak, a város tanácsa, illetőleg a község előljárósága köteles a kártékony rovaroktól megtisztogattatni. Temetőekben, közbirtokossági legelőkön, vasutak mentén, továbbá szántóföldek és kaszálók körül ültetett fákat és sövények bokrait az illető terület tulajdonosa köteles lehernyóztatni. Az állami utak mentén az irtás az útmester feladata.

7. Rendezett tanácsú városokban a polgármester, kis- és nagyközségekre nézve a főszolgabíró, illetve szolgabíró kötelesek április 15-ig személyesen felülvizsgálni, hogy megtörtént-e az irtás s amennyiben a hatóság részéről mulasztást tapasztalának, kötelesek a fegyelmi eljárás megindítása iránt haladéktalanul intézkedni.

II. Cserebogár irtásra vonatkozólag rendeltem: 8. Azokban a törvényhatóságokban, amelyeknek területén a cserebogár 1911-ben, valamint a következő években tömegesen rajzani fog, a cserebogár irtására (szedésére és elpusztítására), valamint irtásának ellenőrzésére s a mulasztókkal szemben való eljárásra általában ugyan-

azok a rendelkezések érvényesek, amelyek jelen rendeletem előző (1—7.) pontjaiban foglaltatnak.

9. A cserebogár szedését megjelenése után azonnal meg kell kezdeni és folytatni kell míg rajzása tart. A szedésre csak a hajnali órák alkalmasak, amikor a lerázott bogár még dermedt s el nem rö-pülhet. A cserebogarat minden akár magánosan, akár többedmagá-val álló fáról le kell szedni. Alacsonyabb fáról egyszerűen lerázható, magasabbról pedig akként szedhető a cserebogár, hogy a munkás hosszúnyelű horoggal a fa ágait egyenként megrázogatja vagy a fiatalabb munkás a fára felmászva rázogatja meg az egyes galyakat. A lerázott cserebogarat a munkás széles szájú vízzel telt nagyobb edénybe szedi s onnan megfelelő nagy kádba hordja, hordóba vagy zsákba tölti. Az így összeszedett cserebogár leforrázandó, illetőleg a zsákban levő összezúzandó.

Az elpusztult cserebogár trágyának vagy baromfieléségnek használható el. Az előbbi esetben a cserebogarat sok földdel és mész-szel kell összekeverni és földdel úgy letakarni, hogy ezáltal a rothadó cserebogarak bűze elfojtassék. A baromfieléségnek használt cserebogár napon, vagy kenyérsütő kemenczében megszáritva, száraz és szellős helyen tartva, ősszel és télen a baromfieléséghez hozzá-keverhető.

Élő cserebogarakat, valamint, pajorjait (cserebogárlárva, pata, szántáskukacsz) sertéssel feletetni nem tanácsos, mert az ezekben élő bélkaparó-féreg (*Gigantorhynchus gigas* vagy *Echynorhynchus gigas*) a sertésre nézve veszedelmes és elhullását okozhatja.

10. A gazdaközönséget figyelmeztetni kell, hogy a kötelező cserebogárirításnak kiegészítő részét képezi a pajorirtás, amely abból áll, hogy a talaj szántásakor, mélyebb ásásakor, vagy kapálásakor, a felszínre kerülő pajort a munkás megsemmisíti.

Minthogy a szántás nem egyszerre történik, a pajor irtását ellenőrizni nem lehet, éppen azért amikor a szántások ideje elérke-zik, a helyi hatóságok a gazdaközönséget a pajor pusztításra állan-dóan figyelmeztessék.

11. Vármegyékben az alispán, törvényhatósági joggal felruházott városokban a tanács köteles minden év október havának 31-ig be-jelenteni (9679/1899. sz. körrendelet 10. §.), hogy a törvényhatóság területén *a*) előfordult-e a hernyó, vértetű, vagy cserebogár, ha igen, *b*) miként végeztetett az irtás, *c*) hány személy lett hatóságilag kötelezve az irtásra, *d*) hány ítéltetett el kihágás miatt, *e*) köteleességmulasztás miatt indított-e fegyelmi eljárás valamely tisztviselő, vagy ható-sági közeg ellen?

12. A hernyóirtást és cserebogárszedést szakközveimmal ellen-őriztetni fogom s ha tudomásomra jutna, hogy valahol az irtás meg

nem történt volna, a mulasztó tisztviselő vagy hatósági közege ellen a legszigorúbb megtorló intézkedéseket fogom megtenni.

Végül elvárom, hogy a hatóság tagjai az ily irányban megfelelően eljáró m. kir. csendőrség részéről a hernyó, vértetű és cserebogár istásának elmulasztása vagy hanyagul teljesítése miatt tett jelentéseg alapján a mulasztók ellen szükséges megtorló intézkedések megtételéről kötelességükhöz hiven gondoskodnak.

Budapesten, 1911. évi január hó 25-én.

A miniszter helyett:

BARTÓKY, államtitkár.

Irodalom.

Dr. Joseph Müller: Neue Höhlenkäfer aus dem österreichischen Karst. (Wiener Entomologische Zeitung. XXX, 1912, p. 1—4).

Szerző cikkében, melynek címe nem is engedi következtetni, hogy tulajdonképen nem is ausztriai, hanem 1 horvátországi, 2 dalmáciai, 1 hercegovinai és montenegrói és 4 boszniai vak barlangi bogár leírását tartalmazza. Reméljük, hogy szerző máskor nem fog talán politikai hóbortjából kifolyólag cikkeinek ilyen hamis címeket adni, azok mindig csak az ő egyéniségére és gondolkodására fognak homályt vetni. Az új bogarak és termőhelyeik különben a következők: *Trechus (Divalius) Neumanni* (Bosznia: Petrovac, Dragisica-barlang), *Trechus (Anophthalmus) Netolitzkyi* subsp. *Novaki* (Dalmácia: Dugopolje), *Trechus (Anophthalmus) dalmatinus suturalis amplipennis* (Hercegovina: Volujak; Montenegro: Orlovac), *Adelopidius Neumanni* (Bosznia: Sitnica), *Apholeuonus* (nov. subg. *Speoplanes*) *giganteus* (Dalmácia: Mosor-hegység), *Parapropus sericeus Taxi* (Lika vm.: Perusic, Mogorice-barlang), *Parapropus sericeus simplicipes* (Bosznia: Sitnica) és *Parapropus sericeus Neumanni* (Bosznia: Petrovac, Kosir-barlang).

CSIKI.

*

Paul Born: *Carabus caelatus grmecensis* nov. subsp. (Societas Entomologica. XXV, 1911, p. 91).

Bosznia észak-nyugati részében, a Grmec planina területén, különösen Drenovac környékén, a *Carabus caelatus* egy olyan alakja él, mely a var. *serajevoensis*-hez hasonló nagy és erős testalakkal bír, de skulpturája sokkal finomabb, ez olyan mint a Velebitben otthonos var. *macretus*-é, mindenesetre azonban utóbbinál kissé erőteljesebb. Színe nagyon ritkán tiszta zöld vagy tiszta kék, hanem rendszeren zöldes-kék. Ezt az alakot termőhelyéről subsp. *grmecensis*-nek nevezte el szerző.

CSIKI.

„ROVARTANI LAPOK“

XVIII. Band.

März 1911.

3. Heft.

S. 33. — *Dr. K. Kertész*: Der I. internationale entomologische Kongress zu Brüssel. II. — Verfasser berichtet über die Sitzung am 1. August der II. (Systematik) und III. (Nomenklatur, Bibliographie) Section und vom 2. August über die allgemeine Sitzung sowie über die Sitzungen der zwei Sectionen: Bionomie, Physiologie, Psychologie und Landwirtschaftliche u. medizinische Entomologie.

S. 36. — *Baron N. Ch. Rothschild* (London): Beiträge zur Lepidopterenfauna Ungarns. — Verfasser liess im Sommer des Jahres 1909 auf verschiedenen Orten in Süd-Ungarn Lepidopteren sammeln. Der Sammler (G. UHRYK) brachte viel interessantes Material zusammen, welches zum Teil durch Kustos DR. H. REBEL in Wien bestimmt wurde. Verfasser zählt nun die interessanteren Arten nebst ihren Fundorten auf. Die für die Fauna Ungarns neuen Arten sind durch fetten Druck hervorgehoben. Diese sind folgende: *Crambus Uhryki* ROTHSCH., *Cr. salinellus* TUTT. subsp. *nepos* ROTHSCH., *Aglossa signicostalis* STGR., *Diasemia Ramburialis* DUP., *Stenoptilia paludicola* WALLGR. und *Phitheochroa pulvillana* H.-S.

Kleine Mitteilungen.

S. 43. — Personalnachrichten. Der. kgl. Ackerbauminister hat den Assistenten E. BENZUR der kgl. Entomologischen Station in Budapest, zum Adjunkten ernannt.

S. 43. — Erlass bezüglich Vertilgung der Raupen, der Blutlaus und Maikäfer. — Der Ackerbauminister richtete diesen Erlass an sämtliche Komitatsbehörden mit Bezugnahme auf das diesbezügliche Gesetz vom Jahre 1894 und die Ministerialerlässe aus den Jahren 1906 und 1908, welche nicht von allen Behörden mit gleicher Pünktlichkeit durchgeführt wurden.

Literatur.

S. 47. — E. CSIKI bespricht Arbeiten von MÜLLER und BORN. DR. JOSEPH MÜLLER beschrieb in einer Arbeit (Neue Höhlenkäfer aus dem oesterreichischen Karst. Wiener Entomologische Zeitung. XXX, 1912, p. 1—4) mehrere Blindkäfer, von welchen aber trotz der im Titel angegebenen Provienz nicht ein einziger aus dem oesterreichischen Karst stammt, sondern 1 aus Kroatien, 2 aus Dalmatien, 1 aus Hercegovina und Montenegro und 4 aus Bosnien. Referent drückt den Wunsch aus, dass Verfasser doch eine solche politisch nicht richtige Bezeichnung vermeide.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XVIII. KÖTET.

1911 ÁPRILIS

4. FÜZET.

A brüsszeli

I. nemzetközi entomologiai kongresszus.

Irta : DR. KERTÉSZ KÁLMÁN.

III.

MORRIS D. arról beszélt, hogy Barbadosban mint írta egy hal (*Girardinus poeciloides* DE FIL.) a szúnyogálczákat. *Anopheles* nem fordul ott elő, mert ez csak nagyobb álló vizekben tenyészik, míg a *Culex* és *Stegomyia* nem képviselői, melyeknek bármily csekély vízmenynyiség is elegendő, bőven vannak képviselve. Az említett halat a nyugatindiai szigetekre, sőt Kolumbiába és Bolíviába is telepítették s meglepő eredményt értek el.

CARPENTER G. H. az Oestrídákról tartott előadást. Vizsgálókat végzett abban az irányban, vajjon a *Hypoderma*-fajok lárvái a bőrön át jutnak-e gazdájuk belsejébe vagy a szájnnyíláson át? Azok a szarvasmarhák, melyeket naponkint megmostak és megvizsgáltak semmivel sem voltak jobban mentesítve a Oestrídáktól, mint azok, melyekkel semmit sem csináltak. A borjakat szájkosárral látta el s kötényt kötött eléjük, de ez sem járt eredménnyel. De ha a bőrből való szájkosár elejére drótfonatot alkalmazott, akkor a fertőzés négyszerte kisebb volt a védtelenekkel szemben. Az *Oedemagena tarandi* petéjét is ismertette, mely nagyon hasonlít a Hypodermák petéjéhez, de felülete reczés.

MAC DOUGALL R. „A *Galerucella lineola* fejlődéséről és kártételéről” értekezett. Ez a bogár az utóbbi években Angolországban nagy károkat okozott. A nőtény 14—16 narancssárga petét rak egy csomóban a fűzfalevelek alsó lapjára. Az álcák sárgák, fekete foltokkal. A báb világos-sárga. Azt ajánlja, hogy a bogarat télen irtásák, tavasszal pedig rázzák le a galyakról és pusztítsák el ólomarsen vagy párizsi zöld oldatával való bepermetezéssel.

III. szakosztály : *Nomenklatura.*

A szakosztály alaposan megvitatta a JORDAN K. és HORN W. előterjesztette 24 pontot s azok közül nyolczat elfogadott. A főb-
bek a következők.

Nagyon kívánatos, hogy a leírásokat rajzok közzétételével érthetőbbé és világosabbá tegyék. A kereskedők jegyzékeiben és napilapokban közzétett nevek nem vétetnek figyelembe.

Nagyon kívánatos, hogy a kiadványok mindig a megjelenés kelteivel legyenek ellátva. A nomenklatura, kivétel nélkül, a prioritás alapján áll és a *Systema Naturae* X-ik kiadásával kezdődik. A nemzetközi zoológiai kongresszus nomenklatura szabályaiba pótlólag fel kell venni, hogy a zoológia összes ágaiban új fajok vagy varietások leírásánál egyetlen egy példány jeleztessék *typus*-nak, a leírásánál esetleg használt többi példány pedig *cotypus*-nak.

Az ülések befejeztével a tagok a kiállítást tekintették meg, este pedig „Ös-Brüsszel“ láttnivalóiban gyönyörködtek.

Augusztus 3.

Összes ülés.

DIXEY F. A. a mimikryről beszélt. A mimikry szűkebb értelemben véve élő lények egymásközötti hasonlatossága s nem vonatkozik egy élő lény és a környezete közötti hasonlóságra. Ez idő szerint a következő tények állapíthatók meg. A hasonlatosság esetei oly nagy számban fordulnak elő, hogy ez nem lehet véletlenség; a hasonlatosság a rokonságtól független; különösen a női ivar van utánozva; rendszeren csak egy vidéken élő fajoknál találjuk; egy dimorph rovar saisonalakjai is utánoztatnak; a hasonlóság érdemben nagyon felületes; a hasonlatosság foka az egyes formák között nagyon változó.

PUNNETT C. R. előadásának címe: „Mendelismus és a lepkék“. Az öröklés kísérleti tanulmányozása megmutatta, hogy nagyon sok esetben az állatok jellegei a szük plasmájának bizonyos tulajdonságától függnnek, melyek bizonyos törvények szerint átöröklődnek. Erre vonatkozólag több példát hoz fel s buzdítja a lepkészeket, hogy a lepkék nevelése folyamán foglalkozzanak ezzel a kérdéssel.

I. szakosztály : *Fejlődéstan és mimikry.*

JORDAN K. volt az egyedüli előadó. Előadásának címe: „Bizonyos egymáshoz hasonló lepkék systematikája s jelentőségük a fejlődés általános kérdéseire vonatkozólag“. A rendszertan ismerete a fejlődéstani teoriák előfeltétele, melyek systematikai egységekkel (fajok, varietások) foglalkoznak. Az alakok rokonságának keresése phylogenetikai gondolkodásra készíti a dol-

gozót. A külső hasonlatosságot egyesek párhuzamos fejlődéssel, mások a konvergenciával, mások ismét a természetes kiválasztással magyarázzák. Előadó lepkéken végzett vizsgálatai eredményeként azt állapítja meg, hogy az utánzó fajok két vagy több alakot vesznek fel, melyek ugyanazon a helyen, ugyanabban az időben fordulnak elő és az utánzóttal teljesen egyeznek, mely velük ugyancsak egy helyen, egy időben repül. Az utánzóttal lepkék azonban fajok, míg az utánzók csak egy fajnak az alakjai.

Délután kirándulások voltak. A tagok egy része a waterlooi csatateret tekintette meg, másik része pedig a Kongo múzeumot Tervuerenben.

A Kongo múzeum a világ egyik legpazarabbul épített múzeuma. Belső berendezése mintaszerű, teljesen modern. Bár még egészen újkeletű, gyűjteménye máris tekintélyes. A látogatók érdeklődését leginkább a sok okapi — hímek, nőstények, fiatalok, csontvázak — kötötte le, mert ehhez hasonló gyűjteményt ez idő szerint másutt nem lehet látni. A rovargyűjtemény az emeleti helyiségekben van elhelyezve. Még a kezdet kezdetén áll s nagyon is meglátszik rajta, hogy nem szakemberek gyűjtötték. Most azonban a kormány több szakembert fog leküldeni Kongóba, hogy rovarfaunája a múzeumban, szép példányokban, lehetőleg teljesen legyen képviselve.

Augusztus 4.

Összes ülés.

HANDLIRSCH A. vetített képeken őskori rovarokat mutatott be, melyeket a leletek után rekonstruált. A rajzok kissé vázlatosak, hogy megfeleljenek a most szokásos rajzmodornak.

DORNISTHORPE H. „A hangyák s vendégeik“ című előadását szintén vetített képekkel kísérte. A vendégeket négy csoportba osztja: valódi vendégek, indifferens túrt vendégek, üldözött vendégek és élősködők.

KÜNCKEL D'HERCULAIS I. a sáskákról beszélt. Több évi megfigyeléseit mondotta el pusztításaikról, valamint a harcáról, melyet ellenük folytatott. Felemlítette természetes ellenségeiket s vetített képeken bemutatta a különféle irtási módokat.

I. szakosztály: *Bionomia, physiologia, psychologia, anatomia.*

HORN W. előadásának címe: Áglakó Cicindela álczák s J. Zikán-tól való felfedezésük Braziliában. Már 13 éve, hogy Jávában a kávéfa vékony ágaiiban Cicindela álczákat fedeztek fel. Az orientális fauna két nemének képviselői álca állapotban csak friss galyakban élnek, míg a neotropikus fauna egy alakja korhadt, lehullott galyakba rágja meneteit.

HASEBROEK K. *Vanessa* és *Plusia* példányokat mutatott be, melyeket hernyó állapotukban Röntgensugarak hatásának tett ki. A sugarak hatása a kifejlett lepkéken a pikkelyek és szőrök elváltozásában mutatkozott, de a rajz semmit sem változott. Figyelemre méltó azonban, hogy a Vanessák képtelenek voltak repülni, csak szárnyaikat verdesték.

OLIVIER E. a rovarok rendellenes párosodásáról beszélt. Ismerteti az irodalomban eddig közzétett eseteket s bemutat egy bogarat, a *Telephorus bicolor* hímjét, mely egy légygyel, az *Ephippium thoracicum* nőtstényével párosodott. A pár a gyűjtőüvegben sem vált szét.

HORVÁTH G. „A Polycetenidák s az élőködő életmódhoz való alkalmazkodásuk“ czímen tartott előadást. A Polycetenidák tropikus denevéreken élőködő Hemipterák. Eddig csak Ázsiából és Afrikából ismertünk 7 fajt, hármat pedig Közép- és Dél-Amerikából. Rendszertani helyüket csak legutóbb állapították meg. Az amerikai fajok egyszerűbb typust mutatnak, míg az óvilág fajai már jobban alkalmazkodtak a parazita életmódhoz, a mit a lábak szerkezete, a karmok fejlettsége, a megnyúltabb testalak s más bélyegek bizonyítanak.

GARCIA Y MERCET R. spanyol nyelven elmondott előadásának czíme: „Egyes Sphegidák fészeképítése, biológiája s élőködők“.

ASSMUTH J. előadásának a czíme: „A Termitoxenia Asmuthi Wasm.-on végzett boncz- és szövettani vizsgálatok főeredményei“. A *Termitoxeniá*-nál a trachea törzsek hiányzanak s a tracheák a stigma mögött rögtön szétágaznak. A második potrohszelvényen négy stigma van, tehát feltehető, hogy a testnek ez a szelvénye legalább is négy szelvény összeolvadásából keletkezett. A Malpighi-edények száma csak három. A legyekkel analog mellkasi nyálmirigyek a potrohban foglalnak helyet, kivezető nyílásuk azonban az alsó ajakon van.

II. szakosztály: *Rendszertan.*

BOUVIER E. L. a „Tíz lábú Pycnogonidák“-ról beszélt. A Pycnogonidák pókalakú izeltlábú állatok, melyeknek rendes körülmenyek között négy pár lábuk van. Azokat az alakokat, melyeknek öt pár lábuk van, rendelleneseknek tartották. Később azonban más öt lábú állatokat is találtak. Szóló ezeket kezdetleges alakoknak tartja s azt a meggyőződését fejezi ki, hogy a Pycnogonidák valamikor több ágra oszlottak.

SCHENKLING S. bemutatta az új „Coleopterorum Catalogus“ egyik füzetét s fejtegeti, hogy e munka mily nagy hézagot van hivatva betölteni a bogarászati irodalomban. Az eddig leírt bogarak fajszámát 250 ezerre teszi.

BAGNALL R. S. a Thysanopterák bélyegeiről beszélt. Felemlíti, hogy a *Cerothrips*-nek 11 stigmatpárja van, míg a többinek csak négy.

IMHOF O. E. DALLA TORRE Hymenoptera-katalogusának össze-sítő átnézetét adja. A katalogusban kb. 43,000 faj s ennek irodalma van felsorolva. Európából ismeretes a legtöbb nem, azután Észak-Amerika következik a sorban.

Adatok Magyarország lepkefaunájához.

Írta: SCHMIDT ANTAL.

Alábbi jegyzékben néhány faunánkra új vagy kevésbé ismert lepkét sorolok fel, egyrészt, hogy gyűjtéseim alkalmával felfedezett, valamint a mások által a Nemzeti Múzeum részére gyűjtött vagy meghatározásra beküldött lepkék között talált újdonságokra lepkész-társaim figyelmét felhívjam, másrészt, hogy faunakatalogusunk ki-gészítése, újabb adatokkal való pótlása, fennakadást ne szenvedjen. Az összes említett lepkék a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményé-ben foglalnak helyet.

A faunánkra új lepkéket vastagabb nyomással tettem feltűnővé.

Agrotis conspicua Hb. — SPULER¹ könyvében ennek a lepkének Közép-Magyarországon való előfordulását kétségesnek tartja. Ezen kétely eloszlatása végett felemlítem, hogy ANKÉR RUDOLF 1895-ben Monoron, BÁRÓ VÉCSEY ISTVÁN pedig 1909-ben Tátra-Lomniczon fogott belőle egy-egy példányt. Mindkét példány a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményében foglal helyet.

Amphipyra Styx H.-S. — Ezt az érdekes lepkét, mely eddig csak a Balkán-félsziget déli részéből, továbbá Bythiniából és Örmény-országából volt ismeretes, ASZNER JÓZSEF gyűjtötte 1908 szeptember 1-én Herkulesfürdőn.

Xylina Merckii RBR. — Ezt a fajt Magyarországból (a Bánságból) mint faunánk ritka jelenségét KINDERMANN említette. A Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményébe azonban csak most került az első hiteles magyarországi példány, melyet ugyancsak ASZNER gyűjtött Herkulesfürdőn 1908 szeptember második felében (18 és 30-a között).

Euzophera fuliginosella HEIN. — Eddig csak Előpatakról ismertük, újabb termőhelye Krapina, a hol DR. HENSCH A. gyűjtötte.

Aglossa signicostalis STGR. — Ezt a görögországi lepkét csak most mutatta ki faunánkból ROTHSCHILD a Szerém-vármegyei Dráva-Szarvaról, magam Isaszegh-en fogtam 1909. évi július hó 5-én.

¹ Die Schmetterlinge Europas. I, 1908, p. 163.

- Pyralis tienigialis* Z. — Borszék (CSERNY LAJOS gyűjtése). Észak-európai faj, mely Angolországban, Livlandban, Finnországban és Lapphonban fordul elő.
- Pyralis perversalis* H.-S. — Szent-Gothárd (GRÓF WASS BÉLA gyűjtése; 1909. VIII. 10). Oroszország délkeleti részéből és Örményországból ismeretes.
- Perinephila lancealis* SCHIFF. — Eddig ismert hazai termőhelyei Gerebencz és Nagyág, melyekhez mint új termőhely Krapina járul, a hol DR. HENSCH A. gyűjtötte.
- Scoparia pyrenaealis* DUP. — Maglód (1905. június 17-én gyűjtötte UHRYK).
- Scoparia murana* CURT. — Herkulesfürdő (SCHMIDT). Csak a Páringról ismertük.
- Scoparia resinea* Hw. — Herkulesfürdő (SCHMIDT).
- Glyphodes unionalis* Hb. — Faunánk területéről ezt a déleurópai fajt csak Dalmáciából ismertük, a hol DR. HORVÁTH GÉZA 1906 augusztus havában Zelenikán gyűjtötte. Újabban azután ASZNER Herkulesfürdőn (1910. VIII) három példányt fogott, azonkívül SZILVÁSSY LENKE úrhölgynek a vas megyei Kemenes-Sömjénről köszönhetünk egy példányt, melyet szintén augusztusban gyűjtött.
- Pyrausta cilialis* Hb. — Izsák.
- Pyrausta diffusalis* GN. — Herkulesfürdő (1909. VI. 2; ASZNER).
- Acalla mixtana* Hb. — Ezt a fajt a Lajta-hegység (a „Krabbela“-nál) avarfüves (*Calluna*) mezőin nagyobb mennyiségben gyűjtötte 1909 október végén és november elején DR. GALVAGNI EGON és PREISSECKER.
- Tortrix bifasciana* Hb. — Krapina (DR. HENSCH). Ismertük Josipdol és Fiume környékéről.
- Conchylis Richteriana* F. — Káposztásmegyér (GABRIELI gyűjtése).
- Olethreutes inudana* SCHIFF. — Lajta-hegység: Krabbela (1909 október végén; DR. GALVAGNI és PREISSECKER).
- Olethreutes nigricostana* Hw. ab. *Remyana* H.-S. — Trencsén (VII. 14; DR. PAZSICZKY); ismertük Herkulesfürdőről.
- Olethreutes penthinana* GN. — Krapina (DR. HENSCH).
- Gymolonia Hartigiana* RATZB. — Trencsén (DN. PAZSICZKY); különben előfordul Németországban, Livlandban és Szt.-Pétervár környékén.
- Steganoptycha diniana* GN. — Újpest (GABRIELI).
- Steganoptycha binotana* WLK. — Trencsén (1909. VIII. 16; DR. PAZSICZKY), eddig csak Budapestről ismertük.
- Epiblema obscurana* H.-S. — Puszta-Peszér (1905. VI. 10; UHRYK). Eddig csak Dalmáciából ismertük.

- Grapholitha duplicana* ZETT. — Trencsén (1909. VI. 4; DR. PAZSICZKY).
Ismert termőhelyei: Magas-Csurgó (Hohe Rinne), Josipdol, Fuzine.
- Lipoptylcha saturnana* GN. — Krapina (DR. HENSCH).
- Plutella porrectella* L. — Krapina (DR. HENSCH).
- Cerostoma xylostella* L. — Új-Tátrafüred (1909. VIII. 18; GRÓF TELEKI SÁNDOR-né), Sopron (VIII. 25; ULBRICH EDE).
- Gelechia basiguttella* HEIN. — Trencsén (DR. PAZSICZKY).
- Gelechia electella* Z. — Trencsén (DR. PAZSICZKY). Még csak a Magas Csurgóról ismertük.
- Ypsolophus Schmidiellus* HEYD. — Trencsén (1909. VIII. 5; DR. PAZSICZKY).
- Depressaria zephyrella* HB. — Trencsén (1909. IV. 16; DR. PAZSICZKY).
Magyarországból eddig csak HERRICH-SCHÄFFER említette, közelebbi termőhelye azonban ismeretlen volt.
- Depressaria oinochroa* TURATI. — Lajta-hegység (DR. GALVAGNI és PREISSECKER).
- Mompha decorella* STEPH. — Trencsén (DR. PAZSICZKY). Eddig csak Előpatakról ismertük.
- Mompha subbistrigella* HW. — Trencsén (1907. IX. 17; DR. PAZSICZKY).
Egyedüli ismert hazai termőhelye eddig Herkulesfürdő volt.
- Gracilaria onustella* HB. — Újpest és Csepelről ismertük, újabban Trencsénről (1909. X. 31; DR. PAZSICZKY) is megkerült.
- Phyllocnistis saligna* Z. — Simontornya (PILlich).
- Nemotois Latreillellus* F. — Trencsén (DR. PAZSICZKY).
- Micropteryx Paykullella* F. — Budapest (1905. VI. 2; UHRYK). Csak Fiume vidékéről volt ismeretes.

Adatok Magyarország bogárfaunájához.

Irta: CSIKI ERNŐ.

A magyar faunakatalogus kiegészítéséül közölt utolsó összeállításom (Rovartani Lapok. XVII, 1910, p. 57—59) megjelenése óta csak egy év múlt el és máris annyi új bogár került elő faunánk területéről, hogy azok jegyzékét érdemesnek találtam összeállítani. A meghatározásaim alapján megállapított bogarakon kívül felvettem jegyzékembe az irodalmi adatokat is.

Carabidae.

Carabus cancellatus ILL. var. *Kocae* BORN. — Dilje-hegység (Szlavonország). — *Ulbrichi* GERM. var. *baranyensis* SOK. — Baranya vm.
Trechus Meuseli REITT. — Velebit: Alancic, Dundovici. — *Bokorianus* CSIKI — Sziliczei barlang.

Anophthalmus Bokori CSIKI — Pelsőczyi barlang.

— *Dieneri* CSIKI — Bucsecs.

Molops elatus F. var. *liburnicus* J. MÜLL. — Velebit.

Scydmaenidae.

Neuraphes verticicornis REITT. — Bucsecs.

— *nodifer* REITT. — Kosinj.

— *Dieneri* CSIKI — Verestorony.

Euconnus oblongus St. var. *Gredleri* REITT. — Stirovaca.

Silphidae.

Liodes dubia KUG. ab. *longipes* SCHMIDT. — Budapest (GURÁNYI).

Catops nigrita ER. — Stirovaca.

Parapropus sericeus SCH. var. *Taxi* J. MÜLL. — Perusic: Mogorice barlang (Lika-Krbava vm.)

Staphylinidae.

Anthobium dissimile LUZE — Herkulesfürdő, Kerczesora, Kapela.

— *croaticum* LUZE — Horvátország.

Bledius dissimilis ER. var. *nigrescens* ER. — Segesvár.

Leptusa bosnica EPPH. — Stirovaca.

Falagria nigra GRAV. var. *jonica* BERNH. — Horvátország.

Atheta (Dimetrota) episcopalis BERNH. — Magyarország.

Sipalia Kocsii BERNH. — Trencsén vm.: Zsihlavnik, Nagy-Sziklás, Szelecz.

Pselaphidae.

Faronus Raffrayi LOKAY — Korongyos.

Sauleyella Schmidtii MAERK. — Segesvár.

Trimium latipenne TOURN. — Segesvár.

Euplectus venustus CSIKI — Verestorony.

— *Felschei* REITT. — Segesvár.

Batrisodes moreanus REITT. — Segesvár.

Brachygluta haematica REICH. var. *trigonoprocta* GANGLB. — Segesvár.

Hydrophilidae.

Hydrobius sacrotundatus STEPH. — Erdély.

Cercyon subsulcatus REY — Magyarország.

Cryptophagidae.

Cryptophagus subfumatus KR. — Segesvár.

Atomaria pulchra ER. — Stirovaca.

Endomychidae.

Sphaerosoma laevicolle REITT. var. *bosnicum* REITT. — Stirovaca.

Coccinellidae.

- Coccinella distincta* FALD. ab. *intertexta* WSE. — Hidegkút (GAMMEL).
Scymnus suturalis THUNB. ab. *atriceps* STEPH. — Budapest (GURÁNYI).

Heteroceridae.

- Heterocerus marmota* KIESW. — Segesvár.

Elateridae.

- Corymbites cupreus* F. var. *transsylvanicus* SZOMB. — Déli-Kárpátok, Bihar-hegység.
 — *purpureus* PODA var. *parumpunctatus* BUYSS. — Budapest.
Selatosomus impressus F. var. *alpicola* SZOMB. — Trencsén, Tatra-Széplak.
 — *amplicolis* GERM. var. *Buyssoni* SZOMB. — Brassó.
 — *aeneus* L. var. *subpuberulus* REITT. — Kárpátok.
Agriotes incognitus SCHWARZ — Budapest, Rákos, Rákosfalva, Czinokota, Csepel.
Adrastus pallens F. var. *lateralis* HBST. — Pápa, Szurduk-szoros.
 — — var. *Paykulli* SZOMB. — Szeged, Deliblat, Dicsőszentmárton.
Cryptohypnus tenuicornis GERM. — Budapest, Trencsén.
Idolus Mocsáryi SZOMB. — Fuzine, Brusane.
Elater sanguineus L. var. *rubidus* CAND. — Segesvár.
Athous discrepans SZOMB. — Velebit.

Alleculidae.

- Gonodera (Isomira) antennata* PANZ. ab. *tristicula* REITT. — Gyenesdiás (Zala vm.; GYÓRFFY).
Cteniopus sulphureus L. ab. *palpalis* SEIDL. — Gyenesdiás (GYÓRFFY).
 — — ab. *sulphuratus* GMEL. — Gyenesdiás (GYÓRFFY).

Cerambycidae.

- Rhagium bifasciatum* F. ab. *medionotatum* PIC — Magyarország.
Xylosteus Spinolae FRIV. ab. *Merkli* PIC. — Szemenik.
Evodinus clathratus F. ab. *nigritus* PIC. — Stirovaca.

Chrysomelidae.

- Cryptocephalus vittatus* F. ab. *optatus* WSE. — Péhó (Laczó).
 — *pygmaeus* F. ab. *orientalis* WSE. — Segesvár.
Phyllotreta Ganglbaueri HEIKERT. — Herkulesfürdő.
 — *balcanica* HEIKERT. — Horvátország.

Curculionidae.

- Otiorrhynchus Mazuræ* FORM. — Kimpului-nyág (Hunyad vm.)
Phyllobius oblongus L. ab. *floricola* HBST. — Kosinj.
Polydrosus gracilicornis KIESW. — Magyarország.
Dorytomus hirtipennis BED. — Segesvár.
 — *salicis* WALT. — Segesvár.

Ceuthorrhynchus boraginis F. — Megyer, Segesvár, Bakovác.
Elleschus scanicus PAYK. ab. *pallidesignatus* GYLLH. — Segesvár.
Rhynchites aequatus L. ab. *Paykulli* SCHILSK. — Kosinj.

Scarabaeidae.

Pentodon punctatus VILL. var. *simplex* DEPOLI — Fiume.

Különfélék.

Gyászrovat. Február 4-én meghalt Budapesten PREMIER FERENCZ, a Franklin-Társulat nyomdájának alkalmazottja, életének 34. évében. Az elhunyt bogarak gyűjtésével foglalkozott és szépen gondozott gyűjteményt hagyott hátra.

Vízibogarak hosszú életéről. Általánosan elterjedt — legalább az entomophilok között — az a nézet, hogy a kifejlődött bogarak élethossza jóval rövidebb mint lárva- vagy bábállapotban eltöltött idejük. Ezelőtt több mint két évvel a Soroksár melletti állóvizekből néhány Dytiscidát kaptam, közöttük *Cybister laterimarginalis* DEG. (*Roeseli* FÜESSLY)-t is. Az állatokat az évszakok szerint földi gilisztával vagy nyers hússal etettem. Tizenöthónapi távollétem idején házfelügyelőm végezte az etetést, de hogy milyen lelkiismeretességgel azt már nem tudom. Tény azonban, hogy a mikor 1910 szeptemberében visszakerültem Budapestre, a *Cybister* egyik példányát még élve találtam és ez él még ma is. Ebből látható, hogy ennek a bogárcsaládnak egyes kifejlődött alakjai sokkal hosszabb ideig élhetnek, mint a mennyi ideig fejlődésük tart — annál is inkább, mert a mint DR. KURT LAMPERT „Bilber aus dem Käferleben“ című munkájában írja, a Dytiscida-lárvák kellő táplálkozás mellett már 4–5 hét alatt elérik teljes fejlettségüket, hogy azután bebázódásukra a parthoz vonuljanak.

BÁRÓ TUNKL FERENCZ.

Torzcsápú havasi cinczér. Évek óta a nyarat a krassószőrénymegyei Ferenczfalva községtől mintegy 30 kilométernyi távolságra és 1100 m. magasságban a tenger színe felett fekvő „Parossa“ ordésházban szoktam tölteni és a környék rovarvilágát összegyűjteni. Az erdészház környékén, rengeteg bükk-, gyertyán- és fenyőerdőtől övezve, nagy ölfaraktár terül el, melyben évente 10–15 ezer öl fa nyer elhelyezést. Ez az ölfaraktár a havasi cinczérnek kedvező tartózkodási helye, lehet is itten belőle eleget fogni. Hogy a különféle színrajzbeli eltérések birtokába juthassak, egy hét alatt körülbelül 500 darab havasi cinczért gyűjtöttem össze. Ezek között akadt egy, melyről e helyen külön akarok megemlékezni és melyet FÜLÖP BÉLA főerdész úr nejjének köszönhetek, a ki múlt évi augusztus 19-én a gyűjtésben buzgó segítőtársam volt. A míg a havasi cinczér a délutáni órákban, 2 és 4 óra között, rendszeren többedmagával (rend-

szerint 5—6 példány) és részben párosodva szokott előfordulni, addig ez a példány magányosan huzódott meg az egyik farakáson. A mikor a főerdészné ezt a példányt meg akarta fogni, ez első ízben nem sikerült, a nagyon is fürge állat átrepült egy másik farakáson levő többiek közé, ezek azonban nem fogadták maguk közé, hanem elűzték. Ekkor tünt fel a példány rendellenes csápja, a miért is a főerdészné fáradozást nem kímélvén, igyekezett ezt a rendesnél elevebb bogarat megfogni, a mi sikerült is. A mint az a mellékelt képen is jól látható, a bogár jobboldali csápja sokkal rövidebb mint a rendes fejlődésű baloldali csáp, melynek mintegy kétötöd hosszát teszi ki. Az első két csápíz csak kissé rövidebb és vékonyabb mint a baloldaliak, a többi íz azonban nagyon rövid és vékony. Úgy látszik, hogy ez a torz bajusz volt az oka annak, hogy társai nem tűrték meg maguk között.

H. KANABÉ DEZSŐ.

Új bogárnevek. Az új nagy bogárkatalogus (Coleopterorum Catalogus) számára összeállítván a *Ptiliidae* (azelőtt *Trichopterygidae*) családot, néhány kettős nevet találtam, melyeket a következő nevekkel óhajtók kieserélni:

Ptinella aptera var. *angustula* MATTH. 1872, nec GILLM. 1845 = *tenuis* nov. nom.

Acrotrichis depressa MATTH. 1894, nec GILLM. 1845 = *Matthewsiana* nov. nom.

Acrotrichis sericans REY 1889, nec HEER 1841 = *Reyi* nov. nom.
CSIKI ERNŐ.

Helyreigazítás. Folyóiratunk március havi számának 37. oldalán a *Cleophana olivina* H. S. nevű lepkefajnak, mint faunánkra új fajnak vastagabb betűvel való kiemelése tévedésből elmaradt, a mit most pótlólag olvasóink tudomására hozunk.

Irodalom.

Dr. S. Matsumura: Neue Cicadinen aus Europa und dem Mittelmeergebiet. (Journal of the College of Science, Imperial University of Tokyo. XXIII. 1908. Art. 6. p. 1—46, et XXVII. 1910. Art. 18. p. 1—38.)

Szerző az 1900—1902. években a japán kormány megbízásából rovarantani tanulmányok végett három évig időzött Európában. Mint-hogy pedig hivatalos kiküldetésének főcélja a Homopterák tanulmányozása volt, Európában töltött idejét úgy osztotta be, hogy a leghosszabb ideig Budapesten tartózkodott s itt a Magyar Nemzeti

Múzeum állattári osztályában szakszerű vezetés mellett szorgalmasan tanult és dolgozott. Megtanulta itt egyszersmind a rovargyűjtés mindenféle fortélyát, úgy hogy rövid idő alatt egészen ügyes gyűjtő vált belőle. Budapest környékén kívül gyűjtő kirándulásokat tett egy pár távolabbi magyarországi helyre (Kolozsvár, Fiume) is, de gyűjtött azonkívül Német- és Olaszországban, sőt ellátogatott innen Túnisz-, Algir- és Marokkóba is. Japánba visszatérve, alkalma volt útközben egyet-mást még Egyiptomban is gyűjteni. Az így összegyűlt anyagban sok új faj akadt. A szerző ezeknek leírásait egy hosszabb dolgozatban közli, mely 1908. és 1910-ben két részben jelent meg. Magyarországból a következő fajok vannak benne leírva: *Typhlocyba* (*Zygina*) *serpentina* (Fiume, Novi), *Typhlocyba fumensis* (Fiume), *Cicadula brevis* (Kolozsvár), *Thamnotettix liberatus* (Csepel, Isaszeg), *Deltocephalus velox* (Kolozsvár), *D. immundus* (ismeretlen helyről), *D. Kolosvarensis* (Kolozsvár), *D. sinuatus* (Budapest), *D. V-nigrum* (Isaszeg), *Idiocerus latifrons* (ismeretlen helyről), *Id. brunnipennis* (Isaszeg), *Oliarus brevilinea* (Fiume), *Tettigometra diminuta* (Budapest), *Kelisia panonica* (Göd).¹

A szerző leírásai általában véve nem valami mintaszerűek, sőt néha meglehetősen fogyatékosak, a mi miatt egyik-másik fajtát csak nehezen lesz majd lehetséges felismerni. Hogy a leírt sok új faj közt már régebben ismert fajok is előfordulnak, azon nem csodálkozhatunk, ha meggondoljuk, hogy a szerző távol Európától, egy japánországi vidéki városban írta dolgozatát. Az általa újjak gyanánt leírt fajok közül határozottan nem újjak a következők: *Zygina serpentina* (= *scutellaris* H.-S.), *Typhlocyba fumensis* (= *exornata* HORV.), *Cicadula brevis* (= *halophila* HORV.), *Jussus nemurensis* (= *Théryi* HORV.), *Carchariacephalus apicalis* (= *Warioni* PUT.) és *Bursinia algira* (= *Asphodeli* HORV.)

A dolgozat első részéhez csatolt könyomatú táblán 8 új faj rajzon van közölve. H.

*

K. L. Bramson: Analytische Uebersicht der Formen von *Melitaea didyma* O. (Horae Soc. Ent. Rossicae. XXXIX, 1910, p. 391—410).

A felette változó *Melitaea Didyma*-nak eddigelé mintegy 50 fajváltozatát ismertük, melyeknek könnyebb felismerhetésére szerző meghatározókulcsot állított össze. Czikkében néhány magyarországi állat is kapott új nevet, szerző ugyanis elnevezte azokat a példányokat, melyeket A. AIGNER LAJOS az „Annales Musei Nationalis Hun-

¹ Megjegyzendő, hogy az állítólag Kolozsvárról leírt három faj, a szerző utólagos helyreigazítása szerint, tulajdonképen a kolozs megyei Virágosvölgyről származik.

garici“ 1906. évi IV. kötetében leírt, de külön névet nem adott nekik. Ezek a következők: *M. Didyma* ab. ♂ *fulvocincta* BRAMS. (AIGN. id. h. p. 493); ab. ♂ *demaculata* BRAMS. (AIGN. p. 493); subsp. *alpina* ab. ♀ *latefasciata* BRAMS. (AIGN. p. 495) és ab. ♀ *griseofusca* BRAMS. (AIGN. p. 495, 496); subsp. *meridionalis* ab. ♀ *discolor* BRAMS. (AIGN. p. 494).

CSIKI.

Társulati ügyek.

A Magyar Entomologiai Társaság 2. ülése 1911. február 18-án. — CSIKI ERNŐ titkár megnyitja az ülést és jelenti, hogy DR. HORVÁTH GÉZA elnököt és MOCSÁRY SÁNDOR alelnököt betegségük, JABLONOWSKI JÓZSEF alelnök pedig hivatalos kiküldetésben vidéken lévén, a mai ülésen nem vehetnek részt. Az ülés egyetlen tárgya DR. KERTÉSZ KÁLMÁN előadása „A brüsszeli I. entomologiai kongresszusról“. (Teljes terjedelmében megjelent e folyóirat 2—5. számában.)

Választmányi ülés 1911. március 18-án. — Elnök üdvözli a megjelenteket és jelenti, hogy az alapszabályok jóváhagyása legközelebb fog megtörténni. Titkár felolvassa a felvételre ajánlott tagok névsorát:

BENCZUR ELEK, a m. kir. Rovartani Állomás adjunktusa, — Budapest, II. Intézet-u. 1. (*Ent. oec.*)

BIRÓ LAJOS, tb. nemzeti múzeumi őr — Szigetszentmiklós, Pest vármegye. (*Chalcididae, Formicidae*).

BODNÁR BERTALAN, főgimnáziumi tanár — Hódmezővásárhely, Oroszlán-u. (*Coleopt.*)

BOKOR ELEMÉR, cs. és kir. hadnagy — Esztergom, (*Coleopt.*)

BÓKOR IMRE, cs. és kir. főhadnagy — Esztergom, (*Coleopt.*)

CSEERNY LAJOS, m. kir. honvédőrnagy — Budapest, I. Bors-u.

18. (*Lepid.*)

DIÓSZEGHY J. KÁROLY, — Budapest, I. Márvány-u. 23. (*Lepid.*)

DIÓSZEGHY LÁSZLÓ, festőművész — Borosjenő, Arad vm. (*Lepid.*)

DR. ENTZ GÉZA, udv. tanácsos, egyetemi tanár — Budapest,

VII. Múzeum-körut 4.

FODOR JENŐ, orvostanhallgató — Budapest, VI. Andrassy-út 25. (*Coleopt.*)

GAMMEL ALAJOS, a székesfővárosi taneszközműhely vezetője — Budapest, IV. Központi városház. (*Ent.*)

KADOCSA GYULA, a m. kir. Rovartani Állomás aszisztense — Budapest, II. Intézet-u. 1. (*Ent. oec., Lepid.*)

KENDI KÁROLY, gyárigazgató — Zavidovic, Bosznia. (*Coleopt.*)

DR. Z. KISS ENDRE, járási tiszti orvos — Bethlen, Szolnok-Doboka vm. (*Hym.*)

LACZÓ JÓZSEF, ny. körjegyző — Bolesó, Trencsén vm. (*Coleopt.*)

LEJTÉNYI SÁNDOR, főgimnáziumi tanár — Arad, Liceum. (*Ent.*)

MISCHINGER MIKLÓS — Kolozsvár, Szentegyház-u. 10. (*Lepid., Coleopt.*)

NAGY IGNÁCZ, műszaki tanácsos — Nagyenyed. (*Dipt., Lepid., Coleopt.*)

NIAMESSNY IMRE, ny. m. kir. posta- és távirada-felügyelő, — Budapest, IX. Ráday-u. 16. (*Lepid.*)

DR. ODOR BÉLA, gyógyszerész — Nagyenyed. (*Coleopt.*)

DR. PAZSICZKY JENŐ, pénzügyi segédtitkár — Trencsén. (*Lepid.*)

DR. SZABÓ LÁSZLÓ — Budapest, IX. Kinizsi-u. 23.

THALHAMMER JÁNOS S. J., tanár — Kalocsa, Stefaneum. (*Dipt.*)

BÁRÓ TUNKL FERENCZ — Budapest, VII. Thököly-út 91. (*Coleopt.*)

A „Magyar Entomologiai Társaság“ 3. ülése 1911. március 18-án. — DR. HORVÁTH GÉZA elnök üdvözlí a nagy számban megjelent tagokat és felkéri JABLONOWSKI JÓZSEF alelnököt, hogy előadását tartsa meg. Előadó „Adatok répaparkóink életmódjához“ című előadásában, rámutat arra, hogy mennyire fontos a *Cleonus*-ok életmódjának ismerete, hogy védekezhessünk az ellen az óriási kár ellen, a melyet ezek a bogarak okoznak. Hogy csak egy példával szolgálhasson említi, hogy a pozsonymegyei Diószegen háromezer holdas birtokon 72 millió *Cleonus*-t szedtek össze, a mi 41 ezer koronába került. A répaparkók okozta évi kár meghaladja a 2·7 millió koronát. Egy olyan répapföld, a melyen a bogár ellen védekezünk, körülbelül négyszer annyit hoz mint az melyet magára hagyunk. Fontos a védekezés szempontjából a bogár fejlődéstartamának ismerete, mert csak így védekezhetünk ellene eredményesen. A két évi fejlődéstartam megokolja a répatermelés három évi szünetelését az Alföldön. Nálunk legveszedelmesebb répaparkó a *Cleonus punctiventris*, Franciaországban a *Cl. mendicus*. Hazánk egy másik répaparkója a *Cl. fasciatus*, mely nálunk 1896 óta lép fel mint kártékony bogár. Mint kártékonyat említi még az irodalom a *Cl. piger*-t, a melynek tápnövénye azonban egyedül a bókoló bogáncs, a répára átvinni kísérletileg sem sikerült és így valószínűleg ártatlanul szerepel a répa ellenségeként.

A nagy tetszéssel fogadott érdekes előadáshoz hozzászólt DR. KERTÉSZ KÁLMÁN és TOMALA NÁNDOR, kiknek kérdéseire előadó a kívánt felvilágosítást megadja.

DR. HORVÁTH GÉZA elnök bemutatta a legújabb ZEISS-féle kettős szemlencsájú nagyítót és mellette egy több mint száz éves nagyítót, mely még KOY TÓBIÁS-tól származik.

CSIKI ERNŐ említi, hogy *Carabus Pacholei* név alatt SOKOLÁR egy új futrinkafajt írt le Felső-Ausztriából és bemutatja annak képét, egyszersmind annak a nézetének ad kifejezést, hogy ez esetben is valószínűleg nem új fajjal, hanem csak hybriddel lesz dolgunk.

„ROVARTANI LAPOK“

VIII. Band.

April 1911.

4. Heft.

S. 49. *Dr. K. Kertész*: Der I. internationale entomologische Kongress zu Brüssel. III. — Verfasser bringt die Fortsetzung seines ausführlichen Berichtes über den Kongress.

S. 53. — *A. Schmidt*: Beiträge zur Lepidopterenfauna von Ungarn. — Verfasser führt einige wenig gekannte seltene, wie für die Fauna des Landes neue Arten, hauptsächlich Microlepidopteren auf. Die für die Fauna neuen Arten sind durch fetten Druck hervorgehoben.

S. 55. — *E. Csiki*: Beiträge zur Käferfauna von Ungarn — Verfasser zählt jene für die Fauna des Landes neuen Arten, nebst ihren Fundorten, auf, welche seit seinem zuletzt erschienenem Nachtrag zur Fauna (Rovartani Lapok. XVII, 1910, p. 57—59) des Landes bekannt geworden sind.

Kleine Mitteilungen.

S. 58. — *Todesanzeige*. Herr FR. PREMIER, ein eifriger Käfersammler, ist im Alter von 34 Jahren, einem Herzleiden zufolge in Budapest plötzlich verstorben.

S. 58. — *Baron Fr. Tunkl*: Über die Langlebigkeit von Wasserkäfern. — Allgemein ist, wenigstens unter den Entomophilen, die Meinung verbreitet, dass die Lebensdauer der Imagines bedeutend kürzer ist, als die im Larven-, bezw. Puppenzustande. Vor nun über 2 Jahren erhielt Verf. aus den Wassertümpeln bei Soroksár (nächst Budapest) einige Dytisciden, darunter auch *Cybister laterimarginalis* DEG. Die Tiere wurden je nach der Jahreszeit mit Regenwürmern oder rohem Fleisch gefüttert. Während einer 15-monatlichen Abwesenheit von Budapest wurde die Fütterung vom Hausbesorger besorgt. Wie er dies besorgte bleibe dahingestellt. Tatsache ist das bei Rückkehr des Verfassers im September 1910 ein Exemplar des *Cybister* noch am leben war und noch heute lebt. Aus diesem ist nun zu ersehen, dass die Imagines oft lange leben, länger als ihre Entwicklung haltet — umsomehr als z. B. LAMPERT in seinen „Bilder aus dem Käferleben“ folgenderweise schreibt: „Nur vier bis fünf Wochen bedürfen sie (nämlich die Dytiscidenlarven) bei günstiger Nahrung zur Erreichung der vollen Larvengröße, um sich dann ans Ufer zur Verpuppung zu begeben“.

S. 58. — *D. Kanabé*: Alpenbock mit monströsem Fühler. — Verfasser beschreibt diese Monstrosität (siehe Abbildung

auf Seite 62) und bemerkt, dass dieses Tier von seinen Artgenossen, die meist in Gruppen von 5—6 Exemplaren auf Klafterholz sassen, nicht geduldet, sondern bei seinem Anflug gleich feindlich bedroht wurde.

S. 59 **E. Csiki**: Neue Käfernamen. — Anlässlich der Bearbeitung der Ptiliiden (früher Trichopterygiden) für den Coleopterorum Catalogus, fand Verfasser drei Tiere die einen neuen Namen erhalten müssen. Die Namen werden durch neue ersetzt.

S. 59. — **Berichtigung**. In der Märznummer dieser Zeitschrift wurde in der Arbeit des Herrn BARON N. CH. ROTHSCHILD der Name von *Cleophana olivina* H.-S. aus Versehen nicht fett gedruckt, obwohl diese Art für die Fauna von Ungarn neu ist. Auf dies wird besonders aufmerksam gemacht.

Literatur.

S. 59. — DR. HORVÁTH bespricht eine Arbeit von MATSUMURA, und CSIKI eine von BRAMSON.

Vereinsangelegenheiten der Ungarischen Entomologischen Gesellschaft.

S. 61. — Allgemeine Sitzung am 18. Februar 1911. — E. CSIKI eröffnet die Sitzung in welcher DR. K. KERTÉSZ einen Bericht über den I. Entomologenkongress in Brüssel verliest.

S. 61. — Vorstandssitzung am 18. März 1911. — Es werden 23 neu angemeldete Mitglieder gewählt.

S. 62. — 3. Allgemeine Sitzung am 18. März 1911. — J. JABLONOWSKI spricht über „Beiträge zur Lebensgeschichte unserer *Cleonus*-Arten“. Die Kenntnis der Lebensgeschichte dieser schädlichen Käfer ist sehr notwendig, da wir nur so gegen diese kämpfen können. Der verursachte Schaden ist oft sehr gross, so kostete die Bekämpfung auf einem Gut von dreitausend Joch rund 41000 Kronen, es wurden daselbst gegen 72 Millionen des Käfers (*Cleonus punctiventris*) gesammelt. Die Entwicklung dieses Käfers dauert zwei Jahre, also ist das beste Kampfmittel gegen ihn, dass Zuckerrübe auf ein und demselben Feld erst jedes vierte Jahr gebaut werde. Der jährliche Schaden beträgt in Ungarn ungefähr 2·7 Millionen Kronen. Seit 1896 tritt bei uns auch *Cl. fasciatus* als Schädling auf, hingegen ist *Cl. piger (sulcirostris)* wohl kein Schädling. Letztere Art entwickelt sich in der Wurzel von *Carduus nutans* und konnte auch versuchsweise nicht auf Rüben überführt werden. — DR. G. HORVÁTH zeigt ZEISS's neueste Binocularloupe und daneben eine über hundertjährige Loupe, die noch aus T. KOY's Nachlass stammt. — E. CSIKI berichtet über die Entdeckung einer neuen *Carabus*-Art aus Ober-Oesterreich (*C. Pacholei* SOK.); welche sich aber wohl nur als ein Hybrid herausstellen wird.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XVIII. KÖTET.

1911 MÁJUS

5. FÜZET.

Egy különös életmódú légynemről.

(Rovarászaink szíves figyelmébe.)

Irta: DR. KERTÉSZ KÁLMÁN.

Az Empididák családjába tartozó *Clinocera* nemet MEIGEN 1803-ban állította fel; ezt a nemet a dipterologusok manapság is nagy figyelemre méltatják. Ennek főleg az az oka, hogy az ide tartozó fajok hosszú ideig ritkaság számba mentek, a mi abból is kitűnik, hogy elterjedésüket illetőleg 1880-ig csak itt-ott találunk néhány adatot. LOEW 1858-ban közzétett dolgozatában 10 fajt tárgyal, de a legtöbb fajból csak 1—2 példánya volt. SCHINER 1862-ben megjelent munkájában egyetlen egy osztrák fajt sem említ. Ezeknek az érdekes legyeknek életmódját és tartózkodási helyét még MIK 1881-ben közölt dolgozata sem említi meg pontosan s csak általánosságban jegyzi meg, hogy az Ausztriát Csehországtól elválasztó Maltspatak mentén 5 fajt gyűjtött. A kiknek később sikerült a tartózkodási helyet fölfedezni, azok is titokban tartották tudományukat. Midőn 1900-ban Németországban jártam, ottani ismerőseim nagy örömemre avval biztattak, hogy majd elvezetnek oly helyre, a hol *Clinocera*kat lehet gyűjteni. Nagy várakozással tekintetem arra a napra, a melyen egyik nagy kívánságom teljesülni fog. Végre megérkezett a nagy nap, a melyen gyűjtés közben egy patakhoz értünk; itt egyik ismerősöm letérdelt a patak partjára s egy vízmosta fatuskót különösen nagy figyelemre méltatott. Intésére én is odatelepedtem s néhány másodpercz mulva megmutatta a tuskón ülő *Clinocera* t, melyet gyűjtőüvegjével letakart. Néhány magyarázó szóval útnak eresztett, hogy keressek én is gyűjtésre alkalmas helyet, a mi most már nem került nagy fáradságomba.

*

Magyarországból nagyon kevés faj ismeretes. A faunakatalogus mindössze 15 fajt sorol fel és ez a felsorolás is majdnem kivétel nélkül irodalmi adatokon alapszik.

Soraimnak célja éppen az, hogy rovarászaink figyelmét fel-

hívjam erre az érdekes nemre s felkérjem őket, hogy alkalom adtán gyűjtsenek ők is a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteménye számára. A fajok fejlődéséről, átalakulásáról jóformán semmit sem tudunk s ezért azok, kik alkalmas helyen laknak nagyon sok érdekes felfedezést tehetnének.

Nehogy az érdeklődők e nem képviselőit összetévezzék más legyekkel, melyek ugyanezek a helyeken élnek, ide mellékelem egy faj hímjének a rajzát. A szárny erezetének lefutását s a hímivarszervek elhelyezését tekintve, nem kételkedhetünk abban, hogy valóban *Clinocera* került-e szemünk elé vagy nem.

A gyűjtésre vonatkozólag a következő útbaigazításokat adhatom :

A *Clinocera* nembe tartozó fajok csakis folyóvíz mentén fordulnak elő, tehát álló vizek mellett hiába keressük őket. Jóformán nincs az a forrás, patak vagy folyó, a mely mellett kellő időben és figyelmesen kutatva, fel ne találhatnók őket. Azonban leginkább azokat a helyeket kedvelik, a hol a víznek legalább egy kis esése van, a midőn alkalma van szétfrecsesenni. Ilyen helyek: a gátak, melyeken a víz vagy túlfolyik, vagy átszivárog, vízi malmok kerekei, vízesések; a lassúbb folyású vizekben a vízmosta kövek, fadarabok, hídpillérek, deszkázott vízfolyások (pl. vízi malmok mellett). Gyűjtésük ideje május elején kezdődik s valószínűleg október végéig tart.

Hogy az állatokat észrevehessük, ehhez némi gyakorlat kell, de ha egyet megláttunk, a többi már nem fogja figyelmünket kikerülni. Az állatok szürkésbarna, sötét olajzöld színe nem üt el túlságosan a környezetétől, azért eleinte nehezen lehet őket észre venni. Hozzájárul ehhez, hogy közvetlenül a víz színe felett tartózkodnak. Gátakon, vízi malmok kerekein, köveken, hídpilléreken legegyszerűbben úgy gyűjthetjük, hogy a gyűjtőüveggel lefedjük őket s néhány másodperczig várunk, míg elpusztulnak. Miután gyakran oly közel vannak a víz színéhez, hogy a gyűjtőüveg nyílásának egy része a vízbe kerül, az üveget kissé ferdén tartjuk, nehogy belülről nedves legyen, bár a legyeknek a nedvesség egyáltalában nem árt, mert a víz nem tapad hozzájuk. Az elpusztult állatot ebből az üvegből kivéve, másikba helyezzük, amazzal meg tovább gyűjtünk. Ha oly helyre bukkanunk, melyről meg vagyunk győződve, hogy ott *Clinocera* élnek, de közel jutnunk nem lehet, a hálóval néhányszor végigesapunk annak közvetlen közelében (nem baj, ha hálónk vizes is lesz) s biztosra vehetjük, hogy néhány példány zsákmányul esik. Így kell eljárunk pl. vízeséseknél.

Az összegyűjtött állatokat mielőbb minutia-tűkre tűzzük oly módon, hogy a tűt a tor alsó részébe szúrjuk, lehetőleg figyelve, ne hogy a háton jöjjön ki. Ezután még megigazítjuk a szárnyakat, hogy felfelé álljanak s ne fedjék el a tor oldalait, a melyeken fontos

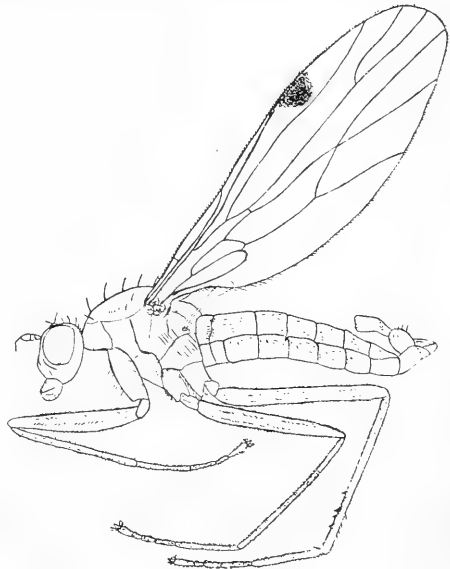
bélyegek vannak, a hímeken pedig a külső ivarszervek alkotta epipygiumot gombostűvel kissé kiemeljük, hogy könnyen megvizsgálható legyen. Ez annál fontosabb, mert egyes fajokat nagyon sok esetben csak a hímivarszervek alapján különíthetünk el. A nőstények mindig nagyobb példányszámban fordulnak elő mint a hímek, azért sohasem szabad a gyűjtést addig abbahagyni, míg meg nem győződöttünk, hogy hím példányunk is van, mert csupán nőstények alapján sok esetben lehetetlen a fajt meghatározni.

Tekintettel arra, hogy egy és ugyanazon a helyen egyszerre 5–6 faj is szokott tanyázni, mindig sok példányt gyűtsünk, a mit könnyen megtehetünk, mert rendszeren nagy számban fordulnak elő.

A hazánkból rendelkezésemre álló anyag még nagyon csekély, azért nem akarom vizsgálataimat egyelőre befejezni, főleg abban a reményben, hogy entomologus társaim az ország különböző pontjairól bő anyagot fognak rendelkezésemre bocsátani.

Mik a régi *Clinocera* nemet több nemre bontotta fel, manapság ezeket csak alnemeknek tekintjük.

Az alnemek meghatározására a következő kulcsot használhatjuk:

Clinocera (Wiedemannia) lamellata
Lw. ♂

- 1 (2) Az ajakpaizson néhány szőr van *Kowarzia* MİK.
- 2 (1) Az ajakpaizs csupasz.
- 3 (6) A szárnyjegy (*stigma*) hiányzik.
- 4 (5) A szárnyak nem foltosak *Clinocera* MEIG. s. str.
- 5 (4) A szárnyak foltosak *Heleodromia* HAL.
- 6 (3) A szárnyjegy megván.
- 7 (8) A szárnyak foltosak (a szárnyjegyen kívül más foltok is vannak a szárnyon) *Phaeobalia* MİK.
- 8 (7) A szárnyak nem foltosak.
- 9 (10) A tapadókorongok csökevényesek . *Bergentammia* MİK.
- 10 (9) A tapadókorongok jól fejlettek.
- 11 (12) A paizson csak két hosszabb serte van *Chamaedipsia* MİK.
- 12 (11) A paizson a két sertén kívül apró szőröcskék is vannak.

- 13 (14) Akrostikális serték¹ csak a tor elülső részén vannak. *Röderia* MIK.
 14 (13) Az akrostikális serték lehúzódnak egészen a paizsig.
 15 (16) A czombokon vannak preapikális² serték. *Eucelidia* MIK.
 16 (15) A czombokon nincsenek preapikális serték.
 17 (18) A szárnyjegy hosszúkás és közvetlenül az első hosszanti ér vége mellett fekszik *Philolütra* MIK.
 18 (17) A szárnyjegy kerekded és az első hosszanti ér végétől távolabb fekszik *Wiedemannia* ZETT.

Coleopterologiai jegyzetek.

Irta: DR. KAUFMANN ERNŐ.

III.

11. *Euplectus carpathicus* REITT. és *E. ornatifrons* REITT. — RAFFRAY francia coleopterologus, legújabb művében (l. Rov. Lapok 1911, p. 12) kimutatja, hogy ezen két faj az összehasonlítások után azonosnak bizonyult. Én Pécsen a Mecsekhegységben 1907-ben és 1909-ben egy-egy *E. carpathicus*-t találtam. Az első példányt REITTER, a másodikat én határoztam meg, még pedig nem is összehasonlítás által, hanem GANGLBAUER és REITTER művei után. Ez a két *E. carpathicus* a leírásnak megfelelően egymáshoz teljesen hasonló. Az elmúlt nyáron a pélmonostori háli erdőben rostáltam egy *Euplectus*-fajt, melyet az említett munkák alapján sehogy sem tudtam meghatározni s mely faj a gyűjteményemben is hiányzott. Mindenkor az *E. nubigena*-nál akadtam meg, a melyhez leginkább hasonlított, de sokkal nagyobb volt. Elküldtem tehát ez unicumot REITTER-nek, a ki nagy meglepetésemre, benne az *E. ornatifrons*-t ismerte fel, melyet eddig csak Erdély déli részében találtak fel néhány példányban s mely fajt REITTER csak a múlt év nyarán írt le. Már magában az a körülmény, hogy e két faj Baranyában előfordul, felette fontos adat hazánk faunájára nézve. Minthogy pedig azon helyzetben vagyok, hogy RAFFRAY kimutatását ezen 3 példány által ellenőrizhetem,

¹ Akrostikális sertéknek azokat az apró kis sertéket nevezzük, melyek a tor hátoldalának középvonalában vagy attól jobbra balra, egy vagy több sorban helyezkednek el; határukat oldalt az erős, u. n. dorsocentrális serték alkotják.

² Preapikális serték előfordulhatnak mind a czombokon, mind a láb-szárakon. Nem szabad őket összetéveszteni azokkal a sertékkal, a melyek a czombok és láb-szárak végén találhatók. A preapikális serték mindig valamivel magasabban fekszenek és szisztomatikai értékük nagyon nagy.

határozottan állítom, hogy a két kérdéses faj nem azonos egymással. Az előttem fekvő példányokból az egyik *E. carpathicus* ♂, a másik ♀; az *E. ornatifrons* szintén ♀, így tehát összehasonlítást tehetek a két faj nőténye közt. A különbség a gyakorlott szemnek már megtekintéskor feltűnő: az *E. ornatifrons* nagyobb; már a pusztalakja is elüt a *carpathicus* étől, mert a fej jóval szélesebb, sőt észrevehetőleg szélesebb, míg az utóbbinál keskenyebb, mint a szárnyfedők, melyek az *ornatifrons*-nál valamivel nyulánkabbak és széleik párhuzamosabbak. Ezenkívül az *ornatifrons* feje fényesebb és alig kimutathatólag pontozott; a homlokesaternak szélesebbek, közepükön sekélyebbek, fénylők, csaknem párhuzamosak, a homlok elül sokkal erősebben és csak gyenge ívben szegélyezett. Ezek alapján én a két fajt határozottan külön fajoknak tartom.

12. *Bortörköly mint családok.* Néhány évvel ezelőtt az itteni szőlőhegyekben egy présház oldalán kiöntött bortörkölyt (nem seprőt) láttam, melyre az áprilisi nap melegen sütött. Minthogy a törkölykupac fölé sok röpködő rovar láttam, melyeket eleintén muslin-czáknak véltem, csupa kíváncsiságból megrostáltam ezt a félszáraz és a kapásbor készítése céljából kétszer is kilúgozott törkölyt. A kevés rostált anyagban otthon nagy meglepetésemre nagyon sok érdekes apróságot találtam, úgy mint: *Euplectus signatus* és *E. sanguineus*, *Scydmaenus rufus*, *Ctenistes palpalis* stb. Nem is volna érdektelen az ilyen kilúgozott törkölyt az erdők mélyébe családokul kitenni s azután több nap mulva kirostálni. Talán ezen úton még ismeretlen fajok birtokába is juthatnánk, mert nem logikátlan a föltevés, hogy a törköly savanyú szaga a hangyáknál élő fajokat magához csalja, mert hiszen tudvalevőleg a legtöbb hangya fészke a hangyasav folytán szintén savanyú illattal bír.

13. *Oxygoda alternans* GRAV és *O. formosa* KRAATZ egymáshoz rendkívül hasonló, de határozottan különálló két faj, mely a gyűjteményekben esetleg összetévesztve fordulhat elő. A gyakori *O. alternans*-tól a sokkal ritkább *O. formosa* abban különbözik, hogy átlag valamivel kisebb, a csápok és a szárnyfedők sötétebb színűek, a 6—8. csápíz sokkal szélesebb, az előtor háta sárga színű, a valamivel rövidebb szárnyfedők kissé keskenyebbek, a potroh háti fölülete pedig fényesebb, szétszórtan és finoman, de mégis jól kivehetőleg pontozott. Ez utóbbi jelenség azért fontos, mert a legtöbb meghatározó táblázat finomabbnak jelzi az *O. formosa* hátfölületi pontozatát, holott e fajnál erős lenesenagyítás mellett a pontozat sokkal jobban vehető ki, mint a másik fajnál. Az *O. formosa* leginkább augusztusban található lomboserdőkben keserű gombán (*Lactarius piperatus*), de itt is nagyon ritka.

14. A *Paederus caligatus* ER. és *P. limnophilus* ER. két sok-

szor összetévesztett, sőt a *P. fuscipes*-sel is összezavart faj. Ezek a fajok a többi hasonló színezetű *Paederus*-fajoktól a fekete czombok, lábszárak és lábak, az előtor széleinek párkányzatlansága és a szárnyfedők széleinek párhuzamossága által könnyen megkülönböztethetők s egymástól abban különböznek, hogy a *P. limnophilus* felső állkapcsai és az állkapcsi tapogatók végső ízei egészen feketék, míg a *P. caligatus*-nál a felső állkapcsok sárgák, az állkapcsi tapogatókon pedig legfeljebb azok csúcsa fekete.

15. *Amara proxima* FRIV. — Több évvel ezelőtt GANGLBAUER művében¹ olvastam, hogy Pécs vidékén egy FRIVALDSZKY által leírt *Amara* fordul elő, az *Amara proxima*, mely feltűnően hasonlít egy nagyobb *A. aenea*-hoz. Véletlenül éppen nagyobb mennyiségű *A. aenea* állott rendelkezésemre, melyeket azonnal tüzetes vizsgálat alá vettem. A több százra menő példány között sikerült is egyet találnom, a mely FRIVALDSZKY leírásának teljesen megfelelt. Ez a faj különben minden tekintetben egy *A. aenea*, csupán a szárnyfedők rovátkái oly jellemzően mélyítettek, hogy azt határozottan önálló fajnak kell tekintenünk. Kívánatos volna, hogy gyűjtőink e fajra nagyobb figyelemmel legyenek, mert én azt hiszem, hogy ez ritka faj az ország más vidékein is előfordul, hanem úgy mint közönséges *A. aenea* nem részesül kellő figyelemben.²

A brüsszeli

I. nemzetközi entomologiai kongresszus.

Írta: DR. KERTÉSZ KÁLMÁN.

IV.

III. szakosztály: Fejlődéstan és mimikry.

MERRIFIELD előadásának címe: „Kisérleti entomologia“. Azokról a tényezőkről beszélt, melyek az évszaki dimorphismusban jutnak kifejezésre. Ha a lepkehernyót élete első szakában alacsony hőmérsékletnek tesszük ki, későbbben pedig magas hőmérsékletnek, akkor a báb nyugalmi állapota rövid lesz és nyári alakokat kapunk,

¹ Die Käfer von Mitteleuropa. I, 1890, p. 318.

² Ez az érdekes faj, melynek „Magyarország bogárfaunája“ című művében (I. kötet p. 349) az *Amara Árpádis* új nevet adtam, mert FRIVALDSZKY (1877) előtt PUTZEYS 1866-ban már leírt ugyanazon név alatt egy másik fajt, tényleg másutt is előfordul. Így megtalálták Bajorországban (Poching), Kelet-Ruméliában és Kis-Ázsiában is. A Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményében levő példányok mind a Pécs melletti Jakabhegyről valók.

míg ha a hőmérsékletet fordítva alkalmazzuk, a báb nyugalmi állapota hosszú lesz s ily módon téli alakokat sikerül tenyésztenünk.

SCHAUS W. „Mi célja van az utánzásnak“ című előadásában arra mutat rá, hogy a neotropikus régióban a madarak csak ritkán veszik üldözőbe a nappali lepkéket. Ezeknek nincs szükségük védő színezetre, mert rossz ízük eléggé megvédi őket. A lepkék valódi ellenségei a gyíkok és a rovarok. A lepkék pusztításában a legnagyobb szerepet a természet játssza, mely ellen minden védekezés hiábavaló.

POULTON E. B. bemutatja azokat az utánzó lepkéket, melyeket WIGGINS C. A. 1909-ben Uganda egyik őserdejében gyűjtött. Megerősíti JORDAN nézetét, hogy a *Pseudacraea*-nem fajainak egyes csoportjai nem egyebek, mint egyetlen egy faj különböző alakjai.

Az ülések végével a belga kir. természetrajzi múzeum lépesőjén egy csoportképen felvették a kongresszus résztvevőit, a kik azután a múzeum termeit és gyűjteményeit tekintették meg. Az egyes csoportokat a múzeum tisztviselői vezették és a szükséges felvilágosításokkal szolgáltak.

Augusztus 5.

Összes ülés.

LAMEERE elnök köszönetet mond mindazoknak, a kik a kongresszus létrejöttében és sikerében közreműködtek. Ismerteti a nomenklaturai szakosztály határozatait s ajánlja, hogy JORDAN K. a gráci zoológiai kongresszusra képviselőül küldessék, hogy ott a hozott határozatoknak érvényt szerezzen, a mit elfogadtak.

SEVERIN az elnöknek s a végrehajtó bizottságnak mondott támogatásukért köszönetet.

Elnök az állandó bizottságba tagokat ajánl, a kiket meg is választottak s a kik között Magyarországot DR. HORVÁTH G. és DR. KERTÉSZ K. képviselik. Ezután még a végrehajtó bizottság tagjait választották meg.

Az entomológiai kongresszust minden harmadik évben fogják megtartani. Nehogy azonban a zoológiai kongresszussal összeessék, a legközelebbi kivételesen már két év múlva lesz. Székhelye Oxford, elnöke pedig POULTON E. B. lesz.

POULTON megköszönve a megtiszteltetést, az elnökséget elfogadja. A kongresszus üléseit a híres oxfordi egyetemen fogja tartani, melynek helyiségei a tagok rendelkezésére fognak állani. Nagy vonzóereje lesz a kongresszusnak a tringi ROTHSCILD múzeum közelsége. Határozatba ment, hogy az összejövetel lehetőleg augusztusban legyen.

Miután még az elnöknek köszönetet szavaztak, LAMEERE az első nemzetközi entomológiai kongresszust berekesztette.

I. szakosztály: *Muzeologia és az entomologia története.*

HOLLAND előadása „A típusok megővéséről a múzeumokban” szól. A típusok konzerválásának fontosságát a következő tények igazolják. A pusztá leírás sokszor nem ad kellő képet, éppen úgy a legjobb rajzok és fényképek sem adnak mindenre kellő felvilágosítást. Bizonyos esetekben típus nélkül lehetetlen megállapítani, hogy valamely név melyik fajra vonatkozik s a típus az utolsó bizonyíték nomenklaturai kérdésekben. A típusok a fejlődés menetére fényt vetnek s az egyes fejlődési fokozatok határköveinek tekinthetők. Típusok csak oly intézeteknek adassanak át megővés céljából, melyek feladatuknak minden tekintetben meg is tudnak felelni; középiskolák, egyetemek gyűjteményei erre nem alkalmasak s magánosak gyűjteményeiben sincs helyük. A típusok konzerválásához tartozik az is, hogy a leíró összes írott megjegyzései a tün maradjanak, melyre a rovar fel van tűzve. Típusokat soha sem szabad a szemléltető gyűjteményekbe helyezni.

GARCIA Y MERCET R. spanyol nyelven tartott előadásának címe: „Az entomologia története Spanyolországban”.

SKINNER H. „Száz év entomológiája Amerika Egyesült Államaiban” címen tartott előadásában hivatkozott arra, hogy 1806-ban MELSHEIMER volt az első, a ki Pennsylvánia bogarainak jegyzékét kiadta, de a tulajdonképeni entomologia atyja SAY volt. Midőn 1812-ben a philadelphiai Akadémia tagjává választotta, a természetrajzi múzeum gyűjteménye hat közönséges rovarból, néhány korallból és csigából s egy kitömött majomból állott. 1859-ben alapították meg az amerikai entomologiai társaságot. Újabb időben az entomologia művelése nagyon intenzív s a legszebb kilátásokra jogosít.

LYMAN H. előadásának címe: „Változtatások egyes tudományos jelzések használatában és tudományos nevek írásában”. A típusok különféle fajtáiról, típus, cotypus, paratypus szól, megmagyarázza ezek jelentését s azt, hogy az egyes szerzők mint használják. Azt kívánja, hogy ezek a jelzések s jelentőségük megállapíttassék s a természettudósok ezeket tekintsék irányadóknak. Rámutat a fajnevek különféle írásmódjára s azt hiszi, hogy a nomenklatura stabilitásának alá kell vetni a klasszikus nyelvek szabályainak követését.

HOWLET F. M. szól „A rovarok konzerválásáról a típusok alatt”. Több új eljárással kísérletezik, de végleges megállapodásra még nem jutott.

II. szakosztály: *Állatföldrajz.*

HOLDHAUS K. a fauna és a talaj közötti viszonyról szól. Az alapközet nagy hatással van a rovarok elterjedésére. Megkülönböztet

indifferens fajokat, melyek bármilyen altalajon élnek ; halophil fajokat, melyek csak sós talajon élnek ; psammophil fajokat, melyek vastagrétegű homoktalajhoz vannak kötve és petrophil fajokat, melyek csak sziklás talajon fordulnak elő.

OLIVIER E. a Lampyridák földrajzi elterjedéséről és élettanáról tartott előadást. Ez a bogárcsalád az egész földön el van terjedve s eddig 1109 fajtát írták le. A bogarak világitása nem arra való, hogy a hím észrevegye a nőtényt, mert a legtöbb faj hímje sokkal erősebb fényt terjeszt, mint a nőtény, hanem egyjelentőségű pl. egyes madarak nászruhájával. Azoknál a fajoknál, melyeknek nőtényei szárnyatlanok, ezek sokkal jobban világítanak a hímeknél, míg azoknál, a melyeknél mindkét ivar szárnyas, a hím fényereje erősebb. Végül még az egyes nemek földrajzi elterjedését ismertette.

HORN W. a Weddahidról szólt. Előadó ezzel a névvel azt a hypothetikus harmadkori földrészt jelöli meg, mely Ceylon szigetét Ázsia délkeleti részével kötötte össze. Ezen elmélet támogatására egyes Cicindelák elterjedésében vél bizonyítékokat találni.

SAINTE CLAIRE-DEVILLE I. előadásának címe: A rovarok, különösen a bogarak haszna, állatföldrajzi kérdések tanulmányozásánál". A bogarak rendje a fajok nagy száma miatt értékes anyagot szolgáltat állatföldrajzi kérdésekben. Hogy tudományos értékű eredményeket kaphassunk, a kozmopolita fajokat figyelmen kívül kell hagynunk, mert ezek a statisztikai adatokat meghamisítják. Nem tanácsos valamely parazitának vagy phytophagának elterjedését vizsgálni, a nélkül, hogy a gazda állat vagy táplálónövény elterjedését tekintetbe ne vennők.

III. szakosztály: Gazdasági entomologia.

SASAKI C. egy új, a *Styrax japonicus*-on előforduló levéltetűgubacsról szólt. A gubacs előidézője az *Astegopteryx* nembe tartozik. Részletesen ismerteti a rovar, a gubacs alakját, szerkezetét és fejlődését, az álcákat, a szárnyatlan élvészülő nőtényeket és a rovar többi alakjait.

LEFROY H. M. és HOWLETT F. M. „Gazdasági entomologia Indiában” című előadásukban a Pusa Research intézet entomológiai osztályának működését jellemezte, mely arra is kiterjed, hogy a földművelő népet az entomologia elemeivel megismertesse.

ANDRES A. előadásának címe: „A gyapotcsérjére kártékony lepkék Egyiptomban s irtásuk módjai”. A gyapottermelés Egyiptomban évről-évre csökken. Ennek oka egyrészt a hanyag alagesővezetés okozta talaj rosszabbodás, másrészt egyes hernyók tömeges fellépése. A hernyókat három csoportba osztja; az első csoportba több *Agrotis*-faj hernyója tartozik, a másodikba a

Prodenia littoralis-é, a harmadikba az *Eurias insulana*-é. A *Prodenia* a legkártékonyabb, de könnyen pusztítható, mert petéit nagy csomókban a levelek alsó lapjára rakja s ezek könnyen összeszedhetők. A többi lepke petéje nehezen található fel. A hernyó és bábirtással kevés eredményt lehet elérni, azért a lepkék tömeges fogására fektetik a főszűlyt.

Este a Taverne Royalban bankett volt, melyen nagyon sokan vettek részt. Jóllehet a tósztok egész tömegét kellett végighallgatnunk, az est mégis nagyon élvezetes volt, mert a szónokok mondani-
valójukkal egy-két perc alatt végeztek.

Másnap többen Brugesbe és Ostendebe rándultak.

Vasárnap este volt Brüsszel városának nagy fogadóestélye a városháza első emeleti termeiben. Erre valamennyi ott ülésező kongresszus tagjai s a város előkelőségei is hivatalosak voltak. Hozzávetőleges becslésem szerint lehetünk ott 7—800-an, de entomologust hatnál többet nem láttam. A többiek már elutaztak.

Ha most visszatekintek a kongresszuson töltött napokra, mindenekelőtt meg kell állapítanom, hogy a kongresszus várakozáson felül jól sikerült. A beavatottak sem számítottak oly sok résztvevőre. Az előadások mindegyike magas színvonalon állott s mindegyikből kiérzett az a meleg szeretet, mellyel az előadó tárgyát feldolgozta. A kölcsönös megismerkedés, a közvetlen személyes érintkezés pedig igen nagy hasznára lesz nemcsak az entomologusoknak, hanem az entomológiának is. Azzal a forró kívánsággal zárom ismertetésemet, hogy a jövő oxfordi entomologiai kongresszusról két év múlva még többet, szebbet és jobbat mondhassak majd el.

Egy új *Hylaia*-faj a Balkánról.

Irta: CSIKI ERNŐ.

MERKL EDE a Balkánon tett utazásai alkalmával egy érdekes kis *Hylaia*-t gyűjtött, melyet leírás végett volt szíves nekem elküldeni. Az új faj a Dalmáciában, Herzegovinában, Montenegróban és Boszniában élő *Hylaia dalmatina* KAUFM. legközelebbi rokona, de attól csápjának szerkezete alapján könnyen megkülönböztethető. MERKL a bogarat a Klisura községet környező Balkánban, az úgynevezett Klisura Balkánban gyűjtötte fagombákból.

Az új faj leírása a következő:

Hylaia Reissi CSIKI n. sp.

Rufo-ferruginea, nitida, pronoto (lateribus et maculis duabus plerumque diffuse-connexis basalibus exceptis) et elytrorum fascia

mediana lata nigris. Capite subtiliter punctato, oculis nigris prominulis, crebre reticulatis, antennis crassiusculis, articulo primo latitudine duplo longiore, articulo secundo quam primo dimidio brevior et paulo angustiore, articulo tertio quam secundo paulo longiore et apice paulo latiore, articulis 4—8 transversis, articulis quinto et septimo quam ceteribus paulo latoribus, clava magna, in mare articulo primo (antennarum nono) quam articulo octavo duplo latiore et sesquialter latiore, articulo decimo et undecimo paulo angustioribus latitudineque aequalibus, decimo longitudine triplo latiore, ultimo rotundato, in femina articulis primis duabus clavae latitudine fere aequalibus, primo paulo angustiore et longiore, articulo ultimo rotundato praecedentibus multo latiore. Pronoto transverso, longitudine fere dimidio latiore, lateribus fere rectis, angulis anticis rotundatis, posticis acutiusculis, margine laterali crenulato, striis duabus basalibus profundis, superficie ut elytris punctatis et pilis flavescens vestita. Scutello transverso. Elytris oblongo-ovatis, lateribus rotundatis, fascia nigra mediana ad suturam interdum interrupta, stria suturalis solum in parte postica subtili.

Habitat in Montibus Balkan, prope Klisura (Klisura-Balkan),

H. dalmatina proxima; sed statura minore et praecipue structura antennarum bene distincta.

Speciem novam a D. E. MERKL detectam eo petente in honorem Dominis OSC. REISS (Innsbruck) denominavi.

Különfélék.

Magyar gyűjtők külföldön. Az év elején a Magyar Entomológiai Társaság két tagja utazott külföldre, hogy főleg rovar-tani kutatásokat végezzen Január elején kelt útra KOVÁCS ÖDÖN, a ki kutatásainak színteréül Abessziniát választotta. Első küldeménye, mely a Magyar Nemzeti Múzeumba jutott, az Aden környékén gyűjtött rovarokat tartalmazta. KOVÁCS ÖDÖN azóta már eljutott Abessziniába a hol daczára a nem kedvező száraz időszaknak, máris szép anyagra tett szert, a melynek egy része útban van Budapest felé. — A másik kutató NÁDAY ISTVÁN, a ki MÉSZÁROS kisázsiai expedíciójához csatlakozott. Jelenleg Angorából a Tur Tsöllü nagy sóstóhoz indult, melynek vidékén fogja kutatásait végezni. NÁDAY szintén a Nemzeti Múzeum részére gyűjt.

—I.

Lepkészeink figyelmébe! DR. KERTÉSZ ABA m. kir. udvari orvos (Budapest, I. Apród-utca 5.) a *Parnassius Mnemosyne* L. alakjait tanulmányozván, arra kéri honi gyűjtőinket, hogy hazai termőhelyekről származó anyagot bocsássanak rendelkezésére. Ez a lepke ott a hol előfordul nem ritka és így gyűjtőink könnyen tehetnek szert néhány

felesleges példányra, annál is inkább, mert itten nem jön tekintetbe a példányok minősége, ha kissé hibásak is az nem baj. A kérelmező szívesen viseli a felmerülő költségeket, egyedüli kívánsága csak az, hogy a beküldött példányok termőhelye pontos legyen.

Irodalom.

Dr. K. W. von Dalla Torre und *Dr. I. I. Kieffer*: Cynipidae (Das Tierreich. 24 Lieferung. pp. XXXV. et 1—891, mit 422 Abbildungen. Berlin, 1910).

A berlini Német Állattani Társaságtól alapított nagy munkamely a mostan élő állatalakok összefoglaló megismertetését célozza, lassan bár, de nagy lépésekkel halad előre. Eddigi 25 kisebb-nagyobb kötetében az entomológiának ugyan kevés hely jutott, de ez alkalommal vaskos kötetben hozza a gubacsdarázsok szisztematikai leírását. Különösen nagy nyereség e család élősködő fajainak összeállítása, mert ezek tanulmányozásánál nagyon nehezen leküzdhető nehézségek állottak a tanulmányozó útjában. Az európai fauna eddig ismert fajait a társszerzők egyike (KIEFFER) már az 1897—1905. években megjelent ANDRÉ-féle „Species des Hymenoptères d'Europe et d'Algérie“ VII. kötetében feldolgozta, most kiegészíti a földkereksége összes nemeinek és fajainak összeállításával. Eléggé kutatott terület Európa és Észak-Amerika, de ezek is jóformán csak a gubacsot termő fajokban. A parazita Cynipidákat még Európában se nagyon gyűjtötték meg, daczára annak, hogy innen 425 faj leírása van meg. Utána Észak- és Közép-Amerika szerepel 181 ismeretes fajjal, a mi legnagyobbbrészt ASHMEAD néhány évi gyűjtésének és tanulmányozásának az eredménye. Hogy pedig Dél-Amerikából csupán 29, Ázsiából 18, Afrikából 11, Ausztráliából csak 4 faj élősködő *Cynipida* ismeretes, az nem azt mutatja, hogy ott csak olyan kevés faj él, hanem hogy még egyáltalán nem gyűjtöttek apró Hymenopterákat, ezek is csak más apró rovar közé keveredve véletlenül kerültek elő. Ezekből a számokból látjuk csak meg, mennyi tennivaló van még hátra ennek a rovarcsaládnak a tanulmányozásában is!

A magyar fauna Cynipidái közül a gubacstermők közül 125 fajt sorol fel a faunakatalogus, de az élősködőkből csupán 4 fajt ismer. Azóta SZÉPLIGETI GYÖZÖ gyűjtögette ezeket az érdekes apróságokat s küldötte el feldolgozásra KIEFFER-nek, a ki ezeket az adatokat a fent említett ANDRÉ-féle munkában tette közzé és jelen munkájában megismétli. Az alig másfél százat kitevő anyagból 38 faj közül KIEFFER 21 új fajt talált és írt le, közülük 19 faj ezideig faunánk kizárólagos sajátja. E becses gyűjtemény SZÉPLIGETI hazafias ajándékából most Nemzeti Múzeumunk sajátja.

A legutóbbi 3—4 évben a Chalcididákat gyűjtve magam is számos Cynipidát szedtem össze, a melyek még feldolgozásra várnak. Remélem, hogy KIEFFER-nek most ismertetett kitünő munkájával a kezében, ennek a bizonyára sok újdonságot tartalmazó anyagnak is kerül magyar feldolgozója.

KIEFFER a következő, általa leírt fajokat említi, mint a magyar fauna kizárólagos sajátját: *Lambertonia abnormis*, *Adieris Szépligetii*, *Cothonaspis grandicornis*, *punctata*, *Psichacra bispinosa*, *Rhoptromeris pulchricornis*, *Eucoila brachytricha*, *ventralis*, *nubilipennis*, *fuscipennis*, *evanescens*, *punctatissima*, *vicina*, *subovalis*, *Pentacrita subtruncata*, *Eriphagia luteipes*, *Gronotoma nigricornis*, *Diglyphosema punctatum*, *Alloxyista albosignata*. Ezekon kívül névszerint felsorol 14 parazita-fajt és 62 gubacstermő-fajt, melyek hazánkon kívül másutt is élnek.

BIRÓ LAJOS.

*

M. Pic: Descriptions ou diagnoses et notes diverses. (L'Échange. XXVII, 1911, p. 113—114).

Szerző cikkében néhány új Cantharidát és *Cryptocephalus*-t ír le, mely alkalommal a Zágráb vidékéről leírt *Malachius affinis* MEN. var. *concolor* KRAUSS (1902) nevet *subconcolor*-ra változtatja, mert a *concolor* nevet SCHILSKY már régebben alkalmazta (1888) a *M. viridis* egyik fajváltozatának jelölésére.

CSIKI.

Társulati ügyek.

A „Magyar Entomológiai Társaság“ 4. ülése 1911 április 22-én. Elnök melegen üdvözli a nagy számban megjelent tagokat és vendégeket s felkéri MIHÓK OTTÓ-t, hogy bejelentett előadását tartsa meg. Előadó „Kirándulás a Déli-Kárpátokba“ címén leírja azt a kirándulást, melyet 1910. évi június első felében CSIKI ERNŐ, DEUBEL FRIGYES, DIENER HUGÓ, DR. HOLDHAUS KÁROLY és DR. KERTÉSZ KÁLMÁN társaságában tett Brassó vidékére és a Bucsecsre, továbbá a Verestoronyi szorosba. Előadását számos vetített képpel illusztrálja, melyek közül különösen az újonnan felfedezett és néhány ritka, arra a vidékre jellemző bogárnak mikrofotografiai úton készült képe keltett általános érdeklődést. A nagy tetszéssel fogadott előadás után elnök megköszöni a budapesti Kamaraklubnak a szíves vendéglátást, hogy a mai estére volt szíves helyiségét rendelkezésünkre bocsátani. Az ülés utáni vacsorán CERVA FRIGYES bemutatott néhány mesteri kivitelű rovarbiológiai csoportot, melyek a jelenlevők osztatlan tetszését nyerték el.

Választmányi ülés 1911 április 22-én. — DR. HORVÁTH GÉZA elnök üdvözlőlvén a megjelenteket, CSIKI ERNŐ titkár felolvassa az újonnan ajánlott tagok névsorát, a kik egyhangulag megválasztatnak névszerint:

BAKÓ GÁBOR, a m. kir. Rovartani Állomás adjunktusa — Budapest, II. Intézet-utca 1. (*Ent. oec.*)

BOGA LAJOS, múzeumi őrségéd — Kolozsvár, egyetemi állattani intézet.

GERGELY ISTVÁN, földmivesiskolai kertésztanító — Algyógy (*Lepid., Coleopt.*)

MALLÁSZ JÓZSEF, pénzügyi számvizsgáló, törvényhatósági bizottsági tag — Déva (*Coleopt.*)

PAGANETTI-HUMMLER GUSZTÁV, entomologus — Gainfahrn-Vöslau (Bécs mellett) (*Coleopt.*)

GRÓF TELEKI SÁNDOR — Budapest, IV. Múzeum-körút 31. (*Lepid., Coleopt.*)

A pénztáros jelentést tesz az első negyedévről. Az összes bevételek 872 K 71 f-t, a kiadások pedig 52 K 35 f-t, tettek ki. A jelentés kapcsán a választmány elhatározza, hogy az alapítványként befolyt összeget $4\frac{1}{2}\%$ -os kötvényekben helyezi el, mint legjobban kamatozó értékpapírosokban. Végül a választmány megbízza az elnökséget, hogy a rendezendő kirándulás programját állítsa össze.

Entomologiai kirándulás. — A „Magyar Entomologiai Társaság” 1911. évi május hó 25-én (áldozó esütörtök) kirándulást rendez Visegrádra, melyre tagjait és az érdeklődőket tisztelettel meghívja. Indulás Budapest nyugati pályaudvarról reggel 7 óra 5 perczkor gyorsvonattal (megjegyzendő, hogy tagtársaink a reggel 5 óra 35 perczkor induló személyvonattal vagy ha másnemű elfoglaltságuk a korai indulást nem engedheti, úgy valamelyik későbbi vonattal is utazhatnak).

Kérelem tagtársainkhoz! — Kérjük azon tagjainkat a kik a folyó évi tagdíjat (10 Kor. és 2 Kor. az oklevélért) még be nem fizették, hogy azt mielőbb a társaság pénztárosa (DR. KERTÉSZ KÁLMÁN — Budapest, VIII. Magyar Nemzeti Múzeum) címére beküldeni sziveskedjenek. [Megjegyzendő, hogy a kik a „Rovartani Lapok”-at nem mint a Magyar Entomologiai Társaság tagjai kapják, az előfizetési díjat (8 kor.) úgy mint eddig is, a folyóirat kiadója — CSIKI ERNŐ múzeumi őr, Budapest, VIII. Magyar Nemzeti Múzeum — címére küldjék be].

„ROVARTANI LAPOK“

XVIII. Band.

Mai 1911.

5. Heft.

S. 65. **Dr. K. Kertész:** Über eine Dipterengattung mit sonderbarer Lebensweise. — Verfasser schreibt über die Empididengattung *Clinocera*, welche von MEIGEN zwar schon im Jahre 1803 aufgestellt wurde, trotzdem aber bis 1880 bezüglich ihrer Lebensweise kaum bekannt war. Die Vertreter dieser Gattung leben an solchen Stellen, welche von fließendem Gewässer beständig besprenkelt werden, also auf solchen Stellen wo sie früher nicht gesucht, von vielen Sammlern aber auch heute noch übersehen werden. Das Männchen von *Clinocera (Wiedemannia) lamellata* L.W. wird abgebildet und eine Bestimmungstabelle der Untergattungen gegeben.

S. 68. **Dr. E. Kaufmann:** Coleopterologische Notizen. III. — 11. *Euplectus carpathicus* REITT. und *E. ornatifrons* REITT. wurde durch RAFFRAY nach Typenvergleich eingezogen, trotzdem haltet Verfasser nach seinen im Mecsekgebirge gesammelten und durch REITTER begutachteten Exemplaren beide für verschiedene Arten. *E. ornatifrons* ist grösser, hat einen breiteren Kopf, dieser ist breiter als die Flügeldecken, der Kopf ist ausserdem glänzender und kaum sichtbar punktirt, die Stirnfurchen sind breiter, fast parallel und in der Mitte seichter, die Stirn ist vorn stärker und in schwachem Bogen gerandet. — 12. Im April durchsiebte Verfasser vor Jahren ausgetrockneten, neben in Kelterhaus geschütteten Weinträber, im Gesiebe befanden sich: *Euplectus signatus* und *sanguineus*, *Scydmaenus rufus*, *Ctenistes palpalis* etc. — 13. *Oxyypoda alternans* GRASH. und *formosa* KR. sind einander sehr ähnlich, aber sonst gut unterschiedene Arten. Es werden die Unterschiede angegeben und besonders hervorgehoben, dass die Tergite bei *formosa* glänzender, ausserdem aber zerstreut und fein punktirt sind. Die Punktirung ist bei Lupenvergrößerung deutlich und besser sichtbar, als bei *O. alternans*, welche letztere in der Literatur als die stärker punktirte Art beschrieben wird. — 14. *Paederus caligatus* ER. und *limnophilus* ER. werden nicht nur miteinander sondern oft auch mit *P. fuscipes* confundirt. Es werden die Unterschiede angegeben. — 15. *Amara proxima* FRIV.¹ wurde vom Verfasser am Originalfundort wieder in einem Exemplar gefunden.

S. 71. **Dr. K. Kertész:** Der I. internationale entomolo-

¹ *Amara proxima* FRIV. 1877 nec PUTZ. 1866 = *A. Árpádís* CSIKI 1907 wurde auch in Bayern, Ost-Rumelien und Klein-Asien gefunden. — [CSIKI.]

gische Kongress zu Brüssel. IV. — Verfasser bringt seinen Bericht über den Kongress zum Abschluss.

S. 75. **E. Csiki**: Eine neue *Hylaia* vom Balkan. — Verfasser beschreibt *Hylaia Reissi* vom Klisura-Balkan, wo sie von E. MERKL entdeckt wurde. (Lateinische Diagnose siehe im ungarischen Text).

Kleine Mitteilungen.

S. 76. Sammelreisen im Ausland. EDM. KOVÁCS reiste entomologisch zu sammeln nach Abyssinien. Seine erste Sendung ist nach Budapest ins National-Museum eingelangt. Für dasselbe Institut sammelt im Auftrage der Ungarischen Geographischen Gesellschaft auch ST. NÁDAY in Klein-Asien.

S. 76. **Dr. A. Kertész** ersucht die Schmetterlingssammler um Material von *Parnassius Mnemosyne* von verschiedenen Fundorten aus Ungarn. Sendungen werden erbeten an seine Adresse (Budapest, I., Apór-utca 5.).

Literatur.

S. 77. — L. BIRÓ bespricht Lieferung 24 von „Das Tierreich“: DALLA-TORRE & KIEFFER: *Cynipidae*, E. CSIKI eine Arbeit von M. PIC.

Vereinsangelegenheiten der Ungarischen Entomologischen Gesellschaft.

S. 78. — Allgemeine Sitzung am 22. April 1911. — O. MIHÓK hält einen Vortrag unter dem Titel „Ausflug in die Südkarpathen“, in welchem er über eine Excursion (ausgeführt von CSIKI, DEUBEL, DIENER, HOLDHAUS, KERTÉSZ und MIHÓK) in die Umgebung von Brassó, auf den Bucsecs und den Rothenthurmpass berichtet und diese durch zahlreiche Lichtbilder erleutert. Von letzteren erweckten besonders die mikroskopischen Aufnahmen einiger charakteristischen Kleinkäfer, darunter die neu entdeckten *Euplectus venustus* CSIKI und *Neuraphes Dieneri* CSIKI, grosses Interesse.

S. 78. — Vorstandssitzung am 22. April 1911. Es werden 6 neue Mitglieder gewählt. Der Kassier berichtet über den Kassenstand des verflossenen Vierteljahres.

S. 78. — Einladung an die Mitglieder der Ungarischen Entomologischen Gesellschaft zu einer am 25. Mai zu veranstaltenden Sammelexcursion nach Visegrád.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XVIII. KÖTET.

1911 JUNIUS

6. FÜZET.

Wachsmann Ferencz.

(1837—1911.)

Irta : CSIKI ERNŐ.

Mult évi november 18-án kísértük utolsó útjára a magyar bogarászok nesztorát, a mindnyájunk által szeretett és tisztelt Feri bátyánkat. Vele sírba szállt egyik olyan gyűjtőnk, a kinek a mai korban sajnos alig akad követője.

WACHSMANN FERENCZ 1837-ben született a komárommegyei Ács községben, a hol atyja az ESZTERHÁZY-ak uradalmi főtisztje volt. Gimnáziumi tanulmányait Pozsonyban végezte, a hol KORNUBER

oktatása mellett a természetrajz iránti érdeklődése csak fokozódhatott. Pozsonyból a bécsi műegyetemre került, melynek elvégzése után Győrben építőmérnök, majd az alföld—fiúmei vasút építésénél építésvezető mérnök lett. A vasút építésének befejezése után e vasút osztálymérnöke és 1872-ben az államvasútak főmérnöke lett. Utóbbi helyen hamar felismerték kiváló tehetségét, úgy hogy 1880-ban ügyosztályvezető, 1889-ben pedig a pályafentartási szakosztály főnöke lett. Az államvasútak szolgálatában 1903-ig működött, a mikor csúszos megbetegedése miatt mint főfelügyelő nyugdíjba vonult.

Már kora ifjúságában kezdett vadászgatni és JÁNOS öccsével szép madárgyűjteményt hozott össze. Később működési köre az ornithológiával való foglalkozást ugyan lehetetlenné tette, mindazonáltal továbbra is gondos figyelője maradt a magyar madártani mozgalmaknak, olvasója a magyar madártani irodalomnak. Midőn állandó lakhelye Budapest lett levélbélyeg és később bogárgyűjtéssel kezdett foglalkozni, mindkét gyűjteményét úgyszólván haláláig a legnagyobb gondnal és szeretettel gyarapítván és gondozván.

WACHSMANN FERENCZ hű maradt hazája határaihoz, ő csak Magyarország bogárfaunáját gyűjtötte és enemű gyűjteményét elég teljessé tette, a mennyiben abban faunánknak közel 5000 faja és fajváltozata volt meg. Gyűjteménye eleinte csak saját gyűjtéséből épült fel, de volt is alkalma az ország különböző vidékeit meglátogatni és hivatalos teendőinek elvégzése után, néhány perczet kedveltjeinek gyűjtésére fordítani. Később midőn betegsége a gyűjtést lehetetlenné tette, öccsében talált egy kiváló gyűjtőre, aki eleinte Pápa vidékéről, majd később Budapest környékéről csak úgy ontotta a friss anyagot a gyűjtemény gyarapításához.

A míg WACHSMANN mint mérnök kiváló működést fejtett ki nemcsak a vasútnál, hanem a Magyar Mérnök- és Építész-Egyletben is, a hol számtalanszor jelent meg a felolvasó asztal mellett, addig, ha szorgalmas látogatója és ügybuzgó tagja is volt a Természettudományi Társulat állattani szakosztályának, itt ritkán sikerült őt rábírní, hogy megfigyeléseinek gazdag tárházából egyet-mást elmondjon. E helyen, ha jól emlékszem, csak kétszer állott a felolvasó asztal mellé, egyszer, amikor az akkoriban használatba jött bogárfuttatót (*Zoanaphor*) mutatta be, másodszer pedig a mikor az utolsó magyarországi hódról olvasott fel.¹ Annál többször sürgette azonban a csigalassúsággal megjelenő faunakatalogus mielőbbi befejezését, felismervén ezen katalogus kiváló fontosságát állatvilágunk megismerése szempontjából. Ugyancsak az ő buzdításának köszönhető,

¹ Az utolsó hód Magyarországon. (Állattani Közlemények. IV, 1905, p. 235—236).

hogy e sorok írója évről-évre összeállította pótjegyzékeit a magyar bogárkatalogushoz. Ezen pótjegyzékek első sorozatát egyesítve WACHSMANN litografiai úton sokszorosította, 1905-ben pedig az addigra kiegészített jegyzéket a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Szegeden tartott vándorgyűlése elé terjesztette, melynek munkálataiban az azután meg is jelent.¹

Mint gyűjtő, mindenkit serkentett és buzdított, kettős példányainak gazdag anyagából pedig mindenkinek juttatott. Mint kiváló tulajdonságát és követendő példát fel kell említsem azt, hogy minden ujdonságát, ha csak egyetlen példánya is volt, azonnal felajánlotta a Magyar Nemzeti Múzeumnak, úgy gondolkozáva, hogy az első példányoknak elsősorban is nemzeti intézetünkben van a helye. Ugyancsak ez az elv vezérelte, a mikor úgy rendelkezett, hogy halála után bogárgyűjteményéből az első kiválasztás a Magyar Nemzeti Múzeumot illeti, a többi pedig jusson a szegedi múzeumnak. Ez a munka éppen most van folyamatban és e gyűjtemény fogja Feri bátyánk nevét maradandóvá tenni mindkét múzeumban. Sok ritkaságon kívül, néhány új állat felfedezését is köszönhetjük neki, ezek közül két bogár (*Psylliodes Wachsmanni* CSIKI és *Drasterius bimaculatus* var. *Wachsmanni* REITT.), valamint két fürkészarázs-féle (*Wachsmannia maculipennis* SZÉPL. és *Opius Wachsmanni* SZÉPL.) viseli az ő nevét.

WACHSMANN, mint említettem, sokfelé megfordult az országban, mindenütt gyűjtven, különös előszeretettel foglalkozott azonban Veszprém vármegye északi része bogárvilágának kutatásával. Pápán lakott öccse, a ki szintén rengeteg anyaggal halmozta el e vidékről. Ezek a gyűjtések szolgáltak alapul azon tanulmányához, a melyet e folyóiratban közölt néhány évvel ezelőtt.²

Még meg akarom említeni, hogy WACHSMANN is egyike volt azoknak, a kik a magyar rovarászoknak társaságba való tömörülését szükségesnek tartották. Ő nagy szeretettel foglalkozott ezzel a kérdéssel és első összejöveteleinket és megbeszéléseinket az ő lakásán is tartottuk. A mi akkoriban, a kilenczvenes évek végén nem sikerült, azt sajnos már az ő közreműködése nélkül kellett a múlt évben elvégeznünk. A Magyar Entomológiai Társaság alakuló ülésén WACHSMANN FERENCZET érdemei elismeréséül választmányi tagjává választotta, ő ezt a kitüntető bizalmat ugyan nagy örömmel fogadta, de súlyos betegsége már nem engedte, hogy a megalakulás nehéz mun-

¹ Adatok a magyar birodalom bogárfaunája ismeretének bővítéséhez. (A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók 1905-ben Szegeden tartott XXXII. vándorgyűlésének vázlata és munkálatai. Budapest, 1906, p. 298—333).

² Pápa és vidékének bogárfaunája. (Rovartani Lapok. XIV, 1907, p. 11—23).

kájából a maga részét, a mint azt óhajtotta volna, kivége. A súlyos kór életének 72. évében, 1910. évi november 16-án elvitte körülölközött övéihez, a kiket a halál egymásután ragadott el, tevékeny életének boldogságát gyakran szakítván meg. Ezekre a súlyos csapásokra önzetlen munkálkodásában, gyűjteményeiben, állandóan körülötte levő egyetlen lányában, öccsében és az őt szerető és tisztelő barátainak nagy számában lelta vigasztalását.

Emlékét működésével örökké emlékezetessé tette, mi pedig csak szeretettel fogunk nesztorunk emlékének áldozni.

Újabb adatok Kiskunfélegyháza környékének Hymenoptera-faunájához.

Irta: MÓCZÁR MIKLÓS.

Kiskunfélegyháza hártványásszárnyú rovarairól mindezekig kevés adatot találunk az irodalomban. Az első és egyedüli adatokat abban a felsorolásban találjuk, melyet 1902—1904. évi gyűjtéseim alapján DR. VÁNGEL JENŐ tett közzé 1905-ben e folyóiratban.¹ Azóta hosszabb-rövidebb ideig minden nyáron gyűjtöttem hártványásszárnyú rovarokat is s ezáltal míg egyrésztől újabb gyűjtéseim alapján mintegy megerősítem a jelzett dolgozatban felsorolt adatok helyességét, másrésztől újabb adatokkal is gyarapítom a város s vele együtt a Duna-Tisza közének hártványásszárnyú rovarfaunájának ismeretét. A DR. VÁNGEL JENŐ felsorolta 240 fajhoz hozzáadva az alábbi 135 fajt, a város környékéről eddig 375 faj és változat ismeretes. Legtöbbször gyűjtöttem a város déli és nyugati határában húzóódó országutak nap-sütötte homokos részein, a vasuti töltések oldalain, továbbá a homoki szőlők dülödútain és nádfedeleles kunyhóinak csorgásán. Itt található az a vidékre is jellemző hártványásszárnyúak mint a *Holopyga flavipes* EV., *monochroa* BUYSS., *ahenea* DHLB., a *Chrysis analis* SPIN., *Zetterstedti* SCHUCK., *Thalhammeri* MÖCS., *purpurata* FABR., *Dalla-Torreana* MÖCS., a *Mutilla regalis* FABR., *Myrmosa cognata* COSTA, *Salius vulneratus* COSTA, *Astata Costae* PICCIOLI, *Cerceris leucozonica* SCHLETT. és *tuberculata* VILL., az *Odynerus spiricornis* SPIN., a *Bombus fragrans* PALL., *Anthrena sysimbrii* FRIESE, *Phiarus abdominalis* EV., a *Coelioxys polycentris* FÜRST., stb.

Tapasztalásom szerint a nyári hónapokban való további gyűjtések már kevés új adatot szolgáltathatnak, annál többet azonban a tavaszi hónapok, melyekben csak kevés alkalomkor gyűjthettem.

¹ Adatok Magyarország rovarfaunájához. III. Hymenoptera. (Rovartani Lapok. XII. 1905, p. 143—147, 165—168, 186—189.)

Kétes fajaim meghatározását MOCSÁRY SÁNDOR úr volt szíves végezni, amiért nem mulaszthatom el, hogy e helyen is hálás köszönetemet kifejezzem!

Újabb adataim a következők:

Tenthredinidae. *Hylotoma melanochroa* GM. — *Cyphona furcata* VILL. — *Athalia glabricollis* THOMS., *spinarum* FABR., *rosae* LINN., *annulata* FABR. — *Selandria serva* FABR. — *Dolerus gonager* FABR., *picipes* KLG., *fissus* HTG. — *Tenthredopsis hungarica* KLG. — *Melanopus Fabricii* LEACH.

Siricidae. *Cephus pygmaeus* LINN. — *Sirex juvenecus* LINN.

Ichneumonidae. *Lissonota insignita* GRAV. — *Theronia flavicans* FABR. — *Acoenites dubitator* PANZ.

Braconidae. *Iphiaulax impostor* SCOP.

Chalcididae. *Smiera sispes* LINN. — *Chalcis intermedia* DALM.

Chrysididae. *Ellaampus spina* LEP., *auratus* LINN. v. *maculatus* MOCS., *truncatus* DHLB., *aeneus* FABR. — *Holopyga curvata* FÖRST., *flavipes* EV., *monochroa* BUYSS., *sculpturata* AB., *rosea* ROSSI. — *Chrysogona pumila* KLUG. — *Chrysis indigotea* DUF. et PERR., *nitidula* FABR., *rutilans* OLIV., *Thalhammeri* MOCS., *ignita* LINN. v. *longula* AB., *pulchella* SPIN.

Formicidae. *Aphenogaster structor* LATR. — *Tetramorium caespitum* L. — *Lasius alienus* FÖRST.

Heterogynidae. *Mutilla regalis* FABR., *rufipes* FABR. — *Myrmosa cognata* COSTA. — *Mysine cylindrica* FABR.

Pompilidae. *Pompilus albispinus* Pz., *Magrettii* KOHL., *nigerimus* SCOP., *vagans* KLUG., *viaticus* LINN. — *Salius hyalinatus* FABR., *versicolor* SCOP. et v. *Fabricii* VANDERL.

Sphecidae. *Trypoxylon attenuatum* SM. — *Notogonia pompiliformis* PANZ. — *Astata Costae* PICCIOLI. — *Ammophila hirsuta* SCOP., *capucina* COSTA. — *Philanthus venustus* ROSSI. — *Cerceis funerea* COSTA, *dacica* SCHLETT., *rubida* SUR., *quadrifasciata* Pz., *interrupta* Pz., *labiata* FABR., *tuberculata* VILL. — *Oxybelus melancholicus* CHEVR. — *Mellinus arvensis* LINN. — *Stizus tridens* FABR., *hungaricus* FRIV. — *Bembex mediterranea* HANDL. — *Crabro serripes* Pz.

Vespidae. *Eumenes pomiformis* F., *mediterranea* KRIECHB. — *Odynerus crassicornis* Pz., *debilitatus* SAUSS., *parietum* LINN. v. *renimacula* LEP.

Apidae. *Apis mellifica* L. — *Bombus Derhamellus* K., *fragrans* PALL., *pomorum* Pz. — *Podalirius salviae* MOR. — *Eucera nitidiventris* MOCS. — *Xylocopa valga* GERST. — *Rophites canus* EV., *Hartmanni* FRIESE. — *Nomia femoralis* PALL., *ruficornis* SPIN., *diversipes* LATR. — *Colletes nasutus* SM., *marginatus*

talís FOURCR. — *Epeolus productus* THOMS. — *Nomada succinta* PANZ., *trispinosa* SCHMIED. — *Pasites maculatus* JUR., *minutus* MOCS. — *Phiarus abdominalis* EV. — *Coelioxys rufocaudata* SM., *polycentris* FÖRST., *conoidea* ILLIG., *aurolineata* FÖRST. — *Stelis phaeoptera* K.

SM., *picistigma* THOMS. — *Anthrena carbonaria* LINN., *thoracica* FABR., *nitida* FOURCR., *albicans* MÜLL., *tibialis* K., *Trimmerana* K., *sisymbrii* FRIESE, *praecox* SCOP., *albicus* K., *parvula* K., *niveata* FRIESE., *ventralis* IMH., *scita* EVERS.M., *fimbriata* BRULLÉ., *truncatilabris* MOR., *combinata* CHRIST., *propinqua* SCHCK., *dubitata* SCHCK., *chryso-pyga* SCHCK., *hungarica* FRIESE. — *Halictus albipes* FABR. v. *affinis* SCHCK., *malachurus* K., *politus* SCHCK., *xanthopus* K., *zonulus* SM. — *Osmia Panzeri* MOR. — *Lithurgus fuscipennis* LEP. — *Megachile versicolor* SM., *leucomalla* GERST., *pacifica* PANZ. — *Anthidium laterale* LATR., *pubescens* MOR. — *Psithyrus Barbutellus* K., *ves-*

A lepkék terjeszkedése.

Irta: KÜRTÖSI JÓZSEF.

Minden lepkész tapasztalhatta, hogy felkutatott, tehát jól ismert gyűjtőterületén, a hol már majdnem minden fajt összegyűjtött, egyszer csak új fajt talál, talán egy, talán több példányban is. Jól átkutatott területen az ilyen eset nem azt igazolja, hogy ez elkerülte volna figyelmét, hanem vagy az illető lepkefaj új térfoglalását, vagy még csak az erre irányuló törekvést.

A lepkék elterjesztésében véletlen eset is játszhat közbe pl. bizonyos anyagok, de különösen élő s kifágotott fák szállítása alkalmával a rájuk bábozódott lepkebábokat is szertehurezolja. Így történetelt meg az, hogy SZALAY KÁLMÁN állami tanító Orosházán 1908. VII. 21-én egy *Lymantria monacha* L. hímét fogott.

Azonban nemcsak véletlen körülmények játszanak közbe a lepkék továbbterjedésénél, hanem a lepkék vándorlási ösztöne is. A mint megfigyelték, hogy egyes fajok, mint pl. a *Pyrameis cardui* L., nagy csoportokban indulnak vándorútjukra, éppen úgy megfigyelték azt is, hogy egyes példányok is nekimerészkednek az ismeretlennek. Ezt tapasztalták különösen a *Daphnis nerii* L. s *Choerocampa celerio* L. fajoknál.

Ezen fajoknál könnyű volt a megfigyelés, mert tudjuk, hogy hol van hazájuk s ha már most oly vidéken fogjuk, a hol megfigyeléseink szerint nem növekedhettek fel, feltehetjük s feltevésünkben nem is csalódunk, hogy odavándorlásuk közben jutottak el. S ha

figyelembe vesszük, hogy a két említett lepkefaj mily gyors repülő, nincs is mit csodálkoznunk azon, ha e két délvidéki fajt meleg nyarakon északibb vidéken is fogják. A *Ch. celerio*-t pl. Angolország északi vidékén, a *D. nerrii*-t ezenkívül Svédország déli részén és Finnországban fogták.

Azt, hogy az ilyen vándorlási ösztön nemcsak ezen lepkék tulajdonsága, azt tudjuk, ha nincs is rávonatkozó elegendő irodalmi adatunk. Nem lenne pedig érdektelen valami módon kísérletezni ezen irányban pl. fehérszárnyú nappali lepkékkel, ha volna mód arra, hogy repülésük gyöngítése nélkül s mégis feltűnő módon lehetne megjelölni szárnyukat. Gazdasági szempontból is fontos volna ilyen megfigyelések végzése, a mennyiben a kártékony fajok elterjedési képességére vetne világot s tisztázna oly kérdést, mely kevés tapasztalaton nyugvó feltevésen alapszik.

Azonban kutatásaink közben a véletlen megfigyelés is szolgálhat ilyen adatokat.

Ilyen adathoz jutottam én is a *Scirpophaga praelata* L. nevű aprólepke gyűjtése közben. Ebből 1907 VII. végén s 1908. VI. végén fogtam lámpafénynél 1—1 nőtényt. Tudva, hogy hernyójának tápnövénye a káka, csodáltam, hogy távol lakván ilyen területtől, hogy kerülhetett ide, annyival inkább, mert rendkívül nehézkes. 1909-ben aztán figyelemmel kísértem vidékemen mindazon területeket a holt Kőrös környékén, a hol káka termett, de ezen évben nem fogtam egyetlenegy példányt sem. Megjegyzem, hogy a területen meglehetősen kevés káka van, az is szórványosan. A múlt 1910. évben aztán az élő Kőröspartján levő kubikgödörökben — a vasuti hid közelében — egy nagyobb szerű kákatelepre bukkantam, a melyen valóságos *Scirpophaga*-telep volt. Julius első felében tömegesen jelentkeztek, a káka oldalán üldögéltek a legnagyobb közönnyel, kopulában is. Hasonló közömbösséget tanúsítottak vízbepottyánás esetén is.

Mint hogy *Scirpophaga*-telep ezen a környéken nincs, bizonyos, hogy az előző években fogottak is innen származtak. Már pedig a két hely egymástól való távolsága légvonalban 19 kilométer. Ki tudja milyen hosszú utat tett meg, a mig ide ért, a hol elfogtam. Ha tehát ilyen nehézkes repülésű lepke ilyen nagy távolságra száll, mennyivel inkább fog elszállni az, a melyik anélkül is gyorsrepülő s kevesebb idő alatt jut messzire.

Az ilyen megfigyelések végzése nehéz, azért erre vonatkozólag kevés irodalmi adatunk van, ha azonban súlyt helyezünk ilyen irányú megfigyelésekre, akkor az adatok is szaporodni fognak.

Adatok Simontornya pókfaunájához.

Irta: PILLICH FERENCZ.

KULCZYNSKI LÁSZLÓ krakkói tanár úr szíves volt az 1910. év folyamán általam gyűjtött és rendelkezésére bocsájtott pókok rendszeres lajstromát nekem beküldeni, melyet „A Magyar Birodalom Állatvilágá”-ban felsorolt 9 fajjal és a szükséges jegyzetekkel kiegészítve ez alkalommal közrebocsátani óhajtok.

Az alábbiakban használt rövidítések magyarozatául szolgáljon, hogy római szám a gyűjtés hónapját és arabs szám annak napját jelenti, egy utána tett f pedig azt jelenti, hogy fiatal példánnyal van dolgunk. A faunakatalogusból átvett adatokat M betűvel jelöltem meg. További rövidítések: ♂ = kifejlett hím, ♀ = kifejlett nőstény; ae = junius vagy julius és au = augusztus vagy szeptemberben gyűjtve.

Uloboridae. Uloborus Walckenaëri LATR. (M.)

Dictynidae. Ciniflo ferox WALCK. (II. ♀; ae f), Schineri L. (II. f) — Dictyna variabilis C. L. KOCH. (II. f), viridissima WALCK. (au ♂♀).

Drassidae. Drassodes lapidicola WK. (II. f) — Prothesima pedestris C. L. KOCH. (au f), electa C. L. KOCH. (II. ♀) — Aphantaulax Albinii L. KOCH. (M.)

Pholcidae. Pholcus opilionoides SCHR. (VIII. ♀.)

Theridiidae. Theridium lineatum CLERK. (IV. f; ae f), varians HAHN. (II. f; au f), denticulatum WALCK. (II. f; au f), tepidarium C. L. KOCH. (ae ♀) — Teutana castanea CLERK. (ae + au ♀; IV. f), triangulosa WALCK. (ae ♂♀) — Asagena phalerata PANZ. VIII. f) — Enoplognatha thoracica HAHN.

Argiopidae. Diplocephalus humilis BLACKW. (VIII + au. ♀) — Dicymbium nigrum BLACKW. (II. + IV. ♀; au ♂♀) — Stylothorax apicatus BLACKW. (au ♂♀), fuscus BLACKW. (VIII. + au ♀) — Trachygnatha dentata WID. (VIII. ♀; au ♂) — Gongyliellum murcidum E. SIM. (VIII. ♂) — Erigone atra BLACKW. (VIII. + au ♀), spinosa CAMBR. (vagans SIM.) (VIII. ♂♀; au ♂), dentipalpis WID. (II. VIII. au ♂♀) — Donacochara speciosa THORELL. (M.) — Centromerus sylvaticus BLACKW. (au ♂♀) — Sintula aërius O. P. CAMBR. (VIII. ♂) — Micryphantes rurestris L. KOCH. (II. + VIII. ♀) — Bathyphantes concolor WID. (II. IV. VIII. au ♂♀), approximatus O. P. CAMBR. (IV. ♂). — Lephthyphantes leprosus OHLERT (ae ♀), tenuis BLACKW. (II. ♀; au ♂♀.) — Linyphia clathrata SUND. (II. + au f) — Stemonyphantes bucculentus CLERK. (II. ♂♀) — Pachygnatha Clerkii SUND. (II.

♀; VIII. f; au ♀), *Degeerii* SUND. (II. VIII. au ♀) — *Tetragnatha* *extensa* L. (ae f), *Solandrii* SC. (IV. + VIII. f) — *Mangora* *acalypha* WALCK. (IV.) — *Araneus* *dromedarius* WALCK. (II. f), *folium* SCHRANCK (IV. f), *diadematus* CLERCK. (ae f; VIII. ♀), *alsine* WALCK. (M.), *cucurbitinus* CLERCK. (IV. f), *umbraticus* CLERCK. (VIII. ♀), *ixobolus* THOR. (VIII. ♂; au. ♀), (*Singa*) *nutidulus* C. L. KOCH. (II. + IV. f).

Thomisidae. *Pistius truncatus* PALLAS. (au. f). — *Misumena* *vatia* CLERCK. (II. f; ae ♂), *tricuspidata* FABR. (II. + IV. ♂; VIII. f) — *Oxyptila* *trux* BLACKW. (ae ♂), *scabricula* WESTR. (II. ♀; au ♂), *praticola* C. L. KOCH. (IV. f) — *Xysticus* *cristatus* CLERCK. (IV. ♂ f), *lateralis* HAHN. (au f), *ulmi* HAHN. (IV. ♀; VIII. + au. f), *striatipes* L. KOCH. (ae f.) — *Philodromus* *dispar* WALCK. (au. f), *poecilus* THOR. (VII. VIII. au f), *aureolus* CLERCK. (sensu latiore) (IV. + au f.)

Clubionidae. *Micrommata* *virescens* CLERCK. (IV. f.) — *Clubiona* *phragmitis* C. L. KOCH. (IV. VIII. ♂; au ♀), *lutescens* WESTR. (II. ♀), *similis* L. KOCH. (II. ♂♀), *pallidula* CL. (ae ♀), *subtilis* L. KOCH. (au ♂♀). — *Zora* *spinimana* SUND. (au f). — *Micaria* *pulicaria* SUND. (au ♂).

Agalenidae. *Argyroneta* *aquatica* CL. (VIII. ♀; au ♂ f). — *Tegenaria* *Derhamii* SCOP. (IV. f; ae ♀; au f). — *Antistea* *elegans* BL. (au ♀).

Pisauridae. *Pisaura* *mirabilis* CL. (II. IV. f; ae ♀; au f.)

Lycosidae. *Lycosa* *proxima* C. L. KOCH. (VIII. ♀), *amentata* CLERCK. (IV. ♂♀.) — *Tarentula* *trabalis* CLERCK. (M.) *ruricola* DEG. (II. VIII. ♀; au f), *leopardus* SUND. (IV. + au f; VIII. ♂ f), *hygrophila* THOR. (VIII. ♀), *piratica* CLERCK. (VIII. ♀; au f), *latitans* BLACKW. (VIII. ♀; au f).

Oxyopidae. *Oxyopes* *ramosus* PANZ. (M.)

Attidae. *Synageles* *venator* LUC. (IV. ♂). — *Heliophanus* *cupreus* WALCK. (ae ♀), *auratus* C. L. KOCH. (au f). — *Salticus* *zebraneus* C. L. KOCH. (ae ♀.) — *Marpissa* *radiata* GRUBE. (au ♂; M.) — *Philaeus* *chrysops* var. *bilineata* WALCK. (M.) — *Sitticus* *pubescens* F. (IV. ♀; ae ♂♀.) — *Euophrys* *aequipes* O. P. CAMBR. (M.) — *Ballus* *depressus* WALCK. (II. f.)

Különfélék.

Utilevel Kis-Ázsiából. — Angora, 1911 április 8-án. — Régi igazság az, hogy az idő rendszerint akkor szokott a legkellemetlenebb lenni, mikor a legszebb időre volna szükség. Ezt az igazságot fájdalmasan tapasztaltam, a mikor az anatóliai vasutról vettem az

első pillantást az angorai völgyre, hol meglehetősen hosszú időt kellett töltenünk. A merre a szem ellát, mindenütt hó, mely nem egy helyen méternyi magasságot is elér, kopasz fák ágait lebegteti a metsző szél, az állat-életet egyedül a mi varjainkat helyettesítő szarkák seregei képviselik. Tipikus téli kép, mely a téli sportok kedvelőjét örömmel töltené el, de nem az entomológust, a ki itt szép meleg napokat vár, melyek a rovarok légióit keltik életre. A helybeli törökök bizonyossága szerint ilyen zord télre még legöregebbjeik sem emlékeznek.

Szerencsére a tél érkezésünk után nem sokáig tartott. A mint a nap csak kissé előbukkant, intenzív melege szinte szemmelláthatólag fogyasztotta a hó foltokat, a város melletti folyók messzire kiléptek ember által sohasem szabályozott medrűkből, magasan elárasztva a réteket vízzel. Még ez az idő sem nagyon kedvezett a gyűjtőnek, de legalább alaposan megtekinthettem a várost, mely pedig az érdeklődést nagyon is megérdemli.

Nagy multú és nagy jövőjű hely ez. Mozgalmas története folyamán volt görög, perzsa, római város, míg most jellegzetes keleti város, de a melyben az európai kultúra lépésről-lépésre halad előre.

Fénykorát a római és a byzáncki időkben élte; Augustus császár pompás épületekkel díszítette, melyek talán daczoltak volna az idővel, de a török barbarizmussal szemben nem bírtak ellenállni. Ma e szép idők emlékei mind romok, melyeknek diszesen faragott követ, oszlopaít rongyos török viskók falaiban lehet vizionlátni.

Különben most a város hihetetlenül girbe-görbe utcákból, egymástetejére, össze-vissza épített házcsoportokból áll, melyeken szépen látható az obligát keleti piszok és a közökben a koncon verekedő kóbor kuttyák seregei.

Egy expedíciónak különben kitűnő kiindulási helyül kínálkozik. Lévéen vasuti végállomás, minden európai tárgyat meglehet itt kapni, „horribile dictu“ még drogeria is van, a melyben mindenféle kozmetikai szereken kívül jó ostornyélen át még gombokat is lehet kapni.

A rossz napoknak még az előnye is meg volt, hogy tartamuk alatt a lóvásárlást is nyélbe lehetett ütni. Nem kis fáradság, alku-dozás után, mert hisz hat lovat és egy szekeret vásároltunk, sikerült elég jutányosan beszerezni őket. A mi igényeinknek megfelelő lovak 140—160 korona között váltakozó áruak, nem valami „Bukefalosok“, de egész csinos, erős lovacsákák, melyhez hasonlótak odahaza 300 korona körül szoktak eladni.

Most már teljesen kitavaszkodott, mindazonáltal a flóra és fauna nem nagy változatosságot mutat. Például a lepkék közül ezidőszereint csak a *Goniopteryx* repül s egy *Vanessa*-fajt láttam. A többi

rovarrendekből a hymenopterákat és orthopterákat kivéve nagyobb a változatosság, mindazonáltal nem ajánlom entomológusnak, hogy erre a vidékre április hónap előtt elinduljon. A környék már a steppe összes jellegével rendelkezik. Nincs erdő, helyette kopár szikla-területek, majd a különféle szúrós kóróknak egész berkei következnek. Ilyen helyen pedig csak akkor fog intenzivebb élet felpezsdülni, mikor a nap már perzsel és a szúrós kórók kiszökdülnek. Vizi rovarokban azonban nincs hiány s a főfigyelem ilyenkor ezekre fordítandó. A vizek partjain százával sütkéreznek a teknősbékák, melyekből minden fáradság nélkül nagy számmal lehetne gyűjteni.

Mindazonáltal az itteni tartózkodást nem lehet eredménytelennek mondani, de sokkal érdekesebb dolgokat várok a steppétől, melynek már a napokban nekivágunk, a Tur-Göl nagy sós tó megkerülésével Konia felé.

NÁDAY LAJOS.

Rovartani gyűjtések hazánkban. — A folyó évben entomológusaink mint rendszeren lakóhelyük közelebbi-távolabbi vidékén szorgalmasan folytatták kutatásaikat, egyesek azonban távolabbi vidékeket is meglátogattak, azonkívül még több nagyobb gyűjtőkirándulás van tervbe véve, a melyekről azonban csak annak idején adhatunk hírt. Eddig a következő megtörtént kirándulásokról szereztünk tudomást. DR. HORVÁTH GÉZA, JABLONOWSKI JÓZSEF és DR. KERTÉSZ KÁLMÁN a Hortobágyon, CSIKI ERNŐ a Fruska gorában, SCHMIDT ANTAL a Drávatorok vidékén gyűjtöttek. DEUBEL FRIGYES és SCHEESER brassói bogarászok a Radnai havasokon, MERKL EDE (Német-Bogsán) Szászabánya vidékén, továbbá három bécsi gyűjtő: DR. HOLDHAUS, DR. STOLZ és DR. LAUTERER a Magas Tátrában gyűjtenek.

Irodalom.

J. Schilsky: Die Käfer Europas. 47. Heft. Nürnberg, 1911. (Verlag von Bauer & Raspe, Emil Küster).

Az Európa bogarait tárgyaló munka legújabb füzete száz faj tüzetes leírásán kívül, a *Phyllobius* és *Scythropus* nemek fajainak meghatározó kulcsát is tartalmazza. Az összes leírások egynek kivételével (*Mordellistena Engelharti* Dániából), különféle ormányos bogarakra vonatkoznak (köztük 33 *Phyllobius*, 14 *Scythropus*, 8 *Sciaphobus*, 6 *Chiloneus*, 9 *Sibinia* stb.). A leírt száz faj közül 26 a tudományra új. Faunánkban is előfordulnak a leírtak közül a következők: *Phyllobius Stierliniensis* Desbr. (előfordul a Bánságban; DESBROCHERS és STIERLIN hazájának Ausztriát említik, ez azonban helytelen, mert a typus termőczeduláján „Banat“ áll), *Stasioidis parvulus* F. (Dalmácia),

Scythropus mustela HERBST (Erdély), *Sciaphobus squalidus* GYLLH. (Pécs, Mehádia), *Sc. rasmus* SEIDL. (Dalmácia), *Sc. vittatus* GYLLH. (Horvátország, Bánság), *Sc. caesius* HAMPE (Erdély, Bosznia), *Sc. smaragdinus* BOH. (Dalmácia: Castelnuovo, Knin; Hercegovina), *Sc. scitulus* GERM. (Magyarország, Dalmácia), *Sc. barbatulus* GERM. (Karszt, Dalmácia), *Chiloneus Reitteri* STIERL. (Bosznia), *Ch. setosulus* GERM. (Dalmácia, Horvátország, Velebit, Erdély). *Paophilus Hampei* SEIDL. (Magyarország), *Sibinia ventralis* SCHILSKY (Zengg, Hercegovina: Drieno, Dalmácia: Ragusa). Bogarászaink ezt a kötetet is haszonnal fogják forgatni az egyes fajok pontos leírása és a Phyllobiusok meghatározó kulcsa miatt.

CSIKI.

*

Dr. I. Villeneuve: Notes diptérologiques. (Wiener Entomologische Zeitung. XXX, 1911, p. 84—87).

Több fajra vonatkozó, általános érdekű megjegyzés mellett Magyarországra vonatkozó adatokat is tartalmaz ez a kis dolgozat. A *Gymnoglossa transsylvanica* t Erdélyből írtak le nőstény-példány alapján. Szerző most a hímét írja le Orsova környékéről, OLDENBERG L. gyűjteményéből. A BRAUER Németországból leirta *Atylomyia Loewii* előfordul Magyarországon (Gyón) is.

DR. KERTÉSZ KÁLMÁN.

*

Dr. Carolus Brancsik: Species et varietates novae Coleopterorum exoticorum ac palaearticorum. (A Trencsénvármegyei Természettudományi Egylet 1908—1910. évkönyve. XXXI—XXXIII, p. 176—190, tab. I.)

DR. BRANCSIK trencsényi főorvos czikkében több külföldi új bogárfaj mellett, néhányat faunánkból is leír, egy részüket pedig képen is bemutatja. A sikerült tábla rajza PAZSICZKY SÁNDOR kezességét dicséri. Az újonnan leírtak a következők: *Sphaeroserica trochaloides* (Zambesi: Boroma), *Camenta capensis* (Port Elisabeth), *Apogonia zambesina* (Boroma), *Schizonycha transvalica* (Transvaal: Moderfontein). *Aneria* (n. g.) *nigrifrons* (Boroma), *Anomala boromensis* és *Speiseri* (Boroma), *A. devia* és *ignorata* (Java), *Adoretus denticulatus* és *suturellus* (Boroma), *Sphaeroderma anthrax*, *Monolepta affinis*, *Cassida chrysomeloides* és *Asphalesia Weisei* (Nossibé), *Mastigus dalmatinus* var. *Bokori* (Bosznia), *Danacaea marginata* v. *fulvescens* (Kattaro, Krivosie), *Rosalia alpina* ab. *hamata* és ab. *pausa* (Trencsén környéke), *Chrysomela inexplicabilis* (Bánság) és *Chr. geminata* monstr. *bifoveolata* (Kattaro: Zupa). Fentiek közül a *Chrysomela inexplicabilis* úgy látszik azonos a *Chr. eurina* FRIV.-val.

CSIKI.

Társulati ügyek.

A „Magyar Entomologiai Társaság“ 5. ülése 1911 május 20-án. DR. HORVÁTH GÉZA elnök megnyitja az ülést, melyen először SCHMIDT ANTAL bemutat két lepkét. Ezek egyike a *Depressaria Uhrykella*, melynek hernyóját is bemutatja és jellemző tulajdonságait ismerteti, mert ezt a hernyót eddig nem ismertük, AIGNER-nek a Rovartani Lapokban közölt hernyóleírása pedig teljesen hasznavehetetlen, hibás. Azonkívül a faunánkra jellemző szép *Pyrausta palustralis*-t mutatja be. Ezen bemutatások kapcsán szóvá teszi egyes lepkegyűjtők azon rossz szokását, hogy legjobb, faunánk jellemző fajait százsámra gyűjtik, emellett egyik-másikat ugyszólván kipusztítják csak azért, hogy az anyagot nagy mennyiségben a külföldi piacra dobhassák és evvel azok értékét leszállítják. Végül azon óhajának ad kifejezést, hogy bárha gyűjtőink ezen céltalan öldöklés helyett inkább egyes érdekes fajok ezideig ismeretlen biológiai viszonyait tanulmányoznák. Az előadáshoz hozzászóltak DR. KERTÉSZ ABA, DR. HORVÁTH GÉZA, CSIKI ERNŐ ÉS UJHELYI JÓZSEF, a kik mindnyájan osztoznak előadó véleményében és saját tapasztalataikból említenek példákat, melyek eléggé illusztrálják egyes gyűjtők igazán menthetetlen eljárását, mely részükre sem a cserét illetőleg, sem kereseti szempontból semmi haszonnal nem jár. UJHELYI JÓZSEF bemutatja az *Ellicrinia trinotata* METZN. nevű faunánkra szintén új lepkefajt, melyet a temesmegyei Jaszenován gyűjtött — SZOMBATHY KÁLMÁN bemutat néhány délamerikai világító pattogó bogarat (*Pyrophorus*) és beszél azok világító szervéről.

Kirándulás a Nagyszénásra. — A Magyar Entomologiai Társaság első kirándulását a fagok élénk részvéte mellett május 14-én tartotta meg. A kirándulásban részt vett ezidőszerint még egyetlen hölgy tagunk, DR. PELL MARISKA is. A társaság Pilisvörösvirág vasúton ment, onnan a Nagyszénáson át Nagykovácsiba ereszkedett le s Máriaremetén pihent csak meg. A kedvező időjárás következtében a szákmány nagyon kielégítő volt.

A „Magyar Entomologiai Társaság“ nagy társas kirándulása Visegrádra. — Folyó évi május 25-én volt társaságunk első nagy kirándulása, mely eltekintve a kissé alkalmatlan időjárástól, egészen jól sikerült. A kiránduláson összesen 22-en vettek részt; szép számban megjelent tagtársainkhoz több vendég, köztük néhány hölgy is csatlakozott.

A kirándulók reggel 8 órakor érkeztek gyorsvonaton Nagymarosra, a hol ZUBOVICS FEDOR kapitány fogadta és azonnal átszállította őket gyorsjáratú motoros jachtjával a Duna tulsó partján fekvő Visegrádra. Itt mindenekelőtt ZUBOVICS kapitány érdekes kis

múzeumát tekintették meg, melynek afrikai, amerikai és más exotikus néprajzi gyűjteményeit, valamint sok mindenféle érdekes emléktárgyait, fegyvereit stb. tanulságos és szellemes magyarázatok kíséretében mutatta be a világgjáró tulajdonos. Majd a múzeum bemutatása után festői kuriájában izletes villásreggelivel vendégelte meg a kiránduló társaságot.

Elbúcsúzva a szíves házigazdától és megköszönve annak magyaros vendégszeretetét, a kirándulók délelőtt a visegrádi várhegyet látogatták meg. Mig egy részük legott hozzáfogott a rovargyűjtéshez, másrészüik gyönyörködött a vidék szépségében, mely kivált a váromok között bontakozott ki teljes pompájával. A ragyogó napfényes idő délfele borongóssá vált, sőt utóbb esni kezdett, úgy, hogy emiatt sietve menekülni kellett a visegrádi vendéglőben megrendelt ebédhez. Az eső szerencsére nem volt tartós; délután ismét kisütött a nap s a kiránduló társaság akadálytalanul felkereste a Mátyás király-forrást, ahol ismét részint rovargyűjtéssel, részint egyéb szórakozással töltötte idejét.

Midőn a kirándulók este 7 órakor Visegrádon gőzhajóra szálltak, hogy Budapestre visszatérjenek, mindegyikük egy kellemesen eltöltött nap emlékét vitte magával. Egyik-másik tagtársunk azonkívül még az általa gyűjtött érdekes rovaroknak is örülhetett. Így DR. HORVÁTH GÉZA hálójába került a Hemipterák rendjéből többi között az eddig csak Magyarország és Romániából ismeretes *Piezocranum simulans* HORV. nevű kis Capsida, továbbá egy pár nevezetesebb kabócza faj (*Thamnotettix vitripennis* FLOR és *erythrostickus* LETH.) PONGRÁCZ SÁNDOR egy ritkább Trichopterára (*Leptocerus dissimilis* STEPH.) akadt, a melyből eddig csak egy hazai példány volt ismeretes. De a legbecsesebb zsákmánnyal DR. KERTÉSZ KÁLMÁN dicsekedhetett, mert fenn a visegrádi várhegyen egy olyan legyet, egy *Pipunculus*-nőstényt fogott, a milyent hazánkban eddig még senkisémet talált, sőt a mely alkalmasint a tudományra nézve is egészen új fajt képvisel.

DR. HORVÁTH GÉZA.

Kérelem tagtársainkhoz! — Kérjük azon tagjainkat, a kik a folyó évi tagdíjat (10 Kor. és 2 kor. az oklevélért) még be nem fizették, hogy azt mielőbb a társaság pénztárosa (DR. KERTÉSZ KÁLMÁN — Budapest, VIII., Magyar Nemzeti Múzeum) címére beküldeni szíveskedjenek. [Megjegyzendő, hogy a kik a „Rovartani Lapok“-kat nem mint a Magyar Entomologiai Társaság tagjai kapják, az előfizetési díjat (8 kor.) úgy mint eddig is, a folyóirat kiadója — CSIKI ERNŐ múzeumi őr, Budapest, VIII., Magyar Nemzeti Múzeum címére küldjék be].

„ROVARTANI LAPOK“

XVIII. Band.

Mai 1911.

6. Heft.

S. 81. — *E. Csiki*: Franz Wachsmann. 1837—1911. — Am 18. November 1910 wurde der Nestor der ungarischen Coleopterologen, Herr FRANZ WACHSMANN, Oberinspektor der kgl. Staatsbahnen beerdigt. FR. WACHSMANN wurde 1837 zu Ács (Komitat Komárom) geboren, wo sein Vater Gutsbeamter der gräfl. ESZTERHÁZY-schen Besitzungen war. Die Schulen besuchte er in Pozsony, wo er das Gymnasium absolvierte. Hier hatte er in KORNHUBER einen sehr guten Lehrer, dem er seine Neigung zur Naturwissenschaft in erster Linie zu danken hatte. Von da gelangte er nach Wien wo er die Technik absolvierte. Seine erste Anstellung erhielt er als Bauingenieur zu Győr, von da gelangte er zum Alföld-Fiumaner Eisenbahnbau als bauleitender und später zu dieser Bahn als definitiver Ingenieur. 1872 wurde er Oberingenieur der kgl. Staatsbahnen, wo man seiner Fähigkeiten bewusst ihn bald mit der Leitung einer Abteilung betraute. Im Dienste der Staatsbahnen stand WACHSMANN als Oberinspektor bis 1903, bis er krankheitshalber in den Ruhestand trat. Schon als Jüngling brachte er mit seinem Bruder JOHANN eine schöne Vogelsammlung zusammen, später als er ständig an die Hauptstadt gebunden war begann er Briefmarken und Käfer zu sammeln. Er sammelte nur die Käfer Ungarns und brachte eine ziemlich reichhaltige, fast 5000 Arten und Varietäten zählende ungarische Sammlung zusammen. Abgesehen von zahlreichen Vorträgen im Ingenieur-Verein, dessen arbeitendes Mitglied er fast bis zu seinem Tode war, konnte er nicht bewegt werden aus dem Schatze seiner naturwissenschaftlichen Beobachtungen auch nur etwas in einer öffentlichen Sitzung vorzutragen. In der Zoologischen Abteilung der kgl. Naturwissenschaftlichen Gesellschaft sprach er nur zweimal und zwar über den damals eingeführten Käferauslaufapparat (*Zoanaphor*) und über den letzten Biber in Ungarn (diesen, erlegte nämlich WACHSMANN im Februar 1854 im Bache Czonzó bei Ács). Als Sammler wirkte er immer aufmunternd und aus seinen reichen Doubletten schenkte er jederman. Als eine hervorragende Eigenschaft muss erwähnt werden, dass er jedes Tier, welches in der Sammlung des National-Museums aus Ungarn noch nicht vertreten war gleich dem Museum schenkte. Seine Sammlung erhielt das National-Museum in Budapest zur ersten Auswahl, den Rest aber erhält das Museum zu Szeged. Von durch ihn entdeckten Arten erhielten zwei Käfer (*Psylliodes Wachsmanni* CSUKI, *Drasterius bimaculatus* var. *Wachsmanni* RERTT.) und zwei Braconiden (*Wachsmannia maculipennis* SZÉPL. und *Opius Wachsmanni* SZÉPL.) seine Namen. Von ihm stammt eine Aufzählung der Käfer des Gebietes von Pápa (Rovartani Lapok. XIV, 1907, p. 11—23).

S. 84. — *M. Móczár*: Neuere Beiträge zur Hymenopterenfauna der Umgebung von Kiskunfélegyháza. — Aufzählung

jener Arten die Verfasser in Gebiete genannter Stadt sammelte und die von da noch nicht bekannt waren.

S. 86. — **J. Kürtösi**: Über die Verbreitung der Schmetterlinge. — In manchen gut erforschten Gebieten findet man oft noch nicht beobachtete Arten, diese werden teils durch Holz und Pflanzen eingeschleppt, teils wandern sie ihres Flugvermögen zufolge ein. Verfasser sammelte 1907 und 1908 je 1 Exemplar von *Scirpophaga praelata* L., welche ans Licht angefliegen sind. Dieser Schmetterling ist an *Scirpus* gebunden, welche Pflanze aber bei Kondoros (Komitat Békés) nicht vorkommt; erst 1910 entdeckte Verfasser in den Gräben an der Kőrös grössere *Scirpus* Stände, eine wahre Brutstätte genannten Schmetterlings. Es ist nun anzunehmen, dass die 2 Exemplare dieser schwerfliegenden Art die ungefähr 19 Kilometer lange Distanz doch durchgeflogen haben.

S. 88. — **F. Pillich**: Beiträge zur Spinnenfauna von Simontornya. — Verfasser führt die in Jahre 1910 bei Simontornya gesammelten Spinnen auf, die Prof. KULCZYNSKI zu bestimmen so freundlich war. Dem Verzeichniss wurden die 9 bisher von dort schon bekannten Arten zugefügt.

Kleine Mitteilungen.

S. 89. — **Náday Lajos**: Reisebrief aus Klein-Asien. — NÁDAY sammelt in Klein-Asien, sein Erster Brief berichtet über die Hinreise. Grosser Schnee bedeckte Anfangs April das Land.

S. 91. — Entomologische Ansammlungen in Ungarn. Bis Mitte Juni wurden folgende Sammelreisen ausgeführt: DR. G. HORVÁTH, J. JABLONOWSKI und DR. K. KERTÉSZ sammelten am Hortobágy bei Debrecen, E. CSIKI in der Fruska gora, A. SCHMIDT im Drau-Viertel, F. DEUBEL und Scheeser im Radnaer-Gebirge, DR. HOLDHAUS, DR. STOLZ und DR. LAUTERER aus Wien in der Hohen Tatra.

Literatur.

S. 91. — Es werden SCHILSKY's „Die Käfer Europas“ Heft 47, VILLENEUVE's „Notes dipterologiques“ und BRANCSIK's „Species et varietates novae Coleopterorum etc.“ besprochen.

Vereinsangelegenheiten der Ungarischen Entomologischen Gesellschaft.

S. 93. — Allgemeine Sitzung am 20. Mai 1911. — A. SCHMIDT zeigt Raupe u. Schmetterling von *Depressaria Uhrykella*, und die charakteristische *Pyrausta palustralis* aus Ungarn. J. UJHELYI zeigt den für die Fauna Ungarns neuen Schmetterling: *Eilicrinia trinotata*, welchen er bei Jaszenova sammelte. K. SZOMBATHY spricht über die Leuchtorgane von *Pyrophorus*.

S. 94. — Es wird über die Sammelausflüge der Gesellschaft auf den Nagyszénás bei Pilisvörösvár und nach Visegrád berichtet.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XVIII. KÖTET.

1911 JULIUS

7. FÜZET.

Báró Vécsey István.

Irta: SCHMIDT ANTAL.

Csak azok tudják, a kik igazi lelkesedéssel foglalkoznak az entomologia egy-egy ágával, mit jelent az, ha a magyar entomologusok gárdája egy új elvtárssal — ha mindjárt nem hivatásos szak-

tárrsal is — gyarapodik és mily nagy veszteség az, ha az amúgy is kis létszám egygyel kevesbedik. Mert kevesen vagyunk, a kik a természettudomány ez ágával hivatásosan foglalkozhatunk s azért nagy örömmel üdvözlünk minden rokon lelket, a ki fel tud emelkedni a hétköznapi érdekvilág fölé s engedve a természetkutatás

íránt érzett nemes vonzalmának, szabad idejét ennek szenteli, de nem csupán azért, hogy néha csak hiúságból mielőbb hatalmas kadaver-gyűjteményt hordjon össze, mert tudjuk és látjuk mi lesz a legtöbb esetben az ilyen cél nélkül, amellet sokszor nagy fáradással összehozott gyűjteménynek sorsa.

Milyen más és nemes feladattá lesz a gyűjtés, ha a gyűjtő-szenvedély a tudomány szolgálatába szegődik, összekötve a kellemezt a hasznossal, — mikor minden egyes megfigyelés, minden gyűjtött rovar egy-egy adat lesz Magyarország faunájának megismerésére, s nem a ritka és cserére alkalmas fajokat halmozzák fel ezrével, — hanem lassanként valami irány és cél alakul ki, a mit elérni minden magyar entomologus feladata kell hogy legyen. A feltűzött rovar magában nem az, a miben az entomologusnak öröme telik, mert ez csak eszköz, mely a lelket hullámszóba hozza, hanem a gyűjtéséhez hozzáfűződő sok visszaemlékezés, a mely annak megfigyelésével, életmódjának tanulmányozásával együtt jár.

Így van értéke és értelme a gyűjtésnek s ebben találjuk annak magyarázatát, hogy miért rajong az entomologus annyira tárgyáért.

Nagy örömmel üdvözlöttük azért BÁRÓ VÉCSEY ISTVÁNT a magyar entomologusok sorában, mert ha eleinte csak kedvtelésből foglalkozott is tárgyával, később gyűjtéseivel és megfigyeléseivel a Magyar Nemzeti Múzeum útján igyekezett a tudomány szolgálatába állani, annak szerény munkásává lenni.

AJNÁCSKÖI ÉS HERNÁDVÉCSEI BÁRÓ VÉCSEY ISTVÁN 1863 március 29-én született Kassán. Már kora gyermekségében legnagyobb öröme a növények és madarak ismergetésében találta. Ismerte is az elébe kerülő növényeket, szerette és gondoskodásába vette az éneklő madarakat, vadászatai alkalmával pedig Zemplén és Ung megyékben és Boszniában figyelte a madarak vonulását. Katonai pályára lépett, a hol 1897-ben bold. JÓZSEF kir. herczeg parancsörtsztje volt. Miután JÓZSEF kir. herczeg is szenvedélyes természetbúvár volt, amiről jelenleg a Magyar Nemzeti Múzeumban levő nagy és becses csiga- és kagylógyűjteménye is tanúskodik, nem csodálkozhatunk, hogy VÉCSEY-ben a természettudomány iránti szeretet csak fokozódott. Rendszerető természete és a tulságig menő lelkiismeretessége miatt a katonai élet, a mely amúgy sem illet a veleszületett gyengédséghez, kedvezőtlenül hatott idegzetére, miért is nyugalomra vágyott s mint őrnagy elhagyta a katonai pályát. Ekkor a pestmegyei Szada község határában fekvő birtokára költözött, hol birtokának kezelésén kívül minden idejét szeretett családjának és a természetbúvárlásnak szentelte. Itt a szabad természetért rajongó lelke újra összehozta a legkedvesebb gyermekkori ismerősökkel, a lepkékkel. Ki ne emlé-

keznék vissza arra a boldog korra, a mikor kipirult arccezal iramodtunk a verőfényes napsugárban egy-egy felriasztott fecskefarkú pillangó után! Mivel most már kínálkozott mód és alkalom, nagy lelkesedéssel látott a gyűjtéshez. A rendszeres gyűjtéshez az első impulzust GRÓF STÁRAY GÁBOR gyönyörű lepkegyűjteményének látása adta, mely alkalommal nem egyszer említette, hogy néhány év múlva az ő gyűjteménye sem lesz kisebb. Ebben az időben a feszítődeszkákat saját maga készítette el s a szárnyakat apró üveglemezekre fektetett súlyokkal fedte le. Ugyanekkor hozzáfogott az elméleti munkák olvasásához s hamarosan egész kis tudományos könyvtárt hozott össze. Első útbaigazítója egykori tanára, SAJÓ KÁROLY volt, a kit gyakran meglátogatott órszentmiklósi magányában. Majd összeköttetésbe lépett a Magyar Nemzeti Múzeum tisztviselőivel, a kik szeretett családi otthonában is nem egyszer voltak szívesen látott vendégei, a mikor kedves állatjairól folyt a beszélgetés. Most már a lepkészet és rohamosan felszaporodott gyűjteménye annyira lekötötte érdeklődését, hogy egykori kedvenc szórakozása, a vadászat sínylette meg, úgy hogy puskával a vállán régi vadászterületein néha heteken át lepkészett.

Legutoljára 1910. évi június havában Vidrányban voltunk együtt lepkész rokona, EHRENHEIMI SCHYTHRA FERENCZ birtokán s akkor nem is sejtettem, hogy bucsuzásunk örök időkre szól! Nemsokára azután ugyanis Szilvásújfalun vadászat alkalmával meghűlt, tüdőgyuladást kapott, melyet a falusi orvosok nem ismertek fel idejekorán és így október havában korai halálát idézte elő.

Felejthetetlen emlékét nemcsak szeretett családjá és nagyszámú ismerőse, hanem mi entomologusok is meg fogjuk őrizni. Nemcsak mint entomologust illeti a legnagyobb elismerés, hanem mint embert is. Fenkölt gondolkodásával, szeretetreméltó modorával és jó szívének varázserejével mindenkit lebilincsel. Falujának és környékének népe valósággal rajongott a mindig zöld lepkehálóval járó báró úrért.

Az utoisó útjára kíséző sokaságon oly őszinte fájdalom és gyász tükröződött vissza, a melynek láttán megnyugvás tölti el az embert, — mert ime egy rövid, de áldásos szép emberélet, a mely nem telt el hiába és melynek emléke maradandó emléket hagyott minden ismerőse szívében.

Gyűjteményét, melyből felismervén a magasabb czélt és szempontot, minden a hazai faunára fontosággal bíró példányt még életében a Magyar Nemzeti Múzeumnak szolgáltatott át, családjá tovább is gondosan őrzi abban a reményben, hogy hátha fiai közül valamelyik majd újra felveszi az elejtett hálót, hogy pótolja azt az ürt, melyet atyjának váratlan elhunytá a magyar entomologusok kicsiny csapátában okozott.

Entomologiai kirándulás a Bucsecsra.

Irta: MIHÓK OTTÓ.

Még az 1909. évi télen merült fel közöttünk az a terv, hogy 1910-ben egy közös gyűjtő-kirándulást rendezünk a Déli-Kárpátokba. Ezen tervet hathatósan támogatta azon körülmény, hogy HOLDHAUS KÁROLY, a bécsi udvari múzeum asszisztense szintén a Déli-Kárpátokat választotta tanulmányainak színteréül, továbbá hogy Brassóból kiindulva DEUBEL FRIGYES, az ottani fauna lelkes kutatója csatlakozik gyűjtő utunkhoz.

A terv a megvalósulás stádiumába lépett s 1910 június 3-án CSIKI ERNŐ, DIENER HUGÓ, DR. KERTÉSZ KÁLMÁN és magam elindultunk Brassóba, hol az előre megbeszélték értelmében DEUBEL és HOLDHAUS-sal találkozáva megkezdtük kirándulásunkat, melyből ezúttal a buccesit fogom ismertetni.

Brassó Erdély legszebb fekvésű, legvagyonosabb s egész Magyarország legegészségesebb városa. A hegyek közé beékelte város fekvése páratlanul szép. A Keresztényhavas sziklás előhegyei között egy délnyugati irányban húzódó keskeny völgyben fekszik, melyben a Köszörús-patak csörtet le s torkolatánál tágítja a völgyet. Délről a Czenk határolja, mely az erdélyi déli havasoknak utolsó nyúlványait képezi. Jól gondozott szerpentin-úton egy óra alatt érünk a tetejére, ahol egy 14 méter magas oszlopon felállított Árpád-szobor impozáns módon nyert elhelyezést a milleniumi ünnepségek alkalmából. A kilátás róla gyönyörű és bizton hazánk egyik legszebb panorámáját képezi. Coleoptera-faunája közismert; DEUBEL FRIGYES és MÉHELY LAJOS teljesen átkutatták. A Czenk úgy a fajok sokféleségével mint nagy ritkaságaival elsőrendű gyűjtőhelynek kínálkozik. Hogy mást ne említsek, itt gyűjti DEUBEL a *Xylosteus Spinolae*-t és a még sokkal ritkább *Montandonia latissima*-t.

Mielőtt a Bucsecsra indultunk volna, egy rövid -kis délutáni kirándulást tettünk Derestyé-re, hol magában a faluban is találtunk KERTÉSZ számára munkát, amennyiben egy kis malom alján csörgedező patakocska mellett vitt el útunk, melynek széleit befogó deszkák oldalain kergettette magát a vízzel egy különben elég ritka légyfaj, a *Clinocera lamellata*, melyből rövid működésünk körülbelül 20 darabot juttatott birtokába.

A falu felett elterülő dombos erdőségekben a *Carabus Hampei* var. *incompus*-t gyűjtöttük, mely bogár itten a *Carabus obsoletus* var. *euchromus* társaságában az erdei úton szaladgál. Közben egy kis mintarostálást is rendeztünk, mely azonban nem vezetett elégséges eredményre, mert a rengeteg sok *Alexia Reitteri*-n kívül alig került egy-egy használhatóbb faj birtokunkba.

Junius 5-én indultunk el Brassóból DEUBEL vezetésével a Bucsecsra. Rozsnyóig vasúton mentünk, onnan pedig az előre megrendelt kocsikon a Vindombák-patak mentén, annak völgyében fekvő legelőig, ahol a tulajdonképeni gyaloglás kezdődik. Innen 3 óra alatt kényelmesen feljut a túrista az alsó menházhoz. De nem az entomologus. Saját tapasztalatunk mutatta, hogy még sietve is még egyszer annyi időre volt szükségünk.

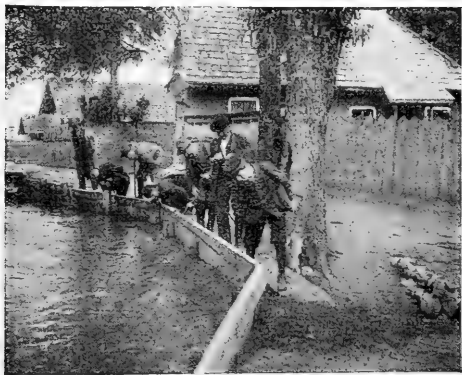
Megérkezvén a lezelőhöz, hátizsákjainkat a STENIE-család vállaira bíztuk, mi pedig amúgy kényelmesen indultunk felfelé.

Körülbelül 2 órai gyaloglás után értük el a malajesti szakadékot, mely a Délkeleti-Kárpátok egyik legszebb szorulata. Tavasz idején a Bucsecs olvadó hótömege és a sok csapadék úgyszólván megtöltik az óriási szakadék medrét, a víz elementáris erővel szakít, rombol s viszi magával a ledöntött faóriásokat. Évről-évre változik a képe. Hol a kiálló sziklák zuhannak le rengeteg robajjal, hol pedig a már csak gyökereivel kapaszkodó fatörzsek válnak le az omladékszerű párkányokról.

A szakadék felett, körülbelül 1200 méter magasságban fedeztük fel 1910 június 5-én, tehát már felfelé menet, az *Anophthalmus Dieneri*-t. Ez a felfedezés annál érdekesebb, mert a Bucsecsról ezideig, dacára annak, hogy nagyon sok külföldi entomologuson kívül még az óriási gyűjtőképességéről közismert DEUBEL FRIGYES gyűjtései révén sem ismertünk *Anophthalmus*-t. Annál nagyobb volt örömünk, mikor már az első napon kétféle *Anophthalmus*-t fedeztünk fel, ugyanis a már említett új *Anophthalmus Dieneri*-n kívül még ott találtuk társaságában az *Anophthalmus Bielzi* var. *transsylvanicus*-t is.

Másnap szakadó esőben újból leereszkedtünk említett helyre és istenigazában dolgoztunk az óriási kövek kiemelésében, a mit az elhajlott vasrudak és az eltörött csákány is tanúsított. De munkánkat siker koronázta, mert ezekből a felette ritka fajokból annyit össze tudtunk szedni, hogy mindegyikünknek jutott belőle egy-egy példány.

Az úton felfelé az erdő felső tájában rostáltunk is s hogy jó eredménnyel, azt a következő érdekes és a Bucsecs havasalji faunájára jellemző fajok bizonyítják: *Nebria*

Clinocerák gyűjtése Derestyén.

A malajesti szakadék párkánya.

és *punctus* GYLLH., *Quedius ochropterus* ab. *Kiesenwetteri* GANGLB., *alpestris* HEER és *punctatellus* HEER, *Ocyopus macrocephalus* var. *Ormayi* REITT., *Philonthus montivagus* HEER, *Baptolinus pilicornis* PAYK., *Stenus Reitteri* WEISE, *transsylvanicus* BERNH., *montivagus* var. *carpathicus* GANGLB. és *Erichsoni* RYE, *Omalium excavatum* STEPH. és *Lokayi* FLEISCH., *Bythinus crassicornis* MOTSCH. és *bajulus* HAMPE, *Neuraphes coronatus* I. SAHLB., *Euconnus styriacus* GRIM., *Agathidium badium* ER., *Triplax russica* L., *Sphaerosoma carpathicum* REITT. és *Reitteri* ORMAY, *Cryptophagus axillaris* REITT., *Deubeli* GANGLB. és *transsylvanicus* GANGLB., *Atomaria pusilla* SCHÖNH., *Corticus tuberculatus* GERM., *Simplocaria Deubeli* GANGLB., *Plinus brunneus* DUFT., *Cis nitidus* HBST., *Otiorrhynchus scaber* L., *dacicus* DAN. és *carpathicus* DAN., *Tropiphorus transsylvanicus* DAN., *Acalles pyrenaicus* BOHEM., *Rhytidosoma fallax* OTTO, *Apion viciae*

PAYK, *Apion amethystinum* MÜLL., *Phaedon Deubeli* WS., *Sclerophaedon carniolicus* GERM., *Hypnophila obesa* WALT., *Psylliodes subaenea* KUTSCH.

Bizony már esteledett mire megérkeztünk az 1609 méter magasságban fekvő malajesti-menházhoz, melyet az Erdélyrészi Kárpát Egyesület emelt a turisták oltalmára.

A menház az előttünk már ismert malajesti-

Kárpát Egyesületi menedékház a Bucsecsen.

szakadék mellett épült és a Bucsecs óriási szikla-tömegei három oldalról védik a viharoktól. Ez a kiinduló pontja a Bucsecs tetejére, az Omu-ra vezető utaknak, melyek közül az egyik 3 óra alatt vezet fel a sziklateraszokon keresztül, — ezt az utat követtük mi is, míg a másik fáradtságosabb, de kilátópon-
tokban szebb kapaszkodó, a Deubel-út, a Buksoi-on át vezet 4 óra alatt a Bucsecs tetejére.

A rostált bogarak kiválasztása.

Amint a menháztól felfelé menet a szakadékot s vele a felső erdőrégiót elhagytuk, egyszerre elénk tárultak a Bucsecs óriási sziklateraszai, melyek speciális szépségükkel Magyarország bármely hegy-szögével vetekednek.

A hegységnek zömét az eoécén-konglomerátok képezik, melyek egész Magyarországon sehol sem nyernek olyan óriási kiterjedést, mint itten. — A sziklák aljában levő hófoltok mellett találtuk a *Leistus gracilis* és *alpicola*-t, de csak egyes példányokban, míg a *Carabus Linnei* és *silvestris* var. *transsylvanicus* itten már nem tartoznak a ritkaságok közé.

A második terasznál, körülbelül 2000 méter magasságban kezdődik a tulajdonképeni havasi fauna. Igen érdekes itt az ámenet a bogarak világában. Amíg a felső erdő régiótól kezdődőleg alig találtunk valami állatot, innen kezdve nyüzsgő életre akadtunk. Sohasem fogom elfelejteni azt a rengeteg *Blitophaga alpicola*-t, mely valósággal ellepte itten az egész területet. Úgy fekete, mint barna színű példányokból százezrek nyüzsgöttek. A fauna itten főleg *Carabus*-okban bőséges. Nagy számban találtuk a *Carabus*

A malajesti völgy, háttérben a Keresztényhavassal.

Útban a Bucsecs felső sziklaterasszára.

vetkező bogarakat találtuk: *Cychrus rostratus* var. *pygmaeus* CHD., *Nebria transsylvanica* GERM. és ab. *Ormayi* GANGLB., *Trechus procerus* PUTZ., *Patrobus quadricollis* MILL., *Platynus glacialis* REITT., *Pterostichus maurus* DUFT. és ab. *erythromerus* GANGLB., *Jurinei* var. *Heydeni* DEJ. és *fossulatus* var. *Welensi* DRAP., *Amara misella* MILL. és *erratica* MILL., *Harpalus laevicollis* DUFT., *Otiorrhynchus morio* var. *sepulchralis* DAN., *aratus* DAN., *carpathicus* DAN., *glabratus* STIERL., *graniventris* MILL., *Riessi* FUSS és *fusciventris* FUSS.

A sziklák oldalán levő moha és fűsomók megrostálása kevés, de annál értékesebb bogarakat juttatott zsákmányúl, így: *Oxyptoda Deubeli* BERNH., *Drusilla canaliculata* F., *Atheta alpicola* MILL., *Leptusa carpathica* WEISE, *Stenus alpicola* FAUV., *Niphelodes Deubeli* GANGLB., *Bythinus nigripennis* AUBÉ.

A Bucsecs (felső terasz).

violaceus var. *Méhelyi*-t, *Linnei*-t, *concolor* var. *transsylvanicus*-t; kisebb számban az *irregularis* var. *Montandoni*-t, *arvensis* var. *carpathus*-t; egyes példányokban a *planicollis* var. *Verae*-t és *auronitens* var. *Escheri*-t, míg a *Carabus cancellatus* var. *bucsecsianus*, melyből talán összesen 6 darab került üvegeinkbe, a legnagyobb ritkaságnak bizonyult.

Kövek alatt még a következő bogarakat találtuk: *Cychrus rostratus* var. *pygmaeus* CHD., *Nebria transsylvanica* GERM. és ab. *Ormayi* GANGLB., *Trechus procerus* PUTZ., *Patrobus quadricollis* MILL., *Platynus glacialis* REITT., *Pterostichus maurus* DUFT. és ab. *erythromerus* GANGLB., *Jurinei* var. *Heydeni* DEJ. és *fossulatus* var. *Welensi* DRAP., *Amara misella* MILL. és *erratica* MILL., *Harpalus laevicollis* DUFT., *Otiorrhynchus morio* var. *sepulchralis* DAN., *aratus* DAN., *carpathicus* DAN., *glabratus* STIERL., *graniventris* MILL., *Riessi* FUSS és *fusciventris* FUSS.

DR. KERTÉSZ KÁLMÁN pedig HOLDHAUS segítségével egy mélyen a hóban fekvő sziklatömb oldalán ebben a tájban fedezett fel egy új csökevényes szárnyú legyet, a *Philygria Mocsáryi*-t.

Sajnos, ebben az élvezetes havasi faunakutatásban megzavart az eső csakhamar a menházba való visszavonulásra kényszerített. Három napi ottidőzésünk alatt ez volt

egyetlen délelőttünk, a mikor nem háborgatott benünket az eső. Még lemenetelünk alkalmával is olyan gyalázatos felhőszakadás zudult a nyakunkba, hogy mint a bőrigázott ürgék kerültünk vissza Rozsnyóra, illetőleg Brassóba.

Tekintettel az állandó esőzésekre és a rendelkezésünkre állott idő rövidségére, az eredménynyel teljesen meg lehetünk elégedve, mert felfedeztünk egy új fajt, az *Anophthalmus Dieneri* CSIKI-t, a Bucsecs faunájára nézve pedig a következő fajok bizonyultak újjaknak: *Calathus melanocephalus* var. *noricus* DAN., mely változat ezideig Magyarországból ismeretlen volt,

Quedius ochropterus ab. *Kiesenwetteri* GANGLB., *Stenus Erichsoni* RYE, *Atomaria pusilla* PAYK., *Omosita depressa* L., *Corymbites cupreus* var. *transylvanicus* SZOMB., *C. pectinicornis* L., *Dolopius marginatus* L., *Cryptophypnus rivularis* GYLL., *Athous subfuscus* MÜLL., *Ptinus brunneus* DUFT., *Euluperus major* WSE., *Tropiphorus transylvanicus* DAN. és *Rhytidosoma fallax* OTTO.

Természetesen ez utóbbi fajok számát még CSIKI és DIENER is szaporítani fogják anyaguk teljes feldolgozása alkalmával.

Niphetodes
Deubeli GANGLB.

Új vak bogarak a bihari barlangokból.

Irta: CSIKI ERNŐ.

MIHÓK OTTÓ és BOKOR ELEMÉR urak folyó évi június hó második felében a biharmegyei barlangokat sorra járták, hogy az azokban előforduló bogarakat összegyűjtsék. Ez alkalommal majdnem az összes eddig ismert fajokból sikerült gyűjteniök, azonkívül két új fajt is fedeztek fel, melyeket két régebben BIRÓ LAJOS által felfedezett és elnevezett, de még le nem írt fajjal együtt, alábbiakban óhajtok leírni.

MIHÓK OTTÓ ezen barlangkutató útjáról folyóiratunk egyik későbbi számában óhajt beszámolni, azért ezúttal csak az állatok leírására szorítkozom.

Az új fajok mind a Silphidák családjába tartozó *Pholeuon* nembe, illetőleg annak *Irenellum* és *Parapholeuon* alnemébe tartoznak, melyből eddigelé két fajt, a *Ph. gracile* FRIV. és *Ph. hungaricum* CSIKI-t ismertük. A meghatározás megkönnyítésére a 8 faj meghatározására kulcsot állítottam össze.

1. Az előtor hátának oldalszegélye nem teljes, csak a hátsó szögletektől a középig terjed 2

- Az előtor hátának oldalszegélye teljes, a hátsó szögletektől az elülsőig terjed 3
2. A mellközép taraja egyszerű, elül nem erősen kiemelkedő.
— 1. alnem: *Apropeus* REITT. — Ide egyetlen faj tartozik, melynél az előtor háta oldalt a hátsó szögletek előtt erősebben öblös, a középen kissé szélesebb mint a tövén. Előfordul a fonáczi barlangban. 1. *leptoderum* FRIV.
a. Az előtor háta oldalt a hátsó szögletek előtt gyengébben öblös, a középen alig szélesebb mint a tövén. Előfordul a József főherceg-barlangban. var. *Hazayi* J. FRIV.
- A mellközép taraja elül kiemelkedő és éles tompaszöglet képez. — 2. alnem: *Pholeuon* s. str. — Ide egyetlen faj tartozik, mely az oncsászi barlangban fordul elő.
2. *angusticolle* HAMPE.
3. A szárnyfedők a csúcson egyenként kerekítettek. A mellközép kiemelkedő taraja fokozatosan emelkedő, majd kerekített tompaszöglet alkotva megy át a csipők közötti egyenes részbe. — 3. alnem: *Irenellum* CSIKI.¹ — Ide egyetlen faj tartozik, mely egy Biharfüred környékén felfedezett új barlangban fordul elő. 3. *Mihóki* CSIKI.
- A szárnyfedők a csúcson együttesen kerekítettek. A mellközép taraja elül hirtelen, majd felül éles szöglet vagy kiálló fogacskát képezve emelkedik ki. — 4. alnem: *Pharapholeuon* GANGLB. 4
4. A szárnyfedők oldalpereme egész hosszában keskeny 5
- A szárnyfedők oldalpereme elül és hátul keskeny, a középen erősen kiszélesedett, legalább is kétszer oly széles mint a váll mögött 6
5. A homlok lapos, gödørszerű bemélyedés nélkül, az előtor háta kissé hosszabb mint széles, a szárnyfedők előrefelé erősebben keskenyedők mint hátrafelé. — Előfordul a kalotai barlangban. 4. *gracile* FRIV.
- A homlok közepén gödørszerű bemélyedés van, az előtor háta kissé szélesebb mint hosszú, a szárnyfedők előre és hátrafelé egyformán keskenyedők. — Előfordul a Szohodol melletti Lucia-barlangban (Alsó-Fehér vm.)
5. *hungaricum* CSIKI.
6. A mellközép taraja tompaszöglet alakjában emelkedik ki. — Előfordul a Rév melletti Batrina-barlangban.
6. *Mocsáryi* CSIKI.

¹ *Irenellum* nov. subg. generis *Pholeuonis* — Prothorace lateribus complete usque ad angulos marginato, elytris apice singulatim rotundatis, mesosterno carina gradatim elevata et supra rotundato obtuso-angulata.

- A mellközép taraja fogacskaszerűen emelkedik ki 7
7. A mellközép tarajának fogacskája hátrább esik, alapja szélesebb, csúcsa kerekített vagy hegyesedő. A hátsó lábfej első íze kissé hosszabb mint a következő két íz együttvéve. — Előfordul Rév környékén egy újonnan felfedezett barlangban.

7. *Bokori* CSIKI.

- A mellközép tarajának fogacskája már elül hirtelen emelkedik ki, csúcsa tompán kerekített, alapja keskenyebb. A hátsó lábfej első íze kissé rövidebb mint a következő két íz együttvéve. — Előfordul a Rév melletti Máv-barlangban.

8. *Czáráni* CSIKI.

*

Az új fajok rövid leírását a következőkben adom, megjegyezvén, hogy az összes eddig ismert fajok mellközepének jellemző alakját feltüntető rajzokat „Magyarország Bogárfaunája“ című munkám II. kötetének készülő 2. füzetében fogom közölni.

1. *Pholeuon (Irenellum) Mihóki* n. sp.

Flavo-ferrugineum, nitidum, subtilissime punctatum, capite pronotoque sparsim, elytris dense flavo-pilosis. Fronte haud impresso, antennis dimidio longitudine corporis paulo longioribus, articulis angustis, articulo septimo apice dilatato. Pronoto cordato, convexiusculo, latitudine paulo longiore, angulis posticis fere rectis, lateribus complete usque ad angulos anticis marginato, postice sinuato. Elytris oblongo-ovalibus, antice paulo fortiore angustatis, apice singulatim rotundatis, margine laterali angusto. Mesosterno carinato, carina gradatim elevata et supra rotundato obtuse-angulata. Tarsis anticis maris paulo dilatatis. Long. 4·5—4·8 mm.

Hungaria centr.-orient.: in antro territorii balneo Biharfüred (Comit. Bihar). Speciem novam in honorem detectoris Dom. O. Mihók denominavi.

Barnás-sárga, fénylő, nagyon finoman pontozott, a fej és az előtor háta gyéren, a szárnyfedők sűrűbben sárga szőrökkel fedettek. A homlok lapos, gödörszerű bemélyedés nélküli, a csápok a test felénél hosszabbak, a csápízek karesúk, a hetedik íz a csúcán kiszélesedett. Az előtor háta szívforma, domborodó, kissé hosszabb mint széles, hátsó szögletei majdnem derékszögűek, oldalai teljes hosszúságukban szegélyezettek, hátul öblösek. A szárnyfedők tojásformák, előrefelé kissé jobban keskenyedők mint hátrafelé, a csúcson egyenként kerekítettek, oldalperemük egész hosszában keskeny. A mellő taraja fokozatosan kiemelkedő és legfelül kerekített tompaszöglet alkotva megy át a csipők közötti egyenes részbe. A hím elülső lábfejének ízei kiszélesedettek. Hossza 4·5—4·8 mm.

Előfordul egy Biharfüred környékén újonnan felfedezett barlangban, a melyben MIHÓK OTTÓ és BOKOR ELEMÉR fedezték fel.

Az új fajt az egyik felfedező, MIHÓK OTTÓ barátom tiszteletére neveztem el.

2. *Pholeuon (Parapholeuon) Mocsáryi* n. sp.

Gracile, flavo-ferrugineum, nitidum, capite et pronoto pilis flavescentibus brevioribus et subtilibus sparsim, elytris pilis crassioribus longioribusque dense tectis. Capite pronotoque subtilissime et dense punctatis, fronte paulo impresso, antennis gracilibus, dimidio longitudine corporis longioribus, articulis clavae paulo crassioribus. Pronoto longitudine paulo latiore, cordato, lateribus postice sinuato, angulis posticis acutiusculis et incurvatis. Elytris oblongo-ovalibus, dense punctatis, apice conjunctim rotundatis, margine laterali antice posticeque angusto, medio dilatato, quam antice duplo latiore. Mesosterno carinato, carina antice magis angulato-elevata. Tarsis anticis maris paulo dilatatis. Long. 3·5—4 mm.

Hungaria centr.-orient: in antro „Batrina prope Rév (Com. Bihar) a Dom. L. BIRÓ detectum et illustrissimo Dom. A. MOCSÁRY dedicatum.

Nyulánk, barnás-sárga, fénylő, a fej és az előtor háta rövid és vékony, a szárnyfedők hosszabb és vastagabb sárgás szőrözettel sűrűn fedettek. A fej és az előtor háta nagyon finoman és sűrűn pontozottak, a homlok kissé bemélyedt, a csápok karcsúk, a test felénél hosszabbak, a bunkó ízei kissé szélesebbek. Az előtor háta kissé szélesebb mint hosszú, szívforma, oldalai hátul öblösek, a hátsó szögletek hegyesek és lehajlók. A szárnyfedők tojásformák, sűrűn pontozottak, a csúcson együttesen kerekítettek, az oldalperem elül és hátul keskeny, a középén széles, kétszer oly széles mint elül a váll mögött. A mellközép taraja elül erősen kiemelkedő és tompaszög alakjában megtört. A him elülső lábfejizei kissé kiszélesedettek. Hossza 3·5—4 mm.

Előfordul a Rév melletti „Batrina“ barlangban, amelyben BIRÓ LAJOS még 1904-ben az *Anophthalmus Birói*-val együtt felfedezte. Az új fajt a BIRÓ által adott néven MOCSÁRY SÁNDOR tiszteletére neveztem el.

3. *Pholeuon (Parapholeuon) Bokori* n. sp.

Flavo-ferrugineum, nitidum, capite pronotoque subtilissime et dense punctato et breviter flavo-piloso, elytris fortiter punctatis et pilis longioribus tectis. Antennis gracilibus, dimidio longitudine corporis multo longioribus. Pronoto cordato, latitudine aequilongo late-

ribus postice sinuato, angulis posticis acutis, lateribus complete usque ad angulos anticis marginatis. Elytris oblongo-ovalibus, in medio latissimis, apice conjunctim rotundatis, angulo apicali rotundato, margine laterali antice posticeque angusto, medio dilatato, fere triplo latiore. Mesosterno carinato, carina gradatim elevata, dente latiore, apice rotundato. Articulo primo tarsorum posticorum quam articulus secundus et tertius paulo longiore, tarsi anticis maris dilatatis. Long. 3·8—4·5 mm.

Hungaria centr.-orient.: in antro prope Rév (Com. Bihar) Speciem novam a Dom. O. MIHÓK et EL. BOKOR detectam in honorem Dom. ELEMÉR BOKOR denominavi.

Barnás-sárga; fénylő, a fej és az előtor háta nagyon finoman és sűrűn pontozott és rövid sárgás szőrökkel fedett, a szárnyfedők erőteljesen pontozottak és hosszabb szőrökkel fedettek. A csápok karesűk, a test félhosszánál jóval hosszabbak. Az előtor szívforma, olyan széles mint hosszú, oldalt a hátsó szögletek előtt öblös, a hátsó szögletek hegyesek, oldalszegélye teljes, a mennyiben a hátsó szögletektől az elülsőig terjed. A szárnyfedők hosszúkás tojásformák, a középén a legszélesebbek, a csúcson együttesen kerekítettek, a varratszöglet kerekített, oldalszegélyük elül és hátul keskeny, a középén széles, majdnem háromszor oly széles mint elül. A mellközép taraja hátrább esik, alapja szélesebb, csúcsa kerekített. A hátsó lábfej első íze kissé hosszabb mint a második és harmadik íz együttvéve, a hím elülső lábfeje kiszélesedett. Hossza 3·8—4·5 mm.

Előfordul egy újonnan felfedezett barlangban Rév mellett, Bihar vármegyében.

Az új fajt, melyet MIHÓK OTTÓ és BOKOR ELEMÉR gyűjtöttek, BOKOR ELEMÉR tiszteletére neveztem el.

4. *Pholeuon (Parapholeuon) Czáráni* n. sp.

Ph. Bokori m. similis, sed differt: articulo primo tarsorum posticorum quam articulis duobus sequentibus paulo brevior et carina mesosternali antice magis elevata, dente angustiore, apice rotundato. Long. 3·5—3·8 mm.

Hungaria centr.-orient.: Habitat in antro „Máv-barlang“ (vel „Vizesés-barlang“, vel „Zichy-barlang“) nominato, ubi Dom. L. BIRÓ anno 1904 detexit. Speciem novam in memoriam Dom. J. CZÁRÁN denominavi.

A *Ph. Bokori*-hoz hasonló, attól a következőkben tér el: a hátsó lábfej első íze kissé rövidebb mint a második és a harmadik lábfejiz együttvéve, a mellközép taraja pedig hirtelen emelkedik ki,

a fogacska alapja keskenyebb, csúcsa kerekített. Az állat pedig valamivel kisebb, hossza 3·5—3·8 mm.

Előfordul a biharmegyei Rév határában fekvő „Máv-barlang”-ban (vagy a mint még nevezik, a Vizesés- vagy Zichy-barlangban), a melyben BIRÓ LAJOS még 1904-ben fedezte fel és a biharmegyei hegyek és barlangok fáradhatatlan kutatója, néhai CZÁRÁN GYULA tiszteletére nevezte el. Én a BIRÓ által adott nevet megtartottam.

Az újonnan leírt négy faj típusa a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményében foglal helyet, a *Ph. Mihóki* és *Ph. Bokori* típusaiból azonkívül MIHÓK OTTÓ és BOKOR ELEMÉR urak gyűjteményében is van példány.

Különfélék.

Egy kérdéses futrinkáról. — Az 1906-ban megjelent európai bogárkatalogusban és Magyarország Bogárfaunája című munkám I. kötetének 144. lapján a FLEISCHER által Dél-Magyarországból (a régi Bánságból) leírt *Carabus emarginatus* var. *pseudocancellatus* nevű fajváltozatot a *Carabus cancellatus* var. *graniger* szinonimái közé vettem fel. Ezt pedig azért tettem, mert a Krassó-Szörény vármegyei hegyvidékben csak a var. *graniger* él, mely változat, úgy mint a legtöbb futrinka, többé-kevésbé variál, úgy hogy a *pseudocancellatus*-ban is egy *graniger*-t véltem vörös első csápizzal, a minthogy ilyen példányok tényleg léteznek is. FLEISCHER erre megjegyzi (Wiener Entom. Zeitung, 1908, p. 296), hogy az ő állata egy *emarginatus*, melyet semmiképp sem lehet a *graniger*-rel összevonni. Kérésre FLEISCHER úr volt szíves a var. *pseudocancellatus* típusát megtekintésre elküldeni és így megállapíthattam azt, hogy ez tényleg egy *emarginatus* és pedig teljesen olyan, mint egy, a Nemzeti Múzeum gyűjteményében levő és Krajnából származó példány vörös első csápizzal, a mely példány azonban szintén nem érdemel külön nevet. Ezzel tehát a dolog szisztematikai részé el lenne intézve, vagyis a *pseudocancellatus* a *graniger* szinonimái közül törlendő és az *emarginatus* szinonimái közé felveendő. Megmaradt azonban a kérdéses példány bánsági előfordulása, a mit eddigi tapasztalataim alapján teljesen kizártnak kellett tartanom. Ez a kérdés azonban szintén hamarosan oldódott meg, a mennyiben kételyeimet közöltem FLEISCHER úrral, a ki végre arról értesített, hogy lehetséges, hogy az illető példány termőhelye nem biztos, mert temesvári ismerőse, a kitől azt kapta, az illető osztrák tartományban lakott azelőtt és így nem lehetetlen, hogy már nem emlékezett biztosan az állat eredetére. Ezek alapján faunánkból ezt az állatot minden kétely nélkül

törülhetjük. Ez az eset is jó példa arra, hogy minden állatot azonnal a preparálás után kell termőhelyezédelével ellátni, mert csak így kerülhetjük ki azt, hogy állataink esetleg későbbi időben is, zavart okozzanak.

CSIKI ERNŐ.

Irodalom.

Bezzi M.: Biospeologica. Diptères (Première série) suivi d'un Appendice sur les Diptères cavernicoles recueillis par le Dr Absolon dans le Balcan. (Archiv. de Zool. expér. et génér., ser. 5. T. VIII, 1911, p. 1—87).

Az előszóban a barlanglakó legyekre vonatkozó irodalmat ismerteti a szerző s az egyes dolgozatokhoz kritikai megjegyzéseket fűz, azután táblázatosan közli a barlangokból eddig ismert összes legyek névjegyzékét országok szerint. Magyarországból 6 fajt sorol fel, míg a Karsztból, Dalmáciából és a Balkánból ismerteket külön összesíti.

A dolgozat második részében azután sorra veszi az egyes fajokat s az újakat tanulságos rajzokkal illusztrálva írja le.

DR. KERTÉSZ KÁLMÁN.

Társulati ügyek.

Kévelem tagtársainkhoz! — Kérjük azon tagjainkat, a kik a folyó évi tagdíjat (10 Kor. és 2 kor. az oklevélért) még be nem fizették, hogy azt mielőbb a társaság pénztárosa (DR. KERTÉSZ KÁLMÁN — Budapest, VIII., Magyar Nemzeti Múzeum) címére beküldeni szíveskedjenek. [Megjegyzendő, hogy a kik a „Rovartaxi Lapok“-kat nem mint a Magyar Entomologiai Társaság tagjai kapják, az előfizetési díjat (8 kor.) úgy mint eddig is, a folyóirat kiadója — CSIKI ERNŐ múzeumi őr, Budapest, VIII., Magyar Nemzeti Múzeum címére küldjék be].

„ROVARTANI LAPOK“

XVIII. Band.

Juli 1911.

7. Heft.

S. 97. — *A. Schmidt*: Baron Stefan Vécsey 1863 zu Kassa geboren, ging zum Militär, von wo er als Honvédmajor in den Ruhestand trat, auf sein Gut nach Szada übersiedelte und von dieser Zeit an eifrig Schmetterlinge sammelte. Seine schöne und reichhaltige Sammlung wird von seiner Familie aufrecht erhalten, Seltenheiten und faunistisch interessante Tiere aber übergab er gleich dem National-Museum. Er starb plötzlich an einer Lungenzündung im Alter von 47 Jahren am 6. Oktober 1910.

S. 100. — *O. Mihók*: Entomologische Exkursion auf den BüceseCs. — Verfasser schildert den im Juni 1910 auf den BüceseCs in den Süd-Karpathen gemachten Ausflug, welcher durch CSIKI, DEUBEL, DIENER, HOLDHAUS, KERTÉSZ und MIHÓK ausgeführt wurde. Die wichtigsten gesammelten Coleopteren wurden bei Schilderung der einzelnen Gebiete angegeben. 7 Ansichten des Gebietes und *Niphetodes Deubeli* GANGLB. werden auch bildlich dargestellt.

S. 105. — *E. Csiki*: Neue Blindkäfer aus den Grotten von Bihar. — Verfasser beschreibt vier neue Arten der Gattung *Pholeuon*, wobei für die eine Art die neue Untergattung *Irenellum* aufgestellt wird. (Die lateinischen Diagnosen siehe im ungarischen Text).

Kleine Mitteilungen.

S. 110. — *E. Csiki*: Über einen fraglichen Laufkäfer. — Verfasser stellte im Katalog von 1906 und in seiner Käferfauna Ungarns (Band I, p. 144.) *Carabus emarginatus* var. *pseudocancellatus* FLEISCHER zu *C. cancellatus* var. *graniger* als Synonym, da im Banat das Vorkommen eines *emarginatus* ausgeschlossen war. FLEISCHER bestand aber darauf, dass es eine *emarginatus*-Rasse sei (Wiener Ent. Zeitg. 1908, p. 296), was Verfasser nach Untersuchung der durch FLEISCHER zugesendeten Type nun ebenfalls bestätigt. Bezweifelte aber, nachdem diese Type mit einem Exemplar aus Krain der Sammlung des Ung. National-Museums ganz gleich ist, die Richtigkeit der Fundortsangabe. FLEISCHER verständigte nun den Verfasser, dass es möglich sei, dass das betreffende Exemplar nicht aus dem Banat, sondern aus Krain stammt, der Fundort ist nicht zuversichtlich. *C. var. pseudocancellatus* ist demnach aus der Fauna Ungarns zu streichen und als Synonym zu *emarginatus* zu stellen, da ein solch individuell abweichendes Exemplar keinen besonderen Namen verdient.

Literatur.

S. 111. — Es wird eine dipterologische Arbeit von M. Bezzi besprochen.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XVIII. KÖTET.

1911 AUGUSZTUS

8. FÜZET.

Adatok a magyarországi Elateridák ismeretéhez.

Írta: SZOMBATHY KÁLMÁN.

Jelen dolgozatom¹ egy nagyobb magyarországi anyagon végzett tanulmányaim eredménye. A megvizsgált anyag legnagyobb része a Nemzeti Múzeum gyűjteményéből való, de alkalmam nyílt DEUBEL FRIGYES, DIENER HUGÓ, DR. FODOR JÁNOS, GAMMEL ALAJOS, GÖTZELMANN TIVADAR, GURÁNYI ISTVÁN és WACHSMANN FERENCZ gyűjteményének Elateridáit is tanulmányozni. Fogadják mindnyájan őszinte köszönetemet, hogy tanulmányaimat elősegítették.

I. nemzetség: *Agrypnini*.

Adelocera LATR.

1. *A. punctata* HBST. — Mária-Besnyő (GURÁNYI).
2. *A. lepidoptera* GYLLH. — Fenyőháza (GURÁNYI), Radna-Borberek (CSIKI), Jasenak (KERTÉSZ).
3. *A. fasciata* L. — Fenyőháza (GURÁNYI)!

II. nemzetség: *Ludiini*.

Corymbites LATR.

4. *C. virens* SCHRNK. — A törzsfajnak, úgy a mint azt SCHRANK leírta, sáfránsárga szárnyfedői vannak, fémfényű zöld folttal a csúcson. A fajváltozat pedig az volna, melynél a szárnyfedők egyszínű barnások. SEIDLITZ (Fauna Transsylvanica. p. 187) és KUTHY (Fauna Regni Hungariae. Coleoptera. 1897, p. 117) a törzsfajt felcserélték a fajváltozattal, úgy hogy a *C. virens*-nél felsorolt összes termőhelyek tulajdonképen a var. *inaequalis* OLIV.-ra vonatkoznak.

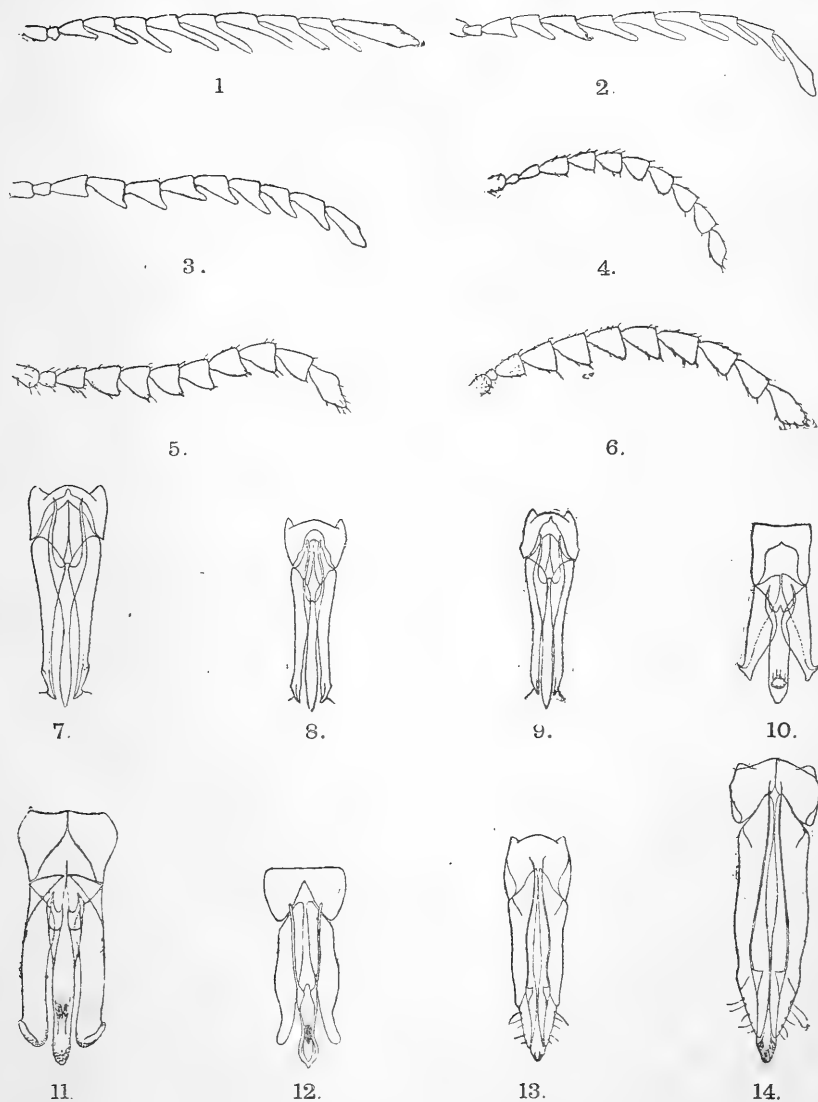
¹ Megjelent német nyelven az „Annales hist.-nat. Musei Nationalis Hungarici” 1910. évi VIII. kötetének 575—589. lapján.

5. *C. Heyeri* SAXESEN. — Ezt a középeurópai fajt faunánkból csak Radna-Borberekéről és a Retyezátról ismertük. Újabb termőhelye a Vulkán-szoros, a hol CSIKI gyűjtötte.

6. *C. cupreus* FABR. — A törzsfaj ibolyás, ritkábban zöldes fémfényű, a szőrözlet barnás, a szárnyfedők sáfránysárgák, az utolsó harmadban a testtel egyformán fémfényűek. A törzsalak, melyet állandó testalak jellemez, Európa legtöbb magas hegységében előfordul. A míg a tipikus *C. cupreus* eléggé állandó, addig egészen fémfényű szárnyfedőkkel bíró alakjai kisebb-nagyobb morfológiai eltéréseket mutatnak, melyek alábbi meghatározó kulcsból láthatók:

- 1 (6). A szárnyfedők színe kisebb-nagyobb mértékben sárga.
- 2 (5). A szárnyfedők részben fémfényűek.
- 3 (4). Csak a szárnyfedők utolsó harmada fémfényű. — *cupreus* F.
- 4 (3). A szárnyfedők fémfényű színeződése kiterjedt, úgy hogy a sárga szín két tölfoltra szorítkozik. — var. *humeralis* DUF.
- 5 (2). A szárnyfedők egészen sárgák, fémfényű színeződés nélkül, csak a csúcson barnások. — var. *Hilfi* REITT.
- 6 (1). A szárnyfedők egészen fémfényűek.
- 7 (10). A csápok erősen fésűsek (1. kép).
- 8 (9). A szárnyfedők ibolyaszínűek, a közterek símák és egyszerűen pontozottak, a barázdákat egy sokszor megszakított pontsor jelzi. A hímvestző alakját a 7. kép mutatja. Hossza: ♂ 13—16 mm., ♀ 14—17,5 mm. — Közép-Európa. — var. *aeruginosus* F.
- 9 (8). A szárnyfedők közterei ránczosan pontozottak. — var. *pyrenaicus* CHARP.
- 10 (7). A csápok nagyon gyengén vagy csak a csúcs felé kissé fésűsek. Az előtor háta sűrűbben és erőteljesebben pontozott mint a törzsfajnál. A szárnyfedők barázdásan pontozottak, a közterek többé-kevésbé domborúak.
- 11 (12). A csápok csak a csúcson kissé fésűsek (3. kép). A szárnyfedők zöldek, a csúcson némelykor biboros fényvel, vagy egészen ibolyaszínűek, a közterek ránczolva pontozottak. A hímvestző alakját a 8. kép mutatja. Hossza: ♂ 10—12,5 mm. — Bosznia. — var. *bosnicus* APFB.
- 12 (11). A csápok gyengén fésűsek (2. kép). A szárnyfedők mindig zöldek, a közterek egyszerűen pontozottak. A hímvestző alakját a 9. kép mutatja. Hossza: ♂ 10—12 mm., ♀ 11—13 mm. — Déli Kárpátok: Vulkán-szoros, Fogarasi-havasok, Bihar-hegység. — var. *transylvanicus* SZOMB.

A *Corymbites cupreus* törzsalakja Magyarországon elég ritka, itten az egyszínű fémfényű szárnyfedőkkel bíró és nagy elterjedésű

1. *Corymbites cupreus* F. var. *aeruginosus* F., 2. var. *transsylvanicus* SZOMB.,
 3. var. *bosnicus* APÉB., 4. *Elater ferrugatus* LAC. ♂, 5. *E. sanguineus* L. ♂
 és 6. *E. satrapa* KIESW. csápja. — 7. *Corymbites cupreus* F. var. *aeruginosus*
 F., 8. var. *bosnicus* APÉB., 9. var. *transsylvanicus* SZOMB., 10. *Agriotes incogni-*
tus SCHW., 11. *A. sordidus* ILL., 12. *Cryptophymus tenuicornis* GERM., 13. *Cr.*
pulchellus L. és 14. *Cr. sabulicola* BOH. hímveszeje.

fajváltozatai helyettesítik, a melyek közül a var. *aeruginosus* a Tátrában, a var. *transsylvanicus* a Déli Kárpátokban és a Biharhegységben fordul elő. Átmeneti alakok gyakran találhatók.

7. *C. (Anostirus) purpureus* PODA. — Előfordul az erdőszélek virágzó bokrain és fáin, valamint dudvás növényeken.

var. *parumcostatus* BUYSS. — Mindig élénk biborvörös, a szárnyfedők harmadik köztere a tövén erősen kiemelkedő. Eddig csak Franciaországból (Gavarnie) ismertük, de Magyarországon (Budai hegység) is előfordul. Faunánkra új.

8. *C. haemapterus* ILLIG. — Vulkáni szoros (CSIKI).

9. *C. castaneus* L. — Fenyőháza (GURÁNYI).

10. *C. (Actenicerus) siaelandicus* MÜLL. (*tesselatus* FABR. nec L.) — LINNÉ *tesselatus*-a és *Prosternon holosericeus* OLIV. azonosak, a mint az az eredeti leírásból is látható.¹ Ezek alapján *tesselatus* L. nem állhat *siaelandicus* MÜLL. helyett, a mint az a Cat. Col. Europae etc. 1906-ban áll, hanem a későbbi *Prosternon holosericeus* OL. helyét kell elfoglalja.

A *C. siaelandicus*-t nedves helyeken, különösen patakok mentén találtam *Mentha aquatica*, *Symphytum tuberosum* és *Ranunculus*-on.

Selatosomus STEPH.

11. *S. impressus* F. — Alsó-Lechnicz.

var. *alpicola* SZOMB. — Fekete vagy feketés-barna, felül-alul fémfény nélküli. — Trencsén megye (Nemz. Múzeum), Tátraszéplak (WACHSMANN).

12. *S. amplicollis* GERM. (*pyrenaeus* CAST).

A *S. pyrenaeus*-t először BIELZ említi (Verh. u. Mitth. Siebenbürg. Ver. f. Naturw. XXXVII, 1887, p. 74) Brassó vidékéről. Ez az adat eddig nagyon kétesnek tetszett. A Nemzeti Múzeum gyűjteményében találtam egy példányt az Oasa-ról (Kudzsiri havasok, VÁNGEL), melyet teljes határozottsággal nem tudtam az *amplicollis* (*pyrenaeus*)-hoz sorolni, mert néhány pontban attól eltért. Közben találtam egy ugyanolyan példányt Erdélyből DEUBEL FRIGYES úr anyagában és néhányat az Abruzzokból (PAGANETTI) a Nemzeti Múzeum gyűjteményében. Ezen példányok megvizsgálása arra a meggyőződésre juttatott, hogy a magyarországi és az olaszországi példányok nem azonosíthatók a spanyol *amplicollis*-sal, hanem egy átmeneti alakot képeznek a *S. aeneus* és *amplicollis* között.

A *S. aeneus* ugyanis abban tér el az *amplicollis*-tól, hogy az előtor háta kissé laposabb, egyes példányoknál azonkívül kissé hosszabb is és felülete finoman és szétszórtan pontozott. A tipikus

¹ *E. tesselatus* L., Syst. Nat. Ed. X, 1758, p. 406. — *E. thorace obscure-aeo, clytris fuscis: maculis pallidioribus confertis unguibus rubris.*

amplicollis előtora elég sűrűn és erőteljesen pontozott, az egyes pontok csak kissé kisebbek mint a közterek; azonkívül a szárnyfedők erősebben kerekítettek és a barázdák sokkal mélyebbek. A *S. aeneus* mindig fémfényű, ellenben az *amplicollis* mindig fekete vagy ritkán szurokfekete, némelykor azonban fémes fénynyel. Az *amplicollis* magyarországi és olaszországi példányainak előtora alig vagy kissé erősebben pontozott, mint az *aeneus*-nál. Ezen példányok különösen a feketelábú *aeneus* var. *germanus*-hoz nagyon hasonlóak; annál is inkább, mert ezen fajváltozat egyes példányai nem ritkán nagyon sötétek, majdnem feketék.

Én nem kételkedem abban, hogy a *S. amplicollis* és *aeneus* a legközelebbi származástani kapcsolatban állanak egymással.

Már Buysson említi ezt a két faj között álló alakot, amikor művében (Faune Gallo-Rhénane. Élaterides. 1894, p. 94) írja: „Pro-notum un peu moins densément et fortement ponctué, intervalles des points luisants“, anélkül azonban, hogy ezen alaknak külön nevet adjon.

Én ezt az úgy származástani, mint rendszertani szempontból érdekes közbénső alakot *Selatosomus amplicollis* var. *Buyssoni*-nak neveztem el.

A *S. amplicollis* var. *Buyssoni*-t Magyarországból: Brassó (BIELZ, DEUBEL) és Olaszországból: Mt. Arazecca az Abruzzokban (PAGANETTI) ismerem.

13. *S. cruciatus* L. — Pilishegy, Szár (GÖTZELMANN), Bakony (CSIKI), Debreczen (TÖRÖK, CSIKI).

14. *S. globicollis* GERM. — Ezt a fajt Magyarországból eddig csak a budapesti Hárshegyről (KUTHY) ismertük, újabban DEUBEL Brássonál is gyűjtötte.

15. *S. (Neopristilophus) depressus* GERM (*insitivus* GERM.) — Czin-kota (SZOMB.), Kismaros (GÖTZELMANN), Csurgó (KUTHY).

Prosternon LATR.

16. *Pr. tessellatus* L. (*holosericeus* OLIV.) — Lásd a szinonimikai megjegyzést *Corymbites siaelandicus* MÜLL.-nél.

17. *Pr. chrysocomus* GERM. — Budapest, Kismaros (GÖTZELMANN).

Sericus ESCHSCH.

18. *S. brunneus* L. — Nagy-Sítke (HORVÁTH), Radna-Borberek (GÖTZELMANN), Fogarasi havasok (Nemz. Múzeum).

19. *S. subaeneus* REDT. — Horvátország (Nemz. Múzeum).

Agriotes ESCHSCH.

20. *A. acuminatus* STEPH. (*sobrinus* KIESW.) — Nagyszében (Coll. FÜSS).

Elég gyakori és színeződésre nézve nagyon változó. A Nagy Alföldről származó példányok feketésbarnák, világosabb vagy sötétebb sárgás-barna szárnyfedőkkel és egy sötétebb sávval a varraton. A Fuss által Nagyszében vidékén gyűjtött példányok előtora, szárnyfedői és alsó oldala egyszínű sárgásbarna.

21. *A. pallidulus* ILLIG. — Ritka. Ezt a fajt Hidegkúton *Melittis melissophyllum*-on gyűjtöttem.

22. *A. sordidus* ILLIG.

SPEISER FERENCZ úr Kalocsáról említette az *A. Laichartingi* GREDL. nevű fajt, ezt az adatot kétesnek tartottam, amiért SPEISER úrtól, nevezett példányt megvizsgálásra elkértem, a mit ő a legnagyobb szíves-séggel meg is tett és az állatot elküldötte. Így megállapíthattam, hogy az nem *A. Laichartingi*, hanem *A. sordidus* volt, előbbi faj tehát faunánkból törlendő.

A hímivarszerv megvizsgálása minden kételyt kizár. A hím-vessző forcepsének kampója jellegzetesen kifejlődött (11. kép), míg az *A. Laichartingi*-nél teljesen hiányzik. Azonkívül az *A. sordidus*-nál a vezetéket jól látható finom hártya borítja.

23. *A. incognitus* SCHWARZ.

A M. Nemzeti Múzeum gyűjteményében *A. pilosus* név alatt néhány példányt találtam, mely pontosabb megvizsgálásra *incognitus*-nak bizonyult. Azóta több példányt láttam és magam is gyűjtöttem néhányat. Ez a faj eddig csak Spanyolországból (Arragonia, Cartagena) volt ismeretes és így Magyarország faunájára új.

A. incognitus nagy, széles és erősen domború. Szennyes-sárga vagy világos barnás-vörös. A fej nagy, erősen domború, sűrűn és gyengén ránczolva pontozott, a fejpaizs elül megvastagodott. A csápok elég hosszúak, a hímek csápjá 1 vagy $1\frac{1}{2}$ ízzel túlterjed az előtor hátának hátsó szögletein, a nőstények-é épen hogy eléri azokat; a 2. és 3. csápíz megnyúlt, a 2. íz alig hosszabb vagy olyan hosszú mint a 3. íz. Az előtor háta olyan hosszú mint széles, előrefelé gyengén kiszélesedő, erősen domború, sűrűn és erőteljesen pontozott, az elülső szögletek erősen kerekítettek, a hátsók tarajosak, kissé lapítottak és kevésbé széttartók, a középvonal majdnem az elülső szegélyig terjed. A szárnyfedők kissé szélesebbek mint az előtor háta elül, hátrafelé kiszélesedők és az utolsó harmadban kerekítve keskenyedők: a pontsorok jól láthatók, a közterek finoman és gyengén ránczolva pontozottak, sárgás-szürke rövid testhez simuló szőrözettel fedettek, a szőrözet a váltakozó közterekben kissé, sokszor alig láthatóan sűrűbb. A hátsó csipők kifelé fokozatosan keskenyedők. A hím-vessző alakját a 10 kép mutatja. Hossza 12·5—13 mm., szélessége 2·6—3 mm.

Az *A. incognitus*-t a következő termőhelyekről ismerem: Buda-

pest, Rákos (Nemz. Múzeum), Rákosfalva (GAMMEL), Czinkota, (SZOMBATHY), Csepel (DIENER).

Ludius LATR. (nec ESCHSCH.)

24. *L. ferrugineus* L. var. *occitanicus* VILL. — Lotriona-völgy (CSIKI).

Adrastus ESCHSCH.

25. *A. limbatus* FABR. (*nitidulus* MARSH., *alpicola* REY, *porrectifrons* GOZIS).

var. *axillaris* ER. — Szováta (CSIKI).

26. *A. lacertosus* ER. Péczel (KUTHY), Peszér (WACHSMANN), Simontornya (HORVÁTH), Küküllőszög, Dicsőszentmárton (CSIKI).

27. *A. pallens* FABR. (*pusillus* HERBST nec F.)

var. *lateralis* HERBST. — Pápa (WACHSMANN), Szurduk-szoros (CSIKI).

var. *Paykulli* SZOMB. (*limbatus* PAYK. nec. F.) — Szeged (KUTHY), Deliblat (KERTÉSZ), Dicsőszentmárton (CSIKI).

28. *A. rachifer* FOURCR. — Dicsőszentmárton (CSIKI), Novi (HORVÁTH).

III. nemzetség: *Cardiophorini*.

Cryptohypnus ESCHSCH.

GAHAN, Ent. Monthly Magaz. XLIII, 1907, p. 122.

29. *Cr. tenuicornis* GERM. — Németországból, Franciaországból, Ausztriából és Oroszországból (Jaroslaw, Kasan) volt ismeretes. Újabban DR. BRANCSIK Trencsén vármegyében és WACHSMANN Budapesten gyűjtötte. Faunánkra új.

Cr. tenuicornis GERM. fekete, sötétzöld fémfényvel és rövid finom szürkés-sárga vagy ritkán vöröses-sárga szőrözettel. A csápok barnások, első ízük sárgás-vörös, a lábszárak és a lábfej vöröses-sárga. A fej gyengén domború, sűrűn és finoman pontozott, a közepén kissé benyomott. A csápok gyengén fűrészesek, második ízük kissé megnyult, kissé rövidebb mint a harmadik íz. Az előtor háta olyan hosszú vagy alig hosszabb mint széles, domború, sűrűn és finoman pontozott, a hátsó szögletek rövidek, hegyesek, kissé kifelé irányultak. A szárnyfedők szélesebbek mint az előtor hátának töve, kétszernél kissé hosszabbak mint szélesek, a varrat felé lapítottak, a hímeknél hátrafelé kissé kiszélesedettek, a nőstényeknél párhuzamos szélűek, a közepük mögött keskenyedők; pontozottan barázdások, a barázdák elül élesebbek, a belsők finoman és sűrűn, a szélsők erősebben pontozottak. A hímvesző alakját a 12. kép mutatja. Hossza 4—4.5 mm., szélessége 1—1.5 mm.

30. *Cr. sabulicola* BOH.

A *Cr. pulchellus* és *sabulicola* fajokat a legtöbb szerző azonosoknak tartja, így BUYSSON a *pulchellus* hímjének, REITTER pedig a *pulchellus* var. *exiguus* nőtényének tartja a *Cr. sabulicola*-t. Mindkét esetben úgy tűnik, mintha dimorph ivarral volna dolgunk. Már GAHAN említi, hogy ez nem áll és magam is azon a nézeten vagyok. A *Cr. sabulicola* jó faj, melynél a viszonylagosan keskeny és hosszabb előtor hátának hátsó szögletei mindkét nemnél összetartók. A test is nagyobb és nyulánkabb mint a *pulchellus*-é. A hímivarszerv is mutat különbséget, így a *sabulicola* forceps-e (14. kép) sokkal erőteljesebb és rövidebb, a hímvesző pedig hosszabb mint a *pulchellus*-é (13. kép). Még megemlíthetem, hogy a hímek sokkal ritkábbak mint a nőtények.

Termőhelyei: Budapest, Újpest, Aquincum (GÖTZELMANN), Rimaszombat (BOLKAY).

31. *Cr. (Quasimus) minutissimus* GERM. — Rimaszombat (SZABÓ).

IV. nemzetség: *Elaterini*.*Porthmīdius* GERM.

32. *P. austriacus* SCHRNK. — Hidegkút, Gődöllő (SZOMBATHY).

Anchastus LEC.

33. *A. acuticornis* GERM. — Isaszeg (KUTHY). Eddig faunánkból csak Nagyszeben (FÜSS) vidékéről volt ismeretes.

Elater L.

Ezen nem fajai aránylag kis morfológiai különbséget mutatnak, azért nehéz is azoknak szétválasztása. Eddig a fajokat leginkább a szín szerint különböztették meg, miáltal azonban a rokonsági viszonyok alig jutottak érvényhez, így közel rokon fajok a rendszerben egymástól távol, viszont olyanok, amelyek között semmiféle közelebbi kapcsolat nem volt, egymás mellé kerültek, rokonoknak tartották. Egy, a fajok származástani rokonságán alapuló osztályozás más alapon kell történjék. Megkíséreltem egy ily osztályozást meg lehetőségen állandó morfológiai bélyegek alapján keresztülvinni.

- 1 (10). Az előtor háta olyan széles mint a szárnyfedők, a majdnem mindig kifelé hajló hátsó szögletektől előrefelé kerekített vagy kissé kiszélesedett, ez esetben azonban a hátsó szögletek előtt kissé öblös. A harmadik csápíz jóval hosszabb vagy kétszer oly hosszú mint a második íz.
- 2 (9). Az előtor háta hátul kissé gyérebben pontozott mint elül.

- 3 (6). Az előtor háta ránczolva pontozott, a korongon a közterecskék keskenyebbek mint a pontok. A lábfej erőteljes, a negyedik lábfejiz sohasem kétszer oly hosszú, mint széles.
- 4 (5). A hátsó lábfej negyedik íze nem hosszabb mint széles. — I. csoport. (Ide tartozik: *E. quadrisignatus* GYLLH.)
- 5 (4). A hátsó lábfej negyedik íze hosszabb mint széles. — II. csoport. (Ide tartozik: *E. sanguineus* L., *cinnabarinus* ESCHSCH. és a Magyarországon elő nem forduló *E. coenobita* COSTA).
- 6 (3). Az előtor háta korongjának nagy pontjai között levő tér olyan széles vagy kissé szélesebb mint a pontok. A lábfej keskeny, a hátsó lábfej negyedik íze majdnem vagy kétszer olyan hosszú, mint széles. — III. csoport.
- 7 (8). A fej pontjai között levő terek ránczokat képeznek és a pontozottság majdnem kétszer oly sűrű mint az előtor hátának elülső részén. — III a, *E. sanguinolentus* rokonjai. (Ide tartozik: *E. sanguinolentus* SCHRNK., *pomonae* STEPH., *satrapa* KIESW.)
- 8 (7). Az előtor háta gyengébben vagy finoman, a fej alig sűrűbben és erősebben pontozott mint az. A pontok közötti terek a fejen simák, sohasem ránczoltak, az előtor hátának elülső részén szintén simák. — III b, *E. nigroflavus* rokonjai. (Ide tartozik: *E. nigroflavus* GOEZE, *elegantulus* SCHÖNH., *ferrugatus* LAC., *elongatulus* FABR.)
- 9 (2). Az előtor háta előrefelé kissé kiszélesedett, egész felületén egyformán, sokszor sűrűbben, hátul alig gyengébben pontozott. — IV. csoport. (Ide tartozik: *E. aethiops* LAC., *nigerrimus* LAC., *praeustus* FABR., *balteatus* L., *tristis* L.)
- 10 (1). Az előtor háta előrefelé jól láthatóan kerekített, kiszélesedett, szélesebb mint a szárnyfedők töve, a hátsó szögletek hátrafelé vagy kissé befelé irányultak. A test alakja *Melanotus*-szerű.
- 11 (12). Az előtor hátának hátsó szögletein egyetlen él emelkedik ki. A mellő varratjai elül befelé hajlók. — V. csoport. (Ide tartozik: *E. sinuatus* GERM., *ruficeps* MULS., *erythrogonus* MÜLL., *nigrinus* PAYK.)
- 12 (11). Az előtor hátának hátsó szögletein kettős élecske van. A mellő varratjai meglehetősen egyenesek. — VI. csoport: *Ectamenogonus* BUYSS. (Ide tartozik: *Megerlei* LAC. [*Montandoni* BUYSS., *melanotoides* REITT.]

Ezen csoportok közül a II. és III. a hímek ivari dimorfizmusa által tűnik fel, mely a csápok erőteljesebb alakja és a harmadik

csápíznek a negyedikhez való viszonyában nyilvánul. Ezen csoportok rendes (nem dimorf) példányainál a harmadik csápíz szintén visszás kúpforma, vöröses-barna, époly kevésbé erősen pontozott, mint az első két íz és fénylőbb, mint a többi íz. A nőstényeknél a csápok époly fejlődésűek, azzal a különbséggel, hogy a harmadik csápíz aránylag rövidebb (4. kép) mint a hímeké. A dimorf hímeknél ellenben a harmadik csápíz kiszélesedik, époly erősen pontozott mint a többi íz és époly kevésbé fénylő mint az első íz; a csápok azonfelül erősebben fűrészesek (5. kép). Ilyen csápképződést a II. csoportban ritkán, a III. csoportban, különösen azonban az *E. sanguinolentus* rokonainál gyakran találunk. Sok esetben a harmadik csápíz egyszersmind ellaposodik, a nőstényeknél kiszélesedik, a csápok azonkívül némelykor erősebben fűrészesek. *E. satrapa* nál a kúpalakú harmadik csápízból, épúgy mint a negyediknél, egy lapított háromszögalakú íz fejlődött ki (6. kép). Mindkét íz nagyságban is meglehetősen egyforma. A nőstényeknél a harmadik csápíz hasonlóképen, de nem oly erős mértékben kifejlődött.

Az *E. quadrisignatus* GYLLH. csápja, mely az *E. satrapa* KIESW.-éhoz mutat hasonló szerkezetet nem sorolható ebbe a csoportba, mert az előtora más alakú, lábfeje pedig erőteljes, úgy hogy csak az *E. sanguineus* rokonságával van némi kapcsolatban. *E. quadrisignatus* és *satrapa* levezethető ugyan egy közös törzsalaktól, mely hajlandóságot mutatott a hímek dimorfizmusához és melynél a fejlődési folyamat párhuzamos irányban egyrészt a *quadrisignatus*, másrészt a *satrapa* keletkezéséhez vezetett.

Az *E. nigroflavus* rokonainál (III b csoport) ez a tünet már nincs meg, úgy hogy ez a csoport mintegy átmenetet képez a már tárgyalt III a csoporttól az V. csoporthoz. Ez az összekötő sorozat azonban többszörösen megszakított, úgy hogy a legközelebbi rokon fajok összefüggését nem tudjuk magunknak oly tisztán elképzelni mint az *E. satrapa*-nál. Nagyobb anyag megvizsgálása alkalmával gyakran olyan a szélső fajokhoz tartozó példányokat is találunk, melyeknél a jellemző tulajdonságok kevésbé állandóak. Így különösen az *E. elongatulus* FABR. között találunk olyan példányokat, melyeknél az előtor háta a hátsó szögletek előtt nem öblös, a hátsó szögletek pedig többé-kevésbé hátrafelé irányultak; ezen eltérések miatt ez a faj majd a II., majd az V. csoporthoz közeledik.

Az *Eclamenogonus* alnem a többi csoportból szintén nem élesen elválasztott, minthogy az előtor háta hátsó szögleteinek, a csápoknak és a mellő varratjainak feltűnő kialakulását könnyen tudjuk megmagyarázni. Az előtor hátának hátsó szögletei az összes *Elatery*-fajoknál erőteljesek, sűrűn és ránczoltan pontozottak, a közterek ennél fogva ránczokká redukáltak. Ezek a ránczok egy többé-kevésbé lát-

ható vonalat alkotnak, a melyből azután a külső él fejlődik ki. Ha valamely *Elater*-faj példányaiból nagyobb mennyiségűt vizsgálunk meg, akkor valószínűleg találunk olyan példányokat, melyeknél a hátsó szögletek külső élét felismerni véljük.¹ Az V. csoportnál a harmadik csápíz majdnem vagy teljesen megegyező a második ízzel. A mellő varratvonalai az *Ectamenogenus*-nál egyenesek, a mi különben az elmondottakkal nem áll ellentétben, minthogy a varrat befelé hajlása ha nagyon gyenge is, de az V. csoportnál is meg van. Az *Ectamenogenus* alnem látszólagos eltérése ezáltal érthető és rokonsága az V. csoporttal valószínű lesz.

34. *E. satrapa* KIESW. var. *dibaphus* SCHIOEDTE (*dibaphoides* BUYS., *forticornis* SCHWARZ).

A II. és III. csoportba tartozó fajoknál kétféle hím fordul elő. Az egyik alaknál a harmadik csápíz rendes alakú és nagyságú, a másikon azonban szélesebb lesz, azonban kúpforma marad. Ezt a jelenséget már CANDÉZE (Monogr. Élat. II. 1859, p. 444) és REITTER (Ent. Nachr. XV, 1889, p. 110) észlelte, a miért mindkettőjük az *E. satrapa* KIESW.-t az *E. cinnabarinus* ESCHSCH.-al tartották azonosnak. Csak BUYSSON (Faune Gall.-Rhén. Élat.) választotta el újra a két fajt, a mit mostau magam is megerősíteni tudok.

E. satrapa-nál a harmadik csápíz nem visszás kúpforma, hanem úgy mint a negyedik íz összenyomott és háromszögű. A szájszervek morfológiai tulajdonságainak megvizsgálása is arról győzött meg, hogy az *E. satrapa* nem dimorf jelenség, hanem egy jól körülírt faj, mely nem az *E. cinnabarinus* ESCHSCH.-al, hanem *E. pomonae* STEPH.-el rokon. Ugyanezt megerősíti az előtor hátának pontozottsága és az ivarszervek szerkezete.

A tévedést valószínűleg az okozta, hogy a szerzők egy olyan *satrapa*-nőstényt láttak, melynek harmadik csápíze époly erős kifejlesztésű volt mint más dimorf hímeknél. Az *E. satrapa* hoz tartozik mint szinonim *E. forticornis* SCHW., melynek leírása — eltekintve attól, hogy a szőrözet ennél fekete és nem sárga — amazéval teljesen megegyező. Utóbbinak megfelel azonban egy fajváltozat, ugyanis a *satrapa* var. *dibaphus* SCHIOEDTE.

Termőhelyei: Budapest (KUTHY), Hidegkút (SZOMBATHY), Pilismarót (CSIKI), Kismaros (MEUSEL), Mária-Besnyő (FODOR), Isaszeg (NEMZ. MÚZEUM). Előfordul azonkívül Dél-Magyarországon, a Rhilodagban és a Balkán hegységben (sec. SCHWARZ).

¹ Ennek az élnek a kifejlettsége a *Ectamenogenus* alnemenél is határozatlan benyomást tesz.

V. nemzetség: *Athoini*.*Harminius* FAIRM.

35. *H. undulatus* DE GEER. — Fenyőháza (GURÁNYI), Barlangliget (SZÉPL-GETI), Radna-Borberek (CSIKI).

var. *bifasciatus* GYLLH. — Fenyőháza (GURÁNYI).

Athous ESCHSCH.

36. *A. niger* L. var. *scrutator* HBST. — Német-Bogsán (MERKL), Nagyszében (CSIKI).

37. *A. (Haplathous) Zebei* BACH. — Német-Bogsán (MERKL.)

38. *A. austriacus* DESBR. — Mezőhavas, Cserepeskő, Radna-Borberek, Kózsza (CSIKI), Akna-Szlatina (HORVÁTH).

39. *A. (Euplathous) cavus* GERM. — Velebit (PÁVEL), Arbe, Spalato (HORVÁTH).

40. *A. (Grypathous) discrepans* SZOMB. (Ann. hist.-nat. Mus. Nat. Hung. VIII, 1910, p. 588).

♂. Fénylő, barna vagy sötétbarna, a csápok, az előtor, a mellő varratjai, a szárnyfedők (a mellfedővel) és a lábak sárgás-barnák. A szőrőzet nagyon finom, alig látható, testhez símuló, az előtor háta korongján oldalról befelé irányuló. A fej nagy, kevésbé domború, sűrűn pontozott, a szemekkel együtt többé-kevésbé keskenyebb mint az előtor háta elül, a homlok kissé homorú, az elülső széle erősen előrehúzott, a fejpaizsnál kissé túlterjedvén, elül szélesen lemetszett. A csápok erőteljesek, az előtor hátának hátsó szögleit épen elérik, a második csápíz nagyon kicsiny, olyan hosszú mint széles, a harmadik íz alakra és nagyságra nézve a negyediknek megfelelő. Az előtor háta olyan hosszú mint széles, sűrűn és erősen pontozott, haránt irányban erősen domború, előrefelé kiszélesedett, oldalt felhajló, a középen elmosódott hosszanti barázdával, a korong közepén gyengén benyomott, a hátsó szögletek előtt kissé öblös; az elülső szögletek gyengén előrehúzottak, a hátsó szögletek nagyon rövidek, rézsútosan befelé lemetszettek. A szárnyfedők tövükön kissé szélesebbek mint az előtor háta, hátrafelé erősen kiszélesedők, az oldalak egyenesek, hátul hirtelenül kerekítettek, a pontozott barázdák finomak, a csúcson gyengén benyomottak, a szélsők alig erősebben pontozódtak mint a belsők, a köztterek laposak, sűrűn és nem erőteljesen pontozottak. A lábak rövidek és vaskosak, a harmadik lábfejiz meglehetősen kiszélesedett, a negyedik íz sokkal kisebb mint az, olyan hosszú mint széles. Hossza 10 mm., szélessége 2·2 mm.

♀. Az előtor háta és a szárnyfedők a csúcs felé erősen, sokkal erősebben, mint a hímeknél, kiszélesedettek.

Termőhelyei: Velebit (PÁVEL), Arbe (HORVÁTH).

Ez a faj úgy látszik a *Grypathous Sénaci* Buyss.-nal rokon; de attól eltér színeződése, erőteljesebb testalkata, az előtor hátának és a szárnyfedők alakja által stb. *Gr. picipennis* RERTT.-től is könnyen megkülönböztethető.

Különfélék.

Az Elicrinia trinotata Metzn. újabb termőhelye. — Ennek a hazánk faunájára új (Rovartani Lapok. XVIII, 1911, p. 93) és egyszerűségében is szép lepkefajnak valódi hazája Ázsia nyugati és a Balkán keleti része. Úgy látszik azonban, hogy ez a faj nálunk is kezd tért foglalni, a mennyiben az Alföldön, Szarvason, két egymásután következő évben fogtam. Ebből továbbá arra is lehet következtetni, hogy a második évben talált példány az előbbi évieknek ivadéka s hogy meghonosodására nálunk is kedvezőek a feltételek. Jegyzeteim szerint 1910-ben május 10, 15 és 27-én összesen négy példányt, 1911. évi május 11-én pedig egy példányt fogtam kerítésen és eresz alatt ajtófélfán vagy ablakfán ülve. Nyári alakját (*aestiva* RBL.) eddig nem találtam. KÜRTÖSI JÓZSEF.

Apion gracilipes-ről. — DR. KAUFMANN ERNŐ a „Rovartani Lapok“ f. évi első számának 5. lapján foglalkozik ezzel a fajjal, amelyről azt hiszi, hogy csak az *Apion flavipes* fajváltozata. Ugyanezt a nézetet vallotta KRAATZ is (Berl. Ent. Zeitschr. 1857, p. 178), míg SCHILSKY (Käf. Europa's. 38, 1901, p. 79 a) és legújabban az Apionidák kiváló spezialistája WAGNER (Deutsche Entom. National-Bibliothek. II, 1911; p. 96) is annak faji önállóságát bizonyítja. WAGNER idézett helyen ennek az állatnak részletes leírását adja s kimutatja, hogy a hímvessző alkatát illetőleg olyan nagy különbség van a két faj között, hogy azok összetartozandósága teljesen kizárt. Ugyanezt bizonyítják a tenyésztési kísérletek is. Az *Apion gracile* csak *Trifolium medium*-on él, míg az *A. flavipes* nem válogatja a lóherafajtát. Svájcban az *A. gracilipes* közönséges, de ismeri WAGNER még Bajorországból, Oroszországból, Stájerországból és Magyarországból (Újpest, Bakony, Brassó) is. WAGNER megjegyzi, hogy KAUFMANN példánya valószínűleg egy *Apion nigrifarse* lesz, melynél a csáp sárga, csak a bunkó fekete vagy szurokbarna. Az *A. flavipes* ostorizei már a 3. íztől kezdve fokozatosan sötétebbek lesznek, csak egynehány korzikai példánynál észlelte, hogy csak a csápbunkónak a csúcs felé eső fele sötétebb. Végül kívánatosnak tartaná WAGNER, ha KAUFMANN *Trifolium medium*-on keresné az *A. gracilipes*-t és azután közölné megfigyeléseit. CSIKI ERNŐ.

Irodalom.

H. Bickhardt: Beiträge zur Kenntnis der Histeriden VI. (Entom. Blätter. VII, 1911, p. 107—113).

Több európai és afrikai új faj leírásán kívül, szerző cikkében kimutatja, hogy a DR. PETRI-től *Abraeus Zoppae* név alatt kapott állat *Abraeus parvulus* AUBÉ nak bizonyult, ez faunánkra új. A ZOPPA birtokában lévő *Abraeus Zoppae* PENECKE típusának, melyet az illető az erdélyi Várhegyen gyűjtött, megvizsgálása alapján pedig megállapíthatta, hogy az nem más mint az *Abraecomorphus minutissimus* REITT., melyet szerzője a Kaukázusból írt le. CSIKI.

*

H. Eggers: Beiträge zur Kenntnis der Borkenkäfer. (Entom. Blätter. VII, 1911, p. 119—123).

Szerző leírja hazánkból, Oravicza vidékéről a *Hylastes Gergeri* nevű új szűfélélt, mely a *H. decumanus* rokonságába tartozik, továbbá a herzegovinai Metalka-szorosból a *Cryphalus piccae* var. *orientalis*-t, azután a *Crypturgus numidicus* balkáni formáját var. *abbreviatus* név alatt, utóbbi Herzegovinában (Mostarsko Blato), Attikában (Pentelicon) és Syra szigetén fordul elő. Faunánkat gyarapítja még az *Eccoptogaster ensifer* EICHH., melyet APFELBECK Ludbregben és a *Pityophthorus Henscheli* SEITN., melyet Boszniában Rujste-n és a Prenj planinán gyűjtött. CSIKI.

*

Edm. Reitter: Über die Färbungsvarietäten von *Necrophorus vestigator* Herschel und *antennatus* Reitt (Wiener Entom. Zeitg. XXX, 1911, p. 106).

A *Necrophorus interruptus* STEPH.-nek azt az alakját, a mely olyan mint a *N. antennatus* ab. *bistrimaculatus* szerző ab. *trinotatus*-nak nevezi, ez előfordul Horvátországban és Kelet-Szibériában. CSIKI.

*

Josef Breit: Beiträge zur Kenntnis der europäischen Coleopteren-Fauna. (Wiener Entom. Zeitg. XXX, 1911, p. 108—115).

Szerző cikkében több Magyarországra vonatkozó adat is foglaltatik. Az *Anophthalmus pilifer* GANGLB. a Treskavica planina-n is előfordul. *Harpalus saxicola* DEJ. Magyarországon is található, termőhelyei Orsova és a Fertő-tó partja. Az *Amara proxima* FRIV. (= *Árpádis* CSIKI), melynek újabb szinonimája az *A. pindica* APFB. Boszniában (Maklen-szoros) is található. Boszniában (Prozor) elfordul az *Amara croatica* GANGLB. is. A *Pterostichus tarsalis* APFB.-t szerző a Fertő-tó

mellett is gyűjtötte. *Pterostichus cophosooides* DEJ. szerző szerint csak a *cylindricus* HBST. varietása. Ugyancsak a Fertő-tó vidékén fordul elő az *Agonum Holdhausi* is, Boszniában a *Zyras confragrosus* HOCH. (Bjelasnica) és Bihar vármegyében a *Liodes Brandisi*. A Cernernica planina (Bosznia) egyik barlangjából írja le szerző az *Adelopidius Kuchtae*-t és a három *Adelopidius*-faj részére meghatározó kulesot ad. Ném hihe-tem el szerzőnek azt az állítását, hogy a *Mastigus dalmatinus* HEYD. Dél-Magyarországon, Német-Bogsán környékén is előfordul, hogy Bosznia észak-keleti részében (Majevice planina) található, azt azon-ban már nem vonom kétségbe. Sopron megyében gyűjtötte MOCZARSKI az eddig csak Dél Oroszországból és a Kaukázusból ismeretes *Micri-dium vittatum* MOTSCH. nevű Trichopterygidát. Nyitra megyében elő-fordul a *Laemophloeus Kraussi* GANGLB. és Hercegovinában (Duzi) a *Saperda quercus* CHARP

CSIKI.

*

Victor Stiller: Meine Höhlenexkursionen im kroatischen Montangebiet, (Col.) (Deutsche Entom Zeitschr. 1911, p. 467—475).

Szerző ismerteti a lokvei jégbarlangot és abból a következő barlanglakó vak bogarakat említi: *Anophthalmus Bilimeki-likanensis*, *A. hirtus Stilleri* GANGLB., *Bathyscia acuminata* MILL., *Leptoderus Hohenwarti* SCHMIDT., *Astagobius angustatus* SCHMIDT. és *Parapropus sericeus* SCHMIDT. Ezek közül az *Anophthalmus hirtus Stilleri* egy új állat, melyet szerzője azonban ezideig még nem írt le, a *Leptoderus Hohenwarthi* és *Bathyscia acuminata* pedig faunánkra újak.

CSIKI.

Társulati ügyek.

Értesítés! — Értesítjük t. tagtársainkat, hogy társaságunk a nyári szünet utáni első ülését szeptember 16-án tartja.

Kérelem tagtársainkhoz! — Kérjük azon tagjainkat, a kik a folyó évi tagdíjat (10 Kor. és 2 kor. az oklevélért) még be nem fizették, hogy azt mielőbb a társaság pénztárosa (DR. KERTÉSZ KÁLMÁN — Budapest, VIII., Magyar Nemzeti Múzeum) címére beküldeni szíveskedjenek. [Megjegyzendő, hogy a kik a „Rovartani Lapok“-kat nem mint a Magyar Entomologiai Társaság tagjai kapják, az elő-fizetési díjat (8 kor.) úgy mint eddig is, a folyóirat kiadója — CSIKI ERNŐ múzeumi őr, Budapest, VIII., Magyar Nemzeti Múzeum címére küldjék be].

„ROVARTANI LAPOK“

XVIII. Band.

August 1911.

8. Heft.

S. 113. — **K. Szombathy**: Beiträge zur Kenntniss der ungarischen Elateriden. (Mit 14 Abbildungen). — Verfasser publiziert seine unter obigem Titel in den „Annales hist.-nat. Musei Nationalis Hungarici“ Vol. VIII, 1910, p. 575—589 in deutscher Sprache erschienene Arbeit nun auch ungarisch. Wir verweisen also auf obige in extenso erschienene Arbeit und geben hier nur einen Kurzen Auszug über dieselbe. Verfasser führt viele neue Fundorte einzelner Arten auf und spricht über die Ergebnisse der gemachten Untersuchungen über einige Arten. *Corymbites cupreus* tritt in mehreren Lokalrassen auf, die morphologisch leicht zu trennen sind, darunter ist die var. *transsylvanicus* SZOMB. aus den Süd-Karpathen und dem Bihar-Gebirge neu. *Scelatosomus amplicollis* GERM. und *aeneus* L. werden durch eine neue Form (*amplicollis* var. *Buyssoni*) die in den Süd-Karpathen und Abruzzen vorkommt in engste phyletische Verbindung gebracht. *Agriotes Laichartingi* GREDL. sollte nach SPEISER auch im zentralen Ungarn vorkommen, Ver. untersuchte das betreffende Exemplar und konnte nach Untersuchung des männlichen Genitalapparates feststellen, dass es nur *A. sordidus* ILLIG. sei. Der bisher nur aus Spanien bekannte *Agriotes incognitus* SCHWARZ kommt auch in der weiteren Umgebung von Budapest vor. Ausführlich wird für die Fauna Ungarns neue *Cryptohypnus tenuicornis* GERM. beschrieben und die Verschiedenheit der oft zusammengeworfenen *Cryptohypnus sabulicola* BOH. und *pulchellus* festgestellt. Auch schaffte Verfasser in der Gattung *Elater* Ordnung. Diese wurde in vier Gruppen getheilt und die nahe Verwandten Arten in richtige Gruppen gebracht. *Elater sabrapa* KIESW. 1858 und *E. forticornis* SCHWARZ 1900 sind identisch. *Althous* (*Grypathous*) *discrepans* vom Velebit-Gebirge und der Insel Arbe ist eine neue Art.

Kleine Mitteilungen.

S. 125. — **J. Kürtösi**: Ein neuerer Fundort der *Eilicrinia trinotata* Metz. — Dieser in West-Asien und im Ost-Balkan heimische Schmetterling wurde von UJHELYI bei Jaszenova (vergl. Rovart. Lapok XVIII, 1911, p. 93) gefunden, Verfasser sammelte die Art im Mai 1910 und 1911 auch bei Szarvas.

S. 125. — **E. Csiki**: Über *Apion gracilipes*. — Verfasser berichtet über WAGNER's Artikel (Deutsche Entom. National-Bibliothek. II, 1911, p. 96), welcher anlässlich einer Notiz über diesen Käfer von DR. E. KAUFMANN in dieser Zeitschrift (Rovartani Lapok. XVIII, 1911, p. 5) erschienen ist.

Literatur.

S. 126—127. Es werden Arbeiten von BICKHARDT, EGGERS, REITTER, BREIT und STILLER besprochen.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XVIII. KÖTET.

1911 SZEPTEMBER

9. FÜZET.

· A *Cicindela soluta* életéből.

Írta: BOKOR ELEMÉR.

Tartózkodási helyemnek, Esztergomnak környékén egészen közönséges megjelenés a *Cicindela soluta*. Mintegy hat, egymáshoz egészen közel fekvő termőhelyet ismerek, a hol ez a csinos cziingó-lány nagy számmal fordul elő. Tapasztalataim azt bizonyítják, hogy a *soluta* hűségeseen ragaszkodik ezen termőhelyekhez, mintegy ősi birtokhoz s csak egészen elvétve találunk a telepeken túl is egyes kőbőr példányokat.

A termőhelyeket bátran nevezhetném *soluta*-falvaknak. Merőlegesen vagy kissé ferdén a földbe vájt lakásaik csoportosan és egészen rendetlenül fekszenek szerteszét. Néha sűrűn, máskor kisebb-nagyobb térközökkel vagy egyenként is találhatjuk őket, megcsik, hogy véletlenül három-négynek egy sorban épült a háza. E lakokban húzza meg magát a kifejlett bogár, ha az idő nem kedvező, innen leselkedik vérszomjas lárvája a tovasiető, apró rovarokra.

A kik a *Cicindela soluta*-t Budapest környékén (Alag, Csepel, Rákos) gyűjtik, egyhangúan azt vallják, hogy az állat a *Cicindela hybrida* LINN. társaságában a homokbuczkákon fordul elő. Én ezt csak egy termőhelyen tapasztaltam. Akkor is úgy osztózott a két faj a telepen, hogy a *hybrida* magát a homokbuczkát, a *soluta* pedig annak füves széleit lakta. Máskülönben mindig a gyér fűvel benőtt legelőkön találtam az állatot, oly helyeken, a hol csak tenyéryni, vagy nem sokkal nagyobb homokfoltok mutatkoztak. Akkor sem a *hybrida*, hanem inkább a *campestris* LINN. társaságában, noha ez itt oly csekély számban fordul elő, hogy mindig 20—30 *soluta* jutott egy *campestris*-re. Nézetem szerint a *soluta* a középutat választja a futóhomokot lakó *hybrida* és a legelők; száraz tarlók *germanica*-ja közt.

Kora tavasszal, ha még csak ujjnyi, gyöngé fű borítja a homokfoltos legelőket, az első melegebb napsugárra megjelenik a *Cicindela soluta* is. Körülbelül április első felére tehető első megjelenése. Innen kezdve száma rohamosan nő, míg végre május ele-

jével elérte gyakoriságának tetőpontját. Ekkor azonban már jó arasznyi, sűrű fű borítja a legelőt, czingolányunk mindinkább kiszorul a homokos foltokra, vagy átesap a pusztá kerékvágásba; a magas fű gátolná őt mozgásában. Május közepe felé száma erősen megcsappan s a milyen rohamos volt megjelenése, oly hamar tűnik is el. A hó végével belőle már hírmondó se akad.

Mint minden más hazai czingolány, úgy a *soluta* is a nap igitzi gyermeke. Tevékenysége, fürgesége, egész élete a nap állásával függ szorosán össze. Vidám élet folyik a telepen, ha derülten ragyog a nap, minél perzselőbben tűz alá, annál nyüzsgőbb lesz a tömeg. Ilyenkor a legélénkebbek, futásban és repülésben is. Ha leszállt az alkony vagy csak felhők is borítják az eget, csaknem mind elül, lakába vonul vissza, a telep látszólag kihalttá lesz. Mindössze csak egyszer emlékezem, hogy az állatot szemző esőben is fogtam, akkor különben tiszta volt az ég, csak egy esőfelhő-foszlány úszott fejem fölött el.

Soluta-vadászatra legalkalmasabbak a déli meleg órák, körülbelül délelőtt 10-től délután 2-ig. Könnyen zsákmányul esik, nem mester a repülésben, túl tesz rajta a *hybrida* vagy éppen a *campestris*, futásban pedig meg sem közelíti a *germanica*-t. Repülése közben könnyen felismerhető. Majdnem kizárólag egyenesen repül, a mellett alig emelkedik egy méternél magasabba, röppályája csaknem egy szabályos parabolafél. Míg a kisebb *campestris* mindig szabálytalan csavarmenetekben méh vagy légy módjára repül és pályája végén rendszerint ferdén csap le, hogy annál nehezebben lehessen a fű között megtalálni, addig a *soluta* ily műveletekhez mit sem ért. Mindazonáltal, ha leült, rézvörös színe épp úgy eltűnik a homokfoltokon, a már fakuló fűszálak között, mint a *campestris* zöld színe a fűben vagy a *hybrida* szürke ruhája a homokbuczkán. Másrészt meg az a körülmény is, hogy az állat — mint minden más czingolány — lecsapása után meg se mocszan, szintén eléggé védi őt a felismeréstől. Ha azonban egy felhajszolt példányt repülésközben tekintetünkkel követünk, könnyen megtalálhatjuk ismét; fogása meg éppen nem nehéz, nem egyszer két ujjam között is fogtam meg. Ha kis időre felhők mögé bújt a nap, akkor meg éppenséggel könnyű elejteni, alig emelkedik fel a levegőbe. Némely telepen a törzsfajjal együtt előforduló *ab. Kraatzi* BEUTH. felismerése már kis gyakorlatot igényel. Almazöld színében az első pillanatra könnyen *C. campestris*-sel téveszthető össze, repülése azonban a sajátos *soluta*-lebegés.

A hazánkban előforduló három színváltozata közül a pompás almazöld *ab. Kraatzi* BEUTH. és a talár még csinosabb sötétkék *ab. violacea* CSIKI mindig a törzsalakkal együtt található, de mindakettő csak egy bizonyos elég élesen határolt *soluta*-telepen. Az *ab. Kraatzi*

Esztergom egy ily termőhelyén nem éppen ritka, talán 6—8 száze-lékát teszi ki a törzsfajnak, míg az *ab. violacea* ugyanott csak egyes példányokban található. Egy győri termőhelyen egészben csak egy példányt tudtam az utóbbiból fogni.

Az *ab. Kraatzi* fellépését individuálisnak tartom, habár ellene szólna az a körülmény, hogy az állat csak bizonyos termőhelyen fordul elő. A zöld színváltozat keletkezésének előidézői: a nap sugárainak színbontó hatása, az egyéneknek változásra való hajlandósága, a környezet színe (zöld mező) s talán az egyes telepek gazdagsága is. Mindenesetre a színváltozat elég régi és megerősödött. Bizonyítja ezt az *ab. Kraatzi* határozott zöld színe, alig akad átmeneti alak, mely halvány bronzfuvalatával a törzsfajra utalna. Hogy a napnak van legnagyobb befolyása az *ab. Kraatzi* keletkezésére, arról meggyőződhetünk, ha egyes törzspéldányokat hosszabb ideig a napsugarak befolyásának teszünk ki. Mintegy tucat példányomnak, melyeket négy héten át a napsugaraknak tettem ki, rézvörös színe lassan fakózöldbe csapott át, azonban mindig megmaradt a rézvörös árnyalat, csupán a benzin alatt, ahova tisztítás végett helyeztem őket, látszottak tiszta *ab. Kraatzi*-nak.

Nem úgy áll a dolog az *ab. violacea*-val. Alakjai a zöldeeskéltől egészen a sötét, majdnem az indigókékig változnak. Feltétlenül egy fiatalabb változat, mely közvetlen az *ab. Kraatzi*-ból származott a napsugarak behatása következtében. Az *ab. Kraatzi*-ból képes voltam alig egy hét alatt napsütés által az *ab. violacea*-t egyes, csaknem megtéveszthetően hű példányokban előállítani. Persze az elkékülés nem volt minden példánynál egyforma. Különbö is minden gyűjtő tapasztalhatta már, hogy az *ab. Kraatzi* példányai a gyűjteményben hosszabb idő múlva elhalványodnak, kék fuvalatot vesznek fel, mely benzinben való áztatás után némileg ismét kiderül.

A *soluta* nigrinója, a déloroszországi *ab. nigra* БУРН., hazánkban eddig csak Székesfehérvárról ismeretes. (CSIKI, Rovartani Lapok. X, 1903, p. 125 és Magyarország Bogárfaunája I, p. 111.) Egyes esztergomi példányok mustrázatában találtam a tipustól (lásd: CSIKI, Magyarország Cicindela-féléi. Pótfüzetek a Természettudományi Köz-lönyhöz. XXXII, 1900, p. 137, t. 1, f. 1) eltérő alakot. A középső harántesík belső vége ugyanis egy vékony és egyenesen előre húzódó nyulványt bocsát ki.

A *soluta* életmódja megegyezik a többi czingolányéval. Táplálkozását illetőleg csak egy megfigyelést tehettem. Egy alkalommal fogtam egy példányt, mely rágói között egy kis pókot tartott. Egy forró napon két párt találtam copulában; épp oly könnyen voltak szétugraszthatók, mint minden más czingolány. Lakása készítésében is sikerült egy *soluta*-t rövid ideig megfigyelnem. Fél testével már

bent volt lakában, mellső lábait a föld kikaparására, rágóit pedig annak kiszakítására, kiharapására használta, míg hátsó lábai a meg-lazult földet szórták ki az így keletkezett lyuk körül.

A *soluta* lárváját május közepén fogtam. Érdekes a kettős S-formában görbült alakja, mely épp úgy, mint az ötödik potrohíz hátlemezén levő két kampó arra szolgál, hogy a lárva a függőle-gesen lefelé vajt lakásban bármily magasságban biztosan tartózkod-hassék. Nemkevésbé csodálatos a fémfényű zöld, erős khitinbőrű feje és tora, melyek leszálláskor a bejáratot fedik, valamint a felfelé görbült, erős állkapcsok. Ezen látszólag csodálatos alkotások a lárva élet- és táplálkozási módjával állanak szoros összefüggésben, másod-rendű, utólagos szerzeményeknek tekinthetők.

Magyarország pillangói.

Irtta: † A. AIGNER LAJOS.

XXXVIII.

26. *Lycaena minima* FSSL.

FUESSLY, Verz. d. Schweiz. Insecten. 1775, p. 31. — ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I, 1777, t. 34, f. 3. — *Alsus* FABRICIUS, Mantissa Insectorum. 1787, p. 73.

A szárnyak feketés-barnák, a hímeknél tövükön kékes behin-tésűek. Alul világosszürke, keskeny fehérszélű középfolttal s a sze-gély mentén egy sor világosszélű fekete szemfolttal.

Előfordul Magyarország egész területén, helyenként ritkább, többnyire azonban gyakori. Két ivadékban lép fel (május elejétől június közepéig és június végétől augusztus elejéig), hegyi és erdei réteken, bokrokon található. Példányaink rendszerint 23—26 mm., ritkán csak 19 mm. szélesek, akad azonban 28 mm.-es példány is. A nagyobb példányokon többnyire hiányzik a szárnytő kék behin-tése. Eperjesen előfordulnak oly példányok is, melyeknél alul csak 2—3 szemfolt van vagy egy sincs.

A pete világos zöld, lelapított, felül befűződött. A hernyó barnás-sárga, hátán sötét vonallal, oldalt fehérszélű sötét vonallal. Hossza 12—14 mm. Junius és augusztusban található a koronafürt (*Coronilla varia*), a mézkerep (*Melilotus*), a szapuka (*Anthyllis vulne-raria*) és a bóka (*Astragalus cicer*) virágjában és magtokjában, nálunk a vérfű (*Sanguisorba*) virágjában és a dudafürt (*Colutea arborescens*) magtokjában is él. A báb zöldes-sárga, fekete pontokkal tarkított.

Termőhelyei: Budapest V. 6—VI. 14, VI. 27—VIII. 9, Pészér VI. 14, Kecskemét, Nagyvárad, Pécs, Pápa, Szaár VII. 17, Győr,

Felső-Lövő, Sopron V, VII, Pozsony V, VIII, N.-Lévárd, Tavarnok VII, Rozsnyó V: 15—19, VII. 12, Besztercebánya V, VIII, Zólyom V, VIII, Kocsócz, Bellus, Drietoma, Bresztova, Gölniczbánya V. 10—31, VII. 14—30, Igló VI. 29, Szepes-Olaszi, Magas Tátra VII. 9, Eperjes V. 20—VI. 16, VII. 15—VIII. 10, Nagybooskó, Vörösmart, Karácsonfalva, Lonka, Rahó, Máramarossziget, Teesó, Bustyaháza, Huszt, Nagyszeben VII. 14, Nagygág, Orsova VII. 1, Lipik VII. 15, Plitvica, Fiume IV, V, Susak, Ogulin és Dalmácia.

Előfordul az összes szomszéd országokban, így Alsó- és Felső-Ausztriában IV, VII, Karinthiában IV—VII, Morvaországban V, VII, Sziléziában VI, Bukovinában VI, VIII és Oláhországban V—VI, VII—IX.

Elterjedési területe Norvégiától Kis-Ázsiáig és Tenerifatól az Amurig terjed.

27. *Lycaena semiargus* ROTT.

ROTTEMBERG, Naturforscher. VI, 1775, p. 20. — ACIS SCHIFFER-MILLER & DENIS, Syst. Verz. Wiener Gegend. 1776, p. 182. — HERBST & JABLONSKY, Natursyst. aller Insecten. t. 310, f. 1—3. — ARGIOLOS ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I, 1777, t. 21, f. 2.

A hím felül sötétkék, a nőstény sötétbarna. Alul sötétszürke, hosszúkás fekete középfolttal és világos szegélyű fekete szemfoltok zezugos sorával, a hátsó szárny töve szélesen kékes-zöld. Kifeszítve 30—32 mm.

Hazánkban erdei réteken május közepétől június végéig és július első felében gyakori.

Az ab. *caeca* FUCHS elülső szárnyának alsó oldalán csak egy szem van, a hátsón egy szem sincs. Előfordul Budapest, Pécs és Eperjes környékén.

A kisebb és sötétebb kék var. *montana* FREY csak Hunyad megyében található.

A pete gömbalakú, fehér. A hernyó szennyes sárgás-zöld, hátán és oldalt sötétebb vonalakkal. Április és május hónapokban található a mézkerep (*Melilotus officinalis*), a szapuka (*Anthyllis vulneraria*) és a pázsitzegfű (*Armeria vulgaris*) magtokjában.

Termőhelyei: Budapest V. 15—VI. 22, VII. 1—17, Eger, Parád, Pécs V. 12—VI. 17, Pápa, Szaár VII. 17, Visegrád, Győr, Felső-Lövő, Sopron VI—VIII, Pozsony V, VIII, N.-Lévárd, Tavarnok V—VI, Besztercebánya V—VIII, Kis-Tapolcsány VI. 26, Gács, Koritnicza, Rózsahegy, Rozsnyó V. 27, Kocsócz, Gölniczbánya V. 29—VI. 26, Zólyom-Lipese, Szt.-András (Zólyom m.) V—VIII, Eperjes VI. 6—30, Huszt, Nagy-Booskó, Bustyaháza V—VIII, Szt.-Gothárd, Gyeke, Tihucza, Kovászna, Előpatak, Nagyszeben VI. 11, Nagygág,

Orsova VII. 1, Ferenczfalva, Lipik VI, Vinkovce, Plitvica, Josipdol, Raduc, Fiume VI és Dalmácia.

Előfordul az összes szomszéd országokban, így Alsó-Ausztriában és Sziléziában VI—VII, Felső-Ausztriában V—VI, Karinthiában és Morvaországban V, VI, Galiciában VI, Bukovinában V—VI, VIII és Oláhországban V—VIII.

Elterjedési köre Laphontól Szciziliáig és Angolországtól az Amur vidékéig terjed.

28. *Lycaena Cyllarus* ROTT.

ROTTEMBERG, Naturforscher. VI, 1775, p. 20. — ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. 1777, t. 33, f. 1—2. — *Damoetas* HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. f. 266—268.

A hím felül sötétkék, keskeny feketés-barna szegélylyel, a nőstény barna, a szárnyak tövén olykor kék behintésű. Alul szürke, a szárnyak töve szélesen zöldes-kék behintésű; a fehérszélű fekete középfolt és a rajztalan szegély között egy sor fehérszélű fekete szemfolt van, melyek az elülső szárnyon nagyok. Kifeszítve 27—34 mm.

Magyarországon országszerte található, általában véve ritkább faj, mely csak helyenként gyakori erdei réteken. Két ivadéka repül, az egyik április végétől június közepéig, a másik június végétől július közepéig.

Sok esetben a hímek fekete szegélye rendkívül széles, a nőstények feketés-barna szárnyának töve kék behintésű, csak a külső szegélyen állanak gyöngye fekete pontok és a középhold is látható. Alul az elülső szárnyon többnyire csak négy szemfolt van, a menyinyiben a két felső és a legalsó apróbb szem hiányzik. A hátsó szárny a rendesnél kevésbé (alig egyharmad rész) zöldes csillogású és a fekete pontoknak sokszor csak a nyoma látszik vagy teljesen eltűntek.

A hernyó sárgás-zöld vagy szürkés-vörös; hátán vöröses vonallal. Hossza 20—27 mm. Április és májusban található a következő növényeken: mézkerep (*Melilotus officinalis*), bóka (*Astragalus glycyphyllos*), rekettye (*Genista sagittalis*), zanót (*Cytisus capitatus*), kakasfej (*Onobrychis*), csigacsó (*Medicago*), lóhere (*Trifolium*).

Termőhelyei: Budapest IV. 22—VI. 19, VI. 27—VII. 10, Peszér VI. 3 és 30, Szeged, Nagyvárad, Eger, Parád, Pécs V. 26—VI. 27, Szaár VI. 13, Győr, Sopron V, VII, Pozsony V—VI, Tavarnok V—VI, Verebély V. 6—VI. 24, Zólyom V, Selmeczbánya VI, VIII, Gács, Rozsnyó V. 26—VI. 11, Kocsóc, Besztercebánya V, Gölniczbánya V. 4—VI. 7, Igló V. 29, VII. 9, Szepes-Olaszi, Magas Tátra VII. 9, Eperjes V. 8—30, VII. 28—VIII. 15, Kassa, Ungvár V. 23,

Kis Lonka, Trebusa, Huszt, Bustyaháza, Kolozsvár, Nagyszeben VI. 4—12, Vizakna VI. 4, Nagyág, Orsova VII. 1, Vrdnik, Velike, Lipik VI, Josipdol, Fiume IV.—V és Dalmácia.

Előfordul az összes szomszéd országokban, így Alsó-Ausztriában és Isztriában V, Karinthiában VI, Szalzburgban, Morvaországban és Sziléziában V—VI, Bukovinában VI és Oláhországban VI, VIII.

Elterjedési köre Szent-Pétervártól Sziciliáig és Párizstól az Amur vidékéig terjed.

Új Anophthalmusok Magyarország faunájából

Irta: MIHÓK OTTÓ.

Alábbiakban két új *Anophthalmus*-t szándékozom leírni, melyek közül az egyiket BOKOR ELEMÉR hadnagy úrral együtt gyűjtöttük a Biharfüred körül elterülő erdőkben kövek alatt, míg a másikat MERKL EDE úr fedezte fel ugyancsak Bihar vármegyében, a Jád-völgy egyik barlangjában.

1. *Anophthalmus (Duvallius) Eleméri* MIHÓK n. sp.

Rufo-testaceus nitidus, glaber. Capite pronoto paulo angustiore et sine mandibulis paulo longiore. Sulcis frontibus integris, antice et postice divergentibus, postice usque ad stricturam capitis extensis. Temporibus paulo prominentibus et arcuatis. Antennis usque ad quadrantem primum elytrorum extensis; articulo tertio articulo secundo sesquialter, articulo quarto articulo secundo paulo longiore; articulis 5—8. aequalibus, articulo ultimo paulo longiore. Pronoto in triente antico longitudine paulo latiore, lateribus antice rotundatis, postice recte angustatis et ante angulos posticos rectos paulo sinuatis. Elytris elongatis, paulo convexis, angulis humeralibus late rotundato-obtusis et margine punctis setigeris quatuor instructis, striis punctatis quatuor internis profundioribus, externis tenuibus, interstitiis convexiusculis, interstitio tertio punctis tribus setigeris instructo. Long. 5.4 mm.

Hungaria orientalis: in Montibus Biharienses prope Biharfüred legit. Dom. E. BOKOR exemplum unicum cum *A. cognato* FRIV. sub lapidibus.

An. Birói m. proximus, sed differt: corpore minore, sulcis frontibus tenuioribus, pronoto cordato, angustiore oblongioreque et lateribus postice recte angustatis, ante angulos posticos vix sinuatis, elytris angustioribus, angulis humeralibus late rotundato-obtusis.

Speciem novam in honorem detectoris denominavi.

Fénylő sárgás-barna, csupasz. A fej majdnem olyan széles mint az előtor háta és az állkapcsok nélkül valamivel hosszabb mint az előtor. A homlokbarázdák teljeseek, egyformán széttartók, hátul a fej befűződésénél végződnek. Halántéka ívelt és kissé kiálló. A csápok a szárnyfedők első negyedéig érnek, a harmadik csápíz másfélszer oly hosszú, a negyedik csápíz pedig valamivel hosszabb mint a második íz, az 5—8. csápíz csaknem egyenlő hosszú, az utolsó íz ezekenél valamivel hosszabb. Az előtor háta az első harmadban valamivel szélesebb mint hosszú, oldalai elül kerekítettek, hátrafelé egyenes vonalban erősen keskenyedők és a derékszögű hátsó szögletek előtt gyengén öblösek. A szárnyfedők hosszúkások, felületük kissé domború, tompaszögű, szélesen kerekített vállszöglettel és az oldalszél mellett elül négy beszúrt ponttal, a pontozott barázdák közül az első négy barázda mélyebb mint a szélsők, a közterek domborodók, a harmadik barázdában két és a második barázda végében a harmadik nagy beszúrt ponttal, melyekből hosszú serték emelkednek ki. Hossza 5·4 mm.

Előfordul Biharfüred környékén, a hol BOKOR ELEMÉR hadnagy úr az erdőben kövek alatt találta az *Anophthalmus cognatus* FRIV. társaságában.

Az *Anophthalmus Birói* CSIKI legközelebbi rokona, melytől a következőkben tér el: kisebb, a homlokbarázdák nem oly mélyek az előtor sokkal keskenyebb és hosszúkásabb, oldalai hátrafelé egyenes vonalban keskenyedők és a hátsó szögletek előtt alig öblösek, az előtor ennél fogva nem szívforma. A szárnyfedők keskenyebbek. szélesebben kerekített tompa vállszöglettel.

Az új fajt felfedezője BOKOR ELEMÉR buzgó bogarász barátom tiszteletére neveztem el.

2. *Anophthalmus (Divalius) Reissi* MIHÓK n. sp.

Rufo-ferrugineus, nitidus, glaber. Capite pronoto multo angustiore, sulcis frontalibus integris, postice usque ad stricturam capitis extensis, antice profundioribus quam postice. Antennis dimidio corporis aequilongis, articulo secundo articulo quarto brevior, articulo tertio articulo secundo sesquialter longiore, articulis 4—7 aequalibus, articulis 8—10 paulo brevioribus. Pronoto longitudine paulo latiore, lateribus arcuato-angustatis et ante angulos posticos subrectos et reflexos sinuatis, linea mediana integra instructo. Elytris glabris, ovalibus, paulo pone medium latissimis, postice magis angustatis, angulis humeralibus late rotundato-obtusis, margine laterali antice punctis setigeris quatuor instructo, striis punctatis tribus internis profundioribus. Long. 5 mm.

Hungaria orientalis. Habitat in antro vallis Jádensis (Com. Bihar), ubi Dom. E. MERKL detexit. Speciem novam petente detectoris in honorem Dominis Osc. REISS (Innsbruck) denominavi.

An. cognato FRIV. proximus, sed differt: capite pronotoque paulo latiore, pronoto lateribus vix arcuatis et margine laterali reflexo latiore, elytris angulo humerali late et fortius rotundatis.

Fénylő vöröses-barna. A fej sokkal keskenyebb mint az előtor háta, a homlokbarázdák teljeseek, hátul a fej befűződésénél végződnek, elül mélyebbek, hátul sekélyebbek. A csápok a test felénél nem hosszabbak, a második csápíz rövidebb mint a negyedik, a harmadik csápíz másfélszer oly hosszú mint a második íz, a 4—7. csápíz egyforma hosszú, a 8—10. csápíz pedig ezeknél valamivel rövidebb. Az előtor háta kissé szélesebb mint hosszú, oldalai hátrafelé ívben keskenyedők és a felhajló éles derékszögű hátsó szögletek előtt öblösek. Az előtor hátán a hosszanti középvonal teljes és ép. A csupasz szárnyfedők tojásformák, a közepükön a legszélesebbek, hátrafelé valamivel jobban keskenyedők, a vállon szélesen kerekített tompaszögűek, az oldalszegélylyel párhuzamosan elül egy sorban négy beszűrt pont van, a hosszanti pontozott barázdák közül a belső három mélyebb a többinél. Hossza 5 mm.

Előfordul Bihar vármegyében a Jád-völgy egyik barlangjában, a melyben MERKL EDE fedezte fel, kinek kívánságára REISS OSZKÁR innsbrucki rovarász nevééről neveztem el.

Legközelebbi rokona az *Anophthalmus cognatus* FRIV.-nak, melytől leginkább abban tér el, hogy a feje és előtora kissé szélesebb, az előtor hátának oldalai nem oly erősen íveltek, az oldalpárkány szélesebben és erősebben felhajló, a szárnyfedők a vállon szélesebben és erősebben kerekítettek.

Mindkét új *Anophthalmus* typusa gyűjteményemben foglal helyet.

Három új vak bogár a bihari barlangokból.

Irta: CSIKI ERNŐ.

BOKOR ELEMÉR hadnagy úr folytatván a biharmegyei barlangok kutatását, újabban is talált néhány barlangot, melyek faunája még teljesen ismeretlen volt. Gyűjtései két új vak Silphida és egy új *Anophthalmus* felfedezésére vezettek, melyeket alábbiakban óhajtók leírni. Két fajt kitarató barlangkutatónk nevééről neveztem el.

1. *Pholeuon (Irenellum) Bokorianum* CSIKI n. sp.

Flavo-ferrugineum, nitidum, capite pronotoque subtilissime denseque, elytris grosse parceque punctatis et flavo-pilosis, pilis

elytrorum longioribus. Fronte plano vel paulo impresso, antennis gracilibus, elytrorum dimidium bene superantibus, articulo septimo apice magis, articulis nono et decimo apice paulo dilatatis. Pronoto longitudine paulo latiore (12 : 14), lateribus complete usque ad angulos anticis marginato, ante angulos posticos acutiusculos profunde sinuatis. Elytris oblongo-ovalibus, pone medium latissimis, antrorsum magis angustatis quam postice, apice singulatim rotundatis, margine laterali angusto. Mesosterno carinato, carina antice directa, postice oblique elevata et denticulo obtuso terminata. Tarsis anticis maris dilatatis. Long. 3.6—3.7 mm.

Hungaria centr.-orient.: in antro vallis „Vale Vize“ nominato (Com. Bihar). Speciem novam in honorem detectoris Dom. E. Bokor denominavi.

Ph. (Irenello) Mihóki m. affinis, sed difert: corpore minore, pronoto quam longitudine latiore, lateribus ante angulos acutiusculos posticos profunde sinuatis, elytris antice angustioribus, lateribus recte dilatatis, apice angustioribus et angulo suturali rotundatis.

Barnás-sárga, fénylő, a fej és az előtor háta finoman és sűrűn, a szárnyfedők erősebben és gyéren pontozottak és testhez símuló sárga szőrözettel fedettek, a szárnyfedők szőrözete hosszabb. A homlok lapos vagy gyengén bemélyedt, a csápok vékonyak, a szárnyfedők közepén jóval túlterjednek, az egyes ízek karcsúak, a hetedik íz gyengébben kiszélesedett. Az előtor háta kissé szélesebb mint hosszú (14 : 12), oldalszegélye teljes, a hátsó szögletektől az elülsőig terjed, az oldalak a hegyes hátsó szögletek felé mélyen öblösek. A szárnyfedők hosszúkás tojásformák, a közepük mögött a legszélesebbek, innen előrefelé erősebben keskenyedők mint hátrafelé, az oldalperem keskeny, a hegyesedő szárnyfedőcsúcs a csúcsszögletben egyenként kerekített. A mellközép tarajos éle elül vízszintes, majd rézsútosan kiemelkedő és tompá fogacskaival végződik. A hím elülső lábfejének ízei kiszélesedett. Hossza 3.6—3.7 mm.

Előfordul Bihar megyében, a Vale Vize egyik újonnan felfedezett barlangjában.

A *Ph. (Irenellum) Mihóki* m.-től könnyen megkülönböztethető a következő bélyegek alapján: kisebb, az előtor háta szélesebb mint hosszú, oldalai a hegyes hátsó szögletek előtt mélyen öblösek, a szárnyfedők elül keskenyebbek és egyenesebb vonalban szélesbednek, a csúcson hegyesebbek és csak a csúcsszögletben kerekítettek.

2. *Drimeotus Bokori* Csiki n. sp.

Rufo-ferrugineus, sat nitidus, capite pronotoque pilis tenuibus elytris pilis longioribus et paulo reflexis tectis. Capite subtiliter et

dense punctato, fronte paulo impresso. Antennis usque ad dimidio elytrorum extensis, articulo primo articulo secundo paulo brevior, articulis 2—4 gradatim brevioribus, articulo quinto articulo secundo aequali, articulo sexto paulo brevior, articulo septimo articulo secundo paulo longiore apiceque dilatato, articulo octavo articulo septimo triente aequali, articulo nono quam articulo septimo triente brevior et cum articulo decimo apice dilatato, articulo ultimo apice acuminato. Pronoto transverso, longitudine triente latiore, lateribus in medio arcuatis, postice parallelis, angulis posticis paulo acutiusculis, margine laterali angustiore integroque, supra subconvexo, subtilissime dense punctato. Elytris late-ovalibus, latitudine sesquialter longioribus, lateribus arcuatis, apice late rotundatis, margine laterali (partem octavam anticam et posticam exceptam) lato reflexoque, supra irregulariter fortiterque, postice vix dense punctatis, antice costis quatuor subnotatis. Mesosterno carinato et triangulariter elevato. Tarsis posticis articulo ultimo articulis primis quatuor brevior, tarsis anticis maris dilatatis, articulo primo lato, ceteris gradatim angustatis. Long. 3.4—3.7 mm.

Hungaria centr.-orient.: in antro prope Felső-Topa (Com. Bihar). Speciem novam in honorem detectoris Dominis E. Bokor denominavi.

Dr. Kovácsi Mill. affinis, sed differt: corpore minore, pronoto lateribus vix profunde sinuatis et praecipue antennarum articulis dimensionibus aliis.

Barnás-vörös, eléggé fénylő, a fej és az előtor hátát finom testhez simuló, a szárnyfedőket hosszabb és kissé elálló sárga szőrözettel fedi. A fej finoman és sűrűn pontozott, a homlokon sekély bemélyedéssel. A csápok a szárnyfedők közepéig érnek, az első íz rövidebb mint a második íz, a 2—4. íz fokozatosan rövidülő, az ötödik íz olyan hosszú mint a második íz, a hatodik íz kissé rövidebb, a hetedik íz kissé hosszabb mint a második íz és csúcsán megvastagodott, a nyolczadik íz körülbelül egyharmadát teszi a hetedik iznek, a kilencedik íz egyharmaddal rövidebb mint a hetedik íz és úgy mint a tizedik íz a csúcsán megvastagodott, utóbbi alig kétharmad oly hosszú mint a hetedik íz, az utolsó íz olyan hosszú mint a kilencedik íz, de hegyes. Az előtor háta széles, egyharmaddal szélesebb mint hosszú, oldalai a középén íveltek, hegyesek, az oldalsegély finom, a hátsó szögletektől az elülsőig terjed, felülete kissé domború, nagyon finoman és sűrűn pontozott. A szárnyfedők széles tojásformák, másfélzernél kissé hosszabbak mint együttesen szélesek, oldalt íveltek, hátul szélesen kerekítettek, az oldalperem (az első és utolsó nyolczadát kivéve) széles és erősen felhajló, a felület sza-

bálytalanul és erősen pontozott, a pontok a csúcs felé gyéribben állanak, a szárnyfedők elülső felében négy borda nyoma látható. A mellközép taraja háromszög alakjában magasan kiemelkedő. A hátsó lábfej utolsó íze rövidebb mint az előtte levő négy íz együttvéve. A hímek elülső lábfejének első íze széles, a többi fokozatosan keskenyedő. Hossza 3.4—3.7 mm.

Előfordul egy barlangban Felső-Topa környékén, Bihar vármegyében.

Az új faj a *Drimeotus Kovácsi* MILL. legközelebbi rokona, attól azonban kisebb teste, az oldalt kevésbé mélyen öblös előtor és főleg az eltérő méretű csápízek alapján könnyen megkülönböztethető.

3. *Anophthalmus (Duvallius) bihariensis* CSIKI n. sp.

Rufo-testaceus, nitidus, glaber. Capite pronoto paulo angustiore et sine mandibulis paulo longiore, temporibus paulo prominentibus, sulcis frontibus sat profundis, antice posticeque divergentibus. Antennis usque ad medium elytrorum extensis, articulo tertio articulo secundo dimidio, articulo quarto articulo secundo triente longiore, articulis 4—7 aequilongis. Pronoto longitudine paulo longiore, lateribus postice magis angustatis et ante angulos posticos rectos paulo sinuatis. Elytris oblongo-ovalibus, convexis, angulis humeralibus rotundato-obtusis, magis prominentibus, apice conjunctim rotundatis, angulo suturali rotundato-obtuso, striis punctatis bene distinctis, internis profundioribus. Long. 5.5—6.5 mm.

Hungaria centr.-orient.: in antro vallis „Vale Vize“ (Com. Bihar) cum *Pholeuone Bokoriano* m. a Dom. E. Bokor detecto.

A. paroeco J. FRIV. affinis, sed angulis humeralibus elytrorum rotundato-obtusis, magis prominentibus, facile distinguendus.

Sárgás-vörös, fénylő, csupasz. A fej kissé keskenyebb mint az előtor és a felső állkapcsok nélkül kissé hosszabb mint az, a halánték kissé kiálló, a homlokbarázdák elég mélyek, elül és hátul szét-tartók. A csápok a szárnyfedők közepéig érnek, a harmadik csápíz felényivel, a negyedik csápíz egyharmaddal hosszabb mint a második íz, a 4—7. íz körülbelül egyforma hosszú. Az előtor háta kissé szélesebb mint hosszú, oldalai hátrafelé erősen keskenyedők és a derékszögű hátsó szögletek előtt kissé öblösek. A szárnyfedők hosszúkás tojásformák, domborúak, vállszögletük kerekített tompaszögű, erősen kiálló, a pontozott barázdák élesek, a belsők mélyebbek, a csúcson együttesen kerekítettek, a csúcsszöglet kerekített tompaszögű. Hossza 5.5—6.5 mm.

Előfordul Bihar vármegyében, a Vale Vize egyik barlangjában,

a melyben a *Pholeuon Bokorianum* m.-vel együtt található. Az új faj felfedezését szintén BOKOR ELEMÉR úrnak köszönhetjük.

Az *Anophthalmus paroeus* J. FRIV. közeli rokona, attól azonban a kerekített tompaszögű, erősen kiálló vállszöglete alapján könnyen megkülönböztethető.

Különfélék.

***Carabus Parreyssi* var. *Deubelianus*-ról.** — DR. FLEISCHER ANTAL volt szíves az általa nem régen fenti név alatt leírt (Wiener Ent. Zeitg. XXX, 1911, p. 160) bogarat megtekintésre elküldeni. Az állat megvizsgálása megerősítette azt a feltevésemet, hogy nem *C. Parreyssi*-vel van dolgunk. Már az, hogy a szárnyfedők harmadrendű bordái nem harántul rovátkoltak a bogarat nem a *Xystrocarabus* csapatba, hanem a *Loxocarabus* csapatba utalja. A megvizsgált példány különben *C. obsoletus* var. *euchromus*-nak bizonyult, a minek szerző különben DEUBEL FRIGYES-től is kapta. A példány előtóra a rendestől eltérő, a *C. Parreyssi* előtöréhez teljesen hasonló. Ilyen a rendestől kisebb-nagyobb mértékben eltérő példányok a var. *euchromus* között nem ritkák. Ezek után a szerző által az állatföldrajzi szempontból oly fontosnak tartott felfedezés alapján levont következtései elesnek.

CSIKI ERNŐ.

***Pholeuon Knirschi*, a bihari barlangok egy új vak bogaráról.** — BREIT JÓZSEF bécsi bogarász ezidei bihari gyűjtőútjának eredményeképpen fenti név alatt egy új fajt írt le a Kondor-barlangból, melyet a *Parapholeuon* alnembe soroz. Alkalmam lévén ezt a fajt megvizsgálni, megállapíthattam, hogy a leírásban e bogárnak tulajdonított „finom és teljes előtörszegély“ téves megfigyelésen alapul. A *Ph. Knirschi* előtörának oldalszegélye ugyanis nem teljes, a hátsó szögletektől csak a közepéig terjed, ennél fogva tehát nem a *Parapholeuon*, hanem tarajosan kiemelkedő mellközepe miatt a *Pholeuon* (s. str.) alnembe tartozik és a *Ph. augusticolle* legközelebbi rokona.

CSIKI ERNŐ.

Irodalom.

Paul Born: Carabologisches aus Oesterreich und Deutschland. (Entomologische Blätter. VII, 1911, p. 183—140).

Szerző felsőausztriai és németországi futrinkákról írván, jónak találta két magyarországi alakot is külön névvel jelölni. Az egyik a *Carabus catenatus*-nak Gospic környékén előforduló alakja, melyet *Troyeri*-nek, a másik a *C. catenulatus*-nak a Délkeleti Kárpátokban

(Nagy-Hagymás Csalhó, Keresztényhavas) előforduló alakja, melyet *Holdhausi*-nak nevezett el. CSIKI.

*

Dr. A. Fleischer: Eine in zoogeographischer Beziehung sehr bemerkenswerte neue Rasse des *Carabus Parreyssi* Palliardi aus Siebenbürgen. (Wiener Entom. Zeitg. XXX, 1911, p. 160).

Szerző DEUBEL FRIGYES től néhány *Carabus obsolatus* var. *euchromus*-t kapott a brassói Cenkről, ezek között volt egy példány, mely testalakra a *C. Parreyssi* var. *planinaecola* CSIKI (*Ganglbaueri* ARFB.)-hez hasonló. Ezt *Parreyssi* var. *Deubelianus* név alatt írja le. Ez a futrinka, mely a *C. montivagus* var. *blandus* FRIV.-hoz is hasonlít, valószínűleg nem *Parreyssi*, hanem más valami; talán sikerül róla előbb-utóbb többet is megtudni.¹ CSIKI.

*

Josef Breit: Sechs neue mitteleuropäische Käferarten. (Wiener Entom. Zeitg. XXX, 1911, 169—173).

A leírt bogarak között van kettő, melyet szerző ezidei gyűjtőkirándulása alkalmával fedezett fel Biharmegyében. Az *Anommatus biharius*-t Rézbánya vidékén lomberdőben rostálta, *Pholeuon* (*Parapholeuon*) *Knirschi*-t pedig a biharmegyei Kondor-barlangban fedezte fel. A többi négy faj (*Leptotyphlus Curtii*, *Mayetia istriensis*, *Octavius transadriaticus*, *Coryphium atratum*) az Abazzia melletti Monte Maggioreról való. CSIKI.

*

Dr. Josef Müller: Zwei neue Höhlensilphiden aus den österreichischen Karstländern. (Wiener Entom. Zeitg. XXX, 1911, p. 175—176).

Az új *Hadesia*-nem (*Antroherpon* mellé tartozik) a *Hadesia Vasiceki* fajjal a hercegovinai Zavala melletti barlangból való, a *Bathyscia byssina* SCHIÖDTE (*acuminata* MILL.) var. *uskokensis* pedig az Uskok-hegység barlangjaiból való Landstrass környékéről (a Krajna és Horvátország közti határról). CSIKI.

*

Dr. Brancsik Károly: Trencsén vármegyében talált Dipterák felsorolása. (A Trencsénvármegyei Természettudományi Egylet 1908—1910. Évkönyve. XXXI—XXXIII. évf. 1910, p. 127—158).

Szerző két évi gyűjtésének eredményét sorolja fel. A meghatározást THALHAMMER JÁNOS végezte. Feltűnően kevés a faj az *Empididae* és *Phoridae* családokban, valamint a *Helomyza*, *Sapromyza* nemekben. DR. KERTÉSZ K.

¹ Lásd az ezen füzet 141. lapján megjelent közleményt.

„ROVARTANI LAPOK“

XVIII. Band.

September 1911.

9. Heft.

S. 129. — *E. Bokor*: Aus dem Leben der *Cicindela soluta*. — *Cicindela soluta* bevorzugt mit wenig Gras bewachsene Sandflächen, wo ihre Bauten gerade oder etwas schief in den Boden führen. Sie erscheint im zeitlichen Frühjahr, Mitte April und ihre Anzahl steigt bis Anfangs Mai. Mitte Mai verringert sich ihre Zahl und bald verschwindet das Tier ganz. Auch *C. soluta* ist ein Kind der Sonne, in der grössten Hitze fühlt sie sich am besten und sobald Wolken den Himmel bedecken verschwindet sie in ihren Löchern. Die günstigste Zeit zum *soluta*-Fang ist Vormittag 10 bis Nachmittag zwei Uhr. Sie fliegt schlechter wie *hybrida* oder *campestris* und läuft schlechter wie *germanica*, ihr Fang ist also leichter. Sobald das Tier sitzt ist es sehr schwer zu sehen, ihre Kupferfarbe verschwimmt im Sand. Noch schwerer ist zu bemerken die grüne *ab. Kraatzi*. Die *ab. Kraatzi* und die noch schönere blaue *ab. violacea* kommen mit der Stammform zusammen, aber nur auf bestimmten kleinen Plätzen vor und sind ziemlich selten. Diese Aberationen werden durch die Intensivität der Sonnenstrahlen bedingt. Die südrussische *ab. nigra* wurde bisher in Ungarn nur bei Székesfehérvár gefunden (conf. CSIKI, *Rovartani Lapok*. X, 1903, p. 125 und Magyarország Bogárfaunája. I, 1905—8, p. 111). Die Lavre f. nd Verfasser einmal, ihre Körperform ist zweimal S-förmig gebogen, was nebst den zwei Dornen zum festhalten im Gang ihres Baues dient. Der Kopf und Thorax sind metallisch grün, womit sie beim Abstieg ins Loch dieses bedecken.

S. 132. — † *L. A. Aigner*: Die Tagfalter Ungarns. XXXVIII. — Als Fortsetzung wird *Lycaena minima* FSSL., *semiargus* Rott. und *Cyllarus* Rott. behandelt.

S. 135. — *O. Mihók*: Neue Anophthalmen aus der Fauna Ungarns. — Verfasser beschreibt *Anophthalmus Eleméri* (bei *A. Birói* CSIKI) und *A. Reissi* (bei *cognatus* FRIV.), beide aus dem Bihar-er Komitat. Lateinische Diagnose siehe im ungarischen Text.

S. 137. — *E. Csiki*: Drei neue Blindkäfer aus den Grotten von Bihar. — Verfasser beschreibt *Pholeuon (Trenellum) Bokorianum* (bei *Mihóki* CSIKI) und *Anophthalmus (Duvalius) bihariensis* aus einer Grotte des Thales „Vale Vize“ und *Drimeotus Bokori* (bei *Kovácsi* MILL.) aus einer Grotte bei Felső-Topa. Die lateinischen Diagnosen siehe im ungarischen Text

Kleine Mitteilungen.

S. 141. — **E. Csiki**: Über *Carabus Parreyssi* var. *Deubelianus* — DR. FLEISCHER beschrieb unter obigem Namen einen neuen Laufkäfer aus Siebenbürgen. Durch die Güte des Herrn Autors konnte ich die Type untersuchen und feststellen, dass es nur ein aberranter *C. obsoletus* var. *euchromus* ist. Es fehlt eben das Hauptkriterium, nämlich die quergestrichelten Intervalle, so dass das Tier nicht zu *Xystrocarabus Parreyssi* sondern zu *Loxocarabus obsoletus* zu stehen kommt. Aus diesem Grunde entfallen auch die überaus interessanten zoogeografischen Folgerungen.

S. 141. — **E. Csiki**: Über *Pholeuon Knirschii*, einem neuen Blindkäfer der Biharischer Grotten. — Herr J. BREIT beschrieb unter obigen Namen eine neue Art, die er zu *Parapholeuon* stellt. Ich hatte Gelegenheit *Ph. Knirschii* zu untersuchen und konnte feststellen, dass die Beschreibung des Tieres nicht zutreffend ist. *Ph. Knirschii* besitzt nämlich keine sehr feine vollständige Halsschildrandung, sondern diese reicht von den Hinterecken nur bis zur Mitte, demzufolge gehört die neue Art zu *Pholeuon* s. str. neben *Ph. angusticollis* Hampe.

Literatur.

S. 141. — Es werden Arbeiten von P. BORN, DR. A. FLEISCHER, J. BREIT, DR. J. MÜLLER und DR. BRANCSIK besprochen.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XVIII. KÖTET. 1911 OKTÓBER—NOVEMBER 10—11. FÜZET.

A bogarak elterjedése a Kárpátokban.

Irta: CSIKI ERNŐ.

DR. HOLDHAUS KÁROLY, a bécsi természetrajzi udvari múzeum aszisztense és DEUBEL FRIGYES brassói gyáros, az erdélyi Kárpátok lelkes kutatója, nagyszabású munkával¹ ajándékozták meg az állattani irodalmat, melyet mint hazánk faunájára nagyon fontosat, nagy vonásokban a következőkben óhajtok ismertetni.

A munka két részből áll. Az első általános rész a Kárpátok földtani, éghajlati és növényéleti viszonyait, a bogarak és más állatok földrajzi elterjedését tárgyalja DR. HOLDHAUS KÁROLY tollából, a második rész pedig, a mely a Keleti és Déli-Kárpátok egyes hegycsúcsain gyűjtött bogarak felsorolását tartalmazza, részben DR. HOLDHAUS, részben pedig DEUBEL FRIGYES tollából származik.

HOLDHAUS az Alpok állatföldrajzi viszonyainak tanulmányozása közben arra az eredményre jutott, hogy az Alpok jéggel borított területeinek havasi faunája a jégkorszakban teljesen kipusztult. Mivel az illető terület mai faunájának eredetét az Alpok mai bonyolult zoogeographiai viszonyaiból vajmi bajos megállapítani, azért a szerző a többi közép-európai lánczhegység zoogeographiai sajátosságainak tanulmányozásából iparkodott következtetéseket vonni az Alpok megfelelő viszonyait illetőleg. E nemű tanulmányait a Kárpátokkal kezdte s így születt meg szóban lévő könyve. HOLDHAUS a Kárpátok egyes pontjait személyesen is meglátogatta, de felhasználta DEUBEL FRIGYES becses megfigyeléseit és feljegyzéseit, valamint a tekintélyes erre vonatkozó irodalom adatait is. Ez utóbbiakat azonban csak részben aknázza ki, mert bár a kérdésre vonatkozó irodalom teljes jegyzékét összeállította, annak sok hasznát nem vehette, mert mivel nyelvün-

¹ KARL HOLDHAUS und FRIEDRICH DEUBEL, Untersuchungen über die Zoogeographie der Karpathen (unter besonderer Berücksichtigung der Coleopteren). Mit einer Karte. (Abhandlungen der K. K. Zool.-Botan. Gesellschaft in Wien. Band VI, Heft 1.) Jena, 1910; p. VI, 202.

ket nem ismeri, a magyar irodalom adatai legnagyobb részt ismeretlenek maradtak előtte. Ennek tulajdonítható különösen az első rész sok hibája és tökéletlensége.

A munka első fejezete a Kárpátok geológiai múltját ismerteti. A földtani viszonyok dióhéjban való ismertetése azért volt szükséges, hogy a terület állatföldrajzának sok sajátosságát könnyebben megérthessük. Szerző ezen a helyen mindjárt megjegyzi, hogy a Kárpátok geológiai és morfológiai viszonyairól való ismereteink még sok tekintetben hiányosak. Kétségtelen, hogy a szerzőnek részben igaza van, azonban nem annyira, a mennyire gondolja, mert ha a magyar irodalom adatait is fölhasználta volna, bizonyára sok oly kérdésre is választ nyert volna, a melyre a német irodalom adós marad a fölvilágosítással. Ez után ismerteti szerző azokat a biogeográfiai szempontból nagyon fontos pontokat, melyeken glecserek nyomait lehet megállapítani, majd hivatkozással RÓTH SAMU adataira, a tátramenti barlangokban található északi gerincesek fossilis maradványairól való ismereteinket összegezi és rámutat arra, hogy mily fontosak ezek az adatok a jégkorszak éghajlati viszonyainak megítélésében. A jégkorszak idején a Kárpátokban az Alpokhoz viszonyítva sokkal kedvezőbbek voltak az életviszonyok, a mennyiben az örökös hó határa mintegy 1500 m. magasságban volt, úgy hogy az erdőtáj is eléggé fölnyulhatott. Valószínű, hogy a Tátrában fenyveseken kívül bükkerdők is voltak, a Déli-Kárpátokban pedig terjedelmes lombos erdők lehettek.

Nagyon röviden tárgyalja szerző az éghajlati viszonyokat (szintén hivatkozással az adatok hiányos voltára!) és rámutat arra, hogy a Kárpátok a nyári hónapokban milyen gazdagok csapadékban, a mi a havasi fauna kifejlődésére nagyon előnyös. De előnyös az élők világára az is, hogy késő nyárig majdnem mindenütt találhatók hófoltok, a melyek a havasi fauna számára szükséges nyirkosságot szolgáltatják. Ilyen hófoltok vannak a Kis Krivánon még július elején is, a Magas Tátrában állandóan, az Alacsony-Tátrában és a Radnai havasokon augusztus elejéig, a Kelemen-havason június végéig. A Déli-Kárpátokban július végén még mindenütt találhatók hófoltok. Egy szóval a Kárpátok ama csúcsain, melyek 200—300 méterrel az erdőhatáron felül emelkednek, július második felében még hófoltok vannak, tehát alkalmas tenyésző helyet nyújtanak a nivícola fauna részére.

A mi a Kárpátok növényzetét illeti, szerző PAX és MARTONNE munkáira utal és csak az egyes övek kiterjedésével foglalkozik. Ez útbóbbira nézve MARTONNE könnyen érthető és czélszerű felosztására utal, a mely szerint a Déli-Kárpátok oláhországi részét a következőképen lehet övekre osztani:

- A. Alhavasi vagy erdei táj, mely 600 m.-től az erdők határáig terjed és még két altájra tagolható:
- Alsó alhavasi táj, az erdőtáj alsó határától az összefüggő bükkerdő felső határáig;
 - Felső alhavasi táj, a bükkerdő felső határától az erdő (fenyő) határáig.
- B. Havasi táj, a mely az erdőhatár fölött terül el és szintén két részre osztható:
- Alsó havasi táj, mely az erdőhatártól a törpefenyő felső határáig terjed;
 - Tulajdonképeni havasi táj, mely a törpefenyő felső határa fölött van.

A munka következő fejezete a bogaraknak a Kárpátokban való elterjedésével foglalkozik és pedig első sorban a bogárfauna elemeit és oekologiai viszonyait ismerteti. A mi a fauna alkotó elemeit illeti, három csoportot különböztet meg: 1) olyan fajokat, melyek a Kárpátokon kívül is előfordulnak, a melyek tehát nincsenek bizonyos közehez kötve. Ide tartozik a Kárpátokban előforduló bogarak legnagyobb része; 2) északi fajokat, melyek a közép-európai havasokon kívül Észak-Európában fordulnak elő, a közbe eső területeken pedig hiányzanak. Ezeknek a fajoknak sajátzerű földrajzi elterjedése azzal az ismert föltevessel magyarázható, hogy a jégkorszakban az észak-európai és a közép-európai hegységek faunája az északnémet lapályon keresztül részben kieserélődött. Ilyen típusos északi állat a Kárpátokban kevés fordul elő, eddig mindössze 32 fajt ismerünk, melynek életmódja és magassági elterjedése is különböző. A fajok egy része csak az erdőhatár fölött, másik része az erdőtájon, viszont más részük mindkét helyen előfordul; 3) valódi hegyvidéki fajokat, melyek csak szilárd kőzeten élnek és sem a törmelékközetekből felhordott lapályon, sem Észak-Európában nem fordulnak elő. Ezek a hegyvidéki fajok tehát csak a hegységekben és kis részben azokon a környező lapályokon található, melyek szilárd kőzetből állanak. A Kárpátokban mai ismereteink szerint 385 faj, azokra jellemző bogár él. A Kárpátok északi és hegyvidéki bogarait szerző külön fejezetekben mind felsorolja.

Az északi fajok, tehát azok, melyek a közép-európai havasokon kívül Észak-Európában is előfordulnak, a következők:

Nebria Gyllenhalii SCHH.
Notiophilus hypocrita PUTZ.
Bembidion bipunctatum L.
 — *Fellmanni* MANNH.
Amara erratica DUFT.

Amara Quenseli SCHH.
 — *praetermissa* SAHLBG.
Cymindis vaporarium L.
Hydroporus assimilis PAYK.
 — *borealis* GYLLH.

Agabus Solieri AUBÉ.
Arpedium brachypterum GRAV.
Anthophagus alpinus F.
Geodromicus globulicollis ZETT.
Stenus alpicola FAUV.
Tachinus elongatus GYLLH.
Atheta islandica KR.
 — *cribripennis* SAHLBG.
 — *laevicauda* SAHLBG.
 — *Brisouti* HAR.
Neuraphes coronatus SAHLBG.
Pteroloma Forstroemi GYLLH.

Agathidium rhinoceros SHP.
Simplocaria metallica STRM.
Helophorus glacialis VILL.
Cryptohypnus riparius F.
 — *frigidus* KIESW.
Orina rugulosa SUFFR.
Pachyta lamed F.
Otiorhynchus dubius STRÖM.
 — *arcticus* O. FABR.
 — *lepidopterus* F.
Aphodius alpinus SCOP.

A Kárpátokra jellemző 385 valódi hegyvidéki faj, a melyek közül a magasabb tájakban előfordulók csilaggal * jelölvék, a következő:

Procerus gigas CREUTZ.
Carabus irregularis F.
 — *planicollis* KÜST.
 * — *Fabricii* PANZ.
 — *auronitens* F.
 — *obsoletus* STURM.
 * — *concolor* F.
 — *Linnei* PANZ.
Cychrus attenuatus F.
 — *semigranosus* PALLDOR.
 * *Leistus gracilis* FUSS.
 * — *nitidus* DUFT.
 — *piceus* FRÖL.
Nebria picicornis F.
 * — *tatrica* MILL.
 * — *carpathica* MILL.
 * — *Reichi* DEJ.
 * — *Reitteri* RYB.
 * — *Fussi* BIELZ.
 * — *transsylvanica* GERM.
Bembidion fasciolatum DUFT. ?
 — *tricolor* F.
 — *conforme* DEJ.
 — *tibiale* DUFT.
 — *Redtenbacheri* DAN.
 — *transsylvanicum* BIELZ.
 — *dalmatinum* DEJ. ?

Bembidion monticola STURM ?
 * — *glaciale* HEER.
 * — *balcanicum* APFB.
Scotodipnus brevipennis FRIV.
 * *Trechus amplicollis* FAIRM.
 * — *montanellus* GEMM.
 * — *splendens* GEMM.
 — *palpalis* DEJ.
 * — *latus* PUTZ.
 * — *fontinalis* RYB.
 — *banaticus* DEJ.
 * — *striatulus* PUTZ.
 * — *insolitus* DAN.
Trechus Ormayi GANGLB.
 * — *marginalis* SCHM.
 * — *pulchellus* PUTZ.
 * — *carpathicus* RYB.
 * — *procerus* PUTZ.
 * — *corpulentus* WSE.
 * — *subterraneus* MILL.
 * — *microphthalmus* MILL.
 * — *ruthenus* REITT.
 * — *Kimakowiczi* GGLB.
Anophthalmus Bielzi SEIDL.
 — *Büdae* KEND.
 * — *Merkli* FRIV.
 — *Hegedüsi* FRIV.

- Anophthalmus hungaricus* CSIKI.
 — *Milleri* FRIV.
 * — *Herculis* FRIV.
 * — *Deubelianus* CSIKI.
 * *Patrobus quadricollis* MILL.
 * *Deltomerus tatricus* MILL.
 * — *carpathicus* MILL.
Licinus Hoffmannseggi PANZ.
 * *Amara misella* MILL. ?
Myas chalybaeus PALL.
Abax Schüppeli PALL.
Molops robustus DEJ.
 — *elatus* F. ?
 — *alpestris* DEJ. ?
Pterostichus Kaufmanni GGLB.
 * — *negligens* STURM.
 * — *blandulus* MILL. ?
 * — *unctulatus* DUFT.
 * — *rufitarsis* DEJ.
 * — *Kokeili* MILL.
 * — *foveolatus* DUFT.
 * — *Findeli* DEJ.
 — *metallicus* F.
 — *transversalis* DUFT.
 * — *fossulatus* QUENS.
 * — *maurus* DUFT.
Laemostenus venustus CLAIRV. ?
Calathus metallicus DEJ.
Platynus glacialis REITT.
 — *scrobiculatus* F.
 * — *banaticus* FRIV.
Aptinus bombardia ILL.
 * *Hypoporus Kraatzi* SCHM. ?
 * — *ferrugineus* STEPH. ?
 * — *Anthobium aucupariae* KIESW.
 — *alpinum* HEER.
 — *Marshami* FAUV. ?
 — *anale* ER. ?
Omalius ferrugineum KR.
 * — *Lokayi* FLEISCH.
Carcinocephalus mehadiensis BERNH.
Geodromicus cordicollis PETRI.
Anthophagus bicornis BLOCK ?
- * *Anthophagus sudeticus* KIESV.
 * — *alpestris* HEER.
 * *Coryphoides Deubeli* BERNH.
 * *Niphetodes Redtenbacheri* MILL.
 * — *Spaethi* GANGLB.
 * — *Eppelsheimi* GANGLB.
 * — *Deubeli* GANGLB.
 * *Stenus carpathicus* GANGLB.
 * — *obscuripes* GANGLB.
 * — *Reitteri* WSE.
 * — *transsylvanicus* BERNH.
Latrobium coecum FRIV.
 * *Othius transsylvanicus* GANGLB.
 * — *crassus* MOTSCH.
Xantholinus hungaricus REITT.
 * *Philonthus laevicollis* BOISD.
 * — *montivagus* HEER.
 — *Bodemeyeri* EPP.
Staphylinus tenebricosus GRAV.
 — *macrocephalus* GRAV.
 * *Quedius punctatellus* HEER.
 — *ochropterus* ER.
 * — *dubius* HEER.
 * — *transsylvanicus* WSE.
 * — *pyrenaeus* BRIS.
 * — *cincticollis* KR.
 * — *alpestris* HEER.
 — *paradisianus* HEER.
 * — *collaris* ER.
 * — *Scribae* GANGLB.
 * *Leptusa Bodemeyeri* EPP.
 * — *carpathica* WSE.
 * — *eximia* KR.
 * — *alpicola* BRCS.
 * — *cuneiformis* KR.
 * *Leptusa puellaris* HAMPE.
 * — *piceata* REY.
 * — *flavicornis* BRCS.
 * *Atheta bosnica* GANGLB.
 * — *tibialis* HEER.
 * — *alpicola* MILL.
 * — *carpathica* MILL.
 * *Sipalia infirma* WSE.

- Sipalia Deubeli* BERNH.
 **Ilyobates Mech* BAUDI?
 * — *Merkli* EPPH.?
 **Oxygoda nimbicola* FAUV.
 * — *montana* KR.
 * — *Deubeli* BERNH.
Trinium carpathicum SAULCY.
 — *domogleti* REITT.
Brachygluta Klimschi HOLDH.
 — *tristis* HAMPE.
Bythinus crassicornis MOTSCH.?
 — *Viertli* REITT.
 — *bajulus* HAMPE.
 — *Attila* SAULCY.
 — *Reitteri* SAULCY.
 * — *transsylvanicus* GANGLB.
 * — *Weisei* SAULCY.
 * — *Deubeli* GANGLB.
 * — *ruthenus* SAULCY?
 — *Stussineri* REITT.
 **Tychus bescidicus* REITT.?
 — *rufus* MOTSCH.?
Pselaphus mehadiensis FRIV.
Etelea tenuis PETRI.
Cephenium regale HOLDH.
 — *banaticum* GANGLB.
 — *Reitteri* BRIS.
 — *carnicum* REITT.
 — *carpathicum* SAULCY.
 **Neuraphes Deubeli* GANGLB.
 — *latitans* SAULCY?
 — *bulgaricus* REITT.?
Euconnus Motschulskyi STURM.
 — *oblongus* STURM.
 — *transsylvanicus* SAULCY.
 — *pubicollis* MÜLL.
 — *styriacus* GRIM.
Leptomastax mehadiensis FRIV.?
Ablepton Treforti FRIV.
Bathyscia Reitteri FRIV.
 — *insignis* FRIV.
 — *Merkli* FRIV.
 — *Páveli* FRIV.
Bathyscia hungarica REITT.
 **Rybinskiella magnifica* RYB.
 **Blitophaga alpicola* KÜST.
Necrophilus subterraneus DAHL.
Liodes carpathica GGLB.?
 * — *Skalitzkyi* GANGLB.
 * — *nitida* REITT.
Agathidium banaticum REITT.
Loricaster testaceus MULS.?
 **Helophorus brevitarsis* KUW.
 * — *confrater* KUW.
Hydraena morio KIESW.
 — *Schuleri* GANGLB.
Ochthebius exsculptus GERM.
 — *montanus* FRIV.
Eros Fiedleri REITT.?
Cantharis abdominalis F.
 — *Erichsoni* BACH.
 * — *tristis* F.?
 * — *fibulata* MÄRK.
Rhagonycha Deubeli GANGLB. i. i.
 — *translucida* KRYN.
 — *nigriceps* WALTJ.
 * — *carpathica* GANGLB.
 **Pygidia denticollis* SCHUMM.
 **Malthodes trifurcatus* KIESW.
 **Dasytes alpigradus* KIESW.
Meligethes humerosus REITT.
 **Cryptophagus axillaris* REITT.
 — *reflexicollis* REITT.?
 — *Deubeli* GANGLB.
 * — *transsilvanicus* GANGLB.
 **Atomaria carpathica* REITT.
 * — *grandicollis* BRIS.
Sphaerosoma punctatum REITT.
 * — *carpathicum* REITT.
 — *Reitteri* ORMAY.
Hylaia rubricollis GERM.?
Latebnis Germari ER.?
Elmis Latreillei BED.
Montandonia latissima BIELZ.
 **Simplocaria Deubeli* GANGLB.
 — *acuminata* ER.

- **Simplocaria carpathica* HAMPE.
Pedilophorus auratus DUFT.
 **Carpathobyrrhulus transsylvanicus* SUFFR.
Byrrhus luniger GERM.
 — *glabratus* HEER.
Curimus decorus STEFF.
 * — *Erichsoni* REITT.
Dima elateroides CHARP.
 **Corymbites montivagus* ROSH.
 * — *guttatus* GERM.
Athous Sacheri KIESW. ?
 — *Zebei* BACH ?
 * — *carpathicus* REITT.
 * — *mollis* REITT.
 * — *austriacus* DESBR.
 * — *picipennis* REITT. ?
 * — *carpathophilus* REITT. ?
Xanthochroa carniolica GISTL ?
 **Oedemera Deubeli* GANGLB.
 — *tristis* SCHM.
 — *annulata* GERM. ?
 **Orchesia blandula* BRCS.
Laena Ormayi REITT.
 — *Reitteri* WSE.
 — *Hopfgarteni* WSE.
Helops badius KÜST. ?
 — *gratus* FRIV. ?
Cryptocephalus albolineatus SUFFR. ?
 — *villosulus* SUFFR. ?
 * — *carpathicus* FRIV. ?
Timarcha metallica LAICH.
 **Timarchida Deubeli* GANGLB.
 **Chrysomela Weisei* FRIV.
 * — *lichenis* RICHT.
 * — *carpathica* FUSS.
 * — *Schneideri* WSE.
 — *rufa* DUFT.
 * — *marcasitica* GERM.
 — *purpurascens* GERM.
 — *crassimargo* GERM.
 * — *hemisphaerica* GERM.
 * — *crassicollis* SUFFR.
- **Chrysomela olivacea* SUFFR.
 — *atrovirens* FRIV. ?
 **Orina intricata* GERM.
 * — *alpestris* SCHUMM.
 * — *vittigera* SUFFR.
 * — *viridis* DUFT.
 * — *plagiata* SUFFR.
 * — *virgulata* GERM.
 * — *cacaliae* SCHRK.
 * — *speciosissima* SCOP.
 **Phytodecta Kaufmanni* MILL.
 * — *flavicornis* SUFFR. ?
 **Sclerophaedon Kenderesyi* KIESW.
 — *carniolicus* GERM.
 **Phaedon signis* WSE. ?
 * — *Deubeli* WSE.
 — *laevigatus* DUFT.
 **Luperus rugifrons* WSE.
Crepidodera corpulenta KUTSCH.
 * — *transsilvanica* FUSS.
 * — *melanostoma* REDTB.
 * — *cyanescens* DUFT.
 * — *cyanipennis* DUFT.
Orestia Aubei ALL.
 * — *arcuata* MILL.
 * — *carpathica* REITT.
 — *Páveli* FRIV.
Minota obesa WALTJ.
 **Psylliodes Schwarzzi* WSE.
 * — *Friwaldszkyi* WSE.
 — *subaenea* KUTSCH.
Phaenotherion Pulszkyi FRIV.
Otiorynchus pulverulentus GERM.
 * — *contractus* STIERL.
 — *niger* F.
 * — *fuscipes* OL.
 * — *morio* F.
 — *Kelecsényii* FRIV.
 * — *crinipes* MILL. ?
 — *perdix* OLIV.
 — *banaticus* STIERL.
 — *juglandis* APFB. ?
 * — *proximus* STIERL.

- **Oliorhynchus hypsibatus* GANGLB.
 * — *dacicus* DAN.
 * — *antennatus* STIERL.
 * — *aratus* DAN.
 * — *cosmopterus* DAN.
 * — *denigrator* BOH.
 * — *glabratus* STIERL.
 * — *Kollari* GYLLH.
 * — *Deubeli* GANGLB.
 * — *Kuenburgi* STIERL.
 * — *Schaumi* STIERL.
 — *aerifer* GERM.
 * — *graniventris* MILL.
 * — *longiventris* KÜST.
 * — *Riessi* FUSS.
 * — *alpigradus* MILL.
 * — *granicollis* BOH.
 * — *Kratzeri* BOH.
 * — *egregius* MILL.
 * — *corvus* BOH.
 * — *obsidianus* BOH.
 * — *aspleni* MILL.
 * — *dives* GERM.
 * — *Fussi* KÜST.
 * — *cymophanus* GERM.
 * — *opulentus* GERM.
 * — *alpicola* BOH.
 * — *fusciventris* FUSS.
 * — *marmota* STIERL.
 — *coarctatus* STIERL. ?
 * — *pauxillus* ROSH.
 * — *Mazurai* FORM.
 **Argoptochus bifoveolatus* STIERL.
 **Phyllobius transsilvanicus* STIERL.
 **Polydrosus paradoxus* STIERL.
 * — *carpathicus* BRCS.
 — *amoenus* GERM. ?
Barypithes globus SEIDL.
- **Barypithes leptoviensis* WSE.
 — — *carpathicus* REITT.
Omius Hanáki FRIV.
 **Rhinomias forticornis* BOH. ?
 * — *pyrorhinus* DAN. ?
 **Liophloeus leptoviensis* WSE. ?
 **Tropiphorus transsylvanicus* DAN.
 **Dichotrachelus Kimakowiczi* FLACH.
Liparus transsylvanicus PETRI.
 — *glabrivostris* KÜST.
 — *dirus* HBST. ?
 **Plinthus Parreyssi* BOH.
 * — *Fischeri* GERM.
 * — *Sturmi* GERM.
Liosoma bosnicum DAN.
 — *oblongulum* BOH.
 — *cribrum* GYLLH.
Adexius scrobipennis GYLLH. ?
Hypera intermedia BOH.
 — *oxalidis* HBST.
 * — *palumbaria* GERM.
 * — *comatu* BOH.
 * — *rubi* KRAUSS.
 * — *velutina* BOH.
 **Notaris aterrimus* HAMPE ?
Acalles pyrenaicus BRIS.
 — *validus* HAMPE.
 **Scleropterus offensus* BOH.
 **Rhytidosomea monticola* OTTO.
 * — *austriacus* OTTO.
 **Brachyodontus Reitteri* WSE.
 * — *Deubeli* GANGLB.
 **Aphodius gibbus* GERM. ?
 — *obscurus* F. ?
 — *thermicola* ER. ?
 * — *mixtus* VILLA.
 * — *montanus* ER.

A mi a Kárpátok valódi havasi bogarainak ökológiai viszonyait illeti, szerző az előfordulás szerint a következő biocénózokat különbözteti meg: 1) Növényeken élő fajok (planticolák). Ezek a növény földfeletti részein vagy azok belsejében élnek, legnagyobb

részük növényevő, kevés köztük a húsevő, részben szárnyasok, részben szárnyatlanok. 2) Földben élő fajok (terricolák). Ezek a földben élnek és vagy húsevők, vagy pedig élő avagy korhadó növényi részekből táplálkoznak; részben szárnyasok, részben szárnyatlanok. A szárnyas fajok elterjedése többnyire nagy, a szárnyatlanok ellenben helyhez kötöttek. Sok földben élő faj az életviszonyok következtében nemcsak szárnyát, hanem szemét és pigmentjét is elveszítette. 3) Parti fajok. Ezek folyó, vagy ritkábban álló vizek partján a homokban vagy kavicsban élnek, húsevők és többnyire szárnyasok. 4) Vízben élő fajok. Ezek a vízben élő, részben húsevő, részben növényevő bogarak, melyek szintén két csoportba oszthatók: olyanokra, a melyek az álló vizekben és olyanokra, a melyek a hegyi patakok folyó vizében élnek. 5) Ganéjban élő fajok (stercoricolák), melyek lovak és kérődzők ürülékében élnek.

Nagy befolyása van a hegyvidék faunájának összetételére a talaj minőségének, a mi nemcsak a földben élő, hanem a növényeken, a vizekben és ezek partján élő fajokra is behatással van. Ilyenmő tanulmányokra a Kárpátok változatos geológiai szerkezetüknél fogva nagyon kedvező teret nyújtanak. HOLDHAUS-nak különösen a Keleti-Kárpátokban volt alkalma erre vonatkozólag érdekes megfigyeléseket tenni, a melyek alapján megállapíthatta, hogy azoknak a kőzeteknek, a melyek szétmálláskor nagy vízfellevő tehetséggel bíró és sok nitrogént tartalmazó talajjává válnak, sokkal gazdagabb havasi faunájuk van, mint az olyan kőzeteknek, melyek málladékainak nitrogéntartalma vagy vízfellevő tehetsége csekély. Így faunisztikailag gazdag talaj keletkezik a legtöbb mészkőből, a basikus eruptív kőzetekből, a kvarcban szegény homokkövekből és konglomerátokból, valamint a basikus kristályospalákból. Faunisztikailag szegény talaj származik a dolomitból, a kvarcítból, a kvarcban gazdag homokkövekből és konglomerátokból, stb.

A fauna gazdagságára befolyással van a hegység lejtése és a napsugarak behatásának erőssége is. A meredek hegyoldalak faunája szegényebb, mint a lankás lejtőké, úgyszintén az erősen napsütéses oldalak faunája is szegényebb, mint az északra néző hegyoldalaké. Az időjárás befolyása a növényeken előforduló állatokat illetőleg csekély, sokkal nagyobb azonban a földben élőkre, mivel ezek a talaj felső rétegének kiszáradásával az alsóbb, nedvesebb rétegekbe húzódnak vissza.

A havasi bogarak függőleges elterjedése részben az éghajlattól, részben a talaj vegyi és physikai tulajdonságaitól, részben pedig a növényzettől függ. A bogaraknak a közép-európai havasokon való függőleges elterjedése alapján három magassági tájat lehet megállapítani: 1) az erdőtájat, melyet különösen számos, az erdőhöz kötött

faj jellemez; 2) az átmeneti tájat, melybe az erdőtájat lakó fajok az erdőség hiánya miatt már nem érnek fel s a melybe a havasi fajok a hófoltok hiánya miatt nem hatolhatnak le. Ennek a tájnak a faunája tehát a legszegényebb és jellemző fajai nincsenek; 3) a havasi tájat, mely a nyári hófoltok alsó határától az állati élet felső határáig terjed. Ezt a tájat különösen a földben és a növényeken élő fajok jellemzik. A Kárpátok havasi bogárfajainak száma 22, ezek közül 3 az Alpokban is előfordul, a többi a Kárpátok jellemző faja.

Miután szerző a Kárpátok északi, a valódi havasi, az egyedül a havasi tájban előforduló havasi és az alhavasi tájban is előforduló havasi, valamint a Keleti-Alpok havasi bogarait felsorolja, áttér a Kárpátok havasi faunája korának és eredetének tárgyalására. A Kárpátok havasi bogárfaunáját szerinte praeglaciálisnak kell tartanunk, mely valószínűleg messze visszanyúlik a harmadkorba, a mit a fauna számos jellemző bogárneme és a most élő havasi bogarak Európában való elterjedésének több feltűnő jelensége eléggé tanúsít. A Kárpátok faunája eredetének megítélésénél tekintettel kell lennünk arra, hogy mint újabb eredetű lánczhegység, faunájának elemeit valószínűleg első sorban a régiebb rög-hegyvidékekről (Variscusi hegyrendszer, a balkánfélszigeti központi masszív) nyerte. Ezekon kívül azonban más távolabb eső hegyrendszerek is hozzájárultak egyes alkotóelemekkel faunájának megalkotásához.

A jégkorszak befolyása abból látható, hogy a havasi bogárfauna délről északfelé tetemesen megszegényedik, a mit sem a mai éghajlati, sem az oekologiai viszonyokkal nem tudunk megmagyarázni. A míg a Déli-Kárpátok havasi faunája nagyon gazdag, addig a Keleti-Kárpátoké szegényebb, mely szegénység azután az Északi-Kárpátokban még inkább fokozódik. Az északi fajok előfordulása a közép európai havasokban szintén csak a jégkorszakban végbe ment faunacserével magyarázható meg. Ezek a fajok már azért sem keletkezettek a Kárpátokban, mert északon messze elterjedtek és sok fajuk előfordul azon kívül az északi szigeteken (Faroe, Izland, Grönland) is, melyek tudvalevőleg a postglaciális időben az európai kontinenssel már nem függtek össze.

A míg az Alpokban, melyeket a déli részek kivételével a glecserek teljesen elfedtek, jégkorszaknak igen nagy behatása volt a faunára, addig ez a befolyás a Kárpátokban sokkal kisebb fokú volt s az egyes területeinek faunája között nincs is olyan nagy eltérés, mint az Alpokban. A míg havasi vakbogarak az Alpokban csak a Drávától délre, a „Massives de refuge“ területén fordulnak elő, a jégkorszakban glecserekkel fedett, a Drávától északra eső területen pedig nem, addig a Kárpátok egész területét lakják. Érdekes szerzőnek az az összeállítás, melyben az egyes fajok területi elő-

fordulását hasonlítja össze olyanformán, hogy a lakott terület hosszát kilométerekben fejezi ki.

A munka hátralevő részét a Kárpátokra vonatkozó irodalom felsorolása, a Kárpátokat lakó más állatcsoportok elterjedési viszonyainak ismertetése és az egyes hegységek bogárfaunájának jellemzése foglalja el.

Az emlősök, a hüllők és kétéltűek, a puhatestűek és néhány sorban más állatcsoportokról közölt faunisztikai jellemzés nagyon hiányos. Az „Adatok a Keleti-Kárpátok bogárfaunájának ismeretéhez” című fejezetben HOLDHAUS a Nagy-Hagymáson, a Csalhón, a Kelemen-havason és a Rarón¹ gyűjtött bogarak jegyzékét adja.

Nem kevésbé értékes DEUBEL FRIGYES-nek a Csukás, Keresztény-havas, Bucsecs, Királykő, Bulea-tó, Negoii, Retyezát, Páring és a Radnai havasok bogárfaunájáról közölt ismertetése. DEUBEL már mintegy harmincz esztendeje kutatja az erdélyi havasok faunáját és így közleménye faunánk ismeretét nagy mértékben gazdagítja. DEUBEL azzal, hogy az első munkájával a nyilvánosság elé lépett, mindnyájunk háláját érdemelte ki, mert ha neve, mint kiváló gyűjtőé közismert is volt, gyűjtéseinek eredményét, leszámítva új felfedezéseit, nem ismertük és valóban nagy veszteség lett volna, ha azok esetleg idővel szép gyűjteményével együtt elkallódtak volna, a mi sajnos nem egyszer megtörténik.

Végül a faunisztikai adatokról néhány szót.

HOLDHAUS két új fajváltozatot írt le ebben a munkában. Ezek a *Carabus obsoletus Uhligi* HOLD. (p. 109), mely a Nagy-Hagymás, Csalhó, Kelemen-havas és Rarón fordul elő az erdő határa fölött és a *Bembidion balcanicum* APFB. var. *basirufum* HOLDH. (p. 115) a Csalhóról (Oláhország). Megjegyzendő, hogy a *Carabus obsoletus Uhligi*-t PIC már 1908-ban (Échange, 1908, p. 29) leírta.

A felsorolt bogarak közül a több hegyesúcsról említett *Abax Schüppeli* var. *Rendschmidtii* GERM. csak a törzsfaj (*Schüppeli*), a var. *Rendschmidtii* csak Magyarország észak-nyugati felföldjén fordul elő. A *Leptura scutellata* var. *ochracea* FAUST csak a Kaukázusban fordul elő, az erdélyi példányok az ab. *ochraceipennis* PIC-hez tartoznak. A tipikus *Nebria Jockischii* STRM. nem fordul elő hazánkban, tehát a Zanogán sem, ott csak a var. *nigricornis* VILLA él. A Bucsecsről, Királykőről, Bulea-tó környékéről és a Negoiról említett *Carabus planicollis* KÜST. nem a törzsfaj, hanem annak keleti fajtája, a var. *Verae* CSIKI. Az Ünökőről említett *Carabus auronitens* var. *Escheri*

¹ Szerző a Székelyföldön általánosan így használt nevek helyett a kevésbé ismeretes, de a katonai térképeken szereplő Ceahlau, Caliman és Rareul neveket használja.

PALLRD. helyett var. *laevipennis* SEIDL. és a *C. Scheidleri* var. *incompus* KR. helyett *C. Hampei* var. *spectabilis* CSIKI értendő, ezek helyettesítik ugyanis ott ezeket a déli fajtákat. Kétes adat a *Nebria Reichi* var. *bissenica* BIELZ előfordulása a Paringon, ez a fajváltozat tudtommal csak a Fogarasi hegylánczolatban él, a Paringon pedig a törzsfaj.

A faunisztikai adatok között találunk olyanokat is, a melyek faunánkat gyarapítják. Ezek termőhelyeikkel együtt a következők:

Micropeplus tesserula CURT. — Nagy-Hagymás.

Xantholinus atratis HEER. — Radnai havasok (Ünőkő).

Philonthus piliger REY — Radnai havasok.

Quedius Habersfeldneri EPPH. — Bulea-tó.

Mycetoporus piceolus REY (*Baudueri* var.) — Ünőkő.

Bolitobhara varia ER. — Radnai havasok.

Atheta valida KR. — Bucsecs.

— (*Liogluta*) *microptera* THOMS. — Saca.

Ilyobates nigricollis var. *Deubeli* BERNH. — Bucsecs.

Oxyptoda longipes REY — Királykő.

Faronus Lafertei AUBÉ — Csukás, Bucsecs.

Colon dentipes SALHBG. — Királykő (Krepatura).

Ptenidium laevigatum GILLM. — Zanoga.

Epuraea terminalis var. *Seidlitzii* SCHILSKY — Királykő.

Cryptophagus pallidus ST. — Bucsecs.

Atomaria bella REITT. — Ünőkő.

— *prolixa* ER. — Keresztényhavas.

— *pulchra* ER. — Bucsecs, Zanoga.

Corticaria saginata MANNH. — Keresztényhavas.

Pogonochaerus Eugeniae GANGLB. — Keresztényhavas.

Lema cyanella (*lichenis*) ab. *obscura* STEPH. — Zanoga.

Chrysomela olivacea ab. *umbratilis* WSE. — Radnai havasok.

— *fastuosa* ab. *speciosa* L. — Radnai havasok.

Orina alpestris var. *nigrina* SUFFR. — Zanoga.

— *cacaliae* var. *tussilaginis* SUFFR. — Zanoga.

— *speciosissima* var. *nigrescens* LETZN. — Bucsecs.

Phytodecta quinquepunctata ab. *unicolor* WSE. — Királykő.

— — ab. *sorbi* WSE. (= *aucupariae* JACOBS.) — Keresztényhavas.

— *pallida* ab. *padi* PEN. — Keresztényhavas.

Aphthona Stussineri WSE. — Keresztényhavas.

Longitarsus longiseta WSE. — Keresztényhavas.

Phyllobius urticae var. *nudus* WESTH. — Radna-Borberek.

Ceuthorhynchus carniolicus SCHULZE — Keresztényhavas.

Cryphalus saltuarius WSE. — Bucsecs.

Pityogenes quadridens var. *bistridentatus* EICHH. — Zanoga.

Xyloterus lineatus var. *melanocephalus* EICHH. — Keresztényhavas.

Új volna a faunára még az *Oxyroda opaca* var. *obscurior* BERNH. (Bucsecs) és a *Nanophyes lythri* var. *epilobii* CHEV. (Radna-Borberek), de ezeket tudtommal még nem írták le és így egyelőre még érvénytelen nevek.

HOHDHAUS munkája a faunisztikai adatok kivételével sok kifogásolni valót tartalmaz, sok a pótolni való hiánya, reméljük azonban, hogy az esetleges második kiadás e tekintetben is ki fogja elégíteni várakozásunkat. Mindezek dacára rovarászaink figyelmébe ajánlom a munka áttanulmányozását; sok érdekességén kívül legalább figyelmeztetést nyerhetnek arra nézve, hogy mi munka vár még ránk a Kárpátok kutatásában, ha azok faunájáról és állatföldrajzi viszonyairól helyes képet akarunk alkotni.

Lepkészeti feljegyzések.

Irta: PILLICH FERENCZ.

Lakhelyem lepkefaunájának kutatása közben az 1910. év folyamán három közönséges nagylepke-fajt tettem különös tanulmány tárgyává és összehasonlíthatás céljából nagy mennyiséget feszítettem ki belőlük. Így a selyemlepkének (*Bombyx mori*) csakis fehér válfajú hernyóit tenyésztettem, melyekből javarészt tiszta fehér, rajztalan lepkéket nyertem; némelyiknél 1—3 feketés sáv volt észlelhető az elülső szárnyon, erősen fekete rajzú és sötét beporzású lepkéket azonban e hernyókból nem kaptam. — *Hypena rostralis* L.-nál több évi észleleteim szerint a ♀ példányok elülső szárnya tarkább, ezek közt találtam meg a világos, tarka ab. *radiatalis* HB-t. A ♂ példányok monoton színezésűek s kevés kivétellel a szürke ab. *unicolor* TUTT.-hoz tartoznak, ritka köztük az egyszínű barna ab. *palpalis* F. — *Boarmia crepuscularia* SCHIFF.-nál az ab. *defessaria* FRR. nemcsak a tavaszi, hanem a nyári ivadék közt is előfordul (♂ és ♀); azonkívül az átmeneti példányok egész seregét fogtam, melyeknél nehéz eldönteni, hogy a törzsfajhoz, vagy a fajváltozathoz tartozik.

*

Egy június 3-án este röpködött *Acidalia virgularia* HB. példány nál a lepke szárnyfelületén két, fonákján pedig 20 darab atkát léltem. Ez volt az első eset, hogy élő lepkén atkákat láttam tanyázni.

*

Egy, a hazai faunára új bagolypillét: *Taeniocampa porosa* Ev. ♂-t fogott Hajdúmegyében f. évi július 25-én KISS ISTVÁN bonyhádi gimnáziumi tanuló.

*

A molypillék közül ez évben külön feljegyeztem azokat, melyek házamban, kertemben és ennek környékén, tehát egy igen kis területen gyakori vagy közönséges fajokként jelentkeztek. Megfigyeltem a szobákban repülő fajokat is, mert daczára, hogy nemcsak a háziasszony, hanem a házigazda is — kiki a maga kipróbált és jól bevált módszerével (tenyérösszezapás, gyűjtőüveg) — vadászott ezen általában kellemetlennek ismert vendégekre, mégis akadt belőlük bőven. Azok a fajok, melyeket a lakhelyemről közzé tett faunajegyzékekbe (Rovartani Lapok, XVI., p. 53. és XVII. p. 22.) még nem vettem fel, csillaggal jelöltem. *Spuler* művének beosztását követve, ezek a következők:

**Achroea grisella* F. hernyókkal fertőzött lépet augusztusban kaptam több méhésztől. A pille augusztus végétől késő őszig a nap minden szakában sűrűn kelt ki ezekből, kora reggel is találtam pilléket, melyek érintésre fűgén futkároztak. A szárnyak színe nagyjában barnás-szürke, az elülsők felülete ritkán palaszürke. — *Galleria mellonella* L. Ezen állandó mustrázatú pille, melynek viselkedése az előbbenihez hasonló, azzal együtt egy időben jelentkezett. Társaságukban sok fürkészdarázs volt. — A *Crambus* nemből a kertben a legközönségesebb: *C. falsellus* SCHIFF. (VI. 9—VII. 19., VIII. 13—22., IX. 15.) nagyon gyakori, de csak augusztusban *Cr. inquinatellus* SCHIFF., továbbá *pascuellus* L. (VI. és VIII.) és *culmellus* L. (VII—VIII.) A szomszédos réteken közönséges volt: *Cr. chrysonuchellus* Sc. (IV. 25—VI. 1.) és *craterellus* Sc. (VI.), ugyanott gyakori volt: *perlellus* Sc. (VII., VIII.) és *luteellus* SCHIFF. (VI.) — *Plodia interpunctella* Hb. ugyancsak tolakodó és torkos vendég a község házaiban; legalább 2 ivadéka van (VI. 6—VII. 16., VIII. 10—IX. 11.). Egyetlen élésszékérényből nap-nap után több tuczatot gyűjtöttem; augusztus 27-én pinzében is leltem egyet. A kifeszített pillék sajnos a *Hyponomeuták* stb. módjára javarészt elolajosodnak. Nyugalomban e pille a kiegyenesített első lábpárra támaszkodik, miért is felső teste a faltól, melyen ül, hegyes szögben eláll. Az elülső szárnyak külsejének színe, sávjai és pontjai nagyon változók; a piros szín helyett gyakran sötétbarna lép fel. — *Ephestia clutella* Hb. (II—VII.) a házban, majd a melegebb napok bekövetkeztével a kertben gyakori. — *Endotricha flammealis* SCHIFF. (VII. 30—IX. 12.) a kertben elég gyakori. — *Aglossa pinguinis* L. a lakásban mutatkozott szórványosan (VI. 3—VIII. 7.) — *Hypsopygia costalis* F. a kertben volt gyakran észlelhető (VI., VII., IX.) — *Pyralis farinalis* L. (IV. VII.) a kertben nem gyakori. — A szomszédos nádas szélén közönséges faj a *Cataclysta lemnata* L. (VIII—IX.), melynek egyes példányai a kertekbe is elcsatangolnak. — *Eurrhyncha urticata* L. tömegesen röpköd mindenütt (V. 24—VII. 5.) és kivált esténként repül sebesen cikázva. — **Scoparia ambigua* Tr. a kert-

ben gyakori, valószínűleg két ivadékban (V. 16—IX. 11.). Egy étergőzzel elkábított ♀ június 27-én több sárga petét rakott le, ezeknek fele három nap múlva megvörösödött és július 10-én kelt ezekből a vöröses hernyó, melynek feje és nyakpajzsa barnás volt. Néhány nap múlva e hernyók éhenhaltak, miután a nekik feltálat legkülönbébb növényekkel nem tudtak megbarátkozni. A tarlókon *Nomophila noctuella* SCHIFF. (VIII., IX.) közönséges; egyszínű ♀-eken kívül nagyon tarka ♂-eket is fogtam. — *Pionea pandalis* HB. (V. 17—27., VII. 30; VIII. 23.), *P. rubiginalis* HB. (IV. 26—V. 10.; VII. 9—VIII. 23.) és *P. forficaris* L. (V. 6—VI. 1.; VIII. 15—IX. 9.) a kertben elég akadt. — *Pionea verbascalis* SCHIFF. az itteni temető lakója (V. 15; VII. 11.), ottlétemkor mindig akadt belőle. — *Pyrausta sambucalis* SCHIFF., a mennyire csak emlékszem, a kertek bokrai közt minden évben nagy mennyiségben tanyázott (V. 14—VI. 19.; VIII. 15.). — Ugyanott *Pyrausta nubilalis* HB. (VI. 24—VII. 19.); nőstényeket csak júliusban fogtam), továbbá *P. cespitalis* SCHIFF. (IV., VIII.) és *P. purpuralis* var. *ostrinalis* HB. (IV., VI., VII., VIII.) is gyakori vendég volt. — **Acalla hastiana* L. az 1910. év tavaszán csalétkén nem volt ritka (II. 24—III. 16.), holott az előző 10 évben hirtéhamvát sem láttam. — *Cacoecia semialbana* GN. legalább két ivadékban faluszerte mindig egyike volt a legközönségesebb molypilléknök (V. 20—VII—7.; VII. 31—IX. 7.) — Elég gyakori mindenütt a *Pandemis heparana* SCHIFF. is (VI. 2—VII. 30.; VIII. 20—IX. 11.). — Kevésbé, de még elég gyakori a *Pandemis ribeana* HB. (V. 24—VI. 7.) és *Cnephasia Wahlbomiana* L. (V. 6.; VI. 19—VII. 22.). — Nagyon gyakori a kertben a késő délután röpködő *Chysia ambiguella* HB. (IV. 29.; V. 18—VII. 21; IX. 13.). — Ugyanott gyakori *Argyroploce variegana* HB. (V. 12—VI. 5.), *A. striana* SCHIFF. (VI. 1—18.; VII. 5—15.; VIII. 19.) és *Ancylis achatana* F. (VI. 10—16.). — Csapatosan rajzott késő délután 5—6 óra tájban a kertben minden fenyő (*Abies excelsa*) körül, kivált a fák csúcsa táján az **Epinotia nanina* TR. (V. 15—VI. 13.). — Az almák színpompás, de veszedelmes kedvelője a *Carpocapsa pomonella* L. almafák körül rajzott és az almafák révén a házban is gyakran volt fellelhető (V. 19—VII. 7.; VIII. 8—15.). — Nem ritka kerti vendég **Laspeyresia duplicana* ZETT. (K. V. 15—17.), míg a **Simaethis pariana* CL. (VI., VIII., X., III.) a közönséges fajok számát gyarapítja, ez nyáron estefelé almafák körül sebesen rajzik. — *Pterophorus monodactylus* L. úgy a szabadban, mint rözse közt, fészerekben stb. átteleve az év minden hónapjában közönséges, bábja is sokszor fellelhető az épületek falain. — *Alucita pentadactyla* L. a szabadban (VI. 1—VIII. 11.) mindenütt közönséges. — Csoportosan találtam a *Psecadia pusiella* RÖMER-t (két ivadékban?) a kertek alatti réten jegenyefák körül (VI. 25.; VIII. 30.). — A hálóval való fogás

évadját a kertben két korán rajzó kitelelt molypillefaj nyitja meg, u. m. a *Depressaria Astroemeriana* CL. és *D. propinquella* TR. Előbbi valamivel gyakoribb (III. 13—V. 26.), ugyan még június 3-án is fogtam belőle, de ez már igen kopott volt. Julius 16-án már frissen kelt példányokra tudtam szert tenni. Az áttelelt példányok mindjárt naplémente után kezdik meg czikázó, gyors repülésüket, hozzájuk rendszerint egy negyedóra múlva a *Depr. propinquella* példányai is társuloak. Ezeknek rajzását III. 18—IV. 22-ig figyeltem meg. Meleg estéken mindkét fajból némi ügyességgel néhány tuczatot lehet összefogdosni a fenyőfák körül. *D. propinquella* késő ősszel rózsecsomók-ból is felzavarható, de máskor, mint tavasszal, nem láttam egyik fajt sem rajzani. — A réteken májusban gyakori a **Pleurota pyropella* SCHIFF., június elején azonban már tépett a ruhája. — *Endrosia lacteella* SCHIFF. kertben, házban, padláson közönséges (IV., VIII., X.). — *Oegoconia quadripuncta* Hw. a kert bokrai körül röpköd esténként; gyakori (VII. 3—19.). — *Blastobasis phycidella* Z. azon fajok közé tartozik, melyeket a nagy hernyótenyésztő házikóba évenként akaratlanul hurezoltam be különféle tápnövényekkel és ott örvendeztetek meg később kifejlett alakban. — **Bryotropha decrepidella* H.-S. nagyon változatos színű mezben (V. 21—VIII. 16.), kivált június elején valóságos kerti özöndék volt. — **Chrysopora Hermanella* F. bár szunyogszerű voltánál fogva nem igen tűnik fel, mégis gyakran került a kertben (V. 23—VI. 3.; VII. 7., 28.) hálómába, ugyanezt mondhatom a **Pancalia Leeuwenhoekella* L. ról is (V. 5—14.). — Ezeknél sokkal gyakoribbnak, szinte közönségesnek mondhatom a parányi, czifra *Heliodines Roesella* L.-t (IV. 16—V. 15.; VI. 29—VII. 11.), ezt sokszor fogtam a szoba ablakán, április 29-én pedig, egy szép napos délután fenyőfák körül csendes rajzás közben százzámra lehetett gyűjteni. — A sok utánjárást és tenyésztést igénylő nagy *Coleophora* nemből eddig csak a **C. flavaginella* Z. (VI. 18.; VIII. 19., 24.) és *C. nigricella* STPH.-ról (VI. 9.; VII. 9—19.) sikerült a gyakoriságot kipuhatolnom. — **Xanthospilapteryx (Gracilaria) syringella* F.-ből áprilistól szeptemberig minden hónapban több példányt tudtam fogni. — A nem ritka *Phyllocnistis saligna* Z. késő ősszel (X. 15—29.) rózse közé búvik s abból felzavarva, vibráló repüléssel lassan tova száll. — Az almafa leveleiben garázdálkodó **Lyonetia Clerkella* L. (VI. 6—14.; VII. 13—28.; VIII. 28—IX. 1.) és fajeltéréséről **ab. aereella* TR.-ról (III. 26—IV. 1.; VIII. 28—X. 23.) mint közönséges fajokról számolhatok be. A kettő között gyakoriak a félig melanisztikus átmeneti alakok. — Az este lombhán röpködő *Hyponomeuta*-k közül *H. malinellus* Z. hernyója az almafának biztosan alapos kártevője. Június 16-án frissen kelt példányokkal láthattam el magamat; augusztus 9-ig figyeltem meg. — Az átlag nagyobb **H. cognatellus* HB., mely-

nek jellegei gyakran egybeolvadnak az előbbi fajéival (erről elkülönített tenyésztés után győződtem meg) szintén tömegesen lepi el a község majd minden *Evonymus* bokrárt. — Kissé dombosabb helyeken él, szintén nagy számban **H. irrorelus* HB. (VI. 5—24.). — **Theristis mucronella* Sc. szeptemberben a házban keres menedéket, III. 14—26-ig kerti munkálatok közben, alacsony növényekről lett felzavarva; igen könnyen fogható. — *Plutella maculipennis* CURT. (VII. 2—29.; VIII. 13.; IX. 11.) a közönséges kerti pillék közül való. — A szintén közönséges *Lypusa maurella* F. pilléjéről följegyeztem, hogy június 1—11-ig *Crataegus oxyacantha rosea* díszeserjén tanyázik s a körül rajzik is. — A *Tinea*-k közül *T. cloacella* Hw. az év minden hónapjában a kertben; illetve a zord hónapokban a házban, pinczében közönséges — *T. fuscipunctella* Hw. ugyanott V. 5.-től késő ősziig egyhuzamban közönséges, míg az országszerte gyakori **T. pellionella* L.-ból június első felében csak 3 darabra tudtam a padláson szert tenni. — Végül **Monopis rusticella* HB. mint elég gyakori kerti állatka (VI. 19—VII. 19.) befejezi ezt a felsorolást.

*

Lakhelyemnek e lapok hasábjain közzétett lepkefauna-jegyzékét az 1910. évi anyaggal a fentiekén kívül még a következőkkel bővíthetem ki: ***Lycaenidae***: *Lycaena argiades* ab. *decolorata* SRGR., *Icarus* ab. *caerulea* FUCHS. — ***Sphingidae***: *Deilephila euphorbiae* ♀ transitus ad ab. *helioscopiae* SEL.-LONGCH. (cult. ex l. VI. 30.) — ***Notodontidae***: *Exaereta ulmi* SCHIFF. (IV. 29. este orgonavirágón), *Drymonia chaonia* HB. (VIII. 8.) — ***Noctuidae***: *Agrotis obscura* ab. *ravida* HB., *Agrotis obscura* ab. *suffusa* TUTT., *Mamestra brassicae* ab. *albidilinea* Hw. (VI. 26., első ivadékbeli késői ♀), *Bryophila algae* ab. *mendacula* HB. (lámpafénynél VII. 21.—VIII. 22.), *Hadena secalis* ab. *seculina* HB., ab. *nictitans* ESP., *Taeniocampa opima* HB. ♂ (csalétk. III. 16.), *Calymnia trapezina* L., *Orrhodia fragariae* ESP. ♂ (csalétk. III. 13.), *Xylina furcifera* HUFN. (csalétk. III. 16.), *Pseudophia lunaris* SCHIFF. (V. 15.), *Pechipogon barbalis* CL. — ***Geometridae***: *Acidalia moniliata* F. (a temetőben VII. 11. gyakori), *immutata* L. (VIII. 21.—24-ig 3 példány), *Codonia* (*Zonosoma*) *linearia* HB. (V. 19.), *Lobophora polycommata* SCHIFF. (kert. III. 14), *Tephroclystia absinthiata* CL. (V. 30.), *innotata* HUFN. (lámpafény. V. 10.), *pusillata* F. (IV. 22.), *satyrata* HB. (V. 11—27.), *succenturiata* ab. *oxydata* TR. (V. 12.), *veratraria* H.-S. (IV. 29.), *Chloroclystis rectangulata* ab. *subaerata* HB., *Phibalapteryx vitalbata* SCHIFF., *Deilinia pusaria* L., *Hibernia rupicapraria* HB. ♂ (II. 25. késő este nedves korhadt fán vergődött.) — ***Nolidae***: *Nola cucullatella* L. (VI. 4.) — ***Nyctelidae***: *Sarothripus Révayanus* Sc. (IV. 1.), ab. *dilutana* HB. (III. 21.) — ***Arctiidae***: *Spilosoma urticae* ESP., *Oenistis quadra* L. — ***Pyralidae***: *Crambus tristellus* ab. *aquilella* HB. (rét. IX.

16.), *pratellus* L. (kert. VI. 2.), *Schönobius gigantellus* SCHIFF. (♂ VI. 9.), *Salebria semirubella* ab. *sanguinella* HB. (VIII. 23.), *Psammotis pulveralis* HB. (VII. 6.), *Scoparia ochrealis* SCHIFF. (V. 19.), *Pionea fulvalis* HB. (kert. VI. 27; VII. 17.) — **Tortricidae**: *Acalla hastiana* ab. *scabrana* HB. (csalétk. III. 2.), *Cacoecia podana* Sc. (♂ VII. 6; VIII. 15; ♀ VII. 6.), *strigana* HB. (erdőn VIII. 11.), *Cnephasia nubilana* HB. (kert. VI. 19.), *Doloploca punctulana* SCHIFF. (IV. 25.), *Phalonia Smeathmanniana* F. (V. 19.), *Phalonia rupicola* CURT. (lámpafény VIII. 16.), *Argyroproce rivulana* Sc. (rét. IX. 16.), *Ancylys Mitterbacheriana* SCHIFF. (kert. V. 19.), *Bactra lanceolana* HB. (kert. V. 29.), *Gypsonoma incarnana* Hw. (lámpafény VIII. 22.), *Tmetocera ocellana* F. (kert. VI. 10; VII. 5.), *Notocelia Uddmanniana* L. (kert. VI. 12.), *Epiblema Pflugiana* Hw. (lámpafény IX. 15.), *Carpocapsa grossana* Hw. (kert. VII. 18.), *Laspeyresia (grapholitha) funebrana* Tr. (V. 6., VIII. 22.) — **Pterophoridae**: *Amblyptilia (Platyptilia) acanthodactyla* HB. (lámpafény. VIII. 22.) — **Gelechiidae**: *Depressaria arenella* STNDF. (III. 15.—IV. 22.), *amanthiella* HEIN. (X. 15.), *aplana* F. (VII. 8.), *chaerophylli* Z. (IV. 26; V. 8.), *Borkhausenia unitella* HB. (VI. 10; VII. 12.), *lambdella* DON. (VI. 2. 26.), *Recurvaria leucateella* CL. (VI. 21.), *Gelechia pinguinella* Tr. (VI. 23.), *oppletella* H.-S. (VII. 9.), *crisetella* HB. (VII. 12.), *Lita artemisiella* Tr. (VII. 23.), *unctella* DGL. (V. 21.), *Xystophora conspersella* H.-S. (V. 6.), *Megacraspedus dolosellus* Z. (V. 27.—VI. 8.), jelleimző e fajra, hogy azt mindig reggelre kelve a vizes kád tetejéről halásztam ki. — **Coleophoridae**: *Coleophora vitisella* GREGS. (lámpafény VIII. 11—24.), *anatipennella* HB. (VI. 10.) — **Gracilariidae**: *Gracilaria hemidactylella* F. (IV. 16.), *Coriscium Brogniardellum* F. (VII. 9.), *Lithocolletis dubitella* H.-S. (VII. 29.) — **Phyllocnistidae**: *Phyllocnistis suffusella* Z. (kert. VII. 29.) — **Scythrididae**: *Scythris chenopodiella* HB. (VIII. 30.) — **Hyponomeutidae**: *Scythropia crataegella* L. (VIII. 15.), *Cerostoma radiatellum* DON. (kert. VII. 1.), *aspersellum* L. (VII. 29.) — **Tineidae**: *Narycia monilifera* G. F. (IV. 29; V. 19.), *Trichophaga tapetiella* L. (VI. 3.), *Tinea granella* L. (kert. VIII. 13—21.), *lapella* HB. (kert. IV. 29; V. 6.), *Adela Degeerella* L. (kert. ♂ V. 14; ♀ V. 27.), *rufifrontella* Tr. (réten meringetve IV. 26.)

Magyarország Buprestidái.

Irta: CSIKI ERNŐ.

III.

16. nem: *Anthaxia* Eschscholtz.

Az alsó állkapcsi tapogató utolsó íze hengeres vagy tojásforma. Az előtör hátának oldalai majdnem párhuzamosak, nagyon ritkán kissé ívelték, töve egyenesen lemetezett vagy kétoldalt nagyon gyen-

gén öblös A mellő nyulványa a csúcson háromhegyű. A hátsó lábfej első íze hosszabb mint a második íz.

Ez a nem Ausztrália kivételével az egész Földön elterjedt, legtöbb faja azonban a palearktikus tájat lakja és faunánkban is elegendő képviselője van. Az egész Földről mintegy kétszáz faj ismeretes.

1. A szárnyfedők oldalszéle a váll mögött öblösen kimetszett és innen a csúcsig erősen keskenyedő, itt a has oldalát nem takarja, ez tehát felülről látható 2
- A szárnyfedők oldalszéle a váll mögött nem öblös, a szárnyfedők a has oldalát teljesen befedik. — 3. alnem: *Anthaxia* s. str. (*Paranthaxia* GOZ'S) 8
2. A csápok lapítottak, az ízek a negyedik íztől kezdve mindkét oldalon kiszélesedettek. — 1. alnem: *Cratomerus* SOL. 3
- A csápok egyszerűek, a csápízek a harmadik vagy a negyedik íztől kezdve a külső oldalon kissé fűrészesen kiszélesedettek. — 2. alnem: *Haplanthaxia* REITT. 4
3. A homlok lapos, legfeljebb gyengén bemélyedt, hosszabb elálló szőrökkel fedett. A hím zöld, az elülső csipők és egy tükörfényű folt az elülső combokon aranyos-biborszínű, a csápok kékszíűnek, tőízük zöldes, az utolsó két íz belső csúcsa vörös, az előtor háta korongján két hosszanti fekete sávval. A hátsó czombok megvastagodottak, a lábszárak a közepén kiszélesedők és fogacsázottak. A nőstények feje (a kékes-zöld fejtető kivételével), az előtor hátának oldalai és teste alul aranyos-biborszínű, a csápok, a lábak és a szárnyfedők kékszíűnek vagy kékes-zöldek, az előtor hátának két széles hosszanti sávja kékes-fekete. A nőstények utolsó haslemeze a csúcson kikanyarított. Hossza 9·5—15 mm. — Előfordul Európa déli felében, a Kaukázusban, Kis-Ázsiában és Algirban. Faunánkban elég ritka; termőhelyei: Budapest, Pilismarót, Pécs, Sopron, Pozsony, Gyöngyös, Herkulesfürdő, Orsova, Szent-Helena, Plavisevicza. (*trochilus* FABR., *elegantula* SCHRNK., *cyanicornis* OLIV., *Stephanellii* PETAGN., *femorata* VILL., *exaltata* FABR.) 1. *hungarica* SCOP.¹
- A homlok gödörszerűen bemélyedt. Élénkebb vagy sötétebb zöld vagy kékes-zöld, a homlok, az előtor háta és teste alul aranyos fénynyel, az előtor hátán két többé-kevésbé éles

¹ Ide tartozik az *A. scorzonerae* FRIV. (*Krüperi* GANGLB.) is, melynek hazája Kelet-Rumélia, Törökország és Kis-Ázsia. Ezt a fajt az irodalomban Magyarországból is említik, a mi azonban csak tévedésen alapul. Kisebb mint az *A. hungarica* és attól a rövid szőrökkel fedett homloka alapján könnyen megkülönböztethető.

fekete hosszanti sávval. A mellet és a haslemezek szegélyét sűrű fehér szőrözet fedi. Hossza 7—8 mm. — Előfordul Dél-Oroszországban, a Kaukázusban, Cyprus szigetén (Larnaka, Stavro vuni) és nálunk az Allion heggyen Orsova mellett és Dalmáciában Cavtat mellett. (*adoxa* KÜST., *divina* REICHE).

2. *diadema* FISCH.

4. Az előtor hátán körülbelül egyforma nagy reczés köldök-pontok vannak, a melyek közepén szemcse emelkedik ki 5
— Az előtor hátán sűrűn szemcsézett alapon apró kerek köldök-pontok vannak, a melyek a középvonal felé kisebbek, szögletesek és elmosódottak 7

5. Az utolsó haslemez csúcshegyéje félköralakban erősen le-
hajló és előtte félköralakban bemélyedt 6

- Az utolsó haslemez közepén a csúcs előtt kissé hosszúkas mély gödröske van. Érzéfényű zöld, vagy feketés-zöld, az előtor háta nem ritkán kékes színű, a szárnyfedők pedig többé-kevésbé élénk aranyos-vörösek. A fej finoman és sűrűn ránczolva pontozott, az előtor háta finoman ránczolt és köldökszerű apró pontokkal fedett, a szárnyfedők elül erősebben, hátul gyengébben és elmosódottan ránczoltak. Hossza 4·5—6·5 mm. — Előfordul Közép- és Dél-Európában, Kis-Ázsiában és Észak-Afrikában. Faunánkban elterjedt és közönséges. (*chlorocephala* LUC., *chamomillae* MANNH.)

5. *cichorii* OLIV.

6. A szárnyfedők ránczolva pontozottak. A fej világosabb vagy sötétebb érczszínű vagy feketés-kék világosabb fejtetővel, az előtor háta kék vagy zöld, két nagy sötétkék folttal, a szárnyfedők érzéfényű réz- vagy biborvörösek, tövükön háromszögű aranyos-zöld vagy aranyos, tövén kékesbe átmenő folttal. Az utolsó haslemez hátsó szegélye erősen felhajló, a középben kissé hátranyomott. Hossza 4—6·5 mm. — Előfordul Dél-Európában és Észak-Afrikában, nálunk ritkább jelenlég. Termőhelyei: Budapest, Péczel, Isaszeg, N.-Vázsony, Pécs, Szelindek, Sz.-Erzsébet¹, Szemenik, Vrdnik, Novi és Dalmácia. (*scutellaris* GENÉ, *Croesus* auct. non VILLERS).

3. *viminalis* CAST. & GORY.

- A szárnyfedők ránczolva pontozottak és erőteljes pontsorokkal díszítettek. Érzéfényű zöld, az előtor hátán rendszerint két sötétkék folttal, a szárnyfedők sötét aranyos-vörösek, tő-, oldal- és varratszegélyük zöld. Egyebekben előbbi fajhoz

¹ ORMAY (Adatok Erdély bogárfaunájához. 1888, p. 33.) *A. olympica* KIESW. név alatt említi.

hasonló. Hossza 5–6 mm. — Előfordul Dél-Európában, nálunk Dalmáciában. (*variipennis* KÜST.) 4. *praeclara* MANNH.

7. Az utolsó haslemez csúcsának két oldalán mély barázda van, mely a csúcson találkozik, a haslemez középső része ennélfogva itt hátrafelé irányult nyulvány alakjában kihúzott. Ércfényű, világos vagy sötétebb zöld, aranyos-zöld, rézszínű vagy barna. Hossza 4–6 mm. — Előfordul Közép-Európa déli felében, Dél-Európában, Észak-Afrikában és Szíriában. Magyarországon Budapest, illetőleg Debreczentről délre mindenütt található és különösen a Tengeremelléken nem ritka. (*umbellatarum* FABR 1801 nec 1787, *chamomillae* MANNH., *pleuralis* FAIRM.)

6. *millefolii* FABR.

- Az utolsó haslemez csúcsa közepén kis bemetszés van, az oldalszegély pedig kétoldalt öblösen kikanyarított. Világosabb vagy sötétebb rézszínű, a fej ránczolva-pontozott és fehér szőrökkel fedett. Az előtor háta szélesebb mint hosszú, oldalai íveltek. A szárnyfedők a csúcson egyenként kerekítettek, felületük sűrűn szemcsés, finom fehér szőrözettel fedett, nem síma, a váll bütykösen kiálló, hátul a varrat mellett kissé benyomott. Előfordul Dél-Európában, nálunk Dalmáciában: Zelenika, Budua. (? *umbellatarum* FABR.)¹

7. *inculta* GERM.

8. Ércfényű zöld, kék, vörös, bronzszínű vagy többszínű 9
 — Egyszínű ércfényű fekete 21
 9. Az előtor hátán, melyet fehér felálló gyapjas szőrözet fed, nincsenek bemélyedések 10
 — Az előtor háta csupasz, vagy testhez símuló fehér szőrözet fedi, vagy ritkán a szőrözet felálló, de akkor a felületen gödörszerű bemélyedések vagy mély középvonal van 12
 10. Az előtor háta reczézetten pontozott, a pontok részben köldökformák 11
 — Az előtor háta szemcsézetten pontozott, sötétkék, oldalt zöld szegélylyel és két nagy fekete foltal a középben, oldalai szögletesen kiszélesedettek. A fej kissé fénylő zöld, a fejtető sötét, a szárnyfedők biborvörösek, széles fénylő sötétibolyaszínű közös foltal a középben, mely hátul kiszélesedik és kerekített, az első harmadban pedig zöldek. Hossza 10 mm. — Előfordul Dél-Franciaországban, Olaszországban és nálunk Dalmáciában. (*Croesus* LAP. & GORY).

10. *Midas* KIESW.

¹ Az *umbellatarum* név alatt (KÜTHY, Fauna Regni Hungariae. Coleoptera. 1897, p. 111) faunánkból említett termőhelyek mind az *A. millefolii*-ra vonatkoznak.

11. Az előtör háta zöld, némelykor oldalt rézvörös, a középen fekete sávok nélkül. Ércfényű aranyos-zöld, a szárnyfedőket széles biborvörös sáv szegélyezi, alul aranyos-zöld, rézvörös vagy ércfényű és hosszú fehér gyapjas szőrözettel fedett. A fej szemcsésen pontozott, az előtör háta reczézten pontozott, a pontok részben köldökformák, a szárnyfedők oldalszéle hátul és a csúcson fogaeskázott. Hossza 8—12 mm. — Előfordul Közép- és Dél-Európában és Algirban, nálunk elég ritka: Budapest, Péczel, Isaszeg, Kalocsa, Hajós, Kecskemét, Makó, Nagyvárad, Dunaörs, Ács, K.-Kálna, Besztercebánya, S.-A.-Ujhely, Beregszász, Déva, Temesvár, Ulma, Eszék, Vinkovce. (*deaurata* GMEL., *auricolor* HBST.)

8. *aurulenta* FABR.

- Az előtör háta aranyosan vagy zöldesen fénylő biborvörös a középvonaltól jobbról-balról egy-egy széles fekete sávval, a szárnyfedők ércfényű barnák, szemeséztettek és gyér fehér szőrözettel fedettek. Hossza 6—11 mm. — Előfordul Közép- és Dél-Európában, nálunk elég ritka: Budapest, Péczel, Isaszeg, Mária-Besnyő, Kalocsa, Hajós, Martonkátá, Nagyvárad, Székelyhíd, Dunaörs, Ács, K.-Kálna, Besztercebánya, S.-A.-Ujhely, Farkasd, Déva, Temesvár, Gerebencz, Ulma, Palánka, Eszék, Martinci, Zengg. (*bistriata* FABR., *elongatula* SCHRNK., *rubina* FOURCR.)

9. *manca* LINN.

12. A homlokot hosszú elálló szőrözet fedi 13
 — A homlok csupasz vagy csak finom testhez simuló szőrözet fedi 16
 13. Az előtör hátán széles hosszanti barázda van a középen 14
 — Az előtör háta közepén nincs hosszanti barázda, vagy ha van, ez nagyon finom 15
 14. A nőstények utolsó haslemeze a csúcson háromszögűen kismetszett. Aranyos-zöld, zöld vagy kék, az előtör háta a középen és kétoldalt zöld, közben pedig feketés-kék, a szárnyfedők biborvörösek, az oldalszegély mellett a váll mögött fekete vagy kékes-fekete harántfolttal, a paizsocskán hosszúkas háromszögű zöld folttal, melynek csúcsa a szárnyfedők közepét éri el, ezt nagy a szárnyfedők egész közepére terjedő, hátul kiszélesedett és kerékített fekete vagy feketés-kék folt veszi körül, mely a középen túl terjed. Az előtör háta inkább előrefelé szélesedő, a középen széles és lapos hosszanti barázdával, a korongon reczésen harántul ránczolt, oldalt ránczolt, sűrű reczékkal és köldökforma pontokkal. Hossza 7—10 mm. — Előfordul Közép-Európában és nálunk is ritka. Termőhelyei: Péczel, Kalocsa, Hajós, Felső-Lövő,

Bakabánya, Pozsony, Rozsnyó, Besztercebánya, Csetnek, Tolcsva, Máramarosziget, Herkulesfürdő, Lipik, Zengg és Dalmácia. (*fulminans* SCHRNK., *fulminatrix* HBST.).¹

11. *candens* PANZ.

- A nőtények utolsó haslemeze a csúcson a hímekéhez hasonlóan kissé lehajló, lemetszett és a középén kissé behajló. A fej aranyos-zöld, zöld, ércfényű feketés vagy fekete, az előtor háta kékes-fekete vagy fekete, a keskeny oldalszegély és a hosszanti barázda zöld vagy kék, a szárnyfedők biborvörösek; a paizsocskán háromszögű zöld folttal, mely csak az első harmadig terjed és körülötte kékes-fekete széles folttal, mely hátul kiszélesedik, csúcsa hegyesítve kerekített és majdnem a szárnyfedők csúcsáig terjed. Az előtor háta inkább hátrafelé szélesedő, a hosszanti barázda keskenyebb, a középén harántul ránczolt, a ránczok kifelé ívekben kifutók, a hátsó szögletek felé reczés és köldökforma pontokkal beszórt. Hossza 6,5–9 mm. — Előfordul Európa déli felében; hazai termőhelyei: Budapest, Zágráb, Zengg és Dalmácia. (*candens* LAP. & GORY, *phaenica* GANGLB., *urens* AB.)

12. *lucens* KÜST.

15. Az állat fémfényű aranyos-zöld, legfeljebb az előtor hátán találunk két fekete foltot, a paizsocska is fénytelen fekete, a homlokon hosszabb elálló, az előtor hátán és a szárnyfedőkön nagyon rövid testhez símuló fehér szőrözettel fedett. Az előtor háta reczézett, a reczékben köldökforma pontokkal, a szárnyfedők ránczolva szemcsések, a csúcson finoman fogacsázottak. Hossza 6–8 mm. — Magyarország jellemző faja, melyet eddig Budapesten, Újpesten, Kalocsán és Erdélyben gyűjtöttek.

13. *Hackeri* J. FRIV.

- Az állat testének elülső fele kék vagy zöldes-kék, a hátsó fele biborvörös, az előtor hátán két kerek fekete vagy kékes-fekete folttal, ez a középén finoman ránczolt, a ránczok ívekben haladnak kifelé, oldalt reczésen ránczolt. A szárnyfedők tövén levő közös háromszögű vagy kerekített folt zöld vagy zöldes-kék, legfeljebb az elülső harmadig terjed és hátsó széle aranyosan elmosódott. Hossza 5–7 mm. — Előfordul Közép-Európában, nálunk elterjedt és nem ritka.

14. *salicis* FABR.

Változatai: *a.* Némelykor a szárnyfedők tövén levő zöld

¹ Az *A. candens* lárvája a cseresnye fájában fejlődik és menetének nyílása a fa déli oldalán keresendő, a kifejlődött bogár május—júniusban repül.

háromszögű folt hosszúra nyult, a szárnyfedők közepéig terjed. — Előfordul a törzsfaj között, de ritka: Budapest, Zircz. (*semicuprea* KÜST.) **ab. *Croesus* VILLERS.**

b. A fej és az előtor háta sötét ibolyakék, csak az előtor hátának oldalszegélye zöldes-kék, a szárnyfedők paizsocska körüli foltja sötét ibolyaszínű (néemelykor zöldes fémfénynyel), ezt hátul keskeny biborvörös, majd széles zöldes-kék csik szegélyezi, mely azután a szárnyfedők közepén átmegy a réz- vagy barnás-rézvörös alapszínbe. — Eddig csak Magyarország területéről ismerjük (Pilismarót, Kúp, Kőszeg, Tasnád, Nagyszeben, Kozsa, Vrdnik). **ab. *speciosa* CSIKI.**

16. Az előtor hátának két oldalán nagy és mély, síma, csak hosszirányban rovátkolt gödröske van 17

— Az előtor hátán csak a hátsó szögletek mellett van apró, síma, a koronggal egyformán skulpturált gödröske 18

17. A szárnyfedők csúcán az oldalszegély mentén nagy és mély pontok vannak, ezeket belülről még egy erőteljes pontsor szegélyezi vagy az egész csúcson mélyen beszúrt pontok vannak. A hím egyszínű aranyos zöld, csak az előtor hátának két oldalán van egy-egy elmosódott sötét folt. A nőstény feje és előtora kék, a szárnyfedők rézvörösek, csak a fejtető, az előtor háta a közép vonal mentén és egy hosszúkás háromszögű közös folt a szárnyfedőkön zöld. Hossza 4—6 mm. — Előfordul Európa középső és déli részében, a Kaukázusban és Észak-Afrikában, faunánkban elterjedt és közönséges. (*nitida* ROSSI, *nitens* F., *foveolata* HBST., *fulgens* HBST., *dorsalis* CAST. & GORY). 15. ***fulgurans* SCHRNK.**

Változata: Néemelykor az állat szép fémfényű kék. — Előfordul a törzsfaj között, de ritka: Balaton-Ederics, Bogdánd, Vrdnik, Vinkovce. **ab. *azurescens* CAST. & GORY.**

— A szárnyfedők csúcán is csak finom pontokat találunk. Színeződése olyan mint az előbbi faj-é, de általában véve kevésbé élénk zöld, kékes-zöld, kék vagy rézvörös, a nőstények szárnyfedőjén levő háromszögű közös folt sokkal kisebb és elmosódott. Hossza 4—6 mm. — Előfordul Európa középső és déli részében és Kis-Ázsiában. Nálunk elterjedt, de elég ritka: Budapest, Pilismarót, Tarcsa, Balaton-Ederics, Pécs, Beczkó, Nagycsür, Gerebencz, Oravicza, Herkulesfürdő, Vrdnik, Buccari, Novi, Gospic, Velebit, Zelenika. (*grammica* CAST. & GORY 1839). 16. ***podolica* MANNH. 1837.**

18. A szárnyfedők zöld vagy kék színűek 19

— A test egyszínű bronzszínű, ritkán feketés bronzszínű, a csápok érzéfényű feketék. A fej finoman és sűrűn pontozott,

reczéseu ránczolt, a reczékben köldökforma ponttal. Az előtor hátának oldalai íveltek, a derékszögű hátsó szögletek előtt alig vagy kissé öblösek. Hossza 3.5—5 mm. — Előfordul Európa középső és déli részében, nálunk ritka: Budapest, Péczel, Tusnád, Német-Bogsán, Jeselnicza, Drenkova, Dalmácia. (*Chevrieri* CAST. & GORY, *Spinolae* CAST. & GORY, *pygmaea* BRULL., *banatica* GORY). 20. *funerula* ILLIG.

19. Az előtor háta a középén finoman harántul ránczolt és szemcsés, oldalt reczézett, a reczékben köldökforma ponttal. A him egyszínű ércfényű zöld, a nőstény biborvörös, zöld szárnyfedőkkel. Hossza 4—7 mm. — Előfordul egész Európában és faunánkban is elterjedt és gyakori. (*laeta* F., *styria* VOET). 17. *nitidula* LINN.

Változatai: *a.* Az előtor hátát két kerek fekete folt díszíti. — Előfordul a törzsfaj között és nálunk is közönséges.

ab. signaticollis KRYN.

b. A szárnyfedők sötétkék vagy ibolyakék színűek. — Előfordul a törzsfaj között, de elég ritka színváltozat: Zemplén, Zilah, Keresztényhavas, Szászújfalú, Papuk-hegység.

ab. cyanipennis GORY.

- Az előtor háta egész felületén reczés, a reczékben köldökforma ponttal 20

20. Az előtor háta aranyos-rézvörös, elülső szélén széles fekete vagy feketés-kék nem egészen az oldalakig terjedő csíkkal, az állat különben ércfényű zöld vagy kékes-zöld. Hossza 4.5—5 mm. — Előfordul Dél-Európában, nálunk Dalmáciában: Spalato. (*annulicollis* STURM, *nitidicollis* CAST. & GORY).

18. *hypomelaena* ILLIG.

- Az előtor hátának korongja kékes-fekete, az oldalszél szélesen aranyos-rézvörös, az állat különben sötétkék, a fej rézvörös-sötét fejtetővel. Hossza 5 mm. — Előfordul Görög- és Törökországban, Kis-Ázsiában, Ausztriában és állítólag Magyarországon (Besztercebánya, PETRICSKÓ) is.

19. *discicollis* CAST. & GORY.

21. A fej szőrös 22

- A fej csupasz 26

22. A fejét hosszú fehér szőrözet fedi 23

- A fejét sötét (feketés) szőrözet fedi 25

23. Az előtor háta közepén nincs hosszanti barázda. Ércfényű fekete, a fej és az előtor háta az oldalszegély mentén kissé zöldesen fénylő. Az előtor háta sokkal szélesebb mint hosszú, finoman reczézett. A paizsocska benyomott, a szárnyfedők finoman ránczolva szemesézettek. Alul zöldesen vagy ibolyá-

san fénylő fekete. Hossza 7—11 mm. — Előfordul Görögországban, a Balkánon és Magyarországon is (Herkulesfürdő, Allion-hegy); nagyon ritka. (*melancholica* KR. nec GORY).

21. *Kiesenwetteri* MARS.

— Az előtor hátán van többé-kevésbé mély hosszanti barázda 24

24. Az előtor hátának oldalai a középén tul szögletesen kiállók. Ércfényű (alul többnyire zöldeesen fénylő) fekete. Az előtor hátán négy, sokszor elmosódott gödröcske van, felülete recézett, a recékben köldökforma ponttal. A szárnyfedők a varrat mellett hátul benyomottak, a váll mögött két részütes elenyésző bordával, felületük szemcsézett és finom fehér szőrökkel fedett. Hossza 7—9.5 mm. — Előfordul Közép-Európában, főleg Németországban; Magyarországon (Keresztényhavas, Sljeme) nagyon ritka. (*similis* SAUND.)

22. *morio* FABR.

— Az előtor hátának oldalai elül kerekítettek, hátul öblösek. Ércfényű fekete, fehér szőrökkel fedett, a fej pontozott, az előtor háta harántul ránczolt, oldalt pontozott, a szárnyfedők szemcsézetten pontozottak, hosszanti ránczoktól és bemélyedésektől egyenetlenek. Hossza 4.6 mm. — Előfordul Szerbiában, Török- és Görögországban, Kis-Ázsiában, Szíriában, Algirban és BIELZ szerint Erdélyben is. (*Magdalenae* FAIRM., *bimpressa* MARS., *Marmottani* BRIS.)

23. *plicata* KIESW.

25. Az előtor hátán nincs vagy csak oldalt van egy-egy gödöröszerű bemélyedés, felülete recézett, a recékben köldökforma pontokkal. A szárnyfedők $1\frac{1}{3}$ oly hosszúak mint szélesek, finoman szemcsézettek. Hossza 6—8.5 mm. — Előfordul Közép-Európában; Magyarországon (Pécs, Koritnyicza, Tátrafüred, Bártfa, Kolozsvár, Lotrionavölgy, Orsova, Oravicza, Velebit) elég ritka. (*umbellatarum* OLIV., *istriana* ROSH.)

24. *sepulchralis* FABR.

— Az előtor hátán négy gödöröszerű bemélyedés van, a felülete pedig recézett, a recékben köldökforma pontokkal, csak elül a középén szabálytalanul recézett, köldökforma pontok nélkül. A szárnyfedők $1\frac{1}{2}$ oly hosszúak mint szélesek, ránczolva-pontozottak. Hossza 6 mm. — Előfordul Közép-Európa hegyvidékeiben; hazai termőhelyei: Tátrafüred, Tátra, Fuzine.

25. *helvetica* STIERL.

26. Az állat fekete, kissé érczesen fénylő, az előtor hátán négy nagy és mély gödröcske van, oldalai szögletesen kiállók, mert a középén öblösek. A szárnyfedők finoman ránczoltak és pontozottak, a pontok többé-kevésbé sorokban állanak, felületük bemélyedésektől és bordaszerű kiemelkedésektől

egyenetlen. Hossza 5—7.5 mm. — Előfordul Európában, nálunk a hegyvidék lakója és a Kárpátok területén közönséges. (*punctata* PONZA, *quadriimpressa* MOTSCH.)

26. *quadripunctata* LINN.

— Az állat erősen bronzfényű fekete, az előtor hátán levő gödröcskék sekélyek, oldalai kerekítettek. A szárnyfedők erőteljesen pontozottak, a pontok szabályos sorokat képeznek. Hossza 4 mm. — Előfordul Közép-Európában és a Kaukázusban; Magyarországon (Bártfa, Herkulesfürdő) ritka.

27. *Goëti* CAST. & GORY.

Különfélék.

Személyi hírek. A francia kormány DR. HORVÁTH GÉZA nemzeti múzeumi osztályigazgatót, a Magyar Entomologiai Társaság elnökét, a közoktatás tisztjévé (Officier de l'Instruction publique) nevezte ki. — Az „American Entomological Society“ Washingtonban DR. HORVÁTH GÉZA múzeumi osztályigazgatót és DR. KERTÉSZ KÁLMÁN múzeumi őrt levelező tagjává választotta.

Lepkészeti megfigyelés. A *Protoparce convolvuli* nálunk repülő őszi nemzedékének nőstényei tapasztalás szerint fejletlen petékkel bírnak. Az idén augusztus 25.-e körül újra fogtam egy *Pr. convolvuli* nőstényt, melyet, egyik német szaklapban olvasottak alapján, három héten át egy fabódében, meleg helyen tartottam s naponkint etettem cukoroldattal. A harmadik hét vége felé a lepkét felbontottam s benne nagyszámú teljesen fejlett petét találtam. Ha a lepkében a fogáskor mint rendszeren fejletlenek voltak a peték, úgy azok ezen idő alatt a fogságban fejlődtek ki. Elegendő táplálék és kellő hőmérséklet mellett tehát a *Protoparce convolvuli* petéi a nőstény testében épúgy fejlődnek tovább mint az áttelelő nappali lepkék petéi.

BLUMENTHAL MIKLÓS (Zombor).

Irodalom.

Lejtényi Sándor: Rovargyűjtő segédkönyv a középiskolai tanuló ifjúság számára. Második javított és bővített kiadás. Franklin-Társulat kiadása. Budapest. 1911. Ára 1 K 20 f.

Szerző a 118 oldalas kis nyolczadrét alakú könyvben hasznos útmutatást ad a tanulóknak a rovarok gyűjtési módjáról és azoknak tudományos elrendezéséről. Így könyve két főrésze oszlik: az I. részben csak a gyűjtésről, a II. részben pedig a gyűjtemény elren-

dezéséről beszél egyszerű, keresetlen szavakkal. A fejezetek megírásánál szerző felhasználta az újabb irodalmat, így különösen a Rovartani Lapok erre vonatkozó cikkeit. A különféle rovarformák megismertetésére 16 oldalon bemutatja a főbb formákat képben is. Tekintve a könyv célját — hogy a tanuló ifjuság különös előszerezetét a rovarok iránt tudományos útra terelje és így hasznosítsa — a természetkutatás terén nagy szolgálatot van hivatva teljesíteni. A munkát az érdeklődők, különösen pedig a középiskolai tanárok szíves figyelmébe ajánljuk.

— I.

Karl Holdhaus, Ein neuer *Trechus* aus Dalmatien. (Entom. Blätter. VII, 1911; p. 165).

HOFFMANN ADOLF bécsi bogarász f. évi június 11-én a dalmáciai Biokovo planina-n, 1200 méter magasságban egy új *Trechus*-t gyűjtött, melyet szerző *Tr. biokovenssis* név alatt ír le. Az új faj a boszniai *Tr. Brandisi*-vel rokon.

CSIKI.

Edm. Reitter, Zwei neue Grottensilphiden aus Bosnien. (Entom. Blätter. VII, 1911, p. 173—174).

A boszniai Joharina hegyláncz egyik barlangjában WEIRATHER örsvezető két új vak Silphidát fedezett fel, melyeket szerző cikkében *Antroherpon Charon* és *Charonites Weiratheri* név alatt ír le.

CSIKI.

Edm. Reitter, Uebersicht der Arten der blinden Silphidengattung *Charonites*. Apfelfb. (Entom. Blätt. VII, 1911, p. 174—175).

Szerző három *Charonites*-faj meghatározására szolgáló kulcsot állít össze. Eddig csak egy *Charonites*-t ismertünk, a *Ch. Matzenaueri* APFB.-t, melyhez az előbb ismertetett cikkben leírt *Ch. Weiratheri* REITT. és egy új faj, a *Ch. exilis* járul, mely utóbbi a Sarajevo közelében, Han Josip mellett fekvő barlangból való.

CSIKI.

Eduard Scheeser, *Pidonia lurida* F. ♂ und *Gaurotes virginea* L. ♀ (Entom. Blätter. VII, 1911, p. 180—181).

SCHESER EDE brassói bogarász beszámol azon megfigyeléséről, hogy Borszék közelében, egy nedves réten, az útifű virágzatán a *Pidonia lurida* hímjét találta egy *Gaurotes virginea* nőstényen ülni. Minthogy előrelátható volt, hogy ezek a bogarak párosodni fognak, nem zavarta azokat meg. Két óra múlva visszatérvén ugyanarra a helyre, a párt már tényleg copulában találta, mire borszeszes üvegbe helyezte, melyben azonban rövid idő múlva széjjel mentek.

*

Dr. Max Bernbauer, Ein neues Atheta-Subgenus aus Mitteleuropa. (Entomologische Zeitschrift, Frankfurt a. M. XXV, 1911, p. 156).

Az új alnemet szerző *Rhopalotella*-nak nevezi, ez az Athetákhoz tartozó *Strobilocera* GANGLB. alnemmel közeli rokon, az új faj pedig az *A.*^f (*Rhop.*) *hungarica* nevet kapta. Előfordul Herkulesfürdő környékén.

CSIKI.

*

Wilhelm Hubenthal: Beschreibungen neuer europäischer Coleopteren und Bemerkungen zu bekannten Arten. (Entomologische Blätter. VII, 1911, p. 185—193).

Megjegyzések néhány faj rendszertani helyére vagy földrajzi elterjedésére vonatkozólag valamint néhány új faj és fajváltozat leírása képezi szerző cikkének tárgyát. Minket közelebbről csak a következők érdekelnek: *Phyllodrepa Luzei*, ezt az új fajt szerző egy Trencsénből való példány alapján írta le. Ugyancsak magyarországi új fajváltozat a *Helophorus granularis* var. *rufipennis*, melynek közelebbi termőhelyeként „Miklosch“-t (!?) említi szerző. Az új *Chryso-mela rufa* var. *pachysoma* termőhelye Erdély.

CSIKI.

*

Dr. Max Bernhauer: Zwei neue deutsche Athetaarten. (Entomologische Blätter. VII, 1911, p. 199—200).

A két új Staphylinida közül az egyik (*Atheta* [*Dimetrota*] *Leonhardi*) Felső-Ausztrián kívül Erdélyben (Bucsecs, Radnai havasok, Korongyos), Herzegovinában (Bjelasnica), Boszniában, Oláhországban, Svájcban és Olaszországban fordul elő.

CSIKI.

Társulati ügyek.

A „Magyar Entomologiai Társaság“ 6. ülése 1911. október 21-én. DR. HORVÁTH GÉZA elnök üdvözli a megjelenteket a nyári szünet utáni első ülés alkalmából, majd JABLONOWSKI JÓZSEF alelnök lendületes beszéddel üdvözli az elnököt abból az alkalomból, hogy a francia kormány tudományos működését újabban a közoktatás tisztjévé való kinevezéssel honorálta. Az elnök köszönő szavai után SCHMIDT ANTAL „A lepkék terjeszkedése“ címen tartott előadást. (Az előadás a Rov. Lapok valamelyik következő számában teljes terjedelmében fog megjelenni).

A „Magyar Entomologiai Társaság“ 7. ülése 1911. november 18-án. DR. HORVÁTH GÉZA elnök üdvözli a nagy számban megjelent tagokat és vendégeket, majd CSIKI ERNŐ bemutat egy érdekes

bogarat, melyet az ezidei nyár folyamán tagtársunk, GYÖRFFY JENŐ gyűjtött két példányban Keszthelyen. Ez a bogár a Cleridák családjába tartozó *Thaneroclerus aino* LEWIS, tehát egy japánországi (Yesso-szigeti) faj, melyet valószínűleg csak behurczoltak és így faunánknak nem állandó képviselője. Ugyancsak CSIKI ERNŐ bemutatja és ismerteti tagtársunknak, LEJTÉNYI SÁNDOR aradi tanárnak „Rovargyűjtő” című könyvecskéjét, melyet könyvtárunk részére küldött. A társaság a beküldött munkáért köszönetét fejezi ki szerzőnek. Utána MIHÓK OTTÓ beszámol ezidei barlangkutató kirándulásairól, melyeket BOKOR ELEMÉR cs. és kir. hadnagygyal tett meg. Összesen 44 gümör-, bihar- és hunyadmegyei barlangot kutatott át, melyekben több a tudományra is új fajt sikerült felfedezni. Végül DR. HORVÁTH GÉZA bemutatja a lámpahordó kabóczáát és annak faunánkban élő rokonait.

Választmányi ülés 1911. november 18-án. DR. HORVÁTH GÉZA megnyitja az ülést, melynek pontja új tag megválasztása volt. CSIKI ERNŐ titkár felvételre ajánlja DR. SZÜTS ANDOR szolgálattételre a Magyar Nemzeti Múzeumhoz beosztott tanárt, aki egyhangulag megválasztatik. Ugyancsak a titkár jelenti, hogy a m. kir. belügyminiszter a jóváhagyásra felterjesztett alapszabályokat néhány pont kiegészítése végett visszaküldötte. A kiegészítés megtörténvén, az alapszabályok újból felterjesztendők. DR. KERTÉSZ KÁLMÁN a pénztárról a következőket jelenti: Sajnálattal konstatálja, hogy a tagsági díjak a társaság alapításakor tapasztalt felbuzdulással fordított arányban folynak be. Tagjaink száma 78 és ebből alapító 9 (legújabbban DR. SZILÁDY ZOLTÁN eddigi rendes tag is alapító taggá lett). A bevétel mai napig 1191 K. 96 f., ezzel szemben a kiadás 937 K. 98 f. s így kamatozó készpénzünk 253 K. 98 f. A kiadásokban azonban benne van az a 495 K. 63 f., mely összegért egy 500 K. n. é. 4¹/₂%-os Hazai Bank-kötvényt vásároltunk. A rendelkezésre álló készpénzből még egy 200 K. n. é. kötvény volna vásárolandó, a mivel azután az összes eddig befolyt alapítvány értékpapirban volna elhelyezve. — A választmány tudomásul veszi a jelentést és felhatalmazza a pénztárost a még szükséges kötvény beszerzésére. Végül MIHÓK OTTÓ indítványára a választmány elhatározza, hogy ezentul minden ülésre meghívó küldendő a tagoknak.

„ROVARTANI LAPOK“

XVIII. Band.

Oktober—November 1911.

10—11. Heft.

S. 145. **E. Csiki:** Die Verbreitung der Coleopteren in den Karpathen. — Verfasser bespricht ausführlich das unter dem Titel „Untersuchungen über die Zoogeographie der Karpathen. etc., von DR. K. HOLDHAUS und FR. DEUBEL“ erschienene Werk. Es wird über den Inhalt der einzelnen Kapitel berichtet und kritische Bemerkungen dazu gemacht. Der allgemeine Teil ist insofern mangelhaft, da DR. HOLDHAUS der ungarischen Sprache nicht mächtig ist und so keinen gründlichen Einblick in die ungarische Literatur hatte, was umso mehr bedauerlich ist, da das sonst mit grossem Fleiss geschriebene Werk nicht so vollständig wurde, als es sein hätte können. Werthvoll sind die Abschnitte über die Käferfauna der einzelnen Teile (zumeist Gipfel) der Karpathen, diese entstammen teils der Feder von DR. HOLDHAUS, teils der von FR. DEUBEL, dem unermüdeten Erforscher der Ost- und Südkarpathen. Am Ende der Besprechung werden einige Korrekturen über einzelne Arten gegeben und die für die Fauna Ungarns neuen Käfer nebst ihren Fundorten aufgezählt.

S. 157. — **F. Pillich:** Lepidopterologische Aufzeichnungen. — Verfasser berichtet über seine Beobachtungen die er an drei Arten anstellte. Aus weissen Raupen von *Bombyx mori* züchtete er meist ganz rein weisse Schmetterlinge, nur bei einigen Exemplaren traten einige schwarze Fleckchen auf. Die ♂ der gesammelten *Hypena rostralis* gehörten meist der ab. *unicolor* an, unter ♀ fand sich nur eine ab. *radiatalis*. Unter *Boarmia crepuscularia* fand sich ab. *defessaria* in der Frühlings- wie Sommergeneration. — *Taeniocompa porosa* Ev. sammelte Herr KISS im Komitat Hajdu; diese Eule ist für die Fauna Ungarns neu. — Endlich führt Verfasser sämtliche Microlepidopteren auf, die er bei Simontornya in seiner Wohnung, in Garten und nächster Umgebung, also auf einem kleinen Gebiet sammelte und macht Bemerkungen über das Vorkommen der einzelnen Arten. Diejenigen Arten die aus der Umgebung seines Wohnortes bisher nicht bekannt waren, sind durch ein * kenntlich gemacht.

S. 162. — **E. Csiki:** Die Buprestiden Ungarns. III. — Verfasser behandelt die Gattung *Anthaxia*, deren Arten dichotomisch auseinander gehalten werden.

Kleine Mitteilungen.

S. 171. — Personalien. DR. G. HORVÁTH, Direktor der Zoológ. Abteilung des Ungarischen Nationnl-Museums wurde von der französischen Regierung zum „Officier de l'Instrustion publique“ ernannt. — Direktor DR. G. HORVÁTH und Kustos DR. K. KERTÉSZ wurden von der American Entomological Society zu korrespondierenden Mitgliedern gewählt.

S. 171. — *M. Blumenthal*: Lepidopterologische Beobachtung. — Die ♀ der Herbstgeneration von *Protoparce convolvuli* besitzen wie bekannt unentwickelte Eier. Ein am 25. August d. J. gesammeltes ♀ wurde drei Wochen hindurch in einem warmen Raum gehalten und mit Zuckerlösung gefüttert, worauf darin ganz entwickelte Eier gefunden wurden. Diese entwickelten sich also so wie bei überwinternden Tagfaltern.

Literatur.

S. 171. — E. CSIKI bespricht Arbeiten von LEJTÉNYI, HOLDHAUS, REITTER, SCHEESER, BERNHAUER und HUBENTHAL.

Vereinsangelegenheiten der Ungarischen Entomologischen Gesellschaft.

S. 173. — Allgemeine Sitzung am 21 Oktober 1911. — A SCHMIDT haltet einen Vortrag „Über die Verbreitung von Lepidopteren“. (Wird demnächst in dieser Zeitschrift erscheinen).

S. 173. — Allgemeine Sitzung am 18 November 1911. — E. CSIKI zeigt zwei Cleriden die Herr GYÖRFFY bei Keszthely (am Balaton-See) sammelte und die der dürftigen Beschreibung nach mit *Thaneroclerus aino* LEWIS (aus Japan) identifiziert werden können. Wir haben es also wohl mit einer importierten Art zu thun. E. CSIKI legt vor und bespricht LEJTÉNYI's soeben in zweiter Auflage erschienenenes Werk „Rovargyűjtő“ (= Insektensamml.-r). O. MIHÓK berichtet über seine diesjährigen Höhleneukursionen. Er besuchte 44 Höhlen der Komitate Gömör, Bihar und Hunyad

S. 172. — Vorstandssitzung am 18 November 1911. — DR. SZÜTS wird als Mitglied aufgenommen. Die Statuten werden der Verfügung des Ministeriums des Innern zufolge ergänzt. Der Kassier berichtet über den Kassenstand des verflossenen Vierteljahres und meldet, dass unser ordentliches Mitglied Herr DR. Z. SZILÁDY stiftendes Mitglied wurde. Bis her haben wir nun 9 durch Stiftung bleibende Mitglieder.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XVIII. KÖTET.

1911 DECEMBER

12. FÜZET.

Magyarország pillangói.

Irta: † A. AIGNER LAJOS.

XXXIX.

29. *Lycaena Alcon* FABR.

FABRICIUS, Mantissa Insect. 1787, p, 72. -- HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. fig. 263—265. — Arcas ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I, 1777, t. 34, f. 4. — Euphemus GODART, Hist. nat. d. Lépidopt. I, 1821, p. 11.

A hím felül vöröses-kék, keskeny fekete szegélylyel, a nőtény feketés-barna, kék behintéssel és hosszúkás fekete foltok sorával, mely utóbbi sokszor elenyésző. Alul barnás-szürke, egy sor fehér-szélű fekete szemmel és két sorban elhelyezett sötét szegélyfolttal. Kifeszítve 30—36 mm.

Magyarországon aránylag kevés helyen található és többnyire ritka jelenség is. Az erdők szélén szokott június és júliusban délig repülni.

Eperjesen akadnak példányok, melyek színben és méretben megközelítik a *Lycaena Jolas*-t, de vannak olyanok is, melyek annak alig egyharmadát érik el, alapszínük fakó, kissé pirosas kék, a nőtények alapszíne pedig csaknem szürkés-fekete: *ab. alconides* DAHLSTR.

Hernyója a kornis tárincson (*Gentiana Pneumonanthe* L.)-él.

Termőhelyei: Budapest VI. 1—30, Pestere (Bihar vm.), Eger, Parád, Pécs, Gács, Trencsén-Teplicz, Gölniczbánya VII. 10—15, Besztercebánya VII, Eperjes VII. 2—30, Kolozsvár VI. 22, Segesvár VII. 28, Tihucz, Előpaták, Nagyszeben VI. 29, Nagyg, Lipik VII. 10, Josipdol, Ogulin és Dalmácia.

Előfordul az összes szomszéd országokban, így Alsó-Ausztriában VII—VIII, Karinthia, Tirol és Sziléziában VII, Morvaországban VI—VII, Bukovinában VI—VIII és Oláhországban VII—VIII.

Elterjedési területe Kazántól Kis-Ázsiáig és Dél-Franciaországától az Altáj-ig terjed.

30. *Lycaena Euphemus* HB.

HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. fig. 257—259. — *Diomedes* ROTTEMBERG, Naturforscher. VI, 1775, p. 16.

A szárnyak színe sötétkék, széles fekete szegélylyel, fekete középfolttal és egy sor fekete folttal, melyek az elülső szárnyon hosszúkások. Alul világos barnás-szürke, egy sor apró szemszerű folttal és egy sor világosszélű fekete szemmel. Kifeszítve 23—34 mm.

Egész Magyarországon található nedves erdei réteken, helyenként két ivadékban (május közepétől június közepéig és július elejétől augusztus közepéig).

A pete gömbszelvény alakú, zöldes-fehér. A hernyó biborszínű, tápnövénye az orvosi vérfű (*Sanguisorba officinalis* L.) és a szarvas kerep (*Lotus corniculatus* L.), melynek virágjában áprilistól júniusig található.

Termőhelyei: Budapest V. 20—24, VII. 1—VIII. 15, Visegrád, Felsőlövő, Sopron VII—VIII, Tavarnok, Selmezbánya VII—VIII, Gács, Rozsnyó VII. 8, Gölniczbánya VII. 12—31, Tátraháza, Zólyom, Z.-Lipcese, Besztercebánya VII—IX, Eperjes V. 10—VI. 6, VII. 12—VIII. 4, Segesvár VII. 28, Nagyszeben VIII. 12, Nagyág, Orsova, Josipdol, Velika, Fiume.

Szomszédságunkban előfordul Alsó-Ausztriában, Morvaországban, Sziléziában, Galicziában és Bukovinában júliusban, Karinthiában június—augusztusban, Salzburg és Oláhországban július—augusztusban.

Elterjedési köre Kazántól a Kaukázusig és Franciaországtól Kóreaig terjed.

31. *Lycaena Arion* LINN.

LINNÉ, Syst. Nat. ed. X, 1758, p. 483. — ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. t. 20, f. 2; t. 59, f. 2.

A szárnyak sötétkék színűek, széles fekete szegélylyel, fekete középfolttal és egy sor fekete folttal, melyek az elülső szárnyon nagyok, hosszúkások. A nőstények szegélye szélesebb, foltjai is nagyobbak. Alul hamuszínű, a szegély mentén két sor fekete folt, előttük egy sor szemfolt áll, melyek az elülső szárnyon jóval nagyobbak; a tövön 1—2, illetőleg 3—4 folt látható.

Hazánkban elterjedt, de többnyire ritka, csak helyenként gyakori június—augusztusban. Hegyi és erdei réteken repül. Nagyságra, színre és rajzra nézve nagyon változó. Kifeszítve 32—40 mm.

A nőstények elülső szárnyának sávszerű rajza többnyire nem négy, hanem hat hosszúkás fekete pettyből áll, mindkét szárny szélén pedig fekete pontsor jelentkezik. Alul a szemfoltok pupillátlanok,

az elülső szárny több pettye pedig gyakran hiányzik. Ez különösen egy különben is világos aradi hím példánynál nagyon feltűnő, melynél alul a többi pont különben jól kifejlődött. Az elülső szárny felületén csak a középhold látható tisztán, míg a négy fekete petty alig vehető észre, a hátsó szárnyon ezek tisztán mutatkoznak. Még feltűnőbb egy száári hím példány, melynél a középholdon kívül fekete petty nincsen, a hátsó szárnyon azonban a szegélypontokon kívül a középhold is tisztán kivehető, utóbbi az előbb említett példánynál egyáltalán nem jut érvényre. Alsó oldalán a pontok szintén gyérek, az elülső szárnyon a sáv öt foltja közül csak kettő mutatkozik és a többi petty is hiányzik, a hátsó szárny közepén pedig a középholdon kívül csak három petty van.

Ezek ellentéte a var. *obscura* CHRIST, mely kisebb és jóval sötétebb kék mint a törzsfaj, felülete nagyobbrészt fekete behintésű, de nem annyira mint svájci példányokon. Ezt a fajváltozatot Eperjesen, Vinkovcén és Kavasán-Szakulon (Krassó-Szörény vm.) figyelték meg.

Még sötétebb, azaz majdnem egyszínű feketés-kék az ab. *unicolor* HORM., melyet Eperjes környékén találtak. Ugyanott nagyon ritkán alul csaknem fehér példány is akad.

A szennyes halványvörös hernyó május és júniusban kakukfüvön (*Thymus serpyllum*), annak levelén és virágzatán található.

Termőhelyei: Budapest V. 19—24, VII. 6—12, Peér, Nagyvárad, Felix- és Püspökfürdő, Eger, Parád, Pécs, Szaár VII. 17, Esztergom, Visegrád VI, Győr, Felsőlövő, Sopron VII—VIII, Pozsony VI, N.-Lévárd, Tavarnok VII, Verebély, Besztercebánya, Radvány, Szliács, Zólyom VII—VIII, Gács, Rozsnyó VII. 9—22, Trencsén-Teplicz, Kresócz, Zsolna, Szulló, Bresztova, Gölniczbánya VI. 3—VII. 23, Igló VII. 3—26, Tátraszéplak, Barlangliget, M.-Tátra VII. 9—22, Eperjes VI. 2—VIII. 10, Kassa, Nagyboeszkó, Rahó, Berlebás, Huszt, Bustyaháza, Fekete-Ardó VII—VIII, Tihueza, Előpatak, Nagyszeben VII. 22, Nagyág, Réa, Mehádia VI. 30, Orsova, Kavasán-Szakul, Lipik VII. 20, Josipdol, Ogulin, Fiume VII és Dalmácia.

Előfordul az összes szomszéd országokban, Alsó- és Felső-Ausztriában VI—VII, Karinthiában VII—VIII, Salzburg és Morvaországban VII—VIII, Sziléziában VI—VII, Galiciában VI, Bukovinában VI—VIII és Oláhországban VII—IX.

Elterjedési köre Svédországtól Dél-Olaszorszáig és a Pyreneusoktól az Amurig terjed.

32. *Lycaena Arcas* ROTT.

ROTTEMBERG, Naturforscher. VI, 1775, p. 85. — *Erebus* KNOCH, Beitr. z. Insectengesch. II, 1782, t. 6, f. 6—7.

A hím felül sötétkék, fekete behintéssel, széles fekete szegélylyel és egy sor fekete folttal, melyek az elülső szárnyon hosszúkások. A nőstény egyszínű sötétbarna. Alul kávébarna, egy sor világosszélű fekete szemfolttal. Kifeszítve 33—36 mm.

Hazánkban csak a felvidéken fordul elő, ott is kevés helyen és mindenütt ritka; július—augusztusban nedves erdei réteken virágzó vérfűre szokott szállani.

A hernyó zöld, hátán és oldalán sötétzöld sávval; áprilistól júniusig a vérfű (*Sanguisorba officinalis* L.) virágján, de főleg a zanót-on (*Cytisus sagittalis*) és lóhereféléken is található.

Termőhelyei: N.-Lévárd, Tavarnok, Selmezbánya VII—VIII, Gölniczbánya VII. 10—20, Poprád VII, Eperjes VII, Máramaros.

Előfordul a szomszéd országok közül Karinthiában VI—VIII, Salzburgban VII—VIII, Cseh- és Morvaországban VI, Sziléziában, Galicziában és Bukovinában VII.

Elterjedési köre Észak-Németországtól a Rivieráig és Dijontól az Altájig terjed.

33. *Lycaena* (Cyaniris) *Argiolus* LINN.

LINNÉ, Syst. Nat. ed. X, 1758, p. 483. — FREYER, Neue Beitr. z. Schmetterlingskunde. t. 445, f. 3—4. — *Acis* FABRICIUS, Mantissa Insect. 1787, p. 73. — *Cleobis* SULZER, Abgekürzte Geschichte d. Insect. 1776, t. 18, f. 13—14.

A szárnyak világoskék színűek, a hímen keskeny, a nőstényen nagyon széles feketés-barna szegélylyel, mely a hátsó szárnyon keskenyebb és itt helyet ad fekete szegélypettyeknek. Alul kékes-fehér, a szegély mellett homályos sötét pontokkal, előttük pedig fekete petyssorral. Kifeszítve 25—30 mm.

Az egész országban gyakori és két ivadéka repül, az egyik április közepétől június közepéig, a másik június végétől augusztus elejéig. Tavaszkor virágzó aranyribiszken (*Ribes aureum*), nyáron gyalogbodzán (*Sambucus ebulus*) levelén található; a hímek délután az erdőszéleken levő fákat repülik nyugtalanul körül, mert ezeken keresik a nőstényeket. A legkisebb példányok kifeszítve 23—24 mm., a legnagyobbak 34—35 mm. nagyságúak, a közép mérték eszerint 30 mm.

Ez a faj is nagyon változó. A hímek elülső szárnyának külső szegélye előtt többnyire fekete pontsor nyomai jelentkeznek. 16 nőstény között csak egy akadt, melynek szárnya tiszta kék volt, az

elülső szárny keskenyen kezdődő fekete szegélye pedig a belső szegélynél elenyészik. A többi példánynál a fekete szegély mindvégig széles a belső szegélyig.

Feltűnően eltérő volt egyik nőtény. Alapszíne sötétebb, inkább ibolyásba játszó, az elülső szárnyon a fekete szín az elülső szegélynek harmadánál többet foglal el és a belső szegélyig terjed. A hátsó szárny külső szegélyén is erősen mutatkozik a fekete szín, magába foglalván keskeny kék keretben álló fekete pontsört is, a szárnyak középső része pedig fekete behintésű. Más hasonló rendes kékszinű nőtényen a fekete oldalsáv époly széles, az elülső szárnyon azonban a tő felé elmosódott (Szaár).

Az olyan példányokat, a melyeknél alul a fekete pontok a rendesenél jóval gyérebbek és apróbbak FUCHS ab. *parvipuncta*-nak nevezte el. Ilyen példányok mindig a második ivadéokban lépnek fel (Budapest, Breznóbánya, Eperjes).

A hernyó hússzínű vagy zöld, hátán fehér foltokkal és oldalt halvány sávval. Hossza 17—18 mm. — Május—junius és augusztus—szeptemberben a következő növényeken található: benge (*Rhamnus frangula* és *cathartica*), közönséges csarap (*Calluna vulgaris*), ákác (*Robinia pseudoacacia*), aranka (*Cuscuta monogyna*), rekettye (*Genista*), borostyán (*Hedera helix*), körte, birsalma, veresgyűrű (*Cornus sanguinea*), téli magyalfa (*Ilex aquifolium*), dárdahere (*Dorycnium germanicum*) és bőka (*Astragalus glycyphyllos*).

A báb világos barna, olajsínű szárnyhüvelyel.

Termőhelyei: Budapest IV. 14—VI. 14, VI. 24—VIII. 7, Nagyvárad, Debreczen, Eger, Parád, Pécs IV. 19-től és VII. 31-től, Pápa, Szaár, Kőszeg, Sopron VII, Pozsony V, VIII, N.-Lévárd, Tavarnok IV, VI—VII, Verebély IV. 8—13, VI. 21—23, Selmezbánya, Rozsnyó IV. 24—V. 14, Kocsócz, Drietoma, Zólyom V, VIII, Gölniczbánya V. 3—12, VII. 10, Igló V. 15, Sz.-Olaszi, Eperjes IV. 15—V. 10, VII. 10—VIII. 8, Kassa, Szádellő, Ungvár V. 22, Szatmár, Máramaros V, VIII, Szent-Gothárd, Fogaras, Nagyszeben VII. 6, Nagyág, Szászsebes, Orsova VII. 1, Vinkovce, Lipik VIII. 15, Vrđnik, Josipdol, Fiume IV—V és Dalmácia.

Előfordul az összes szomszéd országokban: Alsó-Ausztria IV—V, VIII, Eelső-Ausztria és Szilézia IV—V, VII, Karinthia és Salzburg IV, VII, Morvarország V, VII, Galiczia és Bukovina IV—VI, VI—VIII és Oláhország V, VII—VIII.

Elterjedési köre Norvégiától Algirig és Spanyolországtól Japánig terjed, de Észak-Amerikában is előfordul.

Egy új *Corymbites* Boszniából.

Irta: SZOMBATHY KÁLMÁN.

DIENER HUGÓ úr Elateridái között, melyeket meghatározásra nekem átadott, egy új *Corymbites*-fajt találtam, mely a *C. Heyeri* SAX. közeli rokona, de attól néhány jellemző tulajdonsága alapján könnyen megkülönböztethető. Az új faj leírását a következőkben adom:

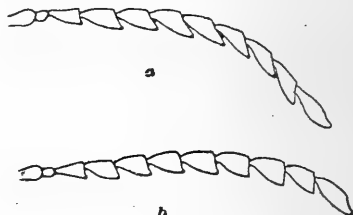
Corymbites regalis SZOMBATHY, n. sp.

♀. Elongatus, nitidus, violaceus, antennis pedibusque nigris, corpore sparsim griseo-flavo piloso. Fronte convexa, crebre rugoso-punctata; antennis serratis, articulis inde ab articulo quarto triangularis, sequentibus minoribus. Pronoto latitudine longiore, canaliculato, lateribus parallelis, angulis posticis paulo divergentibus, disco fortiter rugoso-punctato, lateribus punctis confluentibus. Elytris punctato-striatis, marginibus parallelis, apice acutiusculis, interstitiis planatis fortiterque punctatis. Long. 17—18, lat. 5—5.5 mm.

Bosnia, in valle Krupa prope Pazaric.

C. Heyeri SAX. affinis, sed differt: corpore majore et robustiore, colore laete violaceo, superficie fortius punctato, fronte convexa, antennarum articulis

triangulariter aequiramosis (non vero recte angulatis), angulis posticis pronoti minus divergentibus, elytrorum marginibus parallelis.

a = *Corymbites regalis* n. sp. és
b = *C. Heyeri* csápja.

♀. A test megnyult, különben erőteljes, fénylő ibolyaszínű, kissé kékes tünettel, a csápok és a lábak feketék, felületét szürkés-sárga ritkás szőrözet fedi. A homlok domború, nem benyomott, erőteljesen és ránczolva pontozott. A csápok fűrészesek, a negyedik íztől kezdve egyenlőszárú háromszög-alakúak, a következő ízek kisebbek. Az előtor háta hosszabb mint széles, erőteljes hosszanti középvonallal, oldalai párhuzamosak, a hátsó szögletek csak kissé széthajlók, felülete erőteljesen ránczolva-pontozott, különösen a szélek felé, a hol a pontok össze is folynak. A szárnyfedők pontozottan rovátkások, a közterek lapítottak és erőteljesen pontozottak, az oldalak párhuzamos szélűek, az utolsó harmadban keskenyedők, a csúcs hegyesedő. Hossza 17—18, szélessége 5—5.5 mm.

Előfordul Boszniában, a Krupa völgyében Pazaric mellett.

A *C. Heyeri* SAX. közeli rokona, de attól főleg erőteljesebb és nagyobb termete, gyönyörű ibolya színezete és észrevehetően erőteljesebb pontozása által tér el. Továbbá: homloka domború (*C. Heyeri*-nél lapos háromszögű bemélyedéssel), a csápízek egyenlőszárú háromszögűek (*C. Heyeri*-nél derékszögű háromszögűek), az előtor hátának hátsó szögletei kevésbé széthajlók és a szárnyfedők oldalai párhuzamosak *C. Heyeri*-nél az utolsó harmadban széttartók).

Adatok Simontornya Diptera-faunájához.

Közli: PILLICH FERENCZ.

Az 1909 és 1910. években lakhelyemen Dipterákat is gyűjtöttem, a melyeket THALHAMMER JÁNOS tanár úr volt szíves meghatározni és megfelelő rendszerbe csoportosítani. E beosztás némileg eltér a „Fauna Regni Hungariae“-ben követett rendszertől, a szinonimák is részben újak.

Mycetophilidae. *Sciara Thomae* L. IV. 5, V. 10, VII. 22, *nitidicollis* MG. III—V, *dubia* WINN. XI. 5. — *Allodia obscura* WINN. II. 23, IV. 4, *lugens* WD. X. 28. — *Exechia tenuicornis* WULP. XII. 25—III. 24. — *Mycetophila punctata* MG. II. 24.

Bibionidae. *Scatopse pulicaria* Lw. IV. 7—8, *notata* L. X. 27. — *Bibio marci* L. IV. 25, *hortulanus* L. IV. 20—V. 27, *Johannis* L. IV. 22. — *Dilophus vulgaris* Mg. IV. 9—V. 16, *humeralis* ZETT. IV. 22, *femoratus* Mg. IV. 22.

Chironomidae. *Ceratopogon sericatus* WINN. V. 16, *pictipennis* STAEG. X. 24—31, *rostratus* WINN. V. 10, VII. 25, *brunnipes* Mg. X. 28. — *Chironomus fascipennis* ZTT. VI. 2, *flaveolus* ZTT. VI. 1. — *Cricotopus motitatrix* L. IV. 29. — *Orthocladus minutus* ZETT. VII. 24, *coracinus* ZTT. X. 28, *stercorarius* DEG. II 25—IV. 24, X. 27. — *Tanytarsus pusio* Mg. V. 25, *plumosus* L. IV. 15, *annularis* DEG. III. 26, *riparius* Mg. III. 11—V. 29, *tentans* F. IV. 26, *dorsalis* Mg. IV. 4—VI. 1. — *Tanyptus choreus* Mg. IV. 26, *nebulosus* Mg. III. 26, *varius* F. X. 28.

Culicidae. *Anopheles maculipennis* Mg. IV—V. — *Culex annulatus* SCHRK. IV—V, XI—XII, *contans* Mg. IV. 26—V. 11, *pipiens* L., *lateralis* Mg.

Ptychopteridae. *Ptychoptera contaminata* L.

Psychodidae. *Psychoda alternata* SAY. V. 23, VI. 10, X. 24, 28, *phalaenoides* L. III—IV, X—XI, *humeralis* Mg. X. 24, XI. 6.

Rhyphidae. *Rhyphus fenestralis* Scop. IV. 18, V. 18, X. 24. — *Micromyia lucorum* RDI. X. 24—27.

Eimnobiidae. *Dicranomyia modesta* WIED. V—VI, X, lutea Mg. IV. 26, V. 24. — *Symplecta punctipennis* Mg. VI—VII. similis SCHUM. X. 27. — *Limnophila ferruginea* Mg. V. 10. — *Trichocera maculipennis* Mg. III—IV, XI, regelationis L. III. 6—14, hiemalis DEG. II. 20, X. 30, fuscata Mg. X. 24—27.

Tipulidae. *Tipula nigra* L. VIII. 9, varipennis Mg. V. 6, scripta Mg. IV. 26, caesia SCHUM. X. 28, oleracea L. IV. 9—V. 14, IX. 16, ochracea Mg. VI. 9—21. — *Pachyrhina iridicolor* Mg. V—VII, pratensis L. IV—VI.

Stratiomyidae. *Pachygaster atra* F. VII. 25. — *Lasiopa villosa* F. VII. 25—30. — *Chloromyia formosa* Sc. VI. 21.—VII. 22.

Xylophagidae. *Xylomyia marginata* Mg. VII. 14.

Tabanidae. *Chrysops perspicillaris* Lw. VIII. 9, quadratus Mg. VII. 12. — *Haematopota pluvialis* L. VII. 14, crassicornis WHLB. VI. 2—VII. 14, variegata F. VIII. 30. — *Tabanus rusticus* F. VI. 28, bromius L. VII. 4—VIII. 8, tergestinus Egg. VI. 15—VII. 26, autumnalis L. VIII. 11.

Asilidae. *Selidopogon diadema* F. VII. 25. — *Holopogon fumipennis* Mg. VII. 10. — *Laphria fulva* Mg. VI. 17, VII. 18. — *Eutolmus rufibarbis* Mcq. VII. 9. — *Epitriptus cingulatus* F. VII. 14—VIII. 28.

Bombyliidae. *Exoprosopa Minos* Mg. VII. 28. — *Hemipenthes morio* L. V. 21—VII. 29. — *Anthrax flavus* Mg. VI. 7—IX. 15, halteralis Kow. VII. 8, 22. — *Bombylius fugax* WIEL. VII. 3, cinerascens MIKAN. IV. 26, V. 16.

Therevidae. *Thereva arcuata* Lw. V. 18, 30.

Empidae. *Rhamphomyia spissirostris* FLL. IV. 14—24, cinerascens Mg. IV. 4—8, tephraea Mg. IV. 28. — *Empis fallax* Egg. IV. 22—26, stercorea L. V. 6, albipennis ZTT. VI. 1. — *Drapetis setigera* Lw. I. 17, VIII. 23. — *Hilara maura* F. IV. 26, X. 27. — *Platypalpus calceatus* Mg. VI. 2, VIII. 26. — *Tachydroma femoralis* ZTT. X. 27, cothurnata Mcq. X. 27, flavipes Mg. X. 29.

Dolichopodidae. *Dolichopus latelimbatus* Mcq. X. 28, discifer STANN. VI. 6, arbustorum STANN. VI. 24, 29. — *Poecilobothrus principalis* Lw. VI. 8, VIII. 14. — *Hercostomus chrysozygos* WIED. VI. 8. — *Syntormon pumilus* Mg. X. 24, pallipes F. VI. 7. — *Medeterus diadema* L. VIII. 26. — *Campsicnemus picticornis* ZTT. X. 24.

Lonchopteridae. *Lonchoptera lutea* Pz. IV. 9, VI. 21, VII. 24, punctum Mg. VI. 1, lacustris Mg. II. 25—IV. 4.

Pipunculidae. *Pipunculus fuscipes* ZTT. X. 28.

Phoridae. *Aphiochaeta pygmaea* ZTT. II. 26, *flava* FLL. III. 21, *pulicaria* FLL. XI—II.

Platypezidae. *Platypeza modesta* ZTT. X. 8.

Syrphidae. *Paragus bicolor* F. VI. 8. — *Platychyris fulviventris* Mg. VIII. 28. — *Melanostoma mellinum* L. V. 13. — *Lasiophthicus pyrastris* L. VII. 8—X. 31. — *Syrphus balteatus* DEG. II. 21, VI. 18—VIII. 15, *ribesii* L. V. 16—IX. 21, *corollae* F. V, VII, XI, *luniger* Mg. VI. 17, VII. 22, *lasiophthalmus* ZETT. III. 20. — *Sphaerophoria scripta* L. VII. 25—27, var. *dispar* Lw. VI—VII, IX. — *Volucella zonaria* PODA. VII. 1. — *Eristalis sepulchralis* L. V. 16, *aeneus* Sc. III. 21—IX. 15, *tenax* L. II. 21—III. 11, V. 19—XI. 16, *arbustorum* L. V. 30—IX. 30. — *Helophilus trivittatus* F. VI. 18, *versicolor* F. VIII. 15. — *Myiathropa florea* L. VI—VII. — *Syrirta pipiens* L. VI. 7—IX. 25. — *Chrysotoxum intermedium* Mg. VII. 3—VIII. 21, *festivum* L. V. 16—19, VII. 7.

Muscidae. *Echinomyia fera* L. V, IX. — *Pelletieria prompta* Mg. V—VIII. — *Gymnochaeta viridis* FLL. V. 16. — *Sturmia scutellata* R. D. V. 19, VII. 3, *atropivora* RDI. (*Acherontia Atropos* bábjabói tömegesen kelt IX. 3.) — *Winthemia erythrura* Mg. VII. 22. — *Ceromasia rutila* Mg. V. 18. — *Lydella nigripes* FLL. VI. 16. — *Meigenia floralis* Mg. VII. 3—14, IX. 22. — *Cnephalia bucephala* Mg. VI. 20, VIII. 14. — *Macquartia chalconota* Mg. VII. 14. — *Ocyptera bicolor* OLIV. VI. 28. — *Mintho praeceps* Sc. VI. 13, VIII. 9. — *Fortisia foeda* Mg. VII. 21, VIII. 8. — *Microphthalma disjuncta* WIED. IX. 2. — *Sarcophaga haemorrhoidalis* FLL. V. 16—VIII. 15, *carnaria* L. V. 19, VI. 7, *erythrura* Mg. V. 30—VI. 27, v. *consanguinea* RNDI. V. 16, VI. 24, VIII. 7. — *Miltogramma pilitarse* RNDI. VII. 23. — *Metopia leucocephala* ROSSI. VIII. 9. — *Pollenia rudis* F. II, 20-tól késő őszig, *vespillo* Mg. IX. 22. — *Phormia caerulea* R. D. IX. 21. — *Lucilia caesar* L. V. 16—VIII. 18, *sericata* Mg. VI. 28, VIII. 6, *silvarum* Mg. V. 16. — *Pseudopyrellia cornicina* F. X. 28. — *Calliphora erythrocephala* Mg. V. 16—VI. 29, VII. 22. — *Onesia floralis* R. D. V. 16, 19.

Anthomyiidae. *Graphomyia maculata* Sc. VIII. 16. — *Musca domestica* L. VI. 18-től, *corvina* F. V. 16—VIII. 30, *vitripennis* Mg. VII. 14, 22. — *Stomoxys calcitrans* L. V. 27—X. 4. — *Muscina stabulans* F. V. 16—VI. 25, VIII. 26, *pabulorum* FLL. VI. 22. — *Polietes lardaria* F. VI. 14. — *Mydaea duplicata* Mg. VI. 6, *meditabunda* F. V. 16, *pagana* F. VIII. 18, *protuberans* ZTT. IX. 3. — *Hydrotaea dentipes* F. VIII. 9, *velutina* R. D. IV. 25,

X. 28, cyrtoneurina ZTT. X. 28. — *Ophyra leucostoma* FLL. V. 16, VI. 18, VII. 3. — *Fannia canicularis* L. V. 16, scalaris F. I—XII. — *Myiopina reflexa* RNDI. III. 26. — *Lispe tentaculata* DEG. VIII. 8—15. — *Hydrophoria conica* WIED. V. 16—18. — *Hylemyia cinerella* MG. VI. 29, criniventris ZTT. VII. 14, cardui MG. VII. 18, virginea MG. X. 27, 28. — *Pegomyia hyoseyami* PNZ. IX. 10, bicolor WD. IV. 25. — *Chortophila cilicrura* RDI. IV, VI—VII, muscaria II. 20—23, cinerella FLL. III, VI, X—XI. — *Anthomyia pluvialis* L. IV, VI, VIII, X, radicum L. V—VI, XI. — *Coenosia nigrigigita* RNDI. IV. 29, V. 29, tigrina F. X. 28, octosignata RNDI. X. 27.

Scatomyzidae. *Scatophaga stercoraria* L. III. 21—IV. 5, merdaria F. III—IV, XI.

Borboridae. *Borborus equinus* FALL. — *Sphaerocera pusilla* F. I—II. — *Limosina fontinalis* FALL. II—IV, VI—VII.

Helomyzidae. *Oecothoa fenestralis* FLL. X. 28. — *Blepharoptera modesta* MG. II. 20. — *Tephrochlamys canescens* MG. II.

Sciomyzidae. *Sciomyza griseola* FLL. X. 27, sordida HND. IV. 1. — *Ditaenia Schönherri* FLL. IV. 14, X. 28, II, cinerella FLL. VII. 19, X. 28. — *Pherbina coryleti* SCOP. VI. 11.

Sapromyzidae. *Sapromyza multipunctata* FALL. V. 18, VI. 27, longipennis F. VIII. 24, lupulina F. VII. 27, abbreviata BECK. VII, 19, obsoleta FALL. VII. 14, apicalis LW. V. 10—VI. 20. — *Lauxania aenea* FALL. X. 27.

Lonchaeidae. *Lonchaea chorea* F. V. 18,

Ortalidae. *Ortalis ruficeps* F. II. 23. — *Herina palustris* MG. VII. 10. — *Meckelia urticae* L. V. 16, hortulana ROSSI X. 28. — *Platystoma umbrarum* F. VI. 6.

Trypetidae. *Urophora aprica* FALL. V. 27. — *Oxya elongatula* LW. X. 30.

Sepsidae. *Sepsis flavimana* MG. III. 14, VI. 24, cynipsea L. II. 20—IV. 4, VII, X. — *Nemopoda cylindrica* F. IV. 25, stercoraria R. D. VIII. 8. — *Themira putris* MG. VIII. 8, 15. — *Piophila nigriceps* M. X. 27, casei L. VIII. 6, 24.

Micropezidae. *Calobata cibaria* L. V. 16.

Psilidae. *Psila rosae* F. V. 6.

Chloropidae. *Meromyza saltatrix* L. VII. 25. — *Chlorops taeniopa* MG. IV. 14—26, VII. 24. — *Chloropisca circumdata* MG. IV. 24, VI. 1, III. 21. — *Eurinia pubescens* MG. IV. 25, calva EGG. IV. 14. — *Oscinis pusilla* MG. VI. 1, VII. 24, humeralis III. 6, IV. 25. — *Notonaulax annulifera* ZTT. II. 17—IV. 1, IV. 29. — *Crassiseta cornuta* FLL. III—IV, VIII, X.

Ephydriidae. *Trimerina madizans* FLL. II. 7, X. 29. — *Ephygrobia polita* MEG. III. 12, IV. 4. — *Hydrellia griseola* FLL. X. 28. — *Hyadina guttata* FLL. III. 12. — *Caenia palustris* FLL. X. 29. — *Scatella silacea* Lw. X. 28.

Drosophilidae. *Gitona distigma* Mg. II—IV, VI. IX. — *Asteia amoena* Mg. IV. 4, X. 24. — *Camilla glabra* FALL. VIII. 12. — *Drosophila obscura* FALL. II. 20, *funebis* F. II—III, *fenestrarum* FALL. X, var. *melanogaster* Mg. — *Scaptomyza graminum* FALL. I—XII.

Geomyzidae. *Balioptera tripunctata* FALL. VII. 19, VIII. 28.

Ochthiphilidae. *Ochthiphila polystigma* Mg. VII. 19, *aridella* FALL. VI. 1.

Agromyzidae. *Agromyza morionella* ZTT. X. 24, *carbonaria* VII. 24. — *Ceratomyza denticornis* FALL. VII. 19. — *Phytomyza lateralis* FLL. X. 27.

Pupipara. *Hippobosca equina* L. V, VIII, X.

Különfélék.

Második nemzetközi entomológiai kongresszus. A második nemzetközi entomológiai kongresszus 1912 augusztus 5—12-én Angolországban Oxfordban fog megtartatni. A kongresszus részletes programja nemsokára meg fog jelenni.

Az előkészítő bizottság Oxfordban mérsékelt árú elszállásolásáról fog gondoskodni akár a városban, akár az egyetemi kollégiumokban (de ez utóbbiakban csak férfiak kaphatnak szállást). Ezért a bizottság a kongresszuson résztvenni szándékozókat már most arra kéri, hogy akár végleges, akár csak feltételes bejelentéseiket erre vonatkozólag minél előbb megtegyék, hogy a szükséges előintézkedések idejekorán megtörténhessenek.

Az 1910-ben Brüsszelben tarott első nemzetközi entomológiai kongresszus hivatalos jelentésének egyik kötete már megjelent, második kötete pedig 1912 elején fog megjelenni.

Az oxfordi kongresszusra vonatkozó mindennemű felvilágosítással készségesen szolgál: DR. MALCOLM BURR, az állandó kongresszusi bizottság főtájkára, e cím alatt: Entomological Society of London, 11, Cavendish Square, London, W. — vagy pedig: DR. HORVÁTH GÉZA múzeumi osztályigazgató Budapestén (Nemzeti Múzeum)!

Irodalom.

Dr. Josef Müller: Ein neuer, augenloser Vertreter der dalmatinischen Subterrana fauna. (Societas Entomologica. XXVI, 1911, p. 61).

Szerző leírja az új *Scotodipnus (Microtyphlus) Paganettii*-t, melyet PAGANETTI-HUMMLER GUSZTÁV Dalmácia déli részében (Krivosije) fedezett fel. Csiki.

*

Franz Heikertinger: Skizzen zur Verbreitungsgeographie der paläarktischen Halticinen. (Deutsche Entomologische National-Bibliothek. II, 1911, p. 172—174).

Szerző közli néhány földi bolha (*Halticini*) elterjedésére vonatkozó feljegyzését, ezek közül minket érdeklő adatok a következők: *Phyllostreta balcanica* HKTG. ez a balkánfélsziget-kisázsiai faj nálunk is előfordul Orsován, a Kazánszorosban, Horvátországban (?), Dalmáciában (Metkovic) és Hercegovinában (Mostar). Valószínűleg erre a fajra vonatkozik WEISE-nak a *Ph. crassicornis* ALL. horvátországi előfordulásáról való közlése. *Ph. Ganglbaueri* HKTG. Herkulesfürdőről és Pisino-ról Hercegovinában. Csiki.

*

Josef Breit: Zwei neue Anophthalmus-Arten aus dem Bihar-Komitat (Ungarn). (Wiener Ent. Zeitg. XXX, 1911, p. 195—196).

Szerző leírja az új *Anophthalmus Taxi*-t a Rézbánya melletti Kondor-barlangból és az *A. Gyleki*-t a biharmegyei Ponorul-ról, a hol GYLEK bécsi gyűjtő mintegy 1100 m. magasságban nagy kövek alatt fedezte fel. Az első az *A. Redtenbacheri*, utóbbi pedig az *A. paroecus* rokona. Csiki.

*

R. Formanek: Beschreibung von sechs neuen Curculioniden nebst Bemerkungen über bekannte Arten. (Wiener Ent. Zeitg. XXX, 1911, p. 203—209).

Az új bogarak közül az egyik (*Magdalis Mariae*) Boszniából való, a hol Visegrád körül KUBISTA MARIA úrnő gyűjtötte, a másik pedig (*Rhynchites cyaneus*) Franciaországon kívül a Peloponezusból, Smyrna és Beirut vidékéről és Hercegovinából (Mostar) való. Ennek kapcsán szerző a *Coenorrhinus* alnem fajainak meghatározására kulcsot állít össze. Csiki.

*

Dr. O. Krancher: Entomologisches Jahrbuch. 1912. —
21. Jahrgang. Kalender für alle Insekten-Sammler auf das
Jahr 1912. (Leipzig, 1912. Verlag von Franckenstein und
Wagner). Ára 1 60 márka.

A fenti cím alatt megjelenő és közkézen forgó kedvelt rovar-
tani évkönyv 1912. évi 21. évfolyama megjelent és változatos tartal-
mával mindnyájunk igényeit kielégíti. A mi az évenként benne meg-
jelenő gyűjtő-kalendériumot és útmutatót illeti, ebben a kötetben
MEIXNER és MEYER folytatják a mikrolepidopterákról szóló közlései-
ket és pedig a *Plutellidae* és *Gelechiidae* családokat tárgyalják. A 20
nagyobb cikket, melyekből minden rovarrendre jut: ROTHKE, WÜST,
MEISZNER, ALTE, MITTENBERGER, GILLMER, HOFFMAN, SKALA, KUNZE,
GAUCKLER, LOQUAY, SCHENKLING, DALLA TORRE, KÖSTER, MEIXNER,
REICHERT, DORN és GRÜNTZNER írták. Azonkívül sok apró közleményt
és irodalmi ismertetést találunk a kötetben, melyet egy színes tábla
is díszít. A színes táblán REICHERT bemutatja a Lipcse környékén
előforduló *Phytodecta*-fajok színeltéréseit, összesen öt faj (*Ph. vimi-
nalis*, *rufipes*, *Linnaeana*, *olivacea* és *5-punctata*) 23 változatát. Ez a
kötet is olcsó ára mellett és jól összeválogatott cikkeivel az érdek-
lődők elismerését fogja kivívni. CSIKI.

*

Cam Schaufuss: C. G. Calwers Käferbuch. Naturgeschichte der
Käfer-Europas. Sechste, völlig umgearbeitete Auflage.
Stuttgart (E. Schweizerbart'sche Verlagsbuchhandlung,
Nägele & Dr. Sproesser) 1910—1911, Lief. 16—20. (p.
497—688).

Három részletben ismertettem e könyv eddig megjelent 15 fü-
zetét, most az azóta megjelent öt füzetéről (16—20) akarok megemlé-
kezni. A hosszabb szünet után, melyet a szerző súlyos megbetegedése
okozott, megjelent füzetekben a *Mycetophagidae*, *Sphindidae*, *Cisidae*,
Colydiidae, *Endomychidae*, *Coccinellidae*, *Helodidae*, *Dryopidae*, *Georys-
sidae*, *Heteroceridae*, *Dermestidae*, *Nosodendridae*, *Byrrhidae*, *Dascillidae*,
Cebrionidae, *Elateridae*, *Cerophytidae*, *Eucnemidae* és *Buprestidae* csa-
ládok, a közönségesebb nemek és fajok leírását, valamint az összes
európai fajok felsorolását találjuk. A leírások elég terjedelmesek,
úgy szintén elég bőven tárgyalja szerző a családok jellemzése után
az oekológiai viszonyokat is. Az öt füzet mellékleteként megjelent
színes táblák (29, 32—40) elég jól sikerültek és így a közönségesebb
fajok felismerésében jó segédeszközül fognak szolgálni. A kiadó
értesítése szerint a munka gyors befejezése a közel jövőben várható.
CSIKI.

*

Prof. H. Rebel: Eine neue *Lycaeniden*form aus Südungarn. (Entomologische Zeitschrift. Frankfurt. XXV, 1911, p. 191).

N. CH. ROTHSCHILD (London) megbízásából 1910-ben UHRYK GÉZA és 1911-ben HOLTZ MÁRTON gyűjtötték a Delibláton lepkéket. A gyűjtött anyag között volt a *Lycaena sephyrus* FRIV. egy új fajváltozata is, melyet szerző ROTHSCHILD kívánságára *Uhryki*-nek nevezett el. Az új fajváltozat a törzsfajtól a következőkben tér el: a hímek átlag nagyobbak (az elülső szárny hossza 16—17 mm., a törzsfajnál 15—16 mm.), a felület sötétebb ibolyáskék, a fekete szegélyvonal és a szegélypontok egyforma élesen tűnnek fel. A nőtény is átlag nagyobb, a hátsó szárny narancsvörös szegélyfoltjai nagyok és szélesek, sokszor ilyenek az elülső szárny belső szögletében is lépnek fel. Alul a nőtényen a vörös szegélyfoltok többnyire széles szegélyszávvá egyesülnek. A *Lycaena sephyrus* var. *Uhryki* közelebbi termőhelye Flamunda (a Deliblati homokpusztában).

CSIKI.

Társulati ügyek.

A „Magyar Entomológiai Társaság“ 8. ülése december 16-án.
Társaságunk ezt az ülést a „Budapesti Kamera Klub“ helyiségében tartotta DR. HORVÁTH GÉZA elnöklete alatt. Az ülés egyedüli tárgyát MIHÓK OTTÓ „Ezidei gyűjtőkirándulásaimról“ című előadása képezte, melyet számos nagyon sikerült vetített kép bemutatásával élénkített. Kirándulásai Visegrád vidékére, Esztergomba, a gömörmezei Karszt barlangjaiba (Szilicze, Pelsőcz, Agtelek), a Bihar-hegységbe, különösen annak barlangjaiba vezettek. A nagy számmal megjelent tagok és vendégek az érdekes előadás kapcsán bemutatott képekben sokáig gyönyörködtek. Az utána tartott választmányi ülés egyetlen tárgya egy új tag, GURÁNYI ISTVÁN m. kir. főerdő-mérnök — Budapest, megválasztása volt, aki egyúttal az alapító tagok sorába lépett. Gurányi-val az alapítványt tett tagjaink száma 10-re emelkedett.

Kérelem tagtársainkhoz! — Kérjük azon tagjainkat, a kik a folyó évi tagdíjat (10 Kor. és 2 kor. az oklevélért) még be nem fizették, hogy azt mielőbb a társaság pénztárosa (DR. KERTÉSZ KÁLMÁN — Budapest, VIII., Magyar Nemzeti Múzeum) címére beküldeni szíveskedjenek. [Megjegyzendő, hogy a kik a „Rovartani Lapok“-kat nem mint a Magyar Entomológiai Társaság tagjai kapják, az előfizetési díjat (8 kor.) úgy mint eddig is, a folyóirat kiadója — CSIKI ERNŐ múzeumi őr, Budapest, VIII., Magyar Nemzeti Múzeum címére küldjék be].

„ROVARTANI LAPOK“

XVIII. Band.

Dezember 1911.

12. Heft.

S. 177. — † *L. A.-Aigner*: Die Tagfalter Ungarns. XXXIX. — Als Fortsetzung werden *Lycaena Alcon*, *Euphemus*, *Arion*, *Arcas* und *Argiolus* behandelt, womit die Besprechung der Gattung *Lycaena* zu Ende geführt wird.

S. 182. — *K. Szombathy*: Ein neuer *Corymbites* aus Bosnien. — Verfasser fand unter den Determinanden des Herr H. DIENER einen neuen *Corymbites* aus Bosnien, der als *C. regalis* beschrieben wird. Er ist ein nächster Verwandter des *C. Heyeri* SAX. (Die lateinische Diagnose nebst Textfigur siehe im ungarischen Text).

S. 183. — *F. Pillich*: Beiträge zur Dipteren-Fauna von Simontornya. — Verfasser zählt die Dipteren auf, die er in der Umgebung seines Wohnortes (Simontornya im Komitat Tolna) sammelte und deren Determination er Herrn Prof. J. THALHAMMER verdankt.

Kleine Mitteilungen.

S. 187. — II. Internationaler Entomologen Kongress. — Dieser wird 5—12. August in Oxford (England) tagen. Nähere Auskunft erteilt der Generalsekretär DR. MALCOLM BURR (London) oder für Ungarn: Direktor DR. G. HORVÁTH (Budapest).

Literatur.

S. 188. — E. CSIKI bespricht Arbeiten von DR. JOS. MÜLLER, FR. HEIKERTINGER, J. BREIT, R. FORMANEK und Prof. HANS REBEL.

Vereinsangelegenheiten.

In der Sitzung vom 16. Dezember 1911 wurde Herr Oberforstingenieur ST. GURÁNYI als durch Stiftung bleibendes Mitglied aufgenommen. O. MIHÓK hielt einen durch zahlreiche Projektionsbilder erläuterten Vortrag „Über seine diesjährigen Sammel-exkursionen“, der mit grossem Beifall angenommen wurde.

DESCRIPTIONES NOVAE.

Coleoptera.

- p. 140. *Anophthalmus (Divalius) bihariensis* CSIKI — Hungaria : Bihar.
p. 135. — — *Eleméri* MIHÓK — Hungaria : Bihar.
p. 136. — — *Reissi* MIHÓK — Hungaria : Bihar.
p. 107. *Pholeuon (Irenellum* n. subg.) *Mihóki* CSIKI — Hungaria :
[Bihar.
p. 137. — — *Bokorianum* CSIKI — Hungaria : Bihar.
p. 108. — (*Parapholeuon*) *Mocsáryi* CSIKI — Hungaria : Bihar.
p. 108. — — *Bokori* CSIKI — Hungaria : Bihar.
p. 109. — — *Czáráni* CSIKI — Hungaria : Bihar.
p. 138. *Drimeotus Bokori* CSIKI — Hungaria : Bihar.
p. 59. *Ptinella tenuis* CSIKI nov. nom. pro *angustula* MATH. nec GILLM.
p. 59. *Acrotrichis Matthewsiana* CSIKI nov. nom. pro *depressa* MATH.
[nec GILLM.
p. 59. — *Reyi* CSIKI nov. nom. pro *sericans* REY nec HEER.
p. 74. *Hylaia Reissi* CSIKI — Klisura-Balkan.
p. 182. *Corymbites regalis* SZOMBATHY — Bosnia.
-

XV. kötet. 1908. január—február 1—2. füzet.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

különös tekintettel a hasznos és kártékony rovarokra.

— * —

DR. BEDŐ ALBERT BIRÓ LAJOS DR. CHYZER KORNÉL
DR. ENTZ GÉZA MOCSÁRY SÁNDOR

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTIK

A. AIGNER LAJOS ÉS CSIKI ERNŐ.

BUDAPEST, 1908.

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSEGE ÉS KIADÓHIVATALA
IX., ERKEL-UTCZA 12.

Tartalom.

<i>A. Aigner Lajos</i> : Mimicry, selectió, Darwinismus	1
<i>Mocsáry Sándor</i> : A lepkebábokban elősködő femdarázsokról	5
<i>A. Aigner Lajos</i> : Ferdinánd bolgár fejedelem mint entomologus	6
<i>Bordán István</i> : Cyprusi útam I.	8
<i>A. Aigner Lajos</i> : Magyarország pillangói XXIV.	13
<i>Kuthy Dezső</i> : Adalék Magyarország Orthoptera-faunájához	17
<i>Speiser Ferencz</i> : Bogaraszati kirándulások	24
<i>A. Aigner Lajos</i> : Változások a magyar lepke-fauna terén	31
<i>Csiki Ernő</i> : Magyarország szű-féléi XI.	35
<i>Csiki Ernő</i> : Új bogár Magyarországból	39

Különfélék.

<i>Csiki Ernő</i> : A bolhák gyűjtése	40
A bogarak szarvairól	41
Óriási rovargyűjtemények	41
A skorpiók szúrása	42
<i>Colias Myrmidone</i> var. <i>balkanicus</i>	42
Védekezés élősdiek ellen	42
<i>Kostka L.</i> : <i>Delephila livornica</i>	43
<i>D. E.</i> : A <i>Vespa Crabro</i> dolgozóirol	43

Irodalom.

<i>Flach</i> , <i>Strophosonius</i> . — Ismerteti <i>Csiki Ernő</i>	44
<i>Petri</i> , <i>Larinüs</i> . — Ismerteti <i>Csiki Ernő</i>	44
<i>Schilsky</i> , <i>Die Käfer Europas</i> . — Ismerteti <i>Csiki Ernő</i>	44
<i>Gruud</i> , <i>Lycaena Argides</i> . — Ismerteti <i>A. Aigner Lajos</i>	45
<i>Aigner</i> , Magyarország Lepkéi. — Ismerteti <i>Ulbrich E.</i>	46
<i>Revue fürs Ausland</i>	1

A kir. magy. Természettudományi Társulat allattani szakosztálya minden hónap első péntekén (VIII. Eszterházy-utca 16.) ülést tart. Vendégeket szívesen lát.

Kedvezmény.

Az 1897., 1898., 1899., 1900., 1901., 1902., 1903., 1904. és 1905-iki teljes évfolyammal még szolgálhatunk. Új előfizetők feleáron kaphatják. Az előbbi kötetekből csak a II. kötet kapható, ára 6 kor. Az I. és III. kötetet készpénzen visszaváltjuk.

Az előfizetési összegek kiadóhivatalunkhoz (IX., Erkel-utca 12.) címzendők.

XV. kötet. 1908. márczius—április 3—4. füzet.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

különös tekintettel a hasznos és kártékony rovarokra

DR. BEDŐ ALBERT. BIRÓ LAJOS. DR. CHYZER KORNÉL
DR. ENTZ GÉZA. MOCSÁRY SÁNDOR

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL.

SZERKESZTIK

A. AIGNER LAJOS. ÉS CSIKI ERNŐ.

BUDAPEST, 1908.

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
IX., ERKEL-UTCZA 12.

Megjelenik minden hónap első napján, július és augusztus havak kivételével.

Előfizetési ára egész évre 8 -o r

Tartalom.

A. Aigner Lajos: A faunaterületek tüzetesebb átkutatása	47
Csada Imre: Újabb adatok Magyarország szitakötő-faunájához	49
Bordán István: Cyprusi útám II.	50
A. Aigner Lajos: Változások a magyar lepke-fauna terén II.	56
Dr. Szilády Zoltán: Magyarországi rovargyűjtésem jegyzéke 1. Hemipterá I.	59
A. Aigner Lajos: Magyarország pillangói XXV.	66
Szombathy Kálmán: Bogarászati jegyzetek	75
A. Aigner Lajos: Nógrád-Verőcze lepke-faunája I.	76
Biró Lajos: Adatok a magyarországi apró-darazsak faunájához	84
Dr. Kaufmann Ernő: A Walter-féle exhaustor (ábrával)	85
Csiki Ernő: Magyarország szú-féléi XII.	88

Különfélék.

A méh társadalma	90
A szüzennemzésről	91
Staphylinidákról	91

Irodalom.

Reitter, Dicht. Übers. d. blinden Silphidengattungen. — (Ismerteti Csiki Ernő)	91
Karny, Ergebn. einer orthopterolog. Exkursion an den Neusiedler-See. — (Ismerteti Csiki Ernő)	92

A kir. magy. Természettudományi Társulat állattani szakosztálya minden hónap első péntekén (VIII. Eszterházy-utcza 16.) ülést tart. Vendégeket szívesen lát.

Kedvezmény.

Az 1897., 1898., 1899., 1900., 1901., 1902., 1903, 1904 és 1905-iki teljes évfolyammal még szolgálhatunk. Új előfizetők feleáron kaphatják. Az előbbi kötetekből csak a II. kötet kapható, ára 6 kor. Az I. és III. kötetet készpénzen visszaváltjuk.

Az előfizetési összegek kiadóhivatalunkhoz (IX., Erkel-utcza 17.) czimzendők.

XV. kötet. 1908. május—június 5—6. füzet.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

különös tekintettel a hasznos és kártékony rovarokra

— * —

DR. BEDŐ ALBERT BIRÓ LAJOS DR. CHYZER KORNEL
DR. ENTZ GÉZA MOCSÁRY SÁNDOR

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL.

SZERKESZTIK

A. AIGNER LAJOS ÉS CSIKI ERNŐ.

BUDAPEST, 1908.

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSEGE ÉS KIADÓHIVATALA
IX., ERKEL-UTCZA 12.

Megjelenik minden hónap első napján, július és augusztus havak kivételével.
Előfizetési ára egész évre 8 kor

Tartalom.

<i>Dr. Horváth Géza</i> : A rovarászat mint sport	93
<i>Bodócs István</i> : Kecskemét környékének szitakötőfaunája	97
<i>A. Aigner Lajos</i> : Magyarország pillangói XXVI.	100
<i>Bordán István</i> : Cyprusi útam III.	106
<i>Dr. Szilády Zoltán</i> : Magyarországi rovargyűjtésem jegyzéke	
I Hemiptera II.	113
<i>Szücs József</i> : Csigaházban élű <i>Argyroneta aquatica</i> (ábrával)	121
<i>A. Aigner Lajos</i> : Öt hermaphrodita lepke	123
<i>A. Aigner Lajos</i> : Nógrád-Verőce lepké-faunája II.	124
<i>Csiki Ernő</i> : Magyarország szű-féléi XIII.	129
<i>A. Aigner Lajos</i> : Lepkészeti egyveleg	131
<i>A. Aigner Lajos</i> : <i>Epinephele Jurtina</i> L. ab. <i>semialba</i> Brd.	133

Különfélék.

<i>A. Aigner Lajos</i> : A fehér téli lepke	135
<i>Dombay Kornél</i> : A gypjas pille kártétele	135
Amerikában járt magyar gyűjtő	136
Személyi hírek	136
Elhúnytak	136
A rovarévó madarak	136
Az <i>Argynnis Laodice</i>	137

Irodalom.

<i>Csiki Ernő</i> , Magyarország bogárfaunája	137
<i>Csiki Ernő</i> , Az Állatvilág	138
<i>Matsumura, Prof. Dr. S.</i> : Neu Cicadinen aus Europa und Mittelmeergebiet. — (Ismereti Csiki Ernő)	138

A kir. magy. Természettudományi Társulat állattani szakosztálya minden hónap első péntekén (VIII. Eszterházy-utca 16.) ülést tart. Vendégeket szívesen lát.

Kedvezmény.

Az 1897., 1898., 1899., 1900., 1901., 1902., 1903., 1904. és 1905-iki teljes évfolyammal még szolgálhatunk. Új előfizetők fele áron kaphatják. Az előbbi kötetekből csak a II. kötet kapható, ára 6 kor. Az I. és III. kötetet készpénzen visszaváltjuk.

Az előfizetési összegek kiadóhivatalunkhoz (IX. Erkel-utca 12.) címzendők.

XV. kötet. 1908.

szeptember—december.

7—10. füzet.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA.

BEDŐ. ALBERT, BIRÓ LAJÓS,
CHÝZER KORNÉL, ENTZ GÉZA és MOCSÁRY SÁNDOR

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTI

CSIKI ERNŐ.

BUDAPEST, 1908.

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
VII., MAGYAR NEMZETI MÚZEUM.

Megjelenik minden hónap első napján, július és augusztus havak kivételével.

Előfizetési ára egész évre 8 kor.

Tartalom:

Olvasóinkhoz.	139
<i>Dr. Kertész Kálmán</i> : Kohaut Rezső (1858—1908). Arczképpel.	141
<i>Rothschild N. Károly</i> : Lepkészeti megfigyelések.	147
<i>Szücs József</i> : Csigaházban élő <i>Argyroneta aquatica</i> II. (Szöveg-rajzzal.)	147
<i>Ujhelyi József</i> : Hermaphrodita méh	150
<i>Csiki Ernő</i> : Catalogus Scaphidiidarum	151
<i>Szabó József</i> : Hangyászati jegyzetek.	175
<i>Aigner Lajos</i> : Magyarország pillangói. XXVII.	177

Különfelek.

<i>Csiki Ernő</i> : A Magyar Nemzeti Múzeum rovargyűjteményének gyarapodása 1907-ben	182
— Egymást kiszorító futrinkák	183
— <i>Dr. Mayr Gusztáv</i>	183
— Entomologiai előadások.	184

Irodalom.

<i>Th. Becker, Edm. Reitter, H. Bickhardt, Dr. Jos. Müller, R. Formánek, Dr. Jos. Müller, Edm. Reitter, H. A. Joukl, Calwer—Schaufuss és Dr. O. Krancher</i> munkáinak ismeretése	184
---	-----

A „Rovartani Lapok“ szerkesztésében és kiadásában beállott változásból kifolyólag felkérjük a t. érdekelteket, hogy minden küldeményüket (közlemények, előfizetés, reklamáció) alábbi címre intézzék:

„ROVARTANI LAPOK“

(*Csiki Ernő* nemzeti múzeumi ör címén)

BUDAPEST

VIII. Magyar Nemzeti Múzeum.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA.

BEDŐ ALBERT, BIRÓ LAJOS, ENTZ GÉZA és MOCSÁRY SÁNDOR

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTI

CSIKI ERNŐ.

XVI. KÖTET. — 1909.

BUDAPEST.

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
VIII., MAGYAR NEMZETI MÚZEUM.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA.

BEDŐ ALBERT, BIRÓ LAJOS, ENTZ GÉZA és MOCSÁRY SÁNDOR

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTI

CSIKI ERNŐ.

XVII. KÖTET. — 1910.

BUDAPEST, 1910.

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
II., RÉZMÁL, BOGÁR-UTCZA 3.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA.

MEGINDÍTOTTA 1884-BEN HORVÁTH GÉZA.

A

MAGYAR ENTOMOLOGIAI TÁRSASÁG

HIVATALOS KÖZLÖNYE.

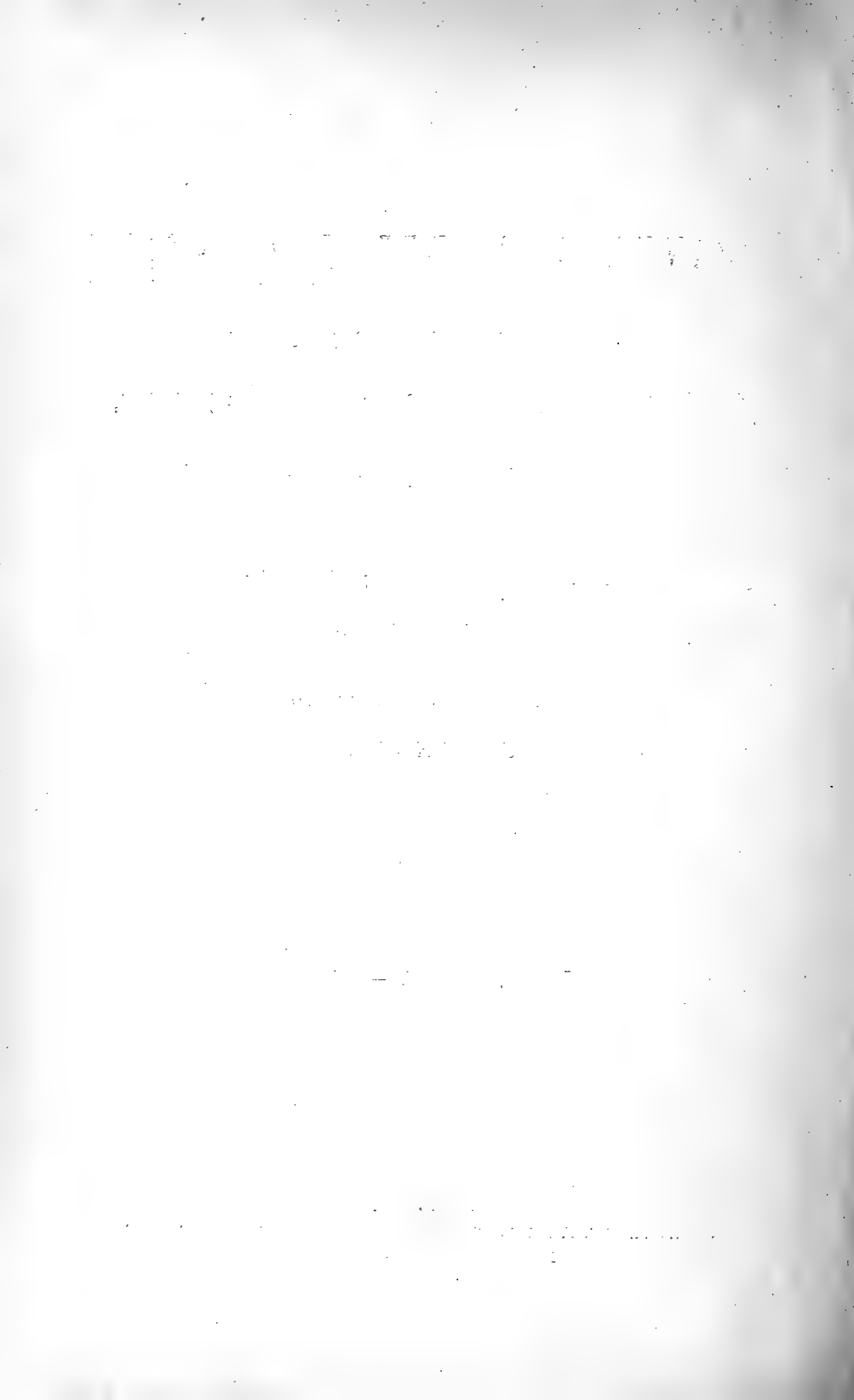
LAPTULAJDONOS ÉS SZERKESZTŐ

CSIKI ERNŐ.

XVIII. KÖTET. — 1911.

BUDAPEST, 1912.

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
II., RÉZMÁL, BOGÁR-UTCZA 3.

Entomologiai művek.

Általános. *A Magyar Birodalom Allatvilága.* (Fauna Regni Hungariae). III. kötet. Arthropoda. Kiadja a k. m. Természettudományi Társula. Ára 35 kor., társulati tagoknak 20 kor. — *Kárpáti E.* Állatmuzeum, utasítás állatok kitömésére s eltartására, és csontvázak készítésére, ábrákkal 1 kor 40 fill. — *Bein K.* A kis rovargyűjtő. Utasítás a kiválóbb rovarok megismerésére és gyűjtésére 2 kor. — *Szekeres F. Ö.* A rovargyűjtő 1 kor. 60 fill. — *Lejtényi S.* Rovargyűjtő. Segédkönyv a középiskolai ifjuság számára, kötve 1 kor. — *Kriesch J.* A rovarok világa. 16 ábrával 80 fill. — *Kirándulók* zsebkönyve. 70 rajzzal, kötve 3 kor. 50 fill. — *Dr. Lendl A.* Rövid útmutatás a természetrajzi gyűjtemények konzerválásához 80 fill. — *Dr. Daday J.* Rovartani műszótár 1 kor. 60 fill. — *Hoffer,* Praxis der Insektenkunde. 3 kor. — *Kolbe,* Einführung in die Kenntniss der Insekten 17 kor.

Hymenoptera. *Mocsáry S.* A magyar fauna fémdarazsai 2 kor. 40 fill. A magyar fauna másnejű darazsai 2 táblával 1 kor. 20 fill. Adatok Magyarország fürkész darazsainak ismeretéhez I. 1 kor. 20 fill. Földünk témdarazsainak magánrajza 40 kor.

Lepidoptera. *Bein K.* A kis lepkegyűjtő. A lepkék ismertetése és gyűjtése 2 kor. — *A. Aigner L.* A lepkészet története Magyarországon 3 kor. — *Aigner-Pável-Uhryk,* Magyarország lepkéinek jegyzéke 5 kor. — *Berge,* Schmetterlingsbuch 8. Aufl. 1300 Abb. auf 50 farb. Tafeln 25 kor. 20 fill. — *Hofmann,* Die Gross-Schmetterlinge Europas 2. Aufl. 2000 Abb. auf 71¹ farb. Tafeln 30 kor. Die Raupen der Gross-Schmetterlinge Europas 1900 Abb. auf 50 Tafeln 30 kor.

Diptera. *Tömösváry Ö.* Egy tömegesen tenyésző légyfaj az Alsó-Duna mellékeiről. 60 fill. — *Kertész K.* Catalogus Tabanidarum orbis terrarum universi 6 kor.

Coleoptera. *Török P.* Bogár-határozó 2 kor. 80 fill. — *Bein K.* A kis bogárgyűjtő. A bogarak ismertetése és gyűjtése 2 kor. — *Calwer,* Käferbuch 5. Aufl. mit 48 color. Tafeln 24 kor. — *Seidlitz,* Fauna Transsylvanica 12 kor.

Hemiptera. *Dr. Horváth G.,* Adatok a hazai félröpkék ismeretéhez 40 fill. A magyarországi Psyllidákról 40 fill. Az Eremocoris-fajok magánrajza. 2 tábl. 60 fill.

Orthoptera, Pseudoneuroptera és Neuroptera. *Pungur Gy.* A magyarországi tücsökfélék természetrajza 6 tábl. 5 kor. — *Kohaut R.* Magyarország szitakötő-féléi. 3 színes tábl. 2 kor. 60 fill.

Myriopoda. *Dr. Daday J.* A magyarországi Myriopodák magánrajza 4 táblával 4 kor.

Arachnoidea. *Dr. Chyzer K. és Kulczyński L.* Araneae Hungaria 3 kötet 24 kor. — *Herman O.,* Magyarország pókfaunája 3 kötet, csak a 2—3. kötet kapható 16 kor. — *Dr. Lendl A.* A pókok, különösen a kerekhalópókok természetes osztályozása 1 kor. — *Karpeles L.* Adalék Magyarország atkafaunájához. 8 táblával 2 kor.

Crustacea: *Dr. Daday J.* A Magyarországon eddig talált szabadon élő evezőlábú rákok magánrajza. 4 tábl. 3 kor. A magyarországi Branchiopus-fajok átnézete. 1 kor. A magyarországi Diaptomus-fajok átnézete 1 kor.

Legújabb árjegyzékem,

mely több ezer, jól meghatározott és praeparált európai, különösen magyarországi bogárfaj felsorolását tartalmazza, megjelent és kívánatra bérmentve küldöm meg.

Tavarnok, u. p. Nagy-Tapolcsány

Kelecsényi Károly

Magyarország bogárfaunája.

Vezérfonal a magyar korona országainak területén előforduló bogarak megismerésére.

IRTA

CSIKI ERNŐ

A Magyar Nemzeti Muzeumi segédőre.

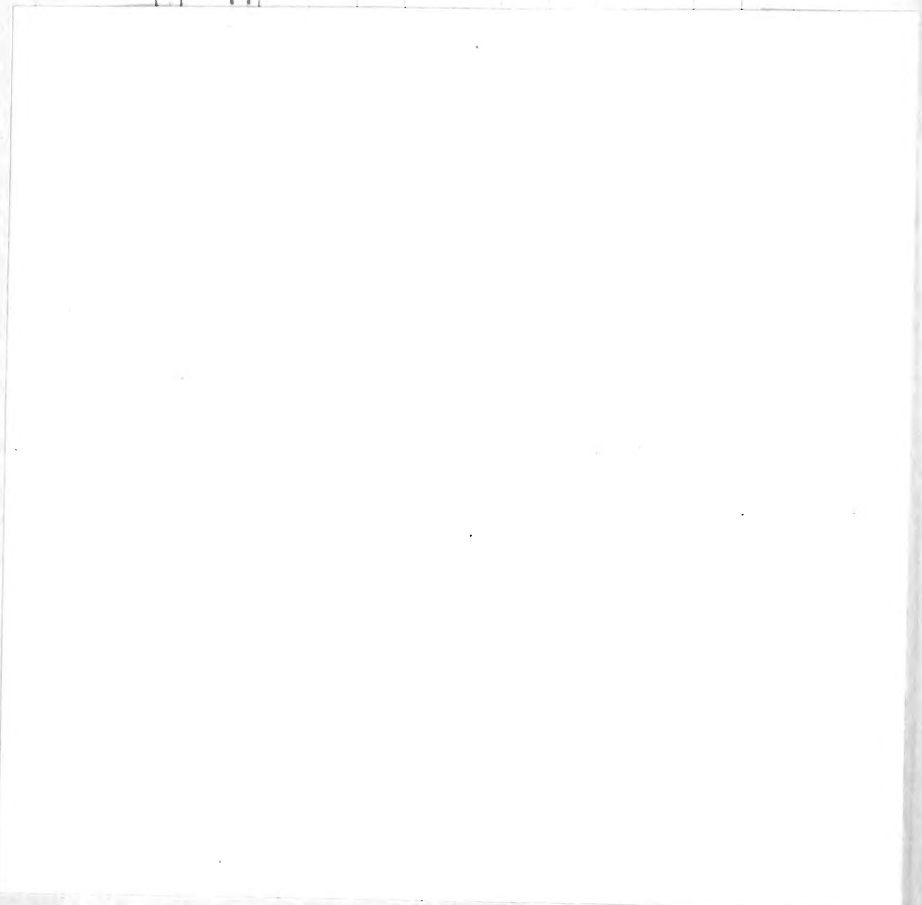
A három kötetes munka **első** kötete a bevezető morfológiai részen kívül a Caraboideákat és Staphyloinoideákat, a **második** kötet a Palpicorniákat, Diversicorniákat és a Heteromerákat, a **harmadik** kötet pedig a Phytophaga, Rhynchophora és Lamellicornia családcsorozatokot fogja tartalmazni.

A munka 5 íves füzetekben jelenik meg **egy-egy füzet előfizetési ára 2 korona, bolti ára 2 kor. 40 fill.**

Megjelent az I. kötet első füzete, mely az általános (morfológiai) részt tartalmazza.

Előjegyzések és előfizetések a szerző címére (Budapest, VIII., Nemzeti Múzeum) küldendők.

1933

AMNH LIBRARY

100085073